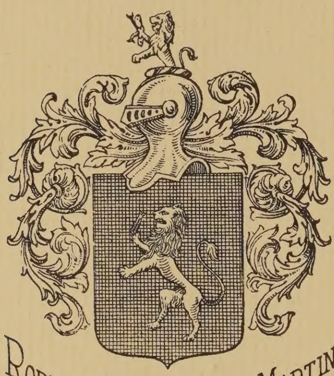
Hain 10238
M. 351

EX LIBRIS



ROBERT WALSINGHAM MARTIN

3 1197 23794 6121
BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY

LIBRARY
Brigham Young University
RARE BOOK COLLECTION
Vault
093
B322
1486

11087.
DL 1061

M. Annæi Lucani Vita ex Commentario Antiquiſſ.

M. Annæus Lucanus patrem habuit. M. Annæū Melā ex prouincia Bætica hiſpaniæ interioris cordubēſem Equitem. R. illuſtrem inter ſuos notum Romæ. & propter Senecā fratrem clarum per omnes uirtutes Virum: & propter ſtudium uitæ quietioris: quod ſequens magis a turba recedebat: minus latebat. Matrem habuit & religionis eiuſdē & urbis Aciliam nomine Acilii Lucani filiam Oratoris operæ apud proconſules frequētis: & apud clariſſimos uiros nōnullius ingenii: adeo non īprobandus: ut ī ſcriptis aliquibus hodieque duret eius memoria: cuius cognomen huic inditum apparet: natus eſt. iii. nonas nouēbris. C. Cæſare Auguſto Germanico. II. L. primo Cæſiano Conſſ. ſed in patria ſua non ualuit educari: fatorum credo decretis: ut id ingenium: quod orbem fama ſui impleturū creſceret: in domina mundi aleretur urbe. octauum enim menſem agens Romā trāſlatus eſt: ac ne diſpar euentus in eo narraretur eius: qui in Heſiodo refertur: cū opinio tunc non diſſimilis maneret: cunas infantis quibus ferebať apes circumuolarunt: oſque inſidere cōplures: aut dulcem iam tum ſpiritū eius inhaurientes: aut fœcundum & qualem nunc exiſtimamus futuꝝ ſignificantes: præceptoribus tunc eminētiſſimis eſt eruditus: eoſque intra breue temporis ſpatiū ingenio adæquauit. una uero ſtudētes ſupauit profectib⁹: declamauit & græce & latine: cum magna admiratione audiētium: ob quod puerili mutato in ſenatoriū cultum & in notitiam Cæſaris Neronis facile peruenit: & honore uix dum ætati debito dignus iudicatus eſt. geſſit autem quæſturam in qua cum collegis more tunc uſitato munus gladiatorium edidit: ſecundo populo fauore ſacerdotium etiā accepit auguratus: Equidē hactenus tēpora habuit ſecūda. Quæ autē ſequunť mutata inuidia & odio Neronis ipſi exitium: domeſticis luctum miſerabilē attulerunt. Inter amicos enim Cæſaris tam cōſpicuus fieret: profectus in poetica frequenter oſtendebať. Quippe & certamine pentaterico acto in Pōpei theatro laudibus recitāte Nerone fuerat coronatus: & ex tēpore orphea ſcriptū in experimentum ac uerum: cōplures ediderat poetas. & tres libros quales uidemus. Quare inimicum ſibi fecit impatorē: quo ambitioſa imitāte non hominum tātum: ſed & artiū ſibi principatum uēdicante: interdictum eſt ei poetica: interdictum eſt etiā cauſaꝝ actionibus. Hoc fatum Cæſaris iuuenili æſtimans aī calore: ſperanſque ultionē a cōiuratis in cædē Neronis ſocius aſſumptus eſt: ſed paꝝ fauſte. deceptus eſt enī a Piſone & cōſularibus aliiſque prætura perfunctus illuſtribus uiris dum uindictā expetit in mortem irruit. Nam ſuo ſponte coactus uita excedere: uenas ſibi præcidit: periitq; pridie Kl. maias Atico Veſtino: & Nerua Syllano cōſulibus. xxvii. ætatis annum agēs non ſine iactura utilitatis cum patriæ: quæ tantam immature amiſit indolē: tum ſtudioꝝ quoq;. Reliqui enī ſeptē belli ciuilis libri locū calūniantibus: tanq̄ mēdoſi nō darenť: q tā & ſi ſub uero crimine nō egēt patrocinio: ī eiſdē dici quod in Ouidii libris præſcribiť pōt: emēdaturus ſi licuiſſet erat. extāt eius cōplures & alii: ut illa cōſaturnalia Kataſcomon ſyluaꝝ. x. Tragœdia medea ipfecta. ſalticæ fabulæ. xiiii. & hippamata ꝓſa oratione ī octauū ſagittā: & ꝓ eo de īcēdio urbis. epiſtolaꝝ ex cāpania: nō faſtidiēdi quidē omnes: tales tamē ut belli ciuilis uideatur acceſſio.

Ex dimidiato codice particula ad poetæ huius uitam ꝑtinens ſumpta.

Prima īgenii expimēta ī Nerōis laudib⁹ dedit in qnquēnali certamine: deīde ciuile bellū. qđ cū Pōpeio & Cæſare geſtū ē: recitauit: ut ꝑfatione q̄dā ætatē & initia ſua cū Virgilio cōparās auſus ſit dicere: & quantū mihi reſtat ad Culicē: Hic initio adoleſcētiæ cū ob īfeſtū m̄rimōiū ꝑrem ſuū agere lōgiſſime cognouiſſet: reuocatus Athenis a Nerōe cohortiq; amicoꝝ additus: atq; ēt quæſtura honoratus: nō tamē ꝑmāſit ī grā: ſiqdē ægre ferēs recitātes: ſubito ac nulla niſi refrigerādi ſui cā idicta: ſenatu cū r̄ceſſiſſet: neq; uerbis aduerſus pricipē: neq; factis extātibus poſt hæc tēpauit: adeo ut quōdā ī latrinis publicis clamore cū ſtrepitu uētris emiſſo hemiſtichiū Neronis magna cōſeſſoꝝ facta ꝓnūciarit. Sub terris tonuiſſe putes. ſed & famoſo carmine cū ipſū: tū potētiſſimus amicoꝝ grauiſſime ꝓſcidit: ad extremū pene ſignifer Piſonianæ cōiuratōis extitit: multus ī gloria tyrānicidaꝝ palā ꝑdicāda: ac plenus minaꝝ. uſq; eo intēpās: ut Cæſaris caput ꝓximo cuiq; iactaret. ueꝝ đtecta cōiuratōe nequaq̄ aī cōſtātiā præſtitit: facilem. cōfeſſus: & ad hūillimas đuolutus ꝑces: matrē quoq; īnoxiā īter ſocios noīauit: ſpās īpietatē ſibi apud pricipē ꝓfuturā. īpetrato āt mortis arbitrio libero: codicillos ad patrē corrigēdos qbuſdā uerſib⁹ exarauit: epulatuſq; largiter brachia ad ſecādas uenas præbuit medico.

Apud Corneliū Tacitum legitur.

Cōſulib⁹ Syluio Nerua: & Attico Veſtino: cōiurationē ī Neronē cæptā & ī primis Lucanū Annæū cōiuraſſe qđ famā carminū eius ꝑmebat Nero: ꝓhibueratq; oſtētare uāus aſſimilatōe: tū detecta cōiuratōe Lucanus Aciliā Matrē ſuā inter cōſocios nominauit: ꝓmiſſa īpunitate. Sed Nero poſt mortē multoꝝ: Lucani cædē īpauit. Is ꝓfluēte ſāguine ubi frigeſcere pedes manuſq; & paulatī ab extremis diſcedere ſpiritum feruidus adhuc & cōpos mētis ītelligit: recordatus a ſe carmē cōpoſitum quo uulneratum militē per eiuſmodi mortis imaginē obiiſſe tradiderat: uerſus ipſos rettulit: atque illi ſuprema uox fuit.

UPB

OMNIBONVS VINCENTINVS IN LVCANVM.

Ella per æmathios pluſquam ciuilia cāpos & cæterá. In exponēdis auctoribus hæc oīa libanda
b ſunt: Libri titulus: Poetæ uita: Intentio ſcribentis: Caracter ſiue figura carminis: cui parti philoſophiæ ſubiiciatur. Poſtremo quare: quæ nam īſania impulerit populum romanum: ut in ſe arma cōuerterit: cuius belli cauſa explicabitur: ubi dicit. Fert animus cauſas tātarū gloria reꝝ:

.M. ANNAEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER PRIMVS.

ORDVBA ME GENVIT:
c rapuit nero: prælia dixi:
Q uæ geſſere pares hinc ſocer: inde gener:
Continuo numquam direxi carmina ductu:
Q uæ tracti ſerpāt: plus mihi cōma placet.

& cætera. Verūtamen generaliter quædā dicit: quæ prīcipes excitauerit ad arma. Titulus ē. Lucani Annæi Cordubenſis Pharſaliæ Liber Primus Incipit. Lucani ꝓpriū nomen. Annæi: cognomen familiæ. Cordubēſis: patriū ē. Nam Corduba ciuitas hiſpaniæ: ubi natus ē. Pharſalia denominatio ē operis a loco: ubi ciuile bellum de quo tractat geſtū ē: quæ ꝓuícia ſæpe nomen mutauit: ꝙ eam Duces uarii a ſuis nominibus appellauerūt. Nam ab Aemathio: æmathia dicta ē: Pharſalia a Pharſalo. Theſſalia a Theſſalo. Macedōia a Macedōe. poſtremo a Philippo rege cāpi Philippici ſunt appellati. Liber primus incipit: quia ſequitur ſecundūs & tertius & reliqui: nam numero decē ſunt. Poetæ uita talis ē. Patre Mella uiro non ignobili: Matre uero Acilia uiragine natus ē. Pater fratres duos habuit: Iuliū Glabeonē declamatorē egregiū &: Luciū Senecā Stoicū moralē: & hos ꝓficiſcētes Romá ſecutus eſt Lucanus. Hi quidem uiri ob ingenium & doctrinam haud difficulter Ciuitate donati: mox in equeſtrē ordinē: deinde in Senatoriū acciti ſunt. Nā Seneca moꝝ magiſter erat: Glabeo uero tranquillitate animi & ocio delectabatur. Lucanus autem ut primum adoleuit ætas: animum ad poeticam īclinauit. Studuit Romæ: & præceptorem habuit cum Perſeo Flacco. Vxorem duxit argentariam Pollam nomine: litteris ſupra ſexum eruditam. Hanc enim ingenii fuiſſe tanti ꝓhibent: ut in implendo uerſu maritum iuuerit. Sunt etiam metra utrinque iocoſe collata: & in exercendo ingenium ſtudioſe dicta. Itaque Lucanus geſta pompei & Cæſaris aggreſſus bellum ciuile quod geſtū ē īter eos decē libris cōſcripſit. Ipſum qdē Iſidorus poetā eē negat: ꝙ hiſtoriā nō poema feciſſe uideat̄. nā poetaꝝ ē nō ueꝝ dicere: ſed trāfigurate in alias ſpecies conuertere: Idē ſentit & Quītilianus noſter. Lu. ardēs & cōcitatus & ſentētiis clariſſimus: & ut dicā quæ ſentio magis oratoribus q̄ poetis ānumerandus ē. Nero qdē ſcripta eius uitupauit: & eū īterfecit ob uerſum: ſi uulgo credimus: ſcriptū. uidelicet: Vnde tuā uideas obliquo ſidere Romā: quod ipſum ſtrabonē dixerit. nā ea cōtumelioſe dixiſſe uidet̄. Aetheris īmēſi partē ſi p̄ſſeris imam. Sētiet axis onus: q̈ſi obeſo corpore modū exceſſerit. At Cornelius Tacitus & Euſebius aliter ſentiūt qui memoriæ ꝓdiderunt: Lucanum piſonianæ cōiurationis conſcium fuiſſe: quē ſeruus prodidit. nam inuitari primum fecit Natalem: deinde Sedinum: Natalis Senecam: Sedinus Lucanum. deinde Lucanus cum diu tacuiſſet: facta ſpe ueniæ: Aciliam matrem nominauit: ipſa quidem nunquam cogi potuit: ut quenquam nominaret: Sed fortiſſima mulier a tormentis lacerata ſella ad ſupplicium uehebatur: & faſcia quam ad pectus habebat de ſella ſe ſuſpendit: quo facto ſatellites ſtatim mittuntur ad Lucanum: qui brachioꝝ uenas præcidunt: & cū iam deficeret ſpiritum uerſus milites iaciēdo expirauit. Glabeo uero ad Neronē accitus quáprimū uenit: gladio ſe īterfecit. Mella autē pater cū diu bōa filii petiiſſet: fabro nouiano quodam accuſante: inciſis & ipſe uenis uitam cum bonis quæ petebat amiſit. Intētio ſcribētis ē principes Ciuitatū a bellis ciuilibus & ſeditionibus deterrer̄ exēplo Cæſaris & pompei: qui diſcordia populū romanū eo furore cōpulere: ut rēpublicā funditus ꝑderent. Parti autē philoſophiæ ſubiicitur quā ethicā uocāt: ideſt moralē. nā ſub occaſione Neronis ī dominādi libidine ꝓrūpit: quæ mala ānuit ciuibus. ſ. Seditiōes: ſacrilegia Cædes: Rapias: Incēdia ciuitatū caſus: & cætera. Caracter carminis ſiue ſtilus ē grādiloquus & heroicus. nā exametro ſcribit̄. hic geſta uiroꝝ fortiū ſubtilius uerbis grauibus q̄ ſententiis deſcripta cōtinet. Cauſæ belli tradunt̄ ab aliis: alio modo. C. Iulius Cæſar Iulii Lucii & Aureliæ filius a prima ætate animo magna cōcipiēs: pōpeio magno filiam ſuā iuliā: Seruilio Cæpioni ante deſpōſatā cōnubio iūxit: hic pōpeio Marcū craſſū cōciliauit. nā ab eo capitali odio diſſidebat. poſt cōſulatū & ſe ipis ſociū terciū adiūxit: ne male reſpublica gereret̄. Itaq; cæſar haud multo poſt: fauēte pōpeio Gallias cum illyriço petiit: ſed cū Lucius domitius minaret̄ ſe: ſi cōſul factus eēt: exercitū adēptuꝝ cæſari: illū nō modo a cōſulatu deterruit: ſed fauēte Pōpeio effecit: ut ſupplemētū mitteret̄: nec eo honore ſe dignum præbuit: & bello fœliciter geſto in Gallia: Britāniā ſubegit cuius Victoria magnæ ſunt ortæ diſceptationes: & rempublicam geſſit: non ut antea ſtipendium militibus duplicauit: & cætera fecit quæ ſine dubio Tyrannicam adminiſtrationem præ ſe ferre uidebantur: itaque diu latens tandem erupit inuidia.

¶Bella ꝑ æmathios pluſquam ciuilia campos. Poeta ſicut mos eſt. primo quidem ꝓponit: Deĩde ĩuocat: Poſtremo narrat: Sed hoc amplius facit: ꝙ per conqueſtionem a lectoribus beniuolẽtiam cõparat. nam deploratio eſt populi Romani magis ꝙ̃ inuectio. Proponit igit̃ Lucanus quod ſcripturus ſit cum dicit. ¶Bella: Scilicet geſta. Aemathios campos: a loco ubi geſtum fuit bellum ĩter cæſarem & põpeium ab Aæmathio: ſicut pharſalia a Pharſalo: Theſſalia a Theſſalo: Philippia a Philippo. ergo æmathios ꝑ pharſalos. ideſt Theſſalos: ꝑ Macedonicos philippicos a philippo. Nam prĩcipes ꝓuĩcias ab eorum nomine ĩ quibus imperabant denominare conſueuerunt.

ELLA PER AEmathios
pluſquam ciuilia campos:
Iuſque datum ſceleri cani-
mus, populumque potẽtẽ:
In ſua uictrici conuerſum
uiſcera dextra:
Cognataſque acies: & rupto fœdere regni:
Certatim totis concuſſi uiribus orbis
In commune nefas: infeſtiſq; obuia ſignis
Signa pares aquilas. & pila minantia pilis:
Vis furor o ciues? quæ tãta licẽtia ferri
Gentibus inuiſis latiũ præbere cruorẽ?
Cũq; ſuperba foret babylõ ſpoliãda trophæis

Bellũ ciuile unde dicit̃

Pluſquam ciuilia: Ideo quia bellum ciuile dicitur quod ĩter ciues geritur. Hoc autẽ non modo inter ciues: ſed ĩter cognatos parentes & filios fratreſque geſtum fuit. Ergo pluſquam ciuilia. Iuſq; datum ſceleri: Nam ius quod adminiſtrari deberet a uiris integris & puris quodammodo datum eſt tyrannis ¶Sceleri: Hoc eſt ſceleſtis. Canimus: Vbique ĩtelligitur. Victrici dextra: Scilicet externorum populorum. nam qui externas gentes ſubegerant: nunc ipſi inter ſe cõuertunt. Cognataſque acies. Dixit de ciuili bello: nunc declarat quod dixit pluſquam ciuilia. Videlicet cum filius aduerſus patrẽ: Frater aduerſus fratrem: Cognatus contra cognatũ arma ſumpſerit. Rupto fœder: Cõcordia ſoluta. ſcilicet Craſſi Põpei & Cæſaris. Regni: Autem in diuiſione dixit. nam principum factiones regnum appellauit. nam quoad ipi concordes fuere bellum ciuile quieuit. cum uero mortuo craſſo & Iulia quæ alterum uiculum erat inter cæſarem & põpeium: tũ demũ bellũ erupit ideo. Regni: Inuidioſe dixit ꝙ ipi tãquã Reges Rẽpublicã occupauerĩt: & mortuo Craſſo iurgia ſtatĩ ĩ bella ꝓperũt. Certatim totis. Nã gẽtes atq; nationes ſecutæ ſunt hic põpeiũ: ide cæſarẽ: cũ totius orbis ĩperiũ Populus Romanus teneret. Cõmune: Quia cõtra Rẽpublicã fit bellũ. Signa: hic cæſaris: ide Põpei. Obuiã: Ideo dixit: Vt oſtẽderet eadẽ ſigna nõ fuiſſe cõtraria: quod cõtinuo oſtẽdit. nã uexillũ põpei Aqlã habebat ĩ quo ſcriptũ erat. Senatus Populuſque Romanus: & hoc idẽ cæſar geſtabat. Põpeius Teſte Apiano Herculẽ ĩuictũ. cæſar uero uictricẽ Venerẽ ĩ auxiliũ uocabat: cui erexit tẽplũ: ut prius ad pharſalũ uouerat bellũ initurus. Pares Aqlas: Declarat ſigna obuia. Pila: tela Romana lõga & rotũda: Quis furor o ciues? quæ tanta licẽtia ferri: & cætera. nũc ut ſupradixi ꝑ deploratiõnẽ ab auditoribꝰ beniuolẽtiã cõparat. deplorat enim populũ Romanũ ꝙ externis bellis relictis ĩ ſeipſũ arma cõuerterit: Quis. legẽda hæc ſunt cũ miſeratiõe: nõ autẽ cũ ĩuectiõe. neq; enim ĩuectio cõuenit poetæ heroici carminis: ſed ſatyrici. eſt autem deploratio talis qualem apud Oratium legimus in Odis. Audient ciues acuiſſe ferrũ: Quo graues pſæ melius pirẽt: audiet pugnas uitio parentũ: Rara iuuentus. Eodem modo Virgilius cum de Aenea loq̃retur. Nos tua ꝓgenies celi quibus annuis arcem. Furor: Deplorat populi Romani furorem. Ciues: Admonet ciues eos eſſe qui ſanguinem ſuum appetunt. Licentia: eſt data uobis ſcilicet. Præbere: Vt præbeatis. Gentibus inuiſis: Ideſt hoſtibus præbuiſſe. Quæſtio uidetur oriri: ſed ipſam poeta ſoluit cum dicat. Cumque ſupba foret: & cætera. Nam populus Romanus barbaris ſanguinem ſuum donauit: quem aduerſus gentes imperio augendo præbere debuerat. Cumque ſuperba foret: Quæſtio uidetur excitari cur in principio deploret: quod ſolet eſſe Epilogi. Epilogus autem fit ꝑ deplorationem & amplificationem: ſed habetur in arte rhetorica eoſdem ferme locos eſſe epilogi & ꝓhœmii. Locus eſt cum oſtendimus factum quod non oportuit. ſcilicet populum romanum crudis uulneribus in ſe arma cõuertiſſe: non factum quod oportuit. Videlicet externos hoſtes bello ꝓſequi: & aduerſus eos ꝓ augendo ĩpio bellum gerere. In principio beniuolentiam a rebus cõparabimus: ſi incõmoda noſtra ꝑ conq̃ſtionem: ſiue deplorationem oſtendemus. Præbere: Scilicet uobis o ciues. Supba: Declarat cur ſupba: Nam Parthi fuerant gloriati ad internectionem uſque cecidiſſe Romanum exercitum. Nam cum Craſſus: Pompeius & Cæſar inter ſe coniuncti eſſent & Rempublicam Romanam ꝓ arbitrio ſuo uexarẽt partiti ſunt ĩter ſe ꝓuĩcias: Ita ut Cæſar Gallias Britãniam & Germaniam. Marcus Craſſus parthiam. põpeius uero Italiam teneret. Sed Craſſum cupiditas auri traxit in parthiam quam audiuerat auro abundare. Cum igitur fretus uirtute militum: negligentius exercitum duceret: in inſidias præcipitauit: & tanta ſagittarum multitudine obrutus eſt: ut nubes uiderentur quæ quaſi cælũ obtexerit. Cũ igit̃ ĩ collẽ tutũ exercitũ rcepiſſet: ſpe colloquii allectus occiſus ẽ: cuius caput abſciſſum & cerebro uacuato: plumbo impleuit. Nã rex decreuerat tãtũ auri ei qui caput craſſi obtuliſſet ſe daturũ.

¶ Auſoniis: Italis. ¶ Babylon: Metropolis parthoꝝ ẽ a Semirami cõdita. In cãpo iacet: muri ambitũ hẽt tercẽtoꝝ & Lxxxv. ſtadioꝝ: eius craſſitudinẽ pedũ trigita duoꝝ. Altitudinẽ ĩter turres cubitoꝝ qnqgenũ: turriũ ipaꝝ ſexagenũ: uiã ſup mœnibus tã latã: ut qdrigæ occurrẽtes facile ptrãſirẽ poſſit: ũde & hoc ex ſeptẽ ſpectaculis unũ dr̃. itẽ horti pẽſiles: ut refert Strabo: ĩ figura q̃drata: quoꝝ latus quodlibet ẽ q̃ternũ iugeꝝ. hi fornicibꝰ cõtinẽt ſeſe ĩ forcipicis modũ ĩtercidẽtibꝰ ſitis ſup pilis ĩ aleatoriaꝝ tabellaꝝ formã alius ſup aliã poſitaꝝ. pilæ cõcauæ ſũt & terra plẽæ: ut arbores maxĩas cõſitas r̃cipe poſſit. Ex lapid̃ coctili & bitumie cõſtructæ: tã ipæ: q̃ fornices: & fornicũ ĩterſectiões ſupmũ tabulatũ aſcẽſus ſcalares hẽt: & cochlias ĩpis adiacẽtes p quos cõtiue aq̃ ex Eufrate ĩ hortos afferebat̃ ab hoĩbꝰ ad hoc ipſũ cõſtitutis.

Auſoniis: umbraq; erraret craſſus inulta:
Bella geri placuit nullos habitura triumphos
Heu quantum terræ potuit pelagique parari
Hoc quem ciuiles hauſerẽt ſanguine dextræ:
Vnde uenit titan: & nox ubi ſydera condit:
Quaq; dies medius flagrãtibꝰ æſtuat horis:
Et qua bruma rigens ac neſcia uere remitti
Aſtringit ſcythicũ glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam ſeres: iã barbarus iſſet araxes.
Et gens ſiqua iacet naſcenti conſcia nilo.
Tunc ſi tãtus amor belli tibi roma nefandi:
Totum ſub latias leges cum miſeris orbem:
In te uerte manus: nõdum tibi defuit hoſtis.
At nunc ſemirutis pendẽt quod mænia tectis
Vrbibus italiæ: lapſiſq; ingentia muris
Saxa iacent: nulloq; domus cuſtode tenetur:

¶ Vmbraq; erraret &c. More gẽtiliũ locutus ẽ: q dicebãt ũbras mortuoꝝ tã diu errarẽ: q̃ diu ſepulchro carerẽt: & ideo qa Craſſi corpus alitibꝰ laniãdũ expoſitũ fuerat. errarẽ dixit. Marcus Craſſus bellũ parthis illaturus Euphratẽ fluuiũ trãſit: uictuſq; plio ĩ quo & filius eius recidit: cũ reliqs ĩ collẽ r̃cepiſſet: euocatus ĩ colloq̃ũ ab hoſtibꝰ: uelut d̃ pace acturis: quoꝝ dux erat Surenas: cõphẽſuſq;: ne qd uiuus pateret̃ r̃pugnãs ĩterfectus ẽ ĩ urbe Sinaca ut oſtẽdit Strabo: & ex cẽtũ militũ milibus teſte Apiano uix decẽ milia ĩ Syriã e fuga euaſiſſe r̃ferunt̃. nã illi urbe egrediẽti multa qdẽ ac dira tribũi ãnũciauerẽ: ne parthis hac re ꝓrſus ĩdignus ĩferret bellũ mõuerẽ: cui minime parẽti publicas execratões extulerũt: qbus ſptis craſſus demũ ĩ Parthia ꝓfligatus: ut diximus dedit pœnas. ¶ Nullos habitura triũphos: Legibꝰ enĩ romãis cautũ erat nulli d̃ ciue triũpharẽ licerẽ. ¶ Heu q̃: Dolẽtis ẽ: uere ĩquã hoſtibus italũ ſanguinẽ præbuiſtis ex quo ĩtellige d̃plorationẽ. ¶ Hauſerũt: Proſparſerũt. ¶ Vnde uenit: Declarat illud tãtũ terræ. uidelicet id terræ qd̃ cõtiet ĩ oriẽte: occidẽte: meridie ſeptẽtriõe. ¶ Vnde: a q terra. ¶ Titan: Hoc ẽ oriẽs. ¶ Et nox ubi ſydera cõdit: Ideſt occidẽs: actus amne muſi: ut plures exiſtimauere: a Cyro deferẽ ĩ Caſpiũ mare: ut refert Plinius libro quĩto: quo cũ ſidera cõdunt̃ præter polos: ſed cõtrariũ uidet̃. nã nox nõ cõdit ſidera: imo ĩ nocte apparẽt: unde ſtellæ a ſtãdo dictæ ſunt: ſed ideo dixit qtũ ad occaſũ quo: oĩa ſidera tẽdunt ¶ Qua bruma: Plane ſeptẽtrionẽ oſtẽdit ¶ Bruma rigẽs: Scilicet frigore. nã ĩ ſcythia ſemp ẽ hyẽs. ¶ Aſtringit: Congelat̃. nam aſtrĩgi uidet̃ cum gelu .ſ. ¶ Scythicum ſeptẽtrionalem: Glaciali: uæhemẽti frigore quod glaciẽ init. ¶ Iuga: Scilicet romana. ¶ Seres: Seres ſcythaꝝ gẽtes ſunt auctore Pli. li. v. lanificio ſiluaꝝ nobiles pfuſam aq̃ depectẽtes frõdium caniciẽ: unde geminus fœminis noſtris labor r̃dordiẽdi fila ſurſum texẽdi: tã multiplici ope tã lõginquo orbe petit̃: ut ĩ publico matrona trãſluceat. Seres ĩmites qdẽ ſed & ipſis feris pſimiles cætũ r̃liquoꝝ mortaliũ fugiũt: adeo ut cæteraꝝ gẽtiũ cõmercia abnuãt. primũ eoꝝ fluuiũ mercatores ĩpi trãſeũt ĩ cuius ripis nullo ĩter ptes liguæ cõmertio: ſed poſita rerũ p̃cia oculis æſtimãtibꝰ ſua tradũt: nr̃a nõ emũt: auctore Strabone cap. Lxiii. apud hos populos ſunt qdã ĩ arboribꝰ uermes q bõbices appellãt: ii ĩ araneaꝝ mor̃ tenuiſſĩa fila deducũt: ut r̃fert Seruius lib. ii. Georgicoꝝ. ¶ Araxes. Scilicet fluuius q p Armœniã labit̃. unde & Lucanus in. vii. libro. Armœniũq; bibit miles Romanus araxẽ. ¶ Et gẽs ſi qua: In dubitatiõe ponit: qa nõ reperit̃ ortus nili: Nã apd̃ Herodotũ legitur q Cãbiſes pſaꝝ Rex ſubacta ægypto: conatus eſt nili ortũ inuenire: qd̃ nõ potuit. Solinus uero dicit Iubã regẽ tradidiſſe & punicos libros affirmare nilũ originẽ habere a mõte inferioris Mauritaniæ q oceano ꝓpinquat. Orbẽ totũ: Quia orbẽ terraꝝ impio ſuo roma ſubegit. ¶ Si: ꝓ quãdo. Tãtus amor: Conceſſio eſt color rhetoricus cum aliquid tunc maxime negamus quod concedere uidemur: Vt hoc loco concedit: ut bella gerant: ſed tamen dicendo nefandum ſignificat non debere populum romanũ hoc bello: affici amore. ¶ In: ideſt contra. ¶ Verte manus: Ad præſens tẽpus pertinet. ¶ At nunc ſemirutis: Sed nũc ĩquit ſiqs quæſierat: q̃ obrẽ multa Italiæ oppida euerſa ſunt: aut deſerta: nõ ĩueniet id ab externis hoſtibꝰ eueniſſe: nec eã aliunde acceſſiſſe cladem ſed romanos ipſos belloꝝ ciuiliũ cãm extitiſſe. ordo autẽ tẽdit uſq; ad eũ locũ: nec tu pyrrhe ferox: & cætera. Tũc ĩqt ſi tãta belli cupido ĩceſſit: debebas ciuilia bella gererẽ: cũ hoſtes externos debellaſſes: ſed nũc nõ ita feciſti. nam prius urbes Italiæ bellis ciuilibꝰ: aut euertiſti: aut d̃ſertas feciſti. ¶ Pẽdẽt: Ideſt ruinã ubiq; minãt̃. Sẽirutis: Quia iã ferme ruerunt. ¶ Lapſis: Euerſis. ¶ Nulloq; do. cu. te: Et quia d̃ſertæ ſunt urbes: & q nulli ferme ĩ illis relicti ſunt ciues.

Rarus & antiqs: Aut ꝙ omnio deſtitutæ ſunt: aut ꝙ rari admodū ī his habitāt. Horrida qd dumis: Et ꝙ uniuerſa italia iā deſolata ē. Horrida: īculta. Manus: Agricolaꝝ: nō enī ſūt q agros colāt. Nō tu Pyrrhe ferox: Ideſt nō externus hoſtis. nā ꝑ pyrrhū Regē epirotaꝝ oēs hoſtes externos ītelligit: q bellum italiæ ītulerūt. nā pyrrhus Rex epirotaꝝ materno generē ab Achille: paterno ab Hercule oriūdus cū ipiū orbis agitaret: & Romāos potētes uideret: & Apollinē de bello cōſuluit. ille ābiguo rſpōdit. Aio te Aeacide Romanos uīcerē Poſſe. hoc dicto ī uolūtatē tracto auxilio tarētinis uēnit bellū Romāis ītulit: Leuiniū cōſulē apud Heracleā elephātoꝝ nouitate turbauit.

Rarus & antiquis habitator in urbibus erat.
Horrida quod dumis multoſq; iarata ꝑ ānos
Heſperia ē: deſuntq; manus poſcētibus aruis
Nō tu pyrrhe ferox: nec tātis cladibꝰ auctor
Pœnus erit. nulli penitus diſcindere ferro
Cōtigit: alta ſedent ciuilis uulnera dextræ.
Quod ſi non aliam uenturo fata neroni
Inuenere uiam: magnoque æterna parantur
Regna deis: cœlumque ſuo ſeruire tonanti
Nō niſi ſæuorum potuit poſt bella gigantum
Iā nihil o ſuperi querimur: ſcelera ipſa nefaſq;
Hanc mercede placēt: diros pharſalia cāpos
Impleat. & pœni ſaturentur ſanguine manes:
Vltima funeſta concurrant prælia munda.
His cæſar: peruſina fames: mutinæq; labores

Quūq; Romanos aduerſis uulneribus occiſos eſſe uideret. ego iqt talibus militibus breui orbē terrarū ſubigere potuiſſē amicis gratulātibus quid mihi cū tali uictoria iqt ubi exercitus robur āmittā. Ad uigeſimū ab Vrbe lapidē caſtra poſuit captiuos Fabritio reddidit: Viſo Leuinii exercitu eandē ſibi ait aduerſus Romanos quā Herculi aduerſus hidrā fuiſſe fortunā. a Curio & Fabritio ſupatus Tarētū refugit: ī Siciliā traiecit. Mox ī Italiā Locros regreſſus pecuniā ꝓſerpinæ auchere tētauit. Sed ea naufragio rlata ē: Tū ī græciā regreſſus dū agros oppugnaret ictu tegulæ ꝓſtratus ē: corpus ad Antigonū regē Macedoniæ relatū magnifice ſepultū. Pœnus erit. Sed Romani ipſi ſe mutuis uulneribꝰ occidere Pœnus Hānibal q decē ānos Italiā occupauit & ſæpe Romanoꝝ exercitus occidit. Diſcidere: Vaſtare. Alta ſedēt: Sed id faciet Romana diſcordia. Alta: ꝓfūda quæ adhuc apparēt. Sedēt: Sūt: manēt. Virg. Turnus ſecreta ualle ſedebat. Quod ſi nō aliam: nūc ſēſim trāſit ad īuocationē & ſine dubio hoc loco ꝑ hyrōiā dicit Neronē īperatorē: haud īdigne tot cladibus ad īperiū Romanū ꝑuenīſſe. Dicit enī ſi aliter Nero īperator Romanus eē nō potuit. niſi prius tot clades Italia pateret. iuſta cā fuit: cur bella ciuilia fuerit: nā ut talē īperatorē romani cōſeqrent nulla bella: nullæ clades timēdæ fuere: īmo potius optādæ. Ordo ē iā nihil o ſuperi quærimus: &c. Nō aliā uēturo fata Neroni. Ideſt ſi nulla alia rōne Nero potuit īperare Romanis. Magno: Scilicet ꝑcio: Labore & ꝑiculo declarat ꝑiculum: Quia niſi prius bella contra Gigantes confeciſſent dii non potuere Reges eſſe cælorum. Tonanti: Ioui. Gigantum: Quia in ea animi ellatione uenere: ut bellum Ioui inferre auſi fuerint. Scelera: Scilicet ciuilis belli. Nefaſque: Quæ cōtra ius diuinum & humanum geſta ſunt. Hac mercede: Hoc præmio: ut Nero nobis īperet. Diros pharſalia cāpos. Eſto: hæc omīa gaudemus cōtigiſſe: quādo nō aliter datᷣ: ut īpatorē hūc cōſequamur: Impleat: Scilicet ſāguine. Diros cāpos. Vbi dira bella geſta ſūt. Et pœni ſaturentᷣ ſāguine manes. Ideſt Vmbræ Carthagineſiū qui ī Italia cæſi ſūt ſatiantᷣ. Vt Aſdrubalis q a claudio nerone & Liuio collega cum multis carthagineſibꝰ occiſus eſt. ergo eoꝝ anīæ gaudeant ſe ultionē cōſecutas fuiſſe. Vltia funeſta: Fuerit ēt prælium geſtum apud mundā ſi aliter Nero īperator eē nō poteſt: quod qdē prælium ultimū cæſari fuit: nec illud qdē ꝓ rliqua facilitate: Sed triſte & aſpeꝝ. nā nec Cæſar ꝓ more lætus fuit: ſed ante aciem mœſtus cōſtitit ſeu cōſideratiōe humanæ fragilitatis ſecundum Apianum: Seu metuens ne id qd pōpeio acciderat ſibi cōtigeret. Cū ergo diu æquo Marte pugnaſſet ſubitū iter milites ſilētiū exortū ē: ipſe etiā nefas uidit: qd ante nō uiderat: ut Veteranoꝝ manus retro cederēt. ex quo adeo deſpauit: ut de morte cogitaret: & uenenū haurirerᷣ. Cū igitᷣ cohortes ex trāſuerſo ad eius caſtra uenirēt: qs Labienus miſit ſimulauit eas fugerē: & eas ad Mūdā uſq; ſecutus ē: & Vrbē Mundā obſideri iuſſit: & cæſoꝝ hoſtium factis aggeribꝰ caſtra uallauit. Et cū iā deſpatis rebus filius Pōpei fugiēs in crure uulneratus ad Laurōnē occidit. Dicit ergo etiā bellū illud qd geſtū fuit apd Mūdā accedat: ut tādē īpator Nero fiat. Cæſar: Scilicet Iulius q uigītiqnq; uulneribꝰ ī capitolio occiſus ē. cōſpiratiōe in eū facta Interfectores cuius Teſte Apiano Alexandrino fuerunt ex ſuis potiſſimum fratres duo Cæcilius & Bucelianus: & ultra hos Rubrius Riga: Quītus Ligarius: Marcus Spurius: Seruilius Galba: Sextius Naſo Pontius Aquila. Ex amicis uero Cæſaris Decimus Caius caſea: Trebonius præterea & Athilius cimber: Minutius Baſiliuſque.

Peruſina fames: Auguſtus cæſar cum uigintiquattuor annorum eſſet Lutium Antonium Peruſiæ obſedit. & eum fame ī ſeditionē uenire coegit: ibi & ipſi antonio dedit uēiam: & militibus ſuis. Vrbē ipſam diruit: redactiſque omnibus aduerſæ partis exercitibus citra nullum ſanguine occidit. Mutinæq; Labores: In mutina marcus antonius Deciū Brutū obſidebat ad quē Legati de pace miſſi: rpudiati ſunt.

Poſtremo etiã Imperator Octauianus: & primo q̃dem pãſa aduerſus Antoniũ male pugnauit: deinde Hircius fuſis ſociis pugnam adæquit. Sed tertio Antonius uictus ab Octauiano in Græciã confugit. Et quas ꝓmit aſpera claſſes Leucas: Quam breuibus uerbis multas hiſtorias Lucanus cõplectitur. Auguſtus Cæſar initio & principio motus belloꝝ quæ Marcus Antonius fecit: traiecit Dyrachium: ut ibi ueniẽte Antonio & Cleopatra occurreret: ſed poſitis caſtris: Leucada ꝓmontorium caſtris circundedit: Cornua etiam ꝓmontorii cinxit: & ſtatim cleopatra & ãtonius affuere: quadrigẽtæ naues erant Auguſti: ducẽtæ uero ãplius hoſtiũ: ſed magnitudo haꝝ adæq̃bãt illas: nã a ſenis ĩ nonos remoꝝ ordines ſurgebãt. Præterea tabulata adeo alta erãt: ut caſtroꝝ & urbiũ formã ꝑberẽt: ſed hæc moles exitio fuit hoſtib⁹. nã agiles naues graues Cleopatræ: plures ſigulis adortæ: facile diſſipauere: & ita Auguſtus Cæſar uicit. Premit: Quia ibi ſubmerſæ ſũt Cleopatræ & Antonii naues. Et ardẽti ſeruilia bella ſub æthna: Syrius q̃dã noĩe Enomius: q̃ſi phanatico furore ſtimulatus ſeruos ad libertatẽ & arma uocauit: cũ Siriæ Deæ comas rotaret. nã ãpla ĩ os nuce ſulphuꝛ ſtipata accepta: cũ ſigulis uerbis ſigulas flãmas emittebat: quo miraculo moti ſerui. prĩo duoꝝ milium poſtea q̃tragĩta miliũ exercitũ cõfecit: & cœpit caſtra Romanoꝝ: ſcilicet Malei Ignei ipſei & piſonis ſed hos tãdẽ nouiſſima fama uictos & q̃ſi peſtilẽtia cõſũptos apd̃ æthnã mõtẽ ꝓ pœna in Ergaſtula duxit. Ardẽti: Quia ſẽp flãmas emittit: ut ꝑhibent. Multũ Ro. Quãuis hæc oĩa bella fuerit: ĩ q̃bus tãta Romanoꝝ cædes fuit. tamẽ bene geſtũ eſt tecũ o Roma ꝙ talẽ cõſecuta es ĩpatorẽ. Debes: obligata es. Tibi res acta: Ideſt ad utilitatẽ tuã. Statione pacta Aſt. pe. ſe. Apoſtrophat nũc ad Neronẽ: & ꝑ hyroniã dicit illũ poteſtatẽ habituꝝ cæli: cũ ex hoc corpore hũano diſceſſerit: ut quancũq; cæli: ptẽ uoluerit deligere poſſit.

Accedant fatis: & quas premit aſpera claſſes
Leucas: & ardenti ſeruilia bella ſub æthna.
Multum roma tamen debes ciuilibus armis.
Quod tibi res acta ẽ: tecũ hac ſtatõe pacta
Aſtra petes ſerus prælati regia cæli
Excipiet gaudente polo. ſeu ſceptra tenere
Seu te flãmigeros phœbi conſcendere currus
Telluremq; nihil mutato ſole timentem
Igne uago luſtrare iuuet. tibi nũine ab omni
Cedetur: iurique tuo natura relinquet.
Quis deus eẽ uelis: ubi regnũ ponere mũdi.
Sed neq; in arctoo ſedem tibi legeris orbe:
Nec polus auerſi calidus qua uergitur auſtri.
Vnde tuam uideas obliquo ſydere romam:
Aetheris immenſi partem ſi preſſeris imam:
Sentiet axis onus: librati pondera cæli
Orbe tene medio: pars ætheris illa ſereni

Hac ſta. p. Ideſt hac uita finita. Nã ſtatio ẽ locus: ubi naues ad tp̃s manẽt: nõ ãt hyemãt: ita & aĩa ĩ corpe nr̃o q̃ſi ĩ ſtatõe manet. Serus: Quia lõga uita tibi ſupeſt. Prælati: ꝑpoſiti: q̃a tu cælũ ꝑpones ꝛ̃giæ romãæ. Gaudẽte polo: q̃a oẽs cæleſtes lætitiã agẽt te ĩ cælũ aſcẽdere. Seu ſceptra: Siue ĩq̃t Rex cæli eẽ uolueris: ſiue currum ſolis aſcẽdere: facile tibi cõſẽtiẽt: & arbitrio tuo oẽs tibi cædẽt. Flãmigeros: flãmas gerẽtes: uidelicet currus ſolis. Nihil timẽtẽ: quẽadmodũ tĩuit Phaetõ cũ currus pr̃is regeꝛ̃ uoluit. q̃ſi dicat nõ eris ſimilis phaetõti: q zodiaci mõſtri territus habenas equoꝝ ꝛ̃liq̃t. Vago: errãte: q̃a errauit tũc cũ ſolis phaetõ currũ gubernauit. Luſtrar: Circuir. Quis: ꝓ q̃lis. Tuo iuri: Tuæ poteſtati. Sed neq; ĩ arctoo: Mõet ne imas cæli ptes deligat: ne forte maiori oneꝛ̃ axẽ ꝑmat: ſed dicit me diũ cæli locũ capiẽdũ eſſe: ubi ſedẽ ſuã ſtatuat. Nã ſi eregiõe ſteterit nõ poſſet niſi ex obliquo Romã reſpicere: & ex hoc eũ ſtrabonẽ fuiſſe ſignificat. Sed neq;: Inuocauerat neronẽ ꝑ hyrõiã quẽ dicebat excipi a toto cælo. nunc dicit mediũ cæli axẽ eligẽdum: nã ſi eregiõe cõſederit: nõ poterit niſi ex obliquo Romã aſpicere: ꝓpter qd̃ eũ ſtrabonẽ eſſe ſignificat: Cornelii taciti teſtimonio & Euſebii: ideo dicit cum oẽs dii tibi ceſſerit. Nec legeris: Pro elegeris. In arctoo orbe: hoc ẽ in ſeptẽtrionali. uidelicet ĩ altero polo cæli. nã ſicut ĩ ſpa uidere licet: diameter: hoc eſt axis alio noĩe appellaꝛ̃: ab altero polo uſq; ad alteꝝ polũ: ꝑ mediã trãſit ſpam: & primus polus arcticus: ideſt ſeptẽtrionalis dicit̃ ab arcto: ideſt urſa nã αρκτωι. græce urſa latine. Alter uero ãtarcticus ẽ ex oppoſito arctici. ſcilicet auſtralis uel meridionalis. Dicit ergo ne ĩ altera pte ſedẽ deligat Nero: ne nimio põdere cælũ ꝑſſũ ruat. Nec polus: Hoc ẽ in extremitatibus cæli ſedere noli. nã utriq; tibi piculũ ĩminet. Auſtri: Ideſt ĩ meridie in altero polo neq; delegeris ſedẽ. Vergit: Voluit̃: q̃a cælũ ſemp uoluit̃ ab oriẽte ĩ occidẽtẽ: & uertitur circa polos: Ideſt arcticũ & ãtarcticũ. Aduerſi auſtri: nã auſter a meridionali aduerſus & oppoſitus ẽ arctico: Ideſt ſeptẽtriõali. Aduerſi: ãtarctico polo oppoſiti. Vnde tuã: Nã eregione poſitus: romã niſi ex obliquo aſpiceꝛ̃ poteris. Aetheris ĩmẽſi: Nec noli ĩ extremitate cæli ſedere: q̃a nimio põdeꝛ̃ ꝑſſũ cælũ: ĩ piculo ẽ ne corruat. Axis: Scilicet arcticus & ãtarcticus. Librati põdera: Quid igit̃ faciẽdũ: tuta ĩq̃t ps cæli erit: ſi ĩ medio ſederis. Orbe. ſ. cæli: Ideſt ĩ media rotũditate & cõuexitate: nã cælũ ſpicũ ẽ. Librati: Ideſt ſeipſũ ſuſtinẽtis: q̃a ſuo põdere ſe ſuſtiet: ut ĩ nullã ptẽ ĩclinet: ĩdo libratũ cælũ dicit. Pars: Scilicet medii cæli. Vacet: Ideſt tibi ſeruiat: & ſignificat craſſi corporis hoĩẽ: ac ſi dicat tãta ẽ tui corporis uaſtitas: ut totã cæli ptẽ ſis occupaturus.

Tota uacet: nullæq; obſtent a cæſare nubes:
Tũc genus humanũ poſitis ſibi cõſulat armis
Inq; uicẽ gẽs omnis amet. pax miſſa per orbẽ
Ferrea belligeri compeſcãt limina iani.
Sed mihi iam numẽ es: nec ſi te pectore uates
Accipiam cyrrhea uelim ſecreta mouentem
Sollicitare deum: bacchumq; auertere niſa.
Tu ſatis ad uires romana in carmina dandas.
Fert animus cauſas tantaꝝ expromere rerũ
Immenſumq; aperitur opus: qđ ĩ arma furẽtẽ
Impulerit populũ. quid pacẽ excuſſerit orbi.
Inuida fatorum ſeries: ſummiſq; negatum
Stare diu: nimioq; graues ſub põdere lapſus:
Nec ſe romã ferẽs: ſic cum compage ſoluta:

Tũc genus hũanũ: Hoc loco rurſus hirõice & ãphibologice loq̃t: uidet̃. n. dicer̃ tũc cũ cælũ tenueris & gẽtibꝫ humãis ĩpare cœpis: pax totũ orbẽ tenebit: ſed hoc dicit donec uiuus ĩpiũ tenebis ſẽp bella erũt. At ubi e terris diſceſſeris: tũ deniq; pax ubiq; r̃gnabit. Tũc poſtq̃ mortuus eris: uel poſtq̃ regna cæli tẽueris. Poſitis: ꝓ depoſitis: qa dũ uiuis ſẽp bella erũt. Gẽs omnis amet: Ideſt ſit hoĩnũ ĩter ſe ſocietas atq; cõiũctio q̃ dũ ĩpas eſſe nõ põt. Ferrea belligeri: Secũdũ hiſtoriã Liuii hoc dixit & cõſuetudinẽ Romanã. Nã ſicut apud Titũ Liuiũ legit̃: Numa Põpilius tẽplũ Iani ædificauit: ita cũ clauſũ eẽt: pacẽ ſignificaret: aptũ uero bellũ: Belligeri Iani: Ideſt Iani dei tẽplũ qđ aptũ bellũ ſignificat. Cõpeſcãt: Claudãt. Virgi. Claudẽt̃ belli portæ: ſignificauit pacem futurã eẽ: tũc cũ Octauiãus ĩparet: qđ ita fuit: nã regnãte auguſto Cæſare pax ꝑ totũ orbẽ erat. Sed mihi iã numẽ. Ideſt tibi uiuo diuinos honores exhibeo teq; nõ minus ĩ terris ĩuoco: q̃ ſi cælũ teneres. Te pector̃: Ideſt ſi diuinitatẽ tuã mẽte aĩoq; cõcepo: mihi nõ opus erit ĩuocar̃ apollinẽ: nec muſas. nec carmẽ quo bella romana deſcribã. Accipiã pectore. Ideſt ꝙ te aĩo & mẽte cõcipiã. Nec ueli: Ideſt noli. Sollicitar̃ deũ: Scilicet Apollinẽ. Cyrrea: Nã parnaſus mõs Boetiæ ĩ duo iuga diuidit̃. ſcilicet Cyrrã & Niſã. In Cyrra colit̃ apollo. nã ibi erat tẽplũ Apollinis. In niſa uero colit̃ Bacchus: & poetæ ĩ utriuſq; tutela eẽ dicũt̃. nunc igit̃ dicit ſe nõ eos inuocatuꝝ: ſi Nero ſibi fauerit ad carmẽ ſcribẽdum: ideo qđ cõcepo aĩo noli ſollicitar̃. Cyrrea: Quia ĩ cyrra colit̃ apollo. Mouẽtẽ: Scilicet tũc cũ oracula dat: qa mõs oĩs circũcuti uidet̃ & tremer̃. Auerter̃: Remouere q̃obrẽ nec hũc: nec illũ a ſuis ſedibꝫ mouebo. Tu ſatis: Scilicet eris & ſufficies. Romana carmĩa. In q̃bus res romanas ſcriber̃ cõſtitui. Fert animus: Per ĩuocatõnẽ narrare ĩcipit: ſed ãteq̃ narret attẽtos facit a rebꝫ magnis: nouis: inuſitatis. Fert. Ideſt cupit. Expromere Apire. ſicut ĩ ꝓhœmio diximus: licet hoc loco ꝓfiteat̃ ciuilis belli cãs dictuꝝ: tamẽ generaliter ꝓſeq̃t̃ & q̃dã poetaꝝ dicit: ſicut Põpeius & Cæſar dominãdi cupiditatẽ habuerit. Immẽſũ opus: Quia nõ rem paruã ſcripturi ſimus: ſed magnã. Furẽtẽ populũ: Ideſt furore ꝑcitũ. Excuſſerit: Remouerit: Inuida fatoꝝ: Declarat: generalis ẽ cã: qa fata ſic uelle uident̃: ut nullũ ĩpiũ ſit diuturnũ: ſed ſi diuturnũ certe non ſẽp æternũ. Inuida: Quaſi rebꝫ humãis ĩuideat. Series: Eſt diffinitio fati. Nã ut ait Cicero Fatum eſt ordo cauſaꝝ æternitate fluẽs: ueritas ſẽpiterna: nõ ſupſtitioſe: ſed ſĩpliciter. Stare diu: nã hoc ĩpium ſtare diu nõ potuiſſe: nõ tãtum fuit cã belloꝝ: ſed fata q̃bus aduerſãtibꝫ nihil ꝑpetuo durare põt. Summis magnis: Lapſus: Scilicet fuer̃t cã huius belli. Graues ſub põ. l. Vnum ex reliquo ſeq̃t̃. nã ſi põdus magnũ ẽ: ideo grãdior ẽ caſus. Ferẽs: Suſtinẽs: qa ad tãtũ culmẽ magnitudinis roma ꝑuenerat: ut nõ ãplius ex mole nimia ſtare poterat. trãſlatio. n. ſũpta ẽ a mole q̃ ad ſũmũ ꝑuenerit neceſſe ẽ: ut ruat. Sic cũ cõpage ſoluta: Per ſimilitudinẽ oſtẽdit: quomõ pax turbata fuerit: fatis nolẽtibus ĩpiũ romanũ diutius ſtare cũ ſit fuſa pax ĩ orbẽ terraꝝ: ſic inq̃t & fuſa ẽ pax: ſicut quõdã dicunt ĩter ſe diſſolutis elemẽtis: oĩa ad ãtiquum chaos reditura eſſe. Sic: Quo pax fuit cõfuſa: ſicut machina mundi. Ordo eſt oĩa ſidera cõcurrunt. Cum: ꝑ q̃do. Cõpage: cõiunctione. Soluta: Ideſt cõcordia quæ elemẽtoꝝ ẽ uinculũ ſecundum Empedoclẽ: qui dicebat quattuor quidẽ eſſe elemeta: Aquam: Terram Ignẽ: & Aerem. ſed dicebat duo eẽ formalia: uidelicet litem & amicitiam: quæ elemẽta cõiungunt & ſeparẽt: Amicitia eſſe ĩcipit cum cõtrariæ qualitates elementoꝝ & diuerſæ diſcedunt. Lis autẽ tunc cum illæ cõtrariæ qualitates redeũt: ſed hoc dicebat futurum ſpatio duodecĩ milia annoꝝ. nam ut elemẽta concordent diuerſas qualitates habẽt. Epycurei autẽ: ut Democritus: dicunt omnia cõſtare ex Athomis & ex ipſis elemẽta cõfici. & cælum ipm: qa omne cõpoſitum ſoluit̃ in ſuũ ſimplex: ſed omne corpus ſoluit̃ in Athomos. Ideſt ĩ ĩdiuiduũ: & hoc mõ omne corpus ĩ infinitum ſcindat̃: & id quod ĩfinitum eſſe cœpit: ut ſcindi nõ poſſit. id autem corpus eſt: aut nõ. Si corpus eſt & ſcindi nõ poteſt. ergo & principium eſt ſui. ſi nõ eſt corpus: ergo ex nihilo nihil fit. ergo corpus eſt indiſſolubile. Anaxagoras uero dicit omnia quæcunq; ſunt: eſſe elemẽta: & multa eẽ corpora: ſi dicis omne corpus cõſtare ex elemẽtis. id autem eſt in ĩpis elemẽtis: aut nõ: ſi nõ eſt ſequitur aliq̃d ens ex nõ ente: ſi dicis eẽ ĩ elemẽto: ẽ & ipſũ elemẽtũ. ergo oĩa ſunt ex elemẽtis: qđ falſũ ẽ. Alii philoſophi unũ eſſe elemẽtũ dicebãt: & omnis motus eẽ ab igne. ergo mouet̃ ignis. ſed cũ ignis rariſſimus ſit: nõ põt moueri ĩ aliud rariſſimũ: qđ ẽ ĩpoſſibile: ſi mouet̃. Sed ſi cõpago dẽſitas uel amicitia ſit coegerit ĩ unũ: &. c. cahos eſt rerum omniũ rudis inordinatæq; materiæ cõfuſa cõgeries: & dicit̃ συγχεω. ideſt cõfundo.

Ignea aſtra:Quæ natura ſepatã ſũt uidelicet ignis .i. æther miſcebit̃ cũ elemẽto cõtrario.ſ. aqua. Fre/
tũ: Mar̃ ipſũ terrã iundar̃ uidebit̃. Excutiet:Cõfũdet:ut oĩa inũdent̃. Phœbe.i.lũa aduerſa ibit ſoli :quæ
a ſole ſẽp naturaliter diſcedit:& q̃to magis appropĩquat ſoli:tãto minus lucet: & ecõuerſo: & hic ẽ ꝙ luna
dr̃ creſcere & decreſcer̃:ſed ſol exterius ſuũ curſũ facit Lũa ĩterius & q̃tũ ſpatii ſol cõficit uno ãno: Lũa uno
mẽſe ꝑficit. Obliquũ orbẽ.i.ꝑ zodiachũ q circulus ex obliquo zõas cĩgit.ergo ubi nũc noctẽ Lũa tenet:
tũc diẽ tener̃ uolet. Diẽ poſcet ſibi .i. r̃licto ſuo ꝑ curſũ ſolis ĩceder̃ ĩcipiet. Totaq̃ diſcors Ma .i.cõcor

Sæcula tot mũdi ſuprema coegerit hora:
Antiquũ r̃petẽs iterũ chaos: omnia mixtis
Sydera ſyderib⁹ concurrent:ignea pontũ
Aſtra petent:tellus extendere littora nolet.
Excutietq̃ fretũ:fratri contraria phœbe
Ibit:& obliquũ bigas agitare per orbem
Indignata diẽ poſcet ſibi:totaq̃ diſcors
Machina diuulſi turbabit fœdera mũdi
In ſe magna ruũt:lætis hũc numina rebus
Creſcẽdi poſuere modũ.nec gentib⁹ ullis
Commodat ĩ populũ terræ pelagiq̃ potentẽ
Inuidiam fortuna ſuã:tu cauſa malorum
Facta trib⁹ dominis cõmunis roma : nec unq̃
In turbam miſſi feralia fœdera regni.
O male concordes:nimiaq̃ cupidine cæci.
Quid miſcere iuuat uires:orbẽq̃ tenere
In medio? dum terra fretum:terramq̃ leuabit
Aer:& longi uoluent titana labores:

dia elemẽtoꝝ q̃ oẽs res cõſiſtũt & ſeruant̃. In ſe ma
gna ruũt cœpit ſupius dicer̃ cãs belli ciuilis:& ĩter cæ
teras hãc quoq̃ magnã dixit cãm fuiſſe : ꝙ ad ſũmũ
culmẽ ĩperiũ populi.ro.ꝑuenerat: & cũ cælũ ſeipſũ
ſuſtinere nõ poſſet: rueret:adhuc ꝓſeqt̃ dicẽs:cũ ad
eã celſitudinẽ uenerit ĩperiũ romanũ:ut altius aſcẽ/
der̃ nequeat:neceſſe ẽ ut ꝑ ſe ruat:ſed ita dii uoluer̃t
ut ſit finis ĩpii. Lætis.i. ꝓſpis:ſicut triſtia aduerſa
dicĩus:ſic læta ꝓſpera ĩtelligĩus. Fortũa cõmodat
ĩuidiã. Hoc ĩqt quas fortũa opes populo ro.dedit ĩ
uidere cœpit noluitq̃ ut externæ gẽtes has opes pro
ſternerẽt:ſed populus ro.ergo ĩuidiã ſuã nulli cõmo
dauit. Populũ rõanũ:Nã ita fortũa uoluit:ut rõani
ĩter ſe cõcurrerẽt bello ciuili & ſuas opes ꝓfligarẽt.
Tu cã maloꝝ: Rõa.n.fuit cã tãtoꝝ maloꝝ cũ cœpit
tribus dõinis eẽ cõis.Nã cæſar ut Iuliã filiã põpeio cõ
iũgeret & Craſſũ cõciliaret:ſe tertiũ ſociũ fecit:ut ni
hil ĩ Repub.gereret̃ qđ ſuo arbitrio diſpliceret: ſed
poſtq̃ cõcordia direpta ẽ morte Iuliæ & cæđ craſ/
ſi:q bello ꝑthico occiſus ẽ:ita bellũ ciuile ẽ exortũ.
Trib⁹ dõinis põpeio:craſ.& Cæ.q ĩter ſe ĩpiũ ro:par
titi fuerãt.nã ut r̃fert Apiãus Craſ.ac Põpeius cõſu/
les ambo deſignati:Cæſari imperium Galliæ in ali
ud imperium prorogarunt.prouincias ipſi inter ſe
exercituſq̃ partiti ſunt.Pompeius hiberiam ſorti/
tus ac Libyam:amicis ad eas emiſſis:romæ præſti/
tit. Craſſus uero Syriam ac ſyriæ proxima aſſum/
pſit:ad ꝑthicũ ſiqdẽ bellũ anhelabat:ut lucꝝ & gloriã ĩde r̃ferret. Turbam:Quia ſocietas r̃gni nunq̃ du/
ratura ẽ:quõ? Fœdera.ſ.fuerãt cã. Regni &c. Quia regnũ nõ patit̃ duos .ſic Statius. Sociiſq̃ comes
diſcordia r̃gnis.hæc ẽ ergo cã maloꝝ. Feralia: Letifera:ĩter duos uel plures ſẽp ẽ letifera:nõ diuturna:ſed
ſatius fuiſſet nõ fuiſſe cõcordes Cæſarẽ & põpeiũ:q̃ poſt cõcordiã ĩ diſſẽſiõem ueniſſe. Vnde dicit Cicero
prius cõſuluiſſe põpeio:ne Cæſari ſe cõiũgeret:qa cõiunctionẽ Reipu.optimã uidebat:ſed diſcordiã ꝑniti
oſiã ĩtelligebat. O male cõcordes:O inq̃ Põpei Craſſe & Cæſar qd tẽtatis ĩter uos ſocietatẽ iunger̃ ĩperii
nõne ſcitis nullũ r̃gnũ ſociatũ eẽ poſſe. Male cõcordes.ſ.mũdi nõ duraturi. Cupidĩe:qa libido r̃gnãdi
uos ĩ hãc ſocietatẽ deduxit. Quid:Cur.Miſcer̃ uires.i. cõiunger̃ & eẽ ſocios:q̃ ſi dicat hoc fruſtra facitis.
Orbẽ.i.ĩpiũ orbis terraꝝ.nã Roma dõina erat & r̃gina terraꝝ. In medio:ĩ cõi:ut uos tres ĩpetis:nõ ĩtel/
ligitis hoc fruſtra tẽtar̃:q̃obrẽ?qa tẽtatis facer̃ qđ numĩa ꝓhibẽt:& dũ mũdi natura ꝑſtabit:ĩpa nunq̃ fides
ĩuẽiet̃ ĩter ſocios regnoꝝ:nec fratres qdẽ ĩter ſe fidẽ ſeruarũt cũ regnar̃ cœperũt:ꝙ ita ſit exẽplis nr̃is & ue
teꝝ ꝓbari põt:ut Etheoclis & Polinicis fratꝝ: &,cũ r̃gnũ thebanũ uterq̃ teneret:tãdẽ ĩter illos orta diſcor
dia mutuis uulnerib⁹ ſe cecĩderũt:ſic Atrei & Thyeſtis:quoꝝ alter.i.Thyeſtes uxorẽ fratris uiciauit.Atre
us Thyeſte ad cõuiuiũ uocato Thyeſtis filios ei epulãdos dedit. Dũ terra leuabit.i.dũ orbis terraꝝ dura
bit. Leuabit.i.ſuſtinebit:qa terra ſuo põdere librata in certa ꝑmanet circũferẽtia celi.mare.n. terrã circũ
dat.recte ergo dicit:qa terra fretũ ſuſtinet:aqua uero aerẽ & terrã: qa ſuo pondere aer ſuſtinet terrã: qa cir
cũdatus ẽ terra:ĩ medioq̃ cẽtro ẽ terra.mare ãbit terrã.ergo terra ipſũ ſubſtiet:qa ĩ nullã ꝑtẽ declinari põt
terra:ſed cũ grauis ſit deorſũ tẽdit:& ad locũ ſuũ redit.exẽpli gr̃a:ſi circĩo facis orbẽ:pũctuſq̃ ĩ medio circũ
ferẽtiæ erit.tũc pũctus diſtabit æq̃liter ab ĩpo orbe:nec ĩ aliquã ꝑtẽ ĩcliari põt:ſic nec terra ĩcliari põt nec a
ſuo cẽtro diſceder̃ licet ſit ſuo loco mota:ſiue dextorſũ:ſiue ſiniſtrorſũ. ergo ſeqt̃ ut eã aer ſuſtĩeat:& neceſ
ſario ĩ loco ſuo cẽtro ꝑmãeat.Lõgi labores:qa ſeptẽ ſũt plãetæ.ſ.Saturnus:Iuppiter:Mars: Mercurius uẽus
Sol:Luna:qnq̃ ſe mõ cõtra mũdũ ferunt:mõ cũ mũdo retrogradi ſũt.duo.ſ.Sol Luna ſemp cõtra mundũ
ferũtur : ideo longos labores dixit: non ꝙ ſol laboret:ſed quia laborem non ſequitur.fatigatur enim cum
contra mundum uoluitur:ſed cum non ſequit̃ laborẽ. Voluẽt.Quia ſol ſemp cõtra mundum uoluit̃.

Cælo:ideſt p cælũ. Totidẽ p ſigna:p quot ſigna currit ſol:p totidẽ ẽt lũa:ſed hoc itereſt:qa ſol exterius curſũ ſuũ facit:& ſigulo mẽſe ſigula zodiaci ſigna tenet.Lũa uero p eũdẽ circulũ curſũ ſuũ facit:ſed iterius zodiacus ẽ circulus ĩ quo duodecĩ ſigna poſita ſũt:& p obliquũ zonaꝶ circũdať.p hũc ſol & lũa ſuũ curſũ faciũt:ſed exterius ſol & iterius lũa.ergo breuior ẽ:ex quo ſeqť:ut q̃tũ ſpacii uno ãno ſol cõficit ĩ uno ſigno pmanẽs:cũq; ĩ oĩbꝰ ſighis curſũ fecerit ãnũ pficit.at uero lũa uno mẽſe oĩa ſigna luſtrat:ideo dixit lunã ſuccedeř diei řcte. Nox.i.Lũa. Totidẽ ſigna:Ideſt p quot ſigna currit ſol:& p totidẽ lũa. Nulla fides řgni .ſ. erit.i. nunq̃ ſocii řgnoꝶ iter ſe fidẽ ſeruabunt.

Noxq; diẽ cælo totidem per ſigna ſequeť:
Nulla fides regni ſociis:omniſq; poteſtas
Impatiens conſortis erit: nec gentibꝰ ullis
Credite:nec longe fatorũ exẽpla petantur.
Fraterno primi maduerũt ſanguine muri:
Nec preciũ tanti tellus:pontuſq; furoris
Tũc erat:exiguũ dominos commiſit aſylũ.
Temporis anguſti manſit concordia diſcors:
Paxq; fuit non ſponte ducũ:nam ſola futuri
Craſſus erat belli medius mora:qualiter ũdas
q ſecat:& gẽinũ gracilis mař ſepat iſthmos.
Nec patiť conferre fretũ:ſi terra recedat
Ioniũ ægæo franget mare: ſic ubi ſæua
Arma ducũ dirimens miſerãdo funeř craſſus
Aſſyrias latio maculauit ſanguine carras
Parthica romanos ſoluerunt dãna furores.

Oĩs poteſtas:Idẽ dicit:nã cũ poetæ aliqd obſcuř dixerit diffuſius poſtmodũ diceř ſoleť. Impatiẽs cõſortis.i. poteſtas nulla cõſortiũ hẽre poterit. Nec gẽtibus ullis: nolo ĩqt externis gẽtibꝰ credatis: ſed a uobis exẽplũ ſumite.nã q Romã cõdiderũt ipi ſe occiderũt.ſ. Rõulus & Remus.natura.n.uult ut in regnũ alter mãeat:alter occidať. Fatoꝶ.i.numinũ & uolũtatis deoꝶ. Lõge .i.ab externis:& lõgiqs gẽtibꝰ:nã a uobis & cõditoribꝰ urbis exẽplũ ſumeř poteſtis nã ut: Liui. & oẽs hiſtorici tradũt.Ro. & Re. Romã cõdideř:& cum augurio uellẽt iter ſe dignoſceř uter eoꝶ urbi nomẽ iponeret.ro.palatinũ mõtẽ cãpãiæ cõſcẽdit. Re. uero auẽtinũ: Remo uultures ſex prĩo apparuerũt: deĩde.ro.xii. q̃ pp Re.dicebat fata hoc ꝑtẽdeř:ut urbi nomẽ iponeret:qa ſibi uultures primo ãpparueřt.Ro.ãt ad ſe hãc dignitatem trahebat dicẽs:q; licet ſibi poſterius uultures apparuiſſẽt :tamẽ nũero plures.ũde exorta ẽ diſcordia:ut celer tribunus militũ occiderit Remũ.Alii dicũt Remũ a ro. occiſum fuiſſe q; ad ludibriũ fratris prima mœnia urbis trãſiuerit. Pri. muri.i.ab initio ædificati. Sãguĩe fraterno .ſ.mortuo rẽo. Nec pciũ: Arguit a miori ad maius.ſi duo nõ potuerũt ĩ ſocietate řgni pmãere : cũ regnũ exiguũ eẽt:q̃to magis pati nõ potueřt ſimul regnař.cũ tãtũ ĩperiũ habeãt: ut orbẽ terraꝶ poſſideãt multo magis ĩpelleňt:ut plures řgnare nõ poſſĩt. Cõmiſit.i.diſſẽſionẽ cõcitauit ĩter fratres. nã cõdita urbe Ro.&Re.cũ uidrẽt ciuitatẽ ĩfrequẽtẽ eẽ:ut aliũde ſibi ciues cõparẽt: Aſylũ cõſtitueřt:ſed ãte filii Herculis aſylũ athẽis fecerãt.Vnd Vir.Qui řttulit acer aſylũ:ſed ad ſimilitudinẽ filioꝶ herculis aſylũ Ro.& rẽus ſtruxerũt. Aſylũ ãt locus erat quo oẽs cõueniẽtes ut igreſſi erãt:ſi fures: ſiue homicidæ: ſiue latrões fuiſſent extrahi nõ poterãt:ũde dictũ ẽ aſylũ ασυλέω. quod ẽ traho. a uero dicit priuatõem. Exiguũ aſylũ.ſ.ex hõicidis & latronibꝰ roma cognoſci poteſt. Aſylũ:locus ille nõ urbs:ſed aſilũ paruũ: cauſa fuit:ut ipſũ nõ magno prẽio uſq; ad cædes fratres cõdiderit: ex quo poſſumus ĩtelligeř qd facturi ſit fratres řgnoꝶ.idẽ Sta.ait. Lis ẽ de paupe řgno. Tẽporis: moř ſuo quod obſcurius dixerat declarat. Diſcors cõcordia: Quomõ diſcors ſi cõcordia ẽ: & quomõ cõcordia ſi ẽ diſcors? qa pax erat iter Craſ. Cæ.& põpeiũ ĩuita.ergo qa ĩuita:odioſa erat: diſcors erat. Paxq;:q; anĩos cõcordes ĩuiti teneř declarat. Veř ĩq ĩuiti põpeius & cæſar ĩ cõcordiã mãſeř. Craſ.ãt erat uĩculũ cõcordiæ eoꝶ:q poſtq̃ bello pthico deletus ẽ:ſtatĩ ẽ orta diſſẽſio iter cæſarẽ & põpeiũ. Qualř:p ſimilitudinẽ oſtẽdit quomõ medius craſ. tãtĩ p cæſarẽ & põpeiũ ĩ cõcordia řtiuerit.eodẽ mõ ĩqt craſ.tenebat eos:ne bello cõcurrerẽt:queãdmodũ terra ĩter ioniũ & ægeũ:duo maria cõtinet ne ĩter ſe ũdis collidanť: dico craſ. talř medius erat mora : qlř iſthmos q ſecat ũdas. Gracilis.i.tẽuis:poſthmos & iſthmos cõtraria ſũt: nã poſthmos terra dř q̃ mari circũdať.at uero iſthmos dř terra quæ ĩter duo maria poſita ẽ. Gracilis : dixit ad cõparationẽ geminj maris.ſ.ionii & ægei.ĩmẽſitas gẽini maris facit:ut iſthmos uideať gracilis: ſicut locus pelopõneſſus ẽ ĩter duo maria:quẽ moreã nũc uocãt:ubi ẽ Corynthus urbs ualidiſſima:de q̃ multi populi ut atheniẽſes pugnauerũt:q̃ſi uictoriæ pmiũ ĩ medio poſita eſſet: Pelopõneſſus utriq; facit mař. Cõferre.i.iter ſe cõſẽdeř: ut ũdæ ũdis collidanť:ſi terra řcedat e medio.ſtatĩ maria illa ũdas miſceř ĩcipiẽt : q̃ſi exoriať illico pugna.ſic craſſo amoto ĩter ſe põpeius & cæſar cõcurreř cœpũt. Sic:eodẽ mõ adaptat ſimilitudinẽ. Sæua arma: hiſtoria talis ẽ.nã craſſus aduerſus parthos ꝓfectus ẽ auri cupiditate:babyloniã aggreſſus ẽ pugnař: qđ ſẽtiẽs Arſacides rex parthoꝶ exercitũ cõtra eũ duxit.& cũ ĩ řgionẽ illã ĩgreſſus eẽt telis parthoꝶ oppſſus ẽ. Dirimẽs:diuidẽs.Miſerãdo funeř.Bene miſerãdo:qa cũ factũ eẽt: ut ad colloqũ uẽiſſet p ĩſidias occiſus ẽ. Carræ.arũ. ẽ ciuitas Babyloniæ & pthoꝶ. Aſyrias.qa babylonia ẽ ĩ Aſſyria:ubi hoc factũ ẽ. Parthica.i.a parthis illata:& quæ ipſi intulerũt rõanis: ſed exercitus ſui bella ciuilia fecerũt o Arſacidæ o pſidæ.

Pluſq̃ creditis: Quia nõ tãtũ craſſũ cũ exercitu ſuo deleuiſtis: uerũ et populũ romãum iter ſe cõcurrer̃ feciſtis: ut magnã cladẽ ĩperiũ romanũ pateret̃: qa ſibi bellũ ciuile dediſtis. Diuidit̃: In duas partes oẽs opes populi ro. diuiſæ ſũt. Quæ mar̃: Per declamatõem dicit tamẽ ĩpiũ populi ro. terrã maria fortunã reger̃: tamẽ ĩ poteſtate ſua: nec ĩpio ſuo duo capi nõ potuerũt. Totũ orbẽ. i. fortũa ab oriẽte ad occaſũ tenet populi ro. ĩpiũ: tamẽ duos nõ potuit capere. ſ. cæſarẽ & põpeiũ. Nõ cepit: Nõ cõtinuit. Nã: Ideſt qa: aliã cauſã ſubigit cur Põpeius & cæſar ſimul cõcurrerẽt. uidelicet mortẽ Iuliæ. nã ea affinitas cõtiebat hic patrẽ: ĩde uirũ: ne arma ĩter ſe mouerẽt. Iulia Cæſaris filia ex põpeio p̃gnans ceſſit e uita quo tẽpore Domitius Aenobarbus aduerſabat̃ Põpeio ad cõſulatus petitionẽ. die. n. ſtatuta ad petẽdũ d̃ſcẽderãt: nec teſte a pião ſupueñiẽte nocte e martio cãpo diſcedebãt: donec cœptis litibꝫ iter eos: Domitii ſeruũ lumẽ afferẽtẽ iteremer̃: ĩſecuta deĩde oĩum fuga. Dõitius uix ĩ domo ꝑpria ſaluatus ẽ. põpei ueſtis cruor̃ ſordida: a nõnullis ad ſuos d̃lata: adeo parũ uterq; a piculo abfuit. Pignora: Scilicet uĩcula. Iũcti. Cõiũcti ſãguis. Ferales: Quia tres duces male Reipublicæ ſociati fuerãt. Thedas: Ideſt nuptias: nã ſæpe uno iſtrumẽto totius rei ꝓprietas ĩdicat̃. poſuit. n. thedã ꝓ nuptiis. Antiq. n. ĩ nuptiis thedis. i. facibꝫ utebãt̃: eo q̃ uir ſpõſã noctu ducere ſolebat. Ferales: Quomõ ferales: qa tres duces his nuptiis magno Rei Publicæ malo cõſociati erant. Ad manes: Ideſt mortua ẽ. Parcarũ: Quia tres ſũt parcæ: Lacheſis: Cloto: Atropos: quæ uitã hoĩum ſignificar̃ uident̃. nã Lacheſis quæ filat: pr̃cipiũ uitæ cuiuſlibet pſõæ oſtẽdit: Cloto quæ colũ ſuſtĩet uitã hoĩum ducit. Atropos quæ fila rũpit: ſignificat finẽ uitæ hoĩs: & d̃r q̃ſi ĩexorabilis: qa uerti nõ põt cũ ad finẽ ꝑuenerit: pcæ quoq; ſimiliter fila uitæ Iuliæ duxerũt. ꝙ ſi fata tibi: Vere ĩnq̃ mors Iuliæ cã fuit huius belli ciuilis: qa ſi diu uixiſſes tu ſola potuiſſes ĩ amicitiã cõiũger̃ uirũ & p̃rem.

Plus illa uobis acie q̃ creditis actum eſt
Arſacidæ: bellum uictis ciuile dediſtis.
Diuiditur ferro regnum: populiq; potentis
Q uæ mare. quæ terras quæ totũ poſſidet orbẽ
Nõ cepit fortũa duos: nã pignora iũcti
Sanguinis. & diro ferales omine thedas
Abſtulit ad manes: parcarum iulia ſæuã
Intercepta manu. ꝙ ſi tibi fata dediſſent
Maiores in luce moras: tu ſola furentem
Inde uirum poteras. atq; hinc retinere parẽtẽ:
Armataſq; manus excuſſo iungere ferro:
Vt generos ſoceris mediæ iunxere ſabinæ:
Morte tua diſcuſſa fides: bellumq; mouere
Permiſſũ ducibꝫ: ſtĩulos dedit æmula uirtus
Tu noua ne ueteres obſcurẽt fata triumphos:
Et uictis cedat piratica laurea gallis

Fata: numĩa. Maiores moras. i. diuturniora ſpacia uitæ. Luce: Vita: qa Iulia ſignũ erat pacis. Mãus: nã manuũ cõiũctio ſignũ ẽ pacis. Vt generos: p ſimilitudinẽ d̃clarat hiſtoriã tãgẽs: Rõulus iſtituto ludo cõũde cõſcii: ſualia ludi illi: quos ĩgẽti apparatu fecit: oẽs ciuitates cõuenerũt romã: ſed dixit prius militibꝫ ſuis cũ ſignũ dare: ut unuſq̃q; uirgĩes rapet: raptis itaq; ſabinis patres irati ſũt romãis. Tatius rex ſabĩorũ: ſed dux ãte Curius ĩgnauerat cũ exercitu oẽs ſũptis armis bellũ rõanis ĩtulerũt. Cũ ãt ĩ tarpeiã ubi erat arx rõana: ĩ uallẽq; deſcẽdiſſẽt mõtis romãi obuiã uẽientes: illic ĩ medio foro acriter pugnatũ ẽ. Virgines autẽ raptæ q̃rũ iniuria bellũ motũ erat: ſciſſa ueſte: & crinibꝫ ſparſis: hĩc uiros: ĩde parẽtes arma depõer̃ coegerũt. dicẽtes: nos irarũ cã ſumus: ĩ nos cõuertite ferrũ: melius peribimus cũ uiri: q̃ ſine uiris uiuere poterimus: unde his uerbis tunc pax tranq̃lla ſecuta ẽ: & uires ſimul cõicarunt romani cũ ſabinis: & Tatius Romæ uixit. quẽadmodum ergo ſabinæ uirgines: uiros & parentes armatos ĩ amicitiã duxerunt: ſic & Iulia ſi uixiſſet media fuiſſet inter manus armatas cæſaris: & põpei: & illos ĩ amicitiã cõiunxiſſet. Morte ſua: cœpit numerare Lucanus diſcordiæ cauſas iter cæſarẽ & põpeium: quibus ſublatis deĩde diſcordia ſubſecuta ẽ. uidelicet Craſſi & iuliæ filiæ cæſaris morte: adhuc de ipſa ꝓſequit̃. Fides diſ. i. diſſoluta eſt o iulia. Permiſſum. i. cõceſſum. Aemula uirtus: acceſſit uirtutis æmula ĩuidia. nã uterque dux & p̃riceps erat: & res maximas geſſerat: põpeius ĩquit dum mare a piratis liberat: dum Mitridatẽ ſubigit: dum Arabiam: Iudeamque bello ſuperat. At uero cæſar dũ Galliã: Germaniã: Britaniã cum illirico decẽ annis populi romani ĩperio adiũxit. Virtus æmula: Quia nõ poterat ſibi pſuadere: ut alter alteri cederet: nec parem põpeius nec cæſar ſupiorẽ patiebat̃: ergo æmula: quia æmuli uirtutis ĩuicẽ erant. Tu magne: Scilicet põpei. nã magnus appellatus ẽ a magnitudĩe rerũ q̃s geſſit. Noua acta times. ſ. Cæſaris: q p decenniũ ſubegerat ſeptẽtrĩoĩs p̃te: & Britãniã quæ ab orbe terrarũ quodãmõ r̃mota ẽ. Triũphos ueteres. Quia triũphauit ſæpe Põpeius de Aphrica: de Hiſpãia: de Mitridate. Piratica laurea: Nã piratæ mar̃ ſupũ & ĩferũ ita occupauerãt: ut ĩtercepta eẽt mercatoribꝫ nauigatio. hi primo a Seruilio Iſaurico uicti fuerũt: deide a põpeio fũditus deleti: qui: ut refert Strabo: ſupra mille & trecenta nauigia concremauit. eorũ uero habitatões: ex hoĩbus qui ĩ prælio ſupfuere: alios ĩ urbẽ ſolos hĩtatum deduxit: quã ille põpeiopoli appellauit alios Didymẽa hoĩnibꝫ effetã: quæ nũc rõanorũ colonia ẽ. Cedat gallis. i. ne uictoria gallorũ maior uidet̃: q̃ piratarũ: his rebꝫ ſublatus erat Põpeius: ſed cæſar ſua geſta hẽbat: quæ illius aĩum extollerẽt. ſ. o cæſar.

Parcę

Hiſtoria rapt. Sabinarum.

¶Series: Ideſt ordo cōtinuus ꝙ tuo tenore uictorias cōſecutus fueris. Vſuſq; laboꝝ: Quia bellū ꝑ decē/niū geſſiſti ſemꝑ īuictus. ¶Secūdi loci: Quia nō poteras ſecūdus eē a pōpeio: ſed iā illuc pōpei & cæſaris æmulatio ꝓceſſerat: ut nō poſſent aīum īducere: ut alter alteri cederet. ¶Priorē: Scilicet ſe: nec poſſet pō/peius parē ſibi fore. ¶Ille: Scilicet cæſar non uult ſupiorē: neceſſe ē ergo ut diſſenſio icendat: & ardeat. Quis iuſtius: magna laus Catonis cuius ſētētiā cōparat iudicio deoꝝ. nā magnū uterq; iudicē hēt belli ſu/ſcepti: dii iudices ſunt ꝓ cæſare. cato uero ꝓ pōpeio: ut nō īferior uideať eē ſētētia catōis iudicio deoꝝ.

Magnæ times: te iam ſeries uſuſq; laborum
Exigit: impatienſq; loci fortuna ſecundi
Nec quenꝙ iam ferre pōt: cæſar ue priorem
Pōpeius ue parēſt. quis iuſtius induit arma
Scire nefas. magno ſe iudice quiſque tuetur.
Victrix cauſa deis placuit. ſed uicta catoni.
Nec coire pares. alter urgentibus annis
In ſenium longoq; togæ tranquillior uſu
Dedicit iam pace ducem famæq; petitor
Multa dare in uulgus tot popularibus auris
Impellit: plauſuſq; ſui gaudere theatri.
Nec reparare nouas uires multumque priori
Credere fortunæ ſtat magni nominis umbra
Qualis frugifero quærcus ſublimis in agro
Exuuias ueteres populi ſacrataque geſtans
Dona ducum. nec iam ualidis radicibꝫ hærēs
Pondere fixa ſuo eſt: nudoſque ꝑ aera ramos
Effūdens. trunco nō frōdibus efficit umbrā
Sed quis primo nutet caſura ſub euro
Tot circum ſyluæ firmo ſe robore tollant

Nefas: Ideſt nō licet ſcire. ¶Quis: Pro uter poſuit: qs de pluribus: uter de duobꝫ tātū diciť. Victrix: Declarat. quo iudice: Iudicio deorum ſe defendit cæſar: pōpeius ſentētia Catonis. ¶Pares: nō ætate: ſed pares cōgreſſu erāt: qa iā ī ſeniū uergebať pōpe/ius. nā qͣdrageſimū qͣrtū ānū agebat: ſed cæſar iuue/nis erat: pōpeius īqͣt q ꝓuectioris erat ætatis cū diu ī pace uixiſſet: iā res bellicas dedicerat: & illis obli/tus fuerat. At Cæſar tūc maxīe uigebat: & oēm æta/tē ꝑ cōtinuū decēniū ī bello gerēdo cōſumpſerat. Lōgo uſu togæ: Ideſt lōga pace. ¶Dedicit: Oblitus erat. i. iā neſcit ſe eē ducē. Famæ petitor: Ideſt cu/pidus gloriæ & laudis. ¶Daŕ: Pro dabat. In uul/gus: Quia largitiōibus liberior erat ī populū roma/nū. ¶Impelli: Pro īpellebať ē caracteris hiſtorici: īfinitū ꝓ præterito ꝑfecto īdicatiui pōeŕ. Auris: Ideſt fauoribꝫ populi. nā apud hiſtoricos aura ꝓ fa/uore poniť. Virglius. Gaudēs popularibus auris. Gaudere: Pro gaudebat. ¶Sui theatri: Ideſt qđ īpe cōdiderat. nā āte pōpeiū nullū theatꝝ lapidibus cō/ſtructum fuerat: ſed Pōpeius primo illud cōſtruxit. gaudebat ergo plauſu populi quē ī theatro ſuo da/bat illi īcidēti ꝑ theatꝝ populus romāus. ¶Plauſu: Quia lætitiā qͣdā ſignificabat ꝙ Pōpeio uniuerſus populus faueret. ¶Reparare: Probat hoc īqͣt nulli curæ erat pōpeio nouas uires prioribus adiungere qͣſi opes ſuæ ad culmen ſuū euaſiſſent: declarat. Credere priori fortunæ: Quia nō putabat priorē fortunā poſſe mutari. ¶Vires nouas: Hoc autē qđ dicit nō cōuenit ad illud quod Pōpeius reſpōdit: cū Senatus eū admonuiſſet: ut ꝓuideret & caueret: neqđ detrimēti Reſpublica pateret: nō ignarus ꝙ cæſar cū īgētibus copiis cōtra ſenatus auctoritatē in Galliā ci/ſalpinam uenerat. pōpeius uero dixit: nihil timeatis Patres cōſcripti. nā ubi ego terrā pede ꝑcuſſero om/nis italia mihi fauebit: poſtea cū īferior eſſet pōpeius numātius qͣdā miles cæſaris iubebat ut terrā pede ꝑ/cuteret. hic autē miles ab Apiāo Faonius noīe diciť. ¶Credere: Quia ille nimiū priori fortūæ cōfidebat. ¶Stat: Per ſimilitudinē oſtēdit: qͣlis erat fortuna Pōpei: cōparat pōpeiū quærcui uetuſtæ: quæ ioui cōſe/crata ſæpe magnoꝝ ducū ſpolia ſuſtinuit. Antiqͥ enim ſolebāt cæſoꝝ hoſtiū ſpolia quærcui ſuſpēdere. Tropheū diciť qđ fiebat fuſis hoſtibꝫ: ſed triūphus ꝓ deuictis & cæſis hoſtibꝫ: quēadmodū illa quærcus quæ ſpolia cæſoꝝ ducū ſuſtinet: nā cū eſt ſine frōdibus nullā pōt ſine ramis umbrā facere: Ideo ē uetuſta. frōdes. n. ſigna ſunt uiriditatis ī arbore. at uero cū frōdes ceciderunt: ſignificat arborē iam uetuſtā. eodē mō ātiquum & ueterē pōpeiū dicit fuiſſe: ſed prioris dignitatis adhuc īſignia rētiere. ¶Nois: Scilicet pō/pei. ¶Stat: Recta ē & ſtabilis ꝑmāet. ¶Vmbra: Nō īpa gloria: ſed gloriæ qͣſi ueſtigia: ſic ſtat quærcus. Frugifero: ꝓducēte fruges. Exuuias ueteres: Antiqͥ ſpolia populi declarat. uidelicet. ¶Dōa ducū: Quia duces uouebāt: ſi hoſtes uiciſſēt illoꝝ ſpolia ſe quærcui ioui cōſecratæ ſuſpēſuros. Nec ualidis radicibꝫ: Quia nō nimis ualidæ ſunt radices: nā nimia uetuſtate ſunt cōmotæ. hæc cōpatio ꝑtiet ad illud ut oſtē/dat pōpeiū ꝓuectioris ætatis fuiſſe. Suo pōdeŕ: Quia ipſū arboris pōdus eā ſtabilē faciet: ſic res geſtæ maxīe ī ſingulari pōpeio ꝑtienť. ¶Nudos: Frōdibus ſpoliatos. ¶Nō efficit umbrā: Nō uigore ſuo efficit umbrā arbor: ſic Pōpeius nō uigore ſuo honorať: ſed reꝝ geſtaꝝ uigoŕ. ¶Sed quis: Quāuis īpa quærcus īqͣt adeo uetuſta ſit: ut primo īpetu uēti caſura eē uideať: tamē cū aliæ arbores ualidiſſime ſiť īpa præ cæ/teris in honore habetur: ſic itidē pompeio contigit. nam licet multi Duces romani illo uiribus corporis & animi præſtātiores eſſent: tamen pompeius præ cæteris ī honore habebať. ¶Euro: Ideſt primo uēto. ſpecies ꝓ generē. i. ſimul ac primus uētus flare cœperit. ¶Nutet: moueať. Robur: Quia ī radicibꝫ ſunt.

Sola: Scilicet quærcus uetuſta. Sed nõ: Talis erat põpeius: ſed Cæſar qdẽ nõ erat tantæ gloriæ dux: ſed uigebat & magis animũ habebat acrẽ: ut nihil niſi uiribus & bello gerere gauderet. Neſcia uirtus: Quia nullius uictoriæ grauis eẽ uolebat: hoc tãtũ pudebat cæſarẽ ut uinceret uolũtarie: nã coactos bello uincere uolebat: nõ ſeditiõe hoſtes: ſed bello ſupare uolebat. Acer & idomitus: unũ ſeqt̃ ex altero. nã qa idomitus. ideo uæhemẽs erat: ſolent enĩ duces uictoria fieri iſolẽtiores. Quo ira: pudebat aggredi illud quod ſeq poſſe ſperabat: ſed quo ira illũ uocaſſet. Manũ: uires ſuas. Ferre: Scilicet ad illud. Quo: Ideſt ad quod. Temerato ferro: polluto.ſ.ſanguĩe hoſtili. Vrgere: ꝑ urgebat.i. ipellebat: nõ expectabat fortunã ſecũdã: ſed urgebat. Succeſſus: ꝓſpitates. Inſtar̃ fauori: Ideſt iminebat fortuna: ut ei faueret: & eũ iſeqbat̃. Impellẽs: qa quicquid ipſi obſiſteret tũ ad ſũmũ for tũa faſtigiũ ꝓpellit uiribꝰ ſuis. Ruĩa: Ideſt cũ nõ ſpõte noſtrũ: ſed cõtra illoꝝ uolũtatẽ. Qualiter: Per ſimilitudinẽ oſtẽdit cæſaris ĩpetũ. Talis iqt cæſar erat aduerſus hoſtes: q̃lis ĩpetus ſolet eẽ fulminis: quod magno ſonitu fragoreq́ torq̃tur. Expſſũ uẽtis: Cauſã fulminis tetigit. nã fulmen uẽtoꝝ cõflictu & nubibus ĩ mediũ cohærẽtibꝰ exprimit̃: quẽadmodũ os cæraſi a digitis exprimit̃. nã cũ uẽti cõcurrũt nubes etiã ĩ medio coercent. Expſſũ: Quia fulmen a uentis: ſicut os cæraſi a digitis exprimit̃. Mũdiq́ fragor̃: Strepitu cæli. Nã fragor dicit̃ ſtrepitus fractaꝝ arboꝝ. Rupitq́ diẽ: Ideſt emiſit lucẽ.i. coruſcationẽ. prĩo coruſcat tonitrus & oſtẽdit̃: q̃uis tõitrus primo ſit: deĩde ſeqt̃ lux illa: quã coruſcationẽ uocãt. ſed prĩo lux uidet̃: qa oculoꝝ ſenſus celerior ẽ: q̃ auriũ ſẽſus: nã prius uidemus: q̃ audimus: qa certior aure arbiter ẽ oculus. ideo dixit rũpit diẽ: ꝑ emiſit lucẽ. Virg. Rupitq́ has pector̃ uoces. Perſtrigẽs: Ideſt obtenebrãs. nã ꝑſtrĩger̃ ẽ obtenebrar̃: ſicut ꝑſtrĩgit oculoꝝ aciẽ. Lumina: Oculos. Obliq flãma: Coruſcatõe: qa ſemp fulmẽ ꝑ obliquũ ĩcedit. In ſua tẽpla: Scilicet ipius iouis.i. ætheris bene dixit cũ fulmẽ nihil ſit niſi ignis æthereus. Virg. Fœcũdis nubibus æter Cõiugis ĩ gremiũ lætæ deſcẽdit.i. iunonis: q̃ ẽ aer. Iuppiter uero æther dr̃. Tẽpla: Quia alta & excelſa loca fulmĩa capiũt. Nulla materia. Quia nulla moles ui fulminis coercer̃ põt: qa cũ ſemel greſſũ ẽ tẽplũ: ẽt ſi moles imẽſæ magnitudĩs fuerit: tamẽ facile exilit. Magnãq́ cadẽs: Quia ſi ĩgrediẽs ruinã fecerit: ita exiẽs ruinã facit. Nulla materia: Ideſt nulla mole cadens cũ ĩgredit̃. Reuertẽs: Cũ exit. Recolligit: Colligit ſimul illos ignes ſparſos. Hæ ducibus: In ſupioribus cauſas attulit multas: cur bellũ iter ſe cõſeruerit cæſar & põpeius: priuatas q́ ad craſſũ & iuliã ꝑtinebãt. Nũc alia dicit fuiſſe illius belli prĩcipia.ſ. nõ priuata: ſed publica.ſ. cupiditas & libido ĩpãdi: quæ cauſa ẽ belli: & hãc cauſam r̃petit & dicit: poſt belli amor dedit luxũ: & ſupfluitas reꝝ haberi cœpit: ut corrupti ſunt mores: tũc habẽdi & dominãdi libido ĩuaſit hoĩes quæ maximaꝝ ſeditionũ ĩ republica cauſa eẽ cõſueuit. Hæ cauſæ: Supra memoratæ. Suberant: Ideſt fuerãt. Sed publica ſemĩa: Scilicet fuerũt prĩcipia. Merſere: Oppſſer̃. Fortuna: Scilicet regnãdi.i. cupiditas dominãdi: Has cauſas etiã ꝑdẽdi Rẽpublicã cõmemorat liuius ĩ præfatiõe ſui opis. Nulla reſpublica fuit: ĩ q̃ tãtas diuitias honor: pauptaſq́ ꝓſtrauerit: & luxuria & auaritia abũdauerit: nec ergo cupiditas regnãdi & ꝑdẽdi rẽpublicã oĩa ꝑ luxũ ĩuaſit: has cãs publicas cõmemorat: qa labẽte diſciplĩa: ut ſemel lapſi ſũt mores oĩa corruerũt ad ea uſq́ tẽpora. Vt: Pro poſtq̃. Opes nimias: Nõ neceſſarias. Mũdo ſubacto: Orbe terraꝝ ĩpio romão ſubiecto. Mores: Scilicet bõi & tẽpati. Ceſſer̃ ſecũdis r̃bꝰ: Ideſt pp ſucceſſũ & ꝓſpitatẽ abierũt bõi mores. Mores: Quia diu populus romãus nõ argẽto uſus eſt. nã familia tota æmillioꝝ q̃.xiiii. uiros habuit claros: nec ſcrupulũ argẽti poſſederat. ſed Paulus æmilius prius æmilio tuberõi genero qnq́ põdo argẽti dõauit ſicut Val. dicit. Licinius cẽſor Corneliũ ruffũ cẽſoria nota dãnauit q́ quiq́ põdo argẽti poſſideret. Seruius rex prius ſignauit æs nota pecudũ teſte Plinio: unde & pecũia appellata. Argẽtũ ſignatũ ẽ anno Vrbis qngẽteſimo quĩto Quĩto Fabio cõſule. Populus Romãus ne qdẽ argẽto ſignato ante Pyrrhũ Regẽ deuictum uſus eſt. Nota argenti fuer̃ bigæ atq́ q̃drigæ. nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus ex altera roſtꝝ nauis: aureus nũmus poſt annum ſexageſimum ſecundũ pcuſſus eſt: q̃ argenteus.

Sola tamen colit̃. ſed nõ ĩ cæſare tantum
Nomen erat: nec fama ducis. ſed neſcia uirtus
Stare locos: ſoluſq́ pudor: nõ uincere bello
Acer & idomitus. quo ſpes quoq́ ira uocaſſet
Ferre manum. & nũq̃ temerato parcere ferro
Succeſſus urgere ſuos. iſtare fauori
Numinis impellens quicquid ſibi ſũma patẽti
Obſtaret: gaudenſq́ uiã feciſſe ruina
Qualiter expreſſũ uẽtis ꝑ nubila fulmen
Aetheris ĩpulſu ſonitu mundiq́ fragore
Emicuit rupitq́ diẽ: populoſq́ pauentes
Terruit obliqua perſtrigẽs lumina flamma
In ſua templa furit: nullaq́ exire uetante
Materia magnãq́ cadẽs: magnãq́ reuertẽs
Dat ſtragem late ſparſoſq́ recolligit ignes.
Hæ ducibꝰ cauſæ ſuberant. ſed publica belli
Semina: quæ populos ſemp merſere potẽtes.
Nãq́ ut opes nimias mũdo fortuna ſubacto
Intulit. & rebus mores ceſſere ſecundis

Prædaque & hoſtiles luxum ſuaſere rapinæ.
Non auro tectiſque modus: menſaſꝗ priores
Aſpernata fames. cultus geſtare decoros
Vix nuribus rapuere mares: fœcunda uirorū
Paupertas fugitur: totoque accerſitur orbe
Quo gens quæꝗ perit. cū lōgos iūgere fines
Agrorum: & quondam duro ſulcata camilli
Vomere. & ātiquos curiorum paſſa ligones
Longa ſub ignotis extendere rura colonis
Nō erat is populus: quē pax trāquilla iuuaret
Quem ſua libertas immotis paſceret armis
Inde iræ faciles: & quod ſuaſiſſet egeſtas.
Vile nefas: magumque decus: ferroꝗ petēdū
Plus patria potuiſſe ſua: menſuraque iuris
Vis erat: hinc leges & plebiſcita coactæ
Et cum conſulibus turbantes iura tribuni:
Hinc rapti precio faſces: ſectorque fauoris
Ipſe ſui populus lætalique ambitus urbi

¶ Præda & hoſtiles rapiæ. Ideſt p̄da hoſtiliū rapiaꝝ p Endiadi. Suaſere luxū: Quia q̄to maiores opes eē cœpūt: tāto maior cupiditas habēdi romāis uēit. Modus Ideſt mēſura nulla fuit ī opibꝰ Fames: nō modo ī ædificioꝝ magnificētia & ī auro poſſidēdo mēſura nō fuit. ueꝝ etiā ī cōuiuiis & epulis modū exceſſer̄ romāi. Aſpnata: Scilicet ē. ¶ Mēſas priores: Quæ eiuſmodi fuerāt. ſ. ꝙ adeo cōtinētes romāi erāt: ut freq̄ntior uſus apud eos eēt pultis: q̄ pāis. i. ornatus ueſtiū oīum: & habitus ī poſſidēdo auro & ī ædiū magnificētia & ī epulis ſimul etiā ī ueſtitu cœpūt romāi exceder̄ modū: & creuit habēdi cupiditas: & cauſa bellorū: & ſeditiōes. Viroꝝ: Scilicet fortiū. Fœcūda pauptas: Quomodo fœcūda dixit. uir dicit̄ ſtrenuus a uirtute. ſ. fortitudīe: uel a uiriditate: Sic uirtus dicit̄ qa ſemp uiret. ¶ Viroꝝ pauptas fœcūda: Scilicet ꝙ bonoꝝ uiroꝝ pauptas abūdās: qa ī paupꝑtate duri: ī diuitiis molles & effœmiati naſcunt̄. ¶ Fugit̄: Scilicet a romanis etiā ab omni natiōe & populo. Accerſit̄: appetit̄ ī toto orbe. ſ. id auꝝ & argētū. Tūc: Scilicet ubi opes abūdare cœpūt romani cōtēti erāt modicis finibus agroꝝ: nūc latifundia poſſidere uoluerūt: ut finē agroꝝ nullū facerēt. Iūgere: Pro. bāt romani. ¶ Extēdere rura: pro. bāt. ¶ Quōdā ſulcata: quæ quōdā romāi pricipes coluer̄: nā romāi pricipes glorioſe coler̄ agros ſolebāt: & ab agris ad cōſulatū uel alios magiſtratus accerſebant̄. Ouidius faſtoꝝ primo. Iura dabat populus poſito modo prætor aratro. Paſcebatꝗ ſuas ipſe ſenator oues. Vnde uiatores miſtri illi dicti ſūt a uia: ꝙ ab urbe ad agros miſſi a romanis: q ab agris ī urbē colonos arātes accirēt ad magiſtratus: ſiue cōſules: ſiue dictatores cr̄ati eēnt. ¶ Lōga rura: Quia ī agris habitabant: & cultūræ deditierant. Lōgos fines: Quia agrū agro cōiūgebāt. ¶ Sulcata: Ideſt Arata. Vomere camilli: Nā Camillus agriculturā exercuit. hic fuit qui gallos e ciuitate eiecit: ciueſꝗ ī urbe Romana retinuit: cum cōſiliū capēt migrādi ueiios. Curiorum: ꝓ curiis poſuit: Curius fuit qui cæſis ſannitibus & Sabinis deuictis: magiſtratu relicto agꝝ coluit. ¶ Nō erat is populus: Iā nō talis erat populus romanus: q ut ante cōſueuerat ꝓ libertate bellū gereret: & ī pace ſine iiuria uiueret. ideo ī bello uiuebat. uidelicet cupiditate poſſidēdi. Sua libertas: Vt cōtētus eēt libertate. Iræ faciles: Quia romani facile iraſci cœpūt: ut parua cauſa ſubſiſtēte bellū gētibus īferrēt. Vile nefas: Ideſt ut ſatiſfacerēt cupiditatibus ſuis: nihil nefas eē putabāt. ¶ Decus: Scilicet romanis: erat. ſ. plus patria potuiſſe: ꝙ opibus atꝗ potētia cæteros uīcerēt id putabāt eē decus: ꝙ ferro & armis acquirerēt: ut uidelicet ipſi ſupiores cæteris eēnt: hoc totū. ¶ Potuiſſe plus patria. i. ſibi ſuæ patriæ iura ſubiicere. Ferroꝗ: Nō ſolū īqt eſſe magnū decus: ſed de quo dimicarēt ferro & armis. Mēſuraꝗ iuris Vis erat: Tātū qſꝗ poterat q̄tū uiribus ſupior erat. nā ī uiribus ius ē poſitū. Hic ex uiolētia: ut ſupior uiribꝰ erat: ita iur̄ præſtabat. Plebiſcita: Scilicet coacta ſunt: leges īqt erāt cōmunes tā patriciis: q̄ plebeis: ſed plebiſcita dicunt̄ quæ a plebeis ferebant̄: Tribuni autē abrogabāt leges: plebs uero ſtatuebat. ¶ Plebiſcita igitur ſunt plebis ſtatuta. Iura cū cōſulibus: qa ſēp tribuni īfeſti fuere cōſulibus: nā tribuni plebis rē auger̄ uolebāt. At uero cōſules ſtudebāt p̄riciis & nobilitati. ¶ Hīc: Ideſt a ui. Rapti faſces: Scilicet cœpit eē largitio ī populo romano: ut nō bonis artibus. i. uirtutibus ciuitati cōſulerēt: ſed pecunia & largitionibus corrūpent populū. ¶ Sector: Iuris uerbū ē. ſector dr̄ æſtimator r̄dēptorꝗ bonoꝝ & uēditor demū atꝗ ꝓſcriptoꝝ: q̄ſi ſui lucri ſpē ſecaret. i. ſeq̄ret̄. nā ātiq ſecar̄ ꝓ ſeq ponebāt. Virg. Ille uiā ſecat ad naues. i. ſeqt̄. Sector teſte Aſcōio pediāo ſignificat accuſatorē q ex dānatōe accuſati dimidiū bonoꝝ expectat aut aliq̄ partē. ¶ Sectorꝗ fauoris. i. populus erat ſui fauoris uēditor: ita populus fauorē ſuū uēdebat: & q maius p̄ciū largiret̄ ei ſua ſuffragia dabat. romāi legē habebāt ꝓſcribēdi: ut ſiqs cōtra Rēpublicā feciſſet ꝓſcribebat̄ tabella: & ſuſpēſa ī foro romāo ī publicū pōebat̄: ī q̄ ꝓſcribebāt̄ q læſæ maieſtatis accuſati eēnt. ūde ꝓſcribi ꝓ patria ſcribi. Et tūc unuſqſꝗ ꝓſcriptos occidēdi ius habebat: & bōa eoꝝ publicabāt̄ p̄cio uili: aderāt cōtīuo ſectators: q æſtiarēt bōa illa: & ſicut æſtiabāt: ita ipi illa emebāt: ēpta deīde maiori p̄cio uēdebāt ūde. dr̄ ſectator ꝙ ſui lucri ſpē ſectaret̄. ideo dicit populū uēditorē fauoris: qa plus dāti ſuffragabat̄. ¶ Ambitus: cupiditas honoris: īmoderata cōſuetudo habēdi magiſtratus: nā petituri magiſtratus p̄cibus & pecuniis ſenatores ambibāt: ut ſuis ſuffragiis ꝓueherēt ad magiſtratus: ideo. Letalis ambitus: Ideſt peſtifera cupiditas fuit.

¶Annua certamia:Quia cõſulatus magiſtratus annuus fuit:& p ſpatiũ unius ãni durabat. Cãpo uẽali: Ideſt populo ro.qa ĩ cãpo martio ſua ſuffragia uẽdebãt cõtinẽs ꝑ cõtẽto poſuit. Hic uſura uorax: Quia nõ ſupabũdabãt diuitiæ:ut poſſẽt ſuũ luxũ ĩplere:ideo erat neceſſe:ut pecuniã ĩ fœnus accipẽt. Vorax.i. quæ ſẽp deuorat. ¶In tẽpore:Quia uſura tpe creſcit. Cõcuſſa .i. cõmota & fracta:qa fides piit populi ro. Multis utile bel.Quia ĩ ea fortũa ſũt:ut ſẽp deſiderẽt aliẽa appetãt:& iõ.his utile bel.ẽ. ¶Iã gelidas cæſar ĩ fĩe lectõis externæ belli ciuilis cãs dixit:ut expõeret q̃ nã ipſius belli ſemĩa atq; prĩcipia fuerãt tã priuata:q̃ uniuerſalia:attulitque rationes quæ ſeditiones ciuitatibus cõmunicare ſolent. ¶Nunc dicit quid cæſar fecerit poſtquam animo bellum gerere cõcœperit:nã ſicut in primo diximus:cum cauſas & ſeditiones inter cæſarem & pompeium expoſuiſſet poeta: poſtquam audiuit:ſuoſque animi motus ad bellum concœpit: promoto exercitu in galliam Rhauennam appulit: deinde Ariminum ſe recepit:unde poeta non ab hiſtoria declinat. nam Cæſar in Galliam uenerat ciſalpinam: & Rhauennam appulit: deinde Ariminum. Curſu:Ideſt celeritate. nam celeriter omnia agebat Cæſar. ¶Cœperat: pro concœperat animo. Motus: Magni belli maximos motus concœperat. Vt uentũ eſt par. Cum cæſar perueniſſet ad rhubriconẽ amnẽ:& ibi aliquãdiu cogitaſſet qd facerẽ deberet cogitatõis cãm ĩferius d̃clarabit: & ibi feſſũ laboribꝫ & diuturnis ſollicitudinibꝫ aĩ ſõnum oppſſiſſe dicũt: & ĩ ſõniis obuerſatã eẽ urbis romæ magnitudinem:quæ quaſi illum alloqui uidebatᷣ.

Annua uenali referens certamina campo.
Hic uſura uorax:auidumq; ĩ tempore fœnus
Et concuſſa fides:& multis utile bellum.
Am gelidas cæſar curſu ſupauerat alpes
Ingẽteſq; aĩo motus: bellumq; futurũ
Cœpat:ut uentum eſt pui rubicõis ad undas
Ingens uiſa duci patriæ trepidãtis imago
Clara per obſcurã uultu mœſtiſſima noctẽ.
Turrigero canos effundens uertice crines
Cæſarie lacera:nudiſq; aſtare lacertis:
Et gemitu pmixta loqui:quo tenditis ultra
Quo fertis mea ſigna uiri? ſi iure uenitis:
Si ciues: hucuſq; licet.tunc pculit horror
Mẽbra ducis:riguerẽ comæ.greſſuſq; coercẽs
Lãgor:& extrema tenuit ueſtigia ripa.
Mox ait:o magne qui mœnia pſpicis urbis
Tarpeia de rupe tonans:frigiique penates
Gentis iuliæ.& rapti ſecreta quirini

Quo tẽditis ultra: Sicut Virgilius. Quo tenditis inquit. ¶Vt: poſtquam. Parui rubi. Quia rubicon ãnis eſt haud ꝑcul ab Arimĩo oppido: ad quẽ Cæſar cũ uẽiſſet ſubſtitit:cã ãt cogitatiõis fuit.Dubitabat.n.q; decretũ erat:ut qſq; armatus hũc ãnẽ trãſiret: ſiue ille ĩpator eẽt:ſiue miles:ſiue tyro fuiſſet patriæ diiudicaretᷣ hoſtis.qui ẽt ĩ portu Arimini ꝑpe rhubiconẽ adhuc erat marmorea cruſta: ĩ q̃ hæc ſcripta erãt.ĩpator ſiue miles ſiue tyro armatus qſq̃ ſiſtito:uexillũ armaq; depõito: nec citra hũc amnẽ arma ſignaue traducito: & ſiqs cõtra fecerit hoſtis diiudicabitᷣ populi ro.ac ſi arma cõtra patriã tulerit penateſq; deos abſtulerit. ¶Patriæ trepidãtis: cõtra morem dubitantis hoc dicit:quia cæſar ut hiſtorici tradunt & maxime Suetonius ſomniauit ſecum matre ſua coire. aruſpices reſponderũt ipſũ ſubacturũ urbẽ romã:quæ eſt mater cõis omniũ ciuiũ. ¶Clara: .ſ. imago & mœſtiſſĩa d̃clamationẽ fecit tãq̃ mœſtiſſĩa eẽt Roma. Turrigero uertice:Quia turrita ẽ urbs Roma. ¶Cãos cries. Quia iã ſeptigẽti ferme ãni p̃terierant: ex quo Roma cõdita erat. Lacera cæſarie: Laceratis crinibꝫ: ſignificabat mœrorẽ futuꝝ:&.ſ.ẽ uiſa. ¶Nudis lacertis:Quia mos eſt plorantium ut pulſent lacertos. Gemitu: Scilicet cum. O uiri quo tenditis ultra:Quia non licet uobis tranſire rhubiconem armatis. Iure:Quia dicit inſcriptio:quiſquis armatus ſiſtito:Hucuſq; licet uobis armatis ueni re. Ciues:Sicut ciues debent: alioquin patriæ hoſtes iudicabimini:ſi amnem tranſiueritis. ¶Horror: Eſt tremor cum frigore. ¶Riguere: Pro erectæ ſunt:quod ſignum eſt timentis. Langor: Quia torporẽ quodam membra feſſa ſunt. Tenuit. pro continuit ueſtigia cæſaris. Mox:deinde amnem tranſiuit:dicens. Iacta eſt iacula. ¶Vulgo tracto eſſer el dardo:& dicit quibus uerbis uſus fuerit cæſar cum tranſiret Magne: Scilicet iuppiter: nam maximus appellatus eſt. Proſpicis mœnia: Quia præſes urbis Romæ iuppiter erat. nam in arce Tarpeia quæ eſt in capitolio templum iouis cum iunone colebatur: & cætera omnia deorum templa ſuperabat. ¶Rupe: Capitolium enim appellatum eſt rupes Tarpeia a duce Tarpeio qui primus arcem illam tenuit. ¶Phrygii penates: Ideſt troiani dii:quia æneas in italiam penates deos ſecum tulit. ¶Gentis iuleæ. Ideſt cõſecrati a gente iulia: nam Iulius conſecrauit deos in Alba: deinde ab Alba trãſlati ſunt Romam. ¶Secreta quirini: Hiſtoriam tetigit. nam cũ Romulus qui quirinus eſt appellatus ſuos milites ad capreæ paludem recenſeret:ſubito tempeſtas cũ procella exorta eſt: ut cælum nubes obtexerit & aſpectum oculis adimeret: in hac turbine tempeſtatis euãuit Romulus:nec poſtea ĩ cõſpectũ rediit. Vulgo creditũ ẽ illũ a patribꝫ fuiſſe laceratũ quod uериſimile uidebatᷣ:q uero proximi romulo ſteterãt dixerũt illũ ſublatũ ĩ cælũ euãuiſſe.populus mœſtus q deſiderio Romuli tenebatur regis ſui non aliter ſibi perſuadere poterat:quia apparebat rem ad ſeditionẽ ſpẽctare.

Rubicon.

Poſt dies aliquot Iulius ꝓculus: ſiue id ratus: ſiue ut populi dolorem mœrorēq; cōciliaret ī cōcionem ꝓdiit: & his uerbis cōſolatus ē populū Ro. dicēs mane: & prima luce ſibi obuiā factū eē Romulū & dixiſſe. I & populo meo nūcia ut arma & bellū exerceat: fore enim ut totius orbis īperiū teneat: mihi Quirino tēplū ædificet. ego uero populo romano: & genti meæ ſemper adero & quodcūq; bellū geſſerit: illā fauore ſēp iuuabo: q̄ pp uerbis huius ꝓculi fides ē adhibita: ut oēs iuſſerit ſaluere romulū deūq; ſalutauerit. Secreta: Quia ipſū Romu. ſūma ope occultata diſcerptū atq; laniatū ſciebāt.

Et reſidens celſa latialis iuppiter alba
Veſtaleſque foci: ſummique numinis inſtar
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Perſequor: en adſum uictor terraq; marique
Cæſar ubiq; tuus liceat mō nūc quoq; miles.
Ille erit ille nocens qui me tibi fecerit hoſtem
Inde moras ſoluit belli: tumidūq; per amnē:
Signa tulit propere ſicut ſquallētibus aruis
Aeſtiferæ libyes uiſo leo cominus hoſte
Subſedit dubius: totam dum colligit iram
Mox ubi ſe ſæuæ ſtimulauit uerbere caudæ
Erexitq; iubā: & uaſto graue murmur hiatu
Infremuit: tum torta leuis ſi lancea mauri
Hæreat: aut latum ſubeant uenabula pectus.
Per ferrum tanti ſecurus uulneris exit.
Fonte cadit modico: paruiſq; impellit ur undis
Puniceus rubicō cum feruida canduit æſtas.

Latialis. qa ī oppido alba qđ cōdiderat Aſca. tēplū Iouis erat: nomē accepit: nā alta erat Alba. Latialis ergo iuppiter appellatus: qa latiæ illi erāt ſacrificia dedicata. latiæ. n. erāt ſacra: ad quæ ex omni latio populi cōueniebāt. et ea ſacrificia tātū po. latino cōueniebāt. Foci ueſtales: Ideſt ueſtæ nam ueſta græce ἑϛια interpretat̃ ignis: eo ꝙ ī tēplo eius ꝑpetuus ignis ſeruaret̃: huic cōſecratæ erāt uirgīes: q̄ ꝑpetuā uirginitatē ſeruarēt: ideo ignis ī tēplo eius repoſitus ē: qa ex oībus elemētis ignis purior ē. unde uirgines intemeratę eſſe debent & īcorruptæ ſicut ignis. Foci ueſtales. i. æterni ignes. Roma: Obſeruata mihi tua ē imago. Inſtar: Ideſt quæ es mihi ad ſimilitudinē nūinis. Cœptis: ur̃is. Furialibus: Ideſt pernitioſis & lætiferis armis: hoc dicit: ideo arma ſumo: ut pro imperio tuo augendo atq; amplificando pugnem. Perſequor: Fateor me arma ſumere: ut imperium tuum defenſem. Adſū: Scilicet mō. Ille erit nocens. Scilicet dico. Qui me tibi hoſtem iudicauerit: Ego iniuriam illius quam tibi fecerit ulciſcar. Incertus cæſar his uerbis quid faceret: amnem tranſiuit. Tumidum: Quomodo dixit tumidum nunc eſſe amnem: cum ſæpius dixerit parui rhubiconis: ſed hoc dixit quia creuerat amnis uſque ad ripas. Sicut ſquallentibus: Per ſimilitudinem oſtēdit qualiter ſe habuerit cæſar cum ad rubiconem peruenit: hoc inquit quomodo leo facer̃ ſolet cum uenator aut paſtor inſtaret obiiciens uenabulum. primo horret: deinde cum cauda iram cōceperit: non timet uenatorem: nec ipſa arma inuadere: ita cæſar ſubſtitit aliquantulum: ſicut leo. Squal. Incultis ſterilibus nimio calore. nam aphrica eſt in meridie: ubi ſol rapidiſſimus eſt: ideo ſterilitatem in agris generat. declarat. Aeſtiferæ: feruentis. Libyæ aphricæ. Cominus: prope. Colligit: Ideſt recipit iram. Verbere caudæ: Ideſt ſe cauda uerberando nam qui de animalibus ſcripſere dicunt leonem ſe cauda uerberare: ut ad iram ſe concitet. Stimulauit Vbi ſe incitauit in iram. Sæuæ caudæ: pro ipſe ſæuus. Infremuit: Cum fremitu emiſit. Tunc: Scilicet ita iratus: nec ferrum timet: ſed medios ruit moriturus ī hoſtes. Si. pro quamuis ſcilicet facit hoc. Mauri ſunt populi Aphricæ de leone aphro dicit: uel eſt ſpecies pro genere: ſed mauri dixit: quia ī aphrica maiores & ſæuiores leones naſcuntur quam alibi. Venabula: Venabulum ferrum aptum uenationi.

Iuuenalis: & nuda teneat uenabula mamma. Subeant: Succedant. Exit: Emicat exilit. Securus. Quaſi ſine cura. Fonte: nunc deſcribit hunc fluuium: quem cæſar tranſiuit contra præceptum fatorum Rhubicon: ut oſtendit Strabo inter Ariminum & Rhauennam excurrit ī adriaticum pelagus: hunc fluuium & Eſim amnem qui labitur inter Anconem & Senegalliam: fecere antea terminos Italiæ atque Galliæ īperatores. delatus Cæſar ad rhubiconē: q italiā diffinit: parūper: ut refert Apianus: ſubſtitit: & ad fluuiū proſpectās: quæcūq; euenire poſſēt mala: ſi illū trāſiſſet armatus: mēte cogitare cœpit: dei de ad præſētes cōuerſus: hæc effatus dicit̃. Cōtinētia huiuſcemodi trāſitus o amici maloꝝ initiū mihi affert: trāſitus uero uniuerſis mortalibꝰ īponet. his dictis ueluti furore cōcitus trāſire ꝑgit. hoc cōe inqēs. Iacta alea ē. deide curſu arrepto Ariminū circa aurorā īgreſſus ē: nec diu moratus ad ulteriora cōtendit: arcibꝰ ꝑſidia īponens: & quæcūq; ī curſu obſtiterāt uel ui uel hūanitate ſibi uēdicans. fugæ igit̃ & cōuerſiōes oībꝰ ī locis ſūma trepidatiōe fieri cœptæ. curſus quoq; nullo ordine admixto fletu. quæ oīa ītelligētes cōſules pōpeiū qui ꝑ italiā delectus agere ueluti re. p. extrēo ī ꝑiculo poīta: iuſſerūt: reliqui uero ſenatorii ordinis cū cæſaris īpetū tā ſubito adeſſe ītuerent̃: trepidabāt: & pœniter̃ eos cōtigit ꝙ cæſaris petitiōes ueluti iniq̄s r̃ieciſſēt: tūc qdē iuſtas arbitrati: cū tior eoꝝ aīos a cōtentiōe ad cōſilii maturitatē traduxiſſet. Fōte modico: ꝑua aqua a natura abūdat: ſed iugibꝰ ac ꝑpetuis ībribꝰ īflat̃ et euro ī alpibꝰ reſolutis: niuibꝰ. Pūiceus: cuius ūda pūicea ē. i. rubicūda. a quo ergo nomē accepit rubi. Cāduit. i. accēſa ē tpe æſtatis. Serpit: Ingredit̃.

Rubicon flu.

Per imas ual.qa ipſe hũilis ẽ ꝑ imas ẽt ualles labit. Certus li. ẽ quidã q̃ſi terminus galliæ ciſalpinæ.Nã ab urbe Rhauenna uſqꝫ ariminũ ꝓtẽdit gallia ciſalpina:cuius rubicon amnis ẽ:haud ꝓcul ab urbe Arimini icipit:ſed ab Arimino flaminia uſqꝫ ad Anconã tendit.deĩde icipit ager picenus uulgo la marcha de Ancona:qui uſqꝫ ad fines urbis Romæ tẽdit. Diſcriminat:diſtĩguit:unde diſcrimẽ dicit differẽtia:& diſcriminare eſt differentiã facere:uel diſcriminat ĩ duas partes findit:quia diuiſionẽ facit inter Galliã & Italiã. Auſoniis:Italis. Tũ:tu dicis hũc Rubiconem eẽ paruũ:& ꝑ humiles deſcẽdere ualles.quomõ dixit tumidũ amnẽ tranſire cæſarẽ? quia tunc cũ humidũ amnẽ hyems fecerat:trãſiuit.

Perqꝫ imas ſerpit ualles:& gallica certus
Limes ab auſoniis diſcriminat arua colonis.
Tũc uires præbebat hyems:atqꝫ auxerat ũdas
Tertia iam grauido pluuialis cynthia cornu.
Et madidis euri reſolutæ flatibus alpes.
Primus in obliquũ ſonipes opponit amnem
Excepturus aquas:molli tũ cætera rũpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis ũdas
Cæſar ut aduerſam ſuperato gurgite ripam
Attigit hæſperiæ uetitis & conſtitit aruis
Hic ait:hic pacem temerataqꝫ iura relinquo
Te fortuna ſequor:ꝓcul hĩc iã fœdera ſũto.
Credidimus fatis utendũ eſt uidice bello.
Sic fatus:noctis tenebris rapit agmia ductor
Impiger:& torto balearis uerbere fundæ
Ocior:& miſſa parthi poſt terga ſagitta
Vicinũqꝫ minax inuadit ariminũ:& ignes
Solis lucifero fugiebant aſtra relicto:
Iamqꝫ dies primos belli uiſura tumultus
Exoritur:ſeu ſponte deũ:ſeu turbidus auſter

Cynthia tertia:ſignificauit tribꝰ mẽſibus pluuiam iugẽ fuiſſe. Cynthia dicta ẽ luna a cyntho mõte deli. Grauido cornu:ſignificat pluuioſam fuiſſe lunam eo ꝙ ĩbres cœperat:& auxerat amnẽ. Alpes euri reſo. fla. quia Eurus ab oriẽte flans ſemꝑ alpes.i.niues qbus alpes tegunt ĩ pluuias ĩducit. Primus:Oſtendit quomõ tranſcẽdit amnẽ cæſar.ex obliquo enĩ amnis obiecit ualidiores equos:q tantiſper obtinerent amnẽ quoad ĩbecilles tranſirent. Obliquũ:Quia rubicon obliquus altiores facit ripas. Sonipes:a ſonitu pedũ equus dr̃. Vulgo el cauallo groſſo. Opponit:Scilicet corpore ſuo. Rumpit:ꝑ irrumpit:Apheresis eſt. Molli uado:Molliori facto equis ferocibꝰ amnis ĩpetum retinentibꝰ. Fracti:Oppoſitõe equoꝝ Cæſar:ut ſuperius dixerat quomõ rubicõ cœpat tumefieri:Nũc ꝓſeqt dicẽs:quid Cæſar fecerit poſtq̃ leges ſemel trãſierat.dicit .n.cæſarẽ inuitũ feciſſe & cætera omnia facis ꝓmittere.Sũto:ꝑ ſint hæc uerba dixit cæſar. Vt.i.poſt q̃.Ripã aduerſã.Oppoſitã uel ulteriorẽ. Superato .i.trãſgreſſo. Aruis ueti. Quia de Gallia ĩ italiam uetabat trãſire cæſar. Heſperiæ:ꝑ italia poſuit. Hic ait:cõſcius uiolatæ legis ĩquit. Hic hic:Anadiploſis ẽ.i.geminatio quæ uæhemẽtiã aliquam ſignificat. Temerata:Violata. Te fortu.ſeq.quẽadmodũ mihi exitũ dederis te ſequar.Pro.ſũ.fœdera.ꝑ ſint.i.nulla fœdera poſthac ꝓuẽtura ſunt:ſed oĩa ferro gerent.Credi.i.fidẽ dedimus.ergo utendũ eſt fatis. Vidice bel.quia bellũ erit quod iniuriam noſtrã ulciſci poterit:& oſtẽdere an iuſte belũ ſuſcepim. Sic fatus:ſemꝑ cæſarẽ celeritatẽ faciẽdi præſtitiſſe cæteris oſtẽdit.dicit.n.omnes moras diſpuliſſe:nec diẽ expectauiſſe cõparatqꝫ eum uelocitati Glãdis.quã fũdæ baleares mittere ſolẽt.nã in mari gaditaneo ĩ ſulæ baleares noĩe ſunt:quæ hoc nomẽ iõ cõſecutæ ſunt.ꝙ ibi originẽ habuerint pitiſſimi iaculãdi fundã:& dicit ἀπὸ τοῦ βάλλω.i.iaciẽdo.Scribunt hiſtorici illic matres filiis ſuis ꝓponere præmium:ſi metã dſignatã fũda tetigerit:nec prius eos præmia ferre:q̃ deſtitutam metã funda ꝑcuſſerint:unde pitiſſimi ſunt.dicit ergo motum cæſaris tanta celeritate fuiſſe:ut miſſæ glãdis funda celeritatẽ ſupauit. Ocior:Velocior. Torto:Quia circa caput rotãt fundã.Funda:dicta a fundẽdo:ꝙ glandẽ plumbeã fundebãt. Sagitta miſ.poſt terga parthi.Quia parthi fugieents tanta arte ſagittas mittũt:ut ꝓſequẽtes ꝑcutiant.Vicinũ:poſt rubiconẽ cæſar trãſiiſſet:dicit ariminũ ipſũ ueniſſe:unde ĩcipit flaminia.Ariminũ:ut docet Strabo ẽ umbroꝝ colonia:ſicut & Rhauenna:ueꝝ utraqꝫ romanos accepit ĩquilinos.hẽt aũt Ariminũ portũ & eiuſdẽ noĩs amnẽ. Minax:minabũdus:quia quocũqꝫ iret exitiũ minabat. Aſtra fu. Quia nocte quidẽ cœperat iter cũ Ariminũ uenit:iam ſolis ſplẽdore aſtra cedebãt.i.iã dies aduẽtabat. Ignes.ſ.ſplendorẽ ſolis. Luci. Quia ſtella eſt nũcia diei. ĩ mane ergo & ĩ ortu ſolis apparet lucifer:ſicut nocte ueniẽte ĩ occaſu uidet eadẽ ſtella. Relic.luci.Quia ultima ſtella cæli eſt lucifer:quæ ſplendore ſolis offuſcat.ſtellæ aũt nunq̃ occidunt:ſed fixæ ſunt ſemꝑ in firmamẽto:iõ lucifer:nec aliæ ſtellæ nõ uident ĩ die:quia maiore ſolis ſplendore offuſcant:ſed quia lucifer maior ẽ ſtella cæteris:iõ ſplẽdor eius diuturnior eſt. Iãqꝫ dies:Iã dies belli oriri cœpat:ĩ quo prĩcipiũ belli cœpat. Tumultus:dr̃ q̃ſi timor multus:qa motu belli p̃rĩo hoĩes timẽt.dicit illã diẽ obortã fuiſſe obſcuratã:ſiue qa ita dii uoluerũt:ſiue naturaliter ꝙ cœlũ nubes penetrauerit. Nubila:ꝑ nubes. Teuerũt:texerũt:qa nubes obſcuritatẽ ĩducũt:qđ ſignũ mœroris ẽ:ſicut lux letitiæ:unũ ſeqt ex reliquo qa ſi obſcurũ eſt cœlũ:mœſtũ iõ uidet. Spõte deũ:ut ſignificarẽt futuꝝ malũ Dii. Auſter.q uẽtus pluuiã ĩducit.

b

Galia cisalpina
flaminia.
Picens ager.

Cinthia ut dicit.

Sonipes

fonda
Balearis

Ariminum

Impulerit. mœſtam tenuerunt nubila lucem
Conſtitit ut capto iuſſus deponere miles
Signa foro. ſtridor lituũ clãgorq; tubarum
Non pia concinuit cum rauco claſſica cornu.
Rupta quies populi: ſtratiſq; excita iuuentus
Diripuit ſacris affixa penatibus arma.
Quæ pax lõga dabat nuda iã crate fluẽtes
Inuadunt clypeos: curuataq; cuſpide tela
Et ſcabros nigræ morſu rubiginis enſes.
Vt notæ fulſere aquilæ. romanaq; ſigna
Et celſus medio conſpectus in agmine cæſar
Diriguere metu: gelidos pauor alligat artus
Et tacito mutos uoluũt in pectore queſtus.
O male uicinis hæc mœnia condita gallis
O triſti damnata loco: pax alta per omnes
Et tranqlla quies populos: nos præda furẽtũ
Primaq; caſtra ſumus. melius fortũa dediſſes
Orbe ſub eoo ſedẽ: gelidaq; ſub arcto
Erranteſq; domos: latii q̃ clauſtra tueri
Nos primi ſenonũ motus: cimbrũq; furentẽ
Vidimus. & martem libyes: curſũque furoris

Impulerit. ſ. illas nubes. Cõſtitit: ubi cæſar oppidũ irrupit: primo forum cœpit: deinde iuſſit claſſica canere: ut terreret Arimineſes: qui nõdum ſomno excitati erant: qui audito ſtrepitu tubarum expgefacti ſunt ad armaq; pperauerunt: quæ diu fixa ſteterant: & his armis iſtructi in foꝝ cõcurrebant: ſed ut uiderunt cæſarẽ ſublimẽ in medio agmine ſtantem: ſtatĩ perterriti ſunt. Vt: p poſtquã. Miles: exercitus poſuit in ſingulari pro militia. Deponere ſigna. i. figere in medio foro. Lituus dicit̃ incurua tuba ad ſimilitudinẽ litui uirgæ: qua uſus eſt romulus cũ auſpicia urbis caperet. Lituum: p lituoꝝ. Clangor: fictitiũ eſt nomẽ. Claſſica: co. ſũt ſigna belli. Rauco cornu: Quia uox & cãtus cornu raucitatẽ hñt. Rupta. ſ. eſt qes populis. Excita. mota: nã excio cis exciere penultima correpta ẽ tertiæ cõiugationis: dicitur & excire quartæ coniugationis penultima pducta. Stratis: lectis. Diripuit: Rapti abſtulit. Arma fixa: nã mos fuit ueteꝝ: ut tempore pacis arma templis ſuſpenderent. Lõga pax: Quia longa pace uſi: nullis armis inſtructi fuerant. Fluen. di. i. tabeſcentes. Crate: a cratin tenere: quia ſe inuicẽ uimina tenebant. Cratibus enĩ antiqui ſolebant uti pro ſcutis: nã crates uiminibus textas fuiſſe legimus quibus cõglutinatõnibus cõiungebant: ut eas ualidiores facerent: ideo dicit inuaſiſſe clypeos nudis cratibus: cũ tabeſcerent coria ſuperimpoſita. Nuda: aperta crate quæ coriis bouũ tecta erat. Curuata: pila: quia antea illis nõ uſi fuerãt cuſpidẽ obtuderãt. Scabros. i. aſperos enſes & declarat. ſ. Morſu rubiginis: Quia rubigo mordet ferrũ. i. cõſumit. iõ dixit morſu. Vt notæ: Nunc dicit quomõ ſe Ariminenſes habuerint poſtq̃ ſigna romana ĩ medio foro fixa cognouerint: & aquilas lucidas: & Cæſarẽ ĩ medio agmĩe ſublimem cõſtitiſſe. Notæ aquilæ: Quia nouerunt ſigna romana ariminenſes. Romanaque ſigna. Declarat illud notæ aquilæ & illud quod pro ideſt ponitur & eſt epexegeſis: & ut celſus cæſar uiſus eſt: ideſt in ſublimiore loco. Diriguere: ideſt horruere. Gelidos artus: quia metu membra tabeſcunt. Alligat: Quaſi contracta eſſent membra. Et tacito mutos uoluunt in pectore queſtus: Hypalage eſt: pro ipſi muti non audentes uocem facerẽ. Queſtus: Querelas. Voluunt: Volutant quia ſecum taciti conquerebantur. O male: Secum hoc modo conquerebantur. o. ſ. dicimus hæc mœnia male eſſe condita: & reddit rationem: quia pax per omnes tranquilla eſt. nam querimur quod nos Ariminenſes prima bella romanis illata ſentiremus: ſiue domeſtica: ſiue externa fuerunt: ideo urbem ſuam male conditam fuiſſe dicebant. Vicinis gallis: dicit quia teſte Apiano: hæc ciuitas gallia egredientibus: prima in Italia ſeſe offert. Triſti loco: ſcilicet galliæ ciſalpinæ quæ uſque ad rubiconem fluuium tendit. Damnata: Quia uobis pro damnatione contigit: ut hoc loco ædificaremini. Pax: per cõparationẽ oſtẽdit ipſos eſſe miſeriores alibi pax omnia tenet: nos iam initia belli ſentimus. Alta: profunda: & eſt locus commiſerationis. ideſt cum oſtendimus nos ĩ maioribus miſeriis & malis ſemper præ cæteris fuiſſe: ad cõmiſerationem commouentur auditores. Præda furentum: Ideſt gerentium bella. Quia gerentes bella inſaniunt. Caſtra: Quia ſumus tanquam caſtra quoties bellũ hic ĩcipit̃. Orbe ſub eoo: Ideſt ĩ india. Gelidaq; ſub arcto: Ideſt ĩ ſcythia & ĩ ſeptẽtrione: quæ regio frigidiſſima ẽ: ſed quis frigore rigida ſit regio illa: tamẽ nobis eẽt gratior. Errãtes. ſ. ĩ meridie: nã ĩ aphrica quæ ẽ meridiei ſubiecta numidiæ hĩtatores ſũt: q nunq̃ ĩ eodẽ loco cõſiſtũt: una cũ plauſtris liberos & oĩa bona uehũt errãtes: & ubi nox dephenderit: ibi hĩtant: ſicut Virg. dicit. Armẽta uehũt ignẽq; lareq;. Clau. Quia pricipiũ italiæ ẽ flaminia & ager picenus. Nos primi motus ſenonũ. Videlicet qa nos primũ ĩuaſerẽ ſenones: Teutones: Cymbri: cũ derelictis ſedibꝰ ſuis cũ uxoribus liberis ĩ Italiã uenere: ut illi ĩperarẽt: & prĩo qdẽ dicit eos Ariminum ueniſſe. Furẽtẽ. bello. Libyes. ſ. Hannibalis. Nam Hannibal de Pirreneis mõtibus primum Placentiam uenit: quæ ciuitas eſt Galliæ ciſalpinæ. Martem libyes: Ideſt Hannibalem libycum qui de libya exercitum in italiã deduxit. Curſũque: Teutonici cum illis fuerunt: & cum magno ac ppe inumerabili exercitu italiam inuaſere.

Teuthonici:quotiens romam fortuna laceſſit
Hac iter eſt bellis:gemitu ſic quiſq; latenti
Non auſus timuiſſe palam.uox nulla dolori
Credita:ſed q̃tũ uolucres cũ bruma coercet
Rura ſilẽt:mediiſq; tacet ſine murmur̃ põtus.
Tãta quies noctis:gelidas lux ſoluerat ũbras.
Ecce faces belli:dubiæq; in prælia menti
Vrgentes addũt ſtimulos:cunctaſq; pudoris
Rumpunt fata moras:iuſtos fortuna laborat
Eſſe ducis motus:& cauſas inuenit armis.
Expulit ancipiti diſcordes urbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia gracchis.

Quotiens romam fortuna laceſſit: Ideſt nunquam bellum romanis infertur: quin nos illud primi ſẽtiamus:redit ad illud quod cæperat:nos primi ſenonum motus. Hac.i.p noſtram urbem bella ſentiũt. Sic quiſq;: Supple a ſuperiori cõquerebat̃. Latenti.i.ſuppreſſo:ne quis audiret qa timebat dicere palã. Credita:cõmiſſa. Sed q̃tũ uolucres:Similitudinẽ oſtẽdit:qua illos tenuiſſe ſilentium declarat.Tanta ĩqt fuit Ariminenſium quies:quãta eſt auium tempore hyemis: aut quãta eſt in mari cum tranquilum fuerit: ſubaudi tanta fuit quies ariminenſium. Bru.coer.uolu. Nam cum bruma tecta ſunt rura:uolucres frigent:nec canere poſſunt. Pont.me.tacet. Scilicet ut de mari mediterraneo. Lux ſol. Rapta dies erat: quũ hæc gererentur. Ecce faces belli.Iã inqt dies aderat cum Curio & Marcus Antonius tribuni plebis ex urbe depulſi: q̃ partem cæſaris defenderent Ariminum uenerunt cõtumelia ſe affectos querentes cum cæſare: quia quod fortuna etiã uolebat: ut iuſte bellum atque arma mouiſſe uideretur cæſar: nam quũ ſenatuſ cõſulto deliberaretur:ut ſucceſſor cæſari mitterent̃ Marcus Antonius & curio & Quĩtus craſſus. quoniã intercedebant:ut illi ſucceſſor aliquis nõ eligeret̃ ĩ curia:primũ quidẽ grauiter reprehẽſi ſunt: & deĩde cũ ĩ ꝓpoſito ſuo pſtare uellẽt: ſenatuſ cõſulto a cõſulibꝫ ex urbe pulſi ſunt. ũde ariminũ uener̃t conq̃rẽtes apud cæſarẽ de ĩiuria ſibi illata a Romanis:ũde tũc multo magis indignatus ẽ cæſar cõtra romanos. Duo fuere marcelli cæſari aduerſantes & cõſules ãbo:primus Claudius marcellus qui teſte Suetonio rettulit ad ſenatum: ut ei ſuccederetur ante tẽpus: quoniam bello confecto pax eſſet:ac dimitti deberet uictor exercitus: uerum ut Apianus refert:hunc Marcellum Põpeius orationis placabilitate & beniuolentiæ ſimulatione compeſcuit.Nec multo poſt alter Caius Marcellus in conſulatu ſucceſſit fratri patrueli ſuo claudio Marcello: & Aemilius Paulus una cum eo ad conſulatum eligitur.Tribunus uero curio:& ipſe inimiciſſimus Cæſari:populo acceptus:præterea ad dicendum paratiſſimus.ex his teſte Apiano Cæſar marcellum nullis pollicitationibus ad ſe allicere potuit. Paulum uero mille & quingentis talentis beniuolũ ſibi reddidit:ut neque pro illo quicquam ageret:aut moliretur contra.Curionem autem ut pro ſe ageret:plurimo ære alieno oppreſſum facile adegit.Paulus Baſilicam longe cenſeret:paulus e contra ſilentium teneret: Curio apertius ac turbatius rem protulit: nec ſucceſſores Cæſari mittendos eſſe decreuit: niſi & pompeio mitterentur. egreſſis autem urbe conſulibus: enſeque pompeio oblato: ut pro patria in cæſarem ſurgeret.Curioni ulterius nulla ſupra urbem poteſtas erat: cum nihil proficeret: nec cæſari quicquam auxilii afferre poſſet: & iam tribunatus elaberetur tempus: ueritus pro ſeipſo Curio ſumma celeritate ad cæſarẽ contendit rauennam:blande admodum ſuſcepto a Cæſare: cum gratias ageret ob ea quæ egiſſet: rerum geſtarũ cœpit inquirere. Curio copias omnes in unum conferre ſuadet: uniuerſumque exercitum ad urbem agere: cæſari econtra de conciliatione adhuc agendum uidebatur. Conſules porro Marcellus & Lentulus Antonium & Caſſium: qui tribunatum una cum Curione geſſerunt ſenatu excedere imperant: ne in tribunatu aſſidentes quicquam acerbius ab ullo patiantur.Ii celeriter nocte iam multa clanculum ad cæſarem uenere: curru mercenarium aduecti:ſeruilibus amicti ueſtibus:quos Cæſar cum habitu indutos: exercitui oſtendit: uerbis milites irritans: q̃ uiros tam præclaros: tamque ingentia operatos hoſtes iudicaſſent:ac pro ipſis uerba facientes turpiſſime expuliſſent. hæc tangit Lucanus. Antonius tamen iuſſu conſulum poſtquam e tribunali deſcendit: queſtus q̃ ſacroſanctam dignitatem contumelia affeciſſent:e ſenatu egreditur:bella:occiſiones:proſcriptiones:ciuium fugã: bonorum publicationes annuncians:execrationes etiam impias extulit in eos qui harum rerum cauſam attuliſſent. Ecce faces.ſ.Marcus Antonius Cu.& Craſſus tribuni plebis. Dubiæ menti:Non q̃ cæſar dubius eſſet bellum ſuſciperet an non:ſed dubius erat quid faceret:immo illis hoc exploratum:dubium erat nedum menti cæſaris:ſed potuerunt addere ſtimulum. Fata: deorum fortuna. Cũctaſque pudo. quia ſiquis pudor inerat menti cæ.illum penitus ſuſtulerant. Quia iu.fortuna laborat:Quia fortuna uidetur hoc uoluiſſe oſtendere:ut bellum iuſte mouere uideretur cæſar. Armis:ideſt bellis. Ancipiti urbe: Nõ iur̃.Quia ius ãceps non erat. Vrbe ancipiti:Quia pars Cæſari:pars pompeio fauebat. Diſcordes trib.ideſt An.Craſ.& Curionẽ:qa ĩterceſſer̃t ne ſucceſſor cæſari ĩ gallia mitteret̃. Victo iure: .ſ.tribunitio qa tribũitia potãs erat ſacroſãcta:ũde dicit curia minax:qa iur̃ nemini tribuno plebis poterat nocere. Iactatis:ĩpropatis:qa qđ gracchis cõtigerat tribunis: idẽ & uobis cõtigit qa expulſi eſtis e curia.

Hos iam mota ducis:uicinaq; ſigna petentes
Audax uenali comitatur curio lingua.
Vox quondam populi:libertatemq; tueri
Auſus:& armatos plebi miſcere potentes
Vtq; ducem uarias uoluentem pectore curas
Conſpexit:dum uoce tuæ potuere iuuari
Cæſar ait partes quanuis nolente ſenatu
Traximus imperiū.tūc cū mihi roſtra tenere
Ius erat.& dubios in te tranſfere quirites.
Sed poſtq̄ bello leges ſiluere coactæ
Pellimur e patriis laribꝰ:patimurq; uolentes
Exilium:tua nos faciet uictoria ciues.
Dum trepidans nullo firmatæ robore partes
Tolle moras ſemper nocuit differe paratis.
Par labor atq; metus precio maiore petuntur.
Bellantem geminis tenuit te gallia luſtris
Pars quota terrarū.facili ſi prælia pauca
Geſſeris euentu.tibi roma ſubegerit orbem:
Nūc neq; te longi remeantem pompa triūphi
Excipit aut ſacras poſcūt capitolia lauros.

Hos iā & c.Superius dixerat Antoniū Craſſum & Curionē a ſenatu expulſos quia intercedebant ſenatuſ
cōſulto quod factum erat de mittēdo ſucceſſore cæſari:& ī caſtra ad cæſarē Ariminū ueniſſe:ipſū quoq; iā
ſpōte ſua cōmotū ēt maioribus ſtimulis īcitaſſe.nūc dicit curionē qui ſuperiore anno tribunus fuerat ſe il
lis comitē dediſſe. hic Curio plurimū eloquētia ualebat & contionē ſæpe ī plebē habuerat : ut inter ſe diſ
cordantē plebē & ſeditionē in populo faceret his ſtimulis īpulſus Cæſar eſt : ut qđ aio cōceperat : Nūc tan
dē efficeret. Hos.ſ.tribunos plebis.M.Antoniū & Quintū Craſſū. Vicina:Quia Ariminū erat haud ꝓ
cul ab urbe. Curio audax:Quia auſus ē cōtra ſena
Lingua venal.
tus auctoritatē ptes cæſaris defēdere. Venali ligua:
Quia cauſidicus erat:& cauſas ꝑcio ægerat.illi līguā
uēdere dicunt̃ q ꝑcio cauſas agunt ī foro. Vox quō
dā populi.i.tribunus: qa uox populi ē tribunus ple
bis:eo ꝙ agere ſolet de cōmodis plebis. Libertatē.
.ſ.cōtra nobilitatē nō dubitat ſenatui:& patriciis ſi o
ꝑus eēt reſiſtere. Potētes:nobiles Vtq; du.ergo qa
talis erat īgenio & eloquētia : ut cæſarē uidit cogita
bundū & īcertum:quid primū qdue ſecundū aggre
deret̃:his uerbis quæ ſequunt̃ illū aggreſſus ē. Vol
uētē:Cogitātē. Varias curas : Quia ī diuerſas ptes
cogitās trahebat̃. Dū uoce:Dū oratiōe mea factio
nē tuā potui defendere. Traximus:Produximus ī
periū tuū:etiā iuito ſenatu:ut ēt ꝓuinciā galliā cum
īperio teneres. Nolēte ſenatu:Vt tibi ſucceſſor mit
teret̃. Impiū ut dux eſſes. Tenere roſtra: roſtra e
rant ſedilia ī foro : ubi tribuni plebis cōcionari ſole
bant.i.orōnem hēre ad populū. Roſtra dictaſūt:qa
Rostra.
deuictis Anciatibus bello nauali a romanis ante ſug
geſtū illud.i.ſedile erat ornatū.unde qa locus ille ro
ſtris nauiū ornatus erat:roſtra appellata ſunt. Du
bios qrites : Quia cōcionibus crebris ego romanos
īcertos ad ptes tuas tranſtuli. Dubios : An tibi an
quirites
Pōpeio fauerēt. Quirites romani:Dicti ſūt a curi
bus ciuitate ſabinoꝝ.nā.T.Tatius Curius & Romu
lus paribꝰ auſpiciis īperiū romanū regebāt: Romu
lus ut tū ſibi beniuolētiā cōiūgeret rōanos oēs qrites
appellari uoluit. Sed poſtq̄.ait o cæſar ubi oppreſ
ſæ ſūt bello leges:nec potuimus ꝓ mr̄atu nr̄o agere q̄ ad dignitatē tuā ſpectarēt: ſed uiolētiā adhibētes e ci
uitate expulſi ſumus:ad te cōfugimus:ī te ſpē noſtrā omnē reponētes.ut tua uictoria nos ī pr̄ia reſtituat.
Leges ſiluere:qa cōtra bellū & arma leges nihil ualēt.nā leges ſilēt īter arma. Patimurq; uolētes exiliū:Nō
ī uiti:ſed nr̄a ſpōte libēter exulamus cā tua. Facit uictoria ciues : Sed uictoria tua nos q hoſtes iudicati ſu
mus ciues reſtituet. Dū trepidās: ſed ſi uis ſcire ſētētiā meā declarabo:& arguit a facili:ſicut romanis pu
nire ſeruos ē utile:& ſicut ab honeſto arguimus:ſic a facili .i. cū oſtēdimus qđ fiēdū ē cēſemus facile eē:qđ
magnā uī pſuaſionis hēat:declarat. Nā cū exercitu tuo romā iuaſeris Pōpeiū & alios romanos armatus &
paratus īperator īermes offēdes:facile ergo erit illos ſubigere.deide arguit a minori ad maius . ſi maior la
bor fuit:maiuſq; piculū debellādi galliā.q̄ minus erit ī debellāda roma.debes ergo hāc rē ſuſcipere o Cæſar.
Tolle.i. aufer. Partes.ſ. cæſaris & pōpei:quæ ī dubio ſūt. Tolle moras : qa nocuit ſēp differre paratis:
ſētētia ē generalis. Par labor:Si par eēt labor & piculū ī capiēda roma:q̄tus fuerit ī debellāda gallia:appe
ti oporteret oīa:qa mīus ꝑmiū fuiſtis cōſecuti:ſed cū plus laboris pluſq̄ piculi ī debellāda gallia:q̄ ī capiēda
roma ſit:minus ēt ē premiū. Precio maiore:Quia ubi labor & piculū ſūt:ꝑciū maius appetit̃. Metus
Pro periculo poſuit a præcedēti id quod ſequit̃. Bellātē.ꝓbat ꝙ maior fuit labor ī debellāda gallia:q̄ Ro
ma capiēda. Pars quota.i.minima. Geminis lu.Quia p decē annos occupatus fuit in debellāda gallia:
quæ ē minima pars terraꝝ:ſed paruo tēporis ſpacio romā cōparare poteris:& declarat per cōparationem
qa cū ingēti labore galliā p decenniū debellaueris: triūphū tātūmō tibi dare nō potuit:ſed uicta a te roma
te dominū terraꝝ faciet. Luſtꝝ ē ſpaciū qnquenii. Facili euētu.i. nō laborioſo exitu:qa facile finire bellū
erit īpatori. Tibi roma.ſub.orbē.Quia capta roma dominus eris terraꝝ:cū ex Gallia:niſi tātūmō iuidiā
es cōſecutus. Nūc.i. debellata gallia.Lōgi triūphi:qa ſic triūphare ſolebāt:ut currū ornatū & albis equis
ueherēt:& longus ordo captiuoꝝ triumphantes antecederet. Remeantē.ſ. deuictis hoſtibus. Pom
pa:Societas. Capitolia lauros:nam in capitolio laurus erat cuius ramis triumphantes coronabantur.

Liuor cũcta negat: Quia nihil es cõſecutus ex illa uictoria niſi inuidiã. Liuor: p cauſa effectũ ponit. nã iuidia eſt cã liuoris q̃ facit hoĩes liuidos. unde nullũ genus hominũ ẽ pernitioſius. Edax: qa edit ſeſe & alios: unde Iſocrates ĩ græco: hoc ſolũ iuſtũ hẽt q̧ inuidũ prius pungit. Genteſq; ſubactas: Et ſi diis placebit ĩquit: nõ poteris uiciſſe impune: qa tibi pœna erit uiciſſe hoſtes: alii uero ſolent pmia habere. Decretũ deliberatũ. Genero: Põpeio: inuidioſe dixit. Socerũ: Cæſarẽ. Partiri orbẽ. ſ. cũ genero tuo. ſed ſolus habere potes. Sic poſtquam fatus & ipſi In bellum prono: &c. hæc oratio Curionis ui maximam perſuaſionis hũit: Curio obtinuit quod uolebat: nam animo ſponte ſua commoto facile erat ſtimulos addere: & per ſimilitudinem oſtendit: q̧ his uerbis incitatus fuerit Cæſar curionis non aliter inquit: q̃ curſor ſonipes in olympicis certaminibus: qui quanuis ſit arrectus animo ad curſum: tamen ubi clamorem circũſtantium & flagella audiuerit: multo magis curſu rapit. Ille: Curio. Prono: Quia Cæſar q̃uis ſpõte iratus eẽt: tamẽ addidit ſtimulos. Eleus ſonipes. i. equus curſor apud Elidẽ ciuitatem Aſiæ: ubi olympici iouis certamĩa apud olympum mõtẽ ſingulis luſtris celebrabant: ad quos ludos curſores & pugiles cõueniebãt. q̃uis iã ĩmineat. Sic conſtruit nõ iã clauſo. Carcere: Pro carceribus poſuit. carceres: ẽ locus & meta ubi arcẽtur equi: anteq̃ ĩ curſu emittant. unde ab arcẽdis equis dr: q̃ſi acer ab arcẽdo. Clauſo: qa adhuc linea recta tenebatur. Carcere clauſo: retẽtis equis. Foribus. ſ. carceribꝫ. Laxet repagula: Quia toto pectorẽ pcliuis lineã pcutit: ut trãſiliat: ſed tamẽ ab auriga detinet. Cõuocat: Nũc dicit quomõ ad concionẽ exercitum ſuũ cõuocauerit: & eũ oratõe ſua ad bellum incitauerit. prio dicit cõuocatos milites. deĩde cũ magno ſtrepitu cõueniſſent: uultu & dextra illis ĩpoſuiſſe: ut ſignificaret apud eos orationẽ uelle habere quibus tacẽtibꝫ ſicut Cæſar ĩcæpit. Maniplos: Manipli dicunt ordines militũ: ĩ principio fuerunt cẽtum tantummõ & cẽturiones præerãt maniplis. deĩde Tarquinio regnante aucti ſunt. nã ex duobus factus eſt unus ſcilicet latino & romano. nã romani & latini cum in ſe facultatẽ non haberet ſeditõis mouẽdæ: quod Tarquinius timebat iuncti ſunt: ſed diſſuaſerũt poſtmodum romani. nam ex duobus fecerunt unum maniplum: eo q̧ adhuc pauper populus romanus erat. maniplus paleæ in ſũmo uertice perticæ utebantur puexillo. Virgilius. Pertica diffuſos portabat longa maniplos. Signa: Vexilla. Ait: ſcilicet hæc quæ ſequuntur. Vt: propoſtquam. Trepidum: trepidantem timore. Turba: ideſt multitudine militum quæ cum conueniret magno fremitu cõcurrebat. Bellorum o ſocii: ut uictores exilio mulctati: hoſtes patriæ iudicentur. Socii: proprie locutus in labore dicitur. Mille pericula: multa: finitus pro infinito ponitur. Decimo iam uincitis anno: Quia per ſex annos galliam ſubegit populo romano: & etiam illirycum. Hoc cruor arctois: Quia non galliam modo: ſed germaniam: & Britãniam ſuperaſtis pter germanos habitantes trans rhenum dixit. Arctois. i. ſeptentrionalibus. Montes. ſ. pp gallos. Sub alpibus actæ: quia ibi ingens frigus eſt & omnia gelu rigent. Non ſecus: Videte q̃ ingrati ſint romani. nam quibus premia uictoriæ dederunt eos etiam perſequũtur non aliter: q̃ ſi hoſtes eſſent: non certe maiore ui Hannibalẽ perſequerentur: q̃ nos perſequi ſtatuerunt. Tranſcenderet alpes: ideſt cum ſuperauit alpes. Hannibal enim expugnata Sagunto tranſ alpes exercitum duxit: & quum nulla parte in italiam tranſire poſſet: in galliam ciſalpinam deſcendit: & urbem Romam per decennium inuadens: bella & clades innumerabiles illi intulit: ut in maximo periculo fuerint Romani: & quaſi uicti. Dicit igitur non aliter nos inſequi mouentur: q̃ ſi perſequi Hannibalem mouerent. Implentur: Supplentur. Tyrone: tyro nouus miles dicitur: ſignificat nouum exercitũ ab aduerſariis: ut Põpeio cõpelli. In claſſem. Propter naues fabricandas. Terra mari: Scilicet certant perſequi cæſarem. Agi: Impelli. quid ſcilicet faceret. Si ſigna iam marte ſub aduerſo: Ideſt ſub pugna aduerſa. Feroces: ſcilicet ingenio & uictoria. Ruerẽt in terga: Ideſt me fugiẽtẽ pſequerẽt. q̃ſi dicat nullo pacto me paterẽt romani icolumem.

Liuor edax tibi cũcta negat: gẽteſq; ſubactas
Vix impune feres: ſocerum depellere regno
Decretum eſt genero. partiri non potes orbẽ
Solus habere potes. Sic poſtquã fatus & ipſi
In bellum prono: tantum tamen addidit iræ
Accenditq; ducem. quantũ clamore iuuatur
Eleus ſonipes. quanuis iam carcere clauſo
Immineat foribus pronuſque repagula laxet
Cõuocat armatos extẽplo ad ſigna maniplos
Vtq; ſatis trepidũ turba coeũte tumultũ
Compoſuit uultu: dextraq; ſilentia iuſſit.
Belloꝝ o ſocii qui mille pericula martis
Mecũ ait experti decimo iam uincitis anno.
Hoc cruor arctois meruit diffuſus in aruis
Vulneraq; & mortes: hyemeſq; ſub alpibus [actæ]
Nõ ſecus ĩgenti belloꝝ roma tumultu
Concutitur: q̃ ſi pœnus trãſcenderet alpes
Hannibal: implentur ualido tyrone cohortes
In claſſẽ cadit omne nemus: terraq; mariq;
Iuſſus cæſar agi: quid ſi mihi ſigna iacerent
Marte ſub aduerſo: ruerentq; in terga feroces

[Carceres.] [Manipli.]

Gallo℞: Hactenus ē uſus ꝓhœmio cæſar. nā beniuolentiam captauit a pſonā audito℞: cū cōmilitões ſocios eē dixit: deīde a pſona aduerſario℞: rapiēdo eos in odiū. nā oſtendit magnas opes habere romanos: qbus freti benefactores populi romani īſectant̄. Nunc poſt prohœmiū ueniet ad argumēta: qbus oſtēdat facile poſſe uīci īuidos & obtrectatores. Gallo℞: ſuperius Cæſar ut adhortaretur milites ſuos ad bellum cōtra īuidos & obtrectatores: dixerat illos. i. romanos fidere diuitiis. nūc arguit a facili: q͛ uidelicet īperatores & nouis militibus īſtructos minore labore uincere poſſent: cū ipſi ſint ueterani & ī armis diu uerſati.

Gallorū populi: nunc cum fortuna ſecundis
Mecū rebus agat ſuperiq͛ ad ſūma uocantes
Tentamur: ueniat longa dux pace ſolutus
Milite cū ſubito: parteſq͛ in bella togatæ
Marcelluſq͛ loquax: & nomina uana cathōis
Scilicet extremi pompeiū emptiq͛ clientes
Continuo per tot ſaciabunt tempora regno?
Ille reget currus nondū patientibus annis?
Ille ſemel raptos nūquam dimittet honores?
Q uid iam iūra querar totū ſuppreſſa p orbē
Ac iuſſam ſeruire famem? qs caſtra timenti
Neſcit mixta foro gladii cū triſte minantes
Iudiciū inſolita trepidum cinxere corona:
Atque auſo medias perrumpere milite leges.
Pompeiana reum clauſerūt ſigna milonem:
Nunc quoq͛ ne lapſū teneat priuata ſenectus
Bella nefanda parat: ſuetus ciuilibus armis:
Et docilis ſyllā ſcelerum uiciſſe magiſtrum

Veniat pōpeius: Incipit primo oſtēdere idoneū non eē pōpeium ad bella gerēda: quia fortaſſe illis difficilius uideri poterat: q͛ Pompeius uir bellicoſiſſimus & bellicæ artis pitiſſimus uīci deberet: ſed ī contrarium ꝓbat dicit lōga pace deſuetū eſſe a bellis gerendis. Lōga pace: Propter longā pacē: quia longa pax fuit: ideo. Solutus. ſ. a priſtina bellicæ laudis arte. Milite cū ſubito: Cū tyrone paulo ante parato. Togatæ: non armatæ. Partes: Vt ſenatores. Marcelluſq͛ loquax: Hoc dicit ne aliquis mireť mirū in modū q͛ cōſules & ſenatus ſequereť pōpeiū: & īter cæteros maxīe Cato: cuius ſententia ꝓbari poſſe ab oībus uidebať. Marcellus enī cōſul erat & Seruius ſulpitius quo tēpore bellum ciuile nunciatū ē: q primi fuerunt cōſules qui relationē fecere de ſucceſſiōe Cæſari mittēda. Sed Tribuni plebis Marcus Antonius & Craſſus & Curius ītercesserāt ne mitteretur. Loquax: Quia Marcellus nimia eloq̄ntia fretus cōtra Cæſarē non ī arma ꝓcedēdum diffiniuit: ſed Cæſari mittendū ſucceſſorē & priuatus ab exercitu rediret: & legiones mitterētur. Et noīa uana catōis: Non poteſt negare quin magna apud hoīes habeať Catonis opinio: ſed licet magna ſit: tamē uana & mēdax. Scilicet: Nūc licet aduerſariis in odiū adducat Pōpeium: & licet ubiq͛ pompeiū potuerit adducere ī inuidiam: tamē hoc loco præcipue ſeruandum: q͛ dicit illū ante tēpus clientes largitionibus corrupiſſe: qbus fretus audet oīa ī prœlium facere. Sociabunt: Ideſt ſi ſēper cliētibus fuerit ſociatus Pōpeius omni tempore regnabit: q̄ſi dicat nō. Extremi: Ideſt humiles abiecti. Empti: ſcilicet largitionibus: quos ſibi pecuniæ largitionibꝰ ſubiectos fecit: ſignificat ergo ambitionē pōpeii: & tātas opes ademptū eē. Tempora regno: Ideſt ab adoleſcentia uſque ad ſenectutē. Reget currus: ideſt triumphabit: qa triumphare erat cæſis hoſtibus imperatorē curru ſublimē uehi albis equis in Capitoliū. Honores: nam Gn. pompeius in Aphricā Caiū Domitium & Hyeritā regē libyæ bella molientes īterfecit: & uigeſimo quarto āno q͛ nulli romano℞ cōtigerat triūphauit. Nunq̄ dimittet honores: nunqd tyrannus ſēper erit: & finē dignitatibus nunq̄ ponet? Suppreſſa: ſubiecta. ſ. poteſtati ſuæ. Iuſſā famē: Legē frumētariā tetigit: quā Cicero defēdebat Cn. pōpeium anonæ præfectū: terræ mariſq͛ quantū romani tenebāt dominū fecerūt: unde & portus omnes & merces: fruges: comitiaq͛ & totius agriculturæ negociatiōiſq͛ negocia ſub ſua poteſtate erāt: ūde Clodius cauillari cœpit ſic pōpeio & dicere: Non pp famē ſcriptā eſſe legē: ſed ut lex ſcribereť factā eē famē. Per orbē totū. ſ. cū dominus terræ mariſq͛ pōpeius eēt. Famē. ſ. cū præfectus ē annonæ factus. Quis caſtra: qs neſcit pōpeium militibꝰ armatis circūdediſſe fo℞: & iudicia armis ſuis ſubegiſſe: quo tēpore ſeptus erat corona militum Milo. unde Cicero ꝓ Milone cām dixit: & occiſo Clodio: Milo cū clodiū īterfeciſſet: legē tulit pōpeius ut de cæde q̄reretur in apia uia facta. ūde fcūm ē ut militibꝰ armatis ſibi iura fori ſubiicerent. Gladii minātes: & armati milites: poſuit inſtrumenta pro militibus. Trepidum milonem: ideſt dubium: quia incertus erat milo abſolueretur ne an tolleretur: quia in exilium miſſus eſt. Medias leges: ideſt in foro in quo leges defenduntur. Pompeiana ſigna: quia exercitus pompeii circumdedit forum. Reum: Acuſatū. Nūc quoq͛: adeo inquit facile p uī omnia facere fuit pompeio: & cū in ſenectute ſit bellū quoq͛ gereř poſſit. adducit ī iuidiā. Laſſū. ſ. ſenectute. Priuata. ſ. magiſtratu. Ciuilibꝰ armis. i. cū ſyllā ſecutus eſt ciuilia bella gerentē contra Marium. Docilis: peritus. Syllā magiſtrū ſcele℞: Nā cōtrariæ factiōi fuit pōpeius. ſ. ſyllanæ: Cæſar uero marianæ. Sylla auctore Suetonio Cæſari multos marios ieſſe dixit. Magiſtrū ſcele℞: ad irriſionē dicit. nā ſylla pniciosiſſimus & crudeliſſimus oīum romano℞ fuit: q tot milia romano℞ ī cāpo martio cecidit & multos nobiles ac patricios uiros īterfici iuſſit.

Vtq; feræ: Apoſtrophat ad pompeiū:& p ſimilitudinē cædis auidū fuiſſe oſtēdit:non aliter:q̄ tygres:quæ cū ſemel armentoꝝ ſanguinē hauſerit: ſatiari nō poſſunt:ſic & tu Pōpei cum ciuilia bella tractarē cæpiſti ab eis deſiſtere neſcis. Sitis.ſ. ſanguinis. Vt:ſicut. Tygres:Sæuiſſima animalia ſunt:quæ ī Hircania abū dant:iō maxime de illis loquiť.At eaꝝ potētia maxime probať:cū maternis curis incitātur:cū catuloꝝ in ſiſtunt raptoribꝰ: & ut dicit Solinus ſuccedāt ſibi eqtes licet:& aſtu quantolibet amoliri predā uelit:niſi ī præſidio maria fuerit fruſtra ē auſū omne: ſi quādo latrones ſuos renauigātes uidēt: ī littore irrita rabie

Vtq; feræ tygres nunquam poſuere furorem
Quas nemoꝝ hircāo matrū dū luſtra ſecunť
Altus cæſorum pauit cruor armentorum
Sic & ſyllanum ſolito tibi lambere ferrum
Durat magnæ ſitis. nullus ſemel ore receptus
Pollutas patitur ſanguis manſueſcere fauces
Quem tamen inueniet tā lōga potentia finē?
Quis ſcelerū modus ē? ex hoc iā te iprobe regno
Ille tuus ſaltē doceat diſcedere ſylla.
Poſt cilicas ne uagos: & laſſi pontica regis
Prælia barbarico uix conſumata ueneno.
Vltima pompeio dabitur prouincia cæſar
Quod nō uictrices aquilas deponere iuſſus
Paruerim? mihi ſi merces erepta laborum ē?
His ſaltem longi non cum duce prœlia belli
Reddantur. miles ſub quolibet iſte triūphet

cernuari uelut ꝓprium tarditatē uoluntaria caſti/gātes ruina:īmanes ſunt hæ feræ:quanquā de fœtu uninerſo uix unus queat ſubtrahi feræ crudeles. Hircanæ:Nā Hircania ē prouincia in oriente. Lu/ſtra:Cubilia feraꝝ. Poſuere:pro de. Altus:profū dus qa ex multis armētis ſanguis effundiť. Armē toꝝ:Spondaicus uerſus ī quinto ſpondeū poſuit. Sitis durat.i. ſic auidas cædis tibi ꝑmanet. Lābeř feraꝝ:Perſiſtit ī tranſlatione. nā tygres lambūt ſan guinē ferarū. Syllanū.i.Syllæ quo tēpore geſſit Syl la bella ciuilia cōtra marium. Nullus: ꝓ nō patitur eas tygrides. ſicut apud Terentiū. nullus pro nō: ſic & Pōpeius ſemel aſſuetus bibere & ſequi ſanguinē Syllæ manſueſcere nō poteſt. Quē tamē: Cū ita re gnare cæperis & oīa per uim facere nunquid tandē īueniet hæc tua potētia finē? Quis ſceleꝝ modus: Sed ſi inquit nulla ratio adducit: ut exuas tyramni/dē: ſaltē exemplū tui magiſtri Syllæ q perpetuā di/ctaturā depoſuit:te doceat: quia cū Sylla nocte quie ſcere nō poſſet: amicis ſuadentibus dictaturā depo/ſuit:ut profunde dormire poſſet:tamē quāuis aſſue tus ſis bellis:tamē nunq̄ finis erit. Modus:finis. Regno .i. tyrānidi inuidioſe dixit appellās tyrānidē regnū. Poſt cilicas: Diminuit res geſtas pōpeii:& dicit nūqd deuictis barbaris. ēt cōtra me bellū Pōpeius ſuſcipiet? & poſtq̄ externoꝝ regū ꝓuicias multas ſupauerit:ego ne ultima ꝓuincia debellāda pōpeio demādabor a ſenatu.q.d. īdignū ē cū cōtra hoſtes ar/ma ſumpſerit cōtra ciuē romanū arma ſumere. uide ergo quomō factū diminuit. Cilicas.i.pyratas.cili ciæ populi fuerūt quos Pōpeius ſupauit.nā cū omnis maritima regio eius īperio ſubiecta eſſet adeo illi py ratæ infeſtū reddiderūt mare:ut interdum uſque ad thyberis hoſtium ꝑuenirent:ibiq; prætorem populi romani: cum faſcibus ceperint: hanc indignitatem cum non poſſent amplius pati romani pompeium imperatorem delegerunt: ut maritimam regionem omnem ſubigerent omneſque pyratas ſuperaret. Vagos:Huc & illuc diſcurrentes.pyratæ autem a græco dicti ſunt πύρασω.i.a tranſeundo:quia mare tranſ ibant. nam ſi uidebant nauem mercatoriam ex tranuerſo tranſeuntes illam inuadebant. Cilicas:Nunc uulgo dicuntur turchi.nam prouincia metropolis eſt Cilicia. ¶ Pontica:ideſt ponti:Quia ponti rex Mi tridates fuit cōtra quē miſſus eſt Pōpeius:& per Colchos fugientē: ubi eſt etiā Corinthus cōpulit ī boſſo/rum thraciū.ideſt Cōſtantinopolim:quæ dicta eſt Bizantiū: & redacta in formam ꝓuinciæ ponto filius Mitridatis nomine pharnax patri bellum intulit: qui ī turre obſeſſus ueneno cui aſſuefecerat uſque a pu ero ſe īterficere uoluit:ſed cū nihil ꝓficeret a gallo ſcithico quodā auctore ut iuſſerat occiſus ē. Barbarico ueneno: Quia nō ſoliti fuerūt romani ueneno gerere bellū:ſed armis ergo barbaroꝝ fuit bellū nō roma/noꝝ cogere hoſtes ad uenenū.q; nō iniuſtā cām belli didicit:quia uidelicet nolueri arma deponere:iō cō/tra me bellū cōcitat Pōpeius:ſed ipſe armatus debebat aggredi externos ſed iniuſte me ꝑſequiť: & ob hāc cām nō egi triūphū ꝓ hoſtibus deuictis:quia ille iuſſit me deponere aquilas:quæ fuerūt premia uictoriæ cōtra dignitatē adēptā.nā cū Cæſar triūphū peteret:nō ſolū nō obtinuit: ſed hoſtis pr̄iæ adiudicatus ē. Mihi ſi merces: Sumit argumentū ab honeſto.nā cū uolumus ꝑſuadere excēplis aliquid ſolemus ab utili. uel ab honeſto uel a facili arguere. hic arguit ab honeſto & a iuſtitia cuius parteſ ſūt.iiii.ſ.Prudētia:Iuſti tia:Fortitudo:& Modeſtia:& a partibus iuſtitiæ naturalis quæ ſūt ſex.ſ.religio:pietas:gratia:obſeruantia: ueritas:uīdicatio.gratia ē benemerētibus ſua debita munera reddere.ſed mihi nō modo reddiderūt debi ta gratiæ munera:ueꝝ ꝓ bene Repu.geſta hoſtis adiudicatus ſum.ſed gratia q̄ mihi debeť nō reddať mi/hi:ſed ſaltem his militibus qui ſanguinē ſuum ꝓ repu.effuderunt.captat beniuolentiam a militibus ſuis Cæſar:cum dicit non magnifacio:q; mihi premia ſint adempta:ſed his reddantur qui imperium populo ro.peperūt ſanguīe ſuo. Nō cū duce:excepto duce.i. nihil premii dux hēat. Sub quolibet:Me relicto.

Emeritus.
Veteranus.

¶ Cōferet: ſi premio ſuo milites ī iuuēta priuētur: cūq̄ ad ſenectutē puenerint: ubi uiuēt: & quibus facultatibus ſenectutē ſuā ſuſtētare poterūt quaſi dicat nullis. Exāguis: dupliciter exanguis dixit. ſ. pp ætatē & pp bella qbus ſanguinē ſuū effuderūt. Emeritis: dr̄ qui debita militiæ munera cōpleuit. iō dicit poſt functi erunt militiæ munere. Veteranus: Dr̄ qui diu bella geſſit: & belli peritiſſimus ē: cui cōtrarius eſt tyro ¶ An melius: Obiicit pōpeio q̄ cilicas quos maritimo bello ſuperauerat in coloniā miſit: ſed hoc fecit pōpeius: ne itex̄ cōgregati mare īfeſtū redderēt. Melius. ſ. quos o Ro. honeſtius ne uideret̄ uobis an pyrhatæ an coloni primi capiātur: an hoſtes q̄ ipſi milites ro. q̄ p p̄ria ſanguinē ſuū effunderūt. ¶ Tollite: poſt quā ſuperius pbauit Cæſar poſſe aduerſarios non magno labore ſuperari: uex̄ ēt cām ſuā ſatis honeſtā ēē oſtēdit: utpote contra romanos libertatē populi romani uſurpantes arma ſūpſerit. nūc q̄ſi cōcludit & adhortat̄ milites: ut ſigna cōtra hoſtes ferāt: quæ uicere didicerūt cum preſertī ſibi deos adhuc fauer̄ dicat: & cū nō id agat ut ciues ſubigerētur: ſed ab his libertatē defēdit. ergo o cōmilitones. Tollite tolli. Hæc cōduplicatio uehementiā hēt. Iāpridē quaſi dicat nō expectate adhortationē meā. Victricia. i. quæ uincere cōſueuerunt. Viribus utendū. i. uires habēdæ ſūt cōtra hoſtes. Arma tenēti. i. armato q̄ negat dare qđ iuſtū ē: armatis dat q̄ ēt iniuſta ſunt. Nec numina deſūt: Quādo iure agere nō licet nō agimus cōtra deos ſi iuſtā cām ſuſcepi. Neq̄ præda quærit̄: Nō quærimus īqt ſubigere libertatē populi romani. imo ſubigētes detrahere. Neq̄ regimen: nō iō bellū moui ut diriperē patriā meā: neq̄ arma ſūpſi: ut regnarē & ciuiū libertatē deprimā. Detrahimus. i. auferimus. Dominos: ut pōpeiū. Seruir̄ paratæ: Quia roma oppſſa opibus potentū iā parata ē ſeruire q̄ ātea libera fuit. ¶ Dixerat: Cæſar. At dubiū: Nūc dicit quomodo ſe habuerit milites romani cæſaris audita cōcione: dicit illos non certū reddidiſſe clamorē: ut eis appareret: nō placuiſſe qđ facere Cæſar īſtituerat: ſed alr̄ alii ſētiebāt: pars laudabat cæſaris mentē: & pars īproperabat. Dubiū

> Conferet exanguis: quo ſe poſt bella ſenectus:
> Quæ ſedes erit emeritis? quæ rura dabūtur?
> Quæ nr̄ ueteranus aret? quæ mœnia feſſis?
> An melius fient pyrhatæ magne coloni?
> Tollite ianpridem uictricia tollite ſigna.
> Viribus utendū eſt quas fecimus. arma tenēti
> Omnia dat: qui iuſta negat. nec numia deſūt
> Nā neq̄ præda meis neq̄ regnū quærit̄ armis
> Detrahimus dominos urbi ſeruire paratæ
> Dixerat. at dubiū non claro murmure uulgus
> Secū incerta fremit pietas: patriiq̄ penates
> Quāq̄ cæde feras mentes animoq̄ timentes
> Frangūtur: ſed diro ferri reuocantur amore
> Ductoriſq̄ metu: ſummi tū munera pili
> Lelius emeritiq̄ gerens inſignia doni.
> Seruati ciuis referentem præmia quærcū.
> Sellicet exclamat romani maxime rector
> Nominis: & ius eſt ueras expromere uoces
> Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
> Conquerimur: deerat ne tibi fiducia noſtri

tumentes

Si licet

uulgus. i. ambigua multitudo militū. Inceta. i. anceps nūquid ſequeret̄ cæſarē an pompeiū? Nō claro: nō apto: qa alii iter ſe fremebāt de his q̄ Cæſar dixerat: aliis placebat: aliis uero nō. Pietas: quāuis īqt cædibus aſſueti milites cæſaris: q̄ ipſi p̄mia uictoriæ detraheret̄ īcēderent̄ ad arma: tamē pietate p̄riæ mouebant̄. Patriiq̄ penates. i. domus patriæ: quia deſiderio ſuox̄ & patriæ quiſq̄ tenebatur cū a patria abfuiſſent diu. Frāgunt: Vīcunt. Feras mētes. i. tamē frāgebant̄ pietate patriæ licet mētes illis feræ ieſſent. Sūmi: Tamē cū ita īcerti eſſent milites. Lelius: ſurgens incertas īpulit eox̄ dubitationes. & ſicut ait Terētius: Dū ī dubio eſt animus paulo momento huc & illuc impellitur. Hic Lelius fuit qui altero ciuili bello uidelicet quod geſtū fuit īter Marcū Antoniū & Octauianū ad exercitū Lepidi miſſus cū Clodio ſub habitu meretricis ad Antoniū: ut eū īterficerēt. nā exercitus paratus erat illū uel lepidū ſi uellet īterficere. Antonius autē a duobus cōſulibus Hircio & Panſa uictus: ſupplex ad caſtra Lelii profectus eſt & captus hic Lelius ciuē ex hoſte ſeruauerat & quærnā coronā de more romano geſtabat. nā qui ciuē romanū ex hoſtibus ſeruaſſet coronā quærnā cōſequebat̄. hic igit̄ Lelius primipilus erat: & cēturio ad confirmandos aīos militū motus ē. ¶ Scilicet: certe: Exclamat: Quæ ſequūt̄. Munera. i. officia. Pili ſūmi. i. primi pili cui præerat cēturio a pilo telo romano. Inſignia: Ornamēta. ¶ Doni emeriti. i. coronæ ciuicæ. nā qui ciuē ſeruaſſet: coronā ex quærcu aſſequebatur: quæ ciuica dicebatur corona: fiebat ēt ex ilice quod genus ſuperiori proximū eſt. corona autē obſidionalis fuit: quā ii q obſidiōe liberati fuerāt: dabāt ei duci: a quo ſeruati fuiſſent: obſeruarique ſolitū ut fieret egramie: quod ī eo loco generatū eſſet ītra quē clauſi fuiſſēt q obſidebātur. fuere & multa alia coronax̄ genera: ut lib. quīto a Gelio oſtēdit̄. Referēte: repræſētantē. Romani maxīe rector. Sic loquēs īqt Lelius o Cæſar: q̄ſi de uolūtate tuox̄ militū dubitaſti? īmo ipſi cōq̄rimur: q̄ nimiū patiēs fueris hāc iniuriā ulciſci: ut diutius q̄ æquū fuerit paſſus fueris. Vis. i. poteſtas. Veras uoces: Quaſi liceat uicere ſentētiā ſuā. Cōquerimur. ſ. q̄ tā fueris patiēs. Lēta patiētia: q̄ lētos faciat hoīes ab effectu. Deerat fiducia: iō tardus fuiſti iiuriā tuā ulciſci: q̄ de animis & mētibꝫ nr̄is dubitares

Lelius.

Corona ciuica
Corona obſidionalis.

Dum mouet: dū uiuimus: dū arma fixiſſe poſſumus. At togati romani tibi tua pmia auferāt qſi dicat nō debes pati. Hic ſanguis: demōſtratiue dixit digito. Mouet corpora: ſecūdū opinionē philoſophoꝝ locutus ē: q dicebāt ſedē animæ i ſanguine poſita eē: quoꝝ prīceps Hicareus fuit. ūde Virg. & uitā mult o cū ſāguine fudit. Degenerē togā. i. uiles & iertes romanos q rēpu. occupauerūt. Regnūq ſenatus. ſ. patiere. i. ut ſenatus regnet. Vſq adeo. ſ. deteſtaris ciuile bellū: ut uicere nolis: q nos tāta iuria afficiūt. Miſerū. ſ. ē uicere bello. quaſi nō deceat ciuile bellū mouere: cū te cōtra æquitatē opprimit. Duc age: duc me p oēs populos quocūq uolueris p regiones ihabitabiles: nō dubito & ſēp quocūq uolueris ſeq. Scythiæ: frigidiſſimæ regionis: quæ nimio frigore riget. Per ihoſpita ſyrtis. ſ. i libya ubi ſyrtes ſūt loca quæ nauigari nō poſſūt. ūde dicunſ ἀπὸ τοῦ σύρω. i. traho: q a ppnimiā harenā deſiccaſ unda: & riuos i ſicco deſtituūt. Inter ſyrtes quis terra pgētibus iter auctore Solino ſideribꝰ deſtinaſ: nec aliter curſus pateſcit nā putris ſoli faciē aura murat: & minimo licet uēto: tantā diuerſitatē flatus efficit: ut ſubide pūerſis ſyrtibus locoꝝ nulla iditia agnitioni reliquanſ. Vtræq ſyrtes ducētis quiquagita milibus paſuū ſeparāſ aliquāto clemētior quæ minor ē. Libyæ ſitientis. i. uſq ad torrētē zonā. Hæc manus: Hæc multitudo ān oblitus es q nō dubitauimus cā tua trāſire rhenū. Victū orbē. i. cū i britānos uſq exercitū Cæſar duxit: & eos iperio Ro. ſubegit: quaſi i alteꝝ orbē terraꝝ trāſierit. Oceani: nā i mari oceano poſita ē britānia. Fregit rhenū. Quia Pōte uixit rhenū. xi. dierū ſpacio: & trāſiuit i germaniā. Arctoo: Septētriōali: ubi hitāt germani. Iuſſa ſequi: Ita inquit uolo ſicuti neceſſe ē iperia tua & iuſſa ſequi: quia iure iurādo adducti ſumus ſequi iperatorē quocunq nos duxerit. nā queadmodū neceſſe ē ut uereamur: ita mihi eſt aīus atq uolūtas te ſeq quocūq uolueris. Po. poſſū āīo uolo. Nec ciuis: ubicunq fuerit ille cōtra quē ſigna belli cani iuſſeris: ille nō ciuis meus erit: ſed hoſtis. Claſſē: Signa bellica. Per ſigna: hic ſignificat magnā ſuæ uolūtatis uehementiā Lelius: ut ſequaſ nō mō quocūq ipulerit cæſarē: ſed ſi iuſſerit occidere parentes: & filios: & uxorē: & ſuæ uxoris grauidæ ex uētre infantē eripere: nihil ſe recuſaturꝰ: quo minus imperio cæſaris pereat. Inuita dextra: Inuitus quidē hoc facio: ſed ſi iuſſeris facere paratus ſū. Decē caſtris: Decē bellis a pcedenti quod ſequitur. nā decē bellis uictor fuit Cæſar. ſ. in britāniā: Galliā: Germaniā. Primū bellū geſſit cōtra eluetios: ligures. Secundū contra germanos. Tertiū cōtra belgas. Quartū cōtra neruios. Quintū cōtra lipas & tenteritas. Sextū cōtra hiſpanos trans rhenū. Septimū cōtra britānos. Octauū cōtra alriorzines. Nonū cōtra Ambianes. Decimū cōtra eos qui auaricū uenerunt: ut eā obſidione liberarēt hæc bella geſta ſunt a Cæſare. Per tuos triūphos: Per tuā uictoriā. Iugulo parētis. i. ſi patrē fratrēque iuſſeris occidere. Inuita dextra: iuite quidē hoc faciam: ſed tamē ſi iuſſeris faciā. Pleno partu. i. i uiſcera grauidæ cōiugis. Si ſpoliare: ſi iuſſeris etiā mihi cōburere tēpla deprū facile paratus ero facere: & nō ſolū illa diripere: ſed cōburere. Caſtrēſis: militaris. Numina monetæ. i. tēpla Iunonis monetæ quæ moneta appellata ē. cū terræmotus factus eēt & a ſue plena ferē uocē illā ab æde iunonis ex ſūma arce auditā: iō monetā iunonē appellatā fuiſſe dicūt a monēdo. unde ſus plena & grauida illi imolabatur. Hæc Cicero in lib. de diuinatione refert: Numina tēpla iunonis monetæ. Caſtra: ēt tuo iuſſu o Cæſar cōtra patriam bellum geram. Ponere: Opponere. Super undas: Ripas. Tybridis tuſci: qui flu. plabitur romā & originē habet a tuſcia. Metator: caſtrametator: Audax quia cōtra iura nō dubitauit inuadere. Tu quoſcūque: quecūque mœnia oppugnari uolueris paratus ero. etiā arietē ſi opus erit ad mœnia expugnanda ipellā. aries ad ſimilitudinē arietis animalis dictus eſt. nam aries aīal eſt quod capite urget obſtantē. iō huic iſtrumēto nomen a ſimilitudīe rei ipoſitū erat: & ferratus erat i extremitate: ut ſpeciē pberet capitis arietini. nā tigillū ferratū i capite ſuſpēdebāt ūde ētrahētes maxio ipetu remittebāt: & eo pacto ſæpe urbium mœnia euertebant. Actus: Impulſus. Effundere: Euertere.

Dū mouet hic calidus ſpirātia corpora ſanguis
Et dū pila ualēt fortes torquere lacerti
Degenerem patiere togam: regnūq ſenatus.
Vſque adeo miſerum eſt ciuili uincere bello.
Duc age p ſcythiæ populos p ihoſpita ſyrtis
Littora: per calidas libyæ ſitientis harenas.
Hæc manus: ut uictū poſt terga reliquerit orbem
Oceani tumidas remo cōpeſcuit undas:
Fregit & arctoo ſpumantem uertice rhenum
Iuſſa ſequi tam poſſe mihi q̄ uelle neceſſe ē.
Nec meus eſt ciuis in quem tua claſſica cæſar
Audiero. per ſigna decem fœlicia caſtris
Perq tuos iuro quocūq ex hoſte triūphos
Pectore ſi fratris gladium: iuguloque parētis
Condere me iubeas: plenoq in uiſcera partu
Coniugis: in uita peragā tamē omnia dextra
Si ſpoliare deos: ignemq immittere templis
Numina miſcebit: caſtrenſis flāma monetæ
Caſtra ſuper tuſci ſi ponere tybridis undas.
Heſperios audax ueniam metator in agros.
Tu quoſcūq uoles in planū effundere muros:
His aries actis diſperget ſaxa lacertis.
Illa licet tolli penitus quam iuſſeris orbem

hgr — Syrtes. — actus — bella decē que geſſit Cæſar. — Iuno Moneta — Aries.

Sit roma: Ideſt nō dubito etiā romā euertere ſi iuſſeris. his ſupius dixerat quomō Lelii orōne q̄ cæſarē adhortabaē: ut bellū cōtra hoſtes ſuſciperet milites omnes ita impulſi ſunt: ut ſe paratos ſignificarēt &.c. Nunc uerbis īquit lētuli omnis exercitus cōſēſit & chyrotoma.i.elatio manus facta ē: ut ſignificaret ſe ſēp promptos eſſe ī quacunq; re quā ipſis Cæſar imperaret. Cohortes: Legio diuidiē ī tribunos: pærfectos: cēturiones: decuriones. Legatus diciē qui præeſt legioni: Tribunus mille militibus præeſt: Præfectus præeſt cohorti: quæ cōſtat ex quingētis & quinquāginta militibus: Centuriones præſūt centū militibus; Decuriones turmis equitū. His: Scilicet uerbis Lentuli

Manus: Quod ſignū ē probare id quod dictū fuerat ab īperatore. Clamor: nō ſolū manu ꝓbabāt quod Cæſar dixerat: ſed clamore: & dicit tantū clamorē fuiſſe militū: quantus ſolet fragor eſſe arboꝝ: cū uētus per ſiluas magno impetu flat. It: aſcendit: Thracius: Quia thracia ē ī ſeptētrione poſita: a qua boreas flat. Rupibus: collibus. Oſſæ: Ideſt montis thraciæ. Piniferæ: ferētis pinus: in quo mōte frequētes pinus naſcuntur fit ſonitus.ſ. cū uētus ſpirās arbores uertit: quæ redeūtes in ſtatū ſuū ſonum faciunt. nā flectunē & redeunt. Curuato robore: pro curuatis roboribus. Redeūtis in ſtatū priorē. Cæſar: decē legiones habuit quaꝝ partē in gallia & germania reliquerat. cū uēnit in italiā: nūc dicit exercitū de Gallia in italiā reuocatū: poſtq̄ bellū gereē cōſtituit. Vt: ꝓ poſtq̄. Fortunā: ut fortunā ſibi fauentē Cæſar uidit: magnū ex oī gallia exercitū ſuum reuocauit. Acceptū.ſ. eſſe. Prono: propenſo ad id qđ uolebat. Fata: Numina deoꝝ. Ferre.ſ. ipſū.i. fauere Cæſari. Langore: torpore. Sparſas cohortes: Quia ī hibernis & præſidiis exercitum liquerat: euocat ergo ī italiā. Vndiq;.i. ex oī parte galliæ & germaniæ. Deſeruere: īcipit dicere cū milites cōuocati deſeruerit galliā. Tētoria.i. p̄ſidiū ex hybernia. Lemano: lacus ē nō lōge a rhodano. ūde lemani populi a lemano ſunt appellati: Eleuci haud ꝓcul īde uicti ſunt a Cæſare ubi p̄ſidiū erat a tertia pte regiōis ſuæ tuti ſūt lemano lacu & rhodano q̄ ꝓuiciā romanā ab eluecijs diuidebat. Sup ardua uo. Sic legēdū ē: nō ſup ripā. Vogeſus.n. ē mōs nō amnis Nā Cæſar ī comētariis dicit. mopſa flumē de mōte

Roma ſit. his cūctæ ſimul aſſēſere cohortes:
Elataſq; alte quæcūq; ad bella uocarit
Promiſere manus: it tātus ad æthera clamor
Quantus piniferæ boreas cū thracius oſſæ
Rupibus incubuit: curuato robore preſſæ
Fit ſonus: aut rurſus redeūtis ī æthera ſyluæ.
Cæſar ut acceptū tam prono milite bellum
Fataq; ferre uidet. ne quo langore moretur
Fortunam ſparſas per gallica rura cohortes
Euocat. & romam motis petit undiq; ſignis
Deſeruere cauo tentoria fixa lemano:
Caſtraq; uogeſi curuam ſuper ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant lingones armis
Hi uada liquerunt iſaræ. qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo: famæ maioris in amnem
Lapſus ad æquoreas nomē nō pertulit ūdas.
Soluūtur flaui longa ſtatione ruteni.
Mitis atax gaudet latias non ferre carinas
Finis & heſperiæ promoto milite uarus.
Quāq̄ ſub herculeo ſacratus numīe portus
Vrget rupe caua pelagus: non chorus in illū
Ius hēt: aut zephyrus. ſolus ſua littora turbat

uogeſo ꝓdiit q̄ mopſa ē ī finibus lingonū. ad hos lingones uicti elueci a Cæſare ꝓfugerāt. Armis pictis.i. uerſicoloribus. Pugnaces: Quia bellicoſiſſimi ſūt ligones. Hi uada: Alii ſūt a lemano lacu & ligonibus uocati. alii uocari ſūt ab Iſſara fluuio qui labiē ī rhodanū: & ſub alio noīe deſcēdit ī mare quia rhodanus maior ē fluuius: & ubi nilū īgreſſus ē Iſara nomē amittit. Iſaræi: fluminis quia ſub alio noīe deſcēdit ī mare. Per tā multa.ſ. loca. Gurgite: uidelicet nullius fluminis alueo cōiunctus. In amnē.ſ. rhodanū. Ruteni: nō ipſa terra uocaē: ſed ruteni etiā ī p̄ſidio relicti uenerūt in italiā. Ruteni populi galliæ quos Fabius maximus uicit: qui alobrogus dictus ē. nā Alobroga ciuitas eſt rutenoꝝ. Statione.i. præſidio romanoꝝ qui eam gentē puſillis caſtris in præſidio tenuerunt. Soluunē: liberanē. Atax: fluuius ē: qui ꝑ fines eluecioꝝ labitur: ſed tāta fluit leuitate: ut oculi in quam partem fluat diiudicare non poſſunt. Nō ferre carinas: Quia deſcendentes uacuam reliquerunt. Heſpie finis u. Nā uarus fluuius eſt qui galliā ciſalpinā diuidit ab Italia iō finis eſt italiæ. Qua.ſ. ea parte qua habitāt illi.ſ. ꝓmoto milite. Vrget pelagus: portū facit. &.ſ. gaudet ea pte. ꝓmoto milite: ſubauditur ubiq;. Portus: Liguriæ portū ſignificat: ī qua eſt portus Monecus: appellatus ideo q̄ ſolus habitauerit Hercules aliis expulſis hominibus: uel qđ ī tēplo eius nullius dei numē colatur q̄ herculis: ſicut in tēplo iouis Iuno & Minerua: in templo ueneris Cupido & Adonis & dictus eſt monecus: quaſi monycos: a monos quod eſt ſolus: icos domus ideſt quaſi ſolus in domo expulſis aliis diis colebatur: & portus herculeus monecus. Vrget pelagus.ſ. dextra & ſiniſtra ne īgrediatur mare. Portus: Quia portus liguriæ celeberrimus ē īter alios iō urget mare ne īgrediaē: cū naues ī totū deuenerīt tutæ ſūt ab aliis uētis: poſtquā circio uēto meridionali q̄ ē collateralis fauonio: q̄ haud maximā ui hēt qua poſſit nocere naui. Vrget: a ſe cohercet. Zephyrum.ſ. uētus occidētalis.

Circius:Occidentalis. Prohibet.ſ.pelagus. Statione in portu tuto monœci herculis. ergo q̄ ĩ liguria cō ſtiterant relicto præſidio in italiã ad cæſarem uenerunt. ¶ Quaq;:nũc dicit de Aequitania ueniſſe milites q̄ a cæſare relicti fuerant nō de æquitania loquitur : quæ a garũna flu.ad pyrreneos montes:ſed de ea parte quæ ad hiſpaniam ptinet:& ſpectat inter occaſum ſolis & ſeptentrionis : hunc aũt locũ p circuitionem ſignificat:nō autē nominat:ſed Virgilius.hunc locũ tetigit ĩ eo loco :Qua ui maria alta tumeſcunt obicib; ruptis rurſuſq; in ſe ipſa reſidunt.nam de oceano loquitur qui per hiſpanias & gallias erumpit contēpta lege riparum infinitum fontem:& qui igitur ĩ ea parte galliæ poſiti fuerant : qua oceanus aliquando per ipſam galliam & hiſpaniam erumpit ĩ infinitum q̄ iubente Cæſare in italiã uenerunt. Et.ſ.gaudent q̄ ſunt in ea parte. Dubium:Quia mare erumpit in infinitum cōtempta lege riparum. & modo mar̃ excedit modo decreſcit.ergo dubiũ. Vendicat : Quia erumpente mari ſub poteſtate eius eſt littus:& redeunte in alueũ ſuũ terra littus cōtinet. Cũ:pro quãdo. Re.declarat.i.cum refluit in ſuum alueũ. ¶ Vētus: hic diuerſas philoſophoꝶ opiniones tangit & Aſtrologorum : quare oceanus fluit & refluit tanto impetu.Alii dicunt hoc fieri ui & impetu uentorũ: qui cum uehementius ſpirauerint maris ũdas euertunt: & inflatæ undæ terram inundant.alii dicunt fieri creſcente luna.nam ardore ſuo & calore mare ferueſcere facit & creſcere:& cum decreſcit ille calor lunæ ſic mar̃ decreſcit:idem facit ſol cum creſcit aut decreſcit:nam ferueſcente ſole unda maris feruet & creſcit:ſed ſi longius abſcedit in ſuum alueum redit hanc opinionem plane tetigit Cicero in libro de natura deorum.ſunt autem ſtellæ :ut flammæ : quia terra mareque uaporibus aluntur ſolis : calores excitantur. Quærite.ſ.o uos philoſophi qui rerum cãs latentes quæritis. Extremo axe.i.ſeptētrionis. Deſtituat:Quia cum uētus ſe remiſerit refluit ĩ ſuũ alueum mare. Thetydos uagæ.i.uagi maris deã p mari poſuit. Secũdo ſidere.i.mota luna:quia primũ ſidus eſt ſol:ſecundum uero luna. Oris:Quia cum creſcit luna:ita & mare:ſi decreſcit in ſuum locũ redit oceanus. Titan: ſol q̄a cum ſol declinat:mare etiã declinat:ſi creſcit:pari ratiōe feruet mare. Hauriat:Quia cum ſol & luna calore ſuo trahunt ad ſe humorẽ maria tumeſcere uidētur. Attollat.ſ.calore ſuo qui mittit̃ ab humore.nã niſi humor eſſet ignis ætherẽus oĩa combureret.ideo deficiente humore deficeret mundus: quia dicunt achademici aliquãdo mũdus igneſcat neceſſe eſt. ¶ Ad ſidera:quia ſtellæ cum ſole & luna ſenſim trahunt ad ſe humorẽ & paululũ retinēt: tunc ignis flãmam remittit:& deficiente humore calorem. ¶ At mihi ſemper:Hoc inquit ſi ſuperi nolunt:ut ſecreta ſua ſciam nec ego ſcire uolo. Late mihi:ideſt ſis abſcondita ſi dii uolunt : latet mihi dicimus pro abſcondere:ſed latet me pro ignorare. Crebros meatus:ideſt uarias eruptiones maris facis. Tũc rara:pgit Lucanus enumerare populos:unde milites conuocati ſunt:qui aut in hybernis : aut in præſidio poſiti fuerant:omnes gaudebant cũ ſe a romanis liberatos uiderent:unde Moto milite gaudent. Nemetis : Populus germaniæ q̄ ſub Arioniſco militabat duce gallorum contra cæſarem. Satyri.flu.germaniæ &.ſ.ea parte qua tenent. Littore curuo: Nam mare ſinu quodã ingreditur p belluum amnē.eſt autem æquitaniæ fluuius:dicit hoc flumine partem hiſpaniæ ſinu clauſam. Trabellicus:qui per hiſpaniam denominationem accepit a trabella ciuitate æquitaniæ.Trabelli populi:ut inquit Strabo ſunt apud quos ſcropibus paululum defoſſis cruſtæ auri reperiuntur. Sãctonius:non ſolum ſupra memorati populi gaudent:ſed etiam ſanctonius populus nō longe a finibus toleſanoꝶ:qui ſunt populi galliæ ab his ſãctonibus haud ualde remoti. Byturix:populi quos uocant nũc burgundienſes. Saxones: populi germaniæ qui partem Britãniæ occupauerunt : & de nomine ſuo ſaxoniam appellauerunt. Leues : ideſt leuis armaturæ. Longis armis : longis haſtis. Leucus & rhenus : ſunt populi ex belgis galliæ proximi & leucoꝶ finib; extremis arō flu.labit̃. Op.excu. lacer.Optimus iaculator. Excuſſo:Quia prius excutit̃ lacertus:deĩde emittit̃ ferrũ:ſubaudi gaudet amoto hoſte. Sequana gēs:Secanus & ſequanus populus ē: Antiq:n.c.&.q.p eadē littera habuerũt:ſicut græci:ubi nos ponimus.q.ponũt.K.ut caſſus quaſſus: ſic ſecana & ſeq̃na.ergo ſecana flu.belgarum a quo flu.appellatus eſt ſequanus na um.flu.diuidit gallos a belgis.

Circius:& tuta prohibet ſtatione monœci.
Quaq; iacet littus dubiũ:q̄d terra fretumq;
Vendicat alternis uicibus cum fundit̃ ingẽs
Oceanus.uel cum refugis ſe fluctib; aufert
Ventus ab extremo pelagus ſic axe uolutet.
Deſtituatq; ferens.an ſydere mota ſecundo
Tethydos ũda uagæ lunaribus æſtuat horis
Flãmiger an titan ut alentes hauriat undas
Erigat oceanum:fluctuſq; ad ſydera tollat
Quærite quos agitat mũdi labor.at mihi ſēp
Tu quæcũq; moues:tam crebros cã meatus
Vt ſuperi uoluere late.tunc rura nemetis
Qui tenet:& ripas ſatyri:qua littore curuo
Molliter admiſſum claudit trabellicus æquor
Signa mouet gaudetq; amoto ſãctōius hoſte
Et byturix lōgiſque leues ſanxones in armis,
Optimus excuſſo leucus rhenuſque lacerto.

Optima gens flexit in gyrum ſequana frenis.
Et docilis rector monſtrati belga couinni:
Aluerniq; auſi latiis ſe fingere fratres
Sanguine ab iliaco populi: nimiũq; rebellis
Neruius:& cæſi pollutus foedere cottæ.
Et qui te laxis imitantur ſarmata brachis
Vangiones:batauiq; truces quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ:qua cinga pererrat
Gurgite:qua rhodanus raptum uelocibꝫ ũdis
In mare fert ararim: qua mõtibꝫ ardua ſũmis
Gens habitat cana pendentes rupe gebennas.
Tu quoq; lætatus conuerti prœlia treuir.
Et nũc tonſe ligur quondam præ colla decora
Crinibus effuſis toti prælate comatæ:
Et qbus immitis placatus ſanguine diro
Teutates:horrenſq; feris altaribus eſus:
Et taranis ſcythicæ non mitior ara dianæ.
Vos quoq; qui fortes animas belloq; perẽptas

Gens oṗtia:ſignificat hãc gentẽ peritiſſimã equitãdi fuiſſe.nã ĩ gyrũ equũ flectunt & ĩ quã ṗtẽ uolũt. Hoſte.ſ. belga. Mõſtrati:uidelicet ab his populis ſequanis didicerũt regere equos trahentes currũ. Docilis .i. q facile didicit eẽ auriga. Couinũ genus ẽ uehiculi camerati. Aluerni.ſ.gaudent ãmoto hoſte: aluernus populus galliæ q ſe gloriabaẗ originẽ ab iliaco ſanguĩe duxiſſe:qui cõſanguinei populi romani ſũt appellati.nã queadmodũ ab Aenea Ro. originẽ duxiſſe gloriabaẗ Sic hi aluerni a ſanguĩe troiano ſe natos eſſe gloriabaẗ.Neruii ſũt populi fortiſſimi ad quos aditus nemini patet:niſi mercatoribus: q nihil patiunẗ uini: nec aliaꝝ reꝝ ad luxuriã ṗtinentiũ ĩtroferri: qa huiuſmõi rebus exiſtimant molleſcere aĩos: & a uirtute remitti. hi adeo ṗtinaciter cõtra cæſarẽ pugnauerũt: ꝙ quĩgenti tãtũmodo ſuperſtites fuerũt. ideo rebellis nimiũ neruius. Sãguĩe cottæ:hiſtoria hoc hẽt ĩ hiſpania duo tribuni erãt apud Neruios: Titurius & Cotta. Titurius Ambiorigis cõſiliũ doloſũ ſecutus aduerſus ſententiã cottæ legatũ unum & qnq; cohortes ex hiſpania eduxit uel ad .Qu.fratrẽ legatũ Ciceronis fratrẽ:uel ad Labienũ ſe recepit prius q̃ ĩ germaniam ueniret.galloꝝ aliquot populi Ambiorige duce leburnorũ defecerũt: ab iis cotta &.T.Titurius legati Cæſaris: ut ĩquit Liuius eo in libro ĩ quo ſũmatim reꝝ geſtaꝝ capita referũẗ:circũuenti inſidiis cũ exercitu cui præerãt cæſi ſũt. Vangiones.ſ.gaudẽt. Laxis brachis.i. imitabaẗ bracchatã galliã.Nam triplex ẽ gallia.ſ.tõſa: comata:& brachata. Sarmatæ: ſunt populi q & ipſi laxis brachis utunẗ:ſicut brachata gallia. Bataui:hãc batauiã uocant de batauia populi:hãc baueriã uocãt. Truces: bellicoſi. Quos ære recuruo:quia ĩ litui modũ factæ ſunt tubæ. Lituus: Baculus recuruus ĩ cuius ſimilitudinẽ tubæ fabricanẗ. Stridẽtes:reſonantes Acuere.i.icitauerunt ad bellũ. nam tubæ cantu ad bellum ĩcitantur milites. Cinga fluuius eſt galliæ. Qua rhodanus:hic apparet attacẽ nõ eundẽ eẽ fluuiũ qui arar dicĩẗ.nõ enĩ hac leuitate defertur: ut oculi diiudicare nõ poſſint in quã partem fluat:ſed araris cadit rapidus in mare &.ſ.gaudent illi qui habitant ea parte. Gebẽnas:oppidum fuit:ubi olim genua fuiſſe dicunẗ: unde a genua dictum uolũt:ut ait Petrarcha:uel qđ q̃ſi genu liguriæ ſit genua & portus. Cana rupe.ſ. niue quia mõs ille frequenter niuibus tegiẗ. Prœlia.i romam. Tu quoq; lætatus es.ſ.ex gallia:ut milites romani in italiã uocarentur a cæſare. Treuir:populus rheno proximus. Et nunc:tu quoq; lætatus es ꝙ qui in præſidio poſiti fuerant a cæſare:euocati te in libertate reliquerunt. Nunc tonſæ:ſcilicet ætate noſtra tonſus es inquit Lucanus ſed nõ ſuperiore tempore. Comatæ.ſ.galliæ. Decora:Pulchra: Illi.ſ. lætati ſunt conuerti prœlia in romam. Teutates: Ligua gallica Mercurius diciẗ cui humanam hoſtiam imolabant :de quo apud Ciceronem legitur:qui dicit quinque mercurios fuiſſe.Primus fuit qui Argum occidit:& ob eam cauſam in ægyptum profugiſſe:eiſque litteras & leges tradidiſſe: hunc uero ægyptii teutatem uocant:eodem nomine primũ anni menſem appellabant:hic tritimus diciẗ ob multaꝝ rerũ ſcientiam:q̃ſi ter maximus.ergo in ægypto teutates mercurius appellatur:qui colitur in gallia & humano ſanguine placatur. Immitis: Quia patitur humanam hoſtiam imolari ſibi. Eſus:Vt quidam uolunt mars dicitur: cui etiã humana hoſtia imolaẗ.ũde Cicero ſic iqt Quid Ariſteus q oliuæ dr̃ ĩuẽtor fuiſſe:apollinis filius q eſus:& alii quoq; ṗre dii fuerũt.nõ.n. ipſi ĩ numero deoꝝ fulciũẗ:q matre dea nati ſũt:opinor ẽt mars.legiẗ ĩ iure ciuili: q ẽ libera matre natus:liber eſt.itaque dea matre eſt natus:deus ſit neceſſe eſt.quare ſequitur ꝙ & Orpheus:Eſus dii muſa matre nati:atque nam matre dea nati ſunt ergo Orpheus & Eſus muſa matre nati:dii ſunt.Lactantius etiam dicit hoc ꝙ Eſus & Teutates humano ſanguine placantur. & Tartarius ideſt iuppiter: qui & ipſe placatur ſanguine humano apud Cypros. Teucrus primus qui ioui humanam hoſtiam imolauit. Taranis ſic appellatus eſt: gallica lingua iuppiter. Ara: ſcilicet dianæ ut bis intelligatur ara. Non mitior: Quia dianæ in taurica regione humanam hoſtiam imolabant: cuius templo aliquãdiu præfuit Ephigenia ab ipſa diana liberata. Voſq;: uos ẽt læti eſtis diſceſſiſſe romanos: ut trãqllo aĩo uiuer̃ poſſitis.nã dũ ĩ præſidio erãt romãi poſiti ſoliciti eratis: & carmĩa caner̃ nõ poteratis. Bardus: Ligua gallica cãtor dr̃. Fortes lau.i.q uiroꝝ fortiũ laudes canũt. Fortes.i.uiroꝝ fortiũ de gẽte bardoꝝ.

Longū æuū:nā uatū ſacroꝝ magnus ē amor. Aeuum: Quia cū uerba uiroꝝ fortiū litteris mādauerit: fama eorū p ppetuā famā reddiť robuſtior.igiť æuū.i.uitā uiroꝝ fortiū. Securi ſine ſollicitudīe romāoꝝ. Poſitis: ꝓ depoſitis.Barbaricos.i.mores barbaroꝝ. Morē ſiniſtrū:Quia nulla gēs imitať hāc cōſuetudinē. Siniſtrū:aduerſū:qa alio mō tenēt ſacra:ꝗ alii. Armis: Quia nō ſolū ipſi rē militarē exercuerūt:ſed cū ſacerdotes ſint militiæ uacationē habēt in gallia eoꝝ ſacerdotū:qui aliquo munere uiuūt: duo ſūt genera.ſ. driadū & equitū.Driades primo quidē ab exercitu ſe cōtinere cōſueuerūt tributa cū aliis nō pēdunt

Laudibus in longū uates dimittitis æuum
Plurima ſecuri fudiſtis carmina bardi
Et uos barbaricos ritus.moremqꝫ ſiniſtrū
Sacrorum dryades poſitis repetitis ab armis
Solis noſſe deos:& cæli numina uobis
Aut ſolis:neſcire datur.nemora alta remotis
Incolitis lucis.uobis auctoribus umbræ
Non tacitas erebi ſedes:ditiſqꝫ profundi
Pallida regna petunt:regit idem ſpiritus artus
Orbe alio:longæ canitis ſi cognita uitæ
Mors media ē. certe populi quos deſpicit arctos
Fœlices errore ſuo:quos ille timorum
Maximus haud urget leti metus:inde ruendi
In ferrum mens prona uiris animæqꝫ capaces
Mortis:& ignauum rediturę parcere uitæ.
Et uos crinigeros bellis arcere caycos
Oppoſiti petitis romam rheniqꝫ feroces
Deſeritis ripas:& apertum gentibus orbem
Cæſar ut immenſæ collecto robore uires

.i.ſoluūt militiæ uacationē & aliaꝝ reꝝ īmunitatē his premiis īcitati ſpōte ſua multi in exercitio diſciplinaꝝ cōueniunt. & a parētibus & propinquis mittūtur:ibi magnaꝝ uirtutū numerum dicunť ediſcere.Itaqꝫ ānos uiginti plerunqꝫ ī diſciplina ꝑmanent: neqꝫ fas ē ea quæ didicerūt litteris mandare:cū tamē aliis rebus oībus publicis priuatiſqꝫ rōnibus litteris græcis utanť: hoc duabus rōnibus īſtituiſſe uideť. primū ne ī uulgū ea ꝙ didicerāt efficiāť & ne litteris cōfiſi nimiū:minus memoriæ ſtudeāt. nā plerunqꝫ freti ſtudio litteraꝝ & memoria ītelligūt: ſed nō ediſcēdo reliquunt.cū enī mādamus memoriæ litteras ꝗſi ī theſauros memoriæ reponimus: ut nō aboleri poſſint.Hi multa de ſideribꝫ de motu eoꝝ de terræ maris mūdiqꝫ magnitudine: de reꝝ natura: de reꝝ naturaliū ui & poteſtate diſputabāt oſtēdit de his in comētariis Cæſar.hic Lucāus tetigit nōnulla:ſed addit ēt his alia. nā ē mos illoꝝ ſibi præſumere nō interire aīas:ſed poſt mortē ab aliis ad alios tranſire: ad uirtutē maxīe excitādā mortis motu neglecto. Noſce deos:Quia militiæ hēnt uacationē: & aliaꝝ reꝝ niſi cū neceſſitas cogit:ſicut cæſar bella intulit coacti ſūt ſumere armā.nūc diſcedētibus militibus romanis ad ſua redire ſacra. Noſce deos:Vel ſoli didiciſtis quid ſit deus:uel neſcitis:aut cæteris eſtis ſapientiores:aut ſtultiores remotis:quia ipſi non ſequunť alioꝝ cōſuetudinē: ſic dicit illos in ſolitudine abditos manere: ne frequētia aliorum a cognitione ſua remoueantur:& ne aliqd minus cōceſſū cogitare inducāť:& ibi dāt theologicæ uitæ operā. Vobis auctoribus: nō licet uobis aīas ad īferos deſcēdere:ſed poſt mortē ab aliis ad alios trāſire. Tacitas ſedes.i.ꝑ ſilētiū inferoꝝ: quia omnia ibi ſilēt.nō enim uoces exaudiuntur:niſi umbra:ſicut in terra animalia ſilent tēpore noctis. Ditis:ideſt plutonis:eo ꝙ diues ſit:nam omnia redeunt ad inferos. Orbe alio: Quia poſt mortem ab aliis ad alios tranſire creditis:ut noſtræ animæ ad antipodes.antipodum uero ad nos tranſferri creditis. Artus:Membra. Regit: Quia anima dicitur regere corpus. Canitis ſi cognita:Si uerum ē qđ dicitis ī diſputatione. Mors:media ē. Mors eſt media uitæ:quia iter hāc uitam & ſequentē mors ē media:iō nō ē finis nec principium.unū ſeqtur ex reliquo :ſi finis nō ē uitæ:ergo uita ē longa:ſi m ors media eſt:uita lōga ē. Certe populi:Veꝝ ſit nec ne quod dicitis non ego affirmauerī: ſed illi populi hoc ſuo errore fœlices ſūt:qui nō mortē eē uolūt:ſed tranſmigrationē tatū aīaꝝ. Arctos.i.ſeptētrio ī quo habitāt populi illi. Timor maximus leti.Quia oīum terribiliū maxime ē mors. Haud urget.i.nō timeť ab eis motus mortis. Vrget:nō agitat. In ferrū mēs ꝓna:Quia neglecto mortis metu excitāť ad uirtutē cū ſecuritate. Prona:Procliuis. Ruendi ī ferrū:Quia inuadūt mortē ſine metu. Ignauū:Vile dicūt qd timēda ē mors:cū ſit niſi trāſmigratio corporis ad corpus. Rediturę.ſ.ī aliā formā. Et uos:Inſtructus erat Cæſar his militibꝫ quos ad ſe euocauit ī italiā ꝗ ī ꝑſidio ī gallia poſiti fuerāt. Vos.ſ.lætati. Caycos:Populos aſſuetos:ūde cayci aſſueti dicūť. Crinigeros.i.ꝗ crines hēnt ī hūeros demiſſos. Oppoſiti.i.poſiti ī ꝑſidio:ne rebelletis cōtra romāos acciti a Cæſare. Ripas rheni:Quia iuxta rhenū hītāt. Aptū gētibꝫ orbē:Quia Britānia ē alius orbis diuiſus ab iſto. Cæſar:hactenus Lucanus deſcripſit loca galliæ atqꝫ germāiæ:ūde exercitū oēm cæ.ex hibernis atqꝫ ꝑſidiis ī italiā cōuocauit. nūc āt dicit qd cæſar fecerit:nā collecto exercitu ī quo octo legiōes fuiſſe tradiť ab hiſtoricis:ꝑparauit iter ſuū:& ad urbē ītēdit:ſed prius de medio ſubſtulit ꝗ ipi adimēda uidebāť.fama belli ꝑ oēm italiā ſparſa erat:ꝗ maiora ueris nūciať cōſueuit.romāi ſibi aīo figebāt maiorē cæſarē deuictis gallis cū germāis aduētať:& cū populis barbaris:ut romā.eis diripiēdā cōcederet. Immēſæ uires.ſ.totius exercitus. Col.ro.i.ūdecūqꝫ cōuocatis militibꝫ. Fe.fidē.i.fiduciā dedere Cæſari.

Audendi maiora:Quia aio cõceperat:ut urbẽ romam ſuo ĩpio ſubigeret. Italiã:Vt terreat uniuerſam italiã & ſuis uiribꝰ occupet:fideq; faciat exercitui ſuo. Cõplet mœnia.i.exercitũ duxit ad mœnia. Vana : Nũc dicit famã ꝓ cõſuetudine ſua maiorẽ ꝑ italiam fuiſſe uulgatã.Virgilius.Fama malũ &c. Vana Nõ ſolum uera:qa plus aliq̃nto uulgata:q̃ ueꝝ ſit:ad id quod ẽ uerũ uanitas fauit. Irrupit:Inuaſit. Properãtis:Feſtinãtis re uera:nã celeritate cõficiẽdi nullus ĩperator cũ cæſare cõparari potuit. unde Celſus dicit:ipſum abſentẽ nihil minus metuebãt q̃ præſentẽ. Vana.i.falſa nuncia : qa multa falſa nunciabant:& maiora ueris.

Audendi maiora fidem fecere:per omnem
Spargitur italiam:uicinaq; mœnia complet.
Vana quoq; ad ueros acceſſit fama timores:
Irrupitq; animos populi:clademq; futuram
Intulit:& uelox properantis nuncia belli:
Innumeras ſoluit falſa in præconia linguas.
Eſt qui tauriferis ubi ſe meuania campis
Explicat:audaces ruere in certamina turmas
Afferat.& qua nar tyberino illabitur amni
Barbaricas ſæui diſcurrere cæſaris alas:
Ipſum omnis aquilas collataq; ſigna ferentem
Agmine non uno:denſiſq; incedere caſtris.
Nec qualẽ meminere uident:maiorq; feruſq;
Mentibus accurrit: uictorque ĩmanior hoſte
Nunc inter rhenum populos alpẽque iacẽtes
Finibus arctois patriaque a ſede reuulſos
Pone ſequi.iuſſaque feris a gentibus urbem
Romano ſpectante rapi.ſic quiſque pauendo
Dat uires famæ:nulloque auctore malorum
Quæ finxere timent.nec ſolum uulgus inani
Perculſum terrore pauet.ſed curia & ipſi
Sedibus exiluere patres.inuiſaque belli
Conſulibus fugiens mandat decreta ſenatus.
Tũ quæ tuta petãt:& quæ metuẽda relinquãt
Incerti : quo quẽque fugæ tulit impetus urget

Eſt q:Incipit oſtẽdere quõ uulgata ẽ fama.alii ĩquit dictitabãt adeſſe cæſarẽ.alii ĩ arma ipſũ affore: & cũ uniuerſo barbarico exercitu italiã ĩuadere:ut diripiendã urbẽ militibꝰ concederet. Eſt .ſ.aliqs ĩ ea regiõe.Meuania ẽ ps tuſciæ cuius ẽt nois ĩſula hibernis ꝓxima Meuãia dr̃: ſed de thuſcia hoc ĩ loco loquit̃. Explicat:Extẽdit. Tauriferis cãpis.i.paſcuis ubi tauri paſcunt̃ : nã loca illa plana ſũt & paſcua:& ibi armẽta nutriunt̃ &.ſ. Afferat:Ideſt nũciat ea pte qua. Nar: fluuius a cuius nomine ciuitas ꝓpiqua narnia appellata ẽ.Virgilius. ſulphurea nar albus aq̃.nam illius flu.aqua ſulphureũ colorẽ oſtẽdit. Alas:Ideſt turmas barbaricas.Alæ dicunt̃ equites qui ĩ cornibꝰ aciei apud ãtiquos diſponebantur. dextro cornu ſiniſtroq; collocabantur equites q latera aciei ĩ alaꝝ modũ tegebãt.unde interdũ alæ oẽm militum turbam ſignificant. Diſcurrere:per italiam:& afferat omnes aquilas:uniuerſum exercitum ſignificat.poſuit enim aquilas ſigna militaria pro oĩ exercitu:quæ inſignia romana erãt. Agmie nõ u. Nõ uno agmine: ſed diuerſis agminibus uerſus romam. Denſis:Nã maxima celeritate tribus caſtris ad urbẽ ꝑuenit.dicunt hiſtorici ideſt.tribus diebus ſignificat cæſarem celeritate quocũq; ducere exercitum & caſtra ponere. Meminere uident.i.maiorem uidebant cæſarem q̃ ante: & maiora ueris expectabant:ut faciunt qui timent. Occurrit:repreſẽtatur maior ſolito. Hoſte:quia ueriſimilius putabatur Cæſar ſæuerior eſſe: quia germaniam & galliam cum britãnia debellauerat . nam uictoria facit homines inſolentiores eſſe. Nunc:deinde eſt qui afferat. Alpem: Videlicet gallos ciſalpinos. nã ultra rhenum habitant germani. Arctois:Septẽtrionalibus.nam in ſeptentrione eſt gallia poſita. Pone: ideſt poſt cæſarem ſequi. Virgilius. Pone ſubit coniunx. Vrbem:Scilicet romam per catexochen.

Rapi:Diripi. Romano ſpectante:Quod indignius eſt. Sic quiſquam: ſcilicet fingebat animo quem metuebat : ſicut mos eſt timentium. Dat uires famæ:Ideſt auget famam. Pauendo:Timendo. ille affirmat : ut dicitur quem timet : & q; maiora ueris fingit Auctore nullo: Ideſt falſo nuncio mala nunciabãt:ſed qui ea diceret ĩcertus erat auctor:ſed ſibi ipſis ea præponebãt. Finxere.ſ.ea quæ cogitauerunt faciente timore. Nec ſolum uulgus. Nec mirum inquit cæteram turbam timuiſſe: cum ſenatus terrore pulſus curiam deſeruerit:& rem publicam conſulibus demandauit.Seruius ſulpitius & Marcellus eo tempore conſules erant:quo in urbe romana bellum nunciatum eſt. Inani terrore. Quia nõdum Cæſar ſatis cõſtituerat ad urbẽ aduẽtare:ſed cũ ipſe mœnibꝰ minime ĩſtaret romã deſeruerũt. Sed curia & ipſi patres:Declarat qđ dixit:curia. Decreta:hyppalage ẽ. Cõſulibꝰ:ſemp cũ aliqs tumultũ & piculũ ĩferret urbi ſolebãt hoc uerſu rẽpu.demãdandã cõſulibꝰ:uti ſenatores:dicẽtes.Videãt cõſules ne qđ detrimẽti reſpu.patiat̃:ſic hoc loco factũ ẽ:nã ſenatus cũ uidit tãto ĩpetu cæſarẽ uenire & maiora nũciaret:q̃ res ipſa eẽt uerſiculo declarabãt poteſtatẽ reipublicæ cõſulibus demãdãdã:ut uiderẽt ne qđ detrimẽti reſpu.pateret̃ : qua poteſtate data poſſet bellũ gerere:pacẽ iũgere:exercitũ ſcribere:delectus hẽre &c. Fugiẽs:Fugiẽtibꝰ pr̃ibus cæteri eos ſũt ſecuti. Incerti:patres parẽdo. Tuta petãt.i.quonã ſe tuto recipiãt. Metuẽda relinquãt.i.nõ fugiãt ſatis tuti. Quo quẽq; fugæ tulit ĩpetus.i.quo metus unũquẽq; patrũ detulit:eo ſe cõtulit.

Præcipitē:Quia præceps populus eos ſequebaꝛ. Agmina:ꝓrumpūt.ſ.ex urbe. Hærentia : cōiūcta inuicē. Credas:deſcribit hanc romanoꝝ ſeriē q maxima trepidatiōe urbē deſeruere.nō aliter ꝓfugiebāt romani ex urbe:q̄ ſi īcendio tota ciuitas corrupta eēt:aut certe hoſtes urbē cæpiſſet.tu qcūqꝫ uideres ex urbe romanos migrāres. Credas.i.credere poſſes. Faces nefan. Ideſt hoſtiles. Corripuiſſe.i. īcendio correpta eē tecta. Aut.ſ.crederes domos caſuras & metuētes romani ruinā diſcedere omnes. Pēdere:ī dubio eē. Quatiēte ruina: Quādo terræmotus eēt urbe euerſa. Turba : adeo omnes romani fugiebāt:ut nulla ſpes illi:niſi ī fuga relicta eēt. Excedere:Diſcedere. Lymphata : īſana:trāſlatio a canibus ſumpta.nā canes lymphati dicunꝛ:cū ī rabiē ſitis obuerſi huc & illuc diſcurrūt:unde lymphatus canis:q̄ſi lymphaꝝ īcurſu ī furorē uerſus. lympha.n.aquā ſignificat:& nymphā:qa nymphæ ſūt fōtiū deæ.n ꝓ l. poniꝛ.Incōſulta.furēs īconſiderata. Velut:tanq̄ ī fuga ſalus eēt.ſ.excedere muros.utrūqꝫ dr̄ excedere muros.i.extra muros cædere. Excedere muris.i.a muris diſcedere. Qualis:Pulchra ſimilitudo & cōueniēs trepidatōe romanoꝝ. romani inqt fugiebāt āteq̄ hoſtes uiderēt: ſicut nautæ cū uētus inſtiterit & ꝓcedēs nauē ꝑcuſſerit:metuētes ne frangaꝛ nauis:āteq̄ ſit ſciſſa & ſoluta nauis:ſe ī ūdas præcipites trahunt.ordo ē. ſic fugiꝛ ī bellum urbe relicta. Turbidus auſter.ſ. flās uētus a meridie:q ſēp pluuias īducit:iō turbidus

Præcipitem populum: ſerieqꝫ hærentia lōga
Agmina ꝓrūpūt. credas aut tecta nefandas
Corripuiſſe faces: aut iam quatiente ruina
Nutantes pendere domos. ſic turba ꝑ urbem
Præcipiti lymphata gradu: uelut unica rebus
Spes foret afflictis. patrios excedere muros
Incōſulta ruit: qualis cum turbidus auſter
Reppulit a libycis īmēſum ſyrtibus æquor:
Fractaqꝫ ueliferi ſonuerunt pondera mali
Deſilit in fluctus deſerta puppe magiſter
Nauitaqꝫ: & nondum ſparſa cōpage carinæ
Naufragium ſibi quiſqꝫ facit: ſic urbe relicta
In belum fugit: nullum iam languidus æuo
Et ualuit reuocare parens cōiunxque maritū.
Fletibus aut patrii dubiæ dum uota ſalutis
Conciperent tenuere lares. nec limine quiſq̄
Hæſit: & extremo tunc forſitan urbis amatæ
Plenus aut uiſu ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare ſumma deos. eademqꝫ tueri
Difficiles. urbem populis uictiſqꝫ frequentem
Gentibus & generis coeat ſi turba capacem
Humani facilem: uenturo cæſare prædam
Ignauæ liquere manus. cū preſſus ab hoſte
Clauditur externis miles romanus in oris
Effūdit exiguo nocturna pericula uallo:

Libycis ſyrtibus : Bene libycis dixit: qa a meridie flat auſter : & dicit ꝓcellā exoriri ī mari aphrico: & ibi ſyrtes ſūt:qa a ſyro qđ eſt traho dicūꝛ. Veliferi: Ferētis : uela qa antēnæ malo ſuſtinenꝛ. Deſerta puppe: ſic adhuc ītegra urbe romani fugiebāt : ſicut puppe ītegra nautæ fugiūt ſpſa ſciſſa & ſoluta. Cōpage: lūctura qa ītegra maēt. Naufra: ſibi qſqꝫ facit: qſqꝫ facit qa præceps ſe demittit ī ūdas tāq̄ fracta ſit nauis:ſic romāi ex urbe fugiebāt licet ſecura. Fugiꝛ: īperſonale ē ad oēs ꝑtinēs. Nullū iā:tāto metu dicit romanos perculſos:ut nec pr̄ filios : nec uxor maritū:nec frater fratrē retineꝛ poſſēt:q̄ſi hoſtes īminerēt. Lāguidus æuo:Quia ſenectus ipſa cō miſeratiōnē moueꝛ debebāt filiis reliquētibꝫ pētes. Aeuo:ſenio. Nullū.ſ.filiū.cōiunxqꝫ.quæ lachrymas fūdēs: rogabat maritū ne ſe dereſeret:tū ꝑficeꝛ nō poterat. Patrii lares:Saltē īqt ī urbe morari nō poterāt tātiſꝑ dū uota diis facerēt : ut ſe a ꝑiculo belli liberarēt. Cōciperēt:nō mō uota facere ꝓ pr̄ia optabāt:ſed nec tātū tēporis ſumebāt: q̄tū aīo illa cōcipent:ne dū uerbis.In limīe hæſit.ſicut q caras æde s reliquūt:q̄ſi eas nō āplius uiſuri ſit : ſolēt ī limīe morari:dicētes q̄do erit ne tēpus:ut redeā:ſed hoc illi nō faciebāt : q̄ſi hoſtes īminerent. Plenus aut uiſu.i.nemo diſceſſit ut ſatiaret uiſū & cōſpectū ſuū prius:& nō oculos expleret īuidēda domo: & ī aſpiciēda pr̄ia : ſed īmemor erat & ut breui cōplectar.Ruit irreuocabile uulgus.Ideſt qđ nulla ratiōe reuocari pōt. O faciles dare ſūma deos:Hic Lucanus ꝑ exclamationē q̄ſi cōtra romanos īuehiꝛ ꝙ urbē deſeruerit reꝝ dominā : quæ uniuerſi terraꝝ orbis populos cape potuerit:q̄q̄ hoc dicit uolūtate deoꝝ eueniſſe:q facile re s humanas creſcāt:ſed nō ita facile defēdāt:nō.n. queādmodū ꝓni ſūt res ſecūdas hoībus p̄ſtare:nō ita ꝓmpti ſūt eas đfēdere.O.i. dico. Sūma:īpia magna. Vrbē populis:ꝓbat ex eo qđ romani feceꝛ : raro deos res magnas :ſicut dedere:ita ēt cōſeruare. Vrbē.ſ. romā. Frequētē:Celebrē & plenā. Victis:nā ēt hoſtes uicti urbe romana donati ſūt. Popu.nā multi populi romā cōfluxerūt. Coeat ſi turba : Quia ſi populi oēs ī unū coiiſſēt poterat hæc urbs reſiſteꝛ.ē āt hyꝑbole. Igna.ma.ībelles & effœminatæ:q̄ſi ſuæ uirtutis oblitæ.Facilē cæ.q̄ facile diripuit cæſar. Vēturo:iā iter romā uerſus directo. Cū p̄ſſus ab hoſte:ꝙ deoꝝ uolūtate fuerit ꝓbat. ſæpe īqt romani exiguis caſtris a multitudīe hoſtiū circūdatis ſe cōtinuere.nūc āt ī tā ualidis mœnibꝫ urbis ſe paꝝ tutos crediderūt. Preſſus ab hoſte.nūc āt nullo īuadēte ceſſere urbe. Externis oris:nūc ī ꝓpria pr̄ia. No. ꝑicula:nocte ēt putauit ſe tutū.P.R.ī caſtris.nūc āt ī ualidis mœnibꝫ urbis ſe tutum nō putat.

Et ſubitus rapti munimine ceſpitis agger
Præbet ſecuros intra tentoria ſomnos.
Tu tantū audito bellorū nomine roma
Deſereris:nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia eſt.tātorū danda pauorꝝ
Pompeio fugiente timent.tum ne qua futuri
Spes ſaltem trepidas mentes leuet:adita fati
Prioris manifeſta fides:ſuperiqꝫ minaces
Prodigiis terras implerunt æthera:pontū:
Ignota obſcure uiderunt ſydera noctes.
Ardentemqꝫ polum flāmis cæloque uolantes
Obliquas per inane faces:crinemqꝫ timendi
Syderis & terris mutantem regna cometem.
Fulgura fallaci micuerunt crebra ſereno
Et uarias ignis denſo dedit aere formas
Nūc iaculum lōgo:nunc ſparſo lumīe lāpas
Emicuit cælo tacitum ſine nubibus ullis

Et ſubitus rapti: Et ſecure dormiuit inter aggerem quem rapto ceſpite ſubito fecere: nunc autem ī pa tria horæ ſpatio ſecurus ſtare nō audet. Rapti cepiſtis: Raptim ſtructi. Ceſpes dicitur pars terræ cum uiridi herba euulſa: ex his ceſpitibus romanī aggerem facere ſolebāt. Tentoria: Tabernacula ubi milites pnoctant. Tu tantum audito: Miles caſtra tenuit exiguo uallo: & nunc non fidit ſe poſſe mœnia cōtra cæſarem defēdere: & ideo q̄ſi cōmemoratōe ī hāc apoſtropham uenit: cum dicit eos nō circunſeſſos ab hoſtibus: ſicut caſtra circūſeſſa tenebant: ſed tātum audito nomine cæſaris urbē deſeruiſſe. Nox una tuis: Et nūc nō ſunt cōfiſi ſe poſſe ītra mœnia cō ſeruari unius qdē noctis ſpacio. Dāda tamen uenia: Excuſat q̄ſi romanos dicens qd mirū ſi cæteri Ro. fugiet: cum pōpeius effugerit q ſæpe magna ac piculoſa bella cōfecerit. Dāda dan. Anadiploſis ē. .i. cōduplicatio: quæ uæhementiam q̄dam ſignificat. Pom. fugiente: Cum pōpeius fugerit mirari debet nemo: ſi cæteri fugiere. Tū ne qua futuri: Præterea aliæ quoque cauſæ acceſſerunt: nam cæli terra pōtus ſigna dabāt futuri mali. Tum: Præter q̄ q pōpeius fugiebat. Ne qua ſpes futuri: Ideſt ne ſperent. ſpes enim ſemp īcerta ē. ergo ſigna euenere adeo certa: ut nō ſperent aliquid bonum futuꝝ. Leuet: Leuiores faciat. Fati: Fortunæ Prodigiis terras: Quia terra cælo mariqꝫ ſigna apparuere: pdigia dicta ſunt a prædicēdo: q futura prædicent. dicit enim Cicero. præſenſiones reꝝ futuraꝝ quid aliud q̄ monſtra pdigia ſunt. Apianus alexādrinus referēs mōſtra ac ſigna cæleſtia: qbꝫ territabant romani: ſanguinē dicit pluiſſe: deū ſudaſſe ſimulacra: plurima e cælo tacta fuiſſe tēpla: mulā etiā pepiſſe: multaqꝫ alia apparuiſſe horrēda quæ reipu. iteritū mutatōemqꝫ portēderēt. ſupplicatōes quoqꝫ ī cōi cō ſternatōe decretas fuiſſe. hæc quoqꝫ & alia pdigia romæ apparuerūt: ut idē Apianus oſtēdit quo tēpore geſtū ē belū īter ſyllā & Mariū. Nā & mula pepit: mulier p̄gnās uipā p īfāte edidit. terræ etiā motus cōcuſſit terrā. capitolium igne correptū ē. ſignota. iuſitata quæ nunq̄ fuere. Noctes: Ideſt hoīes in obſcura nocte. Ardētē polū: hoc facit uētus cū ad altiora ſublatus partē ignis ætherei ſecū rapit. Obli. per iane fa. cū uētus ī altiora ſublatus patrē ignis rapit. diuerſas ſpecies flāmaꝝ facit: & imitat ſtellas cādentes. Per iane .i. p cōuexitatē cæli. Crinēqꝫ timēdi: declarat ipſe. ſ. cometē. nā cometes ē crinita ſtella. Et terris: & p ideſt. Fulgura fallaci. Ariſtotiles ī metheolis. nā metheola dicūt μετέωρα q̄ apparent ī regione ætherea. ergo ī metheolis cometaꝝ cām dicit. fulgura. n. naſcunt ex uno quinqꝫ planetaꝝ uel a ioue uel a ſaturno uel a marte: uel a uenere: uel a mercurio. hī planetæ aerē q circa ſe eſt inflāmant: īflamatū ſuo ſplendore cōtra hunt: deīde cometæ ſpeciē p̄bent. ſed ſaturni & martis peiores ſūt. a reliqs āt minus mali ſignificatur: ſed de his nunc ītelligit. nā ſi a ſaturno fuerit: famē & peſtē ſignant: ſi a reliquis: uaria ptendunt: put ipſi ſunt planetæ. Ful. crebra ſereno. tetigit quodāmō cām fulminis. Fallaci: qa tā & ſi ſerenū erat: tamē uerū nō erat. Nā ut idē Ariſtotiles ait: nō pōt eſſe fulgur ſereno aere: cā materiæ ē uapor ſiccus: q totus facile accendit: locus ubi generat tandē e uaſe eſt nubes aquoſa. Vterqꝫ uapor & ſiccus & aquoſus rapido cœlo ſubuehit & terreſtris uapor q nō tam facile diſcidit: ſicut aquoſus ī medio illius cōſtrigit: aquoſus circa illū ī circuitōnis modū expandit: ſiccus uapor & calidus ī medio cōprehenſus eſt & fugit & fugiēdo cōtrahit humidū. humidus aūt cōtractus fugientē pſequit & urget & ipellit: ita ignis a cōtrario pulſus cōtrahit nubem & magno cum ſonitu & fulgure nubem erumpit. Nunc: Aliq̄ndo. Iaculum: flamma illa fulguris quæ iaculum uidet. Sparſo lumīe lampas: p ipſa ſparſa p cœlum. Emicuit cœlo tacitū: Hoc miꝝ fuit: q ſine fulgure fulminata ſit mœnia urbis. Tacitū. ſ. tonitru. nā loco pdigii eſt fulmen: fulmen non eſt contra naturam: ſed q fulmen contortum ſit ſine tonitru ſine nubibus id prodigium eſt: fulminum auctore Plinio. capitulo. Liii. plura genera traduntur: uerum quæ ſicca ueniunt non adurunt: ſed diſſipāt: quæ humida nō urunt ſed infuſcant. tertium eſt quod clarum uocant mirifice maximeque naturæ: quo dolia exauriuntur intactis operimentis: nulloque alio relicto ueſtigio: aurum & æs: & argentum liquatur intus ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis; ac ne confuſo quidem ſigno. Martia princeps romanorum icta grauida: partu exanimato: ipſa citra ullum aliud incommodum uixit. In catilinariis prodigiis pompeiano ex municipio herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt.

De arctois partibus. Cum deberet rapere de partibus meridianis. Latiale caput: Ideſt romam quæ ẽ caput latii. Stellæ minores: Minores appellantur cõparatione ſolis & lunæ. & ideo eſt contra naturam ergo prodigium ꝙ ſtellæ moueantur quæ ſemper in firmamento fixæ ſtant: m ouer autem uidentur quia cælum ſemper uoluitur ſed ꝙ obſcurentur die: cau ſa eſt ſol: quia maius lumen offuſcat minus. Cornuque coacto: Tetigit cauſam eclypſis lunæ cum plenilunium eſt. nam luna non obſeruato tempore ſubito obſcurata eſt. nam clypo: deficio: clypſis defectus ſignificat qui fit quando ſol aliquando minor: aliquãdo maior uidetur. Coacto: Coniuncto: cum cornua in unum coierint: luna tunc plena eſt: ſed eo tẽpore paſſa eſt eclypſim. Fratrem. Ideſt ſolem: ſolis eclypſis eſt: cum luna perpendiculariter ſubiecta ſoli fuerit: & ſolis radii excepti a luna ad nos ꝑuenire non poſſunt: & maior eſt prout perpendiculariter ſoli ſubiecta fuerit. Si uero e regione impellitur minus offuſcatur: ideo autem obliqua incedit luna: ne ſi in centro caderet pateretur eclypſim. Fratrem: Ideſt ſolem. nam phœbus & diana ſecundum fabulas fratres ſunt: ex Ioue & latona nati. Subita ũbra: Non ratiõe aliqua. Vmbra: ĩter ſolẽ & lunam expalluit eclypſim paſſa eſt. Inuoluit: Circumuoluit. Deſperare diem: Quia gentes credidere nunquam diem rediturum. Sole thieſteæ: non aliter obſcuratus eſt q̃ cum Atreus & thieſtes cœnam illam fecere in qua fratris filium frater fratri epulandum appoſuit: nota fabula quo ſcelere ſol obſcuratus eſt. Mycenæ thieſteæ: Vbi habitauit thyeſtes: ſed fratrem pro fratre poſuit. nã Atreus maior erat & rex mycenarũ. Duxere noctẽ: Quia ſol a meridie in ſuum ortum rediit. Ora ferox: Pergit quod ſuperius ĩſtituerat. uidelicet narrare prodigia quibus clades futura nũciabatur: nec eſt cur quiſquam mirari debeat: ꝙ tam diuerſa prodigia narret cũ exitiũ quod urbi iminebat: tã magnũ fuerit. dicit ãt ætnã emiſiſſe ignẽ ſed nõ rctũ: ut ãtea: ſed italiã uerſus fluxiſſe: ut facile poſſet apparere peſtẽ italiæ ĩminere. Mulciber: Ideſt uulcanus ſecundum fabulas: poetæ enim dicunt in monte ætna Vulcãi officinam eſſe: & ignem emittere quotiẽs fornacibus ardẽtibus aliquid fabricare cœperit.

Fulmen: & arctois rapiens de partibus ignes
Percuſſit latiale caput: ſtellæque minores
Per uacuum ſolitæ noctis decurrere tempus
In medium uenere diem: cornuq; coacto
Iam phœbe toto fratrem cum redderet orbe
Terrarum ſubita percuſſa expaluit umbra.
Ipſe caput medio titan cum ferret olympo
Condidit ardentes atra caligine currus:
Inuoluitque orbem tenebris genteſq; coegit
Deſperare diem: qualem fugiente per ortus
Sole thieſteæ noctem duxere mycenæ
Ora ferox ſiculæ laxauit mulciber aetnæ:
Nec tulit in cælum flammas: ſed uertice ꝓno
Ignis ĩ heſperium cecidit latus: atra carybdis
Sanguineum fundo torſit mare. flebile ſæui
Latrauere canes: ueſtali raptus ab ara
Ignis: & oſtendens confectas flã ma latinas
Scindit ĩ partes: geminoq; cacumine ſurgit
Thebanos imitata rogos: tum cardine tellus
Subſedit: uetereque iugis nutantibus alpes
Diſcuſſere niuem. Thethis maiori bus undis
Heſperiam calpen: ſummũq; ĩpleuit athlãtẽ

Non tulit in cœlum. Flãmas nam natura ignis eſt ſemper ſuperiora petere: nunc autem non ita fecit. In heſperium latus: Quia aliquando ſicilia coniuncta fuit italiæ: ſed longo ſpacio temporis fluctus maris diremit latus illud. Atra charybdis: Dicit etiam maris undas dediſſe ſigna quædã quod ſupra modum inflatum erat. Sanguineum fundo: In ſanguinem dicit conuerſas eſſe maris undas: quod ſignum erat cædis futuræ: Flebile. pro flebiliter. Sæui canes: Scilicet ſyllæ: nam hæc fabula habet ſyllam fuiſſe uirginem pulcherrimam: quam glaucus deus marinus amauit. Circe autem quæ amore glauci tenebatur: inuidere cœpit: & fontem notauit ubi ſylla abluere ſe ſolebat: quem ueneno infecit in quo ingreſſa puella dimidia parte ſui in canes eſt conuerſa. illa autem ſuis monſtris territa ſe in mare deiecit. ſylla autem eſt locus in mari ſiculo periculoſus et cætera. Veſtali raptus ab ara: dicit etiam ueſtalem ignem ſubito correptum fuiſſe ab ara: & holocauſtum uictimarum diuiſum eſſe: quæ ſigna deorum indignationem ſignificabant. Confectas: Finitas. nam ignis qui accenditur ĩ fine holocauſti: oſtẽdit ſacrificiũ eẽ finitũ. Holocauſta ãt ſacrificia erãt ĩ quib⁹ tota uictima cõburebat̃: latie uero ſacrificia ĩ honorẽ iouis cõſtituebant̃: quo omne latiũ cõuenire ſolebat. Scindit ĩ partes: Quod ſignificat ducũ diſſenſiones. Thebanos imitata rogos: dicit nõ aliter ſciſſã fuiſſe flammã q̃ ſciſſa ẽ quõdã ĩ duob⁹ rogis fratꝝ: ſcilicet Etheoclis & Polinici: ſcũ ille a ſorore Antigõe: hic ab uxore Argia rogo ſuperĩpoſiti ſũt: quo rogo flãmæ ſciſſæ ſũt tanq̃ adhuc mortui pugnare uellẽt. Subſedit: ſubmiſſa ẽ. Cardie. i. a centro ſuo declinata ẽ. Nutãtib⁹: cõcuſſis. Diſcuſſere ꝓ diſcuſſerũt. Niuẽ: ſignificat ãt terræ motũ fuiſſe. Thetis maiorib⁹. i. mare iflatum eſt adeo: ut calpem traxerit. Calpe mõs ẽ ultimus oceani finibus. & ẽ ĩ hiſpania promontoriũ: quod diuidit Europã ab Aphrica. Athlas: mõs eſt in mauritania.

Indigetes fleuiſſe deos: urbiſq; laborem
Teſtatos ſudore lares: delapſaq; templis
Dona ſuis: diraſq; diem fedaſſe uolucres
Accipimus ſyluiſq; feras ſub nocte relictis
Audaces mediaſ poſuiſſe cubilia roma.
tũc pecudũ faciles hũana ad murmura lĩguæ
Mõſtroſiq; hominũ partus: numeroq; mõq;
Membrorum matremq; ſuus cõterruit infãs:
Diraque per populũ cumanæ carmina uatis
Vulgantur tũc quos ſectis bellona lacertis
Sæua mouet: cecinerẽ deos crinemq; rotantes
Sanguinei populis ulularũt triſtia galli:
Compoſitis plenæ gemuerũt oſſibꝰ urnæ.
Tũc fragor armorũ: magnæque ꝑ auia uoces
Auditæ nemorũ: & uenientes cominus ũbræ.
Q uique colũt iũctos extrẽis mœnibꝰ agros
Diffugiũt: ingens urbem cingebat erinnys
Excutiens. pronam flagranti uertice pinum
Stridẽtiſque comas. thebanam qualis agauẽ
Impulit. aut ſæui contorſit tela lycurgi
Eumenis: aut qualem iuſſu iunonis iniquæ
Horruit alcides uiſo iam dite megæram
Inſonuere tubæ. & quanto clamore cohortes
Miſcentur tantũ nox atra ſilentbꝰ umbris
Edidit. e medio uiſi conſurgere campo
Triſtia ſyllani cecinere oracula manes
Tollentẽque caput: gelidas anienis ad undas
Agricolæ fracto marium fugere ſepulchro.
Hæc propter placuit thuſcos de more uetuſto
Acciri uates: quoꝝ qui maximus æuo
Aruns incoluit deſertæ mœnia lunæ

Indigetes: dicuntur qui ex hominibus facti ſunt dii: dicti quaſi in diis agẽtes: uel ꝙ nullius rei indigeant: qui & diui dicunť. Lares: Deos penates. Teſtatos. lares ſcilicet: nam quia marmora ſudabant: ideo magnum laborem fore oſtendebant. Dona: arma. Diraſque. d. f. u. ut bubones noctuas uel ſpertiliones: ſtryges: quæ tempore noctis uolitare ſolebant: nunc die uolant. Syluiſque fe. Hoc magnum fuit ꝙ feræ irrumperent urbem & in medio foro cubilia ponerent. Sub nocte: tempore noctis. Audaces: Quia in frequentiam hominum uenire auſæ ſunt. Tum pecudum faciles: Acceſſit etiam boues locutos fuiſſe. Pecudes autem pro bobus poſuit. apud etiam. T. Liuium accipimus bouem locutam. hio triumphe caue tibi roma. Ad humana murmu. Ad humanã uocem loquẽdam. Mõſtroſiq; partus hominũ. declarat: quia maiora & plura membra habuere q̃ ſolent. Numero: Quãtitate. Modo magnitudine. Matrẽq; ſuus: Quia cũ maiora & plura mẽbra ſe peperiſſe mater uideret q̃ ſolita ſit: territa ẽ. Dira carmĩa. c. u. Quæ ĩ libris ſibillynis ĩuenta ſũt uidelicet. R. R. R. F. F. F. & uates hoc mõ ĩterpetrati ſunt. Regnũ romæ ruet: ferro: fame: fuga. Tũc quos ſe. dis: Etiã Cybelis matris deoꝝ: ſacerdotes ĩ furorẽ uerſi ſũt. bellonã ãt ꝓ cybele poſuit. Sectis lacertis. i. brachioꝝ uẽis ĩciſis. nã galli ſacerdotes ſãguine ſuo placabãt Cybelẽ: & crinibꝰ rotatis ĩ furorẽ uertebãtur. Ceciere deos. i. oracula deoꝝ. Sæua qa ſæuos facit ſacerdotes. Triſtia. ſ. oracula. Cõpoſitis plenę: Dicit ẽt ſepulchra mortuoꝝ gemitũ dediſſe. Cõpoſitis: Locatis ĩ urna. Tũc fragor ar. ſ. auditus ẽ. Eſt aũt zeuma ab ĩferiori. Per auia: Quæ ꝓcul a uia ſũt. Quiq; colũt. i. qui ĩ ſuburbanis uicis habitãt romã uenere nunciantes ſe uidiſſe mægerã quæ flãmis & flagellis ſerpẽtinis urbẽ ãbiret. Erinnys: Furia ĩfernalis Excutiẽs ꝓnam. ardẽtem facẽ altera manu tenẽs: & altera ſerpẽtia flagella. Stridẽtes co: Quia dicitur habere ſerpẽtios criẽs. Agaue: agaue mater Penthei q ſacra liberi patris a mœnibꝰ ſuis amouit nã liber pater ĩdignatus Authonœm & Agauẽ materterã ĩ furorẽ uertit quo furore exiſtĩabat Pẽtheũ aprũ eẽ. & eũ occidere. Mater uero caput filii ꝑ urbẽ furẽs geſtabat: putans illud apri caput. Sæui Licurgi: Qui & ipſe ĩdignatus ẽ bacchũ ipſũ quoq; a mœnibus arcebat: & eo uſq; proceſſit ĩdignatio: ut uites ẽt ĩcideret: qđ dũ facere uellet ſua crura ĩcidebat. Eumenis: furia: eumenides dicũtur. Horruit alcides. i. hercules q ditẽ uidit & nõ timuit: ſed uiſa mægera totus horruit. nã hercules rediẽs ab ĩferis: iuſſu Iunonis nouercæ ĩ furorẽ uerſus ẽ: & lycũ qui urbẽ ſuã cæperat occidit: ac ꝓprios liberos cũ uxore mægera credẽs eos eẽ Lyci filios: hoc late patet apđ Sænecã ĩ tragœdia q̃ appellatur Hercules furẽs. Silẽtibꝰ ũbris. i. ſilẽti nocte. Medio uiſi. con. & uiſe ſũt ũbræ: hic ſyllæ triſtes: ĩde marii lætæ. Cãpo: qa ĩ cãpo martio ĩgẽti põpa. P. R. ſepultus Sylla erat. Triſtia Quia ſignificabat põpeiũ cũ ſuis uictũ iri. Gelidas anienis: nã apud ripas anienis ſepultus erat marius. ibi enĩ erãt ſepulchra mariana. Hæc pp placuit: ꝓdigia eiuſmodi diuerſis ĩ locis futuri mari prænũcia apparuerãt ſicut & erãt. Cẽſuit ergo ſenatus accerſẽdos eſſe uates ætruſcos: q omni diuinatione pitꝰ erant ſicut ab ĩpis ſacroꝝ oĩum prĩcipia manauerãt: & eoꝝ uetuſtiſſimus erat Arũs: q audito ꝓdigio. prĩo ꝑparat ſi q̃ rõne deos placare poſſet. Hæc pp: hiſterologia ẽ. i. ꝑpoſterus ſermo q fit quotiẽſcũq; ſermo q ꝑponi deberet poſtponitur. Placuit. ſ. ſenatui populoq; rõano. De more uetuſto: Sic. n. mos erat ro. uates ætruſcos acciri ꝙ eiuſmõi reꝝ pitiſſimi erãt. Aeuo: ætate & ſẽſu. Lũæ. Lũa ẽ ciuitas liguriæ quæ nũc deſerta ẽ.

Fulminis edoctus.i.q noſcit quotiens fulmīa uel rōne ferūtur:uel præter rōnem.nā ſi rōne mouent̄ ꝓdigiū nō ē:ſi uero cōtra raōem ꝓdigiū id appellat̄. Mouent̄ āt fulmina & locis & tēporibꝫ ſecundū rōem loci: ut ī frigidis & calidis tēporibꝫ:ī frigidis raro mouet̄ fulmē: utpote ī ſexto & quīto climitate:mouet̄ aūt in tropico æſtiuo cū ſol eſt ī capite cācri uel accedens: uel recedens:tunc eſt fortis calor:& uapores terræ ſubleuat.quibus coniūctis fulmen efficitur:locis calidis ī æquinoctiali tropico:& frequentius cum ſol eſt in capite arietis uel libræ:quia in locis calidis non poſſet moueri tropico æſtiuo:quia calefacti calores cōſumerent̄ prius q̄ ſubleuarent̄:& fulmen fieri nō poſſet:ꝙ ſi moueret̄ fulmen prodigiū eēt ergo dicit eum fuiſſe doctum quotiens eſſet ꝓdigium uel nō

Fulminis edoctus motus:uenaſq; calentes
Fibrarum.& monitus uolitātis ī aere pennæ.
Mōſtra iubet primū:quæ nullo ſēine diſcors
Protulerat natura rapi:ſterilique nefandos
Ex utero fœtus. infauſtis urere flammis
Mox iubet.& totam pauidis a ciuibꝫ urbem
Ambiri.& feſto purgantes mœnia luſtro
Longa per extremos pomeria cingere fines
Pontifices ſacri quibꝫ eſt permiſſa poteſtas
Turba minor ritu ſequitur ſuccincta gabino
Veſtalemque chorū ducit uittata ſacerdos
Troianam ſoli cui fas uidiſſe mineruam.
Tum qui fata deum:ſecretaq; carmina ſeruāt
Et lotam paruo reuocant almone cybelem.
Et doctus uolucres augur ſeruare ſiniſtras
Septemuirq; epulis feſtus rituq; ſodales:

Venaſque calentes: Auriſpicinæ peritum fuiſſe ſignificat. Calentes: Adhuc palpitātes:quia adhuc inteſtina uiua erant: & ſi læta fuiſſent: rem ꝓſperā futuram ſignificarent:ſi ecōtra aduerſam. Fibrarum:fibræ ꝓprie dicunt̄ uenæ iecoris. Monitus Admonitiōes ſignificat ipſum auſpicii peritum. Pennæ: hoc eſt præpetis auis partem ꝓ toto poſuit nam auium aliæ ſūt præpetes:aliæ oſcies.præpetes ſunt quæ ꝓdigia uolatu ſignant. oſcines uero quæ uoce futura prænunciant:ūde dictæ ab ore & cano Monſtra iubet primum.i.aboleri & penitus tolli mōſtra. uidelicet quæ ſupra dixit: uel monſtroſi partus hominum numero membrorū. Natura diſcors.quia ſibi ipſi natura diſſentiebat.nō enim naturam ſeruabant: ſed membra erant feraꝝ: & mōſtroſa. Nullo ſemine: ideo prodigium quia ꝓter naturam:ut anili & uirgineo. Semine:Quia uirgo Sterili:Quia anus. Nefādos:execrabiles. Infauſtis uero flammis:Iuſſit monſtra illa flammis conſumi & penitus tolli. Mox iubet & toto.i.iuſſit ambarvale ſacrificium fieri: quo ciuitas quibuſdā ſacris ābiebatur. Feſto lu.feſtiua circuitōe.nam luſtrare circuire ſignificat. Longa:Late porrecta. Pomeria. Sicut Liuius dicit apellata eſſe:ꝙ ſit poſt mœnia:ſed falſo.nam nō magis dicuntur pomeria ꝙ ſit extra mœnia q̄ ꝙ mœnia ſint poſt ſe:dicitur pomerium ſolū illud qd̄ inhabitatur extra mœnia:ſiue intus: ſiue poſt mœnia.ergo pomeria per extremos urbis fines. Sacri:pro ſacrificii.nam in poteſtate pontificū ſunt ſacrificia:uidelicet qbus diis & quibus tēporibus ſacra fieri uelint. Ritu gabino: Nam gabini cum extra mœnia ſacra celebrarent:hoſtes ſuperuenere:ipſiq; ſine armis erant:toga a tergo fiecerunt:ita ut a dextera parte ad ſiniſtram reiecta:ultimam partē extremæ togæ in ſiniſtrum humerum uerterent:& iterum ſub ala reducerent:hoc autem faciebant ne ueſtes fluxæ impedimento eſſent:& tanq̄ clypeo muniti ita pugnarūt ut uincerent:& ita ſeruatū eſt ut ſacrificia romæ more gabinorum fierent. Veſtalem chorum.d.u.ſ.& ſacerdos ueſtalis præeſt cæteris quam nos Abbatiſſam uocamus. Vittata:uelata more ſacerdotum. Chorum.ſ.uirgines ſuas. Troianam ſoli mi.i.palladium.nam ſicut in urbe troiana palladium ſeruabatur: ita & auriſpices reſponderunt:dum ſtatua illa ſeruaretur:fore ut Priamus tuus maneret in regno quod oraculum cum audiſſent græci Diomedes & Vlixes ſeruili habitu īduti cæſis cuſtodibus accepere palladium:quod cum ueniſſet ad manus Diomedis italiam petentis diuerſis agitabatur curis & tempeſtatibus ueritus ne hoc ageret contra uoluntatem palladis:dedit operam ut palladium redderetur Aeneæ: quod deinde romam traductum eſt & ſeruatur in templo deæ ueſtæ. Fas eſt:ideſt licet.neque enim ulli palladium uidere præter ueſtali uirgini. Qui fata deū:ideſt decemuiri qui præerant libris ſibyllinis in quibus fata romana continebantur. Secreta carmina: ſcilicet ſibyllæ cuius librum:ut īquit Solinus:ad Cornelium uſq; ſyllam conſulebant romani pontifices. Et lotam paruo. Qui mox erat quotiens iratum numen placare uellent. Cybelem: Quam de peſſimonte acciere romani. Almone.flu.eſt. Et doctus uolucres.i. augures.erat enim romæ collegium augurum. Siniſtras:ſecundaꝝ: quia ſicut Cicero dicit:græcis externis a dextra uenientes aues ſignificant rem aliquam uel ſecundam uel proſperam: ideo optant dari a dextera. At uero noſtri optauere dari a ſiniſtra:qa ſæpe bona prouenere.Sunt aliqui qui dicunt ſiniſtras a ſinendo ꝙ nos facere ſinant. alii uero ſiniſtra bona dicunt: quia quæ nobis a ſiniſtra ſunt: in cœlo diis a dextera ſunt. Septemuirq;:nam ut Cicero ait ſub perſona Catonis quanuis alii aliter ſentiant Romæ erant ſacra deæ matris in quibus diebus feſtis nocte epulabantur. erant autem ſeptem numero. Ticii ſodales: Dicti ſunt a ticiis auibus: ut inquit Varro quas incertis auguriis obſeruare ſolebant.

tres flamines erant, quirinalis Dialis, & Mar-

Et ſalius læto: Salii erant duodecim qui ācila per urbem geſtabant canentes hoc carmen. Veterem mamurii memoriam.ſic enim Mamurius ſaber petierat. Flamen: Tres flamines erant ſcilicet Quirinalis: Dialis:& Martialis.Dialis dicitur iouis ſacerdos. Quirinalis:quirini.i.romuli.Martialis uero Martis.flamen quaſi filamen.nō enim licebat ſacerdoti eſſe capite aperto:ſed cum ſacrificaret ī locis calidis pileum laneum geſtare non poterat:uirgam cum filo lanæ propter calorem geſtabat:alia ratio:ut etiam aues abirēt:quæ ſæpe in uictimarum inteſtina impetū faciebāt. Dumq́ illi:ſcilicet ſupra memorati ſacerdotes

Et ſalius læto portant ancilia collo
Et tollens apicem generoſo uertice flamen.
Dūq́ illi effuſam longis anfractibꝰ urbem
Circuerūt.aruns diſperſos fulminis ignes
Colligit.& terræ mœſto cū murmure cōdit.
Datq́ locis nomen ſacris tūc admouet aris
Electa ceruice marem iam fūdere bacchum
Cœperat obliquoq́ molas inducere cultro
Impatienſq́ diu non grati uictima ſacri
Cornua ſuccicti præmerent cū torua miniſtri
Depoſito uictū præbebat poplite collū:
Nec cruor emicuit ſolitus. ſed uulnere largo
Diffuſū rutilo dirū pro ſanguine uirus
Palluit attonitus ſacris feralibus arūs:
Atq́ iram ſuperū ripas quæſiuit in extis
Terruit ipſe color uatem.nam pallida terris
Viſcera tīcta notis:gelidoq́ infecta cruore
Plurimus aſperſo uariabat ſanguine liuor
Corruit tabe iecur madidū uenaſq́ minaces
Hoſtili de parte uidet.pulmonis anheli
Fibra latet:paruiſq́ ſecat uitalia limes
Cor iacet.& ſaniem per hiantes uiſcera rimas
Emittūt:produtq́ ſuas omenta latebras.
Q dq́ nefas nullis impune apparuit extis
Ecce uidet capiti fibrarum increſcere molem
Alterius capitis:pars ægra & macida pendet
Pars micat.& celeri uenas mouet ī ꝓba pulſu

¶Effuſā:late porrectā. Anfractibus: Ideſt longis cliuis: Diſperſos ignes: Ideſt ignitum fulmē. Cōdit: ſcilicet collectum fulmen. Colligit: Scilicet notato loco:ubi ceciderat fulmē. Mœſto mur.Ideſt ſupplices faciunt. Datq́ nomen lo. Locus ille bidētal appellatur.nam quoties placare uolebāt bidētes īmolabant. ¶Sacriſq́ admouer. Ideſt ſactificiū ioui īmolauit. Lecta pro electa. Iā fūde.bacchum: More ſacrificātis.nam cum ſacerdotes experiri uolebant bona ne uictima illa eſſet: uinū ītra cornua fundebāt:q́ ſi uictima īmota ſtetiſſet: diis placebat ſi uero ſe mouiſſet diſplicebat.Virg.ſecundo georgicorum. Et ductus cornu ſtabit ſacer hyrcus ad arā. Obliquo cultro: More ſacrificantis. Molas: mola ideſt puls fiebat ex ſale & farre. Torua:Ideſt unius anni:& hic liniebant cultros:& a cauda incipientes uſq́ ad uerticē uictimæ cultrum ducebāt:deīde ī iugulo uictimæ ponebāt. Impatiēſq́ diu: Oſtēdit nō gratā fuiſſe uictimam:qa nō ſtetit aris. ¶Premerēt Quia miniſtris cogentibꝰ tandē uictima uicta reqeuit. Succicti.pati. Poplite:genu depoſito. Nec cruor:Ideſt aperto iugulo cruor nō uenit ſolitus: ſed ſanies quædā effuſa eſt. ¶Palluit atro: Arūs ubi hæc uidit:totus expalluit. Feralibꝰ: Letiferis. Ipſe color Quia pallidus ſanguis erat īteſtinoꝝ. Ticta notis.i. nigris diſticta maculis. Infecta: maculata. Liuor: ꝓprie ē color plumbeus. Corruit tabe iecur: Arūs ſacerdos qui ex ætruſcis accitus erat: ut īterpetraret ꝓdigia: quæ multa diuerſis in locis apparuerunt: multa exitia ſignificantia: poſtquā uidit ſanguinē ī nigrum couerſū & īteſtina minus læta eſſe: ut appareret magnū ſignificari popu.romano exitium:cœpit reliqua īteſtina reſpicere nūqd prioribus ſimilia eſſet:ſed omnia perniciem minata ſunt. Iecur madidum:Inteſtina in duas partes diuiſerat: unam pte Pompeio alteram uero cæſari attribuerat.uidit aūt partē pōpeio ſpectantē:mœſtā eſſe:partē uero cæſari deſignatā lætā & exultantē. Madidū putridū: & hæc pars erat pompeii. ¶Venas minaces hoſtili de parte uidet: Ideſt de pte cæſaris.nam hoſtis patriæ iudicatus erat q̄ rubiconē tranſiſſet armatus.ergo ptes eius miaces erāt. Pulmonis āheli:Spiritū reciprocū trahētis & remittētis. Latet:Quaſi trepida. puiſq́ ſecat ui.li.i.paruū iteruallū uitalia diſtīguit:ſignificat āt clarā inter ſe cōcurrēdi cupiditatē magnā. Vitalia:Quæ ſūt cor:iecur:& iecoris capita. Cor iacet:Scilicet a pte pōpeii. Iacet:Demiſſū eſt. Omēta:omētū mēbrum multiplex quod cōtinet magnā īteſtinoꝝ partē quibꝰ omnia capiūtur.ūde omēta dicunt ab ominibus dandis. ergo penetralia omenti patebant: quia putridum ſanguinem fluebant. Quodque nefas.ſed etiam euidentius ex inteſtinis bellum futurum apparuit.nam iecinoris pars quæ conſtituta pōpeio erat:& quæ cæſari:ita ſe habuerunt:ut altera alteram fugere uideretur. ¶Nefas:ideſt ſcelus. Impune: Ideſt nunquam ſine exitio & pernicie. Capiti: Scilicet iecinoris, nam ακρηπατον græce dicit caput iecinoris & ſūmū & extremū:dicit ergo caput unū quod erat cæſaris īſurrexiſſe:quaſi uellet cū aliis fibris concurrere. Alterius capitis: Scilicet cæſaris. Pars ægra:ſcilicet pōpeii. Macida: putrida. Micat, Emicat cæſaris pars. Et celeri uenas mouet .i. p. ſcilicet pars cæſaris palpitabat:quaſi adhuc uiueret.

Omentum

His ubi concepit magnorum fata maloꝛum
Exclamar uix fas ſuperi quæcunqꝫ mouetis
Prodere me populis.neqꝫ.n. tibi ſumme litaui
Iuppiter hoc ſacrum:cæſiqꝫ ĩ pectora tauri
Inferni uenère dei.non fanda timemus
Sed uenient maiora metu dii uiſa ſecundent
Et fibris ſit nulla fides:ſed conditor artis
Finxerit iſta tages.flexa ſic omina thuſcus
Inuoluens:multaqꝫ tegens ambage canebat.
At figulus:cui cura deos ſecretaqꝫ cæli
Noſſe fuit:quem nõ ſtellarũ ægyptia mẽphis
Aequaret uiſu:numeriſqꝫ mouẽtibus aſtra.
Aut hic errat ait nulla cum lege per æuum
Mundus: & incerto diſcurunt ſydera motu:
Aut ſi fata mouent: urbi generique paratur
Humano matura lues. terræ ne dehiſcent
Subſidentqꝫ urbes? an tollet feruidus aer
Temperiem? ſegetes tellus infida negabit?
Omnis an infuſis miſcebitur unda uenenis
Quod cladis genus o ſupi? qua peſte patis
Sæuitiam? extremi multoꝝ tempus ĩ unũ
Conuenere dies:ſummo ſi frigida cælo
Stella nocẽs nigros ſaturni accẽderet ignes

His ubi &cetera: Aruns ubi tam manifeſta ſigna uidit ĩ exclamationẽ ꝓrupit: dicens o ſupi tanta : ne mala apparẽt: ut uix oratione mea explicari poſſint. His : Scilicet ſignis quæ ĩ extis uiderat. Cõcepit: Animo & mente cõprehendit. Vix fas: Ideſt uix licet. Litaui: Recte dixit. nã ĩter ſacrificare & litare magna eſt differẽtia omnes ſacrificant: pauci uero litant.litare eſt ſacrificia diis facere.ergo non grata tibi iuppiter ſacrificaui: ſed Plutoni. Cæſique: Pro ſed copulatiua aduerſatiua. Non fanda: Nõ dicenda: adeo deteſtabilia mihi ſacrificantur: ut non fari quidẽ mihi liceat. Sed uenient maiora metu: Magnus quidem metus eſt malorum inſtantium: ſed mala ipſa maiora erunt. Maiora metu : Ideſt maiora q̃ timeamus. Dii uiſa ſecũdẽt:O utinam dii inquit faciant uiſa : quæ tanta mala protendũt ſint minus infeſta q̃ apparent futura. Et fibris ſit nulla fides: Et etiam mala falſa ut iam ſint: quæ fibræ demonſtrãt. Conditor artis : Ideſt auctor. Artis : Scilicet aruſpicinæ. Finxerit iſta.i. nõ uera docuerit: ſed falſa finxerit.de Tage ita legitur apud Ciceronẽ in libro de diuinatione. Tages cuidam dicitur in agro tarquinẽſi qui araret ſtatĩ apparuiſſe & uiſus eſſe inſpecie puerili: ſed ſenili prudentia:ad eius cõſpectum attonitum fuiſſe qui arabat: & clamorem magnum edidiſſe:& undique concurriſſe breui tẽporis ſpacio totam pene ætruriam.Tum ille multis audientibus plena uerba mandauit : & quæ de auruſpicina traduntur mãdaſſe dicitur ferẽqꝫ. Poſtea uero creuiſſe legendis: & ad ea prima referendis. Flexa : Implicata:obſcura. Ambage : circuitione uerborum. At figulus: Sed ex altera parte aderat aſtrologus peritiſſimus qui ꝓdigia explicaret: quæ in cœlo apparuiſſent: hic nomine Figulus dictus ẽ. Noſce deos : Ideſt arcana deorum quæ curſibus ſtellarum ſignificant. Aegyptia memphis : Ideſt qui habitãt apud mẽphim ciuitate ægypti.ægyptios autem ſcimus aſtrologiæ peritiſſimos fuiſſe. dicit ergo nullum ægyptium parem eſſe huic figulo. Numeris: Ideſt properationibus quibus mouẽtur aſtra. Nam aſtra modulatiõem quandã cũ acrimonia faciũt cũ mouentur:ſicut Cicero dicit ĩ libro de diuinatione. Aut hic erat ait: ſenſus eſt: aut ĩquit temere omnia reguntur : aut diuina ꝓuidẽtia gubernantur. ſi temere reguntur : omnia nihil eſt quod metuamus : ſed ſi gubernantur diuina:prouidentia proculdubio gubernantur: exitium magnum & pernicies preperatur urbi noſtræ: & conſequenter toti orbi terrarum :ſed tolle alterum: ſequitur ueritas alterius: non autem temere reguntur: ſed diuina prouidentia gubernantur: ergo malum ingens inſtat. Errat:fertur ſine ullo dei regimine. Aeuum : ſæculum. Lege : ſine dei prouidentia. Incerto motu: Ideſt paſſim prout caſus tulerit. Aut ſi fata mo. ſi numina & deoꝝ uolũtates. Mouent: Scilicet cælum. Vrbi: Scilicet romæ. Generi humano: Per conſequens generi humano.nam urbs ĩperium tenebat. Lues: Exitium pernicies. Dehiſcent: Aperientur: & ſubita uoragine cuncta ſorbebit. Subſident urbes:Nunquid inquit hiatu terræ ſorbebitur urbs:ut ad baratrum genus humanum deſcẽdat. An tollet feruidus:Aut inquit inficietur aer:& omne genus animantium peribit. Temperiem:Clemẽtiã cœli & aeris. Segetes tellus. etiam ſi ſemina terræ mandaueris fidem non ſeruabit agricolis.terra enim fidelis eſt cum ſeminibus acceptis reddit multiplicia. An infuſis miſcebitur unda uenenis: an ĩquit corrumpentur fontes & amnes:ut qui ex his hauſerit ueneno pereant extra multorum tempus : ideſt multi peribunt eodẽ tempore. Extremi tempus: Ideſt mors: Conuenere dies ſũmo ſi frigida: Pergit nunc per duodecim ſigna zodiaci & uniuſcuiuſque ſigni domum inuit. oſtendit autem ſigna ſuaſque domos deſeruiſſe: & cœlũ mari reliq̃ſſe: ut ex eo appareat magnũ futurũ bellum. Si frigida cœlo : Saturni domus ẽ capricornus & aquarius.dicit ergo ſi ſaturnus ĩ domo ſua aquario ĩcẽderet eſſet diluuiũ:ſed nõ ita eſt. Frigida: Nã Saturnus friget:& huiuſmodi cæteris planetis tardiorẽ. unde etiã gradũ unũ.xxx.ãnis ꝑficit. Nigros ſaturni ignes:uidelicet ĩ domo ſua aq̃rio ĩcẽderet:& ignes cũ illo cõmixti nigrũ facerent.

Deucalioneos.diluuiũ quo terræ iundanť.deucalioneos ãt dicit qa tpe deucaliõis diluuiũ fuit:ſď nõ u
niuerſale: nã ſecũdũ hiſtoricos theſſaliã ferme oẽm iundauit. Diffuſo æquoꝛ: iundãti mari. Si ſæ.radi.
Dom⁊ ſolis & lunæ ſũt cãcer & leo qꝫ ſi ſol ĩ domo ſua leonẽ accederet:ſignificaret oĩa flãmis piťa eẽ. Ne
mæũ leonẽ.i.ĩ nemea ſilua natũ & hoc ſecũdũ fabulã: molorcus ĩ nemea ſilua hĩtabat ĩ hac igẽtis formæ
leo erat:q molorchi filiũ deuorauit:& cũ hercules hac iter hr̃et ſuſceptus ẽ ab eo:& cũ ex eo de ſtatu ſuo q̃
reret hercules dixit ſe fortũatũ:ſi mõ cũ filio uiueret:quẽ leo đuorauerat:qď ubi ſciuit her.ad ãtrũ leõis ꝑ
uẽit:& faucib.cõphẽdit leonẽ et ĩ diuerſas ptes occi
dit:deĩde miſeratõe đoꝝ leo cõuerſus ẽ ĩ ſignũ unũ
ex.xii.zodiaci & ĩ uictoriæ ſignũ : leõis coriũ hũero
ſiniſtro geſtabat. Premeres: Leonẽ ĩcẽderes. Fla
gaſſẽt:Arſiſſẽt. Hi ceſſãt ignes:qa nihil tale minať
ſidera. Tu q fla. Martis ãt dõus ẽ Aries & ſcorpio
nũc dicit totũ ſcorpio.cũ libra occupaſſe ita ut ĩcẽſo
ſcor.bellũ ſignet:nã ſicut mars totũ celũ occupauit:
ita & bellũ ũiuerſo orbi fuťũ appet.Scorpiõ:accťus
ẽ g. Cauda:uidetis.n.ſcorpi.cauda ferire & letifeꝝ
uulnus ĩferr. Chelis.ĩpius ſcor.q̃ librã efficiũt. ergo
ſcorpio occupauit et libram: quæ dõus ẽ Mercurii.
Tãtũ:Scilicet maloꝝ. Gradiue:Erãt autẽ duo tẽ
pla martis:unũ in urbe & appellabať qrini martis:
qď pacẽ ſignificabat alterũ extra urbẽ:qꝑ dicebať
gradiuus mars qđ bellũ ſignabat.gradiuus dictus a
gradiẽdo. Nã mit.Iupiter ɼlicta domo ſua & piſce
& Sagittario:ĩ occaſu cõſtiterat: & ſe ueneri cõiũxe
rat. ergo quõiã ſidera p̃ter naturã ꝑ cœlũ feruntť: ſi
gnificat aliqđ magnũ malũ urbi ĩſtare. Cyllenius:
Ideſt tardať mercurius præter naturã. nã ĩpe mer
curii curſus cæteris celerior ẽ:præter lunã. Nã ſatur
nus trigĩta ãniscurſũ ſuũ ꝑficit Iuppiter ſeptẽ:Mars
tribus.Sol uno ãno.Solẽ mercurius ſeqť & Venus:
Lũa uero uno meſe. dicit ergo celerẽ eſſe Mercuriũ
cõpatõe Iouis:Saturni:Martis &c. Cyllenius:Mer
curius a cyllenio mõte Archadiæ ĩ quo colit. Et
celũ mars.& ita ſeqť qꝫ cũ cætera ſigna ɼlictis dõib⁊
ſuis ĩ extremitate ſteterĩt & uacuũ cælum ɼlictũ ſit
marti : & ꝑ cõſeqñs bellũ toto terraꝝ orbi futurũ
ſit. Obſcura ferunť: Ideſt cũ nec luna patiať eclypſĩ:nec ſol ſecũdũ rõem: ſed repẽte obſcurata ſit. Enſi
feri fulget orionis: Oriõ Venator fuit & auſus ẽ Dianã de ſtupro cõpellare. Diana uera ĩdignata ſorpionẽ
ĩ eũ miſit q eũ uenẽo cõſũpſit:q mortuus poſtea ĩ ſignũ cœleſte trãſlatus ẽ:qđ ĩ ortu ſuo bellũ ſignificat.
Enſiferi:Chriſao apud grecos:q̃re aureũ enſẽ ferẽs. Latus:Qua lateri accomodauerat enſẽ. Rabies: Fu
ror. Ius: Diuinũ & humanũ. Scelerıqꝫ nefãdo:Quia uiolẽtia appellabiť fortitudo. Nã cæſar q ꝑ uĩ oĩa
agebat fortis appellabať.unde Sæneca ĩ hercule furẽte: ꝓſpeꝝ ac fœlix ſcelus uirtus ꝓſpeꝝ appellabať:ſũ
ꝑtibus parẽt boni. Sceleri:Scilicet ĩpietati & uiolẽtiæ. Multoſqꝫ: Ideſt magnus & diuturnus erit hic fu
ror. Et ſupos qd ꝓdeſt poſcere finẽ:Primo furor erit ĩ gẽs ĩter ciues:nec ſolũ ĩter ciues: ſed ĩter cognatos.
deĩde diuturnus:qa multi ĩterfuere ãni uſqꝫ ad extremũ bellũ:qď Auguſtus geſſit cũ Antonio & cleopa
tra deinde finis eiuſmodi erit.: ut ſatius fuerit nõ finiri bellũ:q̃ finiri. nã exitu ciuilis belli ſeruitus erĩt qa
cæſar oĩa tenebit.ergo qd ẽ qď ſupos oremus ut finiãt ciuile bellũ: q̃do finis belli deterrior futurus ẽ ipo
bello. Finẽ: Belli ciuilis. Cũ domino pax iſta uenit: Ergo ſerui erũt romãi. nã dominus & ſeruus cor
relatiua ſũt. Duc roma maloꝝ cõtiuã ſeriẽ: Nũc apoſtrophat ad urbẽ Romã noli ĩqt quærere finẽ belli:
qa tã diu libertas durabit: q̃ diu etiã bellũ durabit. Duc: Protrahe Cõtinuã ſeriẽ: Ideſt cõtinuũ ordinẽ
ſine ĩtermiſſiõe. Extrahe:Prolata. Terruerãt ſatis:Hæc quidẽ quæ tuſcus uates prædixerat & Figulus
aſtrologus uaticinatus fuerat ſatis trepidã ciuitatẽ rediuerãt: ſed acceſſit etiã qď ſequiť. uidelicet quædã
matrona furẽs ꝑ urbẽ:quæ uerbis nõ explicatis exiciũ belli prædixit:& mortẽ Põpeii q apud ægyptum a
ptholemæo iuſſus ẽ occidi: & etiam filios pompeii. ſ. Gneum.& Sextum : & etiam tetigit bellum inter
Antonium & Auguſtum ex una : & ex altera parte brutum : nec pretermiſit bellum quod inter augu
ſtum ex una: & antoniũ & Cleopatrã ex altera:prædixit etiam mortem Cæſaris qui in ſenatu a Bruto &
Caſſio uigintiquatuor : Alii trigintaqnq̃ uulneribus occiſus eſt. Hæc: Supradicta ab Arunte & figulo.

Deucalioneos fudiſſet aquarius hymbres
Totaqꝫ diffuſo latuiſſet in æquore tellus
Si ſæuum radiis nemæum phœbe leonem
Nũc premeres:toto fluerent ĩcendia mũdo
Succeſſuſqꝫ tuis flgraſſ& ignibus æther.
Hi ceſſant ignes.tu qui flagrãte minacẽ
Scorpion incẽdis cauda chelaſqꝫ peruris.
Quid tãtũ gradiue paras? nã mitris in alto
Iuppiter occaſu praemitur? ueneriſqꝫ ſalubre
Sydus habet:motuqꝫ celer cyllenius haeret
Et caelũ mars ſolus habet:cur ſigna meatus
Deſeruere ſuos:mũdoqꝫ obſcura feruntur
Enſiferi nimium fulget latus orionis.
Imminet armorum rabies ferriqꝫ poteſtas:
Cõfundent ius omne manus.ſceleri qꝫ nefãdo
Nomen erit uirtus:multoſqꝫ exibit ĩ annos
Hic furor:& ſuperos qd ꝓdeſt poſcere finẽ?
Cũ domino pax iſta uenit:dux roma maloꝝ
Continuam ſeriẽ clademqꝫ ĩ tẽpora multa
Extrahe ciuili tantũ iam libear bello:
Terruerant ſatis haec pauidã praeſagia plebẽ

Sed maiora premunt. nã qualis uertice pyndi
Hedonis ogygio decurrit plena lyæo
Talis & attonitam rapitur matrona p urbem
Vocibus his ꝓdens urgentẽ pectora phœbũ
Quo feror opeã? qua me ſup æquora raptã
Conſtituis terra? uident pangea niuoſis
Cana iugis: latoſque hemi ſub rupe philippos
Quis furor hic o phæbe doce: q̃ tela mãuſq;
Romanæ miſcẽt acies bellũq; ſine hoſte eſt.
Quo diuerſa feror. primos me ducis ĩ ortus.
Qua mare lagei mutatur gurgite nilo.
Hũc ego fluminea deformis truncus harena
Qui iacet agnoſco. dubiã ſup æquora ſyrtĩ:
Arentemque: feror libyen. quo triſtis erinys
Tranſtulit æmathias acies: nũc deſuper albis

Premũt: opprimũt. Nã q̃lis uertice pyndi: Dicit nõ aliter p urbẽ de hac charã matronã hãc: q̃ ſolet ĩ mõte thebão furerẽ Mẽus. i. Bacchi ſacerdos orgia Bacchi celebrãs. Pĩdi: Pĩdus mos ẽ theſſaliæ: ubi orgia Bacchi mulieres frequẽter celebrarẽ ſolebãt: quæ mulieres mẽades dicunẽ. απο του μαινομαι. i. ab ĩſanẽdo. Edõis: Ideſt treiſſa mulier. nã græcũ ẽ. Edon autẽ mõs ẽ thraciæ. deĩde patrõymicũ maſculini generis edonides formatur ex patrõymico fœ. fit remota de ut edonis dis. Ogigio lieo: Baccho thebano. nã bacchus filius iouis fuit: & Semeles quæ filia Cadmi fuit: cuius amorẽ captus iuppiter cũ iã grauidã feciſſet: idignata Iuno ĩformã nutricis eius apparuit: & ex ea quærere cœpit. nũqd uere a ioue amaretẽ? illa rẽſpõdit ſe amari: utpote qa plerũq; ad ſe deſcẽderet. tũ illa uide qd agas. nõ. n. ſẽp uerũ fuit: qd' puellæ crediderũt ſe cũ ioue cõcũbere: ſed iuuenes ſũt mortales: ſed ſi uis me ſcire te amet an nõ? cũ ad te deſcẽderit: quærito ut talis tecũ coeat: q̃lis cũ Iunõe coit: qbꝰ petitis cũ negarẽ nõ poterat iuppiter. nã p ſtygiã paludẽ iurauerat cũ ea fulmĩe & fulgure coiuit illa cũ calorẽ ferre nõ poſſet: cũ tota domo flagrata eſt. Iuppiter autẽ Bacchũ iã cõceptũ fœmori ſuo iunxit uſq; ad partus tẽpus eũ portauit. hĩc eſt ꝙ appellatẽ ogiges ꝙ geminis partus natus ſit. ſ. ex uẽtre matris Semeles: & ex fœmore prĩs iouis: Ogigio: Ogiges primus thebãoꝝ rex fuit poſt Cadmũ. ergo a rege Bacchũ ogigiũ appellauit. Prodẽs: Manifeſtãs. Vrgẽrẽ: Premẽrẽ. nã plenã erat numĩe phœbi q coɡebat iã mala futuri ꝓderẽ. O pean: Peã ꝓprie laus ẽ Apollinis hymnũ ãt ꝓ ipõ deo poſuit. Qua me ſup æquora: ſic. n. exiſtiabat ſe ab apollĩe ſup æquora raptã fuiſſe. deĩde ĩ terrã cõſtitutã: Video pãgea: Video igr teſſaliã ꝙ ibi põpeius magna pugna a cæ. uictus fuerit. ergo dicit ſe uidere locũ ad quẽ cõcurrerũt. Pãgea: Mõtes ſũt theſſaliæ. Cana iugis: Quia ſẽp niuibꝰ teguntẽ. Hemi hemus mõs ẽ teſſaliæ. Latos philip: longe lateq; porrectos. cãpi philipici appellati ſũt a Philippo rege macedõiæ. Quis furor hic: Scilicet quẽ uideo p theſſaliã. Que tella mãuſq;: Ideſt ad qd. nã ſibi uidere uidebatẽ romanas acies cõſerturas eẽ. Bellũq; ſine: Quia ciuile bellũ. Quo diuerſa feror: Statĩ ſe a philippicis cãpis rapi & ĩ ægyptũ firmari exiſtimabat. Prĩos me ducis ĩ ortus nã ĩ oriẽte ẽ ægyptus. Qua mare lagei: Ex parte q̃ nilus ĩ marẽ ĩfluit: & maris undas mutat. Nã nilus mare ĩgrediens ſua magnitudĩe aq̃s cõfũdit: ita ut aliũ colorẽ tribuat. Lagei: Aegyptii. nã ptholemæus lagi filius unus ex prĩcipibus alexãdri fuit: q poſt alexãdrũ ĩpauit a quo oẽs ægptii rẽges ptholemæi ſũt appellati. Hũc ego flumĩea: Et dicit cauſã cur phœbꝰ ſe ĩ ægyptũ rapuerit: ut prædiceret mortẽ põpeii q poſt q̃ ĩ theſſalia uictus fuit ac diu cogitarẽ: qd faceret tãdẽ petiit ægiptũ: ubi ptholemæus rẽgnabat: cuius patrẽ aliq̃do in regnũ reduxerat. ſed ubi ptholemæus audiuit põpeiũ acie pharſalica uictũ cõſilio Achillæ cliẽtũ & Photini cẽſuit occidẽdũ: quo facto ĩ grã cũ cæſarẽ rediret: & ita factũ ẽ ut patet ĩ Valerio li. prĩo ca. de ꝓdigiis. Flumĩea harena: Ideſt harena nili flu. Deformis trũcus: Quia ſine capite. nã Achillas & Photinus cũ põpeiũ ĩ naue ꝑtoria rẽcepiſſẽt: abſciſſo capite trũcũ ĩ mari ægyptio deiecerũt. caput uero cæſari miſerũt. Dubiã ſup æquora ſyrtĩ: Et curſus ĩ alias rẽgiões trãſfert. ſ. ĩ Libyã ubi bellũ ciuile geſtũ ẽ: cũ Cato collegiſſet reliqas excercitus poſt põpeiũ interfectũ: ad Iubã Numidiæ regẽ ſe cõtulit q poſtea cũ Vtice a Cæ. obſideretẽ: ſe ipm ĩterfecit: q cato uticẽſis ẽ appellatꝰ. Dubiã: Quia loca illa aliq̃do uidentẽ aquã multã hrẽ: ita ut naues ſuſtineãt. deĩde ſubito areſcũt & ĩ ſicco reliquũt naues. Arẽteq; feror lybiẽ: Quia maxime aquæ penuria laborat lybia. Quo triſtis erinis libyem: Et quæ acies põpeii ĩ Theſſalia uictæ trãſlatæ ſũt ĩ Aphricã ab ipõ Catone. Nũc deſup alpes: Et iã hĩc trahitẽ ĩ hiſpaniã. Nã ibi Gneus & Sextus filii põpeii ĩgẽtẽ exercitũ cõparũt & ibi etiã erat Scipio: qui poſt mortẽ Iuliæ ſocer fuerat põpeii: ibi etiã Labienus qui rei militaris peritus erat & multa præclara ĩ gallia cũ cæſarẽ geſſerat: ibi ergo bellũ geſtũ fuit: adeo ut cæſar: ſicut ĩ hiſtoria legitur: uenenũ haurire cogitauerit. nã ut oſtẽdit Plutarchus: quãuis adhuc adoloſcentes eẽt filii põpeii: dignas tamen ĩperio uires & audaciã oſtẽtabãt: ita ut extremũ cæſari diſcrimen ĩtẽtarit: magnũ præliũ ad Vrbem Mundam cõmiſſum ẽ. ĩ quo cum cæſar ſuos ægre ĩpetum ſubſtinere cerneret per medias armatorũ acies diſcurrens: elato clamore: ſi nihil inquit ſudoris ſupereſt: corripite me & in puerorum manus tradite: magna uis prõptitudine & animi audacia repulſis hoſtibus triginta eorum cæcidit: ex ſuis mille fortiſſimos amittens: poſt prœlium excedens ad familiares conuerſus ſæpenumero pro uictoria inquit: nunc autem pro uita dimicaui.

Nubiferæ colles. Trās alpes: quæ altitudīe ſua tēdūt uſq; ad nubes. Aereā pyrenē. mōs eſt hiſpaniæ ad quē ſicut Liuius ī tertia decade ſcribit Hannibal puenit: cū primū ī italiā uenit. Patriæ ſedes. r. i. u. & ſtatim uiſa ē ſe reduci romam: ubi ſe uidere uidebat cæſarē in ſenatu a Bruto & Caſſio cōfodi. Cōſurgunt partes iterū. Nā Marcus Antonius cadauer cæſaris in forū cōtulit: & orationē habuit qua per cōmiſerationē mouit plebē cōtra Brutū & Caſſiū. Totūq; per orbē. Quia bella geſta ſūt uſq; in ægyptū. Rurſus eo. Quia uideo bellū inter Antoniū & Cleopatrā ex una: & Octauianū ex altera: quos uicit apud acciacū ꝓmōtoriū. Littora pōti. Quia exiſtimat ſe iterū rapi ad cāpos philippicos: ideo noli me illuc rēducēr. Nā ipſos iāpridē uidi: ſed potius me reduc uſq; ī pōtum regnū Mitridatis: q̄ iterū ad cāpos philippicos. Et laxo. i. d ſ. ſic eni fieri ſolet: ut cū aliqs afflatus fuerit recedēte ſpiritu: relinquatur exanimis.

Nubiferæ colles: atq; aeream pyrenem
Arripimur: patriæ ſedes remeamus in urbis.
Impiaq; in medio pugnantur bella ſenatu.
Cōſurgūt partes iterū: totūque per orbem
Rurſus eo. noua da mihi cernere littora pōti
Telluremque nouā. uidi iam phœbe philippos.
Hæc ait: & laxo iacuit deſetra furore.

MARCI ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER. II.

Amq; iræ patuere deū manifeſtaque belli
Signa dedit mundus: legeſque & fœdera rerum
Præſcia mōſtrifero uertit natura tumultu
Indixitq; nefas: cur hāc tibi rector olympi
Sollicitis uiſū mortalibus addere curam
Noſcant uenturas ut dira per oīa clades
Siue parens rerum: cū primū informia regna
Materiamque rudem flāma cedente recepit
Finxit in æthernū cauſas: qua cuncta coercet

Incipit Secundus Lucani.

Amq; iræ patuere deū &c. Incipit ſecūdus liber in cuius principio agit quomō Romani māifeſta certaq; ſigna belli uidet: magno dolore affecti ſūt & oēs q̄rebāt quō deos placare poſſent q̄ adeo irati erāt ut nullis pcibꝰ moueri potuerit: Sed Poeta ad deū apoſtrophat quærēs q̄dnam ita uoluerit hoīes pſcire inſtātia mala: qbus puideri nō poſſit. Nā ſicut ēt Cic. dicit: pſciētia malorū inutilis ē cui puideri non pōt: deīde dicit hoc eueniſſe: aut caſu: aut uolūtate fatorū. Patuere: apte ſūt ſignis & pdigiis: quæ terra cœlo mariq; apparuere. Mūdus. i. cœlū nā ut ſupra dictū multa ſigna numerauit: quæ figulus uiderat. Leges: cōſtitutiones. Fœdera rerum: ideſt concordiam: ut uerbi cauſa mutata ē lex rerū tūc cū bos pepit uitulū capite humano: & ecōuerſo: mulier infātē capite elephātino. Præſcia mōſtrifero: naturale ē ut ex uulnere ſeq̄t ſāguis: ſed ex uulnere uictimæ nō uenit ſāguis: ergo nata ddit hoc: quæ multorū futurorū pſcia erat. Tumultu: pturbatiōe Indixitq; nephas: uerbū feciale ē q preſūt fœderibꝰ faciēdis. n. n. cōſulto populi Ro. cū quibꝰ uolebant pacē iūgebāt: bellūq; cū quibꝰ uolebāt īdicebāt: & indicere ē bellū denūciare. Indixit. denūciauit. Nefas: q Romani iter ſe bella geſturi eēnt: nā nefas appellat ciuile bellū: qd iter cognatos & parētes geſtū eſt. Curam: apoſtrophat Poeta ad Ioue quærens cur homines in ſpe tenere noluerit: inquit o Iuppiter cur mala ita aperta eſſe uoluiſti ut ſperare non poſſent Romani meliora fore? Olympi. cœli: Addere. augere. Venturas clades. inſtantia mala. Per omnia. per prodigia ſæua quæ ex deorum ira procedunt. Siue parens rerum: quaſi conqueritur de deo ſiue natura: quæ non occuluerit mala: ut interim homines ſperare poſſent. nam ſpes incerta eſt paſſio: ſed tu ſpe remota: certa ſigna futuri mali dediſti: eſt autem ordo: quodcūque paras ſit ſubitum & mens ſit cæca: ſiue parens rerum finxerit cauſas & cetera. Senſus eſt ſiue omnia diuina prouidentia reguntur: ſiue omnia quaſi fortuitu trahuntur: nō debueras manifeſta ſigna hominibus dare: quid futurum eſſet: ſed incertos tenere: ut ſaltem ſperare poſſent. Parens rerum: ſiue natura naturans: ſiue deus: non eni differunt re: ſed noīe. dei. n. ē ex nihilo facere aliquid. Cū primū infor. re. ſignificat eū primū chaos de rerū oīum materia fuit & eā diſtinxit deus. Informia. ſine forma: quia oīa pmixta erāt & cōfuſa nec elemētū alterū ab altero diſcernebat. Materiāq; rudē. declarat informia regna. Que pro. i. Flamma cedente: pro recedente. quia primo diſtinxit ignem ab aqua: terra & aere: quo facto ſtatim lux apparuit. Nam ignis quia leuius eſt elementum aeream regionem petiit: ſed terra quia grauior eſt in firmamento perſiſtit: circa quam eſt aqua quia leuior eſt terra: Aer uero quia leuior eſt aqua: ſuperior exiſtit: at uero ignis omnium leuiſſimus regionem aeream petiit. Finxit in æternū cauſas: ideſt fata rebus cōſtituit: quæ præteriri non poſſunt: nam fatum nihil aliud eſt q̄ ſeries cauſarum. Fatum autem ſecundum Boetium libro quarto de cōſolatione: eſt inhærens rebus mobilibus diſpoſitio: per quam prouidentia ſuis quæque nectit ordinibus. et reliqua

Se quoq; lege tenens.& ſæcula iuſſa ferentē
Fatorum immoto diuiſit limite mundum:
Siue nihil poſitum eſt.ſed ſors incerta uagat̄:
Fertq; refertq; uices.& habent mortalia caſū:
Sit ſubitum quodcūq; paras:ſit cæca futuri
Mens hominum fati:liceat ſperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quantis ſit cladibus orbi
Conſtatura fides ſuperum:ferale per urbem
Iuſtitium:latuit plebeio tectus amictu
Oīs honos.nullos comitata ē purpura faſces.
Tūc queſtus tenuere ſuos:magnuſq; p oēs
Errabat ſine uoce dolor:ſic funere primo
Attonitæ tacuere domus.cum corpora nondū
Conclamata iacent:nec mater crine ſoluto
Exigit ad ſæuos famularum brachia plāctus.
Sed cū membra premit fugiēte rigētia uita:
Vultuſq; exāimes:occuloſq; ī morte minaces.
Nec dū eſt ille dolor:ſed iā metus īcubat amēs
Miraturq; malū:cultus matrona priores
Depoſuit:mœſtaq; tenent delubra cateruæ
Hæ lachrymis ſparſere deos:hæ pectora duro
Affixere ſolo:laceraſq; in limine ſacro
Attonitæ fudere comas:uotiſque uocari:
Aſſuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cūctæ ſūmi templo iacuere tonantis
Diuiſere deos:& nullus defuit aris
Inuidiā factura parens:quarū una madentes

Se quoq; lege tenēs: quia legē etiā ſibi ipſi fatum īpoſuit ut qcquid ſemel ſtatuerit illud mutari nō poſit. Et ſæcula iuſſa ferentē:ſecūdū Stoicos:qa oīa fatis regi dicunt.ergo diuina prouidētia. Limite firmo termino fatoꝝ. Siue nihil poſitū.i. firmatū & ſtatutū diuina ꝓuidētia:hoc aūt dicit ſecundū Epicureos:qui oīa caſu & fotuna regi dicūt. Fertq; refertq; uices:quia mō hoc mō illud. Vices: res hominū. Et hēnt mortalia caſū:ideſt ſūt ſubiecta ſub fortunæ poteſtate. Sit ſubitū.i. īprouiſū. Liceat ſperare timēti:ideo uelī ignarā eſſe mentē futuroꝝ maloꝝ:ut ſaltē ſpē habere poſſit. Ergo ubi:Poſtq̄ ita apoſtrophauit ad Iouē quærēs:cū ſigna ita certa eē uoluerit:nūc ad ꝓpoſitū redit:Poſtq̄ īquit iā certū erat fore bellum Romani magna ex pte pabant deos placare & ſubito iuriſdictio interdicta eſt:& mœſti omnes ueſtes lugubres īduerunt:& oīa honoris inſignia depoſuerunt. Quātis cladibus:q̄tis exitiis. Cōſtatura fides:uidelicet certitudo deoꝝ magna clade conſtatura ſit. Ferale: letiferum. Nā iuſtitium dicebat̄ quotiēs trepidatio aliqua erat in urbe:unde iuſtitiū quaſi iuris ſtatio:& eſt uerbū iuris ciuilis. Omnis honor:uidelicet ædilis:cēſor:prætor:cōſul:& cæteri magiſtratus. Plebeio amictu:uidelicet toga aut ſago ueſte militari. Nullos faſces.i.nullos honores Faſces aūt ꝓprie īſignia cōſulū ſūt:ſed ꝓ omni magiſtratu poſuit. Tunc tenuere.ſ.q.ſ. in mēte ſua:qa tātus dolor erat ut uocē emittere nō poſſet. Virgil. Et uox faucibꝫ hæſit. Magnuſque p oēs &c.Declarat quomō queſtus ſuos tenuere: quia p nimio dolore uox premebat̄. Sic funere:Primo p ſimilitudinē oſtēdit quomō queſtus ſuos tenuerit quēadmodū fieri ſolet cū aliquis moritur: & deſperat̄ iā de eius uita:primo quidē domeſtici tacēt pre nimio dolore:deīde ubi iam ſpiritū emiſerit omnes una uocē clamāt. Primo funere:cū primum ſpiritū emiſerit. Domus.i.domeſtici. Conclamata iacēt: Secundū conſuetudinē antiquoꝝ locutus ē:quia ſpiritus uitalis excluſus hoīes plerūq; fallebat mortuos calida aqua lauare ſolebāt:& p interualla cōclamare:nā cū uidebāt eū interlauandum nō moueri: cōclamabat unus dicēs.ha.ha he.he.deinde uentrē iteꝝ lauabāt: & iterū conclamabant: poſtremo ueniebant ad uitalia & ubi uidebant ſpiritum penitus abiiſſe: tūdemum omnes conclamabant. Nec mater crine ſoluto:ideſt nundum iubet præſicas uenire quæ more Romano flerent mortuos. Præſicæ dicunt̄ mulieres quæ p̄cio cōducūt̄ ī funere deplorādo. Exigit: poſtulat. Ad ſæuos famulaꝝ bra.plan.i.palpitat ex plorās nūqd uiuat. Rigētia:frigida. Fugiēte uita.i. anima. Vultus exa.uidelicet nūqd aliqs ex ore ſpiritum reddat. Oculos in morte minaceſ:ideſt minitātes & quaſi labentes ſicut morientes faciunt. Nec dum ille dolor:ideſt nundum extat & apparet: dum adhuc ſpes aliqua ſupereſt:nam mater neſcit quid faciat & pre nimio dolore ei uox intercluſa eſt. Miratur malum: ideſt obſtupefacta eſt. Cultus matronæ priores: ita quidem depoſuere inſignia magiſtratus: ſed matronæ quoque ueſtes exuerunt: & lugubria indumenta accepere:& per templa diuiſæ ſunt:. Prioris cultus: Quibus in pace utebātur. Hæ lachrymis ſparſere deos:ideſt aliæ impleuere lachrymis ſimulacra deorum. In limine ſacro:ideſt ueſtibulo templi. Fudere:ſparſere comas more mœſtarum. Aſſuetas uotis:uotiſquia uotis deos uocare ſolebant. Vlulatibus:clamoribus. Diuiſere deos:ideſt deorum templa:quia aliæ alia templa petiere. Et nullus defuit:quia matres magis timent filiis ſuis. Quarū una madētes:Proſequit̄ dicens:unā ex illis matronis:quæ cæteris nobilior erat adhortatā fuiſſe alias:ut nūc lachrymis:nūc plāctu miſerias ſuas flerent: q̄ndo ptās eēt flēdi:nā cū alter ducū uicerit:& ſi dolor magnus nobis erit: tamen lætitia erit ſimulāda. Quaꝝ:Matronarū quæ in templis erant. Madētes ſciſſa genas.i.habēs ſciſſas genas:eſt eni ſynedoche.

Sciſſa genas planctu:liuentes atra lacertos
Nũc ait:o miſeræ contũdite pectora matres:
Nunc laniate comas.neue hũc diſerte dolorẽ
Et ſummis ſeruate malis:nunc flere poteſtas
Dum pẽdet fortuna ducum:cũ uicerit alter
Gaudendũ ẽ:his ſe ſtimulis dolor ipſe laceſſit
Necnõ bella uiri diuerſaq; caſtra petẽtes:
Effundunt iuſtas ĩ numia ſæua querelas.
O miſeræ ſortis:ꝙ non in punica nati
Tempora cãnaꝝ fuimus.trebiæq; iuuentus
Non pacẽ petimus ſupi:date gẽtibus iras
Nunc urbes excite feras:cõiuret in arma
Mundus.achemeniis decurrãt medica ſuſis
Agmĩa maſſagetẽ ſcythicus nõ alliget hiſter.
Fundat ab extremo flauos aquilone ſueuos

Sciſſa:Laniata. Liuẽtes lacertos:Ideſt liuidos:quod fit ex nimio plãctu.Nã mox erat lacertos nudos percutere. Matres.ſ.familias. Laniatæ:Laceratæ. Nũc:quia nũc tp̃s ẽ:ut oẽs nr̃as miſerias lugeamꝰ. Neue hũc differte dolo.quia ĩcertũ iã.n.certa ſũt ſigna mali futuri. Nec ſu.ſeruate malis:Ideſt nec ſeruate ad extrema mala:nã quũ alter ducũ uictoriã obtinuerit:retinẽdus erit luctus:& ſimulãda lætitia.ergo nũc quũ licet lugeamus. Flere:ꝓ flẽdi facultas:& ẽ cõſtructio graeca. Pẽdet fortuna.i.dũ ĩcertũ eſt uter uincat. Gaudẽdũ eſt.i.ſimulãda lætitia:ẽt ſi dolore pectora noſtra afficiẽt. His ſe ſti.dol.ipſe: Sicut inter ſe cõquerebãt mulieres:& primariæ ĩ primis.at uero nec ipſi uiri aliter affecti erãt:quũ diuerſos duces ſequi cogerẽtur:ſibi eĩm ipſis ĩ memoriã reducebãt bella elapſa:& antiqua.ſ.marii & Syllæ: & cõparatiõe illorũ hæc inſtãtia mala illis deteriora eẽ dicebãt. His ſtimu.i.his adhortatiõibꝰ ad luctũ. Dolor.i.dolẽtes mulieres. Necnõ ꝓ ſimiliter ſicut matronæ. Diuerſa caſtra:Quia alii cæſarem:alii põpeium ſecuturi erãt. Iuſtas quærelas: qa iuſte cõquerebãtur de ſæuitia eoꝝ:& ſecũdũ epicureos locutus ẽ:qui nullã curã reꝝ humanarũ deos hr̃e uolebãt. O miſerrimæ ſortis:O miſeræ cõditiõis ꝙ nõ nati ſumus punico bello:quo tp̃e duo exercitus cæſi ſunt apud cãnas.ac ſi dicat ſatius fuiſſet ꝙ periſſemus q̃ ad hæc mala ſeruati eſſemus. Punica tẽpora cãnaꝝ:Quũ Hãnibal trãſiuit ĩ italiã Cãnæ aꝝ.uicus erat apuliæ ignobilis:ſed clade romana poſtea nobiliſſimus factus:& duoꝝ ducum alter occiſus eſt:ſcilic& Paulus Aemilius:alter uero ſcilicet Terẽtius Varro fugit : & incertum fuit uter magis probaretur.Nam Aemilium caeſo exercitui ſupereſſe noluiſſe conſtat:ut eſt apud Valerium libro primo:capitulo primo.At uero Terentium:ut creditũ ẽ nõ deſpaſſe : ut apud Valeriũ libro tertio:capitulo q̃rto legiẽ. Trebiæ iuuẽtus : Nã prima clades romanoꝝ fuit apud ticinũ fluuiũ:Secũda ad trebiã:Tertia ad lacũ trãſumenũ.Quarta ad cãnas.Nam apud ticinũ exercitus romãoꝝ prĩo fuſus ẽ ab Hãnibale: & dux romãorũ.ſ.Scipio ſauciatus fuit:captuſq; etiã fuiſſet:niſi a filio ſuo q poſtea a đuicta africa africãus ẽ apellatus liberatus fuiſſet:huic bello trebiũ ſucceſſit haud ꝓcul a placẽtia ibi milites ſuos igne oleoq; fouit Hãnibal:& hoĩes ab africa calida r̃giõe romanos ĩ ſua hyeme duce Sẽpronio uicerũt.dicit ergo ſe uelle fuiſſe ex his q apud trebiã ab Hãnibale cæſi ſũt.

Nõ pacẽ: nũc dicit cõditionẽ ſuã miſerã eẽ.alii iq̃t pacẽ optarũt:nos uero bellũ undiq; ĩferri:nã pace ciuilia bella excitanẽ. At uero quũ bellũ ĩſtat:romãi relictis bellis ciuilibus ſũptis armis ſe defẽdũt. huc igitur maloꝝ ꝓuecti ſumus:ut melius ſit optare bellũ q̃ pacẽ. Date gẽtibus iras. Optat ut ab oĩbus partibus orbis terraꝝ bellũ urbi romãæ ĩferaẽ. Sicut .n. ciuilẽ diſcordiã ſedari poſſe dicit. nã quũ bellũ cõmune ẽ ſtatĩ diſcordia & ſimultates ĩter ciues depõunẽ. Vrbes fe.Cũ q̃bus nunq̃ bellũ fuit. Achemeniis ſuſis: Suſa nobiliſſimũ ẽ pſidis oppidũ: ĩ quo:ut docet Solinus:tẽplũ fuit ſuſae dianæ. & autore Strabone libro xv. fere ſuſia pſiæ pars ẽ ĩter eã & babylloniã poſita: & ſuſa urbẽ clariſſimã habet: Nã Perſe & Cyrus ſuperatis medis quum propriam terram in ultimis ſitam uiderentur: Suſiam uero interius & babylloniæ & aliis gentibus propinquam in ea imperii ſedem locauerũt:ſimul & regionis confinium oſtendentes. Suſa a thitono cõdita dicũẽ Mẽnõis pr̃e.Suſii ẽt caſſii.ſũt appellati.nã Eſchilus mẽnonis matrẽ Caſſiã uocat. Vrbis mœnia & tẽpla:& regiæ ĩſtructura erãt babylõicis ſimilia:& coctili latere & bitũine:ut qdẽ ediderẽt A ſuſis uſq; pſopoli ſtadioꝝ.iiii.miliũ &.cc.atq̃ hic uſq̃ ĩ carmaniæ fines ſũt.M.&.cccccc.nationes incolũt regionẽ quæ patiſchores appellãẽ.Itẽ magi q honeſtũ quodãdã uiuẽdi genus ſectãtur: & Achemenidæ:de qbꝰ loqẽ Lu.ex ĩdia reuertẽtes ab Azãio carmãiæ flu.ſeptẽtriões primũ uidẽt.Achemẽidis ĩ hoc tractu ſedes fuerũt auctore Solino cap.lxvii.Inter carmaniã ꝓmontoriũ & arabiã quinquagita milia paſſuũ interiacẽt. Medica.i.mediæ prouĩciæ.Media:ut iquit Solinus ca.lxix.ab occaſu trãſuerſa utraq; pthiæ regna ãplectiẽ:a ſeptẽtriõe armenia circũdaẽ:ab ortu caſpios uidet:a meridie pſidẽ.deĩde tractus hic ꝓcedit uſq̃ ad caſtellũ:qđ magi optinẽt phydaſarciola noĩe:hic Cyri ſepulchrũ. Hiſter:flu. hiſtriæ. Maſſagetẽ: Maſ.aſiæ populi:tãtũmõ ut r̃fert Stra.li.xi.ſolẽ deũ putãt:atq̃ illi equũ mactãt.ſiguli ſigulas uxores ducũt Vtũẽ ẽt uxorib.alioꝝ:idq; haut occultæ &c. Scythicus hi.nã ut eodẽ li.inq̃t Stra.ad dexterã nauigãti europæ cõtigui ſũt ſcytæ atq̃ ſarmatæ &c. Alliget:teneat ut nõ uẽiat ĩ Ita. Sueuos:po.ſũt gallie cõtra quos magno ꝑiculo bellũ geſſit Cæ. Flauos:iõ flauos qa flauos p colla crines geſtãt.& ex gallia ſũt q̃ comata dr̃.

Albis: Fluuius eſt ĩ ſueuis & fluuiũ ꝓ regione poſuit. Indomitum: quia bellicoſiſſimi ſunt populi. Omnibus hoſtes: Et ut ſummatim dicã hoc præſtate ut oĩs terrarũ orbis bellũ inferat: modo ciuile bellũ auertatis. Auertite: Remouete: nã cũ romani ſe uiderĩt undiq; ab hoſtibus præmi: depoſitis ſimultatibus ſe defendẽt Dacus Populus: Hĩc ab hac parte. Getes: Populi: quo uulgo gothos appellãus. Occurrat hyberis alter: Scilicet Cæſar & bene ꝓuinciã hiſpaniæ ei dat: ꝙ galliæ cæſar præfuerat & ex ea uictor redierat. Ad eoas hic uertat: Ideſt põpeius & ſuã quoq; Põpeio ꝓuĩciã dat ꝙ hic aliquãdo de oriẽtalibus triũphauit quo tpe Mitridatẽ & Tigrãnẽ ſuapuit.

Albis & indomitum rheni caput: oĩbꝰ hoſtes
Reddite nos populis: ciuile auertite bellum.
Inde dacus premat: ĩde getes occurrat hyberiſ
Alter: ad eoas hic uertat ſigna pharetras.
Nulla uacet tibi roma manus: uel ꝑdeꝛ nomẽ
Si placet heſperiũ o ſuperi: collapſus ĩ ignes
Plurimus ad terram ꝑ flumĩa decidat aether:
Saeua parẽs utraſq; ſimul parteſq; duceſq;
Dum nondũ meruere feri: tanto ne nouoꝝ
Prouentu ſcelerum quaerũt uter ĩperet urbi:
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere
Vt neuter talis pietas peritura quaerelas
Egerit. at miſeros angit ſua cura parentes:
Oderuntq; grauis uiuacia fata ſenectæ:
Seruatoſq; iterum bellis ciuilibus annos.
Atque aliquis magno quaerẽs exẽpla timori
Non alios inquit motus tunc fata parabant:
Cũ poſt theutõicos uictor libycoſq̃ triũphos

Pharetratas: Quia populi oriẽtales arte ſagittãdi peritiſſimi ſunt: & præcipue parthi q ĩterfugiẽdũ ſagittis utunꝛ. Nulla uacet tibi: Ideſt nullũ ſit tibi ociũ. Vel ꝑdere nomen: Nũc q̃ſi tacitæ q̃ſtioni reſpõdẽt: qa occurrebat hoc tu bellũ optas ut bella ciuilia deſinãt: at iuppiter ita ſtatuit: ut ĩperiũ Romanum pereat: reſpõdet ſi dii ita ĩqt uoluere: ut Ro. pereat ĩperiũ potius nos fulminibus occidãt: q̃ nos mutuis uulneribus pereamus. Heſperiũ: Italicũ ut Romanũ nomen penittis tollat. Collapſus ĩ ignes: nam æther cæleſtis ignis ẽ. αιθηρ αιθω. ardẽdo qa elemẽtũ itlud ſemꝑ ardet. Sæua parens: Et ãteq̃ nocẽtes fiãt fulmine ĩqt omnes ꝑde. ac ſi. d. ſacius ẽ nobis perire ĩnocẽtibus q̃ noſtro ipſi ſãguine maculari uideamur meruiſſe: Sæua. Vel magna uel crudelis. Feri: Percute. Dũ nũdũ: Ideſt dũ ãdhuc ſunt ĩnocẽtes & ſanguinẽ nũdũ ĩuicẽ fudere. Tãto ne nouoꝝ: Nũqd hoc ĩqt ꝑmitẽdũ fuit o ſuperi ut duces tãto ſcelere quærerẽt uter eoꝝ ĩparet. Eſt autẽ argumẽtũ ualidiſſimũ: nam hoc dicit ꝙ romani bellũ ciuile gerãt: ut uel Ceſar uel Põpeius ĩpetẽ iniquũ & nefariũ: at uero ſi bellũ gereret ꝓ libertate ut neuter eoꝝ ĩparet: æquũ eẽt: ſed tamẽ nec ꝓ libertate qdẽ tãtũ belloꝝ fieri deberet: q̃to minus ꝓ ſeruitute licet. Tãti: Scilicet ꝑcii hoc ꝓ libertate. Prouẽtu ſceleꝝ: Ideſt acceſſione ſceleꝝ. Vix tãti: Ideſt uix cauſa erat ut bella iſta tãto momẽto cõcitenꝛ: ad hoc ut neuter ĩperet: ſed libertas ſeruareꝛ. Vter: Scilicet Cæſar an Põpeius. Talis peritura pietas: qa paulopoſt: pietatẽ belli habẽt nullã: cũ poſtea partes ſeq̃nꝛ omiſſa pietate bellũ ſumma libidine gerẽt ergo pietas peribit. At miſeros: Scilicet ſeniores dolebãt ꝙ tã diu uiuerent ut cogerẽtur ſecũdũ bellũ ciuile uidere: nã primũ uiderant ĩter Syllã & Marium. Sua cura: Propria cura. Fata uiuacia: Ideſt uitã ſuã nimiũ diuturnã. Grauis ſenectæ: Quæ ipſis grauior eẽ cœpat. Seruatoſq; iterũ: Ita etiã euãder conq̃riꝛ ſe diu nimiũ uixiſſe & cõparatione ſua uxorẽ fœlicẽ dicebat: quæ mortẽ Pallãtis filii ſui uõ uiderat. Iterũ: Secũdo. Atq; aliquis magno: Habita ẽ cõmiſeratio uiroꝝ ſimul & mulierũ: qui de fortuna ſua cõquerebãtur & priuſquã ciuilia bella cõmitterẽtur optabant fulmine iouis occidi antequã nocẽtes fierẽt: nũc ꝑ cõparationẽ oſtẽdit ipſos cæteris miſeriores eſſe: nã & ſi præterito tẽpore bellũ gerebatur a mario & Sylla: tamen ſi bellũ illud cum iſto compararetur: multo illud hoc ĩferius eſſe uidebiꝛ: quid tẽpore ĩquit Marius exul urbe pulſus ĩ mĩturnẽſibus paludibus latuit eadẽ mala ꝓbãtur quæ nũc nobis ĩminẽt. Aliquis: Scilicet ex Romanis. Exempla quærẽs: Ideſt cogitans: nũquid a natura tale aliquid populus Romanus meminiſſet. Alios motus: q̃ tẽpore noſtro. Cũ poſt teuthonicos: Marius poſt debellatũ Iugurthã cũ rediiſſet Romã: & triũphus uniuerſi ſenatus decreto ſibi cõcederetur: fama ſubito ſupuenit iſtare Cimbros Gallos Senones Teuthones: quos rumor ita uulgauerat deſeruiſſe regiões ſuas: eo aĩo cũ liberis & uxoribus ut Italiã occuparẽt: & pulſus romãis ĩpi ĩpiũ tenerẽt. Et quẽadmodũ ẽ apud plutarchũ decẽ milia fueꝛ: & unaquæq; milia decẽ milia hominũ tenẽt. Marius cũ maxĩa lætitia ſuſceptꝰ ẽ: nõ tãtũ pp uictoriã ex nũidia ꝑtã: q̃tũ ꝙ ĩ tpe uẽiſſe uidebaꝛ ut tãto malo ſolus ꝛſiſteꝛt. neq̃ alius eẽ uidebaꝛ idõeus: q hoc tãtũ bellũ ſuſcipet. Ille ergo cõtinuo factꝰ ẽ cõſul: et qđ raro cõrigit iuſſus ẽ cõſulatũ cõtinuare. duxit igiꝛ exercitũ aduerſus hoſtes. prĩo qdẽ eos uicit nõ ꝓcul ab atheſi flu deĩde alter cõſul Catul. cũ oppoſitus eẽt cimbris. nã ĩpe teutones uicerat ĩ loca tutiora ſe recepit: uerĩtus nõ poſſe ui tãtã hoſtiũ ſuſtĩeꝛ: & cũ uictor marius lætitiã cũ uniuerſo exercitu ageret rumor uẽit Catul. cũ ſuis ab hoſtibꝰ fuſũ eſſe: tũc ꝑturbata nõ nihil ẽ lætitia Marii & militũ ſuoꝝ: ſed tamẽ ſũpto aĩo ſe cũ exercitu ad Catullũ recepit: quẽ inuenit ſe in locis tutioribus tueri: nullã tamen cladem ab hoſtibus recepiſſe.

Collectis igiť exercitibꝫ aduerſus hoſtes pugnãdi occaſioně expectãt. Hic cũ ſæpe eqtũ caſtris hoſtes p ludibria ĩſultarẽt: ut cogerẽt Romãos e uallo exire: & Romanã illã fortitudině oſtẽdere. Marius ſe cõtinebat. Tandẽ legati miſſi ſũt a Cymbris q peterẽt a Mario & populo ro. ſibi terræ tãtũ dareť ut urbẽ cõdere poſſẽt & ĩ Italia hitare: cui legatiõi Mar. reſpõdit ita: Vos terrã tãtũ petitis uobis: at uero ſociis uřis nũqđ nõ ꝓuiſũ eẽ uultis? Nobis ĩqũt tãtũmodo: tũc cæteri qdẽ riſũ teneř nõ potuerũt. Cũ hoc uidiſſet Mar. recte ĩqt facitis ꝙ ſociis ueſtris terrã nõ petitis: nã terrã habẽt nunq̃ amiſuri. Tũc legati ĩtellexerũt qd marius diceret: & illi q̃ſi nõ crederẽt: minati ſũt multis cõtumeliis mariũ pœnas daturꝫ: & ne unq̃ mar. mẽtiri exiſtimarẽt: teſtimoniũ rei facere uoluit: iuſſit eni Reges teutõicos ad ſe duci: quos ĩ uĩcula captiuos hẽbat: quos cũ cathenis uĩctos uidiſſẽt: tũc ĩ maximos eiulatus cõuerſi ſũt: & ſe ad pugnã crudeliter apparabãt ut appareret nũq̃ deſcẽdiſſe ĩ bellũ: & ad arma uẽturos marius cẽſuit diferẽdũ donec ĩtercepta occaſiõe tẽporis pugnarẽt: & ſimiliter uicti ſũt Cymbri oẽs: mulieres autẽ ne in poteſtatẽ hoſtiũ uenirẽť: aliæ uiros uulneratos occiderũt: aliæ parẽtes: aliæ filios: deĩde ſe cruribus ſuſpẽderũt: aliæ autẽ ſe pedibus equorũ laq̃is nectebãt: & ipſos equos ad curſũ ĩcitabãt: quo facto ad unũ oẽs cõſũptæ ſũt mulieres: ſed tamẽ ĩ poteſtate hoſtiũ ſex milia uenerũt. Poſt hãc uictoriã ſpecioſũ triũphũ de hoſtibus egit. Et alter Catullus collega marii cũ exultatiõe triũphauit. Poſtq̃ aliquot ãnos marius cũ pacẽ pati nõ poſſet: cõſul egit ut ſibi ꝓuĩcia mitridatis demãdereť: quã ante cõſul alter Sylla ſortitus fuerat. Et cũ Sulpitius tribunus plebis legẽ tuliſſet de ꝓuĩcia demãdãda mario exorta ẽ cõtẽtio in foro. Et Quĩtus Põpeius alter cõſul collega Syllæ maxima ui reſiſtebat: ne illa lex cõſumareť: quod diceret ꝓuĩciã datã eẽ Syllæ: cũ iure diſcedere nõ poſſẽt: quin oĩa ui agerẽt. Sylla maximo ꝑiculo tectus amictu ne dignoſcereť ſubterfugit. Alii dicũt liberatũ fuiſſe a Mario: ille ſe ad exercitũ recepit ubi fuerat: & cõfirmata lege ut ꝓuĩcia demãdareť mario: miſit legatũ q exrcitũ a Sylla accipet: ſed legatus ille occiſus ẽ Sylla ubi uidit cõtra leges ſibi ꝓuĩciũ arripi & nulla ſeruata cõſuetudine iniuriã ſibi fieri: cũ exercitu maximo Romã uenit: Marius metuẽs ne reſiſtere poſſet ſyllæ: q cũ tãto exercitu uenerat clã ex urbe fugit: Vrbẽ ĩgreſſus ẽ Sylla: & oẽs q ſibi aduerſi fuerãt occidit: deĩde cõuocato ſenatu rettulit ĩ ſenatũ: ut hoſtis patriæ iudicareť Marius: & ſenatuſcõſultũ factũ ẽ ut mitterenť ĩterfectores q Mariũ occiderẽt: Marius mĩturnis ſe recepat: q cũ audiſſet ĩterfectores uenire qui eũ quærerẽt q̃cũq̃: diuertit apud quẽdã paſtorẽ: eũq̃ rogauit ut ſe ĩ abdito loco poneret: ut ꝑiculũ effugeret: ꝙ ſi opa ſua cõtigiſſet: pollicebať illi ĩgẽtia p̃mia aliq̃do daturꝫ: paſtor metuẽs illũ domi ſuæ tenere traduxit ſolitudinẽ & ipſũ ĩ paludibus deliteſcere iuſſit: idẽq̃ rettulit ſẽ nulli ĩdicaturꝫ: ĩterfectores cũ ĩueſtigarẽt eũ & audiſſẽt apud paludes diuertiſſe ad eũ uenere: nũc ꝓmiſſis: nũc minis: tãdẽ paſtorẽ illũ coegerũt ut ſibi locũ oſtẽdẽret: ubi Marius latebat. Ad quẽ cũ ueniſſẽt: ipſũ paludibus & cœno oblitũ eduxerũt. & ĩterficiẽdũ mĩturnẽſibus tradiderũt. Marius igitur ĩ carcerẽ & ĩuĩcula cõiectus ẽ: deĩde uni ex Mĩtutnẽſibus: q Cymber appellabať negociũ demãdatũ ẽ: ut Mariũ occideret. Cymber ille ut carcerẽ ĩgreſſus ẽ q̃ſi ulciſci uellet gẽtẽ ſuã: quã Marius occiderat bello. hic igiť carcerẽ ĩgreſſus bipẽne ĩſtructus cũ ad Marium uẽiſſet: ſtatĩ lux maxima oculis ſuis oborta ẽ uel ꝙ ita eẽt: uel ꝙ ita eẽ exiſtimareť maieſtate illius ꝑteritus ẽ: & ſicut ipſe dicebat uox audita ẽ quæ illũ a cæde Marii arceret ille ergo cymber maxima dubitatiõe carcerẽ egreſſus magna uoce dixit: nõ poſſũ ĩterficere mariũ: mariũ ĩterficere nõ poſſũ. unde ab illis ſtatĩ mĩturnẽſibus audito clamore e uĩculis eduxerũt mariũ: illiq̃ optionẽ fecerũt eũdi quo uellet ac ſe ꝑatos auxiliũ præſtare fugæ ꝓmittẽtes: ut ĩcolumis euaderet: cũ uero Marius cõſideraret qd nã potiſſimũ faceret. Ecce uidit aſellũ obiectũ ſibi pabulũ relinq̃re: & celeritate maxima ad aq̃m confugere: tũc marius qa peritiſſimus auguriorꝫ erat ĩtellexit: ſalutẽ ſuã ĩ mari poſitã eẽ ũde ꝑato nauigio nauiculã aſcẽdit: & Carthaginẽ ꝓfectus ĩ africã cui a Seſtilio q præerat africæ iubeť ſe cõtinere a regiõibus ſuis quas ĩpe teneret. Interea Romæ ſeditio oriť ĩter cõſules. ſ. Octauiũ & Cĩnã: Lucius Cornelius Cĩna cũ leges ꝓ ſterneret: & ꝑ uim & arma oĩa faceret a cõſule octauio urbe pulſus: ille coruptõe Appii claudii exercitũ ĩ ꝑtãtẽ redegit: Mar. uero hæc audiẽs ĩ aphrica milites collegit ubi erat Sertorius & Gneus Carbo: q ĩgẽti multitudĩe uenerãt paſtorꝫ cõuenarꝫ & huiuſmodi generis hoĩum: & ĩgẽtes exercitus fecere: & urbẽ romã ĩuaſere: ſed ãtequã Romã uenirẽt hoſtiũ urbẽ Ro. expugnatõe diripiũt: deĩde ad Ianiculũ oppidũ ꝓfecti: & cũ iſtud expugnarẽt a cõſule Octauio pulſi fuganť: & cũ primo ĩpetu uĩci poſſit Gn. põpeii cõfirmati ſũt. marius tres colonias Antiũ: Aritiã: Lauiniũ expugnauit: Optimates cũ ſpẽ nullã reſiſtẽdi hẽrẽt pigritia militũ q pugnare nolebãt corrupti: recepti ſũt ĩ urbẽ q̃tuor exercitus: quorꝫ duo ĩter Sertoriũ & .C. Carbonẽ dati ſũt ĩgreſſi urbẽ eã ferro & rapinis uaſtauerũt: multi nobiles cõtrariæ ꝑtis a mario fuerũt occiſi: ĩprimis Octauius cõſul Antonius uir cõſularis: & eloquẽtiſſimus orator obtrũcatus ẽ: cuius caput marii mẽſis expoſitũ fuit. L. Cæſaris oratoris caput roſtris ſuſpẽſũ ẽ: tũc marius qa ſalutãti mario manus cõtigere noluit: ĩpo ĩſpectãte mario occiſus ẽ: Alii oẽs itidẽ fecerũt: nã marius ſignum militibꝫ ſuis dederat: ut ſi aliquos nõ ipſũ ſalutãtes uiderẽt: illos occiderẽt: ſi uero ſalutarẽt ĩpm nõ occiderent. Numitor: Bebius ꝑ mediũ forꝫ lacerati carnificũ uncis tracti ſũt: ĩpe quoq̃ Qui. maxĩus põtifex ſcæuola. Hæc de mario dicẽda erãt: ergo ꝑ cõpatiõnẽ oſtẽdere uoluit mala ĩſtãtia q̃lia fuere tpe marii & Syllæ qbus hæc non poſſẽt cõpari q̃ Ro. geſta ſũt a mario cũ latiũ oẽ motũ ẽ: ẽt cõſules cõtra urbẽ acciti fueř. Theutõicos: qa prĩo theutõicos & cymbros uicit marius. Libicoſq̃ tri. qa Iugur. captiuũ ĩ triũphũ duxit q libyæ & nũidiæ rex erat.

Exul limoſa marius caput abdidit ulua:
Stagna auidi texere ſoli:laxæque paludes
Depoſitū fortuna tuū.mox uincula ferri
Exedere ſenem:lōguſque in carcere pedor.
Conſul & euerſa felix moriturus in urbe
Pœnas ante dabat ſcelerū.mors ipſa reſurgit
Sæpe uirū:fruſtraque hoſti conceſſa poteſtas
Sanguinis inuiſi:primo q cedit in ictu
Diriguit:ferrūque manu torpente remiſit.
Viderat imenſam tenebroſo in carcere lucē
Terribileſque deos ſcelerū:mariūque futurꝝ
Audieratque pauens.fas hæc contingere nō ē
Colla tibi:debet multas hic legibus æui
Ante ſuas mortes.uanū depone furorem.
Si libet ulciſci deletæ funera gentis
Hūc cymbri ſeruate ſenem non ille fauore
Numinis ingenti ſuperū protectus ab ira
Vir ferus: & romam cupienti perdere fato
Sufficiens:idem pelago delatus iniquo
Hoſtilē in terram:uacuiſque mapalibꝯ actus:
Nuda triūphati iacuit per regna iugurthæ.
Et pœnos preſſit cineres.ſolatia fati
Carthago mariuſque tulit: pariterque iacētes
Ignouere deis: libycas ibi colligit iras.

Limoſa: paluſtri. Vlua:herba quæ naſcit̃ ĩ paludibꝯ. qꝫ:ꝓ ideſt paludes declarat illud ſoli auidi. Stagna.i.paludes:nā ubi ſtagnū:terra aquā illā haurit & ſtatī palus efficit̃. Auidi ſoli.i.ſorbētis terræ. Laxæ:exolubiles. Fortūa:quia fortuna uolebat tātiſp ſeruari ĩcolumis marius q malorꝝ cā ē. Mox uĩcula: tūc cū marius ĩ carcerē & uĩcula cōiectus. Exedere:qa ferrea uĩcula corrodere mēbra. Senē.i. Marium cathenatū. Pedor.ſ.exedit.i.cōſūpſit. Senē:mariū:nā ſexagĩta ānos natus erat. Lōgus pedor: qa diu in carcere māſit:iō ĩmunditia & ſqualor illi ĩerat. pedor ꝓprie ē pedū fætor : ſed generaliter ꝓ omni fetore ponit̃. Conſul & euerſa:Marius ĩ carcerē cōiectus ē ubi ſqualore cōſeptus cōſul futurus : deĩde ĩ ſūma fœlicitate moriturus uicta rōa. Pœnas āte dabat.i. āteq̄ ſcelera cōmitteret:pœnas ſcelerꝝ dabat marius Ante.ſ.ſcelera. Mors ipſa:p̄dicebat.is q ĩtroducit̃ loq a lucano cōquerēs ſtatū ſuorū tēporꝝ:mors cōparauit ipſa:milites quorꝝ ductor fuit Marius. Refugit uirꝝ.i. Mariū:nā ĩ minturniis paludibꝯ latuit: quē & hoſtis cymber occidere deterritus ē. Hoſti cōceſſa pote.i.uni ex cymbris cōceſſa ptās occidēdi Mariū. Diriguit:cōtractus & debilis factus ē:quādo mariū occidere uellet. Torpēte:Laguēte manu qa ferire nō poterat mariū:remiſit ferrū.q̄obrē hoc fecerit dicit. Viderat: uidebat aut uidere exiſtimabat imenſā lucē. Tenebroſo.qa luce,illa oculi ſui ſūt tenebrati. Terribileſqꝫ deos ſcelerꝝ: q dii ſignificāt furias : ūde græce ερυννησ dicūt̃ dii q hēnt utrūqꝫ ſexū:ut Vir.de uenere.Deſcēdo hac iuuāte deo.i.uener̃:prĩo hac:deĩde deo dicit:qa nō diſcenit̃ ſexus in diis. Deos igit̃ ſcelerꝝ.i.furias uidit:q̄ ſūt tres Megæra Teſiphōe alectto. Mariūqꝫ futurꝝ:nō p̄ſentē ſed futurꝝ nō dicit q̄lis erat ĩ carcer̃:ſed q̄lis eēt futurus Contigere:obtrūcar̃ colla marii. Debet multas mortes.i.debitor ē multarꝝ mortiū:ſi ĩ plurali dici pōt:āteq̄ ipſe moriat̃:ergo neceſſe ē ut Mari.ſit auctoritate multos occidēdi āteq̄ moriat̃. Legi.i.fatis q̄ ſūt ſeries cārꝝ. Ante ſuā.ſ.mortē. Depōe:o cymber. Vanū furorē.i.nihil nociturꝝ:qa uāus tuus furor ē cōtra Mariū. Seruate ſenē·tāen ſatius ē uobis o cymbri ut ſeruetis ĩcolumē mariū:quia ultor erit ueſtrorꝝ malorꝝ qa multis cladibꝯ romā capiet: ido malorꝝ ueſtrorꝝ fuiſſe ultor uidebit̃. Si libet ulci.ſ.uobis cymbris placet hr̃e ultorē ſeruate mariū. Deletæ gētis.ſ.ab ipſo mario conſūptæ : qa Ro.uos cōſumpſerūt bello:hic uero Romanos nō nullis cladibus replebit. Non ille fauore:nō ē hic quocūqꝫ ſeruatus conquerebatur & dicebat ita Marius ſe eſſe ſeruatum nō ut romæ fauerent numĩa:ſed quia romanis erāt irati dii:ideo ſeruatus ē. Ille:Marius. Fauore numinis:nō quia dii rōanis fauerent ſeruauerūt marium:ſed quia irati erant. Protectus: defenſus. Superum:pro ſuperorum: Vir ferus:ſcilicet marius ĩmitis & crudelis. Sufficiens fato:Hic unus erat qui ſufficere poſſet uoluntatibus deorum qui romam perdere cupiebant. Idem:ſcilicet marius. Iniquo pelago: quaſi pelagus iniquum appellauit qꝫ nō obruerit Mariū:qui cauſa malorum fuit:quaſi dicat æquius fuiſſet qꝫ illum obrueret q̄ ſeruaret. Hoſtilem in terram. Quam aliquando bello ſubiugauit:ideſt Africam ubi Iugurtham uicit & in triumphum duxit. Vacuis mapalibus: Ideſt quæ ipſe uacua & deſerta fecerat:Mapalia caſæ ſunt paſtorales. Nuda regna:namque debellata africa deſertos agros fecerat. Nuda:Spoliata ab ipſo Mario. Triūphati Iugurthæ : de quo ipſe triumphauit. Pœnos cineres:ideſt ſepulchra & cadauera pœnorum : quos ipſe occidit. Preſſit : Calcauit. Pœnos : Numidas. Solacia fati : Quia uiciſſim miſeria & ruina alterius conſolabantur : quia Marius conſolabatur ruina carthaginis: & miſeria marii carthago.conſolabatur Marius:quia ſcilicet cum uideret Carthaginē tantam urbē euerſam eſſe:pariter declarat illa ſolatia:& carthago euerſa & ipſe Marius ad extremā miſeriā redactus ē. Ignouere deis: Nolo ĩdignari dicebat Marius ſi ego ad extremā miſeriā r̃ductus ſū:cū uideā Carthaginē ĩ tātā miſeriā r̃dactā.& carthago dicit non iraſcor:cū uideā meū hoſtē ad hāc deſcēdiſſe calāitatē. Col.iras liby.i.iras q̄les habuit cū libyā bello ſubegit.

Vt primum fortuna redit ſeruilia ſoluit
Agmina:conflato ſæuas ergaſtula ferro
Exeruere manus:nulli geſtanda dabantur
Signa ducis:niſi qui ſcelerum iā fecerat uſum
Attuleratq̧ in caſtra nefas:proh fata quis ille
Q uis fuit ille dies marius quo mœnia uictor
Corripuit? q̄toq̧ gradu mors ſæua cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit:lateque uagatur
Enſis:& a nullo reuocatum eſt pectore ferrū.
Stat cruor in tēplis: multaq̧ rubentia cæde
Lubrica ſaxa madent.nulli ſua profuit ætas
Non ſenis extremū piguit uergentibus annis
Præcipitaſſe diem.nec primo in limine uitæ
Infantis miſeri naſcentia rumpere fata
Crimine quo parui cædem potuere mereri?
Sed ſatis eſt iam poſſe mori:trahit ipſe furoris
Impetus:& uiſum eſt lenti quæſiſſe nocentē.
In numerum pars magna ꝑit.rapuitq̧ cruētū
Victor:ab ignota uiſus ceruice reciſos:
Dum uacua pudet ire manu.ſpes una ſalutis
Oſcula pollutæ fixiſſe trementia dextræ.

Vt primum: Adhuc ſunt uerba illius qui a Lucano introducitur conqueri:& temporꝝ ſuorum miſeriam narrare quam cōmparat procellæ Marii: qui cum accitus eſſet a Cinna in Italiam cum cæteris urbē Romam cupit petere dicit ita hic Marius hoſtis patriæ iudicatus in Aphricam exul nauigauerat ubi tantiſper moratus eſt: ut ibi iras colligeret quod etiam nunc proſequitur dicens. Vt pro poſtq̄. Fortuna Scilicet ſecūda quæ interea a Mario diſceſſerat: quæ cum primum rediit. Soluit ſeruilia agmina: Quia Cinna pulſus a collega ſuo Octauio conſule exercitū Apii Claudii corruptum in poteſtatem ſuā redegit: & Marium exulem cum cæteris exulibus ex aphrica acciuit in Italiam. Exeruere: Liberauere & nudauere. Ergaſtula: Cathenas:Ergaſtulum erat locus in carcere:ubi mittebantur ſerui fugitiui ut operas ſuas dominis abſoluerent: Nam εργον opus στειλλω mitto quaſi ad opus mitto:ſed poſuit hic pro cathenis. Manus.ſcilicet ſeruorum. Ferro Scilicet ergaſtuli. Conflato : ideſt cathenæ ergaſtuli conflatæ ſunt in enſes & gladios. Sæuas:ſcilicet Marii. Nulli:ſcilicet ex bonis uiris:ſed nulli niſi ei:q fecerat uſum ſcelerū:ideſt nullus geſtabat ſigna Marii:niſi qui iam in malorum & ſcelerꝝ conſuetudine uerſatus eſſet. Nefas in caſtra. uel patricidium uel latronicinium uel proditiones. Proh fata:per exclamationem cōmiſeratur tempora illa quibus a Mario capta eſt ciuitas Romana. Fata. Ideſt o dii. Quis:non eſt interrogantis:ſed obſtupeſcentis eſt. Quis fuit ille dies: Ideſt q̄ pernitioſus & lætifer. Quo.ſ. die. Victor: Contra Syllā Corripuit mœnia:Nā ut dictum eſt quatuor exercitus:quorum duo dati ſūt Cneo Carboni: & Qu. Sertorio inuaſere italiam:& prima expugnatōe hoſtium ciuitatem Ro. diripiūt:deīde ad Ianiculum ueniunt:ubi ab Octauio conſule pulſi fugant̄: Sed Marius iam tres colonias expugnabat ſcilicet Lauinium Antiū & Aritiā.optimates uero q̄a ſpē amiſerāt poſſe reſiſtere tātis exercitib.uel ſua uel pigritia militū pugnare nolebāt recepti ſūt in urbē : quā captā cædibꝰ atq̧ rapinis uaſtauere. Gradu .i.celeritate. Nobilitas cum plebe ꝑit:Quia nullis ꝑcebāt aduerſæ partis ciuibus:ſiue nobiles : ſiue ignobiles eſſēt. Late:ſpatioſe uagat̄ ēſis. Et a nul.r.ē.p.f. Quia q̄cūq̧ obuiā fierēt oēs occidebāt. Stat cruor ī tē. Nō ꝓderāt ēt tēpla illis:nā mors erat ſicut apud nos:ut q ad tēpla deorꝝ cōfugerēt tuti erāt: ſed hoc tēpore illis nō ꝓderāt tēpla. Lubrica ſaxa : In q̄bus ſtrata erāt pauimēta tēplorꝝ. Madēt.ſ.ſāguine. Nulli ꝓfuit ætas:Nulli cōditioni:uel plebei:uel nobiles:uel mares an fœminæ:an ſenes:ſiue iuuenes:ſiue pueri an īfantes fuiſſent parcebāt. Piguit:Ideſt nō graue fuit militibus marianis occidere ſenes q ad extremū diē uenerāt. Præcipitaſſe.accelaraſſe. Annis uergētibus:Declinātibꝰ in ſeniū & decrepitā ætatē. Nō: Scilicet piguit occidere īfantē:paulo āte natū quod eſt miſerrimū cōditionis genus. Primo limine: Primo īgreſſu:quia uix natus erat. Rūpe fata naſcētia: Ideſt parcas quæ nūc primo naſcebant̄: Fata.i.fila ꝑcarꝝ:q̄a uix cœpant ducere fila parcæ. Crimine quo parui:Cū cōmiſeratōe dicit.i.qđ crimē cōmiſerūt ipſi pueri:ut tā crudeliter occidi deberēt. Sed ſatis eſt iā poſſe mori.i.ſufficiebat militibꝰ Marii: ꝙ q paulo āte natus ſit:mori poterat. Sufficere:ſufficit ꝙ uiuit: ergo q̄a uiuit mori pōt. Trahit.ſ.milites Marinos. Impetus furēs:q̄a quocūq̧ trahebat eos īpetus furoris:eo ueniebāt:ſiue nocēs:ſiue īnocēs erat quēq̧ occiderent ordine.i.nullo excœpto. Ignota ceruice.i.obtruncabāt quos nuq̄ cognouerāt. Dū uacua pudet ire manu:Malebāt grati eſſe Mario:& ne ocioſus ille eēt alicuius caput occiſi mario geſtabat. Viſus reciſ.i.capita reciſa. Ignota ceruice:Ignoti hoīs. Spes una ſalutis oſcula:nā hoc ſignū Marius ſatellitibꝰ ſuis dederat:ut ſi aliq̄s ſalutāti mariū:manū nō iūgeret Marius:ſtatī occideret̄:ſi uero porrigeret:abſtineret ſe a morte illius. Vnde Ancharius q̄dā:q̄a manū Marius porrigere noluit ī ipſius cōſpectū occiſus ē. Hic.Qu. Ancharius: ut refert Apianus: Mariū ī capitalio ſacra factuꝝ obſeruabat: ſpās ī ſacrifitio īuētū facile cōciliatuꝝ ſibi. Ille īchoato ſacrificio īgredięté Anchariū:eūq̧ appellāté: ab aſtātibus iuſſit īterfici. Spes una.ſ. Romanis erat. Fixiſſe.i. porrexiſſe. Tremētia oſcula.ꝓ ipſius tremētis. Pollutæ.ſ.ſāguine.

Mille licet gladii: Rephēdit eos q̄ tā effœminati fuerīt: ut uitā hoc mō redimerēt oſculādo manū: & hoc dicit ēt ſi mille genera mortis ſubeūda eſſēt: ſatius fuiſſet mori q̄ turpiter uiuere. ſ. oſculādo manū. Deco℞. ſ. erat. ſ. honeſtū. Sic. ſ. oſculādo manū. Licet: quis. Noua ſigna. i. īditia mortis: q̄ īdicāt noua genera mortis. Mille gladii: mille genera mortis Populus: Ro. Vix ſæcula lōga deco℞: Vix decebat & honeſtū erat illis q hoc noīe uiri digni ſūt appellādi oſculādo manū cruētā: ēt ſi uita illa diuturna futura eēt: ſed cū uicturi tātiſp ſitis. ſ. dū Sylla uictor redeat q reliqas Marii trucidabit: q̄to minus uobis fuit: honeſtū manū illā oſculari.

Mille licet gladii mortis noua ſigna ſequant̄
Degener o populus uix ſæcula lōga deco℞ ē:
Sic meruiſſe uiris nedum breue dedecus æui:
Et uitam dum ſylla redit: cui funera uulgi
Flere uacat? uix te ſparſum p uiſcera bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Diſcerpſiſſe manus: aut te præſage malorum
Antonii: cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles feſtæ rorantia menſæ
Impoſuit: truncos lacerauit fimbria craſſos
Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectū uiolatæ ſcæuola dextræ.
Ante ipſum penetrale deæ: ſemperque calētes
Mactauere focos: parum ſed feſſa ſenectus
Sanguinis effudit iugulo: flāmiſque pepcit.

Viris: q uiri ſūt appellādi nedū honeſtū eſſet. Breue dedecus: qa nō uita ſed ignominia appellat̄. i. quia rediturus ē Sylla. q oēs illos īterficiet. Cui uacet: uacuū ſit. q. d. tēpus nō dabit: ſi quis uoluerit uulgi cadauera deflere: poſſumus cōmemorare quædā funera: ſed ſi oīa dicere uoluerimus tps nō ſuppetit. Flere: p flēdi. Bebi: ē aduertēdū ꝙ hic Lucanus cōfūdit hiſtoriā hāc: nam dicit quoſdā occiſos fuiſſe a Mario q cæſi fuerūt a Sylla: Nā hic Bebius nullo funere p manus ē laniatus iubēte Sylla: Sed alter fuit Bebius: q capta urbe a Mario occiſus fuit: ſed nō p manus laceratus ut hic dicit: Nā ut diximus quēdā numitorē & Bebiū p fo℞ milites mariani uncis traxere carnificū: ſed exiſtimo hoc feciſſe Lucanū: nō ꝙ hiſtoriā ignoraret: ſed qa de cædibꝰ Syllæ & Marii loqt̄ mixtim: ideo hiſtoriā & ordinē puertiſſe uidet̄: tamē Publiuſ Lentulus &. C. Nemiſtorius: Marcus Bebius: ī uia dep̄hēſi trucidati ſūt: ut oſtēdit Apianus. Vix: ordo cōfuſus ē. O Bebi uix uacat flere tibi innumeras manus coronæ īter carpētis mēbra diſcerpſiſſe te o bebi. Vix. ſ. uacat flere uulgi funera: nedū funera nobiliū. Innumeras: innumerabiles manus. Diſcerpſiſſe mēbra: qa ſine ferro lacerati ſūt. Inter carpētis: In medio carpētis: pricipiū ab ītercarpo. pis. Mēbra: Bebii. Aut. ſ. uacat flere. Te pſage malo℞: quia ſic diuinabat futura fata ſua Antonius: ideo pſage dixit. Nā hic Antonius uir cōſularis & clariſſimus orator occiſus ē & ,pditus a quodā ſeruo eo tamē nolēte. Marcū. n. Antoniū: ut Idē Apianus docet: ad fūdū quēdā fugiētē agricola diligēter occuluerat: benigneq; ſuſcepat: ſeruū deīde īduſtriū in diuerſoriū ire iuſſerat ut uinū emeret: cauponi uero cur diligētius uinū poſceret ingrēti: cām īſuſurrauit auribꝰ. Ille cū diſceſſiſſet: ,ppere ad mariū accelerās caupo rem apuit: qua pcepta Marius lætitia geſtiēs accurrit: ueluti opā necis eius ſuſcepturus: retinētibus eū amicis: Tribunus militū ad id facinus electus: cæteros ītra domū īmittit: quos Antonius dicendi pitia ſuauiſſimis detinuit ſermonibꝰ: multa uarie pieq; elocutus: donec Tribunus ipſe domū īgreſſus: milites īrētos ad audiēdū miratus: Antoniū pornate diſſerētē: adhuc īteremit: caputq; ad Mariū detulit: qd̄ illius Marii mēſis appoſitū ē. ſed audi genus crudelitatis īauditū nā dicit̄ Mariū manibꝰ caput illud ad ſe delatū uoluiſſe & cōtēplaſſe: & ī cōuiuio ſup mēſā tenuiſſe. Mēſæ feſtæ: Ideſt feſtiuæ ſ. Marii. Ora. i. caput. Laceris: ,p laceratis. Canis: Ideſt capillis: qa p crines caput eius trahebat: canis qa ſenior erat. Fimbria: miles fuit Marii q duos craſſos. i. patrē & filiū occidit ī penetralibꝰ domo℞ ſua℞: & ī mutuo alte℞ alterius cōſpectu obtrūcauit: ideo craſſos ī plurali dixit. ſ. patrē & filiū. Apia. tamē dicit ꝙ Craſſū cū filio una fugientē: quū hoſtes illū inſeqrent̄: filiū prius occidere maluiſſe: ipſe deīde ab īſequētibꝰ occiſus eſt. Tribunitio tabo: Nā cū ſeptimū cōſulatū ſibi Marius & Cina uſurpaſſet: ſtatī atq; ſimul magiſtratū īcœpūt: Liciniū tribunū plebis de ſaxo præcipitari iuſſerūt. Robora: Aduerte auditor ut dixi: nā cōfūdit hiſtoriā: nā qdā dicūt robora. i. ſedilia: ſed nō ita ē. Nā & Vale. dicit de robore precipitatus ē: nā erat locus ī carcere q robur appellabat̄ quo maleficio℞ gēus p̄cipitabat̄: ſic dictū ꝙ āte robuſteis arcis. i. ſcriniis ex robore factis: non fortibꝰ arcis īduebāt: deīde p̄cipitabant̄: hīc tracta ē cōſuetudo de robore p̄cipitatus ē. i. in loco illo: ita & hoc ī loco Lucāus ītelligit. Dici tamē pōt robora. i. roſtra ſāguine facto a tribuno militū: de quo diximus maduiſſe: obtrūcato ātonii capite: aut roſtra maduiſſe ſāguine ātonii: præto℞ ac cōſulū quo℞ capita ī foro ,p roſtris appēſa fuerūt: ut docet Apia. Scæuola: nō a Mario ſeniore iuſſus ē occidi: ſed a minore mario. Hic āt. Qu. Mutius ſcæuola pōtifex maximus fuit: q mortuo Mario ſēiore minoris marii iuſſu ueſtales ductus āte aras occiſus ē. Neglectū: uilipēſū: qa q̄uis pōtifex eēs: tamē religionē tuā cōtēpſerūt. Ante ipſū: āte tēplū deæ ueſtæ. Sed feſſa ſenectus: Sed iā īqt ſenior erat: ut uix poſſet ſāguinē effūdere cū occideretur. Flammiſq; pepercit: quia nec rogus ſanguine illius extīctus eſt. Sed melior: Scilicet fortuna.

Septimus hæc ſequitur repetitis faſcibꝫ ãnus
Ille fuit uitæ mario modus omnia paſſo
Quæ peior fortuna poteſt atꝗ omnibus uſo
Quæ melior:mẽſoꝗ homini qd fata pararẽt.
Iá quot apud ſacri cecidere cadauera portũ?
Aut collina tulit ſtratas quot porta cateruas
Tum cũ pene caput mũdi rerumꝗ poteſtas
Mutauit trãſlata locum romanaꝗ ſamnis
Vltra caudinas ſperauit uulnera furcas?

Septimus annus:quia ſepties cõſul fuit: & ſeptimo renunciauit cõſulatui cum Cinna. Modus uitæ. In ſeptimo cõſulatu mortuus eſt. Omnia paſſo.q.p.f.po.Quia nunc aduerſa:nunc ſecunda fortuna illũ comitata fuerat:nam hoſtis patriæ iudicatus Marius in exilium iuit:& minturnis in carcerem coniectus. Quæ melior:Scilicet quia triumphauit de Iugurtha:de Cymbris:de Theutonibus:& cõſul factus ultus eſt iniuriá ſuam. Menſoꝗ homini:Ideſt Mario qui omnia ĩpleuerat quæ fata de illo iudicauerát futura. Finis igiť hic fuit uitæ Marii. Fata:quia omnia ĩpleuerat a fatis prædicta: nam cum adhuc impubeſceret Marius & in agro morá ageret: ꝓhibent illum ueſtibus excepiſſe nidũ ab aquilla delatũ: in quo ſeptem pulli fere báť: cũ uero domũ ueniſſet una cũ hoc nido pẽtes admirati quæſierũt a uatibꝫ:qd illud portẽderet: Reſpõderũt hũc hominẽ ſepties ſummum magiſtratũ cũ impio cõſecuturũ: ergo fata parauẽrt. Iam quot : Hic neſcio qs qui a poeta loq introducitur ꝑgit narrare cladem ciuiũ Romanoꝝ: quæ fuit bello ciuili:quod inter Marium & Syllá geſtum eſt Marius quidẽ ſenior inumerabiliũ cladium aliaꝝ ſup alias auctor extitit Romanis: ſed iunior q patri ſucceſſit: haud ꝑuá calamitatẽ urbi Romæ intulit: cũ Sylla ſubacto Mitridate Romá fortior rediit: idꝗ cu Marius ſenior audiſſet: cum iá ætate cõfectus eſſet:ꝑtim dolore:ꝑtim ſenectute:diem ſuum obiit. Marius itaꝗ ſenior cũ uideret ſe nõ poſſe urbem aduerſus tantũ exercitum Syllæ defendere:ut tamen interea ulciſceretur inimicos ſuos ex ipſo ſenatu elegi iuſſit quoſdam quos in carcerem cõiecerat:& ſingulos eductos iugulandos mittebat ad marium iuniorem: deinde cum ex urbe egreſſus eſſet in Sanium ꝓfugit : & Lamponium & Theleſinum duces Samnitum ad auxilium Marii iunioris conuocauit:atrocius Pyrrho & Hánibale Aetruriam omnem atꝗ campaniá depopulati ſunt:iam Sylla ad urbẽ applicabat:dũ omnes copiæ ueniſſent ad ſacriportum & ad coliná portam cócurrerunt : ibi ſeptuagita milia hominum & amplius Sylla occidit. Cecidere:Pro ceciderunt. Sacriportum: eſt themeſis: & eſt locus non procul a præneſte urbe. Hinc:uidelicet ad ſacriportum erat. Marius .Illinc.uidelicet ad portam colinam Lamponius & Theleſinus oppreſſi ſunt Samnitum duces:& ſeptem milia ibi concidit Sylla:unde in magno diſcrimine fuit imperium Ro. ne ſubacti Ro. regerentur a ſamnitibus : qui antea a Romanis uicti fuerant. Marius illius clarioris marii affinis atꝗ cognatus: ut inquit Apianus: cum ad ſacriportum ueniſſet: copias in prælium educit: acriterꝗ ab eo pugnatum uigeſimum nondum egreſſus ánum:ſiniſtra acie inclináte:qnque peditum cohortes:duæ equitum:nõ expectata aliorum conuerſione : arreptis ſignis ad Syllam confugerunt:at tum primo Mario cladis origo emerſit:interfectiſque plurimis:reliqui præneſte fuga cõtendere. Quot cateruas.q.d. inumeras:& hoc fuit cũ Láponius & Theleſinus iúcti pyrrho Aetruriá & cápaniá depopulati ſunt: cũ ad urbẽ ueniſſet apud portá coliná:unde i magno diſcrimine fuerũt Romani: ſed Sylla diuiſo exercitu mariũ ad ſacriportũ: uná Láponiũ & Theleſinũ uicit. Caput mundi : Ideſt Roma. Tráſlata locũ: Quia in piculo fuit:ne impiũ Romanũ tráſferreť ad Sánites. Romanaꝗ ſamnis:Ideſt ſamnis populus ſꝑauit maiorẽ uictoriá ſe cõſequi tẽpore Syllæ: ꝙ apud furcas caudinas cõſecutus fuerit: tágit hiſtoriá Caius Victurius & Spurius poſthumius cõſules Romani : cum ducerent exercitum: cuius multi occiſi ſunt aduerſus Samnites qui Luceriá ſociá urbi populi Romani obſidebát.Duæ uiæ erát:una breuior: ſed circũdata collibꝫ ac ſaltibus:& ꝑ fauces duas igredi oportebat . Altera uero latior & lõgior erat:ſed quia res celeritate ĩdigebat:miſerũt Romani exploratores ad Sánites: ſed ſánites rati id quod futuꝝ erat.ſub habitu paſtorali miſerũt exploratores Romanis cũ gregibus & armẽtis. Romani ſtati ut hæc uident greges & armẽta diripiunt:paſtores captiuos ad Imꝑatorẽ ducũt: cõſules quærunt de cõditione Samnitum: paſtores reſpõderunt: Samnites omnes occupatos eſſe circa Luceriæ ruinam.ut eá caperent: quod romani credentes ſtatim ingreſſi ſunt fauces uiæ breuioris : uix ingreſſi ſunt cũm clamor exortus ſignificauit romanos hoſtibus eſſe circundatos : ut nullo modo exire poſſent : tandem cum fruſtra tentaſſent exire in collocutionem hoſtes uenerunt. Pontius uero Samnitum dux cum noluiſſet conſilio parere patris ſui qui iuſſerat filio ut omnes romanos interficeret : aut dimitteret: debilitatæ ſunt uires romanæ ut nullum ante bellum timuiſſent : quibus inſidiis ſub iugum miſſi ſunt omnes romani cũ maximo dedecor & clade ab illo põtio:&.cũ magna uictoria Sánitũ. Poteſtas reꝝ:Ideſt ĩpiũ romanũ. Romanaꝗ ſánis:Ideſt ſupra quá fuere clades romanoꝝ apud furcas caudinas cũ cõſules romani Luceriæ obſeſſæ ſuccurrere uellent : Hæc hiſtoria apud . T. Liuium ab urbe condita. Sperauit : Nam ſamnites ob hanc cladem ſperauerunt potius romanum imperium ſe conſequi poſſe:ꝙ tunc cum exercitum romanum clauſũ iter aguſtias caudinas tenuere. Caudinas: a caudio oppido quod haud procul inde fuit.

Sylla quoque immenſis acceſſit cladibus ultor
Ille quod exiguum reſtabat ſanguinis urbi
Hauſit:dūq̧ nimis iā putrida membra recidit
Exceſſit medicina modum.nimiūq̧ ſecuta eſt
Qua morbi duxere manus:periere nocentes.
Sed iam ſoli poſſent in ſupereſſe nocentes
Tunc data libertas odiis:reſolutaq̧ legum.
Frenis ira ruit:non uni cuncta dabantur.
Sed fecit ſibi quiſq̧ nefas ſemel omnia uictor
Iuſſerat.infandum domini per uiſcera ferrū
Exigit famulus:nati maduere paterno
Sanguine:certatū eſt cui ceruix cæſa parentis
Cederet:in fratrū ceciderunt præmia fratres
Buſta repleta fuga:permixtaq̧ uiua ſepultis
Corpora:nec populū latebræ cœpere ferarū
Hic laqueo fauces eliſaq̧ guttura fregit.
Hic ſe præcipiti iaculatus pondere dura
Deſiluit percuſſus humo:morteſq̧ cruento
Victori rapuere ſuas:hic robora buſti
Extruit ipſe ſui nec dū omni ſanguine fuſo
Deſilit in flāmas:& dum licet occupat ignes
Colla ducum pilo trepidam geſtata per urbē
Et medio congeſta foro.cognoſcitur illic
Quicquid ubiq̧ latet ſcelerū.non thracia tātū
Vidit biſtonii ſtabulis pendere tyranni

Sylla quoq̧ īmēſis:Sylla quoq̧ acceſſit Mario q clades romanoꝝ augeret: quas Marius ſenior & iunior ītulerat. Vltor.i.ut ptes cōtrariæ.ſ.ſyllanæ ulciſcerēt clades a Mario illitas: ipſe quoq̧ ſtragē fecit. Reſtabat:ſuperat urbi. Exiguū:quis exiguū eēt:tamē ille fuit ultor. Dūq̧ minus: dūq̧ recidere uult id ciuiū quod corruptū erat:recidit ēt quod ſanū erat: Trāſlatio ſūpta a medico q cū putridū ulcus incidere uult: piculū iminet:ne cū putrido ſanū amputet:quod feciſſe dicit Syllā ſupra modū. Qua morbi: uidelicet ea pte qua ira īpellebat militū aīos:ea ſecuti ſūt:ut occiderēt Marianos omnes:nā Sylla cū occidēdi nullus modus eſſet Catullū ex ītimis amicis eius. Et qs inquit finis erit cædis:nūdū.n. quos occidi uelis ſtatuiſti: & quos ſeruari uis:tū Sylla nūdū conſtitui: dic ergo quos occidi uis! faciā inqt ſylla: & ſtatī octigentos ciues romanos ꝓſcripſit:tū demū ſenatus tacuit tū Sylla duo talenta dedit illi q ſcriptos occideret: qꝫ āt iiuſtiſſimū erat ex eoꝝ bonis q occidebāt̃ ærariū fecit. Senatores quatragīta equites mille & ſexcētos ad mortē cōdemnauit teſte Apiano. hic.n.romanorū primus īuētus ē: q morte mulctaret:deſcripſit & præmia īterfectoribꝰ:iudicia his q accuſarēt: & ſupplicia occulētibus inſup aſcripſit:nulli inimicoꝝ ad extremū uſq̧ ſuppliciū pepercit:ueꝝ prætores:quæſtores: tribunos & quoſcūque alios q cū hoſtibꝰ ſimul quidpiā egiſſent ſūmis pœnis affecit. dicit ergo ante ſyllæ cōſtitutionē nocētes ſimul & īnocētes piiſſe. Periere nocētes: anteq̄ īnocētes pirent:cōſumpti ſūt prius nocētes omnes. Soli īnocētes:occiſis nocētibus:īnocētes ſupererāt:& demū ī īnocētes ſæuitū eſt: ūde aliqua utilitas ſperari nō poſſet: ūde qdā Qu. aurelius ciuis Romanus mediocris cōditionis uir:qui nec dicto nec facto neutrā læſerat ptē:cū in foꝝ ueniſſet:uidit nomē ſuū ī tabella ꝓſcriptū:Hei mihi tūc dixit prædia mea ī albano me pſequūt̃ uidelicet ꝙ ꝓpter agros ſuos ī albāo poſitos ꝓſcriptus erat:unde uix hæc uerba dixerat:tū ſtatī interfectores affuere:qui ipſum in foro ſtatim obtruncarūt. Tunc data:quia occidētibus decreta ſunt duo talenta:ſiue ſeruus dominum: ſiue filius patrem econtra, occideret. Reſolutaque:e frenis.i.prohibitione legum. Ruit.ſ. præceps. Non uni cuncta dabant̃: ſed ſibi quiſque diripiebat. Fecit nefas:quia occidit illos: quos uoluit: quia uictor Sylla iuſſerat.

Infandum domini: Quia decretum eſt præmium ſeruis:ſi dominum ſuum occiderent: frater fratrem:filius patrem. Certatum eſt:uidelicet quia filii certabant inter ſe uter prior occideret patrem. In fratrem:quia frater a fratre occiſus eſt. Buſta repleta fuga:ideſt fugientibus plena ſunt ſepulchra. Permixtaque uiua ſepultis: ideo quia uiua corpora latebant in ſepulchris. Latebræ feraꝝ: Tanta multitudo fugientium erat:ut illam cubilia feraꝝ capere non poſſēt. Hic laqueo fauces:cū aliter mortē fugere nō poſſēt ſe occidebāt ne occiderēt̃: & ſe ſuſpēdebāt laqueis. Hic ſe præcipiti:aliquis ſe de altiori pte ediū præcipitē dabat. Iaculatus.ſ.de ſūma pte. Præcipiti: ꝓno. Morteſque cru. Victori rapuer̃ ſuas:qa ſatius ducebāt eē ſibi ipſis īferre mortē: q̄ ī poteſtate hoſtiū uenire. Hic robora buſti:alter ſibi rogū ſtruxerat ut ſe ī eū iniiceret. Buſti:ſepulchri. Deſilit ī flāmas: .i.cum uix ſe iugulaſſet ſuperiiniciebat ſe rogo. Et dū licet.i.antequā occidi iuſſus ſit a Sylla: uel cū ſupereſſet aliquid ſāguinis. Colla ducū:ut Marii & cīnæ tælo ſupīpoſita p urbē geſtabāt. Medio cōgeſta foro: quia roſtris īponebāt. Illic:in foro. Cognoſcit̃: ī foro cognitū erat quicquid ſcelerū cōmiſerant & non corpora:ſed capita cæſorū in foro cognoſcebant̃ ſuſpēſa. Nō thracia:p ſimilitudinē oſtēdit crudelitatē q̄ uſi ſūt Syllani cōtra Ro.ciues:dicit ergo nō plura capita hominū:nec corpora ī præſepibus Diomedis regis Thraciæ occiſa fuiſſe ab equabus ſuis quæ hūanis carnibus ueſcebantur:Et non plura cadauera cæſorum fuerūt appēſa poſtibus Anthei gigātis:uel ad Aulā regis Enomai ī ueſtibulo:q̄ capita romanorū ī foro pēdebāt. Nō tātum.ſ.cæſoꝝ. Tyranni biſtonii:diomedis regis Thraciæ:nam biſtonia pars eſt thraciæ.

Poſtibus anthei libyæ:nec græcia mœrens
Tot laceros artus pyſaea fleuit in aula
Cū iam tabe ffuunt.cōfuſaq; tempore multo
Amiſere notas:miſerorum dextra parentum
Colligit:& pauido ſubducit cognita furto
Meque ipſū memini cæſi deformia fratris
Ora rogo cupidū:uetitiſque īponere flāmis
Omnia ſyllanæ luſtraſſe cadauera pacis:
Perque omnes truncos cū qua ceruice reciſū
Conueniat quæſiſſe caput:qd ſāguine manes
Placatos catuli referam? cū uictima triſtis
Inferias marius forſan nolētibus umbris
Pendit in expleto nō fanda piacula buſto:
Cum laceros artus æquataq; uulnera mēbris
Vidimus:& toto quāuis in corpore cæſo
Nil animæ letale datū:morēque nefādæ
Dirū ſæuitiæ pereunti parcere morti:
Auulſæ cecidere manus exſectaq; lingua
Palpitat.& muto uacuum ferit aera motu
Hic aures:alius ſpiramina naris aduncæ
Amputat:ille cauis euoluit ſedib9 orbes
Vltimaque effodit ſpectatis lumina mēbris.

Libyæ: nec libyæ.ſ.uidit tātū cæſorꝫ hoium. Antheus gigas fuit:qui e terra natus dr̄:q̄ſi gigenius.i.terra genitus:hic hoſpites qcūq; per libyā trāſirēt ad luctā inuitabat & uictos occidebat quorꝫ capita poſtib9 ſuis ſuſpendebat ut cæteros terreret:cum āt hercules ueniſſet ꝓuocatus ab illo nō recuſauit luctari:dū inter ſe luctātur:gigas ille uirib9 nō ualēs ſpōte humi cadere cœpit:& ſtatim a matre ſua.i.terra reſūptis uiribus fortior herculi uidebat̄:unde admiratus hercules cœpit diligētius cōſiderare qd nā illud eſſet ꝙ caderet:tūc ītellexit ipſū a terra fortiorē fieri:qua ꝓpter illū ſublimē ſuſtinuit:& pectori ſuo lacertis aſtrinxit: donec ipſum aſpirare coegit.ille uero pſtratus humi corpore ſuo lōgiſſimo planitiē illā oēm occupauit. Hæc græcia. alia fabula Oenomaus Rex pyſæ filiā hūit hippodamiā pulcherrimā: quā matrimonio deſpōſare uolebat hac lege ut qcunq; eā in curſu uinceret illa potiretur in mr̄imonio:ad hāc plures forma puellæ capti cū in certamē ueniſſent uicti ſūt & corpora cæſorꝫ iuuenū in aula œnomai ſuſpēſa ſūt:ut cæteri pterrerent̄:pelops tandē abiit:& corrupto myrtillo auriga puella potitus ē &c.dicit ergo nō plura capita in aula œnomai fuiſſe ſuſpēſa q̄ in roſtra populi ro.pēdebāt. Aulea pyſea.i.œnomai regis pyſæ. Cū iā tale.ſed cū inqt hic diu ſtetiſſent ſuſpēſa:tandē remiſſa ira data ē ptās unicuique cognoſcēdi ſuos. Fluūt.ꝓ fluxerūt: p̄ſens pro p̄terito. Illa corpa.ſ.cōfuſa:qa ſanie fluxere capita. Cōfuſa:qa non cognoſcebant̄. Notas.ſigna & inditia. Pauido ſub.co.fur.adhuc metuebant:q̄uis ira nō nihil extīcta eēt. Subducit.i.clā ſubripit. Meq; ipſū.fingit hoc poeta dici ab eo quē ipē loqui ītroducit q uix caput fr̄is ſui dicit cognouiſſe:q aliorū miſerias defleret. Imponere flā.i.cremare. Luſtraſſe:circuiſſe. Pacis ſyllanæ.pacē appellat finē cædis. Caput:fr̄is. Perq; oēs truncos.caput ipſum aptabā ceruici cæſorꝫ:donec īueni corpus fr̄is mei. Quid ſāguine.generaliter dixerat Ille qui ītroducitur a poeta cædē paſſim ī urbe factā:nūc ſpecialiter noīat nōnullos q crudeliter occiſi fuer̄t: īter quos Mariū iuniorē ducis ipius frēm:quē mariū dicit iubente Sylla ad ſepulchrū Catul tractū fuiſſe:& ibi tāq̄ uictīa occiſū mēbratimq; laniatū fuiſſe.confūdit hiſtoriā:nā Marius iunior p̄neſte obſeſſus a Lucretio Affella Syllanarū partiū uiro cū per cuniculū tentaret euadere:oīa ſepta intelligens cū Theleſino fugæ comite:ſtricto utrinq; gladio cōcurrit:quē cū occidiſſet ſaucius ipē īpetrauit a ſeruo ut ſe occideret:fuit & Marius ſenatorii ordinis uir:quē extīxit Sylla crurib9 brachiiſq; fractis:aurib9 præfectis.& oculis effoſſis apud Catuli ſepulchrū:aliquādiu ſeruatū:ut per ſingula mēbra moriretur:de hoc Mario intelligēdū ē. Inferias:ap.piacula. Catuli.hic eſt catulus: quem cum Marius occidi iuſſiſſet:orantibus amicis ut ueniam daret : nil aliud reſpondit marius:mori oportet:q cū ſenſiſſet Mariū īpetū in ſe facere cubiculo quodā incluſus ardentē carbonē hauſtus cōtumeliā hoſtis aufugit:nūc ergo Sylla q̄ſi placare uellet catuli manes:quē marius ſenior occidi iuſſerat Mariū ducis ipſius fr̄em ad ſepulchrū catuli trahi iuſſit: ut ibi tanq̄ uictīa imolaret̄. Marius.ſ.iunior frater. Pēdit ꝓ pepēdit:præſēs ꝓ p̄terito. Nolentib9 umbris.q̄ſi ītantā crudelitatē nec umbræ catuli qui iuſſus fuerat occidi a patre ſeniore mario laudabāt. Vmbris:Catuli: Nō.fan.nō dicēda deteſtāda. Piacula.purgamēta.declarat illas inferias. Inexpleto buſto.non ſaciato:qa ſaciari nō poterat Sylla cæde huius adoleſcentis Marii.Vidimus q a poeta ītroducit̄ loq : dicit hos ætate ſua uidiſſe. Aeq̄taq; u.m.qa quot mēbra erat tot uulnera ī eius corpore cōſpiciebāt̄. Corpore cæſo.q̄uis eēt intercifus uiuebat tamē.cū uitalia læſa nō eēnt:nā ſigulis articulis iuſſit eū īcidi ſilla:iuſſitq; oculos poſt oīa mēbra effodi.ut ſui corpis lacerationē uideret. Letale.mortiferū. Datū aīe.qa uitalia læſa nō erāt. Morēq; nefādæ.iaudtū crudelitatis genus.ſ.pcere morti peūtis:qa cū pibat morti tamē poterat. Morē ſæuitiæ.i.cōſuetudinē crudelitatis. Auulſus.d̄ſcribit qūo ītercifus fuerit. Palpi.lin..i.mouet̄.Mut:oqa mouebat̄ līgua:tamē uocē emittere nō poterat. Hic.i.alius ex ſatellitib9 ſyllæ Ille.alter. Euoluit or.i.oculos poſtremo euulſos. Lumina.oculos. Spectatis membris.i.poſtquam mēbra uidit tū oculos effodi iuſſit.

Vix erat illa fides.i.uix credi pōt crudele facinus: uidelicet unū caput accepiſſe tot pœnas quot mēbra in uno corpore ſunt. Sic molle.per ſimilē oſtēdit qūo laniatus erat Marius corpore toto. Nō aliter inquit q̄ moles quæ de mōte uel ſaxo uel rectis ceciderit in corpus alicuius & ipſū cōfregerit: ita erāt minuta mēbra Marii: aut certe erat talis q̄le eſt cadauer in undis maris iactatū: tandē a piſcibꝫ laniatū ī littus iacitur. Miſcenƭ.confundūtur. Mole.grauitate. Ruinæ.montis uel ſaxi: uel recti. Fracta.ſ.mēbra. Nec magis.& ēt Marius ita deformis erat interciſis mēbris: ſicut cadauera a piſcibus laniata. Quid pde

Vix erit ulla fides iam ſæui criminis: unum
Tot pœnas cœpiſſe caput: ſic mole ruinæ
Fracta ſub ingēti miſcētur pōdere membra
Nec magis informes ueniunt ad littora trūci
Qui medio periere freto: quid pdere fructū
Iuuit? & ut uilem marii cōfundere uultum
Vt ſcelus hoc ſyllæ cædeſq; oſtenſa placere
Agnoſcendus erat. uidit fortuna colonos
Prænestina ſuos cūctos ſimul enſe receptos
Vnius populū pereuntē tēpore mortis
Tunc flos heſperiæ latii iam ſola iuuentus
Concidit: & miſere maculauit ouilia romæ
Tot ſimul infeſto iuuenes occōbere leto
Sæpe fames pelagiq; furor: ſubitæq; ruinæ
Aut terræ cœliq; lues aut bellica clades
Nunquā pœna fuit: denſi uix agmina uulgi
Inter & exangues immiſſa morte cateruas
Victores mouere manus. uix cæde peracta
Procubūt. dubiaq; labant ceruice: ſed illos

re fructū. miror q; hoc fecerit Sylla uel ſatellites Syllæ. tamē perdiderunt fructum: quia deformauerƭ mēbra ſui inimici: ut Sylla inimicum ſuum Marium cognoſcere nō poſſet: quem ſi cognouiſſet gratius fuiſſet Syllæ. Iuuit.ſ.ſatellites Syllæ. Per.fructū: quia nihilo magis cognouit eū Sylla q̄ ſi alterius ciuis corpus eſſet. Agno.erat nō ita deformis eē debebat: ut cædes inimici eſſet grata ſyllæ cum finē cognouiſſet: Oſtēſaq; cædes.ſ.Marii Syllæ cædē oſtēdebāt. Vidit for. nobiliſſimæ Italiæ ciuitates.ſ.Spoletū, Sanniū & praeneſte ſub corona bona ſua uenierunt: quia trucidati fuerūt oēs: unde præneſte ueruſtiſſimū oppidū expugnatū & caprū ciuitas dicta ē eodē tpe: poſtq̄ oēs uenierūt bona ſub corona. Vidit col.en.recep. quæ crudelis mors fuit: & fortuna dicit quia ut inquit Stra.hēt pneſte fortunæ tēplum illuſtre: unde certa edunƭ oracula. Cū.p quādo. Vidit: colonos. Cūctos.appo.populū peuntē tpe unius mortis: Nam publica uilla ī cāpo martio erat: Nā domus oēs extra mœnia ſūt appellatæ uillæ: qa ibi plerunq; aliquid cum populo agebatur: ſi ſuperueniret hymber ſe in uillam illam recipiebant: ut recti eſſent: & illud uillicum officium appellabatur: in qua uilla quatuor milia deditorum inermium ciuium Romanorum Sylla iuſſit interfici. Fortuna præneſtinā. quia Sylla tria milia præneſtinorum nobilium municipia ſub corona uenundari iuſſit: & eos deinde ad unum iuſſit interfici: ſcilicet Spoletum Sānium: & præneſte in uilla publica in campo Martio: uilla appellabatur: quod extra mœnia erat publica: quia populus Romanus eam ædificari fecerat: ut ſi quando hymber ſubitus ſuperueniret eo confugerent: in hac uilla quatuor milia Sylla iuſſit interfici: tunc in ſenatu clamor ingens exortus eſt: tunc Sylla inquit non admiramini: q; nonnulli praui caſtigantur: quare quieſcite: & uerba mea aduertite. Ouilia.appellauit ſepta illius domus publicæ: ubi hos iuſſit interfici. Hanc uero hiſtoriam Apianus ita refert: dicit enim q; Lucretius Affella præneſte recepta: ſenatores omnes qui cū Mario ea in urbe geſſiſſent bellum: partim interfecit: partim in uincula coniecit: quos Sylla ſubinde adueniens neci tradidit: iuſſitque ex præneſte ſine armis in campum prodire omnes qui ī urbe moram duxiſſent: Ex his quoſcunque ſibi utiles: paucos tamen e cæteris elegit: reliquos in tres partes ab inuicem diſtinxit: Romanos Sannites & Prænſtinos: cum diuiſi forent Romanis in primis per preconem annunciat: quoniam morte digna perpetraſſent: Veniam illis elargiri: reliquos confodi iuſſit: mulieribus eorūque filiis libere abire permiſit: ac ciuitatem diripuit hoſtiliter: opibus quidem refertam maximis in hūc igitur modum præneſte capitur. Populum pereuntem tempore mortis unius: ſubaudi fortuna uidit populum præneſtinum mori in tanto ſpacio quanto ſolus homo periret: nam omnes ferme eodem momento interfecti ſunt. Vnius ſcilicet hominis non unius mortis. Tot ſimul infeſto. hoc dicit uel peſtilentia uel fame: uel bello: tot iuuenes ſimul periere: ſed uno tempore tantam fuiſſe multitudinem dānatam nunquam auditum eſt: ſicut Sylla nunc iuſſit eos interfici. Occūbere leto. ideſt mori. Fame. quia fame multi iuuenes periere. Pelagique furor. ut naufragio. Subitæ ruinæ. ut tectorum. Cœlique lues. ideſt peſtilentia. Clades bellica. quia bello multi periere. Clades ſanguinis. Pœna. ſcilicet q; tot damnati occiderentur nunquam auditum eſt. Vix agmina uulgi. tanta multitudo cæſorum marianorum erat ut caderent: ſeque ſine labore ſatellitum necaret: ideo non opus erat gladiis ſatellitum. Vic.mo.ma. nā cadētes inter ſe cōcidebāt. Immiſſa mor. qa mors furere uidebaƭ īter eos: cū alius ſuper alium iaceret. Peracta cæde: ideſt occiſione. Procumbūt antequam morirētur: metu concidebāt.

Magna premit ſtrages.pagũtq; cadauera ptẽ
Cædis:uiua grauis elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti ſedit ſecurus ab alto.
Spectator ſceleris:miſeri tot milia uulgi
Nõ piguit iuſſiſſe mori:congeſta recepit
Omnia tyrrhenus ſyllana cadauera gurges
In fluuiũ primi cecidere:in corpora ſummi
Præcipites hæſere rates:& ſtrage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis ĩ æquor
Ad molẽ ſtetit unda ſequens:nã ſãguinis alti
Vis ſibi fecit iter:cãpũq; effuſa per omnẽ
Præcipitiq; ruens tyberina in flumina riuo:
Hærentes adiuuit aquas:nec iã alueus amnẽ
Nec retinẽt ripæ:reddũtq; cadauera campo:
Tandẽ tyrrhenas uix eluctatus in undas:
Sanguĩe ceruleum torrenti diuidit æquor
His ne ſalus rerum felix his ſylla uocari:
His meruit tumulũ medio ſibi tollerẽ campo:
Hæc rurſus patiẽda manẽt:hoc ordine belli
Ibitur hic ſtabit ciuilibus exitus armis:
Q uãq̃ agitãt grauiora metus multũq; coiẽt
Humani generis maiore in prælia damno
Exulibus mariis bellorum maxima merces

Dubia ceruice:quia incertum erat ãn mortui eſſent. Strages præmit.quia alius ſuper alium cumulabatur: Peraguntque ca.partem cædis.quia mortui uiuos occidebant cadẽdos ſuper eos. Partem ſcilicet eorum qui mortui non erant:declarat. Graues trunci.ideſt grauitas illorum truncorum. Elidũt ſuffocant:ut eliſos oculos.i.oppreſſos dicimus. Intrepidus.Sylla in ſuggeſto conſedebat oĩa conſpectãs tanquam ſi ad ſpectaculum conſtitiſſet. Securus. ſine cura. Alto.in ſuggeſto. Non piguit. non graue fuit Syllæ. Congeſta.omnia cadauera ſyllana recepit .Gurges tyrrhenus.i.tyberis tuſcus:qui parti ut ĩquit Strrbo per ætruria excurrit:deinceps ipſam diſterminãs:primum quidẽ ab ea diuidit umbriam: poſtea uero Sabinos & Latinos:Romæ ad littus uſque finitimos ex Apẽninis autẽ montibus Tiberis effluuit:igitur omnia cadauera cæſorum iuſſit pro influentem tyberini cõiici:ita & egerat Marius: nã ut inquit Apianus:iuſſerat ne corpora humarẽtur: ſed fluuio immergerentur. Cõgeſta:cumulata. Syllana cadauera.i.quæ a Sylla cæſa ſunt. In fluuium primi cecidere:hoc dicit qui prius iactati fuerunt trahuntur ad mare:ſed ultimi in fluuiũ minime cadere poſſunt ob tantam cæſoꝶ ſtragem. Primi cõiecti in flu. In corpora.ſ.cecidere. Præcipites rates:qa cũ naues magno uẽto & remorũ impulſu agitarentur:tamem tãta uis cadauerũ erat ut tenerent. Præcipites:ueloces.ſ.remis & uẽtis impulſæ Interruptus:ĩterclusus. Vnda ſequẽs:ideſt que ſequebatur interrupta eſt mole cæſorum corporũ. Stetit: multitudĩe cadauerum unda detinebatur Prior amnis:prima pars amnis deſcendit ĩ mare ultima cadere non poterat:quia detinebatur aqua mole cæſorum. Ad molẽ ſtetit unda: ideſt aqua retenta eſt a mole cadauerum. Vis alti ſanguinis: abundantia ſanguinis traxit cadauera ĩ mare. Effuſa.ſ.ſãguinis uis per omnẽ campũ:ruẽſque in fluuium:adiuuit aquarum iter. Nec alueus ſpatium quod eſt inter aquam & ripam. Redeunt cadauera cã.emittunt corpora in terram:quæ cœperunt a terra. Vix eluctatus:ſcilicet fluuius repugnans in undas ſuas quas uehit e Thuſcia diuidit æquor cũ ĩſparſione ſanguinis:hoc eſt tanta fuit ſãguinis abundantia:ut ſuffocatis undis fluminis in mare prorũpẽs illi colorem imponebat purpureum. His ne. ſylla.n.reip.Ro.ſalus uocabatur:cum pro rep.pugnaret:ſed nunc tanta præditus fuit crudelitate ut hoc nomine dignus non uideatur.Inquit ita ſenex iſte meruit ne ſalus rerum uocari Sylla. His:ideſt ꝓpter hæc facta:q.d.minime. Fœlix. Sylla ĩ fortuna fœlix dictus:cum paruulus a nutrice ferretur mulier obuia Salue inquit puer tibi & rep.tuæ fœlix & ſtatim quæſita quæ hoc dixiſſet non potuit inueniri:alludit poeta dicens fœlix Apianus tamen ait imaginem Syllæ ex auro equeſtrem ante roſtra collocatam fuiſſe Cornelio Syllæ imperatori fortunato:ſic enim illum adulatores in hoſtes fœliciter pugnantem appellare cõſueuiſſe:quæ adulatio ſtabile: tandẽ nomen obtinuit refert item nonnulla legiſſe ĩ quibus Sylla ex decreto uenuſtum appellari ſe uoluit:quod non longe a fœlici & fauſto differre uidetur:Cornelium quoque ſe ipſum ultro nominaſſe meruit ne uocari fœlix:certe non:Sylla ſe in omnibus fœlicem uocari uoluit.Vnde filio ſuo fauſtum Syllam nomen impoſuit. Tumulum ſuabudi meruit ĩ campo Martio ubi in quadam magnifica ſepultura conditus fuit.Hæc rurrſus:reuertitur ad propoſitum:& oſtẽdit maiora eẽ quæ timent Romani q̃ ea quæ olim Sylla intulit. Patientia:male dicunt aliqui ꝙ participia uerborum deponentium in dus non inueniuntur.Hoc ordine.qualis fuit Syllanus:talis erat Pompeianus & Cæſarianus ordo eundi in bellum. Hic exitus:finis erit huius belli futuri:ut tot occidendi inter Cæſarem & põpeium:quot fuerunt occiſi inter Syllam & Marium. Grauiora quoniam illi pugnabant cauſa uindictæ ſed Cæſar & Pompeius Martem collaturi ut Romano potiantur imperio. Multum humani : maior pars humani generis congregatur in prælia maiori damno q̃ fuit illud Syllanum. Maxima merces bellorum:prima expoſitio.hanc enim Sylla mercedem maximam bellorum arbitrabatur:cum Roma rece

ꝑta foret Marianis factis exulibus alia expoſitio maxima erat merces marianis exulibus ut Romam rediměrent a Syllanis:& e cõuerſo ſylla faciebat. Maximã:ſuper omnem mercedem:ſed Pom.ac Cæſar nõ cõtẽtabãt hac mercede:quoniã maiorẽ affectabãt.ſ.ſeruitutẽ romanã. Hos alio fortuna uocas:o fortuna tu uocas hos duces ultra mercedẽ mittẽdi ꝑtes aduerſas in exiliũ. Olĩ:aliquãdo.Cõcurrũt Pom.& Cæſar potiũdi ĩperii gratia. Cõtẽtus.ſ.eo quo fuit Sylla. Sic mœſta ĩponit finẽ orationi ſenili:Senex.n. præteritæ memor calamitatis futuram Romanorum miſeriam lugebat. At non:quædam romæ præclara fuit familia Portia nuncupata.quæ a Tuſculo oppido

Roma recepta fuit.nec plus uictoria ſyllæ
Preſtitit inuiſas penitus quã tollere partes
Hos alio fortuna uocas:olimque potentes
Concurrunt.neuter ciuilia bella moueret
Contentus quo ſylla fuit:ſic mœſta ſenectus
Preteritique memor flebat metuẽſq; futuri
At non magnanimi ꝑcuſſit pectora bruti
Terror & in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat.ſed nocte ſopora
Parrhaſis obliquos helice cũ uerteret axes:
Atria cognati pulſat non ampla catonis
Inuenit inſomni:uoluentẽ publica cura
Fata uirũ:caſuſq; urbis cũctiſque timẽtem
Securũque ſui farique his uocibus orſus
Omnibꝫ expulſæ terris olimque fugatæ
Virtutis:iam ſola fides quã turbine nullo
Excutiet fortuna tibi tu mente labantem
Dirige me:dubium certo tu robore firma:
Nãq; aliique magnũ:uel ceſaris arma ſequũt
Dux bruto cato ſolus erit pacem ne tueris
Incõcuſſa tenes dubio ueſtigia mundo
An placuit ducibꝫ ſcelerꝫ populiq; furentes
Cladibꝫ immixtũ ciuile abſoluere bellũ:
Quæque ſue rapiũt ſcelerata ĩ prælia cauſe:

traxit originem decora fuit duobus claris uiris ſcilicet ceſorino & uticenſi catonibus.Huius uticẽſis catonis ſoror Seruilia nomine Iunio Bruto nupſit:de qua hic Brutus editus:præclaram mulierem Portiam Catonis filiã in uxorem accepit. Igit̃ & Nepos & gener erat Catonis:ad quẽ ſuam facturus ẽ orationem.Cũm enim tota ciuitas eſſet ĩ tremore ſolus Brutus ſine timore uidebatur:quoniã erat magnanimus.ideo auctor magnanimi Bruti dixit. Terror eſt in agente:utputa in bellis tremor in patiente. Et pars:ſubaudi non erat pars populi lugẽtis in tanta formidine rerum. Motus pauidi:ideſt q̃ homines pauidos efficit.Paraſis helice. legit̃ apud Homerum atq; Ouidium quandã adoleſcẽtulam caliſtonem dictam:iunonis inſtinctu in urſam fuiſſe conuerſam:quam ut aiunt in polum arcticum tranſtulit:quæ paraſis dicta eſt a Paraſa ciuitate Archadiæ de qua fuit oriunda uocabatur etiam helice. Ait itaque q; urſa iam flexerat curſus ſuos: quando Brutus ſe domum Catonis contulit. Atria: partem pro toto. Non ampla:quoniam neque libidini neque lautæ uitæ Cato ſtoicus deditus fuit. Cognati catonis:diximus Brutum Catonis nepotem &generum extitiſſe. Publica fata:de ſtatu ciuitatis cogitantem inuenit Catonem.Virum enim conſilii tota non oportet dormire nocte ut ait Homerus. Cunctis timentem:cunctorum gratia timore afficiebatur. Omnibus expulſæ: hæc oratio in deliberatiuo genere conſtituta habet honeſtatem:quoniam illud laudibus proſequitur quod ab omni uiro laudari deberet: ſuadet enim Catonem remanere domi a bellis ciuilibus abſolutum: quod officium ſuaſionis eſt boni uiri. Sola fides: o Cato ſolus es refugium uirtutis ab omnibus aliis remotæ aperte eſt exordium:nam captat beniuolentiam ab auditore:oſtendẽdo rem eius magnificam.

Fortuna:ſiue proſpera:ſiue aduerſa nunquã uirtute tibi excutiet:hoc eſt nullus rerum tibi uirtutem auferre poterit:fortuna eſt rei incertus euẽtus:alias ſtatum ſignificat. Nãque alii:arguit ab honeſto ut cæſarem aut Pompeium non ſequatur:ut alii faciunt imperiti. Inconcuſſa ueſtigia tenens:ideſt firma ueſtigia tenẽs in uirtute tueris pacẽ an bellũ gerere uis. Mũdo dubio.i.toto orbe ĩ bello & ĩ ſtultitia exiſtẽte uis tueri pacẽ:ac ſi.d.ſolus es ille q̃ pacẽ tueri d̃bes. An placuit abſoluere:dicimus abſouere.i.ꝑficere uñ de ueſtẽ abſolutã in oĩ re ꝑfectã appellamus: abſoluere ẽt eſt dãnatiõe liberatũ eẽ.Brutus igit̃ inqt o Cato uis ne abſoluere.i.ꝑficere bellũ ciuile te alicui ducũ fauẽte:uel abſoluere liberare duces.ſ.Pom.& Cæſarẽ: uel hoc bellum tantis ſceleribus implicitũ:& omnia trahit argumenta ab honeſto.Eſt autẽ ordo an placuit ſcilicet te ĩmixtum ducibꝫ ſcelerꝫ: & cladibus populi furentis abſoluere bellum ciuile. Scelerata: quæ nõ tuendæ libertatis gratia fiunt. Quæque ſuæ rapiunt: ſuaſit Brutus ne bellum ciuile ingrederetur.Cato a cõſequẽti:nã ſi ita inqt o Cato bellũ patieris:id ꝓbare uideberis:& cæteri libentius bellũ hoc ſuſcipiẽt.Nũc arguit hoc mõ.Cæteri inqt excuſari poterũt: q; aliq; cã ĩpulſi bellũ petãt:tu uero nulla excuſatiõis cã moueris:duæ ſunt cauſæ.ſ.ĩpulſiua & ratiocinatiua.Impulſiua ẽ q̃ ĩpellit hoĩem ſine cogitatiõe ulla nõ prius hĩta rõe ipſius rei.Ratiocinatiua ẽ quotiẽs prius diligẽtius cõſiderata re & rõe & eã accomodamus:cæteri hñt cauſam rõcinatiuam:quia uel cõmodi cõſequẽdi uel uitandi cauſa bellum petunt.

Hos polluta domus:legeſq; in pace timendæ
Hos ferro fugienda fames:mūdique ruinæ
Permiſcenda fides:nullū furor egit in arma.
Caſtra petūt magna uicti mercede tibi uni
Per ſe bella placēt quid tot duraſſe per annos
Profuit immunē corruptis moribus æui?
Hoc ſolū longe præcium uirtutis habebis
Accipient alios:faciēt te bella nocentem.
Nec tantū o ſupi liceat furialibus armis
Has ēt mouiſſe manus:nec pila lacertis
Miſſa tuis cæca telorum in nube ferantur
Nec tanta incaſſum uirtus eat:ingeret oīs
Se belli fortuna tibi:quis nollet ab iſto
Enſe mori quāuis alieno uulnere labens?
Et ſcelus eſſe tuū? melius trāquilla ſine armis
Ocia ſolus ages:ſicut cæleſtia ſemper
Inconcuſſa ſuo uoluuntur ſydera lapſu:
Fulminibus propior terræ ſuccenditur aer

Hos polluta domus.i.cauſa uitandi incōmoda. Hos ferro.fug.fa.hoc cā cōſequēdi cōmodi.Fides ſub audi ſemper rapit a ſupioribꝫ:alii.n.promiſerunt ſeq Cæſarem uel Pom:etiā ſi rueret mundus:ideo pro miſſa fides ruinæ mūdi trahit aliquos. Polluta:nocens.Domus qui delictū aliquod cōmiſerūt uel paricidiū:uel adulteriū.uel furtū:unde libēter bellū hoc amplectunť:ut poſſint effugere ſuppliciū quo dānati ſūt. Leges:declarat uidelicet quia īprobis pœnā ſtatuūt: In pace.i.quia in bello impunitas ſcelerum amatur:ubi ſperat unuſqſq; licenter uiuere.Hos furto.cā cōſequēdi cōmodi. Fugiēda ferro:adeſt timēda bella. Fames.i.paupertas:quia in bello ꝓficiſcunť paupertate ducti. Hos.i.alius .ſ. rapit quibus ſua diſplicēt:aliena appetunt ergo pauperes. Permiſcenda fi. qa fide aſtricti ſequūť alii cæſa.alii Pom.quā ſeruare nō poſſunt ſine mūdi ruina: neceſſe ē ergo ut ruat mundus. Nullū fu. nemo ira ꝑcitus ad hoc bellū ꝓficiſciť.q.d. tollerabilius eēt ſi ira & indignatione & inimiciciaꝝ moti bellū peterent:ſed cū ſpe cōmodi hoc faciant iniuſtior cā eſt Mercede.ſ.quā uterq; dux militibus ſuis promittit. Tibi uni:Validū argumētū cur nō debeat īpe huic bello intereſſe:quoniā nulla cā excuſabili hoc feciſſe uidebiť:nā alii cā uitandi incomodi: tu uero cupiditate uideberis bello intereſſe. Quid tot:arguit a iuſticia:nā qui innocentiam per omne tēpus uitæ ſeruauit:debet in ea perſeuerare:nam ſi bellū petis innocentia tua corrūpetur a nocētia & ab officio innocentis & integri uiri deſiſtes: ergo debes te o cato mouere ante acta uita ut nolis innocentibus connumerari. Tibi:o Cato. Immunē:criminis inexpertē. Corruptis moribꝫ:cum mores totius mundi cupiditate corrupti fuerūt:tu uero incorruptus es. Quid profuit.q.d.nihil ſi bellū hoc petieris. Hoc ſolū:o Cato hoc præmiū conſequeris: nam cæteri in caſtra nocentes proficiſcētur: tu uero innocens ut præmiū ꝓficiſceris nocēs efficieris: ergo a bello deſiſte:quod te nocentem facit. Præciū:hyronia:īmo pœna erit. Alios nocentes. Nō tātū:nūc ꝑ exclamationē deteſtať hoc cōſiliū:ut nolit Cato bellis ciuilibꝫ intereſſe.O ſuperi ꝓhibete hoc nephas:ne hoc bello Cato uiř innocēs ſe inſerat:ſi uero o Cato hoc feceris tibi uni cædes aſcribētur:nā ſi quis uulneratus fuerit dicet ſe periiſſe magis tuo telo ꝙ aliorū:maior ergo ꝑs huius belli tibi aſcribeť. Feralibꝫ.i. letiferis uidelicet mouiſſe manus. Has: ſcilicet Cato. Nec pila lacertis.i.ne tua brachia feranť in cædē romanorū. Pila ſunt tela romana. Ferātur.ſ.temere: ideo cæca nube dixit. Eat incaſſū. euaneſcat: nā ſi ſemel te immiſcueris ſceleſtis ciuibus tua oīs uirtus periſſe uidebitur. Ingerit:inculcabit ſe tibi. Quis nollet.q.d.oēs. Mori: ꝗ occidi cupientate. Labens:cadens. Alieno uulnere.i.alterius militis:tamē te auctorē fuiſſe cædis ſuæ dicet. Melius o Brute diſſuaſti ꝙ nō ſit ꝓficiſcēdū in bellū:ſed nūc ſuade qd ſit faciēdū:nā nō ſatis ē ꝙ monueris qd ſit fugiendū:niſi ēt quid ſit faciēdum.Hoc ergo dicit Brutus o Cato cōſiliū tuū debet hoc eē:ut a bello ciuili remotus in aliqua regione ſolus ꝑmaneas:& ibi tua trāquilitate aī fruaris:& per ſimilē oſtendit ut ſecurus uiuat in ſolitudīe a ſceleſtis hominibꝫ remotus.Nā queādmodū altiora cœli nō ſentiūt ꝑturbationē illā:ullāq; uētorū:uel fulgurū:uel fulminū ꝓcellā:ita tua mens quæ cæleſtibꝫ cōpanda eſt oī perturbatiōe uacare debet. Solus:o Cato. Melius:ꝗ hunc uel illū ducē belli ciuilis ſeqris. Sicut:fac ut eandē ſerues ſtabilitatē ꝓpoſiti tui quā ſydera ſeruāt quod ab initio ſibi īpoſuit diuīa ꝓuidentia ab eo nō declinat ita & tua mēs quæ cæleſtibꝫ cōparari pōt &c. Cæleſtia ut ſol:luna ſemp eodē motu ſuū curſū perficiunt hinc ē ꝙ Stoici crediderūt ſtellas:& nō ſolū corpora cæleſtia animata eē: ſed ēt terram mare deos eē ſicut Cicero ēt oſtendit dicens:Solē lunā ſtellas: & nō ſolū corpora cæleſtia:ſed ēt terrā mare deos eē:quia regūtur rōe quadā:& ꝙ oīa animata intelligentia permaneāt:nam cū uidemus ſolē & lunā ſempet eadē ratiōe moueri:nec unꝗ a curſu ſuo declinare:id ſine rōe non poſſe fieri arguebāt:& rōem hr̄e non poſſe:niſi animata eēnt:ſed ualde decepti ſunt.non.n.aīata ſūt cæleſtia:ſed deus diuina ꝓuidētia angelū uel ſpiritū ſiue intelligētiā ut theologi dicūt īpoſuit cæleſtibꝫ:qua regunť & gubernāť:& ideo nō ſine ſūma rōe mouenť Suo lap.diuīa ꝓuidētia hoc faciēte. Ful.cæleſtia ꝗ ī alto ſublata ſūt:nullā aeris ꝑturbationē ſētiūt:ſed craſſus hic aer humilior et terræ ꝓpingor ſuccēdiť fulminibꝫ:ſic tu o Cato:&c. Aer ꝓpior terræ.i.Craſſus.

Ima telluris:ideſt pars inferior terræ & pluraliter hæc ima declinauit. Vētos:hic aer terræ propiquior in nubib9 inuoluitur & e nubib9 ignes ætherei erūpūt qui pacē & trāquillitatē hanc perturbēt. Tractus que coruſcos:ſignificat fulgura quæ ſciſſis nubibus erūpere uidenť. Olympus:ps cæli altior: Olympus excellenti uertice mōs theſſaliæ tātus attollitur:ut ſūma eius teſte Solino cœlum accolæ uocēt:ara ē in cacumine ioui dedicata:cuius altarib9 ſi qua de extis inferantur nec difflātur uētoſis ſpiritibus: nec pluuiis diluūtur:ſed uoluēte anno cuiuſmodi relicta fuerit:eiuſmodi reperiūtur:& oībus tempeſtatib9 a corruptelis aurarū uidicatur quicquid ibi ſemel ē deo cōſecratū. Litteræ in cinere ſcriptæ aduſq; ad alterā āni cærimoniā pmanent. Excedit:ſuperat nubes nā ætherea regiōe nō nubes nō uenti ſunt:ſed oīa qeta ſūt. Lege deū:hoc deo℞ uolūtate factū eſt ut oīa cæleſtia ſint quieta. Minimas re℞.i.hūiles res & terræ ꝓpinqs perturbat. Sūma.i.alta Quā læṫæ cæſa:ē alia rō cur nō debeat bella ciuilia ſequi Cato:ne uidelicet cæſarē licētia augeat armo℞:nā ſi cæſar uiderit te eē ſecutū Pom.ciuilia bella mouētem gaudebat:& licētius arma cōtra rēp. ſūmet: & dicit Cato arma ſūpſit:ſic cæſar ſūmeť pōt. Quā:ꝓ qtū Lætæ:letabiť inqt cæſar ꝙ tu bellū ciuile ſuſcepis Nā plata:ꝙ pō.ſeqris non dolebat cæſar: nā ſe ſatis placuiſſe Cat.exiſtiabit:cū bellū ciuile a Cat. ꝓbabitur: Diuer.inimica. Magni.pom. Prælata:ātepoſita. Nimiū pla.ſibi:dicit qre nō dolebit qa ſi Cat. placet bellū:& ipi Cæ. magis placet:q eiuſdē ſententiæ ſūt:idē approbāt & improbāt. Pla.ſ.Cat. Pars magna:alia rō:ſi tu bellū ciuile ſecutus fueris te Pō. ſubiicies:ſicut ciues oēs Ro. pati ſunt ſeruire Pom. imo oēs Pom.ſolicitant ut bellū hoc ſuſcipiat:quoniā ſeruire pati ſūt:ſi tu idē feceris:oēs ſerui tūc erūt pter cæſarē:ſed tu aīum tuū ita inducis:ſicut cæteri faciūt:ut te Pom.ſubiicere uelis. Solicitāt.ſ.pom:ut uelit impiū ſubiicere cōtra Cæ. Quib9.ſ.pceribꝰ qui ſe Pom.ſubiiciēt:ſicut cæteri. Adde Cat.tūc oēs alii ſerui:ſed ſolus cæſar liber iudicabiť. Pars ma:qa ex maiori pte ſenatus īperiū Pom. demādabať:ut bellū ſuſciperet cōtra Cæ. Priua.duce.i.Pom.q eo tpe nullū magiſtratū gerebat. Cōſul.i.Marcel.& ſeruilius:quis cōſules eēnt tamē qa ī bello uidebāt pſtantiſſimū ducē Pom.eſſe iō ei priores partes dedere:q putabať huius belli optimus impator:quis priuatus eſſet. Subiuga Pom.ut ipe uelit ſe ſubiicere Pom.oēs quidā ſeruiūt:pter Cæ. Quod ſi ꝓ leg.ar.ſed ſi iquit Brutus o Cato hoc bellū uelis ſeq:ut ꝓ libertate & pſia pugnes:tibi dico me nec Cæſaris:nec Pō.hoſtē eē:poſt bellū uero me hoſtē fore uictoris aſſero:nunc uero ante uictoriā:me neq; Cæſaris:neq; Pom.hoſtē hēs. Pro leg.romāis:ut leges defēdāt aduerſus cæſarē qui iura oīa diuina & humana perturbat: Ferre ar. pro defēſiōe. Legi.pſiis:ꝑ defēſiōe legū pſiæ. Libertatēq; tu.ſ.aduerſus cæſarē qui eā ꝓſequitur. Poſt bellū uictoris hēs.ſ.brutū hoſtē uter eo℞ uictor fuerit eius hoſtis ero. Sic fa.ſic locutus ē brutus:ſed cato rſpōdit id qđ ſequitur. Sūmū brute nefas &c.In ſuaſiōe & diſſuaſiōe ſpectať honeſtū: utile:facile:delectabile & neceſſariū:& ecōuerſo cū aliqđ ſuadere uolumus ſi oſtēdere poſſumus id eē honeſtū:utile:delectabile: facile & neceſſariū:nihil ſupeſt qđ ad ſuaſionē afferre poſſim9:& ecōuerſo turpe iutile difficile triſte & nō oportunū in diſſuaſiōe eē dicius.ſi uolumus diſſuadere:hoc ēt dicit hic.ſed iter oīa neceſſariū maxium ē. Parū &.n.eēt id qđ ſuadere uolumus& honeſtū & utile eē ſi fieri nō poſſet.cū igiť brutus ſuadere conatus ſit ab honeſto uidelicet a iuſto:ne uelit itereſſe bellis ciuilib9 cato:idq; negare nō poſſet honeſtū eē:& īnocētiæ ſuæ cōuenire ut ꝓcul abſit a bello.In pricipio oratiōis ſuæ id cōfirmat cato:ſed ad neceſſariū confugit:oſtēdit quoq; honeſtū eē id qđ ſuaſerit brutus:tamē neceſſitate cōpelli ſe ait:ut una cū cæteris uelit pō. in bella ſequi. Fate.fatemur iquit cato eē:ut ſuaſerit brutus nefas ſequi cīle bellū ſed ſi ab eo abeſſe poſſimus id equs eēt:ue℞ cū nos fata cōpellāt quib9 reſiſtere nō poſſū:ſi qđ turpe in hoc erit:nō mihi: ſed diis erit aſcribēdū. Sequēť.ſ.eo. Quo fata:uolūtates deo℞: Virtus ſſēſus ē idē quē Euripides ī tragœ. Ecuba applicata poſuit:oē qđ neceſſe ē ſapiētib9 ſeruit:uidelicet neceſſitas ſeruit ſapiētib9: ſi neceſſe ē aliqd eē nēo reſiſtere pōt:ſi nō reſiſtit:ergo ſeruit neceſſitati ſapiēs ſed ille dicit ꝙ neceſſitas ſeruit ſapiēti:ſed recte dicit qūo neceſſitas ſeruit ſapiēti.Sapiēs.n.cū itelligit aliqd eē neceſſe facit id eē uolutariū:ſi neceſſe eſt ut hoc ſit:uolo ēt ut ſit:unde deſinit eē neceſſe:ita ēt hoc loco uolumus & nos ſeq bellū cīle:qa neceſſe eſt.

Imaque telluris tractus uētoſque coruſcos
Flāmarū accipiūt nubes excedit olympus
Lege deum:minimas rerū diſcordia turbat.
Pacē magna tenent:quā lætæ cæſaris aures
Accipiēt tantū ueniſſe in prælia ciuem:
Nā prælata ſuis nunquā diuerſa dolebit
Caſtra ducis magni:nimiū placet ipſe catoni
Si bellū ciuile placet. pars magna ſenatus
Et duce priuato geſturus prælia conſul
Sollicitant ꝓceresque alii:quib9 adde catonē
Sub iuga pompeii.toto iā liber in orbe
Solus cæſar erit.quod ſi pro legibus arma
Ferre iuuat patriis:libertatemque tueri
Nūc neque pompeii brutū nec cæſaris hoſtē
Poſt uictoris habes bellū:ſic fatur:at illi
Arcano ſacras reddit cato pectore uoces
Sūmū brute nefas ciuilia bella fatemur
Sed quo fata trahunt uirtus ſecura ſequetur:

Crimē erit ſuperis: & me feciſſe nocentem
Sydera quis mundūq; uelit ſpectare cadentē
Expers ipſe metus? qs cū ruat arduus æther:
Terra labet mixto coeuntis pondere mundi
Cōpreſſas tenuiſſe manus? gētes ne furorem
Hæſperiū ignotæq; romanaq; ſigna ſequētur
Deductique fretis alio ſub ſydere reges?
Ocia ſolus agam? ꝓcul hunc arcete furorem
O ſuperi motura dachas ut clade getaſque
Securo me roma cadat.ceu morte parentem
Natorum orbatū lōgum producere funus
Ad tumulos iuuat ipſe dolor iuuat ignib.atris
Inſeruiſſe manus cōſtructoq; aggere buſti
Ipſū atras tenuiſſe faces: nō ante reuellar
Exanimen quā te cōplectar roma tuūque
Nomē libertas:& inanē perſequar umbram.
Sic eat.immite romana piacula diui
Plena ferant:nullo fraudemus ſanguine bellū
O utinā cælique deis herebique liberet

Crimē erit ſupis:ſi oēs nocētes ſūt ego quoq; nocēs ero culpa deoꝝ. Crimē.i.culpa:arguit ergo a neceſſitate. Sydera:argumētū nemo neceſſitati reſiſtere debet:cū hoc negocii non poſſit fugere: neceſſe eſt itereſſe bello:ſed neceſſitati pendū ē: at uero ſequi bellū cīle negari pōt:nunc ꝓbat argumētū:cū tanta ſit totius orbis terraꝝ ꝑturbatio.quis ē qui īter ꝑturbationē oīum ſolus ipſe qeſcere uelit? ꝓbat a neceſſitate ſi totus orbis terrarū ꝑturbatus ē:nēo pōt eē trāqllus:& ꝙ ſit ꝑturbatus apparet:nā ſigna cœli ut mars &c.& mare terra ſignificāt uniuerſo orbi terrarū magnū & ineuitabile ꝑiculū inſtare. Expers metus:uideť hic cato philoſophi nō ſeruare grauitatē: quia dicit ſe terroris nō poſſe eē exptē philoſophus animū ita cōſtituere debet:ut nihil metuat:nihil ſpet: & nulli paſſiōi ſubditus ſit:ſed dicit ſe terroris non poſſe eē exptē.Aduertēdū ē āt ꝙ uir fortis:ſicuti oīs uirtus ī medio cōſiſtit:ita ipē mediū teneat: alioqn a uirtute ďſiſtit:ſiue ad extremū ꝑ exceſſū decliauerit:ſiue ꝑ defectū ad aliud cōtrariū extremū decliauerit.uir fortis dr̄ q nō timet q nō ſpat:qui nō gaudet:q nō dolet:ſed timet tātū quæ ſūt timēda:Si uero nō timet q̄ ſunt timēda:decliare incipit ad extremū ꝑ exceſſū:nā appellať audax:Si uero timet ea q̄ nō ſunt timēda ꝑ aliud extremū declinat: nā timidus eē īcipiet:ſed quotiēſcūq; aliqs ꝑ exceſſū timēda cōtemnit pōt in audaciā & furorē īcurrere.Terror āt ē ſupra facultatē hōis:aut ſecundū facultatē: ſi ſupra facultatē cōſiderať dupliciter:aut ſecundū magnitudinē:aut ſecūdū magis & mīus:ſecūdū magnitudinē eſt:uerbi cā multi hoſtes maiorē terrorē incutiunt q̄ pauciores.ſecundum magis & minus eſt:ut ſi hoſtes uicini ſint magis timendi q̄ remoti: in hoc terrore poteſt ītrepidus eſſe uir ſapiēs & fortis:terror eſt ſupra facultatem hominis:de quo hic loquitur cui reſiſtere nemo poteſt:ut terræmotus: diluuium:īcendia: prodigia & cetera:quæ ſunt ſupra facultatem hominis:& ſi quis hunc terrorē nō ſentiret:iam non fortis:ſed inſanus & furens diceretur.Nunc ergo Cato dicit ſe timere hunc terrorē qui gentibus inſtat:qui eſt huiuſmodi:ut facultatem hominis ſuperet:quem ſi quis contēneret non furens fortis:ſed furens appellabitur:quod in ſequētibus probabit Cato ibi. Procul hunc arcete:&c. hic locus ex intima philoſophia tractus ē. Cōpreſſas tenuiſſe manus:ſūptum ē ex ꝓuerbio:nā dicer ſolemus cum oēs prouidēt periculo:iſte manus tenet cōpreſſas.i.el tene le mane incroxade. Coeūtis mūdi.i.corruētis.ſ.terræ:ideo terræmotū intelligit. Gentes ne furorē:totus orbis terraꝝ ad hoc bellū cōuenit.ego ne ſolus in ocio pſiſtā.q.d.nō. Gētes.ſ.ſequenť. Furorē heſp.i.bellū cīle. Ignotæ in extrēis terraꝝ ptibꝰ poſitæ. Reges alio ſub ſydere.i.alio climate hitātes q̄ Ro. Diducti fre.diuiſi ꝑ maria nauigā. ad hoc bellū. Procul hunc.quia nō eēt fortitudo:ſed potius amētia nō timere hoc bellū. Furorē.ſ.ꝙ oēs gētes timeant ego ſecurus ꝑmaneā. Clade:ciuili bello.Dacas populus.Getas po.in ſeptētriōe poſiti. Me ſecu..i.ſine cura manēte. Ceu morte:ego inquit nō aliter ero urbi Ro.ac libertati q̄ pater ſolet eē filio nā ſicut pater adeſt funere filii:nec ſolum uult adeſſe:ſed ēt rogū ſtruere:facē tenere:quā rogo ſubiiciat ut cadauer filii cremeť.ita ego interero exitio Romæ pr̄iæ & parētis libertati:dū ad finē ꝑuenero:nō deſinā intereſſe & ſi uerā libertatē retinere nō potero:umbrā ſaltē libertatis āplectar:dōec aliq ſit exitus. Orbatū: priuatū filiis. Producere fu.i.comitari pōpā funeris. Ad tumu.i.dum ferť ad ſepulchꝝ. Inſeruiſſe:imiſcuiſſe. Atirs:funereis.i.funereis ignibꝰ.i.quibꝰ rogus īmiſcetur ut cadauer filii cremeť Cōſtructo ag.bu.i. culmine & tecto erecto buſti.i.cadaueris cōburētis: unde buſtum dr̄ cadauer uſtū q̄ſi cōbuſtum. Ipſū ſcilicet iuuat pr̄em. Tenuiſſe faces.i.qui ſæpe mortuo filio faces ſubiiciat rogo. Inde ante reuellar:eodē modo me gera in ruinā patriæ & libertatis. Reuellar:a bello. Exanimē.i.mortuū. Tuūq; nomē: ideſt ſi uerā libertatē retinere nō potero:ſaltē nomē ipſius libertatis amplectar. Vmbrā:declarat illud nomē libertatis. Sic erat.quoniā ita diis placuit ut nullus ſāguis abſit huic bello ciuili. Piacula:ideſt nullla diuinatione facta. Nullo ſanguine:nec meo quidē. Sic erat qđ ē inſtitutū a diis. Immites īexorabiles:q exorari nō poſſūt ut impio ro.parcāt. O utinā:tātū abſit īquit:ut ego ſolus ueli a bello ciuili remotus eē: īmo ſi fieri poſſet ꝓ oībꝰ mori uellē:& me libēter ꝓ po.ro. & libertate deuouerē:exēplo decioꝝ.Duo fu/

rũt Deciꝰ pater.ſ.& fi.alter bello galli.ſe deuouit:alter latio cũ̃uterq̃ dux.ſ.Decius & mãlius cũ.ſ.latinis ſeq̃nti die cõgreſſuri eẽnt:hũerũt in ſõniis:cuius exercitus dux piret:uictoriã hẽret:ubi luxit inte ſe cõicar̃t cõſiliũ de ſõnio ꝙ unicuiq; appuiſſet:cũ eadẽ ſpẽs unicuiq; uerſata eẽt inter ſe ita cõparũt ut ſi altero cor/ nu milites pedẽ referrẽt:tũc impator ſe deuoueret ꝓ oĩbus:forte accidit ꝙ ſub ſiniſtro cornu ubi Decius cõſiſtebat:cohortes refugerẽt:cũ uero cognouit Deci.ritu Gabio cĩctus:ſe deuouit Prienate ſacerdote põ tifice maxĩo q uerba deuotiõis ſcripſit:ipſe deinde De.ꝓliũ ingreſſus:fortiter pugnãs occiſus ẽ:ut ex eo lo

Hoc caput ĩ cũctas dãnatũ exponere pœnãs
Deuotũ hoſtiles deciũ preſſere cateruæ
Me geminæ figant acies:me barbara telis
Rheni turba petat.cũctis ego peruius haſtis
Excipiam medius totius uulnera belli
Hic redimat ſãguis populos.hac cæde luatur
Quicquid romani meruerũt ꝑdere mores:
Ad iuga cur faciles populi:cur ſæua uolentes
Regna pati pereũt me ſolum inaudite ferro
Me fruſtra leges:& inania iura tuentem
Hic hic pacẽ iugulus finẽque laborum
Gentibꝰ heſperiis:poſt me regnare uolenti
Non opus ẽ bello.qn publica ſigna ducẽque
Pompeiũ ſequimur:nec ſi fortuna fauebit
Hũc quoque totius ſibi ius ꝓmittere mundi
Non cõpertũ ẽ.ideo me milite uincat
Ne ſibi ſe uiciſſe putet:ſic fatur & acres
Irarum mouit ſtimulos:iuueniſque calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea phœbo gelidas pellente tenebras
Pulſatæ ſonuere fores:quas ſancta relicto
Hortenſi mœrens irrupit martia buſto

co ubi ſe deuouerat hoſtes ceſſere:tãq̃ ꝓcella ingẽs ꝑcuſſiſſet ipſos:& uictores fuere Ro.eodẽ mõ fi.ſe deuouit bello gallico:itidẽ.d.cato de ſe &c. Diis ce li.i.ſupis. Herebi.i.ſerni. Pœnas cũct.i.pœ.cũctoꝶ. Cateruæ ho..i.multitudĩes hoſtiũ. Geminæ ac. hinc cæ:inde põ. Rheni.t.qa germanos ſecũ duce bat Cæſ.uictos iuxta rhenũ. Cũctis ego puius.i.p cũctas et uaſtas ualles. Excipiã.u.i.a telis oĩum ſim uulneratus. Hic:demõſtratiue dixit.i.huius hõis cat. Luat.i.ſoluat qcqd ro.i.qcqd ſuplicii criã po. ro.meruere:id oẽ in meũ caput redũdet. Mo.ſ.ſce leſti. Per.ſoluere. Ad iu.q.d.populi.iquit nil me ruerũt:ut peant qa pati ſũt pere uictori:ergo cũ cæ/ teri pati ſunt ſeruire uictori:ego uero qui pati non poſſũ ſeruitutẽ libẽtius ꝓ oĩbꝰ peam q̃ ꝓ libertate nõ pugnẽ. Ad iu.i.ſeruitutẽ:quia oẽs pati ſũt ſerui re:ego ãt ſolus ſeruitutẽ pati nõ poſſũ:ergo oĩa ma/ la in me ipm cõuertant. Me ſo.qui ſeruire nõ poſ/ ſũ. Me fru.leg.quia tã & ſi arma ſũpſeri ꝓ ſenatu: ꝓpriã:tamẽ uideo me fruſtra ſuſcepiſſe:non deero tamẽ:quoad uita mihi ſuperit. Hic hic:cõduplica tio q̃ ſemp uehemẽtiã aliq̃ igni. Hic iugu.ſ.Cato. q ſolus ẽ qui reſiſtat tyrãnis. Poſt me:poſt mortẽ meã. Nõ.o.ẽ bello quia nẽo erit q reſiſtat. Quin pub.ſig..nũc Ca.cõcludit aĩ ſu ſniam:ut ſeq̃tur Põ. q decreto ſena.arma cõtra Cæſ.ſũmit:nã hic bellũ cõtra Cæſ..iuſtius ſuſcipe uidet:ut ſena.auctorita/ te:q̃ſi pro pãtria & libertate pugnaturus ſit. Quĩ:ꝓ quid nõ ergo q̃ndo nõ ẽ huiuſmõi bellũ qđ cõtẽni poſſit:aut negligi ſeq̃mur Põ. Pub.ſig.quia aucto. ſenatus Pom.arma ſũpſit. Nec ſi for.fa.ſed ita ſe/ quar.Põ:ut ẽt parta uictoria impiũ po.Ro.eẽ uelit & libertatẽ ꝙ ſi aliter efficere uoluerit opinionẽ ſuã falſam eẽ inueniet:nec.n.ſibi cõcederet. Fauebit.ut pom.uicat. Hũc:põ. Ius mũdi:ut ipſe domĩus ſit orbis terraꝶ ſed po.Ro. Cõptũ:exploratũ ẽ Põpeio Necnõ bene cõpertũ duæ negatiões magis negãt more græco:ẽt ĩquit ſi fortũa fauebit:ut uincat:nõ debet ſibi ſoli imperiũ cõicare:ſed reip.Ideo me milite uĩcat.ob hanc cãm uictor ſit:ſi exiſtiet me milite nõ ſibi ſed reip.uiciſſe. Sic fa.& acres:hæc ubi dixit cato:quæ cõtra bru.i opiõnẽ erãt:ſed tamẽ his rõibus firma/ ta:ut aliter uideret facere nõ poſſe:quĩ bellũ ſeq̃ret q̃ſi tãti uiri auctoritate motus Bru.ad bellũ:& ĩpẽ accẽ ſus ẽ. Mo.incitauit. Fatus.ſ.cato locu.ẽ. Iuuenis calore:uehemẽtia q̃dã irritat iratũ brutũ:eo tamẽ aĩo et cõſilio:ut ſupius dixit:ut uictoris hoſtis eẽt. Ac.ma.ut bellũ gereret ꝓ defẽſiõe reip.. Inte.phœ.dicit qđ eodẽ tp̃e cõtingit:cũ Bru.& cato ĩter ſe cõſilia cõ icarẽt:ĩquit.n.eo in tp̃e cũ iã illuceſceret pulſaſſe fores martiã:q̃ relicto Ca.nupſerat hortẽſio:ſed more ro.obtẽtio facta ẽ ut mutuo ſibi uxores darẽt:ſed nunc mortuo Hortẽ.redibat ad Catonẽ ſupplex oratura:ut ſe recipet:ut ppetuo apđ eũ uiuere poſſet:qđ ẽt fa/ ctũ ẽ. Fo.ſ.ædiũ cato.. Pul.ſ.a martia. Sonuere:ꝓ ſonuert. Inte.ſ.dũ Cat.& Bru.cõſulunt ĩter ſe de bello ciuili. Pellẽte te.quia ortu ſolis nox diſcedit. Geli.quia ẽ humida & frigida. Virg.noctis lentus nõ deficit humor. Mar.ſãcta:nã pudiciſſĩa mulier fuit:q̃ caſtitatẽ uiris ſuis ſeruauit:nõ.n.pulſa a catõe: ſed ſpõte tradita fuit Hortenſio.Sic enim mos erat apud antiquos romanos:ut cũ ex muliere ꝓlem ſuſce piſſet uir primus:alio uiro poſſet tradere.Hac ãt Martia teſte Apiano Philippi filia plurmiũ oblectatus ẽ Cato.filioſq; ex ea genuit:deĩde Hortẽſio amico habendam tradidit ueteri cõſuetudine: cum ille filiorũ cupidus nuſquam mulieri fœcundæ cõueniſſet:hanc poſterius ex eo prægnantem domum reduxit: q̃ſi illa indigeret. Relicto buſto:ideſt hortenſio quem rogo combuſtũ reliquit. Irrupit.ſ.ædes catonis.

Quōdā uirgo:quæ uirginitate ſua primū Catōi cōiūcta fuit. Thoris:thalamo. Melioris mariti.i.catonis q melior fuit Hortēſio. Mox ubi:ubi fūcta ē officio apud catoné q; tres filios peperit:ſatis uiſū ē:& eā tradidit Hortēſio:ut illi quoq; filios pareret. Mox.deíde. Preciū merces.i.filii q ſūt p̄mia cōnubii:quoꝝ gr̄a matrimoniū cōſtitutū ē. Tertia iā ſoboles:qa filios tres peperat ī domo Catōis. Fœcūda:quæ puerpa fuerat. Penates:Hortēſii. Et ſāguíe m̄ris:qa filii hortēſii & catōis f̄res erāt ex p̄te m̄ris. Sed poſtq̄:ſed ubi ſepulchro mādauerat hortēſiū:ſqualore obſita uenit ſciſſis crinib:& atra ueſte īduta:neq;.n.aliter nouerat ſe placere poſſe Catōi:& his uerbis q̄ ſequunt eū ē allocuta. Cōdidit:collocauit more antiquoꝝ: q cineres urna reponebāt cadaueꝝ. Cineres.hortēſii cremati. Cōcita:cōmota miſerādo uultu qa adeo triſtis erat uultu:ut ītuētib cōmiſerationé mouere poſſet. Laniata:lacerata. Cōcuſſaq; pectus:qa ſibi plāgūt pectus. Cíeres ígeſta ſepulchris:qa cinere ex buſto hortēſii aſpſerat críes ſuos:qđ erat ſignū mœroris & triſtitiæ. Nō aliter placitura uiro:rō ē cur hac forma uenerat:nā ſi fuiſſet ornata:a Catōe repudiata fuiſſet. Sic.i.atra ueſte & ſordida. Dū ſāguis: Verba Martiæ ad Catoné. o cato īqt dū mihi facultas fuit p̄creādi filios : ego ſatiſfeci tibi & hortēſio ſicut iuſſeras:nūc poſtq̄ deſino a puerpio ad te cōfugi obſecrans ut me ſuſcipe uelis: & me uiuere patiaris: donec mortua ſim:& cū finis uitæ meæ uenerit ī ſepulchro ſcribat. Hic iacet Martia Catōis &c. Sāg.ſ. iuuenilis nā ī iuuene ſāguis & maiore q̄titate & calore īeſt q̄ ſenib. Vis m̄na.ſ.ut cōcipiēs pere poſſē. Fœta:dr̄ & grauida & pauloāte ptu leuata. Géinos maritos:poſtq̄ pepi ex te:deíde ex hortēſio : nūc reuertor ad te. Viſcerib laſſis:feſſis q̄ āplius cōcipere nō poſſūt. Exhauſta effœta & uacuata. Da:cōcede. Priſci tho.qa prío fuit cōiūcta tibi. Illiba.ícorrupta Nomé íane.ſine fructu coeūda. Liceat tumulo.ſ.catōis.ſ. ut ſepulchro meo ſcribat. Hic iacet Martia Catōis. Neq; dubiū:mihi cōcedas hoc cato: ut dubitari nō poſſit:an expulſa fueri a te: an tua ſpōte tradita Hortēſio:qđ ſi nō feceris negari poterit me tua ſpōte a te receſſiſſe.ergo ne ī hūc erroré īcidā obſecro te ut me ſuſcipias. Dubi.īcertū. In æuo:ætate futura. Expulſa q̄ſi īdigna cōnubio tuo. Tra.ſpōte tua. Nō me:nō ueni īqt ducta ſecūdis reb tuis : ut exiſtíes me nō amore tui : ſed potius fœlicitate reꝝ tuaꝝ ueniſſe:nā uiri amici ē amicū diliger̄ in reb aduerſis.ergo ne ī hūc erroré īcidā:cū ī r̄b aduerſis ad te ueneri ītelligere potes : meā erga te uerā amicitiā eē:ut tuaꝝ curaꝝ tuæq; fortūæ ſi particeps. Da mihi ca.nec īqt uelí me domi relíquas ī ocio:ſed tecū ī caſtra ducas:qa ſicut dignū ē ut Cornelia ſeq̄t Pō.ſic ēt nec Martia deſerat Cat.. In curas.i.tuaꝝ curaꝝ ſī pticeps. Cur reli.an reliq debeo ī pace. Cornelia:q̄ Scip.filia fuit:& mortua Iulia filia Cæ.Pō.ī uxoré duxit cor. Hæ flexere:nūc dicit qué effectū h̄ent p̄ces Martiæ : qa motus ē cato: Et tpa q̄q̄:q̄uis tépus eēt mínime idoneū nuptiis:tamē cū potuit:eā cato recepit. Alieō tho.i.míme nuptiis ídoneo:q̄obrē? Iā fato in bella:qa fata deoꝝ iā ī bella īpellebāt. Fœ.ſ.matrimonii. Vana pō.ne uidelicet pōpa magna cōmitteret̄ ſpōſa ad maritū. Sa.ſ.nuptiaꝝ:nā ī nuptiis ſolebāt ſuſcipe deos teſtes. Deos te.de ātiquo mor̄ hoc tractū ē a poeta:nā ī nup.ſecūdū quoſdā thalaſi.īuocabat̄:hæc hiſt.legit̄ apđ Li.ab ur.cō.li.i.puella q̄dā ſeruata fuerat:cū.n.ro.Sabi.rapuiſſēt:qdā pu.pul.rapiés ne ſibi arripet̄ p uī: thalaſii eē dicebat:hic āt Tha.magnus: & uir gratiſſimus romulo erat:unde nemo eā uiolare auſus ē.Sed eſt alia rō:dicūt.n.Thalaſiū uocari:eo q; ro.ātiqui Thalaſioné ī nuptiis calatū uocabāt p̄pter lanificiū:cuius labor præcipuus mulieris erat:huic rationi ſuffragatur:nam poſt utrunq; lana utebāt:ut ſignificarēt mulieré lanificii ſtudioſā oportere : ſic ī hiſtoriis legit̄ ītroductæ ſpōſæ priſco tépore ī terrā pellé ſternebant & colū fuſū ſecū geſtabāt.uirāt ianuā lana coronabāt:ūde p̄cul filamina lanæ:quib ſacerdotes haſtas tegebāt:hæc ſūt ſigna:quæ ī nuptiis fiebāt.

Q uōdam uirgo thoris meliora iūcta mariti.
Mox ubi connubii preciū merceſq; ſoluta eſt
Tertia iam ſoboles:alios fœcunda penates
Impletura datur geminas ex ſanguine matris
Permixtura domos:ſed poſtq̄ condidit urna
Supremos cineres miſerando concita uultu
Effuſas laniata comas:contuſaq; pectus
Verberibus crebris cíereſq; ī geſta ſepulchris
Non aliter placitura uiro ſic mœſta profatur.
Dum ſanguis inerat:dum uis materna pegit
Iuſſa cato.& geminos excepi fœta maritos
Viſceribus laſſis:partuq; exhauſta reuertor
Iam nulli tradenda uiro.da fœdera priſci
Illibata thori:da tantum nomen inane
Connubii:liceat tumulo ſcripſiſſe:catonis
Martia: nec dubium longo quæratur in æuo
Mutarim primas expulſa an tradita tædas
Non me lætorū comitem:rebuſq; ſecundis
Accipis:in curas uenio partemq; laborum.
Da mihi caſtra ſeq:cur tuta ī pace reliquor
Et ſit ciuili propior cornelia bello?
Hæ flexere uirū uoces:& tempora quanquā
Sint aliena thoris iam fato in bella uocante
Fœdera ſola tamen:uanaq; carentia pōpa
Iura placent:ſacriſq; deos admittere teſtes.
Feſta coronato non pendent limine ſerta:

Inſulaq; in gemino:diſcurrit candida poſtes
Legitimæq; faces gradibuſq; acliuis eburnis
Strat thorus.& picto ueſtes diſcriminat auro:
Turritaq; premens frontem matrona corona
Tranſlataq; uitat contigere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudoré
Luthea demiſſos uelarunt flamea uultus:
Balteus haud fluxos gẽmis aſtrixit amictus:
Colla monile decẽs:humeriſq; hærẽtia primis
Suppara nudatos cingunt anguſta lacertos
Sicut erat mœſti ſeruans lugubria uultus
Q uoq; modo natos hæc eſt amplexa maritũ
Obſcita funerea celatur purpura lana:
Non ſoliti luſere ſales:nec more ſabino
Excipit triſtis conuitia feſta maritus:
Pignora nulla domus nulli coiere propinqui:
Iunguntur taciti contentiq; auſpice bruto:

Inſula.ſ.lanæ. Legitimæ faces:quæ quiq; ſecundũ leges multis rationibus erãt:uel ꝙ impar numerus ſicut in pleriſq; melior ẽ:ita in nuptiis par uero numerus ĩterualla ſuſcipit: & paritas repugnat:& aduerſatur:uerbi cauſa quatuor repugnat:interuallum inter duo & duo:& paritas aduerſatur:quia quot primi: duo ſunt totidem & reliqui:& ĩ hac pte duo in illa duo ergo repugnat. Impar numerus oĩo ſcindi nõ poteſt:& ſi diuidatur aliquid cõmune utriq; reliquiť.uidelicet quiq;: ſi diuidatur duo & duo unũ relinquiť ꝗ utriq; cõiungeť:ita ſignificat non poſſe diuidi uiꝝ ab uxore:tanq̃ maſculus cũ fœmina miſceatur:uir ꝑ numerũ trinarium : fœmina ꝑ binariũ.nam uir eſt ꝑfectior muliere:ſic trinarius numerus eſt perfectior binario.maſculinus enim eſt numerus trinarius mulier uero binarius:nam trinarius numerus perfectior binario: in quo conſtat pricipium medium & finis:binarius uero ex principio & fine conſtet:iõ quĩque faces intererant nuptiis. Vel alia ratio:quia cum ſignum ſit pariendi non poteſt mulier plus q̃ quĩque numero uno eodemque partu naturaliter parere.Poſtremo etiã quĩnque deos precari ſolebant : & eos inuocabant qui connubio coniungebantur:ſcilicet Iouem adultum:Iunonem adultam.Venerem & dianam in primis:quam ad partus auxilium mulieres uocabant.Vnde Terentius.Iuno lucina fer opem. Gradibus eburnis:non habebat lecticam ex ebore. Acliuis:inclinatus. Diſcriminat:uariat. Auro:non ueſtibus aureis:ideſt auleis aureis tectus erat thorus. Frontem:ſponſæ. Corona turrita quia matronæ imponebant coronã nouæ nuptæ uerbenis floribus herbiſque factam. Turrita:quia in cincinato capite eminens corona erat. Planta: ideſt cauerent:ne pede tangeret limen:tribus rationibꝫ:quia nec Sabinæ raptæ a romanis:cũ domũ ĩgrederentur:uectæ ſunt ultra limen:quia ſponſæ inuitæ eo ingredi uidentur.ubi pudorem ſuum amiſſuræ ſunt.aut certe ꝙ ſponſa domo patris egreſſa:nec ad ſuos amplius deſcenſura:niſi in uita cum uiro ꝑpetuo permanſura proficiſcitur:unde apud Ro.axem currus ferebant. pro foribus currus cõburebatur: ut intelligerẽt illic ꝑpetuo ſe ꝑmãſuras ſponſas ſublato eo:eas erant aſportaturi. Nõ timidũ:ꝑgit adhuc dicere q̃ ĩ nuptiis fieri cõſueuerãt apud priſcos:quoꝝ nihil celebratũ fuiſſe cõmemorat ĩ renouatione matrimonii quod ĩter catonem & Martiã factũ eſt : dicit etiã Martiã uelo flameo fuiſſe uela tã flamẽ ſpẽs eſt pãni quo noua nupta tegi ſolet ad celandũ pudoré:& genus hoc flameũ appellať quo noua nupta oĩs bona cã uelabať.unde flaminea dr̃ uxor flaminis ſacerdotis : illo u tebať cui nõ licebat facere diuortiũ : erant ãt crocei coloris:quo ut dictũ noua nupta tegebať ut celaret pudoré:cũ noua nupta debet eẽ uerecund a:ſed ẽ ẽt alia cã ut ĩ hiſtoriis legiť: flãmeo utebatur flaminia uxor flamĩs:cui flamini nõ licebat facere diu ortiũ uſq; in ſenectuté : ergo ut ꝑpetuã oſtẽderet cõiunctioné futurã ĩter uiꝝ & uxoré hoc flameo utebãtur. Haud:ꝓ nõ. Baltheus.i.cingulũ. Gẽmis:ĩ gẽmatis fibulis. Fluxos amictus.i. fluẽtes:lõgos & ſyrma trahẽtes. Colla:hoc pertinet ad ornatum. Monile:ornamentũ colli.a munio dr̃ : quod pectus ãbit.Supparus ĩ ſingulari nume.maſ. generis ĩ plurali maſ.& neutri. Supparus ẽ auté puellare ueſtimentũ ꝙ alio noĩe dr̃ ſubucula q̃ſi ſubtila.i.camiſia:q̃a ſub aliis ueſtimentis ẽ poſita. Humeris herẽtia:q̃a mulieres faciebãt extremã orã ſuppari apparere ĩ ſũmis humeris & lacertos tegere:ut nõ nihil appareat in extremo lacerto:dicit ergo ipſis ornamẽtis:nõ tã exquiſite inſtructa fuiſſe Martiã Catonis:at noſtræ matronæ diẽ ipſũ cõſumũt ĩ ſe ornando. Primis humeris:ĩ prima parte humeroꝝ. Sic erat : ſed quẽadmodũ interfuerat funeri uiri ſui hortẽſii pauloante ſepulti ita ſe Catoni obtulerat. Mœſti cultus:quo comitata eſt hortẽſii funus. Purpura:quia etiã ſi purpurã hẽbat:tamẽ atra ueſte & liuida tegebať. Funera lana: ueſte ferali:q̃ funeſtis conueniret. Non ſoliti luſere ſales:non uerſus ioculares auditi ſunt : quos iactabat in ſponſos: ut nimiam læticiam temperarent. Sales :ioculares uerſus. Luſere:pro luſerunt Feſta conuitia:idẽ ioculatoria:q̃ iactabãt ĩ ſpõſos:& ipſos mordebãt uerſibꝫ tã urbanis:ut læticiã temperarent. Pignora.ſ. conuenerunt .i.nulli affines utriuſque familiæ ĩterfuerũt. Propinq:declarat.. Iunguť taciti:ſine ſtrepitu & cãtu tibiaꝝ. Auſpice bruto:ad ãtiquã cõſuetudiné reſpexit:nã ſicut Ci.ĩ lib.de diuĩatõe ait Maiores quõdã nil publice q̃dé priuati ue gerebãt niſi auſpicatu.i. cũ auſpicio qué moré nũc ĩ his nuptiis declarat omiſſa re nomẽ tãtũ declarať:q̃a ſatis fuit ĩtereſſe nuptiis nomen auſpicis.auſpiciũ uero captař nõ poterãt

Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem:duroq; admiſit gaudia uultu:
Vt primum tolli feralia uiderat arma:
Intonſos rigidam in frontem deſcēdere canos
Paſſus erat:mœſtamq; genis increſcere barbā
Vni quippe uacat ſtudiis odiiſq; carenti
Humanum lugere genus.nec fœdera priſci
Sunt tentata thori:iuſto quoq; robur amori
Reſtitit: hi mores:hæc duri immota catonis
Secta fuit:ſeruare modum finemq; tenere:
Naturāque ſeq:patriæq; impendere uitam
Nec ſibi ſed toti genitum ſe credere mundo.
Huic epulæ uiciſſe famē magnique penates.
Sūmouiſſe hyemem tecto:precioſaque ueſtis
Hirtam membra ſuper romani more quiritis
Induxiſſe togā.ueneriſq; huic maximus uſus
Progenies.urbi pater eſt urbiq; maritus
Iuſtitiæ cultor rigidi ſeruator honeſti.
In cōmune bonus:nulluſque catonis ī actus
Surrepſit partēque tulit ſibi nata uoluptas.
Interea trepido diſcedens agmine magnus
Mœnia dardanii tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli ſedes:huic ſumma mouētis
Hoſtis in occurſum ſparſas extendere partes

Ille:Cato ī hac renouatōe mrīmonii nō iuſſit ſibi tonderi barbā:nā tāto uſq; ī pectus mœrore afficiebaṫ q; īrelligeret bella ciuilia futura. Horrificā:qa horrorē ī uultu oſtēdit ītuētibꝫ. Nō admiſit gaudia.i.nō accepit lætitiā:nec hilaritatē. Duro.i.ſæuo uultu nullā hūanitatē oſtēdēs. Vt primū:dicit cām cur pmiſerat ītōſos crines & barbā. Feralia:letifera. Arma:belli ciuilis. Rigidā ī:aſpam frōtē deſcēderāt crines. Mœſtāq;.ſ.erat paſſus barbā creſcere:q̄ mœrorē ſignificat. Vni:ſolus cato erat qui poſſet apte hūani generis lugere miſeriā:quæ īſtare uidebaṫ exps erat ipſe cupiditatis:nec huic magis q̄ illi fauebat: ſed cōem tātūmō reipu.utilitatē ſeruabat. Vni ua.i.licet ipſi Catoni q̄obrē. Studiis:uidelicet amore. Odiis.ſ.inimicitia:qa nec amore:nec odio cuiuſq̄ mouebaṫ cato:ergo uacuus erat oī pturbatiōe mētis. Priſci thori.i. nec uoluit cū uxore cōcūbere. Iuſto amori:nā tāto robore aī fuit Cato:ut ēt legitimū amorē pmitteret. Robur.i. fortitudo aī. Iuſto:legitio mrīmonio. Immota:ſtabilis q̄ cōcuti nō poterat. Si ſeruare modū:laudat eū a modeſtia q̄ ē q̄ſi firmamētū & ſolida uirtus:ex ea naſciṫ moderatio q̄ tēpat oīa ī dictis aut factis & ī cæteris officiis.dicit ergo hāc modeſtiā ſeruaſſe catonē. Naturāq; ſeq:hoc idē Cicero ait primo officioꝝ qđ a Catone præclare ſcriptū eſt. Nō nobis ſolū nati ſumus:ſed ēt ortus nr̄i ptē pr̄ia uēdicat.deīde īfra:ī quo debemus naturā ſeq tāq̄ optimā ducē:nā ſeq naturā ē īpēdere uitā pr̄iæ.i.mori p pr̄ia. Gēitū.i.nō ſibi ſoli natū eē. Huic epulæ:comedebat ipſe Cato ut uiueret nō uiuebat ut comederet & illud eē uolo ut uiuā:nō uiuo ut comedā: ſecūdū illud Vir. poſtq̄ exēpta fames epulis ſignificat ipſos comediſſe q̄tū ſatis erat. Magniq; penates: ſignificat cōtinētiā:nā cōtinētia p quā appetitus cōſilio & rōe remittiṫ:ea ē cū rōni appetitus obtēperat. Magni pēates.i.domus ſignificat.ipſū ī ædificiis ſeruaſſe cōtinētiā. Sūmouiſſe ignē tecto.i.ut tātū hr̄et ædiū:q̄tū ſatis eēt defēdere ſe a frigore & uēto. Hyemē:frigus & hymbrē. Precioſaq; ueſtis:de ornatu corporis ēt Cicero dicit quales debēt eē pſonæ cultus. Togā:uidelicet hirtā ut togatus īcederet. Mor̄ qritis:more Ro.ciuis qrites dicti ſūt ro. a curribꝫ ciuitate Sabinoꝝ:nā id ſtatuit primū Romulus ut ſe gratificareṫ Tatio & cæteris Sabinis: quos ī ptem regni accepat. Hirtā togam.i. piloſā aut hyppalage ē p īduxiſſe togā ſup hirta mēbra. Ve.huic:ipſe tātū ueneri īdulgebat q̄tū ſatis erat ad pcreādā ſobolē. Vrbi pr̄:qa ipſe pr̄iæ libertatē defēdebat:& ī eo ſēp occupatus erat:ut nullius opes plus ualerēt q̄ reſpu. Vrbiq; ma.ſigni.pietatē ī pr̄iā:q̄ ē iuris naturalis ps:nā vi. ſūt ptes ipſius iuris naturalis.uidelicet iuſticia:pietas:gr̄a:iudicatio:uirtus:obſeruātia. Iu.q; cul.ūde poſt ſpeciē cōtinuo poſuit gēus ſic Vir.Eutaxiā.i.bonū ordinē ſeruauit:ubi dicit de Aen.Quo iu.al.nec pi.fu.bel.nec cla.ar.nā prīo iuſticiā tetigit:q̄ ē gēus:deīde ad ſpēm deſcēdit.i.pietatē. Ri.dr̄ rc̄tū:& q̄ flecti nō pōt ulla aī pturbatōe. In cō.bo.qa ppriū īnocētis ē oībꝫ pdeſſe nulli noceř: nō ē bonus q ſibi tātū pdeſt:niſi ēt aliis. Na.uolup.i.uoluptas q̄ naturalis ē hoī:ſic cupi. & libido:nō ſolū ueneris ſed ēt aliaꝝ reꝝ q̄ uulgo appetūṫ ut diuitiaꝝ & honoꝝ nullā ptē hēnt ī Cat.inimicū uoluptatū oīum. Nata.i.naturalis. Sur.nō clā repſſit:qa titilatōibꝫ qbuſdā uideṫ irrepe uoluptas:cū ſēſus naturæ flectiṫ. Sur.i.q̄ſi p titilatiōis nō repſſit aīum Cat. Parq;.qa nulla cupi.flecti poṫat:ſicut ille dixit:qd ē cur aliis placeā:cū nullius rei mihi gr̄ā feceri. Inte.cū tāta eēt ī urbe trepidatio:q̄tā ſupius Luc.deſcripſit: iā Pō. ex urbe trepidus diſceſſerat.& ī cāpaniā uenerat ubi cōpat exercitū & caſtra pōiturus erat obſeruās qdnā Cæ. facturus eēt ut illi uenīēti ī italiā occurreret. Ma.Pō.nā maxīo reꝝ oīū metu uerſaṫ Pō. Trepido: feſtino & timēti ſimul. Dar.co.a capi nā capis cū Aenea troiano ī italiā uenit:de quo Vir.At capis ut nomē cāpaniæ diciṫ urbi. Hæc ſedes.ſ.campania. Placuit.ſ.Pōpeio. Hinc ex capania. Summa mouenti.i.de ſūma reꝝ pugnare panti. Spſas ptes.ſ.neq̄ pte Cæſar poſſet ī italiā uenire:quin obuios milites hēret. Occurſū.i.ut occurreret hoſti cæſari. Vmbroſis:nūc deſcribit locū ubi caſtra Pōpeius poſuerat: expectaturus & obſeruaturus qd Cæſar faceret

placuit Pōpeio extēdere ſpſas partes ea pte qua Appēninus mōs oēm italiā mediā umbroſis collibus ga.ſe negaliā atq̧ cāpaniā mediā diuidēs ſcabroſis & cliuoſis collibus ī finē cāpaniæ tēdit. Vmbroſis collibus: qa ſcabroſis finibus. Appēninus ī finē cāpaniæ tēdit. Nullo uertice:a nulla pte. Olympo.i.cœlo ut ibi tuto loco caſtra poneret. Mons:de hoc Appēnino loquiť dicēs quō Italiā oēm mediā diuidit. Geminas ūdas:hic mōs ea pte qua tēdit ī lōgū:mediā diuidit Italiā a dextera pte mare inferū ſpectat a ſiniſtra ſiculū uſq̧ fretū ꝓgrediť. Inferi.i.adriatici. Superi.i.tyrrheni. Colles:q ī Italiā ſūt utrinq̧ hic ab una parte

Vmbroſis mediam quā collibꝫ appenninus
Erigit italiam:nullo qua uertice tellus
Altius intumuit propiuſq̧ acceſſit olympo.
Mons inter geminas medius ſe porrigit ūdas
Inferni ſuperiq̧ maris:colleſq̧ coercent
Hinc tyrrhena uado frangētes æquora piſæ:
Illinc dalmaticis obnoxio fluctibꝫ ancon.
Fontibus hic uaſtis immenſos cōcipit amnes:
Fluminaq̧ in gemini ſpargit diuortia ponti
In leuum cecidere latus ueloxq̧ metaurus
Cruſtumiūque rapax & iūctus ſapis iſauro:
Sennaq̧ & adriacas q uerberat aufidus ūdas.
Q uoq̧ magis nullum tellus ſe ſoluit inanem
Eridanus factas deuoluit in æquore ſyluas
Heſperiamq̧ exhaurit aqs hūc fabula primū
Populea fluuium ripas umbraſſe corona
Cūque diem pronum tranſuerſo limite ducēs
Succendit phaeton flagrantibꝫ æthera loris:
Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta
Hunc habuiſſe pares phœbeis ignibꝫ undas.
Non minor hic nilo:ſi non per plana iacentis
Aegypti libycas:nilus ſtagnaret harenas

Tyrrhena uado:primo qdē hic mons Appēninus. nō nihil tēdit ī boreā: deīde uergēs in auſtrū tyrrhenum mare ſpectat:& Lunā ciuitatē Lucā:Piſas Piſtoriūq̧ & florētiā nobiliſſimā tuſciæ ciuitatē ad meridiē liquit: hic tādē ī modū cubiti ſe flectens ceu portus ſui ptē ī adriaticū mare iaciēs ꝓmōtoriū facit in cuus ꝓmōtorii extremitate græci ueteres urbē Anconā cōdidere. Hic:ab hac pte. Tyrrhena æquora:quia nō nihil ī boreā tēdit. Illinc:ab illa pte. Ancon obnoxia'.ſ.eſt.i.ſubiecta. Dalmaticis fluctibꝫ: ubi ſūt populi hyſtriæ. Fōtibꝫ hic uaſtis:Nūc dicit de hoc mōte Appēnino multos flu. deſcēdere:& alios qdē in ſupū mare:alios ī inferū defluere. Hic.ſ. mōs Appēninus. Cōcipit:generat. Vaſtis fōtibus: quia uaſti ſunt fōtes: iō īmenſi deriuāť amnes. Gemini pōti.i.īferi & ſupi maris qui ſūt illi fluui dicit. In leuū cecidere latus.ſ.iſti amnes:uidelicet. Metaurus: flu.ē qui præterlabiť Fanū oppidū & quia fortunæ Fanū fuit.iō Fanum eē appellatū uolūt. Cruſtumiū:flu.q præterlabiť Ariminū. Sapis:flu.q præterlabitur Cæſenā. Iſaurus:flu.q præterlabitur Piſaurꝫ.uel pēſaurū. Sena:flu.qui præterlabiť Senegaliā:uel ſinū galliæ dr̃. Aufidus:flu.ē Cānarꝫ:ubi Hānibal exercitū Ro.deleuit. Vndas adriacas:hūc flu.mōs Appēninus effūdit: ī adriacū mare & galliā ciſalpinā reſpicit. Quoq̧ magis nullū.ſ.cōſpicit ab hac pte. Soluit ſe ī nullā.i.nō capiť ullo amne. Eridanus græce:Padus latine dr̃. Eridanus ut nōnulli ueteriūt dictus ē:eo ꝙ circa padū paſcua opima ſūt & ouibꝫ oportūa q̄ſi ceridanos .i.uelleris lucrū:nam ϵριον lanā ſignificat Δōυειον lucrū ſignificat:ūde laniſtæ appellāť feneratores lucri. Tellus ſoluit: quia oēs Italiæ fluuii ī padū deriuāť.fractas ſyl.Virg.Fluuiorꝫ rex eridanus cāpoſq̧ p oēs:cū ſtabulis armēta tulit. Heſpiāq̧ ex aquis qa oēs pene Italiæ fluuii deriuāť ī illū. Fabula.ſ.ē dicit notā eē fabulā phætōtis filii phœbi & Climene q decidit ī padū & c.dicit ergo phætōtē currum duxiſſe haud ꝓcul a terra:adeo ut oēs fluuii nimio calore ſolis deſiccauerit:ſed ſolus Eridanus tāto calore reſiſtit ut deſiccari nequerit:ex quo magnitudinē illius ānis oſtēdit. Populea corona.i.arborꝫ populorꝫ:populus ē arbor & primā ꝓducit ꝓ turba primā corripit. Coro.po.qa circūdatæ ſūt ripæ padi his arboribus ī coronarꝫ modū. Phætō:filius ſolis Ducēs:di.pro.qa neſciebat regere p̄rnos currus. Pronū:ꝓcliuē ī terrā uergēs. Trāſuerſo li.nō recto quo īre cōſueuerat. Loris:curribꝫ ptē ꝓ toto. Flagrā loris.i.ardēti curru. Gurgitibꝫ raptis:nimio calore deſiccatis. Penitus tel.pu.qa penitus ardebat:& tātū calorē ſolis ſuſtinere nō poterat. Pares.un.phe.igni.qa ſolus calori reſtitit. Nec minor:bene īduciť magnitudinē eius laudare poſtq̄ hūc flu.dixit reſtitiſſe ſolis ardori:nō mirꝫ īqt:qa hic flu.cæteris maior ē:& dicit nō minor eēt padus nilo: niſi ꝙ nilus maior:uideť:qa quot ānis p ūiuerſā fūdiť Aegyptū:nō appetit īpe pluuias:ſed nilus ripas egrediť:& uniuerſā Aegy.īūdat & eā fecūdiſſimā facit. Aeg.ia.p pla.quia ægyptus ī plano poſita ē. Vnde inter Scythas & Aegyptios maximum certamē fuit:qui nam priores nati eſſent. Aegyptii ſe primū his rationibus natos dicebāt: ꝙ illa regio eſſet temperatior:& per conſequens ubi aer temperatior eſſet:ibi primum etiam genus humanū natum fuiſſe. At uero Scythæ contradicebant cum ſe prius natos aſſererent non fieri poſſe hoc: ſed cum illa regio ſit humilis.i.ægyptus & ī plano iaceat:ideo poſtremā fuiſſe quæ a fluctibꝫ maris derelicta fuerit nā cū primū deus elemēta & aqs a terra ſepauit:primo regionē ſuā.i.ſeptētrionē:quia altior ē a mari deſtitutā fuiſſe:& iō ibi primū hoīes natos eē. Stagna.quia facit ægyptū oēm nilus eē ſtagnū:tū cū inūdat eā.

Nec minor hic hyſtro:nec padus minor eẽt hyſtro niſi ꝙ hyſter ãteq̃ ĩ mare ueniat oẽs undiqꝫ amnes cõ prehẽdit:hic flu.alio noĩe Danubius dr̃ ꝙ ſexagĩta ãnis capiẽs.vii.hoſtiis ĩ põtũ ĩfluit. Nõ ſolus.qa ut dixi lx.ãnis accipit:&.vii.hoſtiis ĩ põtũ ĩfluit ſiculũ. Dexteriora petẽs:Hos Appẽninus a ſiniſtra ut dixi ſupeti us hẽt flu.nũc.d.a dextera pte quos flu.habebat. Tybri: tyberis a dextera pte ex hoc mõte deſcẽdit Tuſci am uerſus. Rutubãqꝫ cauũ.i.pfũdũ flu.qui ĩ finibus liguriæ labit̃. Vulturnus: flu. eſt q præterlabit̃ Ca puã. Nocturnæ editor auræ ſarnus: beneuentus ,pprietatẽ huius flu.q nebulã craſſã & obſcurã facit: ut noctẽ imitari uideat̃. Lyris:eſt flu.ĩter põpeios & Vultũrnũ. Maricæ umbroſæ.i.ſyluæ a marica lati ni matre. Veſtinis:flu.a ueſti urbe denoĩatus. Im pulſus agris:qa ĩgreditur hũc flu.& ipſũ maiore ĩpe tu diſcurrere facit. Culta.i.arua. Salerni:q mõs hic ferme ĩ uiſceribus ſuis Beneuentum habens ĩ Saler nũ reſpicit. Salernũ:oppidũ dictũ a ſilere p antiſti con.i.mutatã litterã. Macra:dictus a ,pprietate rei: qa macer ẽ flu.p Põtremulũ labẽs : quia tã rapide & humiliter fluit:ut ẽt naues ſuſtinere nõ poſſit. Nullas alnos.i.naues: Lõgior educto.i.ab aquilone reſpicit Padũ & galliã nam ciſalpinã. Surgit : effũditur. In aera.i.ĩ aerẽ uerſus. Gal.ru.i.Galliã ciſalpinã. Deuexas: ĩclinatas alpes pars altior Appẽninii ab Aquilone padũ ,pſpicit:deĩde Mãtuã:Parmã:Regiũ:Paduã:& alia oppida iõ gallica rura. Altiore: hoc dicit qđ & ſupius dictũ ẽ quõ Appẽninus ĩ modũ cubiti ſe flectẽs:uel ptẽ ſui potius ĩ adriaticũ mar̃ uergẽs:,pmõtoriũ facit:ĩ cuius extremitate ueteres græci urbẽ Anconã cõdidere:poſt uero Firmũ:Picenũ:Aſculum.Marſos:pelignos reſpicit:deĩde alterũ flexũ faciẽs altiſſimis uerticibꝰ garganeis appellatis ĩ adriaticũ ĩfluẽs Maſſilliã ciuitatẽ ãplectit̃. Garganus : dicit̃ a garos q̃ſi uerticis uertex: quia ibi altior eſt. Tũ umbris:,pſeqtur nũc narrãs flumĩa ab Appẽnino originẽ trahẽtia. Tũ:deĩde. Ferax.ſ. Appẽninus abũdans:quia ibi ſũt populi fertiliſſimi:nam Vmbria & Marſia abũdãtiſſimæ regiones fuere. Sabello.i. ſabino ĩ eã partẽ uergẽs. Piniferis.i. ferẽtes pinus. Indigenas.i. ĩde genitos ĩdigenæ dicũtur qui nõ aliũde uenerũt : ſed ĩde nati ſũt ubi habitant. Nõ deſerit ante:ut ante dictũ : habet fere in uiſceribus Beneuẽtũ:Salernos:Lucanosqꝫ alpes:donec extremũ Italiæ oppidũ regiũ reſpicit:ubi a peloro diuiſus a leua ſyluã facit. Nõ deſerit heſperiã: nõ terminat ante italiam. Cum : pro quando. Sileis: undis:Nam qua parte aſſiduis maris fluctibus clauditur:ibi ſtatim ſyluam facit a dextero latere. Tetendit:ideſt protendit:porrigit. Suas rupes in tẽpla:ideſt promontorium lacinium ubi eſt templum Iunonis Laciniæ:ibi Hercules ſupato lacinio latone tẽplũ cõdidit ĩ honore Iunõis : & de noĩe laciniæ iunonis laciniũ appellauit:eſt ãt promontoriũ haud ,pcul a ciuitate petilia. Longior italia:Appenninus eſt longior q̃ ſit Italia:quia ĩ Siciliam uſque tendit:uel uerius totam continens Italiam terminat quod Virgilius oſtendit.Hæc loca ni quondam uaſtata:& infra:cum protinus utraque tellus una foret ideſt Italia & ſicilia ſimul coniunctæ erant. Incumbẽs.ſ.appennino qua parte cum Sicilia iũgebatur Italia. Cõfinia.ſ.Italiæ atque Siciliæ. Terras:uidelicet hãc terrã Siciliæ: hanc terrã Italiæ. At : ,p ſed. Gemino profundo ſiculo & adriatico mari. Ceſſere colles peloro : quia parte ſiciliæ pelorus terminatur & a parte italiæ Appenninus. Cæſar in arma:Poſtquam deſcripſit hunc montem iuxta quem in campania: uidelicet qua parte circundatur:caſtra poſuerar Pompeius ad ,ppoſitũ reuertitur:Cæſat poſtq̃ ſẽſit pompeium relicta urbe in cãpaniã cũ ſuis copiis ,pfectũ eẽ & ibi caſtra poſuiſſe:uĩ & ĩpetũ Cæſaris oſtẽdit Lucan.dicit.n. illũ nihil magis quæſiuiſſe q̃ ut uires ſuſcipere multosqꝫ tandem ibi populos armatos inueniret:ut uiribꝰ magis q̃ uoluntate uiceret. Furens:poeta magis inclinabatur ad põpeium q̃ ad Cæſarẽ:& ſcilicet gaudet quod nõ. Terat hoſte uacãtes : ideſt nõ gaudebat ſe populari terras hoſte carẽtes:immo terras hoſtibus plenas. Terat:uaſtet.populetur Nõ uacuos hoſte: immo plenas hoſte. Agros uacuos ĩmmo plenos.

Nec minor hic hyſtro niſi qđ dũ pmeat orbẽ
Hyſter caſuros in quælibet æquora fontes
Accipit:& ſcythicas exit non ſolus in undas
Dexteriora petens montis decliuia tybrim
Vnda facit rutubamqꝫ cauum:delabitur ĩde
Vulturnuſqꝫ celer:nocturnæqꝫ æditor auræ
Sarnus:& umbroſæ lyris per regna maricæ
Veſtinis impulſus aquis:radenſqꝫ ſalerni
Tecta ſiler:nullaſqꝫ uado q macra moratus
Alnos uicinæ percurrit in æquora lunæ
Longior educto qua ſurgit in aera dorſo
Gallica rura uidet:deuexaſqꝫ aſpicit alpes.
Tũc umbris marſiſqꝫ ferax:domituſqꝫ ſabello
Vomer piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latii populos:non deſerit ante
Heſperiam quam cũ ſcylleis clauditur undis
Extenditqꝫ ſuas in templa lacinia rupes
Longior italia.donec confinia pontus
Solueret incũbens.terraſqꝫ repelleret æquor.
At poſtq̃ gemino tellus eliſa profundo eſt
Extremi colles ſiculo ceſſere peloro
Cæſar in arma furens nullas niſi ſãguine fuſo
Gaudet habere uias:qđ nõ terat hoſte uacãtes
Heſperiæ fines:uacuoſqꝫ irrũpat in agros:

Atq ipſū nō pdat iter.ſ.uincēdo nō perdat iter: quia niſi uiceret iter pdere uiderer. Cōſertaq bellis bellū gerat.i.bella bellis īferre:nā finis unius belli principiū eſt alterius. Nō tam:declarat.Patētes:aptas. Fregiſſe.ſ.ui.nec tā gaudet. Arua pre.pati.colo.i.uolēte populo. Populet.ſ.arua. Cōceſſa pu.ire uia.ut ſūmati dicā Cæſarē pudet ire uia cōceſſa a populis. Ciuēque uideri:Quia nō ciuis.ſed hoſtis uult ui deri cæſar. Tū urbes:Nūc dicit quō minabat Cæſar:tamē populi licet uideɾēt nō poſſe tantū Cæſaris īpetum ſuſtinere:munibāt ſua quiſq oppida:& paratæ erāt defendere quoad uireshaberēt:licet hæc magno terrore Cæſaris phibebāt:ne ſua præſidia tuerent. Tūc.ſ.tēpore quo ita Cæſar craſſabat p Italiā. Dubiæ mē ti.i. icertæ quid faciet. Varioq fauore:Quia hic cæſar timore trahebat eos:inde Pom.terrebat auctoritate ſenatus:qui bellū iuſtū cōtra Cæſarē mouere uidebāt. Ceſſere.ſ.Cæſari. Dēſo:forti. Abrupto feſtinato & abrupte facto. Circūdat.ſ.mœnia ſua. Saxoꝝq orbes.i.ſaxa rotūda qſi uidet deſcribere rē quā uocamus bōbardā:nā legit ueteres uſos fuiſſe hoc genere tormēti:unde tormentū dr a torquēdo:quia magna ui torquet bōbarda. Sup:p deſup a mœnibus.Eminus:a lōge. Pronior:nūc dicit quōmō ſe habuerit populi:& qua uolūtate fuerit:dicit omnes qdē priores fuiſſe in Pom.ſed metu cæſaris ab eo deterrebāt. Populus.ſ.italus pronior erat. Pugnatq minaci cū ter.fi. quia hinc fides ad Pom. trahit:īde terror Cæſaris ab eodē illos deterret.ergo fides cū terrore pugnat. Vt cū mare:p cōpationem oſtēdit quomō aī populoꝝ in diuerſas partes diſtrahebāt:ſic aī īcerti erāt populoꝝ:ſicut maris unda incerta ē c diuerſis uētis agitat:primo ſi auſter ī medio mari flauerit:ſeqtur auſtrū unda:at ſi deīde flat cœperit eurus:tūc relicto auſtro hūc uētū ſeqt:ita aī populoꝝ diſtrahebātur ī uarias ptes.ſ. fides pugnat cū terrore minaci. Vēdicat unda notū.i.unda maxima notū trahit:uel poteſt eē hyppalage p uendicat notus undā. Auſter:uētus a meridie pflans. Horriſonis.i.horrorē icutiētibus. Hūc:auſtrū. Si rurſus.i.denuo. Laxata:pulſata. Tellus.i.ſubterranea ſpelūca:ubi æolus uētos clauſos habere dr a poetis:quos cū uult emittere ſua uirga pcutit terrā. Tridētis æoli:qa æolus tridētē hēt ſicut Neptunus:quo īpat uētis & ī latus mittit. Immittāt.ſ.uētū ab oriēte pflātē. Priorē uētū.i.prioris uēti reliqas:qa prioris uēti īpetu adhuc mare criſpat mouet & tremulū ē. Priorē uētū:licet ſentiāt priorē uētū æquora tremore illo:tamē ſupueniēte euro illius uēti īpetū ſequuntur. Facilis terror:quis pugnet cū terrore fides:tamē ui maiorē hēt terror:& terrētur nō a Pōpeio:ſed a Cæſare. Dubiāq fidē:Quia p fortuna mutabat fides. Gēs:libo præerat ætruriæ.Cæſar.M.Antoniū cū cohortibꝫ tribꝫ miſit Aritiū Libo ubi audiuit iā adeſſe Antoniū trepidus aufugit. Nudata.ſ.ē. Vmbria termo:Termus tenebat aſcidū Cæſar factus certior ūbriā a Termo teneri:& omniū uolūtates ſibi cōciliat Pōpeiū:Antoniū cū tribꝫ cohortibꝫ miſit. Termus diffiſus uolūtati municipum ex oppido cohortes eduxit:& ipſe a ſuis ī itinere deſerit:Antonius ſe ad termū recepit. Vmbria:oppidū ē. Nec ſylla:Hic ſylla ſenioris fuit filius qui fauſtus ē agnominatus:ubi ſenatuſcōſulto cū decreta ſicilia eſſet:Philippus tri.ple.interceſſit. Auſpiciis pr̄nis:qa bella fœlicia fœliciter geſſit:ūde ſe fœlicē appellari uoluit:q ēt filio fauſtū Syllā nomē īpoſuit. Varrus:Cæſar audita deditione termi oppidi cōfiſus uolūtati municipū tertiæ decimæ legiōis cohortes euocauit ex pſidio Anximonq pficiſcit:hoc oppidū tenebat Varrus aduētu Cæſaris cognito milites Varrū circūſiſtūt orōne:docētq q ſit uolūtas municipū hoꝝ orōne pmotus Varrus eductis cohortibus fugere tētauit:ſed tamē ex primo ordīe pauci milites illū cōſerere manū adhortāt:ſed cōmiſſo prœlio deſerit a ſuis:ps demū fugierūt:reliq ad cæſarē tráſfugiūt:cū qbꝫ.P.Lucius erat. Varrus:ordo eſt Varrus ruēs p diuerſa mœnia neglecto tergo fugit:ea pte qua ſyluæ ſūt & ſaxa. Vt.i.poſtq. Alæ ad.i.cohortes cæſaris appropiqre pulſart.Anximō oppidū.

Atque ipſum perdat iter:conſertaq bellis
Bella gerat.non tam portas itrare patentes
Qua fregiſſe iuuat:nec tam patiente colono
Arua premi quā ſi ferro populentur & igni
Conceſſa pudet ire uia ciuemq uideri
Tunc urbes latii dubiæ uarioque fauore
Ancipites:qquā primo terrore ruentis
Ceſſuræ belli denſo tamen aggere firmant
Mœnia:& abrupto circundant undiq uallo
Saxoꝝq orbes quæ ſuper eminus hoſtem
Tela petant altis murorū turribus aptant.
Pronior i magnū populus pugnatq minaci
Cū terrore fides:ut cū mare poſſidet auſter
Flatibus horriſonis hūc æquora tota ſequūt:
Si rurſus tellus pulſu laxata tridentis
Aeoli tumidis immittant fluctibus eurum
Quāuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora.nubiferoq polus cū ceſſerit euro
Vendicat unda notū:facilis ſed uertere mente
Terror erat:dubiāque fidem fortūa ferebat.
Gens ætruſca fuga trepidi nudata libonis
Iuſq ſui pulſo iam perdidit ūbria thermo.
Nec gerit auſpiciis ciuilia bella paternis
Cæſaris audito conuerſus nomine ſylla:
Varrus ut admotae pulſarunt anximon alæ

Per diuerſa ruens neglecto mœnia tergo
Qua ſyluæ:qua ſaxa fugit.depellitur arce
Lentulus exculea:uictor cedentibus inſtat
Diuertiqꝫ acies:ſoluſqꝫ ex agmine tanto
Dux fugit:& nullas ducētia ſigna cohortes.
Tu quoqꝫ nudatam commiſſæ deſeris arcem
Scipio luceriæ:quanquã firmiſſima pubes
His ſedeat caſtris ianpridem cæſaris armis
Parthoꝝ ſeducta metu:qua gallica damna
Suppleuit magnus:dũqꝫ ipſe ad bella uocaret
Donauit ſocero romani ſanguinis uſũ.
At te corphini ualidis circundata muris
Tecta tenēt pugnax domiti:tua claſſica ſeruat
Oppoſitus quondam polluto tyro miloni.

Neglecto tergo:qa mõ hac modo illac petebãt milites. Syluæ:ꝑ ſyluas & ꝑ loca auia fugit trepidus deſertus a ſuis. Létulus:q præerat Aſculo:& cũ audiuit aduẽtare Cæſaré:ipſe quoqꝫ trepidus relicto oppido fugit:Hic Létulus cũ deſerto Aſculo fugeret ĩcidit in Bibulũ q præmittebaẽ a Põpeio: ut piceni agri ciuitates & populos cõfirmaret ab eo admonitus quæ gerãtur a Cæſare:milites accepit & cõtractis militibus Põpeii corphiniũ ad Luciũ domicium Aeneobarbũ ꝑueniũt:& cõiunctis copiis oppidũ illud muni re ut ſe a Cæſare tueãtur.res hæc quõ ſit geſta ĩferius declarabiẽ. Diuertitqꝫ acies:a præfecto. Dux.ſ. Létulus. Agmine: qa a ſuis deſertus ẽ. Nullas cohortes:qa deſertis ſignis ſolus ipſe Létulus cũ uexillis aufugit:alii uero milites eius ad Cæſaré cõfugerunt. Tu quoqꝫ nudatã: ꝑgit Lucãus narrare trepidationé factã a Cæſare : quia cũqꝫ Cæſar.exercitũ duceret treptdatũ ẽ: & audito nomine eius ſtatĩ nõ nullos in fugã cõuerſos:ĩter quos Scipioné nũc dicit deſeruiſſe luceriã ciuitaté q̃q̃ robuſtiſſimis illã munitã cohortibus:mõ legionibꝰ teneret:nã ibi duas legiones hẽbat Scipio : quibꝰ ipſe præfectus erat.Legiones ãt hæ ãte ſub Cæſare militauerãt:nã cum Gallia ĩ aliud quĩquẽniũ Cæſari ꝓrogata eẽt fauẽte Põpeio:cũ quo Cæſar affinitate tũc cõuĩctus erat:quæ cũ ſtipẽdiis decreta eẽt ĩ ſupplementũ unã legionem Cæſari põpeius dedit.Poſtq̃ uero Craſſus cũ exercitu a Parthis deletus ẽ duæ legiões Cæſari detractæ ſũt ſub prætextu parthici belli ĩminẽtis : qa ſenatuſcõſultũ factũ ẽ: ut duæ legiones ad bellũ ꝑthicũ mitterẽẽ.una a Gneo põpeio: altera a cæſare:ſed nõ obſcure duæ legiones cæſari decretæ fuerũt: nã primã legioné quã Põpeius cæſari dederat cõfectã ex delectu cæſaris eã miſerat cæſari Põpeius:tamé Cæſar cũ eẽt certus de uolũtate inimicoꝝ ſuoꝝ ex ſenatuſcõſulto legioné Põpeio reddidit & quĩtãdecimã legioné : quã ipſe ĩ gallia citeriore habuerat ex ſenatuſcõſulto itẽ tradidit:Has legiões dicit ĩ p̃ſidio Luceriæ poſitas fuiſſe quibꝰ p̃erat Scipio:qui tã & ſi firmos ac certos milites hẽret:tamé & ipſe terrore cæſaris p̃ſidiũ deſeruit. Nudatã.ſ.p̃ſidio & militibus ſuis. His caſtris:uidelicet ĩ p̃ſidio Luceriæ. Iãpridé:Declarat q̃ ſit pubes firmiſſima. Seducta cæſaris armis.i.ab armis qa ſenatuſcõſultũ factũ eẽt : ut duæ legiões mitterẽẽ ad bellũ ꝑthicũ:una a cæſare:altera a Põpeio:ſed has legiones prius ĩ ſupplemẽtũ exercitus Põ.cæſari tradiderat. Qua:pube. Suppleuit gallica dãna.i. ĩ ſupplemẽtũ exercitus Põpeius dedit cæſari & ſuppleuit exercitũ:cuius ꝑté bello gallico Cæſar amiſerat. Ipſe cæſar:ad bella uocaret.ſ. ãte legioné Põpeii.i.q̃ peteret a põpeio hãc legioné. Socero: Cæſari ut uterẽẽ hac legiõe:& ſanguiné ſuũ ꝓ ſãguine & gloria cæſaris effũderet. Ac te corphini:ſicut ſupradictũ ẽ Létulus Aſculũ tenebat.hic audito cæſaris aduẽtu ex oppido ſtatĩ ꝓgrediés milites ſecũ ducere conatus eſt: ſed a maiori ꝑte militũ deſeriẽ:ĩcidit aũt ĩ bibulũ a Põpeio magno miſſũ ad cõfirmãdas piceni agri ciuitates:hic a Létulo multos accepit milites:auditis q̃ facta erãt a cæſare.ſ.qꝫ municipum uoluntates inclinatæ erãt in cæſaré cõtractis ũdiqꝫ cohortibus quos potuit milites ſecũ ad duxit:& magnis itineribꝰ corphinũ ĩtẽdit ad.L.domitiũ æneobarbũ ſucceſſoré cæſari a ſenatu deſtinatũ q præerat corphino . Cæſar eo cõfeſtim cohortes duxit cũ cohortibus iã quĩqꝫ præmiſſis qui ponté fluminis ĩterrũperẽt paſſuũ circa tria milia:Cæſar cũ ad ponté ueniſſet prœliũ cõmiſſũ ẽ:milites ſtatĩ domitiani repulſi ſe ĩ oppidũ receperũt: Cæſar ad oppidũ cohortes ducit ad muroſqꝫ caſtra ponit.& oppidũ magnis opibus munire ĩſtituit.Interea .L.Domitius deſpatis Gn.Põpeii auxiliis fugã ꝑabat:id cũ ſẽſiſſẽt milites cẽſẽtes ſalutis ſuæ quoqꝫ hẽndã eſſe rõné a quibꝰ diſſentiebãt marſi:ſed ubi ea cognouerũt de fuga domitii:quã a natura ignorauerãt:ipſi cũ cæteris domitiũ circũſtãt :ipſũqꝫ ꝓductũ ĩ publicũ cuſtodiũt:poſtera die ubi illuxit ꝑ Létulũ facta deditione:Cæſar ĩ poteſtaté acceptos educi iuſſit:fuerũt ãt quĩquagĩta uidelicet patricios tribunos militũ equiteſqꝫ Ro.& patriciorum liberos:ĩter quos erat. L.An.corphini præfectus & Létulus ſpinter:Varrus Quĩtilius q̃ſtor:Fuſſus & domitii filius:hos oẽs Cæſar cõtumeliis & cõuitiis militũ ſuoꝝ ꝓhibitos ĩcolumes ex uĩculis dimiſit:accepto tamé corphĩo:hoc hẽt hiſtoria:quã breuiter Luc: ãplectiẽ. At:ꝓ ſed. Tecta.i.mœnia:nã priuata ædificia dixit corphini. Tua cla.ſer.hoc dicit:qa hi milites uel ꝑs eoꝝ ex delectibꝰ Põpeii fuerẽ:quos milites ſub ꝑtãte ſua dicit hũiſſe domitiũ qbꝰ aliq̃do foꝝ Põ.obſederat: quo tẽpore Milo circũdatus corona militũ nõ auſus dicere cãm dãnatus ẽ de cæde clodii. Tua claſſica:ſigna. Quõdã:aliquãdo. Tyro:nouus miles. Polluto miloni.i.nocẽti:nã accuſatus ẽ cædis clodianæ. Op.obſeſſo a militibus Põpeii foro ne q̃uis fieret iudicibꝰ:& cãm ſuã diceẽ coactus ẽ milo:ꝓ quo oroné ĩſigné Ci.ĩ foro hũit

Vt procul: Nunc dicit quomodo ſe habuerit Domitius ubi procul pſenſit ueniente cũ cohortibus Cæſaré. Dixit.ſ.domitius. Nubẽ.ſ.pulueris: nã ex puluere q ſublatus erat cognouit adeſſe cæſaré: deinde poſt puluerẽ cõſpexit. Ardẽtes.i.fulgẽtes. Virgili. Ardẽtes ære cateruas: Percuſſis ſole coruſco. declarat qa pcuſſiõe radiorũ ſolis arma fulgebát. Socii: cõmilitones. Immergite: Rũpite fluminis põtẽ: quia erat triũ miliũ paſſuũ. Et tu mõtanis: ad ipſũ torrentẽ apoſtrophat. L. Domitius: quẽ rogat ut totas uires cõtrahat: & inflatus hũc Cæſaris impetũ retineat: quod ſi fecerit uictoria prima domitio attribuet: q ibi primũ ab ĩpetu ſuo Cæſar deterritus fuerrit.

Vt procul immeſã campo cõſurgere nubem
Ardenteſque acies percuſſis ſole coruſco
Conſpexit telis. ſocii decurrite dixit
Fluminis ad ripas undiſq immergite pontẽ
Et tu montanis totus nunc fontibus exi:
Atq oẽs trahe gurges aquas: ut ſpumeus al⸗
Diſcuſſa cõpage feras. hoc limite bellũ nos
Hæreat: hac hoſtis lentus terat ocia ripa
Præcipitem cohibete ducem. uictoria nobis
Hic primũ ſtans cæſar erit nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicq̃ mœnibꝰ agmẽ
Nam prior e campis ut cõſpicis amne ſoluto
Rumpi cæſar iter calida prolatus ab ira
Non ſatis eſt muris latebras quæſiſſe pauori?
Obſtruitis campos? fluuiiſque arcere paratis
Ignaui: non ſi tumido me gurgite ganges
Summoueat: ſtabit iam flumine cæſar ĩ ullo
Poſt rubiconis aquas? equitũ propate cateruæ
Ite ſimul pedites. ruituꝝ aſcendite pontem:
Hæc ubi dicta leuis totas accepit habenas
In cãpũ ſonipes: crebroq ſimillima nymbo
Trans ripam ualidi torſerunt tela lacerti:
Ingreditur pulſa fluuium ſtatione uacantem
Cæſar: & ad tutas hoſtis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit. & mediis ſubrepſit uinea muris.

Exi: egredere tu ãnis: ſed torrẽs erat ſine noĩe. In gẽtes trahe aquas.i. cõtrahe omnes aquas ut ĩplearis & ĩgẽtes quoq naues ſuſtinere poſſis. Vt: adeo Alnos: naues. Spumeus: ſpumoſus. Diſcuſſa cõpage.i. ut diſſoluãtur naues nimia ui aquarũ. Cõpage diſcuſſa.i. diſſoluta iũctura. Hoc limite hæreat.i. hoc termino retardet Cæſaris ĩpetus. limes ſignificat terminũ. Vir. Vicino a limite ſæpes Hæreat.i. tardet. Hoſtis: Cæſar. Lẽtus: ab ĩpetu ſuo tardatus. Terat.i. cõſumat. Cohibite.ſ. cõmilitones cõprimite. Præcipitẽ: uelocẽ. Victoria nobis.i. cæſarẽ ab ĩpetu ſuo repoſitũ eſſe inſtar uictoriæ nobis erit. Nec plura locutus: hæc ubi dicit Domitius ita ẽt fecit: nã milites ſtatim ad flumen cõcurrũt: & põtẽ demoliri parãt. Deuoluit: ideſt emittit ex mœnibus. Rapidũ nequicq̃.ſ. ad parãdũ opus. Nam: declarat & ad illud refert ne quicq̃. uere neqcq̃ fecit hæc Lutius domitius.ſ. ex oppido milites emittere: q põtẽ rũperent: nã cæſar audiẽs aduẽtare cohortes domitii: indignatus tãta celeritate cohortes ſuas duxit: & ibi cõmiſſo prœlio ſtatim domitiani repulſi in oppidum ſe recipiunt: uere ergo dixit nequicq̃ ꝑ fruſtra. Prior cæſar: ſignificat ducis diligẽtiam qui prior ex omnibus uidit: ubi ſibi obſtaculum fieret. Amne ſoluto.i. ſoluto põte amnis. Prolatus ab ira.ſ.a ſeipſo quia animum noſtrum alienat ira: ideo. Prolatus quaſi porro latus a ſe ipſo quaſi alienus eſſet: ira nimia percitus. Quæſiuiſſe latebras pauori: Ideſt ut ſe in muris abſcondant pauore deterriti. Obſtruitis: Claudere paratis. Ignaui: Ideſt homines imbelles hoc fruſtra facitis: quia nõ ſi tumido: nõ id efficietis imbelles uiri: nam ſi ganges obſtruere iter meum uellet non poſſet: nam ganges flu. eſt Indiæ: de cuius ortu ignoratur: ſicut nili. Hic non paucioribus hoſtiis oceanum ingreditur quam nilus. bene elegit hunc flu. gangem cæſar ingentem ut oſtendat ſe nulla ui reprimi poſſe. Flumen: Ganges. Tumido gurgite: Ideſt inflato. Tapinoſis eſt.

Poſt rubiconis aquas: Poſtquam rubiconem ſemel traieci: nullus fluuius erit qui me retinere poſſit Cateruæ: Pro turmis hic poſuit. Sunt ſcilicet cum equitibus. Aſcendite: Capite. Pontem ruiturum: Prius quam euertatur. Hæc ubi dicta: Scilicet ſunt a Cæſare: nam ſtatim eius imperium executi ſunt milites. Leuis: uelox. Totas accepit habenas In campum ſonipes. Ideſt totis habenis ad pontẽ delati ſunt milites: ideſt poteſtate ſua. Crebroque ſimillima nymbo: tanta telorum copia fuit ut hymber cælitus cadere uideretur: Poſuit nymbum pro uento cum pluuia. Validi lacerti: Pro ualidorum militum lacerti. Vacantem. Vacuum hoſtibus. Pulſa ſtatione: Ideſt pulſis militibus qui in ſtatione pontis poſiti fuerant. Aras: corphini. Erigit turres: Nam poſitis ad muros caſtris oppidum ipſum magnis operibus munire inſtituit Cæſar: ut oppidum illud expugnaret. Ingentia pondera turres: Videlicet turres facit: quæ rotis uehi poſſent quocunque uellent. Subrepſit: Clam admota eſt. Mediis muris: Media parte murorum. Vinea: tegmen eſt in modum turris quæ admota muris defendit pugnantes milites: qui quidem mœnia concutere & effodere uoluerunt.

Ecce nefas belli reſeratis agmina portis
Captiuum traxere ducem:ciuiſque ſuperbi
Conſtitit ante pedes.uultu tamē alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice popoſcit.
Scit cæſar pœnamqꝫ peti:ueniamque tueri.
Viue.licet nolis & noſtro munere dixit:
Cerne diē:uictis iam ſpes bona partibꝯ eſto.
Exemplumque mei:uel ſi libet arma retenta.
Et nihil hac uenia ſi uiceris ipſe paciſcor.
Fatur:& aſtrictis laxari uincula palmis
Imperat heu quanto melius uel cæde peracta
Parcere romano potuit fortuna pudori.
Pœnarum extremū ciui quod ſigna ſecutus
Sic patriæ:magnumque ducē:totūqꝫ ſenatū
Ignoſci: premit ille graues interitus iras.
Et ſecum:romam ne petes? paciſque receſſus.
Degener? in medios belli non ire furores
Iā dudū moriture paras? rue certus.& oēs
Lucis rūpe moras:& cæſaris effuge manus.

Ecce nefas belli: Proſequitur etiam Lutii Domitii hiſtoriam. Ecce: quia facta per Lentulum deditione Lutium Domitium milites ſui cum cæteris apprehenſum ad Cæſarem traxerunt: quia hoc fuit cū magno ſcelere militum qui captum ducem ſuum Cæſari tradiderunt. Agmina: Scilicet milites domitiani. Nefas: Poteſt eſſe interpoſitio: ut dicat o nefas: quaſi deteſtet̃ hanc perfidiam militum qui ducem ſuum prodiderunt hoſti. Conſtitit: Scilicet Lucius Domitius. Ciuis ſuperbi: Cæſaris. Vultu minaci: quanuis ante pedes Cæſaris ſtetiſſet Domitius tamen minaci uultu intuebatur Cæſarem qui cupiebat interfici quam ſupplex uiuere. Tamen: Scilicet quamquam ante pedes Cæſaris ſtetiſſet. Nobilitas: Scilicet Domitii generoſitas & magnanimitas. Recta ceruice: Non demiſſo collo ſicut ſupplices facere ſolent. Proſpicit ferrum: Quia mori mallet. Scit cæſar: Cæſar intellexit illum potius mori uelle quam uiuere: ſed tamē ueniam dedit Domitio ac cæteris quos in captiuitatem redactos contumeliis militum prohibitos icolumes dimiſit. Pœnamque peti. Scit Domitium petere mortē. Viue licet nolis: Licet ſciat hoc eſſe Cæſar: tamen ait: uiue etiam inuitus. Noſtro munere: quia in poteſtate noſtra ē uita tua. Cerne diem: Ideſt uiue. Victis iam bona ſpes partibꝯ: eſto: Hoc uelim eſſe principium meæ clementiæ: ut omnes intelligant aduerſæ partis me non ideo arma ſumpſiſſe: ut crudelitatem uelim exercere in ciues: ſed ut iniuriam potius propulſem quam inferam. Eſto bona ſpes: Exemplo tui ſeruati cæteri ciues omnes bene ſperēt de Cæſare: ut facile a nobis ueniam impetrent. Victis partibus: aduerſariorum. Exemplumqꝫ mei: Ideſt eſto exēplū meæ manſuetudinis & clemētiæ. Vel ſi libet arma: nō recuſo quin iterum arma repetas contra me: & ſi uiceris nolo mihi gratiā fieri. Vel pro etiam. Retenta: pro iterum tenta: quanuis tibi male proceſſerit ꝙ arma tenueris contra me: tamen ſi placet iterū tenta: ꝙ ſi uictor extiteris: nolo mihi ueniam tradi nec gratiam fieri: ꝙ te incolumem ſeruauerim. Nihil paciſcor: Ideſt nullum pactum faciam ueniæ quā tibi do. Laxari: Solui. Aſtrictis palmis: Quibus uinculis militum manus uinciebantur. Heu quāto melius: Hic quaſi deplorat ignominiam Lutii Domitii Lucanus: ꝙ coactus fuerit ueniam a Cæſare accipere cum honeſtius mori debuerit: quanto inquit melior fortuna fuiſſet Lutio Domitio: cæteriſque Romanis: qui in captiuitatem uenerant: ſi occiſi fuiſſent a Cæſare: quam ab eo ueniā habere bene melius. Parcere ro. pudori: Quia hoc fuit magno pudori Romanis ciuibus: ut ueniam ab hoſte accipere cogerentur. Pœnarum Declarat illud pudori: hoc inquit loco Supplitii magni: ut ignoſcat̃ habuit qui meliorem cauſam ſecutus eſt: nam cauſam meliorem ſecutus eſt Domitius: utpote cauſam ſenatus & pro republica arma ſumpſerat.. Ignoſci ciui: Domitio qui in hac cauſa honeſta iuſtius eſſet: ſi non peteret ueniam. Ordo eſt hoc ignoſci fuit extremum pœnarum ciui ꝙ pro quia ſit ſecutus caſtra: & ſit ſecutus magnum ducem patriæ. Que: pro & totum ſenatum. Extremum pœnarum: hoc fuit loco extemi ſupplicii ut ſibi ignoſceret̃: & quaſi ingens facinus admiſerit. Extremū: ultima pœna qua nulla maior eſſe poterat. Premit ille: Et quamquam indignabundus & interitus a Cæſare etiam domitius tamen iram in pectore claudebat: & cum diu cogitaſſet: quid nā faceret an bello ſecederet: an in aliquam ſolitudinē ubi uiueret ſe reciperet: tamen ꝙ ſit ueniam Cæſaris ſecutus: deliberat ut potius moriatur: quā ipſe cæteris bellum gerentibus in pace quieſcere. Interitus: intrinſecus nō territus. Premit claudit: Virgilius. Premit altum corde dolorē. Et ſecū: Scilicet cogitat quæ ſequunt̃. Romā ne petes: hæc cogitabundus ſecū hæc dicit. Petes: adibis ne Romā quaſi beneficiū Cæſaris probans ꝙ te dimiſerit icolumē. Degener: Scilicet ſi hoc feceris ī bellis: uilis: eneruus & cætera. Receſſus: ſolitudines. Medios belli ſe ipſum alloquit̃: o ignaue adhuc dubitas: q̄ſi ſibi mortuo nō ītelligas ſatius eē in bella ruere? Moriture paras. q. d. parare debueras nec dubitare q̄n te feris piculis ꝑ patria exponeres. Rūpe moras: Ideſt oēs dilationes frange. Rue certus: Ideſt rue in media hoſtium arma. Effuge: Fuge quātum potes Cæſarem: qui te incolumem eſſe uoluit: & ſicut dixerat Domitius fecit: nam ſe ad manum Pompeii recepit.

Neſcius interea: redit ad Pom. dicens quid fecerit prius q̃ audiuerit cæſarẽ quæcũq; ꝑſidia ro. debellare. Parabat igitur pom. ut firmaret exercitũ aduerſus cæſarẽ. Neſcius. ſ. Pomp. ante geſtorũ cõtra Domitiũ captũ. Capti ducis. ſ. domitii. Immixto robore: ex diuerſis militibꝰ parabat exercitũ ptes quæ erant aduerſæ cæſari. Iamq; ante quã caſtra moueret Pom. primo orationẽ ad ſuos milites hr̃e uoluit: ut animũ tẽtaret oĩum: quo fortes ſtudioſi armaq; ſumerẽt cõtra cæſarem. Claſſica: ſigna mouendi caſtra claſſicũ ſignũ ẽ militare. ſ. tuba cõtorta: q̃ nũc ẽt utuntur. Secuturo phœbo. i. die ſequẽti: Ratus: quid exiſtimauerit agendũ eẽ. ſ. antequã caſtra moueret

Neſcius interea capti ducis arma parabat
Magnus ut immixto firmaret robore partes:
Iamq; ſecuturo iuſſurus claſſica phœbo
Tentandaſq; ratus moturi militis iras
Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes
O ſcelerũ ultores melioraq; ſigna ſecuti:
O uere romana manus: quibꝰ arma ſenatus
Non priuata dedit: uotis depoſcite pugnam
Ardent heſperii ſæuis popularibus agri:
Gallica per gelidas rabies effunditur alpes
Iam tetigit ſanguis pollutos cæſaris enſes:
Dii melius belli tulimus qđ damna priores
Cœpit inde nefas: iã iam me præſide roma
Suppliciũ penãq; petat: neq;. n. iſta uocari
Prælia iuſta decet patriæ ſed uindicis iram

Iras militis. i. ut irã ſumeret contra hoſtes. Cohortes. ſ. caſtra. Veneranda uoce. i. propter uenerandã uocẽ ducis Põpeii & maieſtatẽ: & attẽtos orationi ſuæ milites faceret. O ſcelerũ ul. hæc orõ ẽ in deliberatiuo g nere poſita: cuius finis ẽ ſuadere & diſſuadere: ſuadere quia dicit arma contra cæſarem eẽ ſumẽda: beniuolẽtiã etiã captat: ſuaſio finẽ hẽt utilitatis honeſti & facilis: ut cũ oſtendimus qđ ſuadere uolumus eſſe: utile: delectabile: facile: honeſtũ: & neceſſariũ: in quo uis maxima ẽ ſi cauſã cõuocent: quã agendã ſuſcepimus. ſed in hac oratiõe arguit ab honeſto: & a facili magis: deinde beniuolẽtiã captat primo a ꝑſona auditorũ: cũ res eorũ ſapiẽter fortiter geſtæ eſſe dicent: ut hoc loco. ſ. qui commilitones ſecuti ſũt pom. fortiter arma pro patria ſũpſerunt cõtra paricidã. i. cæſarem. O ſcelerum ultores: tangit illud. ſ. res fortiter geſtas ſcilcet ut arma fortiter ſumant uindicandi ſceleris cã. Melioraq; ſigna: a cauſa arguit a re ipſa beniuolentiã cõpabimus. cũ noſtrã cauſã extollendo laudabimus aduerſariorũq; uitupando đprimemus: Signa: uexilla. Meliora. i. quæ Sena. populuſq; Ro. mihi tradidit. Vere romana manus. q. d. ſtudioſa libertatis & q pati nõ poteſtis ſeruitutẽ cæſaris. Nõ priuata ar. ſed publica ad illud reſpicit quia cæſar bellũ gerebat cõtra p̃riam priuato cõſilio. Ar. heſpe. beniuolentiã cõparamus a ꝑſona aduerſarioꝝ a tribus locis. ſ. in odiũ: in inuidiã: in contẽptũ: aduerſarios nducẽdo quos nũc ĩ inuidiã adducit res eorũ ſupbe & crudeliter factas ꝓferẽs: qa cõtra p̃riam ſumpſit arma Cæſar

Heſperii: itali: unde Quintilianus ardẽtẽ excitatũ lucanũ dicit ẽt oratoribꝰ magiſq̃ poetis enumerandũ. Popula. i. populationibꝰ: quia q̃cunq; ibat cæſar depopulabat agros Gallica rabies: qa bellicoſos gallos cæſar ſecũ duxerat. Sãguis. ſ. Ro. Cæ. enſes: crudelis cæſaris qui craſſabat ĩ ciues Romanos. Dii melius a cã arguit: quia nos in bellũ gerimus in alios: ſed ut ꝓpulſemus iniuriã quia nocens qui iniuriã aliis infert: ſed ĩnocẽs ẽ qui illatã ꝓpulſat iniuriã: licet enim uis ui propellere. Dii melius. ſ. fecerunt. Tulimus: paſſi ſumus nõ intulimus aliis: ergo licet iniuriã propulſare. Inde. ſ. ab aduerſariis. i. a Cæſare. Iam iam: ſuperius beniuolẽtiã captauit a perſona auditoꝝ aduerſariorũ: & a cã captauit. Nunc incipit arguere bellũ eẽ ſuſcipiendũ contra cæſarẽ: primo arguit a partibus iuſticiæ: quæ ẽ pars iuris naturalis. Ius naturale diuidit ĩ religionẽ pietatẽ: gratiã: uindicationem: obſeruantiam: ueritatẽ: hoc loco ẽ a uindicatione. Vindicatio eſt per quam oſtendimus male mœrentibus pœnam eſſe ſtatuendam: quia cæſar male meritus eſt de patria: ideo petit ſumi ab ipſo ſupplicium. Me præſide: me duce & imperatore. Vocari. ſ. a cæſare: quia male meritus eſt de patria. Prœlia iuſta: quia latrocinium potius eſt: non bellum appellandum. Sed uindicis ira; ideſt ultoris patriæ: non eſt bellũ appellandum: ſed ira: ab attributis negocii arguit: uidelicet ab attributo negocii contra continentiam: nam argumentum eſt prima totius cauſæ breuis cõplexio hoc modo parentis occiſio: patriæ proditio qualẽ oſtẽdit hic per ãplificationẽ Argumẽtũ hoc poſitũ in breui cõplexione totius cauſæ: in pronũciatiõe. ſ. cũ breuiter explicat totius cauſæ cõplexio: argumẽtũ in pronũciatiõe: hoc modo: uerbi gr̃a ſi dicã ut intelligatis iudices quã cãm ſuſcepturus ſim: primo aduerſarioꝝ ſcelus: eiuſmõi eſt quod ab oĩbus omni pœna proſequẽdũ ſit: uidelicet pereũtis occiſio: adiuuãda ẽ hæc cõplexio ꝓnũciatiõe ita hoc loco dixit. ſ. p̃riæ ꝓditio: nã ãplificat argumentũ hoc qđ ẽ poſitũ in ꝓnũciatiõe. i. breui totius negocii complexione: hic autem eſt ab amplificatiõe illũ locum cum oſtendimus ꝙ defendere debuerat. Eſt regula ĩ arte ueteri ab eo commiſſum facinus: a quo ſi quis committeret uĩdicari deberet: ĩmo ſi alius faceret uindicare debuerat: ut patriæ proditionẽ: quam hic opponit Cæſari Pompeius: nam dicit a cæſare patriam proditam fuiſſe: quam ſi alius proderet uindicare deberet. Vide q̃ artificioſe loqui Lucanus Pompeium inducat. Vindicis: ultoris patriæ.

Nec magis hoc bellũ quã cũ catilina parauit
Arſuras in tecta faces:ſociuſq; furoris
Lentulus exertiq; manus ueſanã cethegi.
O rabies miſeranda ducis:cũ fata camillis
Te cæſar magniſq; uelint miſcere metellis
Ad cinnas marioſq; uenis: ſternere profecto:
Vt catulo iacuit lepidus:noſtraſq; ſecures
Paſſus ſicanio tegitur qui carbo ſepulchro.
Quique feros mouit ſertorius exul hiberos:
Quãq̃ ſiqua fides his te quoq; iũgere cæſar
Inuideo:noſtraſq; manus quod roma fur ẽti
Oppoſuit:parthorũ utinã poſt prœlia ſoſpes
Et ſcythicis craſſus uictor remeaſſet ab oris
Vt ſimili cã crederes qua ſpartacus hoſtis.

Hoc bellũ:quod ſuſcepimus cõtra Cæſarẽ: quã cũ Catilina:qui patriã eodẽ incendio rapinis cõſumere parauit. Arſuras faces:qui parabat patriã incẽdio cõſumere. Lẽtulus:qui ꝑtor Ro. cõiurationis huius cõſcius & ꝑriceps fuit.Hiſtoria nota ẽ apud Salu. Exerti cethegi:ideſt deſerti & nudati:nã poſtea nudatus fuit cũ in carcerẽ cõiectus ẽ. O rabies miſe.ecce breuis totius argumẽti cõplexio qd ẽ ꝙ cæſar agit:nõ ẽ bellũ:ſed ẽt proditio patriæ:quã miſerandã rabiẽ appellat: Miſerãda.i.quæ deteſtabilitate & cõmiſeratiõe ſua miſerabilis ẽ:Ampliat hoc argumẽtũ ꝑ locũ illũ:cũ oſtendimus id cõmiſſũ eſſe ab illo qd oportet ipſe defendere. Cũ fata camil.dii te patriæ defenſorẽ o Cæſar eſſe uolebãt:non ãt proditorẽ. Camillis:ſimilẽ camillo:qui defẽdit patriã a gallis. Metellis: quorũ alter a iugurtha patriã defendit:alter uero a a cretenſibꝫ. Ad cinnas marioſq; uenis:ſimiles eẽ uoluiſti his qui ꝑriam prodiderũt:ut fuit Cinna:& Marius:Cinna flagitioſiſſimus rẽpub.ſũma crudelitate uaſtauit:primo cõſulatu ferẽs de exulibus reuocãdis legẽ ab octauiano collega ꝓhibitus & honore priuatus urbe ꝓfugit uocatiſq; ad pileum ſeruis aduerſarios uicit:Octauium interfecit Ianiculũ occupauit.Iterũ & tertio cõſulẽ ſe ipſe fecit: quarto cõſulatu cũ bellũ cõtra Syllam pararet Anconæ ob nimiã crudelitatẽ occiſus ẽ. Sternere ꝓfecto:ſicuti diximus hæc orõ in genere deliberatiuo poſita ẽ. Sternere arguit a facili ꝑ ſimile. Sternere :ꝓ ſterneris a me. Vt:ꝓ ſicuti. Catulo lepidus:nũc arguit a facili.ſ.facile erit Põpeio uincere cæſarẽ: qui ſemp uincere cõſueuit:arguit ẽt a poſſibili:a maiori ad minus:nã ſi magnos impatores uici:uincã ẽt minores:ulterius uult cõparare cæſarẽ fugitiuis ut bellum hoc nõ dici poſſit:ſed potius latrociniũ. Catulo lepidus.M.æmilius lepidus cũ tentaſſet acta Syllæ reſcĩdere bellũ excitauit:unde a.Qu.Catulo eius collega pulſus ẽ:qui cũ ſe ĩ Sardiniã recepiſſet bellum molitus ẽ:ubi paulo poſt periit:& ſternere. Vt:pro ſicut. Carbo: q paſſus noſtras ſecures tegiť ſicano ſepulchro.Cn.Pom. cũ imperio miſſus ẽ in ſicilia aduerſus carbonẽ a Sylla ꝓſcriptũ:quẽ ẽt occidit:& turpiter mortuus ẽ:nã cũ duceret ad ſuppliciũ:petiit tãtũ tẽporis ſpaciũ ut aluũ leuaret ut Val.in cap.de his qui turpiter uixerũt. Secures:quia iuſſit cũ uirgis cædi:& ſecuri ꝑcuti. Sicano ſepl.in ſcicilia.n.res geſta ẽ. Quique feros mouit.Sertorius a ſylla proſcriptus in hiſpania citeriore bellũ ingens excitauit:& profligatus a.M.Antonio:&.M.Perpenna:aliiſque coniuratoribs in conuiuio trucidatus eſt: imperium per Mar.perpennam tranſlatum eſt:quem paulo poſt uicit Pompeius atque interfecit ĩ hoc bello. Mouit feros hiberos:quia prius ꝙ bellum motum fuerat illum recepit hiſpania. Exul:quia proſcriptus ẽ a Sylla. Hiberia:hiſpania ab hibero fluuio appellata. Quanq̃:arguit a facili per argumentum a maiori ad minus:q̃ſi dicat hoc mihi dedecori eẽ uidebitur:ut te o Cæſar uincam qui magnos imperatores uincere conſueui cum tu fugitiuis & gladiatoribus aſcribi potius debueris q̃ ducibus romanis.Vtinam inqt Craſſus e parthia uictor rediiſſet:quẽadmodum enim ſparthacum fugitiuum & gladiatorem Sparthorũ ducem uicit:ita te quoque fugitiuum & gladiatorem uinceret:unde dicit indignor quaſi ut tibi obiiciar:cũ alios imperatores præſtantiſſimos uicerim. Quãq̃:tu ſternere a me o Cæſar:ſicut ſtratus eſt Lepidus: Carbo & Sertorius qui fuerunt imperatores romani minime:contemnendi. Sed tamen inuideo:indignor tunc cum his annumerari qui connumerandus es cum fugitiuis. His:magnis imperatoribꝫ quos ſupra dixi. Si qua fides:ſcilicet eſt tibi. Noſtraſque manus: ſcilicet indignor & inuideo. Oppoſuit furenti:ideſt tibi gloria erit periiſſe auſpiciis noſtris:ideo inuideo tibi quia mereris ſterni a minori duce: ut pote a Craſſo. Parthorum:utinam.ſi fieri poſſet Craſſus e Parthia uictor rediiſſet:qui fugitiuos uincere conſueuit. Hoſtis:ſcilicet cedit. Ab oris ſcithicis:ſcilicet ubi delatus eſt Craſſus cum exercitu a rege Syriorum:ſcilicet ab Arſacide. Simili cauſa:uidelicet latrocinii:quia ſicut Sparthacum gladiatorem & fugitiuum ſupetauit:ita te fugitiuum uinceret. Tres gladiatores legitur fuiſſe:qui bellum periculoſum populo Romano intulerunt.ſcilicet Craſſus:Oenomaus & Sparthacus:nam Sparthacus cũ triginta milibus eiuſdem fortunæ uiris bellum fecit populo ro.erupitque per campaniam communẽ: & infeſtam illam regionem reddidit cum uniuerſa acie cum imperatoribus romanis conflixit eoſque cum exercitu ſuperauit:Tandem a Lucio Craſſo uicti pulſi atq; fugati:is ad extremum angulum Brutioꝝ incluſus fugam fruſtra tẽtauit:eruptiõe deĩde facta ut dignum uiris erat:mortẽ ſparthacus non timens in bello fortiterq; dimicãs taquã bonus imperator occiſus eſt:ita te uincam o Cæſar qui Sparthaco potius es comparãdus.

Tequoq;: Arguit a facili:nunc arguit a poſſibili.uidelicet uires ſub ſua cõſiſtere poteſtate oſtendit atque uirtute qua poſſit uicere Cæſarem:non uſque adeo inquit ætate ꝓuectus ſum: ut arma tractare non poſ ſim. Te quoque:Ideſt ſimiliter cum cæteris. Titulis : Ideſt uictoris trophæis. Torquendo pilo.i.ia/ culando telo contra cæſarem. Hæc præcordia:demonſtratiue dixit. Diſces: o cæſar diſces nunc meũ animum ocioſum eſſe : & a bellis diſſuetum: ꝙ in pace diu fui:quia qui in pace fuerunt: poſſunt etiam ge/ rere bella ſi neceſſitas incideret. Pacem potuere pati : quia ſic ut pacẽ ita bellũ ſuſtinere poſſum. Licet

Te quoque ſi ſuperi titulis accedere noſtris
Iuſſerunt:ualet intorquendo dextera pilo.
Feruidus hic iterum circa præcordia ſãguis
Incaluit: diſcet non eſſe ad bella fugaces:
Qui pacem potuere pati:licet ille ſolutum
Defectumq; uocet ne uos mea tereat ætas:
Dux ſit in his caſtris ſenior.dum miles in illis
Quo potuit ciuem populus ꝑducere liber?
Aſcendi:ſupraque nihil niſi regno reliqui.
Non priuata cupit romana quiſquis in urbe
Pompeium tranſire parat:hic conſul uterq; ẽ:
Hinc acies ſtatuta ducũ eſt:cæſar ne ſenatus
Victor erit? nõ tam cæco trahis omnia curſu
Teque nihil fortuna pudet?multis ne rebellis
Gallia iam luſtris ætaſque impenſa labori
Dant aĩos?rheni gelidis qđ fugit ab undis?

ille:Nunc Põpeius ſuis cõfirmatis argumẽtis debe re milites ſuos bellum ſuſcipe aduerſus Cæſarem : nunc refellit argumẽta aduerſarioꝝ.ſ. Cæſaris qui dicebat ſuperius uẽiat lõga dux pace ſolutus ille ap/ pellat me ſolutũ pace refello : ergo cõmilitones ora torie refellit & defendit:ꝙ ille obiiciebat ĩ ſuã uer/ tit utilitatẽ:ſed ꝙ ſenior eſſet: & longa pace ſolutus: reſpõdet hoc uerbo q utilitates incõmodũ ſuũ uer/ tit. Dux:cõcedo ꝙ ego ſim ſenior uobis:ſed quã/ to magis ſum ſenior:tãto magis etiã peritior ĩ re mi litari. At ille uero Cæſar iuuenis eſt ut miles potius q̃ imꝑator appellari poſſit. Licet: ꝓ quãuis. Se/ nior.ſ. ſit miles illis caſtris: & ſit iuuenis dux ſed no bis ſit ſenior dux & milites iuuenes. Quo potuit. Arguit nunc ab auctoritate.nam hæ ſunt ꝑtes quæ ualẽt ad Imꝑatorẽ ꝓbãdũ:ut dicit Cicero. ſ. uirtus & auctoritas:oſtenditq; auctoritatem ſenatus tan/ tã eſſe ut fortunã ſine pudore pati nõ poſſit uno a la trone ſuperari:ab auctoritate ſui:ergo refellit dicẽs ſe ad eum dignitatis gradum euaſiſſe:quo nullus ſu perior eſt:niſi ſi aliquis regnũ appetat: ideo Cæſarẽ in inuidiã adducit: qui maior uult eſſe Põpeio. ſed hic nõ ciuicam: ſed tyrãnicam cõditiõnem appetit: ſicut Cæſar: Aſcendi: ad eum dignitatis gradum euaſi. Quo:ad quẽ gradũ. Liber.i.q in libertate ſit nõ ſub tyrãno. Supraq; nihil: Supra gradũ illum quo euaſi nihil reliq niſi regnũ:niſi ſi aliqs fieri rex appetit:plane hic ĩ cæſarẽ loquit̃:q cũ maior eſſe Põpe/ io uelit regnũ appetit. Quiſq; ꝓ quicũq;. Pom.trãſire.i.ꝑat eſſe Pom.ſupior. Nõ pri. nõ priuatã ui/ tã ĩ Romana urbe:ſed regiã dignitatẽ appetit. Hinc cõſ.nunc ab auctoritate cõſulũ arguit:totiuſq; ſena/ tus. Hinc a ꝑte nr̃a. Vterq; cõſul.ſ.Letulus & Gabinius uel Marcellus. Cæſar ne.ſ.uictor erit ſenatus cũ indignatõe legẽdũ.i.uicet ne Cæſar ſenatũ? Trahis oĩa cæco curſu .i. adeo impudẽs ẽ fortuna:ut tãtũ de decus patiat̃ ſenatus. Nil pudet:ꝓ non ullius rei te pudet. nomẽ ꝓ aduerbio. Multis ne rebellis: refel lit ea quæ ab aduerſario dici poterãt.ſ.nõ uĩces Cæſarẽ o Põpei:q galliã & fortiſſimas gẽtes ſubegit:ũde Põ peius hoc argumẽtis leuat qđ negare nõ põt:ſed qđ ẽ qđ tibi ſpẽ đderit: o Cæſar:ut arma cõtra me uel ſena tũ auſus fueris ſũere. Gallia.ſ.quã uiciſti.x.ãni fluxerũt:ex quo cõtra gallos bellũ geris:q tibi ſẽp rebelles fu ere:nec unq̃ eos ſubigere potuiſti. Multis luſtris:nõ erãt multa luſtra:ſed duobꝫ tantũ luſtris galliã oẽm ſubegit cæſar:qa cũ cæſar qnq; ãnis galliã tẽuiſſet eã ſenatui populoq; ro. ſubegiſſet & eã tributariã feciſſet: ꝑs illius reſtabat:ũde obtinuit ĩ alteꝝ luſtrũ:ut ſibi ꝓuĩcia ꝓrogaret̃:ergo duobꝫ luſtris galliã đbellauit. Aetaſq; ĩpẽſa labori.qa ætatẽ cõſũpſiſti ĩ debellãda gallia. Dãt aĩos:& loqt̃ ad Cæſarẽ:q̃ſi nõ ad ſecũdã pſo nã ſed ad tertiã:ſed ſcio q̃ es demẽs ac temerarius q̃ bellũ cõtra nos inferre uis. Rheni dãt aĩos: tibi ꝙ ad rhenũ flu.ꝑtinet ita legi:cũ hunc flu.cæſar põte iũxiſſet:cũq; bellũ ſuſcepiſſet : ꝙ nõ alius ũq̃ fecit traductis copiis ĩ finibꝫ hoſtiũ paucos dies moratus eſt:ut uicis & ædificiis exutis in fines ureoꝝ ſe cõtulit:& ad auxi liũ ꝑducti ſũt ne a Sueuis ꝑueniret̃ a qbꝫ cognouit ſueuos more ſuo liberos : uxores reſq; ſuas oẽs ĩ ſyluis đpoſuiſſe:& oẽs q arma ferre poſſẽt ĩ unũ locũ cõueniſſe hoc ubi cõpit cæſar bellatis oĩbꝫ rebus: p q̃s exer citũ uehi poſſet:tũ exercitũ trãs rhenũ ducer̃ ſtatuit:ut germãis metũ ĩferret:& urbãos obſidiõe liberaret ũde ſatis eẽ ad gloriã & utilitatẽ arbitrãs exercitũ ĩ galliã traduxit:põteq; reſcidit: iſte uero dicit fugiſſe ex o ceano ĩ galliã:ſed nõ ueꝝ ẽ qa domitis hoſtibꝫ ſe ĩ galliã ꝓuĩciã recepit. Hæc.ſ. dãt aĩos Cæſari. Terga britãnis:ſicut a germãis:ita a britãnis dicit fugiſſe Cæſarẽ.Ita ſe hẽt de britãnis hiſtoria. Caſſiuelinus dux britãnoꝝ uaſtatis agris đtrimẽtiſq; acceptis:& ĩ primis ciuitatis deſẽſiõe ꝑmotus Atrebatẽ:Onomiũ lega/ tos ad cæſarẽ de đditiõe miſit:Cæſar ꝙ ĩ cõtinẽti firmare cupiebat obſides Britãnis ĩpauit Britãniãq; po. Ro tributariã fecit:& obſidibꝫ acceptis in Galliã copias traduxit non igit̃ fugit immo ſubactis britannis ſpõte ſua ſe cum exercitu recepit in Galliam : ſed Pompeius res quas negare non poteſt Cæſari leuat.

Oceanũqꝫ: nã uenit in britãniã cæſar:& duxerat ad oceanũ uſque exercitum:poſt quē eſt britãnia: quæ
alter orbis terraꝝ a nõnullis dicit̃.unde & Virgilius. Et penitus toto diuiſos orbe britãnos. Incerti ꝓ/
fundi ſtagna:qa uocat oceanũ tanq̃ ſtagnũ. Britãnis:quos ipſe temere iuaſerat: ideo terga dare coactus ē
cæſar. An uanæ:refellit ꝙ cæſar dicere poſſet.Facile erit uícere Pom.q romã deſeruit.ũde dicebat iſerius
Cæſar ꝓ qua pugnabit̃ urbe: ac ſi.d.ſi paꝝ tutus in urbe romana uidebat̃ Pom.ubi tutus eē poterit a cæ
ſare:ũde ſe nõ fugere inqt:ſed ſenatus me ſecutus eſt nõ fugiētē:ſed cõſilio bella gerētē: nam ciuibꝰ parere
uolui: ne ſi ĩ urbe ꝑmanerēt detrimēti aliqd ciui/
tas capet. Vanæ minæ.ſ.cæſaris:rurſus oratoriæ
ĩ laudē & utilitatem ſuã uertit: ꝙ cæſar dicere pote
rat:o demēs cæſar nõ ē ita:ut tibi ꝑſuaſũ ē.ſ.ꝙ fuge
ri ex urbe metu tuo:ſed me ducē ſequunt̃ quocũqꝫ
ſigna tuli. Sequũt̃.ſ.Ro. Demēs: temerarie.
Qui:ab auctoritate ſui & uictoriis arguit:& a ma/
iori ad mīus ego põ. q maiora bella cõfeci: minora
ēt cõficere potero & uicere: ũde introducit̃ a poeta
Põpeius q res oēs geſtas ſuas breuiter & ſuccicte cõ
memorat. Signa tuli: me ideo iqt ſequũt̃:qa me
ducē exiſtimãt idoneũ:cũ ea ãte oculos ponũt:q̃ to
to orbe terraꝝ magna uirtute geſſi. Ante bis ex/
actũ:lege gabinia ꝓfectus ē Pom. maritimæ regio/
ni:nã mare ĩfeſtũ reddiderant pyrratæ adeo ut nec
portus Caietæ: ĩmo nec hoſtiæ tutus eſſet qn ĩ ter/
ras aſcēdebãt:& latrociniũ exercebant: duo priores
Ro.cũ inſignibꝰ ĩpii capti ſũt: capta eſt ēt .M. Anto
nii filia:cũ ĩ agrũ ꝓficiſceret̃: & magna redēpta eſt
pecunia:illi ergo regioni maritimæ ꝓfectus ē Põpe
ius:q poſtq̃ infeſtaret eos pyrratas mar̃ totũ duoꝝ
menſiũ ſpatio liberauit:quos maiore ex pte captos
nõ occidit:ſed cogitans hominē eē rationis partici/
pem: exiſtimauit uitæ mutatione atque locoꝝ poſſe feritatem deponere: conſtituit eos in continentem
deferre:& pte quidē eoꝝ urbes puæ deſertæqꝫ receperũt: cõcludēs cũ plures ĩ ſolorum urbe accepit:quæ
urbs reſtituta a Pompeio fuit: quam tygrannes armeniæ rex nuper deſertam fecerat. Alii Tygnem Acha
iæ ciuitatem tunc ciuiubus uiduatam incoluerũt: hoc narrat Põpeius ꝙ bellum ingens aduerſus pyrratas
con fecerat.uſque ad illum locum cõſtrue:pyrrata pelagi & cætera. Qui:ego. Signa:aquilas. Ante bis
exactum & cætera: Ideſt ante duos menſes: quia ſingulis menſibus luna creſcit & decreſcit. Pyrata:
prædator. Ideſt tranſeundo:quia ex tranſuerſo ſimul ac nauem uiderent in eam tranſeundo ma
re impetum facientes eam depredabãtur. Metuens: Scilicet me & arma mea. Anguſtamque domũ:
Ideſt paruam habitationem qui tantum mare infeſtum reddebant contenti fuere breui ſpatio terræ.
In ſede::in urbibꝰ paruis ut ſolorum urbe quam Põpeius reſtituit a tygrãne Rege armeniæ:& in urbe tyg/
næ Achaiæ ciuitate: quam Pompeius ciuibus uiduatam pyrratis habitandam reſtituit. Idem per ſcy/
thici. Narrare cœperat uictorias ſuas Pompeius quas in uniuerſo orbe terrarum pepererat:quod nunc
etiam facit:nam gentes bello ſubactas dinumerat: dum fugientem Regē proſequitur Mitridatē ut ſupra
dictum primo quidem Mitridates a lucullo ſæpe acie uictus:tãdem ad tygrãnē confugere coactus eſt: cũ
quo & ipi tygrãnes aliquotiens fuſus atque fugatus: poſtq̃ nulla ſpes eſſet a tygrãne defendi: alias gentes
& ignotas quærere conſtituit. Fugit igitur in Boſphoꝝ atque Meoti in ultimas terras ſe recipiebat Pon/
peius:tamen fugientem perſequitur qui per populos Boſphoro ac Meotidi uicinos incõmoda multa paſ
ſus eſt: ſed nationes ac gentes per quas iter faciebat bello ſubegit: nam hac Pompeii expedititione do/
mitta inſula ponti Armenia: Cappadocia:Paleſtina:Arabia: India: & pyaratæ omnes: Paphlagonia: Me
dia:Colchis:Hyberes:Albani:Syria:cilicia:Meſopotamia:Phœnicia:hæc igitur enumerat Pompeius bre
uiter:quæ in excurſione illa breui temporis ſpacio cõfecerat. Idem: Ego Pompeius. Profugum
regem coegi: Scilicet mitridatem. Per diuortia: per diuerticula: quia huc & illuc fugiebat Mitridates
ſalutis ſuæ incertus. Schytici ponti:Scilicet per gentes Boſphoro ac Meotidi paludi accolas. Indo
mitum regem: Mitridatem qui antea uinci non poterat ab imperatoribus Romanis: non a Lucullo:
non a Sylla. Sylla fœlicior: quia neque ſylla hoc effecit: quanuis ipſum regno mutilaſſet. Pars mũdi:
& profecto hoc Pompeio cõtigit: qđ nemini alii impatoꝝ Romanoꝝ:nã de tribus partibus orbis terraꝝ
triũphauit:de Lidia uicto Domitio:de Europa pulſis e maritima regiõe pyrratis:poſtremo de Aſia:de ui/
ctis gentibus & nationibus paulo ante dictis. Quocũqꝫ ſub ſole:ſiue ĩ libya ſiue in Europa:ſiue in Aſia.

Oceanũque uocans incerti ſtagna profundi
Terita quæſitis oſtendit terga britannis?
An uanæ timuere minæ quod fama furoris
Expulit armatam patriis e ſedibus urbem?
Heu demens nõ te fugiũt:me cũcta ſequũtur
Qui cum ſigna tuli toto fulgentia ponto
Ante bis exactum quã cynthia cõderet orbē
Omne fretum metuēs pelagi pyrrata reliquit
Anguſtãque domũ terrarũ in ſede popoſcit.
Idem per ſcythici profugum diuortia ponti
Indomitũ regem:romanaqꝫ fata morantem
Ad mortem ſylla fœlicior ire coegi.
Pars mũdi mihi nulla uacat:ſed tota tenetur
Terra meis quocũque iacet ſub ſole tropheis.
Hinc me uictorem gelidas ad phaſidos ũdas

Arctos.i.ſeptētrio. Ad phaſidos ūdas:qa dū ꝓſequitur Mitridatē cœpit populos oēs pōtū: Armeniā: Cappadociā:Paphlagoniā:Mediā:Colchidē ubi ē flu.phaſidos. Phaſidos flu. colchoꝝ i ſeptētriōe. Cognitus axis Aegipto: ꝓpter paleſtinā dixit:q̄ eſt ps ægypti ꝓuīciæ. Medius axis:uidelicet meridies:nullā mūdi ptē uult reliquere:nā ſeptētrionē:meridiē: oriētē & occidētē:oēs ptes mundi cōmemorat Pōpeius: ubi uictoriā cōſecutus eſt:dixit de ſeptētrione:qa uidelicet colchidē uicit: nūc de meridie dicit ꝓpter paleſtinā. Calida ægypto:qa in meridie eſt:ideo calida & ſub torrida zona expoſita. Atq;.ſ.eſt cognitus.

Arctos hēt:calida medius nihil cognitus axiſ
Aegypto:atq; umbras nuſq̄ flectente ſyene:
Occaſus mea iura timēt tethymque fugacem
Qui ferit heſperius poſt oīa flumina bethys
Me dōitus cognouit arabs:me marte feroces
Eniochi.notiq; erepto uellere colchi:
Cappadoces mea ſigna timēt & dedita ſacris
Incerti iudea dei.molleſque ſophenæ
Armenios cilicaſq; feros tauroſque ſubegi.
Quid ſocero bellū præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo ptes clamore ſequuntur:
Nec matura petunt promiſſæ claſſica pugnæ
Senſit & ipſe metū magnus: placuitq; referri
Signa nec in tātæ diſcrimina mittere pungæ

Axis ſyene.i. ꝓpter ſyenē ablatiue poſitus ē:nā græce locutus ſicut thebe thebes:ita ſyene ſyenes. Nuſq̄ flectente ūbras.qa ſyene ciuitas ī ægipto ē: ubi radii ſolis terrā ꝑpēdiculariter adeo fuerit: ut ī nullū corpus ūbrā faciāt qa quāto magis ſol capiti noſtro ꝑpēdiculariter poſitū ē tāto breuiorē capit umbrā: ſed ſi ꝑpēdiculariter ē: nulla penitus ūbra ſuſcipere tur: hæc ciuitas ꝓbat̄ eē ī medio mūdo. Occaſus de ſeptētrione & oriēte dixit: nūc de occidēte dicit ꝓpter hiſpaniā:quæ ī occidēte ē ubi Sertoriū expugnauit. Mea iura:meā poteſtatē. Bethis: q flu.ē hiſpāiæ:ūde dicit Solīus đ memorabilibꝰ:ꝙ Bethica hiſpania ē appellata. Me domitus : nūc de oriēte dicit. Arabs:ꝓpter Arabiā dicit:iudeā:phœniciā:& Paleſtinā. Eniochi.ſ. me cognouerūt ſūt populi colchidos. Noti.i.cogniti & famoſi. Eniochi.i.noti colchi. Erepto uellere: nā colchoꝝ nomē uulgatū ē ꝓpter aureū uellus qđ Iaſō cum argonautis rapuit:fabula nota. Cappadoces:qa dū ꝓſeqt̄ fugientē Mitridatē oīa luſtrauit loca Pōpeius oriētis:ſed primo ēt tygrānē uicit: q cū Pōpeiū ſuccessiſſe lucullo audiuiſſet: nam filius eius a pr̄e tygrāne defecerat:& Pōpeiū in Armeniā uocauerat tygrannes certior factus de humanitate Pōpeii ipſū adire cōſtituit: & cū equo ueheret̄ a lictoribꝰ Pōpeii iuſſus ē deſcēdere:ꝙ uidelicet nemo peregrinus in caſtra romana equo uectus uenire cōſueuerit:paruit tygrannes & gladiū eductū præbuit militibus:deīde cū ad cōſpectū Pōpeii ueniſſet:& coronā ante pedes Pōpeii deponere uellet:Pōpeius præuentus eſt:qui eum dextera porrectū ī proximā ſedē:ideſt ſiniſtrā apud ſe collocauit.Tūc Pōpeius inqt ꝙ tibi ablatæ fuerāt Armeniæ partes.ſ.Siria Cilicia:cappadocia: Gallatia:Sophone: lucullo aſcribēdū eſt:quæ autē nunc uſq; tenuiſti: ſi nouē milia talēta pro reliquo ſolueris : oīa poſſidebis: delectatus eſt his uerbis tygrānes:cū etiā Pōpeii milites eum Regē ſalutarēt: ꝓmiſit militi eminā: Cēturiōi uero eminas.x.Tribuno aūt milirū.x.talēta:hæc cū audiuiſſet filius eius ægre tulit: ad cœnāq; uocatus uenire noluit:ꝙ diceret ſe nō ægre Pōpeio:q res has magnifaciebat:& Romanoꝝ aliū inuētutū eſſe Pōpeius: tradidit illū cuſtodibus ad triūphū ſeruādū:q'in triūphū a Pōpeio cū cæteris captiuis ductus ē. Cappadoces mea ſigna tenēt:qa cappadociā ablatā Regi tigrāni reſtituit : Cappadoces ſūt populi ī capite Syriæ:taurū mōtē ab oriēte Cappadocia ſpectat:cui mōti tauro & Iſauria ſubiacet atq; Cilicia:ideo cum dixit Cappadoces : ſtatī has ꝓuīcias noīauit cū tauro mōte. Incerti iudea dei.īmo tu īcertū deū colis īſane poeta:ſed iudei unū deū ueꝝ ſolūq; colebāt. ideo locutus ē ſicut uulgo crediderūt gētes : quia deū unū uerū colebāt iudei:nec nomē īponebāt:ideo deos īcertos colere dicebāt̄: ſe uero deos certos colere dicebāt ueteres:qa illis noīa īponebāt:noiaq; appellabāt:Iouē:Martē.Neptunū. Iudea dedita ſacris:iudeā ut āte dictum ſubegit Pōpeius:& tēplū ad id tēpus īuiolatū ſpoliauit: Ariſtibolūq; Regē indiæ cœpit : & ſecūq; illū ī captiuū duxit. Sophenæ armenios:gallatiæ finitimi ſūt. Molles:dixit ꝓpter benignitatem aeris ſic.Virgilius:Et mollis gētes.p.m. cœpit. Cilicas.ꝓpter pyrratas dixit. Tauroſq;:q iuxta taurū mōtē habitabāt:nā tauꝝ mōtē Cappadocia ab oriēte ſpectat.cui ſubiecta ē Iſauria & Cilicia. Quid ſocero bellū : qd deniq; reliq ſo ſocero cæſari præter ciuile bellum.q.d.nihil.omnia enī bella confeci toto orbe terrarū. Socero:cæſari. Verba ducis:Hæc ubi dixit Pompeius nulla ſubclamatiōe probata ſunt:ut taciturnitas Pompeio ſuſpecta fuerit:ideo non eſt auſus contra cæſarem ducere exercitum timentē:ſed ſatius eſſe exiſtimauit in locū tutum.ſ.brūduſium. Nullo clamore: non eſſe ſubclamatum a militibus: ut ſolet fieri cū orationem ducis comprobant. Matura claſſica: Ideſt ſigna propere data. Promiſſæ linguæ: quia promiſerat ſi animus ita fuiſſet Pom.militibus ſe ſignum daturum ut caſtra mouerent: & cæſarem qui Italiam populabat̄ uniuerſo exercitu petere. Matura:oportuna. Senſit & ipſe metum magnus: Ideſt Pompeius: uidelicet ex eo ꝙ tacitos milites uidit : cœpit & ipſe metuere. Metum : militum ſuorum. Placuit : Pompeio. Referri:retro ferri:iam enim milites procedere cœperunt: Mittere:exponere. Diſcrimina:pericula.

Iam uictum fama non uiſi cæſaris agmen
Pulſus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum ſecreta petit:uacuoſque ꝑ agros
Exul in aduerſis explorata cornua truncis.
Nec redit impaſtus niſi cum ceruice recepta
Excuſſi placuere tori: mox reddita uictor
Quoſlibet i ſaltus comitãtibꝫ agmina tauris
Inuito paſtore trahit. ſic uiribus impar
Tradidit heſperiã: ꝓfugusque ꝑ appula rura
Brunduſii tutas conceſſit magnus in arces.
Vrbs eſt dicteis olim poſſeſſa colonis
Quos creta ꝓfugos uexere ꝑ æquora pupes
Cicropiæ.uictum mentitis theſea uelis.
Hanc latus anguſtum iam ſe cogẽtis in arctũ
Heſperiæ tenuem ꝓducit in æquora linguam
Adriacas flexis clauditqꝫ cornibus undas
Nec tamẽ hoc arctis immiſſũ faucibꝫ æquor
Portus erat.ſi non uiolentos inſula choros
Exciperet ſaxis.laſſaſqꝫ refunderet undas

Iam uictum fama:quia antequã cæſarem uideret.iam ferme uictum metu uidebatur. Nõ uiſi:nondũ uenerat in conſpectum. Pulſus ut amentis:ſimiliter oſtendit quomodo Pompeius ſe in tutum locum recepit metu ſuorum militum deterritus: quemadmodum facit taurus. Incertus inquit & pudibundus agmen auertit Pompeius nõ aliter q̃ taurus alterius tauri metu deterritus & uictus ſolitudinem petit: ubi ſe tantiſper exerceat: & reſumptis uiribus aduerſarium repetat: ita Pompeius fecit. Sic: eo modo. Tradidit:Scilicet cæſari. Armentis:pro ab armẽtis. Primo certamine: Ideſt prima pugna.primo dixit: qa non ſecunda uice pugnauit. Siluarum ſecreta:per ſolitudines. Vacuos:armẽtis. Exul:qa paſcuis ſuis depulſus ẽ quaſi extra ꝓpriũ ſolum ſit. Explorat .i.exercet tẽtat. In aduerſis truncis:in oppoſitis qa ipſe cornibus inuadit tunc arbores: ut ita exercitatus acrior ad pugnam redeat. Impaſtus: qa quaſi dedignatur carpere gramẽ:donec uires ſuas perfecerit:ut ſe nõ parem modo:ſed ſuperiorẽ eẽ exiſtimet aduerſariis. Ceruice re.pla.to.ſicut Virgi.Et crurum tenus pẽdent palearia mẽto. Excuſſi:quia cũ caput excutitur colla quatiũtur & palearia. Repleta.ſ. ſanguine: qa ante ſanguinẽ ſuderat:dum certãdo uincitur ab aduerſario. Mox reddita uictor:qa quæ ãtea uictus amiſerat: nũc rediit uictor. Inuito:nolente paſtore. Quoſlibet inſaltus: quocũqꝫ uoluerit ipſe. Trahit agmina.ſ.armenta. Comitãtibus tauris.ſ.ipſum quaſi triũphãtem & uictorẽ Sic:pari rõne. Mox:ſecunda pugna. Vrbs eſt dicteis dixit:ſupius Põpeiũ:poſtquã ſenſit aĩos militum ſuoꝝ non ſatis cõfirmatos ad bellũ:metu cæſaris deteritos petiiſſe brũduſium:nunc deſcribit ſitũ urbis Brũduſii:& topographia eſt:Ideſt ueri loci deſcriptio:poteſia ẽ ficta q̃lis apđ Vir. Eſt ĩ receſſu longo locus. Hæc urbs brũduſii a cretẽſibꝫ cõdita fuit: his q uecti ſũt naue theſei:poſtq̃ deuicto Mĩotauro Athenas uictor rediit:nec mẽinit mutare uela:ſicut ægeus pr̃ mandauerat.Fabula hoc hẽt Androgæus erat minois regis filius nobiliſſimus athleta:q cũ iuuenes atheniẽſiũ uirtute ſuperaret:ĩuidiã cõtraxit nimiã:hũc igit̃ æq̃les ĩ terrã editiſſimã ſubductũ ĩ mare ꝓcipitauer̃t.minos Rex cũ fruſtra filiũ ſuũ repeteret bellũ atheniẽſibꝫ ĩtulit:cũ uniuerſa claſſe: q cũ obſidionẽ ãplius tolerare nõ poſſẽt ĩ deditõem uener̃t hac lege:ut quot ãnis ſeptẽ uiros Mĩotauro deuorãdos mitterẽt:mittebãt̃ igit̃ ſigulis q̃buſqꝫ ãnis ſeptẽ uiri:q cũ Minotauro certarẽt:& ſi uicti fuiſſent ab eo deuorabãtur:primo mittebãt̃ plebei.multitudo cũ gẽtẽ ſuã pdi uideret facta ſeditiõe ĩ urbe diutius hoc paſſi nõ ſũt: & ita coactus ẽ ægeus Rex Atheniẽſiũ:ſorte nobiles eos educer̃ q mitterẽt̃.Accidit igr̃ ut ſors caderet ĩ Theſeũ ægei Regis filiũ & nobiliſſimũ queꝙ atheniẽſẽ:cui igit̃ filio Theſeo ꝓficiſcẽti & nauigãti ĩcretã:pr̃ mãdauit & ſi uictor occiſo Minotauro rediret:uela ex nigris ĩ alba mutaret:Theſeus igit̃ occiſo Mĩotauro ope Adrianæ filiæ minois:cũ eã phedrãqꝫ ſororẽ adduceret ꝑnimia feſtinatõe oblitus ẽ uela mutare: pr̃ ægeus cũ filiũ redeũtẽ ꝓſpiceret locũ eminẽtẽ cõſcẽdit nauẽ r̃deũtẽ uidit uelis nigris:& exiſtimãs filiu ſuũ a minotauro deuoratũ:cũ ſupſtes poſt illũ eẽ nollet:ſe ꝑcipitẽ đdit ĩ mare:& de ſuo noĩe mare ægeũ appellatũ ẽ.dicit ergo ꝙ cretẽſes:q uecti ſũt naue Theſei hãc urbẽ cõdididiſſe:& reuera ætholii q cũ duce diomede uener̃t ĩ italiã brũduſiũ cõdiderũt:deĩde ab appulis pulſi ſũt. Creta.ſ.a. Velis mẽtitis:qa uelis nigris r̃diit Theſeus uictor:& mẽtitæ ſũt uictorẽ eẽ theſeũ. Hic latus:Italia a circio ĩ eurũ extẽdit̃.i.a uẽto: qa collateralis occiduo ẽ:habẽs ab Africo mare tyrhenũ:ab oriẽte Ioniũ:a borea adriaticũ ſinũ:ubi ẽt ĩ ãguſtũ cõtrahit̃:ibi ſita ẽ ciuitas Brũdiſii de q̃ loq̃t̃ hoc loco:& dicit ĩ ligñæ modũ eẽ qa ĩ oxigonũ.i. ĩ acutũ ãgulũ extendit̃ Italia: ubi ædificata fuit brũduſiũ. Liguã tenuẽ:q ĩ modũ tẽuis liguæ ſubit adriaticũ. Producit:porrigit. Heſperiæ:italiæ. Cogẽtis ſe ĩ ar.qa Italia deſinit ĩ oxigonũ.i.ĩ acutũ ãgulũ. Quæ:ligua. Claudit ũdas.i.facit portũ. Cornibꝫ flexis: dicit ex hac ligua oriri duo cornua qbꝫ mare coercet̃:ut ſit nauibꝫ tutiſſimus portus. Nec tamẽ:& q̃q̃ iqt:lingua illa q̃ mare coercet portũ faciat:tamen niſi rupes altiſſiæ ĩſulæ.ubi oppoſitus eſt portus uẽtos prohiberẽt:non ſic tutus eſſet nauibus portus:ergo ſaxa defẽdũt locũ illũ a uentis ut ſit ſtacio fida carinis. Tũ:Ideſt q̃q̃ ligua obductis cornibꝫ claudat mare. Faucibꝫ.ſ. liguæ illius. Saxis:rupibꝫ altis. Laſſas ũdas: fatigatas:qa q̃ſi frãgũt̃ ũdæ cũ ſæpe ſcopulũ ꝑcutiũt:ſicut Vir.iqꝫ ſius ſcidit ſe ſe ũda r̃ductos.

Hinc illinc:uere inq̄ iſula illa locū illū ut portus ſit tutus utrinq̨:nā rupes altius inſurgūt:ut mare ab utroq̨ latere coerceāt. Hinc illinc:a dextera & a ſiniſtra. Scopuloſæ rupis.i.cū ſaxis ſcopuloſis. Apto maqa mare ante aptū erat. Flatus remouit:his ſcopulis altioribꝫ remouit inſula uētos:& ut in portu naues retineri poſſit etiā ſine anchora. Tremulo:tremēti:qa nec tēdit̄ funis:adeo placidus eſt portus. Hic late: nūc dicit portū illū cōmodiſſimū nautis:ꝙ i diuerſas aſiæ ptes dirigit nauigationē. Fretū:adriaticū. Seu uela ferant̄.ſ.i aduerſas ptes. Corcyra:hāc iſulā nūc appellāt Corfu. Illyris leua:a apte ſiniſtra illyricum

Hinc illinc mōtes ſcopuloſæq̨ rupis aperto
Oppoſuit natura mari:flatuſq̨ remouit
Vt tremulo ſtarent contentæ funæ carinæ:
Hinc late patet omne fretum ſeu uela ferantur
In portus corcyra tuos.ſeu leua petatur
Illyris.ionias uergens epidaurus in undas:
Huc fuga nautarū:cum totas adria uires
Mouit.& in nubes abiere ceraunia cunque
Spumoſo calaber perfunditur æquora ſaſon
Ergo ubi nulla fides rebus poſt terga relictis.
Nec licet ad duros martē cōuerter̄ hyberos.
Cum mediæ iaceāt immenſis tractibus alpes
Tunc ſobole e tanta natum cui firmior ætas
Affatur:mundi iubeo tentare receſſus.
Euphraten:nilumq̨ moue:quo nominis uſq̨
Noſtri fama uenit quas eſt uulgata per urbes
Poſt me roma ducē.ſparſos ꝑ rura colonos
Redde mari cilicas.pharios hic cōcute reges
Tigranemq̨ meū:nec farnacis arma rꝉiquas
Admoneo:nec tu populos utraq̨ uagantes
Armenia.pontiq̨ feras per littora gentes:

mare. Epidaurus:quæ ciuitas ātea Epitaurus appelabat̄:ut refert Strabo:eā cares Ariſtotile teſte occuparūt:nec hæc urbs dicit̄ nūc dyrrachiū: ut affirmāt nō nulli:nā dyrrachiū ut idē iquit Strabo:alio noīe dr̄ epidānū. Huc fuga:dicit ergo ꝙ fuga nautaꝝ excitat̄ ad hūc portū:ſiquādo uiderint ī mari tēpeſtatē. Adria:adriaticū mare. Mouit rates.i.uētis agitatas naues cōcutit. In nubes abiere craunia qa tātæ nubes ſunt cumulatæ ꝙ cacumīa cerauniū tegant.Ceraunia ſūt mōtes epyri ſic appellata a crebro fulminū iactu: nā cheraunos græce:latīe fulmē ſignificat. Saſon:Saſon ut refert Strabo:iſula iterualli:qđ īter Epyrrū & brūduſiū īteriacet:media ſita ē:ea pp qui rectū nauigādo tenere curſū nequeūt a Saſone ad hydrūtē:leuorſū iter faciūt. Calaber: dixit ad differētiā alterius:qa Saſon mōs ē germāiæ unde Saſonia ē appellata germania. Ergo ubi:red dit ad hiſtoriam cū ſe brūduſii recepiſſet Pompeius uidens ſpem nullā repoſitā eſſe in Italia:ꝙ uideli cet iā oēm eā Cæſar occupaturus eſſet: nec tranſire poſſet in hiſpaniā:quia oppoſitæ erant alpes:ſtatuit mittere ī Aſiā filiū natu grādiorē Cn.Pōpeiū & conſules qui gētes illas & natiōes orientales oēs ad bellū cōtra Cæſa.cōcitarēt:ꝙ aliqdo deuicerat:eius beneficio & liberalitate deuictos hēbat:miſit igit̄ Cn. Pōpeiū filiū ſuū in Aſiā.Relictis rebꝫ.uidelicet Italiſ qa iā omne latiū occupauerat Cæſar. Hiberos:qa claudit̄ hiſpania alpibꝫ. Cū:declarat. Natū.Cn. Pōpeiū uerbis quæ ſequūt̄. Cū:ꝓ q̄do. ad hiberos cōuertere uidelicet tranſire hiſpaniā. Immēſis tractibus alpes:ea ps italiæ:quæ cōmunis ē:& cōtigua cōtiuo alpium obicibꝫ obſtrigit̄:ideo dicit alpes mediæ. Sobole:ſtirpe Pōpeii. Iubeo:uerba pōpeii ad filiū Cn.Pōpeiū. Iubeo tibi o nate. Receſſus:ideſt loca extrema mūdi:receſſus dicit̄ locus ſeorſū remotus

Eufratē:qa ut ante dictū:dū Pōpeius proſequit̄ fugientē Mitridatē ad Aegyptū uſq̨ gētes omnes domu erat. Eufratē:flu.orientis Nilū:flu.ægypti. Vſq̨ quo.ad quem nilū. Noſtri fama uenit:q̄a poſtquā dux Romanorū fui nomē romanū peruēit ad extrema uſq̨ terrarū loca:antea enī populus romanus gentibꝫ illis icognitus fuerat. Quo nominis uſq̨.i.ad illū locū uſq̨. Rōa:fama romæ. Cilicas:uidelicet pyratas quos aliquando expuli. Colonas:ſcilicet cilicas. Pharios:Reges ægypti:uidelicet Ptolemæū. Tigraneq̨ meum: Tigranem ſuum appellauit: quia cum tigranes Mitridatem dimiſiſſet: ꝙ nullius ſibi auxilii ſpes foret filius tygranis a patre defecerat:& in armeniam Pompeium uocauerat: cum quo progrediens multas urbes Pompeius capiebat:certior factus Tigranes de humanitate Pompeii:ad eum uenire conſtituit:& cum in illius conſpectum ueniſſet:coronam a capite demptam ad pedes Pompeii deponere uoluit ſed eum pompeius præuenit illumque correctum dextera in proximam ſedem collocauit:deinde ipſum Regem cum uniuerſo exercitu appellauit. Tigranem meum:quia uictum in regnum reſtituit. Nec pharnacis:Pharnax filius Mitridatis fuit:qui patrem & ipſe ꝑdidit propter Pompeium: & pater monitus ſe a filio prodi: ſumpto ueneno: quod ſecum geſtabat: ne in triumphum Pompeii duceretur ſe occidit.

Hyberis:populus ſcythiæ non procul a monte caucaſo. Populos hos: ſcilicet hiſtrios & Cilicas: colchos: cappadoces uicerat pompeius: dum proſequitur Mitridatem. Dicit igitur hos populos omnes concitet filius meus. Vtraque armenia: maiore & minore uſque ad illum locum: pendēt ſcythici: nec ſubaudi relinquas a ſuperioribus: non relinquas quin ad bella concites. Armenia: cuius Regem Mitridatem uici. Pontique feras gentes: ideſt maris quod nunc mare magnum appellatur.

Riphæaſq; manus.i.ſcythicas:nā de riphæis montibus naſcitur thanais:ad quem uſq; perſequens Mi/
tridatem pompeius gentes omnes Boſphoro & Meotidi uicinas debellauit. Riphæum iugum regio eſt:
ut ait Solinus aſſiduis obſeſſa niuibus:pterophon dicūt:quippe caſus continuantium pruinarum quidā
ita exprimunt ſimile pruinarum : ſola terrarum non nouit uices temporum : nec de cœlo accipit aliud q̄
hyemem ſempirernam:dannata pars mondi:& rerum natura in nubem æternæ caliginis miſſa. Aequo
re denſo:Ideſt planicie congelata:quia terga glaciem Meotidis paludis appellat:quæ adeo duro & cōgela/
to erat tergore:ut plauſtra ſuſtineret. Scythici:de/
clarat illud:pigram paludem.ſcilicet Meotidem.
Sed quid plura moror:quid opus eſt inquit ut ſigu
la loca commemorē:ubi gentes habitant meobello
domitæ:ſed longum eſt ſi omnia narrare uelim.
Per totos ortus:per totum orientem. Omnes r̄de
ant in caſtra triumphi:omnes populi de quibus tri
umphaui in caſtra redeant. Et uos qui latio : Nūc
pompeius mandat conſulibus quid fieri uelit: & e/
os in Græciam mittit atque Macedoniā:ut ubicun
q; nomen ſuum cognitum eſſet: inde gētes omnes
ad bellum excitent:inde ab epyro. Et uos: cōſules
Qui ſignatis faſtos.ideſt libros ubi magiſtratuū
nomina continebātur: in quibus ānui magiſtratus
continebantur. Agat uos boreas: quia ut ſupra di
xi habet a borea: ideſt a ſeptentrione adriaticum ſi
num:ubi ſitus eſt Epydaurus oppidum : quod an/
tea uocabatur epidānum. Vide Strabonem. Pri/
mus:pro primum:unde ſuperius ita declarauit po
eta portum hunc brunduſii aptum in Græciam na
uigantibus in epyrum & in indiam:ſcilicet hinc la/
te patet omne fretum &c.Seu uela ferātur in.p.cor.
tuos.Epydaurus in epyrro eſt Corcyra eſt īſula gr̄/
ciæ:unde ab epyro : quæ eſt finitima macedoniæ.
Macedum:pro nū.ſincopa eſt. Dat tēpus hyēs
.i.dū tēpus hyemis bellū differt. Sic fat̄: primo ad
Cn. pōpeiū.deinde cōſules. Oēs:filius & cōſules.
Soluunt puppes.nauigant quo qſq; mittebat̄. At
nūq̄: Nūc redit ad cæſarē & dicit quomō īgēio pm
pto erat:& impigro q celeritate cōficiēdi gauderet:
nec unq̄ ſatis feciſſe uideret̄:ubi aliqd ſupeſſe uider̄
tur. Aſſeqt̄ ueſtigia Cæſar Segnis.i.tardæ & diut̄
næ pacis:qa nō poterat pacem intermitter̄:ſed bel/
la bellis continuare gaudebat. Ne qd fatis mutare liceret:ne interea dum morā facit fata.i. fortuna:quā
ſecundā habebat in aduerſā mutaret̄. Aſſeqtur:urget inſtat fortunæ. Generi.pōpeii. Premit:urget.Suf
ficerent aliis.Oſtēdit quātum differat Cæſar ab aliis.cæteri enim ſibi ipſis grande facinus feciſſe uiderent̄
ſi omnem Italiam uiribꝫ occupaſſēt. At uero cæſar nihil feciſſe uidebat̄: cum nondū tota Italia Pōpeius
pulſus eſſet: & exercitū ī anguſtiis italiæ teneret cūq; adhuc pars italiæ eſſet cū pōpeio:ſcilicet Brūduſium
quod ē in fine italiæ:q̄ Cæſar pati non poterat. Sufficerent aliis:ſcilicet habere Italiā:& ex omnibus op/
pidis præſidia Pōpeii & ſenatus quem expulerat. Curſu:primo impetu. Ipſa caput:& etiā Roma ſuffi
reret aliis: ſed relicta Roma quæ ē caput mondi perſeqt̄ Pōpeiū. Bellorꝫ maxīa merces: quod enī maius
premium eē poterat:de quo inter ſe certantes bellabant q̄ Roma. Roma capi facilis:qa cū deſtituta eēt
a Senatu populoq; Romāo:qui omnes ſecuti ſūt Pōpeiū:haud difficulter capi poterat:aliis eſſet ſatis hoc
feciſſe:ſed alia ratione bellū gerebat Cæſar. Omnem italiam:ſcilicet poſſidebat: quare Cōmunis. q̄.
pro quia. Extremo littore: Ideſt anguſtiis adriatici maris: uidelicet Brunduſii : ideo exiſtimabat ſi/
bi cum pompeio communem italiam : quod pati non poteſt. Rurſus : ſicut ante fecerat. Errare
freto : non uult ut mare occupet ſicut ante ideo tentat excludere a mari Pompeium:ne hic brunduſio
exire poſſit. Aperto : libero mari. Molibus : ideſt munitionibus parabat munire brunduſium: ne
inſtituit & muros reſcindere & circundare munitionibus ut obſidione oppreſſus Pompeius in dedi/
tionem uenire cogeretur : ſed obtinere non potuit quod uolebat. Molibus undas obſtruit: Ingenti
bus edificiis. Rupibus : ſaxis ingentibus:quaſi fundamentum operis conſtruere uolebat.

Ripheaſq; manus : & quas tenet æquora dēſo
Pigra palus ſcythici patiens mæotica plauſtri
Sed quid plura moror.totos mea nate p̄ ortus
Bella feres:totoq; urbes agitabis in orbe
Perdomitas. omnes redeant in caſtra triūphi
Et uos qui latio ſignatis nomine faſtos.
Primus in epyrū boreas agat inde per arua
Graiorū macedūq; nouas acquirite uires
Dū paci dat tempus hyems.ſic fat̄ & omnes
Iuſſa gerūt.ſoluuntq; cauas a littore pupes
At nunq̄ patiens pacis:longæque quietis
Armorū:ne quid fatis mutare liceret
Aſſequitur:generiq; premit ueſtigia cæſar
Sufficerent aliis primo tot mœnia curſu
Rupta.tot oppreſſæ depulſis hoſtibus arces
Ipſa caput mūdi:bellorū maxima merces
Roma.capi facilis : ſed cæſar ī omnia preceps
Nil actum credēs:cū quid ſupereſſet agēdū
Inſtat atrox:& adhuc q̄uis poſſederit omnē
Italiam extremo ſedeat quod littore magnus
Communē tamen eſſe dolet:nec rurſus apto
Vult hoſtes errare freto.ſed molibus undas
Obſtruit.& latum deiectis rupibus æquor

Cedit imenſū caſſus labor: manifeſta hyppalage ꝑ imenſus labor cedit in caſſum .i. fruſtra: nā non obtinuit quod optabat. Oía pō. hau. ſaxa. uo. qa tãtæ profunditatis erat ut omnia ſaxa qtacūq; forent obruerer. Vorax .i. profūdum mare. Et montes .i. ſaxa tanq̄ mōtes. Immiſcet: tegit. Vt maris: nūc per ſimilē oſtendit q̄ oia ſaxa q̄uis imenſa obruerētur undis: quēadmodū ſi magni mōtes Ionii ægeiq; maris obruerētur: tamen eminere non poſſent. Emineāt: ꝑ eminerēt .i. extarēt. Erix: mōs Siciliæ: in quo Veneris tēplū locatū eſt: teſte Strabone: quod ſingulari ueneratiōe colitur: ſed hac tempeſtate deſolatū ē. eſt & Romæ ante portam collinā deæ huius ædificiū: quod Veneris Erycinæ tēplū dictitāt: cui cū æde ſacra inſignis adiacet porticus. Celſus: altus. Tamē q̄uis ſit celſus. Gaurus: mōs cāpaniæ. Euulſo: ab rupto. Penitus: interius: Stagnātis auerni: Auernus lacus ē: qua deſcēſus ad inferos dicitur: haud ꝓcul a cumis. Rumor erat īdigenaꝝ: ut refert Strabo: ſupuolātes aues: quas teter exhalās odor exanimaſſet in ipſas aquas decidere: iō hāc ptē Plutoni dicatā opināt. Decidat .ſ. nō appeat. Ergo ubi: poſt q̄ nō ualuit ædificia ī mari iacere ut Pōpeium brūduſii includeret: ſtatuit deinde circundare uallo. Tenuit: firmare nō potuit. Vado: profūdo. Vadū dicitur qua uadari poteſt. Innectere: circūdare. Cæſis ſyluis: hoc ē uallo munire brūduſium cœpit. Religare: ſcilicet placuit. Robora: lignoꝝ. Late: ſpacioſe: ſcilicet ut pōte cōſtructo adiret mœnia brūduſii. Tales fama: per ſimilen oſtēdit quomō mare obſtrueř uoluerit Cæſar: ne nauigari poſſet a Pompeio: quenadmodū inquit xerſes: cū i Græcia traiecit in numeꝝ exercitū. nam .x. cētena milia militū ſecum duxiſſe fertur: ut quacūque iret fluuius deſiccaret. Vnde ē illud Iuuenalis. Velificatus athos epotaque fluuiā medo. Athos mōs eſt Macedoniæ altitudinis admirandæ mari ægeo ſupeminēs. xerſes cū bellū Atheniēſibus īferret facto pōte ꝑ helleſpōtū ex Aſia exercitum traiecit in Europā: deīde hunc montem Athon deſoſſū: ptim inſulam fecit: ptim montem řliquit: & per mediū montem nauigabile iter fecit per octuaginta milia paſſuū. Ideſt octuaginta ſeptē miliaria cum latitudinis eēt paſſuū mille quingentoꝝ. dicit ergo quēadmodū mare helleſpontum: & Athon montem nauigabile fecit: & quod continens erat inſulam reliquerat: ita etiam conatus ē nunc facere cæſar ut Ponpeium clauderet & brunduſii obſideret. Tumidum: ſuperbum: quia minatus eſt cum pedes Neptuno tanquam maior eſſet deo. Aequora .ſ. helleſponti. Pōtibus: ut maria quoque pontibus queque iungeret. Admouit: adiunxit. Europamque Aſiæ ſeſtonque: epexegeſis eſt: nam ſextos eſt in Europa: abido in Aſia. Que pro ideſt Helleſponti: ſpondaicus uerſus eſt in quinto. Vela rateſque: ideſt uela ratium: endiadis: ſicut Virgilius Molem & mōtes .i. molem montium. In medium differret athon: ideſt per medium montem nauigaret. Ora: ideſt hoſtia maris. Arctantur: ſcilicet a Cæſare Caſu nemorum: ideſt cadentibus arboribus īciſis. Tūc: deinde. Opus: quo munire parabat oppidum. Aggere: quia aggerem uallo addidit. Tremunt ſuperæquora turres: quia fundamentum erat inſtabile: ideo turres quæ eminebant inſtabiles erant. Pompeius: Cæſar obſidere parabat pompeium in mœnibus brunduſii: quod cum uideret Pompeius indigno animo ferens quærebat qua ratione poſſet erumpere: nec prius deſtitit q̄ ruptis molibus ſequenti nocte cum omni exercitu egreſſus eſt: hæc hiſtoria ſic continetur apud Suetonium de bellis ciuilibus.

Cedit ī immēſum caſſus labor: omnia pontus
Haurit ſaxa uorax: monteſq; immiſcet harēis
Vt maris ægei medias ſi celſus in undas
Depellatur eryx. nullæ tamen æquore rupes
Emineant. uel ſi conuulſo uertice gaurus
Decidat in fundū penitus ſtagantis auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit ſua pōdera moles
Tunc placuit cæſis innectere uincula ſyluis:
Roboraq; immenſis late religare cathenis
Talis fama cāit tumidū ſuper æquora xerxē
Conſtruxiſſe uias. multū cum pontibꝫ auſus
Europamq; aſiæ ſeſtonq; admouit abydo:
Inceſſitq; fretum rapidi ſuper helleſponti.
Non eurū zephyrumq; timens cū uela rateſq;
In medium differret athō. ſic ora profundi
Arctantur caſu nemorum tunc aggeř multo
Surgit opus: lōgæq; tremūt ſup æquora tures
Pompeius tellure noua compreſſa profundi
Ora uidens: curis animum mordacibꝫ angit
Vt referet pelagus: ſpargatq; ꝑ æquora bellū
Sæpe noto plenæ tēſiſue rudentibus actæ
Ipſa maris per clauſtra rates. faſtigia molis

Ore profundi: ideſt hoſtia maris Compreſſa: obſtructa. Tellure: aggere. Noua: inuſitata. Angit cruciat animum curis: quia pati non poſſet ſe incluſum eſſe. Referet: aperiat. Spargat: bellum uidelicet claſſe ſua. Sæpe: ut id faceret flante uento & plenis uelis roſtra in moles illas collidebat: ut rumperet: quod quum feciſſet: Iacet undique tellus: ſtatim ex tormentis fracta mole iter aperuit: ut exire poſſet. Quum ita agitaret animo Pompeius ut moles illa deſtrueret. Noto plenæ rates. uidelicet uela ratium plena uentis. Tenſis rudētibus: qa ſpirāte uento tēdunť rudētes. Clauſa: a Cæſare.

Diſcuſſere ſalo:ſpaciumq; dedere carinis.
Tortaq; per tenebras ualidis baliſta lacertis
Multifidas iaculata faces.ut tempora tandē
Furtiuæ placuere fugæ:ne littora clamor
Nauticus exagitet:neu bucina diuidat horas:
Neu tuba præmōitos pducat ad æquora nau
Præcepit ſociis:iam cœpat ultima uirgo tas
Phœbum laturas ortu præcedere chelas.
Cum taciti ſoluere rates.non anchora uoces
Mouit:cū ſpiſſis auellitur uncus harenis.
Dum iuga curuantur mali: dūq; ardua pinus
Erigitur. pauidi claſſis ſiluere magiſtri.
Strictaq; pēdētes deducūt carbaſa nautæ
Nec quatiūt ualidos ne ſibilet ī aura rudentes
Dux etiam uotis hoc te fortūa precatur
Quam retinere uetes liceat ſibi perdere ſaltē
Italiam:uix fata ſinūt.nam murmure uaſto
Impulſū roſtris ſonuit mare fluctuat ūda
Totq; carinaꝝ permixtis æquora ſulcis
Ergo hoſtes portis quas oēs ſoluerat urbis
Cum fato conuerſa fides:muriſq; recepti
Præcipiti curſu flexi per cornua portus

Diſcuſſere:diſſipauere. Faſtigia:altitudines. Spaciū carinis.ut exire poſſet. Torta.ſ.eſt: baliſta dicit instrumētum quo tela maiora iaciuntur:ideo dictum απο του βαλλω .i.a iaciendo.ualeo uerbum a iacio. Validis lacertis:qa quibuſdam haſtis torquetur ut intendantur: poſtq̃ intenſæ ſunt remituntur.ſ. ſpacium dedere carinis. Vt tēpora tandē:poſtq̃ ſatis rupta moles eſt Pompeius omnē exercitum apparatū eē iuſſit: ut ſequēti nocte militibꝫ paratis nec ullo bucinæ ſonitu excitatis: ſed clā omnes cōuenirēt & accēſis nauibꝫ ex oppido exirēt ſine monitu Cæſaris. Furtiuæ.i.clādeſtinæ. ¶Nec clamor nauticus exagitet.ſ.repcuſſione uocis:qa iuxta littus:ſi qs clamoren ediderit:ſtatī uox eius repercutit. Neu bucina diui.horas:qa noctem ī quatuor ptes diuidūt: & una quæq; ps ternas horas cōtiebat:quæ uigiliæ nocturnæ appellabant. Bucīa.tuba. Horas:ut primis cuſtodibꝫ ſecūdi ſuccederēt:tertii ſecundis. Deducat:ne tuba ſignum det mouēdi caſtra: ut inſciis hoſtibꝫ aufugerēt. Iā cæperat ultima uirgo:nunc d ſcribit tēpus quo Pōpeius diſceſſit e brūduſio:aſtronomice.i.ſecundū rationē ſyderꝝ loquit. Dicit autūnale fuiſſe æqnoctium : quod fit octauo kalēdas nouēbris:ſole ī libra poſito. Vernale aūt æqnoctiū fit octauo kal.aprilis.ſole in ariete poſito : dixit ultima uirgo:nā ſignifer circulus in quo.xii. ſigna cōtinētur.ſ. Aries &c. Ita per zōas tripartitas ī obliquū extēditur:ut curſum ſolis cōtinet ipſe circulus q zodiacus appellat:ita p zōas uertit: ut ſol ī uno quoq; ſigno menſis unius ſpacium conſumat:ergo deſcendente uirgine ſequitur libra : chelæ ſcorpii libram faciunt : quo circa ultima uirgo inquit : iam cœperat diſcedere ſubſequente libra: Ideſt chelis ſcorpii ſubſequentibus : in quibus curſus ſolis futurus erat cum ergo in libra curſus ſolis eſſe cœperit æquinoctium eſt autunnale : recte ergo ultima uirgo ideſt ultima pars uirginis . Cœperat præcedere quia cum ſenſim diſceſſerit uirgo : iam ſubſequit libra : tamden cum ad ultimam partem circulus uirginis uenerit perfecta erit conuerſio zodiaci. Chelas: Ideſt libram. Ortu : quia occidente uirgine oritur libra : & ſtatim eſt æquinoctium autūnale . Quū.pro quando taciti ſcilicet pompeiani : ne ſentiri poſſent ab hoſtibus . Voces mouit: Ideſt ſonitum fecit . Vncus : ſcilicet anchoræ nullas uoces fecit in euellendo nauta . Dum iuga curuantur mali: Scilicet ne impediri poſſet. Ardua pinus : uidelicet arbor alta nauis. Siluere magiſtri:ipſi quoq; gubernatores nauium taciti ſuum quiſq; officium perfecerunt. Pendētes:quia pendere uidentur:cum uel detrahunt & inuoluunt. Stricta carbaſa : inuoluta uela . Nec quatiunt uali.ru.qđ ſolēt facere nautæ: ſed non nunc ne concuſſæ rudētes ſonitū ēdderēt & ſibilū auræ facerēt:ſed ſēſī &qere trahebāt. Dux ēt:ipſe ēt pōpeius ſolū nō reſiſtit tibi o fortuna:qa tu nolebas ut ex Italia diſcederet.& ipſe te rogat ſibi licere amittere Italiā.i.e manibus cæſaris aufugere:ideo Cæſari Italiam deſeruit. Dux:pōpeius. Quā retinere uetas:tu fortūa uetas pōpeiū retīere italiā:& ipſe cōſētit.īmo precibꝫ optat ut ſit ſibi fas illā penitus amitteꝛ. Liceat ſibi pdeꝛ.ſ.ſperet pōpeius quō italiā uix fata ſinūt. Nā murmuꝛ uaſto:qa dū naues ī mari ,picerēt igēs ſōitus factus ē:adeo ut uigiles Cœſaris excitauerit. Vaſto .p uaſtaꝝ nauiū pōdere. Fluctuat.qa ūda fluctuās excitauit uigiles cæſariāos. Permixtis.cōfuſis. Cariaꝝ:qbꝫ uehebat cū ſuis. Ergo hoſtes por.pōpeius q pitiſſius dux erat extīauit id qđ futuꝝ erat:uidelicet ne taciti diſcedꝛ poſſēt:ſed hoſtes ſētirēt:& ipis cedētibꝫ nō dubitauit foꝛ.ut brūduſii oppidāi apirēt cæſariāis portus:qa a militibus ſuis nō ſatis placide tractati fuerāt:ſed fecit ut p oēs uicos urbis mūitiōes opponerent:&ſolū effoderēt cratibꝫq; tegerēt ſuppoſita terra ne hoſtes ſupiores eſſe poſſent dum per urbem diſcurrerent : hiſque caſtris īpoſitis & foueis iter eſſet incluſſum. Interea ſpacium datum eſt Pompeio:& ſuis ut diſcederent. Quas: portas.ergo qui a ſeceſſerat ex portis pōpeius cū exercitu. Petūt : cæſariani. Cū fa. conuerſa fides: quia ita fieri ſolet ut fides mutet ſicū fortuna: Ideſt ſicut fortuna ex proſpera muttata eſt in aduerſā :ita & fides mutata:quia qui cum pompeio ſenſerant cum Cæſare nunc ſentiebant. Præcipiti : ueloci curſu .

Ora petũt:uoluit dicere diſcurrũt per portus. Sed ora.i.hoſtia.Per cornua.qa portus:& ligua illa ubi ſitũ eſt Brũdiſium duo cornua q̃ſi porrigit & portũ efficit.Et ut inquit Strabo Brunduſii portus ſua excel lentia præſtat.multi.n.ore uno portus includunť:q nulla fluctuũ agitatiõe perturbanť: cũ in terra ſinus excipiāt:ut forma ipſa cerui cornib⁹ ſimilima ſit: ũde & nomẽ iclytũ ẽ:locus.n.cũ urbe ceruino capiti ma/ xime ẽ cõparãdus:nã lingua meſſapiox brũduſiũ uocatur. Dolent.ſ.Cæſariani q̄ claſſe mare obtinuerãt. Heu pudor:cæſari parua uictoria uidebať q̄ Pompe.fugerat. Anguſtus:dicit quia munitiõibus obtu/

Ora petunt:pelaguſq̄ dolent cõtingere claſſes.
Heu pudor exigua ẽ fugiẽs uictoria magnus
Anguſtus ꝑpupes mittebat in æquora limes:
Arctior euboica quæ calcida uerberat unda.
Hic hæſere rates geminæ:claſſiſque paratas
Excepere manus:tractoque in littore bello
Hic primũ rubuit ciuili ſanguine nereus
Cætera claſſis abit.ſummis ſpoliata carinis
Vt pegaſea ratis peteret cũ phaſidos undas
Cyaneas tellus emiſit in equora cautes.
Rupta puppe:minor ſubducta ẽ mõtib⁹ argo
Vanaque ꝑcuſſit põtum ſymplegas inanem.
Et ſtatura redit:iã phœbũ urgere monebat
Non idem eoi color ætheris.albaque nondũ
Lux rubet:& flãmas propiorib⁹ eripit aſtris.
Et iã pleias hebet:flexi iã plauſtra boetæ
In faciem puri redeunt languentia cæli.
Maioreſq̄ latent ſtellæ.calidumque refugit

ſus erat portus & relictus erat limes anguſtiſſimus exeundi:dicit ergo q̄ Brũduſii portus molibus Cæ ſaris adeo exiguus erat:ut naues exire non poſſent: ſed paulopoſt duæ naues exire nõ potuerũt: quæ a cæſariãis captæ fuerũt. Limes: anguſtæ fauces mo libus cæſaris. Calchida: ꝑ calcidẽ ẽ urbs Euboeæ: cuius maris hoſtiũ anguſtũ erat.i.arctiores fauces erant. Quæ unda calci.uerberat.pulſat inundat. Hic:in anguſtis faucib⁹. Hæſere: ꝑ hæſerũt. Pa/ ratas.i.eorum qui parati erant cõtra claſſẽ. Excepe .ſ.milites ad obſidionẽ pati cõpræhẽdere illas duas naues. Hic primũ ru.ſ.unda maris primũ erubu it multis occiſis cũ ſe defenderẽt. Nereus:mare. Cætera claſſis abiit:nũc ꝑ ſimilẽ ponit:qd egredien ti ex anguſtiis Pom.cõuenit:quẽadmodũ ꝑ ſymple gades.i.ꝑ anguſtias illas Iaſon cum argonautis per/ trãſiuit:ut exteriori naui fracta interior incolumis euaſerit.Ita claſſis Pom.ẽ emiſſa in extremis angu/ ſtiis. Cætera.ſ.quæ in anguſtiis extremis littorib⁹ depræhẽdiť. Vt:quẽadmodũ. Pegaſea ratis.i. abiit a ſupiori pegaſo mõte:ũde arbore cæſa fabri/ cata fuerat nauis argo:qui pegaſus mõs ẽ appellatus a pegaſo equo pſei:&c.nota ãt fabula. Et peteret undas phaſidos.i.cũ nauigaret colchos:nota quidẽ fabula. Eſon & pelias frẽs fuere & reges theſſaliæ. Alter q̃dẽ pelias filia tãtũ habuit:Eſon uero unũ fi/ liũ tantũ noĩe Iaſõe:pelias ſub ſpecie glorie filiũ fra tris ꝓbat exponere piculo:qa uidebať poſt mortẽ ſuã fore:ut in regnũ ueniret nepos ſuus Iaſon:tandẽ Ia/ ſon a pelia excitatus ad colchos profectus ẽ ad tollẽdũ uellus aureũ:de quo fata reſpõderãt ubicũq̄ illud eſſet futurũ caput orbis terrarũ:nauigauit igiť ad inſulam colchon:unde neceſſe erat per anguſtias ſym/ plegades una cũ argonautis traſiret. Symplegades ſũt duõ ſaxa quæ ab utroq̄ latere cõcurrebãt:& in lo/ cũ ſuũ redibant:nõ ſine rõe finxert hoc poetæ: nã ibi mare anguſtiſſimũ ẽ & ꝓcul nauigãtibus ſymplega des.ſ.illa ſaxa uidenť eẽ cõtigua:nã fieri ſolet ut q̃to magis appropiquať:tãto magis aperire uidenť:unde datus eſt locus fabulæ q̄ ſaxa illa cõtinuãť: unde dicũtur a uerbo græco: Symplito plito uel plixo.i.ꝑcu tio & pliti plaga & ꝑcuſſio dr̃:unde ſymplegades dicunť a ſyn.i.ſimul & plito collido:ſciebat ergo fauere argus ibi nauta:cũ Iaſon tranſiret ꝑ ſymplegades. Naui duplici.Altera cũ ad ſymplegadas ueniſſet:cõcur rentes exteriori naui fracta ĩterior nauis incolumis euaſit:ſic nauis Pompeii anguſtias portus euaſit rlictis aliis. Emiſit in æquora:ideſt tellus utrunq̄ latus emiſit. Cyaneas.i.ſymplegades:nã chianes græce: ſi lex latine.i.durus lapis:ſicut Apollonius in argonautis in principio appellauit argomenos chianeas in pe/ lagus peliæ regis ad aureum uellus:hinc tranſlatum in puluere argoa. Cautes chianeas: ideſt utrunque latus:ſcilicet dextrum:& ſiniſtrum. Montibus:ideſt ex illis cautibus & ſaxis concurrentibus. Rupta puppe ſcilicet exteriore. Minor:quia minor poſtea egreſſa eſt. Vana quia nõ fregit nauem ſicut fiebat. Inanem:ſine naue. Statura redit:quia indignata eſt ſymplegas & noluit amplius concurrere: ſed nunq̃ mota eſt in littore. Iam phoebum. Iam inquit aurora fulgebat:quæ relicto polo antartico ſignificat adue niſſe diem & ſolis ortum. Nõ idẽ qui fuerat tota nocte:quia incipiebat clareſcere. Eoi:orientalis. Vr gere:inſtare. Albaque nundum lux rubet:ideſt nundum dies erat:ſed ſtellæ iam incipiebant ferueſce/ re:& lãgueſcere qa ſupueniẽte ſolis ortu lãgueſcit lumẽ ſtellarũ. Propioribus: ꝓpinquioribus: nã ꝓpin/ quiora ortu ſolis primo lãgueſcũt. Et iam pleias hebet:ſtellæ.n.ſupueniẽte ſole in cœli colorẽ mutari uidenť: ideo dicit plauſtra boete flecti:quæ uertitur circa polũ antarticũ. Languẽtia:obſcura. Puri ſe/ reni. Maioreſq̄ latẽt ſtellæ:ſenſim dicit primo ſtellas ꝓpinqores luci ſolis euaneſcere: & deĩde maiores ſicut ſtella oriẽtis q̃i ortu ſolis primũ apparet.maiores ſtellæ:ut oriẽtis & Mer.&c. Lucifer refugit diem

Lucifer q̃ ſit maior cæteris ſtellis: unde a luce appellaẽ: tamẽ & ipſe euaneſcere cœperat ſupueniẽte ſole. Pelagus iã magne tenebas: hoc eſt oriẽte ſole ſi ſine ullo piculo ſecurus cũ tota claſſe nauigabas. Non ea fata ferẽs: nõ erat inquit ea fortuna tibi quæ quõdã fuerat: cũ ꝓſecutus es pyratas: tũc.n. tibi rebuſq; tuis ſpirauit: ut duoꝝ mẽſiũ ſpacio mare ĩmẽſũ qđ pyratæ infeſtũ reddiderãt pacaueris. Prædões.i. pyratas: diffinitio ẽ pyratæ: bene nõ eadẽ. Quia fortuna laſſata.i. fatigata: quia pene ad ſacietatẽ uſq; triũphauerat. Deſtituit.ſ. te illa ſecũda fortuna. Cũ cõiuge pul. bene ſaciata fuit fortũa quia paruo tp̃is ſpacio mare infeſtũ redigens peruiũ: nunc per idẽ mare pulſus cũ uxore natis & ſenatu populoq; Ro. Vxore: cornelia. Natis. Cn. & ſexto pompeio. Penates.i. uniuerſã familiã. Ingens exul: q̃uis ſis exul tamẽ ingẽs uidelicet populis comitãtibꝫ te. Quæritur indigne. cãm cur longius ab italia diſceſiſti: credo hanc fuiſſe.ſ. ne ducẽ ſuũ uictũ in regione cõſpiceret: ſed ꝓcul tantũ ducẽ: q de ſe bene meritus fuerat ĩdigna morte affici uoluerit cõſpiciat: Quærit̃.ſ. o Põ. Nõ ideo.ſ. fit ob hoc: qa ſupi maluerint ne in p̃ria ſepelieris. Phariæ buſto. nõ ꝙ ſuperi maluerĩt te ſepultura priuare: ſed qa loco ſupplicii erat & fuiſſet Italiæ: ſi in ea tã indigna morte afficereris. Parcit̃ he. Italiæ ne uideat ducẽ ſuũ laceratũ: ſed fit hoc. Ab oriẽte remoto.ſ. a uictoria.i. Pomp. uicto. Immaculata. non polluta ſanguine ducis ſui Pompeii.

Lucifer ipſe diẽ. pelagus iã magne tenebas.
Non ea fata ferens. quæ cũ ſup æquora tota
Prædonũ ſequerere mari: laſſata triumphis
Receſſit fortuna tuis: cũ cõiuge pulſus
Et natis totoſq; trahens in bella penates
Vadis adhuc ingẽs populis comitantibꝫ exul
Q ueritur indignæ ſedes longinqua ruinæ
Non quia te ſuperi patrio priuare ſepulchro
Maluerunt phariæ buſto dãnantur arenæ
Parcitur hæſperiæ: ꝓcul hoc in orbe remoto
Abſcondat fortuna nefas: romanaque tellus
Immaculata ſui ſeruetur ſanguine magni.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIE LIBER TERTIVS.

Ropulit ut claſſem uelis cedentibus auſter
Incumbens: mediumq; rates mouere profundum
Omnis in ionios ſpectabat nauita fluctus
Solus ab heſperia non flexit lumina terra
Magnus dũ patrios portus dũ littora nunq̃
Ad uiſus reditura ſuos: tectũque cacumen
Nubibus & dubios cernit uaneſcere montes
Inde ſoporifero ceſſerunt languida ſomno
Mẽbra ducis diri tũ plena horroris imago
Viſa caput mœſtum per hiantes iulia terras
Tollere: & accenſo furialis ſtare ſepulchro.
Sedibus eliſiis cãpoque expulſa piorum
Ad ſtygias inquit tenebras: maneſq; nocẽtes
Poſt bellũ ciuile trahor uidi ipſa tenentes
Eumenidas quaterẽt q̃s ueſtris lãpades armis

Liber tertius Lucani.

Ropulit ut claſſẽ. Hic eſt tertius liber in quo hæc cõtinẽt̃. primo queadmodũ Iulia Pom. cui ĩ ſõnis apparuit exterret: deinde qũo Cæſar demãdata curiõi rei frumentariæ cura ſpoliat ærariũ: poſtea populi narrãtur: ideſt cathalogus fit populoꝝ: quos Pom. cõtra Cæſarẽ armauit: ſubſequẽter Cæſar Petreiũ & Afraniũ in hiſpaniã petẽs Maſſiliã oppugnare cõſtituit: & huic bello Deciũ Brutũ præfecit: hæc cõtinẽt̃ in hoc tertio lib. primũ Iulia deſcribit̃: quæ in ſomnis territat Põpeiũ. Solus magnus nõ flexit. hoc fieri ſolet ut hoĩes mortales ſaciari nõ poſſint ea ĩtuẽdo: q̃ ſibi cara ſũt: ſi hoc loco facit Põ. nã ex italia nauigãs cũ uniuerſa claſſe alii alia loca ſpectabãt ſolus Pom. nũq̃ oculos ab italia deflexit. Vt: pro poſtq̃ Auſter: uẽtus. Velis cedentibus: quia uẽtis uela cedunt cũ inflantur. Nunquã reditura. qa nunquã poſtea rediturus erat in italiã. Cacu. mõtiũ: qa in cacumĩe mõtis reſidere uident̃ nubes. Dubios: qa primo qdẽ ĩcertus erat uideret nec ne: ſed cũ magis atq; magis r̃cederet euaneſcebãt: donec nihil oĩo uidere poſſet. Inde ſoporifero: poſt hæc ut ferme fit ex lãgore ſõnus irrepſit Pom. nã ſi qs feſſus ẽ calore & frigor̃ ex ip̃a ſolicitudĩe id ſõnũ r̃ſoluit̃: ſicut nũc Pom. Sopo. ferente ſoporẽ. Du. diri. uix Pom. ſõnus inuaſerat: ꝙ ſtatĩ Iulia pr̃ia Pom. uxor ĩ ſõnis uiſa ẽ ſibi obſeruari: & uerba dicere q̃ ſecunt̃. Per hiantes terras.i. q̃ſi apta terra erũperet. Furi. furenti ſimilis. Sepul. ſubaudi. m. Sedibꝫ. dixit hæc uerba hoc faciũt ciͥlia bella q̃ geritis uos.ſ. uir Põ. & pr̃ Cæſar: cũ ego in cãpis eliſiis geſcerẽ ubi habitãt aĩe piorũ nũc cogor ad ĩferos trãſire: ſed dabitis pœnas: & ita minata ẽ Pom. Sedibꝫ eli. ubi aĩe pioꝝ ut poetæ fingũt dicunt̃ habitare. Vidi ip̃a: ad ſtygias.ſ. ad ĩferos Eume.i. furias: ſcilicet Megeram: alectonem: & theſiphonem. Lampadas: ideſt phlegetõte accenſo: Phlegetõ amnis infernorum totus eſt igneus: Veſtris armis: ut poſt bella ciuilia ſupplicia digna daretis.

Præparat:Charon ſe parauit ut omnes animas in hoc bello ciuili morituras multis nauibus ad paludẽ tráduceret:quia una cimba facere hoc non poſſet. Portitor:Charon. Aduſti acherontis.i.ardentis flu minis illius inferni. Laxantur:aperiuntur quia ſpacioſa ſunt:ut uix complecti poſſint. Vix operi dicit ergo tot homines in bello pituros:ut ad rumpenda ſtamina uix parcæ ſufficere poſſent. Laſſant.fatigát operi in rumpendis ſtaminibus. Coniuge me: quoad ego inquit tibi coniuncta fui ſecunda fortuna ſẽper bella tua comitata eſt:nunc uero cum coniuge mutata eſt etiam fortũa:tibi enim cõiũcta eſt Cornelia quæ ſemper uiris ſuis infœlix eſſe conſueuit. Lætos triumphos.i.ſemper uictor fuiſti:& de hoſtibꝫ triũphaſti. Fortuna.mu.to.i.mutata coniuge mutata ſimul eſt fortuna. Fato.i.fatis ita dii uoluerũt ut uiri quibꝫ coniuncta eſſet Cornelia infœlices forent:hoc dicit propter publiũ Craſſum licinii Craſſi filium qui cum patre & omni exercitu cæſus fuerat:huic Publio primũ Cornelia nupſerat:hic adoleſcens ſpectatæ uirtutis fuit:& ſub Cæſar̃ militauit in Gallia:ipſius opera Craſſus publius in illam regionem profectus fuerat:ideo patri in parthiam exercitum ducenti:hunc moleſte tradidit:quia ſub ipſo militauerat:dicit ergo Corneliam fuiſſe cám hunc adoleſcentẽ in cladem traxiſſe. Pellex:cornelia Scipiõis filia.Cn.põpeio nõ uirgo:ſed uiro eius ĩ pthia mortuo Publio Craſſo Licinii Craſſi filio: inerant puellæ ãbitiones:pulchra erat præter corporis formam in litteris inſtructa erat:fidibus quoq; perſonare ſciebat :geometriam didicerar philoſophiam haud temere audire conſueuerat: mox erãt illi oĩs faſtus & arrogantia:quæ uitia huiuſmõi diſciplinarum fœminis inſtructis eſſe ſolent:pater ſcipio erat uir gloria & genere ſpectabilis:quibꝫ rebꝫ cornelia inſtructa facile unũquẽq; pelliceret:unde pellex eẽ uidebatur. Pellex:quia marito ſuo non cõiuncta erat:ſed.P Craſſo adoleſcenti ſpectatæ uirtutis: & quia omnes pelliceret blanditiis & pulchritudine ſua. Tepido buſto:quia uix extinctus erat rogus prioris mariti:& iam altero uiro ſe coniunxerat. Hæreat illa tuis:pro eſto: & conceſſio color cum id confirmare uidemur: quod maxime negamus. Hæreat.i.quocunq; duxeris exercitum ſemper bello tuo hæreat.q.d.non hærebit. Dum liceat:hæreat:Dum liceat quia licuit ſed non ſecuros ſomnos rumpere:quia numquam te ſecurum dormire pmittam. Vacuum ſit tempus amori: ſe indignatam oſtendebat q; ſecundas nuptias appetiiſſet Pompeius. Sed teneat cæſarq; dies: ſed Cæſar die te infeſtat: ego uero nocte. Me non Lætheæ:Nõ exiſties me de læthea palude bibiſſe:quæ facit immemores umbras:ſed in mente & pectore mea reconditum eſt tui nomen:ut aboleri non poſit.Læthea eſt palus ad ĩferos de qua cum umbræ biberint omnium rerum & malorum obliuiſcuntur perpeſſorum cum eſſent in corpora. Hanc paludem uel flu.ĩferna exundatione prorumpẽtem præterlabi berenicem ci.circa extimum ſyrtium cornum refert Solinus:eſt etiã læthes flumen in hiſpania:quod a celtiberis & Vatreis labitur Auctore Strabone. Silentum: Ideſt motuorũ ubi ſũt ĩferi. Veniã te bella gerẽte:ſed ut tibi terrorẽ ĩcutiã. Nũquã te &c.& uelis nolis ſemp eris gener patris mei Cæſaris. Perq; meos manes:qui ũbræ & manes mei facient te inuitũ eẽ generꝶ cæſaris. Abſcindis fruſtra: Fruſtra affinitatẽ dirimis bello:quia ĩ bello morieris & ad ĩferos deſcẽdes ubi ego ſum. Pignora.i.affinitatẽ quæ tibi ẽ cũ patre meo. Abſcidis:diuellis. Per ãplexus delapſa mariti:quia Põpeius eã ãplecti uoluit ĩ ſõnis nã pdite hãc amauit uxorẽ. Ille dei:oſtendit magnitudinẽ Põpeii q quãquã multa ſigna ſibi nunciarentur: quæ aduerſa ſibi omnia ſignificarẽt: tamen ipſe maior erat ad bella gerenda:& nunquam deterrebatur:quo minus uoluntatem ſuam perficeret. Cladem: Scilicet Pompeio. Dii minentur:Scilicet ſignis quæ ſuperius deſcripſit Lucanus. Manes:umbræ mortuorum minentur cladem. Maior in arma: oſtendit animoſitatem Pompeii. Ad arma ruit: Ideſt in bella. Certa cum mente malorum: etiam mori certus bellum tamen magno animo ſuſcipiebat ponpeius.

Præparat ĩnumeras puppes acherontis aduſti
Portitor.in multas laxantur tartara pœnas
Vix operi cunctæ dextra properante ſorores
Sufficiũt.laſſant rumpentes ſtamina parcas
Coniuge me lætos duxiſti magne triũphos.
Fortuna eſt mutata toris: ſemperq; potentes
Detrahere ĩ cladem fato damnata maritos
En nupſit tepido pellex cornelia buſto
Hæreat illa tuis per bella per æquora ſignis
Dũ non ſecuros liceat mihi rũpere ſomnos,
Et nullũ ueſtro uacuum ſit tempus amori
Sed teneat cæſarq; dies & iulia noctes.
Me non lætheæ coniũx obliuia ripæ
Immemorem fecere tui:regeſq; ſilentum
Permiſere ſequi:ueniam te bella gerente
In medias acies.nũquã te magne p umbras
Perq; meos manes generũ non eſſe licebit.
Abſcidis fruſtra ferro tua pignora bellum
Te faciet ciuile meum:ſic fata.refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapſa mariti
Illa diis quãuis cladem maneſq; minentur
Maior in arma ruit.certa cum mẽte malorũ.
Et quid ait uani teremur imagine uiſus

Aut nihil eſt ſenſus animus a morte relictum
Aut mors ipſa nihil titan iam pronus ĩ undas
Ibat:& igniferi tantum dimerſerat orbis
Quantũ deeſſe ſolet lunæ ſeu plena futura ẽ:
Seu iam plena fuit.tunc obtulit hoſpita tellus
Puppibꝰ acceſſus faciles:legere rudentes
Et poſito remis petierunt littora malo.
Cæſar ut emiſſas uenti rapuere carinas:
Abſconditꝙ fretum claſſes & littore ſolus
Dux ſtetit heſperio:non illum gloria pulſi
Lætificat magni quæritur qđ tuta per æquor
Terga ferant hoſtes.neꝙ eni iam ſufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro:nec uincere tanti
Vt bellum differret erat.tunc pectore curas
Expulit armorum:paciꝙ intẽtus agebat
Quoꝙ modo uanos populi conciret amores
Gnarus.& irarum caſus:& ſumma fauoris
Annua momenta thrai.namꝙ ãſſerit urbes
Sola fames:emiturꝙ metus cũ ſegne potẽtes:
Vulgus alunt.neſcit plebs ieiuna timere.
Curio ſicanias tranſcendere iuſſus in urbes

Aut nihil ẽ ſẽſus animus: Dyalemãte utiť pulcherrimo nõ ĩqt timẽdũ ẽ hoc ſõniũ: aut põſt mortẽ ſẽſus nullus reliqť.ſ.ꝙ appareãt ũbræ:aut poſt mortẽ ſẽſus reliqť:ſi nullus:mors igitur nihil ẽ:ergo nõ metuẽda ab urraꝙ parte cõcludit nõ eẽ timẽdã mortẽ. Aut nihil ẽ ſẽſus: Scilicet cũ corpus moriť: ergo mors nõ ẽ timẽda. Aut mors ipã nihil: Scilicet poſt mortẽ animus ẽ:quia uiuit:ergo nihil timẽda mors. Nihil. Quia nõ priuat uitã: ĩmo pocius ſoluit animũ : qui hoc carcere corporis detẽtus ẽ:ut uitã ſuã exercere nõ poſſit. Titan iã ꝓnus: Deſcribit tẽpus: quo tãdẽ ꝑuenit ad terrã Põpeius dicit.n. ſol ad occaſũ tẽdẽs ta/lis erat: quẽadmodũ luna cũ creſcit & deſcreſcit di/midia parte ſui:uel tota rotũda uel obtuſa. Plena futura: Ideſt cũ creſcit : & iã ſemiluniũ ẽ: & iã dimi/dia parte ſui ſol occiderat. Plena fuit : Scilicet cũ decreſcit. Hoſpita tellus : Videlicet Macedõia: & ut Plutarchus ſcribit:con ſedit põpeius in Boeonea quæ ẽ ciuitas Macedoniæ. Legere: Pro collegerũt rudẽtes ĩ ſpirã. Remis: Quia detractis uelis: r̃mis littora maris petierũt. Poſito: Pro depoſito & fle/xo malo. Cæſar: nũc dicit quũ ſe habuit poſtq̃ ui/dit bellis laſſũ eẽ Põpeiũ : q q̃uis r̃lictus ſolus ĩ Italia eẽt:tamẽ dolebat ꝙ Põpeius euaſiſſet: quẽ maxĩe cõ/prehẽdere cupiebat. Solus dux.ſ. Cæſar forte ui/deť obſcuꝝ:ſed ſic cõſtituiť:Cæſar dux ſolus ſtetit. Carinas emiſſas: e portu brũduſii. Abſcõditꝙ fre/tũ claſſes.hyppalage ẽ: ꝓ claſſes abſcõdere fretũ: qa tectũ mare claſſibꝰ erat:uel hoc dicit qa mediũ mar̃ tenẽtes uideri nõ poterãt. Terga ferũt hoſtes: r̃ſpe/xit ad illud:qa fugiebãt. Precipiti fortuna uiro:qa iã tãta celeritate omnia cõficer̃ gaudebat Cæſar: ut nulla fortũa q̃tũlibet ſecũda eẽ ſatis uidereť:niſi re ꝑfecta. Præcipiti:celeri & ueloci uiro ĩ opibꝰ. Nec uĩcer̃ tãti:uictoria ẽt ſibi ꝑua eẽ uidebať:q̃ bellũ dif/ferret: qa ſibi gerer̃ bellũ carius erat q̃ uĩcere. Tũc pector̃ curas: ſed poſtq̃ uidit adẽptã occaſionẽ ſibi belli gerẽdi:animũ ĩpẽdit ad aliã.ſ.ut ſibi populoꝝ aĩos faceret gratos: & cũ uideret nihil eẽ qđ magis placeret populo:q̃ ut annona abũdaret miſit ꝑtẽ in Libyã:ꝑtem ĩ Siciliã:ut ĩde magnã copiã frumẽti ad/ueheret:miſit in Siciliã Curionẽ:Valeriũ uero Ma/ximum in Sardiniam:quæ duæ regiones ſunt feraciſſimæ frumenti. Hanc rem optime tangit Apianus dicit enim Cæſarem fractis publici ærarii clauſtris theſauriſꝙ raptis Lepidum æmilium urbi præfeciſſe: Tribunum autem Marcum Antonium Italiæ:Curionẽ Catonis loco impare Siliciæ uoluiſſe : Quintũ Sardiniæ:ad Illyricos C.miſiſſe Antonium:Licinio Craſſo Galliã:quæ ĩtra alpes ſita eſt:regẽdã tradidiſſe claſſem quoꝙ duplicẽ ſũma celeritate fieri mãdaſſe circa Ionium ac Tyrrhenum:claſſis præfectos iãpri/dem ad id cõſtitutos delegauiſſe Dolobellam & Hortenſium:eo modo Italiam ĩacceſſabilem Põpeio ar/bitratus Cæſar ĩ hiberiam deſcendit: Petreio & Afranio Pompeii prætoribus occurſurus. Pectore cu/ras expulit: ideſt quanuis ita gauderet bello : tamen hoc tempore adempta occaſione belli gerendi:hanc omnem curam depoſuit. Curas:ſolicitudines armorum. Quoꝙ modo:ideſt quocunꝙ modo. Age/bat:cogitabat. Conciret:concitaret. Vanos amores populi:quia fides populi cum fortuna mutatur:ut Iuſtius:quo fortũa eodẽ & ſe fauor hominũ ĩcliat. Gnarus & iraꝝ cãs:dico cogitabat quomõ fauorẽ po/puli ſibi uẽdicaret:nouerat ãt nihil eẽ qđ magis aĩos populariũ cõiũgeret ſibi:q̃ ſi cõmeatibꝰ abũdarent: quia cũ populus fame laborat nihil timet:ſi nihil timet ergo liber ẽ:ſed ne nihil timerẽt ĩpos nulla re ĩdi/gere uoluit:ergo da opã ut ſatura ſit:& tũc te cæſarẽ timere ĩcipiẽt:nã gaudebũt ſtatu tuo. Iraꝝ cãs.ſ.erga ſe.ſ.ĩopia fuerit. Gnarus.i.ꝓbe ſciẽs. Annõa.ſ.ab uel ꝓpter ãnonã. Et ſũma fauoris.uidelicet ſi copia fu/erit ãnonæ illa gignet amorẽ ĩter populũ & prĩcipem. Momẽta.i.nutrimẽta. Aſſerit.i.uĩdicat. Emitit ꝙ metus:nã ſi prĩceps alit populos ſuos ipſum timere ĩcipient:quia illa cõditio ſibi placet : & quia placet metuunt: ne ſibi iraſcatur princeps. Segne: Ideſt ignobile. Neſcit plebs ieiuna timere:probari etiam hoc poteſt a contrario ſenſu : ſi plebs ieiuna nihil timet: ergo ſatura omnia timet. Curio ſicanias: di/cit Cæſarem miſiſſe curionem in Siciliam ut ibi ſimul bella gereret : & rei frumentariæ curam ha/beret. Sicanias trãſcẽdere iuſſus ĩ urbes:Ideſt ſiculas & Siciliæ:quia uidelicet in eam partem Siciliæ.

Qua mare tellurem ſubitis aut obſtruit ũdis
Aut ſcidit.& medias fecit ſibi littore terras
Vis illic ingens pelagi:ſemperq; laborant
Aequora: ne rupti repetant confinia montes
Bellaq; ſardoas etiam ſparguntur in horas.
Vtraq; frugiferis eſt inſula nobilis aruis.
Nec plus heſperiam longiquis meſſibɔ ullæ:
Nec romana magis complerunt horrea terræ
Vberæ uix glebæ ſuperat.ceſſantibɔ auſtris
Cum medium nubes borea cogente ſub axẽ
Effuſis magnum libye tulit imbribɔ annum
Hæc ubi ſũt prouiſa duci:tunc agmina uictor
Non armata trahens ſed pacis habentia uultũ
Tecta petit patriæ:ſi remeaſſet in urbem
Gallorum tantum populus arctoq; ſubacta.
Quam ſeriem rerum longa præmitteř põpa
Quas potuit belli facies ut uincula rheno:
Oceanoq; caret:celſos ut gallia currus
Nobilis:& flauis ſequeretur mixta britannis
Perdidit o qualem uicendo plura triumphũ
Non illum lætis uadentem cœtibus urbes
Sed tacite uidere metu.nec conſtitit uſq;
Obuia turba duci gaudet tamen eſſe timori
Tam magno populis:& ſe non mallet amari

Qua mare tellurẽ:diuerſas opiniões tãgit aut ſignificat illas ãguſtias inter Appẽninũ & peloꝝ poſitas & dexteꝝ latus a peloro ẽ:ubi piculũ ẽ maris:quod appellať ſylla : ĩ ſiniſtro uero latere ẽ carybdis: dicit ergo aut iuiſſe ĩ eã ptẽ ſiciliæ: ubi ẽ ãguſtũ mare ĩter peloꝝ & Appẽninũ: q mõtes olĩ iuncti:italiã cũ Sicilia cõtinuabãt:deĩde aut ĩquit aſſiduis ũdis obrupta ẽ tellus media: aut certe fluctibɔ aſſiduis ĩterrupta:ut Siciliã ab italia ſepauerit:alii dicũt terræmotũ fuiſſe & ptẽ mediã mõtis ita mare occupaſſe. Strabo dicit Siſciliã nihil magiſq̃ abſciſſum ab Italia fragmẽtũ uideri:uel ab ætnæ ĩcendio e fũdo reiectã cõiũctã pmãſiſſe ſicut ẽt Lipareoꝝ inſulas atq; Pithecuſſas. Aut ſcindit: .ſ.teræmotu uel aſſiduis fluctibus obruit. Et medias fecit ſibi littora terras: p ipſũ mare mediũ fecit ſibi littora terras. Terras .ſ. Siciliã & italiam diuiſo Appẽnino a peloro qui cõtinuabãt Siciliã cũ italia: & Italia a ſiniſtra: Siſcilia a dextra factæ ſunt littora maris. Vis:quæ ſepat hĩc Siſciliã inde italiã. Vis .i. impetus pelagi declarat. Laborãt æquora : qa qua pte mare anguſtius eſt ea pte ſolet eẽ ĩpetuoſius:ergo agitanť maria ibi. Mõtes .ſ. pelorus & Appẽninus. Cõfinia italiæ:Repetãt.iteꝝ petãt. Bellaq;: nõ ſatis eſt miſiſſe Curionẽ in Siſciliã:ſed etiã miſit Valerium in Sardiniã:ut ibi ſimul bella ferrẽt:& rei frumẽtariæ prouiderẽt. Sardoas: a ſardinia ſardous formatur : ſũt quædã deriuatiua quæ pauciores ſyllabas habẽt ſuis primitiuis:q̃uis e contrario fieri debeat : ut Hiſpãia hiſpeus:ſic Sardinia ſardus:ũde ſardous ſardoa ſardoũ. Vtraq; ĩſula.ſ. Siſcilia & ſardinia:quæ ſunt uicinæ anguſto mari intercluduntť

Frugiferis:fertilibɔ. Nec plus:& nulla terra eſt feracior frumẽto Siſcilia & Sadinia:adeo ut ſit horrea duaꝝ puinciaꝝ:uidelicet italiæ & hiſpaniæ. Heſperiã:hiſpaniã. Meſſibɔ.i.frugibɔ aduectis . Vbeř: abũdãtia. Cũ mediũ:dicit ſiciliã & ſardiniã uix fertilitate frugũ a libya ſupari: quã cõſtat eẽ fœcũdiſſimã: ũde Ora.qcq̃d de libycis uehiť horreis. Ceſſãtibɔ: q̃do ĩquit Africa flãte auſtro q calorẽ ĩducit penuria laborat:at ſi pluuiæ abũdarẽt mirifice ibi naſcũtur fruges. Supat.i.p ſardiniã & ſiciliã. Intulit: fecit p tulit. Magnũ:fertilẽ & fœcũdũ effuſiõe pluuiaꝝ: Cogẽte:cõgregãte. Axem:polũ ãtarticũ:qui ẽ ĩ meridie. Hæc ubi:nũc dicit quid fecerit Cæſar poſtq̃ miſit ĩ Sicilia Curionẽ : ĩ Sardiniã Valeriũ: dicit ipſe ſtatĩ animũ ĩtẽdiſſe ad urbẽ Romã : ut ĩ patriã lõgo poſt tẽpore rediret. Hæc:quæ ad rẽ frumẽtariã ptinẽt. Nõ armata agmina: quia milites depoſitis armis duxit:quaſi nõ bellũ patriæ inferret:ſed ad eã uictor rediret. Tecta:mœnia. Proh: oſi ĩquit cæſar cõtẽntus fuiſſet uictoria galloꝝ:ĩ patriã rediiſſet:& q̃ ſpecioſiſſimũ de hoſtibus triũphũ ducere potuiſſet:ſed dũ plura uincere uult minus laudis cõſecutus eſt. Remeaſſet:ideſt regreſſus fuiſſet Arcto.i.ſeptẽtrione:quia ibi eſt germania & gallia tranſalpina:ſed tũ magis Britania declinat in oriẽtem Seriem:ordinem rerũ. Longa põpa:lõgo ordine captiuoꝝ præcedẽte:ut mos erat triũphãtiũ. Potuit.ſ.præmittere. Belli facies.i.diſſonas lĩguis habitu & armis . Vt uincula:declarat quomõ id facere potuerit:qa pictis uictoriis geſtabãt ĩ triũphũ duces urbeſq; captas & populos bello ſub actos ante currũ. Vt:pro qualiter. Vincula rheno:quia rhenũ ponte uixit octo diebɔ:& trãſgreſſus ẽ ĩ Germaniã quã ſubegit:& britãniam petiit inſulã : quæ ĩ medio oceano iacet. Celſos currus.i.triũphales. Nobilis:notabilis. Britãnis : quia britãni ſũt flaui:ſicut res ipſa oſtendit : & Cæſarem ſequerentur : perdidit ergo Cæſar : dum uictoria galloum & germanorum : britanorumque minime cõntentus eſt: ſed alias uictorias addere tentat:maiorem triumphũ perdidit ſcilicet Romæ. Non illum lætis:ſed ut nõ tã uictor : ſed quaſi uictor eẽt:uenientẽ.n. Cæſarem non læto uultu excepere urbes : ſed mœſto : quæ tamquam hoſtem Cæſarem timuerunt.

Lætis cœtibus : quia urbes non proceſſere Cæſari obuiam honoris gratia. Cœtibus : turbis & populis. Eſſe timori tam magno populis : gaudebat Cæſar : tum ſe præbere formidandum populis : hic ſine dubio Lucanus Pompeianus eſt : qui capta occaſione ſemper aliquid contra Cæſarem dicit.

Iāq; præcipites:nūc dicit q̄ pte italiæ iter Cæſar fecerit:dum Romā petiit:cōnumeratq; loca & urbes:dicit primo ꝑ cāpaniā iter feciſſe:& albā ueniſſe:ide ī Auſoniā rediſſe & tādē ad urbē ꝑueniſſe. Iāq;.ſ.dū Romā rediit Cæſar. Præcipites altas:& quæ ī ꝑcipitiū ſtare uident̄. Anxuris.ciuitas campaniæ:ubi anaxiros iuppiter colit̄.i.iberbis:nā xiros xiroi græce:latine nouaculā ſignificat:ūde anaxiros qui ſine nouacula eſt ūde ciuitas Anxur ē quæ:ut Plinius docet:alio noīe Tarracina dicebat̄. Pōtinas paludes.i.pometiæ:nā pometia facit deriuatiuū ſuū pōtinus.na.nū. ſicut Liuius dicit:itaq; manubiæ pōtinæ : ūde dicit ꝗ Tarqnus priſcus manubias prædæ repōi iuſſerat ad ædificādū capitoliū:ſed ipe tā magna capitolii ædificia fecit ut nō ſufficerēt. Iuuenalis. Et pōtina palus & gallinaria pinus:Pōtinæ paludes a Cornelio cæthego cōſule ſiccatæ agerq; ex his factus:Mutianus ter cōſul pontinā paludē.xxiiii.urbiū locū fuiſſe prodit teſte Plinio:hūc locū ſiccare ēt cōſtituerat diuus Cæſar: ur refert Suetonius niſi morte præuētus fuiſſet. Vda uia.i. paluſtris uia q̄ ē iter illas paludes Qua: pte. Sublime nemus:Ideſt nēus aricinū dianæ cōſecratū: ubi ē fōs egerius : apud quē fōtē ſimulabat Numma pōpilius ſe cōſilia agitare de re pu. romana cū egeria nympha:a qua& fōs appellatus ē:& ſpeculū dianæ dictus ē: Aricinū uero nemus ab aricia ſylua urbi uicina:ubi relegauit hyppolitū diana. Regna.ſ.dianæ cōſecrata ſūt. Scythicæ: quæ colit̄ ī ſcythia & ī taurica regione:& diana ſāguine humano placat̄ & colit̄. Ephygenia āt cū horeſte ſimulachrū diāæ ī italiā detulit. Latiis faſcibꝰ:qa rōani cōſules feriis latinis albā cōuenire cōſueuerāt: & uniuerſū latiū & albani iuſte ratiōnē dabāt. ūde feriæ a feriendo dictæ ſūt:latinæ aūt feriæ celebrant̄:ꝗ ibi primū Romāi īpium habuerūt ab Aſcanio Aeneæ filio qui albā ī italia cōdidit. Excelſa: poſtq̄ in albanū mōtem cōſediſſet Cæſar ꝓſpiciens de rupe alta mœnia urbis romæ uidit. Rupe.ſ.albāi mōtis. arctoi.i.gallia & ſeptētrionalis. Sic fat̄.ſ.ſequētia. Te ne deū: cæſar ubi procul ex arce albana mœnia urbis Romæ uidit:ī hæc uerba prorupit: ad urbē Romā apoſtrophat:& dicit:te ne deū ſedes: cū admiratiōe quadā legēdū ē quomō īquit tā ignaui fuer̄ Romani ut te o Roma deſererēt ī quā ſedē ſuā poſuerūt dei cui præſides ſūt: Iuppiter Iuno & Minerua. Ne: an. Sedes deū:ī qua ſedē ſuā poſuere dei. Nō ullo marte coacti.ſi bellū forte īgrueret.cuius metu urbē egredi cogerent̄ Romani excuſādi forēt: Pro qua pugnabit̄ urbe.q.d.ꝓ nulla ſi ꝓ roma nō pugnauerit. Dii melius.ſ.fecerūt:ut hoc tēpore nō ſit gētes natiōesq; excitatæ:quæ ſēp inimicæ fuerūt īperio Romano: nā ſi bellū romanis īruliſſēt magnū piculū īperio īminebāt:cū tā tumidus Romanis dux cæſar hoc tēpore foret. Eous furor.ſ.pthorū:qui pauloāte exacerbati fuerāt cōtra Ro.bello illato ꝑ Craſſū: quē cū uniuerſo exercitu exciderūt. Sarmata uelox.ſ.nō īcubuit:q ē populus ſcythiæ. Iūcto pānonio.i.iūcto populo Pānoniæ:quā nūc Vngariā uōcāt. Getes dacis:populi ſūt ſcythiæ:ſic græce declinat̄ ο γαιτησ.latine dr̄ hic getes huius getæ:ſicut Anchiſes achiſæ. Quod bellū ciuile fuit.quia bellū ciuile cōflatū ē:iō ſalutē tibi dii o roma dederūt:ſed ſi aliud bellū q̄ ciuile fuiſſet piſſes. Subdit īgredit̄. Attonitā.territā metu. Nāq; ignibꝰ atris. cās explicat terroris Romāoꝝ:quia exiſtimabāt Cæſarē urbē q̄ſi capta īcēdio & ferro oīa naſtaturum eē. Vt.i.ſicut capta eēt urbs. Rapturus:euerſurus. Ignibꝰ atris:īcēdio. Vt captæ:hoc ē nō aliter q̄ ſi ab hoſtibꝰ capet̄. Sparſurusq; deos.ſ.credit̄ euerſurus tēpla deoꝝ. Fuit hæc mēſura timoris:tātū mali timebāt q̄tū Cæſar īferre poterat: uidelicet ut fūditus urbē euerteret. Mēſura:modus. Velle putāt qd̄ cūque pōt.ſ. ꝗ timēt romāi cæſarē poſſe quodcūque uult:ideo exiſtimabāt fūditus euertere poſſe. Non omnia feſta : rōani nō ſimulabāt uultu lætitia : imo nec poſſūt etiam odiſſe animo cæſarem tātum pauoris animo conceperāt. Vix uacat:nō licet romanis. Feſta omnia:feſtiua auguria. Non fictas:ſaltem fictas:ſi non ueras. Odiſſe:cæſarē. Phœbeia palatia.i.ſibyllina:ubi libri ſibyllini ſeruabāt̄.lōge ē repetitum epitheton: Sibylla āt ſacerdos phœbi erat:ideo phœbeia palatia appellauit. Nullo cogēdi iure qa ſpōte ſua uenerūt nullo uocāte. Cogēdi ſenatus : quia nec cōſules: nec prætores:nec pricipes uocarūt eū.

Iamq; & præcipites ſuperauerat anxuris arces
Et qua pontinas uia diuidit unda paludes.
Qua ſublīe nēus ſcythicæ qua regna diāæ.
Quaq; iter eſt latiis ad ſūmā faſcibꝰ albam.
Excelſa de rupe procul iam conſpicit urbem
Arctoi toto non uiſam tempore belli
Miratuſq; ſuæ ſic fatur mœnia romæ
Te ne deum ſedes non ullo marte coacti
Deſeruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dii melius quod non latias eous in horas
Nūc furor incubuit:nec iūcto ſarmata uelox
Pannonio:daciſq; getes admixtus habenti
Tam pauidū tibi roma ducem fortūa pepcit
Quod bellū ciuile fuit.ſic fatur & urbem
Attonitam terrore ſubit:nanq; ignibꝰ atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia romæ
Sparſuruſq; deos.fuit hæc menſura timoris
Velle putāt quodcūq; poteſt.non omnia feſta
Non fictas læto uoces ſimulare tumultu
Vix odiſſe uacat.phœbeia palatia complet
Turba patrū nullo cogendi iure ſenatus

E latebris:e penatibꝰ ſuis ubi latebat. Sacræ ſedes:ideſt ſanctæ ſedes curiæ: quia quotiens uocabatᷣ ſenatus:ſi in curia conſules erant ſuis ſedibꝰ cum maieſtate quadam ſedebant:conſules autem priores ſedes tenebant:ſecundas uero prætores ideo dicit. Proxima:ideſt ſecunda poteſtas:quia ſecunda poteſtas poſt conſules erat prætoria. Prætor: appoſitiue ſecunda poteſtas. Lege:ſecundũ legem non erat ſecunda. Curules:quia uidelicet nõ ſolũ aderant conſules nec prætores:ſed nec ſedes quidẽ ipſæ erant. Ceſſere loco:ideſt de loco ſuo. Omnia cæſar erat:quid ergo erat:ibi non conſules non prætores erant: ſed ꝓ ipſis Cæſar fuit:ĩ ipſo uno omnia fuere:omneſq; populi magiſtratus romani in uno cæſare conſpiciebantur Priuatæ uocis.ſ.Cæſaris: quia ubi cæſar loquebatᷣ nemo in ſenatu ſententiam dicebat: niſi ipſe ſolus: ideo quia loquebatᷣ:niſi uox cæſaris illius teſtis erat ſenatus. Curia:continens ꝓ cõtento:ideſt ſenatus Priuatæ uocis:cæſaris: ꝗ quãuis priuatus omnia tenebat: uel priuatæ:qa quãuis non tribunus:nõ ædilis:& nullũ gereret magiſtratũ: tamẽ tãquã prĩceps loquebatᷣ in ſenatu. Sedeᷣ patres:patres cõſederũt in curia:& parati erant decernere quodcũq; uoluiſſet:etiã ſi ſe regem facere uoluiſſet. Cẽſere parati: nimio metu cõpulſi patres regnũ cæſari decreuiſſẽt etiã ſi peteret regnum:ſi tẽpla:ſi iugulũ: ſenatus cõſultũ in ſententiã cæſaris deueniſſet. Si regnũ:ideſt ſi ſe regem eẽ uoluit. Si tẽpla.i.ſi in deoꝝ numero eẽ uelit:ſicut imperatores omnes relati ſũt. Iugulũ ſenatus:ideſt ſi petit iugulari patres. Exiliũ:ut in exilium mittantᷣ patres. Melius.ſ.fuit urbi Romæ. Quod plura iubere erubuit.quia cæſar pudore deterritus:ne id quidẽ ĩperaſſet ꝙ Romani pati uolebant. Erubuit: puduit cæſarẽ iubere. Tamẽ exit ĩ iram: quãuis tãto furore ꝑculſi eſſent:libertas amiſſa uoluit expiri unũ uirũ Metellum:an tueri poſſet iura. Exit:erũpit uiꝝ Metellum.Cæſar teſte Apiano romam delatus po.ueteꝝ calamitatũ recordatione turbatũ:quã ſub ſylla& Ma.olĩ pertuliſſet trepidantẽque magna ſpe pollicitationibꝰque leniuit: hoſtibꝰ præferẽs humanitatem ac clementiam:Lucium enim Domicium a ſe captum cum pecuniis ac neceſſariis ſuis: libertati redditum fuiſſe ait: quibus dictis publici ærarii clauſtra perfregit: obſtantique in aditu Metello ex tribunis plebis mortem eſt comitatus: theſauros a nemine contactos uſque in illam diem militibus rapere conceſſit hos enim olim execratione propoſita publice conditos fuiſſe memorant: ut niſi celtico inſurgente bello a nullo promerentur: Verum Cæſar celtas a ſe deuictos aſſerens urbem ab execratione liberam reddidiſſe ait. Iura: leges. Pugnaxque Metellus: Metellus tribunus plebis alia omnia perpeſſus eſt: ſed ubi uidit reſerari templum Saturni:in quo ærariũ populi Romani: ut inde aurum & argentum auferret Cæſar quo militibus ſuis ſtipendium daret: commotus eſt qui antea leges uiolari permiſerat & iura: cupiditate auri & precio: ut hoc tolerare nequiuerit. Pugnaxque metellus: ex eo quod ſequitur. Saturnia templa: ideſt ærarium quod in templo Saturni erat. Ingenti mole: ideſt uecte. Rapit greſſus: ideſt raptim fert. Rumpens: per agmina Cæſaris irrumpens. Aedis templi. Vſqueadeo: quamuis impulit Metellum pro ærario pugnare. Amor: ſcilicet cupiditas auri: nam qui pro legibus non decertauit: nunc pro auro decertare auſus eſt. Amiſſæ leges: ſine certamine pereunt leges: quia nemo eſt qui pro legibus decertauerit. Diſcrimine nullo: ideſt nullo certamine: ſicut apud uirgilium in eadem ſignificatione: Poſt hos æquo diſcrimine piſtrix. Sed pars uiliſſima rerum. Leges nullæ certamen mouerunt: quamuis uiolatæ: ſed opes fuerunt: quæ auſæ ſunt certare contra Cæſarem. Viliſſima pars:quia ſordes dicuntur diuitiæ:ꝙ homines faciant ſordidos. Tribunus:ſcilicet Metellus. Victorem Cæſarem a rapina ærarii. Teſtatur ſcilicet defenſionem ſuam clara uoce. Non niſi: conuerſus ad omnes cæſarianos Metellus: nec ueritus cæſarem ipſum dixit: uobis nullo pacto patebunt ærarii fores niſi prius per pectus noſtꝝ tranſfigatᷣ ferrũ. Per noſtꝝ latus.i.prius percutiendum erit noſtꝝ latus ꝗ tẽpla ſaturni uobis pateãt. Raptor:o Cæſar. Sparſas opes.i.ſpargẽdas militibus ſuis. Opes pub.æris.

E latebris educta ſuis.non conſule ſacræ
Fulſerunt ſedes.non proxima lege poteſtas
Prætor adeſt uacuæq; loco ceſſere curules
Omnia cæſar erat.priuatæ curia uocis
Teſtis adeſt:ſedere patres cenſere parati
Si regnũ:ſi templa ſibi:iugulumq; ſenatus
Exiliumq; petat.melius ꝗd plura iubere
Erubuit: quam roma pati tamen exit in iram
Viribus an poſſent obſiſtere iura:per unum
Libertas experta uirum:pugnaxq; metellus
Vt uidet ingenti ſaturnia templa reuelli
Mole rapit greſſus.& cæſaris agmina rũpẽs
Ante fores nondũ reſeratæ conſtitit ædis
Vſq; adeo ſolus ferrum mortemq; timere
Auri neſcit amor:pereunt diſcrimine nullo
Amiſſa leges.ſed pars uiliſſima rerum
Certamen mouiſtis opes:prohibẽſq; rapina
Victorem:clara teſtatur uoce tribunus
Non niſi per noſtrum uobis percuſſa patebũt
Templa latus.nullaſq; feres ſine ſãguie ſacro
Sparſas raptor opes.certe uiolata poteſtas

Certe uiolata poteſtas.ſ.tribunitia. Deos.ſ. ultores. Craſſū:ꝓbat exēplo o cæſar ſi me uiolaueris:quia tribunus ſū:ſcito deos ultores fore. Diræ:furiæ q̃ ſūt tres Alecto Megera:& Theſiphone. Tribuniciæ:fauentes tribunis. Nouerūt:deſtinauerūt:nā ut refert Apiāus: Craſſo urbe egrediēti illaturo bellū parthis multa quidē ac dira tribuni ānunciauere:ne ꝑthis hoc malo ꝓrſus īdignis īferret bellū monuere: cui minime parēti publicas execreatiōes extulerūt:quibꝰ ſpretis Craſſus demū ī ꝑthia ꝓfligatus ē cū filio eiuſdē nomine & uniuerſo exercitu fere cæſo:nā ex cētū milibꝰ uix decē milia ī Syriā e fuga euaſiſſe ferūtur alii.

Inuenit iſta deos:craſſumq̃ in bella ſecutæ
Sæua tribunitiæ uouerunt prælia diræ
Detege iam ferrum.neq̃.n. tibi turba uerēda
Spectatrix ſcelerum: deſerta ſtamus in urbe.
Non feret e noſtro ſceleratus præmia miles
Sūt quos ꝓſternas populi:quæ mœnia dōes
Pacis ad exhauſtæ ſpoliū non cogit egeſtas.
Bellū cæſar habes:his magnam uictor in irā
Vocibꝰ accēſus:uanam ſpē mortis honeſtæ
Concipis:haud inquit iugulo ſe polluet iſto
Noſtra metelle manus:dignum te cæſaris iræ
Nullus honor faciet.te uindice tuta rlicta eſt
Libertas non uſq̃ adeo permiſcuit imis
Longus ſumma dies.ut non ſi uoce metelli
Seruent̄ leges malint a cæſare tolli
Dixerat.& nundū foribꝰ cedente tribuno
Acrior ira ſubit.ſeuos circunſpicit enſes
Oblitus ſimulare togam:tum cotta metellū
Compulit.audaci nimium deſiſtere cepto.
Libertas inquit populi quem regna coercent

Vouerīt.ſ. Craſſo. Sæua bella.ſ.ꝑthoꝝ.M.Cato tribunus plebis īterceſſionibꝰ ſuis comitia īpedierat & ueſtē ſenatus mutauerat:deīde ꝑlato uatinio ꝑturæ repulſā tulit:idē.M.Cato cū īpediret legē qua in quīquēniū ꝓuīciæ : ut Syria Craſſo ꝑthicūq̃ bellū hiſpania pōpeio dabant̄ a .C. Trebonio ī carcerem deductus ē:ideo dicit tribunitiæiræ ſecutæ ſūt craſſū ī bella : quia ad hoc ut Syriā ꝑthicūq̃ bellū obtineret Craſſus Cato tri.ple.ī uicula cōiectus eſt. Detege iā ferrū:ꝓſequit̄ ēt animoſitatē Metelli deſcribere:Accīge īquit ī me gladiū o Cæſar hoc facer̄ potes abſq̃ reſpectu cuiuſpiā pudoris: Nā quoniam ciuitas deſerta ē:ideo pauci erāt qui hoc tuū ſcelus aſpiciāt.obiicit cæſari ꝙ metu ipſius Romāi urbē deſeruerit. Turba uerēda:nō ē opus ut erubeſcas hoc facinus cōmittere:qa deſerti ſtamus ī urbe. Miles ſceleratus.i.tuus exercitus. Nō feret præmia:nam hoc aurū & argētū militibus tuis diſtribuere uolebas. E nr̄o.i.de publico. Nō cogit egeſtas:ſed ſi neceſſitas hoc te facere cogeret excuſandus uidereris: at uero cum poſſis alienos populos militibꝰ tuis diripiēdos obiicere:debes parcere tuæ pr̄iæ. Populi .ſ.hoſtiū. Donec:militibꝰ tuis. Pa.exhau.ſ.ciuibꝰ qa ciues ī pace cōſūpti ſūt nec illoꝝ ſpolia quæ nulla cogit neceſſitas eripere debes. Egeſtas:neceſſitas nulla cogit te. Bellū cæſar habes: qa habes bellū o Cæſar potes milites tuos diuites facer̄. His magnā ira ꝑcitus ē:nō mediocri cæſar ubi uidit Metellum tā obſtinate aduerſari uolūtati ſuæ:& ita ipſū ē allocutus. Vanā ſpē:uana īquit ē ſpes tua o Metelle:ꝙ uidelicet hōeſte mori & fortiter poſſis: ut uidelicet dicaris ꝓ libertate reipu.pugnaſſe & ꝙ mori malueris q̃ ꝑmittere ut ærariū ſpoliaret̄:ſed manus Cæſaris īdignaret̄ pollui ſanguine tuo. Honeſte mori:cū ꝓ libertate & ærario populi romani pugnes. Vanā: qa nō cōſequeris qđ optas. Nr̄a manus:quia īdignare ut noſtris manibꝰ pereas. Iſto ſāguine.ſ. tuo uili ſanguine. Nullus honor:ꝓ nullius libet rei honor. Te uīdice:hyronice loquit̄: uidelicet te ultore tuta erit libertas populi romani. Nō uſq̃ adeo:nō adeo inqt lōgitudo tēporis cōparauit magna ꝑuis:ſūma īſimis ut ſi alteꝝ præſtaret̄:aut deſtruant̄ leges a Cæſare:aut ſeruent̄ a Metello:ut nō malint a cæſare deſtrui : q̃ a Metello defēdi. Lōgus dies.i.lōga uetuſtas. Seruent̄ leges:ſi iſta cōditio poneret̄ īter te & me & leges ſēſū haberēt: dicēdo optate leges:an malitis deſtrui a Cæſare an defēdi a metello:ip̄e leges diligerent potius a me deſtrui q̃ a te defēdi: At nūdū.cū adhuc ꝑſiſtereret ī propoſito Metellus ne ſineret reſerari ærariū: tūc cæſar magis īcenſus ira ita cepit circūſpicere gladios militū ſuoꝝ: ut ipſū ī cōſpectu ſuo obtrūcarent tūc cotta tribunus alter collega Metelli:ut cognouit ꝑiculū qđ īſtabat cū his uerbis quæ ſequunt̄ ē allocutus: ut illū a propoſito ſuo deterreret & oſtēderet rōes:quibꝰ Metellus nō deberet ſupra uires rē tantā ſuſcipere:cuius perſuaſiōe tandē motus ceſſit a foribꝰ ærarii. Deſiſtere:remoueri. Audaci cepto : ab īcœpto nō forti:ſed audaci. Libertas:īquit o metelle:q in libertate eſt:ſi libetatem illam defendere uoluerit cōtra potētiores libertas illa peribit : ſed hæc libertas quāuis defēderis periit : nā potentior libertatē illā deſtruit:pariter cū te ſit cæſar potentior ipſa libertas peribit:quia nō poteris reſiſtere:ſed ſeruire cogeris. Sed quomodo poteris defendere libertatē:ſi deſiſteris reſiſtere potentiori: etiā ſi non ſeruabis libertatē: libertatis tamen defenſor eris Cui ſeruaueris ūbrā ſed tu ſeruabis umbrā libertatis:ſi uelis quicquid iubeare a potentioribus:uerbi cauſa. Si Cæſar uoluerit ut hoc loco aperire ærariū : & ut promiſeris aperire: ſeruare uideberis ſi hoc facere uolueris:tunc non ſeruabis umbrā libertatis:at uero ſi reſiſtere uolueris & non potueris . tunc ſeruare.eam uideberis:& libertatē non ſolū:ſed nec imaginem libertatis ſeruabis.

Velis:permittis. Iubeare.ſ.a potentiori. Quem regna coercent.i. Reges & principes qui non iam ciuicam:ſed tyrãnicam cõditioné & ptãtem exercent. Libertate perit:uidelicet nimia libertate qua uolunt reſiſtere potentioribus. Tot rebus:maioribus ĩquit iam uicti ꝑuimus: ſi ergo maiora ꝑpeſſi ſumus cur nõ minora patiamur. Venia hæc:in hoc ſolum uenia nobis præſtatur:ꝙ ſi uelimus potẽtioribus negaré nõ poſſumus. Tot rebus iniquis.i.opibꝯ potentium paruimus:cum Cæſari contra ſenatus auctoritatem prouinciæ delegabantur:ut in quinquénium ſub Cæſare eſſet italia:Syria ꝑthicumqꝫ bellum Craſſo:Põpeio Hiſpania nolente tribuno:ſed tamen hæc iuitis nobis facta ſunt:paſſi ergo ſumus maiora minora etiam patiemur. Hoc.ſ. negari cum potẽtioribꝯ qui ad eas opes ꝑuenere ut nemo ipſis reſiſtere poſſit. Venia pudoris ſi pudet cõtra libertatem aliqd permittere. Degeneris metus.i.ſibi uidetur puſillanimus fuiſſe. Nõ potuiſſe negari.etiam ſi uolueris negare non poteris:ideo eſt ſola uenia pudoris non negare. Ocius auertat:o Metelle ꝑmittas hũc a nobis auferre aurum & argentum quod ẽ cauſa & primordium omniũ belloꝝ. Auertat.ſ. cupiditaté auri. Damna ſi quos ſua iura:cum põt aliqs ſua iura ſeruare:tunc indigniſſimũ eſt:ſi quid amiſerit: at uero cũ iam opprimit̃ a potentioribꝯ ſi qd indignũ patiatur:id non ſibi: ſed uiolatori uitio dãdum eſt. Tuentur:defendũt. Siquos ſua iura:pro ſiqui poſſũt ſua iura defendere:hyppalage eſt. Quos: populos. Nõ egeſtas: ſed egeſtas & neceſſitas quæ ſeruit potentioribus non eſt dedecori ſibi:ſed domino:uidelicet coegit eẽ: & nõ patiẽti dedecori ẽ ſed faciẽti

Libertate perit:cuius ſeruaueris umbram
Si qcquid iubeare uelis.tot rebꝯ iniquis
Paruimus uicti.uenia eſt hæc ſola pudoris
Degeneriſqꝫ metus.non iam potuiſſe negari
Ocius auertat diri mala ſemina belli:
Dãna mouent populos ſi quos ſua iura tenẽt
Nõ ſibi ſed dõino grauis ẽ quæ ſeruit egeſtas
Protinus abducto patuerunt tẽpla metello
Tunc rupes tarpeia ſonat magnoqꝫ recluſus
Teſtatur ſtridore fores.tunc conditus imo
Eruitur templo multis non tactus ab annis
Romani cenſus populi:quem punica bella
Quẽ dederat perſes.quẽ uicti preda philippi
Qd̃ tibi roma fuga pyrrhus trepidante rliqt
Quo te fabricius regni non uendidit auro.
Quicqd parcorum mores ſeruaſtis auorum
Qd̃ dites aſiæ populi miſere tributum:
Victoriqꝫ dedit minoia creta metello.
Qd̃ cato longinqua uexit ſuꝑ æquora cypro

Protinus:cum hæc dixiſſet Cotta: Metellus tandem ceſſit Cæſari:& remoto illo reſeratæ ſunt fors ærarii. Patuerunt:Cæſari. Abducto:remoto metello. Protĩus.pro quocumqꝫ. Tunc rupes tarpeia: ſic enim fabricatæ fores ærarii erant:ut ſine magno ſtrepitu aperiri non poſſent: ideo hoc fecerunt romani:ne quis furari poſſet aurum & argentum qd̃ ibi ſeruabatur:dicit igitur cum reſerarent̃ fores igẽtem ſtrepitum feciſſe:ut tota rupes tarpeia reſonauerit. Tẽpla:uidelicet tẽplũ ſaturni ĩn quo erat ærariũ Teſtatur:ĩdicat. Recluſſas:aptas. Tũ conditus:dicit quãtus ab ærario theſaurus exceptus fuerit a cæſare:uidelicet ꝙ iã a cõdita urbe ad tempus Cæſaris fuerit a populis & a nationibꝯ partũ id omne ærariũ repoſitum. Multis nõ tactus ab ãnis : qui ſeruatus fuerat ꝑ multos ãnos. Quem punica bella:ut Carthago populi romani inimiciſſima euerſa:bona omnia & pecuniæ a.Cn Scipione Romam trãſlata ſũt:& in hoc templo repoſita fuerũt. Quẽ:cenſũ. Perſes:rex Macedonũ quẽ uicerat Paulus æmilius. Præda philippi:nã Qu.Mumius flaminius philippum Regẽ Macedonũ uicit:Paulus æmilius Perſem filiũ ſuũ & nõ ſolum uicit:ſed ipſum in triũphũ duxit:Præda.ſ.ded rat. Qd.ſ.auꝝ eruitur. Pyrrhus:Rex epyrotaꝝ qui a Tarentinis accitus in italiã cum aliquot eqtibꝯ uenerat bellũ populo ro.intulit:& ſæpe uictor euaſit:tandẽ uirtute & continentia Fabricii uictus ex italia decedere coactus eſt:& ipſe reliquit:aliqd ꝑdæ po.Ro.ad hoc uſqꝫ tempus ſeruatã. Fuga trepidãte:nã trepidus ex italia fugit:ſed id aurũ eruit̃. Quo uẽdidit regni qa Fabricius cũ miſſus eſſet legatus ad Pyrrhũ qui Tarenti erat:Pyrrhus Fabricii uirtutem ẽ admiratus:iã ãtea ẽt medicũ regis auerterat q capto ꝑmio ſpõdebat ſe necatuꝝ eẽ regẽ. Tẽtauit quoqꝫ pyrrus magnis ꝑcibꝯ pelliceř fabriciũ & ſi ſecũ uiueř uellet ipſũ ĩter prĩos habituꝝ eẽ : & cũ eo omne ſuũ ř gnũ cõicatuꝝ.Fabri.ãt oẽs pollicitatiões pyrrhi cõtempſit:iõ dicit aurũ illud dirripi a cæſař: quo auro pyr. Rex Epyrrotaꝝ nõ potuit emeř fabriciũ. Fabrici.nõ uẽdi.qa ſi auꝝ accepiſſet:ĩpiũ oꝑ ꝑſſiſſet Quicqd pcoꝝ: eruit̃ ẽt oẽ auꝝ qd̃ ꝑ ſimoniã ãtiquoꝝ cõgeſtũ & cũulatũ fuerat. Quod dites aſiæ po.ſ. deuicto rege ãtigono:nã tribunaria facta ẽ Aſia po.ro.& ĩde magna uectigalia exigebant̃. Metello.ſ.cretico:nã cretã deuicit:ũde & cognomẽ accepit. Minoia.i.q̃ quõdã fuit:ſub ĩpio Regis mĩois. Cato lõgĩq̃. Ptolemæus rex cypri:magnũ theſaurum ſeruabat:& po.ro.ueritus ne magnitudie pecunæ magnum aliquod ꝑiculum urbi Romæ inferret ſtatuit pecuniam illã Regi auferre: Rex cũ audiuiſſet Catonem in cyprum mitti:ut aurũ ſuum auferret ꝙ in eo ſpem omnem repoſuerat:tanta animi egritudine affectus eſt:ut ſibi mortem conſciuerit:Cato cum auꝝ illud accepiſſet ſũma diligẽtia & ĩtegritate Romã aduexit: illudqꝫ ĩ ærariũ repoſuit.

Tunc orientis opes:ꝑgit dicere gazam.quæ diu in ærario coſeruata:& a diuerſis gentibꝰ ac nationibꝰ regibꝰꝗ parata fuerat:nũc a cæſare diripitur & ultima ſpolia dicit quæ in ærario Põpeius repoſuerat ſub actis orientis regibꝰ:dicit enim. Oriẽtis opes.ſ.egerũtur:eſt.n.zeuma ab inferiori. Captoꝝ regũ: declarat.ſ.Ariſtoboli: Mitridatis tygrãnis Regis armeniæ & filii ſui: Ariſtobolus rex iudeorũ fuit:nã hos captos in triunphũ ꝑduxit Põpeius & mitridatis regis põti opes multæ ac præcioſæ ĩ ærario a põpeio repoſitæ fuerant. Prælata gaza.i.quæ ẽ præmiſſa & ãte lata:nã præcedere uidebanť captiui:& ſpolia captorum Regũ præferebant:ut ſpecioſum triũphum facerẽt

Tunc orientis opes:captorũꝗ ultima regũ
Quæ põpeianis prælata eſt gaza triũphis
Egeritur.triſti ſpoliantur templa rapina
Pauperiorque fuit tũc primũ cæſare roma
Interea totũ magni fortuna per orbem
Secum caſuras in prælia mouerat urbes:
Proxima uicino uires dat græcia bello.
Phocaicas ãphiſa manus:ſcopuloſaꝗ cyrra
Parnaſſuſque iugo miſit deſertus utroque
Boetii coiere duces quos impiger ambit
Fatidica cephiſos aqua cadmeaque dyrce.
Piſeæque manus:populiſꝗ ꝑ æquora mittẽs

Egeritur:eruitur. Tẽpla.ſ.Saturni. Triſti rapia ab effectu quæ triſtes facit ſpoliatos. Pauperiorꝗ fuit:& quo die cæſar ærariũ populi ro. ſpoliauit ditior urbe romana fuit. Interea totũ:in hoc capitulo cõtinetur cathalogus gentiũ & populorum qui põpeio coniuncti ſunt aduerſus cæſarẽ:nã filiũ ſuũ Cn.Põpeium:& cõſules miſerat in Aſiam:q oẽs undiꝗ gẽtes cõcurrerẽt in bella: ubi nomen Põpeii cognitum eẽt triunphis uictoriiſꝗ ſuis:dinumerat ergo populos:qui ad bellũ cõmoti fuerunt. Apianus Alexãdrius refert Põpeio affuiſſe orientis nationes oẽs magno numero:ꝑtim ĩ equis: ꝑtim pedeſtribꝰ ſuffultas copiis:e græcia lacedemonioſ ſub propriis diſtributos regibꝰ & ex pelopõeſo alios: Boetii ꝑterea cũ ipſis aderant:& Atheniẽſes in caſtris: utriſꝗ igiť præconis uoce proclamãtibꝰ: minime iniuriã exercitui inferre ueluti legũlatores ſacros: ad gloriam cõuerſi belli:quaſi ꝓ romanorũ dignitate Põpeio adhæſerãt:ex græcis modicũ quid: uerũ quicũꝗ ĩcircuitu maris orientẽ uerſus ĩcolunt fere omnes ad eũ uenerant:Thraces uidelicet Helleſpõtii:Bithinii:Phryges:Iones:Lydii:Pãphilii:Piſidæ:& Paphlagões Cilicia ad hæc & ſyria:phenicęꝗ: & hæbreoꝝ genus:Arabeſꝗ his finitimi:Cyprii ĩſuper & Rodii: & cretenſes fũditores:& ĩſulares alii conuenerant:& Reges Dinaſtæ auxilia ſecũ afferẽtes:Deiotarus orientaliũ galatarũ Tetrarcha:Ariãtes Cappadocũ Rex:armẽios ĩtra Euphratẽ ĩcolẽtes Taxiles prĩceps adduxerat: Armenios uero ſupra Euphratẽ Megabates Artapi Regis ꝑfectus:alii ꝑterea ĩferiores potẽtia Dinaſtæ ad belli laborẽ una ſe cõtulerant:feruntur & ex ægypto naues.lx.ad illũ perueniſſe:ex ægyptiis regibus Cleopatra fratre puero:uerũ hæc quidẽ bello minime interfuere:nõ enim aliæ naues ad id acceſſerãt: ſed corcyræ in ocio cũ cæteris degebãt:quod a põpeio minus prudẽter factũ exiſtimatur:ꝗ claſſem neglexiſſet:q̃ longe præpotẽs omnẽ qui ad hoſtes ferebatur cõmeatũ facile auferre potuiſſet. Cæſari uero affuere equites Celtæ ac celtarũ:q ſupra alpes ĩcolũt:numerus fere alius: græcoꝝ ad hos auxilia acceſſerunt dolopes: Acarnanes:Etoli.Cæſar duo ſupra.xx.milia habuiſſe fertur ĩter quos equites circa mille ãnumeranť:Põpeiũ bis totidẽ ſecuti ſũt:ĩ quibꝰ ſeptẽ milia equitũ fueř:q ãt de his ſimilia loq exiſtĩanť:ſeptuaginta milia Italoꝝ hoc prœlio ĩ unũ cõcurriſſe memorãt:q minorẽ numerũ deſcribũt.xl. milia qui rẽ in maius extollũt quatercẽta milia extitiſſe aiũt:horũ ſexcuplũ Põpeio. alii tribus ex ꝑtibꝰ duas illi aſcribũt: hæc paulo altius repetiuimus:qa cognitu digna ſũt. Caſuras urbes:metonomia pro populos q ĩ urbibꝰ cõtinenť. Caſuras.quia gẽtes quas ſecũ habebat Põpeius: cæſar ĩ theſſalia ad ĩternitionẽ ꝓpe cecidit. Uerũ ut idem Apianus refert ex Põpeii ꝑtibꝰ ſenatores.x.ceciderũt:quorũ e numero fuit L. Domitius olĩ cæſari ĩ Gallia ſucceſſor deſtinatus ĩ cõfinio captus ab eo dimiſſus:equeſtris ordinis ad quadragita ex illuſtribꝰ. ex reliquo ãt execitu q rem ĩ maius extollũt:quĩꝗ ſupra uigĩti milia cecidiſſe aiũt. Cæteꝝ Aſinius pollio qui ſub cæſare ea ĩ pugna dimicauit:ſex milia ex Põpeii exercitu ĩteriiſſe ſolũ ſcribit. Proxima:ex his urbibꝰ quæ auxilia põpeio attulerãt:dicit primo de græcia. Proxĩa:ꝓpĩqua italiæ. Uicino bello.i.ciuili bello: qđ haud ꝓcul geſtũ ẽ. Phocaicas:urbs phocidos ẽ Amphiſa teſte Strabone ideo. Manus ãphiſa.i.pupuli qui circa hãc urbẽ habitãt auxilia dãt Põpeio. Scopuloſaꝗ cyrra:ex boetia populi uenerunt. Parnaſus: mõs ẽ boetiæ muſis cõſecratus: q ĩ duo ſcĩdiť iuga.ſ.heliconẽ & citeronẽ:alter hẽt cyrrã:alter nyſã ciuitates.In cyrra coliť phœbꝰ:ĩ nyſa bacchus:dicit ergo ex utroꝗ iugo ꝑnaſſi mõtis populos ĩ bella miſſos fuiſſe:qui ſub põpeio militarent. Scopuloſa:mõtuoſa ubi colitur Apollo. Boetii:præterea etiã boetii duceſ Coiere:i.cõuenerũt ad põpeiũ: & q fuerũt illi duces declarat uidelicet quos ĩpiger ãbit fatidica zephiſus aqua. Fatidica.i.iuxta quẽ flu.ẽ tẽplũ fatidicæ thẽidis. Cephiſos. flu.ẽ boetiæ: ĩ cuius ãnis marginibꝰ & themidis tẽplũ:q̃ fata ſciſcitãtibꝰ dabat. Cadmeaꝗ dyrce:nã thebæ quã cõdidit cadmus: q̃ ciuitas ẽ ĩ boetia:dyrce ẽ appellata a fõte dyrceo:q ĩ ea urbe natus ẽ. Pieſæꝗ mãus:piſa & helis ciuitates fuẽrt iuxta olympũ mõtẽ:ubi olympica certamia ĩ honorẽ iouis celebrabãť. Populus:đclarat uidelicet alpheus.

Sicanias alpheus aquas: hoc dixit ſecũdũ fabulas & rei ueritatẽ: fabula eſt ꝙ alpheus ãnis uiderat ĩ ũdis ſuis Arethuſá nymphá poſt ſudoré uenatõis ſe lauátẽ: quá uiſá ſtati amauit: quæ cũ illi aduerſareť hác uiolare uoluit: illa in fugá cõuerſa eſt: quæ diu e manibꝫ illius elapſa tádé cũ uincereť ab Alpheo: ſupplex deos rogauit: ut ſui miſererenť: & ſtatim cõuerſa ẽ in fõté ſui noĩs: Alpheus ſtati fõté ſuũ ſequutus ẽ: illa ſubter mare p mediũ tráſiuit ĩ Siciliá: ut aquá ſuá nõ ĩmiſceret amaritudini maris: & ab elide uſque in Siciliá: petiit: Alpheus ꝓſequutus ẽ eá: dicit ergo p æquora.

Sicanus alpheus aquas: tunc mænala liquit
Archas & herculea miles trachinius oethem
Theſproti: driopeſq; ruũt: quercuſq; ſilentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice ſellæ.
Exhauſit totas quanuis delectus athenas
Exiguæ phœbea tenent naualia puppes:
Treſq; petunt ueram certi ſalamina carinæ
Iam dilecta ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis. gnoſiſq; agitaŕ pharetras
Docta. nec eois peior cortyna ſagittis.
Tunc q dardaniá tenet oricon & uagus altis
Diſperſus ſyluis athamas. & nomine priſco
Encheliæ: uerſi teſtantis funera cadmi.
Colchis & adriacas ſpumãs abſyrtos in ũdas

Mittés ſic. a'. aquas: ná ita ẽ ꝙ ita deprehédiť ex eo ꝙ apud Pyſas ſigulis qbuſq; luſtris in honoré iouis Olympia certáina ibi celebrarenť: & ſacrificia fierét ſáguie uictimaꝝ: quæ apđ Pyſá & Elidé imolabáť: poſtea ĩ Siciliá apparebat ĩ Aretuſa fõte: ex eo ergo cõprehédiť ꝙ ãnis ille a Pyſa & Elide uſq; ĩ ſiciliam ſubter mare tráſierit. Virgi. Aut alphea rotis p̃labi flumĩa pyſæ. Mænala: mõtes ſũt archadiæ. Oethen. ſ. liqt mõté Theſaliæ: ubi hercules cõbuſtus ẽ ná cũ illi uxor eius Deianira miſiſſet ueſté lyntheá Neſſeo ſáguie tictá ꝙ ſtulta credebat: ipſá uires áoris hẽre: erat auté lerneo ſáguie uenenata: qa hercules lerneá hydrá iterfecerat ſtati uenenũ ſerpétis ad medullas uſq; Herculis penetrauit: ut ĩ furoré conuertereť: & cũ doloré pati nõ poſſet: rogũ ſibi conſtruxit ut ĩ eo ſe iniiceret: & philoctetæ cui arcũ ſuũ & ſagittas reliqt: iuſſit ut ĩ flámá ignis rogo ſubiiceret: & ita cõbuſtus ẽ: iõ dicit herculeá oethé: ĩ quo Hercules cõbuſtus ẽ. Trachinius: Trachĩ ut oſtédit Stra. boetiæ ẽ ciuitas Theſteæ noĩe ſimilis phocéſi exigua ſãe: eius ciues trachinii uocáť. Theſproti: theſproti acarnaniá & Etoliá ſupiorem habitát barbaroꝝ ſane: ut refert Strabo: natio ſub theſprotis priſtinis ſæculis erat dodona. Sellæ: ſellarũ nomé ciuitatis ẽ ĩ epyro: q̃ cahonia ẽ appellata a cahone fr̃e heleni. ut Virgi. Cahoniá q̃ a fr̃e cahone dixit: ubi nemus erat plenũ quercubꝫ qbꝫ ĩhabitát colũbæ & ſiſcitátibꝫ reſpõſa dabát: q̃ſi ex ore Iouis exeũtia: ioui nemus illud cõſecratũ erat: dicit ergo quo tépore miſerẽt auxilia põpeio: tũ colũbæ ſciſcitátibꝫ reſpõſa ámplius nõ dabát: ideo dicit: ideo ſilétes quercus. i. ĩ qbꝫ iá ſiluerát colũbæ: qa ãplius reſpõſa nõ dabát. Cahonio uertice. i. ĩ mõte ciuitatis cahoniæ. Exhauſit totas: dicit q̃uis milites delecti eſſét: tamé Athenas đſeruerẽt: uidelicet ꝙ táta multitudo uiſa ẽ militũ: ut Athéæ đſertæ fuerit: & pene uiduatæ. Exiguæ puppes. i. relictæ paucæ naues q̃ portũ Atheniéſiũ cuſtodierét. i. pyrreũ: ná pyrreus portus famoſiſſimus erat Athenis ideo naues illæ q̃ſi ĩpiũ totius græciæ tenuerũt. Delectus. ſ. militũ. Naualia pyr. i. naualia pyrrei portus. Treſq; petũt uerá: & ſalamĩa cypri miſit auxilia Põpeio: ſed uerá dicit: qa thelamõ pr̃ theucri & Aiacis cũ tribꝫ nauibꝫ miſit hos filios ad Troiá cũ Agaménõe: cũ ad excidiũ Troianũ Græci mille nauibꝫ ꝓfecti ſũt: dicit ergo ꝙ ſalamĩa quá ĩ cypro cõdidit theucer ne faceret cõtra pr̃is ĩpiũ: nõ ẽ auſus ĩ pr̃iá redire: ná pr̃ mittés Aiacé & theucrũ p̃cepit ne alter ſine altero rediret mortuo Aiace q deſpatiõe armoꝝ Achillis ſe ĩterfecerat: theucer nõ ẽ auſus redire ĩ pr̃iá: ubi erat Thelamõ pr̃: ſed ꝓfectus ĩ cyprũ ſalaminá cõdidit nouá: ideo imitati ſũt ſalaminá ãtiquá thelamonis: qa ſicut miſerat tres naues ad auxiliũ Agaménonis aduerſus Troiá: ſic & ipſa tres miſit cũ Põpeio. Verá credi. i. imitátes ſalaminá ãtiquá Thelamõis in Græcia: non eam quæ in cypro condita eſt. Iam dilecta ioui: & cretenſes qui centum urbes habebát miſerunt auxilia Pompeio. Centenis populis: quia centum habitabant gentes: ſicut Virgilius. centum urbes habitant: nunc tres tantum urbes eſſe dicuntur: ũde Virgilius. Non ego te quondam centum digeſta per urbes. Agitare: tractare. Gnoſis pharetras: Ideſt cretenſes. Gnoſis urbs Metropolis eſt totius cretæ: in qua regia Minoĩs regis fuit. Cortyna: populus cortynenſis: cortynia ciuitas eſt: ubi ſtabula Regis Minois fuere. Nec peior: nõ imperitior. Eois ſagittis. Ideſt parthorum qui ſunt populi orientis. Tunc: ſcilicet uenerunt. Oricon dardaniam: Ideſt thraciam: ná dardanii in Thracia ſunt: quorum oppidum eſt oricon. Athamas: fluuius qui dicitur incendere niué: unde Ouidius. metha. In ſecta pythagorea dicit: Admotis athamátis aquis incenderere niues. dicit ergo populos qui iuxta fluuium athamáté habitát ueniſſe ĩ auxilia Pom. Encheliæ: etiá encheliæ ciuitas: ubi Cadmus cũ hermione uxore cõuerſi ſunt in angues ſimiles ãguillæ. Priſco: ãtiquo. Teſtátis funera cadmi: qa échelis græ. ãguilla latinæ. Colchis: uenerũt etiá qui habitát colchim: quæ ẽ haud ꝓcul a caucaſo mõte: hæc loca ſubegerat Põ cũ ꝓſeq̃reť Mithridaté. Abſyrtos: flu. ſic dictus ab Abſyrto fr̃e Medeæ qué illa fugiés mébratĩ dilacerauerat: nota fabulá &c. In ũdas adriacas: quia deſcẽdit in mare adriaticũ in omnibus ſubaudi uenerunt.

Penei qui rura colunt:quorumq̧ labore
Theſſalus hemoniam uomer ꝓſcidit hiolcon
Inde laceſſitum primo mare. cum rudis argo
Miſcuit ignotas temerato littore gentes.
Primaq̧ cũ uẽtis pelagique furẽtibus undis
Compoiuit mortale genus:fatiſq̧ per illam
Acceſſit mors una ratẽ:tũc linquitur hæmus
Thracius.& populũ pholoe metita biformẽ
Deſeritur ſtrimon:tepido committere nilo
Biſtonias conſuetus aues:& barbara cone
Sarmatichas ubi ꝑdit aquas:ſparſaq̧ ꝓfũdo
Multifidi peucen unum caput abluit hiſtri.
Miſiaque & gelido tellus perfuſa caico
Idalis & nimium gelidis exilis ariſbe.
Quiq̧ colũt pitanẽ.& que tua mũera pallas
Lugent damnatæ phœbo uictore celene

Penei:amnis theſſaliæ. Colũt rura.i.qui peneũ amnẽ habitãt. Hemoniã hiolcon:urbẽ theſſaliæ.Quo
rũ:theſſalorũ. Hemoniã:nã theſſalia diuerſis nominibꝰ eſt appellata ſecundũ diuerſos reges: ut ĩ primo
dictũ opis. Inde laceſſitũ primo mare:Ex hac theſſalia ĩquit primũ nauigare cæperũt prĩcipes:nã ædifica
ta prĩa naue argo ab argo fabro:cui ſuũ nomẽ tantũ poſuit: Iaſon theſſalus fuit:qui græciæ principes acci
tos ſecũ duxit:ad ĩſulã colchõ ad rapiẽdum uellus aureũ:quod auxilio Medeæ ꝑtum uexit ĩ theſſaliã. In/
de:a theſſalia. Rudis argo:noua:uel qa prima fuerat:nõ ita artificioſe fabricata,fuerat:η αργοσ græce ꝑ
oẽs caſus declinaẽ:latine ãt ĩ tribꝰ caſibus tantũ:no
mĩatiuo:accuſatiuo: & uocatiuo: Hæc argo hãc ar
go o argo. Ignotas gentes.ſ.colchis quã nunq̃ ante
uiderat. Temerato littore.i.uiolato: quaſi nephas
declarat illud temerato littore:quia nauis prĩa fuit
auſa miſcere terreſtres mortales cũ alitibus & piſci
bus. Cõpoſuit.i.miſcuit & cõiunxit cum uẽtis &
cõcutientibꝰ undis pelagi. Acceſſit mors una:mul
ta genera moris ante erant:ſed aliud acceſſit.ſ. nau/
fragiũ. Per illam.ſ.hãc argo.Hinc:deĩde. Hæmus:
mõs Thraciæ:ſex milibꝰ paſſuũ arduus teſte Soli/
no liquiẽ ab incolis. Pholoe:theſſaliæ mons .g. &
phologi:hæc pholoe pholoes. Populũ biformẽ.i.
centauros. Mẽtita.quia falſe dixerat centauros bi/
formes habuiſſe in eo monte ſemiuiros: ideſt qui
dimidia parte uiri & dimidia equi eſſẽt. Reſpexit
ad hiſtoriã:no enĩ biformes erant:ſed qa primũ aſ/
ſueti equos equitare & frena equis ĩponere:ab his a
quibꝰ nunq̃ ãrea uiſi fuerãt ſemiuiri fuiſſe dicunẽ.
Strimon.flu.thraciæ. Biſtonias aues.i.grues thra/
ces.nã tpe æſtatis diſcedũt a nilo qui ẽ ĩ Lybia: & cõ
ferũt ſe ad ſtrimonẽ flu.thraciæ qui ẽ ĩ ſeptẽtrione:
grues enim amãt tẽperiẽ:& ĩ eã ſe cõferũt:quia tũc
ĩ Aegypto uel Nilo tempore æſtatis maior calor ẽ:
iõ deſerto nilo cõferũt ſe ĩ biſtoniã ubi ẽ ſtrion flu.deĩde aduenĩẽte hyeme relicto ſtrimõe redeũt ĩ Nilũ.
Tepido: calido.ſ.ſuperueniẽte hyeme. Cone:inſula. Vnũ caput:uidelicet hoc oſtiũ Nili. Multifidi hi
ſtri:nã ſex oſtiis in euxinum pontũ deſcẽdit hiſter:Alii ſeptẽ dicũt primũ peſcoſtoma:ſecũdũ Varcoſto/
ma:tertiũ glaſcoſtoma:ubi ẽ ĩſula cone.quartũ ſpeſdoſtoma:quĩtum gnoſtoma:ſextũ ſpreſdoſtoma dr̃.i.
amarũ oſtium: nã amara ẽ aqua ſui:ſicut maris.ſecundũ uarcoſtoma.i. profundũ oſtiũ:quia altiſſima eſt
unda:tertiũ glaſcoſtoma.i. cæruleũ oſtiũ glaucus color cæruleus dicitur.ſpeſdoſtoma.i.celer hoſtiũ & ue
lox ſpeſdo.i.feſtino ſpyreſdoſtoma.i.uorticoſũ.ſpyros ꝛuolutionẽ ſignificat. Biſtonias.i.thratias. Vbi ꝑ
dit aquas:unde appellaẽ glaſcoſtoma.i.cæruleũ oſtiũ & inſula cone aqua maris circũ innudaẽ:inde tran/
ſeuntibꝰ neceſſe ẽ ut ambiãt inſulã. Vnũ caput: ideſt oſtiũ.i.ſpeſdoſtoma.i. amarũ oſtium. Multifidi
peucẽ:uidelicet inſulã:quia ſcindiẽ in ſex hoſtia a qua inſula de noĩe ẽ appellatã. Aſperſãq̧ inſulã aſpſam
ablutam & madidatam ab illo oſtio amaro. Miſiaq̧.ſ.deſeriẽ a populis ſuis:Eſt aũt Miſia minoris Aſiæ
regio. Caico idalis:ab ida fit:dicit Pompeio auxilia dediſſe omnes qui Aſiam incolunt iuxta idam. Ca
ico: quia ab ida queadmodum bacchilides inquit & Euripides fluit caicus. Caicus Pergamum præterflu
it per campum:ut ait Strabo:qui caicus appellatus. Exilis ariſbe:ciuitas eſt Troiæ:teſte ſtrabone. Ariſba
ciuitas etiam in leſbo fuit. Ariſbus uero Thraciæ fluuius eſt prope quem cebrini Thraces habitant. Pi
tanẽ:ciuitatem phrygiæ:e pitana fuit Archeſilaus achademicus qui cum henõe apud polemõem didicit:
tradunt apud pitanam lateres ſuper aquis innatare:quod & in ætruria ĩ inſula quadam cõtingit: nam cũ
terra ſit leuior q̃ aqua:uehi eam cõtingit:ita refert Strabo. Et quæ tua munera pallas:Pallas tibiaꝝ uſũ
prior ĩuenit:quarum ſonus placuit quidem: inflãti autem eas bucca diſplicuit:unde Ouidius ſexto faſto
rum Quique terebrata per rara foramina buxo: Vt daret effecit tibia longa ſonos: Et placuit can/
tus placitus duraſſet in undis: Vidit uirgineas intumuiſſe genas. Mens mea tanta eſt uale mea tibia
dixit: hæc de ſe loquitur pallas & abiectam tibiam ſuſtulit Marſya: & tantum ualuit ea arte ſonandi:
ut phœbum auſus ſit prouocare: a quo uictus in fluuium ſui nominis conuerſus eſt: ſed quia celenæ
hinc lugere dicit: ideo dicit lugere munera palladis:quia cauſa fuit ut Marſya ciuis nimium dilectus
conuerteretur in fluuium. Celenæ urbs ubi natus eſt Marſya: & ut inquit Strabo Marſya celebres
celenas colit in extremis Idæ locis:nam celenæ longe diſtant ab Ida. Munera: tibias. Damnatæ: a
phœbo qui in certamen prouocatus uicit: & uictum pelle nudauit & nudatum in fluuium uertit.

Quá celer:nā hic flu.Marſia'deſcēdit in meādrū. Meādron:amnis qui per phryiā & Cariā excurrit:& adeo ſinuoſis flexibꝫ deſcēdit:ut in fontē ſuū regredi uideaẗ:& ſecū trahit marſiā amnē:qui in illo deſcendit:& iō dixit errātē mixtuſque refertur. Paſſaque ab au.& populi Lidyæ uenere:ubi naſcitur pactolus & hermus Lydiæ fu. qui arenas aureas ſecū trahit.Vir.Atque auro turbidus hermus:ſed hermus Myſie in itiū eſt. Tellus ſ.Lydia. Auriferis metal.quia arenis aureis irrigāt populos. Nec hermus ui.ſ.pactolo q & ipſe arenas aureas trahit:hic naſcitur a Dorialo monte. Illiacæqꝫ manus om.p.s.ideſt malis auſpiciis:

Qua celer & rectis deſcēdens marſia ripis
Errātem menandron adit:mixtuſqꝫ refertur:
Paſſaqꝫ ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon:qua culta ſecat non uilior hermuſ.
Iliacæ quo ꝗ ſigna manus:perituraqꝫ caſtra
Omnibus petiere ſuis:nec fabula troiæ
Continuit:phrygiiqꝫ ferens ſe cæſar iuli
Accedunt ſyriæ populi deſertus orontes
Et felix hic fama ninos.uentoſa damaſcus
Gazaqꝫ & arbuſto palmarū diues idumæ.
Et tyros inſtabilis:precioſaqꝫ murice ſidon.
Has ad bella rates non flexo milite ponti
Certior haud ullis duxit cinoſura carinis
Phœnices.primi famæ ſi creditur auſi
Manſurā rudibus uocē ſignare figuris
Nondum flumineas mēphis cōtexere biblos
Nouerat & ſaxis tātum uolucreſqꝫ feræque
Sculptaqꝫ ſeruabāt magicas animalia līguas
Deſeritur tauriqꝫ nemus:perſeaque tarſos:
Coriciumqꝫ patens exeſis rupibus antrum
Mallos:& extremæ reſonant naualibus ægæ
Itque cilix iuſta iam non pyrata carina.

quia uinci cōſueuerāt:nā ilion ter capta ē:primum ab hercule & thelamone:deīde ab agamemnone: a quo euerſa ē:poſtremo a Fimbria romano duce capta ē & deleta:cū ſe poteſtate illius reſeruaret:eſt āt urbs in aſia:quā recidiuā cōdiderāt. Nec fabu.troiæ. Nec eos cōtinuit:quo minus ſe Pompeio cōiūgerēt:ꝙ a ſāguie ſuo iactabaẗ genus ſuū traxiſſe cæſar: nā Cæſar ferebat ſe a ſāguine Iuli troiani orginem ducere. Vir. Naſcetur pulchra troianus origine cæſar. Syriæ populi:ī oriente. Deſertus orontes:ab īcolis ſuis .Ninos:quā cōdidit Ninus:cuius uxor Semiramis regno'ſuccedēs cōdidit Babylonē.

Ninos poſt euerſos Syros extemplo deleta eſt:ea multo maior erat Babylone: ut refert Strabo.Orōtes ex cæloſyria oritur: ſub terrā illatus iterū emergit ꝓpe Antiochiā ꝓcedēs ī mare Seleuciæ ꝓximū defertur: Et felix ſic.f.ni.i.ipſa fertiliſſimā regionem. Nynos:ciuitas eſt Syriæ.Damaſcus:& ipſa Syriæ ciuitas eſt. Gazaqꝫ:ciuitas a diuitiis appellata quam Cambyſes cōdidit Perſarum rex. Idumæ:ciuitas quæ arboribus abundat: ſcilicet palmis. Vir.iii.ge. Primus idumeas referam tibi mātua palmas eſt autē ciuitas a meridie quidē cōtermina Arabiæ a ſeptentrione uero phœniciæ. Arbuſto: locus ē qui arbores cōprehendit. Et tyros inſtabiles: ꝑꝑ terræmotum:uel ꝙ inde cum cadmo tyrii in boetiam uenere uel ēt cum Didone carthaginem condiderūt. Sidon:ciuitas a'qua ſidon genus ueſtis ſubtilliſſimæ : Precioſa murice:quia ibi tingiẗ purpura. His ad bella rates:ſed tyrus & ſidon reſpicientes minorem urſam nauigauit in italiam: nam cynoſura:ideſt urſa minor nauigantibus a tyro ī Italiam iter oſtendit:ſunt autem hæ urbes phœniciæ ciuitates. Phœnices primi:dicit phœniciam ſecundum quoſdā primam fuiſſe litterarum inuentricem:licet non hominis primum:ſed animaliū figuris fuiſſe credatur: ſed Plato dicit litteras antiquiſſimas uideri apud Aegiptios :Cor.tacitus idē dicit:uidelicet animalium figuris pro litteris uſos:quorum adhuc monumenta pro memoria ſeruantur: ꝙ teſtaẗ Ariſtoles:ubi cum ſerpens retorta in os cauda annum ſignificat:quia annus ī ſe reuertitur Virgilius. Atqꝫ in ſe ſua per ueſtigia uoluitur annus. Nōdū fulmineas: nōdū Iſis ī ægypto inuenerat papyrū ubi ſcribereẗ. nā biblos eſt iuncus:& ex interiori cortice cōpaginauit libros:& papyros appellauit:nam ſecūdū quoſdā Iſis prima dicitur fuiſſe:quæ litteras inuenit apud ægyptios. Memphis ciuitas ægypti ubi erat templū Iſidis:quæ a iunone primū ī uaccā conuerſa eſt:deīde a ioue in Iſidem deam:quā coluerūt ægyptii. Flumineas:quia iunci naſcuntur in fluminibus. Magicas:ſapientes & eruditas: nam in oriente apud Perſas præcipue ſapientes magi dicuntur:quos græci philoſophos:nos ſapientes dicimus. Tauri:mons eſt orientalis uicinus caucaſo:unde & nonnulli utrunqꝫ unum eſſe crediderunt adeo uicini ſunt. Tarſos: ciuitas quam condidit perſeus. Coriciūque : duæ urbes ſunt eiuſdem nominis:una in italia:unde oriundus fuit Dardanus:qui poſtea ad loca ubi ilion ædiſicata eſt profectus eſt & ab eo dardanii appellati ſunt Troiani. Exeſis rupibus: ibi fertur eſſe famoſum antrū:prodentibus in antrū magis atqꝫ magis augeri uidetur dimenſis mille & quingentorum paſſuum aiunt arbores eſſe: & fōtes nobiliſſimos:in cuius extremitate poetæ ſcripſere cantus:& uoces amœniſſimas audiri:quod nunc dicit patens antrum: &c. Mallos: ciuitas maritima cilicum. Naualibus:propter naualia: nam pyrratæ has urbes coluere:ſcilicet Egen & Mallon. Iuſta iam nō pyrata carina:quia deſtitit eſſe pyrata poſtquam a Pompeio uicta eſt.

Mouit & eoos bellorũ fama receſſus
Q ua colitur ganges toto qui ſolus in orbe
Hoſtia naſcenti contraria ſoluere phœbo
Audet:& aduerſũ fluctus impellit i eurum
Hic ubi pelleus poſt tethios æquora ductor
Cõſtitit:& magno uinci ſe faſſus ab orbe.
Q uaq; ferens rapidum diuiſo gurgite fontẽ
Vaſtis indus aquis mixtũ non ſentit hidaſpẽ.
Q uiq; bibũt tenera dulces ab arũdie ſuccos
Et qui tingentes croceo medicamine crinem:
Fluxa coloratis aſtringunt carbaſa gemmis:
Q uiq; ſuas ſtruxere piras:uiuiq; calentes
Conſcendere rogos:proh quãta ẽ gloria gẽti
Iniecisſe manum fatis uitaque repletos
Q uod ſupereſt donaſſe deis: uenere feroces
Capadoces:duri populus nõ cultor amanni
Armeniuſq; tenens uoluentem ſaxa niphatẽ.
Aethera tangentes ſyluas liquere coatre
Ignotũ uobis arabes ueniſtis in orbem
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras
Tũ furor extremos mouit romãus horeſtas:
Carmanoſq; duces:quorꝫ iã flexus i auſtrũ
Aether nõ totam mergi tamẽ aſpicit arcton.

Mouit: & eoos:ẽt qui iuxta gangẽ Indiæ flu.hitãt ad bella uenere. Receſſus.ſepatos locos oriẽtis. Gã ges flu.indiæ latiſſimus:hũc Alexãder poſt oceanũ nauigare timuit. Toto:q ſolus.Hic ſolus dr̃ fluere ori entẽ uerſus:cũ alia flumĩa ĩ occidẽtẽ tendũt. Eurũ:quia eurus flat ab oriẽte. Hic ubi pelleus:dico hic gã ges eſt qui primũ deterruit alexandrũ poſt oceanũ:ut ulterius ꝓgredi nõ auderet.Hic ĩ eo loco pelleus du ctor.i.Alexander de ciuitate pella:quã cõdidit:,unde Iuue.Vnus pelleo iuueni nõ ſufficit orbis. Tethios: primũ.cõtinuit oceanũ:ſed poſt oceanũ hũc flu. Conſtitit:firmatus ẽ & nõ auſus ulterius progredi. Et magno uinci: deniq; cõfeſſus ẽ ſe nõ poſſe pagrare totũ orbẽ:quia maior ẽ q̃ ipſe cõprehẽdere poſſit. Quaq; ferẽs:nũc indos ueniſſe cõmemorat in expe ditiõe Pom.quos ſubegerat. Diuiſo gur.qa ſeptem meatibꝫ in mare deſcẽdit. Indus flu.qui defluit ab occaſu in indiã:a quo india ẽ denoĩata: hic ẽt rece pit hidaſpẽ: q ꝑthiã ꝑterlabitur magnitudĩe aure ĩs arenis:et ex eo quãta ſit uaſtitas inde deprehẽdit: q hidaſpẽ q̃ſi limũ obruit:& hoc ẽ qđ dicit. Non ſentit hidaſpẽ.ſ.magnitudĩe ſua ſubadi a ſuperiori mouit eos fama bellorꝫ. Bibũt tenera.d.s.Solinus dicit in ĩdia:qua ꝑte palus arũdinẽ creat: adeo craſ ſã ut internodis ſciſſis uectet nautas:& in radicibus earꝫ humor dulcis eſt ut ſuauitatẽ melleã imitetur ꝓpea dixit dulces ſuccos:qđ Lucanus breuiter ꝑſtri xit. Et q cingẽtes.c.m.idẽ Solinus dicit ĩ ĩdis oĩbꝫ ꝓmiſſa cæſaries ẽ: nõ ſine fuco cærulei coloris:aut crocei more mulierꝫ:ſed cultus corpis in gẽmis pre cipuus eſt. Qui.ſ.fama bellorũ mouit eos. Cro ceo medicamĩe.i.nõ ſine fuco crocei uel cærulei co loris. Coloratis gẽmis.i.margaritis diuerſis colo ribꝫ tinctis:nã hñt gemmas ꝑ fibulis:ĩde dicit aſtrĩ gunt:quia fibula aſtrĩgit ĩ humeris clamydẽ. Car baſa lynthea dicit:quia ſinus fluẽtes hñt ĩ modũ garbaſi ueli. Fluxa.i.tũicas a ſinu fluẽtes. Quiq; ſuas.ſ.p.apđ indos eminẽtiſſimũ ſapĩe genus ẽ rple tũ uita ſtructis rogis & accenſis in mortẽ accerſunt & uiui ſe ſup rogos iniiciũt. Vitaq; repletos.i.ſatu ratos:quoniã ſatiati ſunt uita uiui ĩcẽſis rogis mor tẽ afferũt:alii mortui. Quãta ẽ gloria:quia eminẽ tiſſimũ ſapiæ eſt repletũ uita. Proh:cũ admirati one legẽdũ: Iniecisſe ma.fa.i.præripuiſſe fata no lentia. Quid ſupeſt donaſſe deis:nã qđ uitæ ſupe rerat ſe diis donaſſe uoluerũt: Venere:ad auxilia Pom. Nõ cul.du.amanni:unũ ex reliquo ſequit̃:nã qa durus ẽ:iõ nõ colit̃:amãnus mõs ẽ Capadociæ. Tenẽs:hĩtans. Niphatẽ flu.ẽ armeniæ ueluciſſimus q tã ta celeritate decurrit ut ſecũ ſaxa deuoluat. Coaſtre:populi indiæ:apđ quos nemora ſũt tã ꝓcera & ſubli mis celſitudĩs ut nec iactu ſagittæ trãſiri poſſit de his.Vir.Haud ullæ iactu potuer̃ ſagittæ. Syluas tãgẽtes æthera:qa nõ poſſũt ꝑtrãſiri cacumĩa arborꝫ. Syl.nemora ſua. Arabes:& uos o Arabes ueniſtis. populi ſũt oriẽtis:qui qa hĩtant in oriẽte:iõ admirati ſũt cũ ueniſſẽt in occidẽtẽ:& cũ uidiſſẽt ũbras nõ ire ad ſini ſtrã admirati ſunt: nã his q hĩtant ĩ oriẽte cũ ſol ad occaſũ tendit: ũbra de ſiniſtrorſũ uergit̃:ſed hĩ ãtibus in occidẽtẽ:ſicut nos:cũ ſol tẽdit ad occaſũ umbra deſtrorſũ uergit̃: ergo &c.ſicut apđ ipſos:ubi dr̃ male um mõtẽ ſex menſibus in auſtrũ.i.in dexterã partẽ uergere umbras:& totidẽ mẽſibus ĩ ſeptẽtrionẽ. In orbẽ ignotũ.i.in occidentẽ ſiniſtras ut in oriẽte. Horeſtas.populi ſũt in remotiſſima regione habitãtes meridiẽ uerſus. Extremos.qa habitant meridiẽ uerſus in extrema ꝑte orbis:ultra quos nulla hoĩum ĩue nit̃ hĩtatio. Aſpicit arcton:bene aſpicit urſã:ſed nõ totã:ergo partẽ hoc facit nõ orizõtis.Orizõtes ãt di cũt̃ fines:quoad oculi nr̃i ꝑſpicere poſſũt.orizo græ. termĩo la.Orizõtes.n.duo ſũt.ſ.ſublimis & humilis: ſublimis in artico:hũilis ĩ antartico:terra in medio ẽ & ſpærica q iuxta orizõtẽ ſublimẽ ĩcolũt nõ poſſũt uidere eos q ĩ orizõte imo hĩtãt:qa tumor terræ ĩpedit nec nos illos ꝑſpicer̃ poſſumus: iõ dicit hi populi q hĩtãt ĩ oriẽte meridiẽ uerſus ĩ aphrica ĩ orizõte depſſo hĩtãtes tumor̃ terræ ĩpediri: & parꝫ admodũ ui dẽt ſeptẽtrionẽ Flexus:qa lꝫ hĩtẽt ĩ oriẽte:tamẽ r̃gio uertit̃ ĩ auſtrũ.i ĩ meridiẽ. Velox:celer. Flexus.i. uergẽs ĩ meridiẽ qa ĩpedit̃ humor̃ terræ:ſpica ẽ q̃ ĩpedit oculos eorꝫ: ne ad orizõtẽ nr̃um ꝑuenire poſſit.

Lucet & exigua:unũ ſeq̃ť ex reliquo ſi nõ uidet ſeptẽtrionẽ. i.arctõ urſã:ideo nec boetes ẽ ſtella in mi/nori urſa poſita Boetes dicič:q̃ plauſtrũ facit:nã ſunt q̃dã ſtellæ quæ faciũt plauſtrũ & boetes ẽ quaſi bubulcus q plauſtrũ uehat qui græce uocač αρκτοφυλαξ.i.cuſtos urſæ: Vrſa uero maior appellač amaxa.ſ. plauſtrũ:ſed occurrit quæſtio cur dicat uelox:cũ Virgilius tardã dixerit diuerſo reſpectu uelox dicič & tarda.tarda dicič q̃a magno tẽporis ſpacio magnã cæli partẽ diſcurit:ſed ſi cõſideremus tẽpus tarda uidetur:ſi ſpaciũ quod pcurrit uelox ẽ:ſed ẽ alia ratio:cur uelox & tarda ſit: q̃a reſp icit ad ſitũ regionis.ſ.arabicũ:uelox eſt q̃a totã arctophilacẽ.i.boetẽ uidere non poſſũt: ſed pũã eius partẽ:& q̃a cito occidit arabibꝰ:ppterea uelox eſſe uidet:nobis ãt q̃a nũq̃ occidit: tardior uidet:nã a nobis ſẽp uidet:& nunq̃ occidit:niſi cũ aurora luceſcit.

Lucet & exigua uelox ibi nocte boetes
Aethiopũq; ſolũ:qđ nõ premeretur ab ulla
Signiferi regione poli:niſi poplite lapſo
Vltima curuati procederet ungula tauri
Quaq; caput rapido tollit cũ tigride magnuſ
Euphrates quos non diuerſis fontibus edit
Perſis:& incertũ tellus ſi miſceat amnes
Qđ potius ſit nomẽ aquis: ſed ſpſus ĩ agros
Fertilis euhprates.phariæ uice fũgitur undæ.
At tigrim ſubito tellus abſorbet hiatu:
Oculto ſque tegit curſus:rurſuſque renatum
Fonte nouo flumẽ.pelagi nõ abnegat undas
Inter cæſareas acies diuerſaque ſigna
Pugnaces dubium parthi tenuere fauorem
Contenti feciſſe duos tinxere ſagittas
Errãtes ſcythiæ populi:quos gurgite bactros
Includit gelido:uaſtiſque hyrcania ſiluis
Hinc lacedemonii moto gens aſpera freno
Heniochi ſæuiſque affinis ſarmata moſchis

Aethiopũq; ſolũ: æthiopes duo ſũt.ſ.ĩ oriẽte & occidẽte. Solinus dicit hãc regionẽ æthiopũ nõ ſubiectã fore alicui ſigno zodiaci: niſi ũgula thauri pceſſo pede illos prigeret. Ratio ẽ hæc:qñq;.n. ſunt zonæ:duæ extremæ frigidiſſimæ una feruentiſſima:ſed ĩter has frigidiſſimas & mediã utriq; duæ tẽpatæ ſũt:quæ hĩtanč a nobis. Sed ſignifer circulus ita ambit obliq̃s has zonas ut nũq̃ perueniat ad hãc mediã & nũq̃ ad has frigidiſſimas rediit:uicinus ẽ his duabus mõ maius: modo minus tamen cum apud antipodes faciet æſtatem minus apparet nobis ediuerſo:cũ ergo meridiẽ uerſus poſiti ſunt æthiopes:circulus ſignifer excludit eos in oriẽte:et qui in occidẽte poſiti ſũt niſi ungula tauri pcederet nulli ſignorũ zodiaci ſubiecti eſſent:ſed quia dixit poplite lapſo reſpexit ad fabulã:nã iuppiter cõmutauit ſe in thaurũ:qui captus amore Europæ blande ad eã uenit q̃ cũ cæteris æqualibꝰ flores colligebat:& poplite flexo puellã in tergũ ſcepit:& boſphorũ mare traiecit.deĩde in ſignũ thauri trãſlatus ẽ in cœlũ. Signi.poli .i.zodiaci ferẽtis ſigna Procederet un.ſ.meridiẽ uerſus:ubi ſũt poſiti æthiopes. Poplite lapſo.i.genu flexo ut exciperet puellã. Quaq̃ ca.dicit ẽt ex armẽia uẽiſſe populos.Euphra.flu.ẽ pſidis:cuiꝰ ps ẽ armẽia.diuerſas opĩões dicit đ origĩe huĩ amnis:nã alii dicũt ex mõtibꝰ armẽiæ driuari:uel ex carope ſunt ẽt q dicũt eũ defluere:ſ3 uériſimilius ẽ ſcđm Luc. ex pcẽtia:rõ ẽ ibi fertilis tigris eẽ phibeč ex eo fõte deriuari:dicit & uterq; tãtæ magnitudinis ẽ q; ſi miſceanč ĩ unũ ĩcertũ ẽ uter eoꝝ nomẽ obtinuerit:an tigridis:an euphratis. Perſis cuius ps ẽ armenia. Incertũ:dubiũ ẽ utrius flu nomen obtineat:ſi miſceač. Sit nomẽ:an de noĩe euphratis appelleč:an tigridis. Sed ſpſus ĩ ag. ſed fertilis Euphrates ẽ:cũ in agros fundič:nã cũ euphrates Meſopotamiã inũdat illã fertiliſſimã řddit ſicut Nilus ægyptũ. Phariæ niliacæ:nã pharus ĩſula ægypti ẽ. At ti.ſed tigris defluẽs p pthiã & armeniã ſtatĩ mergič & magno terræ ſpacio ſubterraneo meatu diſcurrẽs tãdẽ in hoſtium ſuũ uenit:qua deſcẽdit in mare rubꝝ.

Nouo fõte.ſ. iuxta mare rubrũ. Inter cæ.alii quidẽ populi ſeq̃banč Põ.ſicut dictũ ẽ: ſoli uero pthi q in oriente poſiti ſũt:medios ſe inter utrũq; geſſere ducẽ:ſatis.n.habuere q; ex tribꝰ romanis principibus duos feciſſent:ſcilicet occiſo Craſſo cum exercitu ſuo. Acies inter arma cæſaris. Diuerſa ſigna.ſ.Põ: contra cæſarem. Pugnaces:bellicoſi. Dubium fu. quia ſe ĩter utrũq; ducẽ medios geſſere. Tingere. ſa.pgit alios populos ſcythiæ numerare:qui ſecuti ſunt Pompeium. Errãtes quia errabant ſicut numidæ nã plauſtris uehebãt liberos & uxores:ubicũq; nox dephendiſſet eos ibi hĩtabãt. Quos ur.& ſcythiæ popu.quos bactros &c.bactrius ſcythiæ flu.q hyrcanos fines ĩcludit:a quo populi circa hĩtãtes bactriani dicũč. Vaſtiſq; hu.nã hyrcania ẽ ſilueſtris & nemoroſa & tigribꝰ abundãs ſcythaꝝ regio. Hĩc ab hac ſcythia lacedemonii:nõ qui in græcia ſiti ſũt dicit:ſed q ĩ peloponeſo hĩtauerũt:ſed de ſcythis q heniochi ſũt appellati:q; piti eẽnt eq̃tãdi:nã heniochios g.tenẽs habenã la.ſig.iõ dixit. Moto gẽs aſpa fre.i. equo pugnãtes. Gẽs.ap.hẽiochi aſpa freno. Sæ.aſpis bello. Affi.uicinus. Sar.ſarmathæ ſũt populi:quos græ ſauromathas uocãt:unde Iuue.Vltra ſauromathas &c. ſũt ãt populi q ex pfũdo paludis meotidos ĩcipiẽtes řgiões uerſus boreas itineř dieꝝ.xv.ĩcolũt exilẽ ĩẽ ac tenuẽ:ſed felicibꝰ et ĩfelicibꝰ arboribꝰ abũdãtẽ q ſecũdũ Pli.đ medioꝝ ſobole ſũt dicẽtẽ lib.iiii. Saurõatas ſcythaꝝ gẽtes græ. uocãt:q̃s ſarmathas Ro.dicũt Et Florus l.v.Sarmathæ ĩgt nil pter niues raraſq; ſyluas hẽnt:quibꝰ ẽ tãta barbaries q; pacẽ nõ intelligũt.

Colchorum qua rura ſecat ditiſſima phaſis.
Qua crœſo fatalis halis: qua uertice lapſus
Ripheo tanais. diuerſi nomina mundi
Impoſuit ripis. aſiæq; & terminus idem
Europæ mediæ dirimens confinia terræ.
Nūc huc nunc illuc qua flectitur āpliat orbē
Quaq; fretum torrens meotidas egerit ūdas
Pontus & herculeis aufertur gloria metis
Oceanumq; negant ſolas admittere gades.
Hinc & ſidoniæ gentes. auroque ligatas
Subſtringēs arimaſpe comas. hīc fortis arius
Longaque ſarmatici ſoluens ieiunia belli
Maſſagetes. quo fugit equo uolucreſq; geloni
Non cū mēnoniis deducens agmina regnis
Cyrus. & effuſis numerato milite telis

Colchoꝝ qua rura:& hi qui uere habitāt ea parte qua phaſis &c. eſt autē phaſis flu. de garāmāte fluens:
ꝗ præterlabiť colchos:ꝑ quē argonautæ cū Iaſōe īgreſſi ad colchos. Oui.vii. meta. Multaq; perpeſſi claro
ſub Iaſone tandē Contigerāt rapidas limoſæ phaſidos ūdas. Qua.croe.fa halis: & uenere ea pte qua &c.
Fatalis: reſpicit hiſtoriā: nā crœſus cū bellū cyro perſaꝝ regi īferre pararet apollinis oraculum ſciſcitatus
eſt quē nā exitū eſſet habiturus:reſpōdit oraculū ābigue ſicut cōſueuit.Crœſus ꝑdet halim trāſgreſſus plu
rima regna.Crœſus ī fauorē ſuū hoc oraculū apollinis accepit. Crœſus:Rex Lidiæ. Perdet: ꝓ deſtruet
ſed oraculū amittet ītelligebat:qa uictus eſt a Cyro
magna pugna: & ī regnū ſuū trepidus refugit:ſeq; ī
ſardī metropoli regni ſui recepit:& cū Cyrus obſe-
diſſet eā ad extremū & ipſū regnū: & Regē in ꝑtātē
ſuā redegit:fatalis igiť fuit.i.ꝑniciosus. Halis.flu.
ē pōti: & oriť ex radicibꝰ tauri mōtis & defluēs per
Cappadociā diſcuſſit olī regna Libyæ a Perſis: q ēt
teſte Herodoto uerſus Boreā exiēs ī euxinū pōtum
deſinit:ūde Oui.de pōto oſtēdit: Adde ꝙ hic ſcythi
cæ miſcēť flumina pōtō:Influit & multo uertice to
tus halis. Qua uertice.i.mōte ripheo:& declarat.
Tanais.flu.ferť de ſeptētrionis ꝑtibꝰ: nilo cōtrari
us:nō tamē ꝑ diametꝝ:ut qdā putāt: ſed oriētalior
originē ut ille īcertā habēs. Qua.ſ.ea pte habitan-
tes. Riphei:mōtes ſūt ſeptētrionis. Ripis mūdi:
uidelicet ripis Aſiæ & Europæ. Aſiæq;: quō īpo-
nit noīa diuerſi mūdi:uidelicet diuidēs Aſiā & Eu-
ropā. Mediæ terræ: ī qua medius ipſe ē. Ampli-
at orbē:qa qua pte īcuruať hic ī Aſiā auget Europā:
qua pte īcuruať ī Europā:illinc Aſiā auget. Hinc:
ab europa. Illīc ab Aſia. Quaq;.ſ.ea parte. Pon
tus egerit fretū.uidelicet Meotidis ūdas: qa Tanais
flu.non prius in meridiem uergitur quā recipitur a
Meotid̄ palude:quā adeo lōge lateq; āplificat:ut ab ignaris prægrādis maris ſinus credať. Pōtus:euxinus
Meotidas ūdas:qa ruris meotidis paludis apd̄ boroaſtras ab Alexādro termīus itīeris ſui poſitis aris deſi
gnatus ē. Auferť glo.me.her.qa nō ſolū Hercules ī oceāo gades poſuit:ſed ēt Alexāder ī Meotide palude
terminū ſtatuit. Oceanūq; negāt.i.negāt oceanū. Solas admitteř gades:qa & ī Meotide palude Alex.ter-
minū poſuit & gades. Hic.ſ.uenerť. Arimaſpe:arimaſpus flu.ē aureis fluēs arenis quē ſcythæ colūt &
qa auro abundat ideo circulis aureis crines nectūt ī corōæ modū: Hīc:a ſcythia. Arius maſſagetes:hi oēs
ſūt populi ſcythiæ. Maſſagetes ſoluēs ieiūia ſarmatici belli:dico ſoluēs equo quo fugit:qa uidelicet hi fugi
ētes ſæpe hoſtes ad laſſitudinē ducūt:neq; cōmeatibꝰ īdigēt:ſed lacte & ſāguīe eqno nutriūť. Vir.Et lac cō-
cretū cū ſāguīe potat eqno. Belli ſarmathici.i. bellū qđ cōtra ſarmathas gerit. Volucres geloni: populi
ſcythiæ. Nō cū mēnoniis:ꝑ ſimilē exaggerat exercitū Cn. Pōpeii dicēs nūꝗ āte fuiſſe exercitū: ī quo dux
pluribꝰ regibꝰ īparet ꝗ nūc Pōpeius īpabat. Nō cyrus: nō Xerſes:nō Agamēnō: tot nauibꝰ āte bellū geſſit
Ordo ē:tot Reges nō habuere unū ducē. Quū: ꝓ ꝗdo Cyrus deducēs agmina &c.& Xerſes deſcēdit effu
ſis telis. Numerato milite:cū Agamēnō ultor fr̄ni amoris.ſ deſcēdit:Nec ſecū Cyrus tot reges cū Baby-
loniā deleuit duxit: nec Xerſes cū græciā īuaderet:& Aſiā in Europā traduceret. Cyrus:uidelicet cū bel-
la tulit babylōiis.Huius epigrāmatis mētionē faciēs Stra.lib.xv.ita īqt. O hō ego Cyrus ſū Aſiæ Rex: qui
Perſis īpiū cōſtitui: ne igiť mihi ſepulturā īuideas: Oneſieritus ait & epigrāmatis illius meminit ꝙ ī ſepul-
turā Darii erat hoc mō: Amicus amicis fui:& eqs & ſagittator optimus:uenatores ſupaui:oīa facere potui:
Ariſtobolus ait iubēte Rege Alexādro ſepulturā cyri exornaſſe: & aureā lecticā uidiſſe: & mēſā cū poculis:
& aureū Alueolū: & ueſtē plurimā & ornatū lapillis incruſtatum atq; hæc uidiſſe affirmat atq; ſe ītroiſſe
ſepulturā in hortis:quæ turris nō ſane magna erat: arboꝝ dēſitate occulta a parte īferiore ſolida: ſupiore
tecto & ſacello exornata:quod pāguſtū aditū habebat. Deducēs agmina.i.inferēs bellū ꝑthis & babyl-
loniis. Mēnoniis regnis: ꝓ mēnonis.Virgi. Et nigri mēnonis arma:unde Mēnonius.a.um.ſicut īdicus
ca.cū.Mēnō Indiæ rex fuit:& auroræ filius:& parthia pars ē Indiæ:quā bello Cyrus īuaſit quū babyllonīā
cepit urbē a Semirami cōditam in diuerſos meatus Euphrate diuiſo.Herodotus āt optime deſcribit obſi
dionē hāc:ꝗ urbē babyllonē cepit Cyrus:& dicit nulla ui urbē capi potuiſſe:niſi hoc feciſſet Cyrus ꝙ opis
adeo magnū laborē ꝓfecit:ut apud poſteros plus admiratōis habituꝝ ſe crederet:nā Euphratē q præter-
labitur hāc urbē in duos alueos diuiſit:ut deſiccaret alueū & tenuitatē aquæ: ad deditionē uenire cogeret
babyllonios:dicit ergo quo tēpore bellū geſſit Cyrus cū babylloniis nō duxit ſecū tot reges quot Pōpeius.

Xerſes:nec Xerſes habuit tot reges cũ ille deſcẽdit in Græciã tanta multitudine militũ:ut eos ſagittis miſſis numerauit: duobus modis exercitũ ſuum dinumerauit.nam ſi ſigulos dinu merare uoluiſſet tẽpus nõ uacabat:primo ſeptũ quoddã cõſtruxit:in quo decẽ milia militum cõtinebant̃:deinde iubebat milites ingredi: & quotiens replebatur locus ille notari iubebat : cũq̧ tandẽ decies cẽties: ideſt centum milia militũ impleuiſſent locũ illũ intellexit :.tũc quot miltes haberet: alter modus erat:nã iuſſit oẽs mittere ſagittas in unũ locũ:deinde numerare cœpit:Xerſes.ſ.nõ tot reges habuit. Vltor: uidelicet Agamẽnon: nõ habuit tot reges.

Deſcendit xerſes.fraterniq̧ ultor amoris
Aequora cum tantis percuſſit claſſibus.unũ
Tot reges habuere ducem:coiere nec unquã
Tã uariæ uultu gentes. tam diſſona uulgi
Ora.tot immenſæ comites miſſura ruinæ
Exciuit populos & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit:non corniger hãmon
Mittet marmaricas ceſſauit in arma cateruas
Q uicqd ab occiduis libyæ patet arida mau/
Vſq̧ pharethonias eoa ad littora ſyrtes. ris
Acciperet felix ne non ſemel omnia cæſar.
Vincendum pariter pharſalia præſtitit orbem
Ille ubi deſeruit trepidantis mœnia romæ.
Agmine nubiferam rapto ſupereuolat alpem.
Cunq̧ alii famæ populi terrore pauerent.
Phocais in dubiis auſa eſt ſeruare iuuentus

Fraterni amoris: uidelicet Mænelai fratris ſui:nã uxorẽ illius helenã abdicauerat p̃ris filius Regis Priami Troiæ : bene ultor qa potẽtiſſimã urbẽ Troiã totius Aſiæ euertit:cũ ulciſci uellet ĩiuriã fr̃is. Et tãtis claſſibus habuere ducẽ: nec cyrus in pſiã : Xerſes ĩ Græciã:Agamẽnon ĩ Aſiã:tot reges habuere. Coiere:cõuenere. Tã uariæ gẽtes: uidelicet cultu & linguis:ut locis erãt diuerſæ. Tot ĩmẽſæ.co.for dedit. hoc fuit : qa fortuna uoluit ut dignas faceret exeqas Põpeius:& quoniã piturus erat uoluit ut ipſe qui totũ orbẽ domuerat cum toto etiã orbe terraꝝ periret. Nõ ceſſauit &c.cũ his etiã Mauritani oẽs & marmarici ad Põpeiũ uenere

Corniger hãmon.dicit q̧ ex ea pte Libyæ multi uenerũt in auxiliũ Põpeii ubi colitur Iuppiter ĩ forma arietis : nã hãmõ græ. harẽa latine.cuius diuinationẽ & oracula plurimũ uenerabant̃ antiqui teſte Stra.lib.decimoſeptimo: ſed eaꝝ reꝝ maxima acceſſit negligẽtia:nã Romãis Sibyllæ reſpõſa ſatiſfaciebãt:& ætruſca diuinatio p auguria: p exta & iouis ſigna:reſpõſa nõ ut apđ đlphos & branchidas uerbis dabãt̃ : ſed magna ex pte nutu & ſignis:ad id oraculũ aſcẽdit Alexãđr:cũ ĩtelligeret pſeũ & Herculẽ prius eo aſcẽdiſſe:atq̧ ex pharethõio digreſſũ . ĩcũbẽte auſtro r̃pulſũ fuiſſe:cũ uero p puluerẽ erraret:aduẽtu hymbris & duoꝝ coruoꝝ:q iter cõmoſtrar̃t ſeruatũ fuiſſe:nã Iuppiter baccho & populo ſuo ſitiẽti ĩ Libyã iter faciẽti:in formã arietis pede pulſauit harenã:ubi primũ fons exiuit:unde bacchus patri ſuo ioui tẽplũ cõdidit &c.Corniger in formã arietis. Marmaricas cateruas.nã marmaria appellatur locus ille:ubi poſitũ ẽ tẽplũ iouis hãmõis. Quicquid:dico non ceſſauit mittere. Quicqd patet uſq̧ ad ſyrtes pharetõias : uidelicet ad ea littora. Libyæ : noĩatiuus græcus. Arida:uidelicet pẽuria aq̃ laborãs. Patet.i.iacet planities magna. Ab occiduis mauris .ſ.ĩcipiẽs ab æthiopibꝰ occidẽtalibꝰ:nã mauri occidui ſũt:& æthiopes:nã duæ ſunt æthiopiæ.ſ.oriẽtalis & occidẽtalis : ideo dixit occiduis. Mauris occiduis.i.a Mauris q ſũt iuxta æthiopes occidẽtales. Pharetonias ſyrtes.i.ægiptias q̃s pharetonias uocauit cõpatione ſyrtiũ Africæ:qa hæ ĩ mari ægyptio ſũt. Eoa:uidelicet oriẽtalia Accipet fœlix:fortuna quæ fauebat Cæſari effecit ut uniuerſũ orbẽ hẽret ĩ theſſalia quẽ una pugna uĩcere poſſet. Ne nõ.i.ut accipet oĩa. Semel.i. una pugna uĩceret uniuerſũ orbẽ. Vĩcẽdũ pariter:qa fortuna uoluit ĩ pharſalia totus terraꝝ orbis cõgregatus ab ipſo Cæſare uĩceret̃. Pariter .i.una acie ſimul oẽs uĩceret ille ubi đſeruit. Poſtq̃ dinũerauit gẽtes:q̃ magno Põ.auxilia tulerũt.Nũc reddit ad cæſarẽ dicẽs qd fecerit poſtq̃ ex ærario pecuniã ſuſtulerit: ut militibꝰ ſtipẽdiũ tribueret:dicit.n.illũ cõſtituiſſe ĩ hiſpaniã pficiſci:ut puĩciã illã opibꝰ ac uiris abũdãtẽ ſubigeret:nã id maximũ uictoriæ monimẽtũ fore putabat:ſi hiſpanias ĩ ſuã ptãtẽ redigeret:quod facile ſe factuꝝ exiſtimauit q̧ Petreius & Afranius:q tãetſi magnos exercitus hẽrẽt:tamẽ minime duces idonei uidebãt̃. Ille:Cæſar. Vbi : p poſtq̃. Trepidãtis ro.uidelicet ſpoliato ærario timẽtis. Supeuolat:euolat ſup alpẽ. Nubiferã.i.altã:quæ nubes tranſcẽdat .i.trãſit ĩ galliã trãſalpinã: ut ĩ hiſpãiã tẽdat:nam eam puĩciã ĩ ptãtẽ ſuã redigere uolebat:q̧ maximũ uictoriæ monimẽtũ fore putabat:id q̃ta aſtucia pfecerit cæſar hoc dep̃hẽdi põt: dicebat.n. uado ad exercitũ ſine duce: & reuertar ad ducẽ ſine exercitu.ad exercitũ ſine duce.ſ.Petrei & Afranii:q ad tãtũ exercitũ idonei nõ erãt:ad ducẽ ſine exercitu.i.ad Põpeiũ q dux erat; ſed exercitũ hẽbat ĩeptũ & ex tyrone cõfectũ: Cũq̧ alii fame : cũ alii populi metu ſe dederẽt Cæſari:ſoli Maſſiliẽſes ĩuẽti ſũt:q fidẽ ſenatui populoq̧ Ro.ſeruarẽt:& ĩ officio ſuo pmanerẽt. Fauerẽt:timerẽt. Terror̃:cæ.qa oĩa ferro ſubigeret. Phocais iuuẽtus:phocis ciuitas græciæ fuit quã a barbaris ĩuſtã & creãtã deſeruere ciues:& diu nauigãtes ĩ galliã uenerũt:ubi Maſſiliã cõdiderũt ſupra rhodanum.Eſt autẽ Maſſilia: ut oſtendit Strabo petroſo in loco ſita: cui qdem portus ſubiacet ſaxũ uidelicet in theatri forma:ad auſtrum ſpectans:urbs uniuerſa pulcherrimis circũcincta mœnibus.

magnitudine eximia: in cuius arce epheſium & Apollinis delphici templum conditum eſt. Nõ graia leuitate: Ideſt conſtancia: quæ graiorum eſt propria. Signataque iura: Ideſt ſcripta in marmore: inſculpta aut ære ſignificat fœdera: quibus populi Romani ſocii & amici facti erant. Cauſas: iuſtas.ſ. Nõ fata: ideſt fortunã: licet fortuna ſecũda uteretur Cæſar: tamen iuſtiorẽ cauſam ſenatus populiqꝫ Ro. q̃ Cæſaris credebãt. Tamen ãte furorẽ: quãuis ſeuere in fide perſiſterent Maſſiliẽſes: tamẽ uoluerunt tẽtare oratione leni ut ſi quomodo poſſent animũ Cæſaris placarent: antequã ſe Cæſari aduerſos oſtenderẽt. Tamen: quãuis in officio permanere ſtatuerẽt fidei.

Non graia leuitate fidem ſignataque iura.
Et cauſas non fata ſequi. tamẽ ante furorem
Indomitum duramqꝫ uiri deflectere mentem
Pacifico ſermone parant: hoſtemqꝫ ꝓpinquũ
Orant cecropiæ prælata fronde mineruæ
Semper in externis populo cõmunia ueſtro
Maſſilina bellis teſtatur fata tuliſſe:
Compreheſa eſt latiis quæcũqꝫ ãnalibus ætas
Et nunc ignoto ſi quos petis orbe triupmhos.
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At ſi funeſtas acies. ſi dira paratis
Prælia diſcordes lachrymas ciuilibus armis:
Secretumque damus. tractẽtur uulnera nulla
Sacra manu ſi cælicolis furor arma dediſſet:
Aut ſi terrigenæ tentarent aſtra gigantes:
Non tamẽ auderet pietas humana uel armis:
Vel uotis prodeſſe ioui: ſortiſque deorum
Ignarum mortale genus per fulmina tantum
Sciret adhuc cælo ſolum regnare tonantem

Ante.ſ. q̃ excluderẽt Cæſarẽ. Hoſtemqꝫ ꝓpiquũ: Ideſt Cæſarẽ uicinum: iam enim aduentabat urbi Maſſiliæ Cæſar. Prælata fronde mineruæ.i. oliuæ: nam olea ſignũ eſt pacis: ideo pacem orantes ſignũ præferebant oliuæ. Cecropiæ fronde: ꝑ cecropia frõde. Mineruæ: palladis: nã ipſa pallas fuit: quæ percuſſa terra prima edidit oleã. Virgilius. Oleæqꝫ minerua inuẽtrix. Sẽp in externis: in deliberatiuo genere & cõſtitutione iudiciali abſoluta hæc or̃o poſita eſt: deliberat̃ utrũ ſe Cæſari cõiungãt an ne? Eſt autẽ cõſtitutio iudicialis abſoluta. uidelicet ĩiuſtũ eſt ſe cæſari cõiũgere: ideo licet nobis a bello ciuili abeſſe abſoluta eſt: qa nulla extrĩſecus cã ſũpta: iuſtũ dicũt quod faciũt nã cõiungere ſe cæſari iniuſtũ ẽ: licet nobis a bello ciuili abeſſe: ſicut licet noĩare Actiũ ũde iniuriaꝝ accuſatus qdã: q noĩatim appellauerit Actiũ in ſcæna: nã ille arguebat ſibi iniuriã facere: ꝙ ſe nõ poetã appellaret: ſed actiũ &c. Ita eſt hoc loco nõ ſequi Cæſarẽ iuſtũ ẽ: ergo licet a bellis ciuilibus abeſſe. ẽ enĩ iuſtũ abeſſe a bellis ciuilibus: ꝑtes ꝓhemii ſunt: uidelicet qa captãt beniuolẽtiã a ꝑſona ſua: cum officium ſuum ſine arrogãtia oſtendit. Semp in externis: Senſus eſt omnes hiſtoriæ & quæcũqꝫ annalibus cõtinentur: declarãt nos po. Ro. ſẽp fuiſſe cõiũctos. Ordo ẽ: q̃cũqꝫ ætas ẽ cõꝓhẽſa latiis ãnalibꝯ teſtatur Maſſi. tuliſſe fata cõia ſẽp populo Romão ĩ externis bellis. Semper: omni tẽpore. Externis bellis: Ideſt quotiens bellum geſſiſtis contra externos o Romãi. Fata cõmunia: fortunam cõmunẽ ſiue bonã: ſiue malã: quæcũqꝫ ætas: Ideſt cuiuſcunqꝫ ætatis res geſtæ quæ continẽtur in Italicis hiſtoriis. Et nunc ignoto: & nũc idem facere parati ſumus ſi uis iuuẽtutem armatam ducere contra hoſtes externos populi romani. Et nunc: Sicuti ſuperiori tempore. Deuotas: deſtinatas. Ignoto: peregrino. Quos trium. aliquas uictorias. At ſi funeſtas acies: Sed ſi uultis bella inter uos gerer̃: oramus patiamini nos ab hoc ciuili bello abeſſe: ne manus noſtras ĩ ſanguine ueſtro polluamus quem ſocii omnes uereri deberẽt. At: Pro ſed. Acies funeſtas: letiferas. Dira prœlia: Ideſt quæ geruñt inter propinquos & parẽtes & filios et patres. Lachrymas damus: liceat nobis abeſſe & deplorare fortunã & caſũ ur̃m. Secretumque damus: Ideſt uolumus ſeceſſum & receptaculum eſſe diſcedentibus a bello ciuili. Sacra uulnera: Ideſt uerẽda a ſociis quia ſocii uereri deberent ne uulnus inferant prĩcipibus romanis Tractentur: Scilicet a uobis. Nulla manu: Nulla ope auxilioque ſociorum. Et ſi cælicolis: arguit ab obſeruantia: nam ſuaſio & diſſuaſio habẽt locos a partibus honeſti: neceſſarii: facilis: delectabilis: utilis. Sumit igitur argumentum ab obſeruantia quæ eſt pars una iuris naturalis: obſeruantia eſt per quam homines aliqua dignitate excedentes cultu & honore uereri debent. Oſtendit enim debere ſocios cultu & honore proſequi romanos & per ſimilem exornat hanc argumentationẽ: nam ſi inter ſe diſcordes fuerunt: nemo audebit eos attingere: nec his nec illis adiungere: probat a ſimili: Si dii inter ſe bellũ gererẽt: non eſſet æquum homines his uel illis ſe adiungere: uereri debemus deos: comparantur Romani diis: quemadmodum arma ſumere contra deos non æquum eſt eodem modo Romani inſtar deorum a ſociis & amicis ſuis timeri debent: & potius uereri eos quã ſe illis adiungere. Et ſi cælicolæ. ab obſeruantia arguit: uos o Romani nobis eſtis tanquam cælicolæ: & quam obſeruantiam habent homines erga deos eandẽ ſumus erga uos habituri: ſed diſcordibꝯ diis nemo auderet arma cõiũgere: ergo nec qſq̃ cõcurrẽtibꝯ Romanis ſe ad bellũ adiũgere debet: ſed ꝓcul abeſſe. Tamẽ: Quãuis dii eſſẽt. Ignarũ ſortis: Ideſt neſcit quæ nã ſit ſors deoꝝ. Fulmina: qa cum fulmina audiret: tũc ſciret Iouẽ in cœlo regnare. Tonantẽ: Iouẽ.

Adde ꝙ innumeræ: arguit a neceſſario a contrario: quia non neceſſitas: quemadmodũ ille qui ſuadet arguit a neceſſario: cum aliquid faciẽdum eſſe dicit: quia eſt neceſſitas ita qui diſſuadet arguit a neceſſario a contrario: quia nõ eſt neceſſitas. Non uſqꝫ adeo inquit gẽtes appellatæ horrent bellum ciuile: quin: ſint plures populi bello q̃ nos: ergo nulla neceſſitas eſt quæ cogat nos Maſſiliẽſes in bellum cõiungere: quia multi ſunt populi: nedum Maſſilienſes inuitos in bella cõiungere neceſſe ſit. Innumeræ. ꝓ innumerabiles. Concurrunt: ad uos ſponte ſua. Iners: ignauus in bello. Horret: timet. Contagia ſcelerum. nt maculent ſe ſcelere bellorum ciuilium. Egeat gladiis. qa populi ſpõte ad bella concurrent ſine armis. Sit mens iſta: arguit ab utili: utile ẽ ne uobis populi arma cõiungant: nam ſi nemo alter uobis arma coniugeret: ut cũ ciuis ciuem: pater filium: filus patrem frater fratrem uiderit: arma cõprimet: nec erit qui audeat tãtum ſcelus cõmittere: ut primus bellum ciuile incipiat: ex quo ſequitur: ut tam tetri tamqꝫ nepharei belli inſiſter finis: utile eſt arma a bello ciuili deducere: & ſi nõ placuerint bella ciuilia finem habebũt. Fata: fortunas. Alius miles: Ideſt ne ullorum populorum auxilia ſequantur. Cui uero: quare uos o Romani oro dii faciant ne quis arma uobis coniungere audeat: quia ſi ciues cum ciuibus parentes filiis coniuncti fuerint: quis erit qui audeat arma miſcere: ergo finem habebunt bella ciuilia Languebit: torpeſcet. Cõſpecto: uiſo patre nemo eum uulnerare audebit. Finis adeſt rerum: Ideſt finis eſt bellorum ciuilium: ſi conceditis primo aliquid. Fas eſt: Scilicet gerere bella inter fratres: externis nephas eſt gerere bella ĩter fratres: ſed ſi conceditis arma quibus eſt fas: ideſt externis: tũc bellum locum habebit. Nec nobis ſumma: Maſſilienſium legati hic ſe gratos oſtendunt: ꝙ uidelicet Cæſarem recipere uelint dimiſſo tamen exercitu: qui de ſe benemeritus fuerat: nam deuictis gallis maximis uectigalibus aucti fuerunt Maſſilienſes o Cæſar: ut nos beneficiorum gratos intelligas placet: ut dimiſſo exercitu ipſe ingrediaris mœnia noſtra. Aquilas: declarat: ideſt ſigna infeſta. Procul: alonge. Credere: committere. Excludique ſinas: Arguit a parte honeſti ab ea parte quam Cicero par appellat. par eſt ꝙ inter omnes æquabile eſt: uidelicet ut omnes pacis rationem habeant: nos ergo hanc pacis rationem habere uolumus: uidelicet ut ſit ciuitas noſtra receptaculum tibi & Pompeio: ubi de pace tractare poſſitis. Sit locus: Scilicet ciuitas noſtra. Exceptus: remotus. Magno: Pompeio. Tibi: o Cæſar. Tutus locus: uidelicet ciuitas noſtra ad quam uos recipientes tuti eſſe poſſitis. Fatum ſi conſulat: ſi fata uoluerunt cõſulere urbi romanæ ab externis gentibus paratus ſit locus tibi & Pompeio pacis auctoribus. Fatum: uolũtas deorum. Vrbi inuictæ: Scilicet Romæ: quæ a nullis externis uinci potuit. Fœdera: pacis inter uos. Sit: Scilicet urbs noſtra. Quo: ad quam. Inermes: depoſitis armis. Vel cum a partibus prudentiæ arguit: quæ ſunt tres: memoria: intelligentia & prouidentia: primo ab intelligẽtia arguit: uidelicet prudẽtis eſt maiora minoribus eſſe anteponenda: ab hac prudẽtia arguit cum bellum hiſpanum ſit maius q̃ oppugnatio Maſſiliæ o Cæſar quid eſt cur non ommiſſa oppugnatione Maſſiliæ debeas ad bellum hiſpanum proficiſci? quia Cæſar in hiſpaniã ire parabat ad Petreiũ & Afranium. Cũ tanta uocẽt: o Cæſar cũ ire feſtines in hiſpaniã quid non relicta Maſſilia ꝓperes in hiſpaniam: quod maioris eſt momẽti? Deflectis: declines. Tãta diſcrimina: tãta bella & certamina. Martis hiberi: hiſpani belli. Nõ pon. qa cõpatione belli hiſpanẽſis: nos nõ ſumus põdera belli. Nec ſumus momẽta reꝝ .i. nullã reꝝ ĩclinationẽ nos patiur. Nũq̃ fœlicibꝫ armis: a ꝑtibꝫ mẽoriæ arguit o Cæſar nũ debes nos ita tibi facere ſocios ĩ bello ciuili: q ſẽp ĩfœlices fuimus ĩ bellis? ergo a ꝑtibꝫ prudẽtiæ .i. mẽoria nã mẽoria ꝓteritoꝝ facit: ut futura ꝓuideamus. Et poſt trãſlatas: poſtq̃ barbari urbẽ noſtrã ĩcẽdio cremarũt: ſẽp aius nr̃ ĩfœlix fuit: & hãc urbẽ poſuimus ĩ ripis Rhodani ſola fide ducti: fideles ſe Cæſari oſtendũt ut ſi parcere uelit. Manus p̃riæ urbis nr̃æ. Tuti: ĩ alieno littore. Poſt arces: poſtq̃ fidẽ e græcia trãſtulimus in Galliã. Exuſtæ: a barbaris Xerſes penetrauit ĩ græciã. Menibꝫ exiguis. ſ. compatiõe urbis phocidos .i. Maſſiliæ.

Adde quod ĩnumeræ concurrũt undiqꝫ gẽtes
Nec ſic horret iners ſcelerꝝ contagia mũdus
Vt gladiis egeant ciuilia bella coactis
Sit mens iſta qdem cunctis ut ueſtra recuſẽt
Fata nec hæ alius committat prælia miles.
Cui non conſpecto languebit dextra parente.
Telaqꝫ diuerſi prohibebunt ſpargere fratres
Finis adeſt rerum: ſi nõ committitis illis
Arma quibus fas ẽ. nobis hæc ſũma præcandi
Terribiles aquilas. infeſtaqꝫ ſigna relinquas
Vrbe ꝓcul. noſtriſque uelis te credere muris.
Excludique ſinas admiſſo cæſare bellum.
Sit locus exceptus ſceleri magnoque tibique
Tutus ut inuictæ fatum ſi conſulat urbi
Fœdera ſi placeant. ſit quo ueniatis inermes
Vel cum tanta uocãt diſcrimina martis hiberi
Quid rapidũ deflectis iter? non pondera reꝝ
Nec momenta ſumus: nũquã felicibꝫ armis
Vſa manus. patriæ primis a ſedibus exul.
Et poſt tranſlatas exuſtæ phocidos arces.

Littore alieno.ſ.in rhodano. Sola fides:nullo bello ſumus illuſtres:ſed fide tātū. Si claudere muros: a difficili arguit:difficile eſt enī o cæſar uīcere eos q parati ſunt extrema quæq; pati. ſunt enī ipſa deſpatiōe fortes:unde Lucanus alibi: Vicit haud grat.iugulo q ꝓuocat hoſtē.hic poſita ē magna pſ d̄liberatiuæ cō ſtitutionis:ſed ſi credis facile nos poſſe oppugnari: hāc ſpē deponas:nos enī extrema mala pati pati ſumus: etiā ſi auertas ūdas puteos in uiſceribꝰ terræ quæremus: & ſi inopia cōmeatuū nos premere tētabis noſtra ipſoꝝ uiſcera.i.carnes laniare parati ſumus: & morte potius affligere nos anteq̄ a fide populi Ro. deficia/mus:ideo nō eſt tā facile oppugnare urbē noſtrā.

Mœnibus exiguis alieno in littore tuti.
Illuſtrat quos ſola fides:ſic claudere muros
Obſidione paras.& ui pꝛfringere portas:
Excepiſſe faces tectis & tela parati.
Vndarum raptos auerſis fontibus hauſtus
Quærere.& effoſſam ſitientes lābere terram
Et deſit ſi larga ceres.tunc horrida cernis
Fœdaq; contingi maculato corpora morſu.
Nec pauet hic populus pro libertate ſubire
Obſeſſū pœno geſſit quod marte ſaguntum
Pectoribus rapti matrū: fruſtraq; trahentes
Vbera ſicca fame medios mittent in ignes.
Vxor & a caro poſcet ſibi fata marito.
Vulnera miſcebunt fratres: bellumq; coacti
Hoc potius ciuile gerent:ſic graia iuuentus
Finierat.cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem:teſtata eſt uoce dolorem:
Vana mouet graios noſtri fiducia curſus
Quāuis heſperium mūdi properemus ī axē
Maſſiliam delere uacat. gaudete cohortes
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires: niſi robore denſæ
Occurrant ſyluæ ſpatio diffuſus inani.
Vtq; perit magnus nullis obſtantibus ignis
Sic hoſte mihi deeſſe nocet: dānūq; putamus

Claudere muros :circūuallare mœnia noſtra ne qs egredi poſſit ut eos fame expugnare poſſis. Vi:uiolētia. Excepiſſe:ꝑexcipe. Faces tectis .i. parati ſumus ēt uidere domos nr̄as incēdi & cōburi. Vndaꝝ raptos: parati ſumus ēt ſi fōtes auertis:ne rhodāus ꝑ urbē noſtrā labat effodere terrā:& ī ipſis terræ uiſceribꝰ īuenire aquas. Lābere terrā : nō ſolū aquā:ſed aquā terræ mixtā bibemus. Et deſit:ſi ēt fame oppreſſeris parati ſumus ea facere quæ nefas eſſet dicere:ne dū uidere ſignificāt: nec uiſceribꝰ filioꝝ ꝑcere patos eē. Morſu:ore polluto. Et.ſ. ſumus pati. Si larga ceres : ſi copia frumenti deerit deā frumētoꝝ ꝓ frumēto poſuit: Horrida: res q̄ ſūt horrēdæ. Fœda cōtigi.i.fœda cōtāctu. Cerni ad cernēdū. Nec putat.h. p. nō dubitamus īquit ſuſtinere qđ Sagūtini aliquādo ſuſtinuer̄t q̄ amiſſa libertate ī ptāte tua uenire: ſagūtū aūt cā fuit ſecūdi belli punici:ut dicit Liuius in ſecūdo bello punico: Cū ſocii populi Romāi Sagūtini eſſēt: Hānibal diu eos obſedit tātū : cū ad extremū uſq; ꝑueniſſēt fidē q; ſeruare ꝓmiſiſſet: āteq̄ ī ptāte Hānibalis uenirēt rogū in medio foro ſtruxerūt : quo ſe ſuaq; oīa cara ſupiecerūt &c.ergo & nos Maſſilēſes &c. Hic populus.ſ.Maſſiliēſes. Subire.ſ.extremū. Pœno marte:aphricano bello. Pectoribꝰ rapti: p̄terea auulſos a pectoribꝰ matrū liberos ī medios rogos ꝓiici. Sicca ubera.ſ.lacte: qa fame afflictæ lac habere non poterūt qđ filiis ſuis p̄berēt ī ignes.ſ. accēſos ī foro Fruſtra:unū ſeqt ex reliquo:qa ſicca ubera:ideo fruſtra trahēt illa. Vxor & a caro:p̄terea mulieres nollēt uiuere:īmo uxor poſcet maritū ut ſe interficiat: magnanimæ qdē ſūt fœminæ nr̄æ. Fata: mortē. Miſcebūt:cōfūdēt:qa frēs alios occident. Bellūq; coacti:ſi coacti erimus bella gerere potius ī urbe nr̄a faciemus ut nos ciues īter nos occidamus q̄ te ſequamur o Cæſar. Coacti.ſ. Maſſiliēſes ad hāc neceſſitatē redigēt. Hoc ciuile potius.ſ.q̄ tuū. Sic graia iuuētus: iā dudū dicētibus Maſſiliēſiū legatis uultu ſuo oſtēdit īdignationē Cæſar: quē ſtati ſilētibꝰ illis uerbis oſtēdit. Graia iuuētus.i.maſſiliēſes:q̄ a phocide ciuitate græciæ uenerūt. Finierat:orone. Turbato iā.ſ. āteq̄ loqret. Teſtata ē uoce: declarauit nō ſolū uultu:ſed uoce dolorē: Vana mouet:ꝓ exordio poſuit hūc uerſū. Crediris uos Maſſiliēſes armis ueſtris diſſuadere:ne faciā qđ iā aio ꝓpoſui : in hoc uerſu cōſiſtit ꝓprietas ꝓhemii:beniuolētiā captat a pſona aduerſarioꝝ: ī cōtēptionē adducit graios: dicens q; leues ſūt. Quāuis heſpiū:refellit:qđ dixerāt ſatius eē inferre bellū hiſpanis q̄ oppugnare Maſſiliā:dicit cæſar ſi de duobꝰ altez eligēdū eēt:ueꝝ fateor ſatius fore bellū hiſpanū conficere:omiſſa oppugnatōe Maſſiliæ: ſed ſi utrūq; poſſū efficere:ſatius eē exiſtimo. Vacat.i.uacuū ē nobis:& ſpatiū delere uos. In heſpiū axē:in hiſpaniā q̄ ē in occidēte. Gaudete cohortes:arguit ab utili:dicit enī utile ē oppugnare maſſiliā o cōmilitones ne uires ur̄æ ocio lāgueſcāt:qa excitabūt uires ur̄æ ī oppugnatōe maſſiliæ. Fatoꝝ mu.i.dii ita uoluer̄t & īſtar mūeris diuini hoc eē debet:uidelicet ut oppugnetis hāc urbē. Vētus exornat hūc argumētatonē a ſimili:quēadmodū īqt uētus cū pflat hēre uires nō uidet:qa oīa ſibi patēt:ſed ſi obſtiterit aliqd uehemētior efficit:ſic & uobis ſi patefacta eſſent oīa uires deficerēt:ſed ſi qd obſtiterit exaugebūt uires ur̄æ. Dēſæ ſiluæ:caſus genitiui. Robore:arbores. Cōcurrāt:reſiſtāt. Ināi ſpatio:uacuo qa oīa patēt nihil reſiſtit:ideo uentus ille languidior efficit. Nullis obſtātibus:uidelicet rebus:hoc eſt nullis obicibus. Sic:eo modo.

Armorũ:militũ. Niſi q̃ uinci.p.r.i.niſi uobis aduerſarii ſint & rebelles:q̃ tamẽ a uobis uĩci poſſẽt. Sed ſi ſolus eã:nũc refellit illã ꝑtẽ quã dixerãt Maſſiliẽſes:ꝙ pati eſſent exercitu dimiſſo Cæſarẽ ſuſcipere: Nũc dicit hoc illos nõ q̃ſi gratos:ſed q̃ſi proditores obtuliſſe:ꝙ ipſũ ſine exercitu excipere uelliẽt ut incluſũ illũ perdant. Si ſolus eam.i.ſi ego ſolus ire uoluero:ſine exercitu oĩa mihi patebũt. Degener:ignauus

Dimiſſis armis:ut inermis ingrediar urbẽ. Iã nõ excludere tantũ:quia nõ ſolũ uolunt me excludere: ſed ẽt includere. Incluſiſſe:ꝓ includere. At cũ:dicũt ſe uelle facere hoc ne polluant ſanguine belloꝝ ciuiliũ.

Armorũ:niſi qui uinci potuere rebellant.
Sed ſi ſolus eam dimiſſis degener armis
Tunc mihi tecta patẽt:iã nõ excludere tãtũ.
Incluſiſſe uolunt:at enĩ cõtagia belli
Dira fugant.dabitis pœnas pro pace petita:
Et nihil eſſe meo diſcetis tutius æuo
Quã duce me bellũ:ſic poſtq̃ fatus ad urbẽ
Haud trepidã cõuertit iter:tũc mœnia clauſa.
Conſpicit:& denſa iuuenũ uallata corona
Haud procul a muris tumulus ſurgẽtis ĩ altũ
Telluris:paruũ diffuſo uertice campum
Explicat:hæc patens longo munimine cĩgi.
Viſa duci rupes:tutiſqꝫ aptiſſima caſtris.
Proxima pars urbis:celſã cõſcendit in arcem
Par tumulo mediiſqꝫ ſedent cõuallibꝰ arua
Tunc res immẽſo placuit ſtatura labore
Aggere diuerſos uaſto cõmittere colles.
Sed prius ut totam qua terra cingitur urbem
Clauderet a ſũmis ꝑduxit ad æquora caſtris.
Longũ cæſar opus.fonteſque & pabula cãpi.
Amplexus foſſa denſas tollentia pinnas
Ceſpitibus crudaque extruxit brachia terra
Iam ſatis hoc graiæ memorãdũ cõtigit urbi.
Aeternũque decus:qđ nõ in pulſa nec ipſo.
Stratã metu:tenuit flagrantis in oĩa belli
Præcipitẽ curſum:raptiſque a cæſare cunctis

Pro pace petita:qa utriuſqꝫ cãm pacis eẽ uolebant.i.Cæſari & Pom:qđ quia honeſtũ erat negare nõ poterat cæſar:ſed ĩutile dicit eẽ. At eĩm:quia dicũt ſe nolle pollui ſanguĩe ciuili &c.ſed ꝓ pace bellũ illis dabo:itaqꝫ ꝓbatũ faciã:ut ĩtelligãt nihil mihi tutius eẽ q̃ bellũ me duce. Fugiãt a ſe. Cõtagia dira belli:ꝓ cõtagione diri belli. Dabitis.ſ.mihi. Et nihil:ꝙ illi honeſtũ dicũt:Cæſar illis paꝝ tutum & utile illis eẽ demõſtrat. Tutius diſcetis.ſ.a nobis nihil eẽ melius. Aeuo:ætate mea:dũ ego ſũ uiuus.

Duce me.ſ.Cæſare.i.cuius belli dux fuero ĩ eo bello ſemꝑ uictoria parata erit. Cõuertit:ĩtẽdit iter.

Haud:nõ timẽtẽ.qa uenienti portas clauſas obiecerũt. Vallata:circũdata: quia in mœnia iuuentus aſcẽdit & parata erat pro defenſiõe pr̃iæ pugnare. Haud ꝓcul:nunc dicit qđ fecerit cæſar: poſtq̃ obſtinate uidit Maſſiliẽſes in ꝓpoſito ꝑſiſter̃: ne cũ exercitu urbẽ ingredere͛: circũſpexit diligẽter ſitũ urbis:& tumulũ uidit æqualẽ altitudine muris:& ubi caſtra poni poſſent:& ut ipſũ cõiũgeret qua ꝑte aqua erat urbi:exercitũqꝫ aquaꝝ copia tueri poſſet ſtatuit collẽ illum occupare: & illum foſſa ualloqꝫ circundare. Procul a muris.i.circa muros. Tumulus telluris:qa tumulus nihil aliud eſt niſi terra alta. Vertice: quia in ſummo uertice ẽ planicies. Paruũ cãpũ:ꝑuã planiciẽ pro q̃litate tumuli. Patẽs:apta. Lõgo mu.cin.i.circũdari lõgo uallo. Tutiſſima ca.ſ. ꝙ in colle caſtra poſita ab oĩ hoſtiũ impetu tuta eẽnt. Proxĩa ꝑs urbis.ſ. quæ ex oppoſito erat tumulo & ꝓpinqua ei arcẽ habebat. Par tu.qa altitudĩe mœnia urbis ubi arx fuit:erãt æqualia tumulo. Par:altitudĩe æqualis. Mediiſ cõuallibꝰ:nã ĩter urbẽ:& tumulũ media cõuallis erat plana:cõuallis dr̃ quæ inter duas altitudines media ẽ poſita:Vallis uero dr̃ reſpectu altioris loci. Sedẽt: iacẽt. Mediis.ſ.inter collẽ urbis & tumulũ a cæſare captũ. Tunc res:q̃tũ operis ſuſcipieba͛ ab impatore Ro.qđ ẽt ſuſceptũ ꝑficiebat declarat.Placuit igi͛ cæſari aggerẽ ducere a tumulo:ubi caſtra poſuerat ad aliũ tumulũ ubi poſita erat arx urbis:ut urbs facile expugnari poſſet. Placuit:cæſari. Diuerſos col.i.urbiſ & caſtroꝝ. Cõmittere:cõiungere. Sta.cũ ſtatura. Sed prius:ſed ea ꝑte qua urbs ĩ plano ſita erat uallis:arx ĩ colle erat poſita:ergo anteq̃ aggerẽ cũ arce cõiungeret Cæſar ſtatuit munitiões opponere:ne quis egredi poſſet:& ut aquã excluderet:unde oĩs exercitus aq̃re poſſet. Terra cĩgi͛.i.a plano:colle uero nõ. A ſũmis caſtris.ſ.ab altitudĩe tumuli:ĩ quo caſtra erãt. Prius.i.q̃ collẽ caſtroꝝ & urbis cõiũgeret. Ample. foſſa:qa duo brachia terræ ĩ uertice collis deduxit ut clauderet urbẽ:& aq̃tũ ne ire poſſent milites. Ceſpitibꝰ cruda terra:expoſitio ẽ unũ alterius:ceſpes dr̃ ꝑs terræ cũ uiridi herba auulſa. Extruxit:incumulauit. Tollẽtia:erigentia. Pinnas.i.ꝓpugnacula:qa ſupra aggerẽ ꝓpugnacula ædificauit a qbus milites mœnia urbis propugnarẽt. Ceſpitibus: quia uirides herbæ innatæ erant. Iam ſatis hoc:non potuit non honorificum eſſe Maſſilienſibus:ꝙ potuerint impetum Cæſaris retinere:& hoc ipſo ꝙ Cæſarẽ retinuerint:honorificum & glorioſum ipſis fuit. Iam ſatis etiam ſi nihil aliud feciſſent. Aeternum:uidelicet perpetuum fuit decus. Curſum:belli Cæſaris. Strata metu: inducta metu: quo cæteræ urbes inducebantur. Præcipitem: uelocem. Flagrantis: ardentis in omnia. Cunctis:uiribus.

Vna.ſ.urbs Maſſilia uincit̃ mora. Quãtũ ẽ.i.quãtũ ẽ glorioſũ.q.d.q̃ magnũ & mirũ. Quod fata tenẽt̃.tardant̃.i.fortunã:quæ Cæſarẽ dominũ terrarũ orbis facere uolebat:potuit morari. Perdit di.ſ.i oppugnada maſſilia. Tũc oĩa late:ad ſtruendos aggeres & ad circũuallãdam urbẽ oẽs ſyluæ cedũtur. Ne.procũbunt.ſ.uerſis arboribꝰ Robore.i.arboribꝰ: hoc faciebat ne rueret agger. Ar.ut cõiungat. Le.terra quia cũ primũ terra defodit̃ leuior ẽ:ſed euulſa deinde grauior fit:uel paulo ante effoſſa:ideo uidebat̃ nõ denſa:ſed inſtabilis. Virgulta:q̃ innata erãt terræ ſtructurã nõ ſinebat cõdẽſari:iõ agger uidebat̃ iſtabilis Ligatã:ſtrictã. Cõpage.i.uallo. Lateꝝ:qa extriſecus uallũ faciebat:& ut cõduceret utrũq; uallũ medius ſtrĩgebatur agger. Preſſus ne:q̃obrẽ uult ſtrĩgere terrã:qa turres ſup aggerẽ ædificar̃ uolebat:ut agger nõ rueret:ut circũuallata foſſa & terra cõdẽſata ſtabilior fieret. Lucus erat:nũc deſcribit lucũ q haud ꝓcul ab urbe erat: incerto tamẽ deo cõſecratus:unde cũ lucus dr̃ de religiõe ĩtelligimus. Cin.circũdãs. Obſcurũ aerea cõ.ra.unũ ſequit̃ ex altero qa a nullo cæſus:iõ denſus uidebat̃. Sũmo.ſolibꝰ quia illuc uſq; radii ſolis penetrare nõ poterãt.ideo opacitatẽ reddebat. Hunc:dicit hunc lucũ nõ panes nõ ſyluanos deos ſyluarũ hitaſſe:nõ nymphas quæ nemoribus præeſſe dicũt̃. Panes:dii paſtorũ. Ruri.colẽtes rura. Nymphæ:driades:quæ ſyluas habitãt & amadriades:q̃ cũ quercubꝰ ſimul naſcũtur & pereũt. Sacra.bar ritu.deũ: qa nullus deus erat certus:ſed colebat̃ more deoꝝ: Vnde dixit barbara. Luſtrata purgata. Humanis cruoribus qa ibi humanæ uictimæ immolabãtur. Si qua fidẽ meruit: tã&ſi ignarus eẽt deus:cui lucus iſte cõſecratus eẽt:tamen tanta apud hoĩes reuerẽtia:ĩmo ẽt in honore fuit:ut lucũ hũc ipſi ingredi pauerent. Siqua fidẽ me.i.ſi credi poſſet ꝙ religionẽ admirabãtur:ꝑfecto id quoq; dixerunt uolucres horruiſſe ſyluis illis inſiſtere. Inſiſtere: ſcilicet ramis illius luci. Luſtris.luſtrum multa ſignificat: hic uero pro cubilibus ferarum. Nec uentus:ideſt uentus quoque horret illas ſyluas infringere. Fulgura non audent illas arbores infringere. Nubibus atris:tetigit naturam fulminis: nam phyſicum eſt: nam ſiccus humor & nube circundatus in ſplendoris modum conuertitur cum contrarium ſuum fugit:& fugiendo trahit illum:ita ut cum perſequendo agit̃:erũpit nubẽ & ex atris nubibus ſpledorem emittit. Nõ ullis auris: qa auræ ſunt cã ut arbores frondeſcãt & flores emittant:cũ ꝓp opacitatẽ radii ſolis nõ ingrediant̃. Suus ho.ſua reuerẽtia:ineſt arboribꝰ Tũ plurima:ubi ſũt fõtes quorũ ũda nigerrima ſimilis ẽ umbræ arborũ:& tenebris luci ſimillima eſt. Simulacraq; mœſta.ſunt ẽt ſimulacra deorum: ſed non fabrefacta: ſed tantumodo manibus agreſtũ effecta. Arte carẽt:nõ artificioſe ſed rude effecta. Extãt in forma trũcis.quia in ipſis arboribꝰ inciſæ ſunt formæ deorum. Situs:pro antiquitate ponitur:ſed proprie ſitus ẽ lanugo quedã quæ ex humore innaſcit̃ locis ſole carentibꝰ:ſicut in cellis uinariis apparet & ſyluis. Facit:reddit. Attonitus:ſcilicet hos pallor.unũ ex reliquo ſequit̃ qa robora putrida ſunt:iõ pallent. Nõ ſic metuunt nuĩa .i.ſicut arbores illas:non uſque adeo inquit imagines deorum iamdudum templis dedicatæ plus timoris afferunt q̃ aſpera arborum facies. Vulgatis:celebratis iampridem. Tantum terroribus addit:hoc ipſum magis timent:quia neſciunt quem deum timeant. Tantum:ſcilicet non noſce deos. Addit terroribus: ideſt multos timere facit: quia ignorant quis loco præſit deus. Iam fama fe.iam fama uulgata erat inquitq; auditi ſunt mugitus ex cauernis terræ erũpentes:& taxos arbores:nũc quidẽ cadere:nunc iterum reſurgere.Ferebat:dicebat. Cauernas qa concuſſa terra ex cauernis mugitus quaſi erumpere uidebatur.

Vincitur una mora quãtũ ẽ qđ fata tenẽtur
Quodq; uirũ toti:properãs imponere mũdo
Hos perdit fortuna dies:tũc omnia late
Procũbunt nemora:& ſpoliant̃ robore ſyluæ.
Vt cũ terra leuis mediam uirgultaq; molem
Suſpendant:ſtructa laterũ compage ligatam
Arctet humũ preſſus ne cedat turribꝰ agger
Lucus erat longo nunq̃ uiolatus ab æuo
Obſcurũ cingens connexis aera ramis.
Et gelidas altæ ſummotis ſolibus umbras
Hunc non ruricolæ panes:nemorũq; potẽtes
Siluani nymphæq; tenent:ſed barbara ritu
Sacra deum ſtructæ diris altaribus aræ:
Omniſq; humanis luſtrata cruoribus arbos
Siqua fidem meruit ſuperos mirata uetuſtas
Illis & uolucres metuunt inſiſtere ramis:
Et luſtris recubare feræ:nec uentus in illas
Incubuit ſyluas:excuſſaq; nubibus atris
Fulgura non ullis frondẽ præbentibus auris.
Arboribꝰ ſuus honor ineſt:tũc pluria nigris
Fõtibꝰ unda cadit:ſimulacraq; mœſta deorũ
Arte carent cæſiſq; extant informia truncis.
Ipſe ſitus:putridæq; facit iam robore pallor
Attonitos:non uulgatis ſacra figuris
Numina ſic metuunt:tantũ terroribus addit
Quos timeãt nõ noſce deos:iã fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas.
Et procumbentes iterũ conſurgere taxos.

Taxos ꝓcūbentes:quia cadebāt deīde reſurgebāt. Et.ſ.fama erat ardere ſyluā:neq̧ tamen comburi: q̧ ignis deorū facit ut ardere aliquid uideat̃:nec tamē cōburitur:ſicut Virgilius dicit de tullo in cuius uerticē ignis erat:tamē de hiſtoria ſumptū ē:q̧.ſ.in domo Tarquinii priſci puer Seruius tullus d̄ ſerua natus erat: qui nutriebat̃ in domo regia:ī cuius capitis uertice ſtatī flāma ſupuenit:ut crines eius ardere uiderētur:tamē inoxia illa flāma fuit puero tullo. Nō ardentis:ut ardere uideret̃ nec cōbureretur. Roboraque: fama ferebat dracōes eē qui cōplecterētur arbores:deīde ſubito cōfluere. Nō illū:nō audēt hoīes uenerari adeo illos:qa nō audēt cominus acceder̃: ſed ꝓcul abſiſtūt. Deis:quia totū illū muneribꝫ reliquūt.

Et non ardentis fulgure incendia ſyluæ
Roboraq̧ amplexos circūfluxiſſe dracones.
Non illum cultu populi propiore frequētant:
Sed ceſſere deis:medio cū phœbus in axe eſt
Aut cœlū nox atra tenet pauet ipſe ſacerdos
Acceſſus dominūque timet deprēdere luci.
Hanc iubet immiſſo ſyluā ꝓcumbere ferro.
Nam uicina operi:belloque intacta priore
Inter nudatos ſtabat denſiſſima montes
Sed fortes tremuere manus motiq̧ uerenda
Maieſtate loci.ſi robora ſacra ferirent
In ſua credebant redituras mēbra ſecures.
Implicitas magno cæſar terrore cohortes
Vt uidit primus raptā uibrare bipennem
Auſus.& æthercam ferro ꝓſcindere quærcū
Et fatur merſo uiolata in robore ferro:
Iam ne quis ueſtrū dubitet ſubuertere ſyluā
Credite me feciſſe nefas:tūc paruit omnis
Imperiis:non ſublata ſecura pauore
Turba ſed expenſa ſuperorū & cæſaris ira
Procūbunt orni nodoſa impellitur ilex
Syluaq̧ dodones & fluctibus aptior alnus:
Et non plebeos luctus teſtata cupreſſus.
Tunc primū poſuere comas & frōde carētes
Admiſere diem propulſatq̧ robore denſo

Pauet ipē ſacerdos:īmo ipſe ſacerdos:cuius curæ lucus ille demādatus erat:nō audebat ꝓpius accedere. Cū phœbus in axē:nec medio die nec media nocte audet ire. Medio axe.i.meridie. Laruas .i.imagies & ſpēs ſpūs & eaꝝ umbræ ī terras ueniētes hōibus plerūq̧ nocere:ita & media nocte:dicūt umbras errar̃.i.manes:iō dicit ſacerdotē timer̃:cui demādata erat luci cura in ipō meridie. Aut cælū axe medio. Ea rō ē qa dicunt Aſtrologi & p̄cipue Romāi ita tenent a media nocte diē incipere:& in mediū diē finiri: rurſus a medio die uſq̧ ad mediā noctē tenere noctē. Do.luci.i.ipſū deū in cuius tutela lucus erat. Timet:quia dubitat ne ipſi deo occurreret. Hāc iubet:cā cur luci huius religionē tā late deſcripſerit poeta:hæc ē ut oſtēdat in cæſare cōtēptū deoꝝ:unde in ptes Pom.Lucanus ſe īclinare uidet̃:nūc dicit tā&ſi oēs gentes hūc lucū:utpote religiōe ductæ uenerarētur:& ipſi milites Cæ. horrerēt:tamē Cæſar d̄tracta e manibꝫ militū ſecuri prius arbores illas īcidere cœpit:ut exēplo eius milites moti idē facerēt:qd̄ ēt fecerūt. Nāq̧ uicina opi: q̄obrē iubet hāc ſyluā ꝓcūbere: qa accomodata erat munitiōi:quā circa urbē facere pabat. Inter nuda. alii quidē mōtes nudati erāt ſyluis & arboribꝫ: ſed ſola ſylua intacta erat & inuiolata. Bello prio. qa prioribus bellis ītacta fuerat. Nudatos:ſpoliatos arboribus. Sed fortes tre.manus militibꝫ quidē iuſſit incidere ſyluam Cæſar:ſed tamen militū manus q̄ fortiū non ſunt auſæ euertere ſyluam. Tremuere .ſ.incidere arbores. Motiq̧ uerenda.m.l. metuebāt ne ſi incidere cepiſſent arbores ab arboribus in ſua ipſorū corpa reſilirent ſecures. Implicitas magno:Cæſar de manibus militis rapuit ſecurim unā quāq̧ ex arboribꝫ illis procerā quercū incidere cepit:& cum immiſiſſet in arborē bipennes inquit timeat:ne quis ueſtrum cōtra religionem facere: hāc mihi culpam attribuite qui prius hoc nefas ſine terrore commiſerim. Cæſar effatur.ſ. hæc uerba o cōmilitones. Implicitas: īpeditas cohortes. Terrore:ne auderent īcidere arbores. Raptam:ablatā. Vibrare:mittere proſcindere. Aetthereā procerā. Miſſo:fixo.ſ.in lignum quærcus illius. Feciſſe nefas.i.culpam mihi tribuite. Nō ſublato pauore:quāuis uidiſſent milites Cæſarem bipenne incidere arborem illam:nondum tamen erant ſine metu. Non ſecura:nō ſine cura. Sed expenſa.i.librata ira deorum & Cæſaris quia hinc Cæſaris:inde deorum metuebant iram:ideo incerti erant quid facerent:tamē non ſine metu inciderunt ſyluam. Syluaq̧ dodones : ideſt quærcus.dodona dodonæ lati.dodone nes grece ſylua chaoniæ,fuit in epyro:quæ abundat quercubus:in cuius ramis columbæ inſidentes reſponſa dabant:ideo per excellentiā dixit:ſyluaque dodones. Aptior alnus.nam ex alno arbore fiunt tabulæ quibus naues ædificant̃. Cupræſſus luctus: quia cupreſſi arboris rami ſolebant apponi poſtibus ædium principum:in quibus aliquod funus erat:unde cupreſſus poſtibus affixa ſignum erat domum illam funeſtam eſſe:ideo affigebatur quia ſemel cæſa non repullulat:quemadmodū ſemel mortuus non reuiuiſcit. Cup̄ſſus.ſ.euellit̃ uel impellit̃. Luctus nō plebe.i.principū. Tunc primū:quia nūquā antea cæſa fuerant. Poſuere.pro depoſuere. Comas.i.folia. Admiſere diem.i.accepere lucē:cum antea den

ſitate arboꝝ lux eo penetrare nequiuerat. Propulſatq; robore denſo.ſ.quia arbores cadebāt aliæ ī alias: iō arbor arborē ſuſtinebat. Gemuere uidētes.nūc ꝓſeqtur:dicēs cū id galli uidiſſēt gemitū dedere: neq; .n. ſine dolore id intueri poterāt:ut quā ſyluam uenerati fuerāt:eam nūc euerti uiderēt oppidani Maſſilienſes:qui pro mœnibꝰ ſteterāt ut urbē ab oppugnatiōe hoſtiū defenderēt gauiſi ſunt:neque.n.dubitabāt futurū:quin deoꝝ numē læſum ſupplicia de hoſtibus ſumeret:ſed aliter inquit euenit atq; illi putauerūt nā nō oībus numina iraſcūtur:ſed miſeris tātum. Videntes.ſ.lucū illū & arbores illius ſyluæ religione patrū iamdudū ſeruatæ:euerti. Gemuere:gemitū dederunt. Exultat.læticiā agit & ſubdit cauſam cur lætabantur Maſſilienſes qa putabant a diis ſupplicia hoſtes exacturos. Seruat multos: ſed fefellerunt opinionē eoꝝ Ro.quia nō ſemp nocētes puniunt:ſed plerūq; ſeruāt. Tātū:tātūmodo. Miſeris:iā non miſer erat cæſar: ſed fœlix iō nullā deoꝝ irā ſentire potuit. Vtq; ſatis:poſtq̄ ſatis arborum uiſū ē inciſū:tamē ex oī agro plauſtra aduecta ſunt: quibꝰ arbores ueherent̄:& agricolæ doluerūt:ꝙ raptis iuuēcis ab aratro agros colere non poterāt. Ordo ē illi Cæſariani milites ferūt plauſtra quæſita ꝑ agros. Ferunt ipſas arbores. Vt:pro poſtq̄ uiſū eſt arbores eſſe cæſas:quæ ſufficerēt ad opus cōficiendum. Per agros ex oī agro. Fleuere annū agri qa ſolū ceſſabat.i.ſteriles erant agri: qa arari ſolū nequerat raptis iuuēcis. Soli.i.agri.ceſſanti ab aratro. Dux tamē.cæſar q̄uis occupatus eēt in obſidēda urbe maſſilienſiū:tamē poſtponer̄ uoluit bellū hiſpanū:qa obſidionē illā diuturni tpis fututā uidebat: iō demādauit militibꝰ ſuis oppugnationē urbis: & ipſe ī hiſpaniā ꝓfectus ē. Tamē q̄uis adeo ꝑſeuerāter Cæ. īſiſteret in ꝓpoſito oppugnādæ urbis. Martis hiberi.i.morā tracturi:qa uidebat obſidionē illā diuturni tpis futuram. Ad mœ.q̄ tā obſtinate defenderēt ab hoſtibꝰ. Extremaq; mū.i.ad extremitates mūdi:& declarat ꝙ dixit arces hiſpanas ē.n.epexegeſis. Extre.qa in occaſu poſita ē hiſpania. Iuſſit bella geri.ſ.de oppugnatiōe oppidi maſſiliæ ducibꝰ ſuis.ſ.ut terreſtre bellū gereret Trebo.Maritimum uero Decius Bru. Iuſſit.ſ.ducibꝰ ſuis.ſ.Trebonio & Decio ipſe uero Cæ. ꝓfectus ē in hiſpaniā. Stel.hi duces Trebo.& Decius. ſtatī executi ſūt iuſſa ducis: primū qdē īquit erigit̄ agger ī cœlū qūo ſignificat altitudinē aggeris ꝑ hypbolē:q ad cœlū uſq; erectus fuiſſet. Erigit̄.i.in altū tollit̄. Stel.axibꝰ:uſq; in cœlū:nā axis polus arcticus appellat̄. Accipit:agger quidē altiſſimus:& ſup aggerē duæ turres ſurgebāt:& erectæ ſunt. Aequātes mœ.i.quæ tantæ altitudinis erāt q̄tæ mœnia urbis:iō id fecerūt duces cæſariani:ut ex his turribꝰ tela in oppidanos īmittere poſſēt. Hæ.ſ.turres. Fixerūt terrā.n.r.i.humi nō ſūt fundatæ:ſed ſubiectis rotis quocūq; uellēt impelli facile poterāt. Repſere:ꝓ runt:quia nō ſunt fūdatæ terræ. Sed pıter lōgū.i.ī lōgitudinē ī lōgū ſpaciū & tractū uectæ ſūt ignorātibꝰ oppidanis cām. Cā latenti.i.occulta oppidanis. Repſere.ſ.tres oppidani:cū uiderēt turres moueri crediderūt terremotū eſſe. Iuuentus.ſ.Maſſilienſis:quæ corona circundederat mœnia:& parata erāt ad propugnationē patriæ credidit erūpere uentū. Onus.ſ.molis illius.ſ.turriū. Nutaret:cōcuteret̄.

Telluris inanes.c.s.cām oſtēdit terræmotus:nā phiſicū ē:phiſici qui latētes rerū cauſas inueſtigāt:dixerūt hāc cām eſſe terræmotus:ut quū uentus per cauernas īgreſſus fuerit uiſcera terræ:& cum exire uoluerit nō repto itinere:per qđ ingreſſus fuerat terrā īpulſu ſuo erūpit:& ita terremotū efficit. Erumpere.ſ.e terra. Inanes ſinus.i.gremiū uacuū terræ. Mirata muros ſtare:mirabātur ergo ꝙ mouerēt̄ turres:& ſua mœnia firma ſtarēt. Illinc tela:dicit ad quē effectū ædificata fuerīt tela.ſ.miſſa a Ro.ī arcē Maſſilienſiū: ſed maiore īpetu a maſſilienſibꝰ tela in Ro.torquebant̄:qa nō mœnibꝰ tantū:ſed etiam machinamentis ſaxa torquebant. Ferro: ideſt ferratis telis. Vis:impetus. Tenſo turbine:ideſt impetu ſumptum a uento impetuoſo:nam quibudā machinis tanto impetu tela mittuntur:ut cū corpora militū ꝑtrāſiſſent ſpaciū aliqđ ꝓcederēt. Rapta.i.raptī acta. Baliſtæ tēdunt̄ rotis:& ualide iuuenes rotas illas torquēt donec erectæ fuerint:ſuper imponuntur terræ rotæ:quæ ualidis manibus reuolutæ: deinde remittuntur.

Suſtinuit ſe ſylua cadens:gemuere uidentes
Galloꝝ populi:muris:ſed clauſa iuuentus
Exultat quis enim læſos impune putaret
Eſſe deos.ſeruat multos fortuna nocentes
Et tantum miſeris iraſci numina poſſunt.
Vtq; ſatis cæſi nemoris:quæſita per agros
Plauſtra ferunt:curuoque ſoli ceſſantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis
Dux tamē impatiens heſuri ad mœnia martis
Verſus ad hiſpanas acies extremaq; mundi
Iuſſit bella geri. ſtellatis axibus agger
Erigitur:geminaſq; æquantes mœnia turres
Accipit hæ nullo fixerunt robore terram.
Sed pariter longum cauſa repſere latenti
Cum tantum nutaret onus telluris inanes
Concuſſiſſe ſinus.querentē erumpere uētum
Creditur.& muros mirata eſt ſtare iuuentus
Illinc tela cadunt excelſas urbis in arces.
Sed maior graio romana in corpora ferro
Vis inerat.nec enim ſolis excuſſa lacertis
Lancea,ſed tenſo baliſtæ turbine rapta

Haud cōtēta latus.ſ.lancea:quia cū̃ unius militis latus tranſiuit nō cadit:ſed duoꝝ uel triū̃ militū̃ latera tranſit:tamen etiam ſpacium aliquod quo ulterius progreditur. Relicta morte:ideſt relictis duobus uel tribus militibus mortuis. Per arma:ideſt per armata corpora. Supereſt curſus:ideſt poſtq̃ uulnerauit hoſtes:progreditur adhuc telum. At ſaxum:torta quidem lancea magnam faciebat ſtragē in exercitu cæſaris:ſed ſaxa quæ mittebantur nō minorem cladem faciebāt. Excutitur:emittitur. Ictu:uerberis.ſ.baliſtæ. Adiuta uetuſtas:quod ſaxum prænimia uetuſtate abſciſſū̃ uentus impulerat de uertice montis:nam uetuſtas nimia corroſit ſaxum illud.

Haud unū̃ contenta littus tranſire quieſcit
Sed pandens perq; arma uiā̃:perq; oſſa relicta
Morte fugit.ſup eſt telo poſt uulnera curſus.
Ac ſaxū̃ quotiens ingenti uerberis ictu
Excutit̃. qualis rupes quam a uertice montis
Abſcidit impulſu uentorū̃ adiuta uetuſtas
Frangit cū̃cta ruens:nec tantū̃ corpora preſſa
Exanimat.totos cū̃ ſanguine diſſipat artus
Vt tamē̃ hoſtiles denſa teſtudine muros
Tecta ſubit uirtus:armiſque innexa priores
Arma ferū̃t:galeāque extēſus ꝓtegit umbo
Quæ prius ex longo nocuerū̃t miſſa receſſu
Iam poſt terga cadū̃t:nec grais flectere iactū̃
Haud facilis labor eſt:lōgiqua ad tela parati
Tormenti mutare modū̃.ſed pondere ſolo
Contenti nudis euoluunt ſaxa lacertis.
Dū̃ fuit armorū̃ ſeries ut grandine tecta
Innocua percuſſa ſonant ſic omnia tela
Reſpuit.at poſtq̃ uirtus incenſa uirorū̃
Perpetuam cratem defeſſo milite rupit:
Singula continuis ceſſerū̃t ictibꝫ arma.
Tū̃c adoperta leui procedit uinea terra
Sub cuius pluteis & tecta fronte latentes

Cuncta:ſcilicet obſtantia & occurrentia. Nec tā̃tū̃:nec ſatis eſt ſaxū̃ corpora oppreſſiſſe: niſi ēt oſſa ſimul cum ſanguine diſſipet & diſcutiat. Nec tā̃tū̃ exanimat.i.corpora oppreſſa interficit. Vt tamē̃ hoſtiles: nū̃c dicit quod remediū̃ adhibuerunt Romani aduerſus turbinē̃ tormentoꝝ quæ mittebant̃ ab hoſtibus:dicit illos feciſſe teſtudinē̃:eſt ā̃t teſtudo ſcuta cū̃ ſcutis innexa: quæ capitibus ſuper imponū̃tur:ad ſimilitudinē̃ animalis: qua animal teſtudo tectū̃ ē:his tegebantur milites ut mœnibus innocui ſuccederent:deinde cum ſucceſſiſſent tela nocere non poterā̃t:niſi eminus miſſa fuerint ſuccedentibus igitur Romanis ad mœnia Maſſilienſes tela longius mittebant:& milites cæſarianos ꝑtingere non poterant. Tamen:q̃uis tā̃ta ſtrages fieret in exercitu Cæſariano. Virtus tecta.ſ. teſtudīe. Teſtudine ſcutorum. Armiſq; innexa. teſtudinis diffinitio:quid eſt teſtudo nihil aliud q̃ ſcuta ſcutis innexa. Arma dicunt̃ q; armos tegant. Vbi: pro poſtq̃. Vmbo extenſus:declarat quid dixit arma innexa armis:ne alia arma intelligamus q̃ ſcutum. Vmbo:ē ſcuti umbilicus.i.tumor. Quæ prius ex longo:quia niſi ſpacium interpoſitum fuerit inter tela quæ torquebantur:ad quod tela perueniunt: nihil nocere poterunt: ergo iam poſt terga cadunt

Nec grais quia occurrebat illud:quod non flectebant tela maſſilienſes in ipſos Romanos qui ſucceſſerant mœnibus:dicit non poterant: quia tormenta tā̃ grauia ſunt:ubi ſemel poſita ſunt ut non facile poſſint torqueri:nec iaci:ordo eſt haud facilis labor eſt mutare modum tormenti parati ad bella lōginqua:nec is facilis labor eſt grais .i. Maſſilienſibꝫ flectere iactum. Haud facilis labor:quia fundantur mœnibus tormenta. Miſſa.ſ.in Romanos. Parati tor.paratum quidem erat tormentum lōgius tela mittere:non autem uulnerare paratum erat.Sed pon.poſtq̃ maſſilienſes tormentis non ualuerunt cōuoluere tela mœnibus ſaxa euoluere ceperunt in Romanos. Contenti: ſcilicet Maſſilienſes. Solo pondere:quia adeo ponderoſa illa ſaxa erant:ut ſine impulſu tormentorum ingentem ſtragem facere poſſent

Dum fuit armorum ſeries: &c. Nunc dicit dum ſcutorum connexio ſtetit:tela omnia innocua diſceſſerunt:non aliter q̃ grando tecta percutere ſolet. Armorum ſeries: ideſt teſtudo illa & cōnexio ſcutorū̃ Vt ſicut. Innocua grandine: ideſt non nocenti : quia grando tecta percutit ſed percuſſis tectis nihil nocet. At poſtq̃:ſed ubi ciues Maſſilienſes qui mœnia defendebant grauitate ſaxorum & generis omnium telis teſtudinem ſoluerunt:tunc uulnerare ceperunt:quia antea tecti fuerunt. Defeſſo milite: quia ſub armis illis & ſcutis tecti ſtantes milite defeſſi ſunt:ut diutius ſuſtinere non poſſent : cum tela grauius mitterentur: Perpetuam : ideſt continuam. Cratem : appellauit teſtudinem. Singula: ſeparata. & diſſoluta abiiciebantur:cum antea coniuncta tela contendebant. Ictibus:oppidanorum tunc adoperta:diſcuſſa crate. Succeſſit uinea: eſt autem uinea dicta a ſimilitudine uineæ : quæ ab agricolis ab una parte tenditur:& ſub hac uinea tecti milites ad mœnia proceſſerunt:& poſito ariete mœnia concutere tentant. Terra leui : non ualde craſſa. Procedit ad mœnia. Pluteis: pluteus proprie dicitur crates uelo corio tecta:plutei etiam dicuntur tabulæ:quibus aliquid ſeruatur:ſed proprie ſunt crates uelo corio tectæ ſub quibꝫ latētes milites opus faciebā̃t. Cuius uineæ quæ tecta erat cratibꝫ. Frōte:prima parte.

Moliri:pro demoliri.i.deſtruere fundamēta muri. Nūc aries:deſcribit āries quomodo machinis ſuſpendebatur:aries tigillum grauiſſimi ponderis eſt:in cuius extremitate erat caput arietis:& dictus ē aries a ſimilitudine animalis impetum facientis:qui huius eſt naturæ:ꝙ ſi quis minatur ei & manum obiecerit:ut illum incurrat ita &c. Fortior ictu.ſ.armis dolore. Suſpenſo:quia ſuſpēditur machinis & funibus. Incuſſus:a militibus. Soluere:pro diſſoluere. Compagem:iuncturam. Vnū ſubducere.ideſt ſaxo quod erat in fundo remoto poſtea ſtrauere cætera. Sed ſuper:ſed ipſis oppidanis: qui tela grauiſſima mittebant omne tegmē ceſſit:& diſſoluta ē uinea:ſicut & teſtudo:unde milites nudati tegmine in caſtra redire coacti ſunt. Super.i.deſup. Flāmis:quia flammas coniiciebant in uineā. Molis:ſaxi. Sudibus:Virgilius.Sudibus ue præuſtis. Cædunt clypeo exhauſto: expenſo labore fruſtra. Repetit:ideſt ſe recepit in caſtra. Summa uoti fuit:qa antea optabant & tātūmodo pro uoto habebant ut mœnibus ſe totos continerent : nūc audēt in hoſtem prorumpere. Nocturni.ſ. ipſi tēpore noctis. Armis coruſcis.i.ſplendentibus ſcutis:qđ eſt noctis homini attribuitur. Faces texere: nam faces ſub armis geſtabant quibus facibus oīa opera Romanorum incenderunt: Erumpit.ſ.e mœnibus. Nō haſta non tela conſueta Maſſilienſes geſtabant ſed flammas. Nō arcus: ſed telum flamma fuit. Incendia:tædas: quia igne in munitiōes Cæſaris iacto uētus ſpirare ceperat:cuius flāma incenſa ſunt fere omnia. Munimina.i. per romanā munitionem. Nec q̄uis:& tanta uis tædarum fuit:ut q̄uis uiridis materia eſſet:tamē igne ſtatī correpta fuit:ignis nō tardas uires agit: qui nō tarde cōburit. Luctetur contendit. Robore:ligno uiridi ponte ante cæſo. Tæda: quā ſub armis geſtauerant Maſſilienſes. Munimina:ideſt munitiōes cæſaris. Nigri fumi:quia uiridis materia: iō fumus exhalabat. Flexerunt:labefactæ ſunt. Putri.i.ſolubili Procubuit:agger uſtus cecidit: & maior apparuit q̄ ante cum erectus erat. Spes uictis:poſtq̄ uicti ſunt milites cæſariani oppugnatiōe terreſtri: ſpem omnē depoſuerunt poſſe mœnia oppugnare Spes telluris.i.ſpes pugnæ terreſtris: Placuitque: quādo terreſtris pugna nō proceſſerat ſtatuerūt tētare pugnā naualē. Nō robore pacto:dicit nō fuiſſe naues fabrefactas:ideſt artificioſe fabricatas:ꝑ tempore celeriter ſtruxerunt naues:ut robora ſicut cæſa erant nauibꝰ intexerūt. Vt tutela fulgens:qa non erat pictus in puppe nauis deus in cuius tutela eſſet:ut piſtrix:neptunus:cētaurus: quoqꝫ tutela illa nauis eſſet:nam ut teſtatur Virgilius naues denominabāt a tutela dei:qui ī illis pictus erat:ut paruo diſcrimine pictus centaurus. Picto:ſicut fieri ſolet. Et quare declarat rudis quia dicitur rudis arbor antequam elaboretur. Ergo rudis non elaborata. Conſeritur:paginatur ad naues appo.area quia non uidebatur nauis pondere ſuo moueri:ſed fixa planiciem oſtendebat:in qua milites tanquam in area ſtantes oppugnarent. Etiam turrigeram: Iam inquit prætoria nauis bruti præceſſerat. nam Brutus claſſis præfectus erat:Trebonius dux erat pedeſtris exercitus. Turrigeram:ideſt excelſā:ſignificauit illius prætoriam nauem. Fluctus.r.quia rhodanus fluuius eſt galliæ qui iuxta maſſyliam urbem decurrit:& mari thyrreno miſcetur. Stœchades: ſtœchades inſulæ tres ſunt digna quidem una ſatis amplitudine: ſed duæ præexiguæ:eas exercent Maſſilienſes ope ruſtico.inſulæ ſūt ſic dictæ ꝙ in ordinem ſunt poſitæ nam ſtichim græce per ordinem incedere ſignificat. Necnon:ſicuti ſumma ui claſſem reparauerant Romani: itidem Maſſilienſes effecerant qui non ſolum iuuenes: ſed ſenes & impuberes armarunt.

Moliri nūc ima parant:& uertere ferro
Mœnia nunc aries ſuſpenſo fortior ictu
Incuſſus denſi compagem ſoluere muri
Tentat:& impoſitis unū ſubducere ſaxis.
Sed ſup & flammis & magnæ fragmie molis
Et ſudibus crebris & aduſti roboris ictu
Percuſſæ cedunt crates fruſtraqꝫ labore
Exhauſto feſſus repetit tentoria miles
Summa fuit grais ſtarent ut mœnia uoti.
Vltro acies inferre parant armiſque coruſcis
Nocturni texere faces:audaxque iuuentus
Erumpit:non haſta uiris non letifer arcus
Telum flāma fuit.rapiēſque incendia uentus
Per romana tulit celeri munimina curſu.
Nec quāuis uiridi luctetur robore lentas
Ignis agit uires:tæda ſed raptus ab omni
Conſequitur nigri ſpacioſa uolumina fumi.
Nec ſolum ſyluas:ſed ſaxa ingentia ſoluit.
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes
Procubuit maiorque iacēs apparuit agger
Spes uictis telluris abit:placuitque profundo
Fortunā tentare mari non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas:
Sed rudis & qualis procūbit mōtibus arbor
Conſeritur ſtabilis naualibus area bellis.
Et iā turrigerā bruti comitata carinam
Venerat in fluctus rhodani de gurgite claſſis
Stechados arua tenēs necnō & graia iuuētus
Omne ſuū fatis uoluit comittere robur.

Grādæuos:magnæ ætatis. Ephœbis:impuberibus.nō ſolū claſſis quæ ī undis erāt uiros accepit:ſed ēt quæſitæ ſunt naues uetuſtæ & prioribꝰ bellis cōquaſſatæ & illas admiſerūt. Emeritas alnos: naues nimia uetuſtate dimiſſas.Trāſlatio a militibꝰ ſenioribus qui emeriti dicuntur:qui debita ſtipendia pegerūt. Naualibꝰ.i.de. Vt matutinos.hic poeta deſcribit:quō naues utrīq͂ inſtructæ fuerīt:& altera in alterā uehi cæpit:ex quo tūc clamor undiq͂ ſublatus eſt cū magno impetu cōcurrere cæperunt. Vt.i.poſtq͂. Phœbus ſpargens radios.poſtq͂ inq̄t oriēte ſole luxit.Matutinos:ideſt qui mane diē emittūt. Fregit radios qa radii percutientes undā frangunt. Liber aether.i. ſerenus erat. Poſito:pro depoſito borea:ſpēs pro genere. Auſtris tenentibus pacem:d̄clarat qa neq͂ a ſeptētrione:neq͂ a meridie uenti flabant. Seruatum bello.ut uideri poſſet ad id pacatū mare:ut inter ſe concluderent claſſes. Ab oī ſtatione:ſcilicet Romani a ſua Maſſilieſes a ſua:portus ubi ſemper naues tutæ permanēt.Statio uero locus eſt ubi naues ad tempus tempeſtate ſe recipiunt. Hinc:uidelicet a parte romana. Puppes Cæſaris.ſ. tolluntur:ideſt mouentur. Hinc:a parte Maſſilienſium. Paribus lacertis:quia eodem tēpore mouenť remiges cū naues impellunt: Paribus:ideſt pariter motis. Graio:græco:nam a ciuitate phocide græci phocenſes uenerunt:& in galliam tranſalpinam Maſſiliam condiderūt. Tonſis remis:tōſi remi dicuntur a tondēdo mari eo q͂ mare tōdeant. Tremuere:deſcribit motū nauis:quæ q̄ſi tremere uidetur:cū impellitur a remis. Crebra uerbera:ſcilicet remorum. Conuellunt:e portu cōmouent. Cornua:nunc dicit quō claſſē ſuam Romani inſtruxerunt.dicit.n.ualidiſſimis arboribus militū Romanorum firmata eſſe cornua aciei:ſiue terreſtris: ſiue maritīa pugna eēt: ſtruebāt enī acies in modum cornu ad ſimilitudinē lunæ nōdū plenæ. Rates cīxere:ab utroq͂. Cornua ro.claſſis.ſ.in medio poſita. Triremes:q̄ tres ordines remoꝶ hēnt. Quaſq͂ q̄ter.i.q̄triremes. Extructi remigis:ī ordine poſiti. Et plures pinus: ēt qnqueremes. Cīxere: circundedere:q̄obrē quia robur ē oppoſitū. Aperto:patēti. Oppoſitū.ſ.utrūq͂ cornibꝰ ut exciperet impetū hoſtilē:ſi qs alicūde īpetus fieret. Liburnæ:ſed in medio īmodū cornu liburnæ ualidæ naues poſitæ erant:iō dicit. Lunata claſſe:qa ī modū lunæ ſemiplenæ erāt. Recedūt.i.medio aciei ſinū faciūt:ſi.n. claſſis recta ſtetiſſet:cornua nō fuiſſent aciei:ſed cū dicat in utroq͂ cornu multas naues circūdatas fuiſſe a triremibꝰ:dicit in medio fuiſſe liburnas:Liburnæ āt ſunt naues a liburnis populis: q adiācēt adriatico mari.Vnū ergo ſequiť ex reliquo:quia retro cedūt:iō claſſē faciunt ī lunæ modū. Geminato ordīe:qa biremes erāt. Prætoria puppis:ſexiremis erat:unde gubernaculū ī terra uel in puppe prætoriū dicebatur: unde magiſtratus ille poterat imponere noīa tabernaculo:unde impatores qui reliquos dignitate antecedebāt p̄tores appellabanť q̄ſi p̄itores q͂ præirent. Puppis.in q̄ claſſis Bruti erat. Agiť:īpelliť. Verberibus ſenis.i.cū ſex ordinibꝰ remoꝶ. Molē:magnitudinē nauis. Sūmis remis.i.altis:qa ultimi remi & altiores ſūt & lōgiores. Vt tātū:nūc dicit quō cōcurrerint:nā utrinq͂ claſſis appropīquauit ſūmo impetu remoto:ut altera alterā collidere poſſet:Nūc clamor inq̄t emiſſus ē ingens utrinq͂:ut ēt ſuo clamore ſtrepitū remorū ac maris occuparēt. Tātū medii maris.i.tātū ſpaciū fuit ī medio utriuſq͂ claſſis. Quod:ſpaciū Semel uno īpetu remoꝶ. Premitur:occultať. Nec ullæ tubæ:non modo ſtrepitus remorū: ſed nec tubarū audiri poterat. Tunc cærula:tunc uero exorto clamore quāto maximo potuerunt: utrinq͂ naues īpulerint:ut roſtra roſtris colliderenť. Verrūt: trahunt. Cærula.ſ.maria:nā ceruleus color maris ē a græco dictum cæratos latine cornu ſignificat: quia cornu colorē habet mare. Atque in trāſtra cadūt. ſignificat tanto impetu cōcurriſſe:ut cum remos traherent:ſimul pectora pulſaret & ī tranſtra caderent.

Grādæuoſque ſenes mixtis armauit ephœbiſ
Accepit non ſola uiros quæ ſtabat in undis
Claſſis:& emeritas repetunt naualibus alnos
Vt matutinos ſpargēs ſup æquora phœbus
Fregit aquis radios:& liber nubibus æther
Et poſito borea paceque tenētibus auſtris
Seruatum bello iacuit mare:mouit ab omni
Quiſq͂s ſuā ſtatione ratē:paribuſq͂ lacertis
Cæſaris hinc puppes hic graio remige claſſis
Tollitur:impulſæ tonſis tremuere carinæ.
Crebraq͂ ſublimes cōuellūt uerbera puppes
Cornua romanæ claſſis ualidæq͂ triremes
Quaſq͂ quater ſurgēs extructi remigis ordo
Cōmouet:et plures q̄ mergūt æquora pinus
Multiplices cinxere rates:hoc robur aperto
Oppoſitū pelago:lunata claſſe recedunt
Ordine contentæ gemino creuiſſe liburnæ
Celſior at cunctis bruti pretoria puppis
Verberibus ſenis agitur: moleq͂ profundo
Inuehit:et ſummis longe petit æquora remis.
Vt tantū medii fuerat maris utraq͂ claſſis
Quod ſemel excuſſis poſſet trāſcurrere tōſis
Innumeræ uaſto miſcenť ī æthere uoces
Remoꝶq͂ ſonus premitur clamore:nec ullæ
Audiri potuere tubæ:tunc cærula uerrunt
Atq͂ inſtrata cadunt: & remis pectore pulſāt.

Vt primũ ro.poſtq̃ roſtra roſtris ĩpulſa ſunt ĩpetu ſuo regreſſa ſunt. Rediere: quia recupatæ naues re troceſſerũt. Aera tex.tãtus teloꝝ numerus fuit:ut q̃ſi nubes ſolẽ tegerẽt. Põtũ uacuũ.ſ.nauibꝰ:ſed telis tectus erat. Iã deductis pro.ſ.utrinꝗ.i.in diuerſas ptes ductis id faciebãt:ne aut ipſi circũuenirẽt ab hoſtibꝰ:aut ipſi hoſtes circũuenirẽt. Diuerſæꝗ ra.qa maſſilienſes a ro.& ecõuerſo recepti ſũt. Laxa.cla.ſ.cornu. Vt quotiẽs:p ſimilitudinẽ oſtẽdit qũo ĩter ſe naues cõmixtæ fuerãt:quẽadmodũ ĩquit ſæpe euenit:ꝗ diuerſis flãtibus uẽtis fluctus maris ĩpellit:aut repellit a uẽtis ĩter ſe certãtibꝰ eodẽ mõ ĩpellebantur & rpellebãt aliæ naues ab aliis. Ordo ẽ:ſic æquor repellit. Aeſtus:fluctus maris. Zephyrus:ab occidẽte. Eurus ab oriẽte ſpirat:iõ cõtrarii ſũt. Abeunt fluctus:unde recedũt ĩpulſæ ab alio uẽto. Tractus:ſpacia. Sulca.gur.rate qa ĩ ſulci modũ nauis mare diuidit cũ ĩpellit. Tulit.ſ.in claſſẽ redit maſſiliẽſiũ. Hoc æquor rppulit:qa æquor ĩpulſũ a maſſilienſibꝰ reppulit ad Ro. Sed graiis:ſed diuerſæ erãt naues hoſtiũ:qa maſſilienſes hẽbãt naues leues & agiles:& quocũꝗ uellẽt ĩpellerent eas. At uero ro.naues hẽbãt:q̃ rudes ædificatæ fuerant:quia paulo ante in ſyluis cæſæ arbores fuerant. Pinus habiles.i.naues pineæ:poſuit materiã pro forma. Laceſſere.i.apte ad laceſſẽdã pugnã hoſtiũ. Tẽtare fu.qa cũ paſſent Ro.claſſẽ:& q̃cũꝗ excurrere cæpiſſet:ubi ſe nõ poſſe reſiſtere maſſiliẽſes intelligerẽt ſtatĩ rfugebãt. Curſũ:nauis ſi põderoſa fuerit:nõ facile flecti põt ĩ gyrũ:ſed nauis agilis:ſi ĩ medio curſu fuerit facile cõuertit. Gyro.i.circũuolutiõe. Nec tarde:ĩmo cito:qa ſimulac cum pſſiſſet gũbnator clauũ:uel deſtrorſũ:uel ſiniſtrorſũ ſtatĩ ſentiebãt. Flecti.ĩpas. Certior:firmior. Præbet:ad pbẽdã. Carinã ſta.qa naues ro.graues erant:iõ ſtabiles. Bellãtibus uſũ:qa de maiore re nõ aliter pugnabãt q̃ ſi in terra fixa & ĩ cõtinenti fuiſſẽt. Tũc in ſigni.Maſſilienſiũ igit naues agiles ad pugnã eẽ dixit:& ideo naues ro.facile inuadebãt:Brutus igit in prætoria naui reſidentẽ magiſtrũ alloquẽs:& pateris ĩquit hoſtes artibꝰ ſuis:ut nos includãt & mare in ptãte ſua teneãt? quid nõ opponis nauẽ noſtrã hoſtiũ nauibus?ut illas excipiãt & exceptas profũdo mari immergãt. Signifera:ptoria. Profũdo.i.pro mari. Artibꝰ:quia nos artibꝰ pelagi includũt. Quacũꝗ uelint.i.quæ diſcurrãt. Cõſere manũ.i.pugnã miſce. Medias cari.ſ.naues:nã naues q̃uis mediæ ſint tamẽ ualidæ excipiẽt hoſtiũ nauiũ roſtra. Oppone carinas: ideſt tranſuerſas naues oppone illis maſſilienſiũ. Tũc quoꝗ: tũc ubi naues oppoſitæ ſunt e tranſuerſo naues maſſilienſium adẽpta ludẽdi occaſione fũdatæ ſũt:qa unda.Ro.nauiũ ſuſtinere robora pcutiebat:qa nõ poterãt uĩ Ro.nauiũ ſuſtinere in ſeipas redeũtes mergebãt. Percuſſa:dũ pcutiũt pcutiunt. Cohæſit:qa fugere nõ poterat. At alias:deĩde nauibꝰ ſuis manus ferreas in naues hoſtiũ piiciebãt:quæ cathenis alligatæ & manicis maſſiliẽſiũ naues retinebant:ut q̃ſi in terra continẽti ſiſterent. Manicæ:uĩcula manuũ: Cathenæ: qbus manicæ ligatæ erant. Seꝗ te.re.cum remis ne poſſent ſe in aliquã partẽ trahi. Stetit æquore bellum: firmatũ eſt tanq̃ ſi nõ in mari:ſed terra pugnaret. Iã nõ iõ quia cõſtiterãt naues nõ hoſtes tela emittebãt a longe:ſed cominus gladiis pugnabãt. Excuſſis:uibratis. Stat:ſtabilis manet. Pronus:obliquus in inferẽdo ictus aduerſos. Obducti:circũdati:qa maris uortices & fluctus uidebãt ſãguĩe obducti. Et q̃s: dicit tot iã cadauera cediſſe puppibꝰ ꝗ nõ ſinebãt naues cõiũgi:q̃uis cathenis retinerent. Cõſerta cad. ĩter duas

Vt primũ roſtris crepuerunt obuia roſtra
In puppim rediere rates:emiſſaque tela
Aera texerũt:uacuũque cadẽtia pontum
Et iam diductis extẽdunt cornua proris
Diuerſæque rates laxata claſſe receptæ.
Vt quotiens æſtus zephyris euriſꝗ repugnat
Huc abeũt fluctus illuc mare:ſic ubi puppes
Sulcato uarios duxerũt gurgite tractus
Quod tulit illa ratis remis hoc rettulit æquor
Sed graiis habiles pugnãꝗ capeſſere pinus
Et tentare fugam:nec longo frangere gyro
Curſum nec tarde flectenti cedere clauo.
At romana ratis ſtabilẽ prebere carinam
Certior:& ſimilẽ terræ bellantibus uſum.
Tunc in ſignifera reſidenti puppe magiſtro
Brutus ait:pateris ne acies errare profundo?
Artibus & certas pelagi?iã conſere bellum.
Phocaicis medias roſtris oppone carinas.
Paruit obliquas:& prebuit hoſtibus alnos.
Tũc quæcunꝗ ratis tentauit robora bruti:
Ictu uicta ſuo:percuſſa & cæpta cohæſit.
Aſt alias manicæꝗ ligant tereteſꝗ cathenæ:
Seꝗ tenet remis.tecto ſtetit æquore bellum
Iam uero excuſſis torquetur tela lacertis.
Nec longinqua cadũt iaculato uulnera ferro.
Miſcenturꝗ manus:nauali plurima bello
Enſis agit ſtatꝗ quiſꝗ ſuæ de robore puppis
Pronus in aduerſos ictus:multique pempti
In ratibꝰ cecidere ſuis:cruor altus in undis
Spumat & obducti cõcreto ſanguie fluctus
Et quas immiſi traxerunt uincula ferri.
Has prohibẽt iungi cõſerta cadauera puppes
Semianimes alii uaſtum ſubiere profundum

naues iuncta. Hauſerūt pōtū.i.biberūt maris undā ſuo ſanguine pmixtā. Hi luctātē:alii dū natarent: & reſiſtētē aīam remitterēt:ſubito ruina nauiū in eos euerſa obruebantur. Trahētes.trahere ē cū laborē reſpirare. Luctātē:quia aīa cū morte certabat:ne exiret. Irrita tela:& tela q̄ pro ictu uana erant:cadentia ipſo ictu uulnerabāt:quia tot erāt cadauera in mari natātia:ut uana cadere nō poſſēt. Exceptū a corpe natantis. Inuenit uul. nā uulnus quod inuenerāt in nauibꝫ inuenit in mari. Phocaicis Ro. poſt generalē pugnā:ad ſpecialē Luca.deſcēdit dicēs qūo ſinguli pugnabāt:& loquiť de rate una Ro.quā circūdederant

Hauſeruntque ſuo permixtū ſanguine pōtū:
Hi luctantē animā lenta cū morte trahentes
Fractarum ſubita ratium periere ruina.
Irrita tela ſuas peragūt in gurgite cædes
Et quodcūqꝫ cadit fruſtrato pondere ferrum
Exceptū mediis inuenit uulnus in undis
Phocaicis romana ratis uallata carinis
Robore diducto dextrū leuumque tuetur
Aequo marte latus.cuius dū pugnat ab alta
Puppe tagus:graiūqꝫ audax apluſtre retētat
Terga ſimul pariter miſſit & pectora teli
Tranſigitur medio cōcurrit pectore ferrum:
Et ſtetit incertus flueret quo uulnere ſanguis
Dōec utraſqꝫ ſimul largꝫ cruor expulit haſtas
Diuiſitque aīam:ſparſitqꝫ ī uulnere letum.
Dirigit huc puppē miſeri quoqꝫ dextra telōis.
Q ua nullā melius pelago turbāte carinæ
Audiuere manū::nec lux ē notior ulli
Craſtina ſeu phœbū uideat ſeu cornua lunæ:
Semper uenturis cōponere carbaſa uentis
Hic latiæ roſtro cōpagem ruperat alni
Pila ſed in mediū uenere tremētia pectus
Auertitque ratē morientis dextra magiſtri.
Dū cupit in ſociā gyareus erūpere puppem
Excipit immiſū ſuſpenſa per ilia ferrum:
Affixusque rati telo retinēte pependit.
Stant gemini fratres fœcūdæ gloria matris
Q uos eadem uariis genuerūt uiſcera fatis

Maſſilienſes. Robore deducto:dicit Ro.nauē circūdatā fuiſſe a maſſilienſiū nauibꝫ illius milites bifariā diuiſi defendebāt utrūqꝫ latus: ſed dexterū & ſiniſtrū in medio erāt. Tagus: q pugnabat a tergo tela mittebanť:& eodē tpe pectus & tergū pcuſſū. & ita duoꝝ telorū ictibꝫ uulueratus ē utrinqꝫ:perfoſſus Tagus ī dubio erat in quā ptē caderet ſāguis tādē emiſſus ſanguis loca uulneris docuit. Robore dedu.i.militibꝫ robur poſuit ꝑ militibꝫ fortibꝫ Dextrū leuū:qa bifariā diuiſi erāt:ps dextrū: ps ſiniſtrū latus defēdebāt cōtra maſſiliēſes. Aequo marte:quia quot erant ī uno latere:tot in altero. Cuius nauis ro. Tagus:ro.miles. Graiū apluſtre.i. gubernaculū græce nauis manibꝫ cepit. Pariter īcertus:an pectore:an a tergo ſanguis erūperet. Largus:abundans. Expulit haſtas.ſ.uis ſāguinis. Diuiſitqꝫ aīam.ſ.in duas ptes: qa ſanguis dr̄ eſſe ſedes aīæ. Dirigit huc pup.ad hāc nauē ubi Tagus uulneratus ceciderat exanimis telon puenit:hic erat pitiſſimus nauigādi:ut nullus magis tēpora tēpeſtatis & ſerenitatis futuræ cognoſceret. Huc:ad nauē Tagi. Miſeri:iā uno uerbo habitū fortunæ rei ſignificauit.ſ.ipſū piturū eē. Melius q̄ iſtius Tagi:quia quo uellet gubernacula uertebat. Turbāte:dū turbareť:pticipiū ꝑ pticipio.i.turbato. Nec lux ē notior:nemo erat nauita:q magis cognoſceret futurā ſerenitatē aut tēpeſtatē: Seu phœ.i. a ſignis ſolis cognoſcebat:& quando incipiēt ſigna ſolis & lunæ Lux craſtina.i.q̄litas tēporis futuri. Cōponeř car. uētis.i.pare uela uētis: ſiue ſecūdis: ſiue aduerſis. Hic latiæ:nūc pgit de tolone: is inquit telon roſtro nauē ro.infregerat : & eā ictu diſſoluerat:ſed telū infixū ad pectus ē:& cū fugere uellet: moriens nauem in ptē aliam uoluit. Latiæ alni.i.nauis ro. arborē ꝑ materia poſuit. Pila:ſed cū iā uictor exultaret ecce telum immiſū pectus illius tranſiliuit. Pila: tela Ro. Tremētia:uibrātia. Auertit nauē:qa accepto uulnere nauē auertit iā moriēs telon. Dū cupit in ſociā:Alter Gyraeus in nauē Telonis trāſire uoluit ſed dū toto corpore rectus ī illa naui ſtaret: ecce telū immiſſū ilia eius trāſfixit. Gyareus ꝓpriū nomen Maſſilienſis. Cupit:quare ipſe primus cupit erūpere:quia regebat nauem: Suſpenſa:quia toto corpore rectus erat. Affixus:ſcilicet rati. Pependit ex rate. Stāt gemini fratres:nūc deſcribit pugnā duorum gemellorum:qui adeo inter ſe ſimiles erant: ut a parentibus nō diſcernerentur:ſed alrerum Ro.miles occidit:alter relictus ſemp parentibus amiſſi fratris memoriam reprenſentabat:ſed quomodo perierit non ſine ſtrage Ro.patet:quia antequam periret Romanam nauem ſubmerſit. Sed miror qūo Lucanus q̄uis poeta ſit hiſtoriam peruertit: non enim græci nauē romanam īmerſerunt:immo ut eſt apud ualerium hic fuit miles cæſaris:ubi dicit ne.Acilium preteriret: qui cum miles decimæ legionis eſſet pro cæſaris partibus pugnauit & amiſſa dextra:quam in puppem Maſſilienſium iniecerat leuem manum ſubiecit:nec prius dimicare deſtitit q̄ captam nauem profūdo mari immergeret miles:ergo cæſaris fuit:ſed excuſari pōt Lucanus qa poeta: & quia ſtudioſus partiū Pompeii erat:ideo hācgloriā maſſilienſibꝫ tradidit. Variis fatis:ideſt fortunis:qa alterum morte amiſit:

Diſcernit mors ſæ.ui. qui adeo ſimillimi erãt:ut diſcerni nõ poſſet. Sublato er. quia uno tãtũmõ ſu
pſtite iã errare nõ poterant in diſcernẽdis frĩbus: Aeternis cãm la.ſed ſupſtes ille æternũ dolorẽ ſerua/
uit parẽtibꝫ. Quoꝝ alter.i.unus:nũc dicit qũo occiſus fuerit alter qũo ẽ auſus.ſ.mixtis remis ꝓ ĩmixtis:
Obliquo pect.expreſſit nauigãtis geſtũ. Ictus.Ro.militis. Hæſit.naui Ro. Viſu quia q̃ manu cõpræ/
henderat nauẽ ea amputata fortior facta ẽ. Diriguit.ſ.cõtractis neruis: Creuit in aduer. uir. ãputata
dextra:leua cõprehẽderat nauẽ:qa ĩpa ãputata ſe ſupiniecit quãta maxĩa ui potuit ĩ nauẽ romanã:nec pri
us dimicare deſtitit q̃ nauẽ illã ꝓfũdo ĩmergeret:ut
ante dictũ nõ Maſſilienſis fuit iſte:ſed Attilius deci
mæ legiõis p̃fectus ꝓ Cæ.pte pugnãs. De hoc Atti
lio ita inquit Plutar. Attilius ex cæſaris cõmilitoni/
bus nauali p̃lio apud Maſſiliã hoſtilẽ ĩgreſſus pupi
abſciſſa ei dexrra gladio: umbonẽ ſiniſtra retinuit:
eo uſq; uultibꝫ hoſtes obterens:ut ꝓſtratis oĩbꝫ na
uem uictor occupauerit. Creuit uirtus:qui maio
re iracundia cõtra hoſtes percitus eſt amiſſa manu.
Eſt.n.ira q̃ſi cos fortitudinis:nã ſicut cote ferrũ acu
itur:ita uirtus ira acuit̃:unde Achademici diſputã
tes multas hoĩbus cõmotiones datas: iracundiam
ipſam q̃ſi cotem fortitudinis eſſe dixerũt. Trun/
cus.i. amiſſam manũ quã truncũ dixit. Inſtaurat
renouat. Dextrã:quæ pẽdebat de naue hoſtili.
Lacerto:quia demiſſus ẽ gladius a Ro. qui lacertũ
ãputauit. Hæc:ſiniſtra manus. Quoq;:ſimiliter
Iã clypeo:& quãq̃ utraq; manu priuatus eſſet ille:
nihilominus ĩſtabat ut puppẽ ꝓderet hoſtilẽ. Cly
peo.ſ.amiſſa ſiniſtra q̃ tenet̃. Telis.ſ.amiſſa dextra
Non cõditus:ſed q̃q̃ priuatus eẽt utraq; manu:non
ꝓpterea a pugna defecit. Expoſitus: extra poſitus:
ut ſe obiiceret telis hoſtiũ. Arma:ſcutũ frĩs. Nudo
pect.oppoſito hoſtibꝫ. Cõfi.cuſpide:q̃uis telis ho
ſtiũ traſſixus eẽt:tamẽ pſtabat in ꝓpoſito ut nõ in
ultus caderet. Emerita morte tenet: pfecta quia
corpore ſpectabat tela:quæ mittebant̃ in alios: iõ a
morte ſuos corpore ſuo defendebat. Emerita:trãſ
latio a militibꝫ:q emeriti dicuntur:cum debita ſti/
pendia perſecerunt. Cum uulnere multo : poſtq̃
iam toto corpore cæſus ſtare non poterat diutius:
collegit uires ſanguine ſuo:& ſe ſaltu deiecit in na/
uem romanam:quæ cũ grauata eẽt cadauere:& ſã/
guine repleta: in latus pẽdere cepit & ſubmerſa eſt:
ſed peruertit hiſtoriam Lucanus:ut prius dictum:
Effugientem:expirantem. Laſſos: ſcilicet ſan/
guine effuſo. Contendit:intẽdit. Manebãt:& qui
cunque ſupererat. Defectis: ſcilicet hauſtis ſan/
guine. Solo pondere: quia manibus nocere non
poterat:ſaltem corpore nociturus erat. Strage ui
rum: nunc dicit merſit nauem. Accepit ictus ſcili/
cet fluctuum maris quia qua parte ĩſiluerat hic maſ
ſilienſis ea parte latus nauis ĩclinabat:& fluctus ma
ris accepit illum. Hauſit: accepit. Ruptis: ſcili/
cet nimio pondere. Ad ſummos foros: ad ſum/
ma tabulata nauium. Deſcendit in undas:modum nauis pereũtis & mergentis expoſuit:quia ſubmer/
ſa naui pontũ inuoluit ĩ uorticis modũ. Merſã:dũ mergit̃ carina. Diducta:ĩ duas ptes ſepata qa diuidũt̃
maria cũ aliqd mergit̃. Inq; locũ:ſed naui obruta mare occupauit locũ ſuũ. Fati.i.mortis. Varii fati:qa
deſcripſit uaria genera mortis. Ferrea dũ pup.dixit uaria fuiſſe genera mortis.nũc ẽt deſcrbit q̃ de nouo
ſupuenere:& quo alii genere mortis pierũt:& unius caſũ deſcribit:q ĩ undas maris p̃ceps caſurus eẽt:cru/
ribꝫ retentus ẽ a ſuis:ſed cum ab altera pte diſtrahitur medius crepuit: & ſanguis aĩa ſimul oĩs effuſus eſt.

Diſcernit mors ſæua uiros:unũq; relictum
Agnorunt miſeri ſublato errore parentes
Aeternis cãm lachrymis:tenet ille dolorẽ
Semper & amiſſũ fratrẽ lugentibus offert
Quorũ alter mixtis obliquo pectine remis
Auſus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manum:ſed eã grauis inſuper ictus
Amputant.illa tamẽ niſu quẽ prẽderat hæſit
Diriguitq; tenens ſtrictis immortua neruis
Creuit in aduerſis uirtus.plus nobilis iræ
Truncus habet:fortiſq; inſtaurat prælia læua
Rapturuſq; ſuã ꝓcumbit in æquore dextrã
Hæc quoq; cũ toto manus ẽ abſciſſa lacerto
Iam clypeo teliſq; carens nõ conditus ima
Puppe:ſed expoſitus fraternaq; pectore nudo
Arma tegens crebra cõfixus cuſpide perſtat
Telaq; multorũ læto caſura ſuorum
Et merita iam morte tenet:tũ uulnere multo
Effugientẽ animã laſſos collegit in artus
Mẽbraq; cõtendit toto quæcũque manebãt
Sanguine:& hoſtilẽ defectis robore mẽbris
Inſiluit ſolo nociturus pondere puppim.
Strage uirũ cumulata ratis:multoq; cruore
Plena per obliquũ crebros latus accipit ictus.
At poſtq̃ ruptis pelagus cõpagibus hauſit
Ad ſummos repleta foros:deſcẽdit in undas
Vicinum inuoluens contorto uertice põtum
Aequora deſcedunt merſa diducta carina
Inq; locũ puppis cecidit mare: multaq; põto
Præbuit illa dies uarii miracula fati.
Ferrea dũ puppi rapidos manus inſerit uncos

Ferrea: nam manicis ferreis:quibus aduerſas naues quaſi irretitas tenerẽt:ne e manibꝰ euaderẽt:cũ igit̃ manum ferreã inieciſſent:ut nauem compræhenderent:cõpræhenderunt Lycidam quendam:& manus cũ ẽtraherentur:hunc in undas traxiſſent:niſi ſocii cum cruribus retinuiſſent:dicit ergo ille trahunt:& illi retinent:medius dilapſus eſt:Ordo eſt. Manus ferrea:quæ ĩiecta erat nõ ut raperet Lycidã ſed compræhenderet nauem. Dum inſerit:dum iacitur ut puppem compræhendat. Merſus foret: quia ſocii illũ pedibus retinuerunt. Nec ſicut:nec ſanguis inquit effuſus ẽ:ſicut e uulnere a quo ſenſim egreditur: ſed uno eodemque tẽpore effuſus eſt. Lentus:tardus

Affixit licydam:merſus foret ille profundo
Sed ꝓhibent ſocii:ſuſpenſaqꝫ crura retentãt.
Sciditur auulſus: nec ſicut uulnere ſanguis
Emicuit lentus ruptis cadit undique uenis.
Diſcurſuſque aĩæ diuerſa in mẽbra meantis
Interceptus aquis:nullius uita perempti
Eſt tãta demiſſa uia: pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet q̃ uiſcera feruẽt
Hæſerunt ubi fata diu:luctataque multum
Hac cum parte uiri uix oĩa mẽbra tulerunt.
Dum nimium pugnax unius turba carinæ
Incũbit prono lateri: uacuamque reliquit
Qua caret hoſte ratẽ cõgeſto põdere puppis
Verſa caua texit pelagus. nautaſqꝫ carina
Brachia nec licuit uaſto iactare profundo:
Sed clauſo periere mari:tunc unica diri
Conſpecta eſt leti facies:cum forte natantem
Diuerſæ roſtris iuuenem fixere carinæ
Diſceſſit mediũ tam uaſtos pectus ad ictus.
Nec prohibere ualent obtritis oſſibus artus
Quo minus æra ſonent:eliſo uenire per ora
Eiectat ſaniem permixtus uiſcera ſanguis.
Poſtq̃ inhibẽt remis puppes ac roſtra recedũt
Deiectum in pelagus ꝑfoſo pectore corpus
Vulneribꝰ trãſmiſit aquas:ꝑs maxĩa turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis
Puppis ad auxiliũ ſociæ ſuccurrit:at illi

Sicut:tãquã a uulnere. Nullius uita:nullus unquã inquit mortuus eſt:qui tã lato meatu uitam aperiret: Tanta:tã lata. Pars ultima: pars inferior ab umblico mortua erat:ſed ſuperior ubi uitalia erãt: ut pulmo & cor:diu cum morte luctata eſt. Trũci:pro truncata. Vacuos artus: ideſt membra carentia uitalibus. Tradidit in lætũ: ideſt mortua ſunt ea parte qua. Pulmo tumidus:quia aerẽ reciprocum recipit & remittit:ſed cum aerem recipit inflatur:quia non remittitur. Feruent: ideſt palpitant circa præcordia. Hæſerunt: morata ſunt. Fata pro morte poſuit. Vix membra tulerunt:qa ægre omnia membra extincta ſunt:ubi uitalia erãt

Dum nimium:aliud genus mortis ſcribitur:non unius quidem ſed uniuerſorum qui in naue conſtiterant dum inquit una naue acrius pugnaẽ:& oẽs q in ea erant ad eã partẽ tantũmodo ſe receperũt ubi pugna erat: fecerunt ut cum intenti ad pugnam in uno latere nauis conſiſterẽt:uſque adeo nauem ab illo latere traxerunt:ut eam euerterent ut ipſi cũ naue obruerentur ea parte qua. Puppis uerſa: nam qui in naue erant latere ſiniſtro relicto in dextrum uenerũt:eo ꝙ latere dextro aduerſus hoſtes pugnabant. Dum nimium pugnæ:ſed intẽta ẽ. Lateri:ſcilicet unde pugnabant aduerſus hoſtes. Incũbitur:quia omnes ſe in eam partem conuerterunt: qua pugnabant. Caua:concaua:& caſus ablatiui: & in modum uaſis euerſa eſt. Brachia:quia tecti erant:ideo non potuerunt explicare ſe e naui ut nãtes euaderent. Clauſo mari.ſ.in naui:ideſt nõ patẽti. Tũc unica deide ſecutus ẽ caſus nouæ mortis unius iuuenis:q dum medio nataret pelago: forte duæ naues aduerſæ cõcurrerũt mediũ illum roſtris excurrẽtes corpus illius trãſfixerũt. Vnica:ſingulis roſtris:nam æratis roſtris ſunt naues quibꝰ pugna naualis committitur. Diſceſſit:id diuiſum eſt in medium. Ictus uaſtos.i.immẽſos cõcurrentium nauium. Nec artus:cum conſumptis oſſibus retinere potuerunt quo minus roſtra inter ſe colliderẽtur. Prohibere:ſcilicet curſu duarum ratium. Obtritis:contritis oſſibus. Sonat:reſonat. Aera.ſ. colliſa utriuſqꝫ roſtri. Viſcere:ideſt permixtis interioribus. Poſtquã inhibẽt remis puppes:ideſt poſtq̃ anachochim fecerunt:ideſt cum remiges in puppem contrahunt nauem:dicit ergo naues illæ colliſæ roſtris ſe in puppem receperunt:& cadauer illud medium in undas deiecerunt:& ſubmerſum eſt. Deiectum:ſcilicet cadens quod antea ſuſtentatum fuerat a roſtris. Vulneribus trãſmiſit aquas:quia uulnus adeo latum erat ut aqua per medium tranſiret. Pars maxima:alium mortis caſum deſcribit multorũ. Iuuenes multi e naui deiecti fuerunt:qui cum natantes ſpem ſalutis habebant:ſi a ſuis recepti eſſent:quoniam & ipſi Maſſilienſes erant. Itaque ad naues Maſſilienſium natantes tendebant:cum iam in eo eſſent ut manibus nauem appræhenderent:illæ ne nauem euerterent:manus ſimul cum lacertis obtruncarũt & corpora ipſa euerſa ſunt: Naufragia:quia quaſi nauibus periere. Turba: ſcilicet Maſſilienſium. Obluctata:cum diu contendiſſet cum morte qũo. Puppis ad auxiliũ.ſ.ut a ſocia naue recepti ſeruarẽt.

Robora:ſcilicet nauis. Altius:ideſt manus erigentes altius ut naues comprehenderent. Vlnis uetitis: quia uetabantur ne comprehenderent nauem. Peritura:quia ſine dubio ſi recepiſſent eos peritura erat. Impia:contra ſocios:quia maluerunt ſue ſaluti conſulere q̄ aliorum. Brachia linquentes:abſciſſis brachiis. Iamque omni diuerſa genera leti de eadem pugna deſcripſit: nunc autem dicit cum tela iam ferme omnia deeſſent remorum fragmina & nauium fuſis telis extorſerunt. Alius partem remi iaculabatur in hoſtem:alius gubernaculum a naue auulſum in hoſtem iaciebat. Iamque omni: furor oia arma inuenit. Fuſis telis: ideſt armis hyppalage eſt ſicut Virgilius. Arma tellurem facit: qui pro telo terra uelatur. Apluſtre: gubernaculum eſt nauis. Auulſaſque: quid dixi remos & apluſtria torquere:cum tranſtra nauium alius in alium con iiceret. Sedes: tranſtra nauium & ſedilia. Excuſſo: eiecto. Fregere quia frãgebant rates:ut fragmine earum uterentur pro telis in hoſtem. Sidentia peſſum.i.ſub pedibus ſtantia: unde peſſundo:ideſt ſub pedibus do: & peſſum : ideſt ſub pedibus ſum. Corpora: ſcilicet cæſorum. Spoliantque cadauera:cæſos telis ſpoliabant: & e corporibus eorum tela extracta emittebant in hoſtem: Inopes:carentes telo. Letale: letiferum: quod letale uulnus intulerat uulneribus ſuis. Et uulnera quomodo letale ſi uulnus attulerat poterant in hoſtem telum mittere:quia amoto telo ne ſanguis exiret læuã appoſuerunt & ſanguinē retinebant: ut interea ad iaculandum telum in hoſtem occuparentur. Oppreſſere: pro occulerunt. Validos dum: ut interim ſanguinem retinerent: quo poſſent uires ſuppetere ad uulnerandum hoſtem. Hoſtilem:quam hoſtis contra ſe torſerat. Nulla tamen plures: quãuis diuerſa genera leti ſuperius tractarentur:tamen nulla fuit mortis plurium cã: q̄ ea quæ cõtraria ē pelago.ſ.ignis. Lues:ſtrages. Diuerſa pelago.i.aquæ maris.i.ignis. Nã pīguibus qa faces habebãt pice illitas: q̄s incẽſas mittebãt in aduerſas naues unde uis tanta ignis erat: ut nõ ſolũ ſiccas naues corriperet:ſed fragmina nauiũ q̄ aquã imbiberant. Ignis affixus:ſcilicet eſt nauibus cum pinguibus tædis. Viuax:ſcilicet ignis : abdito in ipſis nauibus ſulphure: Faciles:qa ſiccæ:ergo faciles ad cõburẽdũ. Prebeř:ſcilicet igni. Pice: quia pice & cæra naues inſperſerunt: ut facile incenderentur. Nec flammas:nec unde inquit extinguere poterant flammam. Fragmenta uendicat: ideſt attrahit:nam ignis nauium fragmina quæ nattabant corripiebat & correpta conſumebat: Hic recipit fluctus:alii hauriebant aquam: ut extingueretur ignis:qui in naue erat. Hic ne mergatur: alii fragmine nauis inhærentes natabãt: quoquomodo poterant:& unuſquiſque timebat mortem : qua afficiebatur:nam alius igne: & alius ferro: alius aqua peribat. Flammas:quæ in naui erant. Aequore:unda. Hi:ideſt alii adhærebant incendiis. Mors una :ratio eam mortem qua aliquis mori ceperat timebat:ut qui ĩ igne mori ceperat ignem timebãt:&c.

Mille modos: ideſt numeros mortis. Nec ceſſat:illi etiam qui natabãt:non propterea pugnare deſtiterunt:ut ſi non pugnarent:ſaltem tela ſuſciperent collecta ex fluctibus. Virtus naufraga: uidelicet natantiũ. Legũt:pro eligũt tela ut ea ſubminiſtrẽt ſuis. Incertas errãtes in iaculãdo:qa natãtes cũ ſiniſtrorſũ uellẽt hoſtẽ ferire:aqua eos impellebat dextroſũ:ideo &c. Virg. Nec dextræ errãti deus affuit.i.dũ errat paſſiue ſtat:ut hic. Ictu languente:qa manus nutabat:ut ictũ non poſſet ualidũ inferre. Nunc rara daŕ: ſi non poterant ferro hoſtem occidere:ipſi inter ſe obruere certabant:ut ſe undis necarentur. Si:quia.

Robora cum uetitis prenſarẽt artius ulnis
Nutaretq; ratis populo peritura recepto
Impia turba ſuper medios ferit enſe lacertos.
Brachia linquentes graia pendentia puppe
A manibus cecidere ſuis:non amplius undæ
Suſtinuere graues in ſũmo gurgite truncos.
Iamq; omni fuſis nudato milite telis
Inuenit arma furor: remum contorſit ĩ hoſtẽ
Alter.hic tortũ ualidis apluſtre lacertis
Auulſaſq; rotat expulſo remige ſedes.
In pugnã fregere rates:ſidentia peſſum.
Corpora cæſa tenẽt. ſpoliãtq; cadauera ferro.
Multi inopes teli iaculum letale reuulſũ
Vulneribꝰ traxere ſuis:& uulnera læua
Oppreſſere manu ualidos dum præbeat ictus
Sanguis.& hoſtilẽ cum torſerit exeat haſtã.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades
Quam pelago diuerſa lues:nã pīguibꝰ ignis
Affixus tædis:& tecto ſulphure uiuax
Spargitur. at faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice nunc liquida rapuere incẽdia cæra
Nec flammas ſuperant ũdæ:ſparſiſq; p æquor
Iam ratibus fragmẽta ferus ſibi uẽdicat ignis
Hic recipit fluctus extĩguat ut æquoř flãmaſ
Hi ne mergantur tabulis ardentibꝰ hærent
Mille modos inter leti mors una timori eſt
Qua cœpe mori:nec ceſſat naufraga uirtus
Tela legunt deiecta mari: ratibuſq; miniſtrãt
Incertaſq; manus ictu languẽte per undas
Exercent:nũc rara datur ſi copia ferri

Vtunẽ pelago:ut inter ſe alius aliũ necet. Rara.i.ꝑna copia. Cõplectitur.ſ. ad opprimendũ hoſtem. Et implicitis:declarat quõ ſe cõplectuntur:qui dũ mergunt alios:ipſi ẽt mori nõ recuſabant: & dũ hoſtes necarent ipſi necabanẽ Subſidere:obruere. Membris:brachiis implicatis. Pugna fuit: ſed præcipuũ quẽdã deſcribit:qui peritiſſimus erat natandi:& retinẽdi ſpiritũ ſub aqua:qui cũ hoſtem ſub aqua obrutũ tenuiſſet:deinde emergebat:ut alium hoſtẽ necaret capite ꝑcuſſit nauis fundũ: ipſe ẽt tandẽ necatus ẽ. Vnus phoceus.ſ.Maſſilienſis: quia de phocide ciuitate græciæ uenerant. Eximius præclarus.

Vtuntur pelago: ſæuus cõplectitur hoſtem
Hoſtis:& ĩplicitis gaudent ſubſidere mẽbris
Mergentesque mori. pugna fuit unus in illa
Eximius phoceus animam ſeruare ſub undis
Scrutarique fretum ſi quid merſiſſet harenis
Et nimis affixos unci conuellere morſus
Adductũ quotiẽs non ſenſerat anchora finẽ
Hic ubi cupreſſum penitus deduxerat hoſtẽ
Victor:& ĩcolumis ſũmas remeabat ĩ ũdas.
Sed ſe per uacuos credit dum ſurgere fluctus
Puppibus occurit:tandẽq; ſub æquore mãſit.
Hi ſuper hoſtile iecere brachia remos
Et ratium tenuere fugam: non perdere letum
Maxima cura fuit:multus ſua uulnera pupi
Affixit moriens: & roſtris abſtulit ictus.
Stantem ſublimi tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excuſſæ balearis tortor habenæ
Glande petit ſolido fregit caua tẽpora plũbo.
Sedibus expulſi poſtquã cruor omnia rupit
Vincula ꝓrumpunt oculi ſtat lumine rapto
Attonitus: mortiſque illas putat eſſe tenebras.

Seruare:ad ſeruandã animã & ſpiritũ ſub aqua. Arenis:ita ſcrutabaẽ arenas: ut qđ ſubmerſũ erat ĩueniret ſub undis tanq̃ incontinenti terra. Quid: aliquid. Affixus unci:ſi forte anchora adeo ꝓfũdo eſſet infixa:& ab arenis trahi nõ poſſet:ipſe merſus in undis e fundo trahebat:& nauem e loco moueri faciebat. Morſus unci;ideſt anchoræ.Virgilius.Vnco non alligat anchora morſu. Adductum quotiens:cum finem traheret cui anchora appenſa & anchora tractum non ſentiebat. Hic ubi: hic adeo natandi peritus erat ut retinere ſpiritum facile ſub aqua poſſet: Penitus:interius & ĩfimo maris loco. Remeabat in.u. reuertebatur in ſuperficie maris. Victor:ſcilicet necato hoſte. Incolumis:quia nullum periculum ſenſit tandem. Occurit:ſcilicet capite. Surgere ſe:nota hanc locutionẽ:ideſt ſurſum erigere ſe:quia a ſurſũ & rego cõponitur. Per uacuos fluctus: ut ipſe credebat: nõ ꝙ uacui eſſent:immo erant nauibus tecti. Puppibus:fundo nauis: Sub æquore: ubi multos necauerat. Hi ſuper:ſuperius diuerſorum mortes declarauit:Nunc dicit de his qui necati fuerũt:ut manibus admotis remos caperent:& eos in unum impellerent:interiiſſeque non nullos dicit:qui ubi naues concurrere uidiſſẽt:ſe medios interpoſuiſſe corpore ſuo:ut nauem ſuorum ab hoſtili impetu defẽderent. Hi.i.alii necantes. Super:ho.ſup remos hoſtium iniecerunt manus:ut interimerẽt eos: ne nauem proderent. Non prodere letum:ideſt nõ fruſtra mori:niſi prius nocuiſſent hoſtibus: ille dr̃ prodere letum qui moriens nihil hoſti nocuerit. Moriẽs affixit: pro multi morientes affixerũt. Vir. Plurimus uolitãs pro plurimi uolitantes. Vulne[ra]:uidelicet ex his qui ſe medios interpoſuerũt roſtris concurrentium nauium. Abſtulit ictus:ſcilicet ſe in medium interponens. Stantem ſublimi:more ſuo poſt genus deſcendit ad ſpeciem. deſcribit nonnullos qui hoſtilibus ratibus nocere ſtudentes etiam nocuerunt. Hic ictum intulit mirandum. Nam Lygdamus quidam erat peritus fundæ glande etiam quencũque locum uoluiſſet facile percuciebat:hic ſpeculatus tyrrhenum quẽdam pugnantem egregie in ſumma prora:fundam ter & quater circum caput rotans dimiſit in tempora tyrrheni glãdem:ille fractis temporibus oculos amiſit:& tenebras illas credidit oculorum mortis eſſe: ſed paulo poſt intellexit uirium aliquid ſibi reſiduum eſſe tũc iuſſit ſuis:ut ſe in fronte nauis ponerent: pollicitus ſe recepturum tela hoſtium:& tela ipſa in manibus darent:& ſe pro tormento uterentur dicens:proiiciam tela in hoſtes: & interea aliquis noſtris manibus peribit:ego enim iam mortuus ſum:& ipſo uterentur tanquã baliſta aut tormento quæ ponitur in fronte nauis. Culmine proræ:ideſt in celſitudine nauis: Lygdamus: Maſſilienſis erat. Tyrrhenus:Romanus. Excluſſa glande:quia fundæ habenam ligatam habent:& ter ac quater circa caput rotantur. Baleares:inſulæ ſunt in oceano poſitæ ubi maximus fundæ uſus fuit: dicũẽ baleares a βαλλω:ideſt iaculor:& torqueo.Has ꝓpius ĩſulas adnauigans Metellus cognomẽto Balearicus.pelles nauium tectis prætendit ut aduerſus fundarum iactus tegmina eſſent:in his enim optimi funditores; ſunt a puerilibus hoc pacto ad fundas exercebantur annis ut alioquim ne panis quidẽ pueris exbibereẽ niſi fũda quicq̃ prius attigerẽt:& ut ſcribit Strabo:hoĩes ad ĩplorandã populi Ro.opẽ cõfugere coacti ſunt cũ arbores & domicilia ex ſubterraneis cuniculis euerterẽẽ. Plũbo:nã glãdibꝫ plũbeis utebãẽ. Solido:firmo. Vincula.i.neruos:qbꝫ oculi fixi ſũt. Prorũpũt:exeũt oculi ex uulneribꝫ. Stat:ſcie.ocu.

obſtupefactus erat neſciens quid id eſſet:credebat autem tenebras mortis eſſe. At poſtquam: ſed poſtquam in ſe rediit:& rediiſſe uires ſenſit aliud cogitauit. Tormenta: quéadmodum baliſta: & machina quibus tela torquentur in fronte nauium ponuntur ita & me ponite & fingite animis ueſtris me eſſe baliſtam:ſicq; tela imponite manibꝫ meis. Conſtare:cõſiſtere. Rectũ:ex oppoſito ad mittẽda tela. Egere:emitte:quare quia hoc cadauer ẽ defunctũ ex magna parte. Viuẽtis ferieř loco.q.d.latius ut nihil reliquũ uitæ ſit:& ſi ferieris:uiuẽtẽ aliũ ſeruabis. Caſus:ꝓſperi:uel aduerſi. Hoc:demonſtratiue. Cæca manu:pro ipſe cæcus quidẽ ẽ perſonæ rei attribuit: hyppallage eſt. Irrita:quia multos ex hoſtibꝫ uulnerauit. Excipit.h.nã uulnerauit nobilẽ Maſſilienſẽ nomine Argũ:ſcilicet ea parte qua. Deſcendit ilia uenter.uidelicet cum ad imas coſtas deſcendit. Adiuuitque: quia cecidit:et ſuo caſu iuuit telum nam cadens altius telum figit. Procũbẽs: quia cecidit uulneratus. Stabat diuerſa: Nunc caſum deſcribit miſerabilem:nam pater ĩ altera parte nauis ſtans ut uidit in telum procubuiſſe filium: accurit quoquomodo potuit:quia ſenior erat.& dũ properaret ſæpius ſtetit:& lapſus eſt antequam ad illũ perueniret.tandem peruenit:cunque ſuperincubuiſſet filio:tanto dolore conſecutus eſt: ut tenebræ oculis obortæ ſint:& iam filium cognoſcere nõ poterat:filius qui nondum mortuus erat attollẽs oculos:patrem ipſum inuitabat ad amplexum ſuum: & oculos claudendos pater nullo modo pati poterat ut filio ſuperſtes eſſet: ſed cupiebat ante filium mori. dixitq; ignoſce pr̄i tuo:qui nõ uult occupari amplexibus tuis:ſed confoſſo pectore mori properat:ut tua fata præueniat:hæc dicens ſe telo percuſit:quia nolebat filio ſuperſtes eſſe. Victæ carinæ: quia ferme uicti erant:qui in illa naui conſtiterant. Diuerſa.i.remota ab ea parte ubi filius ceciderat. Infœlix: amiſſo filio. Illi iuuentæ:qui cum iuuenis eſſet nulli Maſſilienſium uirtute cedebat armorum. Victum æuo:ſed nunc ſenectutem languidior factus erat & imbecillior. Victum:lapſum. Exemplum:quia occurebat illud ſi imbellis erat & ſenior ætate quid igitur militabat:dicit ut exemplo ſui concitaret iuuenes. Effœtus:exhauſtus. Carinæ: pater erat in prora:filius uulneratus fuit in puppe. Sæpe cadens:unum ex reliquo ſequitur: quia ſenior ipſe ſæpe cadebat ad filium properans. Trãſtra:ſedilia. Spirantes:uiuentes. Non lachrymæ cecidere:ſcilicet præ nimio dolore qui latentes lachrymas occludit. Riguit: obſtupefactus eſt. Diriguit: induruit. Diſtentis palmis: ideſt extenſis manibus. Nox ſubit: quia tenebræ ſunt oculis obortæ. Vaſtæ:ingentes. Obduxere: circunuenere oculos. Et miſerum cernens: dum intentis oculis cerneret filium obortis lachrymis non agnoſcebat illum quia ſenſim amittebat lumen oculorum. Cognoſcere:ſcilicet argum tenebris impedientibus oculos. Labens:nã pater nimio dolore deficiebat. Lãguẽtia:torpẽtia:qa moriebantur. Vox fauces ſoluta nulla proſequiť: ideo ĩtelligitur bis negatiua:ideſt fauces non ſolutas ꝓſequitur nulla uox:qui ſolui non poterant in uocem. Tacito uultu quia uidebatur inuitare patrem:ut oſcularetur ora eius & oculos clauderet. Inuitatque dextram patris:qa præhẽdebat dextrã pr̄is ut clauderet oculos:quẽ morẽ ẽt nũc ſeruamus:ut q.ꝓpinqores ſũt oculos moriẽti claudãt:locus hic plenus cõmiſeratiõe. Vt torpore: poſtq̃ ſenex tãdẽ ad ſe rediit & uires cepit hr̄e. Dixit ſenex. Vt poſtq̃.Torpore: langore:qa toto corpore ꝑfuſus erat langor pr̄is. Cruentus:ſæuus dolor. Sæuis deis:ſæuos deos appellat:q ſe uoluerũt filio ſupeſſe:qa æquius erat ut ſenex morireť ante filiũ

At poſtquã mẽbris ſenſit conſtare uigorem
Vos ait o ſocii ſicut tormenta ſoletis
Me quoq; mittendis rectũ componite telis
Egere qđ ſupereſt animæ tyrrhene per oẽs
Bellorũ caſus:ingentem militis uſum
Hoc habet ex magna defunctũ ꝑte cadauer
Viuentis feriere loco:ſic fatus in hoſtem
Cæca tela manu:ſed non tamen irrita miſit.
Excipit hæc iuuenis generoſi ſãguinis argus:
Qua iã non medius deſcendit in ilia uenter:
Adiuuitque ſuo ꝓcumbens pondere ferrum
Stabat diuerſa uictæ iam parte carinæ
Infœlix argi genitor:non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli ceſſurus in armis
Victũ æuo robur cecidit feſſuſque ſenecta
Exemplum nõ miles erat:qui funere uiſo
Sæpe cadens longe ſenior ꝑ trãſtra carinæ
Peruenit ad puppim ſpirantesq; inuenit artus
Nõ lachrime cecidere genis nõ pectora tũdit
Diſtentis toto riguit ſed pectore palmis
Nox ſubit atq; oculos uaſte obduxere tenebrè
Et miſerum cernens cognoſcere deſinit argũ
Ille caput labens:& iam languentia colla
Viſo patre leuat:uox fauces nulla ſolutas
Proſequitur:tacito tantũ petit oſcula uultu
Inuitatq; patris claudẽda ad lumina dextram
Vt torpore ſenex:caruit uireſq; cruentus
Cœpit habere dolor:nõ perdã tẽpora dixit
A ſæuis permiſſa deis:iugulumq; ſenilem

Veniã cõcede:ignoſce ĩquit parẽti tuo qui nolit occupari ĩ ſte ãplectẽdo:hoc iõ facit qa tu uiuis & potes eẽ ſupſtes:ꝓperat ergo ut tu fata ꝑueniat. Supſtes.i.potes uiuer. Quãuis capulũ:quãuis ĩquit uulnus letale ſibi intulerit:tamẽ ut cito morireť:ſe ꝑcipitẽ deiecit ĩ undas. Capulus manicus enſis a capiẽdo dictus Tẽdit.cõtendit. Præcedere ꝑuenire mortẽ filii ꝑcipiti ſaltu:qa ſe ĩ maris undas præcipitauit. Feſtinãtis aĩam:ꝑ aĩam ipſius feſtinãtis mori. Nõ uni morti:duabꝫ ergo cædibꝫ ſe occidit:una cũ ſe uulnerauit: altera cũ ſe in undas ꝑcipitauit. Inclinãt.iã tandẽ fatebãť maſſilienſes ſe uictos eẽ:nã multis amiſſis nauibus & cæteris cõcuſſis nõ poterãt reſiſtere. Fa.du.cũ.ſ.Maſſilienſiũ. Claſſis merge.quia cũ fluſtibꝫ obruta erat cũ roſtris hoſtiũ. Aſt aliæ:ſed naues maſſilieſiũ:q̃ nõ ſunt obrutæ. Victoř:quia Ro.cõſcẽderãt naues illas:q̃ iam mutatis remigibꝫ in pontũ ſubducebãtur. Mutato re.i.occiſis Maſſilienſibꝫ. Victores ſuos.ſ.Ro. Naualia paucæ:ſed paucæ naues: Maſſilienſiũ fuere:q̃ in ſua naualia recepunt. Naualia loca ſunt ubi naues ſeruãť:ut Venetiis uulgo dř la arſena:& hoc uocabulũ ut mihi uideť: naſcitur illĩc arſena.i.ars nauis:eo ꝙ ibi artificiũ ſit nauis. Quis ĩ urbe:deſcribiť paſſim fletus & cõplo ratus ſuoꝝ:qui maxĩus erat ĩ urbe Maſſiliæ. Quis ꝑ q̃lis:nõ interrogãtis:ſed admirãtis.Virg.Quis talia fãdo.&c. Matrũ:q̃ filios ſuos expectãtes ĩplacabiliter lachrymabanť. Cõiunx ſæpe uiri: Cõiunx Ro.militis cadauer amplexa ẽ:cũ cõfuſus eẽt cæde uultus. Vnda:pp undã. Cõfuſis:turpatis:infectis Ro.cadauer:romanũ mortuũ. Miſeri pr̃es certauere:ita inter ſe cõtẽdebãt:quia trũci dignoſci nõ poterant auulſo capite. Accẽſis rogis:ut cadauera filiorũ ſup ĩponerent. At brutus:Brutus fuit primus q e ducibꝫ ornamẽtũ addidit:& laudẽ armis Cæſareis. In æquore:quia nauali pugna uictor fuit:Trebonius uero terreſtri pugna uictoriam amiſerat.

Confodiã:ueniã miſero cõcede parenti
Arge:qđ amplexus extrema qđ oſcula fugi.
Nondũ deſtituit calidus tua uulnera ſanguis
Semiaĩmiſq; iaces:& adhuc potes eẽ ſupſtes
Sic fatus quãuis capulũ per uiſcera miſſi
Polluerit gladii:tamẽ alta ſub æquora tendit.
Præceps & letum gaudens præcedere nati
Feſtinãtẽ aĩam morti nõ credidit uni.
Inclinãt iã fata ducũ: nec iã amplius anceps
Belli caſus erat:graiæ ps maxima claſſis
Mergitur:aſt aliæ mutato remige puppes
Victores uexere ſuos:naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga: qs in urbe parentum
Fletus erať quãtus matrũ ꝑ littora plãctus?
Coniunx ſæpe ſui confuſis uultibus unda
Credidit ora uiri romanũ amplexa cadauer.
Accenſiſq; rogis miſeri de corpore trunco
Certauere patres.at brutus in æquora uictor
Primus cæſareis pelagi decus addidit armis.

Liber quartus Lucani.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER.IIII.

T ꝓcul.Hic q̃rtus liber eſt huius opis in quo cõtineť qũo Cæſar hiſpanias ſubegerit:uicto Petreio & afranio :qui cũ exercitu & conſulari impio pro pte Pom.eas tenebãt deĩde qũo Piſo & curio duces cæſaris ĩ africa cæſi fuerĩt:in prĩcipio ãt đſcribit qũo Petreius & Afra.cõi cõſilio bellũ cõtra cæſarẽ apđ ilerdã ciuitatẽ hiſpaniæ gereř cõſtitueřt: ꝙ is locus ſibi oportunior eẽ uidereť:& cæſar eodẽ duxit exercitũ cũ ſub noctẽ ueniſſet eqtibꝫ ãte aciẽ locatis:& mãiplis confẽſis ĩ unũ ut hoſtes ꝑſpiceř nõ poſſet : caſtra uero foſſa mũiuit:cũ id prius factũ uiderĩt hoſtes q̃ ꝑuiđrĩt. At ꝓcul:at maſſiliæ nũc terra:nũc mari pugnabať: tãdẽ uiribꝫ Ro.ipſi ceſſeřt:at uero ĩ hiſpãia bellũ grauius Cæſar gerebat: qđ & ſi cruenta uictoria cõceſſerat:tamẽ magnũ momẽtũ ſequẽtibꝫ rebꝫ reliq̃t:nã facile appebat eos magnã uictoriæ ptẽ adeptos eẽ q hiſpãias obtineret. In extre.ho.ſ.i occidẽte ĩ quo hiſpania ẽ:ũde heſpia dicta ẽ. Sæ.i.magnus & fortis.Virg.Sæua iouis cõiunx.q̃uis Luca.hoc loco uideať poſuiſſe ꝑ crudeli. Nõ mul.cæde qa ibi pauci admodũ occiſi ſũt. Max.ſed fati:q̃uis ibi adeo nõ multi pierĩt:tamẽ bellũ hoc daturũ ẽ maximũ momẽtũ ducibꝫ:qa uterq; dux hiſpanias obtinebat:& ſpẽ magnã reliq̃ uictoriæ hr̃e cepat. Fati.fortunæ. Momẽta ducibꝫ:uter.n.dux hiſpanias obtinuiſſet:ille magnã ptẽ uictoriæ obtinuiſſe uidebať. Iuř pari. nũc deſcribit q nã duces ĩ hiſpania fuerũt:cõtra quos bellũ gerebat Cæſar:nã equitibꝫ auxiliiſq; luſitaniæ Petre. celtiberis:cãtabriſq;:& barbaris oĩbꝫ illius regiõis Afra.impabat:Sed Petreius coactis oĩbꝫ uectonibꝫ ad Afra.ꝑuenit:cõſtitueřtq; cõi cõſilio bellũ apđ ilerdã urbẽ capta loci oportunitate cõtra Cæ.gereř. Rector Petreius:qa ut dixi ex luſitania Petre. ꝑ uectões popu: coactis oĩbꝫ ſuis quos ſecũ cõtraxit ad afra. ꝑuenit

a T procul extremis terrarum cæſar in oris
Martem ſæuus agit non multa cæde nocentem:
Maxĩa ſed fati ducibus monumenta daturũ
Iure pari rector caſtris afranius illis

Ac petreius erat cõcordia duxit in æquas
Imperium cõmune uices:tutelaq̃ꝫ ualli
Peruigil alterno paret cuſtodia ſigno
His præter latias acies erat impiger haſtur:
Vectõeſque leues.ꝓfugique a gēte uetuſta
Gallorũ celte miſcentes nomen hyberis.
Colle tumet modico.lenique excreuit in altũ
Pingue ſolũ tumulo:ſup hũc fũdata uetuſta
Surgit ilerda manu:placidis prelabit̃ undis
Heſperios inter ſicoris nõ ultimus amnes:
Saxeus ingenti quē pons amplectitur arcu
Hibernas paſſuras aquas:at proxima rupes
Signa tenet magni:nec cæſar colla minori
Caſtra leuat medius dirimit tētoria gurges.
Explicat hinc campos tellus effuſa patentes
Vix oculo pendēte modũ:cãpoſq̃ꝫ coercet
Cinga rapax uetitus fluctus & littora curſu
Oceani pepuliſſe ſuo:nã gurgite mixto
Qui preſtat terris aufert tibi nomē hyberus
Prima dies belli ceſſauit marte cruento
Spectãdaſq̃ꝫ ducũ uires numeroſaque ſigna
Expoſuit:piguit ſceleris pudor arma furētum
Continuit patriæq̃ꝫ & ruptis legibus unum
Donauere diem.prono cũ cæſar olympo
In noctē ſubita circundedit agmina foſſa

Cõe imp.ſ.Petreii & Afra. In æq̃s ui.i.pares uiciſſitudīes:qa alternis diebꝫ impabãt. Cuſtodia.app. tutela. Alter.ſigno:nũc claſſico Petreii nũc Affranii:quia alternis diebꝫ impabant exercitui. Cuſto.pui. quæ ĩ ſtatiõe ꝓ caſtris poſita erat:& declarat.ſ. tutela ualli:q̃ poſita erat ad obſeruãdũ uallũ hoſtiũ. Signo claſſico. His p̃ter. nũc dicit celtiberiæ cãtabris:barbariſq̃ꝫ:q uſq̃ꝫ ad oceanũ ptinent Affraniũ impaſſe. His.ſ.Ro.q cũ Petr.erãt. Latias acies p̃.p̃ter Ro.milites. Haſtur:hiſpaniæ po.ab hauſtria flu.nomē accepit. Vectõeſq̃ꝫ.po.ſ.erant cũ Ro. Leues:leuis armaturæ.ſ. haſtis tãtũmodo & ſcutis armati. Celtæ gal. qui populi ſũt galliæ:& forte hi errãtes in hiſpaniã uenere:& in ea loca cõſedere:q̃ hiberia celtiberi appellati ſũt. A gēte ue. unde originē habuerũt. His .ſ.Petreii & Afra.& Ro.qui ſecũ erãt. Colle tumet mo.poſtquã d̃ſcripſit duces q cũ impio hiſpanias tenebant:nũc dicit q̃uo inter ipſos & Cæſarē bella geſta fuerit:prio q̃dē d̃ſcribit ubi caſtra poſuerit uterq̃ꝫ exercitus.ſ.Petreii & Afra. & deinde Cæ ſaris: nã haud ꝓcul ab ilerda oppido cõſederãt: ſed planiciē prio deſcribit ilerde:quã dicit in medio quodã tumulo poſitã fuiſſe. Pĩgue ſolũ:ſignificat terrã illã fœcũdã atq̃ꝫ feracē frugũ. Colle mo.nõ ualde ſublimi. Leui tu.quia ſenſim creſcit:& in altum ſurgit. Manu.ſ.hiſpanoꝝ. Super hũc.ſ.tumulum Placidis aquis:ante urbē ilerdã prelabit̃ ſicoris flu. qui nõ ignobile nomē tenet īter hiſpanos flu. Nõ ulti:nõ ignobilis. Saxeus ingē.dicit hũc ãnē põte lapideo uinctũ:& addũt rõem qa flu.hic hybernis aquis nimiũ creſcit & oēs alios pontes facile merſerat:& hunc quoq̃ꝫ ſubmerſiſſet niſi lapideus fuiſſet Arcu.quo totũ flu.uinxit. Paſſurus:ſuſtētaturus aq̃s ēt ſi nimiũ inflaret̃. Signa.ĩ quibꝫ Petreius & Afra.erãt noīe Pom. Tētoria.i.caſtra Cæ.& Põ. diuidebat ſicoris. Explicat hũc tellus:dicit planiciē quãdã lõge lateq̃ꝫ porrectã fuiſſe:ut ad extremũ illius planiciei uiſus hoīum uix ꝑuenire poſſit. Hinc .ſ.ab hoc ſicori. Tellus effuſa:porrecta in oēs partes. Explicat:extendit: aperit. Vix oculo.i.quãtũ uix oculi hoīum cape poſſēt. Cinga rapax:flu.uelociſſimus & præceps a cingēdo dictus: q circa hãc planiciē labitur cohercet:terminat cãpos. Vētus fluctuſq̃ꝫ.qui flu.cinga nõ ꝓnunciat̃ ſuo noīe ĩ mare hiſpanũ decurrēs:quia hibero flu.miſcet̃ qui maior ē. Littora ferit:nõ ſuo curſu ſed hiberi. Nã d̃clarat quia dixit ferit. Impuliſſe:ꝓ impellere p̃teritũ pro præſenti poſuit. Curſu ſuo:ſui noīs. Nã gurgite:iõ uetitus es o cĩga fluctus & littora oceani ĩpellere tuo curſu:qa miſceris hibero:q quēadmodum p̃ſtat r̃giõi:nã ab hibero hiberia ē appellata:ita nomē aufert tibi:qa maior flu.ē. Pri.dies belli:nũc q̃uo ſe uterq̃ꝫ exercitus habuerit:poſtq̃ ĩ cõſpectu hoſtiũ cæſar uenit:dicit.n.prio quidē territos eē a pugna: cum utriq̃ꝫ ꝓſpicerēt:alii cognatos:alii affines:alii amicos:nõ poterat aĩus arma ſectari:ergo bellũ unũ bello ciuili donauerũt duces exercituũ:hic a Cæ.hĩc ab Afra.& Petreio. Dies:quoq̃ꝫ Cæ.in cõſpectũ uenit caſtrorũ Afra. & petreii. Mar.cruēto.bellũ & pugna differũt:nã bellũ d̃r cũ inimiciciæ ſunt:ſed pugna d̃r cum manus cõſerunt̃:hoc loco martē ꝓ pugna poſuit. Spectãdaſq̃ꝫ du.ui.quia ĩ eo occupati fuerũt oēs ut diligēter uires & exercitus ducũ cõtēplarent̃:nã Cæ.uires petrei cõtēplabat̃ e diuerſo. Spec.cõtemplandas. Numeroſaq̃ꝫ ſi.i.multiplicia uexilla. Piguit ſce.cũ uiderent utriq̃ꝫ ſuos cognatos & affines. Dona.diē pa. .ſ.ut inter ſe ciues cũ ciuibꝫ bella cõſererēt. Rup.le.quia cõtra leges pugnabãt. Prono tamē:ſed ĩterea Cæ. nõ pdidit tp̃s.inſtituit.n.milites ſuos circũdari foſſa ſub noctē:q̃d ſanũ conſiliũ putabat eē munire caſtra Iuſſit.n.eq̃tes in frõte cõſiſtere:maniplos dēſos atq̃ꝫ cõſertos caſtra circũdare:ne cõſpectu hoſtium uideri poſſet:ĩter illos uero maniplos dēſos alios duci iuſſit:nec uallũ fieri uoluit:ne a ſupiore loco hoſtiũ cõſpectu uideri poſſit:ſed tãtũ foſſa ſine uallo ſatis erat ad tuēdũ exercitũ ab hoſtiũ ĩpetu. Pro.olym.ſole iam occidente. Foſſa non uallo:ne.ſ.uallum erectum conſpici poſſit ab hoſtibus & conſpectum impediret.

Præſtant:ante ſtant a præ & ſto. Feſellit hoſtem:ſcilicet ut ante foſſa cingeret caſtra ſua q̃ hoſtes pro uiderent. Conſertis.i.coniunctis. Obtexit circundedit. Luce noua.i.ſequẽti die ubi luxit in medio duorum caſtrorum erat collis:unde apparebat uter duorum exercituum illum occupaſſet ipſumq; ma/gnam oportunitatem habere & nociturus hoſti quotiens uoluiſſet. Cæſar ergo peritiſſimus dux collẽ uiſum ſtatim occupari uoluit:& ex militibus ſuis quoſdam elegit:qui collem illum aſcenderent:ſed con/ſpecti ſunt ab hoſtibus. Subito:celeri. Medius:īter caſtra. Huc:ad hũc collẽ. Terror:qa & hoſtes ho/

Dum primæ preſtant acies:hoſtẽq; feſellit.
Et prope conſertis obduxit caſtra maniplis.
Luce noua collem ſubito conſcẽdere curſu
Q ui medius tutã caſtris dirimebat hilerdã
Imperat.huc hoſtẽ pariter terrorque pudorq;
Impulit:& rapto tumulũ prior agmīe cœpit.
His uirtus ferrũque locum ꝓmittit ab illis
Ipſe.locus miles rupes oneratus in altas
Nititur:aduerſoq; acies in monte ſupina
Hæret & in tergũ caſura umbone ſequẽtis
Erigitur:nulli telum uibrare uacabat
Dum labat:& fixo firmat ueſtigia pilo
Dũ ſcopulos ſtirpeſq; tenẽt atq; hoſte relicto
Cædunt enſe uiã:uidit lapſura ruina
Agmina dux:equ itũq; iubet ſuccedere bello
Munitũque latus leuo producere gyro
Sic pedes ex facili nulloque urgẽte receptus.
Irritus & uictor ſubducto marte pependit.
Hactenus armorũ diſcrimina cætera bello:
Fata dedit uariis incertus motibus aer.
Pigro bruma gelu ſicciſq; aqlonibꝫ hærens
Aethere cõſtricto pluuias in nube tenebat.

ſtiũ terrore concuſſi:ne ſi occupatus eſſet collis a cæ ſarianis plurimũ incõmodi ſuſciperent. Pudor: quia pudebat eos cũ propinqui eſſẽt præueniri ab hoſte. Rapto:raptim & uelociter capto. His:cæ/ſarianis. Virtus:quia fretus uirtute & ferro pro/perabat ut locum illũ occupare poſſẽt:& licet occu parent collẽ:tamẽ ex aduerſo locum illum aſcen/dentes depellere hoſtes poterant. Illis:Petreii & afranii militibus:quia iã illũ aſcenderãt. Miles:col lem medium inter caſtra & exercitum uterque ex ercitus occupare uolebat:ſed priores fuere milites Petreii & Afranii:qui tumulo propiquiores eſſent Cæſariani:tamẽ in aduerſũ niti tentauerunt:ſi for/te illos impellere poſſent:ſed de ſuperiore loco faci le extrudebantur ab his:qui iã locũ tenebant:& cũ in periculo eſſent:ne includerentur Cæſariani:dux peritiſſimus cæſar æquitatũ miſit qui inter utrãq; aciẽ equitaret:& interim auerſis hoſtibꝫ ī alteram partẽ:ut cũ equites pugnarent:facultas daretur pe ditibus recipiendi ſe in locũ tutiorẽ. Oneratus:ar/mis. Nititur.ſ.aſcendere. Supina:expreſſit geſtũ aſcendentis in aduerſũ:quia Cæſariani in montem ex aduerſo tendebant. Hæret:tarda eſt:neq; enĩ facile erat ſuperare mõtẽ. Caſura:ſcilicet illa acies cæſaris. Erigitur propter arduitatẽ tumuli a ſeqn/tibus umbone ſuſtentatur. Nulli telum:ſed non poterant tela in hoſtes torquerẽ:quæ ictũ ualidũ fa cerent:quia inſtabiles erant:& pedibus niti nõ po/terant. Vacabat:licebat. Vibrare:torquere. La/bat:īſtabilis ẽ. Et fixo firmãt.i.tãtũ aberat:ut pila ī hoſtẽ mitterẽ poſſẽt:qđ neceſſe erat ipis pilis gradũ ſtabilire: Scopu.eminẽtia ſaxa tenebãt ne ruerẽt.

Stirpes:arborũ radices tenebãt ut quoquõ poſſent euaderẽt in ſũmũ. Oblito hoſte: quia q̃ſi obliti erãt hoſtiũ q ī ſupiori loco erãt. Cædũt en.uiã:ſatis hẽbãt mõ gladiis & enſibꝫ uirgulta cedere:ut iter ſibi expe/ditũ facerẽt. Vidit la.at uero cæ.ubi uidit ꝑiculũ ſuorũ:ne de ſupiori loco facile detruderenẽ: & inde ab his qui ī urbe erãt:& q ex tumulo deſcẽderẽt ītercluderẽẽ:milites eqtatũ ab altera ꝑte mõtis ſuccedere iuſ ſit:ut interea facultas ſuis darẽ ſe in caſtra recipiẽdi. Lap.caſura de loco ſupiore. Equitũ: ꝑ equitatũ Bello:ad bellũ. Munitũ latus.i.dẽſũ latus hoſtiũ:quia dẽſũ iõ munitũ:nec facile poterãt uīci Produ/cere.i.extẽdere porro ducere:auertere a ſuis:quia dũ auerſi ſũt cõtra eqtes:īterea facultas darẽ militibus: ut ſe in caſtra tutos reciperent:qđ ita factũ ẽ. Sic pedes:hoc mõ liberati ſũt cæſariani. Pedes:ꝑ peditatũ poſuit ſingularis numerus ꝑ plu.Virg.& Armato milite cõplẽt. Nullo ur.quia ſublati erãt: dũ ab altera ꝑte eqtatus Cæ.equitauit irritus. Rece.cũ iã uictor eẽt:quia occupauerat collẽ. Irritus:impos ꝓpoſiti ſui Pepẽdit:in dubio ſtetit. Subducto mar.i.remoto milite:cõtra quẽ pugnauerãt. Hactenus ar.hucuſq; inquit milites inter ſe pugnauere:ſed quæ deinde ſecuta ſũt:tẽperie aeris potius q̃ armis geſta ſunt. Cæte ra fata:reliquã fortunã. Incertus:dubius:quia mõ ſerenũ:mõ pluuioſũ ſe oſtẽdebat. Pigro:deſcribẽs in/undationem aquarum:& effuſos hymbres qui ſecuti ſunt:primo dicit frigore conſtrictas eſſe nubes: ne aquam cælitus emitterent & ſuperueniente uere ubi ſol in aritem uenerit:ſtatim collectos hymbres in occiduum axem cõdenſatos fuiſſe: & hymbrem effuſum plus q̃ credi poſſet emiſiſſe:ut regionem illam omnen hiſpaniæ inundaret. Bruma.i.hyems: bruma ꝓprie dr̃ mẽſis ianuarii:& interpetrarẽ q̃ſi uragma .i.breuis dies. Pigro gelu:qa ꝑigros hoĩes facit. Sic.aqui.i.frigidis q naturaliter ſiccanẽ:nã nõ ſolum calore: ſed frigore deſiccãtur humores.Vir.Et penetrabile fri.adurit. Cõſtricto.ſ.nimio frigore. Tenebat:conti

Vrebant montana niues:cãpoſque iacentes
Non duraturæ cõſpecto ſole pruinæ.
Atque oĩs propior mergenti ſydera cælo
Aruerat tellus: hiberno dura ſereno.
Sed poſtq̃ uernus calidũ titana recepit
Sydera reſpiciens dilapſæ portitor helles
Atque iterũ æquatis ad iuſtæ pondera libræ
Temporibus uicere dies.tunc ſole relicto
Cynthia quo primũ cornu dubitãda refulſit
Excluſit boream flammaſq; excepit ab euro.
Ille ſuo nubes quaſcunque inuenit in axe
Torſit in occiduum nabathæis flatibus orbẽ.
Et quas ſentit arabs: & quas gangetica tellus
Exhalat nebulas:quicquid cõcreſcere primus
Sol patitur.quicquid cæli fuſcator eoi
Intulerat corus:quicquid deeſnderat indos.
Incendere diem nubes oriente remotæ
Nec medio potuere graues incũbere mundo:
Sed nĩbos rapuere fuga:uacat ĩbribus arctos
Et notus in ſolam calpen fluit humidus aer.
Hic ubi iam zephyri fines:& ſũmus olympi

Mõtãna:ſcilicet herbas & larbores in montibus urebant. Omnis tellus:ideſt omnis occidens aruerat nimio frigore. Prior cœlo mergenti.i.occidenti:nam in mari ſol mergitur ſecundum uulgariũ opinionem. Aruerat:ſiccata erat.ſ.hyberno ſereno. Sed poſtq̃:ſed ubi inquit hyemi ſucceſſit uer ſtatĩ calor liquefecit nubes:quæ a natura nimio frigore cõſtrictæ pluuias continuerunt. Ordo eſt: ſed tunc cynthia cxhauſit boream & accepit flammas ab euro:& refulſit corona: poſtquam uicere: ſcilicet mortem. Portitor helles:ideſt aries:nota quidem hiſtoria de ariete aureum uellus habente: qui poſtea tranſlatus eſt in cœlum:& ſydus cœleſte petiit in zodiaco. Portitor:ideſt uector aries qui p mare Hellẽ uehebat:& quia retroſpexit eam excuſſit a tergo. Calidum titana:cum in ariete ſol excepiſſet.i.tempore ueris:nã liquefactæ ſunt niues & nubes calore ſolis reſolutæ effuſum imbrem emiſere. Vernus:ideſt qui facit tempus uernum:ſole enim exiſtente ĩ ſigno arietis æquinoctium eſt:xi.kal. Martii:& tẽpus ueris ẽ ſic ſol exiſtente in libra æquinoctium eſt autunnale. Dilapſæ quia eam a tergo excuſſit. Sydera reſ.ideſt q; ſol in ariete eſſet. Libræ pondera temporibus:quia bis eſt æquinoctium. Vicere.ſ. noctes. Iterum.i.ſecundo quia ſemel dies uincũt noctem:ſed quando eſt æquinoctium autunnale:dies quoque uincunt noctem. Aequatis tẽporibꝯ: qa tantum ſpacium occupat nox quantum dies. Tũ ſole relicto:ideſt nouilunio quod ſecutum eſt ſtatĩ reſolutis niuibus pluuiæ & hymbres effuſi ceciderunt. Quo:eo tẽpore quo. Dubitãda:cũ luna primum noua ẽ dubitatur quid uideatur:non.n. plena ſatis uidetur:ut affirmari poſſit lunã eſſe. Boream:frigidiſſimũ uentũ ſeptẽtrionalẽ: cuius frigore ante nubes conſtrictæ fuere. Euro:a uento orientali qui ideo calidus ẽ:quod ab oriente pflat. Illæ ſuo nubes.ſ.eurus flans ab oriente nubes oẽs a regione ſua ĩ occiduum compulit:& illic cõgregatæ nubes:poſtquã ſemel calore ſolis reſolutæ ſunt ingentes inundationes fecere. Torſit:cõpulit. Suo axe orientali. Nabathæis flatibꝯ.i. orientalibus a nabath:qui in regione orientis regnauit: & filius fuit Iapheti:nã Noe genuit Sem Cam & Iaphet: ex quo natus eſt Nabth a quo regio nabathea dicta eſt.Ouidius in primo methamorphoſeos.Eurus ad auroram nabathæaque regna receſſit. Quaſcũque nubes: omnes qui ibi fuerant in occidentem plagam compulit eurus. Arabs:populus orẽtis. Gangetica tellus.i. india:nã gãges flu.ẽ ĩ diæ & india pars ẽ extremi orientis. Exhalat:emittit. Primus ſol.i. oriẽs ſicut ultimus occidens. Cõcreſcere:cõdẽſari. Quicquid c.patiẽ:qa tã in oriente q̃ ĩ occidẽte calor ẽ ut ibi raro nubes uideãẽ nimio calore:ſolis rarefactus ẽ aer ut raro nubes cẽſatæ uideãẽ. Quicqd chorus ſubauditorſit a ſupioribꝯ:nam corus ſeptẽtriolis eſt uẽtus collateralis aquiloni. Fuſcator:tenebrator: nam flante coro pluuioſum & nubiloſum efficitur cœlum in occidente. Eoi:orientalis:qui collateralis eſt euro.

Quicquid.ſ.nubium.ſ.torſit. Defenderat a calore. Indos:populos in extremo oriente poſitos ideo nigri ſunt:quia ibi nimis calor eſt qui uultus hominum exurit. Incendere diem:nam nubes remotæ incendunt diem:unum ſequitur ex reliquo:quia remotis nubibus radii ſolis non impediunt quominus uĩ ſuam exerceant. Diem incendere:ideſt orientem. Nec medio:nec nubes in meridie eſſe poterant: qa illinc ſol nunquam fernẽ diſcedit. Graues:aquoſæ. Nymbos rapuere fuga. hyppalage p nymbi rapuere nubes. Ea fuga: ideſt uelocitate: nymbi dicuntur uenti cum pluuiis. Vacat: quomodo a ſufficienti numeratione probat in occidentẽ nubes compulſas fuiſſe:non erant in oriente:eſſe non poterant in meridie propter calorem:nec in ſeptentrione flante aquilone:relinquitur ergo ut cõpellerentur in occaſum. Arctos:ſeptemtrio. Vacat:uacuata eſt imbribus. Notus:ẽ uentus inflans a meridie. Solã calpen:ideſt in ſolum occidentem: calpe mons hyſpaniæ eſt quæ eſt in occidente. Calpen & abylicen:ut tradit Strabo:opinati ſunt quidam eſſe colũnas herculis:a radicibus huius montis ſita eſt eiuſdem nominis urbs calpe uetuſtum:& haud abiectum ſane oppidum.hic mons circuitu quidem non magnus admodum altitudinẽ uero ingens & erectus:adeo ut longinquis inſulæ formam præſtet. Hic ubi: nubes

Vndiq; collectas eurus cõpulerat in occaſũ in eã precipue regionẽ:ubi caſtra cæſaris poſita erãt ex una pte ex altera uero pte Afranii & Petreii:nũc ergo dicit ꝙ zephyrus uẽtus qui pflat ab occidẽte terminũ ſuum ꝓfert uſq; ad Aphrycũ oĩa nubibꝫ plena erãt:ſic.n.ſe hñt ſi orbẽ cœli cõſideres hic oriẽs eſt & eurus a pte dextra:Vulturnus a ſiniſtra:deinde ſeptẽtrionẽ uerſus boreas cõtiguus uulturno: deĩde corus contiguus ẽ zephyro a pte occidẽtali:circius cõtiguus ẽ africo & africus deinde collateralẽ hẽt notũ qui alio noĩe appellaꝛ auſter dicit ergo qua pte terminos ſuos porrigit zephyrus uẽtus occidentalis ad africũ oĩa nubibus plena erãt:ut uix ſpaciũ qđ erat a cœlo uſq; ad terrã nubes cape poſſent. Zephyri:fines inter africũ & ipm zephyrũ: Sũmus.i.ultimus nã ultimus & ſũmus ꝓ ſe inuicẽ ponũꝛ. Sũmus car.i.ultimus axis .ſ.occiduus. Tethi.ſ.ubi ẽ mare oceanũ occiduũ. Inuoluere glo.quia uẽti eas glomerauerãt ĩ occaſũ.

Cardo tenet tethym uetite tranſcurrere dẽſos
Inuoluere globos:cõgeſtũq; aeris atri
Vixq; recipit ſpaciũ:qđ ſeperat æthere terram
Iãq; polo preſſæ largos dẽſanꝛ in imbres
Spiſſatæq; fluunt:nec ſeruãt flumina flãmas
Quãuis crebra micẽt:extiguit fulgura nĩbꝫ
Hinc imperfecto cõplectitur aera gyro
Arcus:uix ulla uariatus luce colorem
Oceanumq; bibit:raptoſq; ad nubila fl rctus
Pertulit & cælo diffuſum reddidit æquou
Iamq; pyreneæ quas nunquã ſoluere titan
Eualuit fluxere niues:fractoq; madeſcũt
Saxa gelu:tunc quæ ſolitis e fontibus exit
Non hẽt unda uias tã largas alueus amnis
A ripis accepit aquas:iam naufraga campo
Cæſaris arma natãt:ĩpulſaq; gurgite multo
Caſtra labant:alto reſtagnãt flumina uallo.
Non pecorum raptus faciles nõ pabula merſi

Vix re.i.uix a toto q̃tũ a cœlo eſt ad terrã ſpacio capi poterant. Atri aeris.i.nebuloſi congeſtũ ſubiectũ eſt.i.cõgeriẽ aeris & cumulũ. Atri quo ad nubium cõdẽſationẽ. Re.capit. Terrã ſepat: tã magna & immẽſa multitudo nubiũ erat ut ſpaciũ qđ ẽ a cœlo uſq; ad terrã occuparet. Iãq; po.more poetaꝝ deſcribit hanc multitudinẽ nubiũ ut ſẽp res extollãt ꝑ hypbolẽ iã inquit ſolis calore cõpreſſæ nubes & reſolutæ ĩ hymbres effuſos iuũdationẽ feceꝛ.

Dẽſanꝛ:q̃ raræ erãt a natura ſic.n.aer cũ dẽſari ceperat in nubes cõuertiꝛ:quæ deĩde aquã calore ſolis haurientes poſtq̃ altius aſcẽderũt eodẽ calore ſolis cõpreſſæ hymbres emittũt. Polo.i.calore ſolis.

Spiſſatæ cũ altius euectæ fuerĩt. Nec ſeruãt ful. dicit tantã fuiſſe dẽſitatẽ nubiũ ut q̃uis fulgura crebra eẽnt:tamẽ ad oculos ꝑueniꝛ nõ poſſe:r̃tinebãꝛ .n.craſſitudine nubiũ. Flãmas.ſ.ſuas retinere non poterãt. Moriunꝛ ful.declarat.ſ.in ipſis nubibus fulgura extĩgũꝛ. Arcus uix.ſ.apparebat:nã ita offuſcatus erat ꝙ uarii colores ĩ ipſo ꝑſpici nõ poſſẽt

Hinc:uidelicet ex ipſis nubibꝫ. Complectiꝛ aera:qa magnã cæli partẽ cõplectiꝛ. Gyro impfecto qa nubibꝫ exprimi nõ poterat. Variatus colorẽ i.hẽns uariatũ colorẽ ulla luce:nã ſolis radii ex oppoſito repcutientes nubes faciunt arcũ:ſed quia denſæ nubes erãt:id radii ſolis non uſque adeo poterãt penetrare & illuſtrare nubes ut arcũ efficerent. Luce:quia uarios colores arcus repreſẽtat:ut Mille ſecũ trahẽs aduerſa luce colores. Oceanũq; bibit:quia una extremitas arcus uideꝛ in extrema pte cœli haurire aq̃s: nã arcus nũquã apparet quĩ ſtatĩ ſequantur pluuiæ:ergo poetæ finxerũt ipſũ ex mari aquas hauriꝛ:quas e nubibus emittat. Raptos:hauſtos ſecundum uulgarium opinionẽ loquitur. Cælo:ſcilicet de. Diffuſum æquor:primo tractus aeris traxit in undas arcũ:deinde a cælo emiſit in terras. Iamque pyreneæ: dicit pyreneos montes cõtiguos tauro mõti:per quẽ Hãnibal in italiam tranſiuit cũ altitudine ſua ſemper niues habuerũt:quia altiores ſunt eo minus calorẽ ſolis ſentire nõ poſſunt.& niues nũquã reſoluebãꝛ: ſed hoc tempore reſolutæ ſunt:ut multitudine hymbrium regionẽ oẽm hiſpaniæ inundarent. Pyreneæ niues ideſt pyrenei montis.Mõtes ſiquidem pyrenei Galliæ partẽ ab occaſu terminare dicunꝛ auctore Strabone lib..iiii.mare ex utroq; latere pertingẽtes & internũ & externũ:ab ortu rhenus q æquali:a pyreneis mõtibꝫ ſpacio ad lineam ſpectabat: ab Aquilone & meridie ſic iacet ut a ſeptẽtrionalibꝫ promontoriis pyrenes inchoans oceanus ãbiat uſq; ad rheni eruptiones e regione aũt Maſſilienſe ac Narbonenſe pelagus. Eualuit:altitudĩe ſua. Fracto gelu:ideſt reſoluta glacie. Saxa:pyrenei mõtis. Tunc q̃ fon.unde quæ a fontibus exeunt:uiam inuenire non poterant per alueos ſuos qua fluerent: nam adeo alueos plenos inueniebant:ut rurſus in fontem aquæ recurrere cogerentur. Iam naufraga campis: iam plena omnia aquis erant:ut caſtra caſtris inundata eſſent:& arma militum natarent. Naufraga:ad ſimilitudinẽ naufragarum quẽadmodum enim naue fracta remiges & uectores ruunt per undas:ita arma Cæſarianorũ natabãt. Caſtra:uidelicet uallum caſtrorum. Labant quia uis aquarum uallos caſtrorum euellebat.

Flu.reſtagnant:redũdãt & retro ſtagnant:ſtagnare ẽ locũ in ſtagnũ facere. Alto uallo:in altũ uallum

Non pecorum:ex hoc diluuio ſecuta eſt inopia commeatuũ:ut iam Cæſaris milites fame oppreſſi:nec ſibi cõmeatũ:nec equis facile ſubiicerẽt. Raptus fa.peco.i.nõ facile milites prædari poterãt pecora quibus uefcerentur. Merſi.ſ.aquis. Nõ pabula:herbas intellexit: quia pabulũ ẽ equoꝝ & iumentorum.

Vlla ferunt ſulci: tectarum errore uiarum
Fallitur occultis ſparſus populator i agris
Iamqꝫ comes ſemper magnorũ prima maloꝝ
Sæua fames aderat:nulloqꝫ obſeſſus ab hoſte
Miles eget. toto cenſu non prodigus emit
Exiguam cererem. proh lucri pallida tabes:
Non deeſt prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli colleſqꝫ latẽt:iam flumina cũcta
Condidit una palus:uaſtaqꝫ uoragine merſit
Abſorſit penitus rupes ac tecta fearum
Detulit:atqꝫ ipſas hauſit:ſubitiſque frementes
Vorticibus contorſit equos: & reppulit æſtus
Fortior oceani:nec phœbum ſurgere ſenſit
Nox ſubiecta polo:rerum diſcrimina miſcet
Deformis cæli facies:iunctæque tenebræ.
Sic mundi pars una iacet: quam zona niualis
Perpetuæqꝫ præmũt hyemes:nõ ſydera cælo
Vlla uidet:ſterili nec quicquã frigore gignit
Sed glacie medios ſignorum temperat ignes.
Sic o ſumme parens mundi ſic ſorte ſecunda
Aquorei rector facias neptune tridentis:
Et tu perpetuis impendas aera nimbis:
Tu remeare uetes quoſcũqꝫ emiſeris æſtus:
Non habeãt amnes decliuem ad littora curſũ
Sed pelagi referãtur aquis:cõcuſſaqꝫ tellus

Tectaꝝ er.& ẽt gregãrii milites qui pabulatũ mittebãt:ut ex agris fœnũ & herbã conueherẽt:quibꝫ alerent equos qꝫ aquis oĩa tecta erãt uiam diſcernere non poterant & ſæpe ipſis undis merſi aĩam effũdebant Tectaꝝ.ſ.aquis. Ocultis:pro occultatis. Fallitur:decipitur. Iamqꝫ comes:ex hoc diluuio ſecuta ẽ fames:& inopia rerum omnium. Comes malorum fa. quia fames peſtilentiæ comes ẽ:magna mala ſunt. bellũ & peſtis:& ſẽper fames eſt comes horum duorum malorũ:unum nõ eſt ſine altero. Obſeſſus miles.ſ.Cæſaris a nullo hoſte obſeſſus:nihilominus laborat inopia cõmeatus:ac ſi undiqꝫ ab hoſtibꝫ oppreſſus eſſet. Prodigus:quãuis ꝓdigus eẽt:nõ poterat exiguum panẽ emere:etiam ſi quæcũqꝫ poſſidebat pro exiguo pane cõmutare uellet. Proh lucri.p.t. ſed per exclamationem prorumpit in auariciã:quãta inquit ẽ hominũ auaricia:nam in tanta rerum inopia inuentus eſt quidam qui ieiunus eſſe mallet q̃ pecuniam acciperet:q̃ neceſſaria ſibi retinere. Prolato:ideſt proferenti aurum:ideſt paratus erat ipſe ieiunare:ut alimẽta magno præcio uenderet. Iam tumuli:dicit inundationẽ tantam fuiſſe aquarũ ut regio illa inſtar paludis eſſe uideretur:diluuiũ ergo fuit. Vaſta uoragine.i.fouea quadã merſit oĩa. Merſit:obruit. Detulit:de loco in locum. Tecta: cum cubilibꝫ ſuis. Subitiſqꝫ fre.ipſos ẽt equos militum abſorſit. Fremẽtes.hiãtes. Et reppulit æſtus impetus huius inundationis tãtus erat: ut fluctus oceani uinceret & repelleret. Nec phœbum ſurgere:tam denſæ erant tenebræ:ut nox a die nulla tenus diſcerni poſſet. Miſcet diſ. Tãtæ inquit erãt: & tã denſæ tenebræ:ut res a rebus diſcerni nõ poſſent:ſicut illud Virgil.Et rebus nox abſtulit atra colorẽ:nam color eſt qui facit res a rebus diſcerni. Deformis: tenebroſi. Miſcet: confundit. Iunctæ: ideſt denſatæ tenebræ : ſcilicet miſcent. Sic mũdi pars:per ſimilitudinẽ oſtendit quantæ erant tenebræ in ea regione:non aliæ inquit erant in oca ſu.ſ.in ea parte hiſpaniæ q̃ ẽt eẽnt i frigidiſſima zona:ubi cõtinuæ ſunt nubes & frigora. Zona niualis.i.oppreſſa niuibꝫ:ubi ſemꝑ frigora ſunt & gelu:nec radiis ſolis illuſtrat. Sterili frigore:nã frigus cõtrarius ẽ generatiõi reꝝ. Sed glacie medios .ſ.t.Ratio hoc facit ſphæræ:cœlũ quinqꝫ tenet zonis:quarũ media ferueẽtiſſima ẽ:quia ab ea nũq̃ ſol ferme diſcedit:ſed duæ temperatæ ſunt:quia i medio frigidiſſimarum & huius feruentiſſimæ ſũt: iõ habitabiles ſũt:recte ergo dicit medios tẽꝑat ignes zona quoqꝫ in extremo. Sed ignes:calores ſolis qui ꝑ ſigna zodiaci curſũ ſuũ ꝑagit. Medios.i.mediæ zonæ. Signoꝝ:quia ſol ab ea nũquã ferme diſcedit. Glacie.i.frigore. Sic o ſũme parẽs.hic poeta deos implorat:ut uelit hoc ꝑpetuũ eſſe diluuiũ:potiuſquã inter ſe Ro.bella conſerant.Inuocat ãt iouẽ atqꝫ Neptunũ.Iouẽ ut perpetuos hymbres,de cœlo mittat:neptunũ ut ipſe miſſis undarũ habenis totã hiſpaniã obruat potiuſquã bella ciuilia ꝑmittat. Sũme parẽs:ſũmũ iouẽ appellauit:cui prima ſorte cœlum obtigit. Nota ẽ fabula mortuo Saturno tres filii relicti ſũt:ſcilicet iupiter:Neptunus:& Pluto:qui ſorte ĩter ſe tria regna diuiſerũt:cœlũ pria ſorte obtigit ioui:ſeũcda ſorte mare Neptuno: tertia ſorte terra plutoni cõtigit. Aequorei tridẽtis:quia ſceptrum Neptuni tridens eſt:quod alio nomine fuſcina nominatur:hac.n.fuſcina piſcatores utuntur. Impedias aera:ideſt deſuꝑ facias aerẽ nebuloſum: & pluuias effuſoſqꝫ hymbres emittentem. Emiſeris:ſcilicet in hiſpaniã. Aeſtus.reme.ſ.in mare tumidũ. Non habeant amnes:& ſemper mare tumidum uetet in ſe ipſum aquas fluuiorum deſcendere. Ad littora curſum:quia naturaliter omnes fluuii decurrunt in mare. Littora maris. Referantur:retro ferantur:ſcilicet in fontem. Aquis:ſcilicet fluentibus. Concuſſaque tellus:ideſt terræmotus:& ſic re uera contingere ſolet:ut terræmotu qui nũquã fuere ſubito erũpãt e diuerſo amnes:qui uero aliquãdo fuere terræmotu ſorbeãt:ut ſemꝑ poſtea appareãt:ut de numico flu,legit:ubi Aeneas demerſus ẽ:tamẽ in rerum natura nõ inuenit.

Laxet iter: quia terræmotu flumina erũpunt. Rhenus:germaniæ flu. Hos rhodanus:& ſi nõ ſuffi/ceret rhenus rhodanus flu.galliæ inũdet hos cãpos. Obliquẽt fõtes.ſ.ut ad hunc locũ oẽs deriuentur. Huc:ĩ hiſpaniã. Niues riphæas.i.ſeptẽtrionales.nã riphæi mõtes ſunt ĩ ſeptẽtrione poſiti: q ſẽp niuibꝰ tecti ſunt.Et ut ĩquit Solinus:dãnata hæc ꝑs mũdi: & a rerꝝ natura ĩ nubẽ æternæ caliginis miſſa: ipſiſq; ꝓrſus aqlonis cõceptaculis rigẽtiſſima: ſola terrarꝝ nõ nouit uices tẽporꝝ nec de cælo accipit aliud q̃ hye/mẽ ſẽpiternã. Et miſeras.b.& cũ hoc feceris ut omnẽ hiſpaniã inundaueris o iupiter atq; Neptune bella ciuilia impedi: quæ generi humano deteſtãda ſunt & abhominanda. Terras eripere: ideſt ne conce/das terram & locum romanis: ubi bella ciuilia face re poſſint. Sed paruo fortuna: poſt inuocationẽ hanc narrat poeta fortunam quaſi penituiſſe:ꝙ nõ nihil ab eo tenore quo ire ceperat ſecundum uota Cæſaris declinaſſe uidebatur: & paruo interuallo quod Cæſarẽ deſeruiſſe uidebatur: deinde multo plenior rediit ut in quo defecerat.id poſtea maio/re copia ſuppleret. Contenta pauore: ꝙ exiguũ timorem inieciſſet Cæſari. Plena: Ideſt uberior & copioſior. Veniam me. quaſi indignatum Cæ ſarem metuerunt dii ſcilicet ut Cæſar ignoſceret di is qui quaſi quodammodo ſibi aduerſi fuere. Se cundi: propicii. Iam rarior aer: nũc oſtendit quo modo dii magis propicii fuere Cæſari q̃ antea. Ra rior:quia cũ denſatur aer in nubes cogitur & pluui oſum cœlũ reddit: at uero cum rarefactus aer erit nubes quæ ante denſatæ fuerãt rerefactæ in ſerenũ reducũtur. Rarior.i.tenuiori.ſ.fuit. Par phœ/bus aqs:quia calore ſui par erat humori:quia antea phœbus ab humore & abũdãtia quæ uictus fuerat & radii ſolis aqs.i. humori aquarꝝ. Sparſerat: at/tenuauerat nubes ĩ uelleris modũ:nõ.n. nigræ erãt aqs:ut ãte:ſed ꝑlucidæ ut uellera q̃dã uiderẽt. No ctes rubebãt:nã cũ aer ſupueniẽte nocte rubeus fue rit ita ducet craſtinã ſerenitatẽ. Seruato loco rerꝝ .i.diffinito loco rebꝰ aq̃ in ſuũ rediit:nã ſicut motus ita qetis triplex ẽ locus:uidelicet naturalis aĩalis uio lẽta: naturalis qes dicit̃ cũ corpus ẽ in ſuo loco ſibi a natura determinato atq; cõſtituto: ut terra in centro: ignis:ĩ alto:aĩalis qes dr̃ cũ aĩa ceſſat a motu:ſiue ſuo appetibili cõiũcta:ſiue nõ. Violẽta ãt qes dr̃ cũ corpus ẽ ĩ loco ſibi adſtricto: & nõ ꝓprio:ut e cõtrario diuiſa terra ĩ ſublimi: ignis uero ĩ cẽtro. Ergo ſeruato lo co: ut ĩ cẽtro ſit qes terræ:ĩ oceano ſit qes aq̃rũ:in cœlo & ſublimi ſit qes ignis. naturaliter poeta dixit hoc ĩ ſuũ locũ rediiſſe humorẽ:q ãtea in altiora euectus ẽ:nũc tãdẽ cepiſſe ſeruare locũ a natura cõſtitutũ. Pen debat.ſ.ĩ aere deſcẽdit ad ſpam ſuã.ſ.ĩ oceanũ. Tollere ſylua co.ſyluæ obrutæ inũdatiõe aq̃rũ: nũc ſenſim ſurgere cæperũt:nã defluẽtibus aqs ĩ alueos quodãmodo ſurgere uidebant̃. Emergere:apparere in ũdis.

Laxet iter fluuiis:hos cãpos rhenus inũdet:
Hos rhodãus.uaſtos obliquẽt flumina fõtes:
Riphæas huc ſolue niues huc ſtagna lacuſq;
Et pigras ubicunque iacent effunde paludes.
Et miſeras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contẽta pauore
Plena redit:ſolitoque magis fauere ſecundi
Et ueniam meruere dei:iam clarior aer
Et par phœbus aquis denſas in uellera nubes
Sparſerat:& noctes uentura luce rubebant:
Seruatoque loco rerum diſceſſit ab aſtris
Humor:& ima petit qcquid pendebat aquarꝝ
Tollere ſylua comas ſtagnis emergere colles
Incipiunt uiſoque die dureſcere ualles.
Vtque habuit ripas ſicoris cãpoſque reliqui
Primũ cana ſalix madefacto uimine ꝑuam
Texitur in pupim cæſoque induta iuuenco
Vectoris patiens tumidũ ſuperenatat amnẽ
Sic uenetus ſtagnante pado fuſoq; britãnus
Nauigat oceano:ſic cum tenet omnia nilus

Dureſcere:areſcere ſiccari. Viſo die.i.ſole:ãtecedẽs ꝓ cõſequẽti. Vtq; habuit.r. Nunc dicit quid Cæſar ægerit: poſtq̃ aq̃rũ inũdatio cepit declinari:nã ſimul atq; ĩtra ripas & alueũ ſuũ ſicoris fuit: ſtatĩ iuſſit mili/tibꝰ ſuis ĩtexere naues:& ita uiminibꝰ ĩtextis corio cæſorꝝ iumẽtorꝝ eãs texit:deĩde his nauibꝰ milites traie cit.& cũ nihil tale timerẽt:hoſtes ſubito aufugierũt.Hiſtoria ẽ: nã ſæpe tẽtauit Cæſar tranſire alpes: hoſtes ĩ ulteriore ripa ſe obtulerũt ut Cæſarẽ ĩpedirẽt:ille cõtextis nauibꝰs cũ diſceſſiſſet:& ꝓcul ab hoſtibꝰ traie/cit amnẽ prius q̃ ab hoſtibus ſentiretur. Hũit ripas.ſ.ſicoris ãtea ſine ripis fuerat: nam ĩflatus ãnis ripas trãſiuerat:nũc declinãtibꝰ aqs ripas habere cæpit. Cana ſalix:qa frõdes ſalicis ex una ꝑte canæ ſũt.i.uimi na ſalicis. Madefacto uimine.ſ. ſalicis ut flexibiliores eſſent ĩ texẽdo nauiculas. Cæſoq; ĩduta:cũ texiſ ſent ſibi milites naues:deĩde eas texerũt corio ut aquã retinerẽt. Patiẽs uec.ut ſuſtinere poſſet uectores. Superenatat. i. mouet̃ ſuper amnem: & exilit:celeriter micare eſt celeriter moueri. Sic uenetus: per ſi militudinem oſtendit quomodo ſicoris fluuiũ milites Cæſaris traiecere non aliter inquit q̃ nauigare ſo/lent Britanni per oceanum: tunc cum terra illa inundauerit:aut Aegyptii Nilo alueo ſuo decreſcente pup pibus per agros ſuos nauigant:nam oceanus certo tempore britanniam inũdat:& nilus idem facit. Sta/gnante pado:quia aliquando padus ita inflatur:ut regionem omnem illam inũdet:ut per terram ambula re nõ poſſint:ſed nauibus de loco ad locũ neceſſe ẽ nauigare. Fuſo oceano.i.cũ littora oceani cõtẽpſerit.

Conſeritur bibula menphitis cymba papyro.
His ratibus trãſuecta manus feſtinat utrique
Succiſum curuare nemus:fluuiique ferocis
Incrementa.timens non primis robora ripis:
Impoſuit:medios põtem diſtendit in agros.
Ac ne quid ſicoris repetitis audeat undis
Spargitur in ſulcos:& ſciſſo gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ:poſtq̃ omnia ſatis
Cæſaris ire uidet:celſam petreius hilerdam
Deſerit:& noti diffiſus uiribus orbis
Indomitos quærit populos.& ſemp in arma
Martis amore feros:& tẽdit in ultima mũdi
Nudatos cæſar colles:deſertaque caſtra
Conſpiciẽs cape arma iubet:nec quærere põtẽ
Nec uada ſed duris fluuiũ ſuperare lacertis
Paretur.rapuitq; ruens in prœlia miles
Quod fugiẽs tiuiſſet iter:mox uda receptis
Mẽbra fouent armis:gelidos a gurgite curſu
Reſtituũt artus:donec decreſceret umbra.
In medium ſurgente die:iãque agmina ſũma
Carpit eques:dubiique fugæ: pugnæq; tenẽť.
Attollũt campo geminæ iuga ſaxea rupes
Valle caua media:tellus hinc ardua celſos

Conſeritur bibula:ĩ Aegypto naſcunť ſcirpi ſiue iũci ualidiores & robũſtiores qbꝰ ſibi cibas intexerũt Aegyptii:& his utunť cũ nilus ægyptũ inũdauerit. Mẽphitis.i.ægyptiatica:nã Mẽphis ciuitas ægypti fuit:unde mẽphitici uates dicti ſũt. Ciba:dicitur ꝙ ad ſimilitudinẽ cubæ figuræ facta ſit: nã figura cuba ẽ cõcaua:& ab extremitatibꝰ edita. Bibula: arenoſa:qa papyrus ĩ arenoſis naſciť locis. Papyro:ſcirpo iũco Tenet:obruit:& oĩa inũdat. Hic ratibus.nũc dicit qd fecerit Cæſariani miltes poſtq̃ pluuias tãtas uidiſſẽt:dicit hos ĩcidiſſe arbores nemoris:& his arboribus texiſſe crates:qbus ſicori amnẽ poſſẽt nauigare: ut facile trãſirĩ poſſẽt:ſicut rõ belli poſceret. Mãus: multitudo militũ. Succiſũ nemus:ꝓ arbores ĩciſas:piphraſis ẽ. Curuare nemus.i.feſtinat texere crates. Fluiiq; ferocis: adhuc mẽor priſtinæ inũdatõis miles cæſarianus: nõ ĩcepit a ripis flumĩs põtẽ:ſed lõgius ſpaciũ occupat:ne inũdationes flumĩs ĩpedire poſſẽt:quo minus quo uolebãt traiicerẽt. Incremẽta:ĩflatões flumĩs. Robora: ligna. Primis ri.ĩ pte prima ripaꝝ. Diſtẽdit: porrigit. At neq̃d ſicoris:ꝑterea aliud fecit qđ inundatio flumĩs occurreret nã duxit alueos qbꝰ fluuius diminuereť ſi forte creſceret. Sulcos: meatus. Repetitis ũdis .i. remoratis inũdatiõibꝰ: ne iteꝝ creſcat. Dat pœnã.i.patiť:qa ãtea nimis ĩflatus fuerat. Poſtq̃ oĩa.ſ. nũc dicit quõ ſe habuerit hoſtes: uidelicet Petreius & Afranius:q poſtq̃ uiderũt mutatã fortunã:uidelicet res ex uoto fluerĩ Cæſari:ſtatuerũt ĩde diſcedere. Hiſtoria aũt ẽ: nã Afranius & Petreius ueriti ne oĩa pabula intercluderenť: qa Cæſar eqtatu multũ ualebat:cõſtituerũt capta loci oportunitate inde diſcedere:& ĩ celtiberiã bellũ trãſferre: huic cõſilio ſuffragabatur: & illud qđ priori bello ĩ luſitania fecerat qđ Põpe. contra Sertoriũ geſſerat ciuitates:q̃ cũ illo ſẽſerãt magni Põpeii uiribꝰ uictæ ĩpius abſentis fama uel noĩe terrebanť:q̃ uero ĩ amicitia & officio Põpeii manſerãt maximis beneficiis affectæ eũ diligebãt: ꝑterea pua admodũ:aut nulla fama Cæſaris illuc puenerat:ergo inde diſcedere cõſtituerũt: ſed nõ ex ſẽtẽtia ceſſit:nã Cæſar illoꝝ iter ĩterpellauit. Fatis.i. ire ſecũdũ fortunã & uolũtatẽ Cæſaris. Noti orbis.i.cognitæ hiſpaniæ. Populos.ſ.celtiberos Indomitos.i.bellicoſos. Amore:ob amorẽ belli In ultima mũdi:qa ĩ ultima pte hiſpaniæ poſiti ſũt celtiberi. Nudatos Cæſar colles:ſed cũ Cæſar uidit hoſtiũ caſtra eſſe deſerta:ſtatĩ iuſſit militibꝰ tranſire flu.nec p põtẽ traiicere:ſed natãtes ad ulteriorẽ ripã ꝓperare:ut fugiẽtes pſeq̃renť: ũde ſicut ĩpauit Cæſar: ita milites executi ſũt. Iubet Cæſar.ſ.militibus ut arma capiãt. Nudatos colles:ubi caſtramentati erãt hoſtes: Nec uada. uidelicet loca ubi humilior aqua eſſet:p quæ loca exire poſſẽt. Supare: uĩcere. Duris:fortibꝰ. Pareť:ſtatĩ dicto Cæſaris milites fuerũt audiẽtes: & ſe ĩ iter piculoſũ iecere:ut pſequerẽť hoſtẽ:q uix fugiẽtes ſe ĩ tãtũ diſcrimẽ cõieciſſẽt:q̃ ipſi ſuſceperũt pſequẽdo fugiẽtes. Fugiẽs: nã q fugit minus cõſiderat picula. Mox uda:humida quoniã mẽbra ſua rigida frigidæ aq̃ curſu fouere: uidelicet ĩpoſitis armis:& ĩ pſequẽdo hoſtes. Mox:deĩde. Curſu:ſubaudi cũ. Reſtituũt:calefaciũt. Gelidos:frigefactos a gurgite:nã dũ celeritate pſequẽť hoſtes calefacta ſũt mẽbra. In mediũ ſur.die:qa deſtiterũt pſequi hoſtẽ:dũ dies ſupuenit:nã magna pte noctis hoſtes ſũt ꝓſecuti. Decreſceret: diminuereť. Surgẽte die .i.cũ iã luceſceret. In me.ĩ aptũ. Iãq; ag.ſũ.& iã adepti erãt cæſaris milites fugiẽtẽ hoſtẽ ut extremũ eoꝝ exercitũ cederẽt:terga fugiẽtiũ cedebãt. Eques.i.eqtatus. Carpit:occidit. Sũma ag.i. ultima.ſ.fugientis Petreii & Afrãii. Dubiiq; fugæ:qa ĩcerti erãt fugerẽt ne:an cõuerſi cõtra Cæſariãos pugnarẽt. Attollũt cãpo:deſcribit nũc locũ:ad quẽ fugiẽtes Petreii & Afranii milites:& pſequẽtes Cæſariãi puenerũt:dicit uallẽ cauã fuiſſe ĩ mediaq; ualle duos colles ſurrẽxiſſe:q terra cõtinuabantur:ĩter colles hos media uia erat: ad quã ſi pueniſſẽt fugiẽtes:tuti etiã inuitis cæſarianis ſe ĩ extremas hiberiæ ptes cõtuliſſẽt: ergo Cæſar ut ãte capet locũ milites ſuos ꝓpare iuſſit. Cãpo.ſ.ualle caua. Gẽinæ ru.duo colles. Tellus.ar.hæc uallis ẽ ĩ medio.duo colles erãt.ſ.a dextris & a ſiniſtris:deinde uia altior cõiũgebat. Hos:colles: Hic ab una pte.

Continuat:cōiungit. Amfractus:ꝓprie dicit᷑ locus p̄ceps:dicit ergo uias illas ūdiqꝫ clauſas fuiſſe amfractu colliū.i. præcipitio ut locus ille inacceſſibilis eſſet. Latuere.i.occultæ fuerūt. Quibus.h.p. dicit ꝙ ſi ad hāc uiā ueniſſet hoſtes tūc ire potuiſſet quo cepant.i.uictis cæſarianis:uidelicet ī extrema hiberiæ. Hoſte potito.ſ.illis facibus q̄ erāt īter duos colles. Indeuia.i. remota loca & ultima.i.uſqꝫ in celtiberiā. Feras gētes.i.bellicoſas:qa bellicoſi ſunt celtiberi. Ite:ergo cū Cæſar iā mitteret milites:ꝑuenite īqt militibꝰ hoſtē:& occupato loco fugiētibus occurrite:ut nō a tergo illos:ſed a frōte cedatis. Ite:occurrite ſine ullo ordine.ſ.i ꝑſequēdo hoſtē. Cōuertite.ſ.i uos fugā ſubaudi ad. Raptū: qa rapti fugere tētāt. Faciē pugnæ:ocurrite illis a frōte:ut nō a tergo uos ſetiāt.

Continuat colles : tute quos inter opaco
Amfractu latuere uiæ:quibus hoſte potito
Faucibus emitti terrarum in deuia martem
Inqꝫ feras gentes cæſar uidet. ite ſine ullo
Ordine ait:raptumque fuga conuertite bellū.
Et faciem pugnæ uultuſqꝫ inferte minaces:
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit: & ad mōtes tendentem ꝑuenit hoſtem
Illic exiguo paulum diſtantia uallo
Caſtra locant: poſtquā ſpacio lāguētia nullo:
Mutua conſpicuos habuerūt lumina uultus:
Et fratres natoſque ſuos uidere patreſque
Deprenſum eſt ciuile nefas: tenuere parump
Ora metu tantumque manu motoqꝫ ſalutant
Enſe ſuos mox ut ſtimulis maioribus ardens
Rupit amor leges audet tranſcēdere uallum:
Miles in amplexus effuſas tendere palmas:
Hoſpitis ille ciet nomen uocat ille propinqui
Admonet hūc ſtudiis cōſors puerilibus ætas:

Nec liceat:cū illi fugiēt. Ignaua morte.ſ.a tergo: & facite ut milites ignaui moriant᷑ fortiter. Pauidis.i.fugiētibꝰ:qa mors ignaua ē fugiētibus. Dixit: hæc ubi dixit Cæſar ſtatī milites paruer᷑: & iā ad hoſtē uenere. Illic:hoſtes ubi iā uiderūt ſe depħēdi caſtra poſuerūt & Cæſar haud ꝓcul inde caſtra poni iuſſit. Illic:ī eo loco ubi Cæſariani adepti erāt hoſtē. Locāt:utriqꝫ.ſ.Cæſar & Petreius. Exiguo uallo:qa nō erāt ſpaciū lōgioris ualli iaciēdi : ergo in orbē āguſtū caſtra poſuerūt. Poſtq̄: & cū caſtra nō ꝓcul uterqꝫ exercitus poſuiſſet data ē facultas uidēdi .i.ut īter ſe milites cōſpicerēt de caſtris:& fratres cōſpicerent fratres: patres filios &cætera & primo quidem taciti ſe ſalutabant: & enſe quem cuncti tenebant inclinato ſignificabant ſalutem:ſenſim proceſſerunt eo ut intra uallum hoſtium tranſirent:& iā eo res peruenerat : ut pax ſequutura uideretur ſed Petreius & Afranius ubi periculum uiderūt: ne ſui milites moti pietate ſuoꝝ cū Cæſare iūgerētur: armati cū aliquot cohortibꝰ ueniūt: & hoſtē e caſtris trudūt:ſuoſqꝫ acriter repħēdūt ꝙ fidē datā Pōpeio ſenatui:atqꝫ rei pu. ꝓdere uoluerit:& ita cōcordia q̄ ꝓpe modū cōiuncta erat excuſſa ē:Nec hic fabuloſe loqt᷑ Lucanus ꝙ hæc fere eadē ab Apiano referunt᷑. ait.n.cum Petreius & Afranius ad īteriora hiberiæ loca ſeceſſiſſēt:aliū paraturi exercitū:ꝙ Cæſar īſecutus:foſſa p̄peditos ulterius tranſire prohibuit: eoꝝ quoqꝫ ptē ad exercitus ſui detētionē ꝓdeūtē circūdedit:hi aūt capita clypeis ſubiiciētes : qđ deditōis ſignū haberi ſolet:ſeipſos tradere ſignificabāt:Cæteꝝ cæſar nec ſuſcepit eos:nec ullo genere mortis affecit: ueꝝ ad Afraniū redire cōceſſit:oīſariā bladiciaꝝ gener᷑ ad hoſtes uſus:q̄ ex cā milites in unū ſe īmiſcētes loq̄bātur:& iā ſermones īter eos de cōuētiōe agitabant᷑:Tādē Afranio cæteriſqꝫ ducibꝰ hiſpania excedere uiſū ē: eāqꝫ cæſari reliquere & nullo accepto īcōmodo ad Pōpeiū redire :his Petreius aduerſabat᷑: & ꝑ exercitum hic īde diſcurrēs:quoſcūqꝫ cæſaris militibꝰ īmixtos repiſſet ferro ſeq̄bat᷑. Inſurgētibꝰ ī eū exercitus primoribus:unū ex ipſis ēſe cōfecit:aquatōe tādē a cæſare ītercepta:Petreius ī arcto cōſtitutus cū Afranio ad colloqū cū cæſare ꝑuenit exercitibꝰ utraqꝫ ꝑte ſpectātibus:cōuenere igit᷑ cū illo hiſpania excedere: eamqꝫ ſibi poſſidēdā tradere:ſi ultra fluuiū tutos p̄miſiſſet:indeqꝫ ad Pōpeiū liberos abire ſineret. Lumina lāguētia ſpa.i.uiſus oculoꝝ nullo īteruallo heberātur. Videre.ſ. ī cōſpectu ſuo p̄res filios. Depħēſū ē c.tū denique intellectum eſt quantum nefas eſſet ciuile bellum. Metu:ſcilicet ſuorum ducum:quia non audebat hinc Cæſariani milites ſalutare illos e diuerſo. Nutu: capitis. Enſe: quia educto ēſe e uagina aciem gladii in manu tenebant : & inclinato capite ſe ſalutabant. Mox ut : Scilicet ſed ubi ſēnſim appropinquauerunt: & uis pietatis animos utriuſque impulit: primo quidem auſi ſunt Cæſariani milites tranſcēdere uallum. Amor ardens : Ideſt uis magna amoris: qui legem dat amantibus. Rupit leges:quibus ducibus ſuis adſtricti erant: quia iure iurando affirmauerāt fidem datam ſeruare. Vallum:ſcilicet Petreii & Afranii. Palmas:quia occurrebant milites militibus:& inter ſe non tanquam hoſtis hoſtem : ſed ut amicus amicū amplectebatur. Hoſpitis ille:nūc cauſas exponit quibus illi in amorē ſine ullo ordine ruerūt. Ciet:uocat:noīatim hoſpes hoſpitē appellabat. Propīquū.i.ſāguīe ſibi cōiūctū. Admonet hūc ſtudiis:& amicus familiarē ſuū aſpiciebat:cū quo ab ineūte pueritia uſus & cōſuetudo fuerat. Puerilibꝰ ætas: quia ſimilitudo ſtudioꝝ maximū ē amoris uinculū:ut Virgi. Adeo ī teneris cōſueſcere multū eſt.

Nec ro.erat:ſed pegrinus:ipſi ro:inter ſe cognoſcebant p̃ter quã qui ex hiberiã & Celtiberia erant cũ Petreio & Afranio:& ex gallia cũ Cæſare erãt:illi ergo nõ cognoſcebãt hoſtem. Arma rigant:cũ ita inter ſe cõiuncti alloquerẽtur:primo quidẽ lachrymas dabãt & ſingultus uerba impediebat. Singultibus: quia primum uerba exprimere nõ poterãt dulcedine quadã pietatis. Quæ po.feci.quia obſeruabaꝛ oculis eorum quãtum mali facere poterãt:uidelicet pater filiũ: filius patrẽ: familiaris familiarẽ occidere potuiſſet. Maculatus ſãguine:Ideſt nullam cædẽ ꝑpetrauerit. Quid pectora.p.& cũ ĩ notitiã uenit ſceleris quod facere poterat ſibi pectora pulſabat dicens.Hei mihi quo redactus fui ut paululum affuerit: quin patrem occiderem: Reprehenditqꝫ eos poeta dicens: ſtulte quid pectora ꝑcutis: quaſi doleas ꝙ tantũ ſcelus cõmittas:nũquid difficile eſt pacẽ agere quaſi dicat facile eſt:uidelicet ſi uolueris Cæſarem deſerere ergo hanc tibi neceſſitatem inducis:quam ſi uolueris facile uitare poteris: ut quem potentem feciſti: priuatum reddas. Quid.i.cur:quaſi reprehendit ipſum poeta ꝙ huic periculo redactus fuerit. Ve ſane:inſane. Ve dicit priuationẽ ſicut uecors. Inanes:uanos .i.cur inaniter fles:cum poſſis tuis tibiqꝫ conſulere. Sponte:quaſi coactus ſis ad hoc facinus belli te peruenire. Times.ſ.cæſarem cui niſi parere uolueris te cogere non poterit. Claſſica dent: oſtẽdit ſi modo uoluerit miles poſſe a bello deſiſtere.nam ſi Cæſar iubet tubis ſignum belli dari: tu neglige cantum:nec ad cantum tubæ ſumpſeris arma. Claſſica:ideſt tubæ. Bellum:ideſt ſignum belli. Signa ferant:contra hoſtem .ſ. iubẽte Cæſarẽ Ceſſa:deſiſte noli ire. Iam iã ciuilis he. ſi hoc feceris furor d̃iſtet: & Cæſar qui perſequiꝛ generum ſuum Pompeium ubi ſe priuatum uiderit non parentibus militibus:illum amare incipiet. Concidet:deſinet. Priuatus.ſcilicet non parente milite.

Nec romanus erat: qui nõ cognouerat hoſtẽ
Arma rigãt lachrymis:ſigultibꝫ oſcula rũpũt
Et quãuis nullo maculatus ſanguine miles
Quæ potuit feciſſe timet:qd pectora pulſas?
Quid ueſane gemis? fletus quid fũdis ĩanes?
Nec te ſpõte tua ſceleri parere fateris?
Vſqꝫ adeo ne times? quẽ tu facis ipſe timẽdũ?
Claſſica dent bellum: ſæuos tu neglgie cãtus
Signa ferat: ceſſa tu iamiam ciuilis herinnys
Cõcidet: & cæſar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum mixtique ſalus concordia mundi
Et ſacer orbis amor: magnũ nũc ſæcula nr̃a
Venturi diſcrimen habent: periere latebræ
Tot ſcelerum:populo uenia ẽ erepta nocenti
Agnouere ſuos. proh numine fata ſiniſtro
Exigua requie tantas augentia clades.

Nunc ades æterno:poeta hic concordiam inuocat ut adſit perpetuoque maneat nam periculum diciꝛ inſtare ut ibi charitas appareat ea etiam in futurum quæ eſt inter ſanguine coniunctos uidelicet exẽplo ꝓpoſito ꝙ hi ſe mutuis uulneribus ſcientes occiderunt nulla ſanguis coniunctione deterriti. Ades:pro adſis o rerum ſalus quia niſi concordia eſſet:nec ipſa rerum primordia ſtarent: nam id eſt ex quo ꝓbant philoſophi primam materiam eſſe:uidelicet ꝙ inter ſe concordia quadam cuncta teneñꝛ: dicunt enim non ſecundũ diuerſas qualitates cõiuncta eſſe inter ſe elementa.i.reꝝ primordia:ſed ſecundũ eas magis diſcerni uel diſſentire frigus a calore:humidũ a ſicco:ſed eſt aliud cõe omnibus.i.cõcordia:qua inter ſe cõiuncta manẽt. Cõcordia mundi:quia ex diuerſis qualitatibus q̃ in mũdo ſunt cõtinenꝛ. Et ſacer orbis amor:hoc ad humanũ genus ſpectare uideꝛ:nã ſi inter ſe amore coniũctum tenereꝛ humanũ genus:nec domus:nec urbes:nec ipſe orbis terraꝝ ſtare poſſet:ſed hoc primũ a pietate prouenit:deinde a iuſticia: nã ſicut Cicero ait: Sublata uerſus eos pietate fides tolliꝛ hominũ ĩter ſe ſocietas: & iuſticia quæ eſt hominũ maxima uirtus. Tollaꝛ ſacer amor.i.cõiũctio ĩter amicos & amicitiã:q̃ ſalus ẽ totius orbis.ſ.adſis ꝙ oĩa cõſeruas:& ĩ te oĩa cõſiſtũt. Magnũ nũc.ſ.n.qa nũc in magno ꝑiculo uẽturi ſumus:ne ĩ futuꝝ charitas ꝑeat:& ea q̃ eſt ĩter ſãguĩe cõiũctos:nã ꝓpoſito hoꝝ exemplo q ſe mutuis uulneribus ſciẽtes occiderũt nullo ſanguinis uinculo deterriti:ꝑiculũ ẽ:ne id poſteri quoqꝫ faciãt. Diſcrimẽ:ꝑiculũ. Vẽturi:ne malo hoꝝ exẽplo arma cõtra ſe ipſos hoĩes ferãt.& filii cõtra pẽtes. Periere latebræ:declarat qa iã nõ ignorãtiæ poteſt atribui hoc poſtq̃ inter ſe ſemel cognouerũt:pater filium:filius patrẽ:tamẽ mutuis uulneribus ſciẽtes occiderũt: nõ eſt dubiũ qn poſteri malo horum exemplo:idẽ facturi uideanꝛ latebræ.i. ignorãtia quia primo neſciebãt cõtra quos arma ſtringerent:ſed nunc non poterunt ſine magno ſcelere conſerere manum. latebra hoc nomen in proſa corripitur: in uerſu uero pro ratione metri modo corripitur: modo longatur. Populo uenia eſt:nunc ipſos cognoſcere ſuos non excuſandi erunt. Proh numine fata: o fata inquit quam aduerſum fuit numen. Romanis: ut uolueritis illos breui tempore eſſe concordes quaſi ſcelus inexpiabile faceret:nã ãte ſi utriqꝫ exercitus cõcordes fuiſſẽt: nõ ignoraſſẽt ſcelus:ſed bella gerebãt:qa non ſe cognouerũt: ſed hoc fata interuallum diis p̃ſtare aduerſis uoluerunt: ut inter ſe cognoſcerent ꝙ ſcelus magnũ conſeq̃rẽꝛ. Proh:exclamatio. Siniſtro nuĩe:ꝓ ſiniſtri numinis. Exigua re.i.ꝑua:interuallo poſito quo ĩter ſe cognouerũt tãtas clades:cõcordia hoc fecit:ut futura clades maior ſit:& interuallo non dignoſcẽda.

Pax erat: nũc redit ad ꝓpoſitũ poſt iuocatã cõcordiã quã orabat: ut ꝑpetuo mãeret: ne hoꝝ exẽplo ſequeref ꝗdã maior clades apud poſteros. Et miles caſtris: nã cæſariani milites i caſtris Petreii: & Petreii milites i caſtris Cæſaris ꝑmixti erãt. Errabat: quia iter eos iã nouũ fœdus cõpoſitũ erat. Duro cõcor .ceſ. qa tabulata nõ erãt: quibꝰ mẽſas pararẽt: ſed de duro ceſpite mẽſas ſibi ſtruebãt. Libamĩa baccho: qa mos erat ãtiquis ut ãtequã biberẽt exiguũ uini i ignẽ ĩfũdeř: & id baccho libari dicebãt a græco Η λοιβΗ .i. libamẽnis. απο του λειβω .i. fundo. ita id uinũ q̃ſi primitias dicebant. Libamĩa. ſ. iſtituũt. Graminei: ex herba icẽſi & i gramine cõſtituti. Luxere .i. fulxerũt.

pax erat & caſtris miles permixtus utriſque
Errabat. duro concordes ceſpite menſas
Inſtituunt: & permixto libamina baccho
Graminei luxere foci: uinctoque cubili
Extrahit inſomnes bellorum fabula noctes:
Quo primũ ſteterint cãpo: qua lãcea dextra
Exierit. dum quæ geſſerunt fortia iactant.
Et dum multa negãt quod ſolum fata petebãt
Eſt miſeris renouata fides: atq; omne futurũ
Creuit amore nefas. nã poſtquã fœdera pacis
Cognita petreio ſeque & ſua tradita uenum
Caſtra uidet fãulas ſcelerata ad prælia dextras
Excitat: atque hoſtes turba ſtipatus inermes
Præcipitat caſtris: iunctoſq; amplexibus enſe
Separat. & multo diſturbat ſanguine pacem.
Addidit ira ferox moturas prœlia uoces.
Immemor o patriæ ſignorum oblite tuorum
Nõ potes hoc cauſæ miles præſtare ſenatus:
Aſſertor uicto redeas ut cæſare: certe
Vt uincare potes: dum ferrum incertaq; fata
Quiq; fluat. multo nõ deerit uulneř ſanguis
Ibitis ad dominum: damnataq; ſigna feretis
Vtq; habeat famulos nullo diſcrimine cæſar
Exoradus erit? ducibus quoq; uita petẽda eſt

Foci: dicunť loci ubi ignis ſeruať a fouẽdo dicti. Iũctoq; cubili: i eodẽ lecto dormiẽtes iter ſe cõfabulabanť de bellis iter ſe geſtis. Fabula. ſ. belloꝝ geſtorũ a ſe. Extrahit .i. ꝓducit. Inſõnes noctes: qa uigilabãt dulcedine amoris cõfabulãtes. Quo. quæ fabulæ illæ erãt dicit. Narabãt .n. Cæſariani milites: q̃ bella i gallia geſſere: dũ ꝑ .x. ãnos ſub cæſare militabãt Exierit. ſ. i hoſtẽ. Quod ſolũ .f.p. ita dii iquit uolebãt ut fides reſtitueref & ad ſuos utriq; duces ředirẽt řnouata fide q̃ obliti uidebanť: nã cæſariani milites obligauerãt ſe cæſari: & Petrei Petreio. Reno. řſtituta. Futuꝝ: ꝙ futurũ erat. Amore. ſ. uiolato. Nã poſtquã: quõ hoc factũ fuerit declarat nã petreius iquit poſtquã uidet caſtra ſua plena eẽ militibus cæſarianis: uidẽs fore ut ipſe cũ ſuis oĩbꝰ cæſar ꝓpe modũ uẽdereť: & ſuæ ſalutiq; ſuoꝝ metuens ſatellites ſuos arma ſumere iuſſit: & cũ i tẽtoriis militũ iſediſſet: ubi cũ oĩbꝰ cõuiuia celebrabãt mẽſas diſturbat: quoſdã uulnerat: nõnullos iterficit. & ita eiectis e caſtris cæſarianis: ad cõditionẽ in lites ſuos cõuocat: & eos acriter reprehẽdit: ꝙ facile obliti libertatis ſe i ſeruitutẽ cæſaris cõferre uoluerit. Nã poſtquã. ſ. ſunt cognita fœdera pacis quã cũ Petreii militibꝰ ſua ſpõte fecerãt: & ne ipſe cũ ſuis uẽdať. Tradita uenũ .i. uenũdata eſſe: unde uenundo dř a uenũ & do: & dare uenũ ẽ uẽdere. Dextras. ſ. ſatellitũ ſuorũ. Ad ſcelerata: quæ uidelicet diſcordiã ꝑturbarẽt: & charitatẽ illã uiolarent. Turba. ſ. ſatellitũ ſuorum. Inermes: qa depoſitis armis iter ſe pacem agebãt. Præcipitat: præcipitando expellit e caſtris. Amplexibus: quia adhuc ſe amplectabantur. Diſturbat: diſſipat. Sanguine: cæſorum & uulneratorum. Addidit ira ferox: non cõtẽtus fuit eieciſſe quoſdam Cæſarianos e caſtris: quoſdam uulneraſſe: niſi concione reuocata milites ſuos acriter reprehenderet. Ira ferox: pro ipſe iratus. Moturas: cõcitaturas animos ad prœlia. Immemor o patriæ: primo meliorem ſuam cauſam oſtendit: quod in principio facere ſolemus: & eſt ratio diſſuaſoria quæ in deliberatiuo genere poſita eſt: quia habet diſſuaſionem: uidelicet ne uelint ſub obtẽtu pacis ſe Cæſari in ſeruitutem tradere: oblitus es ne inquis melioris cauſæ: uidelicet qui partes ſenatus populiq; Ro. ſuſcepiſti: locus eſt a rebus ipſis: uidelicet cum cauſam noſtram extollendo aduerſariorum per cõtemptionem deprimemus. Non potes: occurit i principio: quia dicere poteras non poſſumus uincere: ergo ſatius eſt ut cõcordiam & pacem agamus: Reſpõdet ſi uincere nõ potes mori potes: ergo ſatius eſt ut liber moriaris: q̃ ſeruus uiuas. Cauſæ: ideſt qui meliorem cauſam ſequeris: & pro rep. arma ſumpſeris.

Aſſertor: ideſt uindex libertatis: unde aſſereř dicitur ſeruus: qui ſolet ſeruitutem in libertate uendicař. uerbum eſt iuris. Vt uincare: non potes hoc facere dicis: quia inferior es uiribꝰ. Moriare ideſt moriaris pro libertate potius q̃ in ſeruitute uiuere. Incerta fata: ſcilicet non deerunt nobis: quia in dubio adhuc ẽ pugna uter uictor futurus ſit. Ibitis: ſcilicet ředibitis ad dominũ ut ſeruiatis: cũ liberi eẽ poſſitis. Feretis: ſuſtinebitis. Damnata ſigna: ſcilicet Cæſaris: ideſt quæ ſemel damnaſtis: tunc cum Pompeii ſigna prætuliſtis. q.d. nõ debetis ſeruiř. Vtq; habeat flu. pulchrũ ẽ inqt exorař Cæſarẽ: ut uos uelit i ſeruitutẽ řcipeř

Nullo diſcrimine .i. certamine: uidelicet incruento marte. Ducibꝰ quoq; uita. ſi diis placet hoc pacto cũ Cæſare conuenietis: ut uos accipiat: & uobis uitã donet: ſed nõ patieť hoc. Ducibꝰ: petreio & afranio

Preciū merces.i.nūq̄ paciſcemur ꝓ libertate ſeruitutē. Nō hoc.c.b.nō intelligitis qd Cæſar agat:& mi/lites ſui. Nō.n.hoc facit ut uiuamus:ſed ſub obtētu pacis ſeruitutē dabit:ſi ei parere uoluerimus. Pre/ciū merces:arguit a ṗte honeſti.i.fortitudinis:quia uiri fortis ē glorioſe mori:potius q̄ turpiter uiuere. Nō chalybē gētes:ſēſus ē ſi hoīes ſeruire poſſēt bella nulla gererent̃:ſed libertatis cupido facit ut hoīes ue/līt alii aliis eē ſupiores.ē autē argumentū a cōpatione:nā i locis argumētoꝝ cōtinet̃ a pari:a ſimili:a maio/ri:& minori:& a cōpatione.i.cū cōpatur res rei:quærit̃.n.utrū libertas āteponēda ſit paci:an pax libertati

Nunquā noſtra ſalus preciū merceſq; nefādæ
Proditionis erit.non hoc ciuilia bella
Vt uiuamus agūt:trahimur ſub noīe pacis.
Nō chalybē gentes penitus fugiente metallo
Eruerent:nulli uallarent oppida muri
Non ſonipes in bella ferox.non iret in æquor
Turrigeras claſſis pelago ſparſura carinas
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hoſtes nempe meos ſceleri iurata nephando
Sacramenta tenent.at uobis uilior hoc eſt
Veſtra fides quod pro cauſa pugnātibꝰ æqua
Et ueniam ſperare licet:proh dira pudoris
Fœdera:nunc toto fatorū ignarus in orbe
Magne paras acies : mūdiq; extrema tenētes
Sollicitas reges.cum forſan fœdere noſtro
Iam tibi ſit promiſſa ſalus:ſic fatus & omnes
Concuſſit mentes: ſcelerūq; reduxit amorem
Sic ubi deſuetæ ſyluis in carcere clauſo
Manſueuere feræ.& uultus poſuere minaces
Atq; hominē didicere pati:ſi horrida paruus
Venit in ora cruor:redeunt rabieſq; furorq;

Si bene libertas.i.ſi hoīes æquo aīo ſeruire poſſēt i pace:nulla belloꝝ cā ꝓrſus eēt:ordo:tēdit ad eū lo/cū:ſi bene libertas nūquā daret̃ ꝓ pace. Gētes non er.c.i.nō quærerēt ferrū:quo arma fabricarē. Cha lybes : populi ſūt ī oriēte apud quos optimū ferꝝ ī uenit̃:Vir.ſecūdo Geor.At chalybes nudi ferrū. Hos.n.ferri copia:ut īqt Strabo:illuſtres fecit: apđ chalybes pharnatia ſita ē ī mari habēs pelamydū co piā:ī terra uero ſūt metalla:nūc ferri prius etiā argē ti iminēt mōtes metallis pleni ac ſyluis. Nulli ual. opi.mu.nec ēt mœnia ædificarent̃: qbꝰ ſe ab hoſti/bus defēderēt. Fugiēte metallo:qa ipſius metallū i terius fuger̃ uidet̃: & hoīes illud humano labore ef fodiūt. Nec ſonipes:nec bella terreſtria eſſent:nec maritima. Turrigeras carinas:qa turritæ ſūt carīæ quibꝰ bella gerunt̃. Pelago:ꝓ pelagus. Nō iret in æquor:nō ſubducent̃ ī mare naues triremes & qua driremes. Si bene libertas.i.ſi pax libertati eſſet āte ponēda. Hoſtes nēpe meos:ab honeſti ṗte arguit: a iuſticia:a ṗtibꝰ iuſticiæ:quē ueritatē Cicero appel lat:nā ueritatis fides ē cuſtos: fidē dictam eē uolunt Stoyci ꝙ fiat qđ dictū ē:arguit ergo a iuſticia:uideli cet debere eos ſeruar̃ fidē datam Pōpeio:q̄ deīde ip/ſis ducibꝰ obligati.arguit etiā a minori ad maius:nā ſi hoſtes cæſariāi q deteriorē cām ſequūtur: iṗi quo que arma ſūpſerūt:ut unus cæſar regnet ac domiet̃ tamē milites ſibi fidē ſeruāt:quāto magis uos eā fer re debetis : qui non ṗ unius impio: ſed ꝓ libertate: ꝓ rep.ꝓ ſenatu populoq; Ro.arma ſūpſiſtis? Sacra mēta tenēt : tāetſi iuſiurādū ṗſtiterūt : ut ꝓ unius dominatu pugnarēt:tamē fidē datā ſeruāt. Sceleri nefan.ſ.Cæſaris. Iurata:abſtricta. Quod ꝓ cā.pu.æqua.ꝓ ciuitate:ꝓ libertate:ꝓ legibꝰ:atq; iudiciis defē dēdis: Et uenia ſperare licet:Vos tancē meliores eſtis q̄ Cæſaris milites:a quibꝰ ēt ueniā ſperare poteſtis: ut uobis ignoſcāt:& Cæſar ꝙ arma cōtra illū ſūpſeritis:cū uos hōeſtiorē cām defēdatis:imo cæſar a uobis ueniā petere deberet. Proh.dira.pu.fœ. Nūc ꝓ cōqueſtiōe erūpit. Dira.fœ.ſ.iṗius Cæſaris. Pudoris:nō aduertitis:quātū dedecus admittatis q pati eſtis cōtra maieſtatē ueſtri īpatoris Pōpeii fidē iūger̃ cum Cæ ſare:& ab eo ſi diis placet ueniā petatis:qđ īdignū ē ætate:fortuna honore:& maximis meritis: quibꝰ uos & rēp.ſibi obligauit. Dira.i.ſæua fœdera:quæ uos īſtituiſtis. Nūc toto fatoꝝ:nūc q̄ſi apſtrophat ad Pō peiū : o Pōpei quo nā redacti ſūt milites tui uides qui ꝓ dignitate tua totū orbē ī bella cōcitas : arma ſūis ꝓ libertate aduerſus Cæſarē:& milites tui parāt turpiter a Cæſare īpetrare ſalutē quod ī dignū ē ætate. Fatoꝝ.i.ſuaꝝ reꝝ q̄ iſtic gerunt̃. Paras acies : paras totū orbem ad arma cōcitar̃ ꝓ libertate. Cū forſan fœ.noſtro:cū iā nos milites tui:ſe cū illis cōmemorat:paciſcamur ſalutē tuā a Cæſare. Sic fatus:cōcludit nūc quō ſe habuerīt miltes audita orōe Petreii. Cōcuſſit:cōmouit. Oēs mētes.ſ.militū. Reduxit.reſti/tuit. Amorē ſceleꝝ.i.charitatē:quā đpoſuer̃t moti pietate ſuoꝝ. Sic ubi deſuetæ:ꝑ ſimilitudinē oſtēdit quomō redierīt ī priſtinū furorē:quēadmodū īquit cuſtos & magiſter leonū:q eos ī cauea ſeruat.ita ple/rūq; ſubigit:ut īcipiāt paulatī mānſueſcere & hōis īperia pati:ſed ſi forte ſanguinē guſtauerīt ſtatī naturæ ſuæ recordantur : & in furorem naturalem redeunt:ita & milites. Sic furor:ideſt ira illius feruet. De/ſuetæ ſyluis:ideſt relictis ſyluis diu in caueis cuſtoditæ fuerunt. Manſueuere:ideſt manſuetæ factæ ſūt feræ ſcilicet longintudine temporis. Vultus poſuere minaces:qa non ſolum re ipſa manſueuerunt:ſed etiam ſpecie & habitu manſuetudinem quandam induiſſe uidentur. Atq; hominem:ideſt pati imperia homīs. Paruus cruor: ſi etiam exiguus ſanguis. In horrida ora:quæ diu ſanguine ſicca fuerunt.

Admonitæ.ſ.guſtato ſāguine. Tū:iſlat̄ ira. Feruet:īcēdit̄. Trepido magiſtro:q̄a magiſter trepidare ici pit ubi uiderit iraſci leonē. Itur ī oē nefas:poſt quā ſemel cōcitati ſūt uerbis & orōe Petreii milites:ruūt in oē nefas atq; ſcelus. Et q̄ for. deoꝝ:ſēſus ē uidelicet ſi fortuitu īter ſe pugnarēt ignari tolerabilis illa pugna fuiſſet:& quicq̄d diſcordiæ geſtū atq; admiſſū eēt:diis ad ſcribēdū eēt:q̄ īuidiæ cā fecerūt:hæc mala & ſcelera eē mōſtroſa:q̄a mōſtri ſimillima ſunt:ut pr̄ filiū:filius patrē ſciēs occidat. Mōſtra: ſcelera. Tuliſſet:excuſaſſet quodāmō. Cæca nocte:ignorātia occulta:q̄a ignorabāt parētes filios ſuos. Inuidia for.de.

Admonitæq; tument guſtato ſanguie fauces.
Feruet: & a trepido uix abſtinet ore magiſtro
Itur in omne nefas:& quæ fortuna deorum
Inuidia cæca bellorū in nocte tuliſſet
Fecit monſtra fides:iter menſaſque toroſque:
Quæ modo cōplexu fouerūt pectora cædūt
Et q̄uis primo ferrū ſtrinxere gementes:
Vt dextræ iuſti gladius diſſuaſor adhæſit.
Dum feriunt odere ſuos:animoſque labētes
Confirmant ɋ̄ictu:feruēt iā caſtra tumultu.
Et ſcelerū turba rapiunt̄ colla parentū
Ac uelut occultū pereat ſcelus omnia mōſtra
In faciem poſuere ducū iuuat eſſe nocentes.
Tu cæſar q̄uis ſpoliatus milite multo
Agnoſcis ſuperos:neq; enim tibi maior ī aruis
Aemathiis fortuna fuit: nec phocidos undis
Maſſiliæ phario nec tantū eſt æquore geſtū.
Hoc ſiquidem ſolo ciuilis crimine belli
Dux cauſæ melioris eris.polluta nefanda
Agmina cæde duces iunctis cōmittere caſtris
Non audent: altæq; ad mœnia rurſus hilerdæ
Intendere fugam.cāpos eques obuius omnes

quia oē nefas diis adſcribēdū eēt: ꝙ uoluiſſēt ut manus īter ſe cōſererēt. Fides .i. certitudo: quia certi erāt cōtra ſuos ſūpſiſſe bellū & ferrū. Mōſtra:ſcelera mōſtris ſimillima. Inter mēſas:īter ipſas epulas ubi paulo āte ipſi īter ſe cōplexi fuerāt cædes perpetrati ſūt. Cædūt:ꝑ uulnerāt: Fouerūt:āplexauert̄.

Et q̄uis prio:& q̄q̄ prio q̄dē inuiti uulnerauerunt ſuos:& cū gemitu: tamē poſtq̄ ſemel dextra ſanguine corrupta fuit:id multo ēt crudelius fecere. Dū feriūt īterpugnādū. Primo:ī pricipio pugnæ. Strīxere:nudauere. Gemētes.i.cū gemitu. Vt dextræ iuſti:q̄a īter ſtrepitus armoꝝ iuſticia & leges audiūtur. Dum feriūt.ſ. poſtq̄ ſemel cognouere ſuos. Odere ſuos:odiū cōcepe cōtra ſuos. Aīoſq; la.quia cōtremiſcebat dextra & uulnerabat:ſed uulnerādo cōfirmabat̄ animus & dextra. Labētes:cōtremiſcētes. Feruēt tumultu.i.cōtremiſcūt:quia oīa pturbata erāt. Rap.co.pa.& filii obtrūcabāt parētes & capita illoꝝ ante duces ſtatuebāt:ne ſcelus occulatū fuiſſet:nec ut. Occultū peat.i.ſine fructu:quia ſi ignoraret̄ ſcelus ſine fructu piret. Monſtra : cædē pentum mōſtra appellat. In faciē:āte oculos ducū. Tu Cæſar q̄uis:dicit poeta ꝑ ſētentia ſua:quā ī ptē Cæſar acceperit hoc:uidelicet ut ex ſuis militibꝫ multi occiſi fuiſſēt ī ptē meliorē accepit:q̄a iuſte nūc Cæſar arma ſumere uidebat̄:poſtq̄ ſemel milites ī ipſa pacis cōpoſitiōe occiſi fuerīt. Tu Cæſar: nūc demū agnoſcis fauere tibi deos:ꝙ ē data tibi occaſio arma iuſte cōtra hoſtes ſumere. Supos.i.deoꝝ fauorem. Quāuis ſpolia:hoc ipſo ꝙ nōnulli ex militibꝫ tuis ī ipſa pacis cōpoſitione occiſi fuerūt. Neq;.n.tibi maior for. q̄a nec maior fœlicitas fuit tibi: cū Pōpe. ī cāpis philippicis ꝓfligaſti.i.nūc demū data ē tibi pugnādi iuſta cā. Aemathiis armis : ī bello pharſalico ubi Pōpeiū ꝓfligaſti. Phocidos maſſiliæ:quā phocēſes græci ædificarūt:quā quoq; Maſſiliā maritima pugna uiciſti. Phario:uidelicet ī æquore ægyptio:nā pharus īſula ē ægypti:quæ turrim hēt multis tabulatis:ut refert Strabo excelſā: & albo lapide mirifice ſtructā:eodē noīe quo īſula eā Soſtratus Gnidius regū amicus poſuit ob nauigātiū ſalutē:ut epigrāma declarat:ut Soſtratus gnidius Dexiphanis filius: diis ſeruatoribꝫ ꝓ nauigātibꝫ:nā cū ora ex utraq; pte īportuoſa & humilis eēt & cautes & breuia haberet: ſignū aliq̄d neceſſariū fuit:altū & claꝝ:quo nauigātes ad portus īgreſſu dirigerent̄. Hoc ſi q̄dē : nūc reddit rationē q̄re Cæſar plus lætitiæ habuerit ex hac cæde : q̄ ī caſtris tacta ē Petreii q̄ ex oībꝫ uictoriis : quas uel antea uel poſt cōſecutus fuerat:dicit enim hoc ideo illud cōſecutū eē Cæſarē:ut iuſte uideat̄ bellū gererre quam occaſionē nullis antea bellis habuerat. Hoc ſi q̄dem:uere inq̄ o Cæſar cognoſcis deos tibi eē propicios: ex hoc ipſo ꝙ pmiſerūt: ut milites tui ī caſtris occiderent̄. Cauſæ melioris : ī hoc uno uidebis honeſtiorē belli cauſā habuiſſe. Polluta nephanda:nūc dicit quomodo ſe habuerint Petreius & Afranius : poſtquā tantā cædem in caſtris cōmiſerunt:& hoſtes q̄ cōcordes eſſe cepant:cū ſuis e caſtris eieciſſet: non fuiſſe auſos milites in caſtris tenere:quæ Cæſari cōiuncta eſſent:ergo ſtatuere iterum hilerdam redire unde diſceſſerant. Polluta agmia : impia ideſt qui manus commaculauerant ſanguine ſuorum. Iunctis : propinquis caſtris ſcilicet hoſtium metuētes ne rurſus de concordia agerent & pace. Intendere:ideſt direxerūt

Hilerdæ : unde diſceſſerunt : ut ſuperius dictum: cum in celtiberiam uellent bellum tranſferre. Cāpos eques:ſed Cæſar ubi ſēſit quid facere pararent hoſtes:equites miſit:q̄ omnes aditus occuparent:ne q̄ hoſtes tranſire poſſent. Eques:pro equitatu poſuit. Obuius:occurens hoſtibus hilerdam petentibus.

Abſtulit: & ſiccis incluſit collibus hoſtem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere foſſa
Cæſar auet:nec caſtra pati contingere ripas:
Aut circum largos curuari brachia fontes.
Vt læti uidere uiam conuerſus in iram
Præcipitem timor eſt:miles non utile clauſis
Auxilium mactauit equos: tãdemqꝫ coactus
Spe poſita damnare fugam caſurus in hoſtẽ
Fertur.ut effuſo cæſar decurrere paſſu
Vidit:& ad certam deuotos tendere mortem
Tela tene iam miles ait:ferroque ruenti
Subtrahe.nõ ullo cõſtet mihi ſãguine bellũ
Vicitur haud gratis iugulo qui ꝓuocat hoſtẽ
En ſibi uilis adeſt inuiſa luce iuuentus
Iam damno peritura meo: non ſentiet ictus
Incumbens gladiis: gaudebit ſanguine fuſo.
Deſerat hic feruor mẽtes. cadat ĩpetus amẽs:
Perdant uelle mori ſic deflagrare minaces.
Incaſſum & uetito paſſus langueſcere bello.
Subſtinuit merſo dũ nox ſua lumina phœbo
Inde ubi nulla data eſt miſcendi copia martis
Paulatim cadit ira ferox: mẽteſque tepeſcũt.
Saucia maiores animos ut pectora geſtant.
Dum dolor ẽ ictuſque recẽs & mobile neruis:

Siccis collibꝫ:uidelicet ubi nihil oĩo naſceretur quod ad ſuſtentandos equos uel hoĩes ꝑtineret. Tũc inopes:ubi cæſar uidit hoſtes in collem ſe recepiſſe.ubi nec aquæ nec pabuli facultas eſſet:conſtituit eũ ibi obſidere: & oẽs deſcenſus claudere ne ad aquã deſcenderent hoſtes. Prærupta foſſa .i.ingẽti:alta:ſimul & lata. Nec caſtra pati.i.auet prohibere hoſtes.ne uallũ ducãt ad aquas:uel certe brachiũ:ut ab undis excluſi in deditionem uenire cogantur. Brachia.ſ.caſtroꝝ. Circum.i.ſon.ideſt omnino pati uult ut uallũ deducãt de mõte in fontes:in brachiorũ modũ. Vt leti uidere: ſed ubi Petreius & Afranius cũ militibus ſuis uidere ſe pati famem:ut ſibi in illis collibꝫ moriendũ eſſet:tunc ex metu in irã cõuerſi ſũt. Leti: mortis propter famẽ. Miles non uult: primo quidem mactauere iumenta & equos: quibꝫ uti nõ poterant:nã in obſidiõe equi augent inopiam & nullũ ſui uſum præbẽt:ideo mactauere equos:ut eoꝝ carnibꝫ ueſcerent᷑ appo.non utile auxiliũ: quia in obſidiõe inopiã augent. Clauſis: obſeſſis. Tandẽqꝫ coactus:tandẽ penituit ſe fugere. Damnare fugã.i.penituit fugæ:quã ãtea intenderat ad hilerdam: quia uidelicet uidit hac rõne poſſe ſe ab hoſtibꝫ liberare ergo quod fugiẽdo obtinere nequiuerat: id nũc audẽdo facere tẽtauit. Spe poſita.ſ.ſalutis cõpandæ in fuga. Caſurus in hoſtem:deſperatiõe quadã moriturus fert᷑ in hoſtes. Vt effuſſo: at uero cæſar belli pitiſſimus:ut uidit illos ipã deſperatiõe fortiores factos ẽiuſſit militibꝫ ſuis:ut iterea arma cõtinerẽt donec furor ille torpeſceret: nec enĩ uidebat cũ hoſtibꝫ poſſe cõferr᷑ pugnã ſine maximo militũ ſuoꝝ dãno.Vnde uir.Vna ſalus uictis nullã ſperar᷑ ſalutẽ

Decurrere:e collibꝫ. Effuſſo paſſu.inordĩate quẽ admodũ deſperati. Deuotos morti deſtĩatos. Tene tela.i. cõtine ne cũ hoſte pugnaueris feruenti: nã magna tibi uictoria cõſtabit. Subtrahe .i. ab hoſte currẽti remoue ferrũ. Nõ ullo:id age ne bellũ cõſtet ullo uulnere: nolo ĩ ſanguinẽ militũ ſuoꝝ effũdere:quo bellũ gerãt: ſed ĩcruẽtã ex his uictoriã par᷑re. Vicit᷑ haud gratis.i.is q eo aĩo laceſſer᷑ hoſtẽ ad pugnã ut mori uelit nõ ſine magno dãno uĩcetur. Iugulo.i. morte ipã: qa patus ẽ iugulari & mori. Haut gratis.i.ſine magna iactura & dãno. Enſis uilis adeſt:hæc dicẽs Cæſar oſtẽdit militibꝫ ſuis furorem hoſtiũ: nũqd uidetis quomõ ipſi mortẽ ſuã cõtẽpſerũt:qs ſperare poſſet uictoriã ſuã cõſequi: ſine magno ſanguine. Enſis uilis:quia ſe hoſtis cõtempſit deſperatione quadam. In uiſa luce: quia uitam quoqꝫ oderunt:quia in hac obſidione coacti tenentur. Non ſentiet ictus:quia adeo obſtinata eſt. Incũbẽs gladiis:ſcilicet noſtris:quia miles nociturus fertur in hoſtem. Gaudebit:ſcilicet cum ſanguinem effũdet:quid ergo faciendum eſt? Deſerat hic feruor:antequã manum cum hoſte conſeratis: ſinite interea ut deferueſcat ira:furor:inſania:cum mori cupiant:uiuere cum deſiderent:tunc manum ſerere poteritis

Feruor:quo deſperati ferũtur. Cadat:decidat. Perdant uelle mori: ideſt poſtponant cupiditatem mortis. Sic deflagrare:ſicuti inſtituerat Cæſar:ita etiam fecit:nam abſtinuit a pugna milites ſuos per totum diẽ &c. Deflagrare.i.deferueſcere & tepeſcere. Incaſſum:quia non eſt data facultas pugnãdi. Phoebo merſo.i.obruto ſole. Inde ubi nul.ſicuti animo conceperat Cæſar:ita & euenit:nam ſublata pugnãdi copia ſenſim calor ille & ira feruens extincta eſt. Miſcendi martis.i.cõſerẽdæ pugnæ. Cadit: deficit. Tepeſcũt:deferueſcũt. Saucia ma.ꝑ ſimilitudinẽ oſtẽdit quõ ſenſim ira defecit in hoſtibꝫ quemadmodũ inquit alqs ſaucius fuerit:dum adhuc calor ineſt ipſo uulnere fortior eſt:& dolore uehemetior.ſed ſi uictor qui eum uulnerauit telum abſtineret:donec ſanguis exeat: & paulatim exhauſto ſanguine deficiat: tunc ille ſine ullo labore uincitur: eodem modo de hoſte inquit: quia facta inter eos pugna: ſtatim illi fortiore facti ſunt. Maiores: quia dolor ipſe facit eos maiores & fortiores. Dolor eſt: quia cum ſaucius eſt aliquis in principio uulneris dolor incitat illum. Recens: nouus. Mobile neruis: quia dum membra calida ſunt ut facile moueri poſſint: & quo uelint facile gladium & tela uibrare.

Conamur:qa quocūq̃ conati fuerint uibrare tela:facile cedūt mēbra. Stat uictor: interea dū ille nimio dolore pcitus pugnaturus ē:& ille ſe ab eo cōtinuerit:qui cū uulnerauit facile ſuperabit. Cōſcius en.ada. .i.ſcit trāſfixiſſe pectus illis:& nō diutius duraturū eē. Tenuitq̃ ma. ſ.a pugna. Frigidus artus:qa paulatī ſāguis egredit:& frigus ſuccedit:quo mēbra oīa uno tpe frigeſcunt. Subducto:remoto. Rigēs: frigeſcēs Adſtrixit uul.quia uulnera claudūt cū inde ſanguis exierit. Iamq̃ inops:dicit milites cū depoſita ira ī caſtris rediiſſent:cepiſſe nō ſolū raſtris & ligonib:ſed gladiis ſuis terrā effodere:ut qūo poſſent uenā aquaȩ

Conamur calidus præbet cruor: oſſaq̃ nōdū
Adduxere cutē:ſi cōſcius enſis adacti
Stat uictor:tenuitq̃ manus tū frigidus artus
Alligat atque aium ſubducto robore torpor.
Poſtq̃ ſicca rigens aſtrinxit uulnera ſanguis:
Iā inopes undæ primum tellure refoſſa
Occultos latices:obſtruſaq̃ flumina quærunt
Nec ſolū raſtris duriſq̃ ligonibus arua:
Sed gladiis fodere ſuis puteuſque cauati
Montis ad irrigui præmitur faſtigia campi.
Non ſe tā penitus tā longe luce relicta
Merſerit aſſyrii ſcrutator pallidus auri
Non tamē aut tectis ſonuerūt curſib amnes
Haud micuere noui pcuſſo pumice fontes
Antra nec exiguo ſtillant ſudantia rore
Haud impulſa leui turbatur glarea uena:
Tunc exhauſta ſuper multo ſudore iuuētus
Extrahitur duris ſilicū laſſata metallis.
Quoq̃ minus poſſēt ſiccos tolerare uapores
Quæſitæ feciſtis aquæ:nec lāguida feſſi
Corpora ſuſtentat epulis:mēſaſque peroſi
Auxiliū fecere famē ſi mollius aurum
Prodidit humorē pigues māus utraq̃ glebas
Exprimit ora ſuper nigro ſi turbida limo

inuenirēt:ſed cū uſq̃ ad pfundū mōtis deſcēdiſſēt: nec minima ps aquæ inuēta ē:cogebant glebas cōprimere manib:ut uel gutta aquæ ī os caderet:rōrē colligebāt ex frōdib:& ſiqua forte aqua putrefacta ē in aliquo loco eo decurrebāt oēs: & tāq̃ ſi ſuauē potū hauſturi eēnt. Inopes undæ:penuria laborantes. Refoſſa:retro foſſa. Occulta tāq̃ in pfundū. Obſtruſa.i.occulta. Raſtris:nā huiuſmōi inſtrumēta ēt milites portabāt preſertim apd priſcos cū foueā facere uellent:cū ſemp foſſa & uallo caſtra cingebāt:raſtra a radēdo terrā dicta ſūt. Puteuſq̃ caua:dicit feciſſe foueā quādam q̄ uſq̃ ad pfunditatem colliū peruenerat & in planū & uallē deſcendebat:tamē nihil aquæ apparuit. Premit:fodit. Faſtigia.i.pfūditatē:faſtigiū ſignificationē hēt cōtrariam:nā ſignificat culmia ut Virgi. Et ſūmi faſtigia tecti:&c.ſignificat ēt pfūditatē: ut hoc in loco: Virg. in Ge. Forſitā & ſcropib q̄ ſint faſtigia quæris. Nō ſe tā penitus:maiori quidē diligētia & labore mirati ſunt uiſcera terræ: ut aquā inuenirēt q̄ ſi aurū & argētū quæſiuiſſēt. Penitus:interius:i.in ipſius terræ uiſcera. Relicta luce:.i.relicto cœlo & die. Tā lōge tā procul a pfūditate terræ ſe demerſit. Aſſyrii ſcrutator pallidus:qa in uiſcerib terræ cum diu multūq̃ uerſat pallorē quēdā cōtrahit. Aſſyrii:qa in oriēte frequētius uenæ oriunt auri. Nā garrei ex auro & argēto multa hēnt uaſa:ut refert Strabo: lectos:tripodas:crateras cū opculis:domoſq̃ ſūptuoſas:nā & portæ & piētes:& tecta ex ebore:auro:argēto:lapidibuſq̃ incruſtatis ſūt diſtincta. Sunt & ppe hos alii:apd quos aurū effoditur magnitudīe minima ſāſæ:mediana meſpili:maxīa nucis:has auri glebulas pforātes cū lapillis pellucidis alternis poſitis armilis faciūt inſerto filo & collo manibuſq̃ circūponūtur:uendūt id aurū uicinis uili præcio:æris triplo:argēti duplo:tū propter operandi iuſticiam:tum ppter inopiā eorū quæ cōtra accipiunt:quorū uſus magis ē ad uitā. Aſſyria regio in oriente ubi regnauit Nynus quā eſſe auri fertilliſſimā uoluerunt. Nō tamē:quis in profūditate terræ rimati fuerit:tamē nūq̄ apparuit unda. Noui fōtes:q nūq̄ ātea apparuiſſēt. Percuſſo.i.aperto. Pumex lapis ē cauernoſus. Antra nec exiguo:dixi fōtes:ſed nec paruā quidē:aut nullā inde ſtillā emiſerūt. Antra:cauernæ terræ. Stillāt.i.minutatī guttas emittūt. Impulſa.i.ſcaturiēte aqua. Leui.i.tenui uena aquaȩ. Tūc exhauſta: & cū diu in uiſcerib terræ ſcrutati eēnt undas:nec ullo mō inuenire poſſēt:tādē extracti ſūt ad ſupas auras:q̄ſi ex ipſis inferis emerſerīt. Exhauſta:effœta cū mutto labore defatigata. Sup.i.ſupra terrā. Metallis.i.inquiſitionibus:nā metallū dr inquiſitio a græco metalleo.græ.la.inquiro:nā metallū eſt quicquid inquiritur:non enim quæſiueranr metalla:ſed aquas. Laſſata:ſi forte aquas inuenire poſſent. Sudore: ideſt labore a præcedenti id quod ſequitur. Extrahitur:ſupra auras deducitur. Quoque minus: non mō nō pfuit quærere aquā:qa nihil inuenerūt:ſed ēt nocuit:qa dum fatigantur:aucta ē ſitis. Corpora ſuſtentant abſtinebant etiam ſe a cibo quia fames uidebatur quaſi leuamen ſitis:nam cibus inducit ſitim. Si mollius aruum: quærebant ſi alicui eſſet mollior terra:& terrā:& glebam auulſam manibus comprimebant: ſiqua gutta exprimi poſſet. Pingues:humidos. Ora ſuper:ut uel guttam aliquam emitterent.

Nigro ſi turbida:ſi forte piſcina putrida congeſta eſſet in aliquo loco omnes eo ſe conferebant:ut aquā etiam putridam & grauiter olentem haurirent. Nigro limo:ideſt fœtenti: quia fetorem emittit.

Colluuies.i.pmixtio aquæ cũ terra. Immota:ſtabilis iõ & putrida. Obſcæ.abhominãdos deteſtãdos Morieſq3 re. & moriendo haurit aquas quas ſi cõditio uitæ fieret nõ hauriret: uerbi gra ſi diceret aliqs Tu uiuere potes:ſi hãc aquã bibis:ille uero recuſaſſet: tũc certus mortis eam bibebat: Nollet.ſ.accipere.
Rituq3 fe.pecudes erant in exercitu. Has ore lactabant uſq3 adeo ẽt ut cũ lac deficeret ſanguinẽ exprimerent & haurirent. Diſtẽtas:plenas. Siccãt.ſ.lactẽtes. Sordi.pollutus. Exhauſto:euacuato. Tunc herbas.oĩa inquirebãt unde humorẽ aliquẽ haurire poſſẽt:nã herbas & frõdes terrebãt: ut inde ſuccũ aliquẽ emitteret:aut ẽt matutinũ rorem de frõdibus colligebant. Diſtrin.frãgũt. Quos:aliquos accipiũt. Palmite.i.fructicæ arboris:nam fructex eſt arbor tenella:ſicut palmes:quia nondũ in duriciẽ ligni conuerſus ẽ. Crudo:uiridi. O fortunati fugiens.nũc per compatiõnẽ dicit fortunatos eẽ illos:quibꝫ poteſtas data ẽ bibendi uenenatos fõtes ut Mitridates quẽ dum fugiẽtẽ pſequit Pompeius quacunq3 iret fontes ueneno inficiebat: ideo fortunatũ dicit Mitridatẽ:& illos quibꝫ data eſt poteſtas hauriẽdi aqs quãuis ueneno infectas compatione iſtorũ qui ſibi mori cogebant. Fortunati.ſ.fuerunt illi qui uenenis infecerunt fontes & Mitridates qui neſcientes hauriebãt. Hos licet in.ſ.uere inq felices.& apoſtrophat ad Cæſarẽ:o cæſar inquit: ut ſcias quantũ iſti mortẽ nõ timẽt.ſi bibentibꝫ ipſis aquas ueneno infeceris illi:quãuis ſciant ſe ueneno morituros:tamẽ bibere nõ dubitabunt. Nõ decepta: qa uidẽtibꝫ ipſis hoc feceris. Flu.ſ.Sicori & cyngã. Tabẽ: corpa putrida ferarũ. Aconitũ:herba ẽ uenenata: quã poetæ fingũt ex ſpuma cerberi natã eſſe:cũ illũ ab ĩferis traxit Hercules. Pallida:quia pallida ſunt aconita. Saxis:qa naſcit in cautibꝫ:aconis græ.la. hæc cautes tis.ppterea aconitũ dicit:quia in cautibus naſcit:cos cautes au uertit in o:ut ſaurex p ſorex ſic caudex pro codex. Torrentur: nec mirum quia diuturna ſiti ardebãt. Decepta: quia hoc clã nõ feceris:ſed pa am. Sicca ora.ſ. nimio deſiderio aquæ. Squa.aſ. in.quia arida lingua erat ĩ ſquamarũ modũ. Iã marcẽt uenæ.ſ.euacuatæ ſanguie.
Nulloq3 humore:pulmo ẽ q reciprocũ ſpũm trahit:dicit ergo deficiẽte humore pulmonẽ ſtrinxiſſe meatus:ut iã necarẽtur nõnulli:& nimia ſiti laborãtes: ſemianimes redderentur. Meatus alternos .i.rẽciprocos qa accipit ſpũm & reddit pulmo:nihil aliud uita hoĩs ẽ niſi rẽciprocus ſpũs aeris: & niſi aerem recipiat ac reddat pulmo uiuere nõ põt hõ. Lõga qa nimia ſiti laborãtes:ab imo uſq3 pectoris anhelitũ trahebãt. Reſc.i.ſciſſo unũ ẽ qđ ſupra. Pã.ora ſiti ut uel aere lenirẽt caloris & ardoris ſiti. Noctu.aera:qa nocturnus aer humidus ẽ. Virg.noctis lẽtus nõ deficit humor. Expe.cũ deſiderio hymbres optãt. Cũcta na.paulo ãte oĩa erãt multitudine hymbriũ plena aqs:nũc ãt deficientibꝫ hymbribꝫ arida terra facta erat & hymbres quos ãtea iuiſos hũerant nũc expectãt.
Quoq3 ma.mi.aliud addit qđ plurimũ ualebat ad augendã ſitis grauitatẽ:qa.ſ.nõ in regiõe poſiti erãt q̃ naturaliter arida eẽt:ſed ĩ medio fluuiorꝫ poſiti ſiti ardebãt:nã ſi regio penuria aquæ laboraſſet tolerabilius uideri potuiſſet:nũc cũ undiq3 aquæ fluerent ipſi ĩ mediis undis ſitiebãt. Quo:ut. Ieiunia ũdæ.penuria aquæ. Sol.i.cruciãt illos. Meroẽ:inſulã:merois ĩſula ẽ quã nilus ĩ medio ſui facit:& calidas emittit aqs Influũt.n.ut refert Stra.duo flumĩa e lacubꝫ qbuſdã ab oriẽte delata & meroẽ ingentẽ ĩſulã cõplectuntur: quorꝫ alterũ dr aſtaboras ad oriẽtale latus fluens:alterꝫ aſtapus qđ nõnulli Aſtoſabã uocãt:ſupra Aſtaboræ & nili cõcurſũ:meroẽ urbẽ eſſe eodẽ noĩe quo inſulã Sub axe:uidelicet ſub oriẽte in ea regiõe:uel pte qua. Nudi garamãtes:qa nimio calore ſolis populi Lybici nudi arare cogũtur: Garamãtum regio ultra getuliã eſt & piter cũ illo progreditur: unde carchedonii lapilli afferuntur. Inter ſtagnãtem ſicorim:inundantem regionem illam. Rap dum hiberum:uelocem fluuium unde hibe ria dicta eſt hiſpania:nam hiberus amnis toti hiſpaniæ nomẽ dedit:ut ait Solinus:Bætis uero prouinciæ:uterque tamen nobilis.

Colluuies immota iacet cadit omnis in aſtus
Certatim obſcenos miles: morienſq3 recepit
Quas nollet uicturus aquas; rituque ferarũ
Diſtentas ſiccant pecudes & lacte negato
Sordidus exhauſto ſorbetur ab ubere ſãguis:
Tunc herbas frõdeſq3 terunt: & rore madẽtes
Deſtringunt ramos: & ſi quos palmite crudo
Aarboris aut tenera ſuccos preſſere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hoſtis
Fontibus immixto ſtrauit per rura ueneno:
Hos licet in fluuios ſaniem tabemq3 ferarum
Pallida dictæis cæſar naſcentia ſaxis
Infundas aconita palam romana iuuentus
Non decepta bibet: torrentur uiſcera flama:
Oraq3 ſicca rigent ſquamoſis aſpera linguis.
Iam marcẽt uenæ nulloque humore rigatus
Aeris alternos anguſtat pulmo meatus.
Reſciſſoque nocent ſuſpiria dura palato.
Pandunt ora tamen: nocturnũq3 aera captãt.
Expectãt hymbres: quorꝫ modũ cũcta nata
Impulſu: & ſiccis uultus ĩ nubibꝫ hærẽt bãt
Quoq3 magis miſeros undæ ieiunia ſoluat:
Non ſuper arentem merore cancriq3 ſub axe
Quam nudi garamãtes arant ſedere ſed ĩter
Stagnãtẽ ſicorim: & rapidũ depreſſus hiberꝫ

Spectat uicinos:quia augebat dolorē aquā ꝓximā uidere:& eā haurire nō poſſe. Iā domiti: cū diu oīa tētaſſent:ſi quō poſſent e manibꝫ Cæſaris euaderēt:poſtquā oīa fruſtra fuerūt:tādem in cæſaris deditionem uenerūt. Paciſq; tuendæ:poſtq̄ uidit nulla rōe nulliſq; uiribꝫ euadere poſſe:Afranius auctor fuit de ditiōis cū primū cōſiliū cū oi exercitu cōicaſſet:deinde ipſe q̄ſi publicus legatus totius exercitus ad cæſarē ꝓfectus orōnem hūit. Duces.ſ.Petreius & Afra. Ceſſere.ſ.neceſſitati. Domiti.i.ſubacti fame. Paciſq; petendæ:quia Petreius cōcitauerat milites:iā de pace fœdera agētes. Dānatis.i.abiectis quibꝫ ſe defēdere non poterat. Semianimes tur.qa pene ſiti cōſumpti erāt milites. Hoſtilis.i.cæſaris uictoris. Seruata:nec tamē quāuis ſupplex ad pedes acceſſiſſet:maieſtatē īpatoriā depoſuit. Precāti.ſ. Afranii dico maieſtas. Stetit non fracta:quia dignitatem imperatoriā præ ſe ferebat:ut nō uideret̄ paratus eē mori. Priorē fortunā.ſ.inter fortunā īpatoris:quia īpator erat exercitus. Nouoſq; caſus:quia nō uictus erat:& in ptātē uenerat cæſaris. Victi ducis:non ignaui militis ſed q̄ſia uictū ducē dcebant nō militē. Securus q̄ſi ſine cura ſalutis:qa licet peteret ueniā:& ſi nō cōceſſiſſet Cæſar: tamē nō magnifaciebat. Si me degeneri:cōſtitutio cōiecturalis ē:cū quæritur de facto & diſputat̄: ut o Petrei & Afrani ſūpſiſtis arma contra me: quæſtio ē:īmo non ſumpſimus:& ꝓbat per locos ipſius cōſtitutionis:ut in expoſitiōe ſingulo ī loco dicemus: primo captat beniuolētiā a perſona ſui:cū oſtendit ſe fortē eē qui mori honeſte potuerit: ſi opus fuerit: a pſōa auditoris:cū oſtēditur quæ de iudice ſpes ſemp fuerit:& cū res eoꝝ ſapienter fortiter māſuete factas oſtēdemus:ita & hoc loco a Cæſare beniuolētiā captat: quē fortē māſuetū oſtendit:iō dignus ē a quo uenia petat̄. Si me degene.ecce quō oſtēdit ſe fortē qui mori potuerit honeſte non turpiter uiuere ſi opus fuerit. Degeneri.i.uili.ſ.ſub hoſte q indignus eſſet ab eo ueniā peteremus. Dextra for.i.uirtus q̄ oppeterē potius. At nūc a pſōna auditoris beniuolētiā captat:ſed qa credius o Cæſar te eē dignū qui uitā dones:id.n.āte facere cōſueuiſti:ut dubitare nemo debeat petere ueniā.iō ſupplices ad te uenimus. Hoc qa credo te dignū eſſe:q militibꝫ uitā dones. Nō ptis ſtu.nūc deſcēdit ad cōſtitutionē.ſ.ſūpſiti arma cōtra me o Afrani:quō uis ergo ignoſci tibi:īmo nō ſūpſi:q̄ſtio ē:ꝓbat̄ unde ꝓderit plurimū cōſiderare q̄ facta ſunt āte rē in re & poſt rē:a nte rē ubi fuerit āteq̄ bellū gereret ī hiſpania cū īpio quā ꝓuīciā Senatus populuſq; ro. ſibi tradidit:āteq̄ bellū cīle cōflaretur ī hiſpania:cū īpio eā ꝓuinciā demādatā gerētes a ſenatu po.que ro.tenebāt ex eo ꝙ āte rē fuerit ꝓbat ſe nō ſūpſiſſe arma:nā ſi poſtq̄ bellū cōflaret̄ arma ſumpſiſſet:tūc in uitio eēt. Cōſiliis inimica:qa nō ē demādata nobis ꝓuīcia cōtra te:qa nos deniq; inuenit bellū cīle:nā anteq̄ bellū cīle moueret̄ ꝓuincia nobis cū īpio demādata ē. Cauſæ priori:iā huius ꝓuinciæ ꝑfecti eramus. Nil fata morāt̄:in re.ſ.cū uolumus ꝓbare ꝑ conſtitutionē cōiecturalē aliquid factū:& anteq̄ factū fuit aliqd oſtēdius factū qd̄ nō oportuit:aut nō fcūm qd̄ oportuit ꝓbat a cōiecturali:hoc mō.In ꝓuīcia tenēda feciſti aliqd qd̄ nō oportuit:dici pōt nō fecimus:qa ſi ꝓuīciā tenuiſſemus ultra quā neceſſe fuerit:dicere poſſes fuiſſe aliquid factū qd̄ non oportuit: ſed illā tenuimus:quoad fata cōceſſere:ergo non fecimus qd̄ nō oportuit. Nil fata me.fecimus qd̄ nō oportuit.īmo nō fecimus qd̄ nō oportuit:nō oportuit tenere nos prouīciā poſtquā oīa expti ſumus: quæ humana neceſſitas tolerar̄ poſſet.ſed poſtquā dii nobis cōtrarii fuerūt uoluimus cōtra deoꝝ uolūtatē ꝓuīciā tener̄. Tra.heſpe.dſcēdit a cōſtitutione cōiecturali ad dliberationē:nā oīs petitio hēt deliberationē.ſ.eius a quo petimus cū.n.petimus aliqd:is a quo petimus dliberat dare uelit an nō:iō opus ē ſuaſiōe:ſuaſio oīs ē ī deliberatiōe:dliberatio hēt finē honeſti:& utilis quēadmodū petitio cū petimus aliqd debemus ſuadere a ptibꝫ honeſti:cū deliberamus aliqd:ita & cū petimus ab hiſdē ptibus ſuadere debemus:deliberatio hēt finē utilitatis:utile ē ut in deditionē accipias nos o Cæſar:cū ex hac deditione magnā utilitatē cōſequeris. Tradimus heſp.gē.o Cæſar iſta cū ſit cura nobis:ueniā pſtes:ī tuā ptātē tradimus hiſpaniā & orīetalē plagā. Apimus eoos.i.orīetales:nā donec hiſpania occidētalis rgio cōtra te eēt:nō ſecurus īuaderes orīētē ubi Pō erat:nūc ergo ſecurus poteris bellū gerere. Securum.quia te ſecurum damus:ut nihil a tergo hoſtile relinquamus. Poſt terga.ſ. occidentis

Spectat uicinos ſitiens exercitus amnes.
Iam domiti ceſſere duces:paciſq; petendæ:
Auctor damnatis ſuplex afranius armis
Semianimes ī caſtra trahēs hoſtilia turmas
Victoris ſtetit ante pedes:ſeruata precanti
Maieſtas non fracta malis: interq; priorem
Fortunā caſuſq; nouos gerit omnia uicti
Sed ducis & ueniam ſecuro pectore poſcit.
Si me degeneri ſtrauiſſent fata ſub hoſte
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc cauſa mihi eſt orandæ ſola ſalutis
Dignum donanda cæſar te credere uita.
Nō partis ſtudiis agimur:nec ſūpſimus arma
Conſiliis inimica tuis:nos denique bellū
Inuenit ciuile duces:cauſæque priori
Dum potuit ſeruata fides:nil fata moramur
Tradimus heſperias gentes:aperimus eoas
Securūque orbis patimur poſt terga relicti

Nec cruor:ſuadet a facili.ſ.quia hāc uictoriā Cæ.incruētā cōſequeṫ:quia nihil obſtabit quō magis ēt debeas nobis cōcedere hoc. Lapſa.ſ.pugnādo.Hoc hoſtibꝫ unū:hoc ſolū ignoſce ꝙ incruētā uictoriā accipias:& ne tibi uiliores uideremur. Nec mag.pe.a poſſibili nā cū petimus aliquid oſtēdeṙ debemus id qđ petimus pſtari poſſe ab eo quē rogamus:ꝙ tu facere potes o cæſar.ſ.ut dimittas nos ab armis hac cōditiōe: ut poſthac nō liceat nobis:nec ꝑ te:nec cōtra te arma ſumere:& tāq̄ emeritis militibꝫ futuri tpis ſtipēdia nobis dabis. Petūṫ:a te q̄ preſtare potes. Ocia do.ſ.ut nos ab armis dimittas. Degere.uiuere. Inermē: .i.depoſitis armis:& relicta militia. Quā tribuis.i.cōcedis. Proſtrata iacere:& putes aīo nos ad internitionē uſq; occiſos eē niſi ſuccurras. Nec.n.felicibus ar.arguit a ptibus iuſtitiæ.ſ.a gr̄a: gr̄a ē ut bene merentibꝫ premiū deṫ: & male merētibꝫ pœna qa infelices ſumus p̄mia nos hr̄e nō debemus:nec igiṫ debes nos exercitui tuo felici cōiūgere. Feli.quia cū nos infelices ſumus pticipes uictoriæ tuæ nos eſſe non decet. Turba hæc:q̄tū ptinet ad exercitū noſtrū nr̄æ fortūæ ſatiſfecimus:iō nihil nobis relictū ē qđ bellū cīle ſeq uelimus. Fata pegit:quādo ſemel uicta ē. Vicere cogas.i.poſtq̄ ſemel uicti ſumus nolumus āplius uīcere. Facilis.ſ.ad ignoſcēdū. Vultuq; ſerenus.i.benignus: qa q̄litas uultus ſignificat aī ītētionē. Penāq; re.ſ.ut ſint tāq̄ emeriti & uacationem habeant. Vt primū iuſte.poſtq̄ cæſar feliciter cōſenſit petiōi petreii & afranii:ſtatī milites ubi facultas data ē ad aquaꝝ flumina oēs ſine ordine diſcurrunt. Iuſte pa.quæ iuſta pax erat: que inter ciues cōponebaṫ. Incuſtoditos: ſicut a natura ſeruabātur ab hoſte Incūbat.i.inſtat nimia ſiti laborās. Flu.turbat: qa mult tudīe mil itum pturbātur undæ. Cōtinuus mul.dicit quō milites poſtq̄ ſemel facta eſt bibendi facultas tam auide aquas hauſerunt ut ſe ipos ſuffocarēt:nā multi ex ipis p̄ nimia auiditate bibēdi ſuffocati ſūt. Cōti.tractus.i.hauſtus aquarū ſine intermiſſione:qa auide nimis trahebāt. Artauit:anguſtauit. Aīas.i.uitā & ſpūm. Feruida pe.i.aqua auide hauſta. Plenis.repletis. Cædit q̄uis aquæ ſuparent & abundarent:tamē ſaciari non poterāt:cū pleni eēnt aquis:tamē adhuc haurire cupiebant. Morbus egēs:i.uitiū ſitis ex inopia aquæ contractū. Mox:deīde. Robora ner.poſtq̄ tādē ſiti expleuerūt uires ī corpore r̄diere. Et uires declarat:quia mos ē poetaꝝ ut multa dicāt in eadē ſnīa: & alteꝝ ſit alterius expoſitio. Robora.i.uires. O ꝓdigia reꝝ luxuries.capta occaſione poeta inuehiṫ in eos qui curioſi ſunt ciboꝝ & qui terra mariq; quærunt:unde delicatū aliquid hr̄e poſſint ꝙ nō neceſſitati ſuæ cōueniat:ſed uoluptati ſatiſfaciat.O uos inquit q adeo ſoliciti eſtis ī iquirēdis uariis ciboꝝ generibꝫ aduertite & cōſiderate q̄ paucis rebꝫ hūana uita poſſit eſſe cōtēta:hi.n.recupauere uires ſuas aqua & pane cōtēti. Luxu.ſupflua. Prodiga.i.q̄ rebꝫ abuteris: ꝓdigus dr̄ a porro & gero uidelicet q ſua bōa neq̄q̄ cōſumit. Nūq̄ cō.i.quæ ſēp magno ſūptu cibos & epula pare ſoles. Ambi.i cupida:ābitus ꝓprie dr̄ cupiditas honoris:ſed ꝓ oī cupiditate aliq̄do poniṫ. Paruo pa.quæ ut nūq̄ ſaciari poſſis. Et laute glo. mēſæ:O mēſæ delitioſæ. Diſcite nūc exēplo hoꝝ militū q ſatis hūerūt cū aquā haurire poſſēt & panē comedere. q̄:ꝑ quātū. Paruo.i.q̄ exiguo ſuſtētari poſſit humana hoīs natura. Aegros:egrotātes ē argumētū ſi ægrotātibꝫ aquā facile ꝓponētibꝫ medicis ſatis erit ad recupandā ualitudinē priſtinā: quāto ea magis ſufficiet corporibus ualidis. Nobilis bacchus:ideſt uinum præcioſū quod magno pcio cōparatur & aduectitiū eſt de longinquis ptibus:deū pro uino poſuit. Diffuſus:ignoto conſule:ideſt uetuſtum uinū & multis ānis ī cella uinaria ſeruatū:nā q̄to uetuſtius ē tāto ualidius:iō dicit ignoto cōſule pp ātiq̄tatē qa ro.tpa a cōſulibꝫ dinumerabāt:nā cū ſignificare uellent quo tpe aliqd geſtū eēt dicebāt Plāco & Lep.cōſul. hoc factū ē & q̄to ātiqores cōſules erāt:tāto magis ītelligebāt rē illā antiqorē eē ergo cōſule ignoto.i.cuius

Nec cruor effuſus campis tibi bella peragit
Nec ferrum laſſæq; manus:hæc hoſtibꝫ unū
Quđ uincas ignoſce tuis:nec magna petūtur
Ocia des feſſis:uitam patiaris inermes
Degere quā tribuis:campis proſtrata iacere
Agmina noſtra putes:nec enim felicibꝫ armis
Miſceri damnata decet:partēque triūphi
Captos ferre tui:turba hæc tua fata peregit.
Hoc petimus uictos ne tecum uincere cogas.
Dixerat.at cæſar facilis uultuque ſerenus
Flectitur.atque uſū belli pœnāque remittit.
Vt primum iuſtæ placuerūt fœdera pacis.
Incuſtoditos decurrit miles ad amnes
Incumbit ripis:promiſſaque flumina turbat
Continuus multis ſubitarū tractus aquarum
Aera non paſſus uacuis decurrere uenis
Artauit clauſitque animā:nec feruida peſtis
Cædit adhuc.ſed morbꝫ egēs iā gurgite plēis
Viſceribꝫ ſibi poſcit aq̄s:mox robora neruis
Et uires rediere uiris.o prodiga rerum
Luxuries nunquā paruo contenta paratu:
Et quæſitorum pelago terraque ciborum
Ambicioſa fames:& lautæ gloria menſæ.
Diſcite quā paruo liceat producere uitam
Et quantum natura petat:non erigit ægros
Nobilis ignoto diffuſſus conſule bacchus.

nomen propter uetuſtatem incognitum eſt. Non auro murrhaque:ideſt nõ aureis poculis & murrhinis bibebant. Murrhina mittuntur ab oriente:ut refert Plinius libro ultimo naturalis hiſtoriæ:inueniũtur enim ibi pluribus locis:nec inſignibus:parthici regni:præcipue tamen in Carnania humorem putãt ſub terra calore denſari amplitudine nunquã paruos excedunt abacos:craſſitudĩe rara uaſi potorio: ſplẽdor iis ſine uiribus:nitorque uerius q̃ ſplendor:ſed in prœcio uarietas colorum: ſubinde circũagẽtibus ſe maculis in purpuram candoremque & tertium ex utroque ignoſcente ueluti per traſitum coloris purpura rubeſcente :aut lacte candeſcente:ſunt qui maxime ĩ iis laudẽt extremitates: & quoſdam colorum repercuſſus:quales in cæleſti arcu ſpectãtur:his maculæ pingues placent:trãſlucere quicquã aut pallere uitium eſt:Item ſales uerucæque non eminẽtes: ſed ut in corpore etiam plerunque ſeſſiles: aliqua etiam in odore cõmẽdatio ẽ. primus Pompeius in urbẽ murrhina inuexit & ſex pocula capitolino Ioui dicauit:quæ protinus ad hominum uſum tranſiere abacis etiam eſcariiſque uaſis inde expetitis:contraria huic cã cryſtalum facit:gelu uehemẽtiore cõcreto:nec alibi certe r̃peritur q̃ ubi maxĩe hybernæ niues rigent glaciemqꝫ eſſe certũ ẽ:unde & nomen græci dedere. Oriens & hanc mittit:ſed indicæ nulla præfertur:naſcitur & in Aſia uiliſſima circa alabãdam & hortoſiam finitimiſque mõtibus.ſ.nõ mixto uino aut aliquo liquore ſuauiore Flu.i.aqua ꝑ parte ſui ponitur:ut reſtinguere fontibus ignes: nã non fontes reſtinguebant:ſed partes fõtium Ceres:deam pro fruge poſuit. Heu miſeri:nunc ĩ eos

Non auro:murrhaqꝫ bibunt ſed gurgite puro
Vita redit:ſatis ẽ populis fluuiuſqꝫ cereſque
Heu miſeri qui bella gerũt tũc arma relinquẽs
Victori miles ſpoliato pectore tutus
Innocuuſqꝫ ſuas curarum liber in urbes
Spargitur o quantum donata pace potitos
Excuſſis unquam ferrum uibraſſe lacertis
Pœnituit tolleraſſe ſitim:fruſtraqꝫ rogaſſe
Proſpera bella deos:nẽpe uſis marte ſecundo.
Tot dubiæ reſtant acies:tot in orbe labores
Vt nunquã fortuna labet ſucceſſibus anceps
Vincendum totiens:terras fũdẽdus in omnis
Eſt cruor & cæſar per tot ſua fata ſequẽdus.

inuehitur qui cupiditate bella gerunt:quos dicit miſeros eſſe ſeu uincant:ſeu uincantur:ſi uicti fuerĩt: neceſſe eſt ut ſeruiant:ſi uicerint nunquã a bellis deſinent:ſed bella ex bellis ſæuiunt:cum alia ſemper appareant ꝙ miſeri ſint ex hoc cognoſci põt:quia ipſi depoſitis armis ĩ extrema miſeria cõſtituti cæperũt eẽ felices:& multo feliciores uictoribus ſuis. Heu: cũ miſeratiõe. Tũc:probat ꝙ ſecuri ſint depoſitis armis milites cũ antea armati:in extrema miſeria cõſtituti eſſent:& tuti eſſe nõ poterãt:nũc uero inermes ſecuri ſunt:quod e contrario uidet̃. Victoris:cæſaris. Tutus:q̃a neminẽ timebat. Innocuus:cui nemo noceret. Liber curarũ:qui ante magnis curis & ſolicitudinibus agitabãt:cũ mortis piculũ ante oculos timerent. Spargit̃:diuiditur. In oras ſuas:ideſt in patriã ſuã:q̃a in ſuã quiſqꝫ patriã redibat. O quãtũ donata:poſtquã depoſitis armis ſemel liberi fuerũt:pœnitẽriam agebãt ſe ipſos incuſantes:q̃d ſitim & aliarũ rerum inopiam:tam diu perpeſſi fuiſſent. O quãtũ cum admiratiõe quadã legẽdum. Pace potitos:potentes factos pacis:quã conſecuti erant:potitur aliquis cuiuſpiam rei qui potens factus eſt rei quam cupiebat.ut Virgilius.Optata troes potiuntur arena.i.cõpotes facti ſunt. Donata:a cæſare quod nunquã iaculati eſſent tela. Excuſſis:concuſſis. Vibr.fer.iaculatos fuiſſe tela ferrata. Toleraſſe ſitim.ſ.pœnituit quaſi dicat minime ſtultos ſe quodãmodo fuiſſe intelligebãt: & ſtultitiã ſuam dãnabant:quo depoſitis armis poſſent oĩa abunde conſequi. Rogaſſe bella deos:conſtructio latina:ideſt præcibus petiiſſe a diis. Fruſtra:q̃a obtinere nequerũt. Nẽpe uſis.Rationẽ affert:quãobrẽ pœnituerit eos tanta cupiditate uictoriam a diis exoptaſſe quia intelligebant ſe nunc fœliores eſſe uictoribus:& quod a diis optabant ipſis dãno potiuſq̃ utilitati futurũ:hoc cõparatione ſui & hoſtium intelligebant. Videbant enim multa bella reſtare Cæſari & militibus ſuis: ut unius belli finis principium alterius eſſet.quanuis etiam omnia Cæſari proſpere cederent:tamen opus eſſe longiore tempore atque longiore:antequam uictoriam plene conſequerentur.nunc ipſiſdimiſſis armis pace quieta frui apertum eſt. Nempe: inquam eos pœnituit: quia acies dubiæ cæſarianis. Dubiæ acies:ideſt incertæ pugnæ. Tot in orbe labores:quia opus erat ut põpeium terra marique perſequerentur:quia magnis exercitibus terreſtribus atqꝫ maritimis abundabat. Vt nunquam fortuna:& ſuppoſito:nõ cõcedo tamen:ꝙ nunquam fortuna ſit Cæſari aduerſa:tamẽ:multociens gerenda ſunt bella ut magno labore uictoria conſtet.Ordo eſt:uincendum eſt totiens : cruor eſt fũdendus in omnes terras:& Cæſar eſt ſequendus per tot ſua fata. Vt:quãuis. Fortuna anceps: ideſt q̃ ſemper dubia & incerta eſſe ſolet euentibus. Labet:mutetur ut in euentibus ſit incerta & dubia. Succeſſibus:proſperitatibus. Vincendum toties:quamuis omnia ex uoto Cæſari ſuccederent. In omnes terras:in omnes partes terrarum: in oriente: in occidente: in meridie: ubi Pompeius exercitus ſuos habebat. Cæſar per tot ſua fata ſequendus:neceſſe eſt ut cæſaris milites ueniant qui ipſum ſequẽtur. Per fata:per fortunas:qui quocunque orbis terrarum in periculo & diſcrimine eſt:uincat ne an uincatur.

Felix qui potuit ergo cõparatione cæſaris atque ſuorum felix eſt qui ſcit iam ubi habitaturus ſit:qui ſe cuti ſunt Cæſaré incerti erant ad quas colonias habitaturi eſſent pro præmio uictoriæ milites.n.uictores in colonias mittebantur more maioꝝ:& uictos in colonias reducũt: ipſi quoq; fœdere.i.amicitia cõiũcti erãt:dicit igiť uictores illos hĩtaturos pr̃ias ubi geniti & educati ſunt: at uero uictores milites cæſaris adhuc neſciuere quã pté hĩtaturi ſint:iã perterrebãtur uictores:& neceſſe erat ut in oẽm parté reducti eã ſibi ſedé deligerét. Nutãte ruina.i.cũ mundus oĩbus ruinã minať:nam cũ ſit impium Ro. lõge lateq; porrectũ & ferme oẽm terraꝝ orbé cõpræhenderet mortis ro.mouebatur uniuerſus orbis. Nutante.i.ruinã minante. Eſt.ſ.ille: Quo ia.in quo loco moriturus ſit & uicturus:reliquũ uitæ ſuæ tempus. Nõ prælia feſſos:nã hi milites ſunt ſecuri bellorũ:& cũ cõiugibus ac liberis ſuis acturi ſunt uitã:& ĩ ſuis tectis habitaturi:ubi geniti & educati fuerũt. Vocãt feſſos.ſ.dimiſſis armis & relicta militia. Claſſica: inſtruméta belli:ut tubæ cornua. Sõnos certos:qa non ſunt ſolliciti de bello imminéti. Cõiunx: recipit. Nati:recipiunt eos qui ĩ pr̃iam rediere ad ſuos Rudes nati:infãtes qui adhuc in cunabulis nutriunť. Sordida tecta.ſ.uilia:& iõ pacifica:qa raro diſcordia in humili tecto:ſed ĩ magnis prĩcipũ ædibꝫ diſcordia regnat. Sua terra:in qua nati ſunt & educati. Deductis.ſ.a triũuiris in alienas colonias: ĩter municipiũ & colonias hoc intereſt: Municipiũ dr̃ oppidũ illud cuius ciues donati ſunt digniori ciuitate Veneta:e diuerſo appellatur colonia:cũ a digniori ciuitate mittunť ad inferioré quéadmodũ erecta é colonia Venetoꝝ:Recte ergo dicit hos militeſ

Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam ſcire loco:nõ prœlia feſſos
Vlla uocant:certos nõ rũpunt claſſica ſõnos
Iam cõiunx natiq; rudes:& ſordida tecta
Et non deductos recipit ſua terra colonos.
Hoc quoq; ſecuris oneris fortuna remiſit.
Sollicitus menti quod abeſt fauor ille ſalutis
Eſt auctor:dux ille fuit:ſic prœlia ſoli
Felices nullo ſpectant ciuilia uoto
Non eadẽ belli totum fortuna per orbem
Conſtitit.in partes aliquid ſed cæſaris auſa eſt
Qua maris adriaci longas ferit unda ſalonas
Et tepidũ ĩ molles zephyros excurrit hyader
Illic bellaci confiſus gente curetum.

felices:hoc ẽt felicitaté ſuã auget:ꝙ.ſ.nõ cogerenť relicta pr̃ia ubi nati ſunt in alienas colonias deduci. Deductos.ſ.ad agros ſuos in alienos. Hoc quoq; ſecuris:hoc quoq; acceſſit ad felicitaté eorũ:ꝙ.ſ.ſecuri ſunt & nullũ onus metuebãt:nullũq; laboré militiæ. Menti.i.a méte eoꝝ ꝙ nihil metuãt:nec uictoriã utercũq; uincat uel cæſar uel Pom.haud ĩ magno diſcrimine ponũť. Fortuna re.fortuna hoc addidit ẽt ad felicitaté eoꝝ:ut ſine pauore ſint:uter cæſaris & Pom.uincat. Oneris:nã magnũ onus é pauor. Sollicitus ab effectu:qa reddit hoĩes ſollicitos. Salutis auctor:qa cæſar cũ pauloãte ueniſſet ĩ ptãtem ſuã: ipſis ſaluté donauit. Ille:Pom. Sic:hoc pacto: Nullo uoto:quia nõ optent ut cæſar magis q̃ Pom.aut e diuerſo uincat. Non eadé belli:ſicuti antea res oẽs fortuna cæſari feliciter ex uoto cedebat.At nũc oĩa in inuidia mutata ſunt:nã fortuna tã&ſi cæſari fauebat:tamé aduerſus eũ nõ nihil ſiniſtri auſa é. Nõ eadé:nõ fuit ſimilis huic fortunæ:quam in hiſpania habuerat. In partes Cæſaris:bene non eadem fuit:quia nõ nihil Cæſaris partibus aduerſata eſt. In:contra.ubi nã fuit aduerſa:ea parte qua unda ferit ſalonas:uidelicet in illyrico littore & dalmatico auſa eſt Cæſari aduerſari. Salonæ:rum.ciuitas eſt dalmatiæ:quam pollio expugnauit & de ea ſpecioſiſſimum triumphum egit:unde filium ſuum de nomine captæ urbis Saloninum appellari uoluit.Salonæ imperium dalmatorum fuit:hæc gens ut refert Strabo annos complures aduerſus Romanos bella geſſit:caſtella ad.L.habuit dignitate præſtantia. Longas:quia in longitudine ſita eſt:reſpexit ad ſitum urbis:ſicut albam longam dicimus. Tepidum hyader:non ꝙ hyader ſit generis neutri:ſed rettulit ad flumẽ tepidum:hyader autem fluuius eſt in adriaticum mare fluens:unde oppidum é haud procul ab eo hyadra appellatum:quam uulgo Zara appellant. Tepidũ:quia in occidente eſt:quia zephyrus ſemper eſt tepidus. Illic belliaci. narrare incipit nunc quõ non nihil aduerſi ĩ illyrico paſſus fuerit Cæſar.Hiſtoria ita ſe habet:Cum fauces maris adriaci C.Antonius & Dolobella cæſaris legati ipſius iuſſu occupaſſent inde in illyrico littore alius:alter in Dalmatico caſtra poſuiſſet Pom.oĩa maritima loca tenẽte.Octauius Libo cilix repẽte cũ omni exercitu claſſicorum utrinque uenit:& fames quidem Antoniũ in deditioné abſtorſit:quia famis neceſſitate coactus ſe Pompeianis dedit:quin etiam rates quæ in auxiliũ eius uenerat cũ Baſilio nouo Pompeianoꝝ marte funibus occultis in medio mari extéſis cilica arte captæ ſũt:duas tãtum naues ex faucibꝫ explicuit:unam quæ ferebat opitergĩnos: & hoc facinus memorabile poſteris edidit:nã multæ miliũ militũ manus extremis faucibꝫ circũfuſæ p totũ dié tela ſuſtinuerũt.Interea nocte ne in ptãtem hoſtium uenirẽt diſturbante Vulteio eorũ duce mutuis uulneribus inter ſe ceciderunt:& ad unũ oés occiſi ſũt hoc é illud qđ fortuna opata é cõtra cæſaré. Illic: in illyrico. Curetũ.i.Cretéſiũ qa cretéſes milites auxiliares ſecũ hẽbãt. Curetes ut oſtẽdit Stra.qdã ad acarnanes qdã ad etholos adſciſcũt & nõnulli a creta: aliq ex euboea genus duxiſſe aſſeuerãt đ his multa ferũť a Strabõe.

Quos alit deſcribit inſulá curetū: Pōto.ſ.in medio mari adriatico poſita ē Cretæ.ſ.illyrico littore ubi caſtra poſuerat.C.Ant.ná Dollobella in dalmatico poſuerat. Cautus ab incurſu belli: ꝓuiſus ꝓuiderat inqt ut qua ꝑte hoſtes inuaderét:ſed nō prouiderat cōmeatibꝫ. Si ſo.re.mō ꝓuiderat cōmeatibꝫ:ſed hec ꝑs magna illi & neceſſaria dederat:unde exercitus fame obſidebatᷣ. Tuta.ſ.loca:ēt ſi ī tutiſſimo conſtiteris:& non ſuppeditent aliméta quibus uiuere poſſis:neceſſe ē ut ſpōte in hoſtiū ꝑtātē uenias. Nō pa.deſcribit q̄ta inopia Ant.& milites ſui laborarét:iam.n.herbas cū radicibus euulſerāt. Paſcēdis eqs: multo minus nutriendis homībꝫ. Profilit:ꝓducit ab eo quod præcedit id qđ ſequitᷣ:ná primo ſeritᷣ ſeges deinde oritᷣ. Sege.frugé:uel pōt eſſe hyppallage: & ſegeté ꝓ terra poſuit.Virg.Quid faciat lætas ſegetes.

Q uos alit adriaco tellus circunflua ponto
Clauditur extrema reſidens antonius ora.
Cautus ab in curſu belli:ſi ſola recedat
Expugnat quæ tuta fames: nō pabula tellus
Paſcendis ſummittit equis :non proferit ullā
Flaua ceres ſegeté:ſpoliabat gramine capum
Miles: & attonſo miſeris iam dentibus aruo
Caſtrorū ſiccas de ceſpite uulſerat herbas.
Vt primū aduerſæ ſocios in littore terræ
Et baſilū uidere ducem noua furta per æquor
Exquiſita fugæ:neq̄ eni de more carinas
Extédunt:puppeſq; leuant: ſed firma gerēdis
Molibus in ſolito cōtexunt robora ductu
Nanq; raté uacuæ ſuſtētant undique cuppæ:
Q uarꝫ porrectis ſeries conſtricta cathenis
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos
Nec gerit expoſitum telis in fronte patenti
Remigiū:ſed quod trabibꝫ circūdedit æquor
Hoc ferit:& taciti præbet miracula curſus
Q đ nec uela ferat:nec aptas uerberet undas
Tunc freta ſeruantᷣ:dū ſe decliuibus uudis
Aeſtus agat:refluoq; mari undérur harenæ.
Iamq; relabenti creſcebant littora ponto.
Miſſa ratis prono defertur lapſa profundo
Et geminæ comites:cūctas ſuꝑ ardua turris
Eminet:& tremulis tabulata minantia pinnis

Spo.gra.cam mil. deficiētibus aliis rebuſ terram quoq; in uſū ſuū milites colligebāt. Attōſo aruo. more iumētorꝫ:iā iquit cōſūptis herbis ad radices uſq; tendebāt. Caſtrorꝫ ſiccas:qa aggere caſtra circūdederāt:& ex aggeribus cumulauerāt herbā:quā ipſi dentibꝫ carpſerāt. Vt primū:nunc deſcribit q̄uo res geſta fuerit:ná Ant.ad hanc inopiā ꝛdactus ubi Baſiliū uidit cū ratibꝫ auxiliaribus ueniſſe:parauit ſe ad fugā:ſi q̄uo poſſet furti e manibus labi:q̄uo aūt fecerit poeta deſcribit. Vt.i.poſtq̄. Primū:q̄ primū ſimulatq; ſocios uidit Ant. Aduerſæ:oppoſitæ. Baſilū:quia cū auxiliaribꝫ uenerat nauibus. Noua fur.nauigātia. Fugæ:ad fugā. Neq;.n.declarat qa ſibi rates de ratibꝫ fecerāt. Extendūt:producūt. ná de more naues ædificāt lōgas. lōgæ naues dicūtᷣ:q̄s uulgo galleas uocant. Que:ꝓ ſed. Pup.le. .i.leuiores puppes faciūt. Extē.ca.ſ.ut ſunt q̄dā q̄ſi carinæ & nauis corpus. More.ſ.antiquo. Leuāt:attollunt. Ro.rates firma:dico gerēdis molibꝫ. Rates uulgo dr̄ cū multa ligna inuicé cōnexa officiū & uſum nauis præbēt. Fir.ro. ualida ligna ad quā ré firma ſūt.ſ. Gerēdis moli.i.ad ſuſtentādas moles grauiores. Inſolito du.i.tractu nō ſolito:nūq̄ antea tale al quid factū erat nāq;. Raté:declarat qđ dixit robora firma. Cuppæ.qa naues q̄s hic cuppas huius pōti uocāt:ſcutellæ dicūtᷣ alio loco.i.ad ſimilitudiné ſcutellæ:uel cuppas has undiq; ſtruxerāt lōgo ordíe cathenatas:q̄ hāc raté ſuſtinuere: uerbi cá hic ratis erat:utriq; erāt ſcutellæ ſiue cuppæ:q̄ ſuſtinebāt hāc raté:& a frōte & a tergo nauigātes latebant ſub hac rate:& in ipis cuppis tribꝫ ordinibꝫ nauigabāt:nō a tergo:poſtq̄ a fronte qa uideri potuiſſét nauigabāt mouebatᷣ ratis illi admirabātᷣ q̄re moueretur:cū nullū uiderét remū:ſed hoc erat qa interius nauigabāt. Vac.quia nihil ī his ꝑter remiges uehebātᷣ Cathe.quibꝫ coniūctæ tenebātᷣ. Obli.al. trāſuerſos remos:materiā pro materia poſuit. Ordi.in modū remi. Geminis or.qa ſicut ordíes duos hēbāt a tergo:ita īterius ne uideri poſſet. Nec gerit expo. a frōte uidebantᷣ cuppæ:ſed nō hic erāt remiges qui uideri poſſét:ſed a tergo. Telis.ſ.hoſtiū qa potuiſſét ab hoſte uulnerari:ſi in frōte fuiſſét. Remi.i.remiges expoſitos. Patēti:apto. Circūdedit:ipſi remiges trabibꝫ æquor circūdederāt. Taciti mi.cur.quia mouebatᷣ ratis nec unde moueretᷣ quiſq; ꝑcipere poterat. Neq; uela:nō ſuſtinebat uela:quibꝫ uēto īpulſis nauis feratᷣ. Aptas:patētes undas:qa interius remi impellebāt æquor:& ita raté mouebāt. Tūc ſeruātᷣ:& cū ita parata eēt:expectabāt donec mare faceret refluxū quia quottidie mare fluit & refluit & undā hēré t:quæ raté ſuſtinere poſſet. Seruātᷣ:obſeruātᷣ. Aeſtus:redícs agat.i.reducit. Decli.un.:q̄ declinauerūt. Refluo:refluēte. Iāq; rela.poſtq̄ mare refluxiſſet:& unda ſufficiens erat:ut raté ſuſtinere poſſet:illā maiore curſu cōmouerūt. Rela.qa fluenté obſeruarūt undā maris

Gemi.co.ſ.naues:quia ratis illa lōgas ſecū duas naues hēbat. Ardua.i.alta turris:ut in arbore nauis eſt. Pinnis.ſ.cū. Minā.tabu.i.eminētia:qa in ſūmo uallo:tāq̄ turres ſūt ꝓpugnacula q̄dā pinnata: q̄ uulgo dicunturgli merli. Tremulis pinnis: quia ſicut mouebantur naues:ita & tremere uidebatur ꝓpugnacula

Noluit illyricæ cuſtos octauius undæ
Cōfeſtim tentare raten.:celereſque carinas
Continuit curſu creſcat dum præda ſecundo
Et temere igreſſos repetēdū iuitat ad æquor
Pace maris:ſic dum pauidos formidie ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ:
Aut dum diſpoſitis attollat retia uarris
Venator tenet ora leuis clamoſa moloſſi
Sparthanos cretaſque ligat:nec creditur ulli
Sylua cani:niſi qui preſſo ueſtigia roſtro
Colligit:& præda neſcit latrare reperta
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.
Nec mora complentur moles auidæq; petitis
Inſula deſeritur ratibus quo tēpore primas
Impedit ad noctē iā lux extrema tenebras.
At pompeianus fraudes innectere ponto

Noluit Illyricæ:nunc dicit quomodo ſe egerit Octauius libo cilix peritiſſimus:tā & ſi iquit facile poſſet nauē illā obruere:tamē nihil oſtendit in ſuis ſe caſtris ferre:ut ſpem augeret hoſtibus:& reliquas naues ēt in pontū deduceret:ut maiorē prædā cape poſſet cautus: aſtutus:& uetuſtiſſimus pyrata. Turmas:ſcilicet ſuas. Præda.i.naues prædādæ deducūtur in mare. Inuitat ingreſſos.ſ.hoſtes ut iterū aliæ naues deducātur in mare. Pace maris.ſ.relicta:quia nihil ipſe infeſtabat hoſtē. Sic dū pauidos:per ſimilitudinē oſtendit:qūo Octauius Libo cilix peritiſſimus nō prius fraudes ſuas aperire uoluit:q̄ ſpē oībus daret poſſe eos liberius fugere:ut oēs e caſtris & e loco tutiore deductos una omnes cōprehenderet:nā ita eos illexit:ſicut uenator facit:cū iubet omnes canesqui latrare cōſueuerunt remoueri:& eos tantū mittit ī ſaltus:q prædā inueſtigare didicerunt:poſtea cū preda patuerit:tunc oēs in eos canes emittit : ita & iſte pyrata fecit:cum omnes relictis caſtris mediū mare tenerent quoſdā emiſit qui latentibus cathenis naues illaquearēt. Cōparat aūt Octauium Libonē uenatori. Romanas uero naues uidelicet Antonii & uulteii cōpat ceruis. Pauidos:metuētes. Claudat ceruos.ita hic relicto uacuo mari inuitabat & alliciebat Antonianos milites ut nauibus fugerēt:ſic uenator etiam facit. Metuentes aera pennæ:dicunt enī rubras pennas uehementer formidare ceruos. Venatores igitur cū ad locum peruenerint:ubi cerui frequentant ſaltum omnen circundant funibꝰ: & de funibus pennas rubras ſuſpendunt:ut Virgilius. Rubræ pauidos formidine pennæ:q cū de ſaltu effugere uelint ad funē ſæpe ueniunt:de quo pēnæ rubræ dependent:qui cū timēt nunc huc nunc illuc redeunt:has adeo dicūt pennas ceruos formidare:ut anteq̄ illas uideant earum odorem ſentiāt.

Odoratæ pennæ.i.cuius odorē ſentiunt a uentis deportatū. Diſpoſitis uarris.i.pærtticis. Varrus per geminū.rr.ſignificat perticā:qua retia circundātur.

Moloſſi:Moloſſia quæ & epyrus:primo moloſſia:deīde cahonia appellata eſt a moloſſo & cahonio:ut Virgi. Cahoniāq; heleni a fratre cahone dixit:iō moloſſi dixit quia ibi canes uelociſſimi naſcunt̄:ideo per excellentiam locutus eſt. Verū Strabo refert moloſſos & cahones celebratiſſimas gentes eſſe Epirotarum quippe qui totius epiroticæ terræ quādoq; regnum tenuere:prius quidē cahones:poſterius uero moloſſi qui quidē ꝓpter regū cognationē magis ac magis amplificati fuerūt:nā ex æacidarū ſanguine ꝓgnati ſunt. Leuis.i.agilis & uelocis canis. Sparthanos:nā in Lacedemonia & in Creta inſula optimi canes nutriunt̄:propterea poſuit horum locorum canes. Cretas:cretenſes. Creditur cōmittitur. Ligat:ſic reprimit canes uenator:ſicut claſſem ſuam retraxit Octauius. Niſi qui preſſo ueſtigia roſtro:uidelicet niſi tacitis canibꝰ q nihil aliud agunt:niſi odore nariū huc & illuc curſantes inueſtigēt ferā. Roſtrū appellauit nares canis:nā olfatici nares canis acutiſſimæ ſunt ī roſtri ſimilitudinē. Veſtigia:nā iueſtigar̄ ꝓprie ē canū qui p ueſtigia ſequūt̄ ferarū odorē. Neſcit la.nā canes q olfatus ſūt docti:cū feras uiderīt latratū tenent. Contētus tremulo:ad quid ꝓſunt huiuſmōi canes dicā:qa cū ad cubile uenerit leporis uel cerui uel alterius feræ cōcutit loris:quia ligatus a uenatore tenetur:tūc intelligit uenator inuētā eſſe ferā:ecce nō diſcedit a ſimilitudīe:nā ille pitiſſimus pyrata miſerat q funē ſub mari latentē ducerēt:quo fune illaq̄arent naues hoſtiū. Nec mora:Antoniani igit̄ milites & opitergini:ubi uiderūt neminē moueri ex hoſtibꝰ crediderunt metu deſiſtere:ergo una oēs relictis caſtris in mare naues deducūt. Moles.ſ.naues magnas. Cōplent̄:implēt. Virgi. Cōplent̄ ualleſq; cauæ. Auidæq;:ſolent poetæ qđ obſcure dicūt p epexegeſim expōere:ut hic. Inſula:ubi caſtra Ant.poſuerat. Ratibꝰ pe.i.cū rates milites cōſcēdiſſent. Quo tpe:deſcribit tēpus.ſ.in crepuſculo noctis:crepuſculū tēpus illud dr̄ icertū:cū nec plenus ē dies:nec plena nox:nā creperus a um.gr.la.dubius a.um. Lux extre.i.occidēs ſol:cū ſol occidit īpedit noctē eo tpe deſertus caſtris naues cōſcenderūt milites. Primas tene.qa nondū occidit. At pōpeia.ſicut uenatores retia tendūt:& fune ſaltū circundant:ita hic pyrata īpediētibꝰ telis funes medio mari extēdit:ut ille quæreret fugientiū naues.

Pompeianus:quia cilices fuerunt pyratæ:contra quos magnus Pompeius miſſus. Vnde ſeptē mēſium ſpacio mare uniuerſū infeſtiſſimū pyratis liberū reddidit : deinde pyratas ut uires eoꝝ diſſiparet ī diuerſas colonias miſit:& cum ante mare habitarent in continenti terra ſub ſpecie beneficii habitare fecit:ideo amabant eum quaſi beneficio eius adſtricti: ergo partes ipſius Pompeii defendebant atque ſequebantur.

Antiqua arte.i.cuius erat pitiſſimus & cui aſſueſactus erat. Summa freti.i. ſuperficie. Vacare.i.uacuam eſſe:quia in ſuperficie maris nihil doli eſſe uidebatur:ſed ſub mari miſerat qui funes & cathenas ex trãſuerſo ducerent: quibus hoſtium naues caperentur. Suſpendit:quia uincula illa non tetendit modo:ſed laxauit ut naues quæ captæ eſſent non ſentirent. Religatque cathenas:religat eas ut cũ poſtea nauis ſe ſẽſerit captam:tunc copia fiat circunueniendæ nauis. Illyricæ ru.i.litoris illyrici. Nec p.noluit nec primã nec ſecundam nauem capi ut reliquæ ſpem acciperent fugæ. Nec illa tardata.i. ſecunda nauis. Sed tertia moles:ideſt tertia nauis:quia plus hominum uehebat. Adducto fune.quia funẽ adduxerũt: & ita ad littora impulſa nauis cõſtitit. Impediũt: deſcribit locũ quo ratis capta adducta eſt q̃ onerata erat militib9:crepido hic porrecta eſt in mare.i.altitudo:qa fluctus dicunt cũ littora ſæpe pulſãt & concauitatẽ fecerãt:ut rupes crepidinis pẽdere uideãt:& ſub hãc crepidinẽ deducta eſt nauis. Caua ſaxa .ſ. fluctuũ ĩundatiõe pro cauata. Moles:rupis illius & crepidinis. Miræ:interpoſitio ẽ.i.res eſt mira. Ruitura:qa ſiquis ſuppoſitus fuerit crepidini timet ſẽper ruinã rupis quãuis nõ cadat. Aequor ĩumbrat: qa rupes porrecta eſt ĩ mare:& in rupe natæ ſũt arbores ideo dicit inũbrari æquor. Syluis:arboribus in ea natis

Huc fractas:dicit hic ſæpe naufragiũ feciſſe naues & fluctus ſub hãc crepidinẽ naufraga corpora ĩuoluiſſe: deĩde qa natura maris eſt ut nihil ſordidi cõtineat:ex eodẽ loco euomere cõſueuerat quæ antea abſorſerat. Fractas:naufragas. Aquilone: uẽto ſeptentrionali. Submerſaque:quæ naufragio perierant. Abſcondit illa:corpora naues fractas. In ãtris:in hanc creped inẽ ſaxi. Raptus: rapinas. Reſtituit renouauit rapinas. Cũque cauernæ: dicit q̃ tantũ fretum.i.feruens mare ibi eſt:ut cum ĩuoluunt uortices imitetur ſiculam charybdim tauro minitanam:Nam ut traiecti charydis oſtendit profundum quidem immenſum: quo innudationes freti mirum in modum nauigiadetrahunt:magnas per circunductiones & uortices præcipitata: quib9 abſorptis ac diſſolutis: & naufragiorum fragmenta ad Taurominitanum littus attrahuntur. Tauro minium condiderunt zanclei: ut refert Strabo: & urbs eſt non procul a Meſſana. Euomuere:eructauere fretum. Vortex: a uertendo diciaur. Feruore:quia nõ minor: imo maior eſt feruor huius maris q̃ ſiculi:ubi charybdis eſt. Hic opiterginis: Redit ad id quod omiſerat & oſtendit rationẽ cur deſcrpſerit: dicit enim in hunc locum raptam nauem & chatenis illaqueatam fuiſſe: qua opitergini uehebant: Hi opitergini tranſpadani Cæſaris auxiliares fuerunt: qui teſte Liuio in eo codice: ubi ſummatim rerũ geſtarum capita referuntur: rate ſua ab hoſtibus nauibus clauſa:potiuſquam impoteſtatem hoſtium uenirent: inter ſe concurrentes occubuerunt. Moles: rates. Opiterginis: qui ĩ auxilium Cæſaris uenerant. Conſtitit:retenta eſt ſub hac cauerna. Hanc omni.tunc uero emittuntur moloſſi & ſparthani & Cretenſes canes: quia omnes undique claſſes circundederant hanc nauẽ. Circumeunt: circunueniunt. Alii puppes: alii implent mare altum manibus:alii littora tenent ne quis egredi poſſet. Vulteius quidem ſenſit ſe captum eſſe: ſed ſero. tunc uidelicet cum prouidere non poſſet. Sub gurgite: in medio maris. Dux erat: præfectus erat ratis Vulteius. Incertus: dubius an fugeret an pugnaret.

Antiqua parat arte cilix:paſſuſq; uacare
Summa freti medio ſuſpendit uincula põto
Et laxe fluitare ſinit: religatq; cathenas
Rupis ab illyrycæ ſcopulis:nec prima nec illa
Quæ ſequitur tardata ratis:ſed tertia molis
Hæſit & ad cautes adducto fune ſecuta eſt
Impendent caua ſaxa mari:ruituraq; ſemper
Stat mirum moles:& ſyluis æquor inumbrat
Huc fractas aquilõe rates ſummerſaq; põtus
Corpora ſæpe tulit cæciſq; abſcondit in antris.
Reſtituit raptus tectum mare: cũq; cauernæ
Euomuere fretum:contorti uorticis undæ
Taurominitanã uĩcunt feruore charybdim.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Conſtitit hanc omni puppes ſtatione ſolutæ
Circũeunt alii rupes ac littora complent
Vulteius tacitas ſenſit ſub gurgite fraudes
Dux erat ille ratis.fruſtra qui uincula ferro
Rumpere conatus.poſcit ſpe prælia nulla
Incertus qua terga daret:qua pectore bello
Hoc tamen in caſum quãtũ depreſa ualebat

Conatus: poſtquam diu tentauit ferro an rumpere poſſet funem nauis. Ferro: enſe: quia credebãt uincula eſſe ſtupea: ſed ferrea erant. Spe nulla: quanuis non ſperet poſſe uincere: tamen prœlia poſtulat: ut uel glorioſe moriatur. Incertus qua terga daret:quare cogebatur appetere prœlium: quia neſciebat quo furgeret: ut pote irretitus. Terga daret: ideſt fugeret. Bello: ideſt ſe fortiter pugnando defendere. Hoc tamen: quanuis nec fugiendi: nec pugnandi poteſtas erat: tamen plus effecerũt quam uires eorum ualebant: nam cum omnis undique claſſis hoſtium circundata eſſet uni rati: tamen tantum uirtus eualuit: ut uſque ad noctem pugnando pugnam ſuſtinerent. nam excedebat milium numerum militũ: qui hac rate uehebantur et cetera. Effecit: uidelicet quãtũ potuit efficere iter tot milia.

Millena manus:dicitmillenã fuiſſe hoc modo: millena uix manus úndiq; cicumfuſa hoſtium claſſem
per totam noctem pugnando ſuſtinuit:& dicit hic cohortem. Cohors eſt quingetorum & quinquagin
taquinque militum numerus:ſed tamen minus eſt. Cohortem.ſ.opiterginorũ. Vmbra ſcilicet noctis
Pacem habu. tene.interiecta nocte pax facta eſt: hoc eſt a pugna deſtiterunt omnes. Tum ſic attonitam:
nunc dicit quid Vulteius cõſuluerit ſeipſum & ſocios adhortatus fuit:ut liberi potius moriantur:q̃ in ſer
uituté uiuant.Eſt igiť hæc oratio ĩ deliberatiuo genere poſita:habet.n.cõſultationé:cũ duæ res pluresue ĩ
quæſtionem poſitæ ſunt & quid potiſſimum facié
dum ſit quæritur conſultatur.n. utrũ liberi moriã
tur: an ſerui uiuant: Et quia non eſt dubium liberã
mortem anteponere uitæ ſeruili:ſtatim ad probã
dum uenit. Sed quia ſpatium breue coſulendi dať
occurebat: Si uelimus nõ poſſumus deliberaŕ mor
tem.Refellit hoc Vulteius a repugnãtibus hoc mõ
¶ Mors deliberata:mors improuiſa :deíde longa ui
ta:breuis uita:ea quæ repugnantia ſunt ſe e diuerſo
reſpiciunt:contraria auté ex oppoſito ponuntur ut
deſiderata longa contraria eſt .i. improuiſa breuis
contraria eſt: ideo dixi q contraria opponũtur : ut
deliberata mors & breuis uita oppoſita ſunt : ípro
uiſa mors longa uita ŕpugnať:itaq; arguit ſi demor
te deliberaŕ poſſumus ſatis uitæ nobis ſupeſt:atqui
de morte deliberare poſſumus:igiť ſatis ſpacii dať.
¶ Libera:hic ponitur quæſtio:non utitur prohemio
nã ubi auditoꝝ aí nõ ſũt ad attétioné excitãdi non
opus é phæmio:nec beniuoléntia neceſſaria eſt: nec
ét dubitat: dequo locuturus eét : hæ pprietates ſũt
prohemii ut beniuoléntiã captéus &c. Libera nõ ul
tra : quõ oſtendit illos in ſeruitute eſſe : & ſi delige
rit uiuere ipſis paratam eſſe ſeruitutem. ¶ Parua no
cte.i.paruo noctis ſpacio: quia ſimulatque illuxerit
neceſſe é ut ĩ ſeruituté hoſtiũ ueniatis. ¶ Extremis
rebus:ut mori potius ĩ libertate uelitis q̃ ĩſeruitute uiueŕ. ¶ Anguſto tépore.i.breui ſpatio. ¶ Vita breuis:oc
currebat illud nõ poſſumus deliberare morté præ ãguſtia téporis:reſpõdet ſi tantũ ſpacii nobis é:quantũ
ſatis é ad deliberandã morté: nõ poteſtis diceŕ nobis parũ uitæ ſupeſſe. ¶ Quærédæ.i.deliberãdæ mortis.
¶ Vita:quæ ſupeſt aliis. ¶ Nec gloria læti:Refellit qđ obiici poterat ſi moriur nihil glorioſũ erit:ideo nõ ſpõ
te noſtra nos moriemur:ſed coacti:unde probat hoc mera quadam rõne:locum autem ſumit ab adiũctis
negocio : in quo deſperatum & contrarium ſecundum rhetoricos continetur:uidelicet maius:minus: eq;
magnum:forma:ſpés:ſiue genus ab his argumenta ſumantur contrarium & deſperatum arguit hoc loco
ab oppoſitis ſui cõtrarii. ¶ Inferior:quõ inferior.q inſtante morte uitã interponamus non erit: minor glo
ria:occurrebat illud:quæ nam nobis gloria erit morientibus:cum coacti eſſe uideamur:illi.n.glorioſe mo
riuntur qui ſponte moriuntur:at uere nos coacti nobis mortem intuliſſe uidebimur: primum tamen ar
gumentum eſt a pari hoc modo in æqua laude ponendum eſt & conténere quod ſpes & deſperare quod
conténis : nam utrunque incertum eſt quod deſperamus : & ſperamus : ergo non minus laudandum eſt
mori inſtante morte:q̃ mori in ſpe lõgæ uitæ nam illi qui moriuntur inſtante morte deſperant de uita &
alii interrumpunt uitam longam ſperantes : ſed iſti qui deſperant imminente morte poſſunt tamen ui
uere ſi dii uoluerint:ſicut qui lõgam uitam ſperant uiuere. ¶ Fato admoto.i.uicinæ morti:dũmodo pueni
amus eã:quãuis inſtet. ¶ Inferior : non minor eſt gloria q̃ ſi remota uideretur rõ. ¶ Oibus incerto.u. cũ té
pus futuræ uitæ in rebꝫ ſi tã ſperantibꝫ quã deſperãtibꝫ eã:nã & q depſerãt poſſunt longã uitã habere:& q
ſperãt breué conſeq poſſũt:ſeqť ergo par laus:ut ĩ æqua laude ponédi ſĩt p cõparationẽ. ¶ Spectaueris ãnos.
q̃uis ſperes lõgos ãnos:potes tamé puos habere & ſeq. ¶ Accerſas.i. puoces. ¶ Fata mãu.i.ſpõte moriaris:dũ
uiueŕ poſſis:rõ cur p laus. ¶ Nõ cogiť ullus:argumétũ ſupradictũ a cõtrariis.ſ.uelle & nolle. ¶ Velle mori:er
go ſi mori uoluerimus ſpõte moriamur:ideo plus laudis nobis erit:ſi mori uoluerĩus libertatis amoŕ:q̃ tu
piter uiueŕ. ¶ Fuga nulla patet:poſtq̃ ŕfellit q̃ obiici poſſet:nũc arguit a neceſſitate:ſicut.n.ĩ ſuaſiõe arguĩus
ab hõeſto.ſ.q hõeſtius ſit ĩ libertate mori q̃ ĩ ſeruitute uiueŕ:ita nũca neceſſario arguit dicit uelĩus nolũus
nobis neceſſitas urget:uel ut fortiter moriãur:uel ut turpiter uiuãus:ſi uero poſſes neceſſitatis ſeruituté fu
geŕ:uel libertaté ſeruaŕ:hoc eét ãteponédũ:ſed alteꝝ hoꝝ eligãus neceſſitas urget. ¶ Stãt ũdiq; nŕis:qa uide
mus nos undique circũuentos ab hoſtibꝫ:ut multitudíe circũſtantiũ fugere nõ poſſimus. ¶ Decernite læ.

Effecit uirtus:inter tot milia captæ
Circunfuſa rati & plenam uix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidé.nã cõdidit ũbra
Nox lucẽ dubiam: pacemq; habuere tenebræ.
Tunc ſic attonitam:uẽturaq; fata pauẽtem
Rexit magnanima uulteius uoce cohortem.
¶ Libera non ultra parua quam nocte iuuẽtus
Conſulite extremis anguſto in tempore rebus.
Vita breuis nulli ſupereſt qui tempus in illa
Quærendæ ſibi mortis habet:nec gloria læti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus eſt.& quos ſperaueris annos
Perdere.& extremæ momẽtũ abrũpere lucis
Accerſas dum fata manu: non cogitur ullus
Velle mori.fuga nulla patet:ſtãt ũdiq; noſtris
Intenti ciues iugulis:decernite lætum

Deliberate mortē q̄do tpꝰ ē. Abeſt.ꝓ abſit. Cupias quodcūq; neceſſe ē.i.de neceſſitate feceris īſtrumētū uitæ:unde uera eſt illa ſnīa:oē qđ ē neceſſe ſeruit ſapiēti: qcqd neceſſe ē ſapiēs uult. & qcqd uoluerit cedit ſapienti:& ex neceſſitate fit uolūtariū: ut ſi uolo illam rem:neceſſe eſt ut habeā:& illā uoluntariā facio. Cupias:iā nō erit neceſſe ſi cupias qcqd uolueris. Nō tamē ī cæca:hic a laudabili ſumit argumentū:nā in ſuaſiōe cōſideraṫ:nō modo utile & honeſtū:ſed ēt laudabile:q̄q̄ ex recto & laudabile ſequaṫ tamē qcqd recte fit:id ēt laudabile ē:tamē poſt laudabile ſeorſū tractari q̄ honeſtū: qa hōeſtū nō ſolū laudis cā fit:ſed ēt ſi nulla laus ſequeretur:ſed ſi laus ſequitur duplicatur appetēdi uolūtas:ut hoc loco:& eſt pars una laudabilis quæ gloria dicitur.Eſt autē gloria frequens de aliquo fama cum laude:& hanc gloriam illos cōſecuturos oſtendit Vulteius:hæc autem ſumuntur ab auctoritate & opinione hominum : nam cū homines opprimantur uulgo pene omnes aliquid eē magnificum : id non pōt non laudabile eſſe & glorioſum:Sed nos inquit in conſpectu tam hoſtium: quā etiam noſtrorum poſiti:mortem nobis fortiter inferemus.& in magna tam hoſtium q̄ noſtroꝝ opinione moriemur:& id nobis honorificum atq; glorioſum futurum ſit. Nō tamen in cæca:quāuis ſimus ab hoſte circumuenti : non tamē moriemur ignaua morte:imo ī conſpectu tā hoſtium q̄ noſtrorum fortiter cademus. Cæca nocte.i. occultis tenebris bellorum ut diſcerni non poſſit uirtus noſtra. Permixtis tenebris .i. permixta turba quæ occultauit. Egregia. ſingulorum facinorum. Conferta corpora.i. permixta cum aliis habent & ignaui fortes & inertes confuſi ſunt:ut alii ab aliis diſcerni nō poſſint:ſed noſtra melior eſt conditio : quia uirtus noſtra & fortitudo ī conſpectu ominū erit. Mors illoꝝ. In mediū:in turbam ingnobilem. Perit:eua neſcit quia non cognoſcitur. Obruta uirtus : quia licet fortes fuerint:tamē nō dignoſcuntur ab ignauis. Nos in conſpicua:ſed nos tam in cōſpectu fortium hoſtium q̄ noſtrorum diſpoſuerunt: ut mortem noſtram laudabilem omnes ſpectare poſſint.

Et metus oīs abeſt:cupias qđcūq; neceſſe eſt.
Non tamē in cæca bellorum nube cadendū ē
Aut cum permixtis acies ſua tela tenebris
Inuoluent.conferta iacent cum corpora cāpo
In medium mors oīs abit:perit obruta uirtus.
Nos in conſpicua ſociis hoſtiq; carina
Conſtituere dei:præbebunt æquora teſtes.
Præbebunt terræ:ſummis dabit inſula ſaxis
Spectabunt geminæ diuerſo e littore partes
Neſcio qđ noſtris magnū & mēorabile fatis
Exemplum fortuna paras:quæcūq; ꝑ euum
Exibuit monimenta fides:ſeruataq; ferro
Militiæ pietas tranſibit noſtra iuuentus
Nanq; ſuis pro te gladiis incumbere cæſar
Eſſe parum ſcimus.ſed non maiora ſuperſūt
Obſeſſis tanti quæ pignora demus amoris
Abſcindit noſtræ multum ſors inuidia laudi
Q uod nō cum ſenibꝰ capti natiſq; tenemur
Indomitos ſciat eſſe uiros timeatq; furentes
Et morti faciles animos.& gaudeat hoſtis

Conſpicua: quæ in oculis ſociorum eſt:atque hoſtium. Præbeant æquora teſtes:cœlum:terra:hoīes: ipſa quoque ſaxa muta ſtrēnuæ mortis noſtræ teſtes erunt. Teſtes: ſcilicet claſſem hoſtilem. Præbebunt terræ:ſcilicet exercitum noſtrum & hoſtium qui littora occuparunt. Inſulæ: ideſt qui in inſula conſtiterant. Diuerſo littore: illyrico & dalmatico. Spectabunt ſcilicet ſpecioſam noſtram mortē. Neſcio quod noſtris:perſiſtit in hoc ut probet mortē ſuam glorioſam fore:& perpetuam laudem conſecuturam. Exemplum potes:uidelicet ut exemplo ſimul poſteris noſtris:uelint pro fide & pietate erga Impatorem ſuum ſeruanda & ardua queque ſubire & mortem ipſam ſi opus fuerit. Trāſibit noſtra iuuentus uidelicet fortirer moriendo ſuperabit fidem militiæ: Exhibuit:ſcilicet Imperatoribus ſuis. Trāſibit monu.ideſt uīcet hiſtorias omnes. Per æuum:per omnia ſæcula. Pietas:erga Imperatores ſuos. Ferro ſeruata:nā nōnulli ante milites fuerūt q perfide erga Impatorē ſeruāda id fecerunr:qđ nos facturi ſumus: ſi me audire uolueritis. Nāq; ſuis pro te:uere īquā nulla fides & pietas erga impatorem ſuū militū maior fuit:imo noſtra ſupabit:qa nō cōſiderabiṫ qđ fecimus:ſed qđ facturi uoluiſſemus : mō facultas fuiſſet:nā multū laudis noſtræ fortuna nobis aufert:ꝙ nō fuerīt parentes liberi: coniuges quoq; nr̄æ:nā ꝓ te o Cæſ. ꝓ pietate & fide tibi ſeruāda:ſicut nos īterimus:ita & pētibꝰ liberis cōiugibꝰq; nr̄is mortē illaturi ſumus: ſi facultas fuerit. Suis.i.ꝓpriis gladiis. Sed nō maiora ſupſūt:ſed non maius aliqd facere poſſumus ꝓ te: tamē maiora facere poſſēus id libēter & cupide faciēus. Tāti amoris : q̄ū erga te hēmus qa. Abſcīdit.i. cædit dimīuit nr̄æ laudis. Senibus:parētibꝰ & filiis & cōſequēter cū cōiugibꝰ. Indōitos ſciat:moraṫ ī eo argumēto ſupra cepto uidelicet laudabili:dicit.n.non ſolū cæteris laudādi:ſed ēt admirādi uidēur:qui ēt ipis hoſtibꝰ iā nimis fortiter oppetere uidebimur:& īcipiēt fortunā laudare:ꝙ nō plures fuerīt cathenis ī uoluti:nā ſi pauci admodū tā fortiter & obſtiate pugnauerīt ut uix eos uīcere potuerīt qd plures facturi erāt.magnā igiṫ gloriā oſtēdit honorificāq; mortē &c. Sciat.ſ.hoſtis. Viros.ſ.milites Cæſ. Timeatq; furētes : poſthac ipa deſperatiōe fortes ſūt. Gaudeāt.ſ.hoſtes ꝙ fraude ſua nō plures naues cepīt.ſ. cathenis.

Hæſiſſe.uidelicet catheis eorũ. Tẽtare ꝓbabũt:ẽt hoſtes tẽtabũt aĩos nr̃os:nũqd in deditionẽ pacto ſa/
lutis uenirẽ uelius:hoc faciẽt:qa oẽs ĩtelligẽt nos uolũtaria morte oppetiiſſe q̃ uitã ab hoſtibꝫ haberẽ poſſi
mus:& eã ꝓ nihilo habeãus. Parabũt.ſ.hoſtes nũqd pacto ſalutis ĩ deditionẽ uenire uelius. Turpi uita:
turpis uita ẽ eorũ q ĩ ſeruitute ueniũt. O utinã.ſ.ꝑmittãt nobis ſalutẽ hoc pacto:ut ĩ deditionẽ accipiant.
Vnica mors:ſigularis & præcipua : ſicut unicũ filiũ dicius. Famæ:gloriæ. Salutẽ ſpectarẽ:ut mors nr̃a glo
rioſior ſit. Nec nos:id dii fecere ut ꝑmittãt nobis ſalutẽ: ꝓpterea ut cũ nos uidebũt manibꝫ nr̃is oppeterẽ
ĩtelligãt nõ coactos:ſꝫ uolũtarios ĩteriiſſe. Deſperaſ
ſe ſalutẽ:nõ coactos mori. Magna uirtute merẽdũ ẽ
artificioſe argumẽtũ qđ ualidius erat ĩ fine poſuit:
id uidelicet ad laudẽ ſuã:uel ĩ primis ſpectare:ut ma
gnã de ſe opinionẽ Cæſari reliquat: nã ab optĩo lau
dari ea demũ uera laus ẽ: ſẽſus ãt ẽ. Nõ eſt iqt me/
diocri uirtute opus:ut id agamus qđ Cæſ.exiſtimet
morte nr̃a magnã cladẽ accepiſſe:cũ tales uiros ſtrẽ
nuos & fortes occidiſſe audierit ĩtelligat ſe plurimũ
dãni habuiſſe:ſi magnã de nobis opinionẽ Cæſ.reli
quemus:tũ magna laus nr̃a erit:quia a laudato uiro
ladabimur. Cæſ.ut amiſſis : ẽt ſi pauci ſumus tamẽ
nõ mediocrẽ cladẽ accepiſſe exiſtimabit Cæſar non
multitudine:ſed uirtute. Dẽt fata rẽceſſũ: oſtẽdit ſe
adeo eſſe cupidũ huius laudis ut optimã de ſe opi/
nionẽ cæſari reliquat:ꝙ ſi detur illi euaderẽ malit q̃
fortiter oppetere. Viuere:ſi mihi libera fieret opti/
o utrum uelĩ an elabi e manibus hoſtiũ an fortiter
mori : ego illi opiniõi ãteponerẽ mortẽ. Inſtãtia.i.
fata ĩminẽtia mortis. Proieci:cõtempſi. Furor eſt:
declarat qd ẽ angor ſtimulis.i.uolũtate mortis : ſed
iſte furor honeſtus atq̃ laudabilis:ſicut ꝓbat:ſolis a
gnoſcere ꝑmiſſũ ẽ eẽ fœlix mori. Hoc eſſe: fœlix ge/
neris neutri & ſubſtãtiuũ.i.eſſe q̃dã fœlicitatẽ:hoc ẽ
illi ſoli cognoſcũt fœlicitatẽ eſſe mori. Fœlix:ſi oẽs
hoĩes ĩquit cognoſcerẽt ĩſtar fœlicitatis eẽ mori:nẽo
uiuere uellet:iõ occultant hãc cæteris fœlicitatẽ dii:
ut ĩuita ꝑmaneãt. his ãt tãtũ ĩdicant q morti uicini
ſũt:ſicut nos. Permiſſũ: cõceſſũ. Quos tãgit:ſpoli
at. Vicinia fati.i.ꝓpĩqui ſũt morti:ſicut nos. Celãt:
occultãt ĩ cæteris hoĩbꝫ.ſ.fœlicitatẽ mortis. Durẽt
.i.patiãẽ uiuere. Sic cũtis ſuſtulit:nũc dicit quẽ effectũ Vulteii hũerit orõ:Nã qui ãtea mortẽ metuebãt:&
iõ nox breuis eis eẽ uidebatẽ:ꝙ exiſtiarẽt ſpaciũ uitæ ſuæ futuꝝ quãta nox lõga fuiſſet audita orõne uulteii
hi mutata ſẽtẽtia noctẽ lõgã nimis eẽ exiſtiarũt:quæ mortẽ ĩpediret. Ardor:cupiditas moriẽdi. Suſtulit
.i.erexit pene dimiſſos atque iacẽtes. Nobiliũ:uidelicet ſtrẽnuoꝝ iuuenũ. Oculis hu.i. lachrymãtibꝫ:qa
lachrymabãtur p̃ timore ĩminẽtis mortis iã iãque futuræ. Ante ducis uo.ãte orõnẽ Vulteii. Flexo tẽone
urſæ.i.iã media nocte p̃terita:quia cũ urſa mĩus cepit apparerẽ:aurora appropiquat : nã ſub aduẽtu aurorẽ
pallida efficitur:ut ꝓpterea occidere uideatẽ:licet nõ occidat:quia circa polũ ãtarticũ uertitẽ. Flexo .ſ. ad
occaſũ iã aduẽtãte aurora. Optauere diẽ.ãtea metuebãt mortẽ & noctẽ q̃ſi breuẽ deplorabãt. Precepta:
.ſ.Vulteii de morte honeſta. Nec ſegnis urgere :noctẽ lõgiorẽ eẽ putabãt:quanuis breuis eſſet. erat ãt nox
æſtiua:& declarat. Nec ſegnis polus.i: nõ erat tarda nox ſed cito occulebat quia breuis. Nã ſol lædea tene
bat.i.ſol erat ĩ geminis. Nã quĩtadecima die mẽſis Iunii ſol ĩgreditẽ geminos:& tũc lõgiores ſũt dies & no/
ctes breuiores:quid ãt ẽ qđ dicit nox ad ſagittas ꝑuenerat.i.ſagittariũ : ſi ſol ingreſſus erat gẽinos quõ nox
ꝑua ad ſagittariũ ꝑuenerat:ſed rõ hoc facit hemiſpii:quia zodiacus ĩ quo ſũt.xii.ſigna dimidia pte ẽ ſupra
terrã uidelicet ĩ ſupiori hemiſpio:& dimidius ĩfra terrã uidelicet ĩ ĩferiore hemiſperio:quo fit ut ſẽp ſex ſi
gna zodiaci ſit ſupra terrã & totidẽ ĩfra : dicit ergo ꝙ gemĩos ĩgreſſus erat ſol:quo tpe hæc res geſta ẽ: fĩge
circulũ:&gemini ſignũ qđ ſignũ ĩgreſſus erat ſol:cõputãdo ſic Cãcer:leo uirgo:Libra:Scorpio ſagittarius:
cũ igitẽ ĩgrederetẽ ſol gemini oriebãtẽ:occidebat ergo ſagittarius:& cõſequẽter nox illa erat ſagittarii:Recte
ergo dixit quo tpe ĩgreſſus erat ſol ad ſagittariũ uenerat:& cãcer redibat ĩ gẽinos.quia dies iã lõgiſſima ef/
ficiebatẽ:nã cũ cãcer regnat:tũc calor ẽ uehemẽtiſſimus & dies lõgiſſimi ſũt. Sydera lædea.i. geminos:nã
gemini .i.Caſtor & Pollux qui lædæ & iouis filii fuerunt poſt mortẽ ĩ ſigna cæleſtia trãſlati ſũt:qui gẽini
appellantur:ꝙ eodem partu nati ſunt. Altiſſimo cancro:gemini iam oriebantẽ:& cancer aſcendebat.

Non plures hæſiſſe rates:tentare parabunt
Fœderibus turpiq̃ uolent corrumpere uita:
O utinam quo plus habeat mors unica famæ
Promittant ueniam:& iubeãt ſpectare ſalutẽ
Ne nos cum calido fodiemus uiſcera ferro
Deſperaſſe putent :magna uirtute merendũ ẽ
Cæſar ut amiſſis intet tot milia paucis
Hoc damnum cladẽq̃ uocet:dẽt fata receſſus
Emittamq̃ licet:uitare inſtantia nolim.
Proieci uitam comites:totuſq̃ futuræ
Mortis agor ſtimulis: furor ẽ agnoſcere ſolis
Permiſſum eſt quos iã tangit uicinia fati
Victuroſq̃ dei cælant ut uiuere durent.
Fœlix eſſe mori.ſic cunctas ſuſtulit ardor
Nobilium mentes iuuenum cum ſydera cæli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aſpicerent:flexoq̃ urſæ temone pauerent
Idem cum fortes animos precepta ſubiſſent
Optauere diem.nec ſegnis uergere ponto
Tunc erat aſtra polus nam ſol lædæa tenebat
Sydera uicino cum lux altiſſima cancro eſt.

Theſſalicas ſagittas: ideſt ſagittariũ: nã Chiron cẽtaurus qui p̄ceptor fuit Achillis ĩ Theſſalia medicinæ p̄cepta docuit: quẽ ãtiqui fixerũt eẽ ſagittariũ ſignũ ĩ zodiaco: ideo dicit Theſſalicas &c. Detegit orta dies: nũc dicit orta luce qđ fecerit hoſtes: & quid Vulteius cõſuluerit. Hiſtrosqui ptes Põpeianas ſeq̃bãtur: nã illyrico res geſta ẽ: ĩ illyria ãt ſũt hiſtri atqꝫ liburni populi: Virgi. Illyricos penetrare ſinus atqꝫ ĩtima tutus Regna liburnoꝝ & fõtẽ ſupare timaui: liburni & hiſtri idẽ ſunt. Strabo libro ſeptimo dicit primos illyrici littoris hiſtros eẽ ĩ ipſo Italiæ ãbitu. Solinus. cap. viii. liburnos gẽtẽ eẽ Aſiaticã affirmat ĩ Italico excurſu: q ꝓcedit ĩ dalmatiæ pedẽ: Dalmatia in limitẽ illyricũ

Nox cum theſſalicas urgebat parua ſagittas.
Detegit orta dies ſtantes in rupibus hiſtros:
Pugnaceſqꝫ mari graia cum claſſe liburnos
Tentauere prius ſuſpenſo uincere bello:
Fœderibus fieret captis ſi dulcior ipſa
Mortis uita mora ſtabat deuota iuuẽtus
Damnata iam luce: ferox ſecuraque pugnæ
Promiſſo ſibi ſine manu: nullaque tumultus
Excuſſere uiris mentes ad ſumma paratas.
Innumeraſqꝫ ſimul pauci terraque marique
Suſtinuere manus: tanta eſt fiducia mortis
Vtque ſatis bello uiſum eſt fluxiſſe cruoris
Verſus ab hoſte furor. primus dux ipſe cariæ
Vulteius iugulo poſcens iam facta retecto.
En qs ait iuuenũ eſt: cuius ſit dextra cruore
Digna meo certaque fide per uulnera noſtra
Teſtetur ſe uelle mori: nec plura locuto
Viſcera non unus iamdudum tranſiit enſis
Collaudat cunctos. ſed eũ cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii: totũqꝫ in partibus unis
Bellorum fecere nefas: ſic ſemine cadmi

Apianus dicit libro. ii. illyrioꝝ gẽtẽ liburnos eſſe: q qa finitima quoqꝫ citis nauibus ĩuaderẽt: ob id a celeritate nonnulli romani naues liburnicas dixerũt. Graia claſſe: cũ nauibus græcis. Naues lõgæ. ex diuerſis locis accitæ legionibus pluribus ſtipatæ uſqꝫ ad ſexcẽtoꝝ numeꝝ Põpeiũ ſeq̃banť teſte Apiano ex his cẽtũ Romanis refertæ: q̃ cæteras ãteirẽt. Tẽtauere prius. ergo qa dubiæ experti fuerant uirtutẽ opiterginoꝝ: hoſtes tẽtare uoluerũt: nũqđ fœdere ĩ deditionẽ uenire uellẽt: ſed nõ cõtigit qđ optabãt. Suſpẽſo bello. i. ĩtermiſſo hoc ẽ. factis ĩduciis. Fieret captis: qa uidelicet ſi ĩtẽponereť ſpaciũ: ĩterea ĩcipent uelle uiuere. Dulcior uita: cũ ipſi ſparẽt uiuere poſſe ĩcipẽt uelle uiuere potius q̃ mori. Deſtinata. deputata morti. Ferox: torua. Dãnata luce ĩ cõtepta uita. Promiſſo ſibi ſine manu. i. ꝓmiſſa morte: qa oẽs cõſpirauerũt cõſciſcere ſibi mortẽ. Tumultus: terrores. Excuſſere mẽtes: qa circũuẽti ſũt ab hoſtibꝫ nõ cõmouerť. Ad ſũma. i. ad ultima. ſũmũ & ultimũ ĩuicẽ cedũt. Innũeraſqꝫ ſĩul: & aliquãdiu tãtã claſſẽ circũuẽti Vulteii iã milites ſua uirtute ſe ſuſtĩuere: adeo ſolet ĩpa deſpatiõe creſceť uirtus. Mariqꝫ. qa littora plena erãt hoſtibus & claſſis circũdata erat nauibus eoꝝ. Fiducia mortis. i. ĩ morte tãtũ cõfidũt. Verſus ab hoſte furor: ubi illuxit Vulteius cũ ſuis ſicut ãtea dictũ ẽ fortiter dimicauerat: quoad uires poterãt: cũ uero iã ſatis cædiũ ꝓ facultate ſua feciſſe uidereť: tũc Vulteius ĩuitauit hoſtẽ ut iugulũ ſibi apiret: ut prius ipſe adĩpleret cũ cæteris: qđ ſupiore nocte cõſtituerãt. ſtatĩ uno tẽpore multi Vulteio uulnus ĩtulerũt: & q primũ lætale uulnus ĩtulerat ut uiciſſĩ redderet quod accepat: ipſũ ĩterfecit: quo facto cæteri hoĩes ĩ mutuã cædẽ ruerũt.

Fluxiſſe: ꝓ emiſiſſe cruoris uidelicet ꝙ iã multos ex hoſtibus occiderat. Furor: quo uſi fuerãt cõtra hoſtes ĩ ſeipſos cõuerterũt. Vulteius iugulo: & uulteius qui primus cæteros adhortatus fuerat: ipſe ẽt ĩpleť uoluit quod aliis ꝑſuaſerat: nã apto iugulo qs erit inqt q mihi iugulũ apiat: & ſtatim cũ letale uulnus accepiſſet: talionẽ reddidit ei a quo primũ uulneratus fuerat. Fata: mortes. Retecto: nudato. Quis. ſ. ex nobis. Dextera di. cru. i. q ſe dignũ facit: ut me ĩterficiat. Certaqꝫ fide: nã hoc ipſo ꝙ me ĩterficiet hoſtis uolũtatẽ illi apiet moriẽdi. Teſteť. i. teſtimonio ſignificet ſe uelle mori. Nec plura locuto: uix hæc locutus fuerat: ꝙ iã multi pectus Vulteii gladiis & telis confoderãt. Nõ unus: ſed cõplures. Collaudat: ꝙ recte feciſſet. Sed eũ cui: cũ multi uulnus una uulteio ĩtuliſſẽt: ei primo a quo uulneratus fuerat mortẽ ĩtulit. Grato. quia: gratitudinem ſeruauit ut redderet quod acceperat. Debebat. debitor erat primi uulneris. Concurrunt: mortuo duce in mutuam mortem & cædem corruere omnes. Partibus unis: quia uniti erant & concordes. Sic ſemine cadmi: duas ſimilitudines ponit: ut ponat ante oculos quomodo inter ſe occiſi ſunt: non aliter inquit q terrigenæ qui nati ſunt ex ſerpentinis dentibus ſatis a Cadmo: uel non aliter q illi terrigenæ ex ſerpentinis dentibus nati quos ſeminauit Iaſon tunc cum aureum uellus ſibi comparauit: medea hoc conſulente & auctore. Nota quidem eſt fabula cadmi qui fatigatus ĩ ſorore quærenda Europa oraculum Apollinis conſulit: ubi nam urbem conderet & auſpicio bouis Euboiam condidit: ſed conditurus urbem primum de more uoluit ſacrificare Apollini miſit quoſdam ex ſociis aquatum quia ſerpente marti ſacro ſunt interfecti: quem poſtea cadmus interfecit: ex cuius dentibus ſatis nati ſunt homines armati q ſe mutuis uulneribus ĩterſecere &c. ergo non aliter. Semine: ideſt iacto a manibus.

Emicuit:ſcilicet de ſerpẽtinis dẽtibus. Vulneribus:quia ipſi ſe mutuis uulneribus ĩterfecerunt app. Omẽ dirũ:qa omen fuit ſceleris ꝙ uẽtuꝝ erat ut fratres ſinguli certamine dimicãtes mutuã ſibi cædẽ inferrẽt. Phaſidos:nota fabula quõ Iaſon filius æſonis ĩcitatus a patruo pelia colchon tetẽdit ſuſcepturus uellus aureũ qđ ſeruabat̃ ab ĩſõni ſerpẽte:q qa ĩſomnis nõ poterat clã occidi:& opus erat ut occiſo ſerpẽte illius dẽtes tauris ignẽ naribus afflãtibꝰ ſeminaret:& ex his naſcerẽt̃ terrigenæ:cũ qbus ſinguli certamine dimicãdũ erat ei q aureũ uellus meruerat:ſed Medea Regis filia amore Iaſonis capta puluerẽ & medicamina dedit:qbus ſopitus ẽ ſerpẽs:nũc hoc dicit queadmodũ ſe terrigenæ occiderũt:ita Vulteius cũ ſuis. Phaſidos.i.colchis ĩſulæ: nã phaſis flu.ẽ colchoꝝ. Inſõni dẽte.i.dẽte puigilis ſerpẽtis. Magicis cãtibus:.ſ.lapide illo quẽ ĩ tauros iaſon iecit. Cognato ſanguine:qa frẽs erãt ex hiſdẽ dẽtibus nati. Sulcos.i. planitiẽ & tatũ æquor qtũ capiebat ager: ĩ quo ſati erãt ſerpẽtini dẽtes. Expauit:ipſa medea q remedia Iaſõi dederat nõ ſine timore fuit. Inexptis herbis:qꝝ ui & ꝓprietatẽ nõdũ ãtea expta fuerat. Sic queadmodũ terrigenæ ĩ Boetia: Itẽ ĩ ĩſula colcho ſe mutuũ ĩterfecere:ſic mutua pacti fata cadunt iuuenes. Nimiũq ĩ morte:põt eẽ ſẽtẽtia generalis huic loco cõmoda uidelicet qa cũ mors contẽnit̃:nimiũ uiriũ habet. Cadũt:occidũt̃. Nec queq̃:nõ errabãt in ĩferrẽdo ictus: dico nõ fefellit. Dũ.ĩ quãuis Moriẽte manu:quis lætali uulnere aliũ uulneraret: tamẽ nõ errabat manus: qui aliũ occideret. Nec debet̃ gladiis uulnus: Ideſt nõ pueniũtur:ſed pueniũt:qa gladii nõ prius uulnerabãt q̃ ipſi in gladios incurrerẽt. Et iugulis manũ:eius q uulnera ĩferebat tanta cupiditate moriebat̃: ut nõ cõtẽti iugulũ cõfoſſũ eſſe:ita pmebãt:& uſq ad capulũ premerẽt. Parẽti:in pẽtẽ. Haud trepidãte:ꝙ frẽs in frẽs & filii ĩ pẽtes occurrerẽt: tamẽ qa uidebatur repugnare naturæ:miꝝ qui manus cũ pcuteret pauore cõtremiſceret. Exegere.i.pectus uſq ad alterã ptẽ trãſfixere. Pietas fer.una:hæc ſola pietas fuit ĩter eos ut uno uulnere ſe ĩterſicerent ne multis uulneribus cõſumeret pr̃ filiũ. Foris latis.i.ſpacioſis tabulatis: nã fori.oꝝ dicũt̃ tabulata nauiũ & põtes quibus naues utroq latere circũdatæ ſunt a ferẽdo quia ferãt nautas. Traxere uiſcera.i.ĩteſtina trahẽtes. Deſpectã lucẽ.i.cõteptã uitã. Victoreſq ſuos moriẽtes: gaudebãt ꝙ uulnera ſua hoſtes ĩtuerẽt̃. Vultu ſpe. ſupbo:qa ſupbe aſpiciebãt uictores ſuos: ut gauderent potius q̃ timerent. Et mortem ſentire: Ideſt uoluntatem capiebant ex ſenſu mortis. Buſtis.i. cadaueribus cæſorum militum. Mirantibus:quia mirabantur Octauius Libo & cæteri Pompeiani duces ꝙ inueniri potuiſſent milites qui tanti facerent ducem ſuum:quanti hi Cæſarẽ. Nullam maiore:dicit nullam unquam fuiſſe nauem quæ totum orbem terrarum fama impleuerit poſt hanc. Ore.i. ſermone. Non tamen ignauæ:hic latenter Lucanus inuehit in populum Romanum:qui turpiter crudeliſſimo Neroni ſeruiebat exemplum opitergino rum habens qui mori tam fortiter uoluerunt potius q̃ ſeruire:nũquid inueniri poſſet aliquis qui æquo animo patiatur ſeruitutem.q.d.nõ. Tamen:quamuis fortiter occiderint:tamen poſt hoc exemplũ quã ſit difficile effugere ſeruitutẽ oſtẽdit.q.d. ſatius ẽmori q̃ ſeruitutẽ crudeliſſimi tyrãni ſuſtinere. Percipiẽt:intelligent gentes ignauæ.i.ueniet tẽpus ꝙ obliuiſcẽt̃ gẽtes ſuæ libertatis:cũ hoc ꝓpoſitũ ſit exẽplũ gẽtibus ne uelint ſeruire. Seruitiũ fu.ma.uel ſeipſos uel tyrannũ ĩterficiẽdo. Regna tuẽt̃ ob ferꝝ:qa cuſtodibus armatis & ſatellitibus ſecuri incedunt tyrãni. Ignorãtq datos:hoĩes neſciũt quã ob cãm ẽſes ſint dati hoĩbus:nullã ob aliã cãm ĩ primis q̃ ut ſe a ſeruitute liberẽt.

Emicuit dircæa cohors:ceciditque ſuorum
Vulneribus:dirum thebanis fratribus omen:
Phaſidos & campis inſomni dente creati
Terrigenæ miſſa magicis e cantibus ira
Cognatos tantos impleruut ſanguine ſulcos.
Ipſaque ĩexpertis quod primũ fecerat herbis
Expauit medea nefas:ſic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes:nimiũq in morte uiroꝝ
Mors uirtutis habet:piter ſternũtq caduntq
Vulnere lætali:nec quenquam dextra fefellit
Cũ feriat moriente manu:nec uulnus adactis
Debetur gladiis:percuſſum eſt pectore ferrũ
Et iugulis preſſere manum:cum ſorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres:natuſq parenti.
Haud trepidãte tamen toto cũ põdere dextra
Exegere enſes:pietas ferientibus una
Non repetiſſe fuit.iam latis uiſcera lapſa
Semianimes traxere foris:multumq cruorẽ
Infudere mari:deſpectant cernere lucem:
Victoreſque ſuos uultu ſpectare ſuperbo
Et mortem ſentire iuuat:iam ſtrage cruenta
Conſpicitur cumulata ratis. buſtiſq remittũt
Corpora uictores:ducibus mirantibus ulli
Eſſe ducem tanti nullam maiore locuta eſt
Ore ratem totum diſcurrens fama per orbẽ
Non tamen ignauæ poſt hæc exempla uiroꝝ
Percipient gentes:quam ſit non ardua uirtus
Seruitium fugiſſe manu.ſed regna timent̃
Ob ferrum:& ſæuis libertas utitur armis.
Ignorantq datos ne quiſquam ſeruiat enſes.

Mors utinam pauidos: ſenſus hic cū ſupiore cōiunctus: nā inuehebat̄ in cupidos nimiū uitæ qui ſeruirē nō dubitāt: ſi aliquo modo uitā ꝓducere queāt: nūc imp̄catur hoc illis ꝑ pœna cōtingat ut ſemp in timorē mortis uiuāt. Mors utinā: o utinā negares interficere eos q nimiū ſunt cupidi uitæ. Subducere .i. remouere a uita. Pauidos .ſ. mortis. Sed uirtus te ſola: uidelicet ut illis ſolū aliquē finē īponeret: qui cæteris uirtute p̄ſtant: nā mors ē finis oīum maloꝝ. Nō ſegnior illo: trāſit ad ſequētiā oſtēdēs quō Curio pro ꝑtibus cæſaris bellū geſſerit aduerſus Attiliū Varꝝ & Iubā Regē Numidiæ ī Africa: qui ꝑtibꝫ Pōpeianis fauebāt. dicit.n. īferius fuiſſe bellū hoc qđ nunc marī geſtū ē p Vulteiū cōtra Pōpeianos q̄ bellū quod geſtū ē ī Aphrica p Curionē aduerſus Iubā. Nā cū Attilius Varrus ī libya ꝑ Pōpeio exercitū hēret: & Iuba mauruſioꝝ: numidaꝝ rex: ut inqt Apianus Varo obſeqret̄: Curio a Cæſare ex Sicilia miſſus duabus cū legionibꝫ ī eos mouit: nauibꝫ lōgis duodeci onerariis uero plurimis ſtipatus: is cū Vticā applicuiſſet breui quadā eqſtri pugna: nonnullos ex numidis eqtes ī fugā uertit: & exercitu adhuc in armis cōſiſtēte: īpatorē tamē ſe noīari uoluit: ē.n. hæc appellatio p̄toribus nō mediocris apud milites auctoritatis: q̄ſi ipis teſtificātibus eūdē īpatorio noīe haud īdignū fore hūc qppe honorē p̄tores iā pridē ī maximis belli opibus ſibi uēdicauerāt: nūc aūt ſub quo decē milia ī bello cōcidiſſēt: hac appellatōe digni habebant̄: cū aūt Cæſarē ī Hiberia uictorē euaſiſſe nūciatū eēt aīo ſublatus curio: loco admodū āguſto iuxta mare caſtra locat: pugna igit̄ acriter īcepta: unicus ex Curionis militibus cecidiſſe dicit̄: Vari ad ſexcēti īteriere: pluribus uulneribus opp̄ſſi: aduenīēte deinde Iuba: rumor falſo ſublatus ē circa Bragadā flu. Iubā nō lōge diſtāte retrouerti: finitimis eius regnū īuadētibus: Saburā p̄torē regis: cū pua manu ab eo ī ripa flu. deſtitutū eē: quo rumore cōfiſus Curio: æſtatis calore cūcta purēte: circa tertiā diei horā fortiſſimā exercitus ſui ptē ī Saburā mouit: p iter arenoſū & aquis ſterile ꝑ ductus: Latex qppe hibernus calore ſolis aduſtus īaruerat: ſqualebāt oīa circum loca. fluuius uero a Sabura & Rege aſſiſtēte tenebat̄: ſublata itaq̧ ſpe Curio ad colles ob ardorē ſolis retroceſſit ſiti: ſuffocatōe confectus quē cū adeo affectū ītuerent̄ hoſtes flu. ſtatī trāſmiſere ad pugnā p̄parati Curio uiciſſim e mōtibꝫ deſcēdit īpite admōitui ac īſapiēter acies īfirmas agēs demū Numidaꝝ eqtibus eū circūuenīētibꝫ p aliqtulū tēporis paulatī rtroceſſit & ītra breue ſpaciū telluris copias redegit: repulſus denuo cōfugit ad montes. Aſinius polio clade iā multoꝝ īminēte uticā cū paucis exercitū reducit: ne q̄ interī a Varo calamitas ob rumorē habitæ cladis īſurgēre Curio piculū aggreſſus: pugnāſq̧ cū oībus q una aderāt īterfectus ē. ita ut ad pollionē nemo uticā tātæ cladis nūcius redire poſſet. hūc igr̄ finē: pugna apud Bragadā fluuiū geſta habuiſſe dicit̄ Curioni caput abſciſū ad Iubā delatū ē. Nec ſegnior: hic mars. Tūc: eodē tēpore. Libycis exarſit arēis: uidelicet ꝙ a curione geſtū cōtra regē Iubā Acciū & Varū q ptibus Pōpeii fauebant. Namq̧ rates audax: nūc īcipit narrare ut ſupius dictū Cæſar curā rei frumētariæ agēs curionē miſerat ī Siciliā: nūc ergo dicit: ꝙ ꝓfectus ex Sicilia ī Aphricā Curio uenit ad eū locū: q ut hiſtorici qdā refert āguillaria uocat̄: iam copias trāſportauit duas legiones mouit: quas a Cæſare accepat biduo & tribꝫ noctibus nauigatōe cōſumptis ad hunc locum peruenit qui anguillaria uocatur: hic autem locus abeſt ab oppido clypea. quod ſiculi extruſ ſerunt: & aſpida primum noīauerunt: teſte Solino capi. xl. paſſuum. xx. milia: ibi ēt & ſtatio nauibus aptiſſima: nā duobus promontoriis utrinque eminentibus continetur: ideo ſtationem hanc notam ideſt nobilem Poeta dixit hic apud fluuium Bragadam caſtra poſuit Curio: ſed bragada fluuius aphricæ iuxta oppidum muſci eſt: & huic fluuio bragadæ uicina etiam metatus eſt caſtra Attilius regulus: quo tēpore magna clade militum ſerpentem illum longitudine & magnitudine inſignem in hoc ipſo fluuio interemit pedum uidelicet centum & uiginti: ut refert Gelius: de his igitur locis loquit̄ Lucanus: ubi caſtra dicit poſuiſſe Curionē: qui ſimulatque e Sicilia profectus eſt in Aphricam uenit. Audax: Lucanus ſic & uirgilius nunquam audacem appellat quenquam: cui deīde nō ſit ſemp aduerſa fortuua ſecuta: ut Turnus audax ita & hoc loco de Curione dicit: ſicuti ſupra: Audax uenali comitatus curio lingua. Lilybeo: Ideſt ſicula tellure: nam Lilybeus mons eſt Siciliæ que triquetra appellatur: ideſt triū promōtorioꝝ inſula: quæ ſunt lilybeus Pachinnus & Pelorus. Aquilone recepto: Quia biduo & tribus noctibus nauigatione cōſumptis ad eum locum peruenit qui anguillaria appellatur: & ut a nonnullis fertur ex quattuor legionibns quia copias Attilii Varri deſpiciebat: qui prouinciam illam a ſenatu populoque Romano tenebat: aut pro Pompeio exercitum hoc in loco habebat duas tatummodo Curio aſportauit. Aquilone: Ideſt uehementi uento. Semirutas carthaginis arces: quia euerſa fuit a Scipione aphricano inferiore. Notæ ſtationis: Ideſt nobilis quia habet hic locus ſtationem æſtate accomodatam: nam duobus promontoriis eminētibus claudit̄. Tenuit .ſ. terrā appoſuit littora. Cano æquore: ſpumoſo mari ea parte qua.

Mors utinā pauidos uitæ ſubducere colles.
Sed uirtus te ſola daret. non ſegnior illo
Marte fuit qui tūc libycis exarſit in aruis.
Namque rates audax lilybeo littore ſoluit
Curio nec forti uelis aquilone recepto
Inter ſemirutas magnæ carthaginis arces
Et clypeatim tenuit: ſtationis littora notæ:
Primoq̧ caſtra locat cano ꝓcul æquore qua ſe

Lentus bragada:Ideſt tardus deſcẽſu:qui p̃terlabitur Vticam teſte Strabone. Siccæ arenæ:quia libya q̃ ẽ ps Africæ penuria aq̃ laborat. Inde:poſt hæc facta fuere:nã ſecũda nocte poſuit caſtra apud rupes ubi fama ẽ Antheũ habitaſſe cauernas. Exeſas:quod.i.declarat. Regna.ſ.Anthei Vt refert Solinus capit.xxvii.Lix colonia in eodẽ tractu Libyæ cõſtituta ẽ:ubi Anthei regia qui inplicãdis explicãdiſq; nexibus humi melius ſciẽs:uelut genitus m̃re terra ibidẽ herculi uictus ẽ.Strabo libro ultimo dicit Gabinium Romanoꝝ ſcriptorem:litteris mandaſſe:apud Ligẽ Anthei ſepulturã eſſe & Tibiã cubitoꝝ.lx.quã a Sertorio nudatã ait:ac rurſũ terræ demãdatam.

Bragada lentus agit ſiccæ ſulcator arenæ.
Inde petit tumulos:exeſas undique rupes
Anthæi quæ regna uocat non uana uetuſtas
Nominis antiqui cupientem noſcere cauſas
Cognita per multos docuit rudis ĩcola patres.
Nondum poſt genitos tellus effœta gigantes
Terribilem libycis partum concepit in antris
Nec tam iuſta fuit terrarum gloria typhon.
Aut tityos briareuſq; ferox:cæloque pepercit:
Quod non phlegræis anthæũ ſuſtulit aruis.
Hoc quoq; tã uaſtas cumulauit munere uires
Terra ſui fœtus:quod cum tetigere parẽtem.
Iam defecta uigẽt renouato robore membra.
Hæc illi ſpelunca domus latuiſſe ſub alta
Rupe ferunt:epulas raptos habuiſſe leones.
Ad ſomnos non terga feræ præbere cubile
Aſſuerunt:nõ ſylua thorum uireſque reſumit
In nuda tellure iacens:periere coloni
Aruorum libyæ:p̃eunt quos appulit æquor
Auxilioque diu uirtus non uſa cadendi
Terræ ſpernit opes:inuictis robore cunctis
Quãuis ſtaret erat:tandem uulgata cruenti

Quæ regna:quotiẽs ĩter duo ſubſtãtiua diuerſoꝝ geneꝝ & nũeroꝝ ponitur relatiuũ regiẽ a poſteriori:ut hoc loco nã primo rupes dicit:deinde Anthei:q̃ regna uocat &c. Rudis ĩcola.i.nouus. Antiqui no.i.nobilis cur uocarentẽ Anthæi regna. P̃res:q̃a poſt ſucceſſionẽ ãtiquoꝝ fama ꝑpetuo mãſerat. Nõdũ poſt genitos:nũc ponit naturalẽ r̃onẽ ĩcolaꝝ:q declarabãt & exponebãt Curioni quar̃ loca illa Anthæi regna appellata fuiſſet.Tellus.n.gigãtes illos cũ genuiſſet ut pholoũ Encheladũ q auſi ſunt reſcidere cælũ.& Briareus q cẽtimanus bellũ ſuſcepit aduerſus deos:nõ effœta fuit quin alios generaret Gigãtes. Effœta.i.exhauſta primos gigãtes genuit:q in Iouẽ gigantomachiã fecere. Terribilẽ:& hũc tãtaꝝ uiriũ genuit Anthæũ tellus:ut ſi illũ ãte gigãtes genuiſſet ĩ maximo ꝑiculo fuerit regnũ Iouis:unde ꝑpeciſſe uideẽ diis:ꝙ illũ ſero genuerit terra. Nec tam iuſta fuit:q̃ tiphon magnæ gloriæ fuerit terræ propter talẽ ꝑtũ:unus ex gigãtibus q arma cõtra iouem ſũpſerat.Tiphonis gigãtis cubile poſitũ accolæ credũt in ãtro illo ſiciliæ famoſiſſimo qđ Latis primũ patet faucibus:poſt modũ in ꝓceſſu ꝑ anguſtias obſcurarẽ auctor̃ Solino capi.li. Tityus:gigas:qui auſus fuit latonã de ſtupro ĩterpellare:ũde Apollinis & dianæ ſagittis occiſus eſt:q filii fuerunt latonæ:q tãtæ magnitudinis fuit:ut ꝑ terrã extẽſus multa iugera terræ occuparet:& detruſus ẽ ad ĩferos hac pœna ut corroſis uiſceribꝰ ſẽꝑ naſcanẽ.Veꝝ Tityus:ut refert Strabo li.nono uir uiolẽtus ac flagicioſus tyrannus panopeæ intereptus eſt ab Apolline cũ delphos adiret ꝑ uiã:qua tũc Athenienſis populus pythiadẽ ſupplicatõnẽ:cũ põpa p̃mittebat. Briareus.gigas cẽtimanus q auſus ẽ ꝓdere cælũ. Quod nõ ph.ĩ hoc miſerata cæli terra ꝙ nõ hũc ãte alios pep̃it. In aruis phlegræis.i.ĩ gigantomachia q̃ geſta ẽ in ualle phlegræa agro Cãpãiæ uicino:ãteq̃ oppidũ fieret:rumor ẽ ĩ militia mũdi dimicatũ cũ gigãtibꝰ:ut penitus ꝓſeqẽ ſolinus cap.xiiii.q̃tis ꝓbatõnibꝰ ĩpia ĩditia diuinæ expeditõis ĩ hoc ſæculo ꝑſeuerauerũt:illic ſi q̃do ut accidit nĩbis torrẽtes excitãẽ:& aucta aq̃ꝝ põdera ruptis obicibꝰ ualẽtius ſe ĩ cãpos ruũt:eluuione oſſa refert detegi ad ĩſtar:q̃ nõ ſũt ex corporibꝰ humanis:ſed mõ grãdiori:q̃ ob enormem exercitus monſtroſi magnitudinem iactitant extitiſſe:idq; adiuuatur argumento ſaxorum immanium:quibus oppugnatum cælum credunt. Hoc quoq; tam uaſt.ad cætera quæ alii gigantes habuer̃ hoc munus addidit terra ãtæo ꝙ quotiens uiribus defatigatus eſſet cadẽs a terra uires reſumebat & recẽtior ad pugnam fiebat. Vaſtas magnas. Cumulauit:amplificauit. Sui fœtus:Ideſt partus ſcilicet Anthæi. Defecta:defatigata Vigent:recreãtur:reficiuntur o Curio. Ferunt:ſcilicet maiores noſtri. Epulis:ſi ſcire uelis quo cibo uteretur.uidelicet uenatione leonum. Ad ſomnos:nec ſibi cubile ſternebat:ſed in nuda tellure iacens ſeipſo fortior reddebatur. Terga:pro tergora:ideſt pelles quia non utebatur ſtratis pellibus. Cubile:in locũ cubilis. Non ſylua thorum:non frondibus ſtratis iacebat. Periere coloni:& dum uiueret terreſtria & maritima uaſtabantur uiolentia huius Anthæi. Coloni:terreſtres. Aequor:ideſt maritima regio. Appulit:alluit. Auxilioque diu:Et tantæ uirtutis erat ut non opus eſſet reſumere uires a terra dum certamen ipſi fuit:cum cæteris non opus fuit huic cadere ut uires a terra reaſumeret:ſed cum Hercules ueniſſet:opus fuit ut uires a terra acciperet. Tandem uulgata:tandem peruenit ad aures Herculis monſtrum hoc Anthæi:& ſicut aliis malis tetram liberauerat:ita & hoc monſtro liberare uoluit.

Fama mali:ſcilicet Anthei. Alcidem herculem. Terram monſtris æquorq́ʒ leuātē nā occidit Caccū: aprum:Nemæum leonem:hydram in lerna palude. Aequor:ideſt ſtymphalidas aues in æquore occi/ dit q̄ infeſtabant nauigātes. Stymphalides aues dictæ ſūt a ſtymphalide palude archadiæ teſte Stra. li.viii. quas ab hercule ſagittis & tympanis fugatas poetæ ſixerīt. Exciuit:excitauit. Oras libycas:ut ibi mōſtrū hoc anthei tolleret. Ille cleonæi:nunc dicit cum hercules ueniſſet quo pacto uterque hinc antheus hinc Hercules præpararunt ad ſinguiare certamen:noluit hercules claua:nec ille gladio pugnare:ſed rem lucta inter ſe aggere placuit & tāquā luctatores īter ſe cer tarent:& probare uter utrum proſterneret.

Fama mali terras monſtris:æquorq́ʒ leuātem
Magnanimū alcidē libycas exciuit in oras
Ille cleonæi proiecit terga leonis.
Antheus libyci perfudit membra liquore.
Hoſpes olympiacæ ſeruato more paleſtræ.
Ille parum fidens pedibꝰ contingere matrem
Auxilium membris calidas īfundit harenas.
Conſeruere manus:& multo brachia nexu.
Colla diu grauibus fruſtra tentata lacertis
Immotumq́ʒ caput fixa cum fronte tenetur
Miranturque habuiſſe parē: nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis:
Exhauſitq́ʒ uirū quod creber anhelitus illi
Prodidit:& gelidus feſſo de corpore ſudor.
Tunc ceruix laſſata quati:tūc pectore pectus
Vrgeri:tunc obliqua percuſſa labare
Crura manu:iam terga uiri cedentia uictor
Alligat:& medium cōpreſſis ilibus artat:
Inguinaq́ʒ inſertis pedibus diſtendit:& omnē
Explicuit per mēbra uirum:rapit arida tellus
Sudorem calido cōplentur ſanguine uenæ.
Intumuere tori:totoſq́ʒ induruit artus.
Herculeoſq́ʒ nouo laxauit corpore nodos.
Conſtitit alcides ſtupefactus robore tanto

Cleo/ næi leonis:īter cleonas & phylūte m ſurgit ſylua ut refert Strabo libro octauo in qua argiui ſacra cele/ brare conſueuere. Nemæa:ibi quoque quæ de Ne mæo leone geſta.fabulis prodita ſunt:diſtant cleo/ næ ab argo ſtad.cētum & uigīti:a Coritho uero ſtaī octoginta : Sunt autem cleonæ mediocre oppidū. uia ſitum:quæ ex argo corinthum ducit. Terga.i. clypeum:nam leonis occiſi pellem hercules clypeo ſuo impoſuit. Antheus libyci: quia ſicut hercules occiderat nemæum leonem ita hic Antheus liby/ cum occidit. Hoſpes:hercules qui pegrinus erat Liquore:ideſt oleo. De more paleſtræ: ad ſimili/ tudinem olympici certaminis q̄ꝫ primū ipſe hercu/ les inſtituerat ī honorē attaui materni pelopis: in/ termiſſum auctore Solino cap.ii.Picus filius eius in ſtaurauit poſt excidium troiæ anno quadringente ſimo octauo. Ille parum id fecit Hercules: ſed hoc fecit Antheus: Contingere matrem:ut uires ſper neret. Cōſeruere manus:nūc dicit qūo inter ſe lu/ ctati fuerūt. Cōſeruere proprie ē luctatorū qui ma/ nus manibus conſerunt & brachia nexu:ſcilicet cō/ ſeruere. Colla diu:quia etiam lacertis colla capere tentabant ut alter alterum proſterneret. Fruſtra: quia nihil efficere poterant. Grauibus:pondero/ ſis:fortibus. Caput immotum:ſcilicet tenebant : ſed fronte : & pedibus acriter certabant. Immo/ tum : ſcilicet neruis extenſis. Fronte : quia fron/ tem fronti opponebant ex oppoſito. Miranturq́ʒ habuiſſe parem:& Hercules mirabatur ſibi parem Antheum eſſe:& Antheus Herculem. Nec uiri/ bus : Nunc dicit qua arte Hercules luctatus fuerit cum Antheo. nam primo aliquamdiu ſuſtulit ut fatigaret eum:& laſſum facilius uinceret. Nec uo luit cer.noluit hercules primo effundere totas uires:ſed ſenſim illum tenere ſublimen:& illum ad laſſi/ tudinem deducere tentauit. Exhauſit:euacuauit uiribus:ex eo cognouit hercules q̄ꝫ ille crebro anhelitu fatebatur laſſitudinem uiribus exhauſtum eſſe Antheum. Tunc ceruix:alia ſigna ſubiungit primo im/ motum caput dixit tenuiſſe nunc dicit magis magiſque quati ac nutari:nunc deſtrorſum nunc ſiniſtror/ ſum. Quati:pro quatiebatur. Pectore:pectus iam lacertis non poterat a corpore ſuo reiicere Anthe us Herculem:nam Hercules comprehenſum illum pectori ſuo adduxit. Tunc:deinde. Vrgeri:pro/ urgebatur. Labare.i.cadebant. Obliqua manu:nam habent luctatores artem quandam:& manuum & pedum:ut facile aduerſarium puertere poſſint. Iam terga:iam ita inhærebat hercules Antheo ut ipm manibus compræhenſum conſtringeret. Medium compreſſis ilibus artat: quia qua ilia ſunt medius compræhenſus erat. Pedibus diſtendit & omnen:cum pedes pedibus inſeruiſſet peruertit illum & pre cipitem dedit humi. Per membra uirum:tan longus latuſque erat q̄ꝫ membris occupauit terram. Ra pit arida tellus:ſed ſimulatque tetigit terram refectus eſt: & recens ad pugnam rediit acrior. Venæ:an thei. Sudorem:laborē. Intumuere:ſcilicet reſumptis a matre uiribus:ideſt. Intumuere tori:inflati ſunt. Toros : pulpas appellat. Induruit:ideſt durior factus eſt. Nodos: ideſt digitos. Couſtitit alcides ſtupefactus robore tanto:admiratus eſt Hercules : nam quem iam uiciſſe putabat nunc ita reſti/ tutum uidebat quaſi nunc primum luctari inciperet. Nec ſic:dicit magis timuiſſe in hoc certamine nūc

herculem:q̃ in certamine hydræ & aliorum monſtrorum:quibus cum certaret cõſtat in periculum atq; diſcrimen incurriſſe. Rudis:quia quamprimum adultus eſſe ceperat hercules nullum anre monſtrum uidit præter angues:primum mõſtrum fuit hydra lernea:& quãuis nouus eſſet certator tamen non tanto timore perculſus ẽ &c. Inachiis ũdis.i.lerneæ paludis ubi hydra hĩtabat:Lerna argiui & mycenei agri palus ẽ:in qua ut oſtẽdit Strabo lib.viii.hydrã cõſtituiſſe:ſcriptores tradũt in illa cũ iacta ſũt purgamina: ꝓuerbiũ quoddã uulgo manauit:Lerna maloꝝ:&lerna fluuius ẽ eodem quo palus noĩe præterfluit temeniũ:in quo humatus ẽ Temenus. Inachus flu.q ut ibidẽ docet Stra.argiuã ꝑcurrit terrã. Rudis:nouus bellator. Angui.qa cæſo uno capite tria ſubcreſcebant. Suis:naturalibꝰ. Nũq ſpe.& iuno q̃ illũ ꝑdere uolebat nũquã ſpauit poſſe herculẽ ꝑire: niſi hoc certamĩe Anthei. Nouercæ.ſ.Iunonis. Exhauſtos:euacuatos. Olympus: cũ ad atlãtẽ ueniſſet Hercules Atlas ãt ſtellas qſdã labẽtes:cũ uidiſſet orauit Herculẽ ut humeros ſuos tãtiſper ſubiiceret polo ãtartico:dũ ille labẽtes ſtellas firmaret qđ hercules fecit. Athlas teſte Solino cap.xxxvii.mõs ẽ libyæ e media arenaꝝ cõſurgẽs uaſtitate:& eductus ĩ uicina lunaris circuli ultra nubila caput cõdit:lucet nocturnis ignibꝰ audiũtur & cãtus tibiaꝝ & tinnitus cymbaloꝝ ꝑ orã maritimã:Apex Perſeo & herculi ꝑuius:inacceſſus cæteris ita fidẽ araꝝ ĩſcriptio palã fecit:olympus uero ut idẽ docet mõs ẽ theſſaliæ q excelleti uertici tãtus attollit̃:ut ſũma eius cœlũ accolæ uocẽt:ara ẽ in cacumĩe Ioui dedicata: cuius alraribꝰ ſiqua de extis ĩferũt̃:uoluẽte ãno cuiuſmõi relicta fuerĩt eiuſmõi repiunt̃:litteræ in cinere ſcriptæ uſq; ad alterã ãni cærimoniã ꝑmanẽt. Ferret:ſuſtineret. Vtq; iteꝝ:ſed poſtq̃ hercules iratus iterũ lacertis mediũ cõplectebat̃ Antheũ:Antheus uero expectauit quo ad cõplexus eẽt cadere & ſponte ſua cecidit ut uires r̃ſumeret Quiſqs ineſt:& tellus cũ uideret ĩ magno diſcrĩe poſitũ eſſe filiũ ſuum ipſa quoq; filio oẽs uires miniſtrabat. Spũs:fortitudo. Labo.ſ.tellus ſuggerẽdo filio uires. Vt tãdem poſtq hoc ĩtellexit hercules:ſtabis inqt o Antæe nõ cades:qa nõ patiar ut iacẽs reficiaris a terra:hec ubi dixit mediũ cõplexus antheũ pectori ſuo adſtrixit eo uſq; tenuit quo illũ aĩam emittere coegit:& illũ exanimatũ cadere ꝑmiſit. Cre.nõ cõmitteris terræ Sẽſit:cognouit crebro caſu id qđ erat. Pigro ge.qđ hoĩes pigros facit: quia aĩa excedente corꝑe corpus cõtrahit̃ & torpeſcit. Hic æui ue.nũc ſuæ narrationis cõcludit effectũ:ut ex his q ſupra dicta ſũt id ĩferat:qđ Curio audire cupiebat hac de cã qa ibi Antheus hĩtauit:& ab hercule tandẽ ſuꝑatus eſt:hæc loca Anthei uocata ſũt:ſed nomẽ inſignius hiſdẽ locis Scipio Afri.dedit:q prius populo Ro.carthaginẽ tributariã fecit:q Hãnibalẽ tãdẽ ex italia excedere coegit. Hĩc:ab Antheo. Aeui ue.cu.fin.nõ uetera monumẽta reꝝ geſtaꝝ cuſtodiũt ea quæ ab initio facta fuerũt Vete.ãtiqui:niſi.n.fama eẽt:oĩa ãtiqua iã pridẽ ꝑiiſſet. Cuſtos:qa famoſa:iõ cuſtos. Mira utriuſq; ſui.qa cũ uetera audimus:q̃ ꝑ famã ad aures nr̃as ꝑuenerũt nõ ſine admiratiõe accipimus. Sed ma.magnũ qdẽ nomẽ ẽ ꝙ anthei regna uocitẽt̃:ſed multo maius fuit hoc ꝙ Scipiõis Afri.cornelia caſtra ad hãc uſq; ætatẽ appellẽtur. Cognomĩa.ſ.cornelia caſtra ſcipio ꝓdico. Reuo.bene reuocauit nã ſicut ĩ hiſtoria legit̃ Hãnibal ꝑ decẽniũ in italia mãſit:quã multis cladibꝰ ac populatiõibus uaſtauit ac uexauit: tandẽ Scipio afri.cũ ꝓuinciã africã accepiſſet a Senatu populoq; ro.demãdatã:traiecit ĩ eã ꝓuĩciã ipſã tãdẽ urbẽ carthaginẽ in uaſit:& ad eã redegit inopiã:ut neceſſario in africam r̃uocatus ex Italia Hãnibal r̃dierit:ergo. Reuocauit: hoc ẽ cauſa fuit ut reuocaret̃.Nã Carthaginẽſes illum cenſuerũt reuocãdũ quãdo ſe aliter a Scipiõe defendere nõ poſſẽt. Sedes fuit.ſ.ſcipiõi q poſtq̃ traiecit ĩ africã:hæc primũ loca caſtrametatus ẽ. En uete.nam adhuc foſſæ erant quibus caſtra circundata fuerãt:nam uallo & foſſa ueteres caſtra ſua cingere ſolebant.

Nec ſic inachiis:quãuis rudis eſſet in aruis
Deſectã timuit reparatis anguibus hydram
Conflixere pares:telluris uiribus ille
Ille ſuis:nunquã ſæue ſperare nouercæ
Plus licuit:uidet axhauſtos ſudoribus artus
Ceruicẽq; uiri ſiccam cum ferret olympum:
Vtq; iterum feſſis iniecit brachia membris
Non aſpectatis antæus uiribus hoſtis
Sponte cadit:maiorq; accepto robore ſurgit.
Quiſquis ineſt terris infeſſos ſpiritus artus
Egeritur:telluſq; uiro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ ꝓdeſſe parentis
Alcides ſenſit ſtandum eſt tibi dixit:& ultra
Non credere ſolo:ſterniq; uetabere terra:
Hærebis præſſis intra mea pectora membris
Huc antæe cades:ſic fatus ſuſtulit alte
Nitẽtem in terras iuuenẽ morientis in artus:
Non potuit nati tellus permittere uires
Alcides medium tenuit:iam pectora pigro
Stricta gelu:terriſq; diu non credidit hoſtem
Hinc æui ueteris cuſtos famoſa uetuſtas
Miratrixq; ſui ſignauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus iſtis
Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hoſtẽ
Scipio .nã ſedes libyca tellure potito
Hæc fuit:en ueteris cernis ueſtigia ualli.

Romana hos:hæc loca fuerũt:ubi primũ Ro.carthagineſes uicerũt. Curio lætatus:hæc ubi dixit incola gauiſus ẽ Curio q̃ſi uictoriæ omen cõcepiſſet:ꝗ in ipſo loco caſtra poneret:ubi Scipio carthaginenſiũ uictor aliquãdo caſtrametatus erat. Fortuna:ſi oſtẽderet ſtulticiã ſui aĩ Curio q̃ſi felicitas locorũ eẽt quæ bello cõduceret nõ uirtus militũ. Ducũ priorũ.ſ.ſcipionis q ibi uictor fuit. Felici nõ fau.lo. q̃uis locus ille felix fuiſſet Scipioni:tamẽ ipſe in felicitatẽ cõſecutus ẽ ut inferius oſtẽdet. Non fau.uno uerbo totius rei exitũ declarauit:ſignificat.n.ipſum cũ exercitu fuiſſe deletũ. Indulſit:caſtrametatus ẽ ibi. Abſtulit omen:nã ibi Scipio uicerat:ipſe uictus ẽ.ut refert Suetonius in uita diui Cæſaris:felix & inuictũ in Africa fataliter Scipionũ nomẽ ferebaẽ:quo fuit ut cũ Cæſar Scipionẽ & Iubã pſequereẽ:deſpectiſſimũ quẽdã ex Corneliorũ genere ſecũ in caſtris habuerit ad eludẽdas uaticinatiões ĩ eodẽ loco. Omẽ felicitatis. Nõ æquis ui.qa inferior erat ſicuti declarabit. Oĩs ro.nũc dicit qũo uiribꝰ inferior erat hoſte curio.ſ.Ro.pfecto Attilio Varro:nã ut ãte dictũ Attilius Var.præerat africæ:nã puinciã illã Senatus populuſqꝫ Ro.ei demãdauerat quã cũ impio tenebat:aut teſte Apiano in eo loco p Pom.exercitũ ducebat:Nã ab initio copias Actilii Varri deſpitiões Curio ex q̃tuor legionibꝰ q̃s a Cæſare accepat duas tãtũ & qngẽtos eqtes biduo & tribus noctibuſ nauigatiõe cõſũpto ĩ africã aſportauit: ſed Attilius Varrus:licet cũ exercitu Ro. prouĩciã teneret:tamẽ Iubam regẽ Numidiæ populiqꝫ Ro.ſociũ ad ſuum auxiliũ cõtra Cæſarẽ uocauit. Africa ſignis.ſ.ps illa africæ quã carthagineſes aliquado cũ impio tenuerãt:nã uictis carthaginẽſibꝰ oĩs africa quæ ſub impio carthaginẽſiũ fuerat ĩ po.ro.deditionẽ uenerat ergo puincia ro.erat africa. Ceſſerat.i.uicta erat ab imparoribꝰ Ro. Libyæ gẽtis.i.Iubæ regis libyæ & Numidiæ. Nõ fuſior.declarat regna:qa uſqꝫ ad torridã zonã porrigebaẽ regnũ regis Iubæ.terræ cuius lõgitudo erat Athlas:Athlas mõs ẽ media arenarũ cõſurgẽs uaſtitate: & eductus ĩ uiciniã lunaris circuli ultra nubila caput tendit:qua ad oceanũ extẽdiẽ cui a ſe nomẽ dedit:manat fõtibꝰ:ut r̃fert Solinus:nemoribus inhorreſcit:ruribꝰ aſpaẽ:humo nuda:nec herbida qua Africã cõtra uerſus ẽ:felix naſcentibꝰ ſpõte frugibus:arboribꝰ pceris opaciſſimis: quarũ odor grauis:ueſtiunẽ lanugine ſericis uelleribꝰ nihil uilior Suetonius paulinus ultra Athlantẽ primus & pene ſolus Ro.ſigna circũtulit:Iuba Ptolemæi filius auctore Solino utriuſqꝫ Mauritaniæ regno potitus ẽ. Mediũ terminat hãmon:latitudinẽ torrida zona:quã mare occiduũ ab Africa ſeiungit. Cardĩe ab occi.qa lõgitudĩe regni ſui terminabat Athlas uſqꝫ ad gades .ſ.oceanũ. Gadibꝰ:ĩſulis balearibꝰ:a quibꝰ nõ procul gades in mari oceano Hercules poſuerat. A medio cõfinis ſyrtibꝰ hãmon:a mõte mediũ regni ſui terminabat:hãmon ẽ tẽplũ Iouis in Libya arenoſa ubi Iupiter in forma arietis coliẽ qa populo bacchi & populo ſuo ſitienti:cũ illac trãſiret ĩ forma arietis arenã pede percuſſit:& ſtatim ibi natus ẽ fõs:ut Iuppiter ammon.i.arenarius &c.hoc ergo tẽplo cĩgebatur mediũ regnũ Iubæ. Cõfinis ſyrtibus:qa ut refert Strabo lib.ultĩo circa puæ ſyrtis initiũ ẽ Thera urbs ppe quam eſt ammonis pmõtoriũ.Solinus cap.xl.dicit maiorẽ ſyrtim oſtẽtare oppidũ quod cyrenas uocãt: inter hoc oppidũ & templũ ammonis milia paſſuũ trecẽta eſſe. At qua:q̃ latitudo terminatur a torrida zona. Vaſto:pro uaſti:qa nimio feruore habitari nõ põt. Diſtinet.i.diſiũgit Libyam quia torrida zona inter Libyã & oceanũ poſita eſt. Exuſta calẽtis.i.exuſta loca feruidæ zonæ. Sufficiũt:ideſt finem imponũt ſpacio regni. Populi tot caſtra:ſi ſcire uis quot populos ſecũ traxerit Iuba.ſ.quibus ipſe impabat. Dolopes:populi qui meridiẽ uerſus habitãt. Numidæ uagi:uagos dicit nã ut libro ultimo refert Strabo cũ regione fœcũdã ĩciderẽt quãquã feris abundãtẽ:iis omiſſis & agri colẽdi ſtudio licẽtius inter ſe cõuertebãẽ.& regiõe feris dimiſſa:uagã & inſtabilẽ uitã agebãt:nõ ſecus: q̃ q ob inopiã & locorũ ſterilitatẽ & aeris inclemẽtiã eiuſmõi uitæ gẽus eligũt. Naſamões:populi q teſte Stra.primi ſterililẽ & aridã r̃gionẽ obtinẽt:poſtea pſylli & getulorũ ps & garamãtes: Paratus g.in.equo.unũ ſeqẽ ex reliquo:nã qa ĩculto utiẽ equo.iõ ſemp paratus ẽ.nã equũ aſcẽdũt ſine ſella ſine freno .Gætuli a uctore Strabone libro ultimo in penitiore regione libyæ montana ac deſerta tenent quæ quodãmodo diſperſa ſunt uſque ad ſyrtes.

Romana hos primũ tenuit uictoria campos
Curio lætatus tanquã fort una locorum
Bella gerat:ferue tque ducũ ſibi fata priorum
Felici non fauſta loco tentoria ponens
Indulſit caſtris:& collibus abſtulit omen.
Sollicitatque feros nõ æquis uiribus hoſtis
Omnis romanis quæ ceſſerat africa ſignis
Tunc uarii ſub iure fuit: qui robore quãquã
Cõfiſus latio:regis tamẽ undique uires
Exciuit libycæ gentis:extremaque mundi
Signa ſuũ comitata iubam:non fuſior ulli
Terra fuit domino:qua ſunt lõgiſſima regna
Cardine ab occiduo uicinus gadibus athlas
Terminat a medio cõfinis ſyrtibus ammon
At qua lata iacet uaſti plaga feruida regni
Diſtinet oceanum.zonæqꝫ exuſta calentis
Sufficiunt ſpacio: populi tot caſtra ſequũtur
Aut dolopes numidæqꝫ uagi. ſẽperqꝫ paratus
Inculto gætulus æquo tum concolor indo

Maurus.iops naſãon mixti garamãte puſto
Marmaridæ: uolucres æquaturuſq ſagittas:
Medorum tremulũ cũ torxit miſſile mazax.
Et gens quæ nudo reſidens maſſilia dorſo.
Ora leui flectit frenorum neſcia uirga
Et ſolitus uacuis errare mapalibus afer
Venator:ferriq ſimul fiducia non eſt
Veſtibus iratos laxis operire leones:
Nec ſolum ſtudiis ciuilibus arma parabat.
Priuatæ ſed bella dabat iuba concitus iræ
Nũc quoq quo ſupos humanaq polluit ãno
Lege tribunicia ſolo depellere auorum
Curio tentarat:libyamq auferre tyranno
Dũ regnum te roma facit.memor ille doloris
Hoc bellum ſcœptri fructũ putat eſſe retenti
Hac igitur regis trepidat iam curio fama
Et quod cæſareis nunquam deuota iuuẽtus
Illa nimis caſtris:nec rheni miles in undis
Exploratus erat:corfini captus in arce.
Infiduſq nouis ducibus:dubiuſque priori
Fas utrunq putat:ſed poſtq̃ languida ſegni
Cernit cũcta metu nocturnaq munia ualli

Maurus: occidentem uerſus habitant mauri in æthiopia occidentali:nam duæ æthiopiæ ſunt.ſ.oriẽta
lis & occidentalis.Mauri:ut refert Strabo:uberem regionem ĩhabitãt:magna ex parte paſtoraliter uiuũt:
his comæ cincinis exornantur:& barba & aures:& terſura dentiũ & unguium cultu:raro uideas iter ſe cõ
tingere:dũ ambulant:ne capillorũ ornatus perturbetur:pugnant frequẽti ab equo haſtati equis nudis utẽ
tes & uinceis frenis. Concolor indo:nam ſicut indi æthiopes oriẽtales nigri ſũt:ita mauri occidẽtales ni
grí ſunt. Inops.i.ariditate nimia ſterilis. Garamãtes ut docet Strabo ab æthiopibus abſunt.ix.x. ue dierũ
itinere. Marmaridæ:marmaridæ ut idẽ inqt Stra/
bo ad hammonẽ uſq ptendentes cyrenæ plurimũ
accedunt:quæ cõtra occidentalẽ Cretæ extremita/
tẽ.i.arietis frõtẽ iacet. Peruſto:a ſolis calore. Ae/
quaturuſq ſagittas mazax:populus ſagittarum pe
ritus:ut etiam ſagittando medos æquiperare poſſit
ſcilicet ſequitur. Tremulum:uibratũ. Et gens.ſ.
Maſſilia quæ equũ regit nõ freno:nõ calcaribꝫ ſed
uirga tantũmõ. Maſſilia:p maſſiliẽſiũ: nõ galliæ:
ſꝫ africæ.Vir.Maſſiliiq ruũt eqtes. Dorſo.ſ.equi.
Afer uenator:q cõſueuit mapalia hitare: nã hi ſũt
maximi uenatores: & pcipue leones agitãt: quos cũ
uenabulis pſequunť uel alias feras & ſi uĩcere nequi/
uerint laxis ueſtibus implicant eos & illos iã retibꝫ
implicantos capiunt. Aphricæ principium eſt a fi/
nibus ægyptiorũ:quod eſt Alexandriæ p anticipa/
ta deſerta:ultimus ãt finis illius Athlas:inſulæq oc/
cidentales:quas fortunatas uocant:interna eius plu
rimæ quidem beſtiæ:ſed principaliter leones tenẽt
qui ut Ariſtotiles perhibet:ſoli ex eo genere:qđ dẽ/
tatũ uocãt:ptinus cũ naſcũtur uident. Ferri:non
cõfodiunt uenabulis nec ſagittis:ſed latis ueſtibꝫ.
Nec ſolũ:dicit iubam Regẽ motũ fuiſſe ut bellũ in/
ferret Curioni:nõ ſolum quod in auxilium a præfe
cto Ro.uocabať:uerum ẽt q priuatæ ſibi erãt cum
Cu rione inimicitiæ & ſimultates:nã Curio ĩ tribu
natu ſuo interceſſerat ad populũ ut bellũ ĩferret Iu
bæ:q.ſ.periculoſus ac formidoloſus eſſet puinciæ
Ro.hoc eſt africæ:huius rogatiõis cã hic magna cu/
piditate ĩ auxiliũ Attilii Varri cũ uniuerſo exercitu
aduerſus Curionẽ uenit. Cõcitus iræ.i.bella cõcita
bat ira qua ĩflamatus erat aduerſus Curionẽ. Anno
.ſ.ſui tribunatus. Supos hu.i.diuina hũanaq iura turbauit:hoc dicit qa magis fauebat põpeianis ptibus
Lucanus:ſed tamẽ reuera fuit:nã cũ ſenatus cẽſeret referẽte cõſule prío legatũ mittẽdũ eẽ Cæſari in Galliã
ipſe uero cæſar tradito ſucceſſori exercitu in Italiã priuatus rediret huic ſenatuſcõſulto q in ſententiã fie/
bat cõſulũ:ĩterceſſerũt Tribuni plebis.M.ant.& Curio cõtra leges:iõ dicit ipſũ uiolatorẽ fuiſſe diuinarũ
humanarũq rerum:hãc rogationẽ facit ad populũ de bello ĩferẽdo Iubæ Curio. Lege:quã tulerat ad po
pulũ. Tyrãno:Iubæ. Dũ regnũ:qđ uni ſubigeř tẽtauit:quia uolẽbat ut Cæſar cũ imperio Italiã armis
opprimeret. Memor.ſ.Iuba doloris q ſe nouerat e regno ppe depulſũ a tribuno Curione exiſtimabat ſe
nũc ulciſci iniuria quã a Curio acceperat. Fructũ putat.ſ.q dii hoc dederĩt:ut hoc bello poſſit ĩſtare cõtra
eũ qui ſe reuocari de regno nolebat. Hac igiť regis.nũc dicit qũo ſe habuerit Curio poſtq̃ audiuit ĩ auxi/
liũ Attilii uẽturum eẽ Iubã:nam trepidare cæpit q illius uires cognouerat:præterea ẽt ſuoꝝ ĩpe militum
fidei nõ ualde fidebat.Ex his.n.erãt qui diuerſis ĩ locis a cæſare uicti de partibꝫ Põpeianis ad cæſarẽ trãſie/
rãt:ut propterea fidẽ illorũ inſtabilem fore metueret fama trepidare cæpit Curio ãteq̃ cũ exercitu ueniret
Iuba. Atq aliã rationẽ adiũgit cur ẽt trepidat. Nouis caſtris:quia ſub ĩpo nũq̃ ãtea militauerat. Nec explo
ratus:ſed tyro potius. Corphini captus:erãt milites:q maiori ex pte capti fuerãt:iõ de fide eoꝝ Curio nõ
mediocriter dubitat. Priori.ſ.Pom. Dubius inter priorẽ ducẽ Põpeiũ & nouũ.ſ.curionẽ. Fas utrunq
an illã magis q̃ aliã parte tenerẽt ignari. Sed poſt:q̃ At uero ut audit ẽt milites dubitare & incertos eẽ:quí
ẽt metu perculſos deſeruiſſe excubias tẽpore noctis:cũ uerò Curio dubitat iã ſecũ cogitare cepit:uidelicet
audaciã oſtẽdẽdam eſſe & metum deponẽdum:ut uultu fiduciam ſimularet:& quæ uerba ſecum loque/
retur dicit. Segni metu i.torpenti. Nocturna munia:ideſt cuſtodias & officia excubiarum nocturna.

Deſolata:deſtitutas excubias. Fuga:qa oēs in iteriorē partē ualli ſe receperunt. Audēdo ma.ſi q̄s audaciā oſtēderit & ueheméter timuerit:audendo magnus tegit timor. Prior.ſ.q̄ hoſtis:qui qa prior deſcē dit in aciē uidet ſuis uiribꝫ cōfidere. In æquū:in planū cāpū. Dū mens ē.ſ.ſub impio meo:& anteq̄ trāſfuga fiat. Variā mentē:quādo ſpaciū cogitādi dat ſemp in diuerſa trahit aīus. Eripe cōſiliū.ſ. ne demas ſpaciū cogitādi trāſeundi ad hoſtes. Cū dira uoluptas:qa ſimulac ꝓugnare ceperit nō cogitabit utrūq; ex duobꝫ ſequi malit. Subit:ingredit. Preſſo.i.cōpreſſo manibꝫ enſe. Texere pudorē: qa ne uiderēt cōtra quos pugnabāt: neq; ipſi nō cognoſcunt tecto ore galea:& aliquis eis obiiciat:qui pauloante cū Pom. militaueras:nūc partibus cæſaris faues. Conferre: comparare & cōparatiōe alteꝝ alteri ꝓponere. Pendere:pro cōpenſare uter ducū meliorē cām habeat Pōpeius ne:an cæſar. Veluti:nūc per ſimilitudinē probat hāc ſentētiam Curio quemadmodū gladiatores qui poſtq̄ i cāpū ꝓceſſerint:nulla ſimultas átiqua: nullæ inimicitiæ cōcitant hos:ſed ubi alter aduerſariū ſibi oppoſitū uiderit:ēt ſi nullæ unq̄ inimicitiæ fuerint:ita aduerſus eū fertur:ac ſi capitalis inimicus:ita faciēt milites nr̄i Arenei qua gladiatores dimicare ſolent. Pares:ſibi factos pares dicunt q proprie armis inter ſe cōcurrūt. Quē blanda fu.& prio q̄dem curſu fortuna fauit Curioni:qa ſic ſolet facere his quos maiore clade opprimere uelit. Blanda: quæ ſemp blādit malis. Nā pepulit:qa primo cōcurſu fuſus ē Varus cū exercitu ro. Varū: præfectū ꝓuīciæ Africæ:uel q ꝓ pōpeio exercitū i Africa hēbat. Caſtra cecidit: Curio cū exercitu ſuo donec ſe in caſtra recepit:& cū caſtra ingreſſus eēt:uallo ꝓhibiti ſunt ne ꝑcuti poſſēt. Triſtia: ſed reddit ad Iubā qui ad auxiliū Vari uenit q audiuerat qūo Curio illum fuderat atq; fugauerat hac conditione magnā lætitiā cepit Iuba q.ſ.ſibi facultatē nūc denique dari uidebat:ut ſuā iniuriā ulciſceret: cōtinuo igit exercitū ſuū ducere parat:& nitit nō ſolū uiribus:ſed cōſilio Curionē opprimere. Triſtia:aduerſa. Superati:a Iuba. Gloria belli.ſ.ipſe uictor gloriā huius obtineat. Rapit.i.raptim ducit. Suā famā.i.ſui aduētus famā. Iuſſa ſilētia:qa iuſſit ut oēs q̄ maxīe poſſent ꝓtectiōnē ſuā occultarēt:quia illū incautū opprimere poſſe ſperabat. Hoc.ſ. timeri: Hoſte:qui incautus erat donec timeret. Mittit exigua:dicit quē modū tenuerit Iuba:ut dolo & fraude aggrederet Curionē:nā ſimulauit ſe nō diſceſſiſſe de regno ſuo:ſed præmiſiſſe Sabburā quēdam ductorem exercitus ſui:uel prætorem regis:teſte Apiano:ut diximus ſuperius:cum hanc tetigimus hiſtoriam: & præmiſit quidē illū:ſed ipſe Iuba cū reliquis copiis ſubſecutus ē Sabburā. Exigua manu.i.parua copia militū. Numidas:inter Numidas primus ē qui oībus imparet:ſed poſt regē hēbatur ſecūdus. Simulator:ut ſimulet ſibi bellū eſſe cōmiſſū a Rege Iuba:ut tāq̄ ipſe erat in loco uallis ubi milites & exercitū oēm deliteſcere iuſſit Iuba. Aſpidas ut pharias:Icheneumon:quēadmodū oſtendit Strabo Geographus Cocrodilis & aſpidibꝫ ꝑniciē infert:eas & eaꝝ oua delet luto incruſtatus:inuoluit eni in eo:poſtea ad ſolē ſiccatus aſpides ꝑ caput uel caudā capiens in flumē trahit atq; occidit:qui āt ſentiūt muſtellā iterimere aſpidem errāt:nā ut ait Solinus Muſtellæ uincūt baſiliſcū malū in terris ſingulare:ꝑ ſimilitudinē oſtēdit igit qūo ludificauerit Curionē Iuba:quēadmodū Ichneumon ſerpētē:hāc.n.naturā habet ichneumon ut occidat aſpidē dolo & fraude:nā cū diligēter obſeruauerit ubi aſpis in cauernis habitat Ichneumon ad locū illū uenit & caudā repit ſupra os illius cauernæ:ubi hītat aſpis:& cū caudæ umbrā uiderit moueri irritat aſpis:ichneumon fert huc & illuc:deniq; extus ſerpēs erūpit:at uero Ichneumon agilitate corꝑis huc & illuc mouet:& ſerpēs cū tā captū eſſe crediderit: obliquo capite in eā ꝑtē ubi ē Ichneumō flectit:ille agilis ſaltu a tergo occupat eū:& guttur aſpidis dētibꝫ adſtringit hoc mō dicit feciſſe Iubā:nā Curio cū intētus eēt i eos quos ꝑmiſerat a tergo eū Iubā iuaſit & cū oī exercitu cōuenit ut deletus occideret. Solertior ho.

Deſolata fuga:trepida ſic mente profatur.
Audēdo magnus tegit timor: arma capeſſā
Ipſe prior:campum miles deſcendit in æquum
Dum meus ē:uariā ſemper dant ocia mētem
Eripe conſilium:pugna cum dira uoluptas
Enſe ſubit preſſo:galeæ texere pudorem
Quis cōferre duces meminit: q̄s pēdere cās
Qua ſtetit inde fauet:ueluti fatalis harenæ
Muneribus:non ira uetus concurrere cogit
Productos:ſed odere pares:ſic fatus apertis
Inſtruxit campis acies:quē blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit uarum campo:nudataq; fœda
Terga fuga donec uetuerunt caſtra cecidit
Triſtia ſed poſtq̄ ſuperati prælia uari
Sunt audita iubæ:lætus quod gloria belli
Sit rebus ſeruata ſuis:rapit agmina furtim
Obſcurataq; ſuā per iuſſa ſilentia famam.
Hoc ſolū metuens incautus ab hoſte timeri
Mittitur exigua qui prælia prima laceſſat
Eliceatque manu numidis a rege ſecundus
Vt ſibi cōmiſſi ſimulator ſabbura belli.
Ipſe caua regi uires in ualle retentat.
Aſpidas ut pharias cauda ſolertior hoſtis

Varus p[ri]o impetu fuſus eſt.

Sabura ductor exercitus Iube

Ichneumon

Ichneumon. Aſpidas pharias.i.ſerpẽtes aſpidas quæ abũdant in pharo iſula. Solertior.ſ.aſpide:licet uenenoſior ſit aſpis tamẽ cautior ẽ ichneumon. Prouacat:ad irã. Incerta umbra.i.i cõcuſſiõe extremæ caudæ. Vanas ſerpẽtes:cũ egreſſa fuerit:& ichneumõ uiderit q huc & illuc agilis iactaẽ ẽt ſerpẽs emicat. Obliquũ corporis agilitate obliquũ caput elidit. Effuſi ſerpẽtis: quia effundiẽ in auras:dũ credit cape ichneumonẽ ipſe ab alio capiẽ. Guttura.i.ſub capite ubi ſanies ẽ:nã in dentibꝫ ſerpentis ſanies ẽ: declarat locũ quo capit aſpidẽ ichneumon.ſ.guttur. Citra ſa.le.i.ſub ueneno lætifero. Irrita peſtis:nã cũ eliſũ fuit guttur ſerpẽtis tota extenditur:quæ cũ uiuit in ſpiram circũuoluitur. Exprimitur:explicaẽ. Fortuna: ſcilicet ſecũda:quia pria pugna hoſtes fuderat Curio. Euentũ:ſucceſſionẽ in fraudibꝫ:nã qa uicerat: iõ audacior factus erat. Ferox:ob uictoriã. Nõ exploratis:de more nullis exploratoribꝫ pmiſſis:ſicut ductores exercitus facere ſolent. Nocturnũ:nõne ẽt Curionis impitia:ſiue temeritas fuit:ꝙ per ignotos campos equites miſerat. Sub auroræ mo.i.ſimulat ꝙ illuxit ſub ortu ſolis ſigna quæ deniq̃ exercitus ſequeretur. Fruſtra rogatur:a militibꝫ ſuis ut cautus incederet. Libycas fraudes:nã punicinatura ſolẽt eẽ uerſuti.unde punicus punicior.i. callidus callidior. Infecta.i.ualde facta i hoc loco auget:ſic Virg. Turnus ut infractos aduerſo:&c.i. ualde fractos. Leti fortuna:ſic fata uolebãt:ut hic ſponte in pniciem ſuã Curio rueret:& qui belli ciuilis auctor eſſet ipſe inter primos piret. Læti:propiquæ mortis.fata enim appropinquabant Curioni. Auctorẽ:curionẽ:qui ipſius belli ciuilis auctor extiterat :nã tribunus plebis interceſſerat:quo minus ſenatuſcõſultũ fieret in ſniam cõſulũ:qui cẽſebant mittẽdũ ſucceſſorẽ cæſari:& ne cũ exercitu:ſed priuatus in italiam rediret:iõ partes cæſaris defenderat i ſenatu: ut ille ciuilis belli auctor dici poſſet. Super ardua ducit:ille nulla montis aſperitate deterritus ſuper oĩa abrupta ducit exercitũ. Abrupto milite.i.nõ ſeruata uia:aliter aſpero:nã abrupta loca aſpa dicimus. Cum procul:& ubi uiderũt temere exercitũ a Curione duci hoſtes ſublata fuga rttulere pedẽ ut audaciã Curiõis augeret:ita dico ducebat ſigna curio. Quũ:p quãdo cũ ſupiori cõiungiẽ:nã per ardua & ãtracta loca nullo ſeruato limite ducebat exercitum Curio:cũ procul e ſpecula mõtis ab hoſte cõſpectus eſt & illi fraude quã aĩo cõcepant.ſ.nõ nihil rttulere pedẽ:ut ille audacius pcederet. Sua.i.ppria. Dũ:donec in planũ duceret exercitũ. Ille fugã: Curio ubi uidit illos recedentes tãq̃ auctor eẽt ſine ullo ordine exercitum duxit in planum. Patuere doli: ſimulatque & uix in planum deſcenderat:cum undique ex inſidiis exorti eſſent hoſtes:& non prius ſenſit illos q̃ ſe circundatum aſpiceret. Numidæque fugaces alluſit ad nomen:Nam numidæ interpetrant errantes:nam Numao græce ſignificat erro latine:quia nunquam in certis ſedibus habitant: ideo fugaces dixit: uel ad rem reſpiciens:quia fugam ſimulauerat. Agmen:ſcilicet Ro.& Curionis. Deiecit: ſine conſideratione ulla. Non timidi petiere fugam: nec licuit timidis fugere:nec fortibus pugnaẽ:adeo erant undique circunuenti:ut nullis ſe uiribus tueri poſſent. Prælia:quia pugnare non poterant incluſi. Fugam:nec fugere poterant:quia incluſi quippe declarat: nam inter ſaxa & abrupta loca equites impellebantur:nam etiam ſi calcaribus urgerent equi cum per ſaxa moueri non poſſent: indignabundi frena mandebant. Spargitque iubas:& ſurrigit aures.nam equi cum in locis ſint anguſtis & moueri non poſſint q̃tiũt colla. Feſſa iacet ceruix fu.ſudo.ar.iã cũ diu luctati fuerit. Artus.quia calefacti erant labore.

Ludit:& iratas incerta prouocat umbra
Obliquũq; caput uanas ſerpentis in auras
Effuſi toto cõprendit guttura morſu
Letiferam citra ſaniẽ.tunc irrita peſtis
Exprimitur:fauceſq; fluunt peunte ueneno.
Fraudibꝫ euentũ dederat fortuna:feroxque
Non exploratis occulti uiribus hoſtis
Curio nocturnũ caſtris erumpere cogit
Ignotiſq; equitẽ late decurrere campis:
Ipſe ſub auroræ primos excedere motus
Signa iubet caſtris:multũ fruſtraq; rogatus:
Vt libycas metuat fraudes: infectaq; ſemper
Punica bella dolis:læti fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenẽ:bellũq; trahebat
Auctorem ciuile ſuum:ſuper ardua ducit
Saxa:& ſuper cautes abrupto limite ſigna
Cum procul e ſummis cõſpecti collibꝫ hoſtes
Fraude ſua ceſſere parum.dũ colle relicto
Effuſam patulis aciem committeret aruis.
Ille fugã credens ſimulatæ neſcius artis:
Vt uictor medios aciem pìecit in agros
Vt primũ patuere doli:numidæq; fugaces
Vndique cõpletis clauſerũt montibꝫ agmen
Obſtupuit dux ipſe: ſimul perituraque turba
Non timidi petiere fugam.nõ prœlia fortes
Quipe ubi nõ ſonipes motus clãgore tubaꝝ
Saxa quatit pulſu rigidos uexãtia frenos
Ora tenens.ſpargitque iubas & ſurrigit aures
Incertoque pedum pugnat nõ ſtare tumultu.
Feſſa iacet ceruix fumant ſudoribus artus

punici natura

Curio belli ciuilis auctor

Numidę nomen

Lingua proiecta:quod ſignum erat laboris. Pectora rauca gemunt: ſic faciunt equites cum nimio anhelitu ſpiritū trahunt:inde gemitum emittere uidentur. Vrget:impellit. Ilia pulſus:præ nimino labore ſaciari non poterant equi:grauis pro grauatus diuturno labore. Lōge:pro ualde. Sicca.ſ.ora nimia ſiti. Lupatis ſanguineis.i.cruētatis frenis.lupatū genus frenorum eſt ad ſimilitudinem dētium luporum Virgilius & duris parere lupatis. Iamq̧ gradū:& ſeu uirga: ſeu calcaribus urgerentur equi:tamen non poterant augere gradum præ nimia laboris laſſitudine.

Oraque ꝓiecta ſquallent arentia lingua.
Pectora rauca gemūt:quæ creber anhelitus
Et d̄fecta grauis lōge trahit ilia pulſus. urget
Siccaque ſanguineis dureſcit ſpuma lupatis.
Iāq̧ gradū neque uerberibꝯ ſtimuliſq̧ coacti
Nec q̄uis crebris iuſſi calcaribus addunt.
Vulneribus coguntur equi:nec profuit ulli
Cornipedis rupiſſe moras: neq̧ eni īpetus illi
Incurſuſque fuit tantū perfertur ad hoſtes
Et ſpaciū iaculis oblato uulnere donat:
At uagus afer equos:ut primū emiſit ī agmē:
Tunc campi tremuere ſono:terraque ſoluta
Q uātus biſtonio torquetur turbine puluis
Aera nube ſua texit:traxitque tenebras
Vt uero in pedites fatū miſerabile belli
Incubuit:nullo dubii diſcrimine martis
Ancipites ſteterunt caſus.ſed tēpora pugnæ
Mors tenuit neque eni licuit ꝓcurrere cōtra
Et miſcere manus:ſic undique ſepta iuuentus
Comminus obliquis:& rectis eminus haſtis
Obruitur non uulneribus nec ſanguine ſolū.
Telorum nymbo peritura & pondere ferri
Ergo acies tantæ paruum ſpiſſantur ī orbem:
Ac ſi quis metuens mediū correpſit in agmen
Vix impune ſuos inter conuertitur enſes
Denſat'q̧ globꝯ:quātū pede prima relato
Conſtrinxit gyros acies non arma mouendi
Iam locus ē preſſis.ſtipataque mēbra terūt
Frangitur armatum colliſo pectore pectus
Non tam læta talit uictor ſpectacula maurus

Addunt:addere gradum eſt augere. Rupiſſe moras cor.i.equum impuliſſe. Impetus.curſus bis idē dicit. Tantum ꝑfertur:tātū inquit appropinquabat hoſtibus:ut tela in eos torqueri poſſint. Oblato uulnere:ideſt ad uulnera. At uagus afer:ſed ita quidem affecti erant hoſtes animis:at uero equites hoſtium poſtq̄ ſemel adepti ſunt campum:tum uero toto curſu & impetu in hoſtem delati ſunt: ut puluerem excuſſerunt:quo tāquā nube cælum tegi uidebatur. Vagus.ſicut.Numidæ. In agmē:impetu ut inundarent hoſtes.Virgilius.illi agmine facto laoconta petunt. Sono: ideſt cornipedum & tubæ. Terraq̧ ſoluta:ſcilicet puluere diffinitio eſt pulueris. Torquetur:excitatur. Turbine biſtonio:uidelicet uenti a biſtonia:ideſt a thracia flātis. Vt uero īpedites: prīo eq̄ſtre certamē fuit: cū ad pedites ueniſſēt:tū uero apparuit q̄ īferiores eēnt Ro. uiribus:nā cū in eos hoſtes incurrerēt:quos iam circūuenerant:quanto propius tanto denſiorē orbē ī anguſtum coartabant:adeo ut non ferme telis aut gladiis occiderentur:ſed corporum cōpræhēſione ita urgerentur:ut multi ſuffocarentur. Incubuit: inuaſit ad pedites qui iam fugauerāt equites. Miſerabile:quia quadam miſeratione opprimebātur: cum nulla parte ſe defenderent. Nullo:pro non. Diſcrimine:dubitatione:quia iam uictoria inclinauerat ad hoſtes:nec dubitar̄ quiſquam poſſet qn oppreſſi eſſent Ro. Ancipites cāus:quia non dubius erat mars.apparebat enim manifeſte Curionem uictum eſſe cum ſuis. Sed tempora pugnæ mors tenuit:pugna dicitur cum utrinque eques certat:at uero ex parte Curionis omnes occidebantur ideo illud non prœlium fuit:ſed mors. Sit undique ſepta iuuentus:adeo ab hoſtibus præmebantur:ut ſe in eos conuertere non poſſent. Obliquis haſtis: quia in gyro denſus Ro.non poterat ex directo tela in hoſtes torquere:ideo ex obliquo neceſſe erat eos petere. Eminus:quia qui paulo longius erat rectis telis petebatur. Nymbo:multitudinem telorum comparat nymbo:non tam dēſus hymber cadere ſolet q̄ tela in ro.coniecta ceciderunt. Pondere ferri:nedum acie ferri:ſed pondere īpo Romani cadebant. Ergo acies tantæ paruum ſpiſſātur in orbem:ergo quia undique circunuenti erāt Romani:& ſenſim in eos hoſtes ruerent effectum eſt ut quanto magis eos inuaderent:tanto dēſiori orbe in anguſtū coartarent.hoc mō in medio Curio cū ro.erant tum undiq̧ hoſtes adorti ſunt in in menſa ac innumerabili multitudine. Acies:ſcilicet medium. At ſi quis.is qui metu perculſus ex militibus Curionis ſe ītra ſuos r̄cepiſſet uulnerabat̄ a ſuis. Vix īpune:adeo dēſi & ſuffocati erāt. Metuēs:metu ꝑculſus. Correpſit.i.repſit ſe ītra ſuos. Dēſat'q̧ globꝯ:ſicuti dēſabāt̄ hoſtes q circūuenerāt. Gyros:q̄to magis primi r̄ferebāt pedē a medio:tāto orbis breuior & dēſior efficiebat̄. Locus.ſ.ſpaciū. Tenet̄.i.ꝓmūt̄ ab hoſtibus & ipſi īter ſe. Pe.ro. Pectore:hoſtiū. Colliſo:cōfuſo. Nō ta læ.tu.dicit magnū uictoriæ fructū amiſiſſe iubā:cū ꝑſtrigerēt̄ ac ſuffocarēt̄ potiusq̄ uulnerarēt̄ occiſi:ne hoſtiū ſāguinē fluētē uidere nequiuerit.

Quam fortuna dabat.fluuios nõ ille cruoris
Membrorũque uidet lapſum:& feriẽtia terrã
Corpora cõpreſſũ turba ſtetit omne cadauer.
Excitet inuiſas diræ carthaginis umbras
Inferiis fortuna nouis:ferat iſta cruentus
Hannibal.& pœni tam dira piacula manes
Romanam ſuperi libyca tellure ruinam
Pompeio prodeſſe nefas.uotiſque ſenatus.
Africa nos potius uincat ſibi:curio fuſas
Vt uidit campis acies:& cernere tantas
Permiſſit clades cõpreſſus ſanguine puluis
Nõ tulit afflictis animam ꝑducere rebus
Aut ſperare fugam:ceciditq; in ſtrage ſuorũ
Impiger ad letum:& fortis uirtute coacta.
Quid nũc roſtra tibi proſũt turbata forũq;
Vnde tribunitia plebeius ſignifer arce
Arma dabas populis:qd prodita iura ſeatus?
Et gener atque ſocer bello concurrere iuſſi
Ante iaces quam dira duces pharſalia cõferret
Spectandũque tibi bellum ciuile negatum ẽ.
Has urbi miſeræ ueſtro de ſanguine pœnas
Ferre datis luitis iugulo ſic arma potentes.

Fluuios non ille:uicit quidem Iuba:ſed non potuit ſpectare uictoriam:ut ex ea lætitiam caperet. Ferientia terram:quia oppræſſi & ſuffocati moriebantur. Compreſſum:in media terra ſtipatum ab hoſtibus. Stetit:non cecidit. Excitet inuiſas:nunc poeta quaſi deteſtatur hanc uictoriam regis Iubæ:quæ uidebatur eſſe pro ſenatu populoq; ro.dicit enĩ ex hac uictoria ro.nihil capiunt utilitatis:ſed fiunt q̃ſi q̃dã inferiæ carthaginenſium & Hannibalis:ut umbræ eorum qui a romanis cæſi fuerũt:& debilitati ex hac uictoria læticiam capiant:& pars nulla ad Pompeium perueniat:nec ad ſenatum populũq; ro.pro quoq; partibus nunc rex Iuba pugnare uidebat: indignũ enim ẽ ut ex cæde Ro.Põpeius ſenatus populuſq; romanus capiatur. Inferiæ proprie dicuntur ſacrificia quæ diis manibus exhibentur:& pro mortuis fieri conſueuerunt:unde inferiæ quaſi diis inferis dicebantur. Exciter:ad læteciam. Inuiſas umbras:ideſt animas iãpridem inimicas romanis. Nouis inferis:ideſt ut ſanguis romanus nũc a Iuba effuſus ſit quaſi inferiæ umbrarum carthaginis. Hannibal:qui ſemper capitalis hoſtis ro.fuerat. Iſta mala:quæ nũc romanis acciderũt: ideſt exitia rerum ſuſtineat. Naues:ideſt africanæ umbræ. Piacula:ideſt expiationes:uidelicet ꝙ ſanguis romanus fuſus fuit q̃ſi quoddã piaculũ umbrarum carthaginenſium :ut nunc purgent iniuriam quã a romanis acceperunt Libyca tellure:quæ facta ẽ in Africa. Victuſque ſenatus:indignum eſt ꝙ Senatus cupiat hãc ruinam ro.illatã ſibi a Iuba rege Numidarum. Sibi: ad utilitatem ſuam magis q̃ Pompeii. Curio fuſis:rẽddit ad id quod omiſerat dicẽs quem exitum Curio habuerit:poſtq̃ uidit ſuorum ſtragem nec ſpem ullam eſſe relictam. Curio fuſas:non potuit ſuis Curio ſuperſtes eſſe:ſed in fortiſſimos ruit:& fortiter dimicans occubuit : nã autore Apiano:ut diximus: cũ Aſinius pollio clade iam multorum imminente Vticam cum paucis exercitum reduxiſſet:ne qua interim a Varo calamitas ob rumorẽ habitæ cladis inſurgeret Curio periculum aggreſſus pugnanſque cum omnibus q una aderant interfectus eſt:ita ut ad pollionẽ nemo uticam tantæ cladis nuncius redire poſſet:Curiõis caput abſciſſum ad Iubã delatũ eſt. Fuſas cã.i.ſtratas iacere per cãpos. Sãguine puluis: qa ipſe ſanguis præ nimia multitudĩe puluerẽ humore ſuo cõpreſſerat. Cõpreſſus:cõgelatus cũ puluete. Afflictis rebus:poſt cædẽ ſuorũ. Sperare fuga:i.ſpem ponere in fuga & uitæ ſuæ cõſulere. Fortis uirtute:qa ipſa in deſperatiõe factus ẽ fortis. Quid nunc roſtra tibi:nunc apoſtrophat ad Curionẽ dicens o Curio quid utilitatis aut quẽ fructũ cepiſti ex tribunitia ptãte:in qua te geſſiſti ut auctor bellorũ ciuiliũ fieres.ecce nũc pœnas meritas dediſti:ut te mors præueniret:anteq̃ bellũ ciuile uidere potueris. Roſtra tur.uidelicet cũ populũ cõuocata cõcione cõtra ſenatũ cõcitabas.Roſtra ſũt ſedilia populi in quæ cõcionabũdi tribuni plebis ſedere ſolebant:ſic dicta ꝙ deuictis bello nauali antiatibꝰ ex roſtris captarũ nauium ſedilia populi ro.ſunt ornata:unde a Roſtris nauium illarũ ſedilia roſtra appellata ſunt. Vnde a quo foro. Plebeius ſignifer.i.tãq̃ ſignifer populi:qa tribunus plebis erat. Arce tribu. .i.tribunitia ptãte. Arma da.po.i.armabas populũ cõtra ſenatũ. Prodita.ſ.plebi. Bello concurrere:qa ipſe auctor fuerat ciuilis belli:nã ſemper interceſſerat ſenatuſcõſulto : ne ſucceſſor mitteretur Cæſari. Pharſalia:ideſt cãpi philippici in quibus bellũ ciuile geſtũ ẽ. Dira:pro in ea bellũ dirũ: utpote inter parẽtes inter affines geſtũ fuerit. Spectandumq; tibi.i.negatũ ẽ ne belli ciuilis ſpectator fieres. Has urbi miſere:nunc apoſtrophat generaliter poeta ad oẽs principes ciuitatum qui ſtatũ reip.pturbant: dicit enim ita contingere ſolere ut patriæ dent pœnas:quas etiam ipſa pattia non mediocriter paſſa eſt:ſicut nũc contigit Curioni:qui quia auctor belli ciuilis extiterat dedit pœnas patriæ ex quibus ipſa quoque patria non mediocrem dolorem & iniuriam accepit. Potentes:o uos potentes ferre datis ut ferat:quia hoc ipſo patria dolet ꝙ quãuis iniuriam acceperit a uobis tamen uos perdere nollet. Luitis arma: ideſt pœnas datis armorum. Iugulo ueſtro:ideſt ſanguine uos bellorum datis pœnas:quorum auctores fuiſtis.

Fœlix rōma:ſi ſupi ita curā haberēt tuēdæ libertatis:quō uidicādæ: ſed q̄a magis ulciſcunť in eos q̄ curā libertatis defēderit q̄ q eā libertatē offēdūt:iō multa mala reſpu.patiūť. Libertatis.ſ.tuēdæ:q̄ uidicta.ſ. offēſæ libertatis:ſi ita dii libertatē po.Ro.defēdere uoluiſſēt ſicuti uidictā ſūpſerūt de his q libertatē defē/derūt:i ppetuū res illa pu.maneret:ſed q cōtra libertatē fecerūt pœnas qdē dederūt: nā Marius & Sylla & Cinna & pauloāte Saturnus tr.pl.poſtea cæſar & M.Anto.q uſurparūt rēp. crudeli morte pierūt dicit er/go ꝙ dii uidicāt eos q cōtra libertatē faciūt:& rēp.puertūt:ſed nō ita q libertatē defēdūt:ꝙ ita ſit ꝓbat exē/plo curionis.

Fœlix roma quidem:ciueſq; habitura beatos
Si libertatis ſuperis tam cura placeret
Q uā uidicta placet:libycas en nobile corpus
Paſcit aues:nullo cōtectus curio buſto.
At tibi nos quando non proderit iſta ſilere
A quibus omne æui ſenium ſua fama repellit
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole roma
Aut cui plus leges deberent recta ſequenti.
Perdita tunc urbi nocuerunt ſæcula:poſtquā
Ambitus:& luxus: & opū metuenda facultas
Tranſuerſo mentem dubiam torrente tulerūt
Momentumq; fuit mutatus curio rerum.
Gallorum captus ſpoliis:& cæſaris auro.
Ius licet in iugulos noſtros ſibi fecerit enſe
Sylla potens:mariuſq; ferox:& cina cruentus/
Cæſareæq; domus ſeries:cui tanta poteſtas
Conceſſa ē/emere omnes hic uendidit urbē;

Nobile corpus:ꝓ nobilis Curionis corpus. Libycas:africanas. Paſcit:qa iacet ī ſepultū. Cōtectus nullo buſto.i.nec ſepulchri qdē honore dignatus. At tibi nos:& neq; forte exiſtiet hoc me de curione dixiſſe ꝙ ſeditioſus fuerit:& auctor belloꝝ ciuiliū:qi cōtra eū īuehi uoluerim:tamē nō fraudabo eū meis laudibꝫ:nā ēt ſi ego tacuiſſem de his q̄ pauloāte expoſui ꝙ belli cilis auctor fuiſſet tamē fama ipſa uulgaſſet:ūde qđ ad laudē eius ptinet nō p̄teribo tacitus.ad Curionē ergo apoſtrophat qī ipſū loquať dicēs &c. Nos:uidelicet ego Lucanus niſi iſta narrarē:fama ipa uulgaſſet. Iſta.i.facta tua o curio. Oē ſeniū.i.oēm uetuſtatē:q̄ nūcēt poſt tot annos narratur quaſi recens fuerit clades Curionis Præconia:Ideſt dignas laudes. Merite.ui.qa multa tibi bona partim fortuna: partim natura data fuerūt: ſi modo his bonis in meliorem partem uti uolueris nō oīo tibi culpa ē adſcribēda ſed tēporibus: nā illis tpibꝫ natus es qbꝫ diſciplina bene uiuēdi de ſuo curriculo labi cæperat. Haud alium tanta:magna:laus maxima Curionis. dicit ullum ūquam in urbe Romana adoleſcentem tantæ indolis fuiſſe: ideſt qui ſpem magnā futuræ probitatis daret q̄ tu Curio:ſi recta ſecutus fuiſſes. Indoles: proprie eſt ſpes futuræ probitatis. Leges deberent: quia ipſe īgenii acumine leges ciuitatis defendit. Perdita.i. pernicioſa:nam perditus pernicioſus dicitur:nam corrupti mores ciuitatis nocuere tibi o Curio: neque ab his te cauere didiciſti: ſed aliorum conſuetudinē ſecutus es. Ambitus:Ideſt ſuperflua cupiditas honorum. Luxus:luxurioſa uiuendi conſuetudo quaſi ciuitatem omnem corrumpebat. Metuenda facultas:quia diuites uſqueadeo facti potentes ut formidoloſi eſſēt reipublicæ & ciuitati. Dubiam:incertam mentem:,quia hinc te trahebat reipublicæ amor: īde uero cupiditas honorum ſed tandem uicit cupiditas mala. Tulerunt tor.quaſi excuſat eum ꝙ illa cōſuetudo ad malū omnes contraheret nimia cupiditate incenſos tanquam torrenti ideſt amni:qui liquefactis nubibus & effuſis hymbribus tanquam æſtus incurrere conſueuit:& tanto impetu fertur:ut nullum prorſus obſtaculum reſiſtere poſſit. Mutatus:Scilicet a propoſito illo honeſto. Fuit momētum: ideſt inclinatio rerum quamobrem. Gallorum captus ſpoliis:quia magna munera a Cæſare accepit curio ut partes ſuas defenderet:cum tribunus plebis eſſet. Cæſaris auro:quod ingens ex prouincia quam debellauerat ſecum attulerat: Nam auctore Apiano Paulum æmilium mille & quingentis talentis beniuolum ſibi reddidit:ut neque quicquam pro illo ageret:aut contra moliretur: Curioni autem ut pro ſe ageret: plurimo ære alieno oppreſſum facile adegit. Ius licet:tu laudaſti mirifice ingenium curionis: in quo dicis tantum momentum fuiſſe quoad ipſe in propoſito defendendæ libertatis ſteterat reſpublica ſtatum ſuum obtinebat: ſed ſimulatque mutatus fuit: maximum detrimentum reſpublica cæpit:ſed non parua cum uituperatione onerat. dicit enim quamuis alii prīcipes qui bella ciuilia mouerunt patriæ libertatem emerint:tamen cum cæteri emerint libertatem:hic ſolus inuentus eſt qui uenderet. Licet:ītelligitur tamen. Oē:ſcilicet cum ſupradictis. Emere:ſcilicet urbem. Enſe:cū ēſe. Ius.i.ptāte ſibi fecerūt armis In no.iug.i.ī ciues. Sylla marius.q marius & ſylla de īpio paribꝫ uiribꝫ decertarūt. Cruētus.crudelis. Cina q Octauium collegam ſuū trucidauit ipſū Mariū e libya uocauit ad pdēdā urbē Romā. Cæſareæq; domus ſeries:q̄a ad Neronem uſq; cæſares īpauerāt:nā oēs Impatores cæſares dicti ſūt a Iulio Cæſar̄ primo. Tāta ptās:uidelicet ut ipſi īpiū ro.teneāt ī quo totus terraꝝ orbis cōtineť. Emere omnes: dico urbem quāuis iſti libertatē noſtrā uſurpauerint īde emere eā. Hic.ſ.Curio uēdi dit urbē acceptis muneribꝫ a cæſare:nā plurimo ære alieno opp̄ſſum facile adegit Cæſar:ut ꝓ ſe pugnaret teſte Apiano.

Lucani liber Quintus.

M·ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER.IIII.

Ic alterna duces bellorum
uulnera paſſos
In macedum terras:miſcens
aduerſa ſecundis
Seruauit fortuna pares:iam ſparſerat hæmo
Brũa niues:gelidoq; cadẽs athlãtis olympo
Inſtabatq; dies qui dat noua nomina faſtis:
Q uiq; colit prrmus ducentẽ tempora ianũ:
Dum tamen emeriti remanet ps ultima iuris:
Conſul uterque uagos belli permunia patres
Elicit epyrum:peregrina ac ſordida ſedes
Romanos cepit proceres:ſecretaq; rerum
Hoſpes in externis audiuit curia tectis
Nã quis caſtra uocet tot ſtrictas iur̃ ſecures?

Ic alterna duces: Hic quintus liber eſt in quo continetur quomodo Cæſar atque Pompeius ſe in Epyrum receperunt:nec procul alter ab altero erat:Primum quidem conatus eſt Cæſar Pompeium obſidere & cum magno uallo & foſſa ĩtercludere:quod fecit:ſed ita ut maiorem inopiam obſidentes paterẽrur q̃ obſeſſi:immo obſeſſi omnes commeatus & res neceſſarias a mari abũde hr̃e poterãt. Cũ interi Cæſar cũ ſuis fame maxima laboraret:adeo ut radices herbarũ ĩ uſũ cõuerteret. Tãdẽ Põ. tã & ſi oĩa abunde ſibi ſuppeditarẽt: ĩdignatus q; a cæſare ĩtercluderet:cũ bene gerẽdæ rei occaſionẽ cepiſſet adortus ſuos:uenit ad uallũ: cũ ãt opp̃ſſi eſſẽt milites Cæſaris: ubi aliq̃diu pugnatũ ẽ:tãdẽ ĩ fugã cõuerſis Cæſariãis Põ.eos pſecutus ẽ uſq; ad uallũ:& niſi Põpeii humãitas & cõiſeratio mouiſſet ciuiũ eo die actũ erat de Cæſare:ſed iuſſit militibꝰ ſuis ut ciuibꝰ pcerẽt. Apianus tamẽ dicit:Põpeiũ cõuerſis militibus Cæſaris ĩ fugã uoluiſſe bellũ uno ope cõficere niſi a Lauinio phibitus fuiſſet Cæſarẽq; dixiſſe refert:bellũ ea die finẽ hĩturũ fuiſſe ſi hoſtes q uictoria uti ſciuiſſẽt habuiſſẽt. Deĩde poſt hãc pugnã ſe ĩ theſſalia uterq; recepit:ibiq; rurſus cum Cæſar magna inopia laboraret:nec dubiũ erat qn neceſſitate ipſa cogẽte ad oẽs cõditões pacis accipiẽdas uenturus eẽt Cæſar:ſed q cũ Põpeio erãt q̃ſi uictoriã ĩ manibus haberẽt:nõ prius deſtiter̃t Põ.& falſis eũ criĩbꝰ onerare q; dicerẽt eũ piculoſũ bellũ ciuile ĩcipere quoad ipſũ ĩpulerũt:ut ĩ cæſarẽ bellũ moueret q; ubi p̃ſẽſit cæſar: licet fame ĩgẽti laboraret:tamen magna lætitia affectus ẽ:& ũiuerſos milites ſuos ad pugnã adhortatus&c. In principio libri tantum dicit quomodo in Epyrũ ſe reciperint Cæſar & Pompeius. Sic fortuna ſeruauit pares duces hactenus fortuna uon magnopere:aut Cæſari:aut pompeio fauit:ideo pares. Alterna uulnera: quia in hiſpania Põpeius cladem acceperat amiſſis Petreii & Afranii exercitibus: In illyrico mari cladem perpeſſus erat cæſar in Africa:ibi omiſſa naue opiterginorum amiſſo Curione cum exercitu. In macedum terras .i. ad campos philippicos. Iam ſparſerat hæmo: iam inquit appropinquabat principium anni quo noui magiſtratus creari ſolent & noui conſules inire magiſtratum antequam magiſtratus conſulum exiret uidelicet Lentuli & Marcelli curiam habuere ĩ Epyro:ut de ſumma rerũ conſultarent deſcribit quoque tempus. Hæmo:Ideſt de hæmo monte Theſſaliæ. Cadẽs athlantis .ſ. ſparſerat niues.i. occidens : ſumit tempus quo res geſta fuerit uidelicet quõ põpeius ſe in epyro habuerit uidelicet in fine Nouembris.nã ſtellæ quæ ſunt in cauda thauri græ.pleiadas dicũtur :la.autẽ uergeliæ:hæ uero.viii. die mẽſis nouembris intrãtis: occider̃ incipiũt.&.ix.die gladius orionis apparere incipit.At uero.x. die eædẽ oĩo occidunt.xvii.die ſurgit ſcorpius:& circa meridiẽ ſol eũ ĩtrat:at uero.xxi.die corona occidit ita regnãt huiuſmõi ſigna menſe nouẽbri.cũ uero dicat Athlãtias.i.una ex pleiadibꝰ quæ filiæ Athlãtis fuere:q; iã occidere cepũt ſignificat mẽſẽ Nouẽbris.qa.viii die nouẽbꝛs occider̃ ĩcipiũt pleiades.recte ergo dicit q; iã appropinq̃bat finis magiſtratus illius ãni:qa pricipiũ ãni ẽ Ianuarius:quo noui conſules magr̃atũ inibãt. Gelido olympo.qa incipiebat hyẽs. Athlantis:patronymicũ ẽ fœ.& una pro omnibus poſuit. Inſtabat:qa mẽſis unius medius erat ab ocaſu nouẽbris uſq; ad pricipiũ ſequẽtis ãni:quo magr̃atũ noui cõſules ineũt. Faſtis.i.libris:faſti.n.libri ſũt qbus noĩa cõſulũ cõtinẽt : bene ergo noĩa faſtis dicit:qa cũ noui cõſules creant:etiã eorũ noĩa faſtis ĩſcribunt. Colit:obſeruat tãq̃ diẽ feſtũ. Ianũ:meſẽ ianuariũ a iano dictũ. Dũ tamẽ: q̃uis ĩſtaret finis cõſulatus ãni illius:tamẽ ãteq̃ finirẽt magr̃atũ ſuũ cõſules ſẽatũ uocarũt ĩ epyrũ:& ibi curiã ro.ſtatuer̃t Cõſul uterq;.ſ.Lẽtulus & marcellus. Epirũ ſubaudi ĩ. Pars ultĩa.ſ.mẽſis unius cũ dimidio. Emeriti iuris.i.ptãtis ſuæ pꝑe iã finitæ:emeritus dr̃ q ſui officii debita officia pegit:ſicut emeriti milites:q̃re uagos. Per mu.i. ppter diuerſa belli officia:qa alii ĩ alterã puĩciã miſſi fuerãt a ſenatu & Põ. Peregrina ac.ſ.q̃ſi cõmiſeratio ẽ q̃ miſera cõditõe fuit:tũc tp̃ris populus ro.qa coactus ẽ ĩ Epyrũ miſera ac ſordida ſede curiã ponere. Sordida: cõparatione urbis romæ. Hoſpes curia: pro hoſpita quia in aliena regione inuenitur:hic & hæc hoſpes & hic hoſpes& hæc hoſpita. Secreta:ideſt conſilia quæ ſecreta eſſe conſuenerũt. Nã qſquis.n.appellare auſus fuerit caſtra : ubi ſenatus fuit omnis : nam ubi & ſenatus erat : ibi & curia. Caſtra : ſcilicet ſecures.

Tot faſces:uidelicet.xxiiii.ſecures:nã duo cõſules erãt:& unuſqſq̃ hẽbat.xii.lictores q̃ precedebãt conſuli geſtãtes manibus ſecures ut reos punirẽt dicti a faſcibus uirgaꝝ. Quis uocet.q.d.nẽo appellare caſtra. Venerabilis ordo:ſenatus ille uerẽdus facile dclarabit oĩbꝫ nõ ſe eẽ ĩ ptibꝫ Põpeii:ſed põpeiũ eẽ ĩ ptibꝫ ſenatus:qa Põpeius ẽ ſub ſenatu:nõ ecõuerſo. ¶Vt pri.m.hæc oro Lẽtuli quã ad ſenatũ hẽt ĩ deliberatiõ genere ẽ cõſtituta.nã ĩ curia ſenator ſẽp ſniam dicit de re:q̃ ab aliquo ℓlata fuerit:refert Lẽ.de bello contra Cæ. gerẽdo & ſniam ſuã dicit ꝓ libertate aduerſus eos q̃ hoſtes pr̃iæ facti & iudicati ſũt:q̃ cõtra leges cõtra ſenatuſcõſulta ferebãt fortiter eẽ pugnãdũ: hẽt ẽt ſuaſionẽ.Suadet.n.ꝓ patria fortiter pugnandũ:& nihil oĩo õittẽdũ q̃ ad libertatẽ tuẽdã & cõſeruãdã ptineat:deĩde argumẽtũ ſumit ab honeſto: poſtea ſũit a poſſibili q̃ uidelicet ẽt uiribꝫ ſupiores ſĩt ſẽatores cũ maior ps ſenatus & ciuitatis cũ ea pte ſẽtiat q̃ libertatẽ tueã:deĩde ẽt ĩpiũ magna ex pte po.ro.cum eo ſẽtiat ut iã ꝓpe uictoriã certã ĩ manibꝫ hẽre uidebãt.primũ igr̃ Lẽtulus hortat̃ pr̃es cõs.ut magno animo eẽ uelĩt:nec ptãtẽ & ius ſuũ ex loci qualitate ĩ tueri: ſed ex dignitate ipſoꝝ q̃ ubicũq̃ fuerint eãdẽ ptãtẽ hẽnt & habere dicũt. Lẽtulus:alter cõſul. ¶Vt p.m.q̃ primũ pr̃es mœſti ſiluerẽt: ſtatĩ ĩ excelſũ locũ Lẽ.cõſcẽdit:ut nullius ſniam oẽs audire poſſẽt. ¶Tenuere ſil.c.hyppalage ꝓ mœſtus cœtus ſilẽtiũ tẽuit ¶Indole ſi.d.& qa mœſti erãt pr.q̃ ĩ aliena ac pegrĩa ſede curiã hẽant:ĩpos cõſolat̃:ut ꝓpterea nõ uelĩnt maieſtatẽ ſuã dĩminutã credere q̃ ꝓcul a pr̃ia ĩ aliẽa regiõe ſedẽ poſuerit:ordo tẽdit uſq̃ ad eũ locũ:o patres diſcernite. ¶Indole.i.ĩcremẽto uirtutis:qa ĩdoles nõ ſolũ ſignificat ſpẽm futuræ ꝓbitatis in adoleſcẽte: ſed ẽt ĩ adulto uirtutis ĩcremẽtũ ut apd̃ Liuiũ tãta ĩdoles ĩ Lauinia erat:cũ iã filios pepat. Robur ĩeſt.i.ſi uirtutis aliqd ueſtigiũ maioꝝ nr̃oꝝ ĩ uobis remanet. ¶Coacti:cõgregati. ¶Quã: ꝓ quãtũ. ¶Captæ ſedamus.ab.u.bẽiuolẽtiã cõpat a pſõa aduerſarioꝝ uidelicet q̃ eos dicat ĩpios q̃ cõtra pr̃iã arma tulerĩt & eã qĩ ab hoſte captã teneãt. ¶Primũ hoc:ut nos ꝓ arbitrio nr̃o qcqd ĩ rẽp.uiſũ fuerit: ſtatuere ac decernerẽ poſſimus. ¶Nã uel hy.ĩ eo pſiſtit ut oſtẽdat eos ius & ptãtẽ hẽre impãdi populis cũ cãm ſuã honeſtã oſtẽdit a cã nr̃a bẽiuolẽtiã captamus ſi eã laudãdo extollemus:aduerſarioꝝq̃ ꝓ cõtẽptionẽ ꝺprimemus extollit cãm ſuã q̃ arma ꝓ pr̃ia ꝓ libertate ꝓ diis penatibꝫ ꝓ repu.ſũpſerũt:ideoq̃ ubicũq̃ fuerĩt: exiſtiment ſe eos eẽ:q̃ ptãtẽ hẽant rc̃te & pie gerẽdi bellũ aduerſus hoſtes pr̃iæ:ſiue ſub frigida:ſiue ſub torrida zõa fuerĩt:deniq̃ ĩ remotiſſĩs orbis terraꝝ ptibꝫ cõſtituti ibi curia eẽ ĩtelligeret:nõ.n.locus ſenatũ facit: ſed ſenatus curiã. ¶Nã uel hyboreæ:ſiue ſub frigidã:ſiue ſub torridã zonã delati fuerimus ibi & curia & ſenatus erit. ¶Hyp.urſæ.i.ſeptẽtrionalis:nã hypborei mõtis dicũt a ſeptẽtriõe q̃ſi ſupra boreã:Hypborei incolũt penepterapharõ quẽ ultra Aqlonẽ dicũt iacere:gẽs beatiſſima:eã Aſiæ magis q̃ Europæ qdã dederũt: ſunt ĩ Europa autore Solino.cap.xxvi.apd̃ quos mũdi cardines eẽ credũt:& extimos ſyderũ ãbitus:ſũt q̃ putẽt nõ quottidie ibi ſolẽ ut nobis: ſed uernali æqnoctio exoriri:autũali occiderẽ:ita ſex mẽſibus ĩfinitũ diẽ:ſex aliis cõtinuã eẽ noctẽ:de cœlo magna clemẽtia auræ ſpirãt ſalubriter:nihil noxiũ flatus habẽt:domus ſũt nemora uel luci:ĩ diẽ uictus arbores ſũminiſtrãt:diſcordiã neſciũt:ægritudĩe nõ ĩqetãt ¶Plauſtrũ glaciale: qa regio illa frigidiſſima ẽ & rigeſcit. ¶Vrſæ:q̃ circa polũ arcticũ ad ſimilitudinẽ rotæ:& ſtellæ q̃ præcedũt Boetes appellãt:q̃ſi dux & gubernator plauſtri. ¶Torrẽs pla.feruida zona. ¶Axis:ãtarcticus axis:q̃ ĩ medio ẽ. ¶Vaporibus:feruoribꝫ zonæ torrẽtis. ¶Nec patit̃ noctes:qa ibi ſẽp ĩ eodẽ ſtatu nox & ſol pmanẽt.i.ſẽp æqnoctiũ eſt. ¶Sũma rerũ.i ĩpiũ:& declarat cõtinuo ĩpiũ comes:nã ĩpiũ ẽ ſũma rerũ. ¶Tarpeia ſede.probat a ſimili:nã ſicuti capta reliq̃ urbe capitolio ĩcolumi ibi ſenatus pmanebat: & iõ curia in capitolio erat: idẽ ẽt nũc dicit capta urbe ab hoſtibꝫ:hic nos habitãtes curiã facimus. ¶Nota ẽ hiſtoria quõ ad Alliã flu.Galli fabios duces cũ exercitu Romano fuderẽt:q̃ nimio metu pculſi relicta pr̃ia ſe uehios cũ reliquo exercitu cõtulerũt.Et galli primo qdẽ metuẽtes ĩſidias nõnullos pmiſerũt:q̃ diligẽter oĩa ſcrutarẽt: qbꝫ exploratis nemĩnẽ exirẽ uiderẽt:illi ſtatĩ ĩgreſſi ſũt mœnia & uaſtã urbẽ atq̃ deſertã reliqrũt.nã Ro. relictis ſẽibus & in belli turba cæteriſq̃ q̃ arma p ætatẽ ferre nõ poſſẽt capitoliũ cõſcẽderãt:ſed eo tpe Cãillus qui ardeæ exulabat:ut ĩ ualerio lib.v.cap.iii.hẽt ꝓpter pdã ueiẽtanã male diuiſã q̃ & peculatus ferreis ſẽtẽtiis dãnatus erat poſtq̃ audiuit urbẽ captã a gallis miſertus ẽ pr̃iæ:& cũ aliquot ardẽſibꝫ gallos ꝓpter uictoriã negligẽtiores factos ĩcuſtoditos ĩuaſit:et eos ptĩ ſopitos ac temulentia oppreſſos occidit quo benificio Ro. Camillũ ab

Tot faſces? docuit populum uenerabilis ordo
Nõ magni partes:ſed magnũ in ptibus eſſe:
Vt primũ mœſtum tenuere ſilẽtia cœtum
Lentulus e celſa ſublimis ſede profatur.
Indole ſi dignum latia:ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis non qua tellure coacti
Quãq̃ ꝓcul tectis captæ ſedeamus ab urbis
Cernite:ſed ueſtræ faciẽ cognoſcite turbæ:
Cunctaq̃ iuſſuri primũ hoc decernite patres
Quod regnis populiſq̃ liquet nos eẽ ſenatũ
Nã uel hypboreæ plauſtrũ glaciale ſub urſæ
Vel plaga qua torrẽs clauſuſq̃ uaporibus axis
Nec patitur noctes:nec iniquos creſcerẽ ſoles:
Si fortuna ferat:rerum nos ſumma ſequetur:
Imperiumq̃ comes: tarpeia ſede peruſta

Indoles.

Hyp borei

Nã de Camillo.

exilio romã accerſedũ eſſe decreuerũt &c. ¶Habitante camillo.i.poſtq̃ accitus fuit a ro.ciuibus q̃ eo ſecũ tulerũt. ¶Illic ro. fuit:ubi ergo fuit cãillus:illic roma eẽ cõſueuit:pari rõe & nos hic romã eẽ putemus. ¶Mutato ſolo.i.rgiõe. ¶Merẽtia tecta:hactẽus bẽiuolẽtiã auditorũ cõpauit a ſapiẽtia eorũ:qa ſeatus ſapiẽter iudicauit:ut ubicũq̧ eſſet:ſe ius ipſi teneř dcreuerit.nũc bẽiuolẽtiã captat a pſõa aduerſariorũ:cũ adducius eos ĩ odiũ:ĩ iuidiã:hĩc ĩ iuidiã ducit:uidlicet cũ oſtẽdẽus eorũ ui potẽtiã nobilitates:affinitates &c.oſtẽdit potẽtiã & ui Cæſaris q pñã tanq̃ hoſtilẽ occupauerit armis. ¶Tecta Cæ.ha.nõ ẽ dicẽdũ Rõæ ſeatũ eẽ:& curiã cũ ĩ poteſtate cæſaris ſit dliberař qcqd uoluerit. ¶Vacuas .ſ.ſenatoribꝫ. ¶Legeſq̧ ſilẽtes:bene qa nõ poſſũt ui ſuã obtineř leges:poſtq̃ ſemel armis oppſſæ ſunt. ¶Triſti iuſtitio:.p triſte iuſticiũ:qa ſẽp iuſticiũ triſticiã ſignificat q̃ſi iuris ſtatiũ. ¶Curia:ĩ q̃ nos ſenatores cõſiſtimus. ¶Ordine d tãto:adhuc ĩ eo pſiſtit ut ĩ iuidiã adducat:de tãto ordine ſenatorio nẽo abeſt a nobis:niſi q exul ẽ cũ Cæſare:nã q hoſtes pñæ adiudicati ſũt:hi ẽt exules ſũt. ¶Nõ exulat:apd nos. ¶Hic:cũ cæſare. ¶Ignarus ſcelerũ:ãte iqt cũ maxĩa trepidatõe ciuitas plẽa eẽt:ipſi fuimus ĩ diuerſa loca:.p ut queq̧ ĩpetus tulit:nũc deniq̧ cũ reſpirauimus in unũ eũdẽq̧ locũ oẽs cõuenimus. ¶Ignaros.ſ. ſenatores uidelicet q̃ diu a ſceleribus huiuſmõi aliẽi fuimus. ¶Ignaros.i.q nũq̃ timere poteřt tãtũ ſcelus:ut cõtra patriã Cæſar arma ſumeret:poſtq̃ audiuerunt q̧ rubiconẽ tranſiuit cõtra leges & iura ciuitatis. ¶Lõga pace:qa oẽs q̃ diu ĩ pace cõſtiteřt oĩ tumultu facile comoueẽt atq̧ pturbaẽt. ¶Furor.i. ciues q̃ diu pturbati fueřt. ¶Rurſus:poſtq̃ reſpirauĩus. ¶Mẽbra .ſ.totius ſẽatorii ordĩs. ¶En totis uiribꝫ.i..p toto orbe terrarũ ſupi cõpẽſãt Italiã:bene dixit:nã oĩs terrarũ orbis cõmotus ẽ Italiæ gr̃a. ¶Heſpiã: Italiã. ¶Iacet hoſtis:poſtq̃ cãm ſuã hõeſtã oſtẽdit: extollẽdoq̧ illã laudauerit:& aduerſariorũ p cõtẽptionẽ deprimẽdo:nũc arguit a poſſibili:nã oſtẽdit totius terrarũ orbis uires cũ ſe.populoq̧ ro.cõſẽſiſſe: ut dubitari nõ poſſit:qn ab ea pte cõſecuturi ſit uictoriã : hoc dicit ut oſtẽdat quõ fortũa uiribꝫ ſenatus populiq̧ ro.ſẽp aſpirauerit: & cõmemorat uictorias q̃s pauloãte ĩ illyrico & Aphrica ptes ſẽatus habuerũt : ſed nullã mẽtionẽ facit cladiũ:q̃s habueř pſerti amiſſorũ exercituũ in hiſpania:oratorie.n.facit:ut ea q̃ ad cãm ſuã pſũt cõmẽoret:q̃ ãt obſũt ptereat. ¶Hoſtis ĩ un.o. i.quos Octauius Libo uicerat:& opiterginos pcipue q ſe ipſos occiderũt. ¶Curio.i.quõ a rege Iuba Curio cũ exercitu deletus fuerit. ¶Libyes:gẽitiuus græcus ẽ. ¶Squallẽtibꝫ:ſterilibꝫ aridis app. ¶Pars ma.ſe.qa curio erat pñcius uir nobilis & magna idole. ¶Tollite ſigna duces.i.poſtq̃ ſemel fortũa nobilis obſeq cepit:ſeqmur eã. ¶Fatorũ im. cur. urgete fata ut feſtinãtius uictoriã ex hoſte obtineãus. ¶Fortũaq̧ tãtos:ſi magno aĩo pñã deſeruĩus maioř nũc aĩo retẽtẽus: q̃do aſpirare fortuna nobis cepit:& ẽ argumẽtũ a minori ad maius. ¶Cã.ſ. melior:qa meliorẽ cãm uoluimus ſe q potius deſerẽdo pñã q̃ cõtra libertatẽ aliqd & dignitatẽ ueſtrã facere. ¶Noſtrũ ius.i.ptãs cõſularis: nos iã inqt uenimus ad finẽ magiſtratus nr̃i. ¶Exhauſto:finito ãno. ¶Vos quorũ:uos o patres cõſcripti q ppetuo duratis:non enim ad tempus ſenatores erant ſed ſemp durabãt:ergo q nullũ hẽris finẽ cõſulite ĩ mediũ:& ĩ cõe qd uobis de rep.uideaẽ. ¶In mediũ:ĩ cõe. ¶Læto no.c.nũc dicit quõ ĩ ſniam Lẽtuli cõſulis factũ ẽ ſenatuſcõſul.ut magnus Põ.exercitus Impator decerneretur: Tunc enim omnes maximo clamore ſteterunt quo læticiam ſuam ſignificabant:deinde decretum eſt ut honor haberetur his ciuitatibus & populis qui ſenatum populumque Romanum ſequeretur: & nominat eos. ¶Magno fatum: & ſummam rerum põpeio demandauit ſenatus. ¶Fatum:uidelicet fortunam Põpeii patriæ & ipſius ſenatus. ¶Tũc in reges:deinde decreuerũt ut honores habereñ his q ĩ fide & officio ſenatus populiq̧ ro.pmanerẽt. ¶Sparſus: diuiſus ¶Merẽtes:bene d pop.ro. ¶Rhodos phebœia:qa ibi fuit ſtatua Apollinis miræ magnitudĩs:adõ ut iter.xii. mirabilia mũdi cõnũereř:uerũ qa Strabo lib.xiiii.hãc ſtatuã iouis fuiſſe dicit:phœbeiã appellat q̧ cœlũ nũq̃ ita nubilũ eſt:ut in ſole rhodos nõ ſit queadmodũ oſtẽdit Solinus.cap.xxi. ¶Donis.i.artibꝫ liberalibus.

Gallorum facibus uehioſq̧ habitãte camillo
Illic roma fuit:non unquam perdidit ordo
Mutato ſua iura ſolo:merentia tecta
Cæſar habet uacuaſq̧ domos:legeſq̧ ſilentes
Clauſaque iuſtitio triſti fora curia ſolos
Illa uidet patres plena quos urbe fugauit:
Ordine de tanto quiſquis non exulat: hic eſt.
Ignaros ſcelerum longaque in pace quietos
Bellorum primus ſparſit furor omnia rurſus
Membra loco redeunt:en totis uiribus orbis
Heſperiam penſant ſuperi:iacet hoſtis in ũdis
Obrutus illyricis.libyes ſqualentibus aruis
Curio cæſarei cecidit pars magna ſenatus.
Tollite ſigna duces:fatorum impellite curſũ
Spem ueſtram preſtare deis:fortunaq̧ tantos
Det nobis animos quantos fugientibus hoſtẽ
Cauſa dabat:nr̃m exhauſto ius claudiť anno
Voſquorum finem non eſt ſenſura poteſtas
Conſulite in medium patres: magnũq̧ iubete
Eſſe ducem:læto nomen clamoř:ſenatus
Excipit:& magno fatum patriæque ſuũque
Impoſuit:tunc in reges:populoſque merẽtes
Sparſus honos:pelagiq̧ potẽs phœbeia dõis

ſIuuentus taygeti:ideſt laconica nam taygeti montes ſunt laconicæ regionis. Inculta:ideſt ſterilis & mo dico cultu contenta. ſGelidi:quia gelidus mons eſt:ideo & ſterilis:uel pertinet ad illud ĩculta ideſt aſpera: utpote:quæ legibus Licurgi inſtituta fuerat. ſFama ueteres .i. ꝙ non ſolum Athenæ ciuitas fuit bonarũ artium inuentrix ſed etiam fama ꝙ in officio populi ro. permanebat. Athenienſes enim(ut libro nono oſtendit Strabo)regali prius gubernabantur imperio in popularem poſtmodum tranſier ſtatum: Rõanus ſenatus eos popularem ſtatum agentes accipiens: proprias ipſis leges inſtitutaqꝫ ſeruauit & libertate donauit.

Exornata rhodos:gelidiſqꝫ inculta iuuentus
Tagyeti.fama ueteres laudantur athenæ
Maſſiliæque ſuæ donatur libera phocis
Tunc ſadalam:forteqꝫ cotym: fidũqꝫ ꝑ arma
Deiotarũ:& gelidæ dominũ rhaſcypoli ore
Collaudant:libyãque iubent auctore ſenatu
Sceptrifero parere iubæ:proh triſtia fata
Et tibi non fidæ gentis digniſſime regno
Fortunæ ptholemæe pudor:crimenque deorũ
Cingere pelleo preſſos diademate crines
Permiſſum ſæuum ĩ populos puer accipis ẽſẽ
Atque utinam ĩ populos. donata eſt regia lagi

ſVeteres athenæ:ideſt uetuſtate ipſa nobiles nam ex Aſia:cilicibus:athenis:corcyra:ponto:& bithynia magnam claſſem coegerat pompeius. ſMaſſiliæ: quæ maritima regio eſt bellum pro ſenatu aduerſus Cæſarẽ geſſit. ſPhocis:unde uenerant qui in Gallia Maſſiliam condiderunt. ſDonatur libera ĩ gratiam Maſſiliæ. Suæ maſſiliæ:cuius gratia phocis unde originem traxerũt maſſilienſes. Phocis au ctore Strabõe libro nono appoſita eſt Boetiæ. phocenſium ædificium eſt Maſſilia:ut idem Stra.li.iiii. refert:petroſo in loco ſita cui quidem pontus ſubiacet: ſaxum uidelicet ĩ theatri forma ad auſtrum ſpectans urbs uniuerſa pulchertimis circuncincta mœnibus:magnitudine eximia phocenſes ex ro. po. amicitia eximia fœlicitate florerbant. ĩ Pom. aduerſus Cæ. ſeditione magna ſuæ fœlicitatis iacturã fecere. ſTunc ſadalim:cothis ex thracia & ultra ſadalim flu. auxilia cum equitibus ſuis miſerat. ſDeiotaꝝ: quia cum ſeptem milia equitum haberet Põpeius Deiotarus quia peditibus ut plurimum utebantur antiqui milia milium peditum ei miſit Deiotarus ab Ariobarzane ex cappadocia ad eundem numerum miſerat equites:& Raſipolis ex macedõia præerat ducẽtis equitibꝫ q cũ Põpeio militabãt. Deiotarus orientaliũ Gallathaꝝ Tetrarcha: Ariarathes Cappadocũ Rex:Armeniorũ ĩtra Euphratẽ ĩcolentiũ:Taxiles princeps:Armenioꝝ uero ſupra Euphratẽ Megabates alii præterea ĩferiores potentia dinaſtæ ad belli ciuilis laborẽ ſub Põpeio militauerũt:ut refert Apianus li. ſecũdo:& qcũqꝫ ĩ circuitu maris orientẽ uerſus ĩcolũt fere oẽs ad eũ uenerãt. ſCollaudãt: ſenatores. Fidũ deiotarũ:qa donec bella ciuilia durarũt ſẽp fideliſſimus po. ro. fuit. ſGelidæ oræ.i. macedonũ raſippus.n. ex Macedonia eqtibꝫ ducẽtis præerat. ſLibyãqꝫ iubẽt:Iubẽt ẽt Iubã regem eſſe Numidæ. ſSceptrifero Iubæ:qa pauloãte ꝓ ſenatu Curionẽ cũ exercitu deleuerat. ſProh triſtia fata: ĩ exclamationẽ prorũpit dicẽs ꝙ ĩter cæteros reges Ptholemæus quoqꝫ Rex declaratus ẽ: ꝙ deĩde magni Põpeii cã fuit mortis & auctor: cuius caput obtrũcatũ Cæſari obtulit:recte exclamat cõtra eũ:o ĩnqt miſera põ. Rõ. fortuna:quæ Regem iuſſit eẽ Ptholemæũ cuius filius cædis Pom. auctor futurus erat. Triſtia.i. miſerria & aduerſa populo ro. ſDigniſſima re. digniſſimus ꝑpe rex eras gẽtis. Nõ fidæ.i. ꝑfidæ:quæ tibi ſimillima eẽt. ſPudor for. nã fortunã pudere debuit:ꝙ ad regiã maieſtaſtẽ ipſũ peruexerit. Crimẽqꝫ deoꝝ:qa dii in hoc peccaſſe uidentur ꝙ ipſũ Regẽ dici paſſi fuerint. ſPeleo diademate.i. Alexãdrino:nã pella ut refert Strabo libro ſextodecimo Macedonũ metropolis fuit philippi & Alexãdri pẽia: unde deriuatiuũ peleus .a. um .i. ægyptius .a. um. & ibi fuit:ubi poſtea Alexandriã de nomine ſuo condidit Alexãder. Iuuenalis. Vnus peleo iuueni nõ ſufficit orbis: peleo dixit ideſt alexandrino qui urbem ipſam amplificauit. ſPuer accipis enſem: qa adhuc puer erat:& ſub tutela aliorum uiuebat. Principes autem erant Photinus & Achillas: quorum cõſilio res omnes Ptholemæus rẽgebat. hi etiã cõſuluerunt ut pompeium occideret. Sæuum:quia puer:ideo ſæuus. Atqꝫ utinam:ſcilicet accipias in populos uidelicet non in Pompeium. ſDonata:ſcilicet patri tuo ſenatuſconſulto:a quo primum acceperat regnum ægypti:in eum poſtea tanrum nephas auſus es perpetrare. ſRegia lagi:quia primus ĩter Aegypti Reges Lagus fuit:ũde regiã lagi appellauit regnũ Aegypti cũ multos ãnos ꝑmanſiſſet:lagidarũ ĩperiũ tandẽ euerſũ ẽ:nã Ptholemæus lagi filius Alexãdro ſucceſſit:Ptholemæo aũt:ut refet Strabo libro.xvii. philadelphus:philapelpho Euergetes:poſtea philopater Agatocliæ:poſtea Epiphanes:poſtea philomator filio a patre imperium accipiente:hinc uero frater ſucceſſit ſecundus Euergetes nomiatus:hunc phyſconem dicunt:cui ptholemæus cognomento Lathurus ſucceſſit:Lathuro auletes Cleopatræ pater:qui præter alia flagitia:etiam choraulam exercuit:hic eſt quẽ Alexandrini exegerẽt: quẽ Romã ꝑfectũ Põpeius ſuſcepit:& Senatui cõmẽdauit:Ptolemæus itaqꝫ a Gabinio reductus:nõ multo poſt morbo abſũptus:relictis duobꝫ filiis & totidẽ filiabꝫ: quarũ grandior erat Cleopatra: Alexãdrini & pueꝝ natu grandiorẽ & Cleopatrã regno præfecerũt:ſed pueri familiares:mota ſeditiõe Cleopatrã eiecerunt: Cæſ. adoleſcentulum interemit:& Cleopatram ab exilio reuocatã ægypti Reginam conſtituit.

Pella metropo lis macedonum pria Alexãdri.

Acceſſit magni iugulus: regnumq; ſorori
Ereptum eſt: ſoceroq; nefas: iam turba ſoluto
Arma petit cœtu: quæ cum populiq; duceſq;
Caſibus incertis: & cæca ſorte pararent:
Solus in ancipites metuit deſcendere martis
Appius euentus: finemq; expromere rerum
Sollicitat ſuperos: multoſq; obducta per annos
Delphica fatidici reſerat penetralia phœbi
Heſperio tantum quantum ſe motus eoo
Cardine parnaſus: gemino petit æthera colle
Mōs phœbo bromioq; ſacer: cui nūine mixto
Delphica thebanæ řferūt trietherica bacchæ.
Hoc ſolum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit: pontoq; fuit diſcrimen & aſtris
Tu quoq; uix ſūmā ſeductas ab æquoř rupē
Extuleras: unoq; iugo parnaſe latebas.
Vltor ubi expulſæ premeret cum uiſcera ptus

¶Iugulus magni: qa ſimul cū regno factus es potēs cædis Pōpeii. Acceſſit.ſ.ptāti tuæ. ¶Regnūque ſorori & qa te regē ſenatus populuſq; Ro. declarauit ereptū ē regnū ſorori tuæ Cleopatræ. ¶Soceroque nefas: qa qđ nefas erat Cæſ. uidelicet occideř generū: eripuiſti tu o Ptholemææ. ¶Tūc turba: nūc dicit quomō ſenatu dimiſſo oēs ſe ad arma pabāt. Sed Appius unus ex oibꝰ oraculū ſciſcitari conſtituit: qd nā facturus eſſet an bello ciuili ītereſſet: an a bellis ſegregatus receſſū aliquē eligeret: ubi qetus ab oī cura & piculo redderet: Venit igiť ī delphos & oraculū illud auſus ē mouere quod p multos ānos tacuerat: Diuinū ipſū domicilium autores certi memorāt pfundā & curuā eē ſpelūcā nō admodū lato ore patentē: ūde aurā qdē řferri ſacro efflāte numine: excelſū āt oſtio īminere tripodē quē cū Pythea uates aſcēderit hauſto diuinatiōis ſpiritu: dei řſpōſa referre: & metro & orōne ſoluta: auctore Straboē libro .ix. ſed āteq narret qd agnouerit ī ātro delphici apollinis deſcribit: prio locū illū ubi āte themis řſpōſa dare cōſueuerat deidē Apollo delphicus. Soluto cœtu.i.dimiſſo ſeātu. Ancipites euētus: qa martis euētus ſēp īcertus ē. Solicitat: cū ſolicitudie īqrit. ¶Expromere finē rerū.i.ut exprimāt & apiant quē finē res habituræ ſint. ¶Multoſq; obducta. qa īter cætera ſigna aduētus domini Ieſu chriſti: hoc ēt præcipuū fuit: q ſtatī omnia oracula tacuerunt. Fatidicæ: fata dicētis. Reſerat: aperit. ¶Heſperio: dicit āt petiiſſe antrū cyrreum: ubi colebatur Apollo: ī quo adytū erat illud nobile atq; famoſum quo plebs cū aduenīſſet numīe apollinis afflata futura omnia řſciſceret atq; ex his quæ ſciſcitātes & cōſulētes ſciř uolebant apiret: primo deſcribit locum dicit autē eē ī ūbiculo orbis terrarū. ¶Heſperio eoo: nā pnaſus mōs eſt ī medio orbis terrarū poſitus: & facta eſt experiētia: cū Iuppiter ſcire uellet ubi nam eēt mediū orbis terrarū aqlas duas poſuit: alterā ab oriēte: alterā ab occidēte: & ubi īuicē occurrerēt: ibi mediū orbis terrarū eē ītelligerēt: occurrerūt āt ī parnaſo mōte. Hic mons ut libro nono refert Strabo uſque ad occiduos phocidis mōtes locatus ē: eius latus ī occaſū proſpectās Locri & Ozolæ poſſidēt: auſtrale uero Delphi: locus ſane petroſus: ſpectaculi formā habēs: ī eius cacumine tēplū ſurgit & oppidū: ī circuitu ſtadia vi. ac x. cōplectēs ſupra illud lycorica ſita ē: quo ī loco ātiqtus delphi ſupra tēplū cōſiſtebāt: hoc āt tēpoř circa ipſū affines caſtalii fōtis ſua locarūt domicilia: āte urbē āt cirphis ex auſtrali pte piacet rupes ſane prupta: aut ſub cirphin urbs uetuſta iacet cyrrha ad mare locata: ab ea īcipit ad delphos aſcēſio ſtadia fere .lxxx. Nyſa uero helicōis uicus ē teſte Straboē eodē li. Gemīo colle: uidelicet cyrrha & nyſa: ī cyrrha coliť Apollo. ī Nyſa uero bacchus. ¶Bromio: baccho. bromos ſignificat īpetū uel ſonitū eo q ebrii īpetuoſi ſīt & uocē īcōpoſitā emittūt: & præcipue bacchæ. ¶Nuīe: īpius bacchi qa pp uinū ī furorē uerſæ ſacrificia bacchi colebāt. ¶Mixto: īſerto ipſis bacchis. Bacchæ: ſacerdotes bacchi græ. mænades dicunť q̄ſi ſaliētes. Refeřt repſerāt. ¶Trietherica: ſarificia bacchi triēnalia qa ternis qbuſq; ānis colebāť ſacrificia illa a tris & æthos ſignificat annū. unde triethericos cōponiť. ¶Thebanæ: nā ita thebanæ mulieres hæc ſacrificia colebāt ſicut delphicæ. ¶Solū emicuit.i.apuit ſupra terras tpe diluuii quo omnes terræ obrutæ ſūt. ¶Pōtoq; fuit: q mare a cœlo diſcerneret. Diſcrimē. īteruallū & ſepatio. ¶Extuleras: extra diluuiū. ¶Sūma: cacumīa. ¶Vno alterū qdē iugū obrutū erat: alterū apparebat.ſ.cirrheū: nūdū.n.ibi Apollinis tēplū fuerat. ¶Vltor ibi: dicit ibi phytonē ſerpentē ab Apolline occiſū fuiſſe: cū primū ē uētre matris eductus ē: nā ut ī fabulis legiť Iuno nata q Latona grauida eēt ex Ioue ipſā p totū orbē pſecuta ē: quæ terrā nullā īuenit a qua exciperet: timebāt enī oēs ne rē inimicā facerēt Iunonis ſed cū ad Ortygiā ueniſſet: ſic enī tūc appellabāť: cognouit ſororem ſuam Latonam et eam benigniſſie accepit. ortygia fuit ēt ſoror latōæ: & quā cum Iuppiter uitiař uellet & illa auerſa eēt a uolūtate Iouis aufugere cæpit: & cum ad mare perueniſſe: deos petiit ut miſererenť: & quæ ſtatim conuerſa eſt ī ortygos græ. conturnix latīe: & Iuppiter conuerſus eſt in ancipitrem inſequi cepit auē: cū in medio mari eſſet: nec diutius poſſet ex unguibꝰ Iouis euadere. Rurſus mente ſua precata ē deos quæ ſtatī conuerſa eſt in Lapidem: lapis ſtatī creſceř cepit: primo per ſuperficiē maris eminebat: cū excepiſſet ſororē ſuā latonam Ortygia & ibi gemellos Latōa peperiſſet.ſ.apollinē & Dianā: Apollo prīo ī rēuneratiōe beneficii q matrē excepiſſet eā: duabꝰ īſulis ſtabilē fecit.ſ. Gyaro & Mycōe & phytonē ſerpētē: quē matri ſuæ Latōæ Iuno īmiſerat: ſagittis occidit: & matri ſuæ iā tūc diana obſtetricis pbuit officiū.

Parnaſſus mōs ī medio Orbis.

Ortygos greċ. Coturnix latinė.

¶ Phytona: iuxta Parnaſum montem. Pean: apollo. peanes proprie dicuntur laudes apollinis. ¶ Matris: quam ſerpens a iunone miſſus proſecutus fuerat. ¶ Premeret uiſcera: cum in eo eſſet: ut emitteret Latõa mater. Expulſe: a Iunone. Rudilibus ſagittis: quia tum primum natus erat: nec unquã ſagittas exercu/ erat. ¶ Explicuit: occidit a præcedenti id quod ſequitur. ¶ Cum regna themis teneret: ideſt cum themis oracula daret. ¶ Vt uidit pean: ꝙ ſequitur dicere originem oraculi apollinis: quomodo ſedem ſibi delege rit: dicit enim cum ibi natus eſſet & phytonem ſagittis occidiſſet poſtq̃ uidit ex antro illo uentum cum hu

Matris adhuc rudibus pean phytona ſagittis
Explicuit: cũ regna themis tripodaſq; teneret
Vt uidit pean uaſtos telluris hiatus
Diuinam ſperare fidem: uentoſq; loquaces
Exhalare ſolum ſacris ſe condidit antris.
Incubuitq; adyto: uates ibi fatus apollo
Q uis latet hic ſuperꝝ? & numẽ ab æther̃ preſſũ
Dignatur cæcas incluſũ habitare cauernas?
Q uis terrã cœli patitur deus? omnia curſus
Aeterni ſecreta tenens: mundiq; futuri
Conſcius. ac populis ſeſe proferre paratus
Contactuſq; ferẽs hominũ: magnuſq; potẽſq;
Siue canit fatum: ſeu quod iubet ille canendo
Fit fatum: forſan terris inſerta regendis
Aere libratum uacuo quæ ſuſtinet orbem
Totius pars magna iouis cyrrhea per antra
Exit: & æthereo thraitur cõnexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptũ ẽ pectore numẽ
Humanam feriens animam ſonat oraq; uati

mana uoce erumpere iocunditate aſſenſus eſt habi tandi in eo loco: & ut ipſa futura ſiſciantibus prædi ceret: nam ibi templum themidis fuit antequam r̃ſi deret Apollo. ¶ Vaſtos hiatus: ſcilicet antrum illud cyrrheum. ¶ Fidem diuinam: hoc eſt oracula & re ſponſa dare petẽtibus. ¶ Spirare: ideſt emittere. ¶ Ventoſq; loquaces: quia ſpiritus ĩde erumpebat ut humanas uoces & uerba perfecta emitteret. ¶ Sacris ſcilicet antris: ideſt in illis penetralibus unde reſpõ ſa daretur. ¶ Incubuit. a. ibi fatidicus eſſe cepit apol lo. ¶ Adyto: in adyto: & eſt nomen græcum: & neu/ tri generis & ſignificat locum ad quem nulli præter/ ſacerdoti ingredi licebat a dyo. is. it. græ. latine ingr̃/ dior. ris. a priuatiuum eſt: adytum ideſt non ĩgreſſũ quia prohibebat̃ unuſquiſq; locũ illum adire præ/ ter ſacerdotem. Factus uates: diuinator & oraculo rum reſponſor. Ibi. i. penetrali & loco arcano tẽpli ¶ Quis latet hic: nunc quaſi cum admiratione qua dam loquitur poeta dicens: quis potuit deoꝝ eſſe: qui primum ibi habitauerit: ubi poſtea locum dele gerit Apollo: & deus ab æthere delatus huic loco ĩ/ cludi uoluerit: & has cauernas colere: eſt ne aliquis deorum qui deſerto cœlo terram inhabitare malit ¶ Preſſum: depoſitum: premere deponere. Virgili/ us. Quod ſupereſt quæcũq; premes ueſtigia. Pre mes: ideſt depones. ¶ Cæcas obſcuras nõ ꝙ cæcæ ſint ſed obſcuræ uidentur. ¶ Aeterni curſus tenens: id/ eſt ſeries fatorum: quia cauſa cauſam generat: nam nihil aliud eſt fatũ niſi ſeries cãꝝ. Mundiq; futuri conſcius. i. conſcius eorum quæ ĩ futurum uẽtura ſũt ¶ Proferre: aperire: ¶ Contactuſq; ferens hominũ. i. phœbadẽ afflãs numine ſuo: hoc eſt pati hominũ cõta ctus: qa ut ĩ ſequẽtibꝫ declarabitur pugnabit Apollo ut mẽtẽ & pectus phæbadis ſacerdotis occuparet: & ĩ eã oĩa quæ ſũt: quæ fuerũt: quæ futura ſũt reponere: dico deus qſq; ille fuit: q antrũ habitet: ſiue ea quæ ãte facta ſũt exponit: ſiue ipſe exponẽdo facit ea eſſe fata: nã fatũ nihil aliud ẽ niſi qđ dĩr fant̃. ¶ Magnus po. ſẽ/ ſus ẽ magnus & potẽs ẽ ille deus: ſiue quæ futura ſũt ipſe prædicit: ſiue predicẽdo facit eſſe futura. ¶ Forſã terris: nũc dicit opinionẽ ſuã poſtq̃ cũ admiratiõe ĩterrogauit quis ille deus q relicto cœlo habitet arcanũ ãtrum & ibi ſedẽ delegerit: dicit. n. an fortaſſe illud eſt ꝙ cũ magna aĩa mũdi p oẽs ptes diffuſa ſit: cæli ibi maiorẽ ptẽ ſui eſſe uoluerit: cũ ibi futura oĩa reſpõderet: ſi qd ſcı̃r uoluerit: qa Stoici dicebãt unã tantũmõ eẽ animã: & eã p oẽs mũdi ptes eſſe diffuſã: quã ſñiam Vir. quoq; exp̃ſſit ĩ. vi. Prĩcipio cœlũ ac terras cãpos lĩ quẽtes: Lucentẽq; globũ lunæ titanaq; aſtra Spiritus ĩ tus alit. ¶ Pars iouis: uidelicet aĩa mũdi nã reſpicit ad illud qđ Stoici diffiniebãt ꝙ deus eſt ignis ſẽſibilis: ideo iuſſerit hũc ſẽſibilẽ ignem an ea quæ mũdi ma gna dicitur aĩa ĩſertãq; dicit oĩbus elementis: ĩ hũc errorẽ cõtraxere Stoici ꝙ uidebãt oĩa ſũma rõne regi at q; gubernari ut ꝓpterea uiderent̃ hẽre aĩam ĩtelligibilẽ & rõalem: & ſine ratõe putabãt hũc ordinẽ ſeruar̃ cœleſtia & terrena corpora: ideo cœlũ terrã mare deniq; elementa oĩa deus eſſe putabãt &c. ¶ Libratũ orbẽ . i. ſuſtentatũ terrã ſphericã hoc loco ſignificat. ¶ Aere uacuo. i. in centro uacui aeris: nã ſuo põdere erat ĩ me dio orbis: in cœli centro eſt poſita: ideo in nullã ptem moueri poteſt: cum terra grauius ſit elementum cæ teris ſuum propriũ ac naturalem locum deſinentem habet centrum dimidiũ totius orbis: & circũferẽtiæ cæli a quo poncto diſcedere nõ poteſt. ¶ Tonanti: cum æthereo Ioue: nam æthyr græ. ſignificat ignem cœ leſtem reſpicit ad illud ſecundum ſtoicos qui dicunt Iouem ignem eſſe ſenſibilem. ¶ Hoc ubi: & cum hoc nomen ꝙ in eo loco magis habitat q̃ alibi inſederit & occupauerit uirgineum pectus tũc uero ora mouẽs qcqd dixerit uerũ ẽ: ſiue de p̃ſentibꝫ ſiue de p̃teritis: ſiue de futuris: quæſitũ fuerit. ¶ Virgini: nõ licebat ad y tũ illđ ĩgr̃di niſi uirgini ĩcorruptæ. ¶ Feriẽs aĩam: exiẽs aĩam corpis ſui qđ occupauerat. Sonat. i. ſonitũ dat

Aetna mōs Siciliē.

¶Soluit:aperit orā ut futura prædicat.Reſpondens ad ea quæ interrogantur:dico ſoluit ora uatis tāto tumultu & impetu:ut uideatur ætna mons qui globos flammarum emittit & euomit. ¶Siculus apex.cacumen ſiculi montis & declarat. ¶Aetna:mons eſt Siciliæ qui ſemper euomit globos flammarum aliquando maiores:aliquando minores:non nunquam maiores adeo ut regionem illam totam depopuletur ac uaſtet: ipſi quoq; urbi periculum īminebat. Loca ſuperiora montis tum nuda:tum cineroſa ſunt:& per hyemen niuibusreferta: ut Strabo refert libro.vi. Cæterum inferiora ſyluis & uariis arborum conſitōnibus pa rtita:ipſa uero montis cacumia multas ſuſcipiunt mutationes:ueſcentibus incendiis:nunc qdem unum in craterem collabente igne:nunc diuiſo effluente:nunc igniti emittūtur riui:nunc flāmæ fumoſæue fuligines: nunc exardentes exhalat lapides:neceſſe eſt meatus ipſos ſubterraneos: cum his pariter accedentibus uariari: & ora ipſa quandoq; ſecundum circunſtatem ſuperficiem plura eē. ¶Vrgentibus: pellentibus montem illum. ¶Inarimes: mons eſt in Campania.qui & ipſe flammas emittit unde poetæ finxerūt typhœum unum ex gigātibus qui Ioui bella intulere ſub eo monte poſitum:græce declinatur inarimi inarmis: nos uero hic īarime īnarimes. ¶Aeterna:ideſt perpetua: quia perpetuum emittit ignem. ¶Vaporat:calefacit & exurit. Saxa campana:ideſt campaniæ montis. ¶Hoc tamen expoſitum:& quanquam reſpondeat omnibꝫ qui aliquid conſulere uoluerint: tamē ſciret qui ab eo malum aliquod cupit:neque enim nocētibus reſpondet:ſed bonis & honeſte aliquid ſcire cupientibus: ſeruat ergo dignitatē numinis. ¶Expoſitum:ideſt paratum omnibus aliquid ſcire cupientibus. ¶Vindicat:liberat. ¶Humana labe:ideſt uicio flagitioſorum hominum. ¶Haud illic mala:ꝗ tantūmodo audiat bonos:malos uero repellat probat exemplis ¶ Iuſtisque benignis:ideſt his:qui patriam & regionem ſuam deſeruere:& aliquem ſibi locum elegere cōſilio numinis:ſibi propitius fuit. ¶Vrbes:diuerſas patrias. ¶Vt:pro ſicut. ¶Tyriis:ideſt cadmo cum ſuis:de quo ſupra dictum cum Cadmus iuſſu patris agenoris Europam quæſiuit. ¶Minas impellere belli hoc fuit tempore Xerſis:cum rumor exiſſet Xerſem cum uniuerſa Aſia in Europam impetum facere: nā multa milia hominum ſecum duxerat:& terræ marique bella atque perniciem minitari. Athenienſes miſerunt qui peterent ex oraculo quomodo hanc perniciem effugere poſſent:reſpondit oraculum: ita illos reſiſtere poſſe hoſtibus ſi equis ligneis pugnarent:concilio habito cum alii alia dicerent:Themiſtocles qui prudentiſſimus erat intellexit quid nam id ſibi uellet oraculi uidelicet ut claſſe parata occurrerēt hoſtibus & ſuaſu Themiſtoclis quantam claſſem coſtruere potuerunt Athenienſes eam præpararunt: & eā conſcendere relictis mœnibus patriæ: quo factum eſt ut apud Salaminam Xerſes conſilio Themiſtoclis ſit ſuperatus. ¶Impellere:refellere. ¶Vt:ſicut. ¶Salaminicum:ideſt mare:ſalamines inſulæ:Nam auctore Strabone libro quartodecimo iuxta lepathum ci.quæ ſtationem habet & naualia:eſt Aphrodiſium ad quod inſula peranguſta eſt:ſeptuaginta enim ſtadiorum interuallo Salamina tranſitur: poſtea Achiuorū acta quo primum Teucer applicuit:qui in Cypro ſalaminam condidit a patre:ut fertur pulſus:& ut libro nono refert: Quum a Nyſea in Atticam nauigans quinque perexiguæ ꝓcumbunt inſulæ:dehinc Salamīſta.lxx.in longum porrecta.uel ut alii aſſerunt:lxxx.habet autem eiuſdem nominis urbem in ſalaminico littore: Attici & megarici confinia ſunt ſoli. ¶Telluris ſterilis:exemplum eſt Calabriæ:nam cum Calabria ſubita telluris ſterelitate laboret:necullus finis inueniret iram deorum ad oraculum miſerunt ibi reſponſum eſt ita fertilitatem reparare poſſe ſi palinuri manes placarent: quo facto ſtatim ſterilitas rediit. ¶Mōſtrato fine:& ipſa conſilio ſuo peſtilentia impulit.nam & Ro.cum nullum remedium inuenirent patriæ peſtilentia laboranti libros ſibyllinos inſpexerunt:qui & ipſi ab Apolline originem habuerunt:nam ipſe Cumeam ſibyllam docuit uaticinari:quæ deinde hos ſcripſit libros:inſpectis igitur libris ſibyllinis intellexerunt Romani ita peſtilentiam poſſe ſedari: ſi æſculapium ab Epidauro Romam adducerent. Decem igitur legatos miſerunt principe Qu.Volūnio qui cum eo ueniſſet & ſimulacrum ingens mirarentur anguis e ſedibus eius elapſus uenerabilis & non horribilis per mediam urbem cum admiratione omniū ad nauem Romanam conceſſit: & ſe in Volumnii tabernaculo conſpiraut: legati deum uehentes Antium prouecti ſunt: ubi per molliciem maris anguis proximum æſculapii templum petiit: & poſt paucos dies ad nauem rediit: & cum aduerſo Tybri ſubueheretur: in proximam inſulam deſiliit: ubi templum ei conſtitutum & peſtilentia mira celeritate ſedata eſt. ¶Aera tabificum: peſtilentem. ¶Nō ulla ſæcula.

Inarime mōs campanie.

Soluit/ceu ſiculus flammis urgentibus ætnā
Vndat apex:cāpana fremēs ceu ſaxa uaporat
Conditus inarimes æterna mole tiphœus.
Hoc tamen expoſitum cūctis: nulliq; negatū
Nomen:ab humani ſolum ſe labe furoris
Vindicat:haud illic tacito mala uota ſuſurro
Concipiunt.nam fixa canens:mutādaq; nulli
Mortales optare uetat:iuſtiſq; benignis
Sæpe dedit ſedem totas mutantibus urbes
Vt tyriis:dedit ille minas impellere belli
Vt ſalaminiacum meminit mare:ſuſtulit iras
Telluris ſterilis monſtrato fine.reſoluit

ætas noſtra inquit nullo maiorū munere deorū priuata ē q̄ q̄ ſibi apollo:nec multa hoībus ſciſcitantibus reſponſa dare uoluit:uoluit ſed non potuit. ¶Poſtq̄ reges:cām huius ſilentii ignarus poeta regibus attribuit:& principibus qui maluerunt nō ſcire futura q̄ ſcientes mala ſua in cōcilio prædicerentur: ſatius enī putauerunt eē reges ut oracula ſilerent q̄ futura ſcirent:qa ſi nō ſcirent mala futura non timerēt:ſed ſi ſcirent regno ſuo prouidere nō poterāt:neceſſe ergo erat ut in metu cōtinuo uerſarētur. ¶Timere futura.i. petere reſpōſa. ¶Vates cyrrheæ.i.placet phœbadib9. Mœrent:qa magno ſibi cōſtabat hoc:nā quotiēs oraculū peteretur aut moriebať:aut ſemiuiua iacebat: poſtq̄ numē a pectore diſceſſerat nō mœrēt immo gaudent. ¶Iuſtitio tēpli.i.ſilentio ad ſimilitudinem cū ius in foro taceť. ¶Nam ſi qua:reddit nunc cām cur frueret hoc ſilentio phœbas:nā cū ſemel inflata numine phœbi eſſet non prius dimittebat q̄ aut moreref:aut parū deerat:quin mortua eēt. ¶Siqua deos:ſub alicuius uirgīs pectora. Immatura:acerba & ante tēpus ad ſimilitudinē fructus q ante tempus colligiť. Mors:p ena:ſi mala ē mors pœna:ſi bona præciū ē ſecundū diuerſas opiniones dicit bonā & malam eſſe mortem ſecūdum Iunonis ſentētiā bona uiſa ē mors cū ſacerdos argiua petiit a Iunone ut filiis ſuis pro beneficio daret quicqd bonū eē ſciret: poſtera die inuenti ſunt mortui &c. ¶Stimulo irritamento furoris:qa deus tāq̄ ſtimulus pectori uirginis inſidens incitabat. Fluctu:abundantia quia uſq̄ adeo furore r̄plebatur ut eū capere nō poſſet. ¶Com.hu.la.humani corpis cōpoſitio diſſoluitur. ¶Pulſus:impulſiones deorū: quæ pectora ſacerdotū cōcutiūt. ¶Fragiles aīas.i.fragilis corporis aīas:quæ uim tātā ſuſtinere nō poſſunt. ¶Sic ut ſupra diximus. ¶Lōgo tēpore:ideſt poſt lōgū ſilētium. Tripodes:erant tabulæ Apollinis quib9 ſuper impoſitū erat coriū phytonis:ad quos tripodas cū ueniſſet ſacerdos ſtati dei numine replebatur. Immotas:qa nemo ad ipſas peruenerat. Silētia:qa diu ſiluerāt. ¶Vaſtæ rupis.i.magni & profūdi illius antri. ¶Fati:ideſt fatorū quæ ita dicebāt. ¶Ad ultīa uſq̄ ad ultimū. ¶Antiſtes iuſſus:antiſtes tēpli phœbi iuſſus ab Appio ut aperiret antrū & phœbadem uirginē immitteret:ſed ātiſtes diu quæſiuit phœbadē:quæ per montē parnaſū circa caſtalium fontem uagabatur ſecura. nō dubitabat enī poſt diuturnū tempus fore aliquē qui reſponſa dei peteret. ¶Antiſtes templi cuſtos qui alio nomine æditiuus appellatur ab æde:ubi tēplum ſtare cōſueuerat. ¶Phoemonoē:uirginē phoebadē:nā quæ tūc temporis præerat ſacerdos templi ſic appellabatur phemonoe prima diuinatrix phythia fuit:ſic & uatēs ipſa uocata ē ut refert Strabo libro.ix. Vi bis quoq̄ uocabulū ab pytheſche ideſt interrogare:audire:diſcere inclinatū eſſe: priore producta ſyllaba:ut immortalis:& indefeſſa miniſtra foret. ¶Circum latices:circa fontem caſtalium in monte parnaſſo. Receſſus.i.circum ſecreta nemorum. ¶Cogit:inuitā ut accepto numine reſpōſa det. ¶Limine terrifico:phœbas quæ didicerat diſcrimine ſalutis ſuæ deum pectore accipere conata ē diſſuadere Appio ne uellet ab apolline reſponſa accipere q̄ uidelicet iam diu deſierant dare reſpōſa & cæteras rationes afferebat:cur iam deus in antro ſileret:ſed nihil ſuis rationibus apud Appium ualuit. Phœbas nomē græcum. Limine: in antro Apollinis. ¶Terrifico:terrorem incutienti. ¶Abſterrere:remouere ¶Caſſa:irrita & uana. ¶Improba:proterua ſpes: quia ſperas ſupra quam obtinere poſſis. ¶Veri:ut uerū ex oraculo cognoſcere poſſis. Parnaſſus:ideſt cyrrha totū pro pte. ¶Hiatu muto:nullā uocem reddēdo. ¶Præſſitque deum:ideſt clauſit ut nullam uocem emittere uelit. ¶Spiritus:obmutuit inquit oraculum: nam ex antro erupit:& alio migrauit. Verſum:conuerſum. Deuia: extrema mundi. ¶Seu barbarica cum lampade phiton:ſecunda ratio:ſeu inquit cum templum combuſtum eſt: & a Xerſe & Breno Rege Gallorum & cinere clauſere ſpiracula templi:unde uox illa erumpebat:ut poſtea exire nequiuerit.

Aera tabificum:non ullo ſæcula dono
Noſtra carēt maiora deū:quā delphica ſedes
Quod ſiluit.poſtquā reges timuere futura
Et ſuperos uetuere loqui:nec uoce negata
Cirrheæ mœrent uates:tēplique fruuntur
Iuſtitio:nā ſiqua deus ſub pectora uenit
Numinis aut pena eſt mors īmatura recepti.
Aut præciū:quippe ſtimulo:fluctuq̄ furoris
Compages humana labat:pulſuſque deorū
Concutiunt fragiles animas:ſic tēpore longo
Immotos tripodas:uaſtæque ſilentia rupis
Appius heſperii ſcrutator ad ultima fati
Sollicitat.iuſſus ſedes laxare uerendas
Antiſtes pauidāque deis immittere uatem:
Caſtalios circum latices nemorūq̄ receſſus
Phemonoen errore uagam:curiſq̄ uocantē
Corripuit cogitque fores irrumpere templi
Limine terrifico metuēs cōſiſtere phœbas:
Abſterrere ducem noſcendi ardore futura
Caſſa fraude parat:quid ſpes ait īproba ueri
Te romane trahit:muto parnaſus hiatu
Conticuit:preſſitque deum ſeu ſpiritus iſtas
Deſtituit fauces mundique indeuia uerſum
Duxit iter:ſeu barbarica cū lampade phiton
Arſit in immenſas cineres abiere cauernas

Tenuere uiã:ideſt ſpiracula illa unde uox phœbi emittebatur. ¶ Seu ſponte deorum:tertia ratio:ſeu ẽt ita dii uoluerunt ut poſt hac reſponſa nulla daret:quia ſufficit uobis o Ro.libros ſibyllinos habere:unde poſſitis fata ueſtra cognoſcere. ¶ Arcana: ſcilicet carmina. ¶ Longeuæ ſibyllæ:quia cũ Apollo captus eẽt amore ſibyllæ:& illa Apollini conſentire nollet ille ut eam præmio duceret dedit liberam optionem petẽdi quicquid uellet:illa manu grana comprenhendit arenæ:ideſt quãtum utraqꝫ manus cõprehẽdere poteſt & petiit ab Apolline ut ſibi daret uitam tot annorum quot grana arenæ manibus comprehendiſſet: ille conſenſit:quæ ad ultimam ſenectutem redacta cũ nec quidem oculos attollere poſſet:ſi quid uidere uolebat neceſſe erat ui tolleretur a manibus ancillaꝝ:& cũ iam uitæ ſuæ ipſam tederet:& ciues cõmiſeratione eius commoti:quia ſub hac conditiõe uitam longam ac diuturnam ſicuti petierat cõceſſerat Apollo:ſcilicet ut nunq̃ moriretur:donec patriam ſuam uideret:ciues epiſtolam fecere quam Creta ſuæ terræ ſigillarunt ſibylla accepta epiſtola illa terram ſuam uidit:uidelicet Cretam:& ſtatim mortua eſt. Seu pean:alia ratio ſeu ideo tacuit Apollo:cum mos eius fuerit nemini reſpõſa dare niſi piis:omnes autem nunc nocentes ſunt:& neminem inuenit cui reſpondere poſſit. Aeuo:ætate ueſtra Soluat:aperiat cum iam ad hanc fecem ætatis puenerít hoĩes:ut nemo niſi nocẽs inueniatur: ideo Apolinis oraculum tacuit. Virginei patuere doli: his rationibus uſa eſt ſacerdos quæ non uidebãtur contemnẽdæ: ſed tum in hoc ipſo ꝙ metuebat uirgo intellexit fraudẽ eſſe illius Appius. Doli: inſidiæ quibus Appium a petendo oraculo abſterrere parabat:uirgo manifeſte fuere:q̃obrem:quia metuebat ingredi templum. Negatis ui. nam ꝙ negabat reſponſa dari:ſignificabat metum. Tunc tota igitur quia non potuit deterrere Appium a propoſito: uirgo coacta eſt inſignia ſacerdotis accipere: ut in antrum ingrederetur ſecundum ſacerdotis ritum. Priores a fronte. Stringit comas:more mulierũ:quæ crines uitta cõprehenſos capiti ĩtorquẽt: & inuolũt. Phocaica infu. ideſt phœbea ubi colitur phœbus:nam ut refert Strabo ad occiduos uſqꝫ Phocidis montes locatus eſt Parnaſus muſis:& Apollini dedicatus. Hærentem: tardantem:quia ingredi nolebat ad periculum manifeſtum: ſciebat enim non inde ſe exituram non ſine magno uitæ ſuæ diſcrimine. Premens: urgens cauſa illa. Illa pauens: necdum a fraude & dolo deſtitit:nam cum paulo proceſſiſſet:ſimulauit ſe accepiſſe numen & uerba neſcio quæ incerta & ambigua dicere:quæ quaſi reſponſa uideri uolebat:ſed Appius etiam fraudem cognouit & minatus eſt grauiter:niſi ad tripodas Apollinis ueniret. Penetrale:quia niſi ad interiorem templi partem deſcendiſſet:non recipiebat numen quod penetrale facit ſacerdotem. Fatidicam:ideſt fata dicẽtem. Prima parte:in ipſo adytu. Simulans quaſi deus in ſe inſediſſet. Quiete:quia quietum erat pectus:ideo manifeſtum erat nondum afflatam eſſe. Confuſæ uocis:non enim prius fata & reſponſa dabat ſacerdos q̃ in inſaniam conuerteretur. Intactum:inſtigatum incitatum:quia murmur uocis cõcuſſum non erat:ideo teſtatur mentem ſuam nullo furore perculſam:quia bis intelligitur nullo in nullo furore fertur. Teſtata:oſtendens nullo murmure. Haud æque læſura:dico uerba ficta dicebat: quibus non magis læſura erat Appium q̃ fidem oraculi:unde cum uerba ipſa ſponte ſua loqueretur dicebat: dũ falſa diceret fidem oraculi offendebat:quia poſtea mendacium Appius & cæteri attribuiſſe Apollini. Canebat:dicebat. q̃:pro quantum. Fidem:ideſt promiſſa quia mendacium illud deo aſcriptum fuiſſet. Non rupta:quia uerba non emittebat interrupta:ſed ſemiplena. Nec uox: emiſſa exaudiri pene poterat:quia humana non diuina erat:nam cum diuina erat adeo reſonabat:ut uniuerſum templum cõpleret. Sufficiens ſpacium:nulloque horrore comarum:ideſt ſpecus ãtri:quia cum deum accepiſſet uirgo rigebant crines adeo ut erectione crinium eiicerentur ſerta laurea de capite: nunc uero ita non euenit:ideo intellexit:&c. Horrore:ideſt rigore quia comæ non rigebant ut excuterentur ſerta laurea. ¶ Immotaque culmina templi: quia cum tremere omnia uiſa repẽre:ut Virg. ait:tamẽ nihil hic mouebat.

Et phœbi tenuere uiam: ſeu ſponte deorum
Cyrra tacet:fatique ſat ẽ arcana futuri
Carmine longeuæ uobis commiſſa ſibyllæ
Seu pean ſolitus templis arcere nocentes
Ora quibus ſoluat noſtro non inuenit æuo
Virginei patuere doli:fecitque negatis
Numinibꝰ metus ipſe fidẽ:tũc torta priores
Stringit uitta comas:crineſqꝫ in terga ſolutos
Candida phocaica cõplectitur infula lauro
Hærentẽ dubiamqꝫ premens ĩ tẽpla ſacerdos
Impulit illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum:prima templorũ in pte reſiſtit
Atque deũ ſimulãs:ſub pectore ficta quieto
Verba refert nullo confuſæ murmure uocis
Inſtinctam ſacro mentem teſtata furore.
Haud æque læſura ducem cui falſa canebat
Q uã tripodas phœbiqꝫ fidẽ: nõ rupta tremẽ
Verba ſono:nec uox ãtri cõplere capacis ti
Sufficiens ſpaciũ.nulloque horrore comarũ
Excuſſæ laurus.immotaque culmina templi.

¶Securū.ſ.nulla trepidatione cōcuſſū ſicut antea cōſueuerat.i.quietū. Credere.i.cōmittere ſe phœbo. ¶Senſit tripodas:illa quidē ſimulabat ſe accepiſſe deū:ſed Appius ira plenus minari cæpit niſi adytū tēpli ingrederet & deſineret ipſa per ſe loqui daret pœnas:cū præſertim tātis de rebꝫ cōſuleret ita correpta uirgo tādē deſcendit ad tripodas:ergo ī furorē cōuerſa ē. ¶Ceſſare.i.a uerbis alienos eē & ocioſos:quia nō ab adyto & penetrali loco numē acceperat. ¶Furens indignabūdus. ¶Impia:cōtra deos:nā ſicut pietas & ī patriā & in deos & in parentes debet ita impietas:ē autē pietas hoc loco ſcientia colēdorū deorū:impietas e

Securūqꝫ nemus ueritā ſe credere phœbo
Prodiderat:ſēſit tripodas ceſſare furenſque
Appius:& nobis meritas dabis impia pœnas
Et ſuperis quos fingis ait:niſi mergeris antris
Deqꝫ orbis trepidis tanto conſulta tumultu
Deſinis ipſa loqui:tādem conterrita uirgo
Cōfugit ad tripodas:uaſtiſqꝫ adducta cauer/
Hæſit & īſueto cōcepit pectore numē. nis
Q uod nō exhauſtæ per tot iā ſæcula rupis
Spiritus ingeſſit uati:tandemque potitus
Pectore cyrrheo non unquā plenior artus
Phœbados irrupit pean:mētēqꝫ priorem
Expulit.atque hominē toto ſibi cedere iuſſit.
Pectore bacchatur demēs aliena per antrum
Colla ferens uittaſque dei phœbeaque ſerta
Erectis diſcuſſa comis per inania templi
Ancipiti ceruice rotat.ſpargitque uaganti
Obſtantes tripodas:magnoqꝫ exæſtuat igne.
Iratū te phœbe ferens:nec uerbere ſolo
V teris & ſtimulos flāmaſqꝫ in uiſcera mergis
Accipit & frenos nec tātū prodere uati
Q uantū ſcire licet:uenit ætas omnis ī unam
Cōgeriē:miſerūqꝫ præmūt tot ſæcula pectus.
Tanta patet rerū ſeries atque omne futurum
Nititur in lucē:uocemque petētia fata
Luctantur.nō prima dies nō ultima mundi
Nō modus oceani:nūerus nō deerat harenæ.
Talis in euboico uates cumana receſſu
Indignata ſuum multis ſeruire furorem
Gentibus ex tanta fatorū ſtrage ſuperba
Excerpſit romana manu:ſic plena laborat
Phœmonoe phœbo dum te cōſultor operti.
Caſtalia tellure dei uix inuenit appi

cōtrario. ¶Et ſupis quos fingis:qa nō recte colis deum:imo mētiris:iō ſupis dabis pœnas. ¶Mergeris: ingreſſa fueris antrū. ¶Ipſa.i.per te ipſā loqueris. ¶Inſueto:inſolito qđ nunq̄ antea acceperat:quia numen illud diu reſpōſa non dederat:plenius erat antrū numine:ideo maiore quātitate numinis pectus puellæ repletū eſt. ¶Nō exhauſtæ.i.plenæ. Ingeſſit inculcauit. ¶Tandēqꝫ potito: pectore puellæ totū ſibi uēdicauit:ut oēm humanitatē expelleret. ¶Pectore cyrrheo:uirgineo quæ cyrrhei antri cuſtos atqꝫ ſacerdos erat. ¶Irrupit:īgreſſus ē pean. Phœbados:ſacerdotis pectus. Plenior:maior ¶Mētē priorē:humanitatē cū pectore uirginis extruxit. ¶Demens:inſana more bacchantiū. ¶Aliena.i.dementia ſua remota. ¶Rotat:ipſa colla. Serta redimicula capitis quibꝫ ſacerdos religabat̃ ſignificat īſulam. ¶Phœbea:ſignificat laurū:quæ apollini ē conſecrata. ¶Per inania:uacuum & conuexitatem templi. ¶Spargitque:& illa cum uagaretur īſana ſæpe offēdebatur tripodibus:quos in medio templi euertebat. ¶Spargit euertit. Igne:ſcilicet furore & uehementia irarum. ¶Nec uerbere ſolo:nec ſolū inquit ſtimulas & irritas uirginem:ut futura prædicat:ſed reprimis atqꝫ refrenas ut multa taceat. Flāmas:aperiendi res occultas cupiditatem. ¶Prodere:nam omnia ſciebat ſed niſi qđ cōcederet phœbus dicere poterat. ¶Omnis ætas:præſens:præterita:& futura:ideſt omne ſæculum quod a conſtitutione mundi fuerat ſciebat. ¶Congeriem:cumulū ſcilicet mentis illius. ¶Tot ſæcula:ſcilicet:quot preterierāt. ¶Premunt: occupant. ¶Series:tantus ordo. Patet.ſ.mēti puellæ. ¶Nitit̃ in lu.in apertū:qa q̄ mēte cōceperat uolebāt ut cognoſcerent̃:ſed Apollo ꝓhibebat. Luctant̃.ſ.exire. Petētia:appetentia uocē puellæ ut declararent̃. Deerat.ſ.ſciētiæ illius. ¶Pria dies.i.ſciebat a pria conſtitutiōe mūdi uſqꝫ ad fine:quæ facta præterita & futura erāt. Nō modus.i.menſura:qa exprimere potuiſſet numerū arenaꝝ:ſi deus ꝑmiſiſſet. ¶Talis: nūc ꝑ ſimilitudinem oſtēdit q̄lis erat puella:talis inq̄t q̄lis Cumea ſibylla quæ oīa quæcūqꝫ fuerāt & erāt futura ꝺlegit unū impium Ro.qđ cæteris præſtabat:ubi futura prædiceret:nā libros ſibyllinos ſcripſit qbꝫ Ro.fata cōtinēt̃:ita hæc puella:licet oīa ſciret:tamē nō oīa dicere uoluit:nec potuit. ¶Eubo.re.i.in antro cumarū:q̄s Euboenſes ut referr Soli.cōdiderūt:& ibi ſacellū & antrū:& illud famoſū ſibyllæ nō qꝫ ī euboea ſit:ſed ī antro cumaꝝ. ¶Mul.gē.i.ēt infimis. ¶Strage: cumulo fatoꝝ. Supba:generoſa. Sic eodē mō laborat:ſicut illa laborat:tūc diligēter exq̄rit mente ſua:ut ea oīa excipiat quæ ad te ꝑtineant o Appi. ¶Opti:neqꝫ.n.licebat alia aperire:ſed ea tantū de quibꝫ cōſulret̃: Cōſultor dr̃ q cōſulit & reſpōſū petit. Vir.Incōſulti abeūt. ¶Caſt.tel.i.ī cyrra:iuxta quā ē caſtalius muſis ſacer. ¶Vix inue.qa īter reꝝ oīum ſciētiā lātebat:quod ſcire uolebat Appius:iō cum difficultate inueniebat.

Cōſultor.

Inter fata diu quærens tã magna latentem
Spumea tunc primum rabies ueſana per ora
Effluit & gemitus:& anhelo clara meatu
Murmura tũc mœſtus uaſtis ululatus i ãtris
Extremæq; ſonãt domita iam uirgine uoces
Effugis in gẽtes tanti diſcriminis expers
Bellorũ romane minas:ſoluſq; quietem
Euboici uaſta lateris conualle tenebris.
Cætera ſuppreſſit:fauceſq; obſtruxit apollo.
Cuſtodes tripodes fatorũ arcanaque mũdi
Tuque potens ueri pean nullũque futuri.
A ſuperis celate diem:ſuprema ruentis
Imperii:ceſoſque duces:& funera regum
Et tot in heſperio collapſas ſanguine gentes
Cur aperire times? an nundũ numina tãtum
Decreuere nephas? et adhuc dubitãtibꝰ aſtris
Pompeii damnare caput tot fata tenentur?
Vindicis an gladii facinus pœnaſq; furoris
Regnaq; adultores iterũ redeuntia brutos
Vt peragat fortuna taces:tũc pectore uatis
Impactæ ceſſere fores:expulſaque templis.
Proſiluit:præſtat rabies:nec cũcta locuta eſt
Q uẽ non emiſit ſupereſt:deus ille feroces
Torquet adhuc oculos:totoq; uagantia cælo
Lumina.nũc uultu pauido nũc torua minaci
Stat nunq̃ facies.rubor igneus inficit ora
Liuenteſque genas:nec qui ſolet eſſe timenti
Terribilis:ſed pallor ineſt:nec feſſa quieſcunt
Corda:ſed ut tũidus boreæ poſt flamia põtus
Rauca gemit:ſic multa leuat ſuſpiria uatem.
Nunq̃ a luce ſacra quã uidit fata refertur

Inter fata:ĩter;tacita deorũ fata. Diu quærens:& cũ tandẽ inueniſſet qđ ſcire cupiebat Appius: q̃ſi renouatus eſſet furor maiorẽ q̃ſi rabiẽ præ ſe ferens ſpumas ex ore uomebat. Rabies ueſana:rabies inſaniã oſtẽdens. Effluit.ſ.e pectore. Anhelo meatu.quia nimio ſpũ trahebat. Domita.i.iã ſubacta impio Apollinis. Effugis ĩgẽtes:phœmonoes poſtq̃ diu quæſiuit fata rerũ oium quæ mẽte cõceperat:& ex his tãdẽ elegit:ꝙ ad Appiũ pertinebat:ita uaticinata ẽ:hoc aũt factũ ẽ ꝙ Appio reſpõdeat phœmonoe. Effugis ut inqt o Romane euadis. Soluſq; quietẽ:hẽbis in uallẽ euboici ſinus maris cõſtitutus. In uaſta cõualle nã ibi ſepultus ẽ: & ita bellũ ciuile morte preuẽtus effugit. Cætera ſuppſſit:q̃ nõ ptinebãt ad appiũ. Cuſtodes:nũc ad Appiũ apoſtrophat:& eũ.q̃ſi.iterrogat:cur nõ oia dicat quæ populo Ro.imminebãt pericula:nõ.n.oẽs clades exprimebat ut po.ro ꝓuidere poſſet:deĩde cãs dicit:cur ea uoluerit eẽ occulta Apollo. Tripodes.i. Apollo cuius tripodes in tẽplo delphico poſiti ſunt. Fatorũ arcana:idẽ eſt nã fata ſunt ſecreta totius mũdi. Futuri.i.q cognoſcis futura tãq̃ præſentia. Supremã:finẽ ultimũ. Duces:qui tot occiſi fuerũt. Regũ:q ſimul cũ Ro. cecidere. An nondũ:reſpõdet tacitæ qõi an fortaſſe ideo taces:qa nõdũ dii ſtatuere quid futurũ ſit:& nõdũ ſatis planũ ſit moriturũ eſſe Põpeiũ. Decreuere:diffiniuere. Dubitantibꝰ aſtris:ſecũdum opinionẽ eoꝝ:qui dicũt oia fieri infuſiõe ſtellaꝝ. Tot fata.i.tot uentura. Impii: po.ro.ſilent. Vindicis: alia rõ ẽ ne ſi oia dixeris ꝓhibeat Btutus ulciſci patriam a Cæſare oppreſſa:nã ſi hoc preſciuerit Cæſar ꝓhibebit ne ſibi inſtruãtur inſidiæ:iõ &c. Facinus .ſ.præclarũ hoc loco:nã laudat hoc factũ Bruti q patriã a tyrãnide liberauit. Vindicis:bruti ultoris patriæ. Furore:Cæſaris quia furore potius q̃ rõe ductus libertatem occupauit. Ad ultores bru.i.ad cõſulatum:ſicut prius ille Brutus pulſis regibus ad cõſulatũ redegit impiũ:ita nũc quoq; futurũ ẽ ut occiſo cæſare iterũ cõſulatus in urbe imperiũ teneat. Tũc pectore:nũc ꝓſequit dicere qũo ſe habuerit ſacerdos poſtq̃ reſponſa dedit Appio. Ceſſere fores: quia eas furibunda impulit. Impactæ:impulſæ. Expulſa:eiecta impetu numinis. Perſtat rabies:adhuc furor ĩ inſania ꝑmãſit in pectore. Quẽ nõ emiſit.i. expreſſit loquẽdo.ſ. fata quæ a phœmonoe retinebant in pectore luctabãtur exire:iõ furoris adhuc reliquiæ permanebant. Vagãtia:errantia. Lumina:qa ſuſpiciebãt huc & illuc ferẽs uultũ. Stat nunq̃ facies:quia mõ læta mõ triſtis uidebãt. Rubor igneus:quia modo quaſi irata rubeſcebat facies

Pallor:furoris non qui ſolet eſſe:ſed terrorẽ ſignificabat. Nec feſſa quieſcũt:qa uix feſſa erãt:iõ quieſcebant uel phyſionomice:q̃uis feſſa:tamẽ nõ quieſcebãt. Sed ut timidus:dicit emiſiſſe ſuſpiria e pectore ſacerdotẽ:q̃ ſolet emittere murmure ſuo boreas:tũc cũ flare deſit:& q̃uis flare boreas deſinat tamẽ adhuc murmur quoddã facit pari rõe phœmonoe:q̃q̃ ſẽſim dimiſiſſet furorẽ:tamẽ aliqd furoris cogebat eã ſuſpiria emittere:& effũdendo ſuſpiria quodãmõ pectora leuari uidebãt. Pontus ge.qa poſtq̃ mare boreas turbauerit:& uiolẽtus ille ſpũs diſcedet ĩcipiat:tamẽ adhuc mare priorẽ ꝑturbationẽ ſẽtit:& murmur emittit. Flamĩa.ſpũm. Rauca:ꝓ rauce. Suſpi.le.ſic ſolet fieri ꝙ ſi crebra ſuſpiria mittimus:leuari quodãmõ uidet grauitas cordis. Dũq; a luce:dũ ab illa cognitione diuina & dum a templo exiret dicit diuinam quidem mentem relinquere:humanam autem recipere: inter hæc duo extrema tenebræ oculis obortæ ſunt: & exanguis cecidit:Lucem uero appellauit:eo ꝙ in ea uiderat omnia atque cognouerat.

Ad uulgare iubar.i.ad coẽm ſenſum & humanã mẽtẽ:nã humana mens ẽ lux cõmunis & intellectus: ille uero diuinus erat. Mediæ tenebræ:inter diſceſſũ diuinæ mẽtis:& redditũ humanæ. Immiſit ſtygiã:apollo.ſ.in obliuionẽ rerũ oĩum ſimilẽ ſtygiæ paludi:nã ſtyx appellatur palus inferni:de qua cũ biberint aĩæ maloꝝ oĩum obliuiſcuntur:quæ perpeſſæ ſunt apud inferos.Strabo libro octauo dicit in argiua ora apud pheneũ cãpum ſtare ſtygis aquas:ſic eni uocatur lætalis aquæ ſtillicidiũ quã ſacrã hoĩum facit opinio. Raperet:auferret. Futura:quæ in pectore illius conſtiterant. Refecta.i.quæ uix refici potuit a tãto furore. Nec te:nũc reddit ad Appiũ:dicẽs quõ Appius fefellit oraculum Apollinis:ſicut ipe credebat:quia dixerat ipſũ ſolũ effugere minas bellorum ciuiliũ:& ſoli licere in euboico littore in pace conſiſtere. Vicinia.i.uicinitas mortis. Sortibꝫ:oraculis: Subſidere.i.tibi ſubiicere. Incerto iure:incerta ptãte:uidelicet uter mundi teneret imperiũ:an Cæſar:an Pompeius. Rapte:ſublate. Chalcidos euboicæ:Chalcis euboicæ metropolis pdicat̃:& pcul dubio dignitatis pricipatũ reportat euboicæ dicit̃: quia ut inquit Strabo libro.x.Chalcis eiuſdẽ appellationis in etolia quoqꝫ dicitur. Heu.d.quia ea tibi perſuades:quæ uix deus cuiquã preſtare põt: ut in toto orbe terraꝝ perturbato nihil pturbationis ex te ſentiatur. Excepta morte:ideſt non intelligis deũ minari tibi mortẽ:cũ dicat te quieſcere poſſe. Secreta tenebis:o demens inquit Appi tu credis te ſolum immunẽ fore belli ciuilis:ſed te multũ fallit opinio nã mors erit quæ te premet:& hãc tibi quietẽ dixit apollo: nã ĩ euboea ſepultus iacebis: & hic Lucanus dſcribit ubi ſepulchrũ habuerit Appius:qui ppetuo nomẽ illius mare tenet uſqꝫ ad tempora nr̃a. Secreta.i.ſepata loca.i.ſeceſſum illum. Memorãdo:quia memoriam illius maris ſepulchrum tenebit. Cariſtos:ciuitas ẽ: Cariſtos ut refert Strabo libro.x.ſub montẽ Salomin in Atticam proſpectãtem cõſiſtit:ad Caryſtũ lapis naſcit̃: quẽ pectunt:nent:texũt:ide mãtilia cõficiuntur ægregie cõtexta:ea ubi ſordeſcũt in flammã proiecta:non ſecus mundantur:q̃ ſi maculas elueris.Solinus cap.xvii.dicit ꝙ ibi fiunt carbaſa quæ ĩter ignes ualent: & ꝙ chalcis eadẽ hita ẽ apud priſcos:Vt Chalydeus autor ẽ:ære ibi primũ reperto. Anguſtat fauces:nã collis imminet mari:& in eo colle poſita ẽ Cariſtos ciuitas quã ideo ſaxoſã appellauit. Rhamnis ciuitas Atticæ eſt:de qua Rhamnuſia fortuna ẽ appellata eo ꝙ præcipue in hac ciuitate colitur dea fortuna.Rhamnis ut inquit Strabo libro.ix.Nemeſeos tẽplũ hẽt & ſtatuã quod Diodori opus pleriqꝫ dicũt:aliqui uero agoracriti parii:quæ ex magnitudine & pulchritudine pfecta:magis ac magis & cũ phidiæ opibus æmulatione contendit. Tumidis infeſta:irata ſuperbis:nam ut plurimum qui in ſummo dignitatis gradu conſtituti fuerint ſæpe ruunt præcipites. Portus arctatur:ſcilicet inter ſaxa montis: ſuper quo impoſita eſt aulis. Aulis autore Strabone libro nono lapidoſa ſane ora & Tanagræcorũ uicus eſt:portus ſane eſt quinquagita capiens naues:quo circa græcorũ claſſẽ magno in portu cõſcendiſſe ſimile ueri eſt:prope conſiſtit chalcidis euripus. Rapido:unũ ſequit̃ ex altero:ubi mare anguſtum eſt ibi ſolet eſſe maior æſtus maris. Euripuſque:quia locus ille ſic appellatur ab eu bene rupi impetus:quia ibi impetus maris maior ẽ q̃ uſquam ideo per excellentiã appellatur Euripus: qui ægri maris ſinus ẽ: inter euboeam inſulam & Boetiam:ſiue phocidem in longum arctumque productus & ſepties inter diem & noctem reciprocas agit undas ideo infidus dicitur eſſe carinis. de huius Euripi natura legitur: ꝙ quidam philoſophus eiuſdem nominis .ſ.Euripus cũ eam diu multumque cõſiderans inuenire nõ poſſet:quia reciprocas ageret uices:poſtq̃ ſcire non potuit naturã fluminis ſe præcipitẽ dedit in medios fluctus:dicens epidois euripos:quandoquidem euripus euripum nõ habet:euripus euripum habeat.i.quia Euripus philoſophus non poteſt ĩtelligere euripum fluuium.ergo euripus fluuius euripum phũm habeat. Chalcidicas: ideſt illius loci quo ad aulidem iniquã. Claſſibꝫ.ſ.græcorum:nã cum in aulidem græci uenirent:& mare perturbatum eẽt: ibi aliquãdiu retẽti eẽnt:nec prius mare pacatũ fuit q̃ de ſãguine regio placaret̃ diana:cuius ſerpẽtẽ Agamẽnon occiderat:quis fabulæ dicãt:quũ ephigeniã imolaturus eẽt pater: diana cõmiſeratiõe cõmota ſtatĩ ceruã ſubiecit. Ad uſque:uſque ad:tantus ẽ impetus Euripi ſinus maris ut uſque ad aulidem naues impellat.

Ad uulgare iubar mediæ uenere tenebræ
Immiſit ſtygiam pean in uiſcera lethen
Q uæ raperet ſecreta deum:tũc pectore uerũ
Fugit & ad phœbi tripodas rediere futura
Vixque refecta cadit:nec te uicinia læti
Territat ambiguis fruſtratũ ſortibus appi
Iure ſed incerto mundi ſub ſydere regnum
Calcidos euboicæ uana ſpe rapte parabas
Heu demens nullũ belli ſentire fragorem
Tot mundi caruiſſe malis præſtare deorum
Excepta quis morte poteſt:ſecreta tenebis.
Littoris euboici memorando cõdite buſto
Q ua maris anguſtat fauces ſaxoſa cariſtos:
Et tumidis infeſta colit quã numia rhamnis
Arctatus trepido feruet qua gurgite pontus
Euripuſqꝫ trahit curſũ mutantibus undis
Chalcidicas pupes ad iniquam claſſibꝫ aulim
Interea domitis cæſar remeabat hiberis

Victrices aquilas alium laturus in orbem
Cum prope fatorum tãtos ꝑ proſpera curſus
Auertere dei nullo nam marte ſubactus
Intra caſtrorum timuit tentoria ductor:
Perdere ſucceſſus ſcelerum: cum pene fideles
Per tot bella manus ſaciatæ ſanguine tandem
Deſtituere ducem: ſeu mœſto claſſica paulũ
Intermiſſa ſono clauſuſq; & frigidus enſis
Compulerat belli furias ſeu præmia miles
Dum maiora petit. dãnat cauſamq; ducemq;
Et ſcelere imbutos etiam nunc uendicat enſes
Haud magis exptus diſcrimine cæſar ĩ ullo
Q uã nõ e ſtabili tremulo: ſed culmĩe cũcta
Deſpiceret: ſtaretque ſup titubantia fultus
Tot raptis truncus manibꝰ gladioq; relictus
Pene ſuo: qui tot gentes in bella trahebat.
Scit non eſſe ducis ſtrictos ſed militis enſes
Nõ pauidũ iã murmur erat: nec pectorẽ tecto
Ira latens: namq; dubias cõſtrĩgere mentes
Cauſa ſolet: dũ quiſq; pauet qbꝰ ipſe timori ẽ

Claſſibꝰ.ſ.agamẽnonis ibi tẽpeſtate maris diu retẽtis. Interea Cæſar: dũ hæc gerũt Cæſar ſubactis Pe/treio & Afranio in hiſpaniã cũ exercitu uictore redibat ut Põpeium ſequeret: Sed hic forutna quæ ſem/per cæſari ſecũda fuerat neſcio quid dubitaſſe uidet: an ſequeretur cæſatis uoluntatẽ: nã milites diſẽſio/nẽ fecere: ita ut iã plane ꝑ oẽm exercitũ dicerẽt ſe poſt hac Cæſarẽ ſequi nolle: poſtq̃ nullũ ex tot laboribꝰ atq; periculis præmiũ cõſequerent: & q̃q̃ ſeditio illa ferme illuc puenerit: ut cæſarẽ deſererẽt: tamẽ Cæſar ſicuti ſemp in rebꝰ difficilimis maior apparebat: ita hoc tpe oppreſſit hãc ſeditionẽ militũ ut multo q̃ ãtea obſequẽtiores facti ſint. Nonã ſiquidẽ tumultuan/tẽ legionẽ apud placẽtiã: q̃q̃ adhuc ĩ armis Põpeius eẽt: ut refert Suetonius: tutã cũ ignominia miſſã fe/cit: ægreq; poſt multas & ſuplices ꝑces: nec nõ exa/cta de ſõtibꝰ pœna reſtituit minatus fuerat auctore Apiano decimũ quẽq; morte mulctare: ſed gemitu ab uniuerſa legiõe edito: & ꝑtoribꝰ genibꝰ affuſis q neruã depoſcebũt: cæſar poſt modicũ uix tãdẽ ab ira liberatus hoc ſolũ cõceſſiſſe uiſus: ut cẽtũ dũta/xat &.xx. ſeditionis pricipes ab oĩbus eligeret duo/deciq; ex his a cæteris ſelectos ſuplicio afficeret. De cimanos aũt romæ autore Suetonio cũ ingentibꝰ minis ſũmoq; ẽt urbis piculo miſſionẽ & præmia flagitãtes ardent tũc Aphricã bello neque adire cõ/ctatus ẽ: q̃q̃ deterentibꝰ amicis & una uoce q̃ Quiri tes eos pro militibꝰ appellauit flexit ita: ut ei mili/tes eẽ confeſtĩ reſponderit. Hiberis: Petreio q cũ impio hiſpaniã tenebãt. Remeabat: redibat. La/turus uictrices aqlas.i. exercitũ uictorẽ ducturus. In aliũ orbẽ.ſ.ĩ Europã cõtra Põpeiũ: nã hoc aĩo r̃di bat: ut in græciã ſequeret Põpeiũ. Per ꝓſpera: qa fortuna oĩa ex uoto & uoluntate Cæſaris regebat. Tãtos cur. ſeditiõe.ſ. orta in exercitu quã deſcri/bit. Nullo iã marte ſe. cũ ſemp aduerſus hoſtes cæ ſar uictor extitiſſet in ſuis caſtris uĩci timuit.ſ. ne ſe/ditiõe militũ deſertus uinceret. Perdere ſucceſſus amittere fœlicitates. Scelere: ꝙ cõtra patriã arma ſumpſiſſet. Cum pene interpetrat ipſe id autẽ fuit: cũ haud ꝓcul abfuit: quin milites cæſarẽ deſererẽt q̃uis per tot bella ſemp fideliſſimi fuerit. Pene: ꝓpe modũ. Fideles: p tot bella quæ ĩ gallia: britãnia: ger mania nouiſſime geſſerãt. Satiati ſan. qa faſtidire cepant tãtum ſãguinis & cruoris. Seu mœſto: rationẽs nõ nullas affert q̃obrẽ aĩ fortaſſe militũ mutati fuerit: q̃ de cã orta fuerit ſeditio in milites & cæſarẽ incer/tum ẽ: qa fortaſſe potuit cõtingere: quia nõ inrermiſerãt bella.ſ. ꝙ incruẽto marte Petreiũ & Afraniũ ui/cerant: & quia nõ redibant in in Italiã: & quia deſueti erãt a pugna: ideo hebetiores facti incipiebãt nunc bonũ pacis cognoſcere. Seu premia: alia cã ẽ: ſeu ꝙ laboribꝰ ſuis haud digna premia cõſequebant. Mœ/ſto ſono: minus ẽ: qa ſonus claſſicorũ nõ eſt mœſtus uel ꝓ claſſica mœſti ſoni paulo ante intermiſſa: & nõ nihil intermorata. Clauſuſq; & fri. en. quia clauſus erat: iõ tepidus.i. ſuo ſpũ tepefactus. Expulerat.ſ. e mẽte militũ furias inſaniã belli. Premia nõdũ cõſecutus. Dãnat cãm: q̃ſi inhoneſtã. Ducẽq;: q̃ſi ingratũ Scelere imbu. qa ẽt poſtq̃ ſcelus cõmiſerat a ſcelere enſes liberare nolebant: qđ ẽ nimis tardũ. Haud ma/gis exptus.ſ. cæſar: & ſi oĩa ex uoto cedebant: tamẽ non intellexit ſtatũ ſuũ eſſe tã debilẽ ſicuti nunc: cũ pe/ne deſtitutus ab oĩ exercitu ipſe ſolus ſtaret. Deſpiceret: tãq̃ deorſũ aſpiceret trãſlatio ab eo q̃ in ſũmo gra du cõſtitutus ipſe ſupſtes alios inferiores deſpicit. Culmine: ex altitudĩe gradus incerti. Trũcus: nã cæſa rẽ q̃ſi corpus appellauit exercitus & milites corpis manus. Titubãtia: inſtabilia. Raptis manibꝰ: amiſ/ſis militibꝰ ſuis. Gladio ſuo: deficiẽtibus armis militũ. Strictos: nudatos. Nõ pauidũ: iã inqt nõ clam murmurabãt in ſuũ ducẽ milites: ſed palã uerba cõtumelioſa iactabãt: ut appareret eos a duce ſuo penitus alienos eẽ. Tecto: ſimulato. Nec quæ: dicit unã uel potiſſimã cãm eẽ cur populi metuãt tyrãnũ: nec ſe ab illius iniuria ulciſcuntur.ſ. ꝙ unuſquiſq; credit ſibi ſoli iniuſte impare: nõ cæteris: nã ſi crederet ita ab uni/uerſis odio haberi: ſicut a ſe nõ dubitaret apte inuadere tyrãnũ: ſed hæc cã non erat in ipſis: nã milites Cæ ſaris cõſcii erãt ſibi inuicẽ ꝙ oẽs odio Cæſarẽ hẽrent ꝙ.ſ. ſibi ĩgratus fuerat poſtq̃ tot labores & picula per peſſi fuere & ſanguinẽ ſuũ pro gloria & laude cæſa effuderũt. Dũ qſq; pauet: tyrãnus uult timeri: & tamen timet populũ ſuũ ut in officiis Ci. ait; Qui timeri uult timet eos a qbꝰ uult timeri. Iniuſta grauari: ſinec/

doche eſt ut grauatus mẽtẽ.i.ꝓpter mẽtẽ.i.exiſtimat ſibi ſoli iniuſte impare potẽtẽ. Abſoluerat liberaue rat:quia oẽs ſciebãt ſibi inuiſũ eẽ cæſarẽ. Quicqd mul.pec.nã ſi unus uel decẽ auderẽt aliquid cõtra tyrãnũ ulciſci tamẽ nõ poſſent: at ſi uniuerſa ciuitas conſentit ulciſci audet iniuriã. Effudere:euomere iras q̃s ſimul in pectore tenebant. Liceat diſcedere Cæſ.ẽ diſſuaſio ne cæſari militẽt:nã ſub eo militia dura ẽ & laborioſa argumẽtũ ẽ a difficili. Liceat:apoſtrophat ad Cæ.& ẽ cõſtitutio cõiecturalis:licet diſcedere non licet quæſtio ẽ. Diſceditis uos a militia:diſcedimus ſed iuſte:nã ingratus es:attamẽ non licet uobis iuratis ab impatore ueſtro diſcedere concedendũ ẽ: ſed refellit oĩa:primo qa magna ꝑicula & labores perpeſſi ſunt:& patiunť:tamẽ nullũ premiũ accepere: Rurſus arguit a neceſſario qa ẽt diutius ſub eo militare uoluerint nõ poſſent:cũ ad decrepitã ætatẽ peruenerint:rurſus ab utili.ſ.qa uictoriæ premia ſolus poſſidet. A rabie:a furore diſcedere. Quæris a difficili arguit quia laborioſa ẽ militia:licet diſcedeř nã quæris ferrũ iugulis nr̃is:qui terra mariꝗ; occidimur. Viles.ſ.tibi. Partẽ duris hi.bellis.ſ.fame cũ diluuiũ illud hiſpaniã oẽm iundauit:adeo ut extrema inopia laborarẽt multi perierũt:nã armis pene nullus cõſumptus ẽ. Iacet apud Maſſiliã in Italia. Totoꝗ; exercitus orbe:nos quidẽ occidimur: tu uero uictor appellaris. Fudiſſe cruorẽ: totꝗ labores ſunt tot pericula:ut ubiꝗ; ſanguinẽ noſtrũ ꝓ uictoria tua effuderimus:& ſine p̃mio aliquo. Terris arctois.ſ.in gallia:germania:& Britãnia:quæ ſũt in ſeptẽtrione. Rhodano rhenoꝗ; ſub.i.ſubactis populis:qui iuxta rhenum & rhodanum hĩtant Rhodanus galliæ:rhenus germaĩæ fluuius eſt. Tot mihi: qa belloꝝ quæ per tot annos ſuſtinuimus in diuerſo orbe terraꝝ:nihil niſi ciuile bellũ ſupereſt. Cæpimus expulſo:cũ inquit urbẽ romã ingreſſi ſumus nec diuina nec humana licuit nobis diripere quãdo nil prædæ cõſecuti ſumus:& oĩa ĩ ptãte tua fuerĩt o Cæſar:quid inde utilitatis cõſecuti fuimus in urbe quæ ẽ opulentiſſima? quid ex aliis ſupereſt qđ ſperare poſſimus? Quos hoĩum:uel deoꝝ uel tẽploꝝ nobis diripere licuit ĩ illã. Imus in omne nefas:ergo ſcelus noſtrũ ẽ utilitas uero tua:nã oĩa ſcelera cõmittimus ꝓpter diuitias:ſed tamẽ nos pauperes ſumus tãq̃ pii & innocẽtes. Finis quis armis erat:quãdo nec capta Roma tibi ſufficere potuit. Iã reſpice canos:ẽt ſi nihil aliud cogit nos ab armis diſcedere:ſaltẽ hoc:iã eni ſenectus & mors ipſa ĩminet nobis:inde inquit mẽbra noſtra exhauſta ſanguine & corpora noſtra ſenectute effœta. Inanes:ĩbecilles ꝓpter ſenectutẽ. Vſus abit uitæ:ille eni ex uita abit:cuius uita nullius fructus ẽ. En ĩproba.ſ. petitio ut non in caſtris:ſed domi nr̃æ moriamur. Ceſpite ut nõ nuda terra moriamur. Non duro li.i.mori liceat nobis ĩ cubiculis noſtris:ne dũ apđ uxores & liberos:ut ſaltẽ ſint q morĩetibꝫ nobis oculos claudãt. Nõ aĩa galeã.i.liceat nobis non armatis interire ſecũdũ eos loquitur qui dicũt aĩam eſſe aerẽ:cũ aĩa corpore exiret nõ pereat. Aĩa:ſpũ & ſpũs exire nõ poſſit niſi ꝑ galeã. Dextrã:uel filiorũ uel uxoris uel parẽtũ:quia ſic mos erat ut propinquiores morĩetibus oculos clauderent. Cõiugis illabi lachrymis:infudere. Rogũ:quia ĩ caſtris rogus cõis extruiť:& multorũ cadauera uno rogo ſupimpoſita crematur:liceat ergo ſingulis nr̃is rogũ hr̃e. Sit p̃ter gla.ſit aliqua mors p̃ter quã q̃ ẽ illata ferro. Quid uelut:rurſus ab inutili diſſuadet:dicit eni nunc qđ neſcimus quæ utilitas ſit ĩ bello cĩli.q.d.nos ualde amẽtes eſſemus niſi ĩtelligerẽus eoꝝ q bella cĩlia gerũt ſoli labores eẽ præmia uero unius tãtũmõ ducis. Spe:falſa. Portẽta bene appellauit portẽta.ſ.cædes ꝓmiſcuas ut parẽtũ

Seque putat ſolũ regnorũ iniuſta grauari
Haut r̃tinẽt qppe ipſa metus exoluerat audax
Turba ſuos, qcq̃d multis peccatur iultum eſt
Effudere minas:liceat diſcedere cæſar
A rabie ſcelerum:quæris terraque marique
His ferrum iugulis,animaſque effũdere uiles
Quolibet hoſte paras:ptem tibi gallia noſtri
Eripuit,partem duris hiſpania bellis.
Pars iacet heſperia:totoque exercitus orbe
Te uincente perit:terris fudiſſe cruorem
Quid iuuat arctois? rhodão rẽoꝗ; ſubactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dediſti
Cæpimus expulſo patriæ cum tecta ſenatu.
Quos hoĩum uel quos licuit ſpoliare deoꝝ?
Imus in omne nefas:manibus ferroꝗ; nocẽtes
Pauperrate pii,finis quis quæritur armis?
Quid ſatis ẽ ſi roma parum? iã reſpice canos,
Inualidaſque manus:& inanes cerne lacertos,
Vſus abit uitæ bellis cõſumpſimus æuum
Ad mortem dimitte ſenes:en improba uota
Non duro liceat morientia ceſpite membra
Ponere non anima galeam fugiente ferire:
Atque oculos morti clauſurã quæreř dextrã
Coniugis illabi lachrymis unique paratum
Scire rogum:liceat morbis finire ſenectam
Sit præter gladios aliquod ſub cæſare fatum
Quid uelit ignaros ad quæ portẽta paremur
Spe trahis? uſꝗ; adeo ſoli in ciuilibus armis:
Neſcimus cuius ſceleris ſit maxima merces:
Nil actum eſt bellis ſi nondum compit iſtas

Rhodanus
Rhenus flumina

ſiliorũ fratrum inter ſe. Nil actum. Cæſar intelligit poſſe nos illius iniuriam uindicare. Nec fas: arguit a facili: fecile ẽ a militia diſcedere: qui ſi alios populos uindicauimus: facile poterimus nos quoq ab iniuria Cæſaris uindicare. Nec uicula uetant. ut uidicemus nos ab eo: uidelicet diſcedamus: nec diuino: nec humano iure ꝓlabemur. Nec fas: nec. ſ. ut uindicemus nos a cæſare & ideo deſeramus: quia piũ eſt deſerere eum qui contra patriã arma ſumpſit a lege ius ẽ ut priuatus ceteris æqualibus nil plus iuris habeat qui priuatus eſt q̃ nos ipſi. Rheni mõ cæſar: quoad militauimus ſub cæſare in gallia ille noſter dux fuit nã prouincia gallia Cæſari ſenatus populiq ro. decreto demandata erat: ut uero poſtq̃ in Italiã uenit: & urbẽ ingreſſus ẽ cepit eſſe priuatus: ergo cũ nullũ ius habeat magiſtratus nihil illi obligati ſumus. Socius: quia ita priuatus ẽ ſicuti nos. Facinus: ſicuti nos arma cõtra patriã ſumpſimus: ita & cæſar: ergo cõe facinus ẽ bonũ ẽt æquale eſſe debet. Adde quod ingratus. Arguit a parte iuris: quæ ẽ gratia ut bene mœrentibꝫ gr̃a reddatur: ſed argumẽtũ intendit: non ſolũ cæſar nullã nobis gratiam: ſed nec gratias quidẽ agit: quicquid enĩ gerimus nõ nobis: ſed fortunæ attribuit. Iudice. ſ. Cæſare ingrato. Nos fatũ: intelliget tũc deniq Cæſar nos illã eẽ fortunã cum attribuit oĩa cũ ab eo diſceſſerimus. Obſequium. i. licet deos tibi ſecũdos ſperes fore: tamẽ cũ diſceſſerimus: intelliges nõ ita eſſe: nã neceſſario cũ aduerſariis tuis pacẽ iungere coegeras. Infeſto: irato. Depoſcere ducẽ: paratus ẽt mortẽ inferre duci: ſi forte eos inuitos retinere uoluiſſet. Sic erat: eos poeta præcatur hoc loco ut agant: ſicuti cepunt nã ſi alio mõ bellũ ciuile diminui nõ põt: ſaltem diſcordia militũ hoc fiat. Pietas: quæ debetur charitati. Fides: quæ patriæ debetur. Quẽ non ille. d. cũ ita diſſenſio tãta orta eſt in caſtris cæſaris nullus dux tãti animi fuiſſet p̃ter Cæſarẽ: qn timuiſſet hãc militũ ꝑturbationẽ: ſed ĩ arduis atq dificillimis rebus ſemꝑ fortior efficiebaẽ. Quis ducẽ: quãtunlibet magnũ. Tumultus: ꝑturbatio. Fata ſed in præceps: ſed cæſar q arduã oĩa & periculoſa magno aĩo aggrediebatur: uenit ĩ cõſpectum militũ ſi forte aliquid cõtra ſe facere uoluiſſent: & minabundo uultu cepit eos & qui huius ſeditionis auctores fuerant: ſecuri percuti iuſſit: quo facto perterriti cæteri multo plus q̃ antea obſequẽtiores illi facti ſunt: Alii quoque ueniam petiere ſi quid contra eum minus clementer dixiſſet: Conſtituerat Cæſar: ut refert Apianus: decimũ quẽque morte mulctare: quẽadmodũ ſuperius diximus: ſed gemitu ab uniuerſa legione edito: & prætoribus genibꝫ qui ueniã depoſcebãt poſt modicum uix tandẽ ab ira liberatus: hoc ſolũ conceſſiſſe uiſus ut centum dũtaxat & uigĩti ſeditiõis principes ab omnibus eligeret quos ſupplicio afficeret. Fata dimittere: ideſt augere occaſionem fatorum: qa nõ expectabat fata Cæſar ut ſibi ſecũda eſſent: ſed ea preueniebat. Per ſũma ꝑicula: ſe exponẽs quãto magis fortuna ſecunda erat. Deſæuiat ira: ideſt non expectauit donec ira multum deferueſcit: ſed dum inċenſi ſunt. Tẽtare furores: ſcilicet uidere nunquid imperio ſuo cedant an non. Non illis urbes. Hic Lucanus ſicuti in multis locis inuehitur in Cæſarem: dicit autem illũ nihilo magis timuiſſe milites q̃ ne deſereretur ab eis: quos ſciebat iam diu bellis ac facinoribus aſſuetos eſſe: & nihil eſſe quod non facile eis cõcederet: dummodo eos retineret. Non illis: modo cupiditatem eorum Cæſar expleret: niſi militibꝫ negaſſet. Vrbes: ſcilicet ſpoliandas: quicquid ſceleris: quicquid prædæ ab eo petiiſſent: id facile impetrare potuiſſent modo ne ab eo diſcederent. Tarpeiamque ſedem: ideſt Iouis capitolini templa non negaſſet diripienda. Matreſque ſenatus: matronas primicias eis conceſſiſſet. Paſſuraſque infanda nurus: adulteria & ſtupra. Vult omnia Cæſar: ideſt placeat ut inducti ſceleribus milites quaſi inuiti ab ipſo ſeparari non poſſint. Premia: ſcilicet prædam quæ premium martis ẽ. Militis indomiti: tantum mens ſæua timetur: id unũ erat quod timebat Cæſar ne ad ſaniorem mentem milites redirent: & inciperent ſcelus cognoſcere. Non pudet ad ipſũ apoſtrophat: & q̃ſi eũ repræhendit q ſolus ipe ſit cui bella ciilia placeant.

Omnia poſſe manus: nec fas nec uincula iuris
Hoc audire uetant: rheni mihi cæſar in undis
Dux erat hic ſocius: facinus quos ĩqnat equat
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Noſtra ꝑit quicquid gerimus fortuna uocaẽ.
Nos fatum ſciat eſſe ſuum: licet omne deorũ
Obſequium ſperes irato milite cæſar
Pax erit: hæc factus totis diſcurrere caſtris
Cœperat: infeſtoq ducem depoſcere uultu
Sic eat o ſuperi quando pietaſque fideſque
Deſtituunt. moreſq malos ſpare relictum ẽ:
Finem ciuili faciat diſcordia bello
Quem nõ ille ducẽ potuit terrere tumultus
Fata ſed in preceps ſolitus dimittere cæſar:
Fortunamq ſuam ꝑ ſumma pericula gaudẽs
Exercere uenit: nec dum deſæuiat ira
Expectat: medios properat tentare furores
Non illis urbes ſpoliandaque tẽpla negaſſet:
Tarpeiãque iouis ſedem matreſque ſenatus:
Paſſuraſq infanda nurus: uult omnia cæſar
A ſe ſæua peti uult premia martis amari
Militis indomiti tantum mens ſana timetur
Non pudet heu cæſar: ſoli tibi bella placere

Manibus:ideſt a tuis militibus damnata:manus Imperatoris milites appellat. Hos:milites tuos prius pigebat ſanguinis q̄ te. Vis ferri:licentia armorū illis diſplicebit:tibi uero nō. Laſſare: defatigeris ipe ratiuus modus ē. Sine armis.ſ.uiuere. Finē:rebꝫ bellicis. Sæue quid:non p̄terea ē quod appeter̄ poſſis nolentibus:militibꝫ tuis & cogis eos ībella ruere. Bellum ciuile:nō ne uides ꝙ bellū ciuile te fugit:& tu illd̄ ſequeris. Stetit agger̄ fulti:poſt iuentionē r̄ddit ad ꝓpoſitū:dicens:quō Cæſ.magno aīo ſe militibus obtulerit. Intrepidus uultu.i.uultus talis erat ut metui potius poſſet q̄ metuere. Aggere nā aſcēdit aggerē de ceſpite erectum ut ab oībus poſſet audiri & uideri. Qui mō in ab. Redarguit milites ſuos: & ꝓbat ipſos eē dimittēdos: oſtendit ab utili ꝙ utile ſit eos dimittere q ſeipſos oſtēdūt ībelles:ex eo ꝙ nihil auſi fuerūt q̄ uerba ī iperatorē:& p̄rio captat bēiuolentiā ab ipſoꝝ pſona uidelicet q Cæſarē amant aduerſi fiāt:his qui ſeditionem concitarunt. i. odium ducimus aduerſariū:cū oſtendimus aliqd ſpurce:ſuperbe factum.oſtēdit eos pro impatore ſuo ī primo cōfidēter facere uoluiſſe: deinde fidem ſibi non ſeruaſſe uitdelicet ꝙ ſibi minitabātur. Miles hēs: tu qui pauloante audebas confidenter contra me pectus meum aptū uide accede. Modo:paulo ante. Hic fuge:deliberat dimittendum eſſe:qa inbelles & ignaui ſunt probat:nam ſi fortes eſſent:nō uerbis contra impatorem exacerbati eſſent:ſed re. Si bellis:finis.p.iuſta cā ē cur te dimittam:qa non es dignus ſub Cæſare militari. Nil fortior auſa.ſ.iſta ſeditio tua p̄ter q̄ uerbis cōtumelioſis. Tantūq; fugā.ſ.meditata ē. Ac ducis inuicti: qa ſecūda fortūa mea faſtidio uobis eē cæpit:iō īdignati eſtis q mecū poſt hac uīcatis. Fatis:fælicitate mea. Vadite:ꝓbauit dimttēdos eē qa ībelles & ignaui: rurſus ab utili ꝙ meliores īuēiet. Viros.ſ.fortes. Repulſis:dimiſſis. Quot tel.ua.i.quot arma mihi ſuperūt:tot mihi fortuna uiros fortes dabit. An ne fugā:probat a minori ad maius. Si pōpeiuſ fugiens milites īuēit q ipſū ſequerent̄:q̄to magis Cæſ.milites īueniet q ſēp uicit & fugiētē Pōpeiū pſeqt̄. Nō dabit īpulſi:a facili ꝓbat.nō.n.īuitabunt̄ milites ut me ſeq uelīt:qa nō ad bella:ſed ad p̄mia ueniēt: iā bello ꝓpēodū pacto & laboꝝ uroꝝ p̄mia ipſi accipiēt. Premia belli ꝓpēodū cōfecti:trāſlatio ſūpta a colūna:q̄ cū ſemel cōcuſſa fuerit facile euertit̄. Rapta mercede.ſ.laboris urī. Lauriferos.i. uictrices. Vos deſpecta: pp ſeniū & inter ī uos relicta militia:& facti plebei ōs uidebitiſ uros triūphos ab aliis uſurpatos eē. Exhauſta ſāg.uulneribꝫ acceptis. Plebs ro.i plebē ro.trāſibitis. Vros triūphos:q uri fuiſſēt ſi mecū uſq; ad finē militare uoluiſſetis. Cæſ.an curſus:cōfutat militū ſuoꝝ rōnes a ſimili:dixerāt.n.qcqd gerimus fortūa uocat̄:& nūc ſciat Cæſ. nos ſuū fatū eē. Reſpōdet Cæſ.& dicet licet ipi diſceſſerit tamē fortunā ſuam nō diſceſſurā. Curſus:fortūa ſecūda q̄ ipſum comitat̄. Veluti:a ſimili:quēadmodū inqt mare oceanū ēt ſi oēs fluuii auerterent̄ nō tamē decreſceret: eodē mō ſi uos diſceſſeritis:nec mea fortūa minuet̄:ſe cōpat mari oceano:ipſos uero fluuiis q̄obrē nō decreſcit æquor:qa oēs flu.a mari deriuant̄:et ī eo redeūt ēt ſi fluuii negarēt r̄dire ī fōtes:tamē nō ſētit diſceſſū eorū ita Cæ.nullū detrimētū ura abſentia ſētire coget̄. Curſus c.i. ſucceſſus:felicitatē:nā nihilomius res mihi ꝓcedēt uobis abſētibꝫ q̄ ātea. Subdu.remouere fōtes. An uos mo.nūqd creditis me dū mecū militaſtis ſuſtinuiſſe aliquam inclinationem uictoriæ meæ nam non uos uictoriæ cauſa fuiſtis: ſed ego fui cā ut uos uinceretis.perſiſtet in ſimilitudine quemadmodū oceanus eſt origo fluuioꝝ:ita a me uictoria ꝑfecta ē. Nūq̄ ſic cura d.qd creditis deos curar̄ huiuſmōi cōditiō is hoīes:ſed curæ diis ſūt tātūmō pricipes

Iam manibus damnata tuis: hos ante pigebit
Sanguinis his ferri graue ius erit:ipſe p omne
Faſq; nefaſq; ruis:laſſare & diſce ſine armis
Poſſe pati:liceat ſcelerum tibi ponere finem
Sæue quid iſequeris? quid iam nolentibꝫ iſtas
Bellum te ciuile fugit:ſtetit aggere fulti
Ceſpitis intrepidus uultu:meruitq; timeri
Non metuens atque hæc ira dictante profat̃
Q ui modo i abſente uultu dextraq; furebas
Miles:hēs nodū prōptūq; ad uulnera pectus
Hinc fuge ſi belli finis placet:enſe relicto
Detegit imbelles animos nil fortiter auſa
Seditio:tantūque fugam meditata iuuentus
Ac ducis inuicti rebus laſſata ſecundis
Vadite:meque meis ad bella relinquite fatis
Inuenient hæc arma manus:uobiſque r̄pulſis
Tot reddet fortuna uiros:quot tela uacabunt
An ne fugam magni tāta cū claſſe ſequentur
Heſperiæ gentes:nobis uictoria turbam
Non dabit: impulſi tantum quæ præmia belli
Auferat:& ueſtri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
Vos defecta ſenes exhauſtaque ſāguie turba
Cernetis noſtros iam plebs romana triūphos.
Cæſaris an curſus ueſtræ ſentire putatis
Damnum poſſe fuge:ueluti ſi cūcta minent̄
Flumina quos miſcēt pelago ſubducere fōtes
Non magis ablatis unquā decreſceret æquor
Q uā nūc creſcit aqs:an uos nō momēta putatis
Vlla dediſſe mihi:nunquam ſic cura deoꝝ

Se premit:ut noſtræ morti:ueſtræq́ ſaluti
Fata uacēt:procerū motus hæc cūcta ſequūť
Humauum paucis uiuit genus:orbis hiberi
Horror:& arctoi noſtro ſub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce fortis in armis
Cæſareis labienus erat:nunc tranſfuga uilis
Cum duce prælato terras atq́ æquora luſtrat
Nec melior mihi uſa fides:ſi bella nec hoſte
Nec duce me geritis:quiſquis mea ſigna rliquet
Non pompeianis tradet ſua partibus arma:
Hic nunq̄ uult eſſe meus:ſunt iſta profecto
Curæ caſtra deis:qui me committere tantis
Non niſi mutato uoluerunt milite bellis.
Heu quantū fortuna humeris iā pōdere feſſis
Amolitur onus:ſperantes omnia dextras
Exarmare datur: quibꝫ hic non ſufficit orbis
Iam certe mihi bella geram diſcedite caſtris.
Tradite noſtra uiris ignaui ſigna quirites.
At paucos quibus:hæc rabies auctoribꝫ arſit
Non cæſar:ſed pœna tenet:procumbite terra
Infidumq́ caput ferienda tendite colla.
Et tu quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
Tyro rudis ſpecta pœnas:& diſce ferire
Diſce mori:tremuit ſæua ſub uoce minantis
Vulgus iners:unūq́ caput tā magna iuuētus
Priuatū factura timet:uelut enſibus ipſis
Imperet inuito moturus milite ferrum

Premit:ſubmittit. Morti ſalutiq́:nullā hēnt curā dii uiuatis ne:an moriāini. Vacēt.i.uacua ſit & itēta. Humanū p. ui.ge.i.uiuit ad ipiū paucorū:q̄do dii curāt:niſi pricipes:ſeqť ut multi uiuāt ad ipiū paucoꝝ: & rōnē ſuā confirmat. Orbis hiberi:nūc ꝓbat exēplo id ita eē ꝙ dii tantūmodo magna curāt: & ideo humanū genus arbitrio paucorū uiuit:unū enī ex reliquo ſequiť:qa dii pricipū ſolūmō curā habent:a principibus igitur reliq pendent:dicit āt cū me ſequimini uictores eſtis: ꝙ ſi pōpeium ſequeremini fugeretis. Hiberi:hiſpani. Fugeres pōpeio duce: ſicut ille fugit ita & tu fugeres cū illo. Fortis i armis:& ne forte me oſtentare credatis.exēplū capite a Labieno: q ubi me ſecutus ē ſēp uictor fuit: mutato uero duce uictus ē:hic Labienus legatus erat Cæſaris: & ſolus ad pōpeiū tranſiit:& hoc legato Cæſar Galliā uicerat:& ut refert Plutarchus: Labienus a Cæſare miſſus tegerrimos Galliæ populos penes Arari fluuiū ꝓfligatos attriuit:& iterēpto Pōpeio cui adhæſerat ſecutus ē in Libyā Scipionē & Catonē: dū Cæſaris militibꝫ occureret equo per ilia confoſſo humi deiectus eſt auctore Apiano libro.ii. Nunc trānſfuga duce:p totū orbem fugit cum duce quem mihi prepoſuit. Nec melior mihi.u.f.tranſit ad cōfutatōnē qa illi dixerant Cæſarem ſibi ducem fuiſſe i Germania:nūc uero cum priuatus redierit nō ducē ſed ſocium eſſe: ſed ꝙ inquit Cæſar: dicitis nolle neutrū ſequi:non ideo fides ueſtra probatur: nam quicūq́ diſcedit e caſtris meis:& non tranſit in caſtra Pōpeii hic oſtendit animum ſuum alienū a me magis. neutrum nolentes ſequi damnat q̄ ſi ſequerētur pōpeium:quia ſequēdo neutrū oſtenditis meos eſſe nolle.quia nec uincentes mecum præmio: nec cum Pōpeio uicti uenia mei eſſe nō recuſatis: ergo ſequitur ꝙ nec mei eſtis p̄mio:nec beneficio ueniæ. Quiſqſ mea ſigna:q̄obrē non eſt melior fides:q̄ ex hac oſtēdatis meos eſſe aliter uelle uel premio uictores: uel uenia uicti. Eſſe meus:uincēs mecum premio: uel ut uictus cum Pompeio ueniā poſtulet. Sunt iſta profecto: nunc oſtēdit ex eo curam ſui habuiſſe deos.ꝙ uoluerint uos milites infidos a caſtris ſuis diſcedere.Oratorie quod illi in detrimentum Cæſa. dixerunt ipſe idem in ſuam utilitatem conuertit. Vos dicitis metū demun mea fata cognoſcere: cū a me diſceſſeritis:recte dicitis:qa cognoui mihi deos ꝓpitios:et mihi milites iſidos ꝓpterea me liberaſt acri onere. Mutato milite:ne ipſius perfidia mihi noceret. Heu quantū:exonerarūt medii magno onere:quia ſpes ueſtras præmium nullū quantūlibet magnū implere potuiſſet. Fortūa: fatum.

Amolitur:remoueť. Datur:conceditur. Sperante omnia:qui cum adhuc mecum uiciſſent nō credebant premia ulla ſibi ſatiſſactura eſſe. Non ſufficit orbis:quia quanto maiora premia caperent:tanto maiora ſibi deberi exiſtimabant. Mihi bella geram:ideſt ad utilitatem meam:nec uobis obligatus ero: ergo diſcedite. Viris:fortibus. At paucos:poſt confutationem ſuorum:nunc exequitur ſententiā ſuam:uidelicet ut ſecuri percuterentur pauci huius ſeditionis auctores:his dictis ſimul etiam impletis:oēs terrore percuſſi obedienter paruerunt imperio Cæſaris. Paucorum: qui non amore meo timent: ſed metu pœnæ:ergo dabunt pœnas. Non cæ.ideſt amor Cæſaris. Sed pœna:ideſt pœnæ metus. Caput:ſeditionis. Procumbite terræ:ut nō auderet erumpere in ſeditionem. Tradite:dicticos eſt. Specta pœnas o tyro: & horum exemplo diſce fidelis eſſe. Diſce mori:ſi aliquid perpetraueris ſicut iſte. Tremuit ſæua ſub uoce. Nūc milites Cæ.repræhēdit Lucanus:dicēs tantā multitudinē iuuenū timuiſſe unū hoiem:cū facile illū tollere poſſet:& nec recuſarūt:ſed ipio illius puerūt:ut inuiti illos occiderēt:quorū auctoritate ſeditio orta fuerat. Iners:ignauū. Priuatū fa.q ſi nolebat interficere Cæ. ſaltē diſceſſciſſet ab eo ꝙ priuatus fuiſſet. Priuatū.i.q ſine impio eēt:nā ſi diſceſſiſſet nō habuiſſet qbꝫ imparet:ergo priua

tus reliq̄baſ. Enſibꝫ ip.i.ut uidelic& ipi milites:niſi ipio cæſ.eſes mouere nō poſſint. Ipe pau&:at ipſe Cæſ.metubat id qđ milites pati erāt exequi:ne illi recuſarēt:uidelic& ne occiderē uellēt huius ſeditiōis au ctores. Scelus:ad pūiendū ſeditioſos. Vicit patiētia:patiētiores fuere milites q̄ cæſ.ſpabat. Iugulo nō tā tū:q̄a dixerat inſida tēdite colla illi exhibuere colla & iugulū interficiētibꝫ ſe. Timet mētes:militū ſuoꝝ licet ſimular& nō magnifacere milites ueteranos:tamē nihil erat qđ magis timer&:ſciebat.n.illos aſſue/ tos militiæ:& nō facile inueniri poſſe tales uiros. Tā diri fœderis:ſed cū paucos ſeditiōis autores cecidiſ ſ&:ita aīos militū cōſirmauit:ut nūq̄ antea fuerint obſequētiores. Diri fœd.pp execrationē:nā porca īmolari ſolebat et cædi:cū fœdera iūgerēt:nūc mi/ lites cæſi ſūt:nō porca:qđ genus ē fœderis. Vir. Ex preſſit:& cæſa iūgebāt fœdera porca. Parta qes:nā metu pœnæ placatꝫ ē miles. Redit:ī fidē ipatoris.

Ipſe pauet ne tela ſibi dextræq̄ negentur
Ad ſcelus hoc cæſar:uincit patiētia ſæui
Spem ducis:& iugulos nō tātū præſtitit ēſes
Nil magis aſſuetas ſceleri q̄ perdere mentes
Atque perire timet:tam diri fœderis ictu
Parta quies:pœnaq̄ redit placata iuuētus.
Brundusiū decimis iub& hāc attigere caſtris
Et cūctas reuocare rates:quas auius hydrus:
Antiquusq̄ taras:ſecretaq̄ littora leucæ:
Quas recipit ſalpina palus:& ſubdita ſi poſt
Mōtibus auſoniam qua torquēs frugifer orā
Dalmatico boreæ:calabroq̄ obnoxius auſtro
Appulus adriacas exit garganus in undas
Ipſe petit trepidam tutus ſine milite romam.
Iam doctam ſeruire togæ:populoq̄ precanti
Scilic& indulgens ſummū dictator honorē

Brūduſiū decimus:nūc Luca.pſequit dicere qūo Cæſ.ſupra de paucis pœna p lege cōſtituit:ut qđ re liquū belli ſuperat pſeqrēt:primū igiē brūduſium iuſſit ire milites ſuos:& reuocar̄ rates ōs:q̄ brūduſi um uenerāt:& loca noīat ubi claſſis cæſ. cōſtiterat. Hāc.ſ.iuuētutē:quæ ſedata ſeditione obſeq̄ntiſſi/ ma facta erat ſibi. Decimis caſtris.i.x.die.nā cū ſi/ cut dies noīanē ī re militari:q̄ ſingulis diebꝫ caſtra metari ſolebāt ātiq̄:& quocūq̄ iter facerēt:ubi mox eos dephēdiſſ&:ibi caſtra ponebāt:iō quotiēs legi/ mus.ii.uel.iii.uel.iiii.caſtris:ſignificat.ii.uel.iii. uel iiii.diē. Attigere:puenire brūduſiū. Hydrus:hy drus urbecula ē apuliæ:ex qua ad leuca.ea enim ur bs nō grādis ē ſtad.c.l.ad brūduſiū uero.xl.ſtad.ſit autore Stra.li.vi.dr & hydrōs. Bares:uel ut nūc uo cāt baretū.urbs exigua ē iacet ī ſalētinoꝝ finibꝫ ad quā pedeſtri magis q̄ maritimo itinere a tarēto faci le puenit:e tarēto ad brūduſiū nauigatiōis circuitō ē. Salpina palus:q̄ ē a ſalpia.Salapia ciuitate dicta amore pœni hānibalis īclita.hæc ciuitas.n.apuliæ pri ma fuit:q̄ ad hānibalē defecerat:& ab hac ciuitate palus dcā ē. Sipus:apuliæ cītas:credit Diomedis fuiſſe ædificiū:dr alio noīe ſipōs diſtat a ſalpia ſtad.c.&.l.Greci uero eā ſipiūtē nūcupāt ab eiectis e fluctu ſepiis ut li.vi.a Stra.referē. Subdita.m.q̄a ſita ī cāpo & ī plano eēt:& declarat ea pte qua. Garganus frugifer.i. fertilis.nā mōs ē apuliæ fœcūdiſſimus ad ſtad.ccc.ptēdit ī pelago:ut inq̄t Stra. Torq̄t auſoniā o.q̄a ī an/ guſtū orbē uoluiē:& ibi iuxta adrianū mare liguā facit.ubi ſitū ē brūdiſiū. Dalmatico b.q̄a obnoxiꝫ bo/ reæ:q̄a a ſeptētriōe ī dalmatiā pflat:&obnoxius calabro auſtro:q̄a a ſeptētriōe boreā:a meridie auſtrū hēt calabria. Exit ī undas cū ambitu adriatici:nā ibi linguā facit:ubi ſitū ē brunduſiū:per hos amnes & hæc loca claſſis cæſaris trāſitura erat. Ipſe petit:hiſtoria hæc habet:deuictis Petreio & Afranio:& cōpoſitis p uinciæ rebus:Caeſar primū uenit ī teraconē:& eo legatiōes undiq̄ ad Cæſarē cōuenerūt:quibus expedi/ tis:deinde rediit maſſiliā:q̄ iam deuicta erat:ut ſupra dictū ē.Nam fatebaē ſe nō poſſe uiribꝫ Cæſaris reſi ſtere.hanc tamē in deditiōem accepit:deinde impoſito duarū legionū pſidio:reliquas copias ī italiā miſit Ipſe uero cū ibi eſſet audita lege lata de dictatura a M.Lepido pretore factū ſe eſſe dictatorē reliquas copi/ as in italiam miſit:ipe uero romā pficiſcit:& ipo dictatore habēte comitia creati ſunt cōſules:primus ipe dictator:deinde Sulpitius collega illius:& hoc ē q̄ poeta breuiter tāgit. Tutus ſine mili.q̄a iā nullus erat ī italia exercitus:quē metuer&:īmo oīa ipio Cæſ.ī italia parebāt. Iā doct.ſ.t.i.togatis:nā ex quo pom.di ſceſſerat:oīa cæſ.occupauerat:iō q̄i oblita erat libertatis. Dictator:cæſar:q̄ ante a M.Lepido lege lata di/ ctator factus erat. Sūmū h.i.cōſulatū:q̄a ex dictatore cōſul factus ē Cæſ.dictator aūt erat magiſtratus ex/ ordinarius & ſemeſtris.Apianus aūt dicit q̄ Cæſar ſeditiōe apud placētiā ſedata romā reuerſus ē:trepidā/ te adhuc populo:neq̄ ſenatu aut cōſule illū eligēte:ſe ipſū dictatorē noīauit:ueꝝ ſiue ut īuidiā dilueret:ſi ue p magiſtratu minime īdiger&:per .xi.ſolū dies illi pfuit:ſe cōſulē in futuꝝ deſignauit:Pom. quoq̄ Iſa uricū collegā ſibi aſſūpſit.M.Lepidū in Iberia.In ſicilia Aulū Alpinū.In ſardinia Sextū pduceū delegauit: Galliæ nup adeptæ Decimū Brutum preſidere iuſſit.Deniq̄ ut idem refert Apianus ciuilibus confectis omnibus romam regreſſus Cæſar appellatus eſt pater patriæ:& dictator in omnem uitā electus conſulq̄ ad decennium:corpus eius ſacrum & intemeratum habitum.Cæſar dignitates cæteras conſulatu per de/ cennium excepto ſibi aſſummens:conſules in futurum ſe & Antonium equitum magiſtrum eius decla/ rauit.Suetonius uero dicit continuum conſulatum recepiſſe:præfecturam morum:inſuper prænomen

Imperatoris ſtatuam inter leges eminẽtiorem locum in orcheſtra & alia ampliora etiam humano faſti/gio decerni ſibi paſſus eſt ſedem auream in curia templa & aras & ſimulacra iuxta deos. Indulgens po/pulo: reſponde& ad illud quod dixerat: Iam doctũ ſeruare togæ: quia Cæſar quaſi ſimulabat ſe nolle acci/pere conſulatum. Precanti: quia populus precabatur conſulatum ſibi. Indulgens: id eſt faciens hanc grãm populo. Lætos faſtos: quia faſti libri erãt in qbus magiſtratus oẽs ſcribebantur p̃cipue conſulum.

Nãq; õs uoces: hoc tp̃s quo Cæſ. cõſulatũ accepit fuit prĩcipiũ: ut falſis nõibus ĩpatores Ro. appellarẽt: cũ reges ſint imo uero tyrãni appellãdi: nõ cõſules: nõ p̃tores: nõ ĩpatores: cũ leuis eſſe uideat̃: tamẽ gra/uis atq; moleſta res eſt. Ipſi. n. tyrãni oĩa libidĩe ſua faciebãt: tũc primũ inqt huiuſmodi noĩa ĩuẽta ſũt: quibus dominos atq; tyrannos falſo appellamus.

Qua ſibi ue. quia imperatoriæ dignitati miſcuit conſulatum & omnes dignitates. Gladiis: uideli/c& armis: quæ propria ſunt imperatorum: nã im/peratores proprie dicuntur qui exercitibus præſũt quanq̃ corrupto uocabulo imperatores dicantur q uniuerſo terrarũ orbi imperent. Repetit ætas ex eo tempore primum inceperunt appellari domini

Ferri: magiſtratuum arma: quæ ſunt ſecures. Ferri: militum quæ ſunt arma imperatorum. Au/ſonias ſecures: italas: quæ propria ſunt magiſtratuũ Gladiis: id eſt armis militum: quæ ſub imperatore conſtituuntur. Addit & faſces oculis: uidelic& militaribus inſignibus addit faſces: quæ ſunt conſu/laria inſignia. Aquilæ: inſignia romana. Nomẽ inane: quia non legitime factus erat imperator: qui non ſecundum leges factus erat conſul imperii: nõ legitimum imperium. Digna nota: ſcilic& conſu/latus. Notam temporum: Cæſaris conſulatum ap/pellat: id eſt maculam: & declarat. Non quo me/lius conſule: uidelicet quo talem conſulem popu/lus romanus accepit: ut exercitũ ſimul cũ libertate amitter&. Pharſalicus ãnus: uidelic& quo ĩ phar/ſalia pugna ciuilis geſta ẽ: ut ſimul cũ exercitu roma/no libertas piit. Notus erat: dignus cõſulatu Cæſ. erat: quo cõſule tãta clades ĩglueret & cognoſceret.

Fingit ſolẽnia: incipit oſtẽdere qũo nõ ſecũdum leges factus erat cõſul. Solẽnia. i. comitia ſolẽniter indita. Suffragia: uidelicet eqtũ & ſenatoꝝ. De/cãtatq; tribus. i. p p̃conẽ iub& citari tribus: nã p̃cones quodãmodo decãtar̃ uidẽt̃: cũ noĩatim tribus cita/bant. Vana urna: qa populus infrequẽs erat: qa ĩ urna cõtinebãtur ſortes .xxxv. tribuũ: & pmiſtis ĩ urnã ſortibus: deinde ſingulæ excipiebantur: & cuius prima ſors educeretur: illa primum citabatur cælum ſer/uare: id eſt aues & ſigna cæli. i. nõ lic& auſpiciũ capere: quia mos erat romanoꝝ: ut nec publice: nec priua/te quid facerẽt niſi prius captis auſpiciis. Ergo nõ licet. i. cape auſpiciũ: qa nõ erãt augures qui auſpicia ca/perẽt. Augure ſurdo: quia ẽt ſi augur aliqs eẽt diſſimulabat ſe audire tonitrũ aduerſa ſignificãtẽ: & q̃uis aduerſæ aues eſſent: iurabat tamẽ bonas aues apparuiſſe: q̃ cõſulẽ Cæſarem admitterẽt. Lætae: felices. Bubone ſiniſtro: mala ſignificãte ſiue uolatu: ſiue cantu auguriũ dabat. Inde pit p. & ex eo tpe perire cæ/pit cõſulatus. Inde: ex eo q; cõtra leges occupaſſet magiſtratũ Cæſar. Iuris inops: poteſtate: cũ Cæſar oĩa for&. Noĩe tẽpus: qa tẽpus denominabat̃ a cõſulibus: ut dignoſci poſſent tẽpora. Noĩa: uidelic& in faſtis ſcripti cõſules: quũ ſolũ tẽpora denotẽt. Menſtruus conſul. i. qui uno mẽſe tãtũ durar&: qa ex/tremo anni mẽſe creabat̃. Nec non iliacæ: dicit populũ feciſſe latiali ioui ſacra: tã & ſi nõ mereretur: red/dit cauſã qa pmiſerat: ut latiũ ſubigeret̃ a Cæſare: hæc ſacrificia latialia dicebãtur: ex eo q; ex omni latio ad hæc ſacra conueniebãt. Nec non: ſimiliter. Solẽnia ſacra: uidelicet latinas. Numen niliacæ albæ. ſ. latialis iouis: iõ latialis iupiter dr̃ qui præſit albæ. nã albã primus cõdidit Aſcanius Aeneæ & Lauinæ fili/us: ubi latialis iouis ĩ medio tẽplũ cõdidit: ubi latinæ ſolẽnia ſacra ioui inſtituta ſũt. Latinæ feriæ: ut refert Varro a latinis populis dictæ: quibus ex albano mõte ex ſacris carmen petere fuit ius cum romanis. Sub/acto latio: nec hæc ſacrificia fiebant ioui ut defender& latiũ. Flammifera nocte: qa nocte ſacra fiebant:

Contigit & lætos fecit ſe conſule faſtos.
Nanq; omnes uoces per quas iã tẽpore tanto
Metimur dominis: hæc primũ repetit ætas.
Qua ſibi nec ferri ius ullum cæſar abeſſ&.
Auſonias uoluit gladiis miſcere ſecures.
Addidit & faſces aquilis: & nomen inane
Imperii rapiens: ſignauit tẽpora digna
Mœſta nota: nã quo melius pharſalicus ãnus
Conſule notus erit: fingit ſolennia campus
Et non amiſſæ dirimit ſuffragia plebis.
Decantatq; tribus: & uana uerſat in urna
Nec cælum ſeruare lic& tonat augure ſurdo:
Et lætæ mirantur aues bubone ſiniſtro.
Inde perit primũ quõdã ueneranda poteſtas
Iuris inops: tantũ careat ne nomine tempus
Meſtruus in faſtos diſtiguit ſæcula conſul
Necnon iliacæ numen quod præſidet albæ.
Aut meritum latio ſolennia ſacra ſubacto
Vix in flãmifera confectas nocte latinas.
Inde rapit curſus: & quæ piger appulus arua
Deſeruit raſtris: & inerti tradidit herbæ
Ocior & cæli flammis & tigride fœta
Tranſcurrit: curuiq; tenet minoia tecta

iõ faces gerebãt. Inde rapit curſus:hæc ubi fecit Cæſ.ipſe brũduſiũ nauigauit:quo claſſẽ ſuã cõuenire iuſ/ſerat. Rupit curſus:ſẽp Cæſ.celeritatẽ tribuit.Lõgiſſimas.n.uias:ut refert Suet.incredibili celeritate cõ/fecit.expeditus meritoria rheda cẽtena paſſuũ milia i ſingulos dies:ſi flumina morarẽtur nãdo traiiciens: uel innixus inflatis utribus:ut ſæpe nũcios de ſe pueneriit. Piger appulus:qa piger ideo fœcũditate ocio/ſus:quia ſine labore ſpõte ſua ſegetẽ producit. Inerti herbæ:q̃ ſine agricola℞ labore naſcit. Ocior cæli id eſt uelocior fulmine. Fœta:q̃ peperit. Clauſas.tã intenſum frigus fuerat:ut oĩa glacie obruta eſſent: adeo ut nauigare nõ poſſent. Minoia tecta: nam a cretẽſibus habitatum fuit brũduſiũ:& Minos rex crete fuit. Vndas:quia i littore maris cõditũ ẽ brũduſiũ. Clauſas umbras brũduſii:quia in anguſtũ orbẽ ibi mare uoluit. Clauſas:cõgelatas ſi de mari referẽdũ eſt ad uẽto℞:qa nauigatio maris clauſa dr̃ cũ uenti aduerſi nauẽ impellũt. Turpe uiſum du/ci:Ceſar cõpoſitis in urbe rebus:quũ ibi magiſtra/tus oẽs uẽdicaſſet brũduſiũ iter intendit brumæ tẽ/pore:& ibi milites ſuos inuenit:qui deterriti erant a nauigatione ꝓpter tẽpeſtatẽ.Nũc proſequit̃ Luca. dicens Cæſarẽ nõ potuiſſe hãc morã pati:dum ma/re quieſcer&:igitur milites ſuos adhortatus eſt : ut ſe ferro cõmitterẽt. Turpe:ignominioſũ quodam modo. Rapiẽdi:feſtinãdi. Vel non felicibus:do nec mare tranquillũ efficeretur:ut etiã infelices p id tuto nauigare poſſent. Robore:i d eſt audacia :& fortitudĩe animi. Fortius hyberni:hæc oratio ha b& ſuaſionẽ:ergo in deliberatiuo genere conſtitutã intelligimus:ſuadẽt.n.militibus ut nauigare uelint nec pturbationẽ maris timere.Suaſio ãt ab hõeſto: ab utili:a facili:a iucũdo:a neceſſario ſumit̃. Arguit primũ a partibus prudẽtiæ:q̃ i tres diuidit̃:i memo riã ꝓuidẽtiã:itelligẽtiã.Arguit ab itelligẽtia. Oſten dit ſe.n.pitũ eẽ maris & uẽto℞:qa uidelic& ſic tutiꝰ nauigare flãte aqlone tẽpore hiemis q̃ uernis uẽtis: qa aqlo pdurare ſol&:uerni uero pmutari. Fortiꝰ hibernis:hiemalibꝰ nos indigemꝰ uẽtis pſeuerãtib. ſed hiberni uẽti magis durãt q̃ uerni:ergo ſpãda eſt bona nobis nauigatio:nã ut cõmẽtariis legit̃ cæſar ii. ianuarii die brũduſiũ nauigauit. Incũbere:inſi/ſtere certos. Nec maris ã.pterea nõ reqrimꝰ uarie/tatẽ uẽtorũ:ſicut faciunt q mare circuũt:ſed ex dire cto nauigãtes ſolo aqlõe in græciã pferri poſſumꝰ. Anfractꝰ:circuitꝰ. Hic ũt.tãtũ abeſt ut dos orẽ:ut hic aqlo diutius dur&. Curuet:adeo ĩpetuoſe pflet:ut malũ nauis ĩclinet. Carcheſia:uidelic& ſũmitates. car cheſia ẽ ea quã uulgo caueã appellãt:q̃ i ſũmo mali poſita ẽ. Ferẽs:uehemẽter ſpirãs. Nec põ:reddit ratio nẽ cur oport& aqlonẽ uehemẽtius ſpirare:qa rates erãt p littora pheacũ:ubi claſſis põpeiana cõſtiterat:ni hilominus metuebat ne uẽtus deficer&:quũ naues i medio mari cõtinerẽt̃:ne facultas ſibi daret̃ nauigã/di:i hoc mari naufragiũ paſſus ẽ ulixes:quũ in græciã proficiſceret̃. Languida deficiẽte uẽto. Remis:ne ipſi remis uiliores naues noſtras circũueniãt. Rumpite quæ:ergo dũ uobis fauẽt uẽti:ſoluite naues & na/uigare incipite. Iandudũ nubes:nũquid ſentitis nebuloſũ hoc tẽpus:& uentoſũ uobis ꝓpitiũ eẽ. Sæ/uas:quæ uobis ſæuæ uidẽtur. Sidera prima poli:hac perſuaſiõe animos militũ Cæſar erexit:ut ſe intre pidos mari cõmitterẽt.deſcribit tẽpus quo nauigare cæpit Cæſar:dicit enim principium noctis fuiſſe ui/delicet occidente ſole. Prima ſydera poli:occidẽte ſole ſtatim ueſper prima ſtella apparuit. Suas um/bras:id eſt noctem:iam luna exorta erat:ſicut lux ꝓpria ſolis dicitur:ita umbræ ſũt lunæ. Totoſq̃ rudẽ tes:quia ſicuti nunc cũ carbaſa intẽdere uolũt rudẽtes intẽdũt:ut ãtẽna ſublata:uẽti uela iplere poſſint.ru dẽtes funes quibꝰ intẽditur uelũ. Et flexo.n.obli.le.pe.expreſſit geſtũ nautæ:tũ quũ ſoluta uela aperit tẽ ſo rudẽte uela obliqua ſiniſtro pede:ut Vir.Vna oẽs fecere pedẽ.i.una oẽs intẽderũt funẽ leuo pede:quo i tenſo ſtatim aperta ſunt uela. Cornu.ſ.antenna℞:quæ tanq̃ ſũt i ſũmo malo. Leuo.ſ.intenſo. Sup/para:eſt linteum fœmorale:uulgo el gremiale:eo q̃ ſubtus apparet:hic & alibi accipitur pro ſumma uelo/rum parte:quæ rugata eſt:ſicuti hoc loco. Summa:ſummas ptes ſignificat ſecundos habuiſſe uentos.

Inuenit:& pauidas hyberno ſydere claſſes:
Turpe duci uiſum eſt rapiẽdi tempora belli
Brunduſii clauſas uentis brumalibus undas
Inſegnes haeſiſſe moras:portuque teneri
Dum pateat tutum:uel non felicibus æquor
Expertes animos pelagi:ſic robore cõplet
Fortius hiberni flatus:caelumq̃ fretumq̃.
Cum cepere tenent:quã quos incũbere certos
Perfida nubiferi uetat incõſtantia ueris:
Nec maris ãfractus:luſtrandaq̃ littora nobis
Sed recti fluctus: ſoloq̃ aquilone ſecandi
Hic utinam ſũmi curuet carcheſia mali:
Incũbatq̃ furens:& graia ad mœnia perflet
Ne pompeiani phaeacum e littore toto
Languida iactatis cõprendat carbaſa remis
Rumpite quæ retinẽt felices uincula proras
Iãdudum nubes:& ſæuas perdimus undas:
Sidera prima poli phœbo labente ſub undas
Exierant:& luna ſuas iam fecerat umbras
Cum pariter ſoluere rates:totoſque rudẽtes
Laxauere ſinus:& flexo nauita cornu.
Obliquat leuo pede carbaſa:ſũmaque pẽdens
Suppara uelo℞ perituras colligit auras:

Vt primū:ſtatim inquit uēti ceſſauere:& deſtitutæ ſunt ī medio mari naues. Lintea:uela. Exiguū:pro exigue.unū ſeqť ex reliquo:nā quia leuior ſpirat uētus:iō paꝝ tumeſcebāt uela. Sequi.ſ.naues. Terra re licta:qa iā a littore ī mare mediū deduxerant naues. Lēta:inertia. Ligata:cōpreſſa. Alto torpore:ꝓfun da pigritia:quia nil mouebať. Prigrius īmotis:adeo ut undæ redditæ fuerint ſtabiliores paludibꝫ ipſis.

Sic ſtat:ꝑ ſimilitudinē oſtēdit qūo mare īmobile cōſtiterat.dicit.n.nō aliter mare ſtabat īmotū q̄ ſcythi ca palus meotis:quū glacie adſtricta fuerit:nā gelu acri adeo premitur meotis:ut iter tranſmeantibꝫ facile ꝓbeat:eodē mō đ mari dicit:duæ ſimilitudīes pria đ boſſoro:ſcđa de meotica.bina āt ſūt boſſora:unū qđ ciericū appellať:qi cibricū:ut refert Stra.græco rū līgua cimerii cibri noīanť:hi ad paludē uſq̄ meo tī militiā agitaťt:Alteꝝ uero thraciū boſſorū ē ap pellatū ſcđm fabulas ꝙ Iupiter ī forma bouis Euro pā ea trāſtuliſſe dř.ūde boſſorꝫ a bos & foro.i.fero. Circa aūt margineſ meoticæ diuerſi populi habitāt qui ſæpe gelu ſtrīgēte paludē:nō aliter q̄ per cōtinē tē terrā cōueniř ſolēt. Hiſter:dāubiꝫ:ſignificat fri goris uehemētiā q̄ tāta ē ut dāubiū celeriter currētē plerūꝗ īglaciet.Ferť.n.ut li.iii.refert Stra.hiſter ab occaſu ī ortū & ī euxinū pontū a ſiniſtra reliquens germaniā oēm īcipiētē a rheno:geticūꝗ totū:& qđ ē tyrengetaꝝ & baſtarnoꝝ atq̄ ſauromataꝝ uſq̄ ad flu.tanaim lacūꝗ meotidē:a dextra uero thraciam omnem:& illyricū reliquamꝗ ultimam græciam

Gelu:quinetiam maris unda gelatur:quod ē mi rabile. Frangit eques:ſcilicet ungula cornipedū.

Meotida beſſi:nam circa margines meotis habi tant diuerſi populi:inter quos & beſſus. Strabo li. vii.refert:beſſos magna ex ꝑte mōtē Eniū diuidētē mediā thraciā incolere:& latrones uocari ꝑp latro ciniū. Migrātis:huc & illuc:& ultro citroꝗ tranſ euntis. Sonātē:reſonātē. Latētē:ſub glacie. Sæ ua qes.ſ.erat.reſpexit ad uolūtatē Cæſ.nā quā trāql litatē cæteri optāt:hāc Cæſ.abhomīabať. Mœſto ꝓ.qđ mœſtū reddebat Cæſ. Iacētis:īmotæ aquæ.

Veluti deſer.i.e.natura.hoc ē mare īqt ꝑſtabat īm motū:q̄ſi ipſius maris natura torpēte deſtitutū eēt ꝗobrē.nā mař cōtinue fluxū piter atꝗ řfluxū patiť.

Rigēte:torpeſcēte. Vices:uiciſſitudīes:q̄s ab an tiquo habuit & fluxus & refluxus. Cōmeat:ultro citroq̄:qa nūc feruet æſtus:nūc deficit. Horrore.ſ. uētoꝝ. Vibrat.i.ꝓbať. Solis im.i.luna:ūde ēt ſo lis ſoror dř. Caſibꝫ inu.mare ita erat trāqlū:ut nec uētis ullis:nec ſideribꝫ:aut uarietate:ūda creſcentis aut decreſcētis ī nullā ꝑtē moueret:& ſtagni potiꝫ q̄ maris ſpē ꝓber&. Fixe:īſtabiles. Illic ab una ꝑte Claſſes.ſ.pō.q̄ litora portꝫ obſidebāt. Infeſtæ:ad uerſæ. Inertia t.qa uelis nauigabāt cæſ.naues mouerī nō poterāt:at uero Pō.remis naues īpellebāt. Tō ſis:remis a tōdēdis ūdis. Fames:īſtabat. Grauis:ītollerabilis. Lāgoř:īmobilitate maris. Noua u.t.q ī medio maris ſūt trāqllitatē exoptāt:hi uero tēpeſtatē:qa ſi uētꝫ uehemētior fuiſſet:ita ſe poſſe exiſtīabat piculū euaděr:ergo noua uota nouus ēt tīor ne ꝑp trāqllitatē maris dephēdereť ab hoſtibꝫ. Fluctꝫ.ſ.ꝓci bꝫ expoſcerea diis ut mare æſtuar&. Vētoꝝ ui.ut uētꝫ icūber& uehemētior q̄ ſol& a nautis timeri. Ni mias:uehemētes:dū nil recuſabāt:nō tēpeſtatē:nō uētos q̄tūcūq̄ uehemētes:dūmō poſſēt exire. Excuti at.i.eripiat. Spes o.qđ alii metuūt illi ſpabāt.ſpes tamē ꝓ metu accipi pōt. Cœlo lā.qa uētꝫ nullus erat. Nocte fu.i.ſeqnti nocte ꝑterita. Iubar:ſplēdor ſolis.Iubar ꝓprie dř đ ſole:qa radios ī ūdaꝝ modū emit tit. Læſū.i.obſcuratū:& maculatū qa nō ſerenꝫ exortꝫ ē dies. Ceraūia:ꝓmōtoriū epiri ī āguſtiis adriati ci ſinꝫ.nā ıbiīcipit epirꝫ:ūde.d.ē acroceraunō ꝙ freqntibꝫ īfeſteť fulminibꝫ.nā acros ſignificat mōtē cera nios fulmē. Ceraūia.i.mouit fulmīa qbꝫ acta ſūt acroceraūia. Nautis:ſcđm uotū & ad utilitatē nautaꝝ.

Vt primū leuior propellere lintea uentus
Incipit.exiguūꝗ tumēt:mox reddita malo
In mediam cecidere ratē:terraꝗ relicta:
Nō ualet ipſa ſequi puppes quæ uexerat aura
Aequora lēta iacent alto torpore ligata.
Pigrius immotis hæſere paludibus undæ
Sic ſtat iers ſcyticas aſtrīgēs boſſorus ūdas
Cū glacie retinente fretum nō īpulit hiſter
Immenſūꝗ gelu tegiť mare:cōpremit unda
Deprehendit quaſcūꝗ rates nec peruia uelis.
Aequora frāgit eques:fluctuꝗ latēte ſonātes
Orbita migrātis ſcindit meotida beſſi
Saeua qes pelagi:mœſtoque ignaua ꝓfundo
Stagna iacentis aquæ:ueluti deſerta rigente
Aequora natura ceſſant:pōtuſque uetuſtas
Oblitus ſeruare uices non cōmeat æſtu
Non horrore tremit:nō ſolis imagine uibrat
Caſibus innumeris fixae patuere carinæ
Illinc infeſtae claſſes:& inertia tonſis
Aequora moturae grauis hic lāgore ꝓfundi
Obſeſſis uentura fames:noua uota timori
Sūt inuenta nouo:fluctus nimiaſque precari
Ventoꝝ uires:dū ſe torpentibus unda
Excutiat ſtagnis:& ſit mare nubila nuſquam
Vndarūque minæ:cœlo languente fretoque
Naufragii ſpes omnis abit:ſed nocte fugata
Læſū nube diem iubar extulit:imaque ſenſim
Cōcuſſit pelagi:mouitque ceraunia nautis

Inde rapi cœpere rates: atque æquora claſſem
Curua ſequi. quæ tam uento fluctuqꝫ ſecũdo
Lapſa paleſtinas uncis conſtruxit harenas.
Prima duces iunctis uidit conſiſtere caſtris
Tellus: quã uolucer geneſus & mollior apſus
Circueunt ripis apſo geſtare carinas
Cauſa palus: leni quam fallens egerit unda:
At geneſum nunc ſole niues: nũc ĩbre ſolutæ
Precipitant: neuter longo ſe gurgite laſſat.
Sed minimum terræ uicino littore nouit
Hæc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Compoſuit: miſeriqꝫ fuit ſpes irrita mundi
Poſſe duces parua campi ſtatione direptos
Admotum dãnare nefas: nam cernere uultus
Et uoces audire datur: multoſqꝫ per annos
Dilectus tibi magne ſocer poſt pignora tanta
Sanguinis infauſti ſobolem: morteqꝫ nepotis
Te niſi niliaca propius non uidit harena.
Cæſaris attonitam miſcenda ad prælia mentẽ

Inde rapi: ſub hac mutatione cœli & aeris. Rapi: a uẽtis. Curua: ĩſinuata. ſ. uẽtis. Aequora claſſẽ: põt eẽ: hyppalage. i. claſſis cepit ſeq æquora. Scđo: bis ĩtelligiť ſcđo uẽto & ſcđo fluctu: qa a puppe uentus flabat: & maris ũdas ſecũdas faciebat. Lapſa. i. celeriter currẽs. Cõſtruxit ũcis. p. i. ãcoras. Geneſus. flu. ẽ Epiri. Apſus. flu. alter Epiri q medius erat ĩter caſtra cæſaris & Põpeii. Lapſo geſtare. ca. & cũ p ſe uterqꝫ ãnis nõ ſufficer & ſuſtinere naues hũilitate aqꝫ uterq̃ adiutus ẽ: ille uero palude uicina: hic uero niuibꝫq̃ de montibus ꝓpĩquis ſoluebanť. Fallẽs leui unda: qa uix depħẽdiť. Vnũ ſequiť ex reliquo qa leui ũda ĩfluit ideo fallẽs. Præcipitant uelocẽ faciũt. Littore. ſ. paleſtini maris. Nouit: qa puũ terræ ſpaciũ habiť.

Hoc fortuna: uoluit ut hi duo duces nobiliſſimi quoꝝ fama totũ orbẽ ĩpleuerat caſtra directa põerẽt. Miſeriqꝫ fuit: qa ꝓpĩqui erãt miſeri hoĩes: ſperarũt illos poſſe ciuilis belli nefas cognoſcere: & cognitũ ẽt amare: ſed ſpes hæc irrita fuit: qa ĩ ꝓpoſito pſtiterũt. Admotũ dã. qa q̃to ꝓpĩquiores erãt: tãto clarius cĩlis belli nefas cognoſcebãt: ideo dãnabat nefas id uitiũ qđ cognoſcimꝰ: niſi nimiũ nobis placuerit dãnare poſſumus: q̃do inqt lõgĩqores ac rẽotiores erãt: ſi ĩ ꝓpoſito belli cĩlis gerẽdi ueniã merebãt qa nefas nõ cognoſcerẽt: at uero cũ nũc ita ꝓpĩqui eſſẽt ut alter alteꝝ ĩſpiceret: uitupatõe nõ carebãt. Direptos: diuiſos. Parua ſta. puo ĩterſtitio & ſpatio. Nã benedico ſpabãt pẽitẽtiã acturos huiꝰ ſceleris duces: cũ ita ꝓpĩqui eſſẽt cognoſcẽdo & cætera. Dať cõcediť. Multoſqꝫ p ãnos: poſtq̃ ĩ matrimoniũ filiã ſuã Iuliã Cæſar dederat Põpeio: nunquã tã ꝓpe te uidit q̃ hoc loco Põpei niſi in ægypto cũ caput tuũ Cæſ. oblatũ ẽ a rege Ptholemæo: tũc ꝓpiqus te uidit: ſed mortuũ. Pigno. uidelicet matrimonii Iuliæ. i. uicula affinitatis. Sobolẽ: Iuliam. Sãguinis ĩfauſti: quia ĩ ipſo flore iuuẽtus mortua ẽ nam cum grauida eſſet: & ueſtes Põpeii cõſpexiſſet cruentas: quas ille ſanguine deturpauerat: exiſtimauit Pompeiũ a Cæſare uulnetatum fuiſſe unde ſtatim peperit abortiuum: & cum filio continuo mortua ẽ. Morteqꝫ nepotis: quia paulo poſt filius ex ea natus ſecutus ẽ matrẽ. Propius: p̃ter q̃ hoc loco. Niliaca arena. ubi ſepultus ẽ Põpeius. Cæ. attonitũ: Cæſar cũ ꝓpe caſtra cõſtitiſſet ĩ cõſpectu hoſtiũ ꝓperabat ipſe ĩ aciẽ ducere milites: ſed cã moræ fuit: ꝙ ptẽ ſui exercitus reliquerat Brũduſii: neqꝫ. n. naues exercitũ oẽm traiicere poterãt. Cæ. eñi cũ expoſuiſſet ĩ terrã milites cõtinuo eadẽ nocte naues brũduſiũ remiſit: qbus reliq̃ legiones & eqtatus cũ. M. Antonio trãſportari poſſẽt: & huic officio p̃poſitus ẽ Iulius Callenus legatus: ſed diutius moratus ẽ Anto. q̃ Cæſar cupiebat: q ſpem oẽm ĩ celeritate res cõficiẽdi ponere ſolebat Veꝝ ut libro. ii. refert Apianus: cũ Cæ. & Põ. uix dyrachiũ caſtra poſuiſſẽt: põpeio tyrones ad bellũ ĩſtruẽte: ſuos a brũduſio uẽturos expectãs Cæſar magna celeritate ad eos mittit: curſũqꝫ accelerare iubet nõ accedẽtibus illis: ip̃e ĩſcio exercitu ad nauigare ſtatuit: utpote q nemĩnẽ facilius eos adducere ſparet e cœnaculo diſcedẽs corporis fatigatõe p̃tẽſa amicos epulari ſuadet deĩde priuato hitu curru defertur mox nauẽ ĩgreſſus Cæſaris nuncium ſe eſſe ſimulat: cætera per ſeruos facienda ediſſerit: eo modo latens nocte potiſſimũ inſtãte: cũ a uentis agitaretur mare: ſeruos gubernatorẽ adhortari monet: propere curſum arripiunt: quaſi hoſtes finitimos latere cuperet: gubernator elatis remis p uĩ fluuiũ celer exupat: cũ autem ad oſtia & maris aditum peruentum eſſet: mare ipſum ſummis conciratum fluctibus: magno impetu ac turbine curſum ĩtercipit: gubernator ueluti inſtãtibus hoſtibus per uim conabatur euadere: uerum quum nihil proficeret fatigatus ac deſperans tandem clauum e manibus abiicit: Tum Cæſar ſublato uelamĩe ad gubernatorem conuerſus & intonans: alacri animo & forti aduerſum fluctus eſto inquit: Cæſarem quippe & fortunam eius tecum uehis: hac uoce ſtupefacti remiges gubernatorque magna ui nauem educere contendunt ita ut fluuii hoſtiã denuo euaderet: uento deinde & fluctibus eam extollentibus ad littus tandem uicta compellitur. Inſtante pie cum lux cuncta apertiora redderet: trepidare cæpere: ueluti manifeſti futuri hoſtibꝰ Tum Cæſar fortunam accuſans ꝙ fœlicitati eius inuidiſſet: nautas retrouerti iubet: nauis itaque aſpirante uento facile compulſa: fluuii ora cita reddatur Cæſarem igitur nonulli ob audaciam admirabantur quidam querelas proſecuti ſunt: ꝙ facinus militare potius: q̃ imperatoria laude dignum eẽt aggreſſus.

Ferre moras ſcelerum partes iuſſere relictæ
Ductor erat cunctis audax antonius armis.
Iam cum ciuili meditatus leucada bello
Illum ſæpe minis cæſar præcibuſqꝫ morantẽ
Euocat o mundi tantorum cauſa laborum
Q uid ſuperos:& fata tenes?ſũt cætera curſu
Acta meo:ſummã rapti per proſpera belli
Te poſcit fortuna manum:non rupta uadoſis.
Syrtibus in certo libyæ nos diuidit æſtu:
Nunq̃d in expto tua credimus arma ꝓfũdo
Inque nouos traheris caſus ignaue uenire
Te cæſar nõ ire iubet prior ipſe per hoſtes:
Percuſſi medias alieni iuris harenas
Tu mea caſtra times:pereuntia tempora fati
Conqueror:in uentos impendo uota fretumqꝫ
Nec retine dubium cupientes ire per æquor
Si bene nota mihi ẽ ad cæſaris arma iuuẽtus
Naufragio ueniſſe uolet:iam uoce doloris
Vtendum eſt nõ ex æquo diuiſimus orbem
Epyrum cæſarque tenet:totuſque ſenatus
Auſoniam tu ſolus habes his terque quaterqꝫ
Vocibus excitum poſtquam ceſſare uidebat

ſs uero cum ulterius latere nõ poſſet:poſthumiũ eius loco adnauigare iubet:gabinioqꝫ ut exercitum naui/bus adducat ĩpare:ſin id abnuat hæc ipſa Antonio ꝑcipe:poſt Antoniũ uero Caleno:ſin id oẽs negent epi ſtola alia ad exercitũ ſcripta erat uelle ſe eos ſupra naues poſitos poſthũio obſeq & ĩ locũ ĩ quẽ uẽtus duce/ret uela tradere nihil nauibꝰ pcẽtes:nõ.n.nauibꝰ ſed uiris Cæſari opus eẽ: ĩ hũc modũ Cæſar ꝓ rõe fortu/na uti deliberauerat:q̃ oĩa Põpeius ĩtercipe feſtinás in pugná patá ducebat aciẽ. Iuſſere:coegerũt quia ꝓ/pabat ipe bellũ ciuile ſtatĩ pagere. Scelerũ:mordet ſẽp Cæ.Luca. Relictæ:Brũduſii cũ Antonio. Atto nitã:furẽtẽ & ĩ iſaniã ꝓpemodũ cõuerſã. Miſ.i.cõ/mittẽda qa ꝓpabat ipe bellũ ciuile cõficere q̃ſi atto/nitus. Ductor.ſ.Cæ. exercitus. Iá tũ ci. ex eo tpe ĩqt exercere cepat ex ſe Antõius bellũ ciuile: qđ po/ſtea geſſit ad Leucada ꝓmõtoriũ cũ Octauiáo. Me diatus:q̃ſi ꝑludia q̃dá fecerat bello ciuili. Leucada ꝓmontoriũ ẽ epyri: ubi ciuilia bella geſſit Anto.& cleopatra aduerſus octauianũ. Euocat:e Brũduſio

Minis:ſcripſerat litteras aſpiores:ſicuti ĩ cõmẽta riis legius ad Anto.Cæſar ꝙ ſerius cũ reliquo exer/citu ĩ Epyrũ uẽiret. O mũdi: hæc uerba ſũt qbꝰ di cit Lucanus illũ p lr̃as uocaſſe. Cá la.q̃a ſi ueniſſes iã oẽs labores extĩcti eſſẽt. Tenes:moraris. Sup/os:nobis fauere uolẽtes. Acta:expedita. Curſu:ce leritate. Sũmã:ultimã. Rapti belli. rapti geſti & accelerati. Proſpa:ꝓpter fauorẽ & fœlicitatẽ. Nõ rupta:hæc oro ſiue epiſtola Cæſaris quã habuit ad Anto.hẽt ſuaſionẽ cũ ĩdignatiõe: oſtẽdit.n. illa oĩa facilia eẽ:dũmodo uelit ad ſe traiicere alterá ptẽ ex/ercitus:primũ fortunã ſecũ eſſe dicit:q̃ ſẽp ſua uota ſequi cõſueuerat:qđ ĩ ſupioribꝰ oſtẽdit: cũ dixit. Sũt cætera curſu acta meo: nũc uero arguit a facili/tate nauigatiõis:dicit.n.breue admodũ ſpaciũ ẽ iter te & nos:nã ut refert Strabo lib .v.Brũduſio ĩ trans marinã ripã nauigatio ẽ:una quidẽ ad ceraunia: lit/tuſqꝫ deiceps reliquũ & Epyri & Græciæ: altera in Epidãnũ q̃ prima lõgior:nã mille &.d.ccc.ſtad.ſui.

Nõ rupta uadoſis:nõ ſũt ĩquit tibi nauigãdæ ſyr/tes:p q̃s naues plerũqꝫ piclitãtur. Libyæ:noĩatiuus ẽ græcus:hæc libyæ huius libyes. Nõ rupta: inter rupta. Vadoſis ſyrtibus:ideo uadoſæ ſũt:qa ſyrtes a συρνὼ dictæ ſunt : quia mõ trahũt mõ emittunt undã. Incerto æſtu:quia aliquãdo ꝓfunda ũda eſt:aliquãdo ſicca. Nũquid:ã ꝓrudẽtia nũc arguit:quia dicit ſe peritũ eſſe huiuſmõi nauigatõis:quã pauloãte exptus fuerat : an dicere potes me non ad hanc naui gationẽ te hortari O Marce Antoni:quia periculũ maris ignorem?nũquid non expti ſumus huius maris picula? Credimus:cõmittimus tua arma.ſ.exercitũ & milites cui præes. Nouos : uidelicet ĩuſiatos q bus nunq̃ ãtea uerſati fuerimus. Nõ ire iubet.i.ꝑire:hoc eſt iubet te ſequi & nõ incipe. Venire.i.ſeq na/uigationẽ meã. Iuris:Põpeiani:nã ĩ ptãtẽ Põpeii tota regio maritima erat. Tu mea ca.ergo prior naui/gaui:& nõ audes in mea caſtra uenire. Tẽpora fati.ſ.ſecũdi nobis. In uẽtos.i.nõ exaudio te. Nec retine: a poſſibili:quia poſſet dicere Anto.nõ poſſũ uenire:quia milites reſiſtũt:imo pati ſũt uenire: ẽt ſi uolueris nõ enĩ ipi ad nos te uenire ꝓhibẽt:ſed tu eos. Si bene mihi nota:ſi bene tuorũ militũ ingenia noui ẽt cũ periculo ad me uenire nõ dubitarent. Naufragio:ſubaudi cum. Ad arma:ĩ caſtra Cæſaris ſed ẽ bene mi hi nota iuuẽtus:ergo naufragiũ nõ recuſabũt:dummõ ad me ueniãt. Iam uoce doloris:cõcludit per indi/gnationem uidelicet ſi cum ĩiuria cõtumelia iuncta eſſe oſtenditur:p quem locũ in ſupbiã & arrogãtiã in/ducit:ſupbus oſtẽditur ꝙ uidelicet uelit Auſoniã Italiæ ptẽ cũ impio tenere ſolus ipſe Anto.cũ Cæ. tãtum mõ teneat epyrũ cum uniuerſo ſenatu. Vtẽdũ uoce doloris:nõ poſſũ ſine dolore eſſe ꝙ tu tibi uendicaue ris Italiã:& ego cum uniuerſo ſenatu Epyrum teneam. Totus ſenatus.i.ſenatores:qui cum Cæſare erant uel potes intelligere de ſenatoribus qui cum Põpeio erant. Bis terqꝫ: uocatus Anto. & uenire tardabat Cæſar ueritus ne inteciperetur a Pompeianis nauibus non potuit diutius hanc moram pati: ſed ſe paruo nauigio cuiuſdã paupis amiclæ cõmiſit:ſed parũ admodũ abſuit:q̃n naufragio piret.fortuna tamen q̃ ſibi ſemper fauere cõſueuit:illum a periculo liberauit. Terqꝫ quaterqꝫ.i.ſæpius.Virgilius.O terqꝫ quaterque

beati Dum ſe deeſſe diis: ideſt numina parata eſſe: ut uotis ſuis reſponderent: & ſe nõ reſpondere diis. Sponte reſpicit ad illud Quod iuſſi timuere quando Antonius cæſaris iuſſu uenire nolebat: ſponte ipſe ad Antonium uenire uoluit. Iuſſu: Anto. & ſui. Expertus temeraria: cum a Brũduſio nauigauit ꝙ temeraria nauigatio feliciter ceſſit nihil eſt ꝙ magis homines temerarios faciat: & ĩcautos reddat: quã ſecunda fortuna. Ceſſiſſe: ſucceſſiſſe pro uoto. Fluctuſq; uerendos: & tempeſtatem maris: quãuis magnæ naues uincere poſſint: tamen ſperabat exigua cymba ſe poſſe ſuperare. Claſſibꝰ: nauigiis maioribꝰ.

Cum ſe deeſſe deis: ac non ſibi numina credit
Sponte per incautas audet tentare tenebras
Quod iuſſi timuere fretũ: temeraria prono
Expertus ceſſiſſe deo: fluctuſque uerendos
Claſſibus exigua ſperat ſuperare carina
Soluerat armorum feſſas nox lãguida curas
Parua quies miſeris: in quorũ pectora ſõno.
Dat uires fortuna minor: iam caſtra ſilebant
Tertia iam uigiles cõmouerat hora ſecundos
Cæſar ſollicito per uaſta ſilentia greſſu
Vix famulis audenda parat: cũctiſq; relictis
Sola placet fortuna comes: tentoria poſtquã
Egreſſus uigilum ſomno cadentia membra
Tranſiluit quæſtus facite quod fallere poſſet
Litrora curua legit: primiſq; inuenit in undis
Rupibus exeſis hærentem fune carinam
Rectoremq; ratis dominũ ſecura tenebat
Haud ꝓcul ĩde domus: nec ullo robore fulta
Sed ſterili iunco: cãnaq; intexta paluſtri
Et latus inuerſa nudum munita phaſello
Hæc cæſar bis terq; manu quaſſantia tectum
Limina cõmouit. molli cum ſurgit amiclas
Quẽ dabat alga toro qſnã mea naufragus
Tecta petit: aut quẽ nr̃æ fortũa coegit inqt

nedũ paruæ cymbæ. Soluerat armorũ: deſcribit quo tẽpore cæſar ad caſam amiclæ nautæ admodũ pauperis uenit ſub habitu gregarii militis ne digno ſceretur: cũ iam exercitus oĩs quieſceret: ipſe inſciis militibus ſuis ad caſã huius amiclæ uenit. Nox languida curas: quia cura cum diu animum agitauerit: primo quidem ſomno expellit: ſed cũ diu fatigauerit animum reſoluitur ĩ ſomnum. Languida: quæ languidos facit homines. Parua qes miſeris: quia nunquam niſi parũ illud ſpatium quod ſomno concedebatur. In quorũ pe. quia pauperes ſolent eẽ magis uacui curis: ideo etiam ſecurius dormiunt. Minor: humilior conditio qui enim in ſublimiori fortuna conſtituti ſunt: magna mole curarum & ſolicitudine dormire non poſſunt: ſed fortuna minor eſt deorum qui ſunt in humili conditione poſiti. In caſtra ſilebant: uidelicet ſomno occupata erant a præcedenti quod ſequitur. Tertia hora: ideſt prima uigilia: qa una quæque uigilia ternas horas habebat: nam in quatuor ptes nox diuidebatur apud antiquos: & unaquæque pars uigilia dicebatur. Commouerat: excitauerat. Audẽda: audet cæſar quæ uix famuli eius auderẽt ſcilicet ire ſolus. Relictis cunctis: quia ſolam fortunam ſibi comitem requirit. Poſtquam tentoria: poſtq̃ egreſſus eſt e caſtris ſecum ĩdignabatur ꝙ uigiles ſe felliſſet: cogitabat ita etiam decipi poſſe ab hoſtibꝰ tamẽ placuit hoc ſibi ut occultus pficere poſſet qđ animo cogitabat. Vigi. ca. mẽ. ideſt uicta ſomno membra uigilum qui ad cuſtodiam poſiti erant. Queſtus: conqueſtus. Curua littora: littoris epitheton eſt. Primis undis: in prima parte undarũ. Hærentem: quia religata erat fune: Rectorẽ: qui aut inde procul caſam habebat ubi ſecurus dormiebat. Fultam: non ullo robore quia nõ metuebat fures: ſicuti pauper quidã dicere conſueuerat ſi clara luce in domo mea nihil inuenio: quomodo inqt nocte fures inuenire potero. Robore: ſcilicet parietum. Sterili iunco: quia naſcitur in locis ſterilibus. Canna pa. nam tigillis tecta erat: ſed manipulis cannæ paluſtris. Et latus: caſæ illius circundatũ erat fragmento cuiuſdam nauis. Phaſello: ideſt naue uniuerſa. Nec cæſar: tugurium amiclæ deſcribit: quã cæſar petierat ut traiiceret fretum nauicula quod uix magna nauigia traiicere auderent: ſed hoc faciebat ꝙ fortunæ ſuæ nimium confideret: Cum ergo ad hãc caſam Cæſar ueniſſet: & crebro hoſtium pulſare cæpiſſet totam ferme domũ cõmouit: neq; enĩ altius fundata erat: cõmotus tandẽ uoce atque tumultu amiclas ſurrexit e ſtratis: & ita allocutus eſt: quis inquit ẽ naufragus: ut ego arbitror: p mea tecta petit: & auxilio meo indiget: & hæc dicens hoſtiũ aperuit: deinde ſopito cinere ignes excitauit: cũq; in cõſpectũ Cæſar ueniſſet: tũ aperuit qd ab eo peteret: & magna illi munera ꝓmittebat: ſi ſuæ obſequeret̃ uoluntati. Limina: partem pro toto poſuit: ideſt fores huius caſæ. Quaſſãt: traiectum dum fores cõcuteret tectũ omne nutabat: cũ fundamẽta non eſſent alterius infixa. Molli alga: pro plurimis utebat̃ alga: eſt herba quæ in fundo maris naſcitur & interponitur uaſis uitreis ne colliſa frangantur. Quiſnam mea naufragus: exiſtimabat enim quẽdam naufragum eſſe: ideſt qui naue fracta euaſiſſet a fluctibus maris: & ad ſua tecta ueniſſet ut tantiſper reciperetur donec auxilium haberet. Aut quem noſtræ fortuna coegit: an quis adeo aduerſa fortuna frangit̃ ut cogat̃ ad auxiliũ noſtrũ uenire: illius qdẽ fortũa ualde aduerſa ẽ qui.

Auxiliū ſperare caſæ.ſic fatus ab alto
Aggere iā trepidæ ſublato fune fauillæ
Scintillam tenuem cōmotos pauit in ignes
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non eſſe caſas o uitæ tuta facultas
Pauperis anguſtiqꝫ lares o munera nondum
Intellecta deum: quibꝰ hæc cōtingere tēplis
Haud potuit muris nullo trepidare tumultu
Cæſarea pulſante manus tūc poſte recluſo
Dux ait: expecta uotis maiora modeſtis
Spesque tuas laxa iuuenis ſi iuſſa ſecutus.
Me uehis heſperiam: nō ultra cūcta carinæ
Debebis: manibuſue inopē duxiſſe ſenectā:
Nec ceſſa præbere deo tua uota uolenti
Auguſtos ſubitis opibꝰ implere penates.
Sic fatur quāquā plebeio tectus amictu
Indocilis priuata loqui: tū pauper amiclas
Multa qdē ꝓhibent nocturno credere pōto
Nam ſol non rutilas deduxit ī æquora nubes
Concordeſqꝫ tulit radios noton altera phœbi
Altera pars boreā diducta luce uocabat
Orbe quoqꝫ exhauſtus medio: lāguēſqꝫ receſſit
Spectāteſqꝫ oculos īfirmo lumīe paſſus
Lunaqꝫ non gracili ſurrexit lucida cornu
Hanc orbis medii puros exeſa receſſus

ſperare poſſit a nobis auxiliū. Sic fatus hæc ubi dixit excitauit ignes cinere ſopitos ut lumen accenderēt. Aggere.i cumulo cineris ſuperimpoſito ad ſeruandas prunas ut fit. Sublato fune: nam papyrum dicit: pro quo papyro funem habuere ueteres: quod Virgilius oſtendit: & noctē funalia uincunt funalia appellauit funes: quos intra cæram ponebant pro papyro unde funera dicta ſunt eo ꝙ funes accēſos mortuis preferebant. hunc ergo funem ſubiecerat igni: & una cū prunis cinere texit: nunc cum ignem accendere uellet detexit funē quē ſubiecerat igni: & ſpiritū incitare cœpit. Pauit.ſ. fomite ſcintillam comprehēdit Cōmotos: ſpiritu oris incitatos. Scit non eſſe caſas: quia probe nouerat non diripi caſas ab his q bella ciuilia gerunt: unde caſæ dictæ a cadendo qa paruo īpetu euertuntur. O uita tuta: hic Lucanus ī exclamationē quādā prorumpit: quæ pelna eſt admirationis: ꝙ hi qui opibus abundant in magna rerum oīum facultate ſemp trepidi ſūt: at uero paupes tuti ſunt: & licet humili habitatiōe tecti nihil oīo reformidāt. quodnā oppidū tā ualidū fuit: quæ mœnia tā munita nō timuiſſent: ſi ea manu cæſaris pulſata fuiſſent: tamē nihil tale accidit amiclæ: neque timore ullo perculſus eſt. Deū: pro deorū. Nondū intellecta: tēpore ſuo. Muris: quātūlibet munitis. Tumultu: nulla animi ꝑturbatione cōmoueri Tunc poſte.re. Cæſar his uerbis hortat amiclā: ne laborē ullū aut diſcrimē metuat: ſi. n. ſibi obſequi uoluerit remuneraturū ꝓmittit: adeo ut nunꝗ poſtea pauper uicturus ſit: ſed cū magno honore diuitias retinebit: quæ ad ſuæ uitæ tēpus ſufficiāt. Recluſo: apertis foribꝰ Modeſtis: moderatis: ſcio eā eſſe cōditionē tuā. ut nihil niſi modeſtū ſperare audeas: at uero ſi me ſequi uolueris: multo tibi maiora polliceor: ꝗ ſperare audeas. Laxa: auge. Si iuſſa ſecutus: poſthac nō pones ſpes omnes in naulo carinæ: non minus conſequeris: ꝗ tibi tua præſtare poſſit gubernatio nauis. Nō ultra.i. poſthac. Duxiſſe ſenectā.ſ. ꝙ nulla alia re tibi uictū parare poſſis: niſi labore nauiū. Volenti.i. propitio deus tibi propitius ē: ut te ditē facias ſi mō fortunā tuā cognoueris. Opibus ſubitis.i. repēte cōparatis ꝑter ſpem &: opinionē tuā. Sic fatus. Cæſar ꝗuis gregarii militis ueſte tectus eſſet ne dignoſceret: tamē ita loquebatur ut ſe nō gregariū militē oſtenderet: ſed magnū imperatorē. Priuato.i. res priuato homine dignas. Tūc pauper amiclas. reſpondit: dicit aut ſe multa ſigna uidiſſe: quæ tēpeſtatē minari ſignificarēt & ſtudebat ſuadere cæſari ne ſe marit undis cōmittere uellet: cū omnia periculū minarētur. Nā ſol non ru. quia occidente ſole ſi aer rubuerit ſignificat diē craſtinū ſerenum fore: ſed hoc ſignū tunc non erat. In æquore: nā ſol in mari occidit. Cōcordes radios: ideſt in unū locū tendētes. Vigilius: hoc ſignū tetigit. Audēs inter nubila ſeſe diuerſi rumpent radii. Altera pars boreā: cū radii īter duas partes ſciſſi: hac quidē in meridiē: hac uero in ſeptētrionē inclinauerint ſignificāt nobis poſtera die a meridie notum a ſeptētrione boreā uenturos eſſe: ſignificat autē hunc peritū fuiſſe nauigādi: nouerat enī ſigna quibus uel ſerenitas: uel tēpeſtas ſignificaret. Exhauſtus: quia uidet euacuari & cōcauus fieri. Receſſit.i. retro ceſſit: qa cōcauitatē quādā facit. Paſſus oculos: cū ſol ita quodāmodo creatus uidet: & concauitatē faciat: & cōuexus mutat facile ab oculis ſpectari poteſt: at uero cū pleno orbē refulget oculi radios ſolis ſuſtinere non poſſunt. Spectantes oculos: pro oculos ſpectantium. Infirmo lumine paſſus: cum imbecilliores ſunt radii. Gracili: tenui. Lucido cornu: quia ſi tunc cum tenuia fuerint cornua lunæ: & lucida atque purificata ſignificant ſerenitatem: ſed non ita fuerunt: ſic Virgilius. Namque his certiſſimus auctor. Exeſa receſſus: ideſt habens puros receſſus exeſos eſt enī ſynecdoche. Non duxit recto tenuata cacumina cornu: quando luna nondū plena eſt: & ſi perlucida fuerit quamuis uacua: tamen ueſtigia orbis oſtendat: tunc perlucida eſt. Exeſos: exciſos: nunc denſo aere condenſatos: & declarat.

Tenuata.i.acuata. Recto cor.qa ſi cornibꝰ ſupinis fuerit luna ſēp pluuiā ſignificat.at uero cũ recta fuerit & alteꝝ cornu ſublime;alteꝝ uero īfimũ teneat q̃ſi ſignificaꝛ uidetur ſe uacuatā eē pluuiis & humore.
Rubuit nota:Virgilius.Vento ſemper rubet aurea phœbe. Lurida:nigra. Sub nubé:nā ille pallor lunæ ſignificabat ſe paulopoſt ſub nubē obſcuratum iri. Sed mihi.ſunt alia ſigna tēpeſtatē ſignificantia.ſ. cum ſyluæ reſonant.Virgilius.Et nemorũ increbeſcere murmur. Incertus delphin:quia dubiũ mare ſemper delphin ſignificat:cum apparuerit. Mergus amat:quia fugiũt ex æquore mergi:cũ tempeſtas futura eſt. Ardea:cathãtiphraſis: quia ſēper humilis ē & ī paludibus habitat: ſed cũ tēpeſtatē futurá ſentit relictis undis ſupra uolat ardea nubé.é eni auis.
Auſa uolare:cum natura ſua ſolita ſit in paludibus habitare. Pennæ natanti.i.quæ antea pēna & alis uolare cõſueuit. Caput ſpargẽs undis.i.ſpargere cupiens Virgilius.Et ſtudio incaſſũ uideas geſtire lauandi. Occupet:præueniet hymbré hoc ſigno. Inſtabili greſſu:quia per arenā graditur.Virgilius.Et ſola in ſicca ſecum ſpatiaꝛ arena. Et magnarum:poſtq̃ amiclas multa futuræ tēpeſtatis ſigna prædixit:ut imminentem nauigationem cæſari periculoſam oſtenderet:nũc aũt dicit q̃uis tanto diſcrimine nauigaturus ſit:tamē ſi res ita poſtulat qđ ſine magno incõmodo reſiſtere nõ poſſit:ſe nauem expoſiturum eſſe uentis ut:uel in italiam ueniant:uel ſi non id poterit:intelligat cæſar non per ſe:ſed propter maris tempeſtatem reſtitiſſe.Et ſcilicet quicunque es : quia ignorabat eſſe cæſarem.
Littora iuſſa.ſ.auſoniæ quæ meā nauem impellere iubes. Hoc:ſcilicet in italiam ire. Ad quorum motus:dicit uix illum patefeciſſe uela uentis: cum alia quoque ſigna futuræ tempeſtatis apparuerũt: quæ Virgilius quoque commemorauit. Sæpe ſtellas uento impendente uidebas:&c.non tamé labũtur:ſed quodãmodo uidentur labi:phyſici enim dicũt uentũ ad ſuperioré parté aſcendere:& inde partéætheris rapere: quā cũ uentus impellat caſus imitatur ſtellarum:quod ſignum dicit apparuiſſe cum primum uela ſoluit. Non ſolum lapſa.i.uiſa ſunt de cælo cadere ſydera:ſed etiam quæcunque occidunt.ſ.ſeptētrionis urſæ quodãmodo euaneſceꝛ q̧uim magnam uentorum ſignificat. Cadentia quæ cadere uidentur. Diſperſos:in diuerſas ptes ſparſos:quia tractum longum ducunt:ut ignis uideat p aera ſpargi.Virgilius.Flammarum longos a tergo albeſcere tractus. Fixa aſtra: ideſt maior urſa & minor. Summis polis:artico & antartico. Terga:ideſt ſuperficies maris horreſcit. Longo tractu: quia a longo uidetur albeſcere fluctus maris: & cũ ſpuma ꝓcul uideꝛ ſignificat uẽtos adeſſe. Incerta futuri:q̃uis icertũ eẽt qs uẽtus iſtaret mãifeſtũ tamé erat uẽtos adeſſe. Tũc rctor:ad cæſaré ait. Trepidæ ratis:ꝓ ipſe trepidus. Zephyros:occidẽtales uentos: Auſtros meridiõales: ſuadet a prudẽtia:qa ſe pitũ maris oſtẽdit:& ſignorũ quæ tẽpeſtatẽ ſignificãt. Vndiq;:dextra atq; ſiniſtra. Nubibꝰ & cœlo notus: ſemper agit nubes:& idé eſt quod auſter. Cori:uenti ſeptentrionales. Murmura:nam nautæ ſolent inclinare aurem ad omnes partes orbis ad orientem:occidentem &c.& aure murmura ſentiunt:ut intelligant qua parte uenti ueniant. Nec ratis heſperias:ideſt nauis cum uectoribus ſuis tanto fluctu periclitabitur. Vectores dicuntur qui uehunt & qui uehuntur:ideſt tumultu & perturbatione maris:tapinoſim epitheto eleuauit. Deſperare uiam:qd ergo melius conſilii fuerit dicā una ſalus ſupeſt:ut a nauigatiõe deſiſtamus. Deſperare.i.de ſpe nauigãdi decidere ſalus ē. Cõuertere.ſ.ad littora:dũ puppis uexata ē. Tellus q̃ uideꝛ ꝓxia fortaſſe nimiũ lõgior uidebiꝛ: qa nõ lõgo ſpacio deſiſtat epirus ab adriaco ſinu.

Nec duxit recto tenuata cacumina cornu:
Ventorũq; nota rubuit:cũ lurida pallens
Ora tulit uultu ſub nubē triſtis ituro.
Sed mihi nec motus nemoꝝ nec littoris ictuſ
Nec placet incertus q prouocat littora delphi
Aut ſiccũ quod mergus amat:qđq; auſa uola
Ardea ſublimis pennæ confiſa natanti re ē
Q đq; caput ſpargẽs ũdis uelut occupat ibrẽ
Inſtabili greſſu metitur littora cornix
Sed ſi magnarũ poſcunt diſcrimina rerum
Haud dubitẽ præbere manus:uel littora tãgã
Iuſſa uel hæc potius pelagus: fluctuſq; nega
Hæc fatus ſoluẽſq; ratẽ dat carbaſa uẽtis bũt
Ad quorũ motus:nõ ſolũ lapſa per altum
Aera diſperſos traxere cadentia ſulcos
Sydera ſed ſummũ etiã quæ fixa tenentur
Aſtra polis ſũt uiſa quati:niger inficit horror
Terga maris longo ꝑ multa uolumina tractu
Aeſtuat unda minax:flatuſq; incerta futuri
Turbida teſtantur cõceptos æquora uentos
Tunc rector trepidæ fatur ratis aſpice ſæuũ
Q uãta per pelagus:zephyros itẽdat i euros
Incertũ ē:puppi dubius ferit undique pontus
Nubibus:& cælo notus ē ſi murmura ponti.
Cõſulimus cori ueniẽt mare gurgite tanto
Nec ratis heſperias tãget:nec naufragul hora
Deſperare uiã & uentos concurrere curſus
Sola ſalus liceat uexata littora puppe
Prendere:ne longe nimium ſit ꝓxima tellus

Fiſus cuncta ſibi ceſſura pericula cæſar
Sperne minas inquit pelagi uentoque furēti
Trade ſinum:italiam ſi cælo auctore recuſas
Me pete.ſola tibi cauſa ē hæc iuſta timoris
Vectorē nō noſce tuū: quē numina nunquā
Deſtituunt:de quo male tūc fortuna meretur
Cum poſt uota uenit medias ꝓrūpe ꝓcellas
Tutela ſecura mea:cæli iſte fretique
Nō noſtræ puppis labor ē hāc cæſare preſſā
Ab fluctu defendet onus:nec lōga furori
Ventorū ſæuo dabitur mora ꝓderit undis
Iſta ratis:ne flecte manū:fuge ꝓxia uelis
Littora tunc calabro portu te crede potitum.
Cū iam nō poterit puppi:noſtræque ſaluti
Altera terra dari:quid tanta ſtrage paretur
Ignoras quærit pelagi:cælique tumultu
Quid præſtet fortuna mihi.nō plura locuto
Auulſit laceros percuſſa puppe rudentes
Turbo rapax:fragileq; ſup uolitātia malum
Vela tulit ſonuit uictis cōpagibus alnus
Inde ruunt toto congeſta pericula mundo
Primus ab oceano caput exeris athlanteo
Core ingens æſtus.iā te tollente furebat
Pontus & in ſcopulos totas erexerat undas
Occurrit gelidus boreas:pelaguſque retūdit
Et dubium pendet uento cui concidat æquor
Sed ſcythici uicit rabies aquilonis & undas
Torſit & obſtruſas penitus uada fecit harenas
Nec perfert pōtum boreas ad ſaxa ſuumque
In fluctus chori frangit mare:motaq; poſſūt
Aequora ſubductis etiam cōcurrere uētis

Fiſus cuncta ſi bi:ne timeas tēpeſtatē inquit cæſar:nam dii gratū hēnt:ſi rē mihi gratā facere poſſint. Ceſſura:ideſt proſpere euētura ſibi. Vētoq;.ſ.audacter uela uentis pande. Si cælo auc.re:ſi cælum tibi auctor nō ē nauigandi in italiam:ego tibi auctor ero. Sola tibi cā eſt:neſcis quē uirū tua rate uehas:ſi me nouiſſes non dubitares uehere. Quē nunq̄:uelim ſcias me comites ſemper habere deos. De quo male:fortuna male de me meretur:niſi mea uota præuenerit:quia pœnas daret. Poſt uota uenit.i.cum nō præuenerit uota mea neceſſe eſt ut fortuna diuinet:quid ego uelim:& ſi cupiam aliquid dare poſſit. Prorūpe:o nauta p medias ꝓcellas nauiga. Mea tutela.i.præſētia mea. Cæli iſte fretiq;.uexabitur inquit cælū & aer. Onus: cæſaris. Nec lōga: & me nauigante tēpeſtas a rate deſiſtet.Ille diſſuaſerat a prudētia:hic ſuadet a fortuna:q̄ſi a facili ꝙ ſit facile uincere tempeſtatem: quod argumētū trahitur a negociis pſonæ:quæ multa ſūt:& caſus in illis conſideratur in pſona:uidelicet qd euenerit:qd euenit:& quid euēturū ſit:quid ſi male euenit:& male eueniet.Si bene in pterito euenerit:& ſperandū eſt bene euenturū ī futuro. Proderit undis:hoc ꝓderit cæteris nauigantibꝫ quod ego nauigo:nā nauigatio mea faciet ut ex tēpeſtuoſo mare trāquillū efficiatur. Flecte manū: a littore. Velis.ſ.cū. Tunc calabro portu.ſic tibi pſuadebis: cū iā mediū mare tenebis:& nulla terra poterit noſtræ ſaluti cōcedi: exiſtimato te tenuiſſe calabriā. Cū iā nō poterit: ideſt alibi ſalui eſſe non poterimus:niſi ī Calabria.

Quid tanta ſtrage:ſcis quare uētus oīa inuoluat: & iam tanta perturbatio immineat: ſignum eſt ꝙ dii cogitant quid magnum præſtaturi ſint. Quid præſtet:ideſt qd fortūa exhibeat mihi. Tumultu perturbatiōe. Nō plura locuto:ſic de ſe & fortuna ſua loquebatur Cæſar:quaſi nihil aduerſi ſibi cōtingere poſſet:quin immo uoluntati ſuæ obtemperabat:ſed res non ſatis ex ſententia ceſſit:nā uix inquit ea locutus fuerat:cū ex tranſuerſo ꝓcella ruens uela ſuſtulit: & fracto prope malo nauis quoq; iuncturas ſoluit. Auulſit:fregit. Turbo rapax:ex trāſuerſo ueniens turbo dr̄ uētus qui circuit & omnia una procella inuoluit. Vela tulit:qui ſuſtulit uela uſq; ad ſumitatē mali. Alnus.i.nauis: materiā pro forma poſuit nam alnus ē arbor:ex qua naues conficiuntur. Victis compagibus: ideſt ſolutis iūcturis. Inde:pro hæc. Toto mundo:a toto cælo:quale eſt illud Virgilii.Omnia uentorum cōcurrere prœlia uidi:& ab oriente:& ab omnibus partibus mundi. Athlanteo oceano.ab athlante monte ſic appellato quod ei ſuperimminet. Tollente: ideſt iam tum erigente funes. In ſcopulos: uidelicet in medio mari poſitos. Gelidus: a ſeptentrione. Retundit:repellit dubium æquor inde a borea: inde a choro agitabatur fluctus: ideo incertus: in quam partem caderet: Sed ſcythici:ſcilicet uis maior aquilonis fuit. Scythici:ideſt ſeptētrionaīs:quia ſcythia ē in ſeptētrione. Rabies:uis. Abſtruſas:reconditas penitus. Fecit are.qa ita erectus ē fluctus ut arena in fūdo maris ſicca deſtituereť. Vada: ut p ea iri poſſet:unde uadū dr̄ p quod uadari pōt. Ad ſaxa:ad littora. Profert pontū:quia quēuis ui/ tamē nō ita licuit ut ui & īpetu ſuo ad littora pferreť. Frāgit mare:qa ex alta pte r̄pellebať:ut nō poſſet ad ſaxa littoris puenire. Suū qđ poſſederat:qa ſupior erat. In fluctus:in alios fluctus a choro erectos:ita ut ad ſaxa littoris puenire nō poſſet. Motaq; poſſūt:& tāta fuerat agitatio maris ut ēt đficiētibꝫ uētis mare agitatū a uētis cōcurreret:qa nō ſimul atq; uēti đſierīt:ſtatī mare pacať:ſed ſentit ꝓximam tēpeſtatem.

Non euri: ego crediderim uentos nullos deſtitiſſe quin maria lacerarent a ſeptētrione & a meridie. Atrum: nebuloſum: nam notus nebulas ſemper agit & pluuias. Sub carcere ſaxi: Ideſt antro eolio: nam apud Virgilium intelligitur Eolum uentorum regem ſeruare uentos in antro: quod nunc carcerem uentorum appellat: ſicut Virgilius. Eolus & clauſo uentorum carcere regnet. Soluta de parte: ab oriente: ab occidente: a ſeptentrione ubi ſedem ſuam obtinent. Defendiſſe ſuas: ut Eurum orientalem uentum defendiſſe ſuas terras ne perflarentur a zephyro uel noto: ſic notum defendiſſe meridiem: ne perflaretur a coro. Pelagus: nam flantibus uentis: undique in nullam partem oceanus protēdi poterat: ſed mediteranea maria procellis agitata ruebant alia: ĩ alia æquora mediterranea appellauit: & omnē hunc fluorem acceſſum uel receſſum ſunt qui ſentiāt a ponticis faucibus inundare: alii a gaditano freto naſci: ut refert Solinus capi. xxviii. Ferūt: tyrrhenū mare: uidelicet inferum: nam adriaticum mare ſuperū dicitur. Eſt autem adriatici ſinus forma ipſi Italiæ perquam ſimilis magnitudine: quam Appennini montes terminant: & utrunque mare uſque ad Iapygiam: terramq́ ſinu Tarentino & poſidianate circundatam: ita refertur a Strabone libro quinto. Ionio ponto: adriatico: nam ionium mare a ſuperiore promontorio maleæ ſumit initium: ūde terminatur ægeum. Aegeas undas. i. ægei maris: quod circa promontorium maleæ termĩatur: & Ionium incipit mare. Sonat: reſonat. Adria. i. mare ſuperum. Adria ut inquit Strabo libro quinto: inclyta ciuitas fuit: a cuius nomine modica tranſportatiōe ſumpta ſinus appellatus eſt adriaticus. Ah quotiens. ſ. p. quotiens ĩquit fluctus maris adeo erecti ſūt ut ſumma montium cacumĩa tegerent q̃ multi mōtes eo die terræmotu facto ceciderunt: non tamen montes ſed partes. Fruſtra: quia nihil eos mouebāt fluctus quaſi referre uidetur ad Cæſarem: ꝙ quāuis uenti adeo magni incubuerint: tamen ipſi nihil nocuerūt. Illa dies: Cæſar enim nocte nauigabat: uidelicet occidente ſole nauigare cæpit: ſed dies dixit reſpiciens ad diem naturalem qui. xxiiii. horarum eſt ſecūdum Romanos & Græcos: incipit a meridie uſq; ad mediam noctem: & quāuis nocte nauigare cepiſſet: tamen diem appellauit ꝙ uſque ad mediam noctem protenditur. Victo. i. impulſu undarum maris: unde terræmotu facto mōtes ceciderunt: græci autem appellāt mare illud enoxigeum: ideſt terram concutiens hinc eſt quod phyſici dicunt hanc unam rationem terræmotus eſſe: quod terra impulſu maris concuſſa moueatur: & ita terræmotus fiat: Alii dicunt uentum eſſe in uiſceribus terræ conceptum: qui cum erūpit terram concutit: nunc dicit cauſam illius terræmotus q. uidelicet concuſſione maris terræmotus factus eſt: & concuſſa terra cacumina montium ceciderunt. Non ullo littote: nullum mate eſt ꝙ denſiores fluctus concutiat q̃ mare per quod Cæſar nauigabat. Tam ualidi: Nam mare quod Cæſar nauigabat incipit a ceuranis montibus epiri deinde ad Seſareſios aliosque quāplurimos populos peruenit uſque ad Calabros: Appulos: & Salētinos: unde procul nauem intendebat ſiue curſum ſuum Cæſar: ut Antoniū reuocaret. Alio ex orbe: ab alia regione maris. Agit ſinus: ſcilicet tales quales nunc agebat in Epiro.

Non euri ceſſare minas: non imbribus atrum
Aeolii iacuiſſe notum ſub carcere ſaxi
Crediderim cunctos ſolita de parte ruentes
Defendiſſe ſuas uiolato turbine terras.
Sic pelagus manſiſſe loco: nō parua procellis
Aequora rapta ferunt: ægeas trāſit in undas:
Tyrrhenum ſonat ionio uagus adria ponto
Ah quotiens fruſtra pulſatos æquore montes
Obruit ille dies: quam celſa cacumina peſſū
Tellus uicta dedit. non ullo littore ſurgunt
Tam ualidi fluctus: alioq; ex orbe uoluti
A magno uenere mari: mundumq́ coherces
Mōſtriferos agit ūda ſinus: ſic rector olympi
Cuſpide fraterna laſſatum in ſæcula fulmen
Adiuuit regnoq́ acceſſit terra ſecundo.
Cum mare cōuoluit gētes cum littora tehtys
Noluit ulla pati cælo contenta teneri.

Vnda: Ideſt oceanus: nam unda quæ mundum cohercet ē oceanus: dicit ergo ab oceano nunquam tātas procellas agitatas fuiſſe q̃ nunc agitabantur ab hoc mari Epirotico. Sinus. i. oceanum mare mundum ābiens. Monſtriferos: admirandos q ſimiles monſtris ſunt. Sic rector olympi: dicit nō aliā fuiſſe ꝓcellā maris adriatici ꝙ ab Epyro ĩcipit ceraunis q̃ tūc fuiſſe credimus cū Iuppiter diluuiū fecit. Sic: quēadmodū ꝑturbatū erat hoc mar̃: eodē mō iuppiter ꝑturbauit oceanū: tūc cū fluctus ĩfra excelſos mōtes euexit: poſt q̃ cōſūptis fluminibus: ſicuti ſtatuerat humanū genus ꝑdere nō potuit: nā primo Iuppiter humanū genus fulmĩb; ꝑder̃ tētauit: ſed cōſūptis ĩpis cū id facere nō poſſet fulmē ſuū adiuuit cuſpide frña. i. tridēti neptuni: quo cōcuſſit maris ūdas: ut ſupra excelſos mōtes redierit. Laſſū: uictū. In ſæcula: ĩ tēpora illa quæ perdere uolebat. Cuſpide frña. i. accepto tridēte Neptuni. Regno ſecūdo: uidelicet mari primū regnū eſt cœli: ſecūdū maris: Tertiū uero terræ. Tethys. i. oceanū mare. Vlla littora: qa littoris & ripaꝝ legē cōtēpſit. Cœlo cōtenta teneri. ſufficiebat mari: ut a cœlo cōtinerer̃: ſed uolebat cōtineri a terra: ſicut āte cōſueuerat: oĩa ergo erant cœlum & pontus: tamen continebatur a cœlo extrinſecus: a terra uero intrinſecus.

Tum quoq; tāta maris moles creuiſſet i aſtra
Ni ſuperum rector preſſiſſet nubibus undas
Non cæli nox illa fuit.latet obſitus aer
Infernæ pallore domus: nimbiſq; grauatus.
Deprimit̃ fluctuſq; i nubibꝰ accipit hymbrē.
Lux etiā metuenda perit:nec fulgura currūt
Clara:ſed obſcurum nimboſus deſilit aer
Tunc ſuperū cōnexa tremūt atq; arduus axis
Inſonuit motaque poli compage laborat
Extimuit natura chaos rupiſſe uidentur
Concordes elementa moras: rurſuſque redier̃
Nox manes mixtura deis ſpes una ſalutis
Quod tanta mundi nondum periere ruina
Quantus leucadio placidus de uertice pōtū
Deſpicitur:tantū nautæ uidere trementes
Fluctibus e ſūmis præces mare cūq; tumētes
Rurſus hiant undæ uix eminet æquor̃ malus
Nubila tāguntur uelis:& terra carina
Nam pelagus qua pte ſedet:nō celat harenas
Exhauſtum i cumulos.ois in fluctibus ūda ē
Artis opem uicere metus:neſcitque magiſter
Quā frangat.cui cedat aquæ diſcordia pōti
Succurrit miſeris.fluctuſque euertere puppi
Nō ualet i fluctum.uictū latus ūda repellēs
Erigit atque oī ſurgit ratis ardua uento

Tunc quoq; tāta:quo tēpore inq̄t nauigabat Cæſar parū abfuit q̄n diluuiū fieret. Moles: magnitudo uſq; ad aſtra:ſicut creuit tēpore diluuii. Preſſiſſet.n.terras:qa craſſo aere ūdas circundedit: ne terminos ſuos trāſiret. In aſtra:ſi ſupius elemētū ē æther:ſecūdū aer:tertiū aq̄:q̄rtū terra: ergo dicit a ſecūdo elemēto oppſſū eē mare:ne ſuos terminos trāſiret:qđ niſi feciſſet Iuppiter ad ſydera uſq; trāſiſſet. Nō cœli nox: quē diē ſupius appellauit:nūc noctē ea rōe ſupius dicta.i.nō fuit naturalis nox:ſed ſupra naturā:nō enī occidēte ſole facta ē nox ſed nubibus craſſis iuoluit aerē. Latet obſitus aer.i.tāta erat aeris craſſitudo & nigredo ut cōpari poſſet pallori iferni. Nībis.i.uētis cū pluuia Fluctus acci.hym.exhalatio q̄ erumpit ex aqs:q̄ cū altius euectæ fuerit: prio nebulæ appellāt̃ cōpſſæ calore ſolis reſoluūt̃ i pluuias. Lux ēt metuēda:pgit deſcribere tēpeſtatē maris ſicuti iſtituerat:& aeris ꝑturbationē: dicit .n. nubes adeo fuiſſe dēſas & craſſas ut fulgura e nubibus errūpe nō poſſēt.audiebat̃ qdē tonitrus cū fulmine.ſed nō ꝓcedebāt fulmina:ſicuti conſueuerāt. Lux.ſ. fulgoris. Metuēda qa ſēp ſignificat fulmē: corruſcatiōes enī fulminis e nubibꝰ erūpūt āteq̄ fulmē exeat. Perit: ꝓpter craſſitudinē nubiū. Diſſilit.i.diuidit̃. Obſcuꝝ:p obſcure. Tū ſupū:aer & cœlū ipſū concuti uidebat̃. Cōuexa.i.cœli cōcauitates. Axis.i.polus arcticus:Virg.Hic uertex nobis ſēp ſublimis at illū &c. Poli.ſ.arcticus & ātarcticus. Extiuit natura chaos:natura reꝝ tiuit:ne rurſus elemēta ꝑturbarētur:& ātiquū chaos rediret:chaos .n.elemētorū oium cōfuſio dicit̃:& rudis idigeſtaq; materies. Cōcordes moras:hāc morā cōcordē.i. cōnexationē elemētoꝝ dicūt eē cōgeriē primā māteriā: nā elemēta cōueniūt iter ſe ſecundū diuerſas q̄litates: ut calor a frigore:humidū a ſicco: ſed aliqd ē cōe. Nox ma.m.d.i.piculū eē uidebat̃ ne lux cū tenebris miſceretur:p lucē deos itelligit:p obſcuritatē deos manes. Mixtura.i.faceret cōmixtionē lucis ac tenebraꝝ. Spes una ſalutis: erat Cæ.& amiclæ q̄ q̄q̄ tāta tēpeſtas igruerit nōdū tamē perierāt: poſtq̄ tantū piculi uitauius: & id facile qđ inſtat euitābimus. Quātū leucadio:dicit nō humilius erectos fuiſſe fluctibꝰ q̄ ſit uertex leucadis ꝓmōtorii:nā fluctus i ſublime erectos eos tollebat:nō mius q̄ ſi uertice Leucadis ꝓmōtorii ſtetiſſēt:nā ſublati lōge lacteq; maria porrecta deſpiciebāt:quēadmodū deſpicit̃ mare de uertice leucadis ꝓmōtorii epirotici. Quātū deſpicitur q̄tū de ſpecula leucadis ꝓſpici pōt tātū de ſūmis fluctibus erecti Cæſar & Amiclas de pupe maria uidere poterāt: ordo ē. Nautæ tre.ſ.Cæ.& amiclas:& alii q̄ nauigabāt aliis nauibus uidere tātū mare &c. Tremētes:iminēti piculo tēpeſtatis. Præceps:ꝑturbatū. Cūq; timē.r.deide tollebat̃ i altū ut uideret̃ eē altiors uertice mōtis leucadis:deide i ꝓfūdū maris mittebātur ut uix extra ūdas malus appareret. Hiāt.i.dehiſcūt. Terra.ſ.tāgebat̃ qa ad imū maris uſq; ad arenas deſcēdebāt. Nā pelagus:dicit uniuerſū mare exhauſtū turbine uētorū ſiccas i fūdo maris arenas deſtituiſſe. In cumulos: in ſublime. Non cælat:non tangit arenas:quia nihil undarum in fundo maris relinquebatur: ſed arena ſola relicta erat. In fluctibus: non in alueo ſuo: ſed in fluctibus erecta conſtiterat
Artis opem uicere metus:nimio metu oblitus eſt Amiclas gubernatiōe nauis. Metus: ſcilicet manifeſtæ mortis. Artis opem:ideſt artem gubernandi. Neſcitque magiſter: ideſt neſcit quam in partem dirigat nauem nec a qua parte retrahat. Diſcordia pōti .ſ.m.quomodo diſcordia proderit nauigantibus? hoc modo:nam cum a dextra fluctus nauem impuliſſet niſi tempeſtas aduerſa fuiſſet nauis euertebatur: at uero cum in eo eſſet ut obrueretur nauis: impulſa ab impetu uentorum flantium a dextera flatus motus a ſiniſtra retundebat nauem: & ita eam obrui non permittebat: ideo perturbatio maris proderat. Diſcordia ponti: quia undique conflictabatur mare: & fluctus inde certabāt. Euertere puppim:quia iā euerterat dexter fluctus:ſiniſter poſtea erigebat eam. Ardua:alta. Omni uento:ideſt ūdique flante.

Non humilem:ſcilicet nõ metuebat inquit humilia ſaxa littoris & ſcopulos in medio mari ſitos. ſed metuebat ſumma cacumina montium:quia erigebat eos in mari. Saxona : inſula eſt quæ ipſius ĩterualli qđ inter Brunduſium & Epirum interiacet: media ſita eſt : ut refert Strabo libro quinto. Theſſaliæ curuæ:quia theſſalia eſt in littoribus maris ſita. Oræ ambraciæ:Ambracia iuxta argos eſt amphilochiũ qđ alcmeon eiuſque liberi condidere : ut refert ſtrabo libro ſeptimo. Credit iã digna. p.c.nũc demũ Cæſar timere cœpit: & tanta pericula exiſtimauit:iam eſſe ſua morte digna:ꝙ magna nubes ad hoc demitteretur ut Cæſarem interiret. Tantus ne euertere:cum uiderit undique maria perturbari:& uẽtos inter ſe cõfligere:nec adhuc periiſſe:tamen ſe continere nõ potuit:quin in hanc uocem prodiret ut diceret. Parua quem puppe:parua puppe uehor: & cũ ueriſimiliter mori hac cymba poſſim: tamen undique uentos dii concitauerunt. Periere:inuaſerũt. Si gloria læti:ſi ita ſemel ſtatuiſtis : ut naufragus moriar: non refugiam: ſed unum eſt tantum quod uos rogo o ſuperi ut corpus meũ occultum ſit & ut me ab omni parte mundi homines metuant : cum ignorent uiuam ne an mortuus fuerim. Domata pelago : uidelicet ut pelagus mea morte glorietur. Belliſque negamur:ideſt ne bella ciuilia cõmittam.

Non humilẽ ſaxona uadis:non littora curuæ
Theſſaliæ exoſa pauent:oræque malignos
Ambraciæ portus:ſcopuloſa ceraunia nautæ
Sũma timent:credit iam digna p̄icula cæſar
Fatis eſſe ſuis:tantus ne euertere dixit.
Me ſupis labor eſt:parua quẽ puppe ſedentẽ
Tam magno patiere mari:ſi gloria læti
Eſt pelago donata mei:belliſque negamur
Intrepidus q̄cũq; datis mihi numina mortẽ
Accipiam:licet ingentes abruperit actus
Feſtinata dies fatis:ſat magna peregi
Arctoas domui gentes inimica ſubegi
Arma metu: uidit mganũ mihi roma ſecũdũ
Iuſſa plebe:tuli faſces per bella negatos
Nulla meis aberit titulis romana poteſtas.
Neſciet hoc quiſquam:niſi tu quæ ſola meoꝝ
Conſcia uotorum es.me q̄uis plenus honorũ:
Cum dictator eam ſtygias & cõſul ad ũbras
Priuatum fortuna mori mihi funere nullo
Eſt opus o ſuperi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in mediis deſit mihi buſta roguſq;
Dum metuar ſemper:terraq; expecter ab oi
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat:nec rurſus ab alto
g Agere deiecit pelagi:ſed pertulit unda
Scrupoſiſq; anguſta uacant ubi littora ſaxis
Impoſuit terræ pariter tot regna tot urbes
Fortunamq; ſuam tecta tellure recepit.

Licet ingentes:etiam ſi mors ante diem preueniens:maiora facinora perueniant ad exitum perduxerunt: tamen ſi modo iubetis:corpus meum nuſq̃ inueniatur:ſatiſ mihi erit: nam quantum ad gloriã pertinet ſatis magna peregi:quia ſeptentrionem omnem uſque ad ocaſum meis armis ſubegi: & tantus iam euaſeram:ut Roma Pompeium mihi ſecũdum fecerit. Feſtinata: ante ipſius tempus occupans. Belli:quod iam perfecturus eram:& illi manum extremam impoſiturus. Arctoas gentes:ſcilicet Galliam uniuerſam atque germaniam. Inimica arma:partis aduerſæ ſcilicet põpeianæ. Magnum:Pompeium ſecundum mihi cum ille pulſus ex urbe in exilium quaſi profectus erat: ego autem romæ ſecurus fui. Faſces:ſcilicet dictaturã & conſulatum. Nulla meis aberit: quoniam ædilis & p̃tor & conſul & dictator fui. Neſciet hoc qſquam ſuperius hoc tantum rogauerat:ut ſi ita diis placeret:periret naufragio ſaltem concederent: ne ſuum poſtea corpus ĩueniri poſſet. Neſciet hoc & cætera omnes ĩquit ignorent mortem meam præter te o fortuna:quæ omnium mearum rerũ ſemper conſcia fuiſti. Hoc:uidelicet me mori priuate. Plenus honorum.c.d.quaſi hæc duo inter ſe contraria ſunt:ſcilicet plenum aliquem eſſe honorum & mori priuatum ſed priuatum dicit ideſt more priuati hominis : quia moriebatur ſine lictoribus: ſine apparitoribus: ſine miniſtris: nam qui in honoribus ſunt miniſtros habent. Stygias ad umbras : ad inferos deſcendam. Dictator:nam ipſo dictatore habente comitia ſeipſum creauerat conſulem : ut ſuperius uiſum eſt. Mihi funere nullo:non quæro inquit ut ſepulchro corpus meũ reponatur: immo libenter honore ſepulchri caruerim:dummodo quiſquam neſciat me mortuum eſſe. Hæc fatum:hæc ubi dixit Cæſar:mira inquit res dictu eſt nedum factu:continuo fluctus nauem ſuſtulit: & eam impulit:ut nõ rurſus redierit in undas:ſed ad littora deferretur:& ibi in ſicco deſtitueretur:ſimulatq; terram Cæſar tetigit:omnia ſecum recuperauit & uictoriam:& bellum :exercitum atque fortunam. Decimus fluctus:ideſt ingens:ideo autem dicitur decimus ingẽs & maius:quia cũ primum gallina oua parer̃ cœpit decimum eſt maius:hoc Feſtus Põpeius dicit. Deiecit:poſtq̃ nauem ſemel erexit:rurſus dĩecit ĩ pelagus. Pertulit:pſeuerãter tulit. Impoſuit.ſ.nauẽ terræ Scrupoſis: aſpis ſaxis uidelicet ĩ medios ſcopulos. Vacãt:uacua ſũt. Pariter tot r.ſeruato Cæſare:ſeruata ſũt oĩa q̃ eius erãt.

Sed non tã remeans cæſar iã luce propinqua
Q ua tacita ſua caſtra fuga:comiteſq; fefellit
Circunfuſa duci fleuit: gemituque ſuorum
Et non ingratis inceſſit turba quærelis
Q uo te dure tulit uirtus temeraria cæſar
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuictis ſpargẽda dabas tua mẽbra ꝓcellis?
Cum tot in hac anima populoꝝ uita ſaluſq;
Pẽdeat? & tantus caput hoc ſibi fecerit orbis.
Sæuitia eſt uoluiſſe mori:nullus ne tuorum
Emeruit comitum fatis non poſſe ſuperſtes
Eſſe tuis:cum te raperet mare corpora ſegnis
Noſtra ſopor tenuit:pudet heu tibi cã petẽdæ
Hæc fuit heſperiæ:uiſũ ẽ cõmittere quẽquã
Tam ſæuo crudele mari:ſors ultima rerum:
Iam dubios caſus:& prona pericula mortis
Præcipitare ſolet.mundi iam ſũma tenente
Permiſiſſe mari? tantũ quid numina laſſas
Sufficit ad belli fatũ fauor iſte laborque
Fortunæ:quod te noſtris impegit harenis
Hi ne uſus placuere deũ:non rector ut orbis
Nec dominus rerũ:ſed fœlix naufragus eſſes
Talia iactantes diſcuſſa nocte ſerenus:
Oppreſſit cum ſole deis:feſſũque tumentes
Cõpoſuit pelagus uentis patientibus undas
Nec non heſperii laſſatum fluctibus æquor:
Vt uidere duces:purum in ſurgere cœlo
Fracturum pelagus boream:ſoluere carinas

Sed non tam remeans:cum cederet e caſtris ſecunda uigilia Cæſar cuſtodes & uigiles fefellit: at uero cũ luce facta rediret etiam illos fefellit:cum excitati eſſent omnes conquerebantur de Cæſaris abſentia:neſcie bant enim quo ꝓfectus eſſet: ſed poſtquã uiderunt ſe in periculo relinqui grauiter de illo conquerebãtur Fuga:diſcedens. Sed non nam ſicut fefellerat diſcedens ſic & decedit rediens. Inceſſit:cumulauit. Ingratis querelis:immo placebat Cæſari ꝙ de ſe conquerentur milites. Quo te dure: ponit quibus que relis uſi fuerint in Cæſarem.Eſt autem exornatio ſententiarum:quæ dicitur licentia:cum inferior ſibi ſu/ mit aliquid de maiori de eo conqueritur: & ita ob/ iurgat ſuperiorem quemadmodum putãt illum ſe uelle obiurgari. Dure:qui potueris milites tuos i periculo deſerere. Temeraria: nimium audax. Nos uiles amicos:quos puiſacere uidebaris. Spar genda laceranda. In hac omnia:ideſt tui unius ui/ ta poſita ſit ſalus multorum. Caput hoc: ſcilicet te demonſtratiuum eſt. Sæuitia eſt uoluiſſe mori:qa ille nimium ſæuus eſt in ſeipſũ qui mori uult. Nul lus ne tuorum:nunquid inquit aliquis noſtrum:nõ ita te amat:ut nullo modo poſſit tecũ uiuere: quia potes ſine nobis uiuere: an igitur nõ unum tecum duxiſti:qui tuorum fatorum comes eſſet. Eſſe ſu perſtes fatis:uidelicet quæ te tantum diligũt:ut nul lo modo poſſint uiuere:ſed profecto eſt aliquis qui te amat: ergo cur non duxiſti tecum:ſed noluiſti. Cum te reciperet mare:flẽtes hoc dicebant:nos dor miebamus:tu uero tempeſtatem maris patiebaris Pudet heu:cogitare cum in mentẽ uenerit ꝙ noſtra ſalus ſit tibi carior q̃ tua. Petẽdæ heſpiæ:ut tu pe/ teres & non mitteres. Comittere:credere. Sors ultima rerum:ſed hoc nulla te neceſſitas facere coe/ git:nam ſi res magna impenderet:ut periculum ſũ/ mæ rei eſſet:ut ab hoc diſcrimine non poſſes diſce dere ſalutis tuæ: tunc tibi ignoſcendum eſſet:nunc autem cum non neceſſe foret non dubitaſti tantum periculum adire. Sors ultima:ideſt cum ad extre/ mã neceſſitatẽ rdactus quis fuerit:ſolet ſe ſpõte peri culis tradere: ſed nulla neceſſitas eſt quæ coegerit te hoc facere. Præcipitare:ſcilicet homines. Dubi os:incertos. Prona:manifeſta. Mundi iam ſum ma tenente:nam rerum omnium dominus eſſe coe piſti:nam multos habebas in Italia populos tibi ob ſequentes. Tenentẽ:ſupple decuit: Eclypſis uerbi eſt:quæ fieri ſolet in uerbis uel orationibus: quæ pa thos dicitur:ideſt paſſionem habent:cum indigna/ tione ergo dictum. Tantum quid numina laſſas: tu inquit nimium fatigas deos:& illos tentas: cũ nõ neceſſe ſit:ſed iuſte fortaſſe nõ erũt in bello tibi dii propitii:quia dicent ꝙ te ex undis ſeruauerint:& fa/ tis tibi propitios fuiſſe in mari. Labor fortunæ:quia ereptus es a media morte. Impegit: ideſt trahit.

Hi ne uſus placuere deum:uidetur ne hoc tibi æquum:ut uelis abuti numine deorum in rebus non ne ceſſariis. Non rector ut orbis:non utebaris hoc deorum fauore:ut dominus eſſes orbis terarum:ſed ut a naufragio uoluntario te liberares. Feſſumque tumẽtes:& ſimul exorta luce procella tempeſtaſque ma ris placata eſt. Patientibus:ideſt deficientibus. Nec non heſperii laſſatum fluctibus æquor: nõ ſolum mare adriaticum in ea parte trãquillum effectum erat uentis deſinentibus:uerum etiam in heſperia dicit laſſatum mare uno tãtummodo uento:ideſt aquilone leuiter tenebatur qui uentus ſecundus eſt nauigan tibus ab Italia in Epirum: ergo duces Cæſarianos qui adhuc tardati fuerant: quamuis crebro per litteras acciti tandem ſoluta claſſe nauigare cœperunt. Necnon: ideſt ſimiliter noli dicere necnon ſoluere:quia nemo ſoluerat. Duces: Antonius & publius Calenus & Gabinius. hi enim præerant copiis Cæſaris. Purum:ſerenum. Fracturum pelagus boream:nam ſecundus eſt ab Italia nauigantibus in Epirum.

Quas uentus:dicit uelis pariter & remis aliquãdiu nauigaſſe:ut celerius per medios põpeianos trãſiret Diu latumq; per æquor:ita ferebant̃ naues æqualiter currẽtes ut uiderẽtur quaſi agmina in cõtinẽti terra inſtructa. Diu:quia non perpetuo:nam mutatus eſt uentus. Sed nox ſæua:qa ſuperueniente nocte uentus ex aduerſa parte flare cœpit deſinente aquilone. Excuſſit:diremit puppes quæ ante uelut agmen uehebantur. Strimoniam ſic.g.per ſimilitudinem oſtendit quomodo ordo nauigantis claſſis perturbatus eſt:queãdmodum perturbatur ordo Gruum:tunc cum de ſtrimone flu.uolant ĩ ægyptum:nam hæc

Q uas uẽtus doctæq; pi moderamĩe dextræ
Permixtas habuere diu:latũq; p æquor
Vt terreſtræ coit cõſertis puppibus agmen.
Sed nox ſæua modũ uenti ueliq; tenorẽ
Eripuit nautis:excuſſitque ordine puppes
Strimona ſic gelidũ bruma pellẽte relinquũt
Potuere te nile grues:primoq; uolatu.
Effugiũt uarias caſu monſtrante figuras
Mox ubi percuſſit denſas notus altior alas
Cõfuſos temere ĩmixtæ glomerãt̃ ĩ orbes
Et turbata perit diſperſis littera pennis.
Cũ primum redeunte die uiolentior aer
Puppibus incubuit phœbeo concitus ortu
Prætereunt fruſtra tentati littora liſſi
Nipheumq; tenẽt nudas aquilonibus undas
Succedunt boreæ: iam portũ fecerat auſter
Vndique collatis in robur cæſaris armis
Sũma uidẽs ſæui magnus diſcrimia martis
Iam caſtris inſtare ſuis:ſe ponere tutum
Coniugi decreuit onus:leſboque remotam
Te procula ſæui ſtrepitu cornelia belli
Occulere heu q̃tum mẽtes dominãt̃ ĩ æquas
Iuſta uenus dubiũ:trepidũq; ad prelia magne
Te quoque fecit amor q; nolles ſtare ſub ictu
Fortunae:quo mũdus erat:romanaque fata
Coniunx ſola fuit:mẽtem iam uerba paratã
Deſtituũt blãdeque iuuat uẽtura trahentem
Indulgere moræ & tempus ſubducere fatis

auis amat tẽperatas regiones: ergo tẽpore æſtatis relinquunt ægyptum calidiſſimam regionẽ: & ĩ thraciam quæ in ſeptentrione eſt tranſuolant ubi eſt ſtrimon flu. diuerſo tempore hyemis: Grues ut ĩquit Solinus cap.qntodecimo excubias nocte diuidunt: ut eſomnis decima ſit queque: uigiles põduſcula digitis amplectunt̃:quæ ſi forte exciderint ſomnũ coarguant:quod cauendũ erit clangor indicat:arenas deuoratas nõ prius euomunt q̃ ſecure ſuæ ſedis fuerint:nigreſcunt ſenectute:& ſic ætas ĩ illis prodit̃ colore:uolantes autem per aerem ſuo ordine litterã Y imitantur: ſi uehementior uentus incubuerit diuerſas litteras imitantur eodem modo dicit perturbatum fuiſſe ordinem nauigantium. Primoq; uolatu:cũ primũ uolare ĩcipiẽt. Effingunt:formant uarias figuras lr̃aꝝ. Caſu mõſtrãte:qa tranqlle uolãt p aere. Percuſſit:ĩuaſit. Tẽſas alas.ſ. uolãtiũ. Altior:ab alto ĩflãs: Temere:ĩconſiderate. Littera: quã ãte imitabãt̃ a uẽto pturbata ẽ atq; cõfuſa. Diſpſis pẽnis:diſpſo uolatu. Cũ pri.r.dicit q̃ iter nauigãtes ĩtẽderũt:prĩo ĩnqt ad liſſum uenerũt: qđ ut inqt Strabo li.vii.oppidũ ẽ poſt ſinũ phizicũ:nõ lõge ab Epidãno quã Corcyrei ædificauer̃:deinde ad Nipheũ locũ celebre auctore Strabone ĩ Apolloniataꝝ finibus:ibi petra ẽ ignẽ uomẽs:cui fontes ſubſũt:qui aquas tepidas bitumẽq; ſcatẽt.Liſſo ãt ꝑerat octatilius dux ex põpeiãis ptibus. Redeũte die.i.cũ luceſcer& rediit uẽtus:& prĩo oppugnare tẽtar̃t Liſſũ oppidũ:qđ cũ oppugnare nõ poſſet deinde ad Nipheũ portũ rediere. Violẽtior aer:uehemẽtior uẽtus. Phœbeio ortu: luceſcẽte die qa uẽti mutant̃ ut plurimũ:& aeris q̃litas mutat̃ ĩ ortu & occaſu. Nudas aqlonibꝫ ũdas:qa deſinẽte borea auſter flare cœpat: nypheus erat ĩ ſimilitudine portus: & nullo uẽto pturbari põt:niſi a borea:deſinẽte ergo borea cũ flare cœpiſſet auſter a meridie:ibi naues qetũ portũ habebãt. Nudas.i.ab aqlonibꝫ liberatas. Succeper̃ bo. ideſt flãte auſtro. Vndiq; colla.nũc dicit qđnã cõſiliũ fuerit Põpeii poſtq̃ uidit ipſũ Antoniũ aduẽtaſſe cũ reliqs copiis:& nihil iã abeſſe:qn Cæ.pugnãdi copiã faceret cõſtituit uxorẽ ſuã Corneliã ſeiũgere:nã nũq tẽpus & occaſionem apiẽdi cõſilii ſui ĩueniebat ne pturbaret uxorẽ. In robur:ad roborãdũ exercitũ. Sũma diſcr.extrẽa picula. Inſtare:iminere ſuis fatis Seponer̃:ſepare. Leſboq; re.iã ĩ ſeceſſu poſita. Occuler̃:occultar̃. Procul:a ſe ipo. Heu q̃tũ mẽtes:q̃tũ inqt uiriũ hẽt neceſſitudo:quæ ẽ inter uiꝝ & uxorẽ:præſerti ſi utriuſq; mẽs æqua fuerit:nã etiã ĩ Põpeio maximã uim habuit:q tã&ſi ductor fortiſſimus eſſet: tamẽ nõ ſine moleſtia uxorẽ ſuam a ſe potuit ſeiungere. Dubium:nulla cauſa fuit quæ te fecerit ciuilia bella metuere præter uxorem. Quod nolles inſtare:ſola cõiũx fuit cã q; recuſares fortunã:quæ cõis erat nõ uni ciuitati:ſed toti mundo:qa uniuerſus terraꝝ orbis Romanis ſubiectus erat. Fata:fortuna impii. Mẽtẽ patã:dicere ſentẽtiã ſepandæ uxoris incipiebat quodãmõ ut o Cornelia:deĩde cũ ĩcepiſſet hoc uerbũ ĩgrediebat̃ aliã rationẽ:q̃uis patus eẽt plura dicere. Deſtituũt mẽtẽ.p.nũq ſibi ſuadebat hãc uolũtatẽ apire: quã ſciebat moleſtã futuram corneliæ uxori Trahẽtem:prolatantem:uel retinentem futura ſibi & uxori. Subducer̃.i. clam furari ſibi tempus.

Nocte ſub extrema pulſo torpore quietis
Dū fouet āplexu grauidū cornelia curis
Pectus:& auerſi petit oſcula grata mariti
Humentes mirata genas:percuſſaq; cæco
Vulnere: non audet flentē deprēdere magnū
Ille gemens:non nunc uita mihi dulcior inqt
Cū tedet uitæ:lœto ſed tempore coniunx
Venit mœſta dies:& quam nimiūq; parūq;
Diſtulimus:iā totus adeſt in prælia cæſar
Cædendum eſt bellis quorū tibi tuta latebra
Leſbos erit:deſiſte preces tentare negaui
Iam mihi non longos a me patiere receſſus
Præcipites aderunt caſus properante ruina
Sūma cadūt: ſatis eſt audiſſe pericula magni:
Meq; tuus decepit amor:ciuilia bella
Si ſpectare potes.nam me iā marte parato
Securos cœpiſſe pudet cū coniuge ſomnos
Eque tuo quatiunt miſerū cū claſſica mūdū
Surrexiſſe ſinu uereor ciuilibꝯ armis
Pōpeium nullo triſtē cōmittere damno
Tutior interea populis:& tutior omni
Rege late:poſitāque procul fortuna mariti
Non tota te mole premet:ſi numina noſtras
Impulerint acies:maneat pars optima magni
Sitque mihi ſi fata premāt:uectorq; cruētus
Quo fugiſſe ueli:uix tātum infirma dolorē
Cœpit:& attonito ceſſerunt pectore ſenſus

Nocte ſub extrema:Cornelia ignorabat quid agitabat aīo Pōpeius nocte.n.quæ ꝓceſſit diē ſepationis:cū uirū ſuū ut cōſueuerat āplecteretur:ille auerſus ē & gēitus& ſuſpiria nō poterat retinere: admirata eſt cornelia quaſi q̄ manu clā terſiſſet lachrymas eius & tamē ſe ſenſiſſe ſimulabat. Non audet:qa nō audebat oſtēdere Pōpeio ꝙ ſenſiſſet illū lachrymatē. Deprehēdere:imo deprehenderat: ſed ſimulabat deprehēdiſſe. Sub ex.nocte.i.circa ultimā ptē noctis. Pulſo torpore:qa pp ſolicitudinē quieſcere non poterat. Grauidū:plenū curis. Genas humentes:qa manus ad uultū cōiecerat. Cæco uulnere.i.occulto dolore: quia neſciebat cām lachrymarum. Dulcior.ſ.effecta ꝙ ſenſerit lachrymare pōpeium. Ille gemens:cū cornelia āplecteretur pōpeiū.& ille ab ea auerſus fleret poſtq̄ illa ſenſit uirū flentē: uultū lachrymis rigatū abſterſit:ſed Pōpeius eā cū gemitu in hunc modū allocutus ē. Mihi non uita:tenet locū exordii oratio hæc in qua ſuadet Corneliæ Pōpeius: ut uelit ab eo diſcedere:Beniuolam quoq; facit Corneliam: cū dicit de ſuo erga eā animo:& ſi quid ad eos pertinet q̄ audiūt referemus:nā ptinet ad eā quod dicit Pōpeius:uidelicet uxorē ſuā ſibi uita dulciorē fuiſſe:cum læta tempora forēt: & oſtēdit ſe inuitū aliqd dicere ꝙ ſibi moleſtū ſit futurū. Nō uita nūc dulcior: nō hoc tēpore cū me meæq; uitæ tedeat ſed dulcior. Læto tpe:fœlici & ſecundo. Vēit mœſta dies: oſtēdit ſe īuitū dicere qđ Corneliæ diſplicet: uidelicet neceſſariū eſſe ut a ſe diuellat & ſeparet. Nimiū:q̄tū ad belli rationē. Parū: q̄tū ad effectū: quia parū diſtuliſſe uideor ne ſepararer a te:ſed nimiū diſtuli: ut multo ante cū Cæ. confligerē: āteq̄ Antonius cū eo coniungeretur. Totus cæ. uidelicet coniunctis exercitibus:ergo cedendū eſt. Non longos: ſuadet a facili:uidelicet quia non diu ab ea diuulſus erit. Negaui.ſ.precibus tuis acquieſcere:iterdicit ne tentet:quod conceſſurus nō eſt. Præcipites aderūt caſus: uel in bonā uel in malā partē caſus terminabūt Properante ruina ſic.c. tranſlatio ſumpta ab ædificiis:quando.n.ædificia ſūt ſublime erēcta celeriter cadunt cum ruina īcubuerit: ſicut editiſſima turris caderet maxima celeritate:ita caſus in altum cum euecti ſunt nimia celeritate labuntur. Summa.i. omnia quæ ſumma ſunt. Satis eſt audiſſe:Sumit argumentum ab obſeruantia: ideſt a beniuolentia quam uxor in uirum habere debet ſi me amas non libenter intereſſe debes periculis noſtris:ꝙ ſi libenter intereſſes non uidereris me amare: ſicut fingis. Ciuilia bella:ideſt ſi forte bello ciuili uis intereſſe: ī quo ſalus noſtra periclitabitur. Tuus amor decepit me:ideſt minus a te amor q̄ putabam. Nam me iam:arguit a facili: nunc a modeſtia: quia continentis Imperatoris eſt nolle cum ſopore bella gerere: deinde etiam a patientia: uidelicet poſſe aliquid pati contra uoluntatem ſuam primum ergo a continētia Parato:inſtante bello. Sinu:amplexu. Claſſica:inſtrumenta belli. Quatiūt:cōcitāt:commouēt. Vereor:nunc a patientia:pati nolo īquit aliquid damnum ī gerendo bellum ciuile:illud autem erit mediocre:ut abs te patiar diuelli quam ſingulariter amo. Tutior interea:arguit ab utili:utile eſt iſtinc diſcedas in tutiorem locum: & tibi & mihi: nam ſi qua aduerſa fortuna fuerit: & ſi quid ſiniſtri contigerit: habebo quo me recipiam:ſi tu in tuto loco repoſita fueris. Poſitamque procul:quia ſi tu procul a fortuna non abſis:moles te omnino premet ut tantum uulnus ſuſtinere non poſſis ſed ſi procul eris:erit tibi leuior quecunque fortuna. Fortuna m.ſi forte aduerſa fuerit. Numina:ſcilicet aduerſa. Impulerint. fugauerint. Maneat: īcolumis ſit:quia ubi tu repoſita fueris ille locus mihi tutus erit. Vix tantum infirma:quia non ſperabat tale quicquam Cornelia:ideo uix pati potuit: ſicut dixit perferre querelas. ſi non potui ſperare.ergo non feram. Attonitos ſenſus: ideſt cecidit in ſyncopim uulgo in tranſſo.

Tādē uix mœſta:cū exanimis cecidiſſet:& ad ſe rediiſſet hæc uerba dixit:quæ ſequunt. Nil mihi de fatis:hoc quoq; obtiet ꝓhemii locū: quia ſua refert ī cōmoda: pp q̄ ad cōmiſeratione auditores cōmoueūs ad cōmiſeratione cōmouet:ueluti plebeia īquit deſeror a uiro meo:nec de fortuna ē ꝙ qcq̄ cōquerar:nā ſi a marito diuellerer morte:nihil eēt illi aſcribendū niſi fortunæ:at uero nō illi:ſed culpa tibi ſoli o cōiunx aſcribēda ē. Fatis ſupis.i.fatis ſuporū quia ſi mors īteruenerit cōquererer de fortuna:nō de te. Sūma:ultima. Sorte frequēti:quia frequēter nimis abs te diuellor. Sorte plebeia:fortūa. Dimiſſa:deſerta frequēter a uiro:quia plebeorum eſt relinquere frequēter uxoꝛs cū negociis īpediunt. Hoſtis ad aduētū:nūc arguit a pte iuris qd ē par:par ē ius qd īter oēs æquabile ē qd fit ex æquo & bono.i.iuſto & honeſto: honeſtū ē ut gratificemur amicis:nō autē inimicis: tu uero gratificaris nō amicis:ſed inimicis: arguit a cōtrario:cū noſtra cōiunctio diſplicet Cæſari:ergo eidē noſtra diſiunctio placet qd eſt cōtra ius æquabile. Tedæ: coniugii. Placemus ſocerū mitigemus Cæ.qui iratus ē ꝙ cōiuncti ſumus. Sic eſt tibi.c.a fide cōiugi plane arguit quia fides cōiugalis eiuſmodi debet eē ut oīs fortūa utriuſq; cōis ſit: ſed me uis a fortuna cōi ſeiūgi dū uetas me īterеſſe caſib9 tuis Tutius eē:id qd tibi tutū nō eſt nec mihi quidē. Nō pēdemus.i.nō pēdere īcipiamus cū cōiūcti ſumus cōiugio. Fulminib9 me.o ſæue Pōpei: nūqd uis tuū caput tuāq; ſalutē exponere pīculis me adſēte. Iubes.ſ.uis. Fulminib9.ſ.belli. Secura uidet: quia Pōpeius ſupius dixerat ipſā ī Leſbo tutiſſimā fore. Reſpōdet ꝙ ſecurū tu appellas id mihi miſerrimū eſt. Sors tibi cū facias: Senſus eſt mea uota ſunt non ut poſt te miſera uiuā: ſed tecū moriar.q̄bus uotis nūc reſiſtis cū me ſpes a præſentia tua diuellere. Seruire:uidelicet nō poſt te. Malis:uiuēdo poſt te. Morte parata: qa prōpta ſū mori tecū: ideo facis ut mea uota peant. Supſtes: quia ſi nihil aliud aderit:ſaltē tibi ſupſtes ero: dū fama triſtis ad me pferet. Adde ꝙ aſſueſcis: Refellit dicta pōpeii Cornelia:tu me reponere cōſtituiſti ī inſulā Leſbō: ut ibi tuta ſim:ego uero nō tuta mihi uideor eē: ſed miſerrima cū abs te diſiuncta fuero. Accedit ꝙ me ſenſi docebas poſſe carere tui:quo ego minime uellē:nā fatebor: tīeo ne pati poſſim hoc poſt pl̄ia:ſed cū tu me ſeiūgas abs te paulatī efficies qd mihi nūc intollerabile uidet. Aſſueſcis:aſſuefacis me. Fatis tuis aduerſis ut poſſī tua fata quecūque fuerint ferē cū abs te ſeiungar. Tātūque dolorē.ſ.qtū ex morte tua caperē ſi qd tibi aduerſi cōtigerit. Ignoſce fatēti:fateor ꝙ timeo ne poſſim pati mortē tuā. Quđ ſi ſūt uota:utit dialemate:ꝙ ab utraq; pte cōcludit:neceſſe ē.n.alterū duorū fieri: aut uinces aut uiceris: ſi tu uiceris ego tibi ſupſtes ero:& ſi tu cū executu tuo uiceris hoc īcōmodi cōſequar:nā aliq̄diu poſt te uiuā.ſi uinces ego poſtrema gaudebo:hoc incōmodi hēbo ex abſētia tua:ꝙ ſi eſſē fortunæ tuæ ſocia:nec poſſē uiuere poſt te. Euētus:ſuceſſus. Deis audior.i.ſi dii mihi ꝓpitii fuerīt ut preces meas exaudiāt. Solicitā rupes:ēt ſi uictoriā ex hoſtib9 cōſecutus fueris:timebo tamē rupes & ſcopulos:ne nauis nūcia uictoriæ tuæ ī ſcopulos illiſa frāgat:& cū ad me uenerit ſine pīculo nō ero:nā Cæſ.ēt fugiēs Leſbo poterit cōuertere curſū & uī aliq̄ īferre Corneliæ. Rupes:ſcopuli maris. Fata.i.fortunā tuā. Ferāt puppī .i. ne frāgat ſcopulis. Non ſoluēt audita metus:ēt ſi nūcius uenerit:oīa tibi feliciter ſuceſſiſſe:non tamē ſine metu ero: ne Cæſ. fugiēs huc aliquid incommodi nobis inferat:ſciet enim uxorem pompeii hic poſitā. Vacuis:deſertis locis:uidelicet in inſula Leſbo. Vel.pro etiam. Noteſcent ſydera clari:dicere poſſes:neſciet Cæſar ubi ſis:ſed hoc fieri non poteſt:uidelicet ut locus ille obſcurus ſit:ubi religata fuerit uxor pompeii. Clari nominis:corneliæ. Ibi in īſula Leſbo: ubi eſt mitilenæ:inter methynnam & maliam iacens ciuitas maxima: quæ a Malia diſtat ſtadiis ſeptuaginta:ut inqt Strabo:libro tertiodecimo. Mitileneas:ſcilicet urbs Leſbi.

Tandē ut uix mœſtas potuit pferre querelas.
Nil mihi de fatis thalami:ſupiſq; relictum eſt
Magne quæri:nr̄os nō rūpit funus amores.
Nec diri fax ſūma rogi:ſed ſorte frequenti
Plebeiaq; nimis careo demiſſa marito
Hoſtis ad aduētū rumpamus fœdera tædæ
Placemus ſocer̄:ſic eſt tibi cognita magne
Noſtra fides:ʻ credis ne aliquid mihi tutius eē
Quā tibi:ʻ non oli caſu pendemus ab uno:ʻ
Fulminibus me ſæue iubes:tātæq; ruinæ
Abſentem preſtare caput:ʻ ſecura uidetur
Sors tibi cum facias etiam nūc uota periſſe
Vt nolim ſeruire malis:ʻ ſed morte parata
Te ſequor ad manes:feriat dū mœſta rmotas
Fama procul terras uiuā tibi nempe ſupſtes.
Adde ꝙ aſſueſcis fatis tātumq; dolorem
Crudelis me ferre doces ignoſce fatenti
Poſſe pati timeo:ꝙ ſi ſunt uota deiſque
Audiet euentus rē ſci& ultima coniunx
Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt.
Et puppim quæ fata fer& tā læta timebo.
Nec ſoluēt audita metus mihi proſpa bella
Cū uacuis proiecta locis a cæſare poſſim:
Vel fugiēte capi noteſcent littora clari
Nominis exilio:poſitaq; ibi coniuge magni:
Quis mitileneas potuit neſcire latebras:ʻ

Hoc precor extremum: Adhuc refellit quod dixit Pompeius:uidelicet ut ſit locus tutus quo me cõferre poſſim:ſi quid aduerſi contigerit:illa econuerſo dicit ſi uictus fuerit quocunꝗ potius nauiget q̄ ad inſulam leſbon:qui ubi Cornelia erat eo coniiciet Cæſar Pompeium ſe contuliſſe amore coniugis ſuæ. Deflecte q.c.ſ.q̄ ad inſulam leſbon. Victa arma:ꝗ uictus fueris.ſ.a Cæſare. Tutius fuga:ut ſalutẽ tuã niſi in fuga conſtituas. Commiſeris undis.i.ut nauiges ad aliquem locum tutiorem. Infauſtã:infelicem id eſt uictam. Quærere:pro ris.a Cæſare. Sic fata re.hæc ubi dixit Cornelia ſtatĩ ſurrexit e ſtrato:ubi cum pompeio quieſcebat:& noluit animi ſupplicium curãꝗ differre quãdo ſemel erat diſiungenda a pompeio:ſtatim hoc facere ꝓperauit:& auertit ſe ab illius conſpectu:poſthac uero pompeiũ non uidit:donec uictus fuit a cæſare. Exiliit:ſurrexit. Tormenta:abſentiæ uim. Nulla mora:quia ſtatĩ ab eius conſpectu aufugit. Non mœſti pectora: non ſuſtinuit amplexũ põpeii:nec brachia collo circũdedit:ut conſueuerat. Precipitãtꝗ ſuos luctus: feſtinãt ſeparationẽ:quæ utriuſꝗ luctus cauſa erat.

Neuterꝗ recedẽs:& cum ſepararet̃ uir ab uxore nec illud dixit qđ extremũ dici ſolet:uidelicet uale Vitamꝗ per oẽm:per õe uitæ tempus:quo Pom. & Cornelia diſiuncti ſunt:nullũ diẽ tã moleſtũ uiderũt. Nam cætera dãna:quia poſt cladẽ acceptã iã aĩus indurauerat:ut fortius fortunã aduerſã pateret̃.magna res ẽ q̄do aliquis ſẽp fortunã ſecundam habuit:ſi qd aduerſi contigerit:id grauius & moleſtius fert.at uero cum aliq̄s aliquãdo fortunam aduerſã expertus fuerit:firmior factus leuiorẽ exiſtimat fortunã quæcũꝗ fuerit. Durata mente.i.forti animo. Labitur iſelix:q̄a exanimata ẽ ꝓpe modum abſẽtia uiri. Manibus excepta:intra manus ſuoꝝ ſuſcepta. Fertur ad æquor:ut naue impoſita uehat̃ ad inſulã leſbon. Littora:ubi parata nauis erat. Illata:ĩpoſita. Non ſic infelix:dicit maiore dolore diſceſſiſſe ab Epiro corneliã:q̄ diſceſſerat ab urbe roma:quia cũ diſcederet a pr̃ia comitata eſt pom.nũc uero diſcedẽs ab epiro ſola uirũ ſuũ relinquere cogebat̃. Heſp̄ios:italos. Fida:quæ nunq̄ uirũ ĩ ulla fortuna deſeruit. Inſõnis:ſine ſõno:quia tota nocte uigilauit. Inſueta quies uni:q̄a nõ ſola:ſed ſociata dormire cõſueuerat. Vacuũ.ſ. uiro ſuo. Deceptis.m.q̄a oblita erat uiri ſui abſẽtiam:quem cũ amplecti crederet lectum uacuũ amplectebatur. Fuge:q̄a ſõno oblita erat a uiro ſe diſiunctã eẽ. Nã q̄uis flãma:q̄uis ĩq̄t arderet amore Pom.Cornelia:tamẽ locũ ĩ quo iacere conſueuerat Põ.relinq̄bat uacuũ:iõ q̄ſi oblita mariti ſui abſẽtia locus ille ab illa uacuus relinq̄bat̃. In toto cubili; ut totũ lectũ luſtrar&. Pars illa:in qua ſolebat iacere uir. Caruiſſe timebat põ.nemo timet qđ euenit:ſed qđ euẽturũ ẽ.i.abſtinebat ſe ab eo loco tã q̄ incerta an Pom.adeſſet. Nõ tã læta.i.cõparatiõe ſui ꝗ ſatius fuiſſ& q̄ a Cæſare uĩci:ſed uinci a Cæſare fecit: ut Pompeio Cornelia non carer&:quia ſtatim ut uictus eſt Pompeius ſe cotulit ad Corneliam:quia hora inſtabat.

Hoc precor extremũ ſi nil tibi uicta relinquẽt
Tutius arma fuga:cũ te cõmiſeris undis
Quolibet infauſtam potius deflecte carinã
Littoribus quærere meis:ſic fata relictis
Exiliit ſtratis amens:tormentaꝗ nulla
Vult differre mora:nõ mœſti pectora magni
Suſtinet amplexu dulci non colla tenere:
Extremuſꝗ perit tam longi fructus amoris:
Præcipitantꝗ ſuos luctus:neuterꝗ recedens
Suſtinuit dixiſſe uale:uitamque per omnem
Nulla fuit tam mœſta dies:nã cætera dãna
Durata iam mente malis firmaꝗ tulerunt.
Labitur infelix:manibuſque excepta ſuoꝝ
Fertur ad æquoreas ac ſe proſternit harenas
Littoraꝗ ipſa tenet tandẽꝗ illata carinæ eſt.
Non ſic infelix patriam portuſꝗ reliquit
Heſperios:ſæui premerent cum cæſaris arma
Fida comes magni uadit duce ſola relicto:
Põpeiũque fugit:quæ nox tibi proxĩa uenit
Inſomnis uiduo tunc primũ frigida lecto.
Atque inſueta quies uni:nudumꝗ marito
Non hærente latus:ſomno quã ſæpe grauata
Deceptis uacuum manibus cõplexa cubile ẽ.
Atque oblita fugæ quæſiuit nocte maritum:
Nam q̄uis flamma tectas urgẽte medullas.
Non iuuat in toto corpus iactare cubili
Seruatur pars illa thori:caruiſſe timebat
Pompeio:ſed non ſuperi tam læta parabant.
Inſtabat miſeræ:magnumꝗ redderet hora.

Lucani Liber Sextus.

p Oſtq̄ caſtra duces pugnæ iã mente ꝓpinqui:Hic liber ſextus incipit:in quo continetur qũo poſitis ꝓpe caſtris ad alorẽ fluuiũ a Cæſare:teſte Apiano:& a Põpeio ad dyrachium:properabat Pompeius:ut expeditionem ſenſim poteſtatem certandi ac decertandi Cæſari fecit:eductis in aciem copiis:quod cum recuſaret Cæſar a brunduſio uenturos milites expectãs:deide iter dyrachium tendit:qũo etiam ſecutus eſt Cæſarem Pompeius:& cum illũ præuenire nõ poſſ&:ut cupiebat caſtra ad locum poſuit:qui appellatur Petra:eo etiam Cæſar ſe contulit:iã Cæſari tunc exercitus

omnis in unum aderat:ut refert Apianus:Aderat uiciſſim & Pom.& adinuicem i colle quodam magnis præſidiis caſtra habuerunt.Et cum Pom.ſe ſuis locis teneret:ſtatuit eũ Cæſar munitionibus circũdar̃:ne inde exire poſſ&:ſed quũ maiore inopia laborar& Cæſar q̃ obſidebat q̃ Pom.qui obſidebatur:nõ potuit tamen Pompeius hãc indignitatẽ ferre:ſtatuitq̧ erũpere cũ exercitu:ut Cæſari obuiam uenir&:ſimulque cõmiſſa pugna cũ Sæua ꝙ ſupra humanum quidẽ egregie pugnaſſ&:tandem cõfecto eo uulneribus:in fugam cæſariani conuerſi ſunt:& eo uſque ad caſtra pompeiani perſecuti ſũt:unde eo die ſi uoluiſſ& Pom.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER SEXTVS

POSTQuam caſtra duces pugnæ iam mente propinqui
Impoſuere iugis:admotaque cominus arma:
Parq̧ ſuum uidere dei capere omnia cæſar
Mœnia graioꝶ ſpernit:martemq̧ ſecundũ:
Iam niſi de genero fatis debere recuſat.
Funeſtam mundo uotis petit omnibus horã
In caſum quæ cuncta ferat:placet alea fati
Alterutrum merſura caput:ter collibus oẽs
Explicuit turmas.& ſigna minantia pugnam
Teſtatus nunq̃ latiæ ſe deeſſe ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri poſſe tumultus
In pugnam generum:ſed clauſo fidere uallo
Signa mouet tectuſq̧ uia dumoſa per arua
Dyrachii præceps rapiendas tendit ad arces
Hoc iter æquoreo præcepit limite magnus
Quẽq̧ uocat collem taylantius incola petrã
Inſedit caſtris:ephyreaque mœnia ſeruat
Defendens totam:uel ſolis turribus urbem.
Non opus hãc ueteꝶ:nec moles ſtructa tuet̃
Humanuſque labor facilis lic& ardua tollat.
Cedere uel bellis:uel cũcta mouentibus ãnis.
Sed munimen hab& nullo quaſſabile ferro:

d̃ Cæſ.& exercitu ſuo actũ fuiſſ&:Apia.uero refert Cæ.dixiſſe ea die bellũ finẽ hituꝶ fuiſſe:ſi hoſtis uictoria uti ſciuiſſ&:Pom.ꝙ bellũ uno ope cõficer̃ cõſtituiſſe:niſi a Lauinio ꝓhibitus fuiſſ&. Iugis:dyrachinis. Admotaq̧ co.ar.i.cõſtitutis ꝓpe caſtris:cõſtiter̃ utriq̧. Parq̧ ſuũ u.d.i poſtq̃ dii uiderũt Cæ.& Pom.pares ſibi:quia dii ſolum dominãt̃ in cælo Cæſ.& Põ.dominãtur i terra. Mœnia graiorũ:qa ſi uoluiſſet:facile erat:ſed ad id animũ intẽdebat:i quo ſũma reꝶ.i.imperiũ ſteterat:uidelic& ut Pom.uicer&. Marteq̧ ſecũdũ:quãq̧ fata ſibi ꝓpitia eſſent:tamẽ nihil cedere ſibi exiſtimabat:niſi pom.uicer&. Et niſi de genero:licet cætera ſecũda eſſent tamẽ nõ exiſtimabat ſe fatis obligatũ. Funeſta mũdo:hãc horã:quã bella ciuilia cõmittenda eſſent:uniuerſo orbi funeſtã tota mẽte petebat. In caſum:in dubium. Alea fati:fortuna belli. Placet.ſ.qa ad extremũ uenire ꝓperabat. In collibus oĩs.aſpagus ẽ agri dyrachini locus:in quo caſtra Põ.poſuerat:eodem cæſar cũ oĩbꝫ copiis expugnato oppido pthinoꝶ ꝓfectus haud ꝓcul ide caſtra poſuit:& cũ exercitũ e caſtris duxiſſ& ſtructa acie Põ.decernẽdi facultatẽ fecit:at ubi Põ.ſe ſuis locis d̃tineri aĩaduertit cũ exercitu ꝓficiſci inſtituit ad ipſũ oppidũ dyrachiũ ſperãs Põ.haud ꝓcul in caſtris exiturũ eſſe:aut illũ intercludere poſſe:ꝙ dyrachii oẽm cõmeatum belliq̧ apparatũ Põ.repoſuerat:nec Cæſ.fefellit opinio:nam ubi e caſtris ſcſit Pom.illũ exiſſe:ipſe breui itinere p mare nauigauit:ut ei occurreret:nã Cæ.difficiliori & arduo magis itinere ibat:ſed ubi conſilium illud nõ ceſſit i aliã partẽ auerſus ẽ:nã locũ q̃ petra dicit̃ ignem emittẽtes:ut refert Strabo haud procul a mœnibꝫ dyrachii cepit:ubique Põ.caſtra poſuit:eodẽ cæſ.ꝓfectus eſt Põ.aliquas longaꝶ nauiũ eo conuenire iubet.nã locus ille mediocris erat nauigationi.Ex omniq̧ aſia & regionibꝫ:quas Põ.tenebat cõmeatũ eo cõportari iuſſit:id ubi cæ.uidit munitionibꝫ clauder̃ cõſtituit:ſed tamẽ paꝶ ſibi ꝓfuit. Explicuit tur.i.extẽdit aciẽ:& pugnãdi facultatẽ pom.fecit.Turmæ ꝓprie ſunt eqtũ:ſed abuſiue peditũ dicũt̃ ut hoc loco.Turma ẽ lxxxx.eqtũ multitudo quaſi ter una ꝙ ex una quaq̧ tribu terdeni eligebãt̃. Signa:uexilla:aqlas. Teſtatus ſe.n.d.i.patũ eſſe i italiã reuertere:ſi facultas darẽt. Ruinæ la.nã ea futura erat ruina belli ſicuti fuit. Vt uid& ad n.cæſ.ubi aliquotiẽs tẽtauit:an pom.uellet ſe ꝓmittere pugnæ poſtq̃ id nõ pfecerat:arduo ac difficili itinere iter dyrachiũ intẽdit. Tumultꝫ.quotiẽſcũq̧ tumultꝫ cæſar moueret eos puiſaciebat põ. Signa:caſtra mou&. Tectuſq̧ u.qa difficili itiner̃ dyrachiũ petiit. Dũoſa p ar.unũ ſeqt̃ ex altero:qa dumoſa iõ tecta uia incedebat. Preceps:hoc iõ fecit cæſar:ut alteꝶ ex duobꝫ ſequeretur uel e caſtris exir& pompeius:uel ut ipm dyrachio intercluder&:ubi cõmeatũ & omne belli apꝑatũ pompeius collocauerat. Taylantius:tayllãtii pthini & phrygi ſup epidãnũ ſiue dyrachiũ & apolloniã ſedes hẽnt uſq̧ ad ceraunеos mõtes:ut refert Strabo li.vii. Ephyreaq̧ m.i.dyrachii. Vel ſ.t.aqs.qa ſine ꝓpugnatione & defẽſione locus ille p ſe mũitus & expeditꝫ erat. Nõ opꝫ:nõ hũana manu mũitũ erat:ſed natali ſitu:nã q̃ hũano labore cõſtruũt̃:lic& ardua ſint:tamẽ cedũt:uel bellis:uel uetuſtate tpis:ſꝫ q̃ natalia ſũt ꝑpetuo durãt. Hãc:urbẽ dyrachii. Annis.i.uetuſtas lõgiꝫ ꝓceſſerit. Ardua t.i.ſi hũano labore

műita fuerit. Naturā ſ.q̧ l.i.naturalē ſedē loci ēdiadis ē. Clauſa p.niſi ab una pte qua collis quo oppidū cōtinēti terræ cōiungit̄:& tūc deſinit eē iſula. Nō ē iſula:ſed urbs. Terribiles ratibꝫ:ē cōdita i rupibus adeo altiſſimis ut q nauigant ſuſpiciētes altitudinē mœniū admiratiōe quadā attoniti ſint. Terribiles cautes:nō ſolū admiratiōe ſed piculi timore:qa ſi muri caderēt naues frāgerent̄. Ioniūq̧ furēs:ūdæ Ionii maris:quæ uētis ipellunt̄ tātū terrorē icutiūt:ut tēpla & oīa mœnia cōcutiāt. Furēs.ſ.uētis pturbatū. Spumatq̧ i culmina.i.uſq̧ ad culmina tectorū erigit̄. Huc auidā belli:poſtq̄ uidit ſe loco tutiſſimo tenere Pōpeiū Cæ. nec īde educi poſſe ad pugnā cōſtituit illū munimētis claudere ut īde exire nō poſſet. Vt uaſtis collibꝫ:qa late loca patebāt:ubi Pō.caſtra poſuerat:ergo conſtituit il'ū munimētis claudere. Metitur terras:q̄tū pſpectus erat. Nec ceſpite tātū .i.nō ſatis habuit Cæſ.circūcludere pō. Aggere terræ: ſed muris lapideis cingere parat. Ceſpite : terra cū radicibꝫ imixta. Metallis:iſtrumētis ferreis:ut dolabris pilis. Diruptaque mœnia tr. mœnia q̄ oppugnādo euerterat uiſa ſūt idonea ad hæc munimēta cōſtruēda. Extruit̄.ſ.munimentū: qđ ualidū eſſet ad mœnia urbis ſtruēdæ. Aries: genus machinæ bellicæ. Machina:iſtrumētū belli gerēdi: Frāguntur mōtes:ſi collis obſiſteret frāgebat & mœnia cingebat & p mōtes ducebat muros. Turrita caſtella: ipſius urbis Magnoq̧ re. clau .ſ. & tantū terra circūdabat: ut lucos & ſyluas ſimul cū feris clauderet. Receſſus dr̄ locus ſeorſū poſitus qa procul a caſtris Pō.munimēta hæc ſtruebat. Nemoroſaq̧ teſq̄:aſpera & iculta loca appellauit. Vaſta īdagine.hoc dixit ad feras reſpiciēs:qa indago dr̄ circuitus retiū cū feræ clandunt̄ ne q̄ exir̄ poſſit. Nō deſūt cāpi:q̄uis Ce.circūdederit Pō.ūdiq̧ munimētis ualidis ut nō uideret̄ exire poſſe: tamē ita late patebat cāpus ubi cōſtiterat:ut nec pabula eqs deeſſet:cōmeatus lōgis aliquot nauibꝫ ex oī Aſia & r̄gionibꝫ:quas pōpe.tenebat cōportari iuſſit:quod & nūc pſequit̄. Mutāt.ſ.tantū q̄tū cāpi patēt. Flumina:huc ēt aquatū mitter̄ eq̄tes poterat. Illic in una pte ſpacii. Illic.i alia pte tantū ſpaciū erat: ut ibi fōtes eſſet fluuiorū: & p alueos ſuos i alios fluuios diſcurrerent. Merſa cū deſcenderēt per alueos fluuii. Operūq̧ ſūma : Cæſar quia tā lōga munimēta duxerat:caſtra in medio poſuerat:ut extrēa reuiſere poſſet: uidelicet pricipiū & finē. Sūma: principiū & finis dicuntur ſūma alicuius rei. Operꝝ:ideſt munimentorū. Intermanet agris:ideſt in mediis agris caſtra ponit:ut eorum extema reuiſere poſſit. Nunc uetus iliacos Lucanus hic quaſi reprehendit poetas qui mœnia urbis Troiæ nimium extulerunt laudibus ꝙ uidelicet magni ambitus fuerint cum comparatione omnium munimentorum breuia admodum fuiſſent q̄ dicantur. Vetus fabula : audeant inquit ueteres poete muros troianos laudibus efferre ꝙ dicant quadratam fuiſſe urbē troianam:&. xxxx milia paſſuum occuparet. Aſcribatque deis: ꝙ tam magnifica illa ædificia eſſent ut uiderentur : non ope humana eſſe conſtructa:ideo deos uidelicet Apollinem Neptunum Laumedonti auxilio fuiſſe cecinerūt. Fragili re. teſta:admirētur etiam mœnia Babyloniæ:quam Semiramis cixit lateritiis muris:ideo fragili teſta dixit.

Refugi parthi:quia fugientes ſagittas in hoſtes remittunt. En quantum tigris:quantum libet admirentur:tamen uideant ſubito & quodam tumultu tantum ſpacii clauſum a militibus cæſaris eſſe quantū ſatis eſſet Regno aſſyriorum:ubi Reges ſedem ſuam poſuerunt. Raptum:ſubitum. Tantum .ſ. clauſit opus. Tigris flu.eſt Meſopotamiā amplectens. Orontes:flu.eſt Syriæ q̄ Anthiochiā preterlabit̄ : cū prius tiphon diceret̄: mutato noīe ab illo q i eo pontē fecit Orōtes eſt appellatus ut iq̄t Strabo libro.xvi.

Naturā ſedemq̧ loci:nā clauſa profundo
Vndique precipiti:ſcopuliſq̧ mouētib.æquor
Exiguo debet quod nō eſt inſula colli.
Teribiles ratibus ſuſtētant mœnia cautes:
Ioniumq̧ furens rapido cū tollitur auſtro
Tēpla domoſq̧ quatit ſpūatq̧ i culmia pōtus
Huc auidam belli rapuit:ſpes improba mētē
Cæſaris:ut uaſtis diffuſum collibus hoſtem
Cingeret ignarū ducto procul aggere ualli
Metitur terras oculis:nec ceſpite tātum
Cōtentus fragili ſubitos attollere muros
Ingentes cautes:auulſaq̧ ſaxa metallis:
Graiorumq̧ domos dirutaq̧ mœnia tranſfert
Fxtruitur quod non aries impellere ſæuus:
Quod non ulla queat uiolenti machina belli
Frangūtur mōtes:planumq̧ p ardua cæſar
Ducit opus:pandit foſſas turritaque ſummis
Diſponit caſtella iugis:magnoque receſſu
Amplexus fines ſaltus nemoroſaque teſqua
Et ſyluas uaſtaſque feras indagine claudit.
Non deſunt cāpi :non deſunt pabula magno
Caſtraque cæſareo circūdatus aggere mutat
Flumina tot curſus illic extorta fatigant
Illic merſa ſuos:operꝝque ſūma reuiſat
Defeſſus cæſar mediis intermanet agris.
Nunc uetus iliacos attollat fabula muros.
Aſcribatque deis:fragili circundata teſta
Mœnia mirentur refugi babylonia parthi:
En quātū tigris:q̄tum celer ambit orontes

Aſſyriis populis:qa Aſſyria ē i oriēte: ubi Ninus rex regnauit. Tanti piere labores: ſed tamē q̄uis tātū opus fecerit Cæſ. oīa icaſſū piere. Tot potuere manus:q̄tū utilitatis potuerūt afferre labores Cæſ. q nūc pierūt:ſi ī re utiliori cōſūpti fuiſſēt. Seſton abydo:qa īter ſeſton & Abydon helleſpontus ē q ꝓhibet hæc duo oppida:ut ſine icōmodo illuc nauigari non poſſit.i.potuiſſet Helleſpontū iūgere ponte: ut ſine nauigio ab altero oppido ad alterū nauigari poſſet. Abydos urbs eſt Aſiæ:& Sextos Europæ:ut refert Solinus ca.xv. Elidere.i.interrūpeꝛ. Phryxeū.i.helleſpontū:ī quo helles ſūmerſa ē:ſed poetæ de propinquo noīa

Aſſyriis quantū populis telluris coæ
Sufficit in regnū ſubitum:belliq; tumultu
Raptum clauſit opus:tanti periere labores
Tot potuere manus adiungere ſeſton abido:
Ingeſtoq; ſolo phryxeū elidere pontū
Aut pelopis latis ephyrē abrumpere regnis:
Et rauꝰ longæ flexus donare maleæ
Aut aliquē mundi quanuis natura negaſſet
In melius mutare locū:coit area belli:
Hic alitur ſanguis terras fluxurus in omnes
Hic & theſſalicæ clades:lybicæq; tenentur
Aeſtuat anguſta rabies ciuilis harena.
Prima quidē ſurgens operū ſtructura fefellit
Pōpeium:ueluti mediæ qui tutus in aruis
Sicaniæ rapidum neſcit latrare pelorum:
Aut uaga cū tethys:rutupinaq; littora feruēt
Vnda chaledonios fallit turbata britannos
Vt primum ſeptas uaſto uidet aggere terras.
Ipſe quoq; a tuta deducens agmina petra
Diuerſis ſpargit tumulis:ut cæſaris arma
Laxet:& effuſo claudentem milite tendat.

uſurpare ſolēt:ſic Virg. Dardanū ꝓ Theucro poſuit. Ingeſto ſolo.i.cumulata terra: ut pōtus obrueretur. Aut pelopis:aut potuerunt corīthū urbē nobiliſſimā a Peloponneſo ſeparare. Ephyren: nā Corīthus ciuitas Pelopōneſſi antea Ephyre dicta ē: ut libro quarto a Plinio oſtēdiꝛ. Latis regnis pelopis: .i.a pelopōneſſo: ubi regnū fuit pelopis:nā pelopōneſſus dꝛ a pelope nyſſos.i.inſula Pelopis auctore Strabone lib.vii.ex phrygia ducto ſecū populo ab ſe pelopōneſſo nomē indidit. Lōgæ maleæ:qa malea ē ꝓmontoriū laconiæ:qđ qnquaginta milia paſſuū īfra mare ꝓtendiꝛ:adeo īpellens undas ut naues ꝓſequi uideatur: ad id niſi longo ābitu perueniri pōt a nauigātibꝰ: ideo dicit potuiſſe pficere:ut ad hoc ꝓmōtoriū a nauigantibꝰ facili ābitu & ſine nauigatione perueniri poſſet. Aut aliquē.ſ.locū potueꝛ cōtra naturā meliorē faceꝛ. Coit area belli:ad hoc tātū ꝓfuerūt ut cohercerēt milites:q hoc ipſo īdignabanꝛ magis & ad bellū īcitabanꝛ:ut ſanguinē effunderet. Coit: ꝓ īcludiꝛ. Area belli:ſpaciū ī quo bellatores cōtinenꝛ. Terras fluxurus ī oēs: qa ex omni pte orbis terrarū īterfuere populi huic bello ciuili. Theſſalicæ clades:uidelicet eorū q cū Pōpeio cæſi fuerūt Libyæ: eorū q deīde ī Aphrica cū Catone pierūt Aeſtuat: īcendiꝛ. Anguſta arena: ī āguſto ſpacio littoris Ionii:uel ad ſimilitudinē arenæ: arena diciꝛ q̄ſi īcluſi eſſēt cauea. Prīaqdē:adeo remota erāt munimēta:ut nihil oīo Pō. cū exercitu ſēſerit. Surgēs: criſcēs. Veluti mediæ:quēadmodū q in Sicilia habitāt:ēt ſi pturbatū fuerit mare ſiculū: tamē nō ſētiūt maris pturbationē:ita Pom.q̄uis circūdaretur munimentis a cæſare tamen non ſētiebat. Rapidum pelorum:ideſt Syllam q̄ iuxta pelorum eſt. Virgilius: Dextrum ſylla latus:leuum implicata charybdis.nam pelorus mons qui cum apennino continuatur:poſtea uel terrꝛmotu:uel aſſiduo fluctu maris interruptus ē:& quū Siciliā ab Italia diuiſit fecit duo piculoſa nautis loca:Syllā atq; carybdī:a dextra ſyllā:a ſiniſtra carybdī. Latrare:qa hæc ſylla puella fuit:& cū deſcēdiſſet in fōtem uenenis a circe imbutum ſtatim hiſpidæ partes conuerſæ ſunt in canes: illa ipſius terrore percuſſa ſe coniecit in undas:& locū illū fecit nautis periculoſum. Neſcit:ideſt non audit. Aut uaga cū Tethys:circa Britāniam mare oceanum eſt:quod aliquando fluxum aliquando refluxum facit: adeo ut ī genti terræmotu inſula propemodum terreatur:præterquā in interiore inſula habitant. Rutupina: nā rutupinum eſt promontorium Britanniæ. Vnda chaledonios: mare turbatum illi quidem ſentiunt: at uero qui in chaledone interiori oppipo britanniæ incolunt:nihil omnino maris illam tempeſtatem ſētiūt. Tethys.i.oceanū mare. Chaledōios:Chaledon & chalydon is.differūt. nā chalydon ē ciuitas Etolorū:q̄ quōdā Græciæ tutamē erat:ut.x.libro Strabo refert:at uero Chaledon:ut refert Pli.libro .iiii.ē inſula Britanniæ interioris:a Chalydoniæ ꝓmōtorio thyleni petētibꝰ bidui nauigatio ē pfecta:ut refert Solinus ca.xxxiii. Vt primū uaſto: ſimul ac ſēſit Pō. ſe a Cæſ. circūcluſū tā&ſi nihil detrimēti ſētiret: tamē pati nō potuit:qn diſſiparet & deſtrueret exercitū Cæſ.ipſe ēt milites ſuos diuerſis ī locis cōſiſteꝛ iuſſit:nā ea ſolicitudine motus Cæſ.ipſe explicauit ſuos. Agmina .ſ.ſua ut diuerſis locis una capiēs ſolicitū redderet Cæſarē. Petra:ut īqt Strabo libro ſeptimo locus eſt iuxta Dyrachiū ignē uomēs:cui fontes ſubſūt:qui aquas tepidas bitumēq; ſcatēt:dū ipſa bituminis petra:uti par ē uriꝛ. Laxet:diſtrahat:cū Cæſ.diuerſos locos captos a militibus teneret: Pompeius & ipſe ad ſingulos immittebat exercitum. Tendat:extendat. Claudentem:ſcilicet Cæſarem: Effuſo milite:ut ſparſo exercitu ſuo exercitum quoq; Cæſaris ſpargeret.

Ac tantū ſepti uallo ſibi uendicat agri.
Parua miceneæ quantū ſacrata dianæ
Diſtat ab excelſa memoralis aricia roma
Quoq; mō rōæ prælapſus mœnia thybris
In mare deſcendit:ſi nuſquā torqueat amnen
Claſſica nulla ſonant:inuiſaq; tela uagantur
Et fit ſæpe nefas iaculū tentante lacerto:
Maior cura duces miſcendis abſtrahit armis
Pōpeiū exhauſtæ præbēda ad gramina terræ
Quæ currēs obtriuit eques:gradibꝰq; citatis
Vngula frondentē diſcuſſit cornea cāpum
Belliger attonſis ſonipes defeſſus in aruis
Aduectos cū plena ferant præſepia culmos
Ore nouas poſcēs moribūdus labitur herbas:
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum ſoluit tabes:& digerit artus
Traxit iners cælum fluuidæ contagia peſtis

Ac tantū ſepti:dicit.n.tantū agri circūdati habuiſſe Pōpeiū qtū diſtat aritia ſylua ab urbe Roma aut thyberi:cū recta uia ſine ullo flexu a mari tyrrheno diſtat.Cæſ.enī neceſſitate ductus īdignatuſq; opus difficillimū & iauditū quodāmodo aggredi tentauit: Pōpeii uidelicet exercitū ītra muri unius ſepta circūclaudere:& a mari uſq; ad mare ꝑpetuis mœnibꝰ ſepire: ratus & ſi id opus minime ualuiſſet : magnā tamē audaciæ eius allaturū famā: Auctore Apiano:ꝑ ſtadia qppe ducēta ſupra mille ſpaciū eiuſmodi erat āplectēdū Pōpeius e contra uallū foſſāq; anteponūt:multaq; iutilia certādi ſtudio iter ſe dieti machinati ſūt:inſigne īterea prœliū ab utraq; ꝑte editū:ī quo ſuperior Pōpeius Cæſ.milites ī fugā uertit: eoſq; ī caſtra uſq; ꝑſecutus ſigna militaria pleraque ſuſtulit. Aritia:ſylua dianæ conſecrata. Vēdicat:acqrit ſibi. Memoralis:ꝑp hyppolitū dianæ cultorē : Fabula nota eſt. cū āt phedra nouerca adoleſcētis amore flagraret ipſū ī ſuos amplexus allicere uoluit:īdignatus ab ea ꝑfugit:& ꝑ nimia feſtinatiōe reliqt enſē. Interea ſupuenit Theſeus q phœdrā uxorē lachrymātē īuenit interrogatq; qd hoc ſit:illa dixit Hyppolitū uoluiſſe ui ſibi īferre:credidit Theſeus:& ſic optatis a Neptuno uotis obtinuit ut morereť: itaque cū hyppolitus ueheretur curru iuxta littora maris Neptunus phocas īmiſit:qbꝰ uiſis eq territi ſūt.& detraxerē currū & adoleſcentē diſcerpſerūt & dilacerauerūt: ūde Hyppolitus ē appellatus ab eqs diſſolutus : hyppos equus:lito ſoluo: q̄ſi ab eqs laceratus. diana miſeratione hyppoliti cultoris ſui cōmota æſculapium acceſiuit: q tantū medicinæ artē exercuit:ut mēbra ī unū cōiūcta reuiuiſcere faceret:ūde Virbius ē appellatus qa bis uir:uel bis uiuens: dianaque ī hac ſylua Aritia collocauit:ubi ꝑpetuo ſuā uitā duxit: q̄tū ergo diſtat Aritia ab urbe Roma tantū ſpacii circūderat Pōpeiū:diſtat autē.xv.miliaria. Memoralis: illuſtris & famoſa. Dianæ myceneæ: hoc aūt dixit propter iphygeniā nā iphygenia dianæ cultrix fuit:adeo ut cū pater eius illā īmolaturus eſſet:ſubiecta cerua ipſā abſtraxit & eam tēplo ſuo præfecit:Nam Micenæ ciuitas regia ubi regnauit Agamēnon. Aritiæ autem ut refert Solinus ca.viii.Oreſtes oraculo monitus ſimulacrum ſcythicæ dianæ quod de taurica extulerat:prius q̄ Argos peteret conſecrauit:ideo ſacrata dixit:conſtituta fuit Aritia ab Archilocho ſiculo unde & nomen:ut homini placet:tractum:diſtat a Roma ſtad.c.&.lx.ut inquit Strabo:& nemoralis dicitur quia templum dianæ ſylua circundat cui lacus inſtar pelagi fluctuans adiacet:auctore Strabone libro quīto. Quoque modo:aliam deſcriptionem facit uidelicet tantum tenuiſſe Pompeium caſtris ſuis: quantū diſtat urbs Roma ab oſtia : uidelicet octo miliaria : nam thybris ab urbe deſcendit in mare tyrrhenum ea parte qua eſt oſtia.oſtia autē appellatur ab oſtio:oſtium dicitur qua fluuius in mare deſcendit: & quia ea parte flu.ingreditur mare:ideo oſtia appellatur. Prælapſus mœnia:ideſt lapſus per mœnia. Si nuſq̄ torqueat amnen:nam ſi uolueris metiri ſpacium qua thyberis defertur in mare tyrrhenum longius ē.nā curuatis ripis & flexis tandem peruenit in mare. Claſſica nulla ſonant: etiam nullo ſigno dato ipſi inter ſe milites exercebantur. Inuiſa tela.u.unum ex reliquo ſequitur.ideo inuiſa quia nullum ſignum tuba dabat. Et fit ſæpe. u.ſ.illo ſpacio:q̄uis toto die equitarent tamen non erat ſpacium ſatis latum tātæ multitudini:nam ſcribunt hiſtorici propter anguſtiam loci : non nunquam uulnerabant ſuos : cum ipſi inter ſe exercerent. Iaculum tentare:ideſt dum ſe exercent milites iaculantur. Fit nefas : quia ſæpe inter ſe uulnerabant:aut occidebant. Maior cura:Pompeium peſtilentia premebat:Cæſarem uero fames:noua qdē ratio. Maior cu.ſ.q̄ cura pugnandi. Exhauſtæ:euacuatæ.ſ.herbis:ſtramine:& hæc cura erat quæ Pōpeiū a bello diſtrahebat. Quæ currēs ob.nā licet ibi paſcua eſſent:tamē eques dū ſe exercet ita calcauerat herbas ut nihil omnino ſupeſſet. Obtriuit:calcauit pedibꝰ. Gradibꝰque citatis:ideſt currētib eqs. Diſcuſſit:diſſipauit. Frōdētē:uirentē cāpū:trāſlatio ab arboribꝰ:nā arborū frōdere:pratorū uirere eſt. Belliger ſōipes:bellator equus. Ferāt:offerāt. Culmos aduectos:erāt iqt paleæ ad ſacietatem:ſed eas ſpnebāt equi. Labitur moribundus:omnes currēbant & intercurrendum deficiebant. Et tremulo.m.dum eques ſonipedem in gyrum uolueret:ille prolapſus in medio curſu deficiebat. Gyros : reuolutiones. Corpora:uirorū &c. iumenta corrūpebantur:& aerē īficiebant. Iners cœlū.ſ.putrefactis iumentorum corporibus:uidelicet craſſus aer:nam aer craſſus obſcuritatem inducit ad ſimilitudinem nubis.

Tali:refert Strabo lib.nono ſub iter chalydonē eē collē Tophoſtū: ī quo Neſſi & aliorū cētaurorū tumulus locatus cernit̄:& quorū tabo deterrimus odor ſub mōtis radice ꝓfūdit̄:& humo craſſioribus guttam manat:quā qdē ob cām gentē illā Ozolas.i.mali odoris uocāt:hoc a Lucano tāgit̄. Stygiū aera: ꝓ talē aerē emittit ſtygius.ē.n.hyppalage:q̄lis erit aer ī caſtris Pōpeii īfectis putrefactiōe corporū quæ rſoluebant̄ Typhonis:gigas fuit unus ex his q bellū cōtra Ioué īuletūt:poſtea hūc ſub īarine mōte occiſū Iuppiter cōdidit:& quotiēſcūq mouet feſſū latus:ſēp emittit aerē peſtilētē & putrefactū. Antra.ſ.mōtis īaries. Inde

Obſcurā in nubem:tali ſpiramine nexus
Emittit ſtygiū nebuloſis aera ſaxis.
Antraq̄ lætiferi rabiem typhonis anhelant.
Inde labant populi:cœloq̄ paratior unda
Omne pati uirus durauit uiſcera cœno.
Iā riget atra cutis:diſtentaq̄ lumina rumpit
Igneaq̄ in uultus:& ſacro feruida morbo
Peſtis abit:feſſūq̄ caput ſe ferre recuſat.
Iā magis atq̄ magis præceps agit omnia fatū
Nec medii dirimunt morbi:uitāq̄ necēque.
Sed langor cū morte uenit: turbaq̄ cadēdū
Aucta lues:dū mixta iacent incondita uiuis
Corpora:iā miſeros ultra tentoria ciues
Spargere funus erat:tamē hos mīuer̄ labores
A tergo pelagus:pluſq̄ aquilonibꝰ aer:
Littoraq̄:& plenæ meſſe peregrina carinæ
At liber terræ ſpacioſis collibꝰ hoſtis
Aere non pigro:nec inertibꝰ angit̄ ūdis:
Sed patit̄ ſæuam ueluti circūdatus arcta
Obſidione famē nondū ſurgētibus altam
In ſegetē culmis cernit miſerabile uulgus.
In pecudum cecidiſſe cibos:& carpere dumoſ
Et foliis ſpoliare nemus:letumq̄ minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
Q uæ mollire queāt flāma:quæ frāgere mor
Q uæq̄ ꝑ abraſas utero dimittere fauces: ſu

ex hac peſtis corruptiōe. Labāt:cadūt. Vnda: primo quidem corrupta eſt unda:talē ordinem tenuit Virgilius quum peſtilentiam deſcriberet : quæ atticam terrā & athenas tenuit. Cœlo.ſ.turbido & corrupto. Riget:dureſcit cutis. primum ſignum erat morbi contracti.ſ. ꝙ ad tractum cutis reſiſteret. Atra:quia nigra efficiebatur cutis. Igneaq̄ ī uultus quia intentis oculis faciem toruam oſtendebant:& ſtatim pallida efficiebatur. Sacro morbo: execrabili:ſicut Virgilius ſacrum ignem appellat: quia depaſcitur & omnia cōſumit. Feruida:nam calebant oculi & facies ut ignem quodāmodo emittere uiderentur. Feſſumq̄ caput:nam ultro citroq̄ iactabat Iam magis: creſcente peſtilentia ſine ulla intermiſſione cadebāt. Præceps fatum.i.mors uelox. Nec medii.d. nec morbus diu conſumpſit corpora:& ſimul ac ſemel morbus perueniebat ſtaim moriebātur. Medii morbi: quia inter uitam & mortem ſolet intercludere morbus:quia aliq̄diu & ſenſim corpora īterimit. Turbaq̄ cadentium : ipſa etiam corpora auxere peſtilentiam:nam ſepeliri non poterāt præ multitudine. Incondita:inſepulta: Nec miſeros:nec licebat funera facere:niſi extra tentoria:tantum eiiciebant corpora inſepulta remanebant. Funus erat:uidelicet e tētoriis eieciſſe cadauera. Spargere.i.proiicere. Tamen hos : ſed hanc peſtilentiā licet uentus ſupeueniens abſtulit: ita ut puriorem aerem relinqueret:cum præſertim omni genere cōmea tuum abundarent.nam aduectitia fortuna undiq̄ uehebantur. Meſſe:ideſt frumento. Plenæ carinæ:quia abundāt commeatibus:nam fames ſolet inducere peſtilentiam. At liber terræ: hoc erat qđ a conſerenda manu deterrebat Pompeium:nūc dicit quid deterrebat Cæſarē: & exiſtimabatur liber ipſe:qui nullis munitionibꝰ incluſus erat: ſed nihilominus famen tollerauit ingentem & inopiam q̄ ſi obſeſſus eſſet. Liber:quia in libertate omnē exercitū hēbat. Agit̄:agitat̄:ſed melius angit̄ ꝓp uerſū.i.cruciat̄. Sed patit̄: ſed nihilominus īopiā reꝶ oīum ſuſtinebat Cæſar:q̄ſi īcluſus eſſet & obſeſſus. Sur.cul.in ſege.i.nundū flaueſcētibus agris nec matureſcētibꝰ. In pecudū ce.cibos.i.ipſos iā pabulo pecudū uti cœpiſſe. Carpere dumos:more pecudū. Spoliat̄ nemus.i.arbores ſilueſtres ſi forte naſcerent̄ fructus ſicuti pruna:corna: & poma ſilueſtria. Letūq̄ minātes:& non nunquam carpebant radices herbarum:quas neſciebant uenenatas eſſe. Herbas dubias:quia neſciebant eſſent ſalubres an ne:ſed in commentariis legit̄ herbam quandam frequenter inueniebant:cuius nomen eſt corea:& hanc herbam lacte permixtam in modum panis conficiebant:& huius herbæ magna copia fuit. Refert & Plutarchus ꝙ cum cæſar maxima opprimeretur inopia:& milites radicem quādā auellerēt:& cōmixta lacte ueſcerent̄:īterdū factos ex ea pāes ītra hoſtiū ſtatiōes ꝑter currētes īiciebāt addebātq̄ ſe quoad huiuſmodi terra radices ꝓduceret obſidionē Pōpeii nō relicturos. eos āt & panes & ſermones ī uulgus ꝓferri Pōpeius uetuit:ne ſuorū aī perfringerent̄:q hoſtiū immanitatē ꝑtinacēq̄ tollerātiā ſicuti feraꝶ exhoreſcerēt. Quæ mollire qunt:cernit ēt alios milites alia euellere q̄cunq̄ molliri poterāt aq̄:uel elixari:q̄ q̄uis aſpa eſſēt tamē ꝑ guttur mitterēt:dū mō ſe ſuſtētare poſſet. Mollire flāma.i. elixare. Frangere morſu.i.quæ dentibus poſſint mādere. Per abraſas fauces:aſperitate radicum & herbarum.

Plurimaq; humanis:& ita milites nouo genere ciborũ utẽtes qbꝫ nũq̃ ãtea hoĩes ueſci cõſueuerãt: põpe
ianos oĩbꝫ rebꝫ abũdãtes obſidebãt. Vt primũ libuit: nũc dicit poſtq̃ Põpeius decreuit erũpere munimẽ/
tũ:nõ cogitauiſſe illũ tpe noctis clã exire:ſed p eã munitionũ ptẽ q̃ frequẽtius cuſtodiret. Et p ſed. Per/
mittere terras.i. arbitrio ſuo oẽs terras hr̃e:ut quacũq; uellet exercitũ duceret. Nõ obſcura.i.nõ occulte:/
nec p iſidias bellũ gerere parat. Furto: p furti. Ceſſãtibus armis:ſine pugna Cæ.reſiſtẽtis. Latis ruinis:
quas ipſe p munitionũ euerſionẽ fecerat. Impulſu:euerſiõe. Oportuna tamẽ:q̃uis nõ occulte exire uel
let:tamẽ eã ptẽ elegit:q̃ pxia caſtris erat: quæ appel
labat̃ caſtella ĩ muris: & ibi Seua erat uir unus for/
tiſſimus oĩum. Quã numici caſtella uocãt:nũc nu
mici flu.ſ.accolæ uocant caſtella: ſed uocãt.ſ. uulgo
oẽs caſtella. Numici : in quo poſtea obrutus ẽ Ae/
neas. Dumeta: q̃ naſcunt̃ ĩ locis cõfragis & abrup/
tis. Huc puluere nullo:& ad hæc caſtella uenit põ
peius:q̃ non prius oppugnare cœpit:q̃ puluis aſpici
poſſet ab hoſte. Ad mœnia.ſ. munitionis Cæſaris.
Tot ſimul e cãpis:nũc dicit ſubito ad uẽtu ſuo põpe
iũ ita hoſtes terruiſſe:ut attoniti pene ſui ipſoꝝ obli
uiſcerẽt̃:nã ubi aq̃las ĩnumeras fulgere uiderunt:&
claſſica ũdiq; obſtrepere ſic timebãt:ut uix tela ĩ ho
ſtes: mouere poſſẽt.& ſtatĩ fugere oẽs cœperũt:præ
ter unũ Seuã q ipſe pmãſit : & aliorũ ẽt aĩos ĩ bella e
rexit. Simul:eodẽ tpe. Latiæ uolucres : aq̃læ Ro.
Fulſere.ſ. uexillis. Deberet ferro:qa ẽt ſine ferro ui
cti fũt cuſtodes Cæſ. Pauor cõfecerat.i. cõſũpſerat
hoſtes.qa territi nec tela qdẽ mouebãt. Quod ſolũ
.u.uirtus:ĩ eo loco ĩqt ubi ſemel poſiti fuerat: ibi po
tius mori uolebãt q̃ fugere. Quo ſtare loco:ubi po
ſiti fuerãt. Qui uulnera:adeo ĩferiores erãt nume
ro põpeiãis ut multo plura tela eẽnt q̃ mitterent̃ ab
illis q̃ hoĩes q dinumerari poſſẽt. Peribat:fruſtra e
rat. Nimbꝫ.ſ. multitudo teloꝝ. Tũ piceos:nec
ſolũ telis ferreiſq; haſtis utebant̃ põpeiani. ſed ẽt fa
cibꝫ ardẽtibꝫ : ut propugnacula ĩcenderẽt. Piceos:
pice ĩcẽſos ab igne. Quaſſæ .ſ. ariete. Roboris ĩ/
pacti:ĩpulſi arietis: nã robur arietẽ appellauit : quo
muri ĩpellunt̃. Iã põpeianæ:iã aq̃læ exierãt p muni
tionẽ & ferme libera loca tenebãt cũ Seua unus fuit
q uictoriæ tot militũ reſiſteret:nã repulſo Cæſ. cir/
ca uallũ iter hæc ductor Turmæ: cui Seua nomẽ fu
it : multa & præclara facinora edidit : oculũ ſagitta
ſaucius haſtã pfregit:deĩde ueluti quippiã dicturus
ut refert Apianus:ĩ mediũ pſiliit ſilẽtibus cunctis:
Põpeii ductorẽ ſĩgulari uirtute cognitũ ad ſe uocat
deĩde ſic affat̃:Salua tibi ſimilẽ:Salua amicũ:ac cura
tores mihi adhibe : quoniã uulnere affligor:accurẽ/
tibꝫ ad illũ duobꝫ ex exercitu Põpeii: unũ aggreſſus
occidit:alterius humerũ enſe deiecit:quæ cũ egiſſet
ſe ipſũ uallũq; reliq̃t.ob id cæteri rubore conciti impetu ferunt̃:uallũq; ĩſup tutati ſũt. Minutio q̃ cuſto/
diæ pfuerat cõplura tollerãte:ferũt qppe clypeo eius.xx.ſupra cẽtũ ĩhæſiſſe ſagittas : corpus ſex uulneribꝫ
trãſfixum patuiſſe:oculũ uiciſſi excuſſum eſſe.hos Cæſar multishonoribus inſigniuit. In hoc non conue
niunt Plutarchus & Apianus: nam Plutarchus dicit centum ac.xx.telorum ictus in clypeo accepiſſe Se/
uam dehinc ſuorum exceptum amplexibus tuto relatum eſſe:quæ uulnera Minutio attribuit Apianus.
Iura : poteſtates imperium . Quem nonmillæ: unus eripuit locum pompeianis : quem Cæſar cum
toto exercitu eripere non potuerat. Toto cæſare:ideſt tota ui Cæſaris. Vetuit : ſcilicet locum illum
capi a Pompeianis. Strato: occiſo. Arma tenente: dum arma teneret negauit uictoriam Pompeio.
Merebat in plebe : antequam Cæſar ſubigeret Germaniam : erat Gregarius miles : ſed uirtute ſua e/
uaſerat ad dignitatem Centurionis. In plebe caſtrorum : ideſt militabat inter Gregarios milites.

Plurimaq; humanis antehac incognita mẽſis
Diripiens miles ſaturum tamen obſidet hoſtẽ
Vt primũ libuit ruptis euadere clauſtris
Pompeio:cunctaſq; ſibi permittere terras
Non obſcura petit latebroſæ tẽpora noctis.
Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis
Dedignatur iter:latis exire ruinis
Quærit:& ĩpulſo turres confringere uallo
Perq; oẽs gladios & qua uia cæde paranda eſt
Oportuna tamen ualli pars uiſa propinqui.
Quã nunici caſtella uocãt:& cõfraga dẽſis
Arboribus dumeta tegunt:huc puluere nullo
Proditus agmẽ agit: ſubituſq; ad mœnia uenit
Tot ſimul in cãpis:latiæ fulſere uolucres
Tot cecinere tubæ:ne quid uictoria ferro
Deberet:pauor attonitos cõfecerat hoſtes.
Quod ſolũ ualuit uirtus iacuere perẽpti
Debuerant quo ſtare loco:qui uulnera ferrent
Iã deerant:nĩbuſque ferens tot tela peribat.
Tunc piceos uoluunt imiſſæ lãpadis ignes.
Tũ quaſſæ nutant turres lapſũque minantur
Roboris ĩpacti crebros gemit agger ad ictus.
Iã põpeianæ celſi ſuper ardua ualli
Exierant aquilæ:iã mundi iura patebant
Quẽ non mille ſimul turmis:nec cæſare toto
Auferret fortuna locũ uictoribus unus
Eripuit:uetuitque capi:ſeque arma tenente
Ac nundũ ſtrato magnũ uiciſſe negauit
Sæua uiro nomen:caſtrorũ in plebe merebat

Ante fe.gẽtes.i.Germanos bellicoſos. Ibi ĩ germania:ubi & Rhodanus flu.ẽ. Promotus:ab ĩfimo loco militũ ad centurionẽ. Vitẽ:uitis ẽ inſigne Cẽturionis:nõ ut qdã idocti dicũt quod uitẽ ĩ clypeo pictã geſta rẽt:ſed dico uitẽ geſtabãt:q̃ milites tardos & negligẽtes Cẽturiões ſolebãt ligare uel pulſarẽ ut ipſos prõpri/ores ad officia gerẽda redderẽt:quod ita ſit plenius oſtẽdit qd ꝙ nõ caſtris iſerta ſũmã reꝝ.i.ipiũ cõtinebãt Cẽturiones ĩ manu militũ:cõtinuo ꝑlio tardos hoĩes ducebãt ad agmina:qđ.M. Iuriſconſultus oſtẽdit di geſtoꝝ lib.quadrageſimo:de re militari:dicit.n.q Centurioni ſe caſtigare uolẽti reſtiterit & ex ĩduſtria fu

Ante feras rhodani gẽtes: ubi ſãguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem
Pronus ad omne nefas: & qui neſciret ĩ armis
Quam magnum uirtus crimẽ ciuilibꝰ eſſet
Hic ubi quærentes ſocios iam marte relicto
Tuta fugæ cernit, quo uos pauor inqt abegit
Impius & cunctis ignotus cæſaris armis
O famuli turpes ſeruum pecus abſq; cruore
Terga datis morti cumulo uos deeſſe uirorũ
Non pudet & buſtis interq; cadauera quæri?
Non ira ſaltem iuuenes pietate remota
Stabitis? e cunctis per quos erumperet hoſtis
Nos ſumus electi: non paruo ſangine magni
Iſta dies ierit: peterem fœlicior umbras
Cæſaris ĩ uultu teſtem hunc fortuna negauit.
Pompeio laudante cadam: confringite tela
Pectoris in curſu, iuguliſq; retundite ferrum
Iam longinqua petit puluis. ſonituſq; ruinæ
Securaſq; fragor concuſſit cæſaris aures
Vicimus o ſocii ueniet qui uindicet arces
Dum morimur. mouit tantũ uox illa furorẽ
Quantũ non primo ſuccedunt claſſica cãtu.
Miranteſq; uirũ, atque auidi ſpectare ſequũt.
Sciturí iuuenes numero deprenſa locoque
An plusquam mortẽ uirtus daret. ille rueti
Aggere cõſiſtit primũque cadauera plenis
Turribꝰ euoluit, ſubeunteſque obruit hoſtes

gerit:aut Centurioni manũ intulerit capite puniat qd Iuuenalis:nõ ne apte oſtẽdit uitẽ fuiſſe Centuri/onis:Arpinas alius Volſcorũ in mõte ſolebat Poſce re mercedes alieno feſſus aratro: Nodoſã poſt hæc frãgebat uertice uitẽ.ſ.in pacta manu Centurõis.

Pronus ad omne nefas:ſicuti fortis erat:ita omne nefas facere audebat. Neſciret ĩ armis: neſciebat ille uirtutem eſſe in armis ciuilibus:nec uicium:uir tutem credebat eẽ laudandã in bellis:ſiue ciuilibus: ſiue nõ. Virtus:fortitudo. Hic ubi:quærẽtes de/ſcribit Seuã Cẽturionẽ cæſ.q ex Gregario milite ad eã dignitatẽ uirtute ſua ꝓmotus fuerat:& uitã geſta bat q̃ milites uel negligẽtes uel tardos ad militiã in pellit:nunc ãt dicit q̃tũ in caſtello defẽdendo ualue rit:ꝙ cæteris fugiẽtibus ſolus ipſe ꝓſtitit: tũ uerbis: tũ re ipſa aliorũ aĩos excitauit. Tuta fuge.i.loca tu/ta ad fugiendũ. Abegit ĩpulit uos.ſ.ut fugeretis. Impius.ꝙ ab ĩpietate erga ducẽ ueſtrũ ꝓficiſcit: iõ q̃ſi penitẽ uult coli a militibꝰ ſuis ducẽ: ſed nunc cũ fugerẽt ĩmemores illius factos dicit. Et cũctis igno tus:nullo unq̃ ĩ bello qđ cũ Cæſ.geſſeritis pauorẽ ali quẽ ãte hac oſtẽditis: iõ ãte hoc tẽpus ignotus fuit. Armis.i.bellis Cæſ. O famuli turpes: ĩuehitur ĩ e/os q̃ſi ignauos & ſine cã fugiẽtes. Seruum pecus.i. q ſeruilibꝰ pecudibus cõparari poteſtis. Datis ter ga.i. ãte uulnus accepiſtis ĩ fugã cõuerſi eſtis. Cu/mulo uos.i.an poteſtis uos fugere turpiter: ut noli/tis potius inter ſtragẽ cæſoꝝ iacere:q̃ turpi fuga uitã q̃rerẽ. Virorũ.ſ.cæſorũ.q.d. ſatius ẽ mori fortiter q̃ turpiter uiuere. Buſtis.i.ad buſta.i. ad ſepulchra: ut poſtq̃ pugna deſierit uos q inter cæteros fortiter occiſi fueritis:ẽt uos ad rogũ a ur̃is ſociis q̃ramini. Nõ ira ſaltẽ:nõne igt ira uos ſaltẽ accendit ſi nõ pie/tas. Et cũctis: ex oĩbꝰ cuſtodiẽtibꝰ Cæſ. caſtella. Electi:ꝙ uos cæteteris iſeriores uirtute putarẽt. Nõ ꝑuo ſãguine:ſi uos fugere uultis uos retinere nõ potero:ſed ego ſolus efficiã ne uictoria iſta Põpeio ĩ cruentã cedat. Ierit:trãſierit. Peterẽ feli.um. uellẽ ut me pugnãtem uideret Cæſ.et ãte oculos eius ꝑclar ̃.hæc facinora ederẽ:tũ mihi fœliciter mori uiderer ſi ꝓ ipſo fortiter dimicãs ãte oculos eius oppeterẽ. Felicior:q̃ ſi ipſe abeſſet. Laudante:qa ĩuitus Põpeius uirtutẽ meã ꝓbabit. Cõfringite.ſ.uos hoſtes. Pectoris ĩcurſu.i.reſiſtite pectori meo. Iugulis.ſ.meis. Iã lõgiqua pul.iã puluis q excitatus ẽ ĩ hoc tumultu acceſſit:lõgius qꝑ ꝑuenit ad oculos Cæſ. ſimul etiã fragor auditus ẽ. Puluis.ſ.excitatus a multitudine hominum. Vicimus o ſocii:ne dubitetis ſi poſſumus hoc caſtellũ tenere:quod tenebimus ſi uultis:quo Cæſ.ueniet morientibꝰ nobis uictoriã Cæſar conſeque tur. Vindicet arces.ſ.defendẽdo munimẽta Cæſaris. Mouit tãtũ uox:nõ ita accẽdunt ad pugnã animi militũ:ſicut nunc oratõe Seuæ accẽſi ſũt. Primo cornu.i.primo belli ſigno. Sciturí iuuenes.i. ueniũt ſpe ctaturi uirtutẽ Seuæ:& cognituri an uirtus numero ĩferior & loco plus aliquid præſtare poſſet q̃ fortiter mori:uidelicet uincere numero:ꝙ unus uiceret uniuerſũ Põpeii exercitũ. Loco:qa ſuperiores erãt Põpe iani:ipſe uero inferior. Ille ruenti.ſ.aggeri conitebat:quaſi tergo eũ ſuſtẽtaturus eſſet. Cõſiſtit:firma tur. Primũq; cadauera:qa tela emiſſa fuerãt prio ĩpetu Põpeii nullũ ĩ caſſũ reliquebat:ſed multi ex hoſti bꝰ cæſi cõmiſcebant:his igit cadaueribꝰ ꝓ telis utebat ĩ hoſtes:& ſic eos obruebat. Plẽis:ſubãudi de.

Corporibus:ſcilicet ſuorum. Totæ ruinæ ſ.murorum erant pro telis Seuæ. Robora:ligna munimẽti. Moles:ſcilicet ſaxa. Hoſti ſeq; ipſe minatur:nã ſepæ ſimulabat ſe uelle præcipitem dare:& interea illi pedem referebant. Sude:pro ſudibus: Sudes proprie dicitur palus præuſtus ut durior ſit. Conto:haſtili. Amputat:præcidit enſe manus eorum qui ĩ aſcẽdere uellent aggerem. Caput obterit:ſaxis. Fragili compage .i.fragili galea & galeæ iunctura. Vt primum cumulo:ſimilitudo ſic ſeua pugnabat contra hoſtes:ſicut pardus:ubi uulnus acceperit ſæuior fieri ſolet. Cumulo creſcente:cum iam tot cæſi eſſẽt ex hoſtibus & etiam corporibus quæ e turribꝰ cõiecerat in hoſtes ut cumulum feciſſet æqualem munimẽtis: tunc ille tranſiliuit agili ſaltu:nõ aliter q̃ pardus ſolet per media arma & uenatorẽs tranſilire. Arma ſcilicet hoſtium. Rapit: raptim trahit. Et ſũma ua.ideſt per ſũmitatem telorum. Tunc denſos: & cum trãſiliuiſſet cum ſumma omnium admiratione uallum: & cadauera quaſi rem geſſiſſet ſupra uires humanas admirati ſunt omnes.& quæcunq; toruo uultu cõſpexiſſet: illi pauorem incutiebat. Comprehenſus:coartatus undiq;. Omni bello: oĩ exercitu rem pro perſona poſuit. Inter cuneos:ĩter ordines & manipulos Pompeii. Vincit quem reſpicit:quia hoſtes oculos eius ſuſtinere non poterãt Iamq; hebes:iam enſis Sæue cruentatus: lubricus factus erat:ita ut hoſtem uulnerare nõ poſſet:& obtruſus erat crebro ictu:adeo ut hoſtem nõ uulneraret:ſed nimia ui cõfrigeret. Hebes: obtuſus nimio &crebro ictu. Craſſo ſan.qa lubricus erat. Enſis opus:qa opus enſis ẽ ut ĩcidat:nũc ãt mẽbra frangebat. Illũ tota premit moles.i. in eũ totus exercitus cõuerſus erat. Incerta manus.i.oẽs milites eũ uulnerarũt:ita tamen ut uulnus ad uitalia nõ pueniret

Parq; no.fortuna:par ſẽp de duobꝰ dr̃:ſicuti hoc loco ꝑ uno uniuerſũ exercitũ põpeianum ponit: ꝑ altero ſolũ Seuã. Concurrere:manũ cõſerere. Vmbo:clypeus: umbo ãt ꝑprie eſt media ps clypei eminẽtior. Et galeæ fragmenta:qa iã tot ictibꝰ pcuſſa erat galea:ut fracta ĩ ipſis tẽporibus ĩprimeret̃. Peruſſerunt:exulcerãt. Cõpreſſa:ipſius Seuæ telis. Nec quiſquam:ſenſus eſt:denſæ inquit haſtæ corpori ſeuæ infixæ ipſum & uitalia præcipue tãquam ſylua protegebant. Nudis:iam detectis uitalibꝰ. Quid nunc ueſani:nunc apoſtrophat Lucanus ad Pompeianos illos reprehendens ꝙ putant poſſe interfici telis lacertorum uiribus immiſſis: ſed hoc fruſtra tentant:nam ad opprimendum tantum uiri robur neceſſe eſt ut tormenta ĩ illum mittantur. Veſani: male ſani. Leuibuſq; ſagittis: hæc tela huiuſmodi nunq̃ ad uitalia penetrabãt. Aut tortilibus.i.tormentis torquant̃:ſicut falarica maioris teli genera: quæ neruis ac funibus torquent̃:quæ ideo falaricæ ſũt appellatæ: ꝙ a falis ideſt turribus ligneis mittãt̃ ut conſule ante falas:ideſt turres ligneas. Vibrata:coruſcata. Muralia:ideſt pondera ad inſtar muri ĩ illum reuoluta opprimẽt eum. Aries ferro:pro aries ferratus. Baliſta:a βαλλω:ideſt a iaciendo inſtrumenta ſunt:quibus maiora ſaxa mittuntur: ut inquit Nonius Marcellus. Stat non fragilis:poſtquam Pompeianos increpauit:nunc reddit ad id quod inſtituerat. Seua non unus miles erat:ſed quaſi murus qui pompeianis obiectus eſſet. Pompeium ten. ſcilicet ne poſſit erumper̃. Iam pectora:iam ita ſpernebat uitam ſuam & hoſtium tela paruifaciebat: ut clypeum cum cæteris armis abiecerit: & ſolo corpore telis hoſtium reſiſteret:ideo abiecit clypeum: ne leua ocioſa eſſet. Armis: ideſt ſcuto:nam arma de ſcutis dicuntur eo quod armos tegant.

Corporibus:totæq; uiro dant tela ruinæ.
Roboraq; & moles hoſti ſeq; ipſe minatur
Nunc ſude nunc duro cõtraria pectora cõto
Detrudit muris:& ualli ſumma tenentes
Amputat ẽſe mãus:caput obterit oſſaq; ſaxo:
Ac male defenſum fragili compage cerebrũ
Diſſipat:alterius flamma crineſq; genaſque
Succẽdit:ſtridunt oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo creſcẽte cadauera murũ
Admouere ſolo:non ſegnior extulit illum
Saltus.& in medias iecit ſuper arma cateruas
Quã per ſũma rapit celerẽ uenabula pardũ.
Tunc denſos inter cuneos compreſſus: & oĩ
Vallatus bello uincit quem reſpicit hoſtem
Iãq; hebes & craſſo non aſper ſãguine mucro
Percuſſum ſæue frangit non uulnerat hoſtẽ
Perdidit enſis opus:frãgit ſine uulnere mẽbra
Illum tota premit moles:illum omnia tela
Nulla fuit non certa manus: non lãcea fœlix:
Parq; nouũ fortuna uidet concurrere bellum
Atq; uirum:fortis crebris ſonat ictibꝰ umbo.
Et galeæ fragmenta cauæ compreſſa perurũt
Tẽpora:nec quicquã nudis uitalibꝰ obſtat
Iam præter ſtantes in ſummis oſſibꝰ haſtas.
Quid nunc ueſani iaculis leuibꝰq; ſagittis
Perditis hæſuros nunquam uitalibꝰ ictus?
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat.aut uaſti muralia pondere ſaxi.
Hunc aries ferro baliſtaq; limine portæ
Promoueat.ſtat nõ fragilis pro cæſare murus
Pompeiũq; tenet.iam pectora nõ tegit armis.

Ac ueritus credi cly. declarat quod dixit armis uacaſſe: ocioſam fuiſſe ſiniſtrã: loris clypei ĩpedita: ne cũ hoſtibus pugnar&. Culpa ſua: ſi ſe clypeo proteger&. Obit. i. adit: ut manus obit magiſtratus: id ẽ ad it. nã ob pro ad ponit̃. Denſãq; ſerẽs: per ſimilitudinẽ oſtẽdit qualis fuerit Sæua: quale dicũt cæte uideri cuius tergo innaſcit̃ ſylua. Cæte autem ẽ genus maioris piſcis adeo ĩmẽſi: q; dicunt eminere tergo ſupra maris undã: & nõnũq̄ tergo eius ſyluas ĩnaſci: quæ quum mouet̃ & ſylua moueri uidetur. Nearchus auctore Strabone libro quintodecimo magnitudinem cætorum uicenum & ternum paſſuum eſſe refert

Ac ueritus credi clypeo leuãq; uacaſſe
Aut culpa uixiſſe ſua tot uulnera belli
Solus obit: deſamque ferens i pectore ſyluã
Iam gradibus feſſis ĩ quem cadit eligit hoſtẽ.
Pars pelagi mõſtris: libycæ ſic bellua terræ
Sic libycus denſis elephas oppreſſus ab armis
Omne repercuſſum ſqualenti miſſile tergo
Frangit & haerẽtes mota cute diſcutit haſtas
Viſcera tuta latent penitus citraque cruorem
Confixæ ſtant tela feræ: tot facta ſagittis:
Tot iaculis unã nõ explent uulnera mortem.
Dictea procul ecce manu cortynis arundo
Tenditur ĩ ſaeuam: quæ uoto certior omni
In caput atq; oculi leuum deſcendit in orbẽ.
Ille moras ferri neruoꝝ: & uincula rumpit
Affixam uellens oculo pendente ſagittam
Intrepidus telumq; ſuo cum lumine calcat
Pannonis aut aliter poſt ictum ſæuior urſa
Cũ iaculum parua libys amentauit habena
Se rotat in uulnus: telũque irata receptum
Impetit: & ſecum fugientẽ circuit haſtam.
Perdiderat uultũ rabies: ſtetit imbre cruento
Informis facis: lætus fragor æthera pulſat
Victoꝝ: maiora uiris e ſanguine paruo
Gaudia nõ faceret cõſpectu ĩ cæſare uulnus

ita quum moueretur Sæua quaſi ſecum ſyluã ĩ corpore geſtare uidebat̃. Gradibꝰ feſ. q̃a exhauſto ſãguine non poterat diutius perſiſtere. Libycæ ſic belua: alia ſimilitudo quẽadmodum inquit in libycis agris uenatores perſequuntur elephantes: & tela quidem in terga mittunt: quæ lic& corpori figãtur tamen ad uitalia non ueniunt: eodem modo in pugnãdo ſe hẽbat Sæua. Elephãtes ĩ italia anno urbis cõditæ qudrigẽteſimo ſecundo ĩ lucanis primũ bello epirotico uidit: & boues lucas inde dixit: ut inquit Solinus capitulo trigeſimo octauo. Miſſile: hoſtile. Repercurſum: retro incuſſum. Squalenti: duro & aſpero tergo. Mota cute diſcutit haſtas: quia quum ſe excuſſerit eiecit tela leuiter fixa.

Viſcera tuta latent: uitalia membra. Citraque cruorem: id eſt nondum peruenientia ad cruorem.

Stãt: erecta ſunt. Non explent: ideſt multa uulnera non ſufficiunt ad unius mortem. Dictea ꝓcul: & quum ita ſtar& immobilis: ecce ſagittator q̃dam ſpeculatus locum armis nudum ſagittam direxit: & oculum cuſpide traiecit. Cortynis arũdo ſagitta cortynenſis a cortyna ciuitate cretæ: de qua Virgilius: Perducãt aliquæ ſtabula ad cortynia uaccæ. Dictea: id eſt cretenſi. nã dicte mõs eſt cretenſis: ut refert Strabo: Vnde dicteus dictea dicteum. Conſtat cretenſes ſagittandi fuiſſe peritiſſimos. Nã ut inquit Solinus capitulo ſexto decimo: Creta prima remis ac ſagittis potuit: prima litteris iura iunxit Pyrrhico r̃pertore: equeſtres turmas: prima docuit laſciuas uertigines implicare: ex qua diſciplina bellicæ rei uſus datus: ideo per excellentiã dixit cortynis. Tẽdit̃: dirigit̃. Certior õi uo. q̃a plus effecit q̄ ſperabat ſagittator. Ille ubi ſenſit ſe uulneratum extraxit ſagittã cũ oculo: & terræ ĩpactã pedibꝰ calcauit. Moras et: ꝓ id eſt. ſit. n. epexegeſis uidelicet uincula neruorum: quæ cuſpidem ſagittæ retinebant: ſed neruos oculi radices appellat: quia acerbis neruis quibuſdam quaſi radicbus ſtabiliti ſunt: ideo dicit fuiſſe moras telorum. Pannonis haud aliter: non aliter telum euulſit cum oculo q̄ urſa libyca: quæ ubi ſagittã in corpore acceperit tentat ipſam dẽtibus oculis euellere. Pãnonis urſa: eſt quã uulgo dicimus ungariam. magnæ ibi urſæ naſcuntur. Pannonia: ut inquit ſolinus capitulo trigeſimo quarto uiro fortis & ſolo læta eſt: procedit in noricum uſque agrum: deinde Mœſiæ coniungitur. Libys: id ẽ uirgo libyca uenatrix: ſic Virgilius appellat: & dicit conſuetudinem eſſe libycarum uirginum agitare feras: uidelic& Virginibus tyriis mox eſt geſtare pharetram. Libs. is. maſculini generis ẽ. Libys uero fœmi.

Amentauit: iaculata eſt & contorſit. Habena parua. habena proprie amentum dicitur quo digiti iaculantis immiſſi uehementiorem ictum inferunt: unde uerbum eſt amentare: id eſt iaculari. Impetit: ĩuadit: ſcilic& dentibus. Secum fugientem: quia dum ſe mouet mouetur & ſagitta. Perdiderat uultũ rabies: poſtquam cum oculo ſagittam euulſit adeo efferatus erat effectus Sæua: ut iam uultũ omnino mutauerit. Perdiderat: inflammauerat. Imbre cruento: quia euulſo oculo ſanguis continuo effuſus eſt.

Lætus fragor: clamorem inquit ſuſtulere pompeiani exiſtimantes nũc demum Sæuam lætiferum uulnus accepiſſe. Maiora uiris e ſanguine paruo: non maius gaudii habuere pompeiani: quum uiderunt ſãguinẽ ex oculo uulnerat ſæue exire q̄ ſi ſãguinẽ uidiſſẽt ex corpor̃ Cæſ. exire. Sãguĩe ꝑuo. i. unius militis.

Ille tegens alta: quũ prope modũ deficere uideretur Sæua ſimulauit laſſitudinẽ quandã: & quaſi uultu mitior factus ita allocutus ẽ hoſtes: Parcite inquit mihi iam uobis cedenti nõ opus eſt tela in corpus meũ contorquere: nã ſatis erit ad mortẽ ſi fixa corpori tela euulſeritis: cũ his enim oĩs ſãguis exibit: & uita mea diſcedet: ſed anteq̃ hæc faciatis: obſecro ut me afferatis in exercitu ueſtro: ut exẽplũ õnibus potius ſim militibus põpeianæ partis cõprobatæ: q̃ honeſtæ mortis: hæc quũ dixiſſet quidã Aulus d̃mẽs credidit ita eẽ ille acceſſit ad Sæuã: & mediũ compreſſus armis oĩbus credebat ſe poſſe illũ in caſtra Pom. ſubleuare: ſed non prouidit mucronẽ: quẽ ille tectũ habebat quo ad ĩ iugulũ eius tranſfixit: & ipſo occiſo ſic ĩquit: eat quicũq; Sæuam uictum putabit. Alta. i. profunda. Vir. Premit altum corde dolorẽ. Suppreſſum tectum. Virtute remota. i. uirilitate: qa nõ iam ſicuti uir fortis: & robuſtus: ſed tãq̃ mitior factus ꝑpe modum effœminatus erat. Parati. ſ. tela in meum corpus cõiecere. Auertite: remouete. Hinc: a corpore meo. Iam uulnera nil ſunt. q. d. ſatis uulnerum eſt. Nõ eget ingeſtis. ſ. telis: ſed euulſis. Et magni uiuẽtẽ: nã exẽplo meo alii moueri poterunt ut Pom. partes Cæſaris anteponã: exẽplum: ut quẽadmodũ ipẽ Cæſar reliquerit ĩ articulo mortis: ita alii imitentur eum. Quaſi mortis ho. qa malo ſe qui partes Pompeii q̃ honeſte mori. i. fortiter In felix uno uerbo exitium rei futuræ declarat. ſignificat enim illum moriturum. Fulmineum coruſcãtem. Recto: erecto. Membraq;: quia medius cõplexus credebat ſe ſublaturum hominẽ. Incaluit uirtus: ociſo Aulo rediere in corpore uires. uiſus eſt recepiſſe quodãmodo robur: quod amiſerat. Incaluit. i. durior reddita eſt. Vna cæde: pro unius cæde. Soluat ait pœnas: iam non demiſſa uoce loquebatur: ſed toruis oculis & acriori uoce. Pacem gladio: aliter inquit pacẽ Pom. habere non poterit a militibus Cæſaris: niſi ille d̃poſitis armis cæſarem adorauerit. Iſto: id eſt meo. Similem ueſtri: ſcilicet creditis eſſe Sæuam: ut ſic ignauus ſit & mortem timeat: ſicuti uos o Pompeiani. q. d. non. Segnem: timidum. Ad fata: ad mortem. Põpeii uobis minor: ego ĩquit plus amo fortiter mori q̃ uos defendere Pompeium: cauſamq; ſenatus. Simul hæc effatus: proſpexit: & uidit puluerem: q erectus erat cũ Cæſare clamore audito ſtrepitu: & flagore belli ad ſubſidium propabat caſtello laborãti ꝑſtãdũ. Adeſſe cohortes: qa iã ſenſerãt expugnari caſtellũ. Dedecus hic belli: hic puluis belli: hic puluis fecit: ne tãtũ d̃decus admitterẽt Põpeiãi ut uni ſæuæ totus exercitus ceſſiſſe uiderẽt. Subducto qui marte: diſcedẽtibus pompeianis ſtatim cecidit præ laſſitudine Sæua. Dabat uires. i. fortis erat: dũ pugnar&: qa nõ ſẽtiebat ſãguinẽ effundi. Defectũ: uiribus corporis uacuũ. Ac uelut incluſum: ipſum hũeris geſtabãt non aliter q̃ ſimulacrũ aliquod deoꝝ. Viuã ſpẽm: tãq̃ uiuus: qa adhuc uiuebat. Euellere: extrahere. Exornãtq; deos. ſ. his telis e corpore Sæuæ euulſis. Nudum martẽ: ſimulacrum martis: quod ſine armis relictum fuerat armis Sæuæ inſtruxerant: quaſi ea tum demum digna eſſent: qbus mars armaretur. Felix hoc noĩe famæ: o q̃ta felicitas: & gloria fuiſſ& tua o cæſar: ſi hæc tua uirtus ꝑ libertate populi. ro. pugnaſſ&: ut hoſtes populi ro. uiciſſes non ciues pro tuenda ſeruitute fudiſſes.

Durus hyber. i. hyberus populus hiſpãiæ. Cãtaber: populus ẽ hiſpaniæ: quẽ: ut refert Suet. & Stra. li. iii. Auguſtus opp̃ſſit. Exiguis: q uterẽt breuib⁹ armis. Teutonus: populus germaniæ: quẽ Cæſ. uicerat.

Ille tegens alta ſuppreſſum mente furorem
Mitis & a uultu penitus uirtute remota
Parcite ait ciues: procul hinc auertite ferrum.
Collaturæ meæ. nil ſunt iam uulnera morti.
Non eget ingeſtis ſed uulſis pectore telis:
Tollite & in magni uiuentem ponite caſtris.
Hoc ueſtro præſtate duci ſit ſæua relicti
Cæſaris exemplum potius q̃ mortis honeſtæ
Credidit infelix ſimulatis uocibus aulus.
Nec uidit tecto gladium mucrone trementẽ.
Membraq; captiui pariter laturus & arma
Fulmineum mediis excepit faucibus enſem.
Incaluit uirtus: atq; una cæde refectus
Soluat ait pœnas ſæuam quicunq; ſubactũ
Sperauit. pacem gladio ſi quærit ab iſto
Magnus adorato ſummittat cæſare ſigna:
An ſimilem ueſtri ſegnẽque ad fata putatis?
Pompeii uobis minor eſt cauſæque ſenatus
Q uã mihi mortis amor: ſiul hec effat' & alto
Cæſareas puluis teſtatur adeſſe cohortes.
Dedecus hic belli magno crimenque remiſit
Ne ſolum totæ fugerent te ſæua cateruae
Subducto qui marte tuis: nã ſanguine fuſo
Vires pugna dabat. labentem turba ſuoꝝ
Excipit: atq; humeris defectũ ĩponere gaudet
Ac uelut incluſum perfoſſo in pectore numen
Et uiam magnæ ſpeciem uirtutis adorant.
Telaq; confixis certant euellere membris.
Exornantq; deos ac nudum pectore martem
Armis ſaeua tuis: felix hoc nomine famæ
Si tibi durus hiber: aut ſi tibi terga dediſſet
Cantaber exiguis aut longis teutonus armis.

Non tu belloꝝ:ſed qa cã tua minus honeſta erat:iõ nõ potes gloriã cõſequi:quã tribuiſſet romani ſiue de germanis:ſiue de gallis hoſtibus triũphũ cõſequi uoluiſſes. Spoliis.ſ.armis. Vlulare triũphis:ſicuti mos erat ouãtẽ ducẽ q equo uehebaẽ ad capitolium ſequẽtes milites clamarẽt:io triumphe & ululãtes ſequebanẽ eũ:unde ouationẽ dictã uolũt ab hac uoce io io.ſed tamẽ ouatio et triũphus differũt.nã ouatio ei dabatur:qui hoſtes ĩ fugã uertiſſ&:Triumphus uero his q hoſtes cecidiſſent. Infelix q̃ta d.qui hæc premia uictoriæ cõſequẽtur pro libertate pugnãt.Tu uero cõtra libertatẽ ꝑ ſeruitute pugnaſti:ut patriã ĩ ſeruitute r̃digeres. Nec magis hac magnus:Pom.ſicuti ante dictum unius Sæue decertatiõe:locum obtinere non potuit:ſed nihilo minus tentauit alia parte:ſi qũo poſſet erumpere:neq; enim ꝙ ſibi hac parte exire non licer&:ideo a propoſito ſuo deterritus eſt.dicit aũt per ſimilitudinẽ multo etiam auidiorem erũpendi factũ Pom.q̃ ante fuerit ſicut fluctꝰ maris quũ ſemel inuaſerit ſcopulũ aſſiduo impulſu:tandem illud euertit:ita & Pom.a propoſito ſuo non deſtitit. Parte ca.ubi cõſtiterat Sæua. Dilato marte:interpoſita pugna. Frangente ſco. Vir. Inq; ſinus ſcindit ſe ſe unda reductos. Latus adeſt ſcilic& oppoſitum fluctibus. Seram ru.uidelic& euerſo tãdẽ ſcopulo a fluctib.qa impellit ãteq̃ euertere poſſit. Hic uicia petẽs:capto erũpẽdi cõſilio Põ.tegmẽta galeis milites pare iub& ex uiminibus deinde aggerẽ:& leues armaturas milites in ſcafas ĩ poſuit:his ita peractis ſexaginta cohortes ex maximis caſtris præſidiiſq; educit p eã munimẽtoꝝ ptẽ q̃ ad mare pertinebat:& his ĩponit:q̃ fieri uelit:eodẽq; quibuſdã hõeſtis aggere & leuis armaturæ militibus ire iub&:& quaſdã ad dyrachiũ ubi naues p̃paratas hẽbat. Caſtella profundo petẽs:caſtellũ illud remotiſſimũ erat:& longiſſime aberat a caſtris Cæſaris:& quaſi p̃ſidiũ erat qđ munimẽtũ Cæſar hẽbat ad hoc caſtellũ:quia ſpabat reſiſtere cæſarianis ĩpetũ fecit Pom.exiſtimãs ꝙ lõgius aberat Cæſ.hac parte facilius erũpere poſſe:& qa pertinebat ad mare:ps illa maris quã inuader& oportuna uiſa eſt qa ĩ ptãte Pom.oĩs regio erat. Vicina caſtella:id ẽ munitionis ptẽ:quæ ad mare pertinebat. Gemini martis:terreſtris & maritimi.nã lx.cohortes miſit a maximis caſtris & p̃ſidiis Cæſ. Vel incurſu.id ẽ cũ impetu. Armaq; late ſp.poſtq̃ ſemel caſtella cepit:arma ſpargit:qa iuuabat eũ libero campo poſſe uagari. Effuſo cãpo:ꝑ ipſe effuſus per campũ. Iuuat.s.Pom. ſic fieri ſolet:ut qui diu ĩ anguſtiis obſeſſi fuerint:poſtq̃ ſemel data licentia fuerit maxĩa lætitia afficiũtur. Sic pleno padus ore:p ſimilitudinem oſtẽdit qũo longe lateq; uagaretur pom.exercitus:poſtq̃ data eſt ptãs erũpendi:quẽadmodũ padus quũ inflatus fuerit:ſi partẽ aliquã aggeris euertit:deinde effuſo amne diſcurrit:ut ui nulla retineri poſſit. Super aggere:quũ ſemel aggerem ſupauerit. Concutit:cõmouet & diſſipat totos agros:ſic Vir.Sata læta boumq; labores diluit &c. Siqua tellus:qa paruo ẽt ore ſimul facto continere põt undationẽ fluminis. Succubuit.i.euerſa eſt. Gurgite.i.fluctu & undatione. Ignotos cam.i.pquos antea fluere nũq̃ conſueuerat. Illos terga fugit:Iuriſconſulti de alluuione allegãt hæc carmina:ꝙ unda ſi ab una ripa ad alterã agrũ detulerit:illius ager eſt ad quẽ uuda detulerit.

Vix prœlia cæ.qa ut diximus caſtellũ hoc lõgiſſime a maxĩs caſtris cæſar aberat:poſt lõgũ tẽpus tãdẽ tumultu & clamore militũ exercitus Cæſar ad ſuos ut ꝓpere ſubſidiũ dar& uenit. Specula:ex edito loco ſic.n.cõuenerat:ſi forte hoſtes ĩuaderet:ex ſpecula ignẽ accẽderẽt:ut ſigno dato poſſet cũ p̃ſidio ſubuenire labẽtib. Elatꝰ:ſublatꝰ. Inuẽit ĩpul.id iã euerterat caſtellũ illđ Põ.& late agros tenebat:noua ẽt caſtra po ſuerat:ſũma gete cãpos Põ.tenebat exercitus. Impulſos:euerſos. Preſſo:cõpreſſo:qa iã puluis ĩ unũ cõpactus erat.ſignificat.n.multo ante euerſos fuiſſe muros. Frigida:in cinerem ſoluta. Accẽdit pax ipſa Indignatus eſt Cæſar ꝙ iam hoſtibus tuto carpere ſõnũ licer&. Ire ĩ clades:id eſt ruere ĩ apta diſcrimĩa.

Non tu bellorum ſpoliis ornare tonantis
Templa potes:nõ tu lætis ululare triumphis.
Infelix quanta dominum uirtute paraſti:
Nec magis hac magnus caſtroꝝ pte repulſuſ
Inter clauſtra piger dilato marte quieuit:
Quam mare laſſatur cũ ſe tollentibus euris
Frangentẽ fluctus ſcopulũ ferit:aut latus alti
Montis adeſt:ſeramq; ſibi parat unda ruinã.
Hinc uicina petens placido caſtella ꝑfundo
In curſu gemini martis rapit:armaq; late
Spargit.& effuſo:laxat tentoria campo:
Mutãdæq; iuuat permiſſa licentia terræ:
Sic pleno padus ore tumẽs ſup aggere tutas
Excurrit ripas:& totos concutit agros.
Succubuit ſi qua tellus:cumulumq; furẽtem
Vndarum non paſſa ruit tunc flumine toto
Trãſit.& ignotos aperit ſibi gurgite campos.
Illos terra fugit dominos:his rura colonis
Accedunt donante pado:uix prœlia cæſar
Senſerat elatus ſpecula quæ prodidit ignis.
Inuenit impulſos preſſo iam puluere muros.
Frigida q; ut ueteris deprendit ſigna ruinæ
Accẽdit pax ipſa loci:mouitq; furorem
Pompeiana quies:& uicto cæſare ſomnus
Ire uel ĩ clades properat:dum gaudia turbet:

Torquato ruit inde minax:qui cæſaris arma
Segnius haud uidit quã malo nauta tremẽte
Omnia circeæ ſubducit uela procellæ.
Agminaque interius muro breuiore recepit:
Denſius ut parua diſponer& arma corona:
Tranſierat primi cæſar munimina ualli:
Quũ ſuper e totis emiſit collibus agmen:
Effuditq; acies obſeptum magnus ĩ hoſtem:
Non ſic ætneis habitans in uallibus horr&
Encheladum ſpirãte noto cũ tota cauernas
Egerit & torrens in campos defluit ætna
Cæſaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem cæci trepidus ſub nube timoris
Hoſtibus occurrit fugiens inque ipſa pauẽdo
Fata ruit:totus mitti ciuilibus armis.
Vſq; uel in pacem potuit cruor ipſe furentes
Dux tenuit gladios:felix ac libera legum
Roma fores:iuriſq; tui uiciſſ& in illo
Si tibi ſylla loco:dolet heu:ſempq; dolebit:
Quod ſcelerũ cæſar prodeſt tibi ſũma tuorũ:
Cum genero pugnaſſe pio ꝓh triſtia fata
Non uticæ libyæ clades hiſpania mundæ.

Torquato ruit:qui in frõte caſtrorũ cõſtiterat cũ legione una. Torquato.ſ.legato Pom. Qui cæſar ma.i.imperũ & ꝑlia.i.qui ſegnior fuit ad ꝓuidẽdũ Cæſ.imperũ ꝙ ſolet eſſe nauta:quũ tyrrhenũ mare uentorũ tẽpeſtatibus tollitur. Subduxit:cõtraxit oĩa uela:quia quũ uentus nimius iuaſerit nullũ ẽ maius ac perfectius remedium. Circeæ procellæ:tyrrhenæ tempeſtati.Circes domus ĩ campania fuit:ut inquit Solinus capitulo octauo.Caius celius Oetæ tres filias dicit Angitiam:Medeam:Circen:Angiciam uicina fucino occupauiſſe:ibiq; ſalubri ſcientia aduerſus morbos reſiſtentem deam habitam:Medeam a Iaſone buthroti ſepultam:filiumq; marſis imperaſſe:Circen circeos inſediſſe montes carminũ maleficiis uarias imaginum facies mentionem:hanc etiam ueneficam finxere poetæ:ꝙ illos qui etiam appellerẽt ad littus ſuum in uaria ferarum genera uenenis cõuerteret. Virgilius hanc inſulam heam appellat ab horrore tranſeuntium.nam he interiectio eſt expaueſcẽtis:huic ideo inſulæ nomen impoſitum fuit.

Agminaq; ĩterius:& relictis maioribus caſtris ſe recepit in interiora:nã gemĩo uallo caſtra circunderat:relicto ergo exteriori uallo ſe recepit ad interius:ob hãc cãm ꝙ pauci facilius breuiora caſtra defẽder poterãt:ꝙ altiora. Arma:ꝓ armatos milites. Denſius.i.ualidius. Corona.i.ãbitu caſtrorũ:qa in coronæ modum cõſtiterant propulſantes hoſtẽ ex omni parte caſtrorũ. Trãſierat primi:uallũ relictũ a pompeianis ĩpetu ſuo Cæſar cũ exercitu trãſiuit. Quũ ſup e totis:ſed Pom.qui inde haud procul caſtra noua poſuerat legiones a mediis caſtris ſubduxit:& repente ſuis ſubſidio affuit.Milites uero Cæſ.ꝙ iã erupant prioris ualli mũimẽta cũ fugere uellẽt & timerẽt inſtante exercitu pompeiano in hoſtes dũ fugerẽt ruebãt:ſiue exterius fugere uellẽt circundati erant a Pom.ſi uero interius ĩ torquatũ incidebãt:unde ĩ medio pars militũ capta eſt. Suet. dicit nõ inſtãre Pom.cæſarẽ negaſſe eũ uĩcere ſcire:ſed alii dicũt hoc eẽ factũ pietate Pom.q ſuis ciuib. ꝑcere uolebat:ĩ ꝙ ſentẽtia ẽt Lucanus uidet eẽ. Nõ ſic ætneis:dicit nõ minore ĩpetu ĩuaſiſſe põpeiũ cæſarẽ qui maiori uallo incluſus erat:ꝙ ſolet inuadere uicinos flãma ex mõte ætna emiſſa:nec miore terrore ꝑculſos eẽ Cæſ.milites:ꝙ illi terrẽt emiſſis flãmarũ apicibus ex ætna mõte q ſæpe regionẽ illã uniuerſã deuaſtare uidet.nã catanẽſium colles alto exundarũt cinere ætnæ:qui aliqdo illis magno afficiẽs merore poſterioribus ãnis magnũ terris attulit beneficiũ:quippe tam læta reddidit illis uineta & ſingulari bõitate fructuoſa:ut reliqua nulla uini nobilitate eis cõparabilis exiſtat:ita refert Strabo li.vi. Habitãs.ſ.populus ſiculus. In uallibus ætneis.i.ſub radicibꝰ mõtis ætnæ:ſecũdũ fabulas Encheladus unus ex gigãtibus:q auſi ſunt bellũ inferre ioui:quẽ uictum ſub mõte ætna poſuiſſe fertur iupiter:& cũ ille nimio pondere preſſus defeſſũ latũ mutare uoluerit:mons totus tremit:& ſtatim flãmarũ ingẽtes globos uomit:ita ut regionẽ illã plerũq depopuletur. Glomerato puluere.i.imminẽte Pom.cũ exercitu magno & ĩmẽſa legione. Cæci timoris:qa cæcos hoĩes facit:quia aliquãdo hoĩes ita obliuiſci facit:ut quid cõſilii capiãt neſciant. Hoſtibus occurrit:ſi exterius Põ.ſi interius Torquato. Fata ruit:dũ ruit fata:in fata ruit. Vſq uel in pacẽ:etiã uſq ad pacẽ:qa uicto Cæſ.deinde pax fuiſſ&. Ipſe furentes:hæc ſũt uerba Pom.qui dixit.Parcite inquit ciuibus ueſtris. Felix ac libera regũ:deplorat hic Lucanus euerſam libertatẽ romanã:dicens pietatẽ Pom.illi nocuiſſe. Libera fores ſi ſylla:ſi hanc uictoriæ occaſionẽ talis imperator conſecutus eſſ&:qualis erat Sylla:actũ erat de Cæſare:& libertas conſeruata fuiſſ&. Dolet heu ſemper:ſemper inquit quotiẽs meminerit Lucanus dolebit ꝙ Cæſar cum pio genero pugnauerit:nam hæc cauſa fuit:cur ſcelera ſua Cæſar implere poſſet. Scelerum tuorũ:quia cum pio genero pugnaſti:ideo ſcelera tua impleta ſunt. Proh triſtia fata:in deploratione conſiſtit oſtẽdens multa deinde mala:innumeraſque clades proſecutas fuiſſe:quia hoc loco Pompeius uincere uoluerit. Triſtia:infelicia:infauſta. Libyæ clades:ubi reliquiæ exercitus uictæ ſũt cũ Catone. Hiſpania mũdæ:ubi ẽ uictus Gn.Pom.& Sextus Pompeius:ſed Gn.Pom. occiſus ẽ.Sextus ãt ꝓfugit ĩ ſiciliam.

Et infando pollutus ſan. nec ēt Pō. fuiſſet ĩ Nilo flumine truncatus: cuius cadauer ꝓiectus ē in ũdas fluminis: nã ſic factũ ē ut poſt bella ciuilia ĩ theſſalia geſta ſe Pō. receperit ĩ ægyptũ: fretus ꝙ bene meritus erat de rege Ptholemæo &c. Infãdo ſanguine: nõ pō. ſed ſãguĩe ĩfãdi Ptholemæi parricidæ regis. Phario rge .i. Ptolemæo rege ægypti: nã pharos ĩſula ē ægypti. Nec iuba mar. ſic. n. factũ eſt cũ rex Iuba q partes ſenatus populiqꝫ Ro. ſequabat̃ uictus ē a Cæſ. in Africa: nã Iuba & petreius: ut r̃fert Apianus: pcæptis his q̃ geſta fuerãt a Cæſ. cũ nec fugam aut ſalutẽ ulterius ſperare poſſet. Inedia uulneribus quie ſe adinuicẽ tãdem confecere. Nudus: ĩſepultus. Mar. ha. marmaria eſt ps Libyæ: Marmaridæ ut ĩqt Strabo cyrenæ plu. accedẽtes uſqꝫ ad hãmonẽ ptendũt. Placaſſet umbras pœnoꝝ: nã mors huius Scipionis q ab illo ſuperiore deſcenderat uiſa ē quaſi placare ũbras pænoꝝ: q cæſi fuerunt a maiorib⁹ ſuis: & q̃ſi ĩferias daret umbris cæſoꝝ. Lucius. n. Scipio qui bello ĩ Libya geſto contra cæſarem cõſtitutus Impator fuit: Apiano auctore hyemẽ in mari agẽs hoſtilib⁹ nauibus a caſu obuius peregregie ſe geſſit. donec ſupata eius claſſe ſe ipſum ĩteremit: ſpõteqꝫ ĩ mare præcipitem dedit: & cũ hoſtes perprius ſupueniſſet: iterrogarentqꝫ ubi eẽt ĩperator: ipſe reſpondit ĩpator bene ſe hẽt: fortiter potius mori uoluit q̃ turpiter uiuer̃. Caruiſſet uita: ætas noſtra nõ caruiſſet Catõe qui poſtq̃ uidit ꝓfligatas eẽ põpeii partes ſupereſſe r̃ipu. noluit: ſed ipſe ſibi mortẽ ĩ Vtica cõſciuit: unde uticenſis ē appellatus: nã Cato ac Scipio: ut r̃fert Plutarchus: poſt pharſalicam pugnã ĩ Libyã profugerunt: & ingentibus ibi copiis coactis ex Iuba: qui opẽ atqꝫ auxilio miniſtrabat cõtra eos Cæſ. expeditionẽ egit: Scipiõis exercitu ſupato: Catonẽ ut uiuẽtem reciperet ſũmo ſtudio cõtendit. Vticã: quã q̃dẽ urbẽ cũ ille præſidio teneret minime prœlio interfuerat. poſtq̃ Cæſar Catonẽ ſibi mortẽ cõſciuiſſe cognouit acriter ĩdoluit. tũqꝫ inqt Cato tibi ꝓ morte ĩuideo. nã & tu mihi ꝓſalute ĩuidiſti. Vltimus eſſe. d. p. uidelicet ſi Pō. uincere uoluiſſet. Exir̃ po. m. ph. uidelicet ut ĩ pharſalia bellũ ciuile cõmitter̃tur: quod poſtea factum eſt: nã ita fata uolebant ut ibi ſanguis Romanus effunderet̃: quod euitari nũc potuit: ſi Cæſarẽ Põpeius uiciſſet. Deſerit auerſo poſ. poſt cõplorationẽ libertatis romanæ ꝓſeqtur narrar̃ qd nã ĩſtituerat Cæſ. ubi uidit oĩa ſibi aduerſa: ex his locis ſtatuit diſceder̃: & in Theſſaliã r̃cepit exercitũ: qa fata ibi uolebant bellũ ciuile cõmitti. Sedẽ. uidelicet Epirũ. Aduerſo numĩe: ĩfelici fortũa. Tẽtauer̃ ſui: hic dicit cõſiliũ habitũ fuiſſe ĩ exercitu põpeii & cũ ibi cõſultaret̃: qd nã potiſſimũ agẽdũ eſſet: nõnulli fuerũt q cẽſerẽt Ro. redeũdũ eẽ: ſed huic ſẽtẽtiæ aduerſus fuit Pō. neqꝫ. n. ĩduci poterat: ut uellet bello ĩfeſtari Italiã: hãc quoqꝫ rationẽ fuiſſe dicebat: ut ab ĩitio belli urbẽ dereſeret: ne cæſ. illuc exercitũ ducẽs mœnia urbis bello ĩuaderet: ergo qđ ab initio fecerat ĩ eo ſe pſtituꝝ aſſeuerabat. Comites: ſenatores: q cũ Pō. erãt. Diuertere. i. a ꝓpoſito ſuo uertere & remouere. Auſoniã. Italiã. Nũq̃ me Cæ. nõ ĩitabor ĩqt Pō. Cæſ. q cõtra leges ro. rubiconẽ trãſiuit armatus. Dimiſſo milite. i. exercitu: ſicut leges uolũt. Heſpiã potui: ſi pati poſſẽ ut bello ĩfeſtaret̃ Italia. & ro. piculũ belli ſubiret. poterã ab ĩitio huius belli Ro. cũ Senatus maneret ĩ medio foro bellũ pficere: ſed quonĩa lõge mihi aliena mẽs ē: ab hoc ꝓpoſito nõ deterrebor prius q̃ bellũ pfeceri. Motu ſurgẽte. i. ĩcipiẽtetu multu belli. Medio foro: ut fecerat Sylla marius Cina & ceteri q urbẽ ĩuaſere. Dũ bella re. ſed hæc mihi mẽs ē: ut extremas orbis terraꝝ ptes potius exercitũ ducere uelĩ. q̃ bellũ ĩ Italia fiat. Relegẽ. i. repellã: ũde religati dicunt̃ q ſũt a patria pulſi. Scythici frigoris. i. ſeptẽtriõis. i. ĩ qua pteẽ Scythia: hoc ē uſqꝫ ad hipboreos mõtes trãſibo: uel e diuerſo ibo trãs torridã zonã: nã utraque inhabitabilis ē & frigida & calida. Victor tibi ro. ãtea cũ timerẽ hoſtes: diſceſſi ab urbe ne te bella q̃terẽt: nũc uero cũ nõ timeã: ſed uĩcere cœpi te bellis ĩplicabo. q. d. nõ faciã: Fugi. ſ. cũ ĩferior eſſẽ cæſ. nũc uero cũ ſĩ ſupior te ĩ bellũ deducã. Sic fatus ĩ ortus: nũc deſcribit q̃ iter fecerit Pō. nã oriẽtẽ uerſus exercitũ duxit: & p Cãdauiã tandẽ uenit ĩ Theſſaliã:

Fleſſet. & infando pollutus ſanguine nilus
Nobilius phario geſtaſſet rege cadauer.
Nec iuba marmaricas nudus preſſiſſet harenas
Pœnorũqꝫ ũbras placaſſet ſãguine fuſo
Scipio: nec ſancto caruiſſet uita catone
Vltimus eſſe dies potuit tibi roma malorum:
Exire e mediis potuit pharſalia fatis.
Deſerit aduerſo poſſeſſam numine ſedem
Cæſar & emathias lacero petit agmine terras.
Arma ſecuturum ſoceri quacũqꝫ fugaſſet
Tentauere ſuo: comites deuertere magnum
Hortatu: patrias ſedeſ atqꝫ hoſte carentem
Auſoniam ut peteret: nunquã me cæſaris iqt
Exemplo reddam patriæ: nunq̃qꝫ uidebit
Me niſi dimiſſo redeuntem milite roma.
Heſperiam potui motu ſurgente tenere.
Si uellem patriis aciem committere templis:
Ac medio pugnare foro: dum bella relegem
Extremum ſcythici tranſcendã frigoris orbẽ
Ardenteſqꝫ plagas: uictor tibi roma quietem
Eripiam? qui me premerent te prælia fugi?
Ah potius ne quid bello patiaris in iſto
Te cæſar putet eſſe ſuam: ſic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter: terræqꝫ ſecutus

Deuia:qua uaſtos aperit candauia ſaltus
Contigit æmathiam:bello quā fata parabāt.
Theſſaliam qua parte diem brumalibꝫ horis
Attollit titan rupes oſſæa coercet.
Cum per ſūma poli phœbū trahit altior æſtaſ
Pelion opponit radiis naſcentibus umbras.
At medios ignes cæli:rapidiqꝫ leonis
Solſtitiale caput nemoroſus ſūmouet othrix
Excipit aduerſos zephyros:& iapyga pīdus:
Et maturato præcedit ueſpere lucem.
Nec metuens imi boreas habitator olympi:
Lucentem totis ignorat noctibus arcton.
Hos inter montes media qui ualle premūtur
Perpetuis quondam latuere paludibus agri:
Flumina dum campi retinent:nec peruia tēpe
Dant aditus pelago:ſtagnumqꝫ īplētibꝫ unū
Creſcere curſus erat:poſtq̄ diſceſſit olympo
Herculea grauis oſſa manu:ſubitæqꝫ ruinā
Senſit aquæ nereus melius manſura ſub ūdis
Emathis æquorei regnum pharſalos achillis
Eminet:& prima rheteia littora pinu.
Quæ tetigit philace theleoſqꝫ:& dorion irā

Deuia.i.auia ut tutior iret. Cādauia: cādauia ut īquit Strabo:libro.vii.mōs ē q illyricū Macedoniāqꝫ diſterminat:circa uiā Cādauiæ lacus ac paludes ad Lychnidūtē extāt: ubi copioſa piſciū habent̄ ſalſametaria:ſūt & fluuii Ioniū irrūpētes ſinū:& in auſtꝝ uergētes Inachus Achelous.& nōnulli alii. Saltus:nam ſaltuoſa ac nemoroſa regio ē. Theſſaliā:hic ita deſcribit theſſaliā ut dicat deos uoluiſſe hāc regionē naturaliter inhabitabilē eſſe fortaſſe:ne bellū ciuile in ea gereretur. Attolit titan. oſtēdit a ſole nūq̄ illuſtrari ullo āni tēpore:ſed claudi ab oībꝫ ptibꝫ mūdi:uidelicet oriēte occidēte meridię & a ſeptētrione:& undiqꝫ mōtibꝫ ita circūdatā eē:ut nec die qdē ītegrū uidere poſſit. Sūma poli.i.cū altius ad ſeptētrionē quodāmō uergēs naſcit̄ ſol. At medios ignes.ſ.a meridie othrix mōs oppoſitus ē radiis ſolis. Rapidi leōis.i.feruētis nā.xv.die Iunii:ſurgit leo:& circa meridiem ſol īgredit̄ leonē:ergo tūc feruētiſſimus ē ſol. Solſticiale caput: nā ſolſticiū dr̄ ꝙ ſol ſtare uidetur: nec aſcēdere nec declinare ꝑ aliquot dies. Zephyrus:uētus occidētalis. Iapyx.accuſatiuo hūc iapyga ē uētus q apuliā pflat:ūde iapygia dicta ē Apulia. Strabo āt libro.vi.ait Iapyges uniuerſos cognomē quodā Iapyge duxiſſe: quē Dædalus e cretēſi muliere ſuſcepiſſe dr̄ ducēqꝫ Cretēſibꝫ extitiſſe: Iapides uero gēs illyricis galliſqꝫ cōmixta: Auctor̄ libro.iiii. Strabone:ab Auguſto cæſ.ſūmo cū labore debellati ſūt:& ut.vii.refert libro iapides ī Albio monte ſiti ſūt q alpibꝫ poſterior ē excelſo admodū: hīc ad pānonios & Iſtrū:hīc ad adriaticū mare ptinētes: iapidicus curſus ſtad.M.cōtinet̄. Aduerſus:qa ab occidēte pflat:ideo oppoſitus ē pindo: & ut īqt Gellius aduerſus Eurū ſpirāre uidet̄. Et maturato.p.quia mōtes oppoſiti ſūt ideo ibi citius ſol occidit.nam mōtes obſtāt ne poſſit ſplēdor̄ ſuo illuſtrare theſſaliam. Precidit.occupat. Maturato ueſpere.ſ.citius occidēre ſole:qa ſol ītercipit pindo: Nec metuēſ nūc a ſeptētrione oſtēdit claudi:ut ēt aerē accipe nequeat: ī theſſalia q habitat nunq̄ uidet maiorē urſā q̄ circa polū uertit̄. Imi olympi.i.ī uertice montis theſſaliæ. Nec metuēs.ſ.boreā:unū ſeqt̄ ex r̄liquō: ſi nunq̄ uidet ſeptētrionē:ergo nō timet boreā. Arcton.i.urſā maiorē:q̄ circa polū uergit̄ anctarticū. Ignorat ī noctibꝫ:qa nūq̄ apparet. Hos īter mōtes theſſalia īter medios mōtes īcluſa ſterilis fuit: nec quicq̄ ꝓpe erat p̄ter lacū flumina montibus circundata tenebantur:ut curſū nullū haberent ſed tantū in unū confluentia creſcebant:poſtq̄ uero hercules euerſo monte lacū aperuit relictus locus medio fertilis & amœnitate plenus: unde etiā tēpe græco uocabulo appellatus eſt. Strabo autē libro nono:dicit cū littus altiora cāpis haberet loca:noctibꝫ terræ factis abrupta ſunt:quæ nunc uocantur tēpe & ab olympo abſciſſa oſſa hac peneus affluxit in mare: & oram illam ſiccatam reddidit:poſtea flumina deſcribit:quæ inde deſcenderūt. Agri me.la.ager medius.qui nunc rerum omnium feraciſſimus eſt:quondam iugibus occupabatur paludibus:anteq̄ inacceſſibilis exſicaretur ūda. Premitur:clauditur. Peruia tempe:ſeruauit declinationem græcam: & nominatiui caſus eſt hoc loco. Tempe loca amœna dicuntur. Peruia:ſcilicet nunc. Curſus erat:uidelicet inflari & creſcere:quia decurrere non poterant neceſſario inflabantur. Poſtquam diſceſſit o. ſed cum eo Hercules uenit:& diligenter circunſpexit locum: cognouit ſi aqua illa deriuari poſſet agrum in medio relictum cuiuſlibet generis frugum feraciſſimum fore:& ſucciſo monte olympo ab oſſa:aditum aquæ dedit. Grauis: magnus. Manu:ideſt uiribus. Nereus:mare. Aemathis:ab æmathio rege dicta. Manſura ſub undis: quia ſi undis oppreſſa manſiſſet nunquam ibi bella ciuilia geſta fuiſſent: in quibus totus terrarum orbis cruor fuſus eſt. Achilis æquorei:qui fuit filius thetidis deæ maris:unde mare regnum Achillis appellatur. Et prima:oſtendit quæ deinde ciuitates ibi conditæ fuerint poſtquam ſtagnum illud exhauſtum fuit. Rethea:ideſt troiana littora a retheo promontorio. Phylace:ideſt protheſilaus: nam phylace oppidū ē theſſaliæ: ubi regnauit ꝓtheſilaus:q̄ primus fuit:q auſus ē ī terrā troianā deſcendere & fata īpleuit: nam reſponſū erat ꝙ qui primus ī terrā troianam deſcēderet ille primus occideretur:& occiſus ē ab Hectore.

Ptheleos:ē ciuitas theſſaliæ:Ptheleū ut refert ſtrabo libro.ix.ē poſt Antronē urbē ꝓtheſilai. Doriū:ſdā mōtē:qdā cāpū eē ſcribūt:cuius hoc tpe ps nulla monſtrat̃:ut r̃fert ſtrabo libro octauo: aliq tamē olurni nūc ſeu olurā i Meſſenia ualle iacērē Doriū uocāt illic ꝓpe Oechalia Eurithi ē: q̄ nūc Andania dr̃ nrbē Archadiæ tenuis:cuius nominis eſt altera ī theſſalia:altera ēt ī Euboea:ex hac ꝓficiſcētē Thracē Thamirī ad Doriū a Muſis muſica fuiſſe ſpoliatū cōmemorat Homerus. Achelos & ptheleon:tum dorion aſt tibi muſæ Threicio: īciderāt thamiri reſonoq; canore Priuauere uiꝝ:oechalia tū forte profectū. Regis ab eurythi regno oechaliaq; creati. De hoc itidē Lucanus ītelligit: Alii autē. Flebile pieridū:qa pierides auſæ ſūt ꝓuocare muſas cātu:& cōuerſæ ſūt ī picas: ūde ēt adhuc naturā loquacitatis. Trachin ī: q̄ habitauit philoctetes:q ſagittas Herculis & arcū ꝓ p̄mio accepit:q flāmas rogo Herculis ſubiecerat: Hercules cū uiciſſet ætholiā:captus ē amore Ioles:q̄ alio noīe Omphale dicebat̃:oblitus ē Deyaniræ uxoris filiæ Oenei regis:quā ſiguli certamine cū Acheloo dimicās ſibi matrimonio cōiūxit ꝙ uictor fuerit. Deyanira cū ſe derelictā uideret: ī memoria rediit camiſia:quā a Neſſo ſanguine lerneæ hydræ īſpſā acceperat: Neſſuſq; uires amoris illā haber̃ dixit:credidit illa miſitq; Deyanira hāc ueſtē ad illū:quā cū īduiſſet ſtatī uenenū illud ad interiora penetrauit: & uiſcera Herculis carpti coſumabat:donec ille diutius tātū dolorē pati nō ualēs rogū ſibi extruxit: & cū ſuperīpoſitus eſſet:p̄cepit philoctetæ ut flāmas ſubiiceret:cuius beneficii p̄miū ſagittas & arcū ſuū illi tradidit:hoc nūc poeta cōmemorat dicēs lāpados.i. facis quā philoctetes cum ſagittis Her. ad excidiū duceret. Miſſus ē āt Achilles q eū acciret.ut p̄ſētia ſua excidii troiani facta ipleret.Sophocles:ut īquit Stra.lib. viii. Trachnē phithioticā nōmiauit.i.oræ phithioticæ.i.Malieſib uicinæ. Lariſſa:ciuitas potētiſſima fuit. in q̄ regnauit Adraſtus:deīde Achilles.Vir.& Lariſſeus achilles.lariſſa ſſæ locus ē:q̄ pēſilis aut obliq̄ dr̃ a pleriſq;:ut refert a Stra.lib. viii. Nūc arāt:ætate īqt nr̃a Lucanus arāt argos:nā metropolis græciæ eſt:ī q̄ regnauit Agamēnō:argos accuſatiuus græcus generis neutri. Veteres ubi fabula:de fabula cadmi ſuperius diximus:quomō cōdēs thebas oēs ſocii īterfecti ſūt a ſerpēte p̄ter tres tantūmō: inter quos unus Echion hūc ſociū ſibi aſſūpſit ad cōdēdas thebas:quas iō uocauit echionias ab hoc ſocio.Stra. āt refert libro nono phœnices Cadmi comites Boetiā tenuiſſe & Cadmū arcē cadmeā muro uallaſſe regnū poſteris & Nepotib ſuis reliqſſe q porro arci Cadmeæ thebas muro cōiūxerūt:regnūq; cōſeruarūt:plurimoꝝ Boetiorū īpiū adepti.Solinus cap.xii.dicit Amphionē cōdidiſſe thebas:nō ꝙ lyra ſaxa duxerit:ſed qa affatus ſuauitate homines rupiū īcolas:& īcultis morib ad obſeqi ciuilis pellexit diſciplinā. Vbi: ī qua urbe thebarum Agaue filii ſui Penthei auulſū caput rogo ſupimpoſuit dolēs ꝙ tātūmō caput filii abſtuliſſet: Nota ē fabulā quō Pentheus relegauerat ab urbe ſua & īterdixerat ab agro thebano bacchum : q ī patriā cū rediret populos oēs ſibi ſupplicare cogebat:& ſacrificia colere & celebrare:q̄ orgia appellata ſūt : ſed cū illū multitudo īgēs ſequeret̃ mulieꝝ atq; uirorū qa ſacrificia eius plena erāt libidine:ī quib epulis ac uino traditi erāt oēs:& cū ſe pluſq̄ deceret uino ſaciaſſēt:ebrii efficiebant̃:& ſpiritu bacchi dicebant̃ afflari:Pētheus cui huiuſmodi ſacrificia diſplicebāt interdixit bachū a regno ſuo:ſed mater eius puerpera Agaue & Autonoe ſoror cū cæteris mulieribus ſequebat̃ Bachū : Penteus miſit primo famulos:ut bacchū ab agro regni ſui abſtererēt:ſed cum apud eū iuiſſent capti ſunt illecebris & eū cū cæteris ſequebatur : Pentheus uero cū ſatellitib coactus ē uenire ut bacchū abigeret:ubi cū in cōſpectu ueniſſet:mater Agaue cū ſorore autonoe ī furorē cōuerſæ mater exiſtimauit filiū in aprū cōuerſū:mulieres nō prius deſtiterūt q̄ thyrſis & haſtis medium illū diſcerpſere : mater Agaue quaſi uictoriæ premiū caput eius quod apri eſſe credebat manib geſtans per mediam urbem ouans ibat.quæ cum ad ſe rediiſſet ſtructo rogo caput filii cōbuſſit: & uehemēter doluit ꝙ reliquum corpus habere non poſſet:ut integra filii membra ſepulturæ mandaret. Exul:a ſe ipſa alienata: uel exul r̃ſpicit ad illud quod Pentheus bachum & omnes qui illum ſequebant̃ ab agro ſuo interdixerat & abigerat:ergo quaſi exul erat interdicto Penthei. Pentheos:genitiuus græcus eſt. Hoc ſolum.ſ.caput. Ergo abrupta:quia ſemel data uia eſt ſtagno. Diſceſſit in amnes.i. in multos flu.deriuatā ē. Inde:ex hac theſſalia. Parui gurgitis:quia flu.eſt non ualde latus eas eantis.Fluit ad occaſum in pelagus adriaticum Apolloniam uerſus : ita.vii. ac.vi. libro a Strabone refertur . Ionio mari : ideſt ioniū mare. Fortior: ſcilicet eante. Pater: ideſt inachus pater iouis quæ iſis eſt appellata & poſtquam uenit in ægyptum genibus flexis in ripa nili uiſa eſt ſupplicare Ioui:ſtatim ī priſtinam formam rediit:uidelicet humanam: nam bos diu fuerat. Aduectæ:ſcilicet a Iunone:poſtquam eam dono accepit a Ioue &c.

Flebile pieridum:thrachin.præcioq; nefandæ
Lāpados herculeis fortis mœliboea pharetris
Atque olim lariſſa potens:ubi nobile condā.
Nūc ſup argos arāt:ueteres ubi fabula the
Mōſtrat echiōias:ubi cōdā pētheos exul (bas
Colla caputque ferēs ſupremo tradidit igni
Q ueſta quod hoc ſolū nato rapuiſſet agaue.
Ergo abrupta palus multos diſceſſit ī amnes
Purus in occaſus parui ſed gurgitis eas
Ionio fluit inde mari:nec fortior undis
Labitur auecte pater iſidis & tuus œneu

Pene gener craſſis oblimat echinadas undis:
Et meleagream maculatus ſanguine neſſi
Euneos chalidona ſecat:ferit amne citato
Mailliachas ſparchius aquas : & flũine puro
Irrigat amphriſos famulantis paſcua phœbi:
Quiq̧ nec humẽtes nebula nec rore madẽtẽ
Aera nec tenues uentos ſuſpirat anauros:
Et qſquis pelago per ſe non cognitus amnis
Peneo donauit aquas:it gurgite rapto
Apidanos nunq̃q̧ celer niſi mixtus enipeus.
Accepit aſopus curſus:phenisque melaſque
Solus in alterius nomẽ cũ uenerit undæ
Defendit citharœdus aquas:lapſuſq̧ ſuperne
Gurgite peneii pro ſiccis utitur aruis:
Hũc fama eſt ſtygiis manare paludibꝫ ãnem
Et capitis memorẽ fluuii contagia uilis
Nolle pati:ſuperũque ſibi ſeruare timorem
Vt primũ emiſſis patuerunt amnibus arua

Gener.ſ.achelous,oeneus Rex Deyanirã filiã habuit: & procis expoſuit hoc pacto:ut qui ſingulari certamie uictor eſſet:ille Deyanirã acciperet in uxorẽ: Achelous cæteros oẽs ſuperauit: deinde ſuperuenit hercules:qui cũ eo certare cœpit:Achelous ſe in diuerſas formas mutabat: modo in leonẽ:modo in ſerpentẽ: tandẽ ſe cõuertit in Taurũ:haud facili labore illũ ſubigere potuit:tandẽ manus eius cõnu cœpit Hercules & non prius dimiſſit q̃ a capite euelleret:achelous pudore cõpulſus ſe merſit in ũdas & nũq̃ ãplius uiſus ẽ.
Echinadas :inſulas quas facit achelous.hæ primis corinthiaci ſinus partibꝫ ſimul & præruptiõibꝫ acheloi proxiæ ſunt auctore Stra.libro octauo:fictioniſ eſt cauſã quaſi acheloũ Hercule debellãte:late oſtẽdit li.x. Oblimat.ĩpugnat limo. Et meleagreã: alius quoq̧ ãnis natus eſt ex hoc ſtagno.ſ. Eaneus. hic flu.preterlabitur Calidona:ubi regnauit meleager: ũde meleagrea chalidona appellauit. Sanguine neſſi maculatus: Accepta Deyanira: cũ Thebas rediret hercules uenit ad eaneũ flu.qui forte magnis undiſ ĩflatus erat de ſe nõ dubitabat qui facile trãſiret:ſed neſciebat quo pacto traduceret Deyanirã:ſtatĩ ſe ibi obtulit Neſſus centaurus:qui ſuã operã promiſit ut trans amnẽ Deyanirã traduceret hãc credidit ei hercules:ſed iã amnẽ tranſierat Hercules : cũ illã in ripa citeriore uiolare uoluit:illa clamorẽ ſuſtulit cũ hercules ſagittis trãſſixit Neſſũ:quas cũ lerneæ hydræ ueneno iaſparſerat:moriẽs ergo cognouit quo pacto ſe ulſciceretur.educta interiori ueſte tradidit eã deyaniræ dicẽs:hæc mea ueſtis uires habet amoris:dato opã ut hãc ĩduat hercules:qa ſtatĩ ad amorẽ tuũ cõuerteret &c. Spchios: alius flu . ĩde cedẽs Maliacas.i malei ſinus in laconia : nã Maleũ laconicũ æquor ẽ ĩ quod Spchius deſcẽdit . At ſupra Maleã auctore Stra. libro octauo pp aduerſos uentorũ flatus nõ tuta fuit nauigatio : ĩde natũ uulgo puerbiũ:cũ Maleã deflexeris domeſticos obliuiſcere.
Amphriſos:ĩter cæteros amnes miſcet ẽt Amphriſus q̃ flu.ẽ Theſſaliæ:iuxta cuius ripas Regis admeti phœbꝫ pauit armẽta:qui captus amore filiæ nõ dubitauit ſe illius armẽti paſtorẽ facere: ut hac uia poſſet libidinẽ ſuã explere. Phœbi famulãtis paſcua.i.Regis admeti theſſaliæ . Quiq̧ nec humẽtes : ex hoc ſtagno ẽt anauros flu.nomẽ accepit q̧ nullã nebulã exhalat:& ubicũq̧ ſũt ãnes illic uenti regnare ſolẽt:hic ſolus erat ſine aura:ana ſignificat abſq̧ aura auratis:ſignificat aurã : unde anauros dicitur quaſi ſine aura.
Rore madentem:quia ignes ætherei rapiunt humorem : & ſuperueniente ſole humor ille cadens rorẽ efficit. Suſpirat: ſurſum ſpirat. Eat quiſquis pelago:quia non ſuo nomine in mare deſcendunt: ſed nomine penei. Enipeus:ab erythra præter pharſalon currens in Apidanũ elabitur . Apianus uero in Peneum. Aſopos : ſeruauit declinationem græcam Aſopus percurrens pelagus inter Termopylas ingredit ut libro nono inquit Strabo. Accipit:ſcilicet hoc ſtagno. Solus in alterius: ſed unus flu.eſt qui quanuis miſceatur Peneo:tamen ſuum retinet nomen:ſcilicet tithareſus : quem alio nomine Orcon appellant ut refert Plinius libro quarto: quanuis in eum decurrat Titareſus:tamen non miſcetur:ſed deſuper labitur:non aliter q̃ oleum dedignatur miſceri Peneo ne ſuum nomen amittat : nam penei perlucentes aquæ ſũt.Titahreſii uero craſſæ qua ex re factum eſt:ut illi non commiſceatur:Verba plinii ſunt hæc:in naturali hiſtoria Peneus accipit amnem Orcon:nec recipit:ſed olei modo ſupernatantem:ut dictum eſt ab Homero:breui ſpacio portatum abdicat:peonales aquas diriſque genitat argenteis ſuis miſceri minime permittit . Lucanus tanquam poeta contra hiſtoriam ſentit & dicit Titareſium & nobiliorem fluuium eſſe & dedignari commiſceri Peneo. Defendit aquas: ideſt aquarum ſuarum nomen. Lapſuſque ſuperne non aliter labitur de ſuper Peneus q̃ ſi per ſiccam terram deflueretur. Superne:deſuper . Hunc:ſcilicet Orcon:quem Titareſium alio nomine Lucanus & ſtrabo libro nono appellant. Fama eſt:ſcilicet de ſtygia palude natum & dedignatur aquis uilioris fluminis miſcere: quando etiam terrori diis ſemper. Stygiis paludibus:ideſt fontis ſui ſcilicet ſtygii. Fluuii contagia uilis:ſcilicet Titareſii ſecundum hiſtoriam. Superum timent:Virgilius. Dii cuius iurare timent & fallere numen. Vt primum emiſſis:exhauſta grãdi lacu : Theſſalia fertilis facta eſt:& ſub ſequenter populi eam colere cœperunt : emiſſis de Theſſalia amnibus. Pinguis ſuſ . propter aquam diuturnam . Bebrycio uomere : Seruius in quintum Aeneidos :

quū exponit Bebtycia ueniens Amyci de gente ferebat:dicit̃ Bebryciā bithyniā eē. Saluſtius igit̃ intror ſū pria Aſiæ bithynia ē:multis antea nōinibꝰ appellata.ipſa enī eſt:& maior phrygia.Strabo libro duode cimo: dicit bebryces quantū exiſtiat Thraces fuiſſe & Miſiam incoluiſſe:& teciodecimo refert habitaſſe circa Cyzicū:ubi phtyges & circa Abydū ubi Thraces habitauerūt.Solinus capitulo quīquageſimoquar to dicit bythiniā ante bebryciā dictā eiſe.Mox:deinde: Deſcendit in Theſſalia ut eā coleret. Lelegū: hi quoque populi theſſalicos agros coluere.Leleges ut inquit Solinus:capitulo duodecimo idē fuerunt:qui

Pinguis brebricio diſceſſit uomere ſulcus.
Mox lelegum dextra preſſum deſcēdit aratrꝫ
Aeolide dolopeſqꝫ ſolum fregere colon i
Et magnetes equis:minyæ gēs cognita remis
Illic ſemiferos ixionidas centauros
Fœta pheletroniis nubes effudit in antris:
Aſpera te pholoes:frangentē monice ſaxa
Teqꝫ ſub æthæo torquentem uertice uulſas
Rethe ferox:quas uix boreas iuerteret ornos
Hoſpes & alcide magni phole teqꝫ per amnē
Improbe lernæas uector paſſure ſagittas
Teqꝫ ſenex chiron gelido qui ſydere fulgens
Impetis hemonio maiorem ſcorpion arcu
Hac tellure feri micuerunt ſemina martis.

boetii ſunt.Strabo autē libro ſeptimo:de his multa dicens refert Ariſtotilē in policia: locros lelegas uocare: a quibus boetiā occupatā fuiſſe memorat. Aeoles ut refert Strabo:libro decimo:una cū boeciis e theſſalia cōmigrarunt:& cōmuniter cum his tenuerunr Etoliā. Dolopes:populi:qui auctore ſtrabone ſub phœnice militauere Pindi theſſaliæ montis accolæ ſunt. Magnetes: populi qui domitores equorū ſunt.Magnetas macedonibꝰ pieriis uicinos eſſe r̃fert Strabo libro nono intra tēpe a peneo atqꝫ oſſa uſqꝫ ad Peliū trans Peneū loca habent maritenus:pieria autē:ut refert Solinus capitulo terciodecimo:a tergo theſſaliæ ad Macedoniā protenditur quæ deuicta ſub Macedoniū uenit iugū. Gens cognita remis: ideſt clara nauigandi: hi populi plurimū nauigatione ualent:& hi fuere:qui primū cū Iaſone in inſulā Colchon nauigarunt.ut aureū uellus raperent. Illic ſemiferos:nihil aliud agit in hac deſcriptione theſſaliæ Lucanus:niſi ut oſtendat ꝙ inde nati ſunt ſæuiſſimi populi: ut non mirū uideat̃ ſi hāc terrā ſæuis gentibus habitatā uoluerunt eſſe in qua bellū ciuile gereretur:in theſſalia nati ſunt centauri ſēiferi:ideſt dimidia parte equi:& dimidia parte homines.Diodorus ſiculus refert Centauros in prœlio a nymphis nutritos equas poſtmodū ſubagitaſſe: exque eis hyppocentauros natos creditū:ꝙ primi equitar̃ auſi ſint: eoqꝫ natā fabulā ueluti:equi eſſent hominiſqꝫ natura. Ex ixione nati: nā Ixion captus amore iunonis auſus eſt eā interpellare de ſtupro: Iuno indicauit ioui uiro ſuo:Iupiter præcepit ut imaginē ſuā ex nube Ixiōi obiiceret. ille cōplexus eſt nubē cū crederet cōplecti Iunonē.& ex ea nube nati ſūt Centauri.unde nubigenæ dicti ſūt. Semiferos:ideſt dimidia pte feros uidelicet equos.nā ferus ſignificat equū aīal. qa ex dimidio eq fuere & uiri. Ixionidas.i. Ixionis filios. Nubes fœta.i.grauida. In ātris peletroniis.i.ātris populorū:q peletronii ſūt dicti:q populi ſunt Theſſaliæ i mōtibꝰ habitātes:Peletroniū:ut inqt Strabo:lib. ſeptimo locus eſt mōti pelio ſubiectus Aſpa te.phe.hic noīnat ex cētauris nōnullos. Monice:cētaurus mōicos græce:latine dr̃ ūguis ſolidi onix onicos dr̃ ūguis: monos ſolus: qa eq̄ ſolidas ūgulas hēnt. Saxa pholoes.i. ſaxa mōtis pholoes nā pholoe mōs ē theſſa.Rethus ꝓpriū nomē cētauri. Etheo uertice.i.ī ſūmitate mōtis Ethei. Sub:ꝓ in tātas uires habebat ut radices euelleret ornorū:quas ſpiritus boreæ euellere non poterat.phole unus ex centauris q teſte Diodoro ſiculo libro quinto:Herculē domi cū ſuſcepiſſet:& cētauros peremiſſet: & contigit ut cognatos ſepeliret:ſed cū a quondam euulſa ſagitta in eum cecidiſſer & uulnere curari non poſſet obiit pholum hercules ſepeliit ſub monte:quæ reſ ei glorioſior omni colunna cecidit:nam monti nomen dedit: q pholos cognominatur:& pholoe:ut inquit Strabo:libro octauo mons eſt Arcadiæ Virgilius:Rethumqꝫ pholumque. Teque:ſcilicet o Neſſe qui tranſfigenduseras ſagittis lerneis. Tunc:ſcilicet cum Deyaniram tranſuehendam uiolare uolebas. Teque ſenex chyron:hic diſſentit ab aliis Lucanus.nam alii dicūt chyronem:non ex nube & Ixione natum: ſed ex Saturno & ephyllire:ut Virgilius in Georgica docet: ſed poetæ a ſimili mutant fabulā. Gelido ſydere:ideſt gelido tēpore hyēis: nā oritur chyron menſe ianuarii Impetis:ideſt uadis. Hemonio:ideſt theſſalico arcu:quia ſagittarius eſt:nam chiron aſſūptus in cœlū factus eſt ſignū zodiaci:quod appellat̃ ſagittarius:quia inuadit ſcorpionē: dū uertitur ſignifer circulus ſcorpionē ſequitur ille hoc modo:librā.ſcorpio ſcorpionē ſagittarius.ſagittariū capricornus.& ſic de reliquis.Sagittarius ergo ſequitur ſcorpionē ideo petit illū. Maiorē. ſ.aliis ſignis.non ſine ratione dixit.quia ipſe duorum ſignorum occupat locum.& magnitudo locati deprehenditur a quantitate loci. nam locus & locatus ſunt correlatiua. eſt enim loci locatus.locus eſt locati locus:pro cæteris ſignis fit maior. Virgilius docet ipſe tibi iā brachia contrahit ardens ſcorpius & cœli iuxta plus parte reliquit: ideſt æqua. Hac tellure feri.alia gens quoque ſæuiſſima nata eſt:quia primum fuere theſſali:qui equis pugnare cœperunt quod nunquam antea fuerat. Virgilius ge.Primus erictonius currus eſt quatuor auſus iungere equos.

Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes bellis ferralibus omen
Exiluit primus chalybē frenoſq; momordit:
Spumauitq; nouis lapytæ domitoris habenis
Prima fretum ſcindens pegaſeo littore pinus.
Terrenum ignotas hominem proiecit ī ūdas.
Primus theſſalicæ rector telluris ionos
Informā calide percuſſit pondera maſſæ
Fudit:& argentum flammis:aurūq; moneta
Fregit & immenſis coxit fornacibus æra.
Illic quod populos ſcelerata impegit in arma.
Diuitias numerare datum eſt:hic mxia ſerpēſ
Deſcendit phiton cirræaq; fluxit in antra:
Vnde & theſſaliæ ueniunt ad phytia laurus.
Impius hinc prolem ſuperis immiſit alœtus
Inſeruit celſis prope ſecū pelion aſtris:
Syderibuſq; uias incurrens abſtulit oſſa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt.
Caſtra duces cunctos belli præſaga futuri
Mens agitat. ſūmiq; graue diſcriminis horā
Aduentare palam eſt:proprius iā fata moueri
Degeneres trepidant animi. peioraq; uerſant
Ad dubios pauci præſumpto robore caſus

Primus ab æquorea cuſpide.ſ.Neptuni.Seqꝰ Lucāus eoꝝ opinionē:q dicūt ī theſſalia Nepunū tātū nō ſtāte tūc Minerua tridēte locū pcuſſiſſe:aquo equus emiſſus ē.cūq; de Athenis alias cū Mierua cōtēdere: ictu tridētis Neptuni nō equū:ſed arcē & aquā ſalſi hauſtus ꝓſiluiſſe ferūt: hodieq; fōtē ī ea arce Neptuni appellari.Seruius āt dicit notū eē quomō īter palladē & Neptunū ortū ē certamē uter eoꝝ nomē īponeret Athenis.tādē īter ſe cōuenerūt ut uter eorū munus humano generi utilius dediſſet: hic nomē urbi īponeret:neptunus igiꝰ tridēte terrā pcuſſit:& ſtati equus natus ē.Palladis pcuſſiōe ī terrā facta exorta eſt oliua: laudabile qdē fuit munus Neptuni: nam ad multas res eſt utilis equus: At uero laudabilius fuit Palladis:qa dea pacē ſignificat:& fructū offert hominibꝰ utilē ūde de ſuo noīe urbē Athenaꝝ appellauit nā athinas græce:Pallas latine dr̄. Theſſalicus ſonipes:qa hic equus primū ī Theſſalia hītauit ap. omē

Feralibus: lætiferis bellis. Laphitæ:natio ē theſſaloꝝ: primi exiſtimanꝰ eqtaſſe:ut refert plinius li. ſeptīo:iō ſubiūgit chalybē frenoſq; momordit: alii cētauros fuiſſe cōmemorāt:q primi eqtare ceperūt Chalybē frēoſq;:Endiadis ē.i.frēos calybeos. Pria fretū ſcidēs: ex hac ēt terra nati ſūt q temeritate ſua primi auſi ſūt tētare mare:nō cōtenti ſuo elemēto. Pegaſeo littore: qa ut nono libro refert Stra. pagæ ſūt fōtes.aut pagaſæ locus iuxta pelaſgicos cāpos:ūde fabricata ē nauis argo:q̄ primū ūdas expta ē.Iaſō æſonis filius nepos fuit Peliæ theſſaloꝝ Regis: ut libro qnto inqt Diodorus ſiculus primū iuxta peliū nauē ædificauit:q̄ argos dicta ē ab Architecto reſarciēte:uel ab uelocitate:quā ātiq Argon appellabant Terrenū hoīem: uidelicet natus ut terras īhabitet. Nā teſte ſolino cap.xiiii. cū diluuialis irrūptio uniuerſa obduxerit:& mōtana Theſſaliæ īacceſſa reliq̄rit:natū prīo hic fuiſſe hominē ueriſimile ē. Pinus .i.nauis argo pinea. Ignotas.ſ.hoībꝰ relicta terra. Prius theſſa.ēt primi theſſalici fuere q auꝝ & argentū & æs ī pecuniā cōflarēt.q̄ multoꝝ malorū cā fuit & ē & erit. Ionios: a quo Iōia ē appellata ps græciæ q̄ uidelicet antea Attica ē dicta. Attici Iones uocabātur ab his Iones illi ꝓfecti ſūt:& q ī Aſiā colonias deduxerūt:auctore Stra lib.viii. Percuſſit:pcuti iuſſit

Calidæ maſſæ:calidi æris. In formā nūmorū. Fudit & argētū.ſ.flāmis ī monetā:nō ī Theſſalia.ſed ī Macedonia theſſaliæ cōiūcta ut Soli.ait auri uenæ & argēti optimæ & pluriæ eruunꝰ & ut īqt Stra. lib. octauo apud Elidē.phedon origine decimus a Temeno oīum ætatis ſuæ potentiſſimus: nūmū cū aliū tū argēteū ſignari docuit:auctoritate ēt Apollodori ſolos theſſaliæ īcolas græcos uocari dicit. Impegit:īpulit. In arma:nā pecūia ē cā belloꝝ. Hic:ex theſſalia natus ē Python ſerpēs:ille īgēs q ꝓſequebaꝰ Latonā cū grauida eēt:ne ab ulla terra ſuſciperetꝰ:tādē ſuſcepta ē ad inſulā delon: qđ cū ſēſiſſet Apollo illū pſecutū fuiſſe matrē ſagittis ſuis īterfecit:hic uel hæc ſerpēs dr̄. Cyrreaq; fl.ī an. qa deīde pelle Pythonis tripodas ſuos texit Apollo.ūde a q̄ & pp quā rē hīc ē q; laurus ī Theſſalia natæ deferꝰ ad Pythium: uidelicet ad delphicū Apollinē:q Pythius a pythone ſerpēte a ſe occiſo ē dictus. Laurus: arbor cōſecrata Apollini q daphnē uirginē amauit:q̄ cōuerſa ē ī lauꝝ. Impius hic ꝓlē:nati ſūt hic aloideæ uiri illi q.vii. digitis ī dies crēſcebāt ūde magnitudine ſua auſi ſūt īpare cœlū detruſo Ioue. Alous.i.pr̄ aloydarū. Inſeruit.p.oſſæ: quia mōtes cumulabāt ut ſibi gradus facerēt ī cœlū.Agitat:cōmouet ac ꝓuocat. Dānata:abominabili. Præſaga: diuinatrix futuri belli. Palā: manifeſtū ē oībꝰ. Degeneres trepidāt animi:cū ī theſſalia ſicuti dictū ē Pō.& cæ.caſtra poſuiſſēt: oēs mēte cōceperāt futuꝝ bellū nec qſq̄ erat q nō diuīaret loca illa diis uolētibꝰ electa eē:ubi belli ciuilis cruor fūderetꝰ:quē tot mōſtra p̄dixerāt: cū tımerēt igiꝰ oēs pauci uero ſperarēt inter reliq̄ turbā metuētiū.Sextus quoq; pō. magnis pō. filius nimio timore cōpulſus cōſtituit p Necromātiā futurū rei euētū pqrere:& locus forte ſuffragabaꝰ ei:nā ī theſſalia pitæ ueneficæ fuerūt:q̄ cæteris hac arte p̄ſtabāt:unā ex his elegit q̄ cæteris pitior eē uidebaꝰ.& ex ea futurū belli euētū ſcire uoluit. Verſāt maiora:nā q natura timidi ſūt:ſēp maiora ſibi ꝓponūt. Præſūpto robore:p̄ſūpta fortitudine & uirtute.

Speqꝫ metũ:qa tãtũ metuebãt igiť nõ ſperabãt. Indigna ꝓles:quia nõ meruerat naſci tali pente. Qui mox:uere idignus tali paréte:qa quos pr̃ mari expulit:hos ipãte Agusto imitatus ẽ Sextus:nõ capta Si/cilia factus ẽ pyrata poſt morte pr̃is. Mox:deide.ſ.ipante Augusto. Craſſatus i ũdis ſcylleis.i.cũ per un/das ſcylleas ſæuiret:ꝙ ibi mõſtrũ marinũ ẽ ſcylla. Aequoreos triũphos, qa de pyratis triũphauit pr̃ põ/peius:quos oẽs ſex menſiũ ſpacio expulerat e mari. Qui ſtimulãte metu.i.ſi ꝑſcire futura uolebat: ſaltem conſuluiſſet Apollinẽ uel aliquẽ deoꝝ:ſed elegit ſibi ueneficã q̃ necromãtia arte futura ꝑdiceret. Curſus i.ſeriẽ & diſpoſitionẽ fati. Impatieſqꝫ moꝛ: qa pati nõ poterat dũ tẽpus ueiret:ſed tẽpus ꝑoccupaꝛ uolebat. Venturus æger.i.metuẽs ſine mõ futura.

Speqꝫ metũqꝫ ferunt:turbæ ſed mixtus inerti
Sextus erat magno proles indigna parente:
Qui mox ſcyllæis exul craſſatus in undis
Polluit æquoreos ſiculus pyrata triumphos:
Qui ſtimulãte metu fati prænoſcere curſus
Impatienſqꝫ moræ uenturiſqꝫ omnibus æger
Non tripodas deli:non pytia conſulit antra:
Nec quæſiſſe libet primis quid frugibꝫ altrix
Aere iouis dodona ſonet:quis noſcere fibra
Fata queat:qs prodat aues: quis fulgura cæli
Seruet & aſſyria ſcrutetur ſydera cura:
Aut ſi quid tacitum:ſed fas erat:ille ſupernis
Deteſtanda deis:ſæuorum arcana magorum
Nouerat:& triſtes ſacrificis feralibus aras:
Vmbrarum ditiſqꝫ fidem:miſeroqꝫ liquebat
Scire parum ſuperos.uanũ ſæuumqꝫ furorẽ
Adiuuat ipſa locus:uicinaqꝫ mœnia caſtris
Hemonidum: ficti quas nulla licentia caſtri
Tranſierat:quicquid quaꝝ non creditur ars ẽ
Theſſala quinetiam tellus: herbaſqꝫ nocentes
Rupibus ingenuit. ſenſuraque ſaxa canentes
Arcanum ferale magos:ibi plurima ſurgũt
Vim factura deis: & terris hoſpita colchis
Legit i hemoniis:quas non aduxerat herbas.

Nõ tripodas deli:uidelicet Apollinẽ q reſpõſa dabat in iſula delos: ũde delius ẽ appellatus:nã delos græce. certũ la.eo ꝙ ibi certiora daret reſpõſa. Phythia antra.ſ.Cyrrha mõte boetiæ:ubi pythia uates hauſto diuinatiõis ſpiritu dei reſpõſa referebat: & carmĩe & orõne ſoluta:ut refert Stra. libro.ix.diciťqꝫ Cyr/rhã ad mare locatã & ab ea icipe ad delphos aſceſſione. Pythonẽ iterfecit Apollo. Nec q̃ſiſſe libet:nec cõſulit colũbas iouis i iſula dodona: Dodõas ſylua ẽ Epiri: q̃ alio noĩe cahonia dr̃ .i cuius ſyluæ arboribus colũbæ iſidẽtes rñſpõſa petẽtibꝫ dabãt. Primis frugibꝫ.i.gládibꝫ:q̃ ex hac ſylua multæ legebanť. Altrix:abũdãs glãdibꝫ. Ore iouis.d.ſ.nã colũbæ rñſpõſa dabãt:tãq̃ ſi ex ore Iouis darenť. Quis noſceꝛ fibra.i. iteſtinis: nã aruſpices i teſtinis uictiaꝝ ꝓnoſcũt. Quis ꝓdat aues:itelligat aues & itellectas manifeſtet oĩbꝫ:ideo nõ q̃rit aruſpices q ab aſpiciendis auibus dicti ſũt: quaꝝ aliæ ꝑpetes dicũť q̃ uolatu: aliæ oſcĩes q̃ cãtu futura ꝓuidẽt. Fulgura cœli.i. cõ/iecturas portẽtoꝝ nõ q̃rit:cuius artis Aſſyrii iuẽtores fuere. Aut ſi qd tacitũ: aut nõ q̃rit alias artes arcanas q̃ hoĩbꝫ cõuenirẽt. Sed fas erat.i.nõ q̃rit q̃ li/cet homini ſed q̃ negata ſũt. Tacitũ.ſ. ad uiſũ. Fas erat:adeo.n.iuiſa erat necromãtia.i. diuinatio q̃ fit ꝑ cadauera mortuorũ ubi neceſſe erat accerſcere um/brã:ut ẽt gẽtiles illã ab horrerẽt: ſed alio genere utebanť geomãtia.i.diuinatiõe q̃ fit ſignis i puluere fi/xis:hydromãtia ꝑ aquã:pyromãtia ꝑ ignẽ. Ille ſupnis:ſed nihil cognitũ erat ſexto:niſi arcana magoꝝ. Deteſtãda:abominãda.i.magicã artẽ ſupi abominabanť:ũde & ipſa uenifica i uita hæc ſe faceꝛ cõfitebatur. Liq̃bat.i.manifeſtũ erat. Scire parũ ſupos:nõ nouerat deos ſcire futura melius q̃ iferri. Vanũ mẽdacẽ. Hemonidũ:theſſalicarũ mulierũ:nã hemonia ẽ ꝑs theſſaliæ. Ficti quas nulla.l.ca.i.q̃ mulieres oĩa ficta mõſtra nouerãt:qa oĩa ficta ſũt uera uidenť: ta/mẽ nõ ſũt. Quarũ qcquid:Lactãtius horũ demonũ reprobat ꝓſtigia dicẽs.Magorũ oĩs ars ac potẽtia diuinãdi horũ aſpiratiõe cõſtat:a qbꝫ euocati demones ꝓſtigiis occecãtibꝫ fallũt:ut nõ uideãt q̃ ſũt & uidere ſe putẽt q̃ nõ ſũt:hi ẽt geniorũ nomẽ aſſumũt:ſe.n. demões latino ſermõe iterpetranť:hos ẽt penetralibꝫ cõ fecerãt:q quoniã ſpũs tenues ſũt & icõphẽſibiles iſinuãt ſe corporibꝫ hoĩũ & ĩde uiſceribus opati ualitudinẽ uitiãt.i.morbos citãt ſõnis aĩos terrẽt mẽtes piculis q̃tiũt: ut his morbis hoĩes coganť ad eorũ auxilia cõfugere & tũc ꝓdeſſe dicunť cũ nocere deſiſtũt:quarũ oĩum fallaciarũ rõ expẽriæ ueritas futura ẽ: ꝓdeſſe poſſũt:ſicut nocere:ut auertãt a ſe mala: qa demões læticiã nõ habẽt ut uideanť lætiferi:occecãt aĩos & uidenť eẽ liberati: nocẽt illi qdẽ quoniã mali ſũt:ſed his tãtũ nocere poſſũt a qbꝫ metuũť. Ars ẽ:uidelicet miracula:qa pauci ſũt q miracula credũt ſed miracula ſũt artes. Theſſala qnẽt: accedebat ẽt & illud ad oportũitatẽ ꝙ i hac Theſſalia naſcunť uenenatæ herbæ:qbꝫ utunť huiuſmõi mulieres: & i ea Medea her/bas iuenit:quas i inſula ſua nũq̃ uiderat. Sẽſura ſaxa.i.motura ſe ad cãtũ q̃ſi ſẽſũ haberẽt. Ferale:mortale Rupibꝫ i ge.qa rupibꝫ ducunť i ueneficia. Vbi pluria:& ut uerbo uno complectar naſcunť ibi in theſſalia mala:q̃ deos ipos cogere poſſũt Vir. Carmĩa uel cœlo poſſũt deducere lunã. Hoſpita colchis.i.medea colcho:q̃ ꝑegrina uenerat. Quas nõ aduexerat.uidelicet quas i colchide nõ iuenerat: eas collegit i Theſſalia.

Impia tot:ipſa cogeret deos carminibꝫ ſuis ſe exaudire:& ſi nollet. Vox:ſ. theſſalica. Receſſus:p cõue xa & loca cœli remota. Inuitũ numẽ.ſ.lunæ:qa deducũt ẽt e cœlo lunã. Murmur.i. carminũ ſecreta:ne qs intelligat. Sydera.i.lunã:quia ſtatĩ offuſcat̃ ad carmina:unde tympana & æra pulſãt:nã ſtatĩ pateretur eclypſĩ luna. Cura cœli:qa ipſa luna eſt Regina cœli tpr̃e noctis:ideo obliuiſcitur regere cœlũ : cũ carmĩe theſſalidũ uexatur. Euocat.i.nũq̃ ad ſe trahit. Murmur .ſ. theſſalicũ a cura gubernandi cœli deducitur & intenta eſt his carminibus quæ dicuntur. Tunc babylon:q̃uis inquit babylon & ægyptus ubi ſũt ſup ſtitioſi magi minent̃ ſe pateſacere deos : ut aliquid ſibi prædicant.ĩde nihil timebũt: qa magis metuũt ſi theſſalis aliqd uoluerit:ſed illos quod negligẽter: hãc aũt cõtinuo exaudiũt dii. Secreta:ideſt remo tiſſima orbis terrarũ loca. Babylon ſoluat : qa ba bylones nihil metuunt illos:ſi quid Theſſalis uolu erit:hinc Statius iraſcentẽ & minantẽ inducit Thy reſiã:quod nõ audiat̃:& Theſſalibꝫ & Medeæ poſt põat. Nobis finire : facultas:ſcimus.n. quicquid di ci noſciq; timetis:& turbare ecchatem ĩ te Cymbrei uerer:& triplicis mundi ſũmũ quẽ ſcire neſaſtũ illũ ſed taces:q̃uis igitur ĩquit minentur ſe magi pateſa cturos ſecreta deoꝝ ĩaniũ:tamẽ Aegpytii & babylo nes nihil metuunt ſi Theſſalis aliquid uoluerit:ipſa potius audit̃ & metuit̃:nã ut li.xvi. refert Strabo a pud aſſyrios chaldei: apud Perſas magi : & apud a ægyptios ſacerdotes:ĩ reꝝ celeſtiũ ſciẽtia præſtabãt & futuroꝝ noticiã habebant. Secreta : dicit pp ſa cerdotes myſticos & ĩcõmunicabiles : plurima enĩ occultabãt Eudoſo & Platoni:cũ quibus. xiii.ãnos uerſati ſunt:nõnulla præcepta cõmoſtrarũt:cũ ma xima difficultate exorati auctor̃ Strabõe libro. xvii refert ẽt Strabo libro.xvi.Magos ĩcãtatiõibꝫ quibꝫ dã bitumen coagular̃ in ipſis fetidis humoribus:poſtea incidere:addũt plerique ſequẽtia quæ ad rẽ nihil faciũt & oĩo ſuper uacanea eſſe uidentur. Perſea:ideſt mercuriũ: Perſeum autẽ Mercuriũ dixit poetica licentia:fratrem enim pro fratre poſuit:nã Perſeus frater Mercurii fuit:ſic enim poetæ de uicino ſumunt noĩa ut pollux pro caſtore.dardanus pro theucro.Hic enim Perſeus a mercurio dilectus fuit qui mittere tur a polliclete ad Gorgonas:accepit a fratre Mercurio thalaria & clypeũ criſtallinũ & galeã quibꝫ armis rectus uidebat Gorgonas ſed e diuerſo uideri non poterat & arpe gorgone interfecit. ũde & Statius idaue mercuriũ appellauit. Tu ſuperum cetu elyſos perſee pios Virgaque potenti nubilus archas agat:per Epe xegeſi declarat quẽ Perſeũ dixerit nubilũ archada.i.ĩfernũ.Cornelius & Tullius ĩ libro de natura deorũ q̃ tuor dicunt fuiſſe Mercurios.Vnum Iouis & maiæ filium : Alterum cœli & hermes. Tertiũ liberi patris & proſerpinæ:Quartum uero Iouis & cilenes.liberi patris eſt ille quem poetæ fingunt animas deducere & reducere ab infernis. Virgilius:Animas ille euocat orcho.Dicit ergo quãuis babylon pateſaciat perſea uidelicet Mercurium & ſecreta huius Mercurii ĩferni:qui animas euocat orcho:de quo hic loquitur poe ta tãrũ et cætera. Memphis: ideſt ægyptus quæ ſuperſticioſa fuit. Soluat:ideſt pateſaciat. Carmĩa theſſalidum:proſequitur dicere quantam uim carmina ueneficarum habeant:dicit enim poſſe amorem animis decrepitorum ſenum immittere:ut quanuis ſenectute frigeſcant tamen amor̃ incendantur: & il li quidem ſenes qui per reliquam uitam caſti & continentes uixerint. Carmine:ideſt cantatione theſſa lidum.theſſephon græ.carmen latine. Non fatis ideſt conſtellationibus:non enim qui nati ſunt ſub ſtel la ueneris:ideo in amorem rapiuntur. Dura præcordia : ideſt eorum qui penitus ab amore auerſi fue runt:& declarat. Sæueri ſenes:qui uitã auſterã ẽt ĩ iuuẽtute uixerãt:tamẽ nõ huiuſmõi carminibꝫ arſere Sæueri:cõtinẽtes & auſteri. Illicitis flãmis.i.turpibꝫ amoribꝫ. Nec noxia tãtũ:& nõ uĩ maiorẽ habẽt po cula ad amorẽ ĩducẽdũ q̃ harũ ueneficarũ carmĩa ad libidinẽ.plus carminibus poſſũt q̃ poculis:nã ſolent mulieres miſcer̃ pocula q̃dã quibuſdã herbis q̃ qui auſerit ſtatĩ ad amorẽ cõcitantur. Proficiũt.ſ.ad amo rem. Aut cũ tur ſuc .ſ. nec caruncula tantũ ualeret:quæ ĩ frõte pulli equini auferẽ & miſcet̃ poculis:q̃tũ carmĩa:dicũt.n.qd̃ exptũ eſt ĩ pulli equini frõte naſci carunculã q̃dã:quã niſi ſtatĩ mater deuoret animũ a filio penitus auerſũ habet:hãc carũculã ĩ puluerẽ uerſã ueneficæ miſcẽt poculis:& ꝓpinãt his quos uolue rit allicere ĩ amorẽ. Fœte.i.eq̃:q̃ pauloãte pepit:nã fœta dr̃ & grauida:& ptu leuata. Frõtis: pulli. Ama tur̃.ſ.filiũ ſuũ:niſi prærapta fuerit carũcula illa. Turgẽtia ſucco:ideſt humida carne. Mẽs hauſti:ẽt ſi po cula nulla hauſerit:carmĩa ſufficiũt ad amorẽ ĩducẽdũ. Mẽs.ſ.alicuius. Nulla ſanie.i. nullo ui ueneficii.

Impia tot populis : tot ſurdas gentibus aures:
Cælicolum diræ conuertũt carmina gentis.
Vna per æthereos exit uox illa receſſus.
Verbaq; ad inuitum perfert cogentia numen
Quod non cura poli cæliq; uolubilis unquã
Aduocat: infandũ tetigit cũ ſydera murmur.
Tunc babylon perſea licet:ſecretaq; memphis
Omne uetuſtorum ſoluat penetrale magoꝝ
Abducit ſuperos alienis theſſalis aris.
Carmine theſſalidũ dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor:flammiſq; ſeueri
Illicitis arſere ſenes:nec noxia tantum
Pocula proficiunt:aut cum turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ
Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni

Apud assyrios caldei
Apud persas magi
Apud egiptios sacerdotes

Quatuor fuisse Mercurios

Excãtata.i.ſolo carmine ꝑhẽſa. Quos nõ:imo maius ẽ quibuſdã carminibus nẽdo & deducendo fila uruñ:quibus fila eiuſmodi maiorẽ uim hñt:nã ſi queq̃ circũdederit his filis:ita illũ amore iplicãt:ut ſolui nullo mõ poſſit:ut ẽ apud Vir.Necte tribus nodis ternos amaryli colores:Necte amaryli modo:& ueneris dic uícula necto. Blãdæq; potẽtia formæ:q necamore matrimonii ducũt:nec illecebris formæ q̃ alliciat puerꝝ:ipſæ torquẽt fila carmĩe ſuo:& ita iplicãt:ut ſolui nõ poſſint. Vertigine a uertẽdis filis.i.tẽtatis carminibus. Vices.i.uiciſſitudines.nõ enim nox diei:nec hiems cedit æſtati:ſed ſi uoluerit producere noctẽ diẽ reiiciunt:ſi æſtatẽ ipſi cedit hyems et ecõtra. Legi nõ pa.quid dixi:imo nec cœlũ mouetur ſi carminib.retineř uoluerũt. Præceps:uelox mũdus:qui ſẽp uertiť ab oriẽte ĩ occidẽtẽ. Axibus & rapidis:quid ſi uolũt poli ꝙ nõ uertãt cœlũ:cũ ipſe iupiter manibꝫ cõcutiat ut moueať:& tamẽ moueri nõ uult:qđ mirꝝ ẽ.nã duplex polus ẽ.ſ.arcticus & antarcticus:arcticus ſublimis:antarcticus humilis: Vir.Hic uertex nobis ſẽp ſublimis:at illũ Sub pedibꝫ ſtyx atra uidet:maneſq; ꝓfũdi.Aſtrologi dicunt diametrũ uſq̃ ad cẽtrũ terræ tranſire:& ab uno polo ad alterꝝ ꝑuenire.eſt aũt diameter ad ſimilitudinẽ axis fixus trãſiens uſq̃ ad centrũ terræ:& ꝑtingit polos:& uoluiť queadmodũ boetes:dicit igiť quũ circa polos aſſidua uertigine uoluať cælũ:nũc uero ſteriſſe:ac iouẽ mouere nõ potuiſſe. Rapidis:uelocibus:ꝓ rapidũ cœlũ. Nũc oĩa cõplent hym.q̃uis æſtas ſit:tamẽ iugibus pluuiis faciũt eſſe frigus.

Excantata perit:quos nõ concordia mixti
Alligat ulla tori.blandæque potentia formæ
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Ceſſauere uices rerum:dilataque longa
Haeſit nocte dies:legi non paruit æther.
Torpuit in praeceps audito carmine mũdus.
Axibus & rapidis impulſos iupiter urgens
Mirãtur non ire polos:nunc oĩa complent
Hymbribus:& calido ꝓducũt nubila phœbo
Et tonat ignaro cœlũ ioue:uocibus iiſdem
Humentes late nebulas:nibosque ſolutis
Excuſſere comis:uentis ceſſantibus æquor
Intumuit:rurſus uetitum ſentire procellas
Conticuit turbante noto:puppimq; ferentes
In uentum tumuere ſinus:de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens:amniſq; cucurrit
Nõ qua pronus erat:nilum nõ extulit æſtas.
Maeander direxit aquas:rhodanũq; morãtẽ
Praecipitauit arar:ſummiſſo uertice mõtes
Explicuere iugũ:nubes ſuſpexit olympus.
Solibus & nullis ſcythicæ cũ bruma rigeret
Dimaduere niues:ipulſam ſydere tethym
Reppulit hemonidum defenſo littore carmẽ.
Terra quoq; imoti concuſſit ponderis axem.
Et medium uergens titubauit niſſus in orbẽ.
Tantæ molis onus concuſſum uoce receſſit.
Perſpectumq; dedit circum labentis olympi

Excuſſere comis:quia crinibus ꝑ colla effuſis tẽpore noctis rorãtes caput mouent nebulas. Vẽtis ceſſantibus:faciũt tumeſcere maris undas ſine uento ſpirãte. Rurſus uẽti:e diuerſo ẽt ſi uẽto flauerit faciũt qeſceř mare. Cõticuit:trãqllũ fuit. Puppẽq; ferẽtes:etiam uela tumuere cõtra uẽtos. Sinus:id eſt uela. In:pro cõtra. De rupe pe.to.torrẽtes ſũt amnes magnitudine hymbris de mõtibus decurrẽtes:quia torrẽtur æſtate.i.ſiccãť. Pepẽdit.i.faciũt ut torrẽtes inhæreãt ne decurreř poſſint. Fixus.i.hærẽs mõti. Abſciſſa.i.ꝑcipiti rupe. Pronꝫ u:đ:i cet řtrogradus ĩ fontẽ. Nilũ nõ extu.& æſtatis tẽpore nõ inflatus ẽ nilus.nã in ægypto nũq̃ ſunt pluuiæ:ſed nilus ſingulis quibuſq; annis creſcit:& inũdat ægyptum eamq; facit fœcũdã. Mæander:fluuius ꝑ phrygiã currit:poſtea cariã lydiãq; diſterminat.& tortuoſus eſt ut fluat & refluat:ut nõnũq̃ uideatur in ſe reuerti. Arar:flu.germaniæ ẽ ꝑ fines Eduorꝝ atq; ſequanorꝝ adeo leuiter currẽs:ut quã ĩ ꝑtẽ fluat oculis uix uideri poſſit.& quũ natura leuiſ ſit carmĩe theſſalidũ efficiť ĩpetuoſus. Morã ꝑci: Rhodanus ãte uelocior erat arare:qa flu.galliæ maxius ẽ:ſed nũc arar efficiť ĩpetuoſior ut rhodanũ ĩpellat Arar amnis:autore Stra.rhodano apud Lugdunũ cõmiſcetur. Submiſſo uertice:faciũt ẽt ut mõtes ad æquẽtur ſolo. Submiſſo:demiſſo uſq̃ ad terrã. Suſpexit olympꝫ.olympus mõs q ſol& tranſcẽdere nubes:tamẽ carmĩe eaꝝ inferior efficiť nubib. Dimaduere.i.nullis ſolib. liq̃factæ ſũt. Scythicæ.i.ſeptentrionales. Rigeret:cõgelar&. Impulſã ſydere.i.creſcente luna mare ẽt creſcere ſolet:ſed ipſe carminibꝫ repellũt maris undas. Impulſã tethym.i.mare.ſ.luna creſcẽte. Littore:quia non permittũt attingere littus. Terra quoq;:terræmotũ faciunt adeo:ut cœlũ concutiatur. Immoti põderis axẽ:quia poli nituntť axibus diametri.diameter terræ:mota terra concutitur polus:concuſſis polis:concutitur & cælum ideo etiam cogunt terram a ſuo centro diſcedere. Immoti ponderis:quia nunq̃ ſuo pondere innixa in centro moueri poteſt. Vergens in orbem:id eſt polos:qui uertuntur circa orbem. Titubauit:concuſſus eſt. Tantæ molis:ſcilic& terræ.Magna enim moles terra eſt:ꝙ ſua grauitate deſcendit in centrum: ſcilic& circũferẽtiã cœli. Receſſit:ſcilic& a cẽtro ſuo. Circũ labẽtis olympi:efficit ut cœlũ labi uideať.

Omne potens animal:ut ſerpentes:leones:& tigrides carminibus theſſalidum manſueſcũt. Pauent: quia uerentur carmina ueneficarꝫ:etiam ſi ſint ſæuiſſima animalia. Auidæ tigres.ſ.ſanguine:quũ preſer tim paulo ante pepererint. Blando:manſueto. Nobilis ira le.nam leo dedignatur minora animalia ꝑ ſequi:ſed tantum taurum:uel equum ferocem inuadit:& ſi homine minuaſerit iratus:quem iam dilaniare uelit:& ille ſe terræ ſubiiciat quaſi ſupplex diſcedit ab eo & relinquit intactum. Explicat:extendit orbes:ꝗuis gelidos:quia coluber tempore hiemis habitat in cauernis:illæ uero mulieres:quũ uoluerint faciunt exire. Viperei coeunt ſerpẽtes:etiã mortui re uiuiſcũt & uiuẽtes moriũť carminibus illarum. Abrupto cor.no.ẽt ſi fractus fuerit ſerpens ĩ ſuã formam rediit. Afflata.s.ſpiritu ueneficarꝫ. Cadit: ideſt moritur. Quis labor hic ſuperis:hic Lucanus cauſas quærit cur dii ueneficis huiuſmodi parere cogant:multas autẽ cauſas dicit cum admiratione quadam.non enim conueniens uideť:ut uim tãtam habeant mulieres quo poſſint carminibus ſuis ad uolũtatẽ ſuam cogere deos:quæ cauſa eſt inqt ut dii uſqꝫ adeo laborent obſequi ueneficis:ut nihilo minus timeant earum præcepta ꝗ ſi deorum eſſent. Quis:qualis eſt. Cuius comertia pacti:ꝗ cõuẽtiõe dii ĩter ſe pepigerũt:ut huiuſmõi cõuẽtionib.ſtare cogãť. Aſtructis.i.ab his mulierib. Parere neceſſe ẽ:nũqd hoc neceſſitate faciũt dii an uolũtate ut quæcũqꝫ illæ iuſſerint uelint & ipſi? Ignota pietate:qa alienæ ſũt ab oĩ pietate:iõ hoc ĩpis potiſſimũ cõcediť.Religio ẽ ſcĩa colẽdorꝫ deorꝫ:ſed pietas ẽ iuſtitia aduerſus deos:ergo ab oĩ pietate remotæ ſũt. Tacitis mirifs.i.ſecretis ꝗs ſcire nemo põt.

Hoc ius in õs:hãc ptãtẽ hẽnt ne contra deos õs:& cõtra eũ q ẽ deorꝫ deus:ut uno illo coacto neceſſario cogant & cæteri. Impioſa.i.ꝗ ĩpio deos coercẽt.

Qui mũdũ ge.i.põt cõuertere mũdũ ad uolũtatẽ harꝫ mulierꝫ poſtꝗ ipſe coactus fuerit. Mũdũ.i.cælũ. Illic & ſydera:nõ eſt mirꝫ q ita admireť iuſta cã ẽ:& ratio admiratiõis primæ fuerunt theſſalides:ꝗ ſtellas ď cælo deduxerũt. Præcipiti:ꝓ ipſa ſydera præcipitia. Phœbeqꝫ ſerena:& carminibus harũ mulierꝫ nõ aliter expalluit luna:ꝗ ſi patereť eclypſi Phœbꝰ dr̃ ſol.ꝗ phibi.tħs. phibis. hæc pœbe huius phœbes dr̃ luna. Obſeſſa:oꝑpſſa. Diris u.i.carminib. Palluit:obſcurata ẽ. Arſit:fulſit ea luce ꝗ lucer̃ ſolet tũc cũ terra ẽ interpoſita lunæ & ſoli. Terrenis.i.luce qualẽ hr̃e ſol&:cũ terra interpõiť. Fraterna imagine:dicũt aſtrologi lunã eẽ corpus rotundũ ĩ formã ſtellæ:& lumẽ a ſole cõcipe:ſed tãtũ hoc ab eo ꝑmittiť:ꝗtũ a ſole diſtat:tãtũ augeri uideť:cũ uero luna cõtra ſolem ex aduerſo fuerit:ipſa ueluti ſpeculũ ſolis imaginẽ recipit:& tũc cũ plena ẽ pleniluniũ appellať:ergo ſi inter ſolem & lunã aliqua ũbra terræ ĩteruenerit:tũc luna patiť eclypſim. Prohib&:qa nõ ꝑmittit ipſam ſolis imaginẽ reddere. hæc cã eſt inſerta tellure. Flãmis cœ.uiďlic& ſolis & lunæ. Et patiť tãtos:poſtꝗ carmĩe lunã de cælo deduxerit: nõ prius ꝑmittũt ipſã ĩ cœlũ rediř ꝗ ſpumas dimiſerit ĩ herbas:ꝗbus utũť ĩ ueneficiis. Horꝫ ſcelerꝫ:inter cæteras theſſalides erat una Erictho quæ crudelitate cæteras uiceret:& ueneficiis deos ſuperos & inferos ĩ õe fas & nefas coger&.Maior erat hæc mulier & potẽtior ipſis diis. Erichto:erichto chtos:ſicut latĩe dicimus:dido nis.ita erichto nis. Dãnarat ni.pi.ꝗꝗ aliæ crudeles eſſent & ĩpiæ:tamẽ cõpatione ſui pias nimiũ exiſtimabat. Pollutã.i.artẽ deteſtabilẽ. Nouos ri.qa noua genera inuenerat crudelitatis. Laribus: nec mœnia urbis ĩgrediebať:nec ſubibat tecta ædiũ:ſď ſẽp ſub diuo ꝑnoctabat. Deſertaꝗ b.nã ſepulchra & monumẽta mortuorꝫ erãt domus eius. Expulſis ũbris.i.aĩabus de corporibus. Deis herebi:id eſt diis ĩferis.herebus uocabulum græcum quaſi hieraſtoi:id eſt terræ uox eo ꝙ ſub terra clamant umbræ.

Omne potẽs animal læti:genitumqꝫ nocere:
Et pauet hemonias:& mortibus inſtruit arteſ
Has auidæ tigres:& nobilis ira leonum.
Ore fouent blando:gelidos his explicat orbes
Inque pluinoſo coluber diſtenditur aruo
Viperei coeunt abrupto corpore nodi.
Humanoqꝫ cadit ſerpens afflata ueneno:
Quis labor hic ſupis cãtus herbaſqꝫ ſequẽdi
Spernenduſqꝫ timor? cuius comertia pacti
Obſtrictos habuere deos? parere neceſſe eſt?
An iuuat? ignoti tantũ pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris ĩ omnes
Eſt illis ſupos? an habent hæc carmina certũ
Imperioſa deum? qui mũdũ cogere quicquid
Cogitur ipſe poteſt? illic & ſidera primum
Præcipiti deducta polo:phœbeqꝫ ſerena:
Non aliter diris uerborum obſeſſa uenenis
Palluit& nigris terreniſqꝫ ignibus arſit
Quam ſi fraterna prohiber& imagĩe tellus.
Inſerr&que ſuas flammis cœleſtibus ũbras.
Et patitur tantos cantu depreſſa labores.
Donec ſuppoſitas propior deſpumet ĩ herbas
Hos ſcelerum ritus hæc diræ carmina gẽtis
Effera damnarat nimiæ pietatis erichto
Inque nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanqꝫ nephas urbis ſubmittere tecto:
Aut laribus ferale caput:deſertaqꝫ buſta
Incolit. & tumulos expulſis obtinet umbris

Cœtus audire ſilentum:quia contẽptus erat deoꝝ:& ſui ipſius timor:ergo nec contẽptu deorum : nec metu mortis tenebatur:quõ minus audir& congregatione deorum inferorum & ĩferos frequentaret: & ipſius plutonis arcana inquireret. Superi:id eſt metus deorũ. Cœtus:congregationes umbrarum. Adire:frequentare. Ditis:plutonis. Ten& ora prophanæ:ſi uis ſcire ſpeciẽ eius qualis eſſ& uultu nõ tegebat impietatẽ ſuam torua facies macilenta atra & ſqualore obſita:ut facile apparer& qualis eſſ&. Prophanæ:deteſtabilis:ſceleſtæ.ũde ꝓphanũ dr̃ q̃ſi ꝓcul a phano.prophanũ & ſacrũ cõtraria ſunt:ut O ꝓcul eſte ꝓphani. Fœda ſitu.i.ſq̃lore d̃formis. Cœloqꝫ ignota:qa nũq̃ cõſueuerat ꝓdire ĩ aptũ:ſed ſemper ĩ tenebris uerſabatur:cuius facies talis erat qualis eorum:qui in carcere detinentur : qui ſunt pallidi.

Grata deis herebi:cœtus audire ſilentum
Noſſe domos ſtygias arcana ditis operti
Non ſuperi nõ uita uetat:tenet ora prophanæ
Fœda ſ tu macies:cœlo ignota ſereno
Terribilis ſtygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis:ſi nimbus & atræ
Sidera ſubducunt nubes tunc theſſala nudis
Egreditur buſtis:nocturnaqꝫ fulgura captat.
Semina fœcundæ ſegetis calcata peruſſit.
Et non læciferas ſpirando perdidit auras
Nec ſuperos orat:nec cantu ſupplice numen
Auxiliare uocat:nec fibras illa litantes
Nouit.funereas aris imponere flammas
Gaudet:& accẽſo rapuit quæ tura ſepulchro.
Omne nephas ſuperi prima iã uoce precãtis
Concedunt carmenqꝫ timent audire ſecũdũ.
Viuentes aĩas:& adhuc ſua mẽbra regẽtes
Immittit buſto.fatis debentibus annos
Mors inuita ſubit.peruerſa funera pompa
Rettulit a tumulis:fugere cadauera letum.
Fumantes iuuenum cineres ardentiaqꝫ oſſa
E mediis rapit ipſa rogis:ipſamqꝫ parentes
Q uam tenuere facẽ nigroqꝫ uolantia fumo
Feralis fragmenta tori:ueſteſque fluenres
Colligit in cineres:& olentes membra fauillas
Aſt ubi ſeruant̃ ſaxis quibus ĩtimus humor
Ducitur:& tracta dureſcunt tabe medullæ
Corpora tunc omnes auide deſæuit in artus.
Immergitqꝫ manus oculis:gaudetqꝫ gelatos
Effodiſſe orbes:& ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus:laqueũ nodoſqꝫ nocẽtes
Ore ſuo rupit.pendentia corpora carpſit

Terribilis:ut ipſo intuitu terrorem incuteret. Stygio pallore:qualis eſt inferni. Impexis onerata comis:quia impexæ erãt comæ:ideo graues:& qa graues ideo capiti eius erant oneri. Impexis:non pexis:& immũditia plenis. Si nimbis:oſtendit quo tempore e ſepulchris exire ſoler&:uidelic& quum nubilus tempus erat. Nudis buſtis:id eſt apertis ſepulchris. Nimbus:qui ſemper a meridie ꝑflat Subducunt:de cœlo. Nocturnaqꝫ fulmina captat:id eſt eligit noctẽ illã:qua cœlum intonat. Semina fœcũdæ:& quacũqꝫ incedit etiã ſi fata fœcunda fuerĩt eꝫ pedibus huius Ericlonis calcata ſtatim areſcũt. Et nõ lætiferas:& q̃uis aer ſalubris ſit:at q̃ ſincerus ipſius ſp̃u ĩficit polũ. Nõ lætiſe.imo ſalubres. Spirãdo:ſpũm emittẽdo. Nec ſu.o.nõ utitur p̃cibꝫ:ut cõpos fiat:ſed ip̃is diis ĩpat:& ĩpio ſuo dii pere cogũt̃. Fibras litãtes.i.nõ nouit ipſa ſacrificia diis grata:nã litar̃ ẽ ſacrificiis deũ ſibi ꝓpitiũ reddere. Fibra pla.i.uictĩa s placãtes deos. Funereas aris:& ſi q̃do ſacrificabat nõ alio utebatur igne q̃ eo: quẽ ex rogis rapuerat:araſqꝫ illo incẽdebat. Fũere as.i.de funere raptas. Et accẽſo:ſi ture placar̃ uolebat ĩferos:eo utebat̃:quo antea ſepulturæ mãdata corpora fuerãt. Oẽ ne.ſu.Ericto tãtæ ĩpietatis erat ut dii ſupi atq̃ ĩferi eã metuerẽt:& qcqd illa uolebat ãteq̃ bis peter& illi ſtatĩ adĩplebãt. Supi:ergo multo magis ĩferi. Viuẽtes.a.& ãteq̃ ſpũs a corpe exir& ip̃a ĩſepulchris cõgerebat & ſepeliebat. Fatis deb.ã. & q uicturi erãt carmĩe ip̃iꝫ moriebãt̃:& q morituri erãt r̃uiuiſcebãt. Rettulit a tu.i.fecit mortuos reuiuiſcer̃:& q cadauera elata ꝓſecuti fuerãt ad ſepulchra:redibãt illo r̃ſuſcitato. Põpa.ſ.mortuoꝝ. Fuger̃ ca.l.i.mortui uitã recepe. Fumãtes iu.c.exuſtis cadaverib.cĩeres rapiebat qbꝫ uteret̃ ĩ ueneficiis ſuis:& oſſa ſẽiſepulta rapiebat carnibꝫ ſuis. Ipſamqꝫ pen.qa ꝓpĩqores ſubiiciebãt facẽ rogo. Nigro f.fu. qa cadauera cũ p̃cioſiſſimis ueſtib.q̃s hẽbãt & q ip̃is gratiores fuerãt cõburebãt̃.dicit ergo ꝙ ſũebat r̃liqas haꝝ ueſtiũ:et ptẽ tori cui cadauer ſupipoſitũ fuerat. Olẽtes fa.i.q̃ adhuc redolebãt uſt rinã carniũ & mẽbroꝝ. Aſt ubi ſer.nã de his cadauerib.q̃ marmoreis ſepulchris cõdebãt̃ oculos mãib.ip̃a euellebat:& dẽtib.ſuis ẽt ũguiũ excremẽta rodebat. Hũor.ſ. cadaueꝝ. Vbi:q̃do ſeruãt̃.ſ.ſaxis cadauera. Ducit̃ i.deſiccat̃.nã ĩpoſita cadauera marmoreis monumẽtis deſiccãt̃:qa ſi cõderẽt̃ terræ putreſcerẽt. Tracta tabe:ꝑ extracto ſãguĩe ex oſſib. Immergitq̃ m.o.i.effodit oculos mãib. Gelatos:frigidos:mortuos. Excr̃mẽta m.qa mortuis ẽt ũgues creſcũt. Laqũ nodoſqꝫ .n.nã ãtiq alios crucifigebãt alios ligabãt ſi crucifixi erãt euellebãt clauos:ſi ligati erãt ptẽ funiũ:ſũebãt ptẽ et cadaueris:& his utebat̃. Nodoſqꝫ n.ꝑ nodos nocẽtiũ.ſ.funes. Pẽdẽtia cor.i.ẽt d̃ corporib.ptẽ accepit.

Abraſitq; cruces:ſcilicet dentibus:quia crucis partem abſtulit. Percuſſaq; uiſcera:quæ diu ſuſpenſa a nymbis & uentis percuſſa fuerant:de his cadaueribus etiam auulſit partem. Incoctas medullas:id eſt ualde coctas:id eſt duratas & ſiccatas. Coactum:congelatum.materiam pro perſona poſuit. Manib. ut ſiquis crucifixus erat non ligatus. Chalybem:ideſt chalybeũ clauum. Inſertum:ĩfixum. Stillãtis id eſt ſaniei ſalientis & liquentis per artus. Neruo.m.r.p.qa dentibus apprehenſo neruo pendebat:& a cadauere. Et quodcunq; iac&:ipſa apud cadauer ſedebat:nec prius cadaueris partem rapiebat:ꝗ feræ & lupi laniaſſent:& e dentibus lupoꝝ abſtuliſſ&.

Abraſitque cruces percuſſaque uiſcera nibis
Vulſit & incoctas admiſſo ſole medullas.
Inſertum manibus chalybẽ nigrãq; ꝑ artus
Stillantis tibi ſaniem uiruſq; coactum
Suſtulit:& neruo morſus retinente pepẽdit
Et quodcũq; iac& nuda tellure cadauer
Ante feras uolucreſq; ſed& nec carpe mẽbra
Vult ferro:manibuſq; ſuis:morſuſq; luporũ
Expectat ſiccis rupta e faucibus artus
Nec ceſſant a caede manus ſi ſanguine uiuo
Eſt opus.erumpat iugulo qui primus apto
Nec refugit cædes:uiuum ſi ſacra cruorem
Extaque funereæ poſcunt trepidantia mẽſæ.
Vulnere ſi uentris non qua natura uocabat
Extrahitur partus calidus ponendus in aris.
Et quotiens ſæuis opus eſt ac fortibus ũbris
Ipſa facit manes hominũ:mors oĩs in uſu eſt.
Illa genæ florem primaeuo e corpore uulſit
Illa coma leua morienti abſcidit ephœbo.
Saepe etiam charis cognato in funere dira
Theſſalis incubuit mẽbris atque oſcula figẽs
Truncauitq; caput:compreſſaq; dentibus ora
Laxauit.ſiccoque haerentem gutture linguã
Praemordens gelidis ĩfudit murmura labris.
Arcanũq; nephas ſtygias mãdauit ad ũbras.
Hanc ut fama loci pompeio prodidit alta
Nocte poli titan medium quo tẽpore ducit
Sub noſtra tellure diem deſerta per arua
Carpit iter:fidi ſcelerũ ſuetique miniſtri
Effractos circum tumulos ac buſta uagati
Cõſpexere procul prærupta ĩ caute ſedentem
Qua iuga deuexus pharſalica porrigit hemꝫ
Illa magis magiciſq; deis incognita uerba
Tentabat.carmenq; nouos fingebat ĩ uſus.

Sanguine uiuo:pro ſanguine uiui hominis. Apto iugulo.ſ.manibus ſuis. Erumpat:egrediatur.

Non refugit cædes:non fugit quo minus occidat homines. Sacra:ſacrificia. Viuum cruorem:uiui homines. Funereæ:letiferæ. Menſæ:uidelic& ſi libuiſſ& ueſci carnibus humanis. Vulnere ſi uentris:& ſi ſacrificabat:nõ expectabat partũ:antequã natus eẽt:imo ipſã matrẽ ꝑgnantẽ interficiebat:& e uẽtre eius cõceptũ ꝑtũ eripiebat. Vulnere.uẽ.i.ſciſſo uẽtre matris:nõ ea ꝑte quã natura uocabat. Calidis ĩcẽſis. Et quotiẽs ſæ.& ſi opus erat recẽti ũbra id ẽ ꝗ paulo ãte a corpore diſceſſiſſet ĩterficiebat hominẽ. Manes:aĩas cũ e corpore aĩæ diſceſſerit manes dicũt.facerẽ manes nil aliud ẽ ꝗ occidere. Fortibꝫ umbris:qa diſcedẽtes a corporibꝫ ũbræ ſũt fortiores & uehemẽtiores ad id quod uolũt ueneficæ.

Hoĩum mors oĩs:ipa cõſuetudine adeo facta erat crudelis:ut oẽm cuiuſlib& ætatis hoĩem occider&. Hoĩum mors:ꝓ cuiuſlib& hoĩs mors. Genæ florẽ.i.auulſit aĩam adoleſcẽtis. Primæuo cor.i.adoleſcẽte.Tũc.n.uirere ætas dr̃:cũ ad xiiii.ãnum peruenerit:ũde ab ĩeunte ætate dr̃. Morienti ephœbo.i.adoleſcẽti:quẽ ipſe occiderat.epœbꝫ dr̃ adoleſcẽs q ĩ ætate eẽ incepit.& ẽ græcus ſermo.nã ephœbi.g.ſignificat ætatẽ.epi ſignificat in cũ daſea uertit̃ i phi.

Sæpe ẽt charis:nec ſuorũ cognatoꝝ corporibꝫ pepcit. Cognato ĩ fu.ꝓ ĩ funer̃ cognatoꝝ. Charis mẽ.ꝗ ipſi chara ẽe d̃bebãt:qa ſãguine cõiuncta erat Atq; oſcula:ruſtica ſatis:nã dũ oſcularet̃ aliquẽ dẽtibus narẽ ſecabat. Ora laxa:qa mordẽs labra abſcidebat:& dẽtes apparebãt. Sicco g.ideo ſiccũ:qa mortuũ. Præmordẽs:circũ mordens. Gelidis in. mur.la.qa mordẽs lĩguã rapiebat:& ĩmurmurabat quaſi mandata dar& ad ĩferos. Nephas:uidelicet ſcelere plenũ. Ad um.ſty.i.ad inferos. Hãc ut fama loci:poſtꝗ cæpit Sextus Pom.audire uulgata fama ꝙ illa Ericto cæteris ueneficii arte ꝑſtabat:hãc ꝑ cæteris audire cõſtituit:& aliquot comitibꝫ huius ſceleris ſecũ ſũptis ꝗſiuit:ubinã hæc Ericto hĩtar̃ ſolebat:ĩuenitq; ea ĩter buſta & ſepulchra mortuoꝝ tꝑe noctis. Alta nocte:uidelic& media nocte & in tẽpeſta. Sub no.tel.i.ad ãtipodas.nã quo tꝑe meridies ẽ apud antipodas:hic ẽ media nox et e cõtra. Mediũ diẽ.i.meridiẽ. Fidi ſcelerũ:cũ huius ſceleris miniſtri Sexti moniti eẽnt uidelic& locoꝝ ubi hĩtabat:& ĩter buſta mortuoꝝ cõſpiciẽtes:uiderũt illã ſepulchro quodã inſiſtere:& ſtatim illã adiere.

Sueti.ſ.ſceleribꝫ.nã ſceleſtus erat dominus:itidẽ ſerui. In caute:ĩ crepidine ſaxi. Hemus mõs theſſaliæ eſt incuruus et longus. Illa magis:nunc cogitabat noua carmina:quæ nullis antea magis cognita fuerant. Magis:magicis:ueneficis. Carmenque nouos fingebat ĩ uſus:deteſtabile:inauditum ſcelus.

Nāqꝫ timēs ne mars.ſ.declarat quā uī carmē illud hr̃t:carmē huiuſmodi faciebat:ne bellū ciuile poſſ& ex agris philippicis diſcedere:ut hr̃t copiā mortuoꝝ:ut oſſibus eorū & mēbris uteref̃ in ueneficiis ſuis. Metuēs.ſ.alio deferri. Vagus:mutabilis. Aematis:dis.ē.n.forma patronymica ꝓ patrio:ſiue potius gē tili. Multa cæ.ꝑ cæde multorū. Succis:herbaꝝ. Suas:uidelic& ī uſū ſuū. Cadauera regū:ſi bellū hic gereſ̃ multi reges cæſi cadēt:quoꝝ capita obtrūcādo:& manes eoꝝ multo potētiores erūt ad efficiēdū ue neficiū q̄ priuatoꝝ hominū & humiliū. Heſpiæ gē.uidelic& apa tria cuiuſqꝫ ſua:uidelic& ut ro.nemo r̃ feratur in patriā. Oſſaqꝫ nobiliū.s.ī ſepulchris ma ioꝝ. Hic amor ſo.ī hoc uno tātū mēs eius īrenta erat. Quid corpe ma.qd de Pō.magno:qd de Cæ. rapiā:nā ſperabat utrunqꝫ cæſum iri. O decus he monidū:hæc petitio hēt ptes ſuas nō oēs tamē.peti tio aūt conſtat ex his ꝑtibus:ut honeſta ſit habens actiōis modū & ſit remuneratio:Sic poſſit ſit iuſta modus ſint ꝑmia iuncta:ut ē apud Vir. Eole nanqꝫ tibi diuū pater atqꝫ hominū rex:Et mulcere dedit fluctus atque tollere uētos:illic poſuit ōs partes:ſed nōnulla deficiūt. Potes:oſtēdit poſſibilitatē:Vir. Et mulceř dedit fluctus &c.potes maiora facere:er go ēt minora:qa ſi potes naturā:& reꝝ curſus muta re ī toto orbe:ergo potes fata pandere. Vētura de uertere curſu.i.potes futura deoꝝ ꝑuertere & ſeriē cāꝝ ꝑuerteř:ne cauſæ ſuo ordie ꝓcedāt. Nō ultia tur.oſtēdit hōeſtatē:qa hoc petit non infimus hō. nā q̄to nobilior ē pſōa q̄ petit:tāto ēt petitio hone ſtior. Vel do.reꝝ:dū īcerti ſunt exitus timeo:ſed poſtq̄ nouero qd futuꝝ ſit:deſinā timere:ſiue illd bonū:ſiue malū. Dominɔ:pr̃ meus uicerit. Hæ res:ſi uictus fuerit. Hoc iuris:hāc ptātē. Ne ſubi ti.i.uelis nobis hanc ptātē eē ut intelligā futuꝝ caſū ſed iā deſin& eē caſus. Aut numia torq̄:hactenus oſtēdit poſſibilitatē:& petiōis hōeſtatē:nūc modū petitiōis oſtēdit:nā qui minora uult īperrare maio ra petit:ſic Virgi.Incute uī uētis:ſubmerſaſqꝫ obrue puppes.prius petit ut diſſip& naues:poſtea aug&:uidelic& ut illas obruat:ſic hoc loco &c. Numia t.i.coge deos ſupos tibi futura ꝑdicere:ſi non uis ſu pos ſaltē coge inferos. Manibus:ſubaudi a:uideli c& a būbris īferis. Ipſamqꝫ uo.i.euoca mortē ipſā ut uera dicat tibi eoꝝ quæ peto. Quos petat:an pa trem meū:an cæſarē. Nō hūilis la.ē.eſt quaſi loco remūeratiōis:ſi hoc mihi ꝑſtiteris:rē efficies tuo no mine dignā:ut dicaris tāti belli exitū ꝑdixiſſe. Hu milis labor.i.nō ſpectat ad hūilē pſonā labor hic ꝑ dicēdi fata tāti belli. Vel tibi:q̄uis prīcipi uenefi caꝝ. Quo.i.ad quē finē. Prepōder&:uidlic& īclin&. Alea f.i.fortūa. Impia letaſ̃:ſupius Sex Pō.roga uerat erichtonē:ut ſibi futuꝝ belli exitū ꝑdicer&:qd facile poſſ& cōcedere:qppe q̄ maiora carminibɔ ſuis ottineat:& hoc glorioſū ſibi atq̄ honorificū oſtēdit.nūc ita reſpōdit ad illum ecōtra.ſ.ait Sexto. Fata mi. ſi uis mutař poſſumɔ:maiora āt nulla arte mutari poſſūt.q̄ āt maiora fata ſūt:ex ītia phōꝝ ſcīa trahiſ̃:lic3 fatū nō liceat nobis cōcedi:ſed tamē ita diſputāt philoſophi:Si nihil ſine cā:fit fato oīa fiūt:ſi oīa fato fiūt: ergo conuinciſ̃ nihil fieri ſine cā:ſed nihil ſine cā fieri:nec epicuro:nec ulli phōco plac&:nā id credere eſſet abſurdū.ſ.ulli cōcedere aliqd ex nihilo fieri poſſe:ſed multū intereſt īter cās fortuito:uel forte egreſſas:& īter cās īter ſe cōnexas & efficiētiā naturalē:uerbi cā ꝙ ita pmittiſ̃ ueꝝ ē.deſcendat in achadēiā Carneades nō ſine cāis:ſed ex cāis fortuito egreſſis:nō naſ̃æ neceſſitate manātibɔ:dicit āt genera cāꝝ diſtigui:aliæ in quit ꝑpetuæ ſūt & prīcipales:aliæ uero adiuuātes & ꝓximæ:qr̃ cū dr̃ oīa fato fieri cāis antecedetibus:hoc uult intelligi:nō pfectis & principalibus cāis antecedētibus:ſed adiuuātibus:qbus ꝑmiſſis facile ē intellige re fata maiora:& mīora:fata maiora ſūt quoꝝ cauſæ ſūt prīcipales & pfectæ:ſiue æternæ:& a naturæ ne ceſſitate manātes. At uero fata mīora ſūt quoꝝ cauſæ ſūt adiuuātes & ꝓxiæ:uel fortuito āte egreſſæ:& id

Nanqꝫ timens ne mars aliū uagus ir& ī orbē
Aemathiis:& tellus tam multa cæde carer&:
Polluto cantu diriſqꝫ uenefica ſuccis
Cōſperſos uetuit tranſmittere bella philippos.
Tot mortes habitura ſuas uſuraqꝫ mundi
Sanguine cæſoꝝ truncare cadauera regum
Sperat:& heſperiæ cineres auertere gentis:
Oſſaque nobiliū tantoſqꝫ acquirere manes.
Hic ardor ſoluſque labor:quid corpe magni
Proiecto rapiat:quos cæſaris inuol& artus:
Quā prior effatur pompeii ignaua propago
O decus hemonidū populiſque pādere fata
Quæque ſua uentura potes deuertere curſu
Te precor:ut certum liceat mihi noſcere finē
Quem belli fortuna paret:nō ultima turbæ
Pars ergo romanæ magni clariſſima proles
Vel dominus rerū:uel tanti funeris hæres.
Mēs dubiis percuſſa pauet:rurſuſque para ē
Certos ferre metus:hoc caſibus eripe iuris.
Ne ſubiti cæcique ruant:uel numina torque:
Vel tu parce deis:& manibus exprime uerū.
Elyſias reſera ſedes:ipſamque uocatam.
Quos petat e nobis mortē tibi coge fateri.
Nō humilis labor ē:dignū qd querere cures:
Vel tibi quo tanti præpōder& alea fati.
Impia lætatur uulgatæ nomine famæ

eſt quod ait Lucanus. Si moueri.i.mulctari peteres. Fata minora:i.q̄ pertinēt ad ſingulas quaſq; perſonas. Conceditur arti unā cum radiis:& iam ſi ſtellæ inquit aliquē cogunt mori poſſumus carminib. differre mortem:& econtra:et hæc ſunt fata minora. Vnam mortē:pro unius mortē.at uero unius imperii cladem carminibus euertere nō poſſum:nā nō ea uertere poſſumus q̄ ſunt a pfectis cauſis:& a naturæ neceſſitate manātibus:ſed unius mortē euertere poſſumus a cauſis adiuuātibus. Inſeruiſſe mo.i.differre. Radiis:conſtellatiōe. Et q̄uis fecerit omnis:e conuerſo q̄uis ſub ſtellis natus ſit aliquis:q̄ lōgiorem uitam pertēdant:poſſum tamē carminibus uitam interrūpere etiā ſi ſub ſtella ſaturni natus eſſet: q̄ protenditur tribus ſaturnis.i.ter triginta:uidelic& uſq̄ ad nonageſimū annū. Medios annos:ut ſi nonaginta annos uſq̄ ad trigeſimum uel quadrageſimum differr&:fata quidem illa minora uitaŗ poſſumus. At ſimul:ſed nō poſſumus ſeriē illam cāꝶ æternam mutare:quū cauſa ex cauſa pendeat.ea ē ex omni æternitate ueritas ſempiterna. Vno ſub ictu ſtat genus humanū:uidelic& q̄do non ad unū cauſæ ſpectant:ſed ad oēs ſicuti fatū : de quo nunc petebat Sextus:uidelic& bellum ciuile:quod inter Cæſ.& Pom.p̄rem eius gerebaŗ nō ad unū aut alterū:ſed ad uniuerſū terraꝶ orbē ptinebat. Plus fortuna pōt.ſ.q̄ carmīa noſtra. Sed ſi pnoſcere c.q̄ dixerat poſſe illā ea ī melius mutare q̄ admiratiōi futura eēnt.Reſpōd& q̄dā mutaŗ poſſe:q̄dā nō:ſed q̄do ſatis habes prænoſcere futuꝶ:ſiue illud pſperū fuerit:ſiue aduerſū:hoc tibi facile facere poſſumus.

Prænoſcere contētus:qd futuꝶ ſit & nō mutare: q̄a oīa cogūŗ ad id qđ petimus obſeq. Tellus:uidelic& geomātia. Ather:aeromātia. Cahos:uidlicet cōfuſio reꝶ.i.necromātia. Aequora:hydromātia Cāpi:adhuc ad geomātiā ſpectat.Geomātia ē diuinatio q̄ ſignis qbuſdā ex terra deſignatis deprehēditur a geos.i.terra & mātia diuinatio.hydromātia:q̄ ſit p aquæ colorē ab hydor.i.aqua mātia:ſiue illa fuerit alba:ſiue nigra ſiue ſāguinolēta.aeromātia q̄ ſit p ætherē:ut p fulgura uētos & cætera huiuſmōi. Rhodopeiaq; ſaxa:ad inferos ptinet:uidelic& p necromātiā:q̄ ſit p cadauera:q̄ a chaos & inferis excitātur. Pronū ē.i.facile. Attollere:ſuſcitaŗ corpus unū eoꝶ qui recēter cæſi ſunt. Nouæ mortis:recenter occiſoꝶ. Modo:pauloāte. Sonēt:loq̄nŗ. Plena:integra. Nec mēbris ſole puſtis:nā ſi diu terræ cadauer iacuiſſ&:et aridius factū eēt p artarias uox clara exire nō poſſet. Dixerat:accita ē ad rē exeq̄ndā:& multa nube circūdata uagari cæpit p corpora cæſoꝶ:ut idoneū unū exciper&:ēliger&. Sq̄llēti: nigra & tetra. Negatis tu.q̄a inſepulta iacebāt. Lupi:q̄ illuc uenerāt ut cæſoꝶ corpora dilaniarēt. Impaſtæ uol.q̄ iā unguibus cadauera lacerauerāt:ſtatī remiſſis cadaueribus abierūt. Vatē.i.elegit mortuum futurū uatē:dū ab īferis excitat aīam eius. Et gelidas leto:cū diu ſcrutata eēt:tādē inuenit mortuum quēdā q pulmonē integrū & illeſū habebat:p quē uox clarior emittiŗ. Vocē de.i.unū corpus defunctū inuenit:qđ poſſ& emittere uocē:aīam eius ab inferis excita. Fata pentoꝶ:aīæ mortuoꝶ oīum:q cæſi cāpis iacebāt:dubitabāt quē nam ex ipſis Erichto uell& ab inferis eſuſcitare. Pēdent.i.dubitāt. Supis: id ē ad ſupos.i.eſuſcitare a morte. Se tollere totas.i.eſuſcitare:q̄a ſciebāt ſi uoluiſſet illa potuiſſet omnes ſuſcitare:ut iterum impugnarent. Ceſſiſſent leges herebi:leges inferni ſunt:ut qui ſemel ad inferos deſcenderit nunquam inde reuertatur. Monſtroq; potenti:mōſtrū appellat Ericctonē potius q̄ hominē.

Theſſalis & contra ſi fata minora moueres.
Pronū erat o iuuenis:quos uelles inq̄t i actus
Inuitos prebere deos:conceditur arti
Vnam cū radiis preſſerūt ſydera mortem
Inſeruiſſe moras:& q̄uis fecerit omnis
Stella ſenē medios herbis abrūpimus ānos
At ſimul a prima deſcendit origine mundi
Cauſarum ſeries:atque omnia fata laborānt.
Si quicq̄ mutare uelis:unoq; ſub ictu
Stat genꝰ hūanū:tūc theſſala turba fatemur
Plus fortuna poteſt:ſed ſi prænoſcere caſus
Contentus facileſq; aditus:multiq; patebunt
Ad uerum:tellus nobis ætherq; chaoſque
Aequoraq;.& cāpi rhodopeiaq; ſaxa loqueŗ.
Sed pronū:cum tanta nouæ ſit copia mortis
Aemathiis unum campis attollere corpus.
Vt modo defuncti tepidiq; cadaueris ora
Plena uoce ſonēt.ne membris ſole peruſtis
Auribus in certum feralis ſtrideat umbra
Dixerat.et notis geminatis arte tenebris
Mœū tecta caput ſqualenti nube pererrat
Corpora cæſorum tumulis proiecta negatis.
Continuo fugere lupi:fugere reuulſis
Vnguibus ipaſtæ uolucres:dū theſſala uatē
Eligit.& gelidos læto ſcrutato medullas.
Pulmonis rigidi ſtantes ſine uulnere fibra
Inuenit:& uocem defuncto i corpore quærit.
Fata perētoꝶ pendent iam multa uiroum
Q uem ſuperis reuocaſſe uelit:ſi tollere totas
Tentaſſ& campis acies:& reddere bello
Ceſſiſſent leges herebi:mōſtroq; potenti
Extractus ſtygio populus pugnaſſet auerno

Electũ tãdẽ:deſcribit locũ in quẽ cadauer illud traxerat ũco:& mire idoneũ ſuæ arti locũ delegit:ubi necromãtiã exercer&. Feralib.ueneficiis. Vnco ĩſerto:ĩ iugulo. Miſeꝝ:qa uicturus iteꝝ. Dãnarat:bene dixit:qa locus ille dãnatꝰ dicebaᵗ:ubi ſacra illa ueneficæ exercebãᵗ. Haud ꝓcul aditis:topothesia ẽ uidelicet ficta loci deſcriptio.deſcribit.n.locũ quo magicas artes Erichto exercere ſolebat:pſerti:quũ p necromãtiã exciret ab inferis ũbras:ut ſuſcitato corpore futa pdicer&.dicit ãt locũ hũc adeo ꝓfũdũ fuiſſe:ut nõ longe eẽt a diis manib.& a rege plutone. Cæcis:obſcuris. Depreſſa:hũilis. Pallida:opaca. Taxus:arbor ẽ q̃ i ũbroſis naſciᵗ locis:quã poetæ diis cõſecratã eſſe uoluerũt. Taxus opaca:ideſt denſa:& ẽ nũerus ꝓ nũero ꝑ ĩnũeræ arbores opacæ. Peruia phœbo:qa adõ arbores dẽſæ ſũt:ut radii ſolis eo penetrare nõ poſſint. Nullo uer.cæ.qa ĩ ãtro adeo depſſæ ſũt arbores:ut aerẽ ſuſcipe neq̃ãt. Marcẽtes.i.ſq̃lidæ & ſor. Palléſq̃ ſ.ã.i ĩteriori pte hꝰ cauernæ ẽ ſitꝰ.Sitꝰ ꝓprie dr̃ ĩmũditia q̃ naſciᵗ ĩ locis hũidis:& lanugĩs ſpẽm imitaᵗ. Nocte:noctẽ poſuit ꝓ tenebris:ꝙ ibi nunq̃ lux ſit:ſꝫ æterna nox. Niſi car.ſ.locus ille illuſtreᵗ Nõ tænaris:dicit ita nõ eẽ tenebroſũ aerẽ ĩ faucib. tænari mõtis:q̃ dr̃ eẽ deſcẽſus ad ĩferos:q̃ illic. Tænareis:ſic legitur.nam tænarus eſt laconiæ promõtoriũ p quod diciᵗ deſcenſus ad inferos. Aer ĩers: craſſus:unũ ſeqᵗ ex r̃liquo:qa ĩers iõ craſſus ediuerſo. Mũdi latẽtis.ĩferoꝝ. Ac nr̃i.i.ſupoꝝ:dicit ibi eẽ cõfinia ſupi & ĩferi aeris. Confĩe mœ.i terminꝰ triſtis. Latẽtis mũ.ĩferoꝝ.deſcribit infernũ:qz ĩferi ſũt mũdꝰ latẽs. Quo nõ metuat.locus ille adeo tenebroſus ẽ:ut nihilominꝰ eo ueniãt ũbræ ĩferoꝝ q̃ i ĩ tartaꝝ deſcẽder̃ ſolẽt.ẽ ergo locus ille tartaro ſimilis. Tartari reges:ut Plu.& ꝓſer.nã regẽ & reginã dixit. Manes:ũbras emittere:ſi forte opus fuerit.

Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit:& inſerto laqueis feralibus unco.
Per ſcopulos miſerũ trahitur pſaxa cadauer
Victurũ:mõtiſq; caui quẽ triſtis erichto
Damnar& ſacris alta ſub rupe locatur.
Haud procul a ditis cæcis depreſſa cauernis.
In præceps ſubſedit humus:quã pallida ꝓnis
Vrget ſilua comis:& nullo uertice cœlum
Suſpiciens:phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ:palléſq; ſub antris
Longa nocte ſitus:nunq̃ niſi carmine factũ
Lumen habet:non tænareis ſic faucibus aer
Sedit iners:mœſtum mũdi confine latentis
Ac noſtris quo non meruãt emittere manes
Tartarei reges:nam quãuis theſſala uates
Vim faciat fatis:dubium ẽ qđ traxerit illuc
Aſpiciat ſtygias:an q; deſcenderit umbras
Diſcolor:& uario furialis cultus amictu
Induitur:uultuſq; aperitur crine remoto:
Et coma uipereis ſubſtringitur horrida ſertis:
Et pauidos iuuenis comites:ipſumq; tremẽtẽ
Conſpicit exanimi defixum lumina uultu:
Ponite ait trepida conceptos mente timores.
Iam noua iam uera reddetur uita figura
Vt quãuis pauidi poſſint audire loquẽtem.
Si uero ſtygioſq; lacus:ripamque ſonãtem
Ignibus oſtendam:ſi me præſente uideri.
Eumenides poſſent uilloſaq; colla colubris.
Cerberus excutiens:& uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuẽtes cerner̃ manes?

Nã q̃uis t.q̃uis.n.cõtra uolũtãtẽ đoꝝ ĩferoꝝ aĩas excitet:illic tamẽ ĩcertũ ẽ uiuãt ne:ã mortui ſit.uel qz q̃uis ab ĩferis excitẽᵗ:tamẽ adhuc ad ĩferos đſcẽdũt uel qz adõ obſcurus locus ẽ ut adhuc ap ĩferos eẽ uideãᵗ Vera abltũs eẽ ur̃:qz lõga ẽ a:ſz ſi corripiᵗ erit nᵗus. Stygias ũ.ſ.q̃ ad ĩferos deſcẽdũt. Diſcolor & ua.đſcribit hĩtũ erichtõis:quo ſe pauit & accixit ut ũbrã excitar& ab ĩferis. Furialib.ſilis furiæ. Induᵗ ab erichtõe. Furia:cõueniẽs furiis.ſ.theſi.alecto: mæg. Vultꝰ apiᵗ:oſtẽdiᵗ. Crie rẽoto:reiecto ĩ tergũ. Et coma:cũ uipis cõteſta. Horrida:ſq̃lida. Vt paui.i.co.Erichto cũ ſe oſtẽdiſſ& eo hĩtu quo ſolet: cũ cadauerũ excitat ũbras uidit Sex.Põ.cũ cõitib. terrore pcuſſũ quẽ rephẽdẽs ĩ hũc modũ allocuta ẽ. Ponite:deponite. Iã noua:iã hic quẽ mortuũ iacer̃ uidetis:excitabiᵗ:& uiuer̃ ĩcipi&. Vera:uerſus hic ẽ p epẽtimemerĩ:nã licet naᵗ alr̃ ꝓducaᵗ:tamẽ ibi corripiᵗ p ſiſtolẽ. Noua:ſiul & uera uita. Vt q̃uis p.dico reddeᵗ uita ut ẽt pauidi hoĩes poſſit audir̃ loq̃ntem:multo magis ĩtrepidi. Si u. ſtygios.arguit Sex.Pom.comiteſq; ſuos ignauiæ:dicẽs ſi ego poſſũ cernere oculis meis Eumenidas:Plu.Proſer.Cerbeꝝ tricipitẽ:& mõſtra oĩa ĩferni:qs tantus pauor aĩos ur̃os occupat?ut timeatis ũbrã ab inferis excitatã uidere:ordo ẽ uſq̃ eũ locũ:o ignaui metuentes cernere manes quis timor &c. Stygios la.ſtygiã paludẽ. Ripãq; ſo.i.flegetõtẽ:nã flegetõ flu.ẽ ĩferoꝝ ſic appellatus ꝙ totus igneus ſit.flegi ſignificat ardere.ithi urere. Eumẽidas:diras ſignificat:quas alio noĩe furias appellauit catha ãtiphraſin.i.nõ bonæ mentis:nã eumeni beniuolũ ſignificat:ideo eumenides dicũᵗ:nõ ꝙ beniuolæ ſint:imo maliuolæ. Villoſa colla co.uidelic& ꝙ circa colla cerberi ſerpẽtes ſint. Gigãtes:dicit titanas:q auſi ſũt bellũ ĩferre ioui:ut ipſũ e cælo đtruderent:quos đ cœlo Iupiter ad ĩferos fulmĩauit & cathẽis ferreis manus poſt terga reuĩnxit. Si me præſente uideri:ideo nec pauetis uidere Eumenidas:qa pſẽtia mea

nihil uobis mali auderēt īferr. Máes:ūbras nō đos īferos. Pectora tū ꝑ.dicit qđ fecerit erichto:ut ꝑpāret cadauer q eēt aptū recipe animā. Sāguīe fer.i.uictiæ. Vulnerib.nouis:qa uulnera fecit:ut irrūpe poſſet ſāguis. Tabo:uidelic& ſāguie. Largæ:āplæ. Lūare.i.ſpumā lunæ:qa ut āte dictū lunā đ cœlo đtractā nō prius redire dimittebat q̄ ſpumā reiiceret ſup herbas:hac utebāť ueneficæ. Huc qc.f.nō tā facile pōt exci tari hæc ūbra ab īferis:ſꝫ neceſſe ē multis herbis multiſq̄ aīalib.id fiat q̄ uī hēant magicā. Miſceť hi.ui delic& ī pectꝰ cadaueris hꝰ. Quicqd f.g.ſi.i.qcqd mōſtroſū natū ē.Nō ſpu.c.nūc oſtēdit ſpālr̄. Quib.un da t.ē.i.canū lymphaticoꝝ:nā lymphatici canes di cūť q̄ uehemēter aq̄m timēt:lympha aq̄ dř īde lym phaticus canis dř cui occurſus lymphæ terrorē inie cit:ſicut ceritos furorē cereris ſignificat. Canū:ra bidoꝝ. Lyncis.ſ.lynces ſūt lupi:quoꝝ urinæ coeūt in duriciē ꝑcioſi calculi:q ꝑſētiſcētes lupi lynces e geſtū liquorē ilico arenaꝝ cumulis cōtegūt īuidia.ſ. ne talis egeries trāſeat in noſtrū uſū:at hi quos cer uarios dicimus:cū poſt lōga ieiunia ægre carnes mā dere ceperīt:ubi qd caſu ī ſpiciūt:obliuiſcūť:& īme mores ꝑſētis copiæ eūt q̄ſitū quā reliq̄rāť ſacietatē. Lyncis uiſcera aptiſſima ſūt magicis. Nodos hiæ. aīal hoc ē aptiſſimū ueneficiis cæteroꝝ oīum.hiæ na ē aīal ī africa cuius collū rigēti ſpina flecti nō pōt niſi toto corpe moueať:ſtabulū ꝑſeq̄ť porcorū:& uocē humanā exprimeř diſcit:ut aſtu hoīem noctu accitū đuor&:uomitus mētiēs hūanos.nā os ī unū cōgeſtū uideť uōitus:q̄obrē hoc facit:ut illectos ca nes đuor&:q ſi ūbrā eius cōtigerīt latrare non poſ ſunt:ī oculis multiplex uarietas mutatioq̄ coloris ī pupillis oculoꝝ naſciť lapis q līguæ hoīs ſubditꝰ fu tura ꝑdicere facit:ꝑpea cōuenit magicis:oculos nō nūq̄ cōniuet:gīgiuā nō hēt:dētē unius oſſis tātūmo do hēt.hæc ē natūra eius:hūc ēt dicūt coiř cū leena:& īde naſci mōſtrū qđ appellať crocodillus. Et cerui paſti ſer.ma.cerui cū ad decrepitā ætatē uenerīt ue niūt ad cauernas:ubi deliteſcūt ſerpētes:& naribus attractos ꝑ cauernas hauriunt:& ita uenenū illud ꝑ uenas diffuſū eos reuiuiſcere facit. Nō pup.r.echi nus ille piſcis q̄uis breuiſſimꝰ:tamē cū ſemel fundo nauis īpactus fuerit detinet eā:nō aliter q̄ ſi ūco de tineret:iō echinus ē appellatus ab echo.i.teneo:& naph.ſignificat nauē:qꝛ nauē detinet. Rudētes:oꝫ inflatis ēt uelis ꝑ uētū tamen uſq̄ adeo detinet nauē: ut moueri nō poſſit. Saxa.i.nō đfuit echites lapis frigidiſſimꝰ:quē ab extremis orbis ꝑtib.ales iouis alit cuſtodē nidi:ſeruatorēq̄ futuꝝ:quo ualeat pullis dubios auertere caſus.nā hic lapis ſūmæ frigiditatis eſt: iō hūc ſuis īmiſcet ouis:ne qꝛ ipſa aquila calidiſſima ē:dū ea fouet decoq̄t:& pulli naſci nō poſſint. Volu cer ſerpēs.i.allatus draco nō defuit:& naſciť in ea ꝑte arabiæ:q̄ ē ultra flu.manufactū:q̄ regio ꝑpe deſerta eſt infeſtātib.feris.ibi tamē pādaci:enielchi hītāt:& opiophagi:iō dicti:qa ſerpētes comedūt:ſimilř & ma nichei:quia hoīes ſerpētib.ueſcūť. Aequorib.cuſtos.i.īdia ſupiori:ī rubro mari naſciť īdica teſtudo:cu ius cuſtos ē uipa:& hæc teſtudo lapidē emittit chelonitē gratū purpureo uarioq̄ colore nitētē:quē ſi ſub līgua loto q̄s geſſerit ore:poſſe magis creditur hūc diuinař futura. Cōchæ.i cuſtos teſtudinis īdicæ:q̄ che lonitē lapidē emittit. Cheraſte:ſerpēs cornutus:apo tu cheratos:ſignificat cornu. Membrana:uidelicet uerticulū illud:qđ de uiuēte ſerpēte abduxerat. Phoenicis:phoenix una auis tātū ē ī oriēte ī india naſcēs: & cū ad q̄ngētos uenerit ānos:ipa ſibi rogū cōſtruit ex lignis q̄ ī oriēte naſcūť odoriferis:ut ex ciamomo xi lobalſāo:& cānella:radiiſq̄ ſolarib.oppoſitū ſe ſupiniicit:īterea rogus ille qa ī eū ſol ꝑpēdiculariter uerbe rat:tūc ſolis radiis accēdiť:& ipa cū rogo cōburiť.deīde uermiculus qdā ī cinere naſciť:ex quo auis rēouať Eoa ara:oriētali rogo. Viles & h.noīa.i.nobiles & ignobiles. Frōdes.ſ.arboꝝ colligit:& ipſis īmurmu rabat. Inſpuit:ut herbæ naſcerēť uenēatæ:& idōeæ ad ueneficia. Tūc u.his oībus ī unū cōgeſtis:q̄ pluri mū ualerēt ad cogēdos māes:ut hꝰ mēbra ī ſuū corpꝰ ŕmitterēť addidit uoces teribiles q̄ plus uiriū hřent q̄ herbæ:q̄s ſupra memorauit. Pollentior:potentior omnibus. Excantare:ad exorādum deos. Et: id ē. Diſcordia hūanæ līguæ:nā nō uidebatur q̄ hūanā uocē emitter&:ſed ſimilē aīalibus rōne carētib.

Pectora tunc primū feruēti ſanguine ſuppl&
Vulneribus laxata nouis:taboq̄ medullas
Abluit:& uirus large lunare miniſtrat
Huc quicquid fœtu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur:nō ſpuma canū:q̄bus ūda timori ē.
Viſcera non lyncis non duræ nodus hiænæ
Defuit:& cerui paſti ſerpente medulla.
Non puppim retinens euro tēdēte rudentes:
In mediis echinus aquis:oculiq̄ draconum
Quæq̄ ſonāt fœta tepefacta ſub alite ſaxa:
Non arabū uolucer ſerpens:innataq̄ rubris
Aequoribus cuſtos præcioſæ uipera conchæ
Aut uiuentis adhuc libyci mēbrana ceraſtæ:
Aut cinis eoa poſiti phœnicis in ara
Quo poſtq̄ uiles:& habentes noīa peſtes
Contulit:infando ſaturatas carmine frondes.
Et quibus os dirū naſcentibus inſpuit herbas
Addidit:& quicquid mūdi dedit ipſa ueneni:
Tūc uos letheos cunctis pallentior herbis
Excantare deos:confudit murmura primum
Diſſona:& humanæ multū diſcordia linguæ.
Latratus hab& illa canum:gemituſq̄ lupoꝝ

Lynces. — Hiena — vn paſcatur cro[codilus] — Echinus ad ... — Echites lapis — phoenix

Trepidus bubo ſtrix: aues ſūt q̄ niſi tēpore noctis apparēt.q̄ ſuo cātu ſēper malū omē ſignificāt. Feræ:ſiue lupi ſiue leones. Sibilat ang.i.ſibilū emittit qualē ſerpēs uel āguis. Syluarūq; ſonū.i.fragorē arborū. Tonitrua nubis: quia mō tonare uidebat̃.cū fulmīa emittunt̃. Vox una.i.unius erichtonis uox. Mox: deīde. Explicat: exprimit. Tatara:tartarus ē locus ꝓfūdior ī iferno ubi gigātes uicti tenent̃. qui bellū Ioui ītulerūt.nullū reliquit ex diis quē deteſtabilis & ſacrilega mulier nō īuocaret. Stygiūq; nefas:declarat: .i.eumenides.nā nihil habēt īferi ſæuius.nihilq; imanius Theſiphone: Megera: & alectōe. Pœnæ nocētū

Q d' trepidus bubo: qd' ſtrix nocturna que
Q d' ſtridant ululātq; feræ: qd' ſibilat āguis
Exprimit: & plāctus illiſæ cautibꝰ undæ.
Syluarūq; ſonū.fractæq; tonitrua nubis
Tot rerū uox una fuit: mox cætera cantu
Explicat hemonio.penetratq; in tartara līgua
Eumenides ſtygiūq; nefas pœnæq; nocētum
Et chaos innumeros auidū cōfūdere mūdos
Et rector terræ quē longa in ſæcula torquet
Mors dilata deū ſtyx: & quos nulla meretur
Theſſalis eliſii: cœlum matremq; peroſa.
Perſephone: noſtræq; hecates ps ultia: p quā
Manibus & mihi ſūt tacitæ cōmertia līguæ.
Ianitor & ſædis laxæ: qui uiſc era ſæuo
Spargis noſtra cani: repetitaque fila ſorores
Fracturæ: tūque o flagrātis portitor undæ
Iam laſſare ſenex: ad me redeuntibus umbris
Exaudite preces: ſi uos ſatis ore nefando
Pollutoque uoco: ſi nūq̄ hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano: ſi pectore plena
Sæpe dedi: & laui calido proſecta cerebro.
Si quiſ q̄ ueſtris caput extaque lācibus infans
Impoſuit uicturus erat: parete precanti
Non in tartareo latitantē poſcimus antro
Aſſuetāque diu tenebris: modo luce fugata

.ſ.multis modis Chaos.i.oherebe: nā chaos cōfuſio ē elemētoꝝ oīum.qa ibi apud īferos non diſcernūt̃ elemēta: ſed cōfuſa ſūt pp obſcuritatē. In numū.qa ex chao oīa nata ſūt ſecūdū heſiodū: ſed chriſtiāi differūt ab eo ꝙ oīa primū elemēta cōiūcta fuerūt: deīde diſcreta ſūt: & ex his priordiis oīa nata ſūt. Rector: o Pluto. Tor.cruciat. Mors di.i.ꝓhibita.i.q īmortales ſūt: iō cruciaris. Styx: p quā dii iurare timēt. Theſſ.eli. qa ſūt ſacrilegæ & pollutæ theſſ.oēs mulieres: iō ad heliſios cāpos nō deſcēdūt Perſe.i.o ꝓſerpia. Cæ.m.q; po.ſecūdū fabulā dixit qa ꝓſerpina apud ætnā mōte a plutōe rapta: dū illa cū cæteris æq̄libꝰ puellis flores legeret: ad īferos deſcēdit: ipāq; mrīmōio ſibi coniūxit Plu.& eā herebi rginā fecit: Mr ceres cū eā diu q̄ſiſſet: tādē idicāte Io. cognouit eā a Plu.raptā: Vēit igit̃ ad iouē q̄rēs ex eo ꝙ ſibi facer̃ iuberet: rſpōdit qcqd ipſa uellet ſe facturū: īpoſuit ergo legē.ſi nihil apd īferos guſtaſſet rduceret̃ ſi ipſa uellet: cū mr ad Plu. ueniſſet: eiq; mādata Io.expoſuiſſet: ꝑrio qdē q̄ſiuit nū redir̃ uellet ad mrem: illa repōdit nō: ex quo cognitū ē illa libēter pud īferos māere: deīde ſcire uoluit: nūqd aliqd guſtaſſet: cū nō īueniret̃ aliqd guſtaſſe: putabat eā plu. de guſtaſſe qcq̄: Sed aſcala.hoc uidēs īdicauit ipſā comediſſe tria grana mali punici: ut redire nō poſſet. Vir.Nec repetita ſeq curat ꝓſerpia mrem. Cœ. qa uoluiſti ī cœlū redire: ūde Iu. pcepit ut ſex mēſibꝰ ī cœlo apud mrem eēt & totidē apud īferos cū Plu.& hoc eſt ꝙ luna uno quoq; menſe creſcit & decreſcit uſq; ad ānū .vi. mēſibꝰ apud nos & totidē ap ātipodas.iō fixere poetæ ꝓſerpinā.i.lunā .vi.mēſes ī cœlo apud matrē eē.& totidē ī iferno apud plu. Pars ul.qa pria ps ꝓſerpinæ eſt luna.Secūda.i.media diana.Vltia uero ꝓſerpina ſiue echate.i.ī īfernū. Noecha.i.ꝓſerpinæ deæ īfenæ. Comer.ling.i.colloq̄a cū diis īferis. Iani .i. cerberus canis q cuſtos dr̃ portæ īferi: iō ianitor. Se.la.læti regni īferoꝝ. Sæ.ca.ſ. tibi ipſi. Viſcera: nā dr̃ recūbere cadaueribꝰ mortuorū & carnibꝰ eoꝝ ueſci: poſſumus ēt aliq̄ ex his fabulis interpetrari: nā cerberus dr̃ q̄ſi creouorus: creo ſignificat carnē: qa carnē deuorat: ūde ſarcophagus dr̃ ſepulchꝝ q̄ſi carnē deuorās. Soro.i pcæ.ſ. Lacheſis: Cloto: ātropos. Fila.ſ. reuiuiſcētis iō repetita dicit: qa iteꝝ uicturus erat: & pcæ erāt tracturæ iterū fila. Flagrātis ūdæ.i.ardētis flegetōtis. Portitor: charon.Vir.Portitor ille charon. Iā la. ſe. ſignificat ſe ūbras ſæpius ab īferis excitaſſe: qa dicit hūc ſenē laxatū eē referēdo ūbras q̄s ipſa ad corpora reuocauit. Si uos ſatis: nūc honeſtā petitionē oſtēdit: qa benemerita ē de diis oībꝰ: iō hōeſtū ē ut illā exaudiāt. Nefādo: ſacrilego: execrabili. Si nūq̄ hæc car.ſ.& ſi nūq̄ carmīa & pces uobis facio: qn prius carnes hūanas deuoraueri: ordo ē uſq; ad eū locū exaudit. Fibræ: ſūt uenæ iecoris. Si pe.ple.ſi occidi & imolaui uobis grauidas mulieres. Si laui.ſ. ꝓſecta ipſarū mulierū calido cruore. Proſecta dicunt̃ maiora īteſtina: q̄ alio noīe dicunt̃ exta: eo ꝙ extēt.i.emineāt ſupra alia: & dicunt̃ a ꝓſecādo: qa prius ſecta aris reddunt̃.Vir.Lancibꝰ & pādis ſpumātia reddimus exta. Siq̄ſqs ue.& ſi ego ſæpe imolaui uobis īfātes & eorū capita obtuli: qui adhuc uicturi erāt. Nō ī tar.ſupius Erichto oſtēdit petitiōis ſuæ hōeſtatē nūc oſtēdit poſſibilitatē: dicit.n.facile eē aīam: q̄ pauloāte deſcēderit ad īferos rmitti poſſe. Tar.locus īferni ꝓfūdior nā tartarus pturbatus atq; cōfuſus dr̃: tarato græ.la.ſignificat pturbo: eo ꝙ ī ꝓfūdiori loco pturbata ſūt oīa. Mō: pauloāte.ſ.po

ſcimus. Luce.i.uita. Prio hyatu.i.itroitu. Orci:iſerni. Has exau.qa cũ nũdũ puenerit ad locũ deſtinatũ ẽt ſi reuocata fuerit:nõ pteribit leges herebi:poſtq̃ huc uenerit. Ad mães uẽtura:nõdũ ad iferos puenerat

Canat:diuiet. Oia põ..i.diuiet futura & auſpicia q̃ põ.iminẽt. Nr̃i militis.i.huius cadaueris:q pauloã te nr̃ miles erat:q̃ſi ſeipſũ facit comitẽ põ. Et bene de no.q.d.bene merent:nã bellis ciuilib9 multi occidẽtur q meruerũt ut multaꝝ ũbraꝝ dõini ſitis.& ẽ loco r̃muneratiõis. Si:qa hoc beneficiũ iãpridẽ r̃munerauerũt ciuilia bella & remũerata ſũt:nã mnlti occidẽt hoc bello quoꝝ aĩæ ad uos pueniãt.& regnũ ueſtꝝ augebit. Hæc u.ſ.hæc ubi dixit erichto ſuſtulit oculos:& uidit aĩam huius infœlicis cadaueris q̃ hr̃bat ſaxis:& timebat ĩgredi corpus ſuũ: neq̃.n.tẽtar̃ uolebat repeter̃ id qđ ãtea ſibi moleſtũ tẽtauerat.ſ. ut dẽuo moreret. Sp[illegible]ãtia:qa tanq̃ iſana & rabie plena ore ſpumã euõebat. Proiecti:mortui. Inui. clau.ſ.corporis:nã nr̃m corpus nihil aliđ ẽ q̃ aiæ clauſtrũ. Vir.q̃tũ nõ noxia corpora tardãt:terrẽiq̃ hebetãt uiſus. Antiq car.i quo diu hĩtauerat. In pe. ap.nã illud apuerat ut ueneficii genera multa iſũderet:q̃ ſupra cõmẽorauit. Ruptas.i.uulneratas. Ah miſer:dolẽtis ẽ:q̃ſi Lu.iſœlicẽ ũbrã illius cõmiſerat q̃ nõ põt id cõſeq qđ iã aſſecuta fuerat.ſ.mortẽ: quoniã corpus repetere cogit. Extremũ mu.ſ. mortis: nã mors maloꝝ oium finis ẽ. Mirat eri.q̃ carminib9 uſa fuerat acriorib9: qb9 facile mães cogeret pati nõ poterat ſine admiratiõe hãc tarditatẽ uidere: ut ũbra nõ auderet:aut nollet ĩgredi corpus:ergo exarſit:& icãduit ira:ſicut iſra apparet. Fatis .i. pcis hoc loco fata pcas appellat. Moras:q̃ moratæ fuer̃t hãc aĩam i corpus ſuũ remitter̃. Irata morti: q̃ nõ pmitteret hãc aĩam corpus ĩgredi:cœpit ſerpẽte uno cedere cadauer. Rĩas cauas.i.ſciſſuras terræ: q̃s ipſa carminib9 ſuis apuerat ut quos uellet mães alloq̃ret & ĩmurmurare cœpit:ĩdignatiõe magna cõcitata. Illatrat:nõ loq̃t: quia uox eius potius latratus erat q̃ humanus ſermo. Regniq̃ ſi.ru.qa uox eius ad iſœros penetrãs iterrũpebat ſilẽtiũ:qđ apud iferos ppetuo mãet. Agitis:agitatis. Per iane:p uacuũ:na iane herebũ appellauit:ubi oĩa ſine corpore ſũt: ideo ũbræ iferoꝝ icorporeæ ſũt & oẽ quod ſine corpor̃ ẽ locũ nõ occupat:iõ recte p iane dixit. Noĩe uero: .i. pprio nõ ficto : nã iratus nõ appellat pprio noĩe ſupiores:ſicut apud Vir.iiii.geor. Mater cyr̃næ mr̃ & te crudelẽ noĩe dicit. Vero: nõ dicã uos eumenidas.ſed pprio noĩe o Theſſiphone:Megera:Alecto

Eliciã:extrahã. Stygiaſq̃ canes:qa canes infernæ eſtis:uos deſtituã. Luce ſupna: quæ uobis iuiſa eſt nã ſẽper ĩ tenebris iferorũ hĩtare cõſuẽuerũt ideo nõ poſſũt hãc lucẽ ſuſtiner̃ iõ p pœna futurum illis dicit ut illas perſeq̃tur. Per b.nec dimittam uos in mortuorum ſepulchris habitare:quæ ſedes gratior eſt uobis. Expellam:proſequar uos quocunque. Abigam : abiciam excludam ideſt ſepulchris in urnis antiqui mortuorum cineres condebant. Teque diis: O proſerpina oſtendam te pallidã & deformẽ qualis eſſe ſoles ad inferos:non cum redis ad ſuperos:ut domina cœli eſſe uidearis. Tabida:marceſcẽs: unum ſequit ex reliquo:corpus qđ marceſcit pallorem contrahit. Ficta non uera: ſed ſimulata te ſoles oſtendere. Faciem herebi:ſcilicet cogam te non commutare poſſe. Eloquar immenſo: dicam etiam qua cauſa apud inferos ſtare delecteris:& quibus dapibus illecta:inde exire noluiſti. Aetnea:ideſt apud ætnam montem a Plutone rapta. Eloquar: eff[illegible]bor:declarabo. Dapes:nam cum legem iupiter impoſuiſſet ut rediret ab inferis ſi nihil guſtaſſet. Aſcalphus indicauit eam tria grana mali punici deguſtaſſe. Fœdere: ſcilicet coniugii : quia matrimonio conſœderata erat. Vel fœdere : ideſt lege non ita ſimul conuenerunt; Pluto coniunx & mater ceres;ut ut ſex menſibus apud inferos eſſet:& totidem in cælo.

Deſcendentem animã primo pallentis hiatu
Hæret adhuc orci:licet has exhaudiat herbas
Ad manes uentura ſemel:ducis omnia nato
Pompeiana canat noſtri modo militis umbra
Si bene de uotis ciuilia bella merentur
Hæc ubi fata caput ſpumantiaq̃ ora leuauit:
Aſpicit adſtantẽ proiecti corporis umbram
Exanimes : artus inuiſaq̃ clauſtra timentem.
Carceris antiqui:pauet ire in pectus apertum.
Viſceraq̃ & ruptas letali uulnera fibras
Ah miſer extremũ cui mortis munus iniquæ
Eripitur:non poſſe mori:miratur erichto:
Has fatis licuiſſe moras.irataq̃ morti
Verberat imotum uiuo ſerpente cadauer
Perq̃ cauas terræ quas egit carmine rimas:
Manibus illatrat.regni ſilentia rumpit:
Theſiphone: uociſq̃ meæ ſecura megæra
Non agitis ſæuis herebi per inane flagellis
In fœlicẽ animam:illã uos ego nomine uero
Eliciam. ſtygiaſq̃ canes in luce ſuperna
Deſtituã:per buſta ſequar:per funera cuſtos
Expellam tumulis: abigã uos omnibus urnis
Teq̃ deis ad quos alio procedere uultu
Ficta ſoles hecate:pallenti tabida forma
Oſtendam:faciẽque herebi mutare uetabo.
Eloquar immenſo terræ ſub pondere quæ te
Contineant ætnææ dapes:quo fœdere mœſtũ
Regẽ noctis ames:quæ te contagia paſſam

Noluerit reuocare:nō ꝙ noluerit:ſed ꝙ nō potuerit reuocare. Cōtagia paſſā:qa iā facta erat domina ditis & aſcita in regnū inferorū cōtecta ergo erat in tenebris īferoꝝ: ut nō poſtea poſſet ad ſupos redire. Tibi.p.m.arbiter:& tu o peſſime pluto faciā dehiſce re terrā:ut ſ̄pēte ad īferos deſcēdat lux ſolis:q̄ oppreſſus neſcies qd agere debeas. Titana:ſolē:nā titan unus ex gigātibꝰ fuit:q auxiliū ioui attulit. Subito die: frequēti die. Paretis:cū hæc dixiſſet:ūbra morabaẽ adhuc īgredi corpus:tūc indignata uoce clamauit:paretis?an neceſſe ē uocē deū illū:quo qdē uocato ſēp terra cōcutiẽ ſignificabat demogoron. Nunq̄ nō.i. ſēp.

Noluerit reuocare ceres:tibi peſſime mundi
Arbiter immittam ruptis titana cauernis.
Et ſubito feriere die:paretis? an ille
Compellandus erit quo nunq̄ terra uocato
Non excuſſa tremit: qui gorgona cernit aptā
Verberibꝫq; ſuis trepidā caſtigat herinym.
Indeſpecti tenet uobis qui tartara:cuius
Vos eſtis ſuperi:ſtygias qui peierat undas.
Protinus aſtrictus caluit cruor:atraq; fouit
Vulnera & in uenas extrēaq; mēbra cucurrit
Percuſſæ gelido trepidant ſub pectore fibræ.
Et noua deſuetis ſubrepens uita medullis
Miſcetur morti:tunc omnis palpitat artus.
Tenduntur nerui:nec ſe tellure cadauer
Paulatim per membra leuat terraq; repulſū ē
Erectumq; ſemel.diſtento lumina rictu.
Nudātur nundum facies uiuentis in illo
Iam morientis erat: remanet pallorq; rigorq;
Et ſtupet illatus mundo:ſed murmure nullo
Ora aſtricta ſonant:uox illi linguaq; tantū
Reſpōſura datur:dic inquit theſſala magna
Quod iubeo mercede mihi:nā uera locutū
Immunem toto mundi præſtabimus æuo
Artibus hæmoniis.tali tua menbra ſepulchro
Talibus excurram ſtygio cū carmine ſyluis
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.

Quo uocato: dēogoronē ſignificat: nā demō græ. ītelligētiā ſignificat:dēo.g.la.ītelligo:qa oēs ītelligētes ſūt demōes: & hi fuerūt ītelligētes āteq̄ de cœlo pulſi eſſēt:iō demones ſūt appellati priuai cœlo.ſed multi dicūt ꝑ hūc demogorōtē ītelligi aīam mūdanā:q̄ uegetat oīa:q̄ oībus natūris ꝑpoſita ē: de cuius ſemine firmamētū ſolē & lunā & cæteras ſtellas natas eē dicebāt & hoc ſcd̄m Seruiū: ſed ſecūdū Theoclete: phī dicūt demogorōtē eē reꝝ oīum & deoꝝ pricipē. Gorgona:nā gorgon.g.īterpetraẽ ſtupor: ūde Meduſa & ſorores interpetranẽ ſtupor: qa gorgones appellāt:q̄s q aſpexerit: fingiẽ ī lapides fuiſſe cōuerſos ꝙ præ nimia pulchritudinē eaꝝ obſtupeſcebāt & q̄ſi ſaxa rigebāt ꝙ āt hic demogorō cernat gorgōa aptā ſignificat eū manifeſtū ſtuporē diuinitatis eē:nā nullus ē q diuinitatē cōphēdere poſſit: ꝑter deū q illā ītelligit:& intelligentia illius filius ē:& hoc ſecūdū theologiā īterpetrari poſſūt. Aptā:ſibi aliis uero occultā. Gorgona.i. diuinitatē obſtupecēdā. Verberibꝫq; ſuis.t.c.he.i.ſupbiā demonū:nā poetæ his fabulis ēt ueritatē occultarūt nā q oīum deoꝝ ē deus ſupbiā demonū caſtigat. Trepidam q;:q̄rū qdē prīet ad deū nā ſupbia nō ē trepida:imo audax: ſed reſpectu dei a quo punitur ē trepida: nā ſcitis quō e cœlo ſupbi angeli eiecti fuerūt.ūde ipſe de ſe Apollo ita reſpondit cū quæreret qs eſſet coactus ē r̄ſpōder̄ græcis uerbis quod ſic exponiẽ.i.q ꝑ terrā & fundū ābulāt īfatigabiles domanẽ ſub flagello Iouis. Indeſp.te.uo.q.t.i. q oīa continet.ſ.latitudinē.altitudinē & ꝓfūditatē & a nullo cōtineẽ. Tartara.i. profūditatē quā uos deſpicere & ītelliger̄ nō poteſtis o demōes. Indeſpecta.nō deſpecta a uobis qa nō poteſtis aſpicer̄. Superi.ſ. uos eſtis excluſi extra illā ꝓfūdidatē & abiſſū diuinitatis. Stygi.p.u.i.q nulli neceſſitati aſtrigiẽ.nā dii ꝑ Sty.pal. iurar̄ tient præter demogorontem. Protinus: continuo anima ingreſſa eſt corpus poſtquam Erichto indignabūda his uerbis uſa ē ad deos mães. Aſtrictus.i.cōgelatus. Fouit:calefecit. Extrema.i.ꝑ extrēas ptes mēbroꝝ. Percuſſæ.ſ.a ſāguine. Trepidāt.i.mouenẽ:ſanguis īfuſus ī uenis palpitare cœpit. Et noua:& tādē uita totū corpus occupauit. Miſceẽ morti.i.mortuo cadaueri cōiūgiẽ. Medu.deſ.ſ.ab aīa qa iā medullæ & oſſa diu caruerāt aīa. Tū:deide. Palpitat:moueẽ. Nerui.ſ.cōtracti tēdunẽ. Nec ſe. tel.ca.dicit āt cadauer illud nō ſēſī ſurrexiſſe ſicuti q uiuūt:ſed repēte exiluit: quēadmodū ſi pila terræ īcutereẽ & repellereẽ a terra. Simul:uno tpe. Lumina: oculi mūdanẽ:qa toruis oculis ſuſpiciebat q̄ſi attonitus. Diſtēto ritu.i.apto q diuerſas ptes ītēdebat oculos. Nōdū facies:facies ſimilis erat īter moriētē & uiuētē ut nō diſcerni poſſet uiueret ne:an mortua eēt. Rigorq; & duricies illa q̄ ſolet eē ī mortuo adhuc remāebat. Mūdo: ī mūdū. Aſtricta.i.clauſa. Reſpōſura daẽ:cōcediẽ ut īterrogatus reſpōdeat. Nec pce.ſ.uoci tuæ. Da:dic. Noīa rebꝰ de qbꝰ interrogabat. Da uocē:uocē exprīe:q̄ fata loquanẽ. Nā uera lo.& ē remuneratio huius peticionis:remuneratio erit:ꝙ nūq̄ poſtea ūbra eius a uenefica aliq̄ muliere ab īferis ꝑ oīa ſæcula r̄uocari poſſit. Immunē:liberꝫ ab artibꝰ theſſa. Toto.æ.ꝑ oē ſæculū. Exurā.t.m.uerbū ſæpe unū duas ſētētias claudit:ſed uni tantūmō cōuēit: ut hoc loco nā exurā claudit duas ſnīas.ſ.tali tua mēbra ſepulchro: & talibꝰ exurā ſyluis:ſꝫ uni tātū cōuēit.ſ.talibꝰ ſyluis: alteri uero nō ſubītelligēdū eſt ergo uerbū ſcilicet condā.

Sit tanti uixiſſe iterũ:nec uerba nec herbæ
Audebunt longe ſomnũ tibi ſoluere læthes
Ame morte data tripodas uateſq; deorum
Sors obſcura tenet.certus diſcedat ab umbris
Quiſquis uera petit: duræq; oracula mortis
Fortis adit ne parce precor da nonina rebus
Da loca da uocem qua mecum fata loquãtur
Addidit & carmẽ quo quicquid cõſulit ũbrã
Scire dedit mœſtũ fleuit:manante cadauer
Triſtia non equidẽ parcarũ ſtamina dixit
Reſpexit tacitæ reuocatus ab aggere ripæ
Quđ tamẽ e cũctis mihi noſcere cõtigit ũbris
Effera romanos agitat diſcordia manes.
Impiaq; infernam ruperũt arma quietem
Elyſias alii ſedes:ac tartara mœſta.
Diuerſi liquere duces:quid fata pararent.
Hi fecere palam.triſtis fœlicibus umbris
Vultus erat.uidi decios: natumq; patremque
Luſtrales bellis animas.flẽtemq; camillum
Et curios.ſyllam de te fortuna querentem
Deplorat libycis perituram ſcipio terris
Infauſtam ſobolẽ.maior carthaginis hoſtis
Non ſeruituri mœret cato fata nepotis
Solum te conſul depulſis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras
Abruptis catilina minax:fractiſq; cathenis
Exultat: mariiq; truces nudique cethegi

Sty.car.ĩferna ĩcãtatiõe. Nec uerba:carmia. Nec herbæ.ſ.ueneficaꝝ poterũt tuã uitã iterrũpe. Soluer: ĩterũpe Lethes.i.obliuiõis.Η ΛΗΘΗ ΤΗϹ ΛΗΘΗϹ.hæc læthe huius læthes ſignificat obliuionẽ:dicũt poetæ ũbras haurire lætheã aquã:q̃ hauſta oĩum ĩ uita maloꝝ q̃ ꝑpeſſæ ſũt obliuiſcunť. Tripodas. nolo iqt mihi reſpõſa des:q̃lia ſolet dare Apollo:q̃ ſẽp obſcura ſũt & ĩcerta: ſed canas oĩa manifeſta ut ĩtelligi poſſuit. Vateſq; deoꝝ.i.certos deos. Sors.i.r̃ſpõſũ obſcuꝝ. Vates.i. ſacerdotes alioꝝ deoꝝ:ut ãphiarai & Themidis. Certus diſce.ab um.qcũq; petit ſcir̃ futura ꝑnecromãtiã : diſcedat hic certus : & nõ ãbiguus. Fortis: qa cũ cuiuſlibet ẽ ſuſtiere manes:nã niſi magnanius fuerit:terrore nõ nũq̃ exaniať. Adit:uadit. Duræ ĩexorãde. Da:dic.Vir. Da Tytire nobis. Fato loq̃tur.ſ.ipſæ pcæ mihi futura ꝑdicãt. Addidit & carmẽ.i. ĩmurmurauit carmẽ:quo ſtati ille ꝑſciuit futura:ea ꝑſerti q̃ iuuenis Sextus põ.ſcire uolebat : & ut ſciatis:hæc ẽ fictio poetica nã licet Lu. uideať deſcriber̃ hiſtoriã:tamen poetico mor̃ hæc de erich.ſigit: multa de ſerpẽtibꝫ & meduſæ cap.crĩes ſui ſerpẽtes fuer̃t:q̃ collũ eius occupauerãt:ſed ueritas ſic ſe hẽt. ſextus põ.nõ mõ nõ adiit erich.ſed nec id facer̃ poterat:nã:mitilẽis cũ puer eẽt adhuc una cũ Cor . mr̃e poſitus fuit:cũ põ.decernere cũ Cæ.pabat:hoc iõ dixi ut fictionẽ hãc eẽ poeticã nõ hiſtoriam ſciretis. Mœſtũ:nũc dicit qđ reſpõderit erichtõi cadauer. Triſtia nõ eqdẽ.i. nõdũ ad eã ptẽ puẽi ubi pcæ hitãt a qbꝫ ꝑſcir̃ futura potueri: nã me reuocſtai ãteq̃ eas adirẽ. Aggere.ſ.fluminis acherõtis. Quod tamẽ e cũctis:ſed qđ potui ex oĩbꝫ ũbris cognoui bellũ ciuile iſtare. Effera : ſæua. Impiaq; ĩfernã : q̃ diſcordia ẽ ĩter Ro.uiuos:eadẽ ẽ ĩter mães eoꝝ apud ĩferos. Elyſias alii ſe. nã pii relictis eliſiis mœſti diſceſſerũt At uero ĩpii relicto tartaro læti cedebãt: ut apparerẽt meliorẽ ptẽ põ.aduerſa fortũa aflictũ iri: atq; uero deteriorẽ.ſ.Cæ.lætari:ex quo facile cognoſci poterat uter eoꝝ uictoriã eſſet hiturus. Alii: ex Ro.ſ. ũbræ pioꝝ. Diuerſi:aĩæ ĩpioꝝ.Palã.i.manifeſtũ facere. Quid fata.i.pcæ parẽt. Vidi decios: q ꝓ rep. arma ſũpſerũt:& ꝓ ea ſe deuouerũt : & uitã ſuã ĩcolumitati patriæ poſtpoſuerũt: oẽs hi mœſtitiã & ſq̃lorẽ quẽdã ꝑ ſe ferebãt. Decios.ſ. patrẽ q ꝓ rep.deuouit ſe bello latio:filiũ uero bello gallico. Aĩas luſtrales.i. expiatorias:q; ſe ꝓ pr̃ia & exercitibꝫ Ro.q̃ſi piacula ſe deuouerĩt:ũde luſtrare ẽ purgare. Flẽtẽ camillũ:r̃ipu.amãtiſſimũ q̃ illã a gallorũ mãibꝫ liberauit. Curios:q & ipſi ꝓ patria cõtra Pyrhũ.epirotaꝝ Regẽ fortiter pugnarũt : ex qbꝫ fuit ille prius q̃ ſãnitũ mũera cõtẽpſit. Syllã dete.ſ.q. nũc ẽt ad ſpalitatẽ deſcẽdit:ut oſtẽdat magis q̃ nã ũbræ fuerint amicæ põ. ptiũ:& ecõtra.Nãq; ſyllæ ptes cũ põ.adoleſcẽs eẽt armatus defẽdit:q̃ conſtructo ualido execitu uolũtarioꝝ: ad Syllam uẽit ad quẽ deſerta ꝓpe urbe:nobilitas oĩs ſe ĩ caſtra cõferebat ptẽ nobilitatis defẽdebat Sylla:ecõtra uero ptẽ plebis Marius:deĩde ſucceſſerat ĩ ptẽ Syllæ põ.ĩ ptẽ uero Marii cæ.ſucceſſerat Fortũa:q; cũ ãtea ſibi fauere cõſueuiſſes:nũc mutato uultu ſæuire ĩcipes. Deplorat liby. Scipio ẽt deplorat filiũ ſuũ pituꝝ eẽ ĩ terris libycis:q̃s ipſe aliq̃do ĩpio ro.ſubegerat:& de qbus triũphauerat:nã Scipio cũ Rege Iuba uictus ẽ ĩ Numida:iõ dicit. Scipio.ſ.africãus. Infauſtã ſobolẽ: ĩfœlicẽ Scipionẽ geneꝝ põ.nam Cornelia q̃ Põ . nupſerat:huius Sci.filia fuit hic cũ rege Iuba uictus ẽ ĩ Numidia. Maior:nã duo ſcipiões fuerũt.ſ.maior & mĩor ũde hic Scipio de quo loqť ꝓgenies erat maioris ſcipiõis. Cato.ſ.uticẽſis q ne Cæ. ſeruiret ſibi mortẽ cõſciuit. Solũ te cõſul:cæteroꝝ qdẽ ũbræ oẽs q̃ ĩ cãpis eliſiis erãt triſticiã ꝑ ſe ferebãt: ſolus ãt Brutus lætabať:ex quo illud ĩuere uolebat ꝓgeniẽ ſuã fata maiorũ ſuorũ imitatura:q;.ſ. patriã ſuã liberaret ſicuti ille Brutus ĩ libertatẽ patriã aſciuit.expulſis tyrãnis: hic ẽ brutus a quo deſcẽdit brutus ille q prĩceps cõiuratiõis Cæ.ĩ capitoliũ.xxxv.uulneribꝫ cõfodit:quo occiſſo iterũ ĩ libertatẽ patria r̃diit. tã &

q breui tpe frui licuerit. Depulſis tyrannis:nã exactis regibꝯ tarqniis pp ſtuprum Lucretiæ:prius conſul fuit Brutus:nã pp meritũ ſuũ ꝙ patriã liberauit:prius ipſe cõſulatũ geſſit. Catilina:ſediciosiſſius ciuis exultat:qa uidet ſui ſimiles uicturos. Fractiſꝗ cath.q̃a cathẽis ad iferos circunligatus teneabƭ. Mariiꝗ truces.ſ.exultãt:hi.n.ſeditioſiſſimi oẽs fuere:q cõiurarũt oẽs:ut ĩ hiſtoriis legiƭ:ut.C.Mari.q bella ciuilia aduerſus Syllã geſſit:& multa milia Ro.cecidit. Vndiꝗ cethe.q ſocii Catiliæ fuerũt. Nudi:iſepuluti:nã unco tracti ſũt ad ſcalas g emõias:& ĩde p̃cipitati:honore ſepulturæ priuati ſũt:nã q ĩ patriã cõiuraſſet honore ſepulturæ priuabaƭ Vidi ego læ. uidi alios ſeditinis auctores:iter quos uidi druſos:hoc dicit pp. M. druſũ tribunũ plebis:q & ipſe ſediciosus fuit:cũ tri.ple.eẽt:ut uires ſibi acqreret: pniciosa ſpe largitiõis: plebẽ cõcitauit:ſocios & italicos po.ſpe amicitiæ romæ ſolicitauit : hiſꝗ adiuuãtibꝯ p ui legibꝯ agrariis frumẽtariiſꝗ latis:iudiciariã quoꝗ ptulit:ut æq̃ pte iudicia penes ſenatũ & eq̃ſtrẽ ordinẽ eẽnt : nã eqtes tãtũmõ iudicabãt. Immodicos:itẽpatos. In legibꝯ ſuis .ſ. ĩ lege agraria:qa uterꝗ legẽ agrariã tulit: & uterꝗ eadẽ uia craſſati ſũt:ut.ſ.leges agrarias ferrẽt po. qdẽ gratas : ſe cõtra. S . auctoritatẽ cõmotas Grac.ſ. tyberiũ Gra. & . C. Gracchũ leges agrarias ferẽtes uterꝗ occiſus ẽ. Alter qdẽ .ſ. maior a Scipiõe naſica . alter uero.ſ.mĩor a Lucio opiio:ſi qs cõſiderare uoluiſſet:nõ ſine rõe huiuſmõi leges ferebanƭ: nõ ꝙ ſeatores ciues opprimerẽt: ſed ut opes ſuas augerẽt hi oẽs ſediciosiſſimi fuere:iõ eorũ ũbræ læticiam augebãt:ꝙ.ſ.uidebãt ſuos ſimiles futuros eẽ uictores. Nodis:cathẽis chalybeis. Cãpoſꝗ pio.& ĩpii iuadũt pios:ut eos cãpis elyſiis expellant. Regni poſſe.ſ.plu.apit huiuſmõi ũbras. Apit paulopoſt ĩ mẽſã turbã ſuſcepurus eẽt eorũ q bellis ciuilibꝯ pituri erãt. Regni iertis.i.tartari pp aeris craſſitudinẽ. Abruptaꝗſa.r̃ſpicit ad illud qđ Vir.dicit. Et te catilina miaci pẽdẽtẽ ſcopulũ : deſcribẽs catilinã ſcopulis pẽdẽtẽ:ut pœnas daret pturbatæ ciuitatis. Abrup p̃cipitia. Aſpat.i.aſpiora facit.ut noua ſupplicia p̃paret uẽturis. Adamãta : p cathẽas adamãtias. Victori pœnã.i.ubi pœnis afficiat cæ. Refer hæc ſo.te.cõuertit ſe ad Sextũ põ.dicẽs . o ſexte horum malorũ hoc debet tibi eẽ ſolatiũ nõ mediocre:ꝙ.ſ.tuorũ oĩum & tui ipſius ũbræ ad cãpos eliſios pueniẽt ubi poſt mortẽ bellũ ciuile geſſeritis. Domũ.ſ.uniuerſã mães locũ põ.ſeruãt & ſedes piorũ. Nec gloria p. nec ſit q glorieƭ breuitate uitæ:nã ẽt ſi poſt nos aliquo tpe uicturi ſũt:tamẽ illud breue momẽtũ erat:ideo paulopoſt & ipſi morienƭ. Miſceat:pturbet cõſũdat. Oẽs duces:ſicut fuit poſtea:nã bella ciuilia geſta ſũt iter.M.Anto.& Octauianũ ab una pte.& Craſ.& Bru.ab altera. Deuictis Caſ.& Bru.tũc Octaui.& Anto. necnõ Lepi.iter ſe ptiti.ſũt orbẽ:& p triẽniũ triũuiri ſimul cõcordes fueř:paulopoſt diſcordia orta ẽ iter illos:qa Octauiã Octa.ſororẽ:quã ĩ matrimoniũ accepat Anto.r̃pudiauit.Octa.uero bellũ mouit aduerſus Anto.& apđ Leucada bello nauali Anto.uictus ẽ:cũ claſſibꝯ pſecutus eũ Octa. Alexãdriã uſꝗ : Tãdẽ eũ ad mortẽ coegit:ex eo bellũ ciuile ortũ ẽ grauiſſimũ & piculoſiſſimũ cũ Agrippa: ut ĩ maiori piculo fuerit uictores q̃ uicti:ũde parũ abſuit:qn Octa.capeƭ. Properare mori:ut ex his malis tãdẽ uos liberemus. Supbi: nobiles diſcedite e buſtis q̃uis puis magno aĩo. Paruis buſtis:& Theodoti p̃ceptoris:cuius magna apđ rẽ auctoritas erat:ad illud r̃ſpicit:qa põ.occiſus ẽ ab Archelao Ptolæ.iuſſu cõſilio Photii & Achille:& cadauer eius ĩ maris ũdas eiectũ:tãdẽ ad littora ĩ littore a piſcatore ſepultus ẽ inopi ſepulchro. G.Pom.magni Põ. filius maior ĩ Hiſpãia occiſus ẽ:haud pcul a mũda:ibi & ipſe pauperẽ ſepulturã cõſecutus ẽ. At uero ſextus Põ.mĩor natu ubi ĩ manus hoſtiũ deuẽit:& ipſe iterẽptus ẽ. Et ro.manes ipatorũ Ro.reſpexit ad ũbras Cæ . & Auguſti:q poſt mortem ĩ deorum numero hĩti ſũt. Calcate.i.pedibꝯ ſubiicite ro.deorũ manes:qa uos ĩ cãpis elyſiis hĩtatis:ipſi uero ad ĩferos detrudẽƭ:licet a ro.tãtũ dii nocari meruerit. Et ducibꝯ tãtũ.nõ de uictoria ĩqt certaƭ:ſed de tumulo uterꝗ.n.moriturus ẽ.q.d.non meliorẽ multo fortunã hẽbit cæ.q̃ Põ: Quẽ tumulus ni.nã ĩ ripa nili ſepultus ẽ põ. ĩ ripa uero tyberis Cæ.nã ĩ cãpo Martio q iuxta tyb. ẽ:ſepultus ẽ cæ Tu fatũ:qđ ad te ptiet o ſexte. Parcæ deæ:q̃ apđ ĩferos fata diſpẽſãt.ſ.Lacheſis:Cloto:& atropos dabũnt tibi cognoſcere mortem tuam. Tibi certior:ficta ſunt hæc oĩa:nam nunquã legimus Põ. filio in ſomniis apparuiſſe. Genitor canet:diuinabat:cuius ũbra tibi apparebit: & hæc oĩa futura p̃dicet.

Vidi egõ lætantes popularia nomina druſos
Legibus imodicos auſoſꝗ ingentia gracchos
Aeternis chalyibum nodis & carcere ditis
Conſtrictæ plauſere manus : campoſꝗ piorũ
Poſcit turba nocens:regni poſſeſſor inertis
Pallentes aperit ſedes:abruptaꝗ ſaxa
Aſperat: & durum uinclis adamanta:paratꝗ
Pœnam uictori:refer hæc ſolacia tecum
O iuuenis placido manes patremꝗ domũꝗ
Expectare ſinu:regniꝗ in parte ſerena
Pompeio ſeruare locũ:nec gloria paruæ
Sollicitet uitæ:ueniet quæ miſceat omnis
Hora duces:properare mori : magnoꝗ ſupbi
Quanuis e paruis animo deſcendite buſtis:
Et romanorum manes calcate deorum.
Quẽ tumulũ nili : quẽ thybridis abluat ũda
Quæritur e ducibus tãtũ deſũere pugna ẽ.
Tu fatum ne quære tuum : cognoſcere parcæ
Me reticente dabunt.tibi certior omnia uates
Ipſe canet genitor ſiculis põpeius in aruis.

Ille quoq; incertus: quo te uocet unde repellat
Quas iubeat uitarē plagas: quæ ſydera mūdi
Europam miſeri lybiáque aſiáque timere.
Diſtribuit tumulos ueſtris fortuna triūphis
O miſeranda domus: toto nil orbe uidebis
Tutius æmathia: ſic poſtq̄ fata peregit.
Stat uultu mœſtus tacito: mortēque repoſcit
Carminibꝰ magicis opus ē: herbiſq; cadauer
Vt cadat: & nequeūt: animā ſibi reddere fata
Conſumpto iam iure ſemel: tū robore multo
Exruit illa rogum: uenit defunctus ad ignes.
Accenſa iuuenem poſitū ſtrue liquit erichto
Tandē paſſa mori: ſextoque ad caſtra parētis
It comes: & cœlo lucis ducente colorem.
Dum ferrent tutoſ intra tētoria greſſus
Iuſſa tenere diem: denſas nox præſtitit ūbras.

Ille quoq; incertus: hoc dicit quia poſtq̄ Agrippa Octauiani cæ. auſpicio bello nauali i Sicilia uicit Sextū Pōpeium: Sed ſextus primo uenit Mitilenas: ubi quondā cū cornelia a patre ſuo conrra Cæſarē bellū geſturo: adhuc puer repoſitus fuerat: poſt dies aliquot cogitauit quid facturus eſſet primo uoluit tentare: ut ſe cū Antonio coniungeret: iā enim inter Octauianū & Antoniū ſimultates erant: ſed poſtq̄ audiuit a Medis contra quos exercitū duxerat: Parthiſq; fuſum: ſperauit ſe illi ſucceſſorem fore ſi interiiſſet: ſin āt cum illo Imperiū diuiſurum. Legatis ad antoniū miſſis: ſimul ad Parthoꝝ regē: & in Thraciā & pontum mittit clāculū cū rgulis inituris fœdus legatis deide itercepris: & ad antoniū ductis: Lapſacū per proditi onē cœpit: & Furniū reſiſtentē fugauit: Nicca quoq; & Hicomedia capta pecuniis potitus ē. Territus deide ob Titii aduentū: naues icēdit: deſtitutus uero ab amicis: ad Bithiniæ mediterranea ſe cōuertit quē: Furnius & Titius & Amyntas iſecuti ſūt: & cū ſe dederē uellet Furnio nō admittēte eo Amyntæ ſe cōmittere tētauit qui nec ipſe uidebaē ſuſcepturus Nocte igiē clanculū tētorio egrediē ad marē progreſſurus: ſed Scaurus quidā tranſfuga eius iter prodidit. Tū uero Amyntas illū mille & quingētis eqtibꝰ inſecutus eſt: ad quē oēs qui cū Pōpeio erāt tranſfugerūt: deſtitutus igiē ab oībus Amyntæ ſeipſū nullo fœderē tradidit: quē ille Mileti interēit: cū & quadrageſimū annū attingeret. Certior: quia primo tētauit Reges Thraciæ & ponti: & bythiniam iclinauit: eo animo ut ſe transferret in Armeniā. Quas pla. ideſt uniuerſum orbē terrarum. Europam: ubi ſepultus eſt Sextus pompeius. Libyā: ubi Gn. Pompeius ſepultus eſt haud procul a Libya: hiſpania: Aſia ubi uictus eſt magnus Pompeius: in Aſia ē Aegyptus. Libuit. t. quia ubi uictores aliquando fuiſtis: ibi etiam ſepulti eſtis: nam magnus Pompeius aliquaudo in Regnum collocauerat Regem ptholemæum: quē tam ē conſilio Photini & achillæ occidit. Sextus autem in ſicilia uictor fuit: & inſulam aliquādiu tenuit: & Sardiniam ſimul & corſicā Gn. etiā Pompeius aliquando uictor extitit in Hiſpania: adeo ut de ſalute ſua Cæſar dubitauerit. Domus: ſcilicet Pompeii. Tutius æmathia: & ita fuit quia ibi nullus eorum perriit: quanuis ibi uicti fuerint. Sed poſtquam fata peregit. nunc dicit quomodo ſe habuerit cadauer illud poſtquā reſpōdit ad ea quæ erichto interrogauerat: nam placido ore dixit: quid nam erichto iuberet. Peregit fata: ideſt reſponſa dedit.

Mortemque repoſcit: ſcilicet ut permitteret umbram ſuam a corpore ſuo diſcedere. Carminibꝰ magicis opus eſt: nec mori poterant niſi carminibus erichtonis: ut quæ ipſum excitauerat eadem mori permitteret. Fata: uidelicet parcæ. Animā ſibi reddere: ideſt repetere: & ad ſe retrahere: niſi erichto euellet: quam ipſæ erichtoni conceſſerant. Conſūpto iam iure ſemel: nam hominibus omnibus ſtatutum ē ſemel mori: hic ſemel mortuus erat: ergo iterum mori: non poterat: niſi erichto iuberet. Robore multo: pro multis roboribus ideſt arboribus quernis. Ac ſtrue: incenſa pira. Sextoque ad caſtra: dicit autem erichtonem comitatam fuiſſe ſextum pompeiū ad caſtra patris redeuntem. Et cœlo lucis: iuſſit erichto carminibus magicis: ne dies ſuperueniret prius q̄ in caſtra patris rediret ſextus: ne ab hoſtibus captus ad Cæſ. deferrereē. Ducentē colorē: nō luceſcente die & aurora apparēte. Dū ferrēt. i. dū beneficio noctis tuti i caſtra redirēt. Iuſſa: ſcilicet carminibꝰ magicis. Tenere: retinere diē ne ſupueniret. Nox pſtitit ūbras. i. ſēp nox fuit.

Incipit Septimus Lucani.

Egnior oceano quā lex æterna uocabat & cætera. Hic ſeptius Liber eſt in quo cōtinetur primo quidem ſomniū Pompeii: in quo exiſtimabat ſe romæ in theatro eſſe quod ipſe magnificentiſſimum ædificauerat: & ibi plauſu maximo a populo romano excipiebatur Deinde quomodo uictus tandem incolumitati ſuorum arma non negauit magis q̄ conceſſit: poſt hæc deſcribitur pugna cōmiſſa inter utrunque exercitum qua tandem uictus Pompeius aufugit relictis caſtris. poſtremo inuectiones poeta ſequitur primo unam cōtra Cæſarem: q; cæſorum corpora ſepultura prohibuerit. Alteram contra æmathiam: quæ belli ciuilis cladem tandem fecit: primum igitur dicit ſolem inuitum reuexiſſe diem: quo tam tetrum ac atrox bellum futurum erat inter Romanos: ubi uniuerſi orbis populi ad internitionem propemodum cæſi ſunt. deinde ſomnium pompeii deſcribit.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE. LIBER VII.

Egnior oceano quam lex æterna uocabat
Luctificus titan nūquam magis æthera contra
Egit equos:currūq polo rapiente retorſit.
Defectuſq pati uoluit:raptæq labores
Lucis:& attraxit nubes non pabula flammis
Sed ne theſſalico purus luceret in orbe.
At nox fælicis magno pars ultima uitæ
Sollicitos uana decepit imagine ſommos
Nam pompeani uiſus ſibi ſede theatri.
Innumeram effigiem romanæ cernere plebis
Attolliq ſuum letis ad ſydera nomen
Vocibus:& plauſu cuneos certare ſonantes
Qualis erat populi facies:clamorq fauentis
Olim cum iuuenis primiq in ætate triumphi
Poſt domitas gētes: quas torrēs ābit hiberus
Et quæcunq fugax ſertorius impulit arma:
Veſpere pacato:pura uenerabilis æque
Quam currus ornate toga plaudente ſenatu
Sedit adhuc romanus eques: ſeu fine bonorū
Anxia uenturis ad tempora læta refugit.
Siue per ambages ſolitas contraria uiſus
Vaticinata quies:magni tulit omnia planctus:

Segnior oceano.nūq̄ ſqt ſol magis iuitus dieȝ reuexit.q̄ hoc tpe cū bellū ciuile ſecutuꝝ eſſet. Oceāo.ſub audia. Quā l.æ.i.lex q̄ ab æterno poſita ē ſoli. Luctificos equos.i.nūq̄ magis tardauit luctificū diē.i.q luctus i ducturus erat:pp cædes tātoꝝ uiroꝝ:q bello ciuili periere. Aethera cōtra:hoc iō dicit: qa lūa & cæteri planetæ motus hēnt motui ſphære cæleſtis cōtrarios: uidelicet cū cōtra mūdū ferūť & firmamētū: ut cū firmamētū i occidētē ferať:ſol oriētē uerſus uergiť.dicit ergo cū ſēp circa ſphærā firmamēti feratur ſol:hoc tpe magis retinebať:ne exorireť.& diē illū reduceret i quo tā atrox bellū futuꝝ erat. Cōtra æthera:cōtra ſphærā firmamēti cæleſtē. Retorſit:retro uertit. Polo ra.i.quis poli circa quos uertiť firmamētū rapēt ſolē tamē ɼtinebať cōtra motū ipius ſpæræ & firmamēti. Defectus.i.æclipſi. Raptæq lab..l.i.æclipſi non q̄ ita naturaliter obſcurareť: ſed ne uideret cædē illā i cāpis philippicis futurā. Attraxit nu.i.tenebras:nō nubes quibꝰ ignē cæleſtē paſceret: ſed ut caput obtegeret:nā iō nubes trahūť a corporibꝰ cæleſtibꝰ:q ignea ſūt: & terræ maris & aqꝝ uaporibꝰ alunť:q ex aqs excitanť. & idē ſol ſtellæq oēs alūť: q̄ niſi uaporibꝰ alerenť cōſūerenť:& aſtro nōice loqť. Nō pabula.fla.ut recrearet ignes ſuos. At nox fœ.Ita qdē ſol retardat diē ſicuti dictū ē. At uero nocte i ſōniis Pō.exiſtiauit ſe in theatro qđ ro. magnificētiſſimū cōſtruxerat magno plauſu totius po.ro. excipi & lætitia urbis reuocari: q̄ſi uictor in pꝛiam rediiſſet. Nox:appo.ps ultia. Fœ.ui.hoc dicit qa poſt hāc noctē oīa ſēp aduerſa fuerūt pō. In nu.effi.ꝑ inumerabilis ro.plebis imaginē. Soli.ſō.i.ſolicitudie plēos nō.n.ſine ſollicitudie iſtātis belli qeſcebat pō.& i hac ſollicitudine imago qdā uana pō.ē obuerſata. Nā poni. nā uiſus ē ſe ſuſcipi a po.ro.ea lætitia q̄ quōdā: cū ro.eques eēt triūphauit. Sede the:q̄ſi i circulo eēt theatri ſicuti & Cicero i piſoniana:ubi dicit pō.apparatiſſimi poſt hoīnū memoriā ludi iſtāt.de illis ludis loqť Cicero quos magnificētiſſimos edidit pō.i hoc theatro.illis q̄ theatrū qđ cōdiderat ēt cōſecrauit.dicit ergo i hoc theatro ſe ſedere cū uniuerſo populo exiſtiabat:& pulſu uniuerſi po.excipi. Pō.the.i. ſui qđ de noīe cōditoris po.appellabať. Attolliq ſuū:qa ſic cōſueuerat po.ro.cū pꝛīcipes ſuos uideret bene de repu. meritos:manū plauſibꝰ:& uocibꝰ:& laudibꝰ nomē eoꝝ efferebāt. Cūeos ſo.i.multitudinē clamātē. Qualis erat: dico talis pō. uidebať excipi magna lætitia a populo:q̄lis tūc fuit: cū ſublimis curru triūphās cū totius urbis clamore eqs albis ueheret p urbē ad capitoliū deuicto Mitridate:aut Sertorio. Facies.i. uultus & & habitus populi. Hiberus:hiſpaniæ flu.a quo hiberia dicta ē hiſpania.declarat qđ dixerat. Et quecūq fugax:nā Sertorius hoſtis po.ro.iudicatus:uniuerſā hiſpaniā cōtra rōanos cōcitauit Aduerſus eū prīo miſſus ē Metellus.deīde pō.a quo tādē debellatus ē:nec de Sertorio triūphū egit: qa ciuis ro.erat. nec de ciue Ro.ulli triūphare licebat ſed de hiſpanis q eū ſecuti triūphauit. Veſpere pacato.i.occidēte in quo ē hiſpāia. Aeque.i.tā uenerabilis. Plaudēte:lætitiā oſtēdente. Ro.eques: qa āte ætatē de ptis triūphauit:nundū ad eā ætatē peruenerat qua ſūmū iperiū gerere poſſet.ad.xxx.anū.nā.xxv. anno erat cū triumphū egit:cū antea nemo poſſet:niſi poſt trigeſimū annū de lege triumphare. Adhuc ro.eques.i. non dū ad ſenatoriū ordinē peruenerat. Seu fine bonoꝝ:cauſas exquirit:quare hoc ſōniū uidit ꝑ ōpeius: cū ſequenti i die tantā calamitatē inciderit:ut profligatus relictis caſtris fuger coactus ſit. dicit autē triplici ratione hoc potuiſſe fieri. Seu.q ſomnium illud ſollicitū futuris malis tempora fœliciora repetebat. Fine bonorum:quia iam fælix pompeii fortuna ad finem peruenerat. Repetiit:ideſt rediit ad fœlicitatē præteritam. Siue p.ſeu ſomnium cōtraria:oſtendit his quæ futura ſunt. Per.ambages ſolitas:per:ambiguitates ire conſueuit. Contraria uiſis.quia lætum ſomnium uidit:ideo triſtia ſecuta ſunt omnia.

Seu uetito:apoſtrophat ad ipſū pō.dicēs ſeu fata uoluerūt: ut uel hoc mō romā uideres quā tibi poſtea uidedā negarūt. Vltra:qa poſtea nunq̄ uiſurus erat ro. Sic:uidelicet p ſomniū. Nec rūpite:nūc q̄ſi apo/ ſtrophat ad milites pō.ut ſilentiū teneāt: & Pō. qeſcere ſināt:ut ī hac lætitia ſōni diutius pmaneat. Et i/ ma.mœſta di.qa diuerſa erit imago diei ab hac imagine noctis.nā plena cædis luctus & lamētatiōis erit. Feret: p offerret: Vnde pares ſōni:q̄ſi cōqueriť q nunq̄ poſtea huiuſmodi qetē habiturus ſit pō. ergo dū licet illū qeſcere pmittit. O fœlix.i.eēs o roma ſi ita te uideret pō.queadmodū p ſōnū uidere exiſtimat. Vel: p ſaltē. Sic:queadmodū i ſōnis exiſtiabas.

Seu uetito patrias ultra tibi cernere ſedes.
Sic romā fortuna dedit: ne rumpite ſomnos
Caſtrorum uigiles:nullas tuba uerberet aures
Craſtia dira quies:& imagine mœſta diurna.
Vndiq; funeſtas acies feret:undiq; bellū.
Vnde pares ſomnos populi: noctemq; beatā.
O fœlix ſi te uel ſic tua roma uideret
Donaſſent utinā ſuperi:patriæque tibique
Vnū magne diē:quo fatis certus uterque
Extremum tanti fructnm caperetis amoris
Tu uelut auſonia uadis moriturus in urbe.
Illa rati ſemper de te ſibi conſcia uoti.
Hoc ſcelus haud unquā fatis hærere putauit.
Sic ſe dilecti tumulū quoq; perdere magni
Te mixto fleſſet luctu:iuueniſq; ſenexque
Inuiſuſque puer:laceraſſet crine ſoluto.
Pectora fœmineū ceu bruti funere uulgus.
Nunc quoque tela licet paueant uictoris iniq̄
Nunciet ipſe licet cæſar tua funera flebunt:
Sed dum tura ferunt:dum laurea ſerta tonāti.
O miſeri quorum gemitus edere dolorem.
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat aſtra iubar: cū mixto mur mure tur
Caſtrorū fremuit:fatiſq; trahentibꝰ orbē. ba
Signa petit pugnæ miſeri pars maxīa uulgi
Non totum uiſura diem:tentoria circum
Ipſa ducis quæriť:magnoq; accenſa tumultu
Mortis uicinæ properantes admouet horas.
Dira ſubit rabies.ſua quiſq; ac publica fata
Præcipitare cupit: ſignis pauiduſq; uocatur.
Ac animum patiens ſoceri pompeius & orbis

Quo fati certus.u.i. uterq; certus uolūtatis deorum. q.ſ.pō.piturus eſſet.& urbis ro.libertaſ. Tāti amo. .ſ.q̄tus.inter utrūq; fuit.nā pō.ſ rēpu.amātiſſius fuit. & roma bene de ſe meritū magna charitate pō.am plectebať. Tu uelut:nūcāt dicit ī magna īcertitudi ne utrūq; uerſatū eſſe: qđ ēt maiorē moleſtiā fecit. acrior.n.dolor q fuerit īexpectatus atq; īprouiſus eē ſolet.nā pō.diſceſſit ab urbe: non q̄ſi non r̄diturus imo hac ſpe:ut uictor rediret & Ro.eū dimiſit:non q̄ſi nō āplius ſuū futurum: imo illū magno deſiderio expectabat. Vadis:diſcedis. In urbe auſonia.i ro. & nō ægypto ſicuti poſtea fuit. Illa:ro. Cōſcia uo ti:qa nouerat illa:q̄tū abs te amareť:& illud uotū tā tū erat ut ī patriā uictor redires. Rati: qa cupes in patria mori. Hoc ſcelus: ut ī aliis orbis terrarum p ti bꝰ uitā tuā finires. Haud unq̄: pnūq̄. Hærere: in ſtabile ímotū eē Te mixto fleſſet.dicit qd futurum e/ rat:ſi ī patria uitā ſuā finiſſet pō. dicit pueri & muli eres illū luxiſſet totū annū ſicuti fleuiſſe fert brutū Inuiſuſq; puer: qa pueri nō ītelligūt cām doloris: tamē cū uidiſſet alios flere & ipſi fleuiſſet. Cri.ſo.ſ ſpſis prinibꝰ. Fœ.uulgus:multitudo mulierū. Fu ne.bru.qa ſicut Li.ſcribit matrōæ totū annū luxere brutū q pulſis r̄gibꝰ libertatē po.ro prius uīdicauit. Nūc quoq; tela:uere dico fleuiſſet te: ſi ī patria mor tuus eēs:qa cū ēt pcul a patria occubueris flebūt tua funera. Tela pauēt.i.quis tela mineť cæ.tamē phi/ beri nō poſſūt quī te lugeāt. Nūciet ipſe:qd dixi li/ cet paueāt:ſed flebūt te ēt dū ſacrificia diis exibebūt p uictoria cæ. Lau.ſerta.i.ferēt Ioui laureā coronā p cæ.q coronatus lauro triūphabat. Ederē dolo.i. cōedere dolor ēt ediť tūc cū ī pectore cōprimiť:ut Vir.preit altū corde dolore.q te nō pleno. qūo ederē dolorē declarat. Miſeri dico fuerūt ro. q nō auſerēt tuā mortē o pō.mœtu Cæ.deplorare. Vicerat.a.i. nūc declarat qūo ſe habuerit milites pō. poſtq̄ illu/ xit.dicit.n.frequētes ad p̄toriū po.cōueniſſe poten/ tes:ut ſignū pugnæ pō. pponeret:& iā oēs ita cōcita ti erāt ad pugnā:ut cōtineri nō poſſet:ſed negociū ci cero ī demādať: q uerba p uniuerſo exercitu apud pō.hēret.deſcribit āt tps quo frequētes milites ad p̄ toriū pō.cōuenerūt ſimulatq; illuxit. Iu. ſolis ſplen dor eo q ī iubaris modū ſpargiť.s Pars: qa pauci admodū erāt:q nō ī pugnā cōſētirēt. Fatis trahētibꝰ:qa fata uolebāt exitiū inferre orbi terrarum. Tra.or.ſ.in perniciē. Totū diē: eodē die multi cæſi fuerūt a cæ.& exercitu ſuo. Circa tentoria.i.prætoriū nā prætoriū proprie dicitur īperatoris tabernaculū. Properātes adimo.& cum mors appropinquaret:ipſi ruebant in mortē:& prouocabant ac ſtimulabant. Dira rabi es:ideſt pugandi ſæuus furor. Pu.fata:ideſt mortem: quia pereuntibus romanis ciuibus etiam reſpu. peribat. Præcipitare:ideſt temere euertere. Signis.p.q.u.& pō. qui conſulto bellum trahebat:modo ignauus:modo belli imperitus:modo timidus: q non auderet ipſe cum pluribus aduerſus Cæſ.cum pau cis pugnare. Patiens:aliquando rēiſſioni animi tribuebant:& aliquando ipſū regni cupidū appellabāt.

Indulgẽs re..inimiũ ĩterũ:ꝙ q̃i rex totius orbis diutiꝰ eẽ uell&.declarat qđ dixit indulgẽs. Sui iuris.i. ꝑtãtis:pulchrũ Pom.uideť uniuerſũ orbẽ ſub ĩpio ſuo retinere:& id ẽ qđ cũ ꝑficere poſſit bellũ repugnat Vndiqꝫ:nã ex pluri b.ṙgiõib.orbis populi ac natiões ad Põ.uenerãt. Paceq̃ ti.i.nollet pacẽ hr̃e:ne priuatꝰ efficereť. Necnõ & r.oriẽtis cõq̃rebãť:ut Tigranes rex armeniæ:Ariobarzanes:Deiotarꝰ. Hoc plac&:q cõq̃riť đ diis:ꝙ ĩpi ſua fata cõuertãt ĩ culpã hoĩum. Crimẽ.i culpã:nã error nõ ẽ culpa:ſ; eramꝰ nos tũc cũ uolumꝰ id qđ fata uetãt:qa neſcimꝰ ruere ĩ ꝑnitiẽ nr̃am:iõ qa uolumꝰ id quo cogimur errať:igiť error ẽ ꝙ ĩ fata nr̃a ruimꝰ:tũc cũ nos cogitis ĩ ꝑnitiẽ nr̃am ruere:ſed huic errori o dii culpã addeť uultis:ut id nr̃i erroris cã factũ eẽ dicať:&ita error ĩ culpã nr̃am eẽ dicať. Cladibꝰ ir.qa nos ĩpi nr̃a mala cõcupiſcimus:iõ nobis attribuiť qđ fata uetãt. Phar.uotũ .i.exitiũ ſuũ q̃i uotũ cõcupiſcere. Põpeianis:ibi.n. ꝑs magna moriťa erat ro.pharſalia.n.fatalis erat ciuib.ro. Cũtoꝝ uoces.i.totiꝰ exercitꝰſẽtẽtiã. Tullius el.nã ĩpe ro.liguæ priceps ſine dubio ꝓhibebať.

Indulgẽs re gno:qui tot ſimul undique gẽtes
Iuris habere ſui uellet:pacemque timeret.
Necnon & reges populique quærũtur eoi
Bella tra hi patriaqꝫ procul tellure teneri:
Nec placet o ſuperi:cum uobis uertere cũcta
Propoſitũ eſt noſtris erroribus addere crimẽ.
Cladibꝰ irruimus:nocituraqꝫ poſcimus arma
In pompeianis uotũ eſt pharſalia caſtris:
Cunctorum uoces romani maximus auctor
Tullius eloquii cuius ſub iura togaque
Pacificas ſæuus tremuit catilina ſecures.
Pertulit iratus:bellis cum roſtra forumque
Optar&:paſſus tam longa ſilentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia cauſæ
Hoc pro tot meritis ſolum te magne precatur
Vti ſe fortuna uelis:proceresque tuorum
Caſtrorum:regeſque tui cum ſupplice mũdo
Affuſi uinci ſocerum patiare rogamus.
Humani generis tam longo tempore bellum
Cæſar erit? merito pompeiũ uincere lente
Gentibus indignũ ẽ te tranſcurrente ſubactis
Q uo tibi feruor abit? aut quo fiducia fati?
De ſuperis ingrate times? cauſamqꝫ ſenatus
Credere diis dubitas? ipſæ tua ſigna reuellent
Proſilientqꝫ acies:pudeat uiciſſe coactum

Cuius ſub iure.i.ꝑtãte & cõſulatu. Togaqꝫ: qa nõ armis:ſed cõſilio & uirtute Catilinã ſubegit cũ con iuratis eius.Toga:qa cõſul erat ĩ pace domi. Sæuus ĩpiꝰ cõtra pr̃iam. Iratꝰ belli:neqꝫ.n.foreſi & cauſidico bella placebãt. Roſtra:ubi poſſet ad populũ cõti õẽs hr̃e. Forũ:ubi cãs ageꝛt:ſicuti cõſuerat. Lõga ſi.nã q mõ ĩ ſenatu:mõ ĩ foro:mõ ĩ cõtiõe dicere cõſueuerat:& eloquẽtia ſua magnã laudẽ cõſeq poſſ& ĩdignabať ꝙ tã diu miles Põ.factꝰ ſilẽtiũ tenuiſſet. Inualidæ c.bene:q̃ꝛ poſceť bellũ ciuile turpe uidebať. Addidit ro.cauſæ.i.hãc cãm minus potẽtẽ:& honeſtã eloq̃ntia ſua fecit:ut ui maiorẽ hr̃t. Hoc ꝓ tot m.hẽt hæc orõ ſuaſionẽ.ergo ĩ deliberatiuo genere ẽ cõſtituta:nõ utiť ꝓhemio:qa ſatis auditorũ aĩ pati erãt ad audiẽdũ:ſed ꝓbat tãtũmodo qđ ĩtẽdit:uidlic& pugnã eẽ ſuſcipiẽdã. primo qdẽ ꝓbat a facili cũ dicit fortunã ipſã rogare:ut ſe ipſa uelit uti Põp.ẽ ãt argumẽtũ ſũptũ ab attributo ꝑſonæ:uidli c& a cã ĩ quo cõſiderať qd euenit:qd euenerit:& qd euẽtuꝝ ſit:qd eueni& Põ.:nã q ſẽp uicit:igiť nunc quoqꝫ uic&.fortuna ergo ꝑ ricipiũ ſuũ ſeq̃ť. Fortuna ꝑ.hoc ꝓ me.qa benemerita ẽ de fortũa:& feliciter tecũ egit:qa ſẽp ẽ cõmiſerata tuis rebꝰ. Vti ſe.qa ſẽp tibi fauit:iõ nelis uti ſe ipſa te poſtulãte. Proceresqꝫ tuoꝝ.ẽ argumẽtũ ab auctoritate:ĩ quo ꝓbat laudabile eẽ:ut hãc pugnã ſuſcipiat:quã õs reges õs nationes:deniqꝫ uniuerſus orbis terraꝝ ꝓbat ergo ſi oẽs cõſẽtiũt:nõ debes tu ſolus reſiſtere. Proceres:uidelic& S.P.Qu.R. Reges tui:utoriẽtes:ut Tigrães rex armeniæ:Ariobarzanes:Deiotarus:& eoꝝ q ſecuti ſũt duces tuos. Affuſi.i.ꝓſtrati pedibꝰ tuis. Humani ge.arguit a uidicatiõe:q̃ꝛ æquũ ẽ ut patriæ expugnatores uidiceť.nũquid ĩquit aliq̃do ſuppliciũ ſũmeť de Cæſare?qui ſolus ẽ ꝑturbator totius pacis. Merito:arguit qđ paulo ãte dictũ ẽ:uidelicet ab attributo perſonæ:in quo ſatis attribuit nomẽ:naturã:fo rtunã:diſpoſitionẽ:ſiue effectũ:habitũ:præſidi ũ:cõſilia:fata:caſus:& orationes.In caſu conſideratur quid euenit:ut uiceris ſemp.ergo nunc eueniat ut uincas:nam ſi orbem terrarum uiciſti trãſcurrendo:quanto facilius nunc uincere poteris quum omnes te ſe quantur:ideo dixit tranſcurrendo : quia dum Mitridatem inſequeretur:uicit hiberos:albanos : & gentes omnes quæ adiacent boſſoro uſque ad tanaim. Tranſcurrente indignum eſt:enim quũ tranſcurrẽdo ſubegeris orbem terraꝝ nunc uelis bellum protrahere. Merito:digne. Lente:nam gentes iraſcuntur ſi uis uincere tarde. Quo tibi feruor:nũc arguit a fortitudine:quia ſi fortis eſſes ſicuti antea conſueueras magnanimus eſſes:& iam diu uiciſſes. Fiducia fati:id eſt fortunæ. Times:quum ſemper dii tibi fauerint:nunc uero times. Ipſe ſua ſigna:hactenus arguit a facili:& a iuſto:nunc a neceſſario:neceſſe ẽ eĩm ut ſignũ pugnæ militibus proponas.nam niſi hoc feceris:ipſi ſua ſponte ſumptis armis ĩ aciem uenient:& contra Cæſarem pugnabunt. Reuellent:refigent:& declarat. Proſilientqꝫ.ſ.de caſtris:id eſt explicabũtur aduerſus hoſtẽ. Pudeat uiciſſe coactũ:ut dicãt te coactũ a militibus tuis uictoriã obtinuiſſe.

Si duce te iuſſo:arguebat Cicero a neceſſitate:ꝙ ſi etiã ſi nollet Pom.arma militibus permittere:iuito eo pugnaturi eſſent:& id eẽ iuſtũ oſtẽdebat.Nõ enim ſe bellũ gerere dicũt:ut Pom.regnet:ſed ut ipſi libertã/ tẽ uendicẽt:quã Cæſar uẽdicare contẽdit.ergo parẽ tibi ptãtẽ habet:ꝙ ſi pugnare ꝓhibes:ſenatus ipſe au/ ctoritate ſua militibus arma conced&.Id.n.ẽ qđ ſenatus ſcire cupit:comes ne tibi ſit an miles. Iuſſos:a ſe natu non enim dux eſſes:niſi ſenatus iuſſiſſet:ergo qđ iuſſit ſenatus:id ẽt ĩ eius ptãte eẽ deb&. Nobis.i. libertati noſtræ. Bella ge.ut libertatẽ noſtrã uẽdicemus:nõ ãt tuo ĩpio:ſed auſpicio noſtro bella geris.

Si duce te iuſſo:ſi nobis bella geruntur:
Sit iuris quocunque uelit concurrere campo.
Quid mũdi gladios a ſãguĩe cæſaris arces?
Vibrant tela manus:uix ſigna morãtia qꝗ
Expectat.propera ne te tua claſſica linguant.
Scire ſenatus auet miles te magna ſequatur.
An comes:ingemuit rector:ſenſitque deorũ
Eſſe dolos:& fata ſuæ contraria menti.
Si placet hoc inquit cuncti:ſi milite magno
Non duce tẽpus eget:nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una fortuna ruina.
Sitꝗ hominũ magnæ lux iſta nouiſſima pti.
Teſtor roma tamen magnũ quo cuncta pire
Accepiſſe diem potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli:potuit ſine cæde ſubactum
Captiuumꝗ ducem uiolatæ tradere paci:
Quis furor o cæci ſcelerum?ciuilia bella
Geſturi.metuunt ne non cum ſanguĩe uĩcãt.
Abſtulimus terras:excluſimus æquore toto.
Ad præmaturas ſegetum ieiuna rapinas
Agmina cõpulimus:uotũꝗ efficimus hoſti.

Iuris:ptãtis noſtræ hoc uidelic&. Concurrere campo.i.manũ cũ hoſte cõſerere ĩ quocũꝗ cãpo. Quid arces:quid arcere tẽtas:nũquid te exiſtimas tãtũ poteſtatis habere:ut tenere poſſis totius orbis terrarꝫ animos:ne ſuam ulciſcãt iniuriã. Gladios mũdi.i.oĩum nationũ. In tela ma.patæ ſunt:ut te la in hoſtes rei pu.torqueãt. Vix ſigna ui.& nemo eſt qui expectare poſſit morã pugnæ:niſi tu ſignum propoſueris:ꝓpa quia neceſſariũ ẽ hoc:qa poſthac te inuito contra hoſtes ꝓcedẽt:& pugnã inibũt. Scire:hoc ẽ qđ ſcire cupit ſenatus:nunquid ſit tuus miles. An comes:comes eſt potius.nõ eĩm tibi ſub ditus eſt:ſed ſpõte ſua tibi ĩpiũ tradidit:& ſalutem reipu.demandauit. Ingemuit:ſub hanc Cicerõis orõnẽ:dicit Pom.non tenuiſſe gemitũ:q̃ſi ſentiret fatũ ĩminẽs:qđ ſuo cõſilio reſiſter&:nã ipſe cõſiliũ tutũ ſequebaĩ:cũ exercitus ſe ſine cã uell& exponeĩ bellis. Fata:uolũtates deorꝫ. Si plac& hoc:beni/ uolẽtiã a pſona aduerſariorꝫ ſumit:quos ĩ odiũ ad/ ducit:quia cõfidẽter eos facere oſtendit ꝙ uelint te mere cum hoſtibus pugnã cõſerere:cũ nulla neceſſi tas cogat. Nil:ꝓ non. Si milite magno:ſi uultis me tãq̃ militẽ:& nõ tanq̃ ducẽ ueſtrũ:ſit ita:ſed ta/ men tẽpus reqrit:ut ducẽ hẽatis. Nil ultra fa.ẽ cõ ceſſio color:q̃ fit quotiẽſcũꝗ aliquid ita cõcedimus qđ cõcedendo magnope negamus.Vir.I pete regna ſub umbras:uidlic& cũ piculo naufragii.cõceſſio ẽ tamẽ negat. Nõ duce:uidelic& ſi tẽpus huiuſmõi ẽ ut multos duces habeatis põ.ꝑſtãtiores:& tali du ctore uobis minime ſit opus. Inuoluat populos: dicit hãc pugnã ſi ſuſcepta fuerit futuram exitium orbis terrarꝫ.ergo quod cõcedit magnope negat. Iſta lux:qua pugna cõmittenda eſt. Teſtor roma:In inuidiam ducit aduerſarios:ꝙ confidenter & temere facerent.Nunc a perſona ſui beniuolentiam captat. oſtẽdit.n.ſe uirꝫ bonũ ĩ ſuos eẽ:ꝙ eos piculis obiicere nolit:qdo uictoriã icruẽtã cõſeq poſſit. Teſtor.r.ta. hoc negaĩ nõ põt:uidlic& hũc diẽ iuitũ accepiſſe:ſ nõ ſpõte tradidiſſe. Potuit tibi:adhuc pſiſtit ĩ illo:ut ſe bonũ uirꝫ oſtẽdat:ſe nolle eos piculis expõere. Lic&:&c. Labor belli.i.militia nr̃a:q̃ nos utimur:& cõ ſilio meo geſta potuit tibi Cæſ.ſine ſanguine ſubiicere & ſine piculo. Sine cæde:ſine ſãguĩe. Quis furor o cæ.beniuolũ ſe reddit Põ.a pſona aduerſariorꝫ:q cõfidẽter pugnare auderẽt:deĩde a pſona ſui oſtẽdẽs ſe bonũ uirꝫ ꝙ nollet piculis illos expõi ſine cæde & ſãguĩe.Nũc aũt arguit a clemẽtia:q̃ ẽ cõiũcta iuſtitiæ. nã cũ aliquid ſuademus utimur ptibꝫ hõeſti aut tuti:nã iuſtitia ĩ duas ptes diuidiĩ.ſ.tutũ & hõeſtũ.hone/ ſtũ ẽ inqt:ut bella cĩlia ſine ſãguĩe geraĩ.nã ciues debẽt eẽ clemẽtes:iõ a clemẽtia arguit hoc loco:qs inqt tã tus furor ẽ ĩ bellis cĩlibꝫ:q̃ ſine ſãguĩe nõ geri poſſe putãt:cũ a ſãguĩe & cæde ciuiũ abſtinẽdũ ſit. Cæci ſce lerũ:cõſtructio uſitata apud poetas:ut feſſi rerꝫ:& intelligiĩ cã:qa ſcelera nr̃a ſũt. Bella g.me.qđ inqt ſũ mo ſtudio totaꝗ mẽte optare deberẽt:uidelic& ſine ſanguĩe uĩcere hoc maxĩe metuũt:& arguit a tuto cũ rõem nr̃am tutã eẽ oſtẽdimus:uidelic& ſine periculo obtinere poſſe:qđ uolumus:quod eſt ſuaſionis argu mẽtũ ualidiſſimum. Abſtulimus terras:ad hoc inquit redegimus hoſtem:ut cupiat deſperatione quã/ dã pugnare.nã ei aut fame pereundũ eſt:aut euentum pugnæ tentandum:ſed ſi nos bellum trahere uolu mus:iam fame coactus Cæſar ſe nobis ſubiiciet uictum. Abſtulimus terras:ſcilic& Cæſar ne poſſit ire pabulatum aut frumentatum. Excluſimus æquore toto:quemadmodum a terra commeatus omnes prohibuimus:ita etiam a mari:Nã claſſe ſua Pompeius maritimas õs oras tenebat. Ieiuna:fame coacta. Prima:itẽpeſtiuas. Votũꝗ effi.& ad hãc neceſſitatẽ duximus Cæſ.ut deſpatiõe quadã pugnare uell&.

Vt mallet ſterni.ſ.q̃ fame ꝑire. Permiſcere meis:uidelic& ut ſi ꝑeundū eēt:nō ꝑir& inultus. Pars ma/gna:arguit nūc a ꝑtib⁹ prudētiæ.dicit.n.prudētia ſua factū eē:ut ēt tyrones nō timeāt hoſtē:ergo belli īqt magnā ꝑtē ꝑegimus:q̃do id egimus ꝑitia nr̄a:ut tyrones q̄dē paruifaciāt hoſtē q̧ ex eo deprēdi pōt:q̧ pu/gnā nō timēt:ſed tamē hāc ætatē cōprimēdā cupiditate eē:ne qd temere faciāt. Sed modo uirtutis:ſz ue/reor ne temere hoc faciāt:potius q̃ uirtute:nā q̧ tyro negligat hoſtē tribuēdū ē duci:ſed cuꝑe pugnā teme ritati tribuēdū eſt. Multos in ſūma p.m.ſi qđ malū inſtar&:qđ cogeret nos ſuſciꝑe pugnā:tūc oīb⁹ ꝑicu lis pugnandū eēt:q̄a neceſſitas coger&:ſed cū nulla:&c. In ſūma ꝑicula:q̃do malū īminet:qđ uitari nō pōt:tūc ſatius ē mutar̃ fortunā īminēti ꝑiculo:q̃ op primi ꝑiculo. Fortiſſim⁹ ille ē:q̄ pōt differre ꝑicu la:q̄ ēt ſi inſtēt pati nō dubitāt. Cominus:mala eē dicūt̃ cū uitari nō poſſūt. Prōpt⁹:ꝑatus. Metu pa.i.ꝑicula ferr̃. Plac& hæc ꝓ.re.& ī hoc ꝑmaneat:ut a tuto arguat.nā argumēta quæ ſumūt̃ a tuto cæte/ris ſunt anteponēda:q̃do noſtrū conſiliū oīs ꝑiculi expers oſtendimus eē:plurimū ualet ad ſuadēdū. Proſpera reꝝ:uidelic& quia poſſemus īcruētam ui ctoriā ex hoſtibus reportare:ſi modo uellemus. Malūt pugnare:q̃ ſine pugna uīcere. Accipe ma/iores.ſ.quā dediſti:quia auxi rem pup. Pompeii: nec crimen erit ſi uicti fuerimus. Nec gloria:ſi ui cerimus. Vincit apud ſuperos:oſtēdit rurſus:q̧ ēt ſi tamen ubiq; facultas fuerit pugnādi:e diuerſo ēt ī odiū rapiēdus ē aduerſarius:ſicuti q dicit nolle cū altero pugnare:hoc primū ſi uicti fuerint aduerſa/rios ī odiū adducit:& ſe uiꝝ bonū oſtendit:q̧ nolit exercitū ī pugnā ducere.deinde dicit ſe ī hoc preſta re Cæſari q̧ ipſe oīo a pugna auerſus ē:quā magno/ꝑe ille concupiſcit. Votis iniqs:quia cū uota mea plēa ſit clemētiæ dii me nō exaudiūt:ſed te q cupis ro.ciues cædibus exponere. Lux iſta.ſ.qua manus cōſerēt̃. In.i.aduerſus populos. Regna ia.ſ.cum regibus ſuis ſtrata. Enipheus:q prīcipalis flu.erat theſſaliæ:& ſanguīe ro.hic quoq; flu. ꝑturbabitur. Hoc caput:đmōſtratiue dixit.ſ.meū. Si ſine mo. id eſt imitatione.i.ſi moriturus ſū ſine exercitus diſ crimine. Neq;.n.uictoria:rationē oſtēdit q̄obrem optet ut moriat̃.dicit.n.non ē mihi uictoria lætior clade:ſi pugnaturus ſū aduerſus ciues.nā ſi nictor e uaſero:inuiſus oibus ero:ſi uictus oīum miſerrim⁹ ero.& ē dyalema.i.ex utraq; parte cōcluſio:neceſſa/riū alterū fieri:uel uīcere uel uinci:ſed utrū fuerit: id illi moleſtū erit. Peracta clade.i.cæſis hoſtibus. Omne malū uicti:q̧cquid fortuna extrema mali afferre pōt:hodie allatura ē uicto:ergo extrema oīa contigerēt uicto.Oē āt nefas uictori:utrū ergo eue/niat id nō pōt eē moleſtū. Sic fatur & arma:poſtq̃ ita locutus eſt:ſenſit ita deſtinatis animis pugnā pe/tere milites:ut ab ea nulla ratiōe poſſent auerti:per miſit ut facerēt qđ uellēt:& ſimilitudīe utit̃ gubernatoris nauis:q poſtq̃ ui uētoꝝ uictus gubernar̃ nō pōt quocūq; eā fortuna īpulerit ipſe dimittit. Furētib.ira.i.ꝓpe modū ī furore cōuerſis. Coro:uēto meridi onali:uel ſpēm ꝓ genere poſuit:uel q̧ uētus meridiōalis tēpeſtatē īducit. Dat re.ꝑmittit uela uētis. Igna uū:ꝓ ignaue:& declarat uiđlicet relicta rate. Puppis:methonomia. Caſtra fre.nūc dicit qūo ſe habuerit milites poſtq̃ ſemel ē ꝑmiſſa licētia pugnæ.dicit āt tr̄pidaſſe exercitū:qđ fut̄i mali ſignū erat:ſicut.n.mēs ſol& eē ꝑ̄ſaga futuri mali. Tumultus appellat̃ oīs ꝑturbatio mētis:q̄ a metu ꝓficiſcit̃:q̄i timor multus. Caſtra:ꝓ milites:cōtinēs ꝓ cōtēto. Ictibus incertis:inter ſpē & metum:q̄a utrunq; cā eē ſolet cur corda pauor pulſet. Multoꝝ pallor ī ore:pallore ſuffuſi erāt uultus:qui mortē futurā īdicabāt. Fato.i.morti.

Vt mallet ſterni gladiis:mortemq; ſuorum
Permiſcere meis:belli pars magna pacta eſt.
His q̄bus effectū eſt nec pugnā tyro pauer&
Si modo uirtutis ſtimulis iræq; colore
Signa petunt:multos ī ſumma pericula miſit
Venturi timor ipſe mali:fortiſſimus ille eſt
Qui prōptus metuenda pati ſi cominus iſtēt
Et differre poteſt:placet hæc tam proſpa reꝝ
Tradere fortunæ:ꝗ gladio permittere mundi
Diſcrimen:ꝗ pugnare ducem q̃ uīcere malūt.
Res mihi romanas dederas fortuna regēdas
Accipe maiores:& cæco in marte tuere.
Pompeii nec crimen erit:nec gloria bellum
Vincis apud ſuperos uotis me cæſar iniquis.
Pugnatur quātū ſcelerum:q̃tumq; maloꝝ
In populos lux iſta feret:quot regna iacebūt.
Sanguine romano:q̃ turbidus ibit enipheus
Prima uelim caput hoc funeſta lancea belli.
Si ſine momento rerum partiſq; ruina
Caſurum eſt feriat:neque.n.uictoria magno
Lætior:aut populis īuiſum hac clade peracta.
Aut hodie pompeius erit miſerabile nomen.
Omne malū uicti quod ſors feret ultima reꝝ.
Omne nephas uictoris erat:ſic fatur & arma
Permttit populis:frænoſque furētibus ira
Laxat:& ut uictus uiolento nauita coro.
Dat regnum uentis.ignauumque arte relicta
Puppiſ onus trahitur:trepido cōfuſa tumultu
Caſtra fremūt aīq; truces ſua pectora pulſāt
Ictibus incertis.multorū pallor in ore
Mortis uenturæ eſt:facieſque ſimillima fato

Aduenifſe dicit:nõ mirũ erat trepidare exercitum Pom.nã dies inſtabat:quæ ſtatuere deber&:uter imperar&:imo uero nunquid urbs ro.eſſet ſeruitura. Palam:manifeſtũ. Aduenifſe:inſtare. Conder& conſtitueret:ut Optato cõduntur thybridis alueo. Fatum:id eſt fortunã humanaꝝ reꝝ conſtituer&.non enim de unius aut alterius regno populi:ſed de totius orbis imperio certabatur. Fatum:finem Roma quid eſſet:an libera:an ſeruitura. Sua quiſqꝫ pericula neſcit:dicit.n.ſui quéqꝫ periculi oblitum eſſe:quũ uniuerſi periculũ ante oculos proponerent:maiora ſolent animos a minoribus deterrere. Sua neſcit.i.quiſquis metu reipu.attonitus obliuiſcitur priuati. Quis littora ponto:quis inquit eſt:qui uideat omnia peritura eſſe:qui poſſit de ſua ſalute ſolicitus eſſe.q.d.nullus. Littora ob.i.cernens diluuio terram opertã eſſe. In mõtibus æquor:illud idem dicit.Aetheraqꝫ in terras d.ſ.cad.quaſi illud iminere uideat:quod accidit:uidelic& diluuiũ operuiſſe terram:quũ phaeton patris currũ regere uoluit. Finem:qui eſt uniuerſaꝝ reꝝ. Sibi:id eſt ſuũ periculũ. Non uacat.i.non eſt uacuũ.q.d.nõ licebit de ſe timere. Vrbi magnoqꝫ ti.honeſta locutio.timeo tibi.i.cauſa tui. Nec gladiis:poſtq̃ aĩo bellum futuꝝ conceperunt:dicit ſe ipſos ad pugnã accinxiſſe oẽs:armaqꝫ acuiſſe. Habuere fidẽ:id ẽ non confiſi ſunt telis ſuis:& declarat Niſi catibꝰ.lapidibus quibus ferrum acuitur. Exarſit:acuit᷑. Mucro.i.gladiorum acies. Omnis lancea:id eſt mucro lanceæ. Erigitur:incurua dirigitur. Tẽdunt neruis:& nerui diuturna pugna attriti renouabantur. Neruis:chordis. Lectis:pro electis: quia ſagittas meliores parabãt in hoſtem. Auget eques ſtimulos:calcaria quibus equos ſtimularent. Frænorumqꝫ:id eſt imponit fræna equis:quibus eos dirigere poſſit quo uelit. Si liceat:per ſimilitudinem oſtendit quomodo ſe ad pugnam futuram preparabant non aliter q̃ dii bellum aduerſus titanas ſuſcipere:tale eſt illud Virgilii.ſ. Si magna lic& componere paruis. Cõferre:cõpare.ordo ẽ nõ aliter martius enſis incaluit &c. Flegra:uallis ubi pugnã gigantes geſſerunt ãduerſus deos:qꝛ magnitudine ſua freti auſi ſunt cœlũ aſcẽdere. Siculis incudibus.i.ciclopum qui officinã habẽt ĩ ſicilia:ſicuti poetæ ferũt. Martius enſis.i.martis:& ipſe præparauit ſe ad pugnam. Neptunia cuſpis.nam neptunus tridenti pro cœlo pugnatus erat aduerſus gigãtes:ut fratri ſuo ioui auxilium p̃ſtar&.tridẽs eſt ſceptrum neptuni:quo utitur cõtra maris monſtra. Rubuit: ſcilic& recocta:ut acueretur. Spiculaqꝫ ex.pytho.tela quibus occiſus ẽ python ab Apolline & diana.nam Latonæ iuno irata ĩmiſit pythonẽ ſerpẽtẽ:qui eã inſequeretur:de hac ſuperius diximus.dicit ergo tẽpore gigãtomachiæ ſpiculum phœbũ p̃paraſſe & meliores ſagittas ad pugnã reddidiſſe. Recoxit.ſ.incudibꝰ uulcani. Pallas gor.Pallas pugnatura aduerſus gigãtes gorgoneũ caput. Aegydi.ſ.ſcuto ſuo ſuperimpoſuit:ut titanib.oſtẽder& & terrore ipſius capitis eos abiger&:& a pugna ĩ fugã cõuerter&. Gorgoneos cri.i.meduſæ q̃ gorgones ſunt appellatæ filiæ phorci:quas uicit Perſeus & occidit. Mutauit ful.qa ſi pugnaturi erãt ꝓ ioue:nũq̃ meliora tela hr̃e neceſſe fuerat q̃ nũc. Cyclops:hic uulcãi ſigit᷑ eẽ miniſter:q tela arma & fulmĩa ĩ officina ſiciliæ cudit. Palenea ful.epithetõ lõge repetitũ.i.æmathia qbꝰ uſus fuerat ĩ aloidas æmathios.nã ſicuti dictũ ẽ ſupius:Alous theſſallus fuit ex quo nati ſunt gigãtes:nõ tamẽ pr̃ eorũ ipiuſ hãc ꝓlẽ ſupis ĩmiſit Alous.Inſeruit celſis ꝓpe tũc cũ peliõ aſtris Siderib.qꝫ uias ĩcũbẽs abſtulit oſſa.nã Alous iphimediã habuit uxorẽ q̃ a neptũo cõpreſſa gẽinos pepit.s.Zetũ & ephialtẽ q digitos nouẽ p ſingulos mẽſes creſcebãt:unde freti altitudine ſua cœlũ ſubuertere uoluerũt:ſed fulmĩati ſũt.ẽ ergo palenea epitheton lõge repetitũ a palene oppido theſſaliæ:ut Vir.doc&:Hic nũc æmathiæ portus p̃riamqꝫ reuiſit Palenẽ. Mutanit:ut meliora facer&. Nõ tamẽ abſtinuit:q̃uis inqt intenti eſſent ad pugnã q̃ ĩminebat:tamẽ ſigna mãifeſta futuri mali appuerũt. Nã theſſala:cũ ĩ planũ deſcẽderẽt:ubi futura pugna erat uẽtus adeo obſtitit:ut uix ſigna ferri poſſẽt:qđ ſignũ erat malis cilis futuri. Totꝰ æt.uniuerſi cuiuſlib& regiõis uẽti.

Aduenifſe diem qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis:&'quaeri roma qd eſſ&
Illo marte palam eſt:ſua quiſqꝫ p̃icula neſcit.
Attonitus maiore metu.q̃s littora ponto
Obruta:quis ſũmis cernens ĩ mõtibꝰ æquor:
Aetheraqꝫ in terras deiecto ſole cadentem
Tot rerũ et finem timeat ſibi nõ uacat ullos
Pro ſe ferre metus.urbi magnoqꝫ timetur.
Nec gladiis habuer̃ fidem niſi cautibus aſper
Exarſit mucro:tunc omnis lancea ſaxo
Erigitur:tendunt neruis melioribus arcus
Cura fuit lectis pharetras implere ſagittis
Auget eques ſtĩulos:frænoꝝqꝫ arctat habẽas
Si liceat ſuperis hominum conferre labores
Non aliter phlegra rapidos tollẽte gigantes
Martius incaluit ſiculis incudibus enſis.
Et rubuit flammis iterum neptunia cuſpis.
Spiculaqꝫ extenſo pæan pythone recoxit.
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines
Palenea ioui mutauit fulmina cyclops.
Non tamen abſtinuit uenturos prodere caſus
Per uarias fortuna notas:nam theſſala rura
Cũ peterent:totus uenientibus obſtitit æther.

Inq; oculis hominũ.& homines fulgura de cælo miſſa plerũq; tetigere Fulmina. p fulgura. Fregerunt nubes: tetigit rem naturalem. dum fulgura prodeũt: nam nubium colliſione exprimitur ignis & fulgura generantur. Immenſoq; igne colunnas. dicit etiã imiſſos fuiſſe ſerpentes auidos: uidelicet hydros & in aere etiam igneas colũnas apparuiſſe. Ttrabibus: in modũ trabium fabricatæ apparebant in cælo colunnæ. Ingeſto fulgure: immiſſo æthereo igne qui oculos eorũ perſtringit. Excuſſit criſtas galeis: Alia quoq; ſigna memorat quæ futuræ claſſis prænunia erãt: nam cuſpides & gladii nimio calore fulgurum liquefacti ſunt: quod etiã naturaliter ſicut phyſici dicũt contingere poteſt. nam ignis ille æthereus ſubtiliſſimus eſt: & cum genus illud fulminis quod afflat de cælo ceciderit pertenuiſſimas ripas penetrat: adeo ut enſes ipſos in uagina cõſumet. cum tamen uagina ipſa intacta permaneat: quod idẽ etiã hoc tempore ueniſſe dicit: cũ in campũ deſcenderẽt in theſſalia: nbi geſta eſt pugna. Excuſſit. ſ. fulgur. Solu. g. liquefacto ferro gladiorum: queadmodũ ſi plũbum liqueſcit: perfundit: ita & liquefactum ferrum perfuſum eſt: ideo dicit liquefactis gladiis capulos eorũ fuiſſe perfuſos. Pila. i. cuſpides telorum. nam pila ſunt tela romana. Nocẽs ferrũ: quo nocetur: uidelicet impiũ quo uiſuri erant patres in filios e conuerſo. Sulphure: igne æthereo: quo afflatum ferrum liqueſcebat. Innumero. exanime innumerabili multitudine apum. Vixq; re. ſo. q̃ refigi non poterant: ſicut apud Valerium cum ĩ hoſtem ducturus eſſet exercitum craſſus: ſigna uix reuelli potuerunt: unde ſecuta eſt clades. nam ipſe cũ uniuerſo exercitu deletus eſt a parthis. Signa uexilla Signifer. uexilifer. Maiori pondere. ſ. examinum apud quibus uexilla onerata erãt per quod oſtendit telis hoſtium põpeianos obrutum iri: ſignate ergo dixit merſere: ſicut Virgi. Abſcedere apicem cum de apibus loqueretur. nam apes ſignificãt bellum: que bõbo claſſem imitantur cum inter ſe concurrunt more bellantium. Rorantia fletu id eſt lachrymas emittentia: quod ſignum erat futuri luctus. Vſq; ad the. id eſt dum uenirent ad locũ theſſaliæ: ubi pugna cõmiſſa fuit. Pu. ſigna id eſt aquilæ. Admotus. propiquus. Superis: id eſt cũ ad aram ſuperorũ poſuiſſet uictima ſacerdos. Diſcuſſa id eſt euerſa ara. Præceps: præcipitanter fugiens. Sacris funeſtis: que funera ſignabant: quia funeſta erant ſacrificia. Ac tu: ita quidem ſacrificia pom. erant: ſed cæſaris grata diis erant quibus ipſe litabat. ordo eſt. Sed tu cæ. geſturus bella tã ſæua litaſti ſupios: quos uocaſti. & cætera. Litaſti. bene locutus eſt: ideſt ſacrificiũ diis gratũ dediſti: nã illi tantũ modo litant: qui ſacrificia diis accepta exhibẽt. libant qui ſacrificant. Noctem apud ĩferos aduerſus hoſtem ſignificat autẽ furias infernales: alecto mægerã: & theſiphonem a quibus furor omnis ĩmittitur. Iã dubium monſtris. & tam mõſtroſa: tã inaudita. & uſq; adeo prodigia noua nunciabantur: ut in dubium uenirent homines: nuquid ea uidiſſent: an uidiſſe ſe exiſtimaſſent. ſic enim pauor facere ſolet. uidelicet ut ea monſtra quæ apparuerint: uere monſtra uideantur. Nimio ne. pa. id eſt quod nimius pauor fecerit: ut ea uidere putarent: que non uidebant. Multis concurrere. multi fuerunt qui crediderunt q̃ oſſa pelio ſuper impoſitus fuerit a gigantibus: ut gradus ſibi facerent in cælum. Pindus hæ. hi ſunt theſſaliæ montes. Mergi cõuallibus: hæmus etiam uiſus eſt ita ſubmitti: ut in ſuis ipſe uallibus obrui uideretur: & humilior fieri. Abruptis. dehiſcentibus. Ire poſſæam boetida: pars eſt theſſaliæ ſic dicta a boue: q̃ ibi recubuit cum eam ſequeretur. Cadmus accepto oraculo: ut ibi urbem condaret: ubi bos inuenta iacuiſſet: dicit autẽ hoĩes exiſtiaſſe hãc uallẽ boetidã oſſæ mõtis totã ſãguĩe redũdar̃. Per oſſeã boetida. p uallẽ oſſæ mõtis. ĩuicẽ. alternati ſe ĩtuebãt̃ & exiſtiabãt capita alter alteriꝰ nubibꝰ circũdata. Et pallerẽ diẽ. ſ. mirabãt̃: qa ſubito pallor lucẽ ſolis occupabat. Incũberẽ noctẽ. i. tenebraſ qa circũfũdbãt̃ tenebræ galeis

Inq; oculis hominum fregerũt fulmĩa nubes
Aduerſaſq; faces immenſoq; igne colunnas:
Et trabibuſ mixtis auidos pythõas aquarum
Detulit atq; oculos in geſto fulgure clauſit
Excuſſit criſtas galeis: capuloſq; ſolutis
Perfudit gladiis erectaq; pila liquauit.
Aethereoque nocens fumauit ſulphure ferrũ
Necnon innumero cooperta examine ſigna.
Vixque reuulſa ſolo maiori pondere preſſum
Signiferi merſere caput rorantia fletu
Vſque ad theſſaliã romana & publica ſigna.
Admotus ſuperis diſcuſa fugit ab ara
Tauruſ & æmathios præceps ſe iecit in agros:
Nullaque funeſtis inuenta eſt uictima ſacris
Ac tu quos ſcelerum ſupos: quas rite uocaſti
Eumenidaſ cæſar: ſtygii quæ numina regni
Infernumque nefas & merſos nocte furores.
Impia tam ſæue geſturus bella litaſti:
Iam dubiũ mõſtris ne deũ nimioue pauori
Crediderint multis concurrere uiſus olympo:
Pindus & abruptis mergi cõuallibus hæmuſ
Edere nocturnas bellis pharſalia uoces.
Ire p oſſæam rapidus boetida ſanguis:
Inque uicem uultus tenebris mirantur optos.
Et pallere diem galeiſque incũbere noctem

Defũctoſq̧ patres:& cũctas ſanguinis ũbras
Ante oculos uolitare ſuos:ſed mẽtibus unum
Hoc ſolamen erat:quod uoti turba nefandi
Cõſcia quæ patrẽ iugulos quæ pectora fratrũ
Sperabat:gaudet monſtris mentiſq̧ tumultu.
Atq̧ omne ſcelerum ſubitos putat eſſe furores
Quid mirũ populos quos lux extrẽa mãebat
Lymphato trepidaſſe metu! præſaga malorꝝ
Sidata mẽs hoĩni eſt:tyriis q gadibus hoſpes.
Adiacet:armeniumq̧ bibit romanus araxem:
Sub quocunq̧ die:quocumq̧ ẽ ſydere mundi
Mœret:& ignorat cauſas animumq̧ dolentẽ
Corripit:æmathiis qui perdat neſcit in aruis.
Euganeo ſi uera fides memorantibus augur
Colle ſedens:aponus terris ubi fumiſer exit
Atq̧ ãtenorei diſpergitur unda timaui
Venit ſumma dies geritur res maxima dixit
Inpia concurrunt pompei & cæſaris arma.
Seu tonitrus ac tela iouis præſaga notauit
Aethera ſeu totũ diſcordi obſiſtere cælo.
Per ſpexitq̧ polos.ſeu numẽ ĩ æthere mœſtũ
Sol is in obſcuro pugnam pallore notauit.
Diſſimilem certæ cunctis quos explicat egit.
Theſſalcum natura diem:ſi cuncta perito
Augure mẽs hominũ cæli noua ſigna notaſſet
Spectari toto potuit pharſalia mundo.
O ſummoſ homiuũ quorum fortuna p orbẽ.
Signa dedit:quorum fatis cælũ õne uacabat.
Hæc & apud ſeras gẽtes:populoſque nepotũ

Defũctoſq̧ prẽs: etiã exiſtiabãt ſe uidere aĩas parẽtũ ſuorꝝ q̃ ſi nũciarẽt mortẽ uicinã ſibi qbuſq̧ umbræ ſuorꝝ apparebãt. Vmbras: aĩas ſuorꝝ:Sãguĩs ꝑlis ſuæ. Volitarẽ.i.circũ oculos ſuos errarẽ:ſed mẽtib⁹ unũ ſed q̃uis hec mõſtra t̃rerẽt aĩos hoĩum tamẽ hoc ſolatio ſe fouebãt ꝙ uidelicet exiſtiabãr hæc eẽ q̃dã irritamẽta furoris ad bellũ gerendũ qđ ĩſtabat Quod uoti turba nefãdi:uotũ nefãdũ erat:ꝙ prẽs filii occidere cupiebant. Turba:aduerſæ partis:quæ maxĩa cupiditate cupiebant hanc pugnã. Conſcia:ut filii patres aut fratres occiderẽt iã aĩo conceperãt rãtũ ſcelus. Quæ patrũ iugulos:ecce nefandũ uotũ.i.iugugulare patres aduerſæ partis. Tumultu cõſternatione cõcitatione. Omniũ ſcelerũ.ſ.ſuorꝝ exiſtiabant hæc ſigna præſignificare futurũ ut pſpicerent quod aĩo agitabãt. Quid mirũ populos: Non eſt igitur mirꝝ:ſi romani:qui erãt in theſſalia cũ ſceluſ iã ĩſtabat aĩs ſuis hos terrores cõcepere.Nõ crediderim ĩquit Romanos triſtitiæ ſuæ cauſã ſcire potuiſſe:quãdo triſtes ſunt hoĩes. Quos lux ex:q diẽ illũ ultimũ uiſuri erãt. Lymphato in ſano metu:

Præſaga malorꝝ:exiſtimãt neſcios fuiſſe romãos ubicunq̧:nedũ in theſſalia.Ordo eſt romanus hoſpes qui adiacet gadibuſ mœret.&c. Si: pro quia

Gadibus tyriis. uidelicet colunnis in mari oceano fixis ab Hercule non lõge a tyro inſula. Araxe flu.armœniæ. Die:id eſt regione & declarat. Sidere.i.climate. Mœret pro triſtis eſt. Ignorat cauſas: ſcilicet mœroris. Corripit: reprehendit.

Ema.ar.ne.ſ.fortuna ſua.Euganeo ſi uera fides: dicit etiã in Apono uico uenetiæ augurẽ fuiſſe qui futurũ bellũ ꝓnunciauit:& ſũmũ diẽ.i.ultimũ tempus ueniſſe dixit.quo magnũ diſcrimen ĩperii romani aderat:nã Cæſarem & põpeium:de ſũma rerum certaturos dixit. Euganeo:monte a populis euganeis ſic dicto:ꝙ ibi olim habitarunt.nã Liuius idẽ oſtẽdit:nã & troiani eas tenuere terras euganeis pulſis. Aponus:uici nomẽ:quod ad eã uſque ætatẽ nomẽ obtinuit. Fumifer: quia ibi balnea calida ſunt quæ fumum exalant Atque Anthenorei multi credũt hic erraſſe lucanũ:ſed excuſari põt nõ enim dixit Anthenorei timaui:ꝙ timauus ſit ꝓpe patauium:ſed anthenorei dixit per quem Anthenor nauigauit in italiam nõ enim apud anthenoridas eſt timauus:eſt aũt: timauus uenetiæ flu.cõcordiæ atque tergeſte oppidis ꝓximus ex mõte qdem grãdi:q nouẽ ora effuſus:ampliſſimũ ante alia fõtẽ facit ex quo tandẽ uno exiens alueo in adriacũ fundiẽ mare in ſinu tergeſtino:& Anthenor in italiam ueniens per hunc amnem ĩ adriaci ſinus mare penetrauit. Sũma dies:quæ ultima erat populi Romani. impia ar.uidelicet ciuilia. Seu tonitrus: & unde hoc bellum inſtare augur. cognouit! Notauit:obſeruauit tonitrus qui bellum indicabant tela. Præſaga id eſt prænũcia mali fulmĩa. Seu. no. diſcordia: ſeu ſydera cæli diſſenſere a curſu ſuo.ꝙ uidelicet curſũ ſuum ſtellæ a diuina prouidentia impoſitum minime ſequerenrur. Totum æthera:uniuerſas ſtellas. Polos arctcum & antarcticũ. Numẽ uidelicet planetas:ſiue Iouis:ſiue Martis:ſiue Mercurii &c. Solis in obſcurũ:uidelicet ꝙ ſol ꝓter naturã æclipſim pateretur Diſſimilẽ certe:certe ſiue hoc ſiue illud notauit. manifeſtũ eſt diem illum fuiſſe cæteris diebus ualde diſſimilẽ. Diem the.i.quo pugna theſſalia geſta eſt. Si cũcta.p. & uſqueadeo diſſimilis fuit:ut ſiqs ſigna illius diei diligẽter obſeruaſſet:adhibito augure pito:facile intelligere poterat pugnam q̃ inſtabat. Pe.cuncta.i.q cũcta & artẽ omnẽ augurii cognouiſſet.eſt enĩ Synecdoche. Notaſſet obſeruaſſet. Mẽs hoĩum.i.ĩtellectus hũanus. Spectari cognoſci: Phar.i.pugnã in pharſalia geſtam.

O ſũmos hoĩum:nũc Luca.apoſtrophat ad Romãos oẽs.dicit.n.romãos ſũmos oĩum populorꝝ q đos

etiam ſollicitent in uariatione fortunæ ſuæ:ut ipſis numina quoqꝫ uacent & ſigna ubiqꝫ præſtent fortunæ imperii romani. O:ideſt dico Romanos ſūmos.&c. Forma per urbem ſigna dedit:Nam quia mutatio futura erat:ideo ſigna undiqꝫ apparuere Vacauit operam dedit. Siue ſua tantum:Tātum inquit momenti res Romanæ habuere:ut cum hæc audientur:fama ipſa uulgante:inter ſpem & metum dubii erunt homines:quaſi nondum hæc pugna fuerit ſed paulo poſt futura ſit. In ſæcula:in gentes ſero n ſecuturas.
Sua fa.Videlicet fama magnitudine rerum uulgabis has res:ſiue ſcriptos monumenta. Peritura uota monebunt:ſcilicet homines quaſi nondum euenerint:ſperabunt ut uincant: & metuent:ne uincant

Siue ſua tantum uenient in ſæcula fama.
Siue aliqd magnis noſtri quoqꝫ cura laboris:
Nominibus prodeſſe poteſt: cū bella legentur
Speſqꝫ metuſqꝫ ſimūl:perituraqꝫ uota mouebūt.
Attonitiqꝫ omnes ueluti uenientia fata.
Nō trāſmiſſa legēt. et adhuc tibi magne faue
Miles ut aduerſo phœbi radiatus ab ictu: būt
Deſcendens totos perfudit lumine colles
Non temere imiſſus cāpis ſtetit ordine certo
Infœlix acies:cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule cū prima quæ tum fuit optima bello
Et quarta legione datur:tibi numine pugnax.
Aduerſo domiti dextri frons tradita martis
At medii robur belli fortiſſima denſant
Agmina.quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio.miles ī hoc libyco dux primus in orbe
Aut iuxta fluuios.& ſtagna undantis eniphei
Cappadocū mōtana cohors:& largus habēis
Ponticus ibat eques:ſicci ſed plurima campi
Tetrarchæ regeſqꝫ tenent:magniqꝫ tyrāni.
Atqꝫ omnis latio quæ ſeruit purpura ferro.
Illuc & libie numidas & creta cydonas
Miſit & itureis curſus fuit inde ſagittis:
Inde truces galli ſolitum prodiſtis in hoſtem
Illic pugnaces commouit hiberia celtas
Eripe uictori gentes.& ſanguine mundi.
Fuſo magne ſemel totos conſume triūphos.
Illo forte die cæſar ſtatione relicta
Ad ſegetum raptus uicturus: ſigna repente.
Conſpicit in planos hoſtem deſcendere cāpos

Et adhuc:ſcilicet poſt mortem tuam. Miles ut aduerſo:poſtquam ſigna deſcripſit mali futuri.nūc dicit quomodo aciem inſtructam in planū duxerit Pompeius. Miles:pompeius. Ab aduerſo ictu phœ.quia repercuſſis armis a ſole: ſplendorem & fulgorem undiqꝫ mittebant. Lumine:fulgore armorum. Non temere:declarat quia ſuo quiſque ordine ſtetit In fœlix uno uerbo exitum rei ſignificauit dicendo infœlix. Cornus tibi cura: Antiq dicebant hic cornus nus.nui:in eadem ſignificatione in qua & nos hoc cornu cornu. Tibi numine ſed in dextro cornu domitius conſtitit:qui bellicoſus erat:ſed infœlix.nam apud corphinum uictus eſt. Frons.d.r.dextrum cornu. Aduerſo numine:id.eſt diis contrariis. At medio ro.dicit autem in media acie cōſtituiſſe ſe Scipionem. Robur.ſ. mediæ aciei. Denſant:nam mediam aciem denſis militibus ualidiorem reddebant. Cylicum:quoſ turcos uocāt. Miles in hoc: uidelicet in theſſalia ubi ſub pompeio militabat. Sed dux in orbe libyco:nam prouincia Libya demandata erat ſcipioni a ſenatu populoqꝫ ro. At iuxta flu.dicit autē eqtatum in locis campeſtribus poſitum fuiſſe: qui procul erat a flu.nam fluminibus tota theſſalia ferme īundat. Largus habenis:id eſt cito fugiturus. Sed ſicci:ſed in locis procul a fluminibus conſtiterant reges.& tetrarchæ:qui dicuntur quattuor prouīciarum p̄fecti. Atqꝫ omnis:Vt ſūmatim dicā. Purpura:habitum pro perſona poſuit. Seruit:domita armis italis. Illic & numidas: poſtquam generaliter dixit de populis quibus in locis conſtiterant a flu.remotis.nūc ſpecialiter dinumerat:qui populi conſtiterint ī theſſaliæ locis. Numidæ:ſunt populi libyæ. Cydonas cretæ:quæ ut inqt Solinus prima remis & ſagittis potuit. Illinc:ab una parte Inde:ab alia. Curſus fugit:id eſt ſagittarii poſiti ſunt. Itureis ſagittis:id eſt ꝙ ex alia parte ſagittarii miſſi ſunt a populis Itureis:iture ciuitas eſt parthorum unde itureus a um.nam parthici ſunt ſagittandi peritiſſimi. Truces galli:quia diu hoſtes fuerūt cæſaris nā p decenniū cæſar galliā domuerat

In hoſtem: id eſt contra cæſarem. Hiberia celtas:id eſt celtiberos:nam celtæ populi ſunt galliæ qui cū ī hyberiā ueniſſēt ibi coluerūt:& pmixti ex diuerſis gētibꝫ populi uti iqꝫ nomē obtinuere:& a celte & hiberi cōpoſiti ſūt celtiberi. Cōmouit:ī auxiliū pōpeii miſit. Eripe uictori gēte :occide iqt o pompeii quādo de his uictis Cæſar trūphauit. Cōſume.ſ.ante totos triūphos:id eſt quos de tuis gētibus cōſecuturus eſt cæſar:ſed tuo potiꝰ iuſſu īterfice gētes. Illo forte die:nūc oſtēdit quā ad inopiā redactus erat cæſar.qa uidelicet cōmeatus reꝝ oium īopia laborabat uſqꝫ adeo ut cogeret ēt ſegetes ex agris nōdū maturas rape & quo die acié īſtructā duxit pōpeiꝰ eodē cæſar frumētatū milites mittebat. Signa.i.moturꝰ milites ſuos
Statōe re.i.caſtris pō. Ad rapt.ad rapiaſ ſegetū.Cōſpicit ex īprouiſo ſtructo agmīe uidit hoſteſ aduētā

Oblatumq̨ uidet uotis ſibi mille petitum
Tempus in extremos quo mitteret oīa caſus
Aeger quippe more flagranſq̨ cupidine regni
Cæperat exiguo tractu: ciuilia bella
Vt letum dānare nephas: diſcrimina poſtquā
Aduentare ducem ſupremaq̨ prœlia uidit
Caſuram fati ſenſit nutare ruinam:
Illaquoq̨ in ferrum rabies prōptiſſima paulū.
Languit: & caſus audax ſpondere ſecundos
Mens ſtetit in dubio quem ſua fata timere
Nec magni ſperare ſinunt. formidine merſa
Proſilit hortando melior fiducia uulgo.
Odomitor mundi rerum fortuna mearum
Miles adeſt totiens optare copia pugnæ
Nil opus eſt uoto: iam fatum accerſite ferro
In manibus ueſtris quantus ſit cæſar habetis
Hec ē illa dies mihi quam rubicoīs ad undas
Promiſſam nemini cuius ſpe mouimus arma
In quam diſtulimus uetitos remeare triūphos
Nec eadem ē hodie quæ pignora q̄q̨ penates.
Reddat: & emeritos faciat uos: marte colonos
Hæc fato quæ teſte probet quis iuſtius arma.
Sūpſerit. hæc acies uictum factura nocentem

Oblatum: id eſt tempus ſibi datum. Nulli uotis: quod innumerabilibus uotis petierat: quaſi dicat ſæpius optauerat. In extremos caſus: uidelicet ad ultimam pernitiem ſeu uinceret: ſeu uinceretur. Aeger: & animo & corpore dicitur quia more impatiens erat paruum etiam interuallum damnabat: quaſi impium eſſet. Vt leni: id eſt tanquam tardum. Aeger: impatiens ſignificat mœſtum: ideo quia mœſtus impatiens moræ erat. Flagrans: ardens. Cupidine regni: ut unus omnia gubernaret. Cœperat: pro incœperat. Exiguo tractu: id eſt paruæ dilationis & moræ. Diſcrimina poſtquam: ſed quamquam omnibus uotis optaret ciuile bellum cæſar tamē ut uidit inſtare periculum non potuit non timere hinc quidem confidebat fortunæ ſuæ: inde uero dubitabat: q̨ pompeium uiderat ſæpiſſime ſecunda fortuna uſum: & ex hoſtibus uictoriā reportaſſe: quātum ad fortunam ſuam ſpectabat ſpem habebat quantum ad fortunam pompeii pertinebat non parum dubitabat. Diſcrimina: pericula. Aduentare ducum: Inter ſe & pompeium adeſſe ut Cicero in epiſtolis: Nōdum erat auditum te ad Italiam aduentare: id eſt adeſſe. Supprema prælia: ultima fata. Nutare: minari: nam tunc magna moles minatur ruinam cum nutat: id eſt concutitur: eſt ergo ſimilitudo ſūpta a mole ruinam minanti. Nutarē uacillare: Fatis non cæterorum modo ſed ipſius etiam cæſaris fatis ruinam caſuram non dubitauit Rabies ſcilicet cæſaris. Languit: torpuit. Et caſus: quāquā fortunæ ſuæ plurimum confideret cæ. tamē nō potuit non dubitare cum tātum periculum iſtaret. Mens: quamuis omnia ſibi proſpera permitterentur: tamen mens ſtetit in dubio. Qui nec ſua: Oſtendit rationem quare dubitat: nam inter ſpem & metum conſtitutus erat ex una parte: ſi conſideres ſecūdam fortunam Cæſari ſemper fuiſſe cauſa erit cur ſperaret. At uero ex alia parte ſi uideres res geſtas Cæſaris & pompeii etiā cauſa erat cur dubitaret. Nec magni: Quia ſicuti cōſueuerat ipſe uincere: ita etiam pompeius: tandem cæſar metum diſſimulauit: & pectore īcluſum gerēs fiduciam uultu oſtentauit: orationemq̨ ad milites habuit plenam exhortationis. Merſa: ſcilicet ī pectore. Melior: ſcilicet quam metus. Proſilit: id eſt in medium proceſſit. & his uerbis uſus eſt ad milites ſuos. O: domitor mūdi: & Quintilianus & cæteri omnes lucanum in orationibus ſuis oratoribus magis quam poetis annumerant: nam ſemper orationes maxima arte componit: ut in hac facit nam omnia adſunt neceſſaria. ſuadet enim Cæſar & hortatur milites ad pugnam. & primo beniuolentiam captat a perſona auditorum & dicit res eorum fortiter geſtas fuiſſe: beniuolum ſe facit a perſona auditorum ex rebus fortiter geſtis: & a uoluntate fortiter gerendi. Optatæ prælia pugnæ: id eſt q̨ antea uotis optaſtis: nunc ferro aſſiſcite. In manibus ueſtris: Locus beniuolentiæ in auditores cum oſtendimus quæ de illis ſpes eſt. Hæc eſt illa dies: Incipit nunc confirmare & arguere: nam arguit a partibus iuſtitiæ & iuris naturalis: cuius partem conſtat eſſe ueritatē a ueritate ergo arguit: quia promiſſerunt: ergo debent ſatiſfacere promiſſis: ut uerum ſit quod dixerint: unde fides qđ fiat qđ dictū ē deriuaē. Rubiconis ad ūdas: cū uos traiecturꝰ eſſē. Promiſſā: dicēdo ne dubites o Cæſar nos ꝓ te pugnabimꝰ cū tēpus erit. In quā diſtulimꝰ: Triūphos ex gētibꝰ q̄s nos uirtute ur̄a ſupaſtis: ſi uīceritis nūc tādē uobis reddenē triūphi. Hæc ē eadē ab utili: utile ē iḡr ut pugnetis: qa ſi uictoriā reportabitis cōiuges liberoſq̨ ur̄os: patrios penates: & bona oīa cōſequimini. Emeriti milites dicūtur q̄ ſūcti ſūt munerē militiæ. Colonos: q̄ ſimul ac ſtipēdia ur̄a pfeceritis uos ī coloniā ducere uidebo: ut qđ uirtute ur̄a pepiſtis id ēt poſſideatis. Hæc facto q̄.t.ſ. Perſuadet a laudabili: qa ſi uiceritis oēs ur̄am cām ꝓbabūt: aliter nō ipſā laudabūt: niſi uiceritis. A laudabili ſolemꝰ ſuadere: uel dicaē ab honeſto: nā qđ hōeſtū ē: ē & id laudabile: ſed ſi laus ſeqē & recti faciēdi uolūtas dupplicaē. Fato: ſcilicet aliquo teſte: qa ſūpſiſtis arma. Quis iu.i.cuiꝰ cā iuſtior fuerit: qa ſi uīcitis arma iuſte ſuſcepiſſe uidebimꝰ: ſi nō uiceritis iiuſte.

Si pro me patriã:Si antea inquit pugnaſtis pro patria pro me quo tẽpore in galliã fuiſtis pro patria etiã uiciſtis.nunc magis pro me pugnare debetis:ut cũcta uincatis. Truces: ideſt fortes. Exoluite.i. liberate Gladioſq; culpa: nam id quod antea tũ ferro tũ flammis peperiſtis:ut ideo patriam recupararetis: nunc aſcribitur uicio. At uero ſi uiceritis omnis cul pa abolebitur. Mutato iudice:quia uicti uictoris iudicio dãnabuntur. Nulla manus:uidelicet qui uictus fuerit. Non mihi res agitur:ruſus ab utili:non pugnatis inquit mihi:ſed uobis:ego contentus ero uiuere priuata uita:dũmodo uos r̃gnetis:& uos ueſtrorũ liberorũ ac cædium perpeſſarũ præmia tandem capiatis. Libera turba:ne ĩ ſeruitutẽ põpeii & ſuorũ ueniatis

Si pro me patriam ferro flammiſque petiſtis:
Nũc pugnãte truces:gladioſq; exſoluite cul
Nulla mãus belli mutato iudice pura eſt. pa
Non mihi res agitur:ſed uos ut libera ſitis
Turba precor gentes ut ius habeatis ĩ omnes.
Ipſe ego priuatæ cupidus me reddere uitæ
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem.
Omnia dum uobis liceant:nihil eſſe recuſo:
Inuidia regnare mea:nec ſanguine multo
Spem mundi petitis:grais delecta iuuentus
Gymnaſiis aderit:ſtudioq; ignaua paleſtræ.
Et uix arma ferens:& mixtæ diſſona turbæ
Barbaries non illa tubas:non agmine moto
Clamorem latura ſuũ:ciuilia paucæ
Bella manus faciẽt:pugnæ ps magna leuabit.
His orbem populis:romanũq; obteret hoſtẽ
Ite per ignauas gentes famoſaq; regna.
Et prmo ferri motu proſternite mundum.
Sitque palã quas tot duxit pompeius in urbẽ
Curribꝫ unius gentes non eſſe triũphi
Armenios ne mouet romana potentia cuius
Si ducis:aut emptũ minimo uult ſanguie qſq̃
Barbarus heſperiis magnum præponere r̃bꝫ
Rõanos odere omnis:dominoſque grauantur

Gentes:ut ius habeatis in omnes.non uobis do/minẽtur:ſed uos cæteris. Plebeiaq; toga: beniuolũ ſe ubiq; reddere debet orator: tãetſi id magis fiat in pĩcipio & exordio cauſæ:capta occaſione dicit hoc labores & periculo pro uobis ſubeo:quia quãtũ ad me attinet ſicuti plebeius paratus ſũ uiuer̃. At uero ut præmia habeatis laborũ ueſtrorũ:odio & inui/dia mea uos regnare concupiſco. Cõponere:conſtituere. Modicũ ciuem:ideſt humilẽ & moderatum

Omnia dum uobis: non recuſo ut omnes in me odiũ habeãt:dummodo uos liberi ſitis & diu regnetis. Nec ſanguine multo:arguit a facili:& oſtendit utilitatem magnam eos conſecuturos pro labore: nam genus militum dicit eſſe pompeii:quod facile uincatur:quia ignaui.uidelicet homines ludis ac paleſtræ dediti ſunt:ut græci.ut athenienſes in primiſ deinde barbari:qui oneri ſunt potius exercitui:q̃ u/tilitati. Poſt:deinde in fenſis parere gladiis:quia uidelicet populi romãi hoſtes perpetui fuerunt. Spẽ mũdi:uidelicet uniuerſum orbem terrarum: ut domini omnium rerum ſitis. Delecta:ex aliis electa. Gymnaſia:erant loca ubi iuuenes exercebantur nudi:qui paleſtra ludebãt oleo peructi: ideo nudi pu/gnabant ut facilius e manibus elaberentur. Ignaua iners & puſilanimis. Et uix arma ferẽs: per quod molles oſtẽdit eſſe huiuſmodi homĩes. Mixtæ diſſona turbæ: quia ex diuerſis orbis partibus gentes atq; nationes erant in exercitu pompeii. Non illa tu. Quæ:adeo imbellis eſt: ut non dicã arma ſtri/cta ſuſtinere poſſit.ſed nec clamorem quidem bellicum. Suũ cla.quia ſuo ipſius clamore tenebitur.

Ciuilia paucæ:pauci admodũ erũt ro. cũ quibꝫ pu/gnabitur Pugnæ pars.m.l.eſt locus a iuſticia & a partibus iuſtitiæ:quæ eſt uindicatio:quia uidelicet pugnare fortiter debebunt contra barbaros:ut ulciſcantur iniuriam romanorum: cum illi perpetui hoſtes populi romani fuerint. Pugnæ:ſcilicet ueſtræ. Leuabit:liberabit. Obteret:oprimet. Romanum hoſtem:quia barbari obſidentur & hoſtẽ populi romani obterentur. Ite per igna. gen.:ſcilicet quas facile uincere poteritis. Famoſa regna:quia fama tantummodo magni ſunt:re autem ignaui & imbelles. Et primo ferri:Nam facile erit primo concurſu uincere illos omnes. Sitque palam: & nunc manifeſtũ facite omnibus triumphos pompeii quater de gentibus triumphauit:nec bene pro uno triumpho ſufficerent:uidelicet gentes imbelles eſſe quæ facile uinci potuerunt. Quas tot duxit:ideſt omnia dicere quẽadmodum pompeius triumphauit de mitridate:de Tigranne:de Siculis:de Aphrica:& licet ter triũpha/uerit:tamen gentes huiuſmodi adeo imbelles fuere:ut nec uni quidem triumpho ſufficere potuerint. Curribus: triumphis. Armenios ue mouet:dixit generaliter illos omnes imbelles eſſe: nũc ſpecialiter dicit hanc gentem bellis minime idoneam. Creditis ne armenios curare utrum noſtrum imperet:neque enim ipſi ſtudent fauere pompeio:ut pro ipſo ſolo quaſi pugnam inire uelint: quid enim ipſorum intereſt Pompeius uincat an Cæſar:& primo curſu debellentur. Romana potentia: uidelicet an potentia Pompeii an mei. Mouet:creditis curare reges barbaros iſta. Aut emptum ſanguine quiſquam:ne putetis barbaros uelle hoc ſibi conſtare magna mercede: ut Pompeius uincat. Præponere magnum: id eſt præficere pompeium imperio romano. Romanos odere:ſcilicet omnes barbari nec põ.uĩcere curãt.

Q uos nouere magis:ſed me fortuna meorũ
Commiſſit manibus:quorum me gallia teſtẽ
Tot fecit bellis:cuius non militis enſem
Agnoſcam? cælũqꝫ tremens cũ lãcea tranſit
Dicere non fallor:quo ſit uibrata lacerto.
Q uod ſi ſigna ducem nũq̃ fallentia ueſtrum
Conſpicio: facieſqꝫ truces oculoſqꝫ minaces
Viciſti:uideor fluuios ſpectare cruoris.
Calcatoſqꝫ ſimul reges:ſparſũque ſenatus
Corpus:& immenſa populos in cæde natãtes:
Sed mea fata moror:qui uos in tela furentes.
Vocibus his teneo:ueniam date bella trahenti
Spe trepido:haud ũquã uidi tã magna datu
Tã prope ſuperos cãporũ limite paruo ros
Abſumus a uotis.ego ſum cui marte peracto.
Q uæ populi regeſque tenet donare licebit.
Q uo ne poli motu:quo cæli ſydere uerſo
Theſſalicæ tantum ſuperi permittitis oræ
Aut merces hodie bellorũ:aut pœna paratur.
Cæſareas ſpectare cruces: ſpectare cathenas
Et caput hoc poſitum roſtris:effuſaqꝫ mẽbra.
Septorumqꝫ nefas:& clauſi prœlia campi.
Cum duce ſyllano gerimus ciuilia bella
Veſtri cura mouet:nam me ſecura manebit

Quos nouere magis : oẽs romãos oderũt barbari:ſed eos in primis quos magis nouerũt.nouerũt autẽ
magis pompeiũ a quo iniuriã acceperũt: ꝙ tãtũ putant ſe debellatos a põpeio:ideo quia ipſi pugnare nol/
lent facile uicentur. Sed me for.a cõtrario:cũ illi oẽs ignaui ſint:ut facile uinci poſſint.At uero uos mili
tones ac milites ſemꝑ uicere cõſueuiſtis.ab attributo ꝑſonæ arguit.uidelicet a caſu qd euenerit:qd euenit
quid euenturũ ſit:qd euenerit ut uiceritis:qd euenit ut uicatis:qd euenturũ ſit ut uicturi ſitis. Meorum
nõ barbaroꝝ:ſed ueſtrũ q ſemꝑ uicere conſueuiſtis:& ego ſum uictoriæ ueſtræ teſtis. Tot bellis: Quia
ibi multæ ĩſtructæ ſũt acies: nã gallos atque germa
nos uicit Cæſar. Cuuius nõ militis:quaſi dicat cu
iuſlibet uiri:nã cũ ꝓ me fortiter pugnabitis:cogno/
ſcã arma ueſtra & cui præmia debeantur. Telũqꝫ
tremens:& ſi telũ uidero : etiã ſi non uiſus fuerit ille
a quo torquebitur.tamen ab ipſo telo militẽ cogno
ſcã. Tre.lan.uibrata. Tranſit cæ.ideſt ꝑ aerẽ pene/
trat atqꝫ diſcurrit. Non fallar.i.optime noſcã. Vi/
brata:excuſſa lacertis. Quod ſi ſigna ducẽ: & ſi ue/
ſtrã uirtutẽ conſidero:quæ nunquã me ueſtrũ ducẽ
fefellit:non dubito dicere uos uictores. Nũquã fal
lentia me.ſ.q̃a quocunqꝫ ea duxi:ſẽper uictores exti
tiſtis. Facies truces: aſperas & timorem incutiẽtes.
Oculoſqꝫ minaces:q̃a oculis furorẽ & indignitatem
ueſtrã contra hoſtes oſtendiſtis. Cruoris .ſ. fuſi uir
tute ueſtra. Simul calca.r.in eodẽ tẽpore pedibꝰ ue
ſtris ſubiectos. Sparſũqꝫ ſe.corpus .ſ. ſenatores cæ/
ſos & ſtragẽ factã per hos agros. Immenſa cæ.imẽ/
ſo ſãguine. Sed mea fata.m. nũc ſe ipſũ repræhen
dit:ꝙ adhortet᷑ milites:cũ minime ſit opus exorta/
tione cũ ipſi per ſe incitati ſit. Spe trepido : q̃a ſpes
ipſa me trepidum facit:qđ accidere ſolet. Virg.Cor
da pauor pulſãs.nã trepidi ſumus aliquãdo non me
tu:ſed ſpe quæ noſtrã mentẽ concitat:ut hoc loco.
Haud nunquã uidi:arguit ut dixi:ab attributo per/
ſonæ.ſ.a fortuna a caſu:ꝙ ꝓſpera ſẽper euenerit.er/
go ea nunc euentura ſperat. Tã ꝓpe me.i.tã mihi ꝓ
pitios eẽ deos cũ dii ꝓpe ſunt: propicii ſũt:cũ ꝓcul:
aduerſi. Limite.i.ꝑuo ĩteruallo A uotis:a uictoria
Ego ſũ cui.ſ.licet uobis donare quocũqꝫ tenẽt re/
ges & populi.uidelicet regna:ĩꝑia & diuitias. Mar.
peracto.i.uictoria ꝑ acta. Quo ne poli motu : nũc
arguit a neceſſitate:& & ſecundũ artẽ argumẽtũ ĩ fi
ne ponit qđ ẽ ualidiſſimũ. Nã cũ ſuademus aliquid
eẽ honeſtũ facile ẽ utile.at uero cũ dicimus eẽ neceſſariũ maius ẽ : dicit enĩ aut uincendum uobis eſt:aut ꝑ
eundũ:neſcio quo ſidere:aut curſũ ſiderũ:cælũ ĩpellatur.ſ.ut hoc eueniat.ſ.an uincatis:an pereatis: ſi uice/
ritis domini eritis niſi uiceritis perituri eſtis.neceſſitas igitur ĩpellit uos ut uincatis. Poli motu:nã ſtellaꝝ
motu inferiora regunt᷑. Quo ſidere:declarat qđ dixit motu poli. Verſo ſy.ſ.curſu ſtellaꝝ impellente.
Ore theſ.regioni theſſaliæ:qđ in ſequentibꝰ dicit uidelicet Aut merces hodie bellorũ:aut pereundũ uo/
bis eſt:aut uincendum. Parat᷑.i. ſubiicit᷑. Cæſareas ſpectare cruces:peroro ẽ quæ fit per indignationem
cõq̃ſtiõi ꝑmixtã:nã locus ĩdignatiõis ẽ ꝑ quẽ oſtẽdĩus qđ factũ ẽ nefariũ.ĩdignat᷑ enĩ ꝙ cæ. cruci mittẽdus
ſit:uel ẽt cathẽis ſigẽdus. Effuſa.i.ſpſa.ſ.ut nec pudeat corpus meũ mẽbratĩ laniari. Septorũqꝫ nefas : &
manũ opulẽtẽ factã dicit eẽ alicuius ꝑ uĩ & opulẽtiã:quæ ꝓrſus ẽ a legibꝰ:& ab æq̃li iure remota. Septoꝝ
nefas.i.nefas. Cãpi marcii:nã ſylla ĩ uilla publica:q̃ erat ĩ cãpo martio quatuor legiões iuſſit occidi:& hoc
ẽ qđ dicit ſeptoꝝqꝫ nefas. Septa.n.dicũt᷑ clauſtra cãpi martii ubi uilla publica erat:uillã iõ uocabãtqꝫ extra
mœnia poſita erat. Cũ duce ſyllão.ĩdignat᷑ ꝑ uĩ & manũ opulẽtã factũ eẽ aliqd:cõq̃rit᷑ uel ĩpugnat᷑:quale
fuit ſyllæ:cuius diſcipulum dicit fuiſſe pompeiũ. Noſtri cura mouet: per ſcripturam hic locus ſine du/
bio eſt conqueſtionis:uidelicet per quem non res noſtras:ſed eorum qui uobis cari eſſe debent conqueri/
mur.dicit enĩ nõ mei: ſed noſtri cura mouet. Nã me ſecura mane:& ſi animum noſtrũ ãplum & excelſũ
in oĩbꝰ paratũ & oĩa eſſe facturũ ſi quid acciderit oſtendemus:ut hoc loco.uere inquam ueſtras fortunas
non meas conqueror:nã anius meus eſſet excelſus:qui ſibi mõtẽ conſciſcere poſſit:ſi q̃d aduerſi cõtigerit.

Mors quæſita manu:qui uincere uoluerit: me uidebit manus mihi ipſi inferentem. Reſpexerit hoſtē: ideſt qui nondum uicerit hoſtem. Dii quorum curas:iterum locus cōqueſtionis eſt:per quem oſtendimus animum noſtrum in alios miſericordem:& nos fortiter paſſuros eſſe.ſi quid aduerſi contigerit audientium animi ad miſericordiam commouentur. Vincat quicunque neceſſe eſt : quicuuq ꝑ inq clemenſ futurus eſt & miſericors in hoſtes: ille uictoriam obtineat : & qui uictis parcere uelit.per conqueſtionem ergo ad miſericordem fore auditorum animos commotos oſtendit. Quiſq ſuos ciues:ideſt uincat quicunq credit ſuos ciues non ideo hoſtes eſſe: ꝙ arma eis conceſſa ſunt:nam id imperio alicuius fecere: Pom.in arto.a.u.l. nunc e diuerſo per ignorantiam cōcludit oſtendens pom.fuiſſe ſæuum : & eſt locus per quem oſtendit uindicandum eſſe in eos qui nō coacti:ſed uoluntarii arma ſūpſerunt:nam locus indignationis per quem oſtendimus de induſtria aliquid factum eſſe & uoluntario facinori ueniam p̄ſtandam non oportere e diuerſo : ſi uolūtatium nō eſt ueniam eſſe præſtandam . oſtendit autem pom. ꝙ non coactus:ſed uoluntarie ciues occiderit & oi ui uſum eſſe:& ita indignatur. Scitis autem quo tēpore ex munimentis:quib᷒ Cæſ.circundederat pō. & milites : quomodo aliquot ciues romanos occiſi fuerint:ſed quanquam ibi nefarius fuerit pom . tamen ita cōuenit inter ſcriptores:ꝙ ſi uoluiſſet potuiſſet eo Cæſ.a pompeio debellari.ſed militibus iuſſiſſe ut ciuibus parcerent: ſed uertit in contrarium Cæſarē hoc loco:nam oratorie arguit : ut quæ aliis commoda ſint in ſuum commodum conuertat. Agmīa ueſtra loco:meminiſtis q̄ crudeliter pō.uos occiderit cū in āguſto eētis : nec uirture uſ̄a uti poſſetis. Vetita uirtute:quia uirtus ueſtra in locis anguſtis moueri non poterat : & primo uidente magna pars ueſtri cæſa fuit. Vos tantū hoc oro : adhuc perſiſtit in eo:uidelicet uoluntario facinori ueniam dari non oportere:at uero his qui inuiti & coacti pugnauerint ultro ignoſcendum eſt. Vos īquit uolo o commilitones:ut quēcunque fugientem uideritis : hunc ciuem eſſe putetis : & ei ignoſcatis & ſi poſſitis ipſum incolumem eſſe uelitis. Vos tātum:quanuis inſtigati eſſe debeatis contra pō . qui magnam ueſtri partē occiderit.& cætera. Sed dū tela micant:e diuerſo autem ſiue pater:ſiue filius fuerit:q tela cōtra uos ītēdat:ipſū occidite:ſed fugiētib᷒ pcite.illi.n.oſtēdūt ſe coacte nō ſpōte pugnare.

Mors quæſita manu.fodientē uiſcera cernet
Me mea qui nōdum uictū reſpexerit hoſtē
Dii quorum curas abduxit ab æthere tellus
Romanuſq labor.uincat quicūq neceſſe eſt
Non putat inuictos ſæuum diſtringere ferrū.
Quiſq ſuos ciues ꝙ ſigna aduerſa tulerunt
Non credit feciſſe nefas pompeius in arto
Agmina ueſtra loco uetita uirtute moueri.
Cum tenuit quāto ſaciauit ſanguine ferrum:
Vos tamē hoc oro iuuenes ne cedere quiſquā
Hoſtis terga uelit.ciuis qui fugerit eſto.
Sed dum tela micant.non uos pietatis imago
Vlla:nec aduerſa conſpecti fronte parentes.
Cōmouet an uultus gladio turbante uerēdos
Siue quis infeſto cognata in pectore ferro
Ibit.ſeu nullum uiolabit uulnere pignus
Ignoti iugulum tāquā ſcelus imputet hoſtis.
Sternite iam uallum:foſſaſq implere ruina.
Exeat ut plenis acies non ſparſa maniplis.
Parcite ne caſtris:uallo tendatis in illo
Vnde acies peritura uenit.uix cuncta locuto.
Cæſare:quē q ſuū munus trahit arma q rap. tim
Sūpta uiri celeres capiūt præſagia belli
Calcatiſque ruunt caſtris ſtant ordine nullo.
Arte ducis nulla:permittuntque omnia fatis.

Ad uerſa:oppoſita. Vultis uerē.ēt uerēdos q̨ cōtra uos arma ferēt ipſos īuadite. Infeſto:aduerſo. Cognata ī pectora: ſiue uobiſ ſāguie cōiūctus pectora uſ̄a petet. Seu nullū.i.ſiue nō erit ꝓpiquus. Ignoti iugulū .ſ.ipſū hēte ipſū ꝓ ignoto hoſte. Sternite iā uallū:nolite īqt p portas caſtroꝝ exiř.ſed euertite uallū:& eo aīo ad pugnā ꝓdite:ut uobis uincēdū putetis:nec rurſus ī caſtra redite:ut deuictis hoſtib᷒ : caſtroꝝ potiamini. Vallū:caſtroꝝ ne reſpectus caſtrorū uos faciet ībelles. Nō ſpſa.i.diuiſa:ſed conferta ī unum. Ne:ꝓ nō. Vallo tēdatis:qa occurrebat illud:ſi uallū euertimus:quo nam poſtea nos recipiemus. In illo uallo:ꝓ ī. illud uallū:caſus ꝓ caſu poniť.hic uallus & hoc uallū diciť.ſed differēter.nam uallus diciť palus:uallū uero diciť tota munitio caſtrorū. Acies pitura:qa malo omine iierat. Vix cūcta locuto cæ. Nūc dicit quomō ſe habuerīt milites Cæſ. poſt hāc adhortationē: dicit eos unanimes īcitatos fuiſſe ad ad pugnam futurā. Vix ſatis inquit adhortationem ſuā finierat Cæſ.cū ſe omnes ad ſuum quiſque munus præparauerunt:ut ſe pugnæ inſtanti recingerent. Munus :officium. Raptim celeriter. Viri celeres.i.ſe armis īſtruxerunt & corpora cibo curarunt. Præſagia:ſcilicet uictoriæ:quia unuſquiſque animo uictoriam prædiuinabat. Ruunt ca.pro eruunt e caſtris. Stat ordine nul.ipſi adeo in hoſtem ruebāt ut expectare nequerint . ut acies inſtrueretur:ſed quo quemque impetus tulit:eo aciem direxit. Fatis:uidelicet fortunæ hoc pertinet ad oſtendēdam cupiditatem pugnādi militum Cæ.qui non expectauerūt Vt acies ſtrueref.

Si totidem magni ſoceros totidemq́ȝ petentes
Vrbis regna ſuæ funeſto in marte locaſſet
Non tam præcipiti ruerent in prœlia curſu.
Videt ut hoſtiles in rectum exire cateruas
Pompeius: nullaſq́ȝ moras permittere bello
Sed ſuperis placuiſſe diem: ſtat corde gelato
Attonitus: tantoq́ȝ duci ſic arma timere
Omen erat: premit inde metus: totū́q́ȝ p agmē
Sublimi preuectus equo: quē flagitat inquit
Veſtra dies uirtus: finis ciuilibus armis
Quem quæſiſtis adeſt: totas effundite uires.
Extremum ferri ſupereſt opus: unaq́ȝ gentes
Hora trahit: quiſquis patriam caroſq́ȝ penates
Qui ſobolē ac thalaōs dſertaq́ȝ pigōra quærit
Enſe petat: medio poſuit deus omnia campo
Cauſa iubet melior ſuperos ſperare ſecundos.
Ipſi tela regent per uiſceta cæſaris ipſi
Romanas ſancire uolunt hoc ſanguine leges
Si ſocero dare regna meo: mundū́q́ȝ parerent
Præcipitare meam fatis potuere ſenectam.
Non iratorum populis urbiq́ȝ deorum eſt.
Pompeium ſeruare ducem: quæ uicere poſſet
Omnia contulimus: ſubiere pericula clari
Sponte uiri: ſacraq́ȝ antiquus imagine miles.
Si curios his fata darent: reduceſque camillos
Temporibus: decioſq́ȝ caput fatale uouentes

Si totidē magni.i.ſi quot milites erā: totidē cæſ. fuiſſēt: q regnū & tyrānidē appeterēt. nō potuiſſēt iſeſti us iuadere hoſtē. Soceros magni.i. totidē cæſ. Totidēq́ȝ petēres: Sic ut petebat cæ. Regna urbis. nō ui cere. Vidit ut hoſtiles: poſt adhortatiōem cæ. militis eius e caſtris euerſo uallo eruperūt & magno ipetu hoſtes petere inſtituerūt. Nūc dicit qūo ſe pō. habuerit ubi uidit ab hoſtibꝫ i ſe ipetū fieri: nā pauor aīum occupauit: q qdē fuit magnus: ut tātus ipator timeret. deīde pſſo metu milites ad cōcionē uocatos exhortatus ē ad pugnā. Vt.i. poſtq: hoſtiles cateruas. Hoſtiū acies: inrectū exire.ſ. oppoſito ei occurrerē. Nullaſque mo.ſ. belli facere. Diē: conſerēdæ pugnæ. Attonitus: trepidus. Gelato corde: unū ſequit̄ ex reliquo. nā ex pauore ſequit̄ frigus. Tātoq́ȝ duci. quātus pō. fuerat: q ſemp ex hoſtibus uictoriā reportare conſueuerat: nūc aūt i ipſo articulo belli cœpit timere: quod ſiniſtrū erat omēcladis futuræ. Omē. auguriū. Sic.i. tantū timere cœpit. Premit metus. claudit & retinet. Vir. Spē uultu ſimulat: pmit altū corde dolorē. Totūq́ȝ p agmen.ſ.p. hæc adhortatō eſt pō. ad milites ſuos: ut ex eo facile intelligat̄ i deliberatiuo genere poſitā eē: nā ſinē habet ſuaſionis deliberatiuū genus. ſuadet enim militibꝫ ut uelint fortiter capeſcere pugnā: ſed primo beniuolentiā captat a pſona auditorū: cū fortiter gerer̄ appetant & appetierint: appetiſtis inqt fortiter gerere: nunc ueſtris uotis occaſio datur. Veſtra dies: adeſt inqt occaſio benegerēdæ rei: quā tantopere appetiſtis. & cū oſtēdimus res eorū fortiter geſtas beniuolētiā captamus. Eodē modo ſi ipſos appetētes fuiſſe oſtēdimus rerꝫ gerendarū. Totas effū. uires: a facili: facile inqt eſt uobis debellare hoſtes: nā occaſio eſt data q oēs in unū couenerūt: ut ſimul ſemelq́ȝ oēs facile uīcere poſſitis. qs patriā ab utili: utile ē inqt ut pugnetis: nā parata uictoria: patriā: pentes: uxores: liberos ufaſq́ȝ domos recuperabitis. Patriā hec oīa & armis & pugna repetat. Medio po. poteſtis debellare cū oīa uideāus poīta i medio cāpo. Cā.i.m. ab hōeſto arguit.ſ. partibꝫ iuſtitiæ: q dii oēs faueant res iuſtas poſtulātibꝫ: uos āt arma ſūpſiſtis: ut patriā: deos: penates: leges atq́ȝ iudicia ſeruetis: & libertatē iuiolatā defendatis. ergo oſtendit fore ut ſi pugnauerint ut uictoriam ex hoſtibus conſequentur. Melior cauſa ueſtra: ſcilicet q̄ hoſtium qui pro tyranno: nō libertate arma ſumpſerunt. Ipſi: ſcilicet dii. Regent: pro dirigent tela ueſtra in Cæſaris corpus. Sancire: firmare. Hoc ſanguine: quia ſancire eſt ꝓprie ſanguine uictimæ aliquid confirmare. unde leges immolatione hoſtiarum ſaciebantur. Si ſocero dare regna: ex hoc q uobis faueant dii: cognoſcer̄ poteſtis: q in hac ætate me incolumem ſeruarunt: ex quo manifeſtum eſt libertatem ac leges curæ eſſe diis: Dare regna ſocero: ideſt ut potiretur Cæſar. Præcipitare: accelerare. Fatis: ideſt uoluntatibꝫ deorum: ideſt ſi fata uoluiſſent. Non iratorum populis: q ducem pompeium ſeruarunt incolumen dii: inditiū eſt ipſos uelle patriam ac libertatem incolumes eſſe: ſed quia urbi populiſq́ȝ fauent hoc facere uoluerunt. Quæ uincere poſſent: a laudabili arguit: q uidelicet pom. omnes qui ſunt in urbe ſequūtur ipſum pom. Subiere pericula clari: etiam ſi ab inferis excitarentur priſci illi ac reip. amatores uiri: non dubium ē qn partes ſuas ſecuturi ſint: & uoluntate ſua arma ſumant. Sacra ima. uidelicet quia imagines ſcōrum illorum patrum repræſētant qui reipublicæ amatores fuerunt. Darent fa. ideſt ſi ita dii uellēt: ut hi a mortuis reſurgerent. Curios: ideſt ſimiles curiis: ut curius: q contra pyrrhum regem epirotarum fuit imperator & q cōſul una cū fabricio ipſū ad pacē petēdā coegit: hic ē ille curius q aurū ſibi a ſānitibꝫ allatū cōtēpſit dicēs ite & nūciate curiū malle hēntibꝫ aurū ipar̄: q aurū poſſideret. Reduceſq́ȝ ca.i. ſimiles cāillo q patriam e māibꝫ gallorꝫ eripuit: & reliqas ciuiū q incapitolio obſidebant̄: liberauit & urbē ro. reædificauit. fuit nouus urbis romæ cōditor. Decios: quorū pr̄ bello latio: alter bello gallico ꝓ ſalute reip. ſe deuouerūt.

Hic ſtarẽt.ſ.ut ptes ũras ſeq̃rent. Prĩo.gen.or.c.a.facili:facile erit ſq̃t hoſtes uĩcere:nã plures cũ paucio/ribꝰ pugnabũt. Prĩo.o.qa ĩ exercitu hẽbat Farnacẽ regẽ armeniæ quẽ aliq̃do uicerat põ.& ĩ regnũ colloca/uerat hũit & alios reges plurios ac diaſtas:ut refert Apianus q pti ob inexperientiam:parti ob res apud dyrachiũ fœliciter geſtas elati animis põ.ad pugnã hortabanẽ. Cæſ. eos cõtinue ꝓuocantẽ & aciẽ iſtruẽtem oſtẽdentes. Pom. ẽ cõtra eos admonebat id cæſ.ex ĩopia ſumma cõtingere ſtimulãte deinde exercitu: iui tus pugnã ut oſtenderet:iſtruxit:nõ ſine ſuo ſuadẽtiũq; periculo ac malo. Coacte: cõgregate. Vrbes.ſ. oriẽtis.ſ.tantæ quantas.&c.uidelicet uniuerſus orbis terrarũ meas ptes ſeqẽ. Toto ſimul utimur orbe:uidelicet qd̃ cunq; cõprehendiẽ ſub circulo ſignifero. uidelicet ab auſtrali plaga uſq; ad ſeptẽtrionẽ: nã cũ uertiẽ ſignifer circulus: ita uertiẽ ut nunq̃ diſcedat ab auſtrali plaga & ſeptentrionẽ uſq; ptingat ideo tãtũ duas ptes aſcendit:ut nõ diſcedat a torrida zona: & illa quã pertigit ẽ auſtralis plaga:ad quã nunq̃ accedit ẽ ſeptentriõalis:& eſt frigida zona. dicit ergo qcq̃d habitabile ẽ ĩ toto orbe terraꝝ:ĩde ad nos gẽtes pueniẽt:quæ nos & ſigna noſtra ſequenẽ

Sub notõ aut boreã:declarat.ſ. ab auſtrali zõa uſq; ad ſeptẽtrionalẽ plagã. Nõne ſupfuſis: cũ igitur tot gentes nobiſcũ ſunt:q̃ difficultas erit uniuerſum cæſ. exercitũ circũdare extẽſis cornibꝰ & collectos ĩ mediũ ad unũ oẽs uſq; ad internitionẽ delere. Supfuſis cornibꝰ:acies ſtruebanẽ ĩ modũ cornuũ. Nõne ſupfuſis:cũ nos multo plures ſimus q̃ hoſtes: nõ ne ĩ mediũ collectũ exercitũ delebimus.q.d.ſic. Paucas uictoria.d. pauci admodũ erũt q̃ uĩcãt.nã cæteri clãore ipſo hoſtes cõprimẽt p̃nimia multitudine

Cæ.nr̃is.n.ſuf.ar. Præ nimia militũ ſuorũ paucitate. Credite pẽdentes: poſo eſt q̃ auditores cõmouenẽ ad cõmiſerationẽ ẽ locus per quẽ res humiles: turpes:liberales pferunẽ q.ſ.ipſa pr̃ia:uxores:liberi parẽteſq; affuſi genibꝰ ipſos ſuppliciter rogãt:ut p ſe & pr̃ia fortiter dimicaẽ uelĩt:figite inq̃ aĩs ur̃is hic adeẽ romam & uidere pr̃es ac m̃es uos orãtes cũ filiis ſuis & pr̃es ſenes genibꝰ affuſos ſupplicieẽ rogare: ut nũc uelitis ꝑ pr̃ia fortiter pugnare. Crinibꝰ ef. i. ſpſis p colla credite.i.figite aĩs grãdæuũ ſenatũ.i.grã ueſcentem ætate:ideo. Vetitum arma ſequi: qa nõ ſolum meritis ſtipẽdiis:ſed ætate iam uacationem habent:quia ætas illa arma ferre non poſſit. Sacros canos: Veteres illos. Atque ipſa.d.m.& ipſam ut bem romam credite uobis obuiam prodire:quæ ſupplex rogat:ut libertatem ſuam defẽdere uelitis. Metuentem dominum:tyrannum:cum ianpridem in libertatem uixerit. Credite qui nunc eſt: credite nõ modo parentes:ſed etiam poſteros precibus agere uobiſcum:ut ſe libertatemque ſuam defendatis. Populum futurum: ſcilicet poſteros: quamobrem. Hæc libera naſci: ſcilicet populus & refertur ad illud quod dixit:populum futurum:ideſt poſteri qui uolunt in libertate naſci. Hæc uult turba mori:ſcilicet q ſunt præſentes.qui cupiunt uitam ſuam in libertate finire. Siquis poſt pignora tanta: locus indignationis eſt cum proferuntur res indignæ:ætate:fortuna:honore:beneficiis quas paſſi uel perpeſſuri ſunt:ideo recte magis oratoribus q̃ poetis aſcribitur.Lucanus.Siquis orator res indignas priſtinis beneficiis & ætate oſtendit:comouet indignationem. Pignora:ideſt ſigna amoris:quia ab ineunte adoleſcentia:bene de re publica pompeius meruerat. Cum prole & coniuge:uidelicet.cum:Gn.& ſexto pompeio & mea cornelia. Voluerer ante pedes: ideſt proſternerer pedibus ueſtris & prouoluerer. Magnus niſi uincitis: oſtendit res indignas beneficiis.nũc res indignas ætate & fortuna. Deprecor: ideſt depello: depellere eſt in ea ſignificatione: ſicut dicimus:quid eſt conſultatio?eſt prima defenſoris deprecatio:ideſt depulſio. Vltima fata: Ideſt fortunam ultimæ ſenectutis. Turpes extremi cardinis annos: ideſt articulos mortis quia iam ſum in fine mortis. Ne dicam ſeruire ſenex: uidelicet ne poſtquam ad ſenectutem peruenero: in ſeruitute uiuere incipiam. Tam mœſta locuti: Nunc dicit quo animo milites ſui fuerint audita oratione pompeii dicit omnes incitatos eſſe ad pugnam: & ſi moriendum eẽt non recuſarẽt.

Hinc ſtarent primo gentes oriente coactæ
Innumeræq; urbes: quantas in prælia nunquã
Exciuere manus:toto ſimul utitur orbe.
Quicquid ſigniferi compreſſũ eſt limite cæli
Sub noton & boreã hoĩm ſimul arma moue
Nõne ſupfuſis collectũ cornibꝰ hoſtẽ. mus
In medium dabimus pauca uictoria dextras
Exigit.at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent:cæſar noſtris non ſufficit armis
Credite pendentes e ſummis mœnibus urbis
Crinibus effuſis hotari in prælia matres.
Credite grandæuum uetitumq; ætate ſenatum
Arma ſequi:ſacros pedibus proſterẽre canos:
Atq; ipſam domini metuẽtẽ occurrere romã
Credite qui nũc ẽ populus:populũq; futurũ.
Permixtas afferre preces hæc libera naſci.
Hæc uult turba mori.ſiqs poſt pignora tanta
Põpeio locus eſt:cũ prole & cõiuge ſupplex
Inperii ſalua ſi maieſtate liceret.
Volueret ãte pedes magnus: niſi uicitis exul
Ludibrium ſoceri:ueſter pudor ultima fata
Deprecor:ac turpes extremi cardinis annos
Ne diſcam ſeruire ſenex:tam mœſta locuti

Flagrant:ſcilic& ad pugnam. Voce ducis:oratione Pompeii. Locuti tam mœſta:ſcilic& quum ad cō commiſerationem moueret omnes. Erigitur:excitatur. Placuit:ſcilicet ipſis militibus : ſi Pompeius timeret uera:uidelicet etiam ſi uerum eſſet quod inſtare uident:uicto Pompeio deligebant potius mori: q̄ tantum nefas uidere.ergo quia ita incitati & inflamamati erant. Vtrinq;:ſcilicet a Cæſare & a Pompeio. Pari metu:id eſt pari impetu irarum. Irarum metus hos:pompeianos.uident enim ſeruitutem paratam eſſe omnibus:ſi uicti fuerint:ne ſeruire cogerentur Cæſari : quia in libertate nati erant & uixerant.

Voce ducis flagrāt animi:romanaque uirtus
Erigitur placuitque mori ſi uera timeret:
Ergo utrinque pari concurrūt agmina motu
Irarum metus hos:regni ſpes excitat illos
Hæc faciēt dextræ quicquid non expleat ætas:
Vlla nec humanū reparet genus oībus annis
Vt uacet a ferro:gentes mars iſte futuras
Obruet:& populos æui uenientis in orbem.
Erepto natale feret.tunc omne latinum
Fabula nomē erit:gabios ueioſque chorāque:
Puluere uix tectæ poterunt monſtrare ruinæ
Albanoſque lares laurentinoſque penares
Rus uacuū quo nō habitet niſi nocte coacta
Inuitus queſtuſque numā iuſſiſſe ſenator.
Nō ætas hæc carpſit edax:mōimētaque rerū:
Putria deſtitutit crimen ciuile uidemus
Tot uacuas urbes:generis quo turba redacta
Humani:toto populi qui naſcimur orbe eſt
Nec muros iplere uiris:nec poſſumus agros
Vrbs nos una capit:iuncto foſſore coluntur:
Heſperiæ ſegetes:ſtat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus.nolloque frequentē.

Illos:ſcilicet cæſarianos. Spes:quia ſperabant cum Cæſare regnare : ſi uincerent. Hæc facient dextræ : poeta antequam pugnam deſcribat inter utrunque geſtam : deplorat calamitatem non unius:aut alterius populi : ſed totius orbis terrarum.dicit enim tot milia uirorum hac pugna cecidiſſe:qđ omnis ætas reſarcire non poſſet. Quicquid:ſcilicet belli ciuilis & q̄cquid cædis. Nec humanum r̄parer genus om.annis:uſque ad extremum finem mundi recuperare non poterunt. Vt:quanuis. Vacet a ferro:ideſt quanuis bella nulla poſtea ſequētur. Vacet:uacuum ſit genus humanum. Obruet:delebit. Feret.pro auferet. Erepto natale:ideſt patribus:quia patres natalia ſunt filiorum. Tunc omne la.fa.no.erit: poſt bella ciuilia nomen latinū quod apud gentes maximam famam habet:tunc fabula erit.omnes enim latini nōinis urbes uere paulo poſt euertentur:ut uix murorum ueſtigia remaneant : ſicuti etiam factum eſt. Nomen latinum quod maximo in honore apud romanos fuit. Tūc: poſt bella ciuilia. Fabula erit:ſcilicet belli ideſt nomen uacuum & inane erit. Gabios: nominat urbes latinas & has ciuitates : quæ latini nominis celeberrimæ fuere:tamen uix ulla ueſtigia monſtrare poterunt. Puluere uix tectæ: Quia ruinæ ipſarum urbium uix indicare poterunt ibi aliquando fuiſſe mœnia. Albanoſque lares:domos albæ apolinis. Rus uacuum: ideſt quod erit inſtar uacui ruris:quia ibi nemo habitabit. Niſi nocte: nō habitabit iquit albanos lares quiſquam : niſi ſemel in anno : idque inuitus faciet ſenatus & conqueret hoc a nūma fuiſſe iuſſum. Niſi nocte: latinas ferias:dicit quæ nocte albæ celebrabantur. nam poſtq̄ iubente Tullo hoſtilio albani omnes romam trāſmigrarunt & ex duabus urbibus una facta eſt : & quia teplum ueſtæ erat quod ſolum in urbe alba permanſerat. Numma pompilius inſtituit:ut latinæ feriæ quotannis ibi nocte celebrarentur:ad quas ferias omne latium conueniebat. Vnde latine ſunt Albæ appellatæ quod ſuperius oſtendit Lucanus ubi dicit. Nec non illiacæ numen quod præſidet albæ.uidelicet numen Iouis optimi maximi. Haud meritum latio ſolennia ſacra ſubacto Vidit flammifera confectas nocte latinas. Non ætas hæc: Et quæ cauſa fuit tantæ deſolationis ac uetuſtatis:non uetuſtas temporis:non peſtilentia:non terræmotus.non alia clades:ſed ciuile bellum quod in campis philippicis geſtum eſt:hanc cladem itulit. Hæc carpſit: ſcilicet oppida & mœnia urbium. Edax ætas:quia tempus uetuſtate ſua cūcta conſumit. Virgilius:Tantum æui longinqua ualet mutare uetuſtas. Monimenta: Hyſtorias & antiquitates rerum:non iſta fuerunt. Sed crimen ciuile cauſa fuit:ut tot urbes omnino uaſtarent. Tot uacuas urbes:deploratio eſt ſtatus populi romani quo nā inquit redacti ſumus:nam urbs quæ antea orbis terrarum celeberrima fuit impleri non poteſt. non dico Romanis: ſed nec ruſticis quidem : nec colluuione omnique genere gentium permixta. Quo:ad quid

Implere muros : ideſt frequentem urbem Romā reddere : Implere agros:ſcilicet agricolis: quia non ſunt qui agros colant. Vrbs:ſcilicet Roma omnes gentes atque natiores capere poteſt. Iuncto foſſore ſcilicet cum ciue iuncto ruſtico coluntur agri. Stat tectis putris auitis : & adhuc magnificentia ædium ſtat : ſed ut minentur ruinam omnes : quippe quæ uacuæ ſunt habitatoribus. In nullos ruitura:Quia nemo habitat has domos. Nulloque frequentem. Et roma ipſa uacua eſt:& ad eam cladem peruenit: ut iā ſi uelit ciuile bellū gerere non poſſit. nam deficiētib9 ciuib9 pellū ciuile geri nō poteſt. Eo:ideſt ad id.

Sed mundi.f.r. Quid ita mirum eſt ſi nulla domus antiqua Romanorum inuenitur: quia iã tunc defecerunt omnes: ſed a peregrinis tota roma habitatur: Vt Iuuenalis: Nõ poſſum ferre quirites græcam urbẽ quota portio fecis achiuæ. Fece.i.colluuione quadam gentiũ & hominum diſſimilium a romanis illis q rerum domini fuerant. Cladis eius dedimus.i.ad eam cladem redegimus. Cedant feralia.n. cãnæ.nemo ſit inquit qui nunc cannas deteſtetur.ut alliã flu.& alia loca ubi cladem romani acceperunt ab Hãnibale q̃do inuentus eſt locus.ubi maiorem cladem romãi accepere.ſ.in phar. Cãnæ ag.:eſt uicus apuliæ ubi Hãnibal quinquaginta milia romanorum cecidit.

Ciue ſuo romam ſed mundi fece repletam
Cladis eo dedimus: ne tanto in tẽpore bellum
Iam poſſit ciuile geri pharſalia tanti
Cauſa mali. cedãt feralia nomina cannæ.
Et damnata diu romanis allia faſtis:
Tempora ſignauit leuiorum roma malorũ
Hunc uoluit neſcire diem. proh triſtia bella.
Aera peſtiferum tractu: morboſq; fluentes.
Inſanamq; famem: permiſſaſq; ignibus urbes
Mœniaq; in præceps laturos plena tremores.
Hi poſſent explere uiri: quos undiq; traxit.
In miſeram fortuna necẽ: dum munera lõgi
Explicat eripiens æui: populoſq; duceſque.
Conſtituit campis: per quos tibi roma ruenti.
Oſtẽdat quã magna cadas: quæ latius orbem
Poſſedit. citius per proſpera fata cucurrit
Omne tibi bellũ gentes dedit: omnibus annis
Te geminum titan procedere uidit in axem.
Haud multum terræ ſpacium reſtabat eoꝝ.
Vt tibi nox tibi tota dies tibi curreret æther.
Omnia quæ errantes ſtellæ romana uiderent.

Et damnata diu.r.nã dies illi nefaſti habebãtur ubi bellum acceperant romani. faſti uero dicebantur in quibus cũ populo romano dicere liceret: nefaſti ꝗ nec fari nec agi cum po. romão quicq̃ licebat. Ouidius primo faſtorum: illa nefaſtus erit per quem tria uerba ſilentur. Faſtus erat per quem iur̃ licebat agi. Dãnata gallia: ubi romanos galli ceciderunt: & turpi fuga tergedare coegerũt. Tẽpora ſignauit: roma i faſtis notabat hos dies: & eos nefaſtos & pnitioſos eſſe uoluit: ſed hunc diem quo bellum ciuile geſtum eſt in faſtis non notauit quia libẽter uellet ut omnes eius memoria aboleretur. Proh triſtia fata: cõqueritur de his qui tantum cladis intulere romanis: dicit enim quot populi qui cæſi ſunt in campis philippicis renouari potuiſſet: uidelicet peſtilentia: fame: incendio: & terremotu: & qui ubique fuerit in toto orbe terrarum. Morboſque iacentes: uidelicet contagionem morborum: ideſt eos qui morbo contagioſo perierunt. Inſanamque famen: ideſt eos qui fame perierũt: Permiſſaſque ignibus: ideſt qui perierunt incendio. In præceps.l.i. eos qui perierũt terremotu Aera.p. nam aerem peſtiferum infectũ dicimus: qui reciproco ſpiritu inficitur: & ipſe peſtilentia implicitus fuerit: morbos gẽerat. Plena: uidelicet ciuibus. Tremores: terræmotus terræ: undiq; ex omni r̃gione mundi. Traxit: ſcilicet ad theſſaliam. Explicat: extendit: ſcilicet acie ſtructa. Munera lõgi æui: uidelicet genus humanum quod longo tpe natũ fuerat. Conſtituit: ideſt inſtruxit cãpis. nam ex multitudine populorum qui in bella ciuilia uenerant pro parte Cæſaris & pompeii: nunc tota occupatur theſalia. Tibi roma ruẽti: nam tolluntur in altum: ut graui lapſu caderet: ſicut ſuperius dixit in ſe magna ruunt. Omne tibi bellum gentes Nunc oſtendit magnitudinem urbis romæ & imperii illius magnitudinem: quæ in hoc ciuili bello fuit: quod ex eo coniici poteſt: ꝗ ad illum bellum undique ex omni orbe terrarum gentes conuenerant. Omne bellum: ideſt omnes gentes tibi bella ciuilia dederunt. Omnibus: an. pro in ideſt perpetuis: quia omnibus annis omnes gentes populus romanus ſubegit bello: & ſemper uictores fuerunt. Te geminum: oſtendit quomodo bello ſubactæ ſint gentes omnes a populo romano. In geminum axem: Arcticum & ãtarcticum: ideſt in ſeptentrionalem & meridionalem. Haud multum terræ: hoc dicit propter parthos orientales populos: quos nondum populus romanus imperio ſuo ſubegerat: nam parthi craſſum cum exercitu ſuo deleuerunt: quod in primo libro Lucanus oſtendit. Vmbraque erraret craſſus inulta. Multum ſpacium: ſcilicet ꝗ tu bello ſubigeres. Vt tibi nox curreret: uidelicet ut quicquid ſub curſu ſolis ac lunæ ac cæterorum planetarum circum agitur. id ſub tuo iure eſſet. Nox: occidens. Dies: oriens.

Aether: ideſt ſeptentrionalem plagam: & meridionalem tibi uidere currere. Omniaque errantes: qđ ſpecialiter dixit: nunc ſummatim complectitur. Errantes ſtellæ: ideſt planetæ: uidelicet ſaturnus: lupiter: mars: mercurius: ſo: luenus. nam luna eſt ultima planetarum ſignificat omnes plagas habitabiles quas ſignifer circulus ambit. nam ab auſtrali plaga incipiens a qua nunquam ſol recedit per zodiacum currens uſque ad ſeptentrionalem arcticum: ad quem nuuquam ferme peruenit ibi eſt torrida zona: illic gelida q̃ ĩhabitabilis ẽ: illa nimio æſtu: hæc frigore: cũ ergo dixit. Oĩa q̃ errãtes ſtellæ rõana uiderẽt: ſignificat oĩa q̃ ſignifer circulus ãbit.i.plagas oẽs habitabiles luſtrare Ro.: & uidere ſub iure ſuo poſitas eẽ.

Sed retro tua fata.i.quod omnibus annis a condita urbe uſq; ad hanc dië peperas uirtute & armis uno die perdidiſti. Tua fata.ſ.iperii.ſicut Vir.In peius ruere fata ac retro ſub lapſa referri:licet nõ protexit qđ tu ãtea habueras. Tot fata tulit .ſ. aduerſa.i. fata quæ antea proſpera cedere ſolebãt:nunc aduerſa eſſe cœperunt. Par funeſta dies:quia una dies abſtulit quãtũ omne æuũ dederat. Hac luce cruẽta.i.die luctifica effectũ eſt ut reges orientis : qui ſub tua poteſtate erant iá tua iura non timeant o roma. Non horreat:nõ timeat. Latios faſces:italũ ĩperiũ:quia faſces erant inſignia conſulis. Conſul autẽ ſũmũ ĩperiũ gerebat.

Sed retro tua fata tulit:par omnibus annis:
Aemathiæ funeſta dies:hac luce cruenta
Effectum:ut latios non horreat india faſces.
Nec uetitos errare dachas in mœnia ducat:
Sarmaticũque prẽat ſuccinctus cõſul aratrũ
Quod ſẽp ſæuas debet tibi parthia pœnas.
Quod fugiens ciuile nefas:redituraque nũq̃
Libertas.ultra tygrim rhenumque receſſit.
Ac tociens nobis iugulo quæſita uagatur
Germanũ ſcythicũque bonũ nec r̃ſpicit ultra
Auſonia.uellem populis incognita noſtris.
Vulturis ut primum leuo fundata uolatu
Romulus:infami compleuit mœnia luco:
Vſque ad theſſalicas ſeruiſſes roma ruinas.
De brutis fortuna queror: quid tempora legũ
Egimus? aut annos a conſule nomen habẽtes
Fœlices arabes:mediique eoaque tellus
Quam ſub perpetuis tenuerunt fata tyrãnis.

Dachas:populos uergẽtes germaniá uerſus:& ad hiſtri fõtes quos olim dauos uocatos dicit ſtrabo : ex quo apud athenienſes dauoꝝ & getaꝝ nomina ſeruilia plurimũ abundabant. In mœnia:ut iá non deuícat dachas populus ro. de quibus uictis triũphás eos in mœnia ducat. Vetitos errare:ne quocũq; uelint ducãt exercitũ & ſocios populi ro.depopulent̃.

Sarmaticũq; premat.ſ.conſul.i. ne conſul ducto limite expeditus ſarmatis finẽ præſcribat:quẽ trãſire non audeant:enim mos apud ro.fuit:ut cũ gẽtes & ciuitates debellaſſent rõani:ſuccinctus cõſul aratro ſulcũ ducebat :& fies deuictis populis præſcribebat

Succictus:expeditus. Prẽat aratrũ.ſ.ut limite ducto fines præſcribat ſarmatis quouſq; eos deleuit. Quod ſẽper ſæuas .i. ꝙ parthi nondũ pœnas dederãt iniuriæ & cladis illius quã ĩtulerãt occiſo craſſo

Debet tibi: quia nondũ dederat pœnas.ergo tibi debet. Quod fugiẽs ciuile ne. & eſt effectũ ut libertas populi romani : nunc ocius italiã deſeruerit:& ĩ extremas uſq; terrarũ orbis regiones aufugerit. Ciuile nefas:ꝙ bellũ ciuile fugeres: q̃ſi abhominandũ nefas. Vltra tigrĩ rhenũq; receſſit.i. armeniã & germaniã:nã per tigrim flu.armeniã ſignificat. per rhenũ:germaniã. Quæſita.ſ. libertas appo. germanũ ſcythicũq; bonũ.i.libertas:quã totiẽs morte ipſa & ſanguine noſtro quæſiuius:effecta eſt ſcythiæ ac germaniæ bonũ qđ a nobis diſceſſit. Iugulo.i. morte noſtra:quia libertati mortem poſtponebamus.potius enim liberi eſſe uolebamus q̃ ĩ ſeruitute uiuere. Scythicum bonũ:quia nunc germani & ſcythæ liberi:cũ nos ſeruiamus. Nec r̃ſpicit ultra auſo:amar̃ hoc dicebat contra neronem. Vellem populis: uellẽ inquit iam tum primũ deſeruiſſet urbem romã libertas ut nunq̃ poſtea r̃diiſſet:cum ab initio urbs roma condita fuit a fratribus Remo & Romulo:nã ſi nunquã liberi fuiſſent ro.æquiori animo nunc ſeruitutem ferrent:ſed ſemel guſtata libertatis dulcedine:uix ſeruitutem nũc tollerare poſſunt. Vt primũ.ſ.u.uidelicet q̃ primum inuento aſylo: romulus urbem cõdidit nunquã libertatem urbs roma nouiſſet. Vt primũ:pro q̃ primum. Leuo uolatu uulturis : quia condita urbe cum fratres inter ſe certarent Romulus & Remus:uter eorum urbi nomen imponeret:nec enim ætas diſcretionis cauſa fuerat:cum gemelli eſſent. placuit igitur auſpicio cognoſcer̃ uoluntates deorũ:utri honor imponendi nomen urbi a diis tribueretur. Romulus igitur.Auentinum montẽ ad augurandum cœpit:& Remus palatinum.Primũ igitur Remo ſex uultures apparuerũt:deinde Romulo.xii. adhuc certamen eſt:nam dum quærunt finem certaminis occaſio:nam cum nomen urbis ad ſe traheret Remus:ꝙ ſibi prius ſex uultures aparuiſſent:& ſibi hoc uſurpabat Romulus:ꝙ quanuis prius illi apparuiſſent : ſibi xii.apparuiſſe aſſeuerabat: Ille igitur tempore ſe potiorem eſſe uolebat:hic uero numero : & ita exortum eſt certamen ꝙ eo uſque proceſſit:ut uictus a Romulo remus a celere tribuno militum percuſſus occideretur. Leuo:ideſt ſiniſtro & infœlici uolatu. Vſque ad theſa. ideſt uſque ad hanc cladem in theſſalia geſtam. De brutis fortuna queror:ꝙ brutus pulſis regibus urbem liberauit:ſed ſatius fuiſſet.ut nunq̃ liberata fuiſſet. Tempora legum egimus:nam libertas legibus gubernabatur:qui in libertate ſunt ſub legibus uiuunt:at uero uui ſub regibꝰ ſunt:non legibus reguntur : ſed uoluntate tyrannorum. Aut ãnos a coſule.n.h. nam a conſulibus dinumerabantur tempora apud romanos quotiens aliquod rei geſtæ tẽpus ſignare uolebãt a noĩbꝰ cõſulũ oſtẽdebãt:ut cõſulibꝰ Papirio & Craſſo hoc geſtũ fuit. Fœlices arabes ſcilicet ſũt q ſẽp ſub regibꝰ uixerũt. Medii : populi orientis ſunt qui ſemper ſub r̃gibus fuerunt quorum rex Ninus primus fuit.deinde pulſis ciuibus tranſlatũ eſt regnum in perſidem. Eoaque tellus: ideſt populi orientales qui ſub regibus uixerunt. Perpetuis tyrannis;quia ſemper ſub regibus fuerunt.

Ex populis qui regna tenent: nanq; in hoc eſt deterior conditio noſtra quã ſunt populi qui ſemp ſub regibus fuerũt: ꝙ illi nihil indignũ putarent: quia ſemp aſſueti fuerunt ſub tyrãnis. At uero nos pudet: qa cũ liberi eſſe ſolebamus: nũc in ſeruitute poſitos eſſe. Ferũt. ſubſtinent. Sunt nobis: Nunc epicuream quodãmodo ſententiam ꝓbat: qui dicunt deos non curare humana: ꝑfecto ueꝝ eſt quod dicunt philoſophi. ſ. nullam humanaꝝ reꝝ curam deos habere nam ſi humana reſpicerent nõ paterent̃ tantã indignitatem: ut tyranni ſubigerent gentes & populos. Mentimur regnare ioué: falſum eſt ꝙ iuppiter regnet ſiue

Ex populis qui regna ferũt ſors ultima nr̃a eſt
Q uos ſeruire pudet: ſunt nobis nulla ꝑfecto
Numina: cum cæco rapiantur ſæcula caſu.
Mentimur regnare iouem: ſpectabit ab alto
Aethere theſſalicas teneat cũ fulmina cædes?
Scilicet ipſe petet pholœn petet ignibus æten.
Immeritaq; nemus rhodopes: pinuſq; miãtes
Caſus hoc potius feriet caput: aſtra thieſtæ
Intulit: & ſubitis damnauit noctibus argos.
Tot ſimiles fratrũ gladios patrumq; gerenti
Theſſaliæ dabit ille diem: mortalia nulli
Sunt curata deo: cladis tamẽ huius habemus
Vindictam: quãtam terris dare numina fas ẽ
Bella pares ſuperiſ facient ciuilia diuos
Fulminibus manes radiiſq; ornabit & aſtris
Inq; deum templis iurabit roma per umbras
Vt rapido curſu fati ſuprema morantem
Cõſumpſere locum: parua tellure dirempti.
Ind̃ manus ſpectãt uultuſq; agnoſcere quærũt:

quis alius deus. Cũ cũcta rapiant̃ cæco caſu. i. fortuna. Spectabat ab alto aethe. t. cũ. f. qa ſi ueꝝ ẽ ꝙ regnet iuppiter: an ipſe fulmiabit mõtes & acroceraunia: & tyrãnos ſæuos relĩquet ĩcolumes? minie? ĩmo puniret illos nec celſa montiũ culmina feriret.

Scilicet ipẽ petet pholoen: certe ſi deus ẽ: de cælo tãget mõtes: & nos cæteros relĩquet ĩtactos. Pholoen oethen: Mõtes ſũt theſſaliæ. Nemꝰ rhodopes. i. ſiluas thraciæ. nã rhodope mõs ẽ thraciæ. Pinuſq; minãtes. i. alta pinꝰ. nã qcqd altũ ẽ: caſũ minat̃

Hoc. ꝑ. feriat caput: Ambigue dixit ſed ĩtelligebat caput neronis: cũ caput urbẽ romã diceret: ut roma caput mũdi. Aſtra thieſtæ ĩtulit: Iuppiter fecit ut ſol obſcuraret̃ ne ſceluſ duoꝝ fratꝝ uideret. ſ. Atrei & thieſtis & claꝝ ſolẽ lucer̃ iuſſit: cũ nõ duo fratres ſed totius orbis terraꝝ fratres ſimul ĩ acie romana cõcurrerunt. Intulit aſtra thieſte: Fecit ut Atreus & Thieſtes: dũ inter ſe crudeles eſſent & alteri filios ad epulandũ pararet: medio die aſtra uiderent: nã medio die nox facta ẽ: & obſcurato ſole aſtra apparuerũt. Thieſte alterũ pro utroq; fratre poſuit. Et ſubitis noctibus: declarat quod dixit aſtra impulit.

Argos: urbẽ cui dominabant̃ Atreus & Thieſteſ

Tot ſimiles fratrũ: Duobus fratribus denegauit diem iuppiter: & tot fratribus qui ſimul ĩ theſſalia cõcurrerũt lucẽ ſolis cõceſſit: & nõ ſolũ fratres fratribus cõcurrerũt: ſed filii cũ parẽtibus qđ atrocius eſt. Dabit ille diem: ſi uerũ eſt ꝙ iuppiter regnet: ut dicũt. Similes fratres: ſicut fuerũt Atreus & thieſtes. Patrũq; gerenti: quia & fratres in fratres filii in parẽtes cõcurrent. Mortalia nul. ſunt cur. deo: ꝑfecto ueꝝ ẽ qđ dicũt populi uidelicet deos hũana minĩe curar̃. Cladis tamen huiꝰ hẽmꝰ: poſt deplorationẽ urbis romæ nũc dicit q̃uis dii urbi hãc cladẽ ĩtulerĩt uel certe auctores fuerĩt: ut tãtũ hoĩum piret: & quantum nunquam poſtea refici poterit: ipſi tamen nobis tantas pœnas dederunt: quantas dii hominibꝰ dare potuerunt: nam cæſares nomen eoꝝ occuparũt. magna quidẽ clades fuit: quãdo effectum eſt ut hac clades cuius ipſi auctores fuerint homines diuinũ numen occupeuerint: atq; uſurpauerit. bene ergo dicit ipſos magnã cladem hominibus dediſſe. quandoquidem factũ eſt: ut numen ſuum cũ hominibus cõmunicauerint: nã cæſares in deorum numero habiti ſunt. Quantũ terris: non poſſunt dii maiorem pœnã dare hominibus quam ꝙ numen ſuum cõmunicent uidelicet diuinitatem. Dare terris: ſi dico do tibi pœnas ſignifico patior: tu mihi das pœnas id eſt pateris. Bella pares ſuperis: bella diis dedere: quia hæc bella fecerunt: ut homines in deorum numero haberentur: & ita uſurparent quod ſuum eſt. Diuos pares: ſcilicet homines ita enim interpetrantur qui ſubtilius uim rerum inueſtigant: nam dii naturaliter dicuntur diui qui ex hominibuſ facti ſunt dii: & diui dicuntur quaſi inter deoſ uiuenteſ. Fulminibus manes: id eſt cæſares: ſicuti etiam factum eſt: nam ſtatua auguſti cæſaris cum fulmine & radiis pingebatur & templa illi uiuenti conſecrata ſunt: ut Oratius: Nos tibi præſẽtes meritos largimur honores: Iurandaſq; tuum per nomen ponimus aras. Iurabit roma per umbras: ſcilicet hominum: quia nihilominus iurabimus per auguſtum cæſarem quam per iouem optimum maximum iurare ſolemus. Vt rapido curſu Poſt deplorationem reddit ad id quod omiſerat. uidelicet ut pugnam deſcribat: quæ inter cæſarem & pom. in campis philippicis geſta eſt quomodo tandem congreſſi fuerunt: & conſerta pugna cladem intulerit: quãtã ſupiuſ cõmẽorauit: deĩde dicit qs ĩcipiẽs: pugnæ auctor extiterit poſtq̃ iqt ĩteruallũ illđ dimẽſi ſũt: qđ erat ĩter duas acies & ita ꝓpĩq fuer̃t: ut iactꝰ teli ab altera ad alterã aciẽ puẽir̃ poſſet ſteter̃t ĩcerti uel ꝙ ipi tela mitterẽt: uel ſpectãtes ũde tela mitterẽt Cõſumpſere: p. t. l. & interuallũ qđ erat ĩter duas acies.

Parua tellure direpti:uidelicet quantum ſpacium ictus teli poſſet tranſire.nam inter pharſaluni oppi
dum enipeumque fluuium manus conſeruere teſte Apiano. Quo:id eſt quem petant. Manum: id
eſt cuius manus telum:Inde.uidelicet ab aduerſa parte. Tempus quo noſcere poſſent.hoc tempus quo
conſiderabant in quem tela coniicerent:aut in ſe coniicerentur:tempus fuit quantum pietatis & ſceleris
miſerint: nam quiſque plane uidit in quos tela ſua coniicerent.uidelicet frater in fratrem:filii contra pa/
rentes:& patres contra filios:nouerunt dii ut ignari eſſent ſceleris ipſorum ut hoc & maius ſcelus cõmitte
rent:ꝙ non ignari hoc facerent. Quæ monſtra:
nam monſtri loco habendum eſt.ut fratrem frater
filius patrem occidat. Frontibus aduerſa uidere:
id eſt oppoſitis ex directo. Nec libuit mutare lo/
cum:id eſt adeo obſtinate bella ciuilia gerebant ut
locum mutare noluerint: ſed in loco ubi conſtite/
rant aduerſi fratres fratribus:& filii parentibus cõ/
ſtitere. Tamen omnia torpor:& quamuis nõ mu
tauerint locum tamen tanta uis fuit charitatis:ꝗ in
ter patres & filios eſt:ut quodammodo manus tor
puerint:nec poſſent:aut hinc:aut ĩde bellum cõiice
re. ſubit recordatio ueteris affinitatis atqꝫ amicitiæ
quam multa ut inquit Apianus:& præclara pro di/
gnitate & gloriam inuicem egiſſent:nũc autem gla
diis armiſque contenderent : omnes quoque ſub
illis militantes ad ſimile bellorum facinus adduce/
rent:qui eiuſdem eſſent charitatis: ciues ſimul co/
gnati amiciqꝫ nonnulli fratres utraqꝫ ẽt ex parte la
chrymas emiſiſſe referũr: Torpor:languor. Per
cuſſa pietate:quia pietas quæ inter ſanguine cõiun
ctos eſſe ſolet percuſſit uiſcera utriuſqꝫ aciei. Ge/
lidus:id eſt gelatus:nam ſanguis gelatus frigeſcit:cũ
aliquid contra naturam cogitamus:ut frater fratrẽ
occidat. Pila.parata:ut iam iam eſſent inuicem
pugnaturi. Dii tibi nõ mortem:nunc deteſtatur
illum qui prius telum contorſit in aduerſam partẽ
cui nomẽ craſtinus fuit:nam cum ita conſtitiſſent
incerti quid facerent:& pietate moti langueſcerent
Ita locurus eſt craſtinus. Aut ego moriar o cæ.aut

Quo ſua pila cadãt aut quã ſibi fata minẽtur
Inde manuũ expectãt tẽpus quo noſcerẽ poſſit
Facturi quæ mõſtra forent.uidere parentes.
Frontibus aduerſis:fraternaqꝫ cõminus arma
Nec libuit mutare locũ.tamen omnia topor
Pectora cõſtrinxit:geliduſqꝫ in uiſcera ſãguis
Perculſa pietate coit:totæqꝫ cohortes.
Pila parata diu tenſis tenuere lacertis.
Dii ribi non mortẽ quæ cũctis pœna paratur
Sed ſenſum poſt fata tuæ dẽt craſtinæ morti
Cuius torta manu commiſit lancea bellum.
Primaqꝫ theſſaliam romano ſanguine tinxit.
O præceps rabies eum cæſar tela teneret
Inuenta ẽ prior ulla mãus ? tũc ſtridulus aer
Eliſus lituis conceptaqꝫ claſſica cornu.
Tunc auſæ dare ſigna tubæ:tunc æthera tẽdit
Extremiqꝫ fragor conuexa irrupit olympi.
Vnde procul nubes quo nulla tonitrua durãt
Eycepit reſonis clamorem uallibus hæmus
Pelliaciſque dedit rurſus geminare cauernis

egregium facinus edam:& ita occidit illum quem petiit:tum ſimul effuſo ſanguine omnes cõcurrerunt
deteſtatur ergo illum:& illi malum impræcatur. Dii tibi:nollem,inquit:ut dii mortis pœnas tibi da/
rent:ſed ſenſum permitterent:ut intelligere poſſes quantum piaculi commiſceris. Cunctis pœna: quia
mors eſt cõmunis omnium pœna. Poſt fata:id eſt poſt mortem. Tinxit:madefecit. O præceps ra/
bies:Perſiſtit in deteſtatione ſceleris eius dicit enim quantus fuit furor huius craſtini: immo rabies cum
cæſar a pugna ſe contineret:tamen hic prius auſus eſt pugnam conſerere. Præceps ra.id eſt temeraria &
inconſiderata. Tela teneret:in ſe a pugna abſtineret. Tunc ſtridulus aer: poſtquam cruor emanauit
tũ uero claſſica & cornua cecinerũt:& ſignũ pugnæ dederũt:tãtus deĩde clamor ſubſecurus ẽ: q̃tũ nũquã
a natura auditꝫ fuerat & tãtũ uicini mõtes clamorẽ rddebãt ut ſuo ipſoꝝ clamorẽ terreret. Tũ:deĩde.ſ.ꝑ
fuſo ſãguĩe. Stridulus aer:qa ſonus nil aliud ẽ:niſi aer unde philoſophi cũ deſignãt uocẽ ſic diffiniũt. Vox
eſt aer tenuiſſimus ictus qa a pulmõe trahit deĩde cũ emittit tenuiſſimꝫ ẽ.At uero cũ de ſono aer ĩ cornibꝫ
efficit ẽ alia ratio:nõ.n.ad pulmonẽ trahit.Lituus ẽ tuba incurua q̃ nũc etiã utunt. Cœptaqꝫ claſſica cor/
nu: hoc dicit qa claſſica ſũt oĩa inſtrumẽta:qbus belli ſignũ dat. Tũ:demũ. Tubæ:& ĩcuruæ tubæ q̃s
ſignificauit cũ dixit lituus & tubæ:recte q̃s ſignificauit cũ dixit claſſica cornu dedere ſigna belli. Tamẽ.ſ.
uiſo ſemel cruorẽ. Aethera.i.ad æthera. Extremiqꝫ fragor cõuexa.i.ãtra:ſed poſſumꝰ dicerẽ eẽ tãtologiã:
ut olympũ ĩtelligat cælũ:uel epexegeſis ſit. Que:p.i Cõuexa:ſupp̃ma cæli. Quo:ad quẽ. Nulla to.d.
qa olympꝰ ẽ mõs dicit clamorẽ uſqꝫ ad olympũ pueĩſſe:cũ tamẽ eo nubeſ pueĩri nõ poſſit. Procul.n.qa eo
nubes pueĩre nõ poſſũt:& ita notatũ ẽ a philoſophis:nã ĩ ſũmo mõtis olympi cinerẽ ſtrauerãt:litteraſqꝫ &
q̃ſdã figuras depixerãt: & pfecto ãno redeũtes litteras inuenerũt adhuc ĩ cinere deſignatas : ex quo depre/
hẽderũt nec nubes:nec uẽtos ad cacũina illius mõtis puenire. Hæmus excepit clamorẽ:naturale ẽ ut ſi cla
mor fieret & ſonus iuxta mõtes:illi pcuſſi uoce uocẽ reddãt pp eccho. Peliaciſqꝫ.d.i.g.c.qa uox & clamor
repcuſſit hæmũ : & hæmus peliũ reſonare fecit;ergo qa hæmus pcuſſit pelium ;& uox repercuſſit hæmũ

ideo dixit geminare ſcilicet clamorem Peliacis cauernis:id eſt pelio concauo qui mons haud inde procul fuit. Pindus agit gemitus:hi ſunt omnes theſſaliæ montes. Reſultant:reſonant omnes. Etheæque gemunt rupes: othrys eſt etiam mons theſſaliæ. Voceſqꝫ furoris Expauere:& romani ſuo ipſorum clamore territi ſunt. Relatas: redditas. Innumerum miſſile:pro innumerabilia tela miſſilia ſingularis pro plurali. Optant uulnera:id eſt uulnerare illum quem telum miſerit. Pars terræ figere tela:alii uero pietate moti cupiebant ſuũ telũ irritum mittere. Puras:id eſt immaculatas. Rapit oĩa caſus: q̃uis

Pindus agit gemitus.pãgea que ſaxa reſultãt.
Aetheæque rupes gemunt:uoceſqꝫ furoris
Expauere ſui tota tellure relatas.
Spargitur in nunerũ diuerſis miſſille uotis
Vulnera pars optat:pars terræ figere tela:
Ac puras ſeruare manus:rapit omnia caſus
Atque ĩcerta facit quos uult fortuna nocentes
Sed quota pars cladis iaculis terræque uolẽti:
Exacta eſt odiis ſolus ciuilibus enſis.
Sufficit:& dextſas romana in uiſera ducit
Pompei denſis acies ſtipata cateruis
Iunxerat in ſeriem nexis umbonibus arma:
Vixque habitura locũ dextras ac tela mouẽdi
Conſtiterat:gladioſque ſuos cõpreſa tenebat
Præcipiti curſu ueſanum cæſaris agmen
In denſoſ agitur cuneos:ꝑque arma per hoſtẽ
Quærit iter:qua torta graues lorca cathenas
Opponit tutoque latet ſub tegmine pectus
Hac quoque puẽtũ ẽ ad uiſcera totqꝫ ꝑ arma
Extremũ eſt:quod quiſque ferit ciuilia bella
Vna acies patitur:gerit altera frigidus inde
Stat gladius calet omne nocẽſ a cæſare ferrũ
Nec fortuua diu rerum tot pondera uertens
Abſtulit igentes facto torrente ruinas.

ita cuperẽt alii uulnerare:alii uero nõ tamen erat ſicuti ipſi uolebãt. Atqꝫ ĩcerta facit quos uult.i.facit fortũa ut tela uulnerẽt ꝓ arbitrio ſuo. Sed quota pars cladis:quamuis tela miſerit uno concurſu: tamen parua fuit pars quæ eminus pugnauerit:plures cominus gladiis pugnabant:quam eminus haſtis. Solus ciuilibus enſis:ſcilicet quia pugnabant cominus:ut hæret pede pes ꝓ pedi pes. Pompeii denſis acies:deſcribit qua arte pompeiani uſi fuerint aduerſus cæſareos.dicit enim ipſos teſtudinem feciſſe.eſt enim militaris artiſ:cum hoſtes uiderint nimium inſtare telis & ſcutis in unum quandam quaſi teſtudinem imittetur: ut nulla parte tela ad militum corpora trãſire poſſint:Apianus dicit phalangem in medio rexiſſe ſcipionem pompeii: ſocerum in ſiniſtro cornu domitium :in dextro.Lentulum conſtitiſſe.Afranium ac pompeium exercituſ curæ præfuiſſe.Cæſari uero duces affuiſſe ſyllã antonium & Domitium.Cæſarem ipſum ut aſſeuerat legioni decimæ præſediſſe. Denſis cateruis: id eſt in unum conſertis. In ſeriem: in ordinem.

Iunxerat arma: Arma proprie de ſcutis dicuntur eo quod armos tegunt. Nexis umbonibus:partem pro toto poſuit. Vmbo eſt pars dimidia ſcuti dicitur umbo quaſ umbiliculuſ ſcuti. Vixque habitura locum.adeo ĩquit denſatæ erãt acies: ut uix tantum interualli inter eos eſſet: quo tela mittere poſſẽt immo dum hoſtem uulnerare uellent metuebant ne ſe ipſos uulnerarent. Præcipiti curſu: At cæſarei milites toto impetu ferebantur in pompeianos Veſanum agmen: non ſanum & furẽs ſicut uecordẽ dicimus ſine corde. In denſos agitur cuneos:in conſertos ordines pompeii. Cuneus ꝓprie eſt acies in cunei modum ſtructa: nam cuneus eſt lignum illud quo utuntur agricolæ ad ſcindenda ligna in anteriori quidem parte tendit in acutum in poſteriori uero parte in obtuſum.Eodem modo ſolent duces ſtruere ordines ſuos: quum præcipue circundati ab hoſtibus:erumpere uelint. Sed cuneus aliquando accipitur ꝓ unoquoque militum ordine ut hoc loco. Perque arma:uidelicet ut arma penetrent telis ſimul cum ordine ea parte qua. Torta graues lorica cathenas op.hyppallage eſt id eſt qua parte grauis lorica opponit tortas cathenas ſignificat plurimum ponderis habuiſſe:quia quanto grauior erat tanto ualidior aduerſus ictus telorum:& eſt deſcriptio loricæ:nam lorica conſtat ex tortis cathenis:cathenas autem tortas hamos dixit quibus lorica ipſa nectitur. Sub tegmĩe:ſcilicet loricæ. Per arma:per hãc loricam. Extremum eſt:uidelicet uſque ad extremum corporis tela pungebant:& non erat opus iterare uulnus ictum:quia letales uulnus ſtatim inferebant. Ciuilia bella.u.a.p.eo redacta res erat:ut a pompeianis nihil aliud fieret:niſi ꝙ uulnerabantur omnes:a cæſareis autem bellum gerebatur. illi uulnerabãtur:hi uero uulnerabant. Inde:ſcilicet a pompeianis. Stat glacies:quia non tingitur calido ſanguine Calet omne nocens: quia milites cæſaris nec parentibus:nec fratribus:nec filiis parcebant:ergo nocens. Nec fortuna diu ſcilicet diſtulit inclinare uictoriam ad cæſarem. Abſtulit:i.ꝓdiſtulit. Tot põdera uertens: Nõ lõgo tẽpore uarias ut mõ hic mõ ille uiceret. Fato torrẽte.i.ꝓperãte ĩ torrẽtis modũ.

Vt primum toto deduxit cornua campo
Pompeianus eques:belliq; per ultima fudit.
Sparſa ꝑ extremos leuis armatura maniplos
Inſequitur:ſæuaſq; manus immittit in hoſtẽ.
Illic quæq; ſuo miſcet gens prælia telo.
Romanus cunctis petitur cruor inde ſagittæ
Inde faces:& ſaxa uolant ſpacioq; ſolutæ
Aeris & calido liquefactæ pondere glandes:
Tunc & iturei:mediq; arabeſq; ſoluto
Arcu turba minax:nuſꝗ rexere ſagittas
Sed petitur ſolus qui campis imminet æther:
Inde cadunt mortes:ſceleris ſed crimine nullo
Externũ maculãt chalybẽ ſtetit omne coactũ
Circa pilas nefas:ferro ſubtexitur æther.
Noxq; ſup campos teli conſerta pependit.
Cum cæſar metuẽs ne frõs ſibi pria labaret

Vt primũ toto deduxit cor.cam.Nũc dicit qũo pugnandũ cẽſuerit pom.poſtꝗ uidit teſtudinẽ illam nõ obſiſtere hoſtibus quominus multi ex ſuis perirent.dicit enim fretus multitudine militum pompeius: ſicut etiã cũ adhortaretur milites ſuos ad pugnã:ut ſuperius dixerat. Nõne ſuperfuſũ collectum cornibus hoſtẽ in mediũ dabimus.&cætera.Memor ergo cœpit acies in hoſtẽ ſtruere:& iuſſit eqtibus q ĩ cornibus aciei conſtiterãt ꝗdã ꝗſi agmina ut extẽderẽt aciẽ:& a tergo circũuenirent hoſtes.Sed cæ.q rei militaris peritiſſimus erat:idq; & cogitabat futurũ:patos hẽbat quoſdã milites ex totius roboꝛ̃:quos eregiõe miſit & trãſuerſo:ut uniuerſã pom.aciẽ ꝓrũpent. oẽs autẽ equites ex acie ro.laſciui iuuenes atq; comãtes erãt precepitq; militibuſ ſuis cæ.ut in hyſtoria continet̃ ut per galeas iuuenũ enſes ponerẽt:quod cũ illi uidiſſent facies ſuas deformari:ſtatĩ terga dederũt.deĩde pugna ſuſtineri nõ potuit. Vt primũ.ꝗ primũ toto cãpo:id eſt ſpacio ubi pugnabãt. Deduxit.i diuerſas partes duxit:ut cingeret hoſtẽ põpeianus eques. Cornua.i.alas quæ ĩ cornibus cõſtiterant. Fudit.ſ.cornua. Per ultima belli.i.extrema ſcilicet a tergo hoſtiũ. Leuis armatura .ſ.põpeiana. Sparſa per ex.ma..i.quæ in cornua erat. Leuis ar.ſ.equites q cornua extendebãt ſecuti ſunt & pedites. Immittit.ſ.a tergo hoſtiũ illic. Quæq; ſuo: cum ita utriq; cornua porrecta eẽnt:tũ iuſſu pom. dicit tela undiq; miſſa fuiſſe:tũ leuis armaturæ milites ſecuti erãt eqtes:& oẽ genus teloꝝ miſſũ eſſe: ſed ꝑcipue eſſe ſagittarios ex omni natione barbarorum:q ſagittas nõ in hoſtẽ dirigere uolebãt:ſed ĩ aerem:& tam denſæ erant ſagittæ:ut ꝗſi ꝗdam nubeſ cælũ tegerent & umbram facerẽt:ne radii ſolis penetrare poſſent.& quæcunq; tela mittebãtut:ad id mittebantur ut romani occiderent̃. Quæq; gẽs: ſiue parthia ſiue armenia ſiue põtica:nã eædẽ natõnes utunt̃ ſagittis: Cũctis.i.a cunctis telis eorum. Inde.ab his gẽtibus quæ cum pom.erãt. Spacioq; ſolutæ a.glandes etiã mitteban̄t a leuis armaturæ militibus:quæ cũ magno ĩpetu ferrẽtur in aerẽ:ſuo ipſarum gladium quæ plũbeæ erãt impetu:calebant & calefactæ liqueſcebãt. Spacio aeris:quia dũ ꝑ inane cæli uolarent impetu ſuo calefactæ reſoluebãtur hoc dicit quia depulſis põpeii militibus cæſaris equites peditatũ omnem inuadunt circũdantq; teſte Apiano qui prius ab illis circundari timuerat: quod aĩaduertens pompeius peditibus edixit:ne ſe in eos uertant:neq; a phalange longius excurrant:aut telis cominus utantur uerum eminus diſtantes iaculis e manu miſſis inſurgentes repellant hoſtes. Tum uidelicet poſtquã circumuenire cæſaream aciem uiſi ſunt pompeiani. Iturei.i.pthi. nã Iture ciuitas ẽ pthorum. Iturei & arabes montanã regionem habent malefici omnes:qui uero campos habent agriculturam exercent.Sunt iturei ut refert Strabo li.xvi.non longe a macra campo:In quo Poſſidonius ſcribit uiſum fuiſſe ſerpentem mortuum iugeri longitudine:Craſſitudine tanta ut equites ex utraq; parte aſtantes ſe inuicẽ tueri non poſſent.Hiatu autem tanto ut hominem equo inſidentem reciperet exuuiarum ſquamã:quã licet clypeo maiorem. Medi:populi qui ualidos uicinos habent armenios & pthos a qbus ſæpe aliquid circũcidunt̃:reſiſtũt tamẽ & ablata recupãt quẽadmodũ Simbacẽ ab armeniis recepũt:& ut Strabo li.xi. refert hoc medoꝝ ẽ quãꝗ nõ oĩum:ſed mõtanoꝝ eũ ĩ regẽ eligere q foriſſimꝰ ſit illud quoq; medoꝝ eſt r̃ges multas uxores hr̃e q mos & ad mõtanos & ad oẽs pmanat.pauciores ãt ꝗ.vii.nõ licet.Eodẽ mõ pditũ eſt:mulieres ſibi exiſtĩare:ut uiros hẽant ꝗ plurimos:pauciores qnq; calamitatẽ ducere. Arabes oriẽtis populi quos ſubegerat põ.appo.turba minax. Nuſꝗ.r.ſa.ad nullũ locũ direxere ſagittas ſed ĩ aerẽ. Rexere.ꝑ direxere. Petit̃ ĩplet̃.ſ.ſagittis. Inde cadũt mortes.& ab aere ſagittæ cadebãt ꝗ mortẽ imitabãtur & ĩferebãt. Sceleris ſed crimĩe nullo.uidelicet p hyroniã:qa tãtũmõ cadebãt tela ĩter leuiſ armaturæ milites:nã tuti erãt barbari & armati:ut eoꝝ corpora uulnerari nõ poſſit.At uero romãi tela gerẽreſ nullo loco tecti erãt:iõ ſagittis ihuiuſmõi figebant̃. Circa pila.i.circa romãos: Ferro:ferratis telis. Noxq; ſup cãpos.& dẽſata tela noctẽ ĩ cãpis ĩduxerũt. Tũc cæ.metuẽs.nũc dicit qũo cæſar arte uſus fuerit:& milites quos iã ãte ad id ꝑpatos hẽbat ex trãſuerſo miſerit ĩ hoſtes. Frõs ſibi pria labaret.i.ne cornua labarẽt & mouerent̃:nã cornua ſũt priæ frõtes aciei:ꝗ ĩ modũ cornu ſtruebãtur:& qa põpeiani extẽſis cornibꝰ ſuis: iã cornua cæ.circũuenerãt:metuebat cæ.ne cor.ſua ab hoſtibꝰ circũdata ĩ medio tenerẽt̃:iõ aciẽ ex totiꝰ exercitꝰ roboꝛ̃ ꝑpatã e regiõe miſit ꝗ facile diſſipauit hoſteſ. Obliqs co.ex trãſuerſo mittẽdaſ. Poſt ſigna

ne uideri poſſent. Incurſu.i.ob incurſu. In latus belli.i.ĩ latera hoſtiũ. Nõ motis cornibus: Quia cornua nondũ circũuenta erãt ſed adhuc integra manebãt. Immemores pugnæ.n.p.ti.& ſimul atq; illi ex trãſuerſo uenerunt pompeiani milites:uidelicet barbari ſtatim in fugam cõuerſi ſunt ut exẽplũ omnibus facerẽt nõ poſſe ciuilia bella recte huiuſmõi gẽtib9 cõmitti: nec enĩ ipſi uolũt morte ſua alteꝝ uictorẽ fieri Nã ſocioꝝ copiæ ut Api.inqt:ueluti certamis huius ſpectatores qdã acieꝝ ordĩe formidĩe metuq; repleuerãt:cũ ſiniſtra pompeii acies hoſtib9 cedere:& iã moueri ĩplicariq; cœpiſſet:ĩ fugã uerſi nullo ordĩe clamare cepunt:ſupati ſumus.deĩde tabernacula eoꝝ ac caſtra ueluti aliena inuadẽtes diripiẽteſq; quocũque licuit uarie diſpgebanť uiderũt.n. multitudinẽ uulnerib9:nec uario belli ope ſtrepere:audiuerãt que tot ĩter ſe pugnãtib9 fremit9 & ſuſpiria omni ex pte reſonari.nõ.n.unica uox:aut heiulat9 moriẽtiũ ĩ tã ĩmẽſa phalãge audiebať. Feceř palã.i. manifeſtũ. Immemores pugnæ:qa ſtati' fugeř. Ciuilia bella nõ bene bar.nã exẽplũ oĩb9 dedere nõ cõmitti bella ciuilia barbaris. Pudoř: qa nõ puduit eos timere:nec mori malũt q̃ fugere.At uero romãos puduit timere:& mori poti9 uoluerũt ĩ eo ĩ quo cõſtiterãt loco:q̃ fugere. Pudore timẽdi:ut timidi fugerẽt. Vt primũ ſonipes:pſeqť dicere quõ eq̃tibus uiriſq; fuſis ſtati põpeianoꝝ ſecuta ẽ ĩnumerabilis cædes. Sonipes:equus a ſonitu pedũ. Tranſſixus pectora:qa ĩ ipſa corpa equoꝝ tela mittebãt. Regẽtis effuſi.i.eq̃tis pni & ĩ caput labẽtis. Ceſſit cãpis: e cãpis diſceſſit. Glomerataq; pubes:nã eq̃tes erãt ex nobilitate romana. In ſua conuerſis: qa cõuerſi ab hoſtib9 ĩ ſuã aciẽ ruebãt cæci. Præceps.i.ĩconſiderato curſu quodãmõ. Perdidit ĩde modũ cædes:pdeř modũ nil aliud ẽ:q̃ ſine mõ.i.mẽſura & ſine geri. Ac nulla ſecuta ẽ pu.nã pugna dĩ cũ utriq; certať nũc uero põpeiani tãtũmodo cædebantur & cæſarei milites occidebãt eos:nõ igiť pugna:ſed cædes dici debuit. Hinc a pom. Hinc a cæ. Nec ualet hæc acies:uix ſufficeř poterãt cæſariani milites ad cædẽ põpeianoꝝ:ex quo ſignificat ĩnumerabilẽ eoꝝ multitudinẽ fuiſſe. Proſterneř.i.tantũ occidere. Vt pharſalia:nunc ĩprecať poeta deos:ut hac pugna barbari tantũmõ peant:& ro.ciues ſupſtites ſint q rẽpu.renouař poſſint:uel ſi diis placet: ut ro. peant:barbari ſaltẽ uiuãt:q̃ poſtea facti ciues urbẽ romã cõplere poſſit. Barbara.f.p.i. effũdiť a corporibus barbaroꝝ. Nõ alio ſan.ſ.q̃ barbaroꝝ. Hic numerus.ſ.externoꝝ. Oſſib9.ſ.reſolutorum corporũ

In curſu.tenet obliquas poſt ſigna cohortes.
Inq; latus belli qua ſe uagus hoſtis agebat
Emittit ſubitum non montis cornibus agmen
Immemores pugnæ nulloq; pudore timendi
Præcipites:fecere palam.ciuilia bella
Non bene barbaricis unquã cõmiſſa cateruis
Vt primum ſonipes traſſixus pectora ferro
In caput effuſi calcauit membra regentis
Oĩs eques ceſſit campis:glomerataq; pubes
In ſua cõuerſis præceps ruit agmina frenis
Perdidit inde modum cædes:& nulla ſecuta ẽ
Pugna:ſed hæc iugulis hinc ferro belli gerũť
Nec ualet hæc acies tantum pſternere: q̃tum
Inde perire poteſt:utinam pharſalia campis.
Sufficiat cruor iſte tuis:quem barbara fũdunt
Pectora:non alio mutentur ſanguine fontes
Hic numerus totos tibi ueſtiat oſſibus agros
Aut ſi romano compleri ſanguine mauis.
Iſtis parce precor.uiuant galathæq; ſyriq; e.
Cappadoces galliq; extremiq; orbis hiberi.
Armenii cilices:nam poſt ciuilia bella
Hic populus romanus erit:ſemel ortus ĩ oẽs
It timor:& fatis eſt datus pro cæſare curſus:

Iſtis:externis. Galathæ:populi ut Apianus refert oriẽtales.galathæ cum deiotaro tetrarcha uenerant Paphlagonibus itaq; ad auſtrũ ſunt galathæ:quorum gẽtes tres ſunt:ut inquit Strabo:duæ Trogini & Toliſtobogi a ducibus nominatæ:Tertia a gẽte: quæ:in celtica ẽ.Tectoſages hãc regionẽ poſt multos errores & multas excurſiones:in loca attalicis regibus & Bithynis ſubdita galathæ occupauerũt: donec eã q̃ nunc galatia ẽ:& gallogræcia dř ab illis nõ ĩuitis acceperũt.Dux trãſit9 ĩ aſiã uideť fuiſſe.Leonorius haꝝ triũ gẽtiũ q̃ unius ſũt lĩguæ & ĩ re nulla diſcrepãt:q unãquãq; ĩ ptes.iiii.diuiſere unãquãq; tetrarchiã uocaueřt : q̃ ppriũ tetrarchã hẽbãt teſte Stra.li.xii. Syri:de ſyria populi. Cappadoces:populi ſũt q cũ Ariarathe rege uenerãt teſte Api.hic prim9 cappadocũ rex noĩatus ẽ ut li.xii.refert Stra.o cappadocia ĩ duas ptes a perſis diuiſã fuiſſe dicit:& hi maiorẽ cappadociã q̃ & tauꝝ uerſus ẽ pprie cappadociã noĩaurũt alteram põtum quidã eã q̃ potũ uerſus eſt cappadociam uocauere.nos autẽ maioris cappadociæ ordinẽ nunc ignoramuſ Hiberi:orbis extremi.nã hiberes alii ſunt populi:ſed hiberi.i.hiſpani.nã hiberia hiſpania eſt. Armeni: indiæ populi. Cilices:populi aſiæ quos deuicit pom.q pyrratæ fuerunt:& quos nunc turcos appellant. Nã.p.c.b.iõ p̃cor ut oẽs iſti barbari uiuãt qa finitis ciuilib9 bellis hi ro.ciues facti urbẽ ro. ciuib9 uiduatã ĩplebũt. Semel or.ĩ o.poſtq̃ ĩp̃catõem poeta fecit reddit ad id:qđ omiſerat uidelicet ut pugnã deſcribat: poſtquam inquit timere cœperunt pompeiani:timor ille p oẽm aciẽ illoꝝ puagatus ẽ:& ad oẽs puenit:ut ſibi unuſq;ſq; cõſuleret.uidelicet ſe ĩ fugã cõuerteř. Fatis.i.fata ĩpleta ſũt ĩ fauorẽ cæ.ut uictoriã obtineret.

Ventũ erat ad robur:Venerāt inq̃t ad cohortē p̄toriā ubi robur pom.erat ubi.n. cōſtiterāt ſenatores circa ducē:& ibi pauliſp.qa robuſtiores erāt:ſubſtitit pugna cæ.nec uictoria tā celeriter ſubſecuta eſt. Ad robur.i.ad robuſtiores pom.milites. Mediaſq; cateruas.i.q̄ in medio acie cōſtiterāt:nā mediam aciē ua/lidis militibꝫ firmare ſolebāt ubi & īperator exercitus locū delegebat. Terrore uago.ſ.cū diſpſi ſunt ab equitibus. Cōſtitit hic bellū:Firmata eſt uictoria cæ.hic etiā aliq̃diu retētus eſt ab impetu tuo. Fortūa.ſ. ꝓſpera. Hæſit:ſtetit nō ſecuta eſt pom. Non illic.reddit rationē quāobrem uictoria cæ.ſubſtitit: non enī hic cōſtiterant barbari.ſed romani & ſenatores ipſi qui gladiis cominus pugnabāt aduerſus hoſtē.

Illic.i.in robore illo aciei. Regũ auxiliis:non auxiliarii milites a barbaroꝝ regibus miſſi gerunt bella illic. Quæ:ꝑ ſed. Manus togatæ.i.toga/toꝝ romanoꝝ. Mouere ferrum.i.dimicauerūt.

Fratres.i.cæſaris milites:qa milites fratres roma ni:partim cū cæ.ꝑtim cū pom.dimicabāt. Locus ille.p.ſcilicet filios ab una parte:petens ab alia hūit Hic furor:ubi fratres fratribꝫ:& filii parētibus be la miſcuerūt. Hic:in hoc loco ſcelus tantum fuit o cæ.& tua cā fratres fratrū ſanguine polluti ſunt & filii parētū:& e cōtra. Hāc fuge mens.p.b.Allo/quit ſe ipſū poeta.O mea mens inq̃t refuge hāc ꝑtē pugnæ deſcribere:neq; enī ꝓ nimia īpietate poſſum tantū nefas exprimere. Tenebriſq; reliq.i.tacitā ꝓtermittā. Nulla ætas.ſ. poſteroꝝ. Quā:ꝓ q̃tū

Liceat multū:benedixit liceat:nō deceat:nā nō eē quod licet:decet:licebat fratri fratrē:patri filiū filio patrē iurare:ſed tamē nō decebat. Ah peāt potius lachrimæ:Quas auditores effundēt:nā ſi ego hanc crudelitatē & impietatē nō deſcribam:nulla cōmi/ſeratione legētes mouebūtur animi. Quicqd ī.h. a.ro.i.qcquid ſceleris & īpietatis ꝑfeciſti. Hic cæ. rabies:& ubi cæ.uidit pauliſp cōſtitiſſe pugnā:nec ſuos ſicuti cœperāt ꝑgere:icœpit ipſe circuire ſuos: & quacūq; ꝑte uidebat timere militum aīos eos ad hortabat:& ſi quē uidiſſet ſtrēnue hoſtē occidere: laudabat eū ſin aūt ſegniter pugnare:uituperabat.

Hic:in hoc loco. Cæ.Appo.rabies. Stim.irrita mentū ſuoꝝ. Parte ſui.p.i.ī aliqua ꝑte ſuoꝝ. Pe/reat ſcelus.i.ut a ſe ipſo ſcelus cōpleat. Agmina cir/cū:nūc huc nūc illuc Atq; ignes:incitatis ipſis ꝑ ſe aīs addebat & ſtimulos. Ignes:Irritamēta qui ni/teāt primo aſpiciebat gladios ī manibus illorū & q̄ toti erāt ſanguine perfuſi illos laudabat:& qui mu crone tantum tincti erāt hos increpabat. Primo

Vētū erat ad robur magni mediaſq; cateruaſ
Quod totos errore uago ꝑfuderat agros.
Conſtitit hic bellum:fortunaq; cæſaris hæſit
Non illic regum auxiliis collecta iuuentus
Bella gerit ferrumq; manus mouere rogatæ
Ille locus fratres habuit:locus ille parentes
Hic furor:hic rabies:hic ſūt tua crimī a cæſar
Hāc fuge mens ꝑtem belli. tenebriſq; relique
Nullaque tantorū diſcat me uate malorum
Quam multū liceat bellis ciuilibus ætas.
Ah potiꝰ pereāt lachrymæ:pereātq; querelæ
Quicquid in hac acie geſſiſti roma tacebo.
Hic cæſar rabies populi:ſtimuluſque furoris
Ne qua parte ſui pereat ſcelus agmina circum
It uagus atque ignes animus flagrātibꝫ addit
Inſpicit & gladios qui toto ſanguine madent.
Qui niteant primo tantum mucrone cruēti
Quæ preſſo tremēt ēſe manꝰ:qs laguida tela
Quis cōtenta ferat:quis præſtet bella iubēti
Quē pugnare iuuet:quis uultū ciue perēpto
Mutet:obit latis proiecta cadauera campis
Vulnera multorum totum fuſura cruorem
Oppoſita premit ipſe manu:quacūque uagatᷣ
Sanguineum ueluti quatiens bellona flagelū
Biſtonas aut mauors agitans:ſi uerbere ſæuo

mucrone:prima acie. Quæ preſſo tremat:nam alii trementibus manibus hoſtem feriebant. Alii autē audacter & uehementius pugnam gerebant:nam cū ciuis in ciuem:aut frater in fratrē:filius in patrem ſi geret telum pietate pectora concuſſa tremorem manibus inducebant:non enim tantum nefas animi ſu/ſtinebant. Preſſo:ſcilicet:in corpora ſuorum. Languida tela:prona & prope manibus cadentia. Con torta:Directa tela. Iubentis:ſcilicet ipſi cæſari:cum iuberet:& hortaretur milites in hoſtem conſpicie/bat quis nam imperio ſuo pareret:ēt quis & torperet. Quis uultum.c.p.m.quia cum ciuis ciuem occi/diſſet:deinde pœnitentia ductus:toto uultu pallore perfuſus:oſtendebat pœnitere. Obit:circuit. La/tis cam.ideſt per latos campos. Vulnera multorum:Nunc dicit oppoſitione manuū cæ.ipſum cōpræſ ſiſſe ſanguine multorū:ut uiuerent tantiſper:quo ad hoſtes uincerent.nam ſi totus cruor effunderet uitā ducere non poſſent: Quacumque uagatur.cæſarem nunc marti:nunc bellonæ comparat:nō aliter cæ. ſuos ad bellum incitabat quam mars ſiue bellona incitare ſolet palladem egiſeram:hanc etiam deam bel li uoluere poetæ. Sanguineum flagellum:id eſt cruentum utpote belli inſtrumētum. Quacumque id eſt per omnem partem pugnæ. Biſtonas:populos thraciæ qui bellicoſi ſunt:& eſt actus græcus: Biſton biſtonos. Sæuo uerbere:id eſt flagello. Curruſ:id eſt equos currui iunctos:nā non currus:ſed

equi turbabantur uiſa gorgone cuius caput in ægide geſtabatur a pallade:nam ægide clypeo utebatur pa lis & iuppiter:ideo ægis iouis ſiue palladis dicitur:quod pelle amaltheæ capræ tectus erat nam egos græ. la.capram ſignificat.nam ſicuti in fabulis legitur uim tanti terroris habebat caput meduſæ:ut ſiquis illud aperte uidiſſet:ſtatim in ſaxum conuertebatur.Nunc dicit quemadmodum bellona:ægide territos pu/ gnantes excitat ad pugnam:& cæſar ſi quis ex ſuis cogitaſſet ſe in fugam uertere:in pugnam conuertebat Aegide palladia:id eſt clypeo palladis in quo caput meduſæ geſtabat. Nox ingens ſcelerum:dicit ibi permixtos fuiſſe uiros: ut non facile diſcernaт utri pompeani eſſent: utri cæſariani. Nox: id eſt cæci/ tas & ignorantia ſcelerum: Quia non agnoſcebāt permixti:neque fratres ex aduerſo pugnantes. ne/ que filios. Inſtar gemitus:quia gemitus ita effun/ debant:ut uoces imittarentur. Pondere lapſi pe ctoris: imitatus eſt homerum hoc loco qui deſcri/ bit cadentem uulnere: ut ipſo cadente arma ſuper eum reſonent. Sonant: reſonant. Cōfractique enſibus enſes:uidelicet enſes enſibus collis reſona/ bant. Ipſe manu:Et ſi forte cæſar uidiſſet e ma/ nibus ſuorum cecidiſſe gladios: ſubminiſtrabat eis:ne interea a pugna deſiſterent. Aduerſoſque iubet:tangit illud quod paulo ante dixi licet multa fingantur a poeta:tamen ſequitur hyſtorima:non tangit id: quod re uera fuit:uidelicet comantium iuuenum uultus: pilis per galeas uulnerari iuſſit cæſar: ſed iuuenes:qui ſunt formæ ſtudioſi ſtatim in fugam conuerſi ſunt. Contundere:concutere.

Palladia ſtimulet turbatos ægide currus
Nox igens ſcelerum & cedes oriūtur.& iſtar
Immenſæ uocis gemitus & pondere lapſi
Pectoris arma ſonāt:confractiqꝫ enſibꝫ enſes
Ipſe manu ſubigit gladios ac tela miniſtrat.
Aduerſoſqꝫ iubet ferro contundere uultus
Promouet ipſe acies impellit terga ſuorum
Verbere conuerſæ ceſſantes excitat haſtæ:
In plebem uetat ire manus: mōſtratqꝫ ſenatū
Scit cruor imperii qui ſit:quæ uiſcera regum
Vnde petat romam:libertas ultima mundi
Quo ſteterit ferienda loco permixta ſecūdo
Ordine nobilitas:uenerandaqꝫ corpora ferro
Vrgentur:cedunt lepidos: ceduntqꝫ metellos
Coruinoſqꝫ ſimul torquataque noīa regū
Sæpe duces.ſūmoſque hoīnū te magne rēcto
Illic plebeia cōtectus caſſide uultus
Ignotuſque hoſti:quod ferrum brute tenebas
O decus imperii ſpes o ſuprema ſenatus
Extremū tanti generis ꝑ ſecula nomen
Ne rue ꝑ medios nimiū temerarius hoſtes
Nec tibi fatales admoueris ante philippos.
Theſſalia periture tua nil proficit iſtic

Impellit terga ſuorum :ſi quem uidiſſet fugien/ tem:comprehenſum uertebat in pugnam. Ver/ bere conuerſæ:ſcilic& ſi quem ſegnius pugnantem uidiſſet cuſpidem manu capiens extremitate ha/ eum pulſabat ut ad pugnam excitaret. Ceſſantes: ſcilic& ſegnius pugnantes. In plebem uetat ire manum:Nec uolebat plebeios romanos ferro inua conſiſtere uidebat. Monſtratqꝫ ſenatum:ſcilic& di:ſed ſenatores atque patricios.ibi enim uictoriā ut trucidet ſenatores: imo cæſar auctore Apiano acies diſcurrere & a romanorū cæde omnes tempe rare iuſſit:ſolum ad ſociorū manus afferre:uictis de inde propius admoniti intrepidos manere admo nent. Scit cruor ipſe:Scit ipſe quorū cruore effu/ ſo imperium ſit conſecuturus: uidelicet nobilitate cæſa. Vnde.i.a quo cruore. Libertas ultima mundi:& ſcit in qua acie ſenatores conſtituti ſunt uide/ licet in media:quibus cæſis libertas peribit. Libertas:ſcilicet ſenatores in quibus ſpes omnis libertatis poſita erat. Permixta ſcilicet ſuadente & impellente cæſare. Secundo ordine: uidelicet equeſtri: nam primus ordo ſenatoriuſ:eſt ſecundus uero equeſtris:tertius & ultimus plebeius. Cædūt lepidos:nam ibi lepidi coruini.metelli:torquati cæſi fuere. Metellos:qui de gente metellorū erant. Coruinos:de gē te coruina.nam Valerius coruinus poſtquam ſingulari certamine cum gallo pugnauit:auxilio corui eum debellauit. unde a coruo coruinus eſt appellatus appo. Nomina torquata regum: id eſt princi/ pum romanorum: non quod reges fuerunt: ſed principes:nam Torquatus alter fuit:qui occiſo gallo tor quem id eſt monile colli quo ſpoliauit hoſtem collo ſuo impoſuit:& a torque eſt appellatus torquatus:& gens omnis ſuæ familiæ torquata dicta eſt. Duces:declarat nomina illa torquata regum quia ſæpe con ſules fuerunt. Remoto:excepto. Illic plebeia:nam cum uideret iam brurus ad cæſarem inclinatam eſſe uictoriam:cogitabat de occidendo cæſare in acie:ſed res non ceſſit igitur nunc ad ipſum poeta apo/ ſtrophat. Quod ferrum:quaſi dicat laudabile. O decus imperii:hoc dicit quia & brutus non dege/ nerauit a maioribus ſuis:qui exactis regibus:in libertatem patriam reddidere. Extremum tanti gene ris:quia ultimus fuit de genere brutorum qui romæ conſulatum gereret & principatum teneret. Te/ merarius: inconſideratus. Nec tibi fatales: Nec uelis imcampis philippicis ante tempus mori.hoc dicit quia poſt occiſum cæſarem:quum Antonius ſuſcepiſſet ultionem occiſi cæſaris & poſt aliquot ānos cæ/

ſar Octauianus cõiunctus eſſet Antonio poſtquam a republica deſciuit & Brutus & Caſſius compatatis exercitibus pro republica & libertate romana aduerſus eum pugnarunt in campis philippicis ubi tandem uictis partibus reipublicæ brutus occiſus eſt. Fatales campos: id eſt fata quæ te in campis philippicis manent ante tempus: Nil proficis iſtic:cogitando mortem cæſaris:ſed res non procedet. Nundum attigit arcem iuris:quia cæſar nundum uenit ad ſummam poteſtatem uidelicet ad dictaturam. Et humanum culmen:declarat quod dixit:id eſt imperium conſulare:quia ſtatim imperium conſulare exceſſit:cum dictator perpetuus factus eſſet. Humanum culmẽ:id eſt humanum honorem & ciuicam conditionem quo honore cuncta reguntur.uidelicet imperium. Nobile letum: uidelicet nobilis bruti:nam mors nobilis aut ignobilis dicitur pro qualitate occidentis.nam turpe eſt ab ignauo occidi:ſicut decorum eſt a uiro forti. Et ut bruti procumbat :nam ipſe princeps coniurationis fuit:qua cæſar poſtea in ſenatu.quique & trigĩta uulneribuſ confoſſus eſt. Hic:in hoc loco ubi cæſi ſunt ſenatores. Domiti:pro domitii ut urbem pataui pro patauii:ſinæreſis eſt. Quem clades.f.& quamuis bellicoſus eſſet:& magnanimus domitius: tamen ſemper aduerſa fortuna uſus fuit:quia captus a Cæſare illum uita donauit. Fortuna ſuccubuit:Nunquam pompeius aduerſa fortuna oppreſſus eſt quĩ comitem habuerit Domitium. uictus totiens: Nam uictus fuit in maſſilia & a Cæſare uita donatus. Salua libertate: Hoc ſibi iſtar fœlicitatis fuit: ut liber potius moriretur:quã ſeruus uiueret. Tũc mille uulnera:id eſt qui inter innumerabiles cæſos labitur & ipſe. Secunda uenia. Quia captus a Cæſare donatus eſt uita:deinde ad Pompeium ſe recipiens in bello non ſecudam ueniam expectans pro libertate Romana mori uoluit. Viderat in craſſo uerſantem: Inter patricios & ſtragem ciuium Romanorum apparuit Domitius: qui quamuis infœlix eſſet conſtanter tamẽ pompeianas partes ſecutus fuerat:quem cum uidiſſet cæſar inter alia cæſorum cadauera nondum ſpiritum emiſerat:ita allocutus eſt ſicuti uidebitis. Cecidere hoc in prælio ab utraque parte:ut Apianus inquit.Italorum quidem non ſociorum copiæ ob multitudinem contemptumque annumerantur: e Cæſaris primum exercitu turmarum ductores ad numerum triginta:armati ducenti:ut alii ſcripſere mille ac ducenti.Ex pompeii uero partibus Senatores decem quorum e numero fuit Lucius Domitius: olim Cæſari in Gallia ſucceſſor deſtinatus:de quo nunc loquitur Lucanus:equeſtris uero ordiniſ ad quadraginta ex illuſtrioribus :Ex reliquo autẽ exercitu Aſinius pollio:qui ſub Cæſare militauit:In ea pugna ſex milia ex pompeii ſolum interiiſſe ſcribit.Pompeius militum ſuorum conuerſione perſpecta mente collapſus ab exercitu ſeceſſit.namque in tabernaculum delatus ſine uoce aliquamdiu perſtitit. In craſſo ſanguine:Quia ipſe letali uulnere ſaucius erat. In crepitans:Verbis inſultans. Domiti:Vocatiui caſus eſt & media correpta. Deſertis arma:ſcilicet moriendo.Aſt illi ſuffecit.Morior inquit & hoc ſolacium mecum porto quod ante moriar quam te uideam obtinuiſſe uictoriam & inde Sperare licet te pœnas magno daturum eſſe ſceleris huius & impietatis:quam contra Romanos omnes exercuiſti. Dubium fati incerto exitu belli. Stygias umbras: Ad inferos. Te ſæuo marte ſubactum Pompeioque graues pœnas nobiſque daturum: & in morte mea ſperare poſſum:te adhuc graues pœnas pompeio: & mihi daturum. Quum: pro quamuis moriar. Non plura locutum: Vita fugit denſeque occulos uertere tenebræ:Hæc fatus erat:cum ſtatim ſpiritus & uita e corpore exceſſit. Virgilius:undecimo æneidos Aeternum clauſerunt lumina mortem:& cætera. Vertere tenebræ:Id eſt clauſere oculos.

Cæſaris intentus iugulo. nundum attigit arcẽ
Iuris: & humanum culmen quo cũcta regũt
Egreſſus meruit: fatis tam nobile letum
Viuat:& ut bruti procumbat uictima regnet:
Hic patriæ pit oẽ decus .iacet aggere magno:
Patricium campis non mixta plebe cadauer
Mors tamen eminuit clarorũ ĩ ſtrage uirorũ
Pugnacis domiti:quem clades fata per õnes
Ducebant:nuſq̃ magni fortuna ſine illo
Succubuit:uictus totienſ a cæſare ſalua
Libertate perit:tunc mille in uulnera lætus
Labitur:ac uenia gaudet caruiſſe ſecunda.
Viderat in craſſo uerſantem ſanguine mẽbra
Cæſar:& increpitans iam magni deſeris arma
Succenſor domiti:ſine te iam bella geruntur
Dixerat.aſt illi ſuffecit pectora pulſans
Spiritus in uocem:morientiaq; ora reſoluit.
Non te funeſta ſcelerum mercede potitum
Sed dubium fati cæſar:generoq; minorem
Aſpiciens ſtygias magno duce liber ad ũbras:
Et ſecurus eo:te ſæuo marte ſubactum
Pompeioq; graues pœnas nobiſq; daturum
Cum moriar ſperare licet: non plura locutum
Vita fugit:denſæq; oculos uertere tenebræ:

Impendiſſe pudet lachrymas: quia ſpecialiter cæperat deſcribere mortem huius domitii: nũc dicit pudere ſecum clades ad uniuerſum prope terrarum orbem ptineat ſe ſingulorum cædem deplorare pudet. Singula fata: ſingulorum mortes. Sequentem querere: ideſt inquirere diuerſorum mortes: & qua quiſque morte occiſus fuerit: uidelicet ꝙ alius tranſſixus fuerit ferro: alius effuſa ſui ipſius inteſtina pedibꝫ calcauerit: alius autem terram ore momorderit: & multa ac uaria genera leti: quæ in hac clade uidere licuit. Vulnus: ideſt telum. ſicut Virgilius: Quẽ ſequitur ĩfeſto uulnere pyrrhus: eſt methonomia. Vitalia:

Impendiſſe pudet lachrymas in funere mũdi
Moribus ĩ numeris: ac ſingula fata ſequentẽ
Quærerẽ: læthiferum per cuius uiſcera uulnus
Exierit: quis fuſa ſolo uitalia calcet.
Ore quis aduerſo demiſſo faucibus enſe
Expulerit moriẽs animam: quis corruat ictu.
Quis ſteterit dũ mẽbra cadũt: q pectora telo
Tranſmittant: aut quos cãpis affixerit haſta:
Quis cruor emiſſis prumperit aera uenis.
Inq; hoſtis cadat arma ſui: qs pectora fratris
Cedat: & ut notum poſſet ſpoliare cadauer.
Abſciſſum longe mittat caput: ora parentis
Quis laceret: nimiaq; probet ſpectãtibus ira
Quẽ iugulat nõ eſſe patrẽ: mors nulla querela
Digna ſua eſt: nulloſq; hominũ lugerẽ uacãus
Non iſtas habuit pugnæ pharſalia partes
Quas aliæ clades: illic per fata uirorum.
Per populos hic roma perit: quod militis illic
Mors hic gẽtis erat: ſanguis ibi fluxit acheus
Ponticus: aſſyrius cunctos hærere cruores
Romanus campiſq; uetat conſiſtere torrens.
Maius ab hac acie quã quod ſua ſæcula ferẽt
Vulnus habet populi: plus ẽ quã uita ſaluſq;
Quod perit: ĩ totũ mundi proſternimur æuũ
Vincitur hiſ gladiis: omnis quæ ſeruiat ætas

ideſt ſui ipſius ĩteſtina calcabit pedibus. Ore quis aduerſo. ſ. ꝙ ex aduerſo & e regione oris: gladius uel enſis fauces trãſſixerat: & moriẽs animã cũ ſanguĩe emiſerat. Quis. ſ. uulneratus. Demiſſũ faucibus enſẽ. i. trãſſixo per fauces. Quis corruat ictu. ſ. uno accepto lapſus ceciderit. Quis ſteterit. ſ. pudet ſcribere: qs trũcus abſciſſus ad huc ſtet. Pectora tela. i. in pectore trãſſixus ẽ. aut quos cãpis: Nõnulli ẽt telis trãſſixi erant: ut terræ eos quodãmodo figerẽt. Quis cruor emiſſis: & pudet dicere cuius ſãguis per uenas tãq̃ p fiſtulas exierit. Fiſtula: ꝓprie dr̃ canalis plũbeus: p quẽ ũda lõge ĩgreſſa ferẽ. Perrũpit aera: Erũpit ĩ aerẽ. Inq; hoſtis cadat. ſ. letali uulnere accepto: ruat ĩ hoſteſ armatos. Cædat: pcutiat. Pectora fratris pudet ſcribere: ꝙ frater abſcidat caput fratris: & abiiciat. & deĩde poſſit caput fratris ſpoliarẽ armis: pietas. n. nõ ſubſtiuiſſet: ſi faciẽ fratris uidiſſet. ut illũ armis ſpoliaret. Lõge mittat. i. abiiciat ꝓcul. Ora parẽtis. q. l. & cũ corpus paternũ filius laceret: crederet nec illũ patrẽ eſſe: nec ille hũc filiũ. nõ enĩ natura patiẽ ut filius patrẽ occidat: & occiſũ abiiciat. Spectãcibꝫ ira: Vt q uidebãt hoc ĩ hac clade tantã irã non exiſtimabãt in pectore filii accidere poſſe: ut patrẽ laceraret: ideo nõ poterant ſibi hoc fieri poſſe pſuadere ſecũdũ pſas q cu graues pœnas p leges ſanxiſſẽt: ĩter eos q̃ ingrati fuerũt: nullã legẽ paricidi tulerũt. & cũ quræreretur qd ita ĩpũe uolebãt eẽ paricidiũ: reſpõderũt naturã pati nõ poſſe: ut filius patrẽ occideret: ſed ſi occideret: diligentius ĩtuẽtes ĩuenirẽt re uera illũ nõ fuiſſe filiũ. Nimia ira: qua occidit patrẽ. Prebet. ſ. illã crudelitatẽ. Mors nulla. q. & ut ſũmatĩ dicam nulla mors meretur ꝓpriis lachrymis deplorari: & ſi quis hoc facere uellet nimiũ tẽpis cõſumeret. Sua: ꝓpria ergo oẽs uniuerſaliter deplorabimus. Vacãus: damus operam. Nõ iſta habuit: oſtẽdit quare nõ liceat ſĩgulos deplorarẽ. ꝙ uidelicet hæc clades multo maior fuit q̃ cæteræ omnes quas ſcriptores memoriæ poſteris tradiderunt. Hic: in hac clade. Illic: in aliis cladibus: ut in clade Allienſi cannenſi: & Ticini lacus: & in aliis cladibus romanorum. Per fata uirorum: Nam apud ticinum lacum uigintiquinque milia Romanorũ: & in clade Cannenſi quinquaginta milia cæſa ſunt. ad Alliam fluuium fuſus eſt uninerſus romanorum exercitus ubi magnã ruinam eſt paſſus. Per populos: quia in hac clade pharſaliæ non uiri romani: ſed populi & nationes occiſi fuerunt. Gentis: non militis romani: ſed nationes. Sanguis hic: ꝙ in hac clade mors gentis erat probat. Sanguis: ideſt nationis mors. Acheus: ideſt Græcus in europa. Ponticus: ideſt in aſia. pontus eſt cappadociæ pars euxinum uerſus: ut refert Strabo quartodecimo libro.

Aſſyrius: uidelicet ſanguis. in aſſyria Babylon eſt: paleſtina: & Phœnicia. Cunctos hærere cruoreſ & quanquam aliorum populorum multi occiſi fuerint: tamen romanorum plures occiſi fuerunt. nam Romanorum ſanguis fluens in torrentis modum: aliorum cæſorum cruorem in loco ſiſtere non permittebat: & oſtendit plures Romanos ciues cecidiſſe: q̃ aliorum populorum. Conſiſtere: Firmari.

Maius ab hac acie: Non ſolum inquit hæc clades ad præſentes pertinet: ſed etiam ad poſteros.

Sua: ideſt præſentium ſecula. Plus eſt: ideſt aliis cladibus multi periere in hac periit libertas romanorum. In totum mundi proſternitur: quia ſemper ſeruiemus. Omnis ætas. ſ. præſentium & poſterorum.

Proxima quid ſoboles:aut qd meruerī nepotes
In regnum naſci?pauidi num geſſimus arma
Teximus aut iugulos:alieni pœna timoris.
In noſtra ceruice ſedet:poſt prælia natis
Si dominum fortuna dabas:& bella dediſſes
Iam magnus tranſiſſe deos:romanaque fata
Senſerat infœlix:tota uix clade coactus
Fortunam damnare ſuam:ſtetit aggere cāpi.
Eminus:unde omnes ſparſas per theſſala rura
Aſpiceret clades. quæ bello obſtante latebant.
Tot telis ſua fata peti.tot corpora fuſa.
Ac ſe tam multo pereuntem ſanguine uidit.
Nec ſicut mos eſt miſeris trahere omnia ſecū.
Merſa iuuat genteſque ſuæ miſcere ruinæ.
Vt latie poſt ſe uiuat pars maxima turbæ.
Suſtinuit dignos.& iam nunc credere uotis
Cælicolas uoluitque ſui ſolatia caſus.
Parcite iam ſuperi cunctas proſternere gētes.
Stāte poteſt mūdo romaq; ſuperſtite magnus
Eſſe miſer?ſi plura iuuāt mea uulnera:coniūx
Eſt mihi:ſūt nati:dedimus poſt pignora fatis.
Ciuili ne parum eſt bello:ſi meque meoſque
Obruet:exiguæ clades ſūmus orbe remoto?
Omia quid laceras:quid perdere cūta laboras
Iam nihil eſt fortuna meum.ſic fatur & arma
Signaq; & aflictas omni iam parte cateruas

Proxima quid ſoboles: Nunc conqueritur: q; poſteri nulla ipſorum culpa in ſeruitute naſcantur: neque enim ipſi aut ignauia: aut metu aliquo in ſeruitute ponuntur: ſed culpa maiorum ſuorum. Proxima ſoboles: paulo poſt uētura. proximum dicitur uel paulo poſt præteritum: uel paulopoſt futurum: ut ſi dicā proximo anno ueni Brixiam: ideſt anno paulopoſt præterito. ſi uero dixero: proximo anno legam Virgilium. ideſt ſequenti anno. Quid: ideſt cur. Nepotes: ideſt poſteri: qui deſcenderunt e maioribus.

In regnum: ideſt naſci in ſeruitutem. Pauidi: Oſtendit nulla ipſorum culpa cōtigiſſe hoc. Num geſſimus arma: ideſt nūquid fortaſſe nos imbecillitate & metu quodam ſeruiemus: quaſi dicat non. Pauidi: nunquid metu cædis ſeruiemus. Teximus aut iugulos: ſcilicet armis & auertimus eos a dominis. qui nos in ſeruitute ſubegerint. Alieni: ſcilicet maiorum noſtrorum. Poſt prælia natis: Si uolebas o fortuna ut ſeruiremus poſt hæc bella ciuilia: ſaltē dediſſes nobis bella: ut ſi uicti fuiſſemus: ſeruiremus At uero cum nemo nos uicerit feciſti eſſe ſeruos.

Iam magnus trāſiſſe deos: poſt deplorationem libertatis. Lucanus reddit ad id quod omiſerat. uidelicet: ut exitum deſcribat huius pugnæ. Magnus Quem aduerſa fortuna agitabat. Deos: ſcilicet ꝓpitios ſentiat tranſiſſe ad Cæſarem. Infœlix uix to. clade coactus: uictus erat nec tamen id ſibi peſuadere poterat: ſic enim facere ſolent qui ſemper ſecunda fortuna uſi fuerunt: ut ſi quid aduerſi contigerit uix credere poſſint. Tota clade: cum iam prope exercitum amiſiſſet: Fortunam ſuam: ſcilicet aduerſam. Aggere: ideſt eminentia campi: ut circū circa diligenter omnia circumſpiceret. Vnde: a quo campo. Omnes clades: ideſt omnes qui cæſi erant. Quæ latebant ipſum: ſcilicet bello. Obſtante: ideſt pugnantibus oppoſits uidere non poterit cæſorum corpora: ſed tantummodo cumulū

Fata: ideſt mortem ſuam. Corpora fuſa: ſcilicet cauſa ſua. Multo: ideſt multorum ſanguine: nā ſicut mos eſt: nam ꝗſ maior cum aduerſa fortuna in ſe ſæuierit: uellet eādem fortunam omnibus eſſe quam ipſe ſentit: ſed non ita pompeius. Nam ſalute potius ciuium Romanorum conſtituit diſcedere: ut iam ſe a pugnando Cæſar abſtineret: & ſuperſtitibus parceret: immo ſuppliciter deos rogauit: ut ſuperſtites reliquias exercitus ſeruarent incolumes. & ſi Diis placeret: ut ipſe cum omni ſua ſtirpe periret: nil recuſaret dummodo cæteri ſupererint. Miſcere: ideſt confundere ut omnia una ſecum inuoluat ruina. Vt latiæ poſt ſe: Nam pompeius quamuis tantam cladem accepiſſet a diis: tāmen non deſtitit quin exoraret illos: ut ſeruarent eos ſuperſtites: qui ſupererant. Latiæ: italiæ. Poſt ſe: ſcilicet uictum. Dignos uotis: Tunc enim dii uotis digni ſunt cum exaudiunt. Si quis crederet pompeium: ut accepta tanta clade dii eum exaudirent: quaſi dicat nemo p̄ræter ipſum pompeium. Et iam: ideſt nunc ſcilicet accepta tanta clade.

Solacia ſui caſus: ideſt ut reliquiæ exercitus ſuperſtites ad internitionem uſque occiderentur.

Parcite ait ſuperi: ſcilicet gentibus & nationibus orbis terrarum: & ſi me mori uultis nolite omnia ꝓſternere: nam mori poſſum Roma incolumi. Stante: ideſt durante. Si plura iuuant: ideſt ſi non eſtis cōtenti morte mea paratus ſum & coniugem & liberos meos & ſtirpem omnem in exitium ducere: dūmodo cæteris parcatis. Tot pignora: ideſt ſigna dedimus. Fatis: ideſt fortunæ. Ciuili ne parum: Sed magnum qui ſolus ad pernitiem pro ſalute aliorum profecturus ſum. Meoſque: ideſt cum uxore & liberis. Orbe remoto: ideſt liberato a clade. Exiguæ clades: quaſi dicat habemus quid plus debemus nam ſi plus haberemus illud pro ſalute omnium poneremus. Quid laboras? Quaſi dicat nequicq̄, ideſt fruſtra. Sic fatur. pompeius. Arma: ideſt armatos. Signa: ideſt uexilla & manipulos.

Cateruas.i.ordines. Omni pte.ſ.exercitus & pugnæ. Circuit:pō. Et remeat:& cū uideret oēs parato in tantā mortē ruere: potius q̄ credere hoſtibꝰ ro[illegible] ut uiuere uellēt: neq; ſe tanti pcii eſſe: ut mouerentur omnes. Nec deerat robur:in enſes:quia o[illegible]t illud cu[illegible] ſe occidebat pompeius potius q̄ in diſcrimem tantum uenire ſcilicet ut in ſeruitutte[illegible] redigeretur [illegible] defuit inquit magnanimitas pompeii ut ſibi mortem inferret. ſed metuebat ne ſi id ageret:nemo [illegible] uiuere uellet. non igitur cauſa ſui: ſed ſuorum ſe interimere nolebat. Robur:ſcilicet magnanimitas. Ire in enſes:ideſt moriturum ruere in hoſtes. Iuguloque pati uel pectore letum:hoc eſt ut ſe iugularet uel pectus ſuum tranſfigeret. Sed timuit: ne cā ſua denique milites oēs in mortē ruerent:potius q̄ uiuere uellēt. Supraq; ducē.i. ſupra corpus iacentis ducis cæ. Aut uultu:alia cā fuit uidelicet ne hac lætitia Cæſ. afficeret: ut corpus ſuum occiſū oculis cæſ. obiiceret. Subducere.i.remouere corpus ſuū occiſū ab oculis cæſaris. Nequicq̄ infœlix:quia ubicunq; occubuerit pompeius: Cæſ. ipſum occiſum uidebat:dummodo uiderē uoluerit: ſicut caput eius obtrūcatū a Rege ptholemæo uidit

Sed tu quoq; coniunx:alia cauſa acceſſit cur fugeret inde pōpeius.uidelicet ut uiderit Corneliā uxorem. Vultus tui:ſcilicet quos tantum amabat ſcilicet fuerunt cauſa fugæ. Fatiſq; ne. ideſt a fatis fata noluerunt:ut præſente Cornelia pompeius moreretur:quod ipſe cupiebat. Tum:ideſt poſtquā inde conſtituit diſcedere. Concitus:ideſt calcaribus ſtimulatis:ut in aliquas regiones ſe reciperet. Non tergo tela pauentem:nil metuentem:magnanimitatem pompeii oſtendit poeta. Ingenteſq; animoſ q; ſicut in rebus ſecundis:ita etiam in aduerſis conſtanti animo ſemper fuerat. Extrema iſta fata:cōtra ultima pericula:& euentum fortunæ. Non gemitus:dolorem præ ſe non ferebat pompeius. ſed ita:ut nihil a maieſtate ſua indignum faceret. Verendus: Venerabilis. Qualem: ideſt talis uultus erat ſibi:qualis conueniebat in pernitie reipublicæ:

Non impare:diſſimili. Aemathiæ: ideſt cladē æmathiæ aſpicis. Nec te uidere ſuperbum. Quotienſcunque rem bello proſpere geſſiſti: nec i aduerſis oſtendis animi tui imbecillitatem. Quam:pro quantum. Infida fortuna:quia nunquam fidem ſeruat:ſed quos antea placido uultu fouerit:eos deinde deſerit. Per tres triumphos:quia triūphauit de Mitridate: de ſicilia: de Hiſpania. Iam pondere fati: nunc conſolatur pompeium: dicens ipſum cladem ſane ingentem accepiſſe:ſed tamen hac clade magno rerum pondere: ac ſolicitudine liberatū eē.

Circuit:& reuocat matura in fata ruentes:
Seq; negat tanti:nec deerat robur in enſes
Ire duci:iuguloq; pati:uel pectore letum.
Sed timuit ſtrato miles ne corpore magni:
Non fugeret:ſupraq; ducem procūberet orbis
Cæſaris aut oculis uoluit ſubducere mortem:
Nec quiſquam infœlix ſocero ſpectare uolēti.
Præſtādū ē ubicūq; caput.ſed tu quoq; cōiūx.
Cauſa fugæ:uultuſq; tui fatiſque negatum.
Te præſente mori:tunc magnū cōcitus aufert
A bello ſonipes.non tergo tela pauentem.
Ingenteſq; animos extrema in fata ferentem:
Nō gemitus:nō fletus erat: ſaluaque uerēdus
Maieſtate dolor:qualem te magne decebat.
Romanis præſtare malis: non impare uultu
Aſpicis æmathiam: nec te uidere ſuperbum
Proſpera bellorū: nec ſtratū aduerſa uidebunt
Q uāque fuit leto per tres infida triumphos
Tam miſero fortuna minor: iam pondere fati
Depoſito ſecurus abis:nunc tempora læta
Reſpexiſſe uacat:ſpes nūquā implēda receſſit.
Q uid fueris nunc ſcire licet:fuge prælia dira.
Ac teſtare deos: nullum qui perſtet in armis
Iā tibi magne mori:ceu flebilis africa dānis:

Securus:ſine cura tui. Pondere fati:ideſt depoſito pondere imperii:quod in fortuna conſtitit. Nūc tempora læta:ideſt nunc tibi licet reminiſci lætorum temporum. Spes nunquam:iam enim iperare deſinis. Quis fueris: nam ex aduerſis læta melius cognoſcuntur. Nunc ſcire licet: quia mortalis ætas nunc caſibus humanis ſubiectus ſicut & cæteri: fuge ergo iſta prælia. Teſtare: ideſt fac deos teſtes.

Nullum qui perſtet in armis: nam ſi quis in bello perſeuerare uoluerit:illum crede non tua cauſa mori:ſed ſponte ſua. Perſtet: perſeueret. Ceu flebilis africa: quenadmodum nuda fuit: ubi Gneus pōpeius magni pompeii filius bellum geſſit in Hiſpania contra cæſarem ſicut & alexandria:ubi Cæſar bellum geſſit contra Ptolemæum:ſicut Africa:ubi bellum geſſit Cato regi iubæ coniuctus aduerſus Cæſarē hæc bella non fuerunt cauſa ut tuum nomen tueretur: ita neque nunc pugnabunt milites:qui adeo relicti ſunt: ne dignitatem tuam conſeruent:ergo nec multo poſt futurus es liberæ ciuitatis cauſa: quod tibi magno debet eſſe ſolatio. Ordo eſt ſic pars maxima theſſaliæ turbæ. Ceu poſt te. ideſt fortunam tuā. Ceu: quēadmodū pugnatū ē in africā ad mūdā:i Alexādria:i æpypto nō pugnarūt te iubente:ita et nunc poſt hāc cladē i theſſalia:nō tibi ſed ipſis dimicauerunt:nō enim auctor fuiſti harū cædiū quod tibi magnam conſolationem afferre poteſt. Africa: ubi cato Regi iubæ coniunctus bellum renouauit.

Et ceu mūda nocēs:pharioqꝫ a gurgite clades.
Sic & theſſalicæ poſt te pars maxime pugnæ.
Non iam pompei nomen populare ꝑ orbem :
Nec ſtudiū belli:ſed par quod ſēper habēus
Libertas & cæſar erunt:teqꝫ inde fugato
Oſtendit moriens ſibi ſe pugnaſſe ſenatus.
Non ne iuuat pulſum bellis ceſſiſſe:nec iſtud
Perſpectaſſe nefas:ſpumātes cæde cateruas
Reſpice turbatos in curſu ſanguinis amnes.
Et ſoceri miſerere tui.quo pectore romam
Intrauit factus campis fœlicior iſtis.
Quicquid in ignotis ſolus regionibus exul.
Quicquid ſub phario poſitus patiere tyrāno
Crede deis longo fatorum crede fauori
Vincere peius erat.prohibe lamenta ſonare:
Flere ueta populos lachymas luctuſqꝫ remitte
Tam mala pōpei quā ꝓſpera mūdus adoret
Aſpice ſecurus uultu non ſupplice reges
Aſpice poſſeſſas urbes:donataque regna
Aegyptum:libyamqꝫ & terras elige morti:
Vidit prima tuæ teſtis laryſſa ruinæ.
Nobile nec uictum fatis caput:omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia:ceu læto promittunt munera flentes:
Pandūt tēpla domos:ſocios ſe cladibus optāt
Scilicet imenſo ſupereſt ex nomine multum
Teqꝫ minor ſolo:cunctas impellere gentes
Rurſus in arma potes:rurſuſqꝫ in fata redire

Ceu munda:apud quam uictus fuit Gn.pompeius quanquam in magno diſcrimine cæſaris fuerit. Pharioqꝫ:ideſt ī ægypto ubi etiam bellum geſſit contra Prolemæum.ibi enim aliquot ciues ro. periere & parum abſuit quinetiam cæ. uinceretur:& a rege Ptholemæo.occideretur. Sic: eodem modo. Nomē populare.i.nō erat cā nomē tuū o pō.cui faueāt ciues:nā uſqꝫ ad ultimū pugnare deſiuerāt. Stadiū belli .ſ.ut cā tua ſtudeāt pugnar̄. Sed par:ſed duo erūt ſēper habebimus:q romæ īperēt.ſ.libertas & cæ.reſpicit ad illud qđ poſtquam cæ.remp.occupauit:ſemper deīde libertas oppreſſa fuit:& cæſ.omnia tenuere.duo igitur habebimus ſcilicet libertatem:ut ſe in priſti/nam formam reſtituat cæſar: ut imperium obti/neat. Sibi:ad utilitatem ſuam pugnarunt. Nō:ne iuuat o pompei: ſi conſideras quātum mali ſceleris & impietatis in campis philippicis perpetratum eſt non ne maximam ex eo uolūtatē capis ꝙ īde te ſub traxeris quaſi dicat capere debes. Cateruas:ſcilicet cæſorum & ſtragem militum. Cæde:ideſt ſangui/ne. Et ſoceri mi.tui.& cum uideas tot uulnera tot monſtra ſcelerum quæ geſta ſūt in ea pugna theſſa/liæ:ubi filii cum parentibus parentes cum filiis: fra tres cum fratribus occiſi ſunt:& miſerere cæſaris:q harum rerum cauſa & auctor extiterit.ac ſi.d.tu fe/licior es cæſare. Quo pectore:ideſt animo romam ingredietur. Factus cāpis fœlicior iſtis: ideſt cuius cauſa tot cædes ciuium romāorum perpetratæ ſūt

Quidquid in ignotis ſolus:nunc alias quoque ra tiones ſubiungit cur melior ſit pō.conditio. Quic quid in ignotis: ideſt cætera omnia quæ perpeſſus fuiſti:poſtquam a pugna pharſſalica diſceſſiſti attri buenda ſunt furori deorum:nam etiam ſi exulaue ris: & ſi etiam a rege Ptholemæo obtrūcatus fueris hæc omnia ſigna fuerunt fauoris deorum: nam te potius mori uoluerunt:q̄ tyrannidem exercere: in qua poſtea Cæſ.conſtitutus fuit. nec diu permanſit & bonis omnibus odio fuit. Crede diis: ideſt atri bue fauori deorū. Quicquid patiere exul:quia pe ne deſtitutus fuit ab omnibus: ideo ſolus ſub regio nibus ignotus ut cum uenit Mitylenem prius: dei/de ſuper ignota maria uenit: & ut alii non ut ſecun dum imperatoriam dignitatem nauigabat: ſed fal/ſis comitibus atque miniſtris. dicit ergo quicquid ſub Phario rege ideſt ſub Ptholemæo r̄ge ægypti cu ius iuſſu poſtea obtruncatus eſt. Longo crede: id eſt committe diis qui tibi perpetue affuerunt. Pe ius erat:ſcilicet q̄ mori. Lamenta ſonare:ideſt re/ſonare:ut quocunque īgrederis omnes mœrorem oſtendant:noli permittere inquit:ut triſtes mœſti/que ſint omnes & clamorem emittant:quaſi te mi/ſerum eſſe uideant. Tam mala. nam hæc res ad/uerſæ ſūt:Sed iſtar fœlicitatis ſi cōſideres q̄ deterior fuerit uictoris cōditio. Securus:ſine cura.aſpice iam nihil eſt qđ amittere poſſis. Vrbes quæ ſub tua ditione fuerunt. Donataqꝫ regna.i.quæ donaſti Ariobar/zani:Tygrani:Pharnaci:& cæteris regibus. Terras.i.ī q̄cūqꝫ terra delegeris: elige mortem ubi ſtatim ui tā tuā finias:nam in poteſtate tua eſt ubi mori uelis. Vidit prima tuæ:poſtq̄ conſolationem fecit quam af ferre uoluerat pōpeio:nūc redit ad iter pō.deſcribens qua uectus eſt equo. Laryſſa:ciuitas eſt theſſaliæ.ui derunt inq̄t te laryſſei ingredientem mœnia tua dignitate ſeruata quæ ſibi conueniebat. Ciuibus:omnes ciues inq̄t obuiā tibi e laryſſa prodierunt.nam ſuperatus pom.mutata ueſte:ut ut oſtendit Apianus cōſcē dit equū:quatuorqꝫ ex amicis cū comitātibꝫ nullo ī loco curſum intermiſit:quod exorta luce Laryſſā tādē uenit. Ceu læta: & ita tibi occurerunt: ac ſi uictor fuiſſes:& flentes omnia ſua tibi promittebāt ſe paratos dicētes tibi parere:& q̄cq̄d ſub ſua poteſtate eſſe: id tuum eſſe affirmantes. Læto.i.tanq̄ uictori. Obuia Occurrentia. Munera:quæcunqꝫ uelis. In fata redire:ideſt rurſus experiri fortunam tuam potes.

Sed opus uicto: nunc dicit qd reſpõderit põ. ut audiuit oẽs paratos eſſe facere qd uoluerit: dicit.n.ipſos laudauiſſe & cõmẽdaſſe uoluntatẽ eoꝝ ſed tamẽ nil ſibi his pollicitationibꝫ motus eſt: & ea potius uictori facere. Inqt.ſ.põ. Tu cæſ.adhuc es ĩter ſtragẽ cæſoꝝ & reliqas pugnæ pficis: cũ põ. ĩ poſtate tibi rgna dimittat: & eos q parati erãt ipſi ſibi obedire: iubeat tibi officiũ pſtare nõ ſibi. In alto cumulo: ĩ alta ſtrage. Per uiſcera patriæ.i.ciuiũ tuorũ. Populos donat.i.ſpõte terrarũ oĩum dominũ facit. Inde: a laryſſa. Plurimaqꝫ ĩ ſæuos: Quia populi deos tãq crudeles uocabãt: ꝗ uictoriã cæſ. dediſſẽt. Nũc tibi uera fides.i.

Sed quid opus uicto populis aut urbibus ĩ qt
Victori præſtate fidem: tu cæſar in alto
Cædis adhuc tumulo: patriæ p uiſcera uadis.
At tibi iam populos donat gener: aduehit inde
Põpeiũ ſoipes gemitus lachrymæqꝫ ſequũtur
Plurimaqꝫ in ſæuos populi conuitia diuos
Nunc tibi uera fides: quæſiti magne fauoris
Contingit: ac fructus: fœlix ſe neſcit amari:
Cæſar ut heſperio uidit ſatis arma natare
Sanguine parcendum ferro: mãibusqꝫ ſuorũ
Iam ratus: ut uiles animas perituraqꝫ fruſtra:
Agmina permiſſit uitæ: ſed caſtra fugatos
Ne reuocent: pellatqꝫ quies nocturna pauorẽ.
Protinus hoſtili ſtatuit ſuccedere uallo.
Dum fortuna calet dum cõficit omnia terror:
Nõ ueritus graue ne feſſis: aut marte ſubactis
Hoc foret imperiũ: nõ magno hortãine miles
In prædam ducendus erat uictoria nobis
Plena uiri dixit: ſupereſt pro ſãguine merces
Quã mõſtrare meũ ẽ neqꝫ eni dõare uocabo
Quod ſibi qſqꝫ dabit: cunctis en plẽa metallis
Caſtra patent: raptũ heſperiis e gentibꝫ aurũ
Hic iacet eoaſqꝫ premunt tentoria gazas
Tot regum fortuna ſimul magniqꝫ cocta
Expectat dominos: propera præcedere miles
Quos ſequeris: quaſcũqꝫ tuas pharſalia fecit
A uictis rapiuntur opes. nec plura locutus
Impulit amentes: auriqꝫ cupidine cæcos
Ire ſuper gladios. ſupraque cadauera patrum:
Et cæſos calcare duces: quæ foſſa quis agger
Suſtineat præcium belli ſcelerumque petẽtes

cognoſcis: qui nã ſint ueri amici nã in felicitate uera amicitia nõ dignoſcitur. Felix ſe neſcit amari: ideſt nemo ueram amicitiã ĩ felicitate cognoſcere poteſt

Quæſiti: pro acquiſiti. Cæſar: Vt heſperio nũc redit ad Cæſarem dicẽs poſtꝗ uidit iam ſatis eos cæſos eſſe qui uictoriam ſuam impedire poterat: uidelicet ſenatores & principes ciuitatis: iuſſit militibus ſuis: ut multitudini parcerent: & a pugnãdo deſiſterent. Agmina: ſcilicet exercitus reliquias nocte: iuſſit eqtibꝫ: ut ſine mora caſtra põ. irruperit. Parcendũ ferro: iam abſtinendum eſſe a pugna: & eſſe parcendum manibꝫ ſuorum qui fatigati erant diuturna pugna. Viles animas.ſ.reliquias. Fruſtra peritura: uidelicet in quibus nullum momentum uitæ conſiſteret. Sed caſtra fugatos ne reuo.ſed metuẽs cæſar: ne ſe in caſtra pugnaturi rciperent. Pellatqꝫ quies nocturna pauorem: uidelicet ne ĩterpoſita nocte uicti ſperare incipiant. Fortuna: ſcilicet ſecunda. Calet: feruet. Dum conficit omnia terror: quia terrorẽ ipſo perculſi hoſtes fugiebant. Ne feſſis: rdit rationem: quare non timuit: ne fatigati milites hoc ĩperiũ grauiter ſubirent quia ſciebat hoc libenter eſſe facturos: quia ipſis caſtra hoſtium diripienda permiſit: non opus igit erat hortamine. Victoria nobis: ideſt iam ſumus uictores: ſed reliquum ẽ: ut pmia uictoriæ gratis.ſ. ut caſtra hoſtiũ irrũpatis

Plena: ĩtegra. Supeſt p ſãguĩe merces: nũc nihil reſtat uobis: niſi: ut pmiũ uictoriæ capiatis. Meũ ẽ.i. ad me ptinet mõſtrare mercedẽ: ueſtrũ ãt ẽ accipere

Neque enim: nolo hoc in muneris loco ponere: ſed ſibi quiſque diripiat quæcunque placuerint. Donare: ideſt hoc donum eſſe. Cunctis metallis: ideſt omni ære auro & argento. Raptum heſperiis: ideſt omne aurum quod deuictis regibus in heſperia tulerat pompeius. hoc eſt aurum hiſpanaꝝ gentium. Premunt: ideſt claudunt: nam in tentoriis pompeii orientales diuitiæ poſitæ ſunt & occidentales: nam ĩ hiſpania Sertoriũ debellauit: & inde magnas diuitias adduxit. Eoas gazas: nam populos orientales deuicit ſcilicet armeniam & indiã quæ ſub imperio Tigrannis: & Mitridatis fuerant

Tot regum fortuna: Currite inquit in hoſtes: quos effudiſtis: ut anteueniatis eos: & in poteſtate ueſtra raptum aurum atque argẽtum iure belli omne diripiatis. Fortuna: diuitiæ. Tot regum: ſcilicet quos pompeius deuicit. Expectat dominos: ſcilicet uos o cõmilitones. Pharſalia.i. uictoria pharſalia. Sic milite iuſſo: oſtendit nullam maiorem militibus adhortationem fieri poſſe: ꝗ ut caſtra ĩpis diripienda permitteret. ergo nullo metu: nullo periculo retineri potuerunt: quin amentes aurique cupidine eæſi ferrentur per ſtrata cæſorum corpora. Sic: Videlicet permittendo caſtra diripi. Cæcos: Incõſideratos. Quæ foſſa quis agger: Quaſi dicat nulla munitio tam uallata eſſe poteſt: quæ arcere poſſit præmia uictoriæ petentes. Scelerumque petentes: Scilicet ſuorum omnium.

Quanta fuerit mercede nocentes:pro quanta mercede commiſerint paricidia. Inuenere quidem theſauros:pluſquam credit poſſit ingentes:ueruntamem cupiditatem eorum explere non potuerunt.ꝙ uid licet oīa ipſis Cæ.ꝑmiſerat. Maſſæ:auri & argēti:maſſa ſignificat moles quædā rudis. Cōgeſtæ:nō cōflatæ:ſed ſolidū aurū & argētū inuenere. Spoliato mūdo.i.ex oī pte orbis debellati & ſpoliati. Inſūp:us bellorū:qđ aurū ſecum attulerāt:ut poſſent ſtipendia militibꝫ ſoluere. Nō repleuit. nō ſatiauit. Quicqd fodit hyber: ordo eſt tamē putabūt milites cæ.hoc ſcelus ueniſſe puo. Vt: ꝑq̄uis rapiant qcqd &c. Hiber populus: nā in hiberia ſūt loca: unde fodiť aurū.

Tagus: fluuius. Extulit.ſ.euomēdo auſas harnas: Arimaſpus: alius fluuius iter ſcythas efflués circa Clithelon:ubi gēs ē unocula:ut refert Solinus. Veniſſe: ꝑ uenditū eē. Cū ſpe ro.predæ:: qa ita eis ſperare iuſſerat ſi pō.uiciſſēt:ut urbē romā diripiēdā pmitterēt. Decipiť:iō miles uideť decipi cū ro. ꝑmiſerit:nūc caſtroꝝ tantūmodo diuitias diripiēdas obiecerit. Capit ipia plebes: cū indignatione dicit gregarios milites occupaſſe cubilia ſenatorū. Ceſpite patricio:ubi antea patricii uiri requeuerant. Premit.ſ.corpore ſuo. Vacuū.ſ. regibus occiſis: Inqꝫ parētū:& filii ēt ī cubilibꝫ pentū.Parentes filiorū:& fratres fratrū iacuerunt quos ātea in pugna occiderāt. Quos agitat: Hi ſoli inqt uidebant ſcelera quæ ppetrauerāt. Sōniqꝫ furētes: eumēides ēt dormiētibꝫ obſeruabāť:ut qetē illā plenā turbatōis agitarēt. Veſana:plena īſaniæ. Agitat: turbat. Verſant: uoluūť ī pectore inuigilat ſæuum ſcelus. Ob uerſať:ante oculos eoꝝ. Agitāt: ideſt cogitāt arma Capuloqꝫ manus:& dormiētiū manu mouebāť tāq̄ pugnātiū. Capulo:ideſt ēſe ps ꝑ toto. Putes ꝑ putares. Inſpiraſſe: emiſiſſe. Infectūqꝫ aera:ūbris mortuoꝝ. Et noctē: ſcilicet eē īfectā. Superā.i.noctē quæ ī hemiſperio ē. Stygia formidine.i. ſtygiis ūbris. Exigit a meritis: hæc cā erat ꝙ uictoria ipſa pœnas ſumebat a uictoribꝫ. nā qa ipia fuerat: ideo agitabať furiis. A meritis.i.q pœnas meruerāt occidendo:alii pratres: alii fratres. Sibyla: eumenidū murmura. Flāmas:ſcilicet ipſaꝝ eumenidū:quæ īferre uidebanť faces cū ſibylis. Vmbra.i.anima ciuis:quem occiderat ātea oculos errabat eoꝝ. Suaq̄que premit:unicuiqꝫ imago terroris ante oculos uagabať. Ille ſenum:ſicut occiderat:alii ſenes: alii iuuenes:alii in oculis erant dormientium. Totis ſōnis:tota nocte. Fraterna: ſcilicet fratrum cadauera quos occiderant. Omnes in Cæſare manes: utpote in auctore malorum omnium. Haud alios: p ſimilem oſtēdit quomodo tota nocte agitati ſunt dormientes milites: non aliter inquit:q̄ cum furorem Bacchus in aliquem immittit: aut Horeſtes

Scire uolunt quāta fuerint mercede nocentes:
Inuenere quidem ſpoliato plurima mundo
Bellorum ī ſumptus congeſtæ pōdera maſſæ
Sed non implerunt cupientes omnia mentes
Quicqd fodit hiber:qcqd tagus extulit auri:
Quodque legit diues ſūmis ariaſpus harenis
Vt rapiant paruo ſcelus hoc ueniſſe putabunt
Cum ſibi tarpeias uictor deſponderit arces.
Cum ſpe romanæ promiſerit omnia prædæ
Decipitur quod caſtra rapit capit impia plebes
Ceſpite patritio ſomnos:uacuumque cubile
Regibus infandus miles premit: inque parētū
Inque toris fratrū poſuerunt mēbra nocentes.
Quos agitat ueſana quies:ſōnique furentes
Theſſalicam miſeri uerſant in pectore pugnā
Inuigilat cūctis ſæuum ſcelus: armaque tota
Mēte agitāt:capuloque māus abſēte moueť:
Ingemuiſſe putem campos: terramqꝫ nocētē
Inſpiraſſe animas infectumqꝫ aera totum
Manibus: & ſuperam ſtygia formidīe noctē
Exigit a meritis:triſtes uictoria pœnas
Sibylaqꝫ & flāmas īfert ſopor:ūbra perēpti
Ciuis adeſt ſua quēque premit terroris imago
Ille ſenum uultus iuuenum uidet ille figuras:
Hunc agitant totis fraterna cadauera ſomnis.
Pectore in hoc pater eſt: oēs in cæſare manes
Haud alios nundum ſcythica purgatus ī araꝰ
Eumenidum uidit uultus pelopeius horeſtes.
Nec magis attonitos animi ſenſere tumultus

cum occiſa matre ipſum ſecutæ ſunt furiæ quacūque ibat. Nam Pentheus poſtquam a ſuis mœnibus Bacchi ſacrificia relegauit: miſit ſatellites ſuos:Vt illum ambigerent:qui quum non redirent: ipſe profectus eſt. Tunc furorem Agaue matri & Autonoæ materteræ ſuæ immiſit Bacchus: ut crederent ipſum pentheum eſſe aprum: & inſecutæ thyrſis tandem eum occiderunt. Mater uero eius Agaue per mediam turbam ouans filii caput geſtabat. Nondum purgatus in ara: Quia ad aram uenerat Dianæ: ubi tandem purgatus eſt in thaurica regione in ſcythia: cuius antiſtes erat ſoror Ephigenia: quæ immolata fuerat Dianæ: in cuius locum Dianam ceruam ſubiecit: deinde ſimulacrum Dianæ una cum ſorore Ephigenia detulerunt in græciam magicis carminibus poſt debellatam Troiam. Horeſtes pelopeius: ideſt Originem a pelope ducens: nam pelops genuit Atreum & Thieſtem. Atreus genuit agamemnonem & Menelaum. ex agamemnone natus eſt Horeſtes. Senſere: a libero patre.

Cum fureret pen.Scilicet contra deum & eum a finibus ſuis abigeret. Hunc omnes:Singuli ſingulos uidebant aut ultrix uiſura dies aut gladii illi oberrabant oculis ipſius Cæſaris: quos deinde paſſus eſt in ſenatu cum occiſus eſt:& confoſſus trigintaquinque uulneribus. Stringente ſenatu:Scilicet coniuratione Bruti. Heu quantum pœnæ:Superius rationem attulit cur cladem illam æquiori animo ferre debebat pompeius:nunc autem cauſas affert cur miſerior ſit Cæſar cum in mentem uenerit: ꝙ tantorum malorum cauſa auctor extiterit. Heu:Commiſerantis eſt interiectio. Miſeros:ſcilicet cæſaris. Mens

Cum fureret pentheus:aut cū deſciſſet agaue:
Hūc omnes:gladii:quos aut pharſalia uidet:
Aut ultrix uiſura dies ſtringente ſenatu.
Illa nocte premūt:huc infera mōſtra flagellāt
Heu quātum miſero pœnæ mēs cōſcia donat
Quod ſtyga: ꝙ māes īfeſtaque tartara ſōniſ
Pompeio uiuente uidet:tam omnia paſſo:
Poſtquam clara dies pharſalica dāna retexit.
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos cernit propulſa cruore
Flumina.& excelſos cumulis æquantia colles
Corpora:ſidentes in tabem ſpectat aceruos.
Et magni numerat populos: epuliſque paratē
Ille locus:uultus ex quo facieſꝗ iacentum
Agnoſcat: iuuat æmathiam non cernere terrā
Et luſtrare oculis campos ſua clade latentes.
Fortunamꝗ ſuos ſuperos in ſanguine cernit
Ac ne læta ferens ſcelerum ſpectacula perdat.
Inuidet igne rogi miſeris:cæloque nocenti
Ingerit æmathiam:non illū pœnus humator
Conſulis.hæc lybica ſuccenſæ lampade cānæ
Compellunt hominum ritus ut ſeruet ī hoſtes

conſcia: ſcilicet tot admiſſorum ſcelerum & cædiū quas pauloante milites perpetrauerant ipſo concitate. Donat:affert. Styga:pro ſtygia : ideſt inferos: nam illi præponebant inferos quo poſtea ipſe deſcenſus erat. Manes : ſcilicet cæſorum animæ quæ ſibi dormienti obuerſantur. Pompeio uiuēte:id enim erat quod Cæſarem dolore maiori afficeret. Omnia paſſo:Quamuis tota nocte perpeſſus eſſet Cæſar mala omnia ſupradicta:magna animi ꝑturbatione cogitando:quæ ipſe mala perpetrauerat tamen cum lux:facta eſſet præletitia oculos a pharſalia remouere non poterat ꝙ aduerſarios proſtratos uideret. Poſtquam clara dies pharſalica dāna retexit : Aperuit. Nulla loci facies reuocat fe. ar. Quantumlibet terra & execrabilis eſſet deformitate loci:multitudine cæſorum:tamen oculos a theſſalia non reuocabat. Reuocat :remouet. Feralibus : ubi feralia ſcelera commiſſa fuerunt.

Cernit propulſa cruore flumina:Videt flumina mulitudine cædium inflata : quia tantus erat cæſorum cruor effuſus : ut ipſa etiam flumina creſcerent. Et excelſos cumulis æquantia colles : uidet etiam ſtragem : & ſtruem corporum adeo ſublimem:ut comparari poſſet montibus. Aceruos cumulos cæſorum. Sidentes: poſitos: In tabem: ī cædem ſuorum. Et magni numerat.p.& numerādo lætabatur: Epuliſque paratur ille locus:ut quaſi ſpectaculum ante oculos haberet cæſorum militū dum epularetur. Ex quo:ſcilicet loco. Vultus facieſque: Aliquid inter ſe differunt.nam facies proprie eſt naturalis cuiuſque habitus: Vultus autem eſt qui pro uoluntate mutatur. Iuuat:ſcilicet Cæſarem. Non cenere terram : ꝙ operta eſſet ſtrage cæſorum. Luſtrare : ideſt ſuſpicere. Sub clade latentes ideſt ſub cæde: nam cladem pro cæde poſuit.

Fortunam : ſcilicet ſuam ſecundam. Superoſque ſuos : ideſt ſibi propitios. nam ex eo ꝙ tantam cladem ipſe cum militibus ſuis perpetrauerat: intelligebat deos ſibi propitios eſſe. Ac ne læta ferens : Et tantam ex cæde letitiam capiebat:ꝙ nec cæſorū quidem corpora ſepeliri permittebat:ut diutius oculos paſceret. Scelerum : ſcilicet eorum qui ſcelere occiſi fuerant. Miſeris : ſcilicet occiſis. Inuidet igne rogi:Notanda eſt hæc conſtructio inuideo tibi hac re:quæ rariſſima eſt:quam nuſquā me memini legiſſe : niſi apud Lucanum : nam dicimus inuideo tibi hanc rem. Igne rogi : ideſt non permittebat eos ſepulturæ mandari. Cœloque nocenti : ideſt infecto: nam tum demum nocens eſt cœlum : cum infectus eſt aer. Non illum pœnus : Immanior inquit eſt & crudelior Cæſar q̄ Hannibal : nam noſtris conſulibus ſepulturam non negauit : quod nunc ciuibus ſuis fecit. Humator : ſepultor. Conſulis : Vel pauli emilii apud Cannas trucidati : cuius corpus diu quæſitum quantum in ipſo fuit ſepulturæ mandauit. Aut certe Marcum Marcellum conſulem dicit:qui dux in brutis: dum auidus pœnorum conatus inueſtigaret : dum conſilia ſperneret : occiſus eſt : cuius corpus legiptimo iure Hannibal extulit & unico ſagulo : & corona etiam donatum laurea rogo ſuperimpoſuit. Lampade quia: omnia corpora romanorum cæſa apud cannas ſecundum Liuium : quæ quinquaginta milia fuiſſe dicuntur : iuſſit comburi & ſepulturæ omnia mandari. Compellunt geminum ritus : etiam crudelium ducum populi romani inimicorum. Ritus :ideſt mores : nam mos eſt non inuidere ſepulturam hoſti.

Sed meminit nondũ ſaciata cædibus ira
Ciue eſſe ſuos: petimus non ſingula buſta
Diſcretoſq; rogos unum da gentibus ignem
Non interpoſitis urantur corpora flammis.
Aut generi ſi pœna iuuat: nemus extrue pindi
Erige congeſtas œtheo robore ſyluas.
Theſſalicam uideat põpeius ab æquor̃ flãmã
Nil agis hac ira: tabes ne cadauera ſoluat
An rogus: haud refert: placido natura r̃ceptat
Cuncta ſinu finemq; ſui ſibi corpora debent.
Hos cæſar populos: ſi nunc non uſſerit ignis
Vret cum terris: uret cum gurgite ponti.
Cõmunis mundo ſupereſt rogus: oſſibꝫ aſtra
Mixturus: quocunq; tuam fortuna locabit.
Hæ quoq; eunt animæ: non altius ibis ĩ auras
Non meliore loco ſtygia ſub nocte iacebis.
Libera fortunæ mors eſt: capit omnia tellus
Q uæ genuit: cælo tegitur qui non h̃et urnã
Tu cui dant pœnas in humato funere gentes
Q uid fugis hãc cladẽ? qđ olẽtes dſeris agros
Has trahe cæſar aquas. hoc ſi potes uter̃ cælo:
Sed tibi tabentes populi pharſalica rura
Eripiunt campoſq; tenent uictore fugato.
Non ſolum hæmonii funeſta ad pabula belli
Biſtonii uenere lupi: tabemq; cruentæ
Cædis: odorati pholoen liquere leones
Tunc urſi latebras: obſceni tecta domuſq;

Sed meminit nõdũ: Bis ĩtelligit̃ nõdũ: q̃a nõdũ expleta erat ira Cæ. iõ oblitus erat ciues ſuos eẽ. Petiuſ nõ ſigula buſta: ſub pſona ſui ĩducit loq eos q cæſi fuerãt: & ſepultura ꝓhibiti: q̃ſi ipſi ita loquant̃: non eſt magnũ qđ petimus o Cæ. nã ſi id petereũs: ut ſinguli ſigulos rogos cõburerẽt: fortaſſe laborioſius tibi uideret̃. At uero ut oĩum nr̃um corpora uno rogo extructo cõburant̃: petius. Buſtũ dr̃ q̃ſi cõbuſtũ: & proprie dr̃ cadauer cũ ẽ cõbuſtũ: Diſcretos: ſepatos. Gentibꝫ. ſ. occiſis. Nõ ĩterpoſitis. i. ſepatis: ſed i unum cõburant̃. Aut grauis ſe. p. aut ſi facis hoc ut maiorẽ dolorẽ põ. cõmoueas. Iube oẽs cæſos in excelſũ cacumen pĩdi aut oethæ mõtis efferri: & ibi oẽs cõburi ut ex ipſo mari p quod nauigat põ. flãmã uideri poſſit hoc pacto põpeii dolorẽ augebis. Extrue. ſ. in unam cõgeriẽ. Nemus. i. ſiluã. Pindi: montis theſſaliæ: permagnus ad arcton macedonũ partẽ habet: ut ait Strabo libro nono. ad occaſũ autẽ perebos: homĩes metanaſtas. i. nugatores cõtinet ad meridiẽ uero dolopas. Oetheo mõtis. Nil agis hac. i. ꝙ iratus nolis cæſos ſepeliri. nã ſi rogus unus humano labore ſtructus nõ cõburet eos: certe extrema illa flãma qua oĩs mundus igne pibit comburent̃ & te ĩuito. Tabes an rogus. h. refert: & nihil refert: an ſua ipſorũ cadauera corruptione ſoluant̃: an dimittant̃ ſolui ĩ cineres. Placido natura r̃ceptat cuncta ſinu: naturale eſt ut qcqd naſcit̃ ẽt ſoluat̃: & oẽ compoſitũ ĩ ſua principia pueniat. Hos cæſar populos: Si nõ nũc certe tũc cõburent̃ cũ ignis oĩa corripiet ĩ extremo die. Vret. ſ. ignis: nã ẽt philoſphi uolunt naturali quadam ratione fore ut oĩs mundus igneſcat: ſicut Cicero dicit &c. Aſtra: qa ignis ille terrena oĩa & cœleſtia cõſumet. Mixturus quocũq;: ad quẽcũque exitũ ueniat anima tua: memento ẽt horũ animas uenturas: nam & tu moriturus es. Quocunq; ideſt ad quemcunq; exitum. Quia: non altius ibit tam & ſi aſſentatores dicturi: ſicut animam tuam i cælum aſcendiſſe: & couerſam eſſe in ſydus cæleſte. ut Virgilius. Ecce dionei proceſſit Cæſaris aſtrum. Altius: q̃ horum animæ. Non meliore loco. ſ. q̃ illi iacebunt. Stygia nocte. Stygem tranſbiis: ſicut alii: & fortaſſe profundius quia malorum omnium cauſa fuiſti. Stygia: infernali. Libera fortunæ mors eſt. Non enim mors fortunæ ſubiacet: ſed quæcunque ipſa noluerit: faciet. Capit omnia tellus: Nam ex terra omnia naſcunt̃: & in terram redeunt. Cælo tegit̃: nam cælum eſt ſepultura omniũ. Vrnam: ideſt ſepulturam. Tu cui dant pœnas: pergit poeta oſtendere quod cœperat. ſ. cæſarem ipſũ: q̃uis uictorẽ: tamen in deteriori conditione eſſe: q̃ pompeius nam ipſe qui iuſſit cæſorum corpora inſepulta iacere: fugatur a mortuis & ab his quos occidi iuſſit: ꝙ uidelicet inhumati iaceant: ab his: qui occiſi ſunt: has dat pœnas: ꝙ tetrum odorem eorum ſuſtinere non poſſit: ſed fugere cogatur. In humato funere: non. n. genus pœne eſt ꝙ eos ſepeliri prohibes. Olentes: fœtidos. Has trahe cæ. aquas: Perſiſte inquit in emathia ſi potes: ſed non poteris nam ab his quos occidiſti fugaberis: cum uiui te fugare nequiuerint. Thrahe: bibe. Has aquas: Quæ in emathia naſcuntur. Cælo: aere. Labentes: corrupti. Tenent uict. quia fugabant uictorem cæ. Nec ſolum hemonii: nunc commiſerationem utitur oſtendens id cæſaris immanitate factum eſſe: ut cæſorum corpora a lupis leonibus aliiſque feris & alitibus dilaniarentur: & eſſe facta alimenta ferarum: & eſt indignatio contra Cæſarem: quamuis ſit & commiſetatio cæſorum.

Que: pro ſed. Leones odorati: pro odoriferis qui odorem ſequuntur. Biſtonii: ideſt thraces. Ad pabula: ideſt furores cædis ubi multi iacebant in campis. Pholoem: Montem theſſaliæ. Canes domeſtici. Latebras: nam e cubilibus ſuis urſi ad cadauera dilanianda uenerunt. Obſcœni tecta domuſque: Quia uidelicet ad humanas carnes dilacerandas uenerunt.

Et quicquid nare ſagaci: id eſt omne genus ferarum quod ſagacitatem narium habet ad hæc pabula con currerunt. Quicquid: ſcilicet ferarum & alituum ſcilicet uenit. Sagaci: odoriſeca. unde ſagaces canes dicuntur odoriſeci. Non ſanum: id eſt infectum & declarat. Motumque: id eſt turbatum & commotum. Iamque diu uolucres: iam pridem ſecutæ bella ciuilia ueniunt: & quæ uolucres ſint dicit. Voſq; nilo: O grues inquit quæ thraciam: id eſt ſcythiam mutare ſoletis ægypto: quia ſtrimonem flu. thraciæ ſuperueniente hyeme deſeritis: & in ægyptum melioris auræ tranſitum facitis hoc uero tempore tardiores in egyptum tranſitis detentæ: uidelicet ad illecebras cadauerum. Mutare ſoletis. t. h. ſunt enim quædam aues quæ aeris temperiem amant: ſicut hyrundines: & grues tempore æſtatis in frigidioribus locis habitant: ſed ſuperueniente hyeme in tẽperatioribus. &c. Threicias hyemes: id eſt hybernum tempus thraciæ. Nilo: id eſt egypto: quia in aquis habitant grues. Ad molem auſtrum: id eſt ægyptum: nam per uentum ſignificauit regionẽ. eſt eſt enim auſter uentus meridionalis: ubi ſita ẽ egyptus. Nunquam ſe uulture: id eſt nunquã ſe ãtea uiſi ſunt tot uulturum greges. nam uultur auis eſt carnibus humanis ueſcens. Induit: impleuit. Pẽnæ: id eſt plures aues pars pro toto. Omniſq; cruenta: Et in arboribus ſidentes aues fruſtra cadauerũ roſtro geſtabãt e quibus cruor effuſus arbores cruẽtabant. Alite: de alite cruenta ſtillauit. Roribꝰ ſan. id eſt guttis ſanguineis. Sæpe ſup uultus: hoc etiam ſæpius contigit: ut membra cadauerũ q̃ de roſtro auiũ caderent: in caput cæſaris & militũ ſuorũ ruerent: & non nũquã etiam ſigna cruentarent. Tabes: quæ iam cruor eſſe deſierat. Membraq; deiecit: quia diutius ſuſtinere non poterat unguibꝰ membra in capita militũ cadebant. Omnis populus: id eſt integra corpora multitudinis cæſæ. nõ ſunt omnia corrupta: ſed pars eorum in alituum & ferarũ nutrimenta trãſiere. Ad oſſa: id eſt ad corruptionẽ. Quæ: pro ſed. Diſcerptis: dilaniatis. In feras: in nutrimenta ferarũ. Non intima. c. u. Et aues iam ſaciatæ uſq; ad faſtidiũ parũ admodũ guſtabant reliquã uero partẽ relinquebant intactã Deguſtabãt artus: mẽbra tantũ: reliquã uero ptẽ nõ. Sol. id eſt calor oĩs & longitudo tẽporis in cinerẽ conuertit. Nymbi: pluuiæ. Dies: tẽpus. nã dies fœ. genere tẽpus ſignificat. Reſolutã. ſ. in cinerẽ. Theſſaliæ infœlix. Nũc inuehiť in ipſã æmathiã: hãc omni ſupplicio dii irati dãnarũt: ut ea oĩa cæſorũ corpora ſuſtineret: & reſoluta corpa ipſã macularent: ut ibi nihil naſci poſſet non cruore fœdatum hoc inquit tibi magno aliquo ſcelere contigit: ut una potiſſimũ idonea hẽreris: in q̃ tot cædes cõmitterẽtur. Nã ẽt ſi diu & æuũ durabit tamẽ nulla ipſius uetuſtas hãc tibi maculã obolere poterit. Tot mortibꝰ. i. tot cæſorũ uirorũ. Quod ſufficit æuũ. i. q̃ tãta ſæculorũ ac tẽporũ lõgitudo eẽ poterit: ut obliuiõi tradať hoc nefas qđ ĩ te cõmiſſũ ẽ. q. d. nullũ. Immemor uetuſtas. i. q̃ obliuionẽ ĩducit. Demet. d. uidelic& ne his dãnis uituperiꝭ ab oĩbꝰ Quæ ſeges. ſ. naſceť in agris ſuis q̃ nõ redoleat cruorẽ cæſorũ. q. d. nulla Decolor. i. deformis. Quo nõ. q. d. ĩ oĩ uõeř. Violabis: quocũq; uomeř araberis ſẽp nomis oſſa ſemiſepulta feriet: ita ut mães cuiꝰ illa fuerĩt quodãmõ lædãť ab agricolis. Ante. n. u. i. anteq̃ oblitereť pría cædes ĩ te facta o Theſſalia Altera cædes ſupuẽiet belli ciuilis. ſ. ꝙ Octauiãus & Antoniꝰ ab una pte: & Brutꝰ & Caſſiꝰ ex altera: bella ciuilia ř nouabũt. Sceleriq;. ſcđo: uix prius hic cruor adhuc ſiccatꝰ erit: cũ nouus cruor iterũ fũdeť. Oĩa maiorũ: dicit. n. nõ uni: aut alteriꝰ ciuitatis populos ibi iaceř ĩ ſepultos: ſz tot rõanorũ milia ꝙ nuſq̃ ſepulta iacẽt. Nec ſi iq̃t oĩa rõanorũ ſepuchra euellãť: & eorũ oſſa q̃ ĩ his cõdita ſť eruãť: nũerũ æq̃re nõ poteřt eorũ q ĩ theſſalia iacẽt uſq; ad eũ locũ tamẽ plꝰ cierũ arať. &c. ſuppleť. n. tamẽ. Licebit. ꝑ q̃uis. Ver. i. euertamꝰ. Buſta. m. Sepulchra antiquorum.

Deſeruere canes: & quicquid nare ſagaci
Aera non ſanum: motumq; cadauere ſentit
Iamq; diu uolucres ciuilia caſtra ſecutæ.
Conueniunt. uos quæ nilo mutare ſoletis
Threicias hiemes: ad mollem ſerius auſtrum.
Iſtis aues nunq̃ tanto: ſe uulture cælum
Induit aut plures preſſerunt aera pennæ.
Omne nemus miſit uolucres: omniſq; cruẽta
Alite ſanguineis ſtillauit roribus arbor.
Sæpe ſup uultus uictoris & impia ſigna
Aut cruor aut alto defluxit ab æthere tabes.
Membraq; deiecit iam laſſis unguibus ales
Sic quoq; nõ omnis populus peruenit ad oſſa:
Inq; feras diſcerptus abit: non intima currant
Viſcera non totas auidæ ſorbere medullas.
Deguſtant artus latiæ pars maxima turbæ.
Faſtidita iacet: quam ſol nimbiq; dieſque
Longior æmathiis reſolutam miſcuit aruis.
Theſſalica infœlix: quo tanto crimine tellus
Læſiſti ſuperos: ut te tot mortibus unam.
Tot ſcelerũ fatis premereť? quod ſufficit æuũ
Immemor ut donet belli tibi damna uetuſtas?
Quæ ſeges infecta ſurget: non decolor herba
Quo non romanos uiolabis uomere manes?
Ante nouæ uenient acies: ſceleriq; ſeccundo
Præſtabis nondum ſiccos hoc ſãguine cãpos:
Omnia maiorum uertamus buſta licebit:

Stātes tumulos:uidelicet monumēta q̄ nondū uetuſtate corruerūt. Et.ſ.euertamus ea buſta q̄ iā ruere cœperīt ī natis radicibus caprifici:ubi naſci ſolet uu.el figaro ſaluadego. Effudere:Aperuerūt. Suas ur. ubi cōditi fuerūt. Victis compagibus:ſolutis iūcturis q̄obrem. Radice uetuſta.ſ.arboris caprifici: quæ eſt cauſa ut monumēta aperiant. Ruricolis dentibus: dens ruricola nil aliud eſt:niſi dens uomeris. hic & hæc ruricola dicit. Nullus ab æmathio:Senſus eſt:adeo deteſtabilis fuiſſet æmathia:ſi nunq̄ alibi geſta fuiſſent bella ciuilia:q̄ nemo ibi habitaret:nemo ſereret:nemo araret:ſed eſſet oīo deſtituta ab humano cultu nō aliter:quā torrida:aut frigida zona:ſed quia nō ibi ſolū:ſed alibi geſta ſunt bella ciuilia:iō nō adiudicata eſt nocēs.Ordo uſq̄ ad eū locū ſi nō prima nefas belli:&c. Terram:appo. Buſtū populi romani:Quia ſepulchrū uere romani populi appellari potes. Vmbrarū cāpos.i.manes mortuorū.

Dumeta: ꝓprie ſunt loca ſpinoſa & arrida: ubi paſcere ſolēt capræ & greges. Permittere:Cōcedere. Vellere:paſcere herbā. Nuda: ſpoliata fructu Ignota.ſ.gētibus:q̄a nemo hītaret. Impatiēs limite:torridæ zonæ. Vel glacie.i.frigidæ zonæ:quem admodū hic nemo hītare poteſt ꝓpter nimiū calorem.illic propter nimiū frigus.ita & hic nemo habitaret:ſi tu fuiſſes nō prima:ſed ſola. Terras odiſſe nocētes:Vbi tātus romanorū cruor effuſus eſt ſed nūc nō licet:q̄a nō uno loco tātū:ſed in multis regionibus romanorū ſanguis ſparſus ē:q̄a qcq̄d multis peccat inultū eſt. Premittis:damnatis:& damnando totū orbem abſoluitis. Heſperiæ clades: Hæc oīa loca ubi fuſus ē romanorū cruor fecerunt: ut æmathia uideret eſſe abſoluenda. Heſperiæ clades propter Gn.pom. quem una cū exercitu ſuo Cæſar ī Hiſpania deleuit. Flebilis unda pachini: Vbi Agrippa auſpiciis Auguſti cæſaris Sextū pom. magni pom.filiū deuicit. Et mutina: Vbi auguſtus hyrciꝰ & Pāſa uicerūt.M.Antoniū & multis romanorū cæſis ipſū ab obſidiōe remouerūt. Mutinæ: ubi cōſules letali uulnere ſauciati fūt. Et Leucas: ꝓmōtoriū Epyri:ubi Octauianus Antoniū & Cleopatram bello nauali deuicit:& ibi etiā multa milia romanorū perierūt hæc oīa fecer. Puros.i.inocētes

Et ſtātes tumulos:& qui radice uetuſta
Effudere ſuas uictis compagibus urnas.
Plus cinerum hemoniæ ſulcis telluris aratur.
Pluraque ruricolis feriuntur dentibus oſſa.
Nullus ab æmathio religaſſet littore funem
Nauita:nec terram quiſq̄ mouiſſet arator.
Romani buſtum populi fugerentque coloni
Vmbrarū campos:gregibus dumeta carerēt
Nulluſque auderet pecori permittere paſtor.
Vellere ſurgentem de noſtris oſſibus herbā
Ac uelut impatiens hominum uel ſolis iniqui:
Limite uel glacie:nuda atque ignota iaceres:
Si non prima nefas belli:ſed ſola tuliſſes.
O ſuperi liceat terras odiſſe nocentes.
Quid totū præmittis q̄d totū abſoluitiſ orbē
Heſperiæ clades:& flebilis unda pachini.
Et mutina & leucas puros fecere philippos.

M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER VIII.

Iam ſuper herculeas fauces:
nemoroſaque tempe

Incipit Octauus Liber Lucani.

IAM ſuper herculeas fauces nemoroſaq̄ tempe.Hic liber Octauus hæc cōtinet.primū q̄dem pom.profectionem in inſulam Leſbon ubi Corneliā depoſuerat.Deīde cōcionē pom.hīta in Cilicia:ubi pˢ maior ſenatus cōuenerat:cuius ſentētia erat ut ſe cōferret in pthiā: & Parthorū regē uires extollens contra cæſarem cōcitaret.Huic ſentētiæ aduerſatus eſt lentulus: & orationnem habuit romano conſule dignam & in ſententiam eius ſenatuſconſultum factum eſt:ut ſe in egyptū recipet deīde ēt narrat quō pōpeius poſtq̄ ī egyptū uenit iubēte ptolemeo ꝑſuaſu Fotini & Achillæ obtrūcatus ē poſtrēo cōtinet ſepulchrū pō.cuius cadauer Codrus īuentū rogo ſupimpoſuit ac ſepulturæ mādauit. Iā ſup:deſcribit quō pō. poſtq̄ a theſſalia diſceſſit fugiēs metuebat ſtrepitū oēm:ſciebat.n.mortē ſuā a cæſar plurimū d̄ſiderari Ordo ē uſq̄ ad eū locū magnꝰ agēs &c. Sup hercu.fauces.i.terras & p fauces olympi mōtis & oſſæ.nā ſicuti ī fabulis legit:& tamē hiſtoria fuit.Hercules cū uēiſſet ī theſſaliā:& uideret mōtibꝰ circūdatā uallē īgētē q̄ aquā ſurgētē cōtineret:adeo ut lacū feciſſe uideret cognouit ſi locus ille ūdis euacuatꝰ eēt maximā ibi fertilitatē futurā:itaq̄ diſcidit olympū ab oſſa atq̄ effuſa aq̄ ē:& īde diuerſa flumīa d̄riuata:quorū noīa ſupiꝰ d̄ſcripſit:q̄ pte igr̄ Hercules olympū ab oſſa diſcidit:hāc fauces herculeaſ appellabat. Neoroſaq̄ tē.epexegeſiſ ē eiꝰ q̄d dixit fauceſ herculeaſ:ī æmathia.n.locus ille nō fertilis tā tū ſz amœniſſimꝰ ſcūs ē Ne.q̄ t.loco amœna uidelic& ūbroſa & opaca.ūde ubi abūdātia uēit arborū tēpe appellat & ē græca d̄cliatō:ſed lati tātū utūt tribꝰ caſibꝰ pluralis nūeri:uidlic& ntō actō & utō ta tēpe uertit ī ita & ē craſſiſ q̄a lr̄a nō ſeruat & ita lr̄a apd̄ græ.idē ē q̄d e lōga apd̄ latioſ:nā græci dicūt tipi noſ tēpe

Diſpendia id eſt uaſtas longitudines. Hemoniæ ſiluæ: quia ſilua theſſaliæ magna eſt & longa. Cornipedem: equum quod corneos pedes habet. Exhauſtum: defectum curſu. Stimuliſque negãtem: quia iam ſuppoſita calcaria ſentire non uidebatur prænimia laſſitudine. In certa fugæ ueſtigia turbat: Hoc omnino faciebat pompeius: ne loquerentur ueſtigia ſua & ipſum deprehenderent: nunc huc nunc illuc circumagebat equum. Implicitas errore uias: uidelicet ut errorem ſequentibus iniiceret. Pauet ille fragorem: Strepitum omnem: & comitum ſuorum. Nemorum: ſiluarum quæ uentis agitabãtur. Qui ſcilicet: fragor Redit: id eſt ſequitur pompeium

Hæmoniæ deſerta petens diſpendia ſyluæ.
Cornipedẽ exhauſtũ curſu ſtiuliſꝗ negãtem
Magnus agẽs: incerta fugæ ueſtigia turbat
Implicitaſꝗ errore uias: pauet ille fragorem.
Motorum uentis nemorum cõitumꝗ ſuorũ
Qui poſt terga redit trepidũ: lateriꝗ timẽtẽ
Exanimat quanuis ſummo de culmine lapſus
Nondum uile ſui precium ſcit ſanguinis eſſe.
Seque memor fati: tantæ mercedis habere.
Credit adhuc iugulũ: quantũ pro cæſaris ipſe
Auulſa ceruice daret: deſerta frequentem.
Non patitur tutis fatum cælare latebris:
Clara uiri facies: multi pharſalica caſtra
Cũ peterent: nondum fama prodente ruinas
Occurſu ſtupuere ducis uetigine rerum
Attoniti cladiſꝗ ſuæ uix ipſe fidelis
Auctor erat grauis ẽ magno quicũꝗ malorũ
Teſtis adeſt cũctis ignotus gentibus eſſe
Mallet: & obſcuro tutus tranſire per urbes
Nomine ſed pœnas longi fortuna fauoris
Exigit a miſero quæ tanto pondere famæ
Res premit aduerſas: fatiſꝗ prioribus urget.
Nunc feſtinatos nimium ſibi ſentit honores
Actaꝗ lauriferæ damnat ſyllana iuuentæ
Nunc & coricias claſſes: & pontica ſigna

Laterique timentem: id eſt ſaluti ſuæ ne a latere & a regione aliquis ĩuaderet. Quamuis ſummo de culmine: quamuis inquit aduerſa fortuna illum de ſummo gradu deiecerit: tamen ſit magno ꝓcio a cæ. captũ iri mortẽ ſuam. Lapſus. Ceciderit. De culmine: de ſummo dignitatis gradu. Nondum uile: immo eſſe ꝓcioſum. Seqꝫ memor fati. i. priſtinæ fortunæ nõ dubitat ꝙ q̃tum põpeius ꝑ cæde cæſaris tantũdem & cæ. ꝑ ſua daret. Quantam. ſ. mercedẽ Deſerta ſequentẽ: q̃uis per occulta loca trãſiret põpeius: ne dignoſceret tãta tamẽ erat uiri maieſtas: ut latere nõ poſſet. Clara facies maieſtas impatoria. Fatum. i. fortunã ſuã aduerſã. Multi pharſalica caſtra. Dicit autem multos fugienti pom. obuiam factos eſſe qui Theſſaliã petebãt nondum enĩ ſciebãt uictũ eſſe pompeiũ & ſibi occurrentes obſtupeſcebãt. Nõdũ. fa. pro. ſ. cladẽ pom. uulgante. Occurſu: obuiam facti. Vertigine: mutatione fortunæ: & uix ſperare poterant tantũ cladis fuiſſe ut pom. cum tanto exercitu uinceretur præſertim qui ſuperiori tempore tantus impator fuiſſet. Cladiſꝗ ſuæ: id eſt uix ſuæ cladis erat auctor cui fidem adhiberet audientes. Grauis eſt: & moleſtus erat pompeio quicũꝗ ſciebat cladem ſuam.

Mallet enĩ ignotus eẽ: quã cladẽ acceptam dignoſci a gentibus: nam ſibi pudori uidebaẽ: ꝙ poſt triũphos in hac ætate a cæſare uictus eſſet. Obſcuro Ignoto nomine. Sed longi pœnas: Quia adeo nominis ſui fama cõpleuerat totum orbem terrarum ut ignotus eſſe non poſſet. hæc nobilitas ſibi moleſta erat. For. lon. fa. id eſt fortuna diu proſpera.

Exigit poe. ideſt facit hanc pœnam eſſe grauiorẽ

Pondere: id eſt tanta mole gloriæ & nominis.

Premit: aggrauat. Res aduerſas: recte dicit. nã qui diu in fœlicitate fuit aduerſam fortunam grauius ferre conſueuit: diuturna fœlicitas eſt quoddã quaſi onus interim aduerſitate ſuperueniente. Vrget: ſcilicet res aduerſas. Fatiſꝗ prioribus: uidelicet ſecundis: quia ſuperiori tempore fata putabantur proſpera ſed nunc magis illum premebant res aduerſæ. Nunc feſtinatos: uidelicet ꝙ ante trigeſimum annum de Sicilia de Aphrica triumphauit: parta uictoria auſpiciis ſyluæ. Acta ſyllana: id eſt auſpiciis ſyllæ: quia miſſus eſt in Aphricam contra Domicium quem uicit: & in Sicilia cõtra Gn. carbonem quem & ipſum ſuperauit: & de utraque prouincia triumphauit: quia non licebat alicui de ciue triumphum ducere. Laurifere iuuentæ: Quia poſtea lauream coronam accepit: cum ſublimis triumphali curru per urbẽ ueheretur hic enim erat mos qui triumphantibus præſtabatur. Nunc & coricias: in mentem ueniebant priſtinæ uictoriæ pompeio: quæ ſibi maiorem moleſtiam ac dolorem afferebant. Coricias claſſes: id eſt piraticas. ſex enim menſibus mare pacatum reddidit pompeius: quod piratæ infeſtum fecerant. Circa Coricium ciliciæ crocum plurimum optimumque naſcitur auctore Solino capitulo. quinquageſimo primo det licet cyrena: det lycia: hoc primum eſt ſpirat flagrantis: colore plus aureo eſt ſuccoque citius ꝓficit ad medelã: ibi Coricus oppidũ eſt: & ſpecus: q mõtẽ ĩpoſitũ maria ſũmo cauat uertice: patulis hiatu ãpliſſimo. nã deiectis lateribꝰ ĩ terræ ꝓfũdũ nemoroſo orbe ãplectiẽ mediã ĩanitatẽ: uirẽs ĩtrorſus lucis pẽdẽtibꝰ deſcẽſus ĩ eũ ꝑ duo milia & quĩgẽtos paſſus nõ ſine largo die: hic ĩde fõtiũ aſſidua ſcaturigine

Deiectum meminiſſe pudet:ſic lõgius æuum
Deſtruit ingentes animos: & uita ſuperſtes
Im pio:niſi ſumma dies cum fine bonorum.
Affuit: & celeri præuertit triſtia læto.
Dedecori fortuna prior:quiſquam ne ſecũdis
Tradere ſe fatis audet:niſi morte parata?
Littora contigerat:per quæ peneius amnis
Aemathia iam clade rubens:exibat in æquor
Inde ratis trepidum uentis ac fluctibus ĩpar.
Flumineis uix tuta uadis:euexit in altum.
Cuius adhuc remis quatitur corcira ſinuſque
Leucadii:cilicum dominus:terræꝗ liburnæ:
Exiguam uector pauidus correpſit in alnum:
Conſcia curarum ſecreta in littora leſbi
Flectere uela iubet qua tunc tellure latebas:
Mœſtior in mediis quam ſi cornelia campis.
Aemathiæ ſtares:triſtes præſagia curas
Exagitant:trepida quatitur formidine ſõnus:

Vbi ꝑuentum ad ima primi ſinus alter rurſũ ſpecus ꝑãditur:quod antrũ latis ꝑrimũ patet faucibus: poſt modũ in proceſſu ꝑ anguſtias obſcuratᷣ.In eo ſacrũ eſt Iouis fanũ in cuius receſſu optimo Tiphonis gigantis cubile poſitũ accolæ credũt:Et ut libro quartodecimo refert Strabo:Specu fontẽ ingẽtem habet puræ ac nitẽtis aquæ in flumen exeũtem:quod mox a terra abſorptũ:& inſolubiliter delatũ exit in mare: idꝗ aquã amarã uocant.Cilices igitᷣ pirratæ fũditus deleti fuerunt:ut eodẽ libro refert Strabo.primũ a Seruilio refert Iſaurico:quo tempore ille iſaurã cepit.Poſtea a pom.qui ſupra mille & trecenta nauigi concremauit:eoꝝ uero habitationes excidit:ex hominibꝰ qui ſuperſuere in prœlio:alios in urbẽ ſolos deduxit hĩtatu:quã ille pompeiopolim appellauit:alios didymenã hominibus effœtam: quæ nũc romanorum eſt colonia. Et pontica ſigna:uidelicet uictoriã:quã de Mitridate rege põti rettulerat. Signa: uexilla etiã uniuerſa Mitridatis cœperat ipſo debellato. Sic lõgius æuũ:hoc pacto inqͭ multis nocuit diutius uixiſſe. Satius enĩ fuiſſe pompeio:ſi ante hãc cladẽ ĩ fœlicitate mortuus fuiſſet: Deſtruit:debilitat. Vita ſupſtes:impio.i.q diutiꝰ uiuit q̃ ĩpiũ durat. Sũma:Vltima dies. Præuertit: anteuertit:niſi mors præuenerit aduerſitatẽ:& res late diuturna uita premũtur.ut Oui.meta.Iam ſtabãt thebæ poteras iã cadme uideri Exilio fœlix:ſed ſcilicet ultima ſemꝑ Expectãda dies homini eſt:diciꝗ beatus.Ante obitũ nemo ſupremaꝗ funera debet:ſentẽtia Solini eſt quã poeta uſurpauit. Quiſquã ne ſecũdis: eſt ne aliqs qui audeat ſe fœlicẽ dicere ante mortẽ.q.d.nõ. Fatis.i.ſecũdæ fortunæ. Littora cõtigerat:Nũc aũt dicit põpeium ad penei fluminiſ hoſtiũ ꝑueniſſe:qua fluminis in mare deſcendit: & ibi naue admodũ exigua nauigare cœpiſſe:ut Leſbõ peteret:ubi corneliã depoſuerat. Peneus: fluuius theſſaliæ. Aemathia clade.i.cruore effuſo in cãpis philippicis. Inde ratis trepidũ:cũ adhũc exitũ amnis ꝑueniſſet:dimiſſo equo nauigare cœpit: ſed hic oſtendit quam inanes ſint hominum cogitationes:& quã ĩ fragili ſtatu res humanæ poſitæ ſint.Nã ꝑom. qui claſſe coritiam:Siciliam:Liburnam:Ciliciam tenebat: nũc per exiguam nauiculam uehi contigit : q̃ uix tuto per flumina nauigare potuiſſet:nedum per maria. Inde:poſt hæc: ſcilicet dimiſſo equo. Vix tuta uadis:uidelicet quæ flatum uentorum & undatione fluuium ſuſtinere nõ poterat. Trepidum id eſt uento timentem. Euexit:ſcilicet pom.uidelicet eum imperatorem cuius claſſis & ſiciliam & partem magnam Ciliciæ:Liburnæ:& epirri deuicerat.O miſeram hominum conditionem. Corcyra: inſula ĩ mari ionio quam appellabant mellenam. Sinus leucadii.nã leucas eſt promõtoriũ epyri. Cilicum dominus:id eſt qui ciliciam tenebat.nam cilicas:id eſt piratas uicit. Terræꝗ liburnæ:quæ contigua eſt dalmatiæ id eſt ſclauoniæ. Correpſit: id eſt ſimul cum ſociis ſuis repſit:repere proprie eſt animalium reptilium. In alnum:ideſt paruam nauiculam.nam alnus ꝓprie dicitur fluuialis nauis eo ꝙ ex alno arbor̃ cauari ſoleat.Pompeius ex lariſſa ad mare uſꝗ delatus eſt:eo loci paruam ingreſſus cymbam:cũ teſte Apiano ad nauigantem nauem offendiſſet Mitylenas peruenit. Aſſumpta igitur cornelia uxore: triremibus quattuor comitatus:quæ a rhodiis & Tyriis ad eum uenerant corcyram tunc quidem & libyam præteruectus eſt quo in loco exercitum alium & nauticos habebat apparatus ad orientem itaque cõuerſus parthos ueluti ab illis opem petiturus:nulli patefacto interim conſilio adire ſtatuit:qđ pene cum ĩ ciliciam ueniſſet amicis rettulit,At illi a parthis abſtinendum ſuadebant qui nuper craſſo inſurrexiſſent:& adhuc ob eius cladem elatiores ſpiritus haberent:nec corneliam ſingularis formæ mulierem in eorum poteſtate cõmittendam eſſe:maxime cum e craſſis eſſet geta:cum in ægypptum demũ ire ſtatuiſſet:uel ad Iubam potius ſe conuertere.Amici repudiatis Iubæ rebus:utpote quæ nulli exiſtimationis aut gloriæ futuræ eſſent.ægyptum ut adiret ſuadere non deſtiterunt. Coſcia curarum:Quæ cauſa pompeium nauigare coegit ad inſulam Leſbon?cornelia uidelicet ad quam niſi naue peruenire poterat. In littora:id eſt ad ubi reposuerat eam. Mœſtior in mediis:In qua Leſbo inſula o cornelia maiori mœſtitia uexabaris: quam ſi eſſes in mediis theſſaliæ campis.nam maiora ſemper pericula animus diuinat. Præſagia: prædiuinationes futuræ. Exagitant: concitant Quatitur: commouetur: nunquam quiete dormire poterat.

Theſſaliã nox omnis habet: id eſt per ſomnos ſibi theſſalia obuerſabatur. Tenebriſq́ remotis: id eſt exorta luce. Curris: uagaris per littora proſpiciens: nunquid nauem uideres: quæ cladẽ nunciaret: quã tibi futurã animo perſuaſeras. Nutantia: uibrantia uela: ſcilicet uentis agitata. Quærere nequicquam Et quia timebas id quod futurũ erat: ideo nenimẽ audebas quærere de rebus in theſſalia geſtis: nã quãdo aliquid timemus: etiam dubitamus quærere: ne id forte intelligamus: quod nolumus audire. En ratis Quæ omnia tibi indicabit etiam tacenti tibi. Tendit: dirigit uela. Nuncius triſtis: Qui etiam tacens tibi cladẽ mariti indicabit.

Theſſaliam nox oĩs habet: tenebriſq́ remotis.
Rupis in abruptæ ſcopulos: extremaq́ curris
Littora: proſpiciens fluctus: nutantia longe.
Semper prima uidens uenientis uela carinæ:
Quærere nec quicquã de fato cõiugis audes
En ratis ad noſtros quæ tendit carbaſa portus.
Quid ferat ignoras & nũc tibi ſũma pauoris
Nuncius armorum triſtis: rumorq́ ſiniſter
Victus adeſt coniũx. qd perdis tẽpora luctus
Cum poſſis iã flere times: tũc puppe ꝓpiqua
Proſiluit: crimenq́ deum crudele notauit
Deformẽ pallore ducem. uultuſq́ prementem
Canitiæ atque atro ſqualentes puluere ueſtes.
Obuia nox miſeræ cælũ lucẽque tenebris
Abſtulit: atque aĩum clauſit dolor õnia neruis
Mẽbra relicta labant: riguerũt corda diuque
Spe mortis decepta iacet iam fune ligato
Littoribus. luſtrat uacuas põpeius harenas.
Quem poſtq̃ propius famulæ uidere fideles
Non ultra gemitus tacitos in cæſare fata
Permiſere ſibi. fruſtraque attollere terra.
Semianimẽ conat̃ herã: quã pectore magnus
Ambit: & ad ſtrictos refouet cõplexibus artus
Cœperat in ſũmũ reuocato ſanguine corpus
Pompeii ſentire manus: mœſtamque mariti
Poſſe pati faciem: prohibet ſuccumbere fatis
Magnus & in modicos caſtigat uoce dolores
Nobile cur robur fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis inſignis auorum

Quid perdis: nã tempus eſt flendi: noli igitur hoc tempus uacuũ abire lachrymis tuis. Tunc puppe propinqua. Sed cũ iã propior factus eſſet pompeius: & nauiculã puam corneliã uidiſſet ipſũq́ mœſtũ ſqualida barba: & demiſſis crinibus intellexit ex ipſo habitu uictum eẽ maritum. Notauit: ſcilicet ex habitu pompeii ap po. Crimen crudele deũ: dicit deos crudeles fuiſſe qui pompeiũ reip. amatorẽ uoluerint hac miſeria afficere. Deformẽ: quia pallor faciei ſignificabat rei euentũ. Canitiẽ: id eſt barbam canã. Premẽtem: opprimentẽ. Atq; atros. q. p. Quia dũ equitaret puluis erectus totã ueſtẽ impleuerat. Obuia nox: nã ſtatim tenebræ obortæ ſunt & cecidit exanimis. Nox: uertigo quædam quæ naſcit̃ præ dolore. Lucem: id eſt diem cæli Atq; animũ clauſit. Oppreſſit ut ſemianimis caderet. Neruis. ſ. contractis: ut quaſi mortua iaceret. Ri. corda. i. præcordia rigida facta ſunt. Diuq́ ſpe mor. quia mori ſperabat: ſed decepta eſt quia tandem ad ſe rediit. Vnde Ouidius ait. Officiũ fecere piũ: ſed inutile nobis: Indignor miſeræ non licuiſſe mori. Iam fune ligato. Pompeius nondũ aduerterat uxorem cecidiſſe exanimem: ſed ligata naue tendebat ad inſulam Leſbon: ubi eſt mitylenæ in qua corneliã poſuerat. Luſtrat: circuit. Quẽ poſtq̃ famulæ: Viderũt ſqualidum triſte & imunditia quadã obſitũ: ſicut his contingere ſolet qui in miſeria uerſantur elata uoce cœperunt fata pompeii recuſare. Non promiſere: Non conceſſerunt ulterius. Inceſſere fata: Inuehi contra fata: inceſſo tibi. i. inuehor tibi. Fruſtra q́: mortua cecidiſſet Quam pectore magnus. i. ſuperueniẽs complectit̃ ulnis. Cœperat in ſummũ: & cum complexam teneret Corneliã põpeius tandem illa ad ſe redire cœpit. Reuocato ſanguine: qa ubi nimius calor inuaſerat: ſtatim ſanguis ad cor concurrit: ut auxilio ſit illi uitali mẽbro ideo extremæ partes corporis deſertæ a ſãguine frigeſcunt. nũc ergo dicit cũ rediiſſet ad ſe cornelia totus ſanguis ad extremitatẽ corporis recurrerat. In ſummũ cor. id eſt ĩ extremas ptes corporis. Prohibet ſuccumbere fatis: & ubi uidit ad ſe rediiſſe uxorem pompeius cœpit eam conſolari. nunc eam reprehẽdendo nunc precibus rogando. Fatis: fortunæ. Succũbere: id eſt uinci. Immodicos ĩmoderatos & nimios Nobile cur robur: Sequitur pompeii conſolatio quam uxori afferre ſtudet cum reprehenſione quod nimia animi imbecillitate a maioribus ſuis degeneret: nã filia ſcipionis erat: qui ab aphricano Scipione inferiore origenem ducebat: deinde oſtendit unicam ſibi uirtutis occaſionem datam eſſe: neque enim alia ſupereſt uia: Vnde uirtutem ſuam nxor oſtendere poſſit: niſi in miſeria uiri dicit enim nondum antea fortunæ ſæuitiã ſenſiſti: & tamen cũ primũ aſperitas ſe ſe oſtẽdit ſtatĩ aĩo deficis. Titulis inſignis auoꝝ. ſ. ſcipionis filia. nã Scipiões illi. ſ. ſupior Aphricãus & ĩferior uiri illuſtres fuerẽt. Publi9 & Gn. Scipiones duo pſtãtiſſimi duceſ fuerẽt q̃ hiſpaniã populi ro. ĩpio ſubegerẽt & ſubactã ðleuerẽt. Prĩo uulnere: Quãdo ãte hac fortũa nobis ſcda fuit. nũc primũ ĩ ipo ĩpetu fortũæ aduerſæ ĩcipis ðficere ɔtra maioꝝ tuoꝝ uirtutẽ

Frāgis? habes aditū māſuræ in ſæcula famæ.
Laudis in hoc ſexu:non legum iura:nec arma
Vnica materia eſt coniunx miſer:erige mentē
Et tua cum fatis pietas decertet & ipſum
Quod ſū uictuſ ama nūc ſū tibi gloria maior
Ame quod faſces:& quod pia turba ſenatus
Tātaque diſceſſit regū manus incipe magnū
Sola ſequi deformis adhuc uiuente marito
Sūmus & augeri uetitus dolor:ultima debet
Eſſe fides lugere uirum tu nulla tuliſti
Bello damna meo:uiuit poſt prælia magnus
Sed fortuna perit:quod defles illud amaſti.
Vocibus his correpta uiri:uix ægra leuauit
Membra ſolo: tales gemitu rūpente querelas.
Outinam in thalamos inuiſi cæſaris iſſem
Inſfœlix coniunx & nulli læta marito:
Bis nocui mundo:me pronuba ducit erynnis
Craſſorumꝗ umbræ:deuotaꝗ manibus illis
Aſſyrios in caſtra tuli:ciuilia caſus.
Præcipiteſꝗ dedi populos:cunctoſꝗ fugaui
A cauſa meliore deos:o maxime coniunx:
Othalamis indigne meis:hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput? cur impia nupſi
Si miſerum factura fui? nunc accipe pœnas:
Sed quas ſpōte luā: quo ſit tibi mollius æquor
Certa fides regum:totuſque paratior orbis
Sparge mari comitem: mallē fœlicibus armis

Et hēs aditū.i.uiā nō aduertis hac fœlicitate mea:magnæ tibi oſtēdendæ uirtutis oblatā eē occaſionem Laudis ī hoc ſexu.ſ.muliebri nullū ē maius argumētū laudis:q̄ miſeriā uiri ſi fortiter uxor tulerit:non enī ipſa pōt ex admiſtratiōe reipu.laudē aliquā compare. Nō legū iura.ſ.ī regēda repu. Nec arma.ſ.in exercenda diſciplina militari. Cōiunx miſer:ē ſola materia mulieri:ut laudē acq̄rat ſi eius miſeriā fortiter tulerit. Erige mentē:uidelicet excita aīum tuū. Et tua cū fatis.p.d.i.pietas tua erga me uirū tuum miſeria cōfectū pugnetur cōtra fortunā. Et ipſū ꝙ ſū uictus ama:Cū ī fœlicitate me poſitū amaueris: nō poteſt ītelligi:utrū amor ille uerus eēt:nec ne.nunc āt ſi me amabis:nihil dubitatiōis erit:qn me ames. A me ꝙ faſces.i.honores cōſulis diſceſſerūt: uidelicet ut me nō cætera ornamēta amare uidearis. Faſces:dicti a faſciculis uirgarū:nā lictores præferebātur cōſulis ſecuris ī tergo portātes: q̄bus uirgarum faſciculi erāt alligati. Tāta manus:ideſt tātus comitatus. Ideo īcipe magnū ſola ſequi:Modo tu ſola ſeq debes pōpeiū:q̄a antea me ſequebātur ſenatuſ tot reges:tot tātæꝗ clientelæ. Deformis adhuc:ſēſus ē:Turpe eſt tantū dolere adhuc uiuente marito ut dolor augeri nō poſſit in morte ſua: & declarat quod dixit deformis dolor uidelic&. Sūmus & augeri uetitus.i.cui aliq̄d accedere nō poteſt. Vltia.ſ.poſt mortē uiri. Tu nulla tuliſti:ꝙ ego uictuſ fuerim:nihil ad iacturā tuā ptinet:nā hēs uirū tuū incolumen:quē amabas: & amare debueras: ſed ſi ita tu luges quaſi me amiſeris tūc oībus oſtēdes ꝙ nō me:ſed ornamēta mea potius amabas. Viuit poſt prælia magnus:& īcolumis eſt:ergo aliud quærere nō debes. Quod defles illud amaſti: uideris enī amare fortunā ſecundā:quā amiſi:quādoq̄dem me incolumi tantopere doles. Vocibus his:nunc dicit quē effectū habuerit cōſolatio pōpeii apđ uxorem. Correpta:caſtigata. Vix ægra:Quia iam ꝓlapſa ceciderat. Rūpente:ꝓ erūpente:emittente.

O utinā ī thalamos:cū lachrymis legendū ē o utinā inq̄t nupſiſſem cæſari:ut ī domū ipſius fortunā aduerſā tuliſſem quādoq̄dem auctor eē debui maritos meos facere infœliceſ. Inuiſi:odioſi. Et nulli læta marito:immo triſtis:ſicut tibi. & craſſo īpatori adoleſcēti:q̄ ſub cæſare militauerit ī gallia: ſub quo cæſare anteq̄ corneliæ matrimonio ſe iūxiſſet bellicis rebus magnā gloriā & laudē cōſecutus fuit Craſſus pater eius prouīciā Parthiā & Aſiā obtinuit:cū tamen Rex parthorū nullā iniuriā populo Romano feciſſet:ſed hæc cā tātūmodo ad bellū impulit craſſum:q̄a cupiebat aurū eius auferre: cuius auidiſſimus erat & ī cōparādo exercitu filiū ſuū a militia cæſaris deduxit:& cū in parthia ueniſſet quia parū cautus imperator eſſet in inſidias præcipitatus ē: & ſagittis parthorū obrutus. Bis nocui mundo.ſ.ſemel craſſo:nūc tibi o magne. Pronuba: dicitur illa quæ ſpōſā comitatur pria nocte in thalamū uiri. Herynis:una ex furiis inferni dicit fuiſſe pronubā quæ ſe in thalamos primū craſſi:deinde pom.comitata fuerit. Vmbræ.ſ.duxerūt.i.umbra mariti mei Craſſi & pater eius. Manibus:ſcilicet īferorū eandem fortunā o magne habes:quā craſſi hūerūt in aſſyria.

Aſſyrios:nam parthia ē aſſyriæ pars ubi Ninus regnauit. Manibus.ſ.craſſi aīabus mortuorū cæſorū Præcipites:po.ſ.parthicos. Dedi.feci: A cauſa meli.ideſt honeſtiori. Coniunx: ſcilicet pom. Indigne tha.uidelicet quod meruerat fœliciorem uxorem ducere. Hoc iuris:uidelicet ut te opprimat. Caput:ſcilicet tanti uiri qui ſemper uictoriam ex hoſtibus conſequi uſus fueris. Nunc accipe pœnas: id eſt cū tibi tātūmō iūcta ſū:ſūe pœnas de me. Quas ſpōte luā:Ego libēs ig̃t patiar pœnas:ut me mortua īcipiāt tibi uēti eē ſecūdi:cū nauigaueris:ſcis iō me comite oīa tibi aduerſa fuiſſe. Mollꝰ.i.trāq̄llꝰ. Certa.ſ.r.ſ.ut reges fideles ſint tibi. Orbis:obſequēs erit tibi ſi ego piero. Sparge.m.i.fluctibꝰ maris īmerge me

Dependiſſe caput.i.caput meũ dediſſe neci. Armis fœlicibus:cũ adhuc eẽs infœlicitate. Nũc clades
Quádo nõ perii adhuc te fœlicitate utẽte:p r ã cer te:áte q̃ oio te ſæua fortũa premat. Luſtra:purga cla
des tuas morte mea. Vbicũq; iaces:cõuertit ad iuliá ades núc o ulia ſi irata es põpeio q ei nupſerim &
nũc morte mea pati é tuũ cæſarem placa ne amplius ſæuiat cõtra pom. Crudelis:Quæ nimiũ ſæuis con
tra uirũ tuũ:quia irata es:q ego nupſerim põpeio. Exige:ſume pœnas de me. Pellice.f.eme.pellex pro
prie dicit quæ alieno uiro cõiungit:& dicit a pelliciendo:q i bládiriis pelliciat ad ſe alienũ uirũ. Cũcto/

Dependiſſe caput: nunc clades deniq; luſtra.
Magne tuas:ubicunq; iaces ciu libus armis
Noſtros ulta toros ades huc:atq; exige pœnas
Iulia crudelis:placataq; pellice cæſa
Magno parce tuo.ſic fata iterumq; refuſa
Coniugis i gremiũ:cũctorũ lumina ſoluit
In lachrymas:duri flectũtur pectora magni.
Siccaq; theſſaliæ confudit lumina leſbos
Tunc mitylenæum pleno iam littore uulgus
Affatur magnũ.ſi maxima gloria nobis
Semper erit:tanti pignus ſeruaſſe mariti.
Tu quoq; deuotos ſacro tibi fœdere muros
Oramus ſocioſq; lares dignare uel una
Nocte tua:fac magne locũ:quẽ cũcta reuiſãt
Sæcula.quẽ ueniens hoſpes romanus adoret.
Nulla tibi ſubeũda magis ſunt mœnia uicto
Oĩa uictoris poſſunt ſperare fauorem.
Nec iã crimẽ habẽt:qd quod iacet iſula põto
Cæſar eget ratibus:pcerũ pars magna coibit
Certa loci:noto reparãdũ eſt littore fatum.
Accipe tẽplorũ cultus aurumq; deorum
Accipe ſi terris ſi puppibus iſta iuuentus
Aptior eſt tota quãtum ualet utere leſbo.

rum lumina ſoluit:id eſt lachrymas omnibus com
mouit : qui aderaat : quia plena commiſerationis
erat. Refuſa:reuoluta. In lachrymas duri:& ip
ſe pompeius: qui fortiſſimus erat: & qui ſine la/
chrymis cladem pharſalicam tulerat lachrymas
temperare non potuit. Sicca: id eſt ſine lachry/
mis. Leſbos : uidelicet Cornelia quæ in Leſbo
erat. Cõfundit:pturbat. Tũc Mityleneũ: poſtq̃
pompeius corneliá uxoré ppemodũ cõſolatus eſt:
& ad ferendã fortunã fortiter excitauit: iamq; oĩs
Mitylenæ populus ĩ littora effuſus erat:ut honoris
gratia pompeiũ exciperet:& ipſũ orare ĩſtituerat ut
una nocte in urbẽ ſuam pnoctare ueller.Hãc Mity
lenorũ inuitationẽ põpeius gratiſſimã hũit:Sed ex
cuſauit celeritatẽ ſuam q in ea re ipſis morem gere/
re nõ poſſet cũ maiora ſibi negocia ĩminerẽt. Mi/
tyleneũ uulgus poſſeſſiuũ ẽ p primitio nã mitylenẽ
ſe dicere debuit ſicut a Verona ueronenſis:ſed non
nuuquam poetæ ĩmo etiam oratores & hyſtorici
poſſeſſiuum pro primitiuo ponere conſueuerunt
Formatur autem in græcis nominibus poſſeſſiuũ
hoc modo.Nomen deſinens in H græcnm mutat
ai diphthongũ in e conuerſa & addita os facit apud
græcos:apud latinos addita us faciunt poſſeſſiuum
ut H chirini THσ chirinis ai diphthongum ĩ æ mu/
tatur in eos:ut chirineos:nos dicimus cyreneus nea
um.& ſic de cæteris:eodẽ modo Mityleneus. Si:
p quia. Tãti pignus ſeruaſſe mariti:uidelic& uxo/
rem uiro acceptã & obſequentẽ:nã nil carius eẽ po/
teſt uxore obſequẽti uiro. Tu quoq;.i.ſimilr ſicut
uxor diu apud nos hĩtare dignata fuit. Deuotos:
deſtinatos & tibi deditos. Lares:uidelic& ædes ue/
ſtras.Nã & lares domeſtici ſunt dii. Vel:pro ſaltẽ
nã polyſemus ſermo ẽ uel ſignificat aut:etiã:& ſaltem:ut hoc loco:uel p certe nõnunq̃ ponit. Fac ma/
gne locũ.i.cuius deſiderio uideant ueneratione quadam ſeruatæ fidei quot in rebus aduerſis fidem tibi
ſeruauit. Adoret:uidelic& reuerentia quadam:q fides apud nos inuiolata pſtiterit in rebus aduerſis
& rationes affert cur hoc facere debeat pompeius:Quia. Omnia uictoris:Cætera oppida ſi te non acce/
perint ſperare poſſunt Cæſaris gratiam:at uero nos iam in culpa ſumus:quia uxorem tuam fideliter ſer/
uauimus. Omnia:ſcilicet alia mœnia. Poſſunt ſperare fauorem:uidelicet ſi te non acceperint. Hæc
ſcilicet noſtra. Crimen:id eſt culpam habent:quia ſeruauimus tuam uxorem: quid ſcilicet dicendum
eſt ad hoc quod põto tuta eſt iſula noſtra in medio mari poſita:& Cæſar naues paratas non habet:ut ſe
huc conferat.Alia ratio cur tutius habitabis in lecto una cum cornelia. Procerum pars magna co.Dein
de ſi comites uis habere ſenatores:qui ſuperſtites ſunt:dubitare non potes:quin huc omnes ueniant ſci/
unt:enim hic corneliam & uetiſimiliter te quoque recepiſſe. Coibit: ad hãc noſtram urbem Leſbon.
Fatum: pro fortuna tua. Noto:tibi ac tuis. Accipe templorum cultus: & ut intelligas quo erga te:
animo ſumus:parati ſumus omnia in tuam poteſtatem committere:templa quoque deorum cum orna
mentis auro & atgento & quicquid ibi eſt tantummodo eſſe uolumus. Cultus: ornamenta templo/
rum: aurum:ſcilicet accipe quo ſimulacra deorum ornata ſunt. Si terris ſi puppibus:iuuentutem no/
ſtram ſcito tibi obſequentiſſimam eſſe ſiue mari:ſiue terra:uſum ipſius accipere malis: nam quia in mari
erant:maritimis rebus aſſueti erant. Terris: id eſt terreſtri bello. Puppibus: uidelicet naualĩ bello.

Hoc ſolū crimen:unū eſt quod præcæteris te exoratū uolumus uidelicet ut hanc ſuſpitionē de no/bis adimas: Ne dū fœlix eras uidearis nobis eſſe confuſus:tunc uidelic& cū apud nos uxor tua fuit:poſt uero acceptam cladē:cū iam te aduerſa premere incipiant:nobis confidere nō poſſe uideare:nam ſi noſtra mœnia intraueris:nullā huiuſmodi ſuſpitionē habebimus. Crimen:id eſt culpam & ſuſpitionem. Benemeritæ terræ:ſcilicet noſtræ:q̄ de te benemerita eſt. Fœlix:dum in fœlicitate eras. Miſer: poſtq̄ in miſeriā ueniſti ſuſpectā habere exiſtimes fidem noſtram. Tali pietate uirorū: hæc oratio plena libera/litatis fuit Mitylenorū:nunc dicit q̄ grata fuit pompeio eorum pollicitatio. Lætus: reſponſio pompeii eſt dicētis q̄ grata ſit mihi Ciuitas ueſtra:ex hoc cognoſcere poteſtis: quod pignus apud uos: quod carius eſſe poteſt:repoſueri. Noīe.i.cā. Cicero in ſecūdo epiſtolarū.Quāq̄ me noīe neglegētiæ: id eſt cauſa. Nomine mūdi:uidelicet ꝗ in aliqua mūdi parte fides inueniretur & eſſe dicatur. Solū nullā terrā. Leſbos tenuit affectus.i. amores noſtros ſeruauit. Hac obſide:demōſtrantis eſt:Nā oſtendit corneliā. Hic:in īſula Leſbo. Sacra do.declarat. Sacriq́ penates:hic mihi Roma fuit:nam leſbon loco urbis romæ habui. Non ulla in littora:Præterea non ſolum ex hoc cognoſcere poteſtis quod uobis commendauerim Corneliam me uos amare:uerum etiam ꝗ uictus ſtatim ad uos me recepi:ut facile omnibus apparere poſſit: quantam uobis fidem præſtiterim. Cæſaris iram: colligebam ex eo ꝗ meam comitem ſeruaueritis meruiſſe uos:ut Cæſar uobis iratus eſſet. Tātam ueniæ materiam:id eſt tantam occaſionem beneficii:nam ueniam pro beneficio poſuit:ut Virgilius. Satis eſt feciſſe no.uidelicet ꝗ cæſarem uobis infeſtum fecerim collocando corneliam apud uos. Fata mihi totum:nunc maiora inſtāt:uidelicet ut experiar totum orbem:quæ nam ſit fortuna mea:& nunquid apud alias gentes fidem inueniam? Agitanda:cōmouenda. Heu nimium fœlix:nam ſi alii fidem ſeruabunt: fœlix es ꝗ omnes exemplo tuo fecerint Sin aliter fides tua præſtātior erit ꝗ ſolā fidem ſeruaueris. Heu:ē quaſi admirātis. Siue doces populos.ſ.ſeruare fidē exēplo tuo. Admittere:recipere pōpeiū ſicut tu. Nā quærere certū eſt.Quia cōſtitui quærere ubi iuſtitia ſit:& iniuſtitia. Iuſtitia ſi me ſeruauerit:& accepint fideliter.Iniuſtitia & impietas:ſi cōtra me ꝓditōe utētur. Fas:iuſtitia. Scelus.i.ꝑfidia. Accipe nomē:nūc ſuā orationē ita cōcludit pōpeius:ut primū deos obteſteť: ſiquis adhuc deus mecū eſt quaſi oēs alii a me diſceſſerint: illū orato : ut faciat mihi alios populos nō aliter ſeruare fidē q̄ Leſbos ſeruauit:ut ſiue intrare uelim ſiue exire mihi ſemper limina pateant. Numen:id eſt deus. Non intrare:utrūq́ dixit non uetent ītrare nec exire: ſicut fecit Lerſbos:nā Ptholemæus non uetuit intrare ſed uetuit exire:quia iuſſit eum occidi. Subactum: domitum. Mœſtamq́ carinæ impo. cum Pompeius diſcederet cum comite ſua:non aliter lachrymas de digreſſu ſuo mitylenei dabant q̄ ſi oēs relicta patria in alienas regiones migrarent. Mutare tel.ire in exilium. Sic:id eſt uſq́ adeo plangitur.
Infeſtæ:iratæ aduerſæ:ſicut fieri ſolet.o dii qui mihi hunc tantum uerum tanta miſeria & calamitate præſtitiſtis. Pompeiumq́ minus:tā&ſi ipſis moleſtus fuerat diſceſſus pompeii:tamen aliquanto moleſtius diſceſſum Corneliæ tulerunt ob humanitatem & liberalitatem mulieris:cuius uirtute ac manſuetudine omnes ſibi deuinxerat. Minus:quam Corneliam: Cuius fortuna:Tam&ſi ipſe auctor erat & cauſa doloris. Quā toto tēpore:Nā commiſeratione ipſius mouebātur populi oēs:ꝗ uidelic& de ſūmo & grādi loco ad tātam calamitatem deueīſſe Dominæ:q̄a ita complectebātur eam quaſi una conciuis eſſet.

Hoc ſolū crimen meritæ bene detrahe terræ
Ne noſtrā uidere fidem felixque ſecutus
Et damnaſſe miſer:tali pietate uirorum
Lætus ī aduerſis? & mundi noīe gaudens
Eſſe fidē:nullū toto mihi dixit in orbe
Gratius eſſe ſolū:nō paruo pignore uobis
Oſtendi:tenuit noſtros hac obſide leſbos
Affectus hic ſacra domus charique penates
Hic mihi roma fuit nō ullo in littore puppē
Ante dedi fugiens:ſæui cū cæſaris iram
Iam ſcirem meritā ſeruata coniuge leſbon
Nō ueritus tantā ueniæ cōmittere uobis
Materiā:ſed iam ſatis eſt feciſſe nocentes.
Fata mihi totum mea ſunt agitanda porbem
Heu nimiū fœlix æterno nomine leſbos.
Siue doces populos r̄geſque admitteŕ magnū
Seu præſtas mihi ſola fidē:nūc quæreŕ certū ē
Fas q̄bus in terris:ubi ſit ſcelus:accipe numen
Si q̄d adhuc mecum ē uotorum extrēa meoꝶ
Da ſimiles leſbo populos q marte ſubactum
Nō intrare ſuos infeſto cæſare portus.
Nō exire uetent:dixit mœſtamque carinæ.
Impoſuit comitem cunctos mutare putares
Tellurem patriæque ſolum:ſic littore toto
Plāgitur īfeſtæ tendunt in æthera dextræ.
Pōpeiumque minus:cuius fortuna dolorem
Mouerat:aſt illā quā toto tempore belli
Vt ciuem uidere ſuam diſcedere cernens

Quam ſi:nec mirū ſi in diſceſſu ipſius fleuere matronæ: nam etiam ſi uirū feciſſet uictorem: non poterant uidere illam ſine lachrymis diſcedere:quanto ergo magis uicto uiro ſuo. Si:pro q̃uis. Peteret ca.m.uidelic& ſi ad lætitiā iret nō ad mœrorē:& reddit ratōem. Tāto.d.amore:quia diuerſis uirtutibus ſuis Cornelia omnes ſibi miro quodā amore deuinxerat. Deuinxit:coniunx. Caſtiq; mo. uultus:quia innatā uultu habebat quandam modeſtiā:& cū oēs dignitate præſtaret:humilibus quibuſq; par eſſe uideret. Sūmiſſa:remiſſa:qa ſe humilibꝰ æquabat. Nulli grauis:īmo ſuauis:q̃ adhuc ī fœlicitate eēt. Turbæ ignobili:uulgo & multitudini. Stātis adhuc fati: q̃uis adhuc eſſet in fœlicitate. Iā pelago medios: deſcribit tempus quo pompeius nauigans:animū ī diuerſas curas iactabat:animo conſiderās an urbes peteret:an reges:an populos: & ſecum animo uoluens qiubus magis crederet:dicit enim non omnino ad occaſum deſcenderat ſol:quia dimidius ſolis erat in hemiſperio noſtro: & in hemiſperio inferiori:tum quum aduerſis curis animus pompeii diſtrahi cœpit:ad quos ꝓficiſceretur populos. Nec quibus abſcondit:ſcilicet nobis. Nec ſi quibus exerit:id eſt aperit antipodis:ſecundum uulgares philoſophos loquitur:dicunt antipodes eſſe:uidelicet qui pedes nobis obuerſos habēt:& quum ſol abeſt hemiſperio noſtro ad hemiſperium terrarum nobis oppoſitum deſcendit.hic nox efficitur:illic uero dies & e contra:ſi uerum eſt. Ad medios ignes.i. ad medios orbes igneos:quia igneus eſt ſol. Nūc aliquādo. Adeūt.i.intendunt ad urbes. Socias romani fœ.i.coniunctas fœdere romanis. Varias mentes.r.q; reges ſolent uarii eſſe atq; diuerſi. Inuia arua:& declarat uidelic& ſuper nimios ſoles.ſ. in libyam. Auſtrumq; iacentē.i.depreſſū reſpectu ſeptētrionis:nam auſter uentus eſt meridionalis:ubi poſita eſt libya & ægyptus. Sæpe labor mœſtus:aliquando etiā nitebatur obliuiſci huiuſmodi curarū & loquebatur cum gubernatore nauis: petebatq; quibus ſtellis uterētur nautæ cū in diuerſa loca nauē intendere uellent:ut īterea deponeret curas. Mœſtus curarū.i.propter curas ſicut dicimus feſſus rerū. Odiumq; futuri.ſ.fati.i. gentibus & regibus. Feſſos æſtus:æſtus appellat cogitationes & fluctuationes mētis ambiguas:& comparat fluctibus maris:ſicut Virgilius: Aeneas uario curarū fluctuat æſtu. De cunctis aſtris:uidelicet quibus ſtellis utitur in nauigatione. Vnde:a quibus aſtris. Secandi æquoris.i.nauigandi:nam ex ſyderibus & menſura ſtellaꝝ itelligūt nautæ qua pte maris: & quāto ſpatio nauigauerīt & nauigaturi ſint. Syriā quo ſydere:dic mihi qua ſtella nauigatur in ſyriam.nam tēdebat in ſyriā:ut ſenatus ſententiā illius audiret. Libya.i.q̃ ſtella dicitur nauigari in libyā:nā nauigabat ī libyam pompeius ad regem Iubam:hoc ideo dicit arctophilax:id eſt minor urſa:quæ habitat in ſella ipſius plauſtri:ſolet oſtendere nauigationē maris nautis. Quotus ignis:nā maior urſa meridiē uerſus ambitur a cauda ſerpentis:ſed minor urſa ſeptemtrionem uerſus ambitur a capite ſerpentis:nunc ergo dicit quotus ignis:quia ſerpens iſte ſeptem ſtellas habet:quæ imaginem ipſius oſtendunt:habet unam in humero:alteram in pectore:tertiam ī dorſo:quartam in uentre: tres autem in cauda. Sunt etiam aliæ ſtellæ lucentes:quæ has ſeptem præcedunt:ſic dictæ quod ſemper uideanẗ:unde ſtella eſt quam uulgo occiduam uocant:per antiphraſim:quod nunquā occidat hanc dicunt aſtrologi eſſe ſole ualde maiorem:quamuis non ita uideatur:nam remotiſſima eſt a nobis:ut nec ſplendorem ſuum oſtendat:& ita nobis per exigua apparet. Quotus ignis:in prima uel in ſecunda uel in tertia in plauſtro. Doctus ad hoc fatur: introducit nunc reſpondere pompeio gubernatorem nauis qui peritus erat eiuſmodi artis. Seruator taciti olympi:ideſt nocturni cæli. Signifero cælo:id eſt ſtellato: nolim exiſtimes me o pompei ſeruare ſtellas omnes:& præcipue errantes:ſicuti nonnulli gubernatores qui ita errāt ſicut & illæ:ſed tantummodo ſtellas ſeptemtrionales polum uertentes:quæ nunquam occidunt. Polo:cælo:pars pro toto:quia polus nunquam ſtat:ſed ſemper uertitur in contrariam partem. Labentia:id eſt errantia.

Ingemuit uulgus.quā uix ſi caſtra mariti
Victoris peterent ſiccis dimittere matres.
Iam poterāt oculis tāto deuixit amore.
Hos pudor hos ꝓbitas:caſtiq; modeſtia uultꝰ
Q đ ſūmiſſa nimiſ nulli grauiſ hoſpita turbe
Stātis adhuc fati uix quaſi cōiuge uicto.
Iam pelago medios titan demiſſus ad ignes.
Nec quibꝰ abſcōdit nec ſi quibus exerit orbē
Totus erat uigiles pompeii pectore curæ.
Nūc ſocias adeūt romani fœderis urbes.
Et uarias regū mentes:nūc inuia mundi
Arua ſup nimios ſoles: auſtrumq; iacentis:
Sæpe labor mœſtus curarū: odiūq; futuri
Proiecit feſſos incerti pectoris æſtus.
Rectorūque ratis de cūctis cōſulit aſtris
Vnde notet terras: quæ ſit mēſura ſecandi
Aequoris in cælo:ſyriā quo ſydere ſeruet
Aut quotuſ ī plauſtro libyā bene dirigat igniſ
Doctus ad hæc fatur taciti ſeruator olympi.
Signiſero quæcūq; fluunt labentia cælo:
Nūquā ſtāte polo:miſeros fallentia nautas.
Sydera nō ſequimur:ſed qui nō mergiẗ undiſ

Axis inocciduus: uidelic& ſeptētrionalis uulgo la tramontana:quia nūquam occidit. Gemina arcto uidelic& maiori urſa & minori:Maior urſa ut ante dictum: meridiem uerſus ambitur cauda ſerpentis: nam cauda in ſerpentis modū per utranq; uerſa fluit:minor uero urſa capite cingitur hæc minor urſa he/lice appellatur:& diuerſis noībus.ſ.cinoſura:Arctophilax:arctuſa:minor uero phœnix:eo q phœnicibus luxit nauigātibus:ut illud Ouidii:Eſſe duos arctos quarū cinoſura petatur:Sidonis heliacē graia carina te net:uidelic& minorē urſā. Hic.ſ.axis.i.minor urſa quæ plauſtrū uehit. Sūmis cheruchis:cū urſa mīor

Axis inocciduus gemina clariſſimus arcto
Ille regit puppes:hic cum mihi ſemp̄ in altum
Surget & īſtabit ſūmos mīor urſa cheruchis
Boſphoron & ſcythiæ curuātē littora pontū
Spectamus:quicqd deſcēdit ab arbore ſūma
Arctophilax propiorq; mari cinoſura feretur
In ſyriæ portus tendat ratis:inde canopos
Excipit auſtrali cælo cōtenta uagari
Stella timēs boream:illa quoque p̄ge ſiniſtra
Trās pharon:ī medio tāgit ratiſ æquoꝝ ſyrtim
Sed quo uela dari:quo nūc pede carbaſa tēdi
Noſtra iubes dubio cōtra cui pectoꝝ magnus
Hoc ſolū toto reſpōdit in æquore ſerua
Vt ſit ab æmathiis ſemp̄ tua longius oris
Puppis: &heſperiā pelago:cæloque reliquas
Cætera da uētis comitē pignuſque recepi
Depoſitū tū certus eram quæ littora uellem
Non portū fortuna dabit:ſic fatur at ille
Iuſta uela modo pendētia cornibus æquis
Torſit:& i leuum puppim dedit utque ſecaret
Quas aſiæ cautes:& q̄s chyos aſperat ūdas

uidebit̄ p̄pēdiculariter ī ſūmitate mali ferr̄ plauſtꝝ nūc nobis curſus erit in boſſorū nā duo ſūt.ſ. boſſo ri bizātii & ſcythiæ.boſſorus dr̄ tātūmodo bizātii: eo q Iuppiter ī formā bouis cōuerſus uexit Europā de phœnicia in græciam: & de nomine puellæ ap/pellauit Europam tertiam orbis partem:in qua ēt Italia.unde ad ſimilitudinem illius eſt boſſorus ſcy thiæ appellatus. At ut inquit Strabo os byzantia/cum thracius boſſorus appellatur. Cimerius uero boſſorus dicitur quodcūq; meotidis paludis oſti/um continet:dictum cimerius quaſi cimbricus : q cimbri errabundi militiam ſuam ad meotim uſ/q; agitarint. Pontum : inſulam in qua Mitridates regnauit. Cheruchis:ſignificat ſummitatem mali: nam cheris to cheratos:ſignificat cornu:nam āthe/næ habēt cornua.Virgilius:Cornua uelatarum ob uertimus ātenarum.ſchon ē participium huiuſ uer bi ſchoo & a cheron ſchon componitur cheraſcon. Quicquid deſcendit ab arbore ſumma : reſpondet ad illud qđ pom .petierat ſuperius : ſcilicet ſyriam quo ſydere ſeruet : ſed cum nō nihil plauſtrum de clinauerit a ſummitate mali:tunc petimus ſyriam. Proprior mari: ideſt quantuluncūq; plauſtrum de clinauerit a ſummitate mali: & capite:ferire uidebi tur maris undas:tunc ſpectamus ſyriam & eo nauē dirigimus. Cinoſura : quam ſuperius appellauit arctophilacem nunc cinoſuram uocat ad ſimilitu/dinem:uidelicet minorem urſā. Proprior ma.unū ſequitur ex reliquo:nā q̄to magis declinat a ſūmita te mali.tāto magis uidet̄ approipquare mari. Inde canopos:uulgo qdā exiſtimant canopū eē ſtellā lucē tē:quia uidelicet ē nominatiui caſus:& reſpiciunt ad:illud inde canopos excipit:ſed ego nō ſic ſen tio & in/telligo canopos.uidelicet ægyptiacos a parte illa ægypti:quæ canopos dicta ē a canopo gubernatore Me/nelai ibi ſubmerſo & intelligo. Stella timens boream:maiorem urſam.quare timens boream : quia niſi curſum ad meridiem uerſus tendat:timet boream quo ſpirante denſantur nubes:quibus illa obſcuratur nam cum ſit in auſtrali plaga meridiem uerſus timet plagam. Trans pharon: ideſt ultra ægyptum:reſ pondet ad illud quod interrogauerat pompeius:uidelicet qua ſtella meridiem petat. Illa ſiniſtra: ſcilicet maiore urſa exiſtente in parte ſiniſtra. Syrtim:cui contigua eſt ægyptus. Sed quo uela dari:cum pom peius & gubernator nauis ita inter ſe quaſi confabularentur:de ſigniſ cæleſtibus:quæ nautæ ſeruare con ſueuerunt:& ad omnia quæ pompeius quæſierat r̄ſpondiſſet:poſtea interrogauerat: eum quam in partē potiſſimū nauigare deberet:ad hæc pōpeius reſpōdit īcertuſ ad quē locū prius nauigare:quocunq; inquit nauem & curſum dirigito dummodo procul a campis æmathiis nauiges:nos deinde ī fluctus fortuna re get. Quo: in quam partem iubes uela dari. Quo nunc pede .c.t.idem dicit: nam uela dari:& carbaſa tendi idē ē. Carbaſa:uela ſūt dicta a generꝭ lini ſubtiliſſmi qđ ita appellat̄:quo texunt uela. Quo pede:di cit morē nautaꝝ nā pede ītēdūt̄ rudēteſ q̄bꝰ uela p̄ uolūtate nautaꝝ uertunt̄. Cōtra:ex aduerſo reſpōdit pō. Dubio pectore:incerta mēte:nō enī ſatis deliberauerat quo potiſſimū iter teneret. Heſperiā:uide licet italiam : neque in æmathiam nauem dirigere uolebat. Pelago: nauigando. Cælo : ſydera cō ſyderando . Da : relinque. Pignus : ſcilicet Corneliam . Tunc certus eram :ſcilicet ante q̄ uxorē accepiſſem certus eram quo nauigabam.uidelicet in inſulam Leſbon : nunc uero ſcio quæ loca fugiam : quæ autem petam neſcio . Sic fatur:pompeius & gubernator ab his regionibus auertit nauē: quas atti gere pō.nolebat. Iuſto:recto modo pro uoluntate nauigātis. Dedit:legauit ī p̄rā. Quas aſinæ cautes.

Vt per mediã aſinã & chion nauigaret. Aſina terræ pagus argiuæ:penes lacedemoniã:naupliam: ut refert Strabo libro octauo.ex ea inquilini in meſſeniũ agrũ cõmigrarunt:eodé quo Aſina oppidulũ argolicũ uocabulo nuncupata driyopũ domiciliũ & Aſinã fuiſſe memorant qui ex uicinis ſperchio locis extitere: Euxinus põtus ẽt Aſinos ante appellatus ẽ:ut refert Solinus cap.xxxvi. Aſperat undas:nã ubi ſcopulus eſt ibi ẽt unda maris eſt aſperior. Chios:alia inſula.Eretrienſes auctore Strabone libro decimo. Chios itẽ tenios Andrioſq; ſuæ ditioni in ætholia ſubiectas hũere. Verum ut libro quartodecimo idem ſtrabo re/

Hos dedit in prorã:tenet hos in puppe rudẽtes
Aequora ſenſerunt motus:aliterque ſecante
Iam pelagus roſtro:nec idem ſpectãte carina
Mutauere ſonũ:non ſic moderator equorum
Dexteriore rota leuum cum circuit orbem
Cogit in offenſæ currus accedere metæ.
Oſtendit terras titan:& ſydera texit.
Sparſus ab æmathia fugit quicũque procella
Aſſequitur magnũ:primuſque a littore leſbi
Ocurrit natus:procerum mox turba fidelis:
Nam neque deiecto fatis acieque fugato.
Abſtulerat magno regeſ fortuna miniſtroſ
Terrarum dominos:& ſcœptra eoa tenentes
Exul habet comites:iubet ire in deuia mundi
Deiotarum:qui ſparſa ducis ueſtigia legit.
Quando ait æmathiis amiſſus cladibus orbis
Qua romanus erat ſupereſt fidiſſime regum
Eoam tentare fidem:populoſque bibentes
Eufratem:& adhuc ſecurum a cæſare tigrim
Nec pigeat magno quærentem fata remotas
Medorũ penetrare dõos:ſythicoſque receſſuſ
Et totum mutare diem.uoceſque ſuperbo

fert.Chius circum nauigationẽ habet ſtadiorũ nungentorũ:ſi quis ſecus terram deferatur:ea urbé & portũ optimũ hẽt & nauale:nauiũ octuaginta Chii olim claſſem hũere & maris imperiũ & libertatẽ ſibi uẽdicauerũt e Chio ĩ leſbũ uento auſtro ſunt ſta/dia circiter quadraginta. Viri e Chio elegãtes fuerũt Ion tragicus:& Theopompus hiſtoricus & Theocritus Sophiſta. Motus .ſ.nauis nã pro mutatione uelorum mutata eſt nauigatio. Aliter:alio modo
Secante: nauigante. Roſtro .i.prora. Idem.ſ. mare quod ante. Sonũ.ſ.uelorũ ſtrepitum & na/uigationis. Non ſic moderator:Dicit nõ maiore arte aurigam ferre currũ circa metã in ludis olym/picis:q̃ hic gubernator obuertit nauẽ cõtortis uelis
Moderator equorũ.i.auriga:nam ludis olympi/cis ad metã currebatᷓ curru:& q prior metã illã cur/ru circuiſſet hic primũ palmã obtinebat:ſed quãto interius circũuoluebãt currũ: tanto etiã celerius id faciebãt:& ob hãc cãm cũ oẽs interiores. uidelic& propĩquiores ad metã circũuoluere uellẽt currum: niſi pitiſſimus eẽt artis currus ĩ metã lapideam frangebat:unde opus erat magna arte. Inoffenſæ:ĩ ta/ctæ. Metæ:metam appellat illã formã lapideam.
Leuũ axem.i.ſiniſtrã ptẽ axis. Dexteriore.ſ. uerſa in ſiniſtrã ſi quãdo currus uertitᷓ uides q; rota uertitᷓ in ſiniſtrã ĩ ſe ipſam. Oſtẽdit titan: quia orto ſole dies apparebat. Sydera texit:quia maior ſo/lis ſplendor obſcurat ſyderũ ſplendorẽ. Sparſus ab æmathia:quicunq; inqt ab æmathia diſceſſit ſe/cutus eſt pom.iter quos fuit Gn.põpeius & deiota/ruſ rex aſiæ:ſed p Gn.põpeiũ noli ĩtelligere ſextũ nã Sextus cũ matre Cornelia in leſbo repoſitus fuerat quia minor erat. Procerũ:dicit enim q̃uis uictus eſſet cũ magna turba pompeius tamen adhuc comiteſ habebat reges:& principes ſenatus. Fatis:fortuna. Reges miniſtros:nã reges miniſtrabant pompeio qui ſub clientela eius erant comites:inter quos habebat Deiotarũ.Deiotarus:enim inter primos pom.ex acie ſecutus fuerat:nã hic regũ fidiſſimus erat.hunc iubet pompeius in Syriã legationem ferre:& eam ip/ſi demandat quã Lucanus deſcribit. In deuia mundi:in remotiſſimas ptes orbis terrarũ: hoc ẽ in Syriã
Legit.i.obſeruauit.i.q̃uis ĩcerta feciſſet ueſtigia:ne ĩter ſuum dignoſceretur pompeius: ea tamẽ diligenter rex Deiotarus obſeruauerat:& hanc ei legationẽ demandat. Quando ait æmathiis: quando inquit cladem accepimus in æmathia:quæ partem nullam orbis terrarum parauerat quæ noſtra ſigna ſequeretᷓ nunc opus eſt tẽtare reges orientis:ordo eſt uſq; ad eũ locũ ſupeſt fidiſſime regũ &c. Fidiſſime regum: hic.n.ſemper in officio permanſit:nulla fortuna diſceſſit cum difenſaret libertatem & auctoritatẽ ſena/tus. Euphratem:flu.in oriente:per quem ſignificat partes armeniæ propter regem cum quo fœdera iunxerat pompeius:quo tempore fugientem Mitridatem per eas regiones ſequebatur. Tigrim: uide/lic& armeniæ regẽ.nam tigris flu.eſt Armeniæ. Tigris & Euphrates Meſopotamiam circũdant & apud babylonios inuicẽ cohærent auctore Srrabone libro undecimo:deinde in mare perſicũ emittunt:quorũ Euphrates maior eſt:& plus regiones flexuoſo alueo percurrit.fontes habet in parte Tauri boreali. fluit ad occidentem per armeniam:quæ maior appellatur: uſque in armeniam minorem quam adextris hẽt Tigridis & Euphratis fontes:inter ſe diſtãt ad ſtadia duo milia & quingenta. Nec pigeat:præterea ut exercitũ compares nõ orientẽ mõ ſed etiã ſeptẽtrionẽ pigeat ueli. Quærẽtẽ:acqrẽrẽ: repantẽ. Scythicos .i.ſcythiæ. Mouere diẽ.i.orientẽ aduerſus cæſarem:diem pro oriente poſuit. Voces:id eſt mea uerba.

Arſacidæ perferre meas:ſi fœdera nobis
Priſca manent:mihi p latiũ iurata tonantem
Per ueſtros aſtricta magos: iplere pharetras:
Armenioſque arcus geticis intendite neruis.
Si uos o parthi peterẽ cum caſpia clauſtra
Et ſequerer duos æterni martis alanos
Paſſus achæmeniis late decurrere campis
In tutam trepidos nũquam babylona coegi.
Arua ſuper ciri caldæique ultima regni
Qua rapidus gãges & qua nyſeus hydaſpes
Accedunt pelago phœbique ſurgẽtis ab igne
Iã propior qua perſis erã:tamẽ omnia uincenſ
Suſtinui:noſtris uos tantũ deeſſe triumphis.
Soluſque e numero regum telluris eoæ
Ex equo me parthus adit.nec munere magni
Stãt ſemel arſacidæ.qs enĩ poſt uulnera cladiſ
Aſſyriæ iuſtas latii compeſcuit iras?
Tot meritis abſtricta meis:nũc parthia ruptiſ
Excedat clauſtris:uetitam per ſæcula ripam:

Arſacidæ:regi parthorũ.nam ſicut Ptholemæi reges ægypti appellabãtur ita parthorũ reges Arſacidæ dicti ſunt. Hæc.ſ.legatio noſtra. Si fœdera nobis.i.ſeruant fœdera noſtra:quæ ſocietate & amicitia cum populo romano iunxit. Priſca:antiqua. Latiis aruis:nam albæ latialis Iuppiter colebatur. Magos:magi enim ſapientes apud Medos & Perſas appellantur:quos philoſophos græci dicunt. Implere pharetras.i.ſumite arma.nam ſagittis & arcu parthi potiſſimum utũtur. Geticis neruis.i.ſcythicis chordis:quæ ex neruo torquentur. Si uos o parthi:hæc ſunt mandata pompeii quæ Deiotaro dat ad phrahartem parthorum regem:nam omnes reges parthi Arſacidæ dicũtur:ſed tunc Phrahartes nomine regnabat.eſt autem ordo uſq; ad eum locũ tot meritis obſtructa meis &c. ſi ſum paſſus uos o parthi. & cætera. Caſpia regna.ſ.perſequendo Mitridatẽ in mare caſpium uſq; uenit:ubi ſunt caſpii montes Nam auctore Solino ultra Sauromatas in Aſia ſitos: qui Mitridati latebram:& originẽ medis dederunt: confines ſunt Thali his nationibus: quas ab oriẽte cõtingunt caſpii mõtis fauces. Alanos:populos qui ab alano flu.dicti ſunt q ultra danubium fluit ĩ Europam. Aeterni martis:ideo qa hi ſunt hiberes:ut uidetur gẽs bellicoſiſſima.nã nec medis nec perſis paruere. & imperiũ Alexandri fugarunt cũ illi ab Hyrcania ſtatim ab Alexandro fugarẽtur hi populi q ſe pompeio perſequẽti mitridatem oppoſuere:& ab ipſo pompeio deuicti ſunt. Alanus autẽ flu.ponticum mare ingredit cum Danubio ſeptem hoſtiis:& haud procul inde hĩtant hiberes. Achæmeniis campis.i.parthicis ab Achæmene rege. In tutã trepidos:id eſt nũquam Vos compuli ĩ mœnia ueſtra quia paſſus ſum uos errare p agros ueſtros. Arua ſuper:& tamen facere poteram: qa propinquior eram uobis:q̃ perſis. Arua ciri: id eſt ſuper arua perſidis ubi regnauit Cirus. Vltima chaldæi regni:id eſt ad extremã regionẽ Iudeorum regẽ cepit:& templũ Salomonis ſpoliauit: & candelabra illa:quæ in maximo honore fuerant in triumphum duxit: & creditum ẽ poſt hac pompeium aduerſa fortuna laboraſſe. Nyſeus hydaſpes flu.indiæ qui per Parthiam ſe ſe ferens uadit in indiam: quam nyſeus:id eſt Bacchus: qui in nyſa colitur bello ſubegit. poſtremo quattuor accepit flumina indum:Aceſinem:hyarotim & hypanem ulteriuſque progreditur. Phœbi ſurgentis ab igne:id eſt ab occidente deſcendes uobis propinquior eram quam perſis:perſis nominatiuus eſt:perſidis genitiuus facit.eſt autem regio finitima parthis. Numero telluris eoæ:ex omnibus regibus orientalibus tantũmodo parthus fuit: qui me ex æquo fœdere adiit nam cum pompeius ad Araxem flu. caſtra poſuiſſet.Tigranocerota tigrannis regis filius obuiam ei factus eſt.iam enim a patre defecerat. Tigrannes ipſe humanitate pom. fretus: qui uulgo laudabatur ab omnibus:ad eum uenit:quem ubi pompeius honorifice ſuſceptum regem appellat.indignatus filius palam dixit haud ſibi opus eſſe pompeio: ſed alium quæſiturum romanorum.tum pompeius eum in uincula coniectum ſeruari iuſſit ad triumphum nec multo poſt Phrahartes parthorum rex legatos miſit qui Tigranocerotam peterent quaſi generum ſuum:& Euphratem flu. fines imperii ſtatueret: quibus pompeius inquit Tigranocerotam ad tigrannis magis partes q̃ ad ſocerum pertinere de finibus quod peteret eiuſmodi ſe uſurum:hoc eſt quod nunc poeta dixit. Ex equo me parthus adit:& ita Euphratem fines imperii tenuit rex parthorum. Nec munere magni:nec ſemel ſeruati ſunt parthi meo beneficio.neque enim alius fuit qui romanos contineret ne ulciſcerentur manes Craſſi & romanorum qui a uobis cæſi fuerunt o parthi. ſententia fuit etiam pompeii ne renouaretur bellum contra parthos: donec Cæſar eſſet in gallia cum exercitu: ne duobus bellis uires romanorum diſtraherentur. Munere: Beneficio pompeii. Quis com.Quaſi dicat nullus niſi ego. Aſſyriæ cladis: id eſt poſt cladem Craſſi & exercitus Romani quem ad Carras ciuitatem Aſſyriæ parthi cum exercitu deleuerunt. Iuſtas iras:uidelicet quod iuſte mouebantnr ad ultionem imperatoris cæſi. Ruptis excedat clauſtris:Euphratis ripam dicit quem regni finẽ ipſi parthi petenti pompeius finẽ tradidit.

Zeumaq; pelleum:pompeio uincite parthi•
Vinci roma uolet:regem parere iubenti:
Ardua nõ piguit: poſitiſque inſignibus aulæ
Egreditur:famuli ruptos indutus amictus.
In dubiis tutũ eſt inopem ſimulare tyranno:
Q uãto igitur mundi dominis ſecurius æuũ
Verus pauper agit: dimiſſo in littore rege
Ipſe p icariæ ſcopulos epheſumque reliquẽs:
Et placidi colophona maris ſpumantia puæ
Radit ſaxa ſami:ſpirat de littore choo.
Aura fluẽs gnidõ:ĩde fugit claramque reliqt
Sole rhodõ magnoſque ſinuſ telmeſſidoſ ũde
Cõpenſat medio pelagi: pamphilia puppi
Occurrit tellus:nec ſe cõmittere[muris
Auſus adhuc ullis: te primũ parua phaſelis
Magnus adit nã te metui uetat incola rarus:
Exhauſtæque dõus populis:maiorque cariæ
Q uã tuã turba furit:tẽdẽs hĩc carbaſa rurſ9
Iã taurũ tauroque uidet dipſſonpta cadentem
Crederet hoc magnus pacẽ cũ præſtitit ũdis.
Et ſibi conſultũ cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit:ſequitur ps magna ſẽatus
Ad pfugũ collecta ducem paruiſque ſinedriſ
Q uo portu mittique rates. recipitque ſelinis

Zeuma:ciuitas inter ægyptũ & parthiam quam Alexander condidit: ſic appellata q ſit utriuſq; regio
nis quoddã quaſi uinculum.& dicitur a zeo zerſo.i.uincio: Pelleũ ab Alexandro conditum qui fuit de
pella ciuitate macedoniæ. Pompeio .i. cauſa pompeii. Strabo autem dicit libro undecimo zeuma op/
pidum eſſe iuxta euphratem:& inter hiberiam & hoc oppidulũ Tigranem condidiſſe urbem quã Tigra/
nocerotã nominauit quo tempore Syriam phœniciãq; cepit:& euphratem tranſgreſſus eſt: ſed Lucullus
opus quod adhuc erat ĩperſectũ facto impetu demolitus eſt:atq; in paruum uicum redegit. Vinci roma
uolet.ſ.ſubacto cæſare pompeius uictoriam conſe/
quetur. Regem parere iubenti :nũc dicit quomo
do rex Deiotarus ad pompeii legationẽ perficiendã
ſeſe expediuerit. Regẽ:Deiotarum: Ardua: qa
iuſſit eum extremas orbis partes penetrare. Poſi/
tis inſignibus.i.depoſitis regis ueſtimẽtis. Raptos
amictus.i.gregaria ueſte ſumpta:& capta occaſione
laudat paupertatem. Si inquit dominis terrarum
tutũ eſt aliquando ſimulare paupertatem: quanto
ueri pauperes tutiores ſunt. Dimiſſo in littore re
ge:nunc dicit demiſſo rege Deiotaro: qua parte põ
peius nauigauerat. Ipſe per icariæ:Ionium mare
dicit quod a fine baſilici ſinus incipit:qui maris ica
rei principium eſt. Epheſum:ciuitas ab amazoni
bus in mare ionio poſita. Colophona:ciuitas Io/
nica quã Mopſus Mantonis filius cõdidit. Verum
ut ĩqt Strabo li.quartodecimo Telmeſſis promon
toriũ eſt lyciorũ quod portum habet: hũc locũ Eu
menes ĩ bello antiochico a romanis accepit:ſed ſub
lato regno Lycii eum locũ receperũt:hic uidetur eſ
ſe de quo Lucanus mentionẽ facit. Claram:ibi co/
loſſus:id eſt ſtatua Iouis eſt tantæ magnitudinis: ut
inter mirabilia mũdi cõnumeretur.ante hanc uero
apollinis clarii lucũ fuiſſe:tradit Strabo libro quar/
to decimo. Telmeſſidos unde cõpenſat:ambitum
longũ telmeſſidis ſinus breuitate maris recõpenſat
quo curſũ tẽdat. Telmeſſidos a Telmiſſio flumine
ioniæ appellata eſt quia ſeleuco ſuſcipit flu.Strabo
libro quarto decimo dicit hũc Coloſſum a Chere/
te lindio ſeptuagita cubitorũ factũ fuiſſe. Et rho/
don claram. dicit qa teſte Solino nunq̃ cælũ ita nu
bilum eſt:ut in ſole Rhodos non ſit. Pamphilia
puppi: pamphilia ſub imperio cilicum conſtitura
fuit.Hĩc mare Cilicũ incipit a cilicia: cuius in cõſpe
ctu poſitum eſt denominatum:contra inſulam Cyprum:quæ ab Amano monte incipit:Ciliciam ac ip/
ſam Cyprum a Syria diuidente. finem autem Nemuriũ facit promontoriũ: quod & pamphilici maris
initiũ eſt. Nec ſe cõmittere:& quia pompeius metuebat:ne omnes ciuitates uictori parerent: nõ aude/
bat mœnia ingredi:ſed nũc primũ ingreſſus eſt mœnia phaſeli. Phaſelis.phaſelis ciuitas eſt ciliciæ quæ
portus tres habet auctore Strabone li.xiiii.ciuitas inſignis eſt & lacus ĩminet & mons nomine Iolyma:&
Telmiſſus:Piſidata ciuitas ĩ anguſtiis adiacens.Phaſelis fuit ciuitas zeniceti piratæ q capto mõte Iſaurico
ſe cum tota domo concremauit. Nam te:ratio cur ingreſſus eſt. Rarus incola:quia deſerta erat urbs
Exhauſtæ:euacuatæ. Hinc:a phaſelo. Taurus:mons qui a multis idẽ cũ Caucaſo monte creditur
nã Aſiam omnẽ ab eois incipiens & in cilicũ mare deſinens in duas ferre æquales partes taurus diuidit.
Dipſſõpta:flu. Cadentem.i.de Tauro naſcentem. Crederet hoc magnus:nunquid credere potuiſ/
ſet hoc pompeius cum piratas deuicit hanc uictoriã ſibi utilem futuram ſac ſi.d.profuit: quia nunc demũ
profuit pom.deuiciſſe piratas:quod per mare nunc tutus nauigat. Pacẽ:id eſt cum piratas deuicit. Et
ſibi:nõ ſolũ negociatoribus:ſed etiam ſibi. Fugit.ſ.cæſarẽ uictorẽ. Seqtur ps magna ſenatus:pom.pro
ficiſcentem in ciliciam uniuerſus ſenatus ſecutus eſt: ubi ſententiam ſuam de repu.dixit. Paruis ſine/
dris:notandum eſt quia multi falluntur exiſtimant Sinedris urbem ſeu nomen portus ideo errant:
quia dictio græca eſt. nam ſinedra græce ſignificat conſenſus:ſed in comparatione curiæ Ro. paruum
dixit conſenſum. Selinis:oppidum ciliciæ:ubi ſenatus pom. audiuit de re pub.ſententiam dicentem.

In procerum cœtu:in conſilio ſenatus. Reſoluit : aperuit. Comites belli: in deliberatiuo genere cōſtitutio coniecturalis eſt:potero reparare uires:non poteris: quæſtio eſt an poſſit: & deliberatur deinde quomodo reparet. Eſt autem deliberatio cum quæritur:quid ex multis rebus potiſſimum ſit faciendum:nam conſultatio duplex eſt: aut quū quæritur de duabus rebus utrum potius:ut ſi conſultetur bellum ne an pax potius ſit facienda:eſt autem conſultatio quū de pluribus rebus quæritur: quid potiſſimum ſit:ut ſi querat aliquis:an macedoniam:an ægyptum:an in indiam nauiget: ſed primū quod in dubitatione ueniebat: queritur. uidelic& an poſſit reparare uires: & probat reparare poſſe: non enim adeo ſe uictum eſſe dicit ex tanto caſu: ut releuari non poſſit. quæſtio conicteuralis eſt: quia quæritur an poſſit uires reparare. primo captat beniuolentiam a perſona auditorum: quū eos comites fideles uocat :& eos laudat: quod ſint quaſi quædm imago patriæ. Quamuis in littore nudo: a perſona ſua nunc beniuolentiam: captat:nam ſua profert incommoda per commiſerationem qua beniuolentia facile comparatur.

In cilicum terra :non in propria urbe. Nullis armis:non exercitu ſeptus:ſed inermis. Non omnis in aruis æmathiis:ad coniecturam deſcendit:& probat poſſe reparare uires:& argumentum eſt a minori ad maius:quod plurimum ualet ad cohortationem. dicit enim: ſi Marius exul hoſtis populi romani iudicatus Minturnis in carcerem compulſus in libyam profugus:in terris hoſtium tamen comparato exercitu reparauit uires ſuas aduerſus Syllam: multo magis ego facere potero:qđ non ſum hoſtis patriæ iudicatus non habeo inuiſos populos ſicut ille: deinde non minor eſt mea apud gentes auctoritas quā illius : immo maior. Non omnis in aruis Aemathiis cecidi:nec ſic mea fata premuntur:ideſt adhuc mihi uires ſuperſunt.

Fata premuntur:id eſt fortuna mea non ſic urgetur. Excutere:id eſt abiicere. Libycæ ruinæ : Quiaiam Carthago euerſa fuerat a Scipione in feriore:quo tempore Marius eo ſe recepit. Faſces: conſulatum:nam exercitu comparato in italiam uenit & ſe Cinnæ coniunxit:& ita conſul factus eſt. Plenis fatis:ut impleret ſeptimum conſulatum. nā ita ſibi Aruſpex prædixerat uiſo auſpicio. Leuiore manu:ſcilicet Cæſaris:q̃ ille manu Syllæ. Mille mei duces:argumentū eſt a ui quæ per claſſes decernitur exercitus:arma tormēta: reuocationes hominum. Millæ.i.multæ. Duces: p̄fecti. Sed me uel ſola:ab auctoritate arguit: quam ſibi tantam eſſe dicit:ut uel hac una reparare poſſit bellum. Nomen: ſcilicet meum. Mundus amat: nam ſine dubio pompeius beniuolus fuit apud omnes:nam humanitatis nomen ubique obtinuit. Vos pendite regna: nunc conſultatio eſt de multis rebus quid potiſſimum. Regna: declarat quæ regna uidelic& libyam parthos &cætera. Fide & uiribus: utrunque bene coniunxit: quia parum poſſunt uires : ubi fides deeſt. Pharon: ægyptum:nam pharos clauſtra ſunt ægypti. Aſt ego: ſed inquit prius ſententiam meam dicam. Pondera uergant: id eſt quo cogitatio noſtra ponderoſa uertatur:& primum oſtendit neque ægyptum:neque libyam eſſe petendam & reddit rationem. Arguit autem ex attributis perſonæ: uidelicet a genere: quod diuiditur in naturam:patriam & ſexum: arguit ab ea parte:que eſt ætas: ubi conſideratur puer ne:an adoleſcens:grādis natu:an ſenex: in puero fides ſtabilis eſſe non poteſt. Hinc auceps dubii: Regem Iubam dicit. Arguit autem ab ea parte quæ dicitur natio:in qua conſideratur græcus an barbarus &cætera. Atheníenſis eſt: ergo acutus. Lacedemonius eſt: durus & aſper :Thebanus eſt pinguis & ualens. Maurus eſt & Carthaginenſis ergo perfidus. Nunquam memor: ab ea parte arguit: quæ eſt cognatio. uidelicet quibus maioribus ortus ſit. uidelicet ab Hannibale:qui ſemper hoſtis populi romani fuit.

In procerum cœtu tandem mœſta ora reſoluit
Vocibus his magnus.comites belliqꝫ fugæqꝫ:
Atqꝫ inſtar patriæ.quāuis in littore nudo:
In cilicum terra nullis circundatus armis
Conſultem:rebuſqꝫ nouis exordia quæram
Ingentes præſtare animos.non omnis in aruis
Aemathiis cecidi.nec ſic mea fata premuntur
Vt nequeam releuare caput:cladeſqꝫ receptas
Excutere.an libycæ marium potuere ruinæ
Erigere in faſces.& plenis reddere faſtis?
Me pulſum leuiore manu fortuna tenebit?
Mille meæ graio uoluuntur ī æquore puppes
Mille duces:ſparſit potius pharſalia noſtras
Quam ſubuertit opes: ſed me uel ſola tueri
Fama poteſt rerum.toto quas geſſimus orbe.
Et nomē quod mūdus amat.uos pēdite regna
Viribus atqꝫ fide libyam partoſqꝫ pharaōque.
Quæ nam romanis deceat ſuccurrere rebus
Aſt ego curarum uobiſ arcana mearum
Expromam.mentiſqꝫ meæ quo pōdera uergāt
Aetas niliaci nobis ſuſpecta tyranni eſt:
Ardua quippe fides:robuſtos exigit annos.
Hinc anceps dubii terret ſolertia mauri:
Nāqꝫ memor generis carthaginis īpia proles

Imminet:ut ulciſcatur iniuriã. Multus:frequẽs:q̃a ſemp noĩat Hãnibalẽ. Obliquo maculat: præterea eſt ẽt nothus:& nothi ſolẽt eẽ callidi:uerſuti:atq̧ pfidi. Contigit: cõtagione polluit. Iam ſupplice uarro:arguit a factis qd eſt impiũ:& ĩ attributis pſonæ ubi cõſideraẽ qd fecerit:qd faciat:qd facturus ſit ſuperbus aduerſus Varũ pfectũ nr̃um uidit. nã Varus hiſpaniæ partẽ tenebat: & cũ eam cæſar inuaſiſſet: hic ad regẽ Iubam in libyam confugit.dicit autẽ illũ animũ extuliſſe. tũc cũ Varus ad eũ profugit. Romana.i.res romanas uidelic& Varrũ pfectũ noſtrũ.

Imminet heſperiæ:multuſque ĩ pectoř uão ẽ
Hãnibal:obliquo q maculat ſanguine regnũ.
Et numidas cõtingit auos iam ſupplice uarro
Intumuit:uiditque loco romana ſecundo
Quaŕ agite eoum comites propamus ĩ orbẽ
Diuidit euphrates in gẽtẽ gurgite mundum.
Caſpiaque immẽſos ſeducũt clauſtra receſſus
Et polus aſſyrias alter nocteſque dieſque
Vertit:& abruptũ ẽ noſtro mare:diſcolor ũda
Oceanuſque ſuus regnãdi ſola uoluptas
Celſior in campis ſonipes & fortior arcus:
Nec puer:aut ſenior lætales tendere neruos
Segnis.& a nulla mors eſt incerta ſagitta.
Primi pellæas arcu fregere ſariſſas.

Quare agite:nũc ſententiã ſuã.dicit quo nã uidelic& ſe cõferre uelit.ſ.i orientẽ uidelic& ad phrahartem parthorũ regem & ſuadere incipit ut ſentẽtiam ſuã ſequi uelit:& primo arguit a ui:quæ eſt ps tuti parthos oſtendens eẽ bellicoſos:ſeu patria:ſeu natiõe.

Diuidit euphrates: nã armenios Cappadoceſq̧ diſterminat. Caſpia:quæ caſpiæ portæ dicũtur: quæ ſũt inter Colchos & Albanos:caſpias autẽ portas caucaſus habet quibus ſeparatos dicit inhabitare parthos:ut nullius impii uires timeãt. Taurus p gentiũ ac linguarũ uarietate pluriſariã noĩatus eſt: nã ubi in excelſam ſurgit ſublimitatẽ caucaſus dicitur:ẽt a populis appellationẽ trahit a dextro latere caſpius dicitur:uel hyrcanus:a leuo amazonicus: mox cichus:ſcythicus:ad hæc uocabula hẽt multa alia.ubi dehiſcit:hiulcis iugis facit portas: quarum primæ ſunt Armeniæ:tũ caſpiæ:poſt ciliciæ.a Caſpis portis per parthiã una eademq̧ uia eſt Alexandriã uſq̧ quæ apud Arios ẽ teſte Strabõe libro ſextodecimo: q itidẽ refert libro undecimo:Armeniã Mediãq̧ cuius ſunt caſpiæ portæ intra Taurũ eſſe Solinus dicit Mediã ab occaſu trãſuerſam utraque parthiæ regna amplecti. A ſeptẽtrione:Armeniã circũdare:ab ortu Caſpios uidere:a meridie perſidẽ.Portæ caſpiæ eodem auctore Solino panduntur itinere manu facto longo octo milibus paſſuũ. nã latitudo uix eſt plauſtro permeabilis.In his anguſtiis etiã aliud aſperũ:quod precioſorũ laterũ ſaxa liquentibus inter ſe ſalis uenis exundãt humorẽ affluentiſſimũ: qui cõſtrictus ui caloris uelut in glaciem corporaẽ: ita labes inuia acceſſum negat.Præterea octo uiginti miliũ paſſuũ tractus omnis quoquo inde pergiẽ humo arida ſine præſidio ſitit.Tũc ſerpentes undiq̧ gentiũ conuenæ a uerno ſtatim die illuc cõfluunt.ita periculi ac difficultatis cõcordia ad caſpias niſi hyeme acceſſus negatur.caſpios quoq̧ refert Strabo li. xi. parẽtes ĩcluſos fame necare cũ iã ſeptuageſimũ ãnũ exceſſerint: mare caſpiũ ex altero põti latere ultra maſſagetas & apaleos ſcythas eẽ ĩ aſiatica plaga dulce hauſtu alexãdro magno probatũ ẽ:mox pom.magno q bello mitridatico ſicut cõmilito eius Varo tradit ipſis hauſtibꝰ fidẽ experiri uoluit. Polus alter: q̃ſi alter mũdus ſit:uel certe antarcticũ dicit:nam ſicut nos ſub polo arctico poſiti ſumus.& ſublimate terræ antarcticum uidere nõ poſſumus:ita q ſub antarctico uiuunt arcticũ uidere non poſſunt. Vertit:quia ſẽper circa polum uertitur celum. Abruptũ eſt noſtro mari: mare rubrum dicit q̧ inter indicum & æthiopicum ampliſſimo ore ab auſtro in ſeptemtrione funditur.ideo dixit abruptũ noſtro mari:quia ne in mediterraneum exeat a terris perſarum quibus finitimi ſunt parthi arabeſq̧ tenetur. Regnandi ſola uoluptas: arguebat a ui quæ erat pars tuti:nunc arguit ab habitu qd ẽ unum ex atributis perſonæ:ĩ quo ẽt commoda aliqua corporis cõſideranẽ:nõ natura:ſed ſtudio:& induſtria cõparata:ſtudio & induſtria equitare ac ſagittare didicerunt:& habitum regnandi fecere:ut nulli regno parere uelint. Voluptas:ſcilicet regnandi eſt parthis: Celſior in campis:& hoc quoq̧ induſtria compararunt:ut equitandi & ſagittandi periti ſint

Nec puer:ſiue puer:ſiue ſenex fuerit pronus eſt ad ſagittandum. Et nulla ſa.i. quẽ feriat ſagitta: ille ſtatĩ occidit. Primi pellæas:arguit a caſu & a fortuna:ubi conſideratur quid euenit: quid eueniat:quid euenturum ſit:quid euenit: ut ſemper uicerit ergo &c. Primi.ſ.parthi:hi nanq̧ a ſcythis originẽ ducunt quorum regio ẽ orientis:uiribꝰ ac eorũ uirtute parta Ab inde finibꝰuſq̧ ad meſopotamiã nominata:quã diuidit euphrates.hic meſopotamia dr̃.nampropter inuictam uirtutem eorũ proximæ regiones in eius nomẽ tranſierunt: in qua ſunt Aracuſia: Aſyria:Perſis. & media ab una parte:quod uidelicet a meridie rubro mari: ab alia uidelicet a ſeptemtrione hyrcano clauditur ſalo. Pellæas: ideſt alexandri. Sariſſas: Sariſſa proprie eſt telum macedonicum:ſicut pilum romanum. Bactra: ciuitas aſiæ eſt oxum amnem uerſus: ex india diebus octo a bactris uſque ad Alterum flumen: quod influit oxum amnem peruenit pompeius. dum perſequeretur mitridatem: deinde auctore Solino ad caſpium mare: inde per caſpium ad Cyri amnis penetrauit fluentum: qui armeniæ & libye fines interluit.

Babylona:quā coctilibus muris cinxiſſe dicit̃ Semiramis. Nec pila:timetur: & nō ſolum cæteras gētes ſubegere:ſed noſtras quoq; iam timere deſinunt: poſtq̃ craſſum deleuere. Experti ſi cra.quia ut dixi a ſcythis originem habent Spicula nec ſolo ferro:argumentum eſt a conſilio:& conſilium rectius appellat q̃ dolū nā dolo aliquid ſuadere turpe uidetur: ergo rectius a conſilio quo parthos uti dicit:uidelic& ut ueneno muniāt ſagittas. Stridula:ſtrepentia p aerē cū a neruo mittunt̃. Fatūq;.i.mors eſt etiā in ſūma corporis exulceratōe:qa uenenū ingreditur. O utinā nō tanta mihi:uellē inqt ne tāta mihi fiducia eſſet in parthis.ne uidelic& craſſū cecidiſſet. nā inde orta eſt fiducia ꝙ exercitū cū duce occiderunt

Arſacidis:parthis ab eorꝫ regibus. Fata mouent medios:nā media trāſiuit in nomē pſarū: Aracuſia: Aſſyria:& pſios:& ideo medios pthos dixit:nā ut īquit Strabo libro ſextodecimo Medis atq; Babyloniis parthi imperabant:armeniis autē nūq̃.Inuaſiones ſæpe factæ ſunt:oīo autē capti nunq̃: Medi:Babylonii ac Armenii ita erāt ab initio cōſtituti: ut ſe inuicē adorirent̃:ut cuicunq; oportunū uidebatur: rurſūq; conciliarent̃:quod uſq; ad pthorū imperiū pmanſit. Multūq;:a caſu arguit. Alia tellure.i. diuerſa ab italia:nā parthia in oriente eſt: italia uero in occidente.unde etiā heſperia dicta. Quod ſi uos eoa fides:dialema eſt:& cōfutat ab honeſti partibus.uidelic& a magnanimitate.Sēſus ē:ꝙ ſi pthorū pereo pfidia:optatius id mihi cōtinget: q̃ ſi beneficio fortunæ ī his regiōibus pereā:ubi nulla noſtri cū gentibus illis cōmertia habuerūt:nā id mihi ſolatio erit:ꝙ nec iniuriā a cæſare nec beneficiū accipere potero aut parthi fideles erūt:aut pfidi: ſi fideles nos cōtra cæ.iuuabūt ſi uero perfidi id boni conſequar:ꝙ in manus cæ.ueniā quo aut mors crudelis manet:aut turpis uita:ergo hoc uitabo Eoa:id eſt orientalis hoc eſt pthorū. Supra cōmertia mūdi:ultra regionē mūdi rōis cognitā:nā Ro.nulla pr ſus cū pthis hūere cōmertia. Ferat: p afferat regna q̃ feci ut tygrannis:Ariobarzanis & pharnacis: duos deuictos ī regna cōſtituerat. Sed ma.feram: magna cōſolatio erit ꝙ nō ueniā ī manus cæ.a quo crudeliter trucidabor aut turpiter uita donabor.

Alio:quia remoto a noſtro. Hæc membra:Si occidet. Nil feciſſe pie:ſi uita donabit. Sed cuncta reuoluens:ſed cum omnia conſydero: ipſi fidē ſeruabunt:non nullis mundi partibus magis honoratus ſum q̃ in oriente:& arguit ab auctoritate:quā habuit ī his gentibus & a caſu :cum perſequebatur mitridatē:colcos: albanos: hiberas:arabes:chaldæos:iudeamq; omnem ſubegit. Meotida: paludem ſcythiæ. Tanaim:qui diuidit europā ab aſia. Cōſpectus:conſpicuus. Quas magis.ſ.q̃ i terras oriētis. Vnde:a quibus regionibus. Quid enim tibi:alio utitur dialemate: nam inquit ſi ad parthos uenimus.aut uincemus:aut uincemur:ſi uincemus obtinebimus quod īſtituimus:ſi uīcemur nobiſcū parthi peribunt & ūbrā craſſi uīdicabimus. Tantam genē:quæ ſemp infeſta romāis fuit mediis cū pthis. Fortunā ne ē:ſi uīcemus cæſarē. Vicet craſſus:cæſare uictore. Sic fatus murmure ſēſit:ut hæc locutus ē pōpeius:nemo ſucclamauit: nō enim cōſiliū placuit:nā clamare ſolebāt:porātis cōprobātes ſētētiā ſed pōpeius ex murmure ſēſit nō placere cōſiliū.

Quos.o l.ſed lētulꝰ oēs āteiuit.dolore.n.pculſus colloquiū tenerē nō potuit:qa ꝯſiliū illđ a uirtute alienū uidebat̃. Nobilitate.d.qa generoſitate animi dolebat hāc pompeii ignauiā. Modo: pauloante conſule.

Bactraq; medorū ſedem:muriſq; ſuperbam
Aſſyrias babylona domos:nec pila timentur
Noſtra nimis pthis:audentque ī bella uenire.
Expti ſcythicas craſſo pereunte ſagittas.
Spicula nec ſolo ſpargūt fidētia ferro
Stridula ſed multo ſaturātur tela ueneno
Vulnera pua nocēt:fatūque ī ſāguie ſūmo ē.
O utinam non tanta mihi fiducia ſæuis.
Eſſet ī arſacidis fatis nimis æmula noſtris.
Fata mouēt medios multuque ī gēte đorꝫ eſt
Effundam populos alia tellure reuulſos.
Excitoſque ſuis īmittā ſedibus ortus.
Quod ſi nos eoa fides & barbara fallunt.
Fœdera uulgati ſupra cōmertia mundi.
Naufragium fortuna ferat:nō r̃gna precabor
Quæ feci:ſed magna ferā ſolatia mortis
Orbe iacens alio:nil hæc ī membra cruente
Nil ſocerꝫ feciſſe piæ:ſed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ ſemper uenerabilis illa
Orbis pte fui:quātus mœotida ſupra:
Quātus apđ tanim toto cōſpectus in ortu.
Quas magis i terras noſtrum fœlicibuſ actiſ
Nomen abit? aut unde redit maior r̃ trumpho?
Roma faue ceptis:qd enī tibi lætius unquam
Præſtiterint ſuperi: quam ſi ciuilia partho
Milite bella geras: tātas cōſumere gentes:
Et noſtris miſcere malis? cum cæſaris arma
Cōcurrent medis:aut me fortuna neceſſe eſt:
Vidicet aut craſſum:ſic fatus murmur̃ ſenſit
Cōſilium dānaſſe uiros:quos lentulus omnes
Virtutis ſtimulis:& nobilitate dolendi
Præceſſit:dignaſque tulit modo cōſule uoceſ.

Siccine theſſaliæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mūdi damnauit fata? ſecundum
Aemathiam lis tāta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium ſolos tibi magne reliquit
Parthorū fortūa pedes? quid tranſfuga mūdi
Terrarūq; totos tractus cælumque peroſus:
Aduerſoſque polos alienaque ſydera quæris.
Chaldæos culturæ focos & barbara ſacra
Parthorū famulus? qd cauſæ obtēditur armis
Libertatis amor? miſerū quid decipis orbem
Si ſeruire potes? te quē romana regentem
Horruit auditu: quem captos ducere reges
Vidit ab icariis indoque a littore ſyluis.
Deiectū fatis humilē fractūque uidebit?
Extolletque animos latiū ueſanus in orbem.
Se ſimul & roma pompeio ſupplice menſus:
Nil animis fatiſque tuis effabere dignum.
Exiget ignorans latiæ cōmertia linguæ.
Vt lachryis ſe magne rogeſ: patiur ne pudor[
Hoc uulnus clades ut pthia uidicet ante
Heſperias quam roma ſuas? ciuilibus armis

Siccine theſſaliæ mentem fregere ruinæ? Hæc oratio eſt contra id quod pompeius ſuadere uolebat eſt autem in deliberatiuo genere poſita: in iure iudiciali conſtitutione. Et primo beniuolentiam captat a perſona aduerarſii: hoc eſt pompeii: quem adducit in tentionem ipſius oſtendēs ignauiam: quod qui antea de ægypto triumphauerit: idem regibus ſe ſubiiciat. Siccine: pro ſic ne. eſt autem epentheſis: adeo ne animus tuus uictus eſt. Vna dies: ſcilicet cladis tuæ. Damnabit fata: id eſt fortunam imperii romani Secundum æmathiam lis tanta datur: eſt locutio iuris: id eſt bellum ciuile ſic deciditut: ut ille ſuperior ſit qui in æmathia uicit nam litem dari: ſecūdum hos: aut illos eſt decidere litem ſecundum uoluntatem eorum. Iacet omne cruenti: Senſus eſt: adeo ne uulnus eſt illatum tam magnum ut nullo auxilio poſſit ſubleuari. Solos tibi magne: nunquid in toto terrarum orbe eſt: qui auxilium præſtare poſſit præter Phrahartem ad cuius genua te proſtraueris. Aduerſos polos: ſcilicet in antarcticum relicto arctico: nam ratio hemiſperii facit hoc: ut ſydera: quæ ſunt in antarctico a nobiſ uideri non poſſint e diuerſo &cætera. Aliena: a noſtro. Focos: lares. Et barbara ſacra: Et diis romanis omiſſis incipias colere deos barbarorum. Quid cauſæ oſtenditur armis: a ſenatu beniuolentiam captauit: nunc ad confirmationem cauſæ uenit: inſtabilem autem oſtendit pompeium initium contra perſeuerantiam: quæ eſt in re bene conſiderata: ſtabilis & perpetua permanſio. non enim perſiſtit in ratione bene tuendæ libertatis: cauſa cuius bellum ciuile ſuſceptum eſt: ergo a perſeuerantia arguit quæ eſt pars fortitudinis partis honeſti. Quid cauſæ: pro quæ honeſta cauſa eſt: quam bello poſſis portendere & demoſtrare prīo cauſam honeſtam habebas: nuuc ſi non ſolum Cæſari paratus ſis ſeruire: ſed etiam externis regionibus hæc cauſa tollitur. Armis: id eſt cauſa belli. Libertatis amor: interrogat deinde reſpondet: id eſt præ textu libertatis potes dicere te bellum gerere. Te quem romana gerentem: oſtendit eum abiecti animi eē: quod eſt contra magnificentiā: quæ ē magnarū & excelſarū rerū cognitio atq; adminiſtratio: uel certe cōtra dignitatem: quæ ē hōeſta: & cultu: & honore uerecundiæ digna auctoritas: quæ ē ī eo honeſti genere: ī quo utilitas quoq; adiūgit. priſtius honor fuerat: ut apud reges ī maxīa ueneratōe fuerit pompeius quibus regna donauerit: nūc uero cōtra dignitatē ſuā fore arguit: ꝙ his ſupplicare paratus ſit: de quibus triūphauerit: aut quis certe in regnū reſtituerit.

Te: uidelic& imperatorem romanū. Horruit: dum perſequeris mitridatem. Captos reges: uidelicet Tigranocerotam & Ariſtobolum iudeorum regem: quos in triumphum duxit. Hyrcanis: id eſt ex hyrcania quæ eſt pars armeniæ. Hyrcania auctore Strabone libro undecimo ualde opulenta & multa & magna ex parte planities præclaris urbibus adornata opulentiæ ſignum ducunt ꝙ uitis uini metretam affert: ficuſ: modios Sexaginta frumentum ex fructu naſcitur qui cadit ex culmo: in arboribus mellificatur ex foliis mel fluit. parthi: ut eodem libro refert Strabo: cum hyrcanis perſicæ uiuebant etiam non multo poſt tempore quam macedones imperarent. Extollet animos: arrogantior fiet. Se ſimul & romæ menſus: nam quod te ſupplicem uidebit imperium ſuum imperio romano comparabit. Exiget ignorans: cum loqui uolueris ad illum tum dicet neſcio quid dicat: hic non intelligo linguam romanam: & uolet ut lachrymes: ut ſi non ex uerbis tuis ſaltem ex lachrymis quid uelis intelligat. Patimur ne pudoris: Adhuc in eo perſiſtit quod dignum eſt romanis: quod uidelicet parthi prius uendicent iniurias italiæ q̄ nos iniurias noſtras ab ipſo rege illatas: turpe hoc eſt quia prius iniurias noſtras ulciſci debemus: quam parthi ulciſcantur romanos contra cæſarem. Ciuilibus armis: contra leges argumentum eſt a iuſtitia: quæ diuiditur in ius naturale: ius conſuetudine: & ius lege pacto patri: & iudicio: argumentum eſt iure lege: quia lex erat ut qui ad aliquod bellum electus eſſet: nullum aliud gerere poſſet prius quam illud perficeret: & plebiſcitum cauſa eſſe poteſt: Quod in iure ſcripto proculdubio connumeratur.

Elegit te nempe ducē:quid uulnera noſtra
In ſcythicos ſpargis populos?cladeſq; latētes.
Quid parthos trāſire doces?ſolatia tanti
Perdit roma mali:nullos admittere reges
Sed ciui ſeruire ſuo:iuuat ire per orbem
Ducentē ſæuas romana in mœnia gentes?
Signaq; ab euphrate cū craſſiſ capta ſequētē?
Qui ſolus regū fato cælante fauorem
Defuit æmathiæ:nunc tātas ille laſceſſet
Auditi uictoris opes?aut iungere fata
Tecū magne uolet nō hæc fiducia genti eſt.
Oēs in arctois populus quicūq; pruinis
Naſcitur i domitus bellis: & mortis amator.
Quicquid ad eoos tractus mundiq; teporem
Labitur:emollit gentes clementia cæli.
Illic & laxas ueſtes:& fluxa uirorum
Velamenta uides pthus p medica rura:
Sarmathicos iter cāpos: effuſaq; plano
Tigridis arua ſolo: nulli ſupabilis hoſti eſt
Libertate fugæ:ſed nō ubi terra tumebit

Elegit te ducē:nō autē ut alios duces tēptares. Quid uulnera nr̄a:ignominiā oſtēdit arguit cōtra gloriā:q̄ eſt freqūēs de aliquo fama cū laude:cōtra eā facere dicit:nā ſi clades romanorū uulgauerit ī pthia:magna erit populi Ro.ignominia ut melius oſtēdat ī Europa pmanere:q̄ i aſiā trāſire. Parthos trāſire duces:qa quum itellexerit diſſēſionem inter romanos capta occaſione:ipſi in italiam uenient: & imperium Romanū de medio tollent. Solatia tollis: hanc deſolationen tollis:q̄ unica ē nobis:ut ſi ſeruiendum ē: magna cōſolatio eſt ut ſeruiamus potius ciuibus noſtris q̄ barbaris. Ciui:ſcilicet Cæſari. Iuuat ire p orbē oſtendit piculū quod ē contra tuti partem:q̄ i columitas dicitur:ea eſt ſalus tuta atq; integra conſeruatio. Signaque: ſcilicet romana que capta ſunt a parthis cum craſſis uidelic& patre & filio. Qui ſolus arguit a maiori ad maius quod eſt ex adiunctis negocio: ſi nos parthi infœlicitate ſequi noluerunt multo minus in aduerſis ſequentur.

Defuit:qa noluit itereſſe bello ciuili. Celāte fauorē.i.cū adhuc ī dubio uictoria eēt. Laceſſet:pro uocabit. Victoris:Cæſaris. Oēs i arctois:poſtq̄ rōnes ſuas lētulus cōfirmauit qbus arguebat nō eūdū eē ī pthiā:nec ēt barbaro eē fidendū qđ ſi faceret id futurū cōtra dignitatē:nō ſolū pō.ſed ēt populi ro. nūc pom.rōes cōfutat a natōe primū cōuertēs dicta pom.ī ſuā utilitatē:nā qđ pom. dixerat de regione pthoꝝ q̄ eēt ſepata quodāmō a noſtro orbe:ubi liberos ſemp hītare pthos dixerat:nec regi cuiq̄ ſeruire aīum īduxiſſe:īmo regnandi cupiditatē hūiſſe ita cōuertit Lētulus:ut oſtēdat eos:qa ibi nati ſūt & nutriti enerues eē:& effœmīatos queadmodū ēt Cicero dicit ꝓ q̄litate aeris ex aſtrologoꝝ ſentētia ita eē naturā hoīs.dicit.n.athenięſes īgenioſiores eſſe: Thebanos uero pīgues & ualētes.rō:nā Athenis aer tenuiſſimus ē:ideo acutiores ſunt hoīes:Thebis uero craſſiores :iō pīgues & ualētes ſūt. Sed ī oriente aer clemētior ē:iō ēt ibi natura hoīes ſūt molliores: & ppea effœmīatiores. Oēs ī arctois:arguit a natōe q̄ eſt una ps ex attributis pſōæ:& p cōtrarū quicūque naſcit̃ i ſeptētrione:q̄ regio frigidiſſīa ē & aſpa: fortiſſimus & bellicoſus ē:e cōtra uero q naſcit̃ ī oriēte q̄ rgio mollior hētur & clemētior:eneruatior eſt & mollior.In arctois ī ſeptētrione. Pruinis:frigoribꝰ: Indomitus bellis:iuictus. Eoos tractus:lōgitudinē oriētis. Emollit:Molliores facit. Illic:in oriente:& arguit a uictu imbelles eē oriētis populos. Laxas:fluxas:ſinus habēt amplos:ut lōgū firmauerat humū:ſic & Virgilius Et habēt tunicæ manicas & redimicula mitræ. Parthus p medica rura:Arguit ab affectiōe:nā adiūgit̃ hōeſto & iuſto:ſiue utili neceſſitas & affectō:ſed hōeſto gloria dignitas & aīcitia:q̄ pp ſe & pp aliud expetēda ſūt deīde neceſſitas cū cōditiōe & ſine cōditōe:ſine cōditiōe:ut neceſſe eſt oēs morí:cū cōditiōe ut neceſſe ē petilinos mori: niſi ſe dedāt Hānibali.eſt aūt affectō q̄ ex tēpore & bellorū admīſtratōe & ſtudio hominū cōmutat̃.Parthus p medica rura ſar.in.cā hoc uerū ē:ſed mutatur hoc ex admīſtratōe:ī regiōe illa lata:ut eqtare poſſint uictores ſunt:nā fugiēdo inſequētes uulnerāt:at uero in italia q̄ mōtuoſa eſt:& multas anguſtias habet nō ita: neq; licebit ſpatiari:& ita mutata regione ſtudiū eorū nihil proderit:nec in adminiſtratione belli:uti in regione ſua poterūt. Sarmaticos cāpos.i.aſſyrios:ſed ē epitheton lōge repetitū Sarmatæ populi aſſyriæ ſūt unde parthi originem habuere.Verum:ut Solinus inquit: parthia quanta omnis eſt:a meridie rubrum mare a ſeptentrione hyrcanum ſalum claudit:regna in ea duo de uiginti diſſecantur in duas partes:undēcim quæ dicuntur ſuperiora:incipiunt ab armenico littore & caſpio limite porrecta ad tertam ſcytharū aut ſarmatharum cum quibus concorditer uiuunt:reliqua ſeptem inferiora:ſic enim uocitantur:habent ab ortu uarios Arianoſq;:Carmacuamq; a medio die:Mœdos ab occidui ſolis plaga:a ſeptentrione Hyrcanos:ipſa autem Mœdia ab occaſu tranſuerſa utraque parthiæ regna amplectitur:a ſeptentrione Armenia circundatur:ab ortu caſpios uidet:a meridie perſidem:deinde tractus hic procedit uſque ad caſtellum quod magi obtinent Phidaſarcida nomine hic Cyri ſepulchrum. Effuſa:porrecta:ſicut omnis planities iacet. Tigridis:fluuii q cū Euphrate uno ſe fōte reſoluūt. Supabilis:uícibilis Libertate.ſ.libertate uagādi lateq; ſpatiādi. Sed nō.t.ecce mutato ex tpe & admīſtratō belli ergo ab effectōe. Tūebit.t.i.ubi ſūt mōtes

Nec per opacas:nec in Italia:ſicut mos eſt ſciunt gerere bella tempore noctis:quippe qui cum niſi ſagittis utantur uidere non poſſunt:quo eas dirrigant. Opacas tenebras:id eſt per noctē ſicut nos gerimus: nam tempore noctis pompeius mitridatis exercitum fugauit.Incerto: erranti arcu. Non frangit nando:ſi opus erit tranſire flumīa:non erit peritus natando uortices fluuiorum qui multi ſunt in italia .Eſt autem uorex gurges aquæ a uertendo dictus. Nec tota in pugna:nec in pugna pati poterit æſtum caloris:quia aſſuetus eſt molliori aeri. Nam aries:alia mutatio belli:quia non oppugnare conſueuere oppida: nec habent inſtrumenta quibus id fieri ſolet.

Aſpera conſcēdit mōtis iuga.nec per opacas
Bella geret tenebraſ.incerto debilis arcu.
Nec franget nando uiolenti uerticis amnem.
Nec tota in pugna perfuſus ſanguine mēbra
Exiget æſtiuum calido ſub puluere ſolem.
Non aries illis:non ulla eſt machina belli.
Haud foſſas implere ualent.parthoq; ſequenti
Murus erit quodcūq; poteſt obſtare ſagittæ.
Pugna leuis bellūque fugax:turmæq; uagātes
Et melior ceſiſſe loco quam pellere miles.
Illita tela dolis: nec martem cominus uſquam
Auſa pati uirtus.ſed longe tendere neruos.
Et quo ferre uelint permittere uulnera uentis
Enſis habet uires.& gēs quæcūque uirorū eſt
Bella gerit gladiis:nam medios prælia prima
Exarmāt:uacuæque iubēt remeare pharetræ
Nulla manus illis fiducia tota ueneni eſt:
Credis magne uiro quos in diſcrimina belli
Cum ferro ueniſſe parū? ē tentare pudendum
Auxilium tanti eſt? toto diuiſus ut orbe
A terra moriare tua:tibi barbara tellus
Incubat? te parua tegant ac uilia buſta
Inuidioſa tamen:craſſo quærente ſepulchrū.
Sed tua ſorſ melior:quoniā mors ultīa pœna ē
Nec metuenda uiris:at non cornelia letum
Infando ſed rege timet:num barbara nobis
Eſt ignota uenus? quæ ritu cæca ferarum.
Polluit innumeris leges.& fœdera tedæ
Coniugibus? thalamique patēt ſecreta nefādi

Machina nulla: utpote qui nunquam oppida oppugnarūt. Parthoque ſequenti:& cum parthus ſequetur milites: noſtros quicquid poterit tenere impetum ſagittarum erit tanquam murus: clipeus etiam non aliter defendet quam murus: non enim cominus gladiis pugnant:ſed ſagittis tantum eminus utuntur. Pugna leuis: id eſt leuis armatura. Turmæ uagantes:quia fugientes huc & illuc perſequentes uulnerant. Ceſiſſe fugiſſe: quam pellere:id eſt quam perſequi Illita tela dolis: nunc arguit a cōſilio: quia dixerat pom.illis uiribus addere conſilium:tunc cum ueneno munirent ſagittas: hoc ipſo inquit quot ſagittas ueneno polluunt: oſtendunt ſuam ignauiam:quia tota fiducia ipſorum eſt in fugiendo nec eſt quiſquam qui audeat cominus certare. Et quo ferre uolet ſagittas dirigit:Sed ictus eſt incertus: nam uentus aliquando aliorſum ſagittas uoluit: quam illi uoluerint. Enſis habet uires: a contrario arguit qui fortis eſt cominus pugnat a coutrario ſenſu qui eminus debilis & eneruis:at id faciunt parthi ergo debiles ſunt & timidi. Credis magne uiros:tu credis illos eſſe fortiores:ꝙ habent fiduciā ſuam in ueneno magis: quā in armis:& hoc ipſo oſtendunt ignauiam ſuā: quia ſi fortes eſſent non in ueneno: ſed in armis fiduciam ponerent. Diſcrimina:certamina. Parum eſt:niſi adhibuerint uenenum. Tentare pupudendum eſt:nunc cōfutat quod pompeius dixerat etiam ſi perfidi eſſent parthi eo meliori conditione eſſe: quam ſi morirentur procul ab italia:& ideo cæſarem nihil in illum crudeliter agere poſſe refellit hoc ab īdignitate dicens hoc eſſe indignum pompeio:ut procul mori uelit ab italia: quamquā mors poterit eſſe ſolamen miſeriæ: ſed Cornelia nō mortem timebit:ſed uitam: nam cum formoſa ſit: barbari uero libidinis impatientes? quid de hac ſperare poſſumus:quando:nec a ſororibus ſuis ſe contineant. Pudendum eſt:nunquid tibi uidetur:ut tentes auxilium in remotiſſimis partibus: hac ratione ut tantum procul ab italia moriaris? quaſi dicat hoc indignum eſt. Incubat:ſuperimponatur corpori tuo. Te parua tegat: contra dignitatem tuā. Inuidioſa tamē:quātūlibet uile cōſequeris ſepulchrum: non tamen ſine inuidia conſequeris quia ſine ſepulchro iacet Craſſus. Sed tua ſors hoc quidem indignum erit & ætate & priſtinis moribus tuis. Non metuenda uiris: nam qui fortes ſunt non metuunt mortem. Non barbara nobis:dixit Corneliæ maius aliquid metuendum eſſe quam mortem:quum ab indignitate probaret non eſſe fidei barbaroꝝ ſe comittendum:quod autem hoc ſit metuendum probat a natura barbarorum quia a natura ſunt libidinis impatientes. Cæca: inconſidera nimia libidinis cupiditate. Ritu ferarum: more belluæ in promiſcuos concubitus ruit. Polluit:maculat. Tedæ: faces quibus utebantur cum ſponſam ducerēt ī domū mariti:nā qa noctu fiebat iō facibus utebāt:& ꝑ una nuptiaꝝ cerimōia totas nuptias ītelligit. Cōiugibus: qa barbari tot uxores habēt:quot alere poſſūt. Thalamiq; patēt:In ꝑpatulo coeūt.

Inter mille nurus: epulis ueſana meroque
Regia non ullis exceptos legibus horret
Cōcubitus: tot fœmineis cōplexibus unum
Non laſſat nox tota marem: iacuere ſorores
In fratrū thalamis: ſacrataque pignora matrū.
Damnat apud gentes ſceleris nō ſpōte peracti.
Oedipodionias infœlix fabula thebas.
Parthorū dominus quociēs ſic ſaguine mixto
Naſcitur arſacides: cui fas iplere parentem
Quid rear eſſe nefas: proles tā clara metelli
Stabit barbarico coniunx milleſima lecto:
Quāquā nonulli plus regia magne uacabit.
Sæuicia ſtimulata uenus: tituliſque uirorū
Non quo plura iuuent parthū portenta fuiſſe
An ſciet & craſſi ceu pridē debita fatis
Aſſyriis trahitur cladis captiua uetuſtæ
Hæreat eoæ uulnus miſerabile ſortis
Non ſolū auxiliū funeſto ab rege petiſſe:
Sed geſſiſſe prius bellum ciuile pudebit.
Nā quod apud populos crimen ſoceriqꝫ tuūqꝫ
Maius erit quā quod uobis miſcētibus arma
Craſſorum undicta perit: incurrere cuncti
Debuerant in bactra duces: & nequa uacarent
Arma: uel arctoum dacis rhenique cateruis.
Imperii nudare: latus dum perfida ſuſis

Inter millē nurus: nullæ leges naturales ſeruanť apud barbaros: cū lex naturalis ſit: ut ab his abſtineamus quæ nobis ſanguīe cōiunctæ ſunt. Regia ueſana.i.rex ueſanus. Epulis meroꝙ: quæ ſunt incitamēta libidinis. Nox uria nō laſſat marē: Adeo in expleti ſūt: ut ꝗuis iaceāt īter mulieres: tamē ſaciari non poſſūt. Iacuere ſorores: ꝓbat nullas eſſe leges: nā ſorores ī mr̄imonio iungebāt: Dānat apud gētes. Per exēplū exornat: & arguit a minori ad maius. Oedippus cū mr̄e Iocaſta neſcius cōcubuit: exiſtiabat enī illā eſſe regis uxorē: & illa ſibi merito deberi exiſtiabat: ꝙ ſpingē uicerat: & uictā occiderat: & ꝗuis ignarus concubuerit: tamē apud oēs in fabulis deteſtabilis habeť quāto magis deteſtandi ſunt reges parthoꝝ: q non ignari: ſed ſpōte ſua tantū ſcelus admittūt. Apud gētes: apud barbaras natōes. Nō ſpōte: ſed ignarus cū Iocaſta matre cōcubuit: ex q̄ nati ſunt Etheocles & Polinices. Infœlix fa.i.fabula infœlicis œdipodæ: Oedipodionias thebas: quarū rex fuit Oedippus. Sic: iſto mō. Cui fas īplere parentē: Non erubeſcit grauidā facere matrē. Proles tā clara: ex quo ſequiť ꝙ Cornelia uxor tua erit & ipſa ī numero cōcubinaꝝ regis pthoꝝ. Metelli: nā mater corneliæ Metelli filia fuit: & illā Scipio duxit. Milleſima: ultima. Quāquā dixit milleſima: īmo fortaſſe ipſa frequētius cū Barbaro iacebit: nā ſæuitia libidinis creſcet barbaro hoc ipſo ꝙ nobilē uiderit: & ꝙ eā Craſſi uxorē intelliget fuiſſe q̄ſi ſibi debitam a fatis. Vacabit: operā dabit. Titulis uirorū.i. nobilitate maioꝝ.a: qbus cornelia originē ducebat.

Hanc ſciet eē craſſi: Præterea cognoſcet genitā fuiſſe e craſſis: ut plura monſtroſa adulteria tenet: q̄ſi duplicē cōmittat adulteriū: & ꝙ e craſſis genita: & ꝙ pōpeii uxor fuerit. Ceu debita fatis: Tanq̄ ſibi fato obligata eſſet: eo ꝙ & craſſū occiderit. Parthos adire cōſtituerat pompeius. at amici: ut inqt Apianus: a pthis abſtinendū ſuaſerūt: q nup craſſo inſurrexerāt: & adhuc ob eius cladē elatiores ſpiritus haberēt: nec corneliā ſingularis formæ mulierē ī eorū poteſtate cōmittēdā eē: maxīe cū e craſſis eēt genita. Hæreat eoæ uulnus. Arguit a uindicatōe. nō mō nō ē cōfugiendū ad regē pthoꝝ: ut arma cōtra Cæſarē moueat: imo bellū illi īferēdū ē: & eſt ſenſus: ſi inqt fixū eēt pectoribꝰ & alta mēte repoſtū uulnuſ occiſi craſſi puderet nos: nō mō peteř auxilium: ſed bella ciuilia priꝰ cœpiſſe q̄ ulciſci craſſū qa tu o pōpei & cæſar dbueratis prius ulciſi īiuriā ueſtrā a parthis latā: q̄ ciuile bellū gerere. Hæreat.i.ſi hæreat: hoc eſt ſi fixū ſit. Eoæ ſortis: fortunæ orīetalis. Petiſſe: ſicut nūc petere uis. Prius: ſ. q̄ pthicū bellū. Nā qđ apud populos: magnū nefas eſt bellū ciuile gerere: ſed ex oī bello nullū tibi crimen maius obiiciť q̄ ꝙ manes craſſi īultos reliq̄ris. Vidicta. ſ. craſſi: nā bellū ciuile cā fuit cur rōani nō miſerit exercitū cōtra parthos. In bactra. Ciuitas oxū amnē uerſus: teſte Solino q ex īdiæ mōtibꝰ deferť & ī caſpiū mare īmittit: & auctore Strabōe li.xi. irrigat Hircaniā: Bactra Aſiæ ciuitas ēt Zariaſpa noiať: Bactriāi & Sogdiāi: ut idē refert Strabo: uita & moribꝰ nō multū a nomadibꝰ differebāt. & neq̄ uacarēt: & ut uires oēs īperii īuaderēt hi barbari. debebāus ſeptētrionē oēm aduerſus eos ducere: & eā ptē īperii nr̄i deſtitutā reliquere. Nequa ua. arma.i. ne ullæ uires īpii nr̄i īmunes eēnt ab hac militia. Arctoū: ſeptētrionē & qūo nudādū eēt declarat. Dacis cateruis: Quia Dacia cōiūcta ē Lidiæ & Rheno germaniæ flu. ergo dachas ſignificat & germāos. Daci ut īqt Strabo li. ſeptīo appellāť q Germaniā uerſus & ad Iſtri fōtes uergūt: q olī dauī uocati ſūt ex quo apđ athenīeſes dauoꝝ & getaꝝ noīa ſeruilia plurimū abūdabāt. Suſis pfida: ciuitas pthoꝝ. Suſa: ut iqt Solinus: oppidū nobiliſſimū ī pſide iuxta pthos ī quo tēplū ſuſæ dianæ ē: Suſa ut refert Strabo. li. xv. a tithono cōdita dicūť Memnonis pr̄e. Suſii ēt Caſſii ſūt appellati: nā æſchylꝰ Mēnonis mr̄em Caſſiā uocat. Suſiana rgio q̄q̄ opulēta ſit torridū tamē & æſtuoſū aerē hēt: pſertī circa urbē: adeo ut lacertæ & ſerpētes: p æſtatē dū ſol ē ī meridie urbis uias trāſire nō poſſit: ſz ī mediis īterceptæ cōcremēť: qđ nuſq̄ ī tota

Dacia
Daci prius Daui

In tumulos ducũ: ut eſſent q̃dã q̃ſi ſepulchra. Aſſyriæ paci fi. uos p̃caũr o põ. & cæ. q̃ ĩpiũ adminiſtraſtis: ne diutius uelitis parthos in pace ſecuros uiuere: ſed operam detis: ut pœnas dẽt cædis Craſſi. Et ſi theſſalia: & ſi bellum ciuile peractum pugna theſſalia oramus ut cæſ. ducat exercitum aduerſus parthos. nã ſolus cæ. eſt de quo libenter triũphare uideri. Peractum eſt. i. ſimul uicti non poſſis reparare beũll. Non ubi cũ primum: concluſio orationis Lentuli per conqueſtionem ſumitur a loco: qui per proſopopeiam dicitur cũ oratio ad res mutas & animi expertes r̃fert. ĩducit enim umbras craſſi de pompeio conqueri ſi forte animum ĩduxerit: ut auxilium ex rege parthorũ petat. Araxem: fluuium armeniæ: qui in prima pte ſui tam lente labitur: ut quam in partem fluat: non facile dignoſcas: qui poſtea in duos alueos diuiſus: altero perſopolim urbẽ præterlabitur. Mœſti ſe. craſſi. Tu quem poſt: inducit conquerentem craſ. umbram de pompeio. ſumitur autem locus p quẽ oſtẽdiť ab eo fieri a quo miñe oportuit: & ab eo fieri a quo ſi ab alio fieret uidicari deberet. Tu. o põ.

In tumulos prolapſa ducũ: babylonq; iaceret.
Aſſyriæ paci finem fortuna precamur:
Et ſi theſſalia bellum ciuile peractum eſt.
Ad parthos q uincit eat: gens unica mundi eſt
De qua cæſareis poſſim gaudere triũphis.
Num tibi cum primũ gelidum tranſibis araxẽ
Vmbra ſenis mœſti: ſcythicis cõfixa ſagittis.
Ingeret has uoces? tu quẽ poſt funera noſtra
Vltorum cinerum nudæ ſperauimus umbræ.
Ad fœdus pacemq; uenis? tunc plurima cladis
Occurent monimẽta tibi quæ: mœnia trunci.
Luſtrarunt ceruice duces? ubi nomina tanta
Obruit euphrates: & noſtra cadauera tigris
Detulit in terras: ac reddidit; ire per iſta
Si potes: in media ſocerũ quoq; magne ſedẽtẽ
Theſſalia placare potes: quin reſpicis orbem
Romanũ? ſi regna times proiecta ſub auſtro:
Infidumq; iubam: petimus pharõ aruaq; lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta eſt ægyptus. at inde
Gurgite ſepteno rapidus mare ſũmouet ãnis.
Terra ſuis cõtenta bonis: non indiga mercis:
Aut iouis: in ſolo tanta eſt fiducia nilo. gne
Scœptra puer ptolẽæus habet: tibi debita ma
Tutelæ commiſſa tuæ: quis nominis umbrã

Poſt funera: poſt cædes noſtras. Nudæ: inſepultæ Ad fœdus: non autem ad ulciſcendam iniuriã noſtram. Tunc plurima cladis: Alius locus conq̃ſtionis per quem res indignas: turpes: humiles: illiberales & indignæ referũtur priſtina ætate genere: honore: beneficiis: hæc omnia geſta fuiſſe a parthis oſtendit tunc cum deletus eſt a parthis craſſus cum exercitu. Occurrerent: uidelicet contra dignitatẽ non craſſi ſolum: ſed exercitus. Luſtrarunt. c. d. nã abſciſſis capitibus circuibant mœnia urbis parthi: cum ea teli fixiſſent: qui mos eſt eorum: quot capita telis affixa circa mœnia geſta ſunt. Et poteris hãc indignitatem animo tuo conſiderare & peteř auxilium ab his qui hæc fecere quaſi dicat facere non debes. Trunci: pro truncati. Ceruice: pro ceruicibꝰ Vbi nomina: dico luſtrarunt. uidelicet ĩ ea regione. Vbi euphrates obruit. t. n. nã Euphrates p parthiam labitur: & per eum locum qui meſopotamia dicitur. Detulit ac reddidit: inundatione aquarũ Ire per iſtas ſi potes: Quid opus eſt ire in parthiã ſi potes animum tuum ad hanc indignitatem remittere: potes a cæſare humiliter ueniam peteř & nõ tantũ itineris tibi per agendũ erit. Placař potes nec tibi ueniam denegabit. Quid reſpicis orbem: Confutauit ſententiam pompeii: de petendo a parthorum rege auxilio. nunc autem ipſe ſuam ſententiam pronunciat: quæ eſt ut ſe in ægyptum proferat.

Orbem romanum: ideſt orbem imperio romano ſubiectum. Regna proiecta ſub auſtro: hoc eſt in meridie poſita in Libyam: & declarat ideſt. Infidum iubam: q; gens illa naturaliter infida eſt. Pharõ: eſt clauſtrum & portus totius ægypti. Lagi regis ægyptiorũ: qui primus Alexandriæ regnauit: quæ eſt metropolis ægypti. Syrtibus hinc libycis: arguit a tuto: & ab utili confirmat. Tutum eſt ut in ægyptũ te conferas: nam regio illa circũdata eſt a nilo: Vtile quia fœcundiſſima eſt & commeatum per ſe abunde præſtabit. Hinc: a meridie: : nam contigua eſt mari libyco. At inde: Scilicet a ſeptentrione. Gurgite ſepteno: Quia ſeptem oſtiis in mare defluit nilus. Terra bonis: a tuto probauit: quia ũdique clauſa eſt. nunc uero ab utili. Non indigna mercis: uere ſuis bonis contenta eſt: quia non opus eſt ut ad uẽtitiis utatur mercibus. Aut iouis. i. pluuiis. Nilus enim quot ãnis regionẽ inundat. Sceptra puer: nũc cõfutat pompeii argumenta. q; uidelicet non eſſet fidendum puero regi: & ab eodem loco arguit ita ut dicta pompeii in ſuum commodum conuertat. Tu dicis non eſſe fidendum puero regi. At uero ego quia puer eſt maiorem fidem adhibendam eſſe cenſeo: non enim rex eſt: ſed umbram tantum modo regis habet. nam reges: qui diu regnare ſoliti ſunt: raro ſunt fideles: quia diuturnitate regni didicere infidos eſſe: ſed nunc ille innocens eſt & puer & neſcit uti fallaciis quemadmodum ſi diu regnaſſet: & eſt argumentum ab ætate: præterea alia ratio: Quia tutela eius a patre ſuo tibi commendata eſt. Tutelæ commiſſa: nã cum pater ptholemæi moriens condidiſſet teſtamentũ ro. miſit q̃d domi põ. cõmẽdatũ ẽ.

Araxes

Innocua eſt ætas: quia illa dixerat robuſtos exigit annos certa fides: non eſt ita inquit. nam reges diu in regno uerſuti callidi & aſtuti nunq̃ fidem ſeruare didicerunt. Iura fidẽque: Endiadis eſt. Veteris aulæ ideſt ſeniores regis. Sceptris: ideſt aſſuetos regnare. Mitiſſima ſors: cum primum Rex regnare cœperit ſolet eſſe liberalior & benignior. Impulit animos: perſuaſit animis: ut ſe raperet huc pompeius. Quantum ſpes ultima rerum: In extremis rebus plus licentiæ & libertatis homines ſumunt: ut quidq̃d uelint dicere audeant: nam ſi pompeius in priſtina fœlicitate fuiſſet non tantum libertatis habuiſſet in dicendo Lentulus & cæteri omnes. nunc uero periculum inſtare uidetur auſus eſt Lentulus contra põpeiun diſſentire: & cæteri potius Lentuli ſententiã ſecuti ſunt q̃ pom. Spes ultima: Quia ad extremum redacti erant Tunc cilicum: Quomodo in hanc ſententiam Lẽtuli pompeius ad nauigationẽ præperauit ut ægyptum peteret. Citatas: ueloces

Cypro: cyprum uerſus. Nullas cui prætulit: dicit hanc Cyprum præ cæteris chariſſimam eſſe ueneri. Vnde diua memor pa. ex qua nata erat: nã ex ſpuma genitalium Saturni originem dicunt habere uenerem. Si numina: & q̃a dixit ũde diua & cætera ſe ipſum. Si nu.na. credimus: ideſt ſi credendum eſt. Cœpiſſe: ideſt numina principium habuiſſe: nam ſi deus eſt: æternus eſt. ſi æternus eſt αναρχοσ ideſt ſine pricipio. Hæc ubi deſeruit: Cilicum mare a cilicia cuius in conſepectu eſt denominatum contra ſe habet inſulam cyprum. Cyprũ a meridie. auſter Syriæ Phœniciæ quæ pelago cingitur: quod nunc mare pompeium e regione nauigaſſe deſcribit. Hæc littora: uidelicet ciliciam. Totos ſcopulos: uidelicet in inſulam cyprum. Exit in auſtrum: in eam partem quæ uergit ĩ meridiem

Inde maris uaſti: nec nauigauit in portum: ſed ex tranſuerſo mari curſum dirigens declinauit in caſſium montem. Montem: pharon ſignificat inſulam turrim magna altitudine mirificis operibus extructam montis inſtar: quæ nomen ab inſula accepit haud procul ab Alexandria hæc flammarum indicio a longe ĩſpicitur eius lucis uſus eſt ad prodenda noctis uada: tutumque portus introitum. Pugnaci uelo. Quia uentos habebat aduerſos: quaſi præſagi eſſent uenti eius quod futurum erat. Septimus amnis: ſeptimus ramus: nam ſeptẽ hoſtiis in mare deſcendit quorum unum Peleus appellatur. Tempus erat. deſcribit tempus quo pompeius ægypti apropinquauit: deinde & locum ubi & forte Rex ptholemæus erat: qui pompeii aduẽtum tumultuarium concilium habuit: in quo duæ diuerſæ ſententiæ habitæ ſunt. Altera erat Achorei ſenioris ut pro amicitia & antiquo fœdere: quæ patri eius cum pompeio erat benigne ſuſpiceret. alia uero Photini factum eſt. Quo libra pares: Equinoctium inquit erat cum pompeius appropinquauit ægypto. libra die quindecimo ſeptembris oritur: & in ea ſol intrat circa meridiem. quo die tantum lucis & noctis æqualitas eſt. nam continuo noctes ſenſim augentur. idque per exiguum: adeo ut ſentiri uix poſſit. Examinat: penſat & alluſit ad nomen quaſi libra quod ſignum eſt æqua luce dies ac noctes penſet. Non una plus: nam uno die ſolum æqualitas eſt lucis ac noctis. Repẽdit: reconpenſat. Aeterni damni: Ver incipit decimoſeptimo martii quo die ſol intrat arietem: & hunc diem ſolum nox adæquat. nam ſtatim decreſcit cuius dimininutionis exiguitas uix percipitur ergo ſicut autunno creſcunt noctes: ita uere decreſcunt: & ita quod damnum uer intulerat noctibꝯ decreſentibus: reparat deinde autunnus creſcentibus. Comperit ut regem: Non uenerat ad caſſium montem: ſed ubi comperit regem ibi eſſe flexit iter: forte accidit ut his diebus ſororem regno expulerit per amicos & propinquos & caſtra apud Caſſium habebat contra ſororem. Caſſius Mons eſt in aſſyria: peluſio ægypti conterminus: haud longe a loco: qui Oſtracine dicitur nobilis ſepulchro põ. Nec phœbus: quia adhuc dies erat. Carbaſa languent. Quia uentus flabat. Iam rapido ſpeculator eques.

Horreat: innocua eſt æ[t]a: nec iura fidemq;
Reſpectumq; deum: ueteris ſperaueris aulæ
Nil pudet aſſuetos ſcœptris mitiſſima ſors eſt
Regnorum ſub rege nouo: non plura locutuſ
Impulit huc animos: quantũ ſpes ultima rerũ
Libertatis habet: uicta eſt ſententia magni.
Tunc cilicum liquere ſolum: cyproq; citatas
Immiſere rates: nullas cui prætulit aras.
Vnde diua memor paphiæ: ſi numina naſci
Credimus: aut quẽquam fas eſt cœpiſſe deoꝝ
Hæc ubi deſeruit pompeius littora: totos
Emẽſus cypri ſcopulos: quibꝯ exit in auſtrũ.
Inde maris uaſti tranſuerſo uertitur æſtu.
Nec tenuit caſſium nocturno lumine montẽ
Infimaq; ægypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit: qua diuidui pars maxima nilo:
Inuada decurrit peluſia ſeptimus amnis.
Tempus erat quo libra pares examinat horas
Non uno plus æqua die: noctiq; rependit.
Lux minor hybernæ uerni ſolatia damni.
Cõperit ut regem caſio ſe monte tenere guẽt
Flectit iter: nec phœbꝯ adhuc: nec carbaſa lã
Iam rapido ſpeculator eques ꝑ littora curſu

Iam inq̄t eqtes qui ſpeculatū miſſi fuerāt audiuerāt enim de clade pompeii nūciabāt regi aduētare pompe ium. Pauidam :ambiguā quid cōſilii caperet. Vix tempus cōſilii:quia ſubitus erat pompeii aduentus. Oīa mōſtra:monſtra appellat uicioſos regis conſiliarores:quia ut ferme fieri ſolet:miniſtri regū ſunt fla gitioſi:nā ut regi aſſentētur:quæcūq; illi ætati placeāt:ſolēt excogitare quæ aūt adoleſcēti placeāt manife ſtū eſt. Pellæ.i.domus alexandriæ. Quos iter:inter quos unus tātūmodo ſenex q bene ſentiret: ſed ſemp maior pars minorē uīcit. Hūc genuit:dicit hunc originē hūiſſe a memphite quæ ē pars ægypti. Cuſtos nili.c.i.nā ibi apis cōſeruabat:quo naſcē te ſemp nilus creſcebat:& ſi forte nō naſceretur pro malo omine hēbatur:q̄ ſi iratus eēt deus nā īter cæ tera quæ ægyptus hēt digna memoratu bouē præ cipue mirātur:quē apim uocāt hūc ad inſtar colunt numinis inſignē albæ notæ mirādæ: quæ dextero eius lateri ingenita corniculātis lunæ refert faciem. ſtatutū æui ſpatiū ē:q̄ ut affuit:adeſt autē e nilo ſin gulis luſtris ꝓfundo ſacri fōtis īmerſus necatur: ne diē trahat lōgius q̄ licebit.Mox alter nec ſine publi co luctu uel dāno requiritur & reptū centū antiſti tes memphim perſecūtur:ut incipiāt ibi ſacris ini tiati ſacrificari:hunc igitur hominē dicit ſacra cele braſſe:propter quod grandæuū illū ſignificat. Va na: qa apim illū ſequebātur ex nilo naſcentē: quod ad inſtar numinis colebant. Cultorū deorū:nam cū apis naſceretur ſignificabat deos eſſe propitios Luſtra: expiationes. Suæ phœbes.i.ſuæ lunæ quā ī dextro armo geſtabat.nam alba nota inſignis: erat. Nō unus: quia ſæpe celebrauerat. Prima uox conſilii:& hic primus ſententiam dixit: Sa craq; defuncti.i.ſacra hoſpitii & amicitia iura quæ Ptholemæo ſeniori cū pōpeio fuerāt.nā Ptholemæ us ſenior ſicut in epiſtolis legitur & apud Valerium orta ſeditiōe pulſus ē ab Alexādrinis ille cōfugit ro mam:qua ī te præcipuæ adiutus eſt a pompeio. Ga binius qui poſtea eū reſtituit e ſenatuſcōſulto pō peii militū ptem regi in ægypto reliquit:& īter cæ teros.P.Septimium q ſub pompeio militauerat a quo una cum Fotino & Achilla pompeius occiſus eſt. Sed melior ſuadere:quia malus malo facili us ſuadet:q̄ bonus. Noſce tyrrānos:quia pro libi dine uiuere uolunt:neceſſe ergo eſt ut qui grati ty rānis uiuere uolūt aſſentētur. Ius & fas multos:

Hoſpitis aduentu: pauidam cōpleuerat aulā
Conſilii uix tempus erat:tamen oīa monſtra
Pelleræ coiere domus:quos inter aquoreus.
Iam placidus ſenio:fractiſq; modeſtior ānis
Hunc genuit cuſtos nili creſcentis in arua
Memphis uana ſacris illo cultore deorum.
Luſtra ſuæ phœbes non unus uexerat apis.
Cōſilii uox prima fuit:meritumq; fidemque:
Sacraq; defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior ſuadere malis & noſce tyrannos
Auſus pompeium lœto damnaſſe photinus
Ius & fas multos faciunt ptolomæe nocentes
Dat pœnas laudata fides:cum ſubſtinet iqt.
Quos fortuna premit.fatis accede deiſq;
Et cole fœlices: miſeros fuge:ſydera terra
Vt diſtant:& flamma mari:ſic utile recto
Scœptrorum uis tota perit:ſi pendere iuſta
Incipit:euertitq; arces reſpectus honeſti.
Libertas ſcelerum eſt quæ regna inuiſa tuetur:
Sublatuſq; modus gladiis:facere omnia ſæue
Non impune licet niſi cum facis exeat aulā
Qui uolet eſſe pius uirtus & ſumma poteſtaſ
Non coeūt ſemper metuet quē ſæua pudebūt
Non impune tuos magnus contēpſerit annos.

non utitur prohœmio & a tuto incipit argumentū uidelicet ab utili dicens multū differt inter honeſtū & utile:immo tanta differentia eſt inter utrūque:quantum differt dies a nocte. Ius & fas faciunt nocen tes:id eſt ſeruare ius humanum & diuinum facit homines nocentes:a præcedente quod ſequitur:ſi no cens eſt pœnam meretur .ergo faciunt nocentes:id eſt faciunt pœnam pati tanquam nocentes:ſi pthole mæus ſecundū ius & fas ſuſcepiſſet pom.pependiſſet pœnas a Cæſare nihilominus q̄ ſi nocens eſſet. Lau data fides:quia omnes finem laudant. Fatis accede:id eſt acquieſce uoluntatibus deorum fata ſunt ad uerſa pompeio:propitia uero cæſari.ergo ſequere fata. Cole:obſerua. Sceptrorum:tyrānorum. Vis tota perit.ſi reges inquit iuſtum ſeruare uoluerunt.regna cito amittent: non ita eſt:nam diuerſa eſt ty rānorum uita a regibus.tytanni.n.magis metui uolūt q amari. Pendere: ponderare exiſtiare reſpectus honeſti ſi uis tueri regnū tuū:fac ut tibi cuiuſcūque ſceleribus licentiā retineas: & occidendi & rapiēdi: & in exiliū mittendi. Libertas ſcelerū:quando aliquis cōtra uolūtatē ciuiū regnat inuiſū eſt regnū & alr̄ niſi per uim defendi poteſt. Sublatuſque modus gladiis:ut ſine modeſtia gladii exerceātur. Facere oīa ſæue nō impune licet niſi cū facis.i.niſi facere pſiſtis:& faciēdo pſeueras: ſi itermiſeris facere turpes res tūc tibi licētia auferet:ſed ſi cōtinue pſeueras facere tūc licet. Coeunt cōueniūt. Nō īpune tuos:qdo cā tur pis ē:iſinuatiōe uti debemus:& nō opus ē prohœmio oſtēdit qd utile ſit:nūc aūt deſcēdit ad ꝓprietates ꝓhœmii & ꝓbauit a tuto ꝓpoſitionē ſuā:nūc aūt adducit ī odiū hoc modo:nā cōſidērer pōpeiū hoc fa cere dicit quia tuam contemnit pueritiam: facito: ut non impune ſciat: ætatem tuam contemnendam.

Q ui te nec uictos arcere a littore noſtro
Poſſe putat:neu tu ſcœptris priuauerit hoſpes
Pignora ſunt propiora tibi.nilumq̧ pharonq̧
Si regnare piget:damnatæ redde ſorori.
Aegyptum certe latiis tueamur ab armis.
Q uicquid non fuerit magni dū bella gerunt
Nec uictoris erit. toto iam pulſus ab orbe.
poſtquā nulla manet rerum fiducia querit.
Cum qua gente cadat.rapitūr ciuilibus armis
Nec ſoceri tātū arma fugit:fugit ora ſenatus.
Cuius theſſalicas ſaturat ps magna uolucres:
Et metuit gentes:quas uno ſāguine mixtas
Deſeruit regeſq̧ timet quorum omnia merſit:
Theſſaliæque reus:uulla tellure receptus:
Sollicitat noſtrum quē nondū perdedit orbē
Iuſtior in magnum nobis ptolemæe querelæ
Cauſa data eſt quid ſe poſitam ſēperq̧ quietā
Crīine bellorū maculas pharon. aruaq̧ nr̄a
Victori ſuſpecta facis? cur ſola cadenti
H r c placuit tellus:in quam pharſalia fata
Conferres pœnaſq̧ tuas? iam crimen habēus

Qui te nec uictos:Exiſtimat te nec tantum uirium habere:ut uictos etiam a tuo regno prohibere poſſis. Non te ſceptri priuauerit hoſpes: noli inquit regnum tuum tradere pompeio: ut hoſpes priuet te regno. Pignora ſunt:probat a minori ad maius ſi noluiſti cedere ſorori:nec debes cedere pompeio:nam ex teſtamento pa꞉ris ſuccedere debet puella in regnum.nam apud reges primo genitus ſiue mas:ſiue fœmina fuerat ſuccedebat in regnum ꝙ ſi animum inducere potes ut regno ced?s: quid non cedis ſorori & ita bellum finiamus. Propriora habes neceſſitudine tibi magis conuictos q̄ pompeii. Pharon: ideſt ægyptum: nam clauſtra ſunt ægypti. Quicquid non fuerit: arguit a minori ad maius ſi noluiſti ſequi pompeium in fœlicitate:nec nunc ſequi debes: imo nec Cæſarem uictorem: qui pōpeiū ſequi uoluerunt in fœlicitate hi nec ceſarem quidem cogentur admittere:quia Cæſar ſolum modo erit inuiſuſ his qui ſecuti ſunt pompeiū. Dum bella gerent nondum uictoria ad alterum eorum īclinat. Nec uictoris:quia noſtrum non requiret regnum quaſi ulciſci uelit iniuriam:ꝙ ſecuti erimus pompeiū. Toto iam pulſus ab orbe: oratio eſt Achillæ quā habuit in concilio Ptholemæi regis aduerſus ſententiam achorei illius: qui cenſuerat hoſpicii iura ſeruanda eſſe:quæ antiquitus fuerant inter Ptholemæi regis patrem & pompeium: quæ tota oratio ī utilitate poſita eſt:nam quia diſcedit ab honeſtate relinquitur ut rationem tutam ſuæ orationis ſeq̄tur.arguit autem hoc loco ab in columitate: & ab ea parte tuti quæ incolumitas dicitur:nam tuti duas eſſe partes dicimus incolumitatem ſcilicet & potentiam.eſt autem incolumitas ſalutis tuta & integra conſeruatio:& locus ē ab attributis pſōæ. ſ. ab eo attributo qđ dr̄ factū quæ dr̄ facta caſus & orationes:ubi conſideratur quid fecerit:quid faciat: qd facturus ſit: quid fecit pompeius:fecit ut omnes q eum ſecuti ſint perierint. ergo qui eum ſequentur omnes peribunt:non eſt inquit tutum ſequi pom. quem omnes oderunt;: quia tantorum malorum cauſa fuit quorum & nos ſi eum ſequemur participes erimus.Ordo eſt:ille pulſus a toto orbe quærit cum qua gente cadat poſtquam & cætetera. Cum qua gente cadat: ideſt populo: ſicut cum his ante erit qui eum ſecuti fuerant. Rapit ciuilibus armis deeſt ab:ideſt fugit conſpectum ſuorum:quorum maior pars ciuili bello perierat. Arma ſoceri: ſcilicet propter metum. Ora ſenatus: fugit propter pudorem: nam ipſe cauſa fuerat malorum: ſicut ipſe aut quaſi ducis imperitia milites periiſſent. Theſſalicas uolucres: Quia cæſorum multa ciuium & ſenatorū corpora iacebant in campis philippicis:& expoſita erant feris & alitibus eſca. Metuit gentes: quia ipſe auctor fuit.ut bello ciuili proderentur ideo metuit eos qui ſuperſunt. Regeſque:ſcilicer orientis qui ſecuti fuerant pompeium:ſicut pharnaces & Tigrannes indiæ & armeniæ. Theſſaliæque reus:ꝙ imperitia Pompeii dicerent cladem illam accepiſſe. Nulla tellure: non habet quo confugiat. ſola relinquitur ægyptus quo ſe recipiat:ut ſi eum ſecuti fuerimus:ſicuti cæteri & nos pereamus. Iuſtior in magnū: nihil igitur eſt cum pompeiuſ de nobis queratur ſi illum occiderimus:nam iuſtius de illo nos coqueri poterimus: quia ad nos peruenit: ut nos uictori faciat inuiſos: nam illum ſuſcipere non poſſtmus: quī Cæſarem offendamus. Quid ſepoſitum: quaſi ad pompeium præſentem loquitur conquerens de ipſo ꝙ uidelicet ægyptios inimicos reddat Cæſari:hoc ipſo ꝙ ad illos confugiat. Quid: oſtendit iuſtā ſe cauſam habere conquerendi de pompeio. Sepoſitam: ſeorſum poſitam:ideſt ſeparatam a bello ciuili: quia nec hunc:nec illum ſecuta fuerat. Conferres: tranſferres: nam conferre proprie tranſferre ſignificat: ut ad hæc potiſſimum ſtudia contuliſſemus:ideſt trantuliſſemus. Pharſalica fata: uidelicet pœnas omnes quas meruerunt qui tecum in pharſalia ad uerſus Cæſarem pugnauerunt in nos trāſferres: nā ſi te recipiēus pata ſūt nobis a uictore ſupplicia. Pœnas:declarat cur dixit fata. Iā crien hêmɔ â ēt ſi te non ſuceperimus: tamen hoc ipſo ꝙ ad nos cōfugeris:nō ſine crimine erius:niſi te occidemus.

Purgandũ gladio:ſi quã culpã nõ poſſumus niſi cæde tua fugare. Quod nobis ſceptra ſenatus:hactenus ꝓbauit nõ eẽ tutũ recipere põ.oẽs oderũt & hoc ab attributis pſonæ qa ſicut oẽs q ſecuti ſũt põ.perierũt:ita & q ſequunť perituri erũt:& eo magis ꝙ uictus:nũc poſtq̃ rationes ſuas confirmauit refellit obiectiones:a fieri poſſet,obiici poterat uiciũ ingratitudinis q.ſ.põ.auctor fuerit:nec auctor ſolũ.ſed auxiliator ptholemæi in regnũ reſtitueret. nã ut in hiſtoria legiť. Ptholemæus auletes ut dicit Strabo pr̃ huius regis ptholemæi p flagitia ab Alexãdrinis pulſus romã ſe contulit:ut in regnũ ro.opibꝫ reſtitueret: qua ĩ re maxime

Purgandum gladio qđ nobis ſcœptra ſenatuſ
Te ſuadente dedit:uotis tua fouimus arma.
Hoc ferrũ quod fata iubẽt proferre paraui
Non tibi:ſed uicto:feriam tua uiſcera magna:
Malueram ſoceri:rapimur quo cuncta ferũť
Te ne mihi dubitas:an ſit uiolare neceſſe
Cum liceat? quæ te noſtri fiducia regni.
Huc agit infœlix? populum nõ cernis inermẽ
Arua quæ uix refugi fodiente mollia nili?
Metiri ſua regna decet:uireſq; fateri.

adiutus eſt a põ. ſenatus cõſtituit in regnũ eum reſtitui p Gabiniũ q paucos milites de exercitu quẽ habebat i alexandria accepit & regẽ ĩ Alexãdriã reduxit confecto bello magnã militũ prẽ apud regẽ reliquerat: iter quos Septimius unus fuit q mãibꝫ ſuis põ.occidit. Nunc ergo refellit obiecta necẽ inqt ꝙ nos ĩgratos appelles o põpei:nã ſi nobis fauiſti tunc cũ reſtitutus ẽ pater in regnũ & nos non deſtitimꝫ rogare deos:ut tibi uictoriã pſtarent: ſed diis aliter uiſum ẽ quo neceſſitas nos thrait eo ſeq uolumus: nã maluimus inqt te uictorẽ eſſe q̃ Cæſarẽ & ipſum a nobis interfici:ſed qa dii uoluerunt hoc non uolũtati noſtræ attribuendũ ẽ.ſed neceſſitati.Ptolemæꝫ Auletes: ut oſtendiť a Strabone pater Cleopatræ eiectus regno ab Alexãdrinis:quia flagitioſus erat & coraulam in regia celebrabat:profectus romã a põ. ſuceptus ẽ ac ſenatui cõmẽdatus:egitq; de reductione eius ac de nece legatoꝝ:qui ſupra.C.contra regẽ uenerant:e quibꝫ fuit Dion achademicus princeps legatiõis. Ptholemæus itaq; a Gabinio reductus: Archelaum quem regem ſibi Alexandrini aſſciuerant interemit ac propriã filiã :ſed non multo poſt morbo aſſũptus ẽ:relictis duobꝫ filiis & totidẽ filiabꝫ:quaꝝ grandior erat Cleopatra:alexandrini & pueꝝ natu grãdiorẽ & Cleopatrã regno præfecerunt:ſed pueri familiares mota ſeditione Cleopatrã eiecerunt: quæ poſtea in Syriã cũ ſorore ſeceſſit.Interea magnus ex phalepharſolo fugiẽs ĩ caſſiũ montẽ ac Peluſiũ uenit:ibiq; a regis familiari dolo obtrũcatus ẽ. Cæ. cũ aduentaſſet adoleſcentulũ intermit & Cleopatrã ab exilio reuocatã ægypti reginã cõſtituit:atq; ei ni regni partẽ reliquũ fratrẽ addidit admodũ iuuenẽ. Votis.ſ.deos rogando:ut uictor eſſes. Hoc ferrũ:quod nũc nudať in cædẽ tuã:parauerã non ad te interficiendum ſed cæ. Proferre:nudare contra te.fata non uoluntas noſtra. Non tibi:ſed uicto. ac ſi dicat niſi uictus eſſes hoc nõ facerẽ:ſed quia uictus es ideo nõ poſſumus te ĩcolumẽ r̃linquere quin magno periculo noſtro fiat. Feriã tua uiſcera:non occidã te. Rapimur:quo .c. argumentũ ẽ a neceſſario: neceſſitas duplex ẽ in arte Rhetorica.una & abſoluta cui r̃ſiſti nullo modo poteſt.alia cum adiectione.ſimplex neceſſitas ẽ:ut ſi dixeris moriendum ẽ homini aliquando.at uero ſi dixeris homini requieſcendum ẽ aliquando ẽ cum adiectione:niſi malit laſſitudine cõfici:ita hoc loco Neceſſe ẽ occidere pompeium: niſi nos perire maluerimus:hæc ẽ neceſſitas cum adiectione. Ne:ideſt dubitas an ſit neceſſe uiolare te cum liceat:an deceat: an neceſſe ſit:magna differentia ẽ inter licere & decere.nam omnia quæ licent decent:ſed non e contra. ideo dicit. Cum liceat:ideſt nobis poteſtas & facultas ſit occidendi te quaſi dicat non debes dubitare an deceat: quia omnes ſuam incolumitatem anteponunt aliorum utilitati:ſed illud oſtendit quod ſi te ſuſceperimus nec te quidem tueri poterimus:& nos in periculum ſalutis conii ciemur.ergo quia & cætera. Quæ fiducia noſtra:ab impoſſibili arguit. hoc modo non poſſumus defendere pompeium.Nam uires noſtræ exiguæ ſunt:quæ uictori reſiſtere non poſſunt:ſed ſi tandem ſuſceperimus periculum omnen in nos conferemus. ergo quando nulla utilitas ſecutura ẽ. niſi ſuſceperimus pompeium: immo nos in periculum uenturi ſumus: ſacius eſt illum occidere. Quæ te fiducia noſtra: quaſi dicat o infœlix pompei non ne uides uires noſtras non ſufficere:& opes quæ te poſſint in hoc caſu defendere. Populum inermem: argumentum eſt a genere & attributis perſonæ: geus autẽ diuiditur in patriam & nationem: ut græcus eſt: ergo ſuperbus. pœnus eſt ergo perfidus. ægyptius: ergo mollis & imbellis.non tutum eſt ergo cõſilium: ut qui alterius auxilio indigeat ad gentem mollem & eneruem cofugere: & ideo qua fidutia huc confugiſti. Mollia arua: uix inquit uires noſtræ ſuppetunt ad colendum agrum & eum quidem mollem:qui adeo per ſe fertilis eſt:quum inundatus fuerit nilo: ut nullo uel paruo admodum labore egeat. Metiri ſua regna decet uireſque fateri: Hactenus a parte tuti argumenta ſua fecit Achillas:nunc a prudentia arguit. prudentiæ partes tres ſunt. Memoria: intelligentia: & prouidentia: ab ea uires ſuas conſiderare diligenter:& non ſuſcipere plus negocii:q̃ ferre poſſit. Decet:ſcilicet uirum prudentem. Fateri uires:quia ſi exiguæ ſint:non debes eos extollere:& oſtendit non eſſe opes ægyptiorum eiuſmodi:quæ poſſent cladem hanc reſarcire:quam Pompeius Magnus acceperat.

Tu ptholemæe potes: magni fulcire ruinam
Sub qua roma iacet? buſtū cineresq́ꝫ mouere
Theſſalicos audes? bellūq́ꝫ in regna uocare?
Ante aciem æmathiā nullis acceſſimus armiſ
Pompeii nunc caſtra placēt: quæ d̄seris orbis
Nunc uictoris opes: & cognita fata laceſſis
Aduerſis non deeſſe decet: ſed læta ſecutos
Nulla fides unq̄ miſeros elegit amicos.
Aſſenſere omnes ſceleri: lætatur honore.
Rex puer inſueto: quod iam ſibi tanta licere
Permittant famuli ſceleri delectus achillas.
Perfida qua tellus caſſiis excurit harenis.
Et uada teſtantur iunctas ægyptia ſyrtes.
Exiguam ſociis monſtri: cladiſq́ꝫ carinam
Inſtruit o ſuperi nilus ne & barbara memphis
Et peluſiaci tam mollis turba canopi:
Hos animos? ſic fata premūt ciuilia mundū:
Sic romana iacent: nullos ne in cladibus iſtis
Eſt locus ægypto. phariuſq́ꝫ mittitur enſis
Hanc certe ſeruate fidem: ciuilia bella

Fulſcire: ſubſtētare. Rōa: īperiū ro. qa cū eo uictus ē pō. Ruinā: cædē theſſalicā. Buſtū mouere .ſ. ut eā ſupplere uelis. Bellū: qđ ātea a nobis remotū fuit: ī te ipſū trāſferre auſus fueris. Ante aciē æmathiā: poſtq̄ a prudētiæ ptibꝰ arguit. nūc hāc argumētationē exornat a maiori ad minus: nā a ſimili a maiori ad minus a minori ad maius: ab exēplis a cōtrariis illā exornare cōſueuimꝰ, prīo a maiori ad minus, deīde a cōtrario: a maiori ad minus hoc mō. Si pō, cū ī fœlicitate erat defēdi nō potuit quomō nūc uictus defēdetur? minime. a cōtrario: quē ī ꝓpriis r̄bꝰ ſecuti nō ſumus eūdē ī aduerſis ſeq̄mur? q. d. nō nā ſecūdæ res & aduerſæ cōtrariæ ſūt. Aciē æmathiā: uidelicet nec pō. nec cæ. Nūc: poſtq̄ uictus ē. Laceſſas: ꝓuocas Cognita fata: qa āte in dubio erat uter eoꝝ uictor futurus eēt. nūc āt manifeſtū ē uictorē fuiſſe cæ. ergo fata cæ. manifeſta ſūt: q̄ ante ī dubio erant. Aduerſus nō deeē decet: facit obiectionē deīde reſpondet. dicet aliqs nō decet deeſſe ī aduerſis amicis. fateor inqt. Sed læta ſecutos. i. illos decet ī rebꝰ aduerſiſ amicis nō deeē q̄ amicos ī ſecunda fortūa ſecuti fuerunt. nos āt nō ſumus pō. in ſecūdis rebus proſecuti. ergo uitio nobis dabit̄: ſi illū in aduerſis ſeq̄mur. Nulla fides unq̄: nemo unq̄ tā fidelis fuit: ꝙ amicū ī miſeria eligere īcœperit. ſi delegimus amicū ī fœlicitate: debemus eūdē tueri ī aduerſitate: at uero deligere eū in miſeria amicū: quē in felicitate nō delegeris ſtulti eēt atqꝫ demētis. Aſſenſere oēſ ſceleri: nūc oſtēdit quē affectū achillæ habuerit oratio: dicit omnes huic ſentētiæ aſſenſiſſe. qꝛ. ſ. tuta uidebat̄ Lætat̄ ī ſueto honore: ipſe ēt qꝛ puer eēt gaudebat ſibi tantū licētiæ dari: ut pō. de medio tolleret. Achillas: qa ī pueritia fuerat ſub tutela achillæ. Famuli: ſub quoqꝫ tutela fuerat. Sceleri. d. achil. q fuerat cōſilii & electus ē auctor ſceleris. Perfida quā tellus: nunc dicit quomodo Achillas huic cædi ſe preparauerit ut occideret pompeium: & oſtendit unde nauigare cœpit Achillas cum ſociis: ut pompeio occurreret: quem interficiendum cenſuerat. dicit enī cœpiſſe ab eo loco: ubi caſtra ptholemæus iunior poſuerat ad uerſus Cleopatram ſororem cum illam e regno pepulit. nam in teſtamento patris ſcriptum erat: ut qui maior natu eſſet ſiue maſculus an fœmina eſſet. illa uel ille regnaret: regnabat ergo Cleopatra: quia maior natu erat: ſed ptholemæus puer poſtquam ad adoleſenriam peruenit conſilio amicorum & factione ſororem e regno pepulit: & aduerſus fratrem caſtra poſuerat Cleopatra. nam & ipſa multos habebat qui eam ſecuti fuerant. ad montem uero caſſium caſtra poſuerat pompeius. eſt autem mons aſſyriæ conterminus Peluſio qui unus eſt ex meatibus nili. hic nauem paratam habebat Achillas aduerſus pompeium impellere iuſſit: & in mare ipſum nauigare cœpiſſe dicit. Monſtri: monſtrum ſcelus appellat quod contra pompeium parabat̄: ideſt mōſtroſi ſceleris. Syrtes: nā ægyptus ab occaſu ſyrtes habet. Cladis: pōpeii uel quod non mihi diſplicet. Gladiis: gladiatoribus. O ſuperi: hic poeta exclamat contra indignitatem: quia pompeius eſt a ptholemæo iuſſus occidi. dicit enim indignum fuiſſe ptholemæum regem qui manus ſuas uel miniſtrorum ſuorum in mangni ducis cruore pollueret. num inquit inueniri potuit aliquis in ægypto: quæ molliſſima gens eſt orbis terrarum: qui tantum facinus auderit uſque adeo inquit ad imum redactæ ſunt res Romanæ: ut pompeius dux Romanus ab ægyptiis ſatellitibus occidatur. Hos animos: ſcilicet habuit. Nilus memphis: ſunt enim partes ægypti: ſed pro ægyptiis poſuit. Barbara: omnes enim barbaros maiores apellabant præter græcos & romanos. Peluſiaci canopi: ideſt ſinus ægyptii. nam peluſium unus eſt ex ſeptem meatibus nili ergo peluſiaci pro ægyptiatico poſuit. Mollis: Eneruis & effœminata. Sic: uſque adeo. Premunt: opprimunt fata: ut nuſquam inueniatur niſi in ægypto qui hanc cædem ſuſpiciat. Hos animos: ut ægyptii audeant hoc ſuſcipere ſcelus. Vllis ne in cladibus: poteſt ne inquit ægyptus ad hoc facinus ſufficere. ac ſi. d. non eſt ægyptus tanti ut mereatur occidere pompeium. In cladibus iſtis: uidelicet in cæde pō. Hanc certe ſaruare fidem: in hoc inquit fidem ueſtram requirimus o ſuperi uelitis ut ſi pō. occidēdus ē a ro. occidat̄ nō a barbaro. In hoc. ſ. ſeruat̄ fidē: ſi ī aliis ſeruar̄ nō uultis. Præſtar̄. ſ. ī hāc cædē.

Cognatas.i.rõanas manꝰ. Extrẽaq; mõſtra.ſ.barbaros.i.mõſtroſos hoĩes:ꝗ mõſtri iſtar ſũt.erãt.n.eunuchi & molles miſtri & ſatellites r̃gis ptholemæi. Si meruit tã claro:ſi põ.iqt priceps ro.cuius nomẽ totũ orbẽ terraꝝ ipleuerat meruit occidi:nũqd tãtũ audaciæ hr̃e potes o ptholemæe q nec plane q é uir appellari debes:ut tãtũ uiꝝ occideres:nũqd tãti nõis fama & claritate deterreris? Tã claro nõie:ꝓ tam clari nõis:ut ꝓſtãti forma puella:ꝓ ꝓſtãtis formæ. Cæſ. nefas.ſ.cæ.põ.mortis auctor eẽt cælo tonãte:nũqd nõ Iouẽ ipſũ uereris dũ fulmĩa iaculat̃:& audes ne ſacrilegas manus tuas iferre põ.ut illũ occidas? Nõ mũdi domitor:ſẽſus ẽ:fac iqt põ. nõ fuiſſe domitorẽ mũdi: nõ uĩdicaſſe ſcelera:nõ ter triũphaſſe:non fuiſſe generũ cæ.nũqd hoc ipſũ te terrer̃ potuit?ꝙ ro.erat ut auderes iferre manꝰ in ſãguĩe ro. Domitor mũdi:q totũ oriẽtẽ iperio po.ro.ſubegit. Tibi capitolia curru: qa de hiſpania ſimul cũ africa triũphauit occiſo carbone & Domitio triũphauit de pyrhatis: & de Mitridãte.ergo ter. Regũ potẽtes: qa Tygrãnẽ regẽ Armeniæ bello ſubegit: q filiũ eiꝰ Tigranocerotã ãte currũ triũphãs uexit:& Ariſtobolũ iudeorũ regẽ i triũphũ ãte põpã iſtruxit eoꝝ: quos captiuos ſecũ duxerat:dũ ꝑſeqt̃ Mitridatẽ regẽ põti. Degener:ꝙ nullã haꝝ dignitatũ hũerit. Phario: ægyptio regi. Quid uiſcera nr̃a:ſed hoc quoq; te debuit ab hac cæde remouere o ptholemæe: ꝙ auctorẽ regni tui demedio tollis:ut occiſo põ.ſine ullo iure regnare poſſis: nã ſi auctore põ pr̃ reſtitutus fuerat in regnũ. ipſo occiſo ſeqt̃ ut iiuſte regnũ ægypti occupes. Tua ſit for.fotuna tua ſtabilitatẽ i auctoritate põ. Iã.ſ.occiſo põ.ipſo enĩ auctore ſenatus cẽſuit pr̃em tuũ ꝑ Gabiniũ i regnũ eiecto archelao reſtituendũ.hic Archelaus filius fuit eius: quẽ ſylla & ſẽatus i honore hũerũt: Gabinio quoq; uiro cõſulari ualde familiaris:ut refert ſtrabo lib.xii.quo i Syriam miſſo & ipſe ſpe cõmunicandi cũ eo ꝓfectus ẽ iã ad parthicũ bellũ parato:qđ cũ ſenatus non ꝑmitteret:hac ſpe amiſſa aliã maiorẽ nactus ẽ: ꝑ id tẽpus ægyptii ptholemæũ eiecerãt pr̃em cleopatræ:cuiuſ filia natu grãdior Cleopatræ ſoror regnũ tenebat: ſed cum uir huic e ſtirpe regia quærererur. archelaus fauentibus quibuſdam ſeipſum obtulit Mitridatis Eupatoris filium affingenſ:quare ſuſceptus ſex menſibus regnauit.hunc poſtea Gabinius in prælio interemit reducto ptholemæo:eius uero filius ſacerdotium accepit. Nili:ideſt ægypti:nilum pro regione poſuit. Regna dedit:quaſi ſine ullo iure regnare incipiat mortuo pompeio. Iam uento uela: poſt exclamationem poetæ quam fecit aduerſus tantam indignitatem:ut a tam molli & effœminata gente occideretur pompeius. nũc redit ad id quod omiſerat:ut dicat quo pacto pompeius appropinquare cœperit peluſio:poſtquam legatos ad regem miſerat oratum:ut ſe ſuſciperet. Iam uento:nauigabat inquit remis: cũ uella demiſiſſet pompeius.ſic enim nautæ facere ſolent cum portubus appropinquant:ut uela demittant & remis nauigando nauem ſubducant in portum. Infanda littora: pro infandi regis littora. Auxilio remorum:ſublatis uelis remis nauigabant. Quem contra: nec a pompeio procul erat achillas cum cæteris miniſtris ſcelerum. Non longa biremi:ideſt breui naue quæ duplici remorum ordine impellitur. Scelerata:ideſt ſceleratorum. Magno.p.& Achillas primus profatur ſuadens pompeio: ut de celſa naue ſua in biremen tranſeat reddẽs rationem: ꝙ uidelicet uadoſus ſit peluſius ſinus:nec grauiorem nauem humilitate aquarum ſubſtinere poſſit. Phari:ægypti. Celſa de puppe:de maiori naue qua uehebatur pompeius. Littus malignum:& ne poſſet mirari pompeius:ꝙ ſibi obuiam parua naue ueniſſent ægyptii in quam tranſire ipſum uolebant:reddunt rationem.tunc enim littus illud uadoſum inuiſum eſſe nautis.ꝙ.ſ.i ſicco ſæpe ꝺſtitutæ naues naufragiũ faciũt. Malignũ: maliuolũ iuiſũ. Bimarem.æ.æſtus ꝓprie dr̃ maris ipetus:bimarẽ iõ dixit.ſ.ægyptii & arabici ſinus maris.nã peluſiũ uſq; tendit i mar̃ arabicũ: qđ ẽ cõterminũ ægypto & arabiæ q locus ille cõterminꝰ ẽ ægyptiis & arabis Qui.ſ.æſtus. Externas cla.i. naues aliũde ueniẽtes. Appellere.i.applicare & quo te magis ĩ altũ applices hoc magis te ĩ portũ apellas.i.applices. Quod niſi fatorũ:dicit niſi fata obſtitiſſet potuiſſe cõites oẽs põ.ꝑfidiã regis ĩtelliger̃:& qbꝰ ſignis id cõiectura aſſeq potuerint ipſe declarat. Præſagiã.i.diuinationes. Sceleris:ꝙ iã ĩ aĩo cõcepãt ægyptii.

Cognatas præſtare manus: externaq; mõſtra
Pellite.ſi meruit tã claro nomine magnus
Cæſaris eſſe nefas:tanti ptholemææ ruinam
Nõinis haud metuis? cæloq; tonãte profanas
Inſeruiſſe manus:impune ac ſemiuir audes?
Non domitor mundi:nec ter capitolia curru
Inuectus:regumq; potens uindexq; ſenatus
Victoriſq; gener phario ſatis eſſe tyranno
Quod poterat rõanꝰ erat? qd uiſcera noſtra
Scrutaris gladio? neſcis puer improbe neſcis
Quo tua ſit fortuna loco.iam iure ſine ullo
Nili ſcœptra tenes:cecidit ciuilibus armis
Qui tibi regna dedit:iam uento uela negarat
Magnus & auxilio remorũ infanda petebat
Littora:quem contra nõ longe uecta biremi
Appulerat ſcelerata manus:magnoq; patere
Fingens regna phari:celſa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem:litruſq; malignum
Incuſat bimaremq; uadis frangentibꝰ æſtum
Qui uetat externas terris aduertere claſſes.

Fatoꝝ leges: philoſophi ēt uehemēter īter ſe diſſētiūt. nūqd oīa fato fiāt: qđ ipſis abſurdū uidebaꝛ. Nā ſi oīa fato fierēt. oīa fierēt cā ātecedēte: ēt ſi ea quæ hoīes appetūt aſſeqrēꝛ. ergo ēt aſſētiōes nō eēnt. igr̄ nec laudationes iuſtæ: neqꝫ uitupatiōes: nec honores: nec ſupplicia: qđ cū ſit uitioſū: ſeqꝛ nō oīa fato fieri. Criſippus diſtīguit genera cāꝝ ut aliæ ſit prīcipales & pfectæ. aliæ ꝓximæ & adiuuātes. quāobrē cū dr̄ oīa fato fieri: cā ātecedēte: hoc uult ītelligi cāis ātecedētibꝫ ꝓximis & adiuuātibꝫ nō prīcipalibꝫ & pfectis: qđ āt dicunꝛ aſſēſiōes fieri cāis ātecedētibꝫ: explicat ſimilitudinē chilidri nec turbine ſui. nā quēadmodū q pcuſſit chilidrū dedit ei prīcipiū motiōis. uolubilitatē āt non dedit: ita uiſū obiectū īprimit & deſignat ſuā ſpeciē in aīo: ſed nr̄a aſſēſio ē ī nr̄a poteſtate: eaqꝫ ut chilidrus extrīſecus pulſa: qđ reliquū ē ſua p ſe ui & natura moueꝛ. Leges fatoꝝ: declatat ītētaqꝫ iuſſa ordinis æterni. Intēta: īeuitabilis. Aeterni ordinis: qa fatū ē cā æterna reꝝ: ut ea q̄ p̄terierit ſit. Præſagia deerāt. q. d. comites eius cognoſcere & p̄diuiare poterāt ſcelus qđ ī aīo cōceperāt. Quippe fides: & ponit ſigna qbꝫ pfidiā cognoſcere poterant. dicebāt. n. iter ſe comites pō. pfecto ſubeſt aliqd ſceleriſ nā ſi uellet occurrere bōa fide pō. honoris gr̄a ptholemæꝫ: nō ſatellitibꝫ & miniſtris naue: ſed tota claſſe obuiā pdiſſet. Auctori. ſ. ut ipſe regnaret auctor fuerat. Sed cædis: ergo aſſēſio ipſius erat ī poteſtate ſua. Iuſſus. ſ. a miniſtris ptholemæi. Claſſē: q̄ uectus erat. Obſeqꝛ: paret. Præferre letū timori: ēt ſi diuinaret ſibi quādā mortē inſtare pō. tamē eam p̄ponere timori uoluit: ne timidus uidereꝛ: nā ſi nō trāſiſſet in nauē ſine dibio timere uiſus fuiſſet

Ibat ī hoſtilē nauē: Achillæ qđ cornelia ubi uidit qꝫ metuebat id futurū qđ euenit maritū ſuū ſeq uolebat: Pō. āt ꝓhibuit & eā q̄ſi temerariā reprehēdebat: filiū quoqꝫ ſuū ī naue remanere iuſſit: & tamē euentū ſui ipſius expectrare: ut ſcire poſſēt q̄tū fidei ptholemæus p̄ſtaret. Præceps: i. conſiderata nullū piculū metuēs. Hoc. i. ideo magis. nā qa ſaluti uiri ſui metuebat. ideo ēt ipſū cupidius ſequebaꝛ. Remane: uerba pompeii in Corneliam. Et tu o nate: o Sexte: nā Gneus pō. erat cū Catone q p̄erat claſſi. Lōge: alōge. Caſus. i. quē euētū hiturus ſi. In hac ceruice: demōſtratīe dixit. Sed dura: Ita qdē iubebat pō. ſed Cornelia cū ī nauē traſire non poſſet & uirū ſeq: id qđ poterat māus in uirū tēdebāt lachrymās: & his uerbis ſequebaꝛ eū. Dura: res duras: durum enim erat Corneliæ uirum ſuū deſerere. Tēdebat: ſcilicet in pompeium. Quo ſine me: lachrymabilr̄ poſt diſcedentem uirum in hæc uerba prorumperat Cornelia. Iterum relicta: ſicut relicta ſum quo tempore pugnam ſuſcepturus eras aduerſus cæſarem: ita nunc etiam rilinquor. Nunquam omine læto: ſemper inquit cum diſiūgimur mali aliquid expectamus: ſicut etiam cum me reliquiſti in inſula Leſbo. Flectere puppem: ſi is animus tibi erat o pompei: ut nolles me comitem eſſe tuam cuiuſlibet caſus: cur inquit me in inſula leſbo non relinquebas: ſatius enim erat ut me ibi relinqueres: q̄ ſuſceptam deſereres. Flectere: declinare. Alio: ideſt ad alias regiones. Terris: ad q̄s iturus eras. Arcere: ꝓhibere An tātū ī fluctus: nūqd iqt hæc mea ſors ē: ut tibi grata ſī tātūmō dū nauigas. Hæc ubi fruſtra. ſ. dixit cornelia. neqꝫ enī obtinere potuit a uiro qđ uolebat: ſolicitudine magna expectauit euentum. Anxia puppe: nam in ſumma puppe permanſerat: & dura erat conditio ipſius: nam nec audebat ſpectare uirum in naue hoſtili ne uideret quod metuebat: nec ab ea auertere oculos poterat. Tamen: quamuis uirum ſequi nequiuerat. Vbi: poſtquam incaſſum dixit hæc uerba. Attonitoque metu: non quia metus attonitus ſit: ſed quia homines attonitos facit. Auertere uiſus: ſcilicet a pompeio. Spectare: durius erat Corneliæ hoc ipſum: quia non audebat ſpectare uirū: : ne dideret quod metuebat: & tamen oculos ab eo non remouebat: Stetit anxia claſſis: ꝓ una naue poſuit qua uectus erat pōpeius. i. q ī naue erāt: & ē methonomia continēs pro contēto. Anxia: ſolicita.

Quod niſi fatorum leges intentaque iuſſu
Ordinis æterni miſeræ uicinia mortis
Damnatum lœto treherent ad littora magnū
Non ulli comitum ſceleris præſagia deerant
Quippe fides: ſi pura foret: ſi regia magno
Sceptrorum auctori uera pietate pateret.
Ventorum tota phariū cū claſſe tyrannum
Sed cedit fatis: claſſēque relinquere iuſſus
Obſequitur: letumqꝫ iuuat præferre timori
Ibat in hoſtilem præceps cornelia puppim.
Hoc magis impatiens egreſſo deeſſe marito
Quod metuit clades: rēane temeraria coiūx
Et nate precor: longeque a littore caſus
Expectare meos & in hac ceruice tyranni
Explorate fidem dixit. ſed ſurda uetanti
Tendebat geminas amens cornelia palmas.
Quo ſine me crudelis abis? iterū ne reliquor
Theſſalicis ſummota malis? nunquā oīe leto
Diſtrahiur miſeri? poteras nō flectere puppī
Cum fugeres alio? latebriſqꝫ relinquere leſbi
Omnibus a terris ſi nos arcere parabas?
An tātū in fluctus placeo cōes. hæc mihi fru
Effudit: prima pendet tamē āxia puppe ſtra
Attonitoſqꝫ metu: nec quoquā auertere uiſus:
Hoc magnū ſpectare poteſt: ſtetit āxia claſſis

Non arma:ſcilicet ꝑtholemæi & miniſtrorum eius a quibus occideretur pompeius. Neſaſque: ideſt
cædem pompeii. Ne ſummis præcibus:pro ipſe ſubmiſſus ſupplex pro humilis. Adoret: ſcilicet ge/
nibus poſitis miniſtros regis. Scœptra:ideſt regem cui regna donauerat. Tranſire parantem : de celſa
puppe in biremé. Septimius : qui erat in biremi ægyptia beigne pompeium appellauit.hic Septimius tri
bunus militū erat:a quo benigne nō appellatus eſt pompeius:ꝙ notitia quadam familiarior erat.nam hic
Septimius ad pyrhaticum bellum ſub pompeio duxerat ordines: quid uoluit fortuna ut qui miles pom/
peii fuerat:nunc ſatelles regius factus occidat pom
peium.Hanc rem lōgiori oratione proſequiť Apia
nus:Dicit enim pō.ad ægyptum cum ſe uertiſſet &
incumbente uento ad Caſſium delatus eſſet: in ſpe
ctis copiis quæ plurimæ i littore conſtiterant a cur
ſu temperauit meditatus ꝙ re ipſa fuerat adeſſe re/
gem . præmiſſis nūciis amicitiam:quam cum patre
eius habuiſſet exponit . Rex tertium ſupra decimū
ætatis annum iam attigerat:exercitum eius achillaſ
quidam aſſeruabat: pecunias uero Photinus nomi
ne eunuchus qui confeſtim de pompeii aduentu in
ter ſe conſultar̄ incipiunt:aderat etiam Theodotus
Samius Rhetor pueri regis præceptor . hi neſandū
inuicem negocium animo uoluentes pompeium ī
terficere conueniunt : quo cæſari morem gererent
approbato deinde conſilio cimbam eximie ornatā
ad eum mittunt : ueluti mari importuoſo eo in lo/
co exiſtente:nec a maioribus nauibꝫ adiri facili.mi
niſtri porro regii cimbam inſcenderant & cum his
Sempronius uir romanus qui tum forte r̄gi aſſidés
alias cum pompeio militauerat.is dextram r̄gis no
mīe pompeio obtulit:& ad amicum filium monet
tute accedere . inter hæc exercitus ueluti pompeio
honorem præſtiturus:iuxta littus in acie conſtite/
rat:& rex inter medios purpurea amictus ueſte ꝑ/
ſidebat:quorum aſpectu pompeius ſuſpitione mo
tus eſt:cum exercitus ordinem cimbæ ornatum in
tueretur:potiſſimum cum nec ad ipſum acceſſiſſet
rex:nec ex ſuis digniores præmiſiſſet : hunc ſolum itaque Sophoclis Iambum protulit . qui ad Tyran/
num proficiſcitur:illius ſeruus eſt quamquam liber ſit.quo dicto cimbam trepide ingreſſus eſt.cum in al
to lōge abeſſet internauigandum magis adhuc de Sempronio cœpit ſuſpicari ſiue ꝙ romanum hominé
ſecum olim militátem noſceret: ſiue ꝙ ſolum adeſſe cerneret : quaſi ob militaris diſciplinæ æmulatioré ī
peratorem ſuum eſſet inuaſurus:ad illum itaque conuerſus:te ne inquit ego cognoſco o miles cui ſtatim
ille annuit.deinde ſe conuertentê primus pertulit.cæteri uero inſecuti ſunt.uxor itaque & amici eius hæc
alonge intuentes eiulatu gemituque ad eos fœderum uindices manus tollere : nulla īteriecta mora claſ/
ſem ab inimico littore auertere contendunt.cæſar poſtea photinum & achillam ob ea quæ in pōpeio per
petrauerant morte mulctauit.Theodorum demum fugientem Caſicum in aſiam ueniſſet cruce ſuſpēdit.
Proh ſuperum:exclamatio eſt dolentis:o neſas inquit cuius ēt deos pudere debet . Satelles: ſcilicet regi
us factus. Poſito pilo:telo ro.cuius generis & conditionis erat homo. Immanis:ſæuus:uiolentus:for
tis. Atrox:crudelis. Mitior:ideſt non minus crudelis & eſt abuſio in comparatiuo . Quis non fortūa
adeo ipſe Septimius in omne neſas pronus erat:ut credi poſſet fortunam peperciſſe orbi terrarum: qa no
luerit hūc bellis ciuilibꝫ interfuiſſe:q oés crudelitate ſuparet ideo dicit. Parcere:populis. Dextra.ſ.ſepti/
mii. Vacaret:careret & uacua eſſet. Noxia:erāt tela ſeptimii:ſed nō iō ipſū bello ciuili ītereſſe uoluiſti.
Diſponis:īſtruis:paras. Ne nō:ut fiat in ōi orbe ut nec ēt a ſcelere belli ciuilis ægyptus qdē libera ſit appo.
dedecus ipſis. Fabula:ſermo uulgaris eſt:qa ubicūqꝫ uulgabiť hoc ciuile bellū cū magno deoꝝ pudore .
Sic paruit.ſ.tā turpiter. Ro.enſis.ſ.ſeptimii q Ro.erat. Regi:ptholemæo . Paruit:occidēdo pō. Pelleꝫ
alexádrinus ab urbe pella. Tuo gla.i.tui militis gladio. Fama:ꝑ īſamia.é enī tō meſon.i. mediū ſicut bo
na ualitudo & mala ualitudo. Poſteritas.i.poſteri ſeptimiū ꝑſecunť. Quo noie dicét:ſi r̄pti ſūt q auſi ſu
erūt dicere bruti neſas ꝙ cæſ.occiderit:quo noie tantæ crudelitatis ſcelus & inauditæ idignitatis appella/
būt eiꝫ q pō.occiderit.q.d.nullo noie. Dicét.ſ.poſteri. Iā uenerat : appropinquauerat tpus ut occidereť
pō.& mors eius differri nō poterat. Ablatus:ſublatus. In alnū:i nauem: materiā pro forma poſuit.

Ad ducis euentum. metuens nō arma neſaſqꝫ:
Sed ne ſūmiſſis præcibꝫ pompeius adoret
Scœptra ſua donata manu:tranſire parentem
Romanus pharia miles de puppe ſalutat
Septimiꝫ: q proh ſuperū pudor arma ſatelles
Regia geſtabat poſito deformia pilo.
Immanis uiolentus atrox nullaque ferarum
Mitior in cædes:quis nō fortuna putaſſet
Parcer̄ te populis:qđ bello hæc dextra uacaſ
Theſſaliaqꝫ procul tá noxia tela fugaſſes? ſet
Diſponis gladios:ne quo non fiat in orbe.
Heu facinus ciuile tibi.uictoribus ipſis
Dedecus:& nunquā ſuperum caritura pudor̄
Fabula romanus regi ſic paruit enſis
Pelleuſqꝫ puer.gladio tibi colla recidit
Magne tuo.qua poſteritas in ſæcula mittet
Septimiū fama? ſcelus hoc quo noie dicent
Qui bruti dixere neſas? iam uenerat horæ
Termius extremæ: phariāque ablatus ī alnū

Perdiderat iā iura ſui: tunc ſtringere ferrū
Regia monſtra parant: ut uidit cōminus ēſes
Inuoluit uultus. atqꝫ indignatus apertum
Fortunæ præſtare caput: tunc lumina preſſit:
Continuitqꝫ animam: ne quas effundeꝛ uoces
Poſſet. & æternā fletu corrumpere famam
Sed poſtquā mucrone latus funeſtus achillaſ
Perfodit. nullo gemitu conſenſit ad ictum:
Reſpexitque nefas: ſeruatque īmobile corpus
Seque ꝓbat moriēs: atqꝫ hæc ī pectore uoluit
Sæcula romanos nunquā tacitura labores
Accedunt æuūque ſequēs ſpeculator ab ōī
Orbe ratē: phariāque fidem nūc cōſule famæ
Fata tibi longæ fluxerunt proſpera uitæ.
Ignorant populi: ſi non in morte probaris
An ſcieris aduerſa pati: ne cede pudori:
Auctorēque dole fati: quacunque feriris
Crede manū ſoceri: ſpgātque lacerētqꝫ licebit
Sum tamen o ſuperi fœlix nullique poteſtas
Hoc auferre deo: mutantur proſpera uita
Non ſū morte miſer: uidet hāc cornelia cædē.
Pōpeiuſque meus: tanto patientius oro
Claude dolor gemitus: natus cōiūxque pētū:
Si mirantur amant: talis cuſtodia magno
Mentis erat. ius hoc animi moriētis habebat.

Perdiderat iura: ideſt in ſua poteſtate non erat: pōpeius uenerat in manus hoſtiū ideo ſui iuris nō erat. Vt uidit cōminus enſes: ita illi ſtrinxerunt ferrum: at uero pompeius: ubi uidit nudari enſes ſtatim caput & ora ueſtibꝰ texit: & magna cupiditate uulnera cepit: ſpūm autem intra ſe continuit: nequam uocē effœminatā emitteret: quæ laudi & gloriæ ſuæ derogaret. Inuol. ſcilicet ueſtibus. Apertum: uoluit inqt aperto capite ſæuienti fortunæ ſe oſtendere. Preſſit clauſit: Vir. Præſſit ne oculos ideſt clauſit. Animā: ſpūm & reddit cauſā cur oculos clauſerit. Nequas effundere uoces: hinc eſt ꝙ uiros fortes oppetere dicebant: ideſt quaſi ore terram petere ne audiri poſſet emitteꝛ eiulatū ullum: aut effœminatam eneruamque uocem. Sed poſtquam mucrone: ita ſe habuit pompeius: ut micare gladios uidit: ſed in ipſis etiam uulneribus non mīorem præſtitit animi uirtutem. Perfodit: trāſfixit. Nullo gemitu: bene dicit nam animo conſenſit: quia tacuit quia taciturnitas eſt conſenſio. Deſpexitque nefas: quæ omnia ſigna erant libenter morientis. Seruat: continet. Promat: ſe ipſum. Voluit: ideſt cogitat ſecreta animi ſui quaſi uates diuinabat Lucanus. nam uatibus datum eſt ſcire ea que ſecreta ſunt. Sæcula romanos: fingit quæ uériſimiliter ſecum pompeius cogitare potuerit: ita ſecū loquebatur: & hac cogitatiōe prorſus ſenſum omnem a dolore uulnerum alienabat: dicit enim. Attendunt: ideſt intendunt uirtutem animi mei. Aeuumqꝫ ſequens: ideſt poteſteritas quaſi poſteritatem omnem figit adeeſſe: & laudare animi ſui fortitudinem. Ratem: biremem ī qua miniſtri regis me occideꝛt. Phariā. ſi. ægypriam. Nunc conſule famæ: ergo quandoquidem ita animo fixerat adeſſe poſteritatem omnemque intueretur: & cædem ſuam & ipſius regis perfidiam: nunc ſe ipſum adhortatur ut ſe talem præſtaꝛ uelit ut ab omnibus non ſolum laude: ſed etiam admiratione proſequendus ſit. Fata tibi longæ: quando ita occideris: ut quaſi in conſpectu totius orbis conſtitutus ſis. ergo fata proſpera fluxerunt. Ignorant populi: id ne fortunæ ſit attribuendum: an uirtuti tuæ: ꝙ res magnas geſſeris: ſed nunc tempus eſt: in quo probaꝛ poſſis animi tui uirtutem. Ignorant ſcilicet qualis ſis. Ne cæde pudori: non te pudeat ꝙ ptholemæo enerui ac effœminato occidaris. ſed ita animo tuo coniice: quicunque te occiderit hunc eſſe Cæſarem. nam auctori rerum cauſa attribuenda eſt. Auctorēque: copulat aduerbium.

Dole: quaſi ignauum & effœminatum. Quacunque: ſcilicet manu: quia in gratiam ſoceri hoc faciunt. Lacerant: licet me diſſipent membratim: ſum tamen fœlix. Nullique poteſtas: nam uirtus animi in poteſtate noſtra eſt: cætera uero fortunæ ſubiecta: nam fortitudo: patientia: fiducia: perſeuerantia: Hæ uirtutes ita noſtræ ſunt: ut nemo a nobis eas poſſit auferre ideo dicit quamquam corpus meum lacerent neque hoc uirtutibus animi officere poteſt. Hoc auferre: ideſt Quod eſt in mea poteſtate: ut me fortem & patientiſſimum oſtendam. Mutantur proſpera uita: cum adhuc uſque tempus ſemper ſecundis rebus fuerim mutari poteſt fortuna. Virtus autem ſtabilis eſt atque perpetua. Mortem miſer: mortem mihi corporis inferre poteſt: famam autem & gloriam diminuere nō poteſt. Videt hanc cornelia cædem: præterea in conſpectu meorum occidor: quod paruum eſt ſolacium: ideo etiam me fortiorem præſtare debeo: & ad ſe ipſum loquitur. Claude dolor: uidelicet ꝙ īcōſpectu meorum hanc cædem patior. Peremptum: cum perimam: ideſt dum occidor ab iſtis: participium præteriti temporis pro præſenti poſuit. græci autem habent participium præſēs paſſiui. nos uero nō: ſed utimur ꝑticipio ꝑteriti tēporis. ꝓ ꝑticipio ꝑſentis: ut qua uectus abbas: pro uehebaꝛ ita hoc loco. Simulāt. ſ. uirtutē ēt ſi amant mirantur: & ſi miranꝛ amāt. cōuertunꝛ. n. Talis cuſtodia m. ſic iqt ſecū cogitabat pō. & ſe ipſū ad patienciā mortis adhortabaꝛ. Hoc: āī hūc aīum. Vis. i. uirtutis.

At nõ tã patiẽs: ille qdẽ fotiſſimus erat ĩ morte. at uero Cornelia ẽt ſi fortis ãi erat: tamẽ cernere nõ poterat. nec tãtã ĩdignitatẽ ſuſtinere: ẽt ideo ĩmiſerabiles has uoces ꝓrũpit. Miſerãdas .i. q̃ cõmiſerationẽ uidẽtibꝫ & audiẽtibꝫ cõmouere poſſẽt. Ego te ſcelerata: exiſtiabat cæ. ꝑueniſſe põ. & iã ægytũ occupaſſe cuius ĩpio hæc cædes admitteret: iã. n. ſibi pſuadere nõ poterat tãtũ audaciæ hũiſſe ptholemæũ iõ huius cædis culpã attribuẽdã ſibi putat. qꝛ. ſ. põ. dũ ad eã ueniret morã & ſpaciũ cæ. dediſſet ut ĩ Alexadria ueniret: & oſtẽdit qũo ipſa ĩ culpa fuerit. Auia .i. ꝓcul a uia. qa ſi recta uia ĩ ægyptũ ueniſſes nõ te ꝑueĩſſet cæ. iõ qa tardatus es ĩn inſula leſbo cã tuæ moræ fuit dum me colis. Vis. ſ. eſſet alii .i. poteſtas. Sed qſqꝫ ĩ iſtud deinde alloqr̃ ipſos q occiderũt põ. ſiue hoc facis ad grãm cæ. ſiue ut tu ꝓuideas tibi ne ĩ offẽſionẽ cæ. incurras. Neſcis: iqt ubi ſit dolor põ. nã ipſe qdẽ libẽter morit̃: ſed ſi uis illũ modeſte ferr̃ mea uiſcera pete. nã ſi me occideris nihil erit qđ maiore dolore afficiat põ. Immiſſe: ꝑimiſſus es utũ m ꝑ ntio poſuit. Caput .ſ. uulnerati ut occideres põ. ne illu hoſpiciũ ſuſcipiẽdũ curares qđ tibi piculoſũ fuerit. Victo: põ .i. optio ẽ põ. ut occidat̃ poſt cladẽ acceptã. Pœnas nõ morte: ſed da opã tu qcunqꝫ pom. occidis: ut me prius occidas ĩ cõſpectu illius. nã id demum erit qđ morte crudelius exiſtiet. Haut ego culpa: & ẽ iuſta cã cur occidar: nec ego ſũ exps belli ciuilis: qppe illũ cõitata ſũ ĩ caſtra: & quocũqꝫ ꝓfectus ẽ ego ſẽper comes extiti. Bellorꝝ .ſ. q̃ obiiciunt̃ põ. Quæ: affert cur cædẽ meruerit. Mr̃um matrõarꝝ. Per undas .ſ. terra mariqꝫ ſecuta ſũ põ. Nullis abſtricta fatis .i. a nullis piculis fatorꝝ territa. Victũ .i. põ. uictũ recepi ĩ iſula Leſbo ubi relicta erã. Reges timuere: .ſ. recipe uictũ põ. ne id Cæſ. diſpliceret: & ne poſtea ipſi ĩ aliqđ diſcrimẽ ĩciderẽt. Hoc merui cõiunx: cõq̃rit̃ enĩ Cornelia qꝛ põ. ĩcertũ diſcrimẽ ire uoluerit: ſe autẽ ſolã q̃ſi deſtitutã r̃liq̃rit cuius mors charior eẽt uita. ſiqdẽ ſine eo ſupſtes eẽt: nũqd ego hoc merui ut ĩ puppe r̃liquerer tuta cũ tu te. ĩ piculũ dederis: ac ſi. d. nõ ita me geſſi tecum ut credeř poſſes me poſſe ſine te uiuere. Parcebas. ſ. mihi tũc cum trãſires ĩ nauẽ ægyptiaticã. Fata ex. petẽte: cũ te certo piculo exponeres moriar. Nec muneř regis: rex ptolemæus occidit te ĩ grãm cæſ. & noluiſti ut me tecũ occideret: ſed tamẽ moriar ſine regis officio. Munere: officio. Aut: & qũo mori decreuerit oſtẽdit ſupplr̃ petẽs a nautis q naue uehebant̃: ut ſibi libere pmittãt mori: uel aliqs eorꝝ ſit q ferocẽ uxorẽ interficiat: antequam in Cæſaris manus aut poteſtatẽ perueniat. Præcipitem: altũ. Videntes tor. ideſt funes quibus utar pro laqueo. Aut aliquis comes: pompeianus fidelis ſtricto enſe mea pectora tranſfigat. Exigat: per pectora noſtra. Præſtare poteſt: ſenſus eſt poterit inquit ille qui me occidet dicere: occidamus uxorem pompeii ne in manus Cæſaris ueniat. Imputet: cæſari ut non ipſe: ſed cædis huius Cæſar cauſa fuerit. Poteſt: ſcilicet comes. Properante in fata: quia parabat cornelia ſe de puppe in undam deiicere: ſed prohibebant qui ſimul naue uehebantur. ideo conqueritur de ipſis dicens. Tenetis: pro retinetis. Viuis adhuc coniunx. En quo redacta ſum o pompei adhuc tu uiuus es: & ego mei iuris eſſe dediſti te uiuo non poſſum libere uti corpore meo. ac ſi dicat antequam moriaris in ſeruitutem redacta ſum. Iuris: pteſtatis. Prohibent accerſere mortem: nihil enim aliud faciunt: niſi ut me cæſari ſeruent: ut in graciam ſuam ſe confirment. Acceſere: petere.

At non tam patiens cornelia cetnerẽ ſæuum
Qua perferr̃ nefas: miſerãdis æthera cõplet
Vocibus: o coniunx ego te ſcelerata peremi.
Letiferæ tibi cauſa moræ fuit auia leſbos.
Et prior in nili peruenit littora cæſar?
Nã cui ius alii ſceleris? ſed quiſquiſ in iſtud.
A ſuperis immiſſe caput: uel cæſaris iræ
Vel tibi proſpiciens: neſcis crudelis ubi ipſa
Viſcera ſint magni: properas atqꝫ ĩgeris ictus
Qua uotũ ẽ uicto: pœnas nõ morte miores
Pẽdat: & ãte meũ uideat caput: haud ego cul
Libera bellorũ: quæ matrũ ſola ꝑ undas: pa
Et per caſtra comeſ: nullis exterita fatis.
Victum quod reges etiam timuere recepi
Hoc merui coniunx in tuta puppe reliqui
Perfide parcebas: te fata extrema petente.
Vita digna fui: moriar nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite ſaltũ
Aut laqueum collo: tortoſqꝫ aptare rudentes:
Aut aliquis magno dignus comes exigat ẽſẽ.
Pompeio præſtare poteſt: quod cæſaris armiſ
Imputet o ſæui properantem in fata tenetis:
Viuis adhuc coniunx. & iam cornelia non ẽ
Iuris magne ſui: prohibent accerſere mortem
Seruor uictori: ſic fata interqꝫ ſuorum
Lapſa manus rapitur trepida fugiente carina.

Quamobrem: quia. Seruor uictori: ut captiua tradar Cæſari. Sic fata: hæc ubi dixit nautæ q̃ potuerunt nauẽ impulerũt: ut ab ægyptio r̃ge ſe uendicarẽt a quo periculũ manifeſte erat: nã põpeiũ occidi iuſſerat: nec põ. qdẽ cõitibꝫ pepciſſet. Et iõ lapſa: qa cecidit exaĩs. Rapit̃ .ſ. a ſuis miniſtris. Trepida: feſtiã nã trepidus nõ ſolũ timẽtẽ: ſed feſtinũ ſignificat. Virg. Ne trepidate meas teucri defẽdere naues .i. celerate.

At magni cum terga ſonent:& pectora ferro
Permanſiſſe decus ſacræ uenerabile formæ:
Iratamque deis faciem:nil utima mortis
Ex habitu uultuque uiri mutaſſe fatentur.
Qui lacerum uidere caput nam ſæuus in ipſo
Septimius ſceleris:maius ſcelus inuenit actu.
Ac retegit ſacros ſciſſo uelamine uultus
Semianimiſ magni:ſpirantiaque occupat ora:
Collaque in obliquo pon t languentia tranſtro
Tūc neruos uenaſque ſecat.nodoſaque frāgit
Oſſa diu.nondum artiſ erat caput enſe rotare.
At poſtq̄ trunco ceruix abſciſſa receſſit:
Vendicat hoc pharius dextra geſtare ſatelles.
Degener atque operæ miles romane ſecundæ
Pompeii ſacrum diro caput enſe recidis
Vt non ipſe feras:ſummi proh fata pudoris.
Impius ut magnum noſſcet puer:illa uerenda
Regibꝰ hirta coma:& generoſa fronte decora
Cæſaries cōpreſſa māu eſt:pharioque ueruto
Dū uiuunt uultus:atque os ī murmura pulſāt
Singultus animæ:dum lumina nuda rigeſcūt

At magni:nūc reddit ad pō.q̄ regiis miſtris occidebat̄:ita iqt nauis q̄ pō.cū Cornelia & cōitibus ſuis ue cti erāt a cōſpectu ablata erat.ſed pō.dū occideret̄:ſicut ſcriptores dicūt:dignitatē uultus & oris mortuus ēt ſeruauit. Cū:quis. Sonēt:reſonēt:qa in oī pte cædebat̄ a miſtris regis. Pectora:qa alii ī pectore:alii a tergo uulnerabāt. Permāſiſſe decus:Hic plāe oſtēdit ſe fuiſſe pom.ſtudioſū Lucanus. oīa.n.dicit de ipo pō.honorifice loqt̄:cōtra uero de cæ. Vltia mortis:ꝑ ultiam mortē:ſicut dicius multū boni:ꝑ multū bonū. Iratāq; deiis faciē.ſ.q; dii uidebant̄ irati:poſt̄ q̄ acie pharſſalica pō.uictus eſt:& ex ſecūda fortūa q̄ ſēp uſus fuerat facta ē aduerſa:adeo ut uſq; ad mortē ꝑſecutus fuerit. Ex hitu:qa idē hītus eadē dignitas oris & uultus pmāſerat mortuoq; & uiuo. Fatent̄:affirmāt: Lacerū:laceratū:abſciſſū. Nā ſæuus ī ipo qa dixerat lacerū caput:nūc declarat cur dixerit.nā Septimius ille crudelis & ipſius nō ſatis habuit occidere pō. ſed etiā caput eius āputauit:ut illud regi ptholemæo offerret:& fuit ipſe officii deterioris:& ſordidioris.nā q̄ſi carnifex pō.āputauit:qđ poſtea Achillas r̄gi obtulit. Scelus īuenit actu:actus ſceleris erat occidere pō.ſed maius ſcelus adiecit caput obtruncādū. Retegit:apit. Sciſſas ueſtes:nā pō.caput ſibi ueſte texerat & ſpiritū cōtinebat:ne nimio dolore uulnerū:uerbū aliqđ emitteret effœmiatū.

Occupat:prēdit. Spirātia ora:nondū omnīo ſpiritū emiſerat. Languētia colla:qa moriebat̄:& ido ultro citroq; caput iactabat. Trāſtro:qa colla ſup trāſtris poſuit & enſe reſecauit. Languentia col. pro languentis colla. Tum:deinde. Neruos:qbus ceruix humeris nectitur. Oſſa diu:quia non tam facile oſſa recidi poterant:ideo temporis longi ſpacium conſumpſit anteq̄ amputaret. Nondum artis erat:ideſt conſuetudo nondum erat caput amputare enſe:ſicut fuit poſtea:nam ideo ſpiculatoreſ uno ictu caput amputabant. Artis:ideſt ſpiculatorum. Enſe rotare:ideſt rotato enſe amputare:ut maiorem ictum īferret. At poſtquam trunco:ſed poſtquam abſcidit caput indignius fecit q; non ipſe obtulit regi:ſed offerendum conceſſit achillæ. ipſe ergo ſordidioris officii fuit Septiꝰ uidelicet carnifex:dignioris autem achillas:cui caput datum eſt pompeii. Satelles:achillas. Vendicat:aſſciſcit. Geſtare:ſcilicet ut offerat regi. Trunco:nam corpus proprie dicitur ſine capite. Virgilius:Iacet ingens littore truncus. Degener miles:Inuehitur contra hunc ſeptimium poeta dicens o degener miles:& conditionis ſeruilis:cum delegiſti obtruncare pompeii caput quod aliis offers. Secundæ operæ:ideſt uilioris operæ:hinc duo opera fuere.primum recidere caput pompeii.alterum uero offerre regi:ſed uilioris opæ fuit is qui recidit. Feras:pro offeras eſt aphereſeis. Diro enſe:pro tu dirus. Proh ſummi fata pudoris:plena commiſerationis eſt ita conqueſtio:quam de hac indignitate inducit poeta. Fata:o mors. Puer uidelicet ptholemæus rex. Noſceret:cognoſceret impletum eſſe quod iuſſerat uidelicet occiſum eē pompeium. Hirta:ideſt denſa. Verenda regibus:ideſt quam etiam uereri conſueuerunt:ut tigrannes qui cum ad pompeium ueniſſet ad quem etiam eius filius Tigranocerota uenerat prodito regno fretus humanitate pompeii:quam uulgo omnes prædicabant:pompeius uero manu compræhenſum ſurgere iuſſit & ipſum in ſiniſtram partem collocauit.ſic Ariſtobolus rex Iudeorum:quem captum uiuum in triumphum duxit:& ipſum præcedere currum iuſſit.& Ariobarzanes quem etiam in regnum reſtituit:& deiotarus:& reli qui quos magno in honore habuit. Generoſa:nobili & decenti. Manu:ſcilicet carnificis. Singultus animæ:quia adhuc ſpirans caput pompeii cum ſpiritum efflaret ſingultum reddebat. Phario que ueruto.i.ægyptiaco.nā pharos ſiue pharon locus eſt ægypti in medio mari cōſtitutus quē munientū totius ægypti eē uoluerūt:q ægyptū deſcribūt.uerutū.n.genus ē teli ad ſimilitudinē ueru:ūde ēt denōinationē accepit:nā ferrū hēt oblōgū:ſed haſtā breuē adeo ut manubriū potiuꝰ dici poſſit q̄ haſtile hoc genet̄ teli fixū ē caput pō.Alexādria īſidioſo acceſſu adit̄ fallacibꝰ uadis:cæco mari:tribꝰq; tātū canalidus admittit nauigātes:poſſideo:tagāo:tauro:hīc igr̄ docet: So. ī portubꝰ machīas ad ꝑlucēdi miniſteriū fabricatas pharos dicūt. Nuda:apta nōdū clauſtra. Rigeſcūt:dureſcūt qa morietiū decreſcūt lūina:ut nuſq̄ flectāt̄.

Quo:capite. Bella iubente pax fuit: quia tantum ualuit opibus pompeius:ut quotienſcunque bellū eſſe uellet cum hoſtibus populi romani pax eſſe non poſſet. Hoc leges ſignificat pompeium maximā bello:maximam pace auctoritatem habuiſſe. Campumque & roſtra:rurſus domi foriſque plurimum ſēper auctoritatis fuit. Hac facie fortuna:uidelicet qua talem uirum genuiſſes. Nec ſatis infando: deteſtatur Lucanus hoc nefas ꝙ iuſſu ptolemæi regis admiſſum eſt non ſolum ꝙ interfecerit: aut interfici iuſſerit:ſed ꝙ caput pompeii ſeruauerit: quaſi non ſatis haberet committi ſcelus: niſi ēt ſceleris teſtimoniū ſupereſſet & cœtera. Vult ſceleris.ſ. fidem: ideſt uult quibuſdam unguentis ſeruari caput: quod ſit ſceleris teſtimonium:& declarat. Tunc arte: ſcilicet mediorum. Capiti:a capite:quare arte nefanda dixerit:declarat:continuo ſubiungit. Raptoque cerebro: euulſo: erepto. Veneno: ideſt pharmaco more græco dixit.nam malum uenenum: & bonū uenenum dicimus:nam omnis medicina particeps eſt ueneni. ſignificat autem unguentum balſami: aut certe huiuſmodi liquoris qui plurimum ualet ad ſeruanda cadauera. Vltima lageæ ſtirpis:adhuc inuehitur poeta in ptholemæum: quomodo īquit tantum ſcelus in animum tuum cadere potuit: ut patiaris indigniores ac ſordidiores honore ſepulturæ donari:& pompeii cadauer in fluctibus mariſ ultro citroque iactari. Vltima:bene ultima. nam paulopoſt ſuperueniente cæſare peribis. Lageæ: Lagus enim primus rex ægyptiorum fuit:unde poſtea omnes lagei ſunt appellati. Peritura: paulo poſt ſcilicet. Degener:quia a maioribus tuis degeneraſti. Septris ſororis: nam ab eo interēpto ptolemæo adoleſcentulo ī regnum cæ.cōſtituit ſororē cleopatram:atque ei in regni partem reliquum fratrem addidit admodum iuuenem. Inceſtæ:reſpexit ad illudquod ſubiecta eſt cæſari ex qua natus eſt Ceſareon:quem poſtea iuſſit intefici Auguſtuscæſ.

Suffixum caput eſt:quo nūquam bella iubēte
Pax fuit. hoc leges capūq; & noſtra mouebat
Hac facie fortuna tibi romana placebas.
Nec ſatis infando fuit hoc uidiſſe tyranno
Vult ſceleri ſuper eſſe fidem:nunc arte nefāda
Submota eſt tabes capiti raptoq; cerebro
Exſicata cutis:putriſq; effluxit ab alto
Humor:& infuſo facies ſolidata ueneno eſt:
Vltima legeæ ſtirpis perituraq; proles.
Degener inceſtæ ſceptris ceſſure ſororis
Cum tibi ſacrato macedon ſeruetur in ātro.
Et regum cineres.ex tructo monte quieſcant.
Cum ptolemæorum manes.ſeriēq; pudendā
Pyramides claudant:indignaq; mauſolæa
Littora pompeium feriunt? truncuſq; uadoſis
Huc illuc iactatur aquis? adeo ne moleſta
Totum cura fuit ſocero ſeruare cadauer?
Hac fortuna fide magni tam proſpera fata

Cum tibi:o uiliſſime omnium Ptholemæe merito tu humiliores ac ſordidiores mole ſepulchri in ægypto cōditos eſſe pateris & pō.fluctibꝰ maris iactari pateris. Macedon.i. Alexander macedo. In ſacrata ātro.ſ. Alexandriæ:nā in alexadria:quā alexāder cōdiderat ſepulchꝝ eius conſtructū fuerat:ubi tūc ēt ipſius cineres ſeruabant. In ātro.i.mole ſepulchri quæ inſtar mōtis erat.ſicut apud herodotū legit reges illi magnis īpenſis ſepulchra ſibi extruebant:adeo ut legamus tricenta talenta in Pyramide regis ſoſis fuiſſe cōſūpta in cibo cepaꝝ & allii ut alerent operari:qbꝰ ſepulchꝝ illud ſiue pyramis conſtruebat: ex quo ītelligi poteſt quanta fuerit magnificentia illius ſepulchri:ideo dixi inſtar montis Ptholemæoꝝ. Regū:ſeriē.ſ. ordinem rerū. Pudendā:q̄tū ad ipſos qa erant deſides & uiles. Pyramides:dictæ ſunt ſepulchra ægyptiorū regū ꝙ inſtar pyramidum eſſent.nā py rτόπυ.p ſignificas ignē:eo ꝙ illius figurā imitantur.nam flamma ignis ſemper tēdit in acutum:quam poſtea illa ſepulchra habuerunt. Claudant:ſcilicet ſe ipſū

Mauſolea: ideſt ſepulchra Mauſoli ſepulchra ſimillima monumenta:nam Mauſolus rex cariæ fuit uxorē habuit nomine Arthemiſiam cui uir adeo dilectus fuit:ut poſt mortem eius tātum fecerit quo perpetuo uiri memoria ſeruaretur.in cætera ſupulchrum ſtruxit cuius ædificium tantæ magnificentiæ fuit ut ex ſeptem mirabilibus mundi unum connumeretur: & inde ſepulchra omnia magnifica Mauſolea a Mauſolo ſunt appellata. Mauſolus:ut refert ſtrabo:libro quartodecimo filius fuit Hecatomni cariæ r̄gis qui tres habuit filios:Idryeum:pyxodarum:& Maoſolum:& filias duas e qbus Artemiſia grandior:mauſolo ex fratribus grādiori nupſit:Idryeo altera ſoror data eſt nomine ada.mauſolus itaque regnauit: quo mortuo uxor imperium habuit:quæ ut diximus illi ſepulchrum conſtruxit artemiſia tabe cōſumpta:ꝓpter luctum quem e uiro ſuſceperat:Idryeus imperauit:atque huic etiam ex morbo aſſumpto uxor ſucceſſit: at Pixodarus qui reliquus erat ex filiis Hecatomni hanc eiecit. Indigna: indignorum hominum regum. Trunchus: corpus. Adeo ne moleſta:Si caput ſeruandum eſſe iuſſiſti cur non totum pōpeii corpus ſeruabas: ut ipſum Cæſari oſtenderes? quaſi dicat ſeruare debuiſti. Hac fortuna fide magni tam proſpera fata: nunc redit ad pompeium poſtquam inuectus eſt in ptholemæum: & deteſtatus eſt ſcelus eius.dicit enim. Hac fide: ac ſi.d. perfidia ironice dixit. ut mutabilitatem fortunæ oſtēdat: quæ nunquam in eo permanet ſtatu.nihil enim eſt magis contrarium rationi:q̄ temeritas ac fortūa.

Pertulit: hac illum ſummo de culmine rerum
Morte petit:cladeſque omnes exegit in uno:
Sæua die:quibus immunes tot præſtitit ãnos:
Pompeiuſque fuit:qui nunquã mixta uideret
Læta malis:felix nullo turbante deorum.
Et nullo parcente miſer: ſemel impulit illum
Dilata fortuna manu:pulſatur herenis:
Carpitur ĩ ſcopulis: hauſto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi:uullaque manente figura.
Vna nota eſt magno:capitis iactura reuulſi.
Ante tamen pharias uictor quã tãgat harẽas
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit:
Ne iaceat nullo uel meliore ſepulchro.
E latebris pauidus decurrit ad æquora codrus
Quæſtor ab icario cinareæ littore cypri.
In fauſtus magni fuerat comes: ille p̱ umbras
Auſus ferre gradum:uictum pietate timorem
Compulit ut mediis quæſitum corpus ĩ ũdis.
Duceret ad terrã traheretqꝫ ad littora magnũ.

Pertulit.i.perduxit:quia cũ adhunc uſqꝫ diẽ ſemp in proſperitate uixiſſet pompeius:tamẽ tetro ac ſordido fine uitã ſuã clauſit. Hac morte:tã ſordida. Summo culmine:nã romanorum primus erat pompeius hæc aũt deteſtatur Lucanus:ut oſtendat fortunæ cõfidendũ nõ eſſe quæ tam&ſi diturna fuerit põpeio:tamen in fine ſuã pfidiã oſtendit. Exegit:pfecit. Cladeſqꝫ omnes:quas inferre potuerat diuerſis temporibus pompeio:eas ſeruauit ut in unum diem omnes conferret. Immunes:expertes. Pompeiuſqꝫ fuit qui nunquam mixta uider&:dicit nihil medium fuiſſe.i pompeio fuere omnia ſiue læta ſiue triſtia:ſatius eſt aliquando lætis: aliquando triſtibus fruamur:q̃ diuturna ſemp & ſecũda frui:& ĩ extremum poſtea fortunã aduerſam experiri:quod põpeio cõtigit. Fœlix:ſine ullius miſeriæ parte. Nullo:ſcilic& deorum:quia poſtquam mutata eſt fortuna abunde & cumulate miſer fuit. Dilata:ſcili uſque ad ſenectutem. Nunc:ſcilic& cadauer eius qui tam longa fortuna uſus fuerat. Nunc pulſatur:ideſt laceratur:ſicut fluctus maris illius cadauer in ſcopulos impigeret ita lacerabatur appoſitiue ludibrium. Hauſto per uulnera fluctu:quia tergo & pectore tranſſixus fuerat cadauer pompeii:unde etiã maris aquam hauriebat. Nullaqꝫ manẽte figura.id quod ſolet aliis notitiam auferre:pompeio notitiã dedit:nam hoc ipſum ꝙ erat obtrũcatũ caput notitiam faciebat pompeii eſſe cadauer:qa paulo ante conſtabat obtruncatũ fuiſſe pompeiũ. Nota:ſignum. Ante tamen pharias:quamuis aliquã diu fluctibus maris huc & illuc impulſum fuerat pompeii cadauer:tamen fortuna uoluit antequam cæſar in ægyptum ueniret ſepeliretur:tam &ſi ſordidior humili ſepulchro. Ne iaceat nullo:ſed aliquo quamuis fortuna uoluit ut nec careret ſepulchro. Meliore: ac ſi dicat Cæſar ueniſſet: & corpus illius inhumatum inueniſſet:non dubium fuiſſet:quin ſicut de capite fecit:ita & de reliquo corpore facturum.nam poſtquam pompeii caput oblatum ſibi uidit dolore perculſus: lachrymas nõ tenuit:& illud omnibus undique odoribus collectis honorifice ſepeliri iuſſit:ſed fortuna noluit. Et latebris páuidus:deſcribit quomodo Codrus:qui pompeii libertus fuerat corpus in undas queſierat.& repertum ſepulchro mandauit clam.ne forte aliquod ſepulchrum immineret.de Codro nullam mentionem facit Apianus.dicit enim caput pompeii abſciſſum cæſari magno pro munere ſeruatum fuiſſe.reliquum corporis in littore ſepultum a quodam tumulo inſigni addito:cui ab alio inſcriptum fuit. Templi pondus erat:modica qui claudiiur urna procedente tempore cum tumulus ſub harena eſſet obrutus:ſtatuæ etiam quæ pompeio a neceſſariis eius circa Caſſium ex ære erectæ ſteterant in templi aditu iam uetuſtate exeſæ ſeruarentur ab Adriano imperatore ſumma diligentia perquiſitæ & inuentæ ſunt:cum ad partes illas acceſſiſſet tumlus quoque mandato eius perpurgatus:ſtatuæ erectæ:ſic ut denuo ab omnibus dignoſci poteſt: Quæſtor: quæſitor corporis pompeii. Infauſtus:declarat quis nam hic Codrus fuerit. Cynareæ cypri:Epitheton eſt longe repetitum nam Pygmalion cilicis filius fuit.qui Cilicum phœnicumque manu collecta:imperium tranſtulit in Cyprum & pulſis ueteribus ſyriis inſulam omnem occupauit:hic ex uxore quam ipſe ex niueo marmore fecerat:fuit enim peritiſſimus pictor beneficio ueneris uiuificata:ſicut in fabulis eſt apud Ouidium filium Cynaram genuit qui patri ſucceſſit in regnum a quo cynareus.a.um.dictus eſt populus ægypti.nam cum feſtum ueneris celebraretur petiit:ut ſi fieri poſſet hanc ſtatuam marmoream cuius amore deperibat beneficio ſuo uenus uiuificaret a quo Cyprus cynarea eſt appellata. Ab icario littore:ideo dixit Cypri ad differentiam alterius maris icarei.nam hoc icareum mare de quo dictum eſt pars aſiatici maris:id eſt ionii:ſed eſt alterum mare icarium a filio dædali Icaro ibi ſummerſo ſic appellatum.Ab hoc ergo mari de quo hic loquitur uſque in ægyptum Codrus pompeium comitatus fuerat.nam meminiſtis ſuperius cum dixit de pompeio:Demiſſo in littore rege: ipſe per icariæ populos ideo dixit icario. Per umbras: per noctem.

Compulit: expulit. Victum pietate timorem:pietas in pom.& timor pthollemæi inter ſe pugnabãt:tãdẽ pietas timorẽ uicit:& ita p̱ noctẽ,pfectus cadauer pom.inuẽtũ ſepeliuit. Traheret potiuſq̃ ueheret.

Lucis mæſta parū:nocte ītēpeſta egreſſus codrus ſicut ſupradictū ē.pō. corpus q̄ſiuit nūc dicit exiguū lumen præbuiſſe lunā:ut uix corpus diſcernere potuerit:ſed tamē qa repcuſſione lunæ ūda lucebat & corpus diſcolor erat a cādorē maris:corpus pō. cepit:& ſenſi illud ad ripas ſubduxit. Cynthia:luna a cynthio mōte deli ubi colit dicta ē:ūde ēt cynthius apollo:ubi enī utrūq; numē colebat. Mæſta:q̄ſi cæde pō. ipa quoq; ſidera mœrorē ſignabāt ī funere tāti uiri. Diſcolor:diuerſi coloris ab ūda maris. Tenet ille:poſt quā ſemel corpus cognouit cōprehēſū illud cōplectebat. Pelago m. qa dū corpus teneret lux īundationē ꝑpemodū rapiebat. Expectat:ſcilicet ipſū corpus

Lucis mæſta parum per denſas cinthia nubeſ
Præbebat cano: ſed diſcolor æquore truncus
Conſpicitur:tenet ille ducē complexibꝰ arctiſ
Eripiente mari: tunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus: pelagoq; iuuante cadauer
Impulit:poſtq̄ ſicco iam littore ſedit
Incubuit magno: lachrymas effundit ī omne
Vulnus:& ad ſuperos obſcuraq; ſydera fatur
Non præcioſa petit cumulato thurē ſepulchra
Pompeius fortuna tuus: non pinguis ad aſtra
Vt ferat e membris eoos fumus odores:
Vt romana ſuum geſtent pia colla parentem
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos:
Vt reſonent triſti cantu fora. totus ut ignes
Proiectis mærens exercitus ambiat armis:
Da uilem magno plebei funeris arcam:
Quæ lacerum corpus ſiccos effundat ī ignes
Robora non deſint miſero nec ſordidus uſtor
Sit ſatis o ſuperi quod nō cornelia fuſo
Crine iacet:ſubiiciq; facem complexa maritū
Imperat:extremo ſed abeſt a funere buſti
Infœlix coniunx:nec adhuc a littore longe eſt
Sic fatus:paruos iuuenis procul aſpicit ignes
Corpus uile ſuis nullo cuſtode cremantes.

Pelago mouēte: qa fluctus maris nūq̄ deſiſtit:ſēper littora īpellit:& cum impulerit redit. nunc ergo dicit dū fluctus maris rediret:quaſi corpus e māibus & cōplexu rapiebat:expectabat igitur ut fluctꝰ rediret in littore cuius impetu corpus exciperet. Impellit.ſ.ad littora. Pelago.i.fluctu maris. Sedet .ſ.corpus. Littore ſicco.i.in harena littoris. Incubuit magno:Superiniecit ſe cadaueri pō. lachrimās

Obſcuraque ſidera.i. ad ſidera obſcurum lumen reddentia.quia uidelicet nubibus oppoſitū erat cælum:& his uerbis utitur:ab ipſa fortuna petens: ne uel uile ſepulchrum pom. inuideat. Non præcioſa:non petit inqr o fortuna pom. pro dignitate ſua ſepulchrum. Cumulato ture.ſ.rogis & cadaueri eius ſicut mos erat ātiqſſius. Vir. Congeſta cremāt turea dona:& declarat. Non pinguis:uidelicet ex piguibus aromatibus exhalant. ſic olim ſolebant cuiuſlibet generis aromatum ſuperinducere cadaueri cum rogo ſuperimpoſitum cremaretur. Pia colla: ſicut enim cōſueuerat quod & nunc tenetur: ut ps ingenti ſubiere fererro Triſte miniſterium. Præferat:& non petit:ut pompa funeris præcedat in qua ſit quædam imago triumphi: id etiam antiquitus faciebant quod nunc quoque ſeruatur. Triſti cantu:uidelicet nenia carmen erat: quod laudandi gr̄a in funere cantabatur ad tibiam quod ex uerbo græco finem ſignificat:quia neatu græce. latine ſignificat ultimum.ideo nenia dicitur carmen illud quod cantabatur in fine & exitu uitæ. alii dicunt neniam eſſe uocem querimoniæ flentium. uidelicet ne ne. Sunt qui dicant neniam extremum carmen ſignificare ab extrema inteſtini parte. nam neaton græce ſignificat extremum. Alii referunt ad extremitatē chordarum quæ:ultima eſt in cythara a potu neati quod ſignificat ultimnm eo q̄ ultimum ſit cantatiōis carmen.de hac nenia loquitur hoc loco Lucanus:ideſt carmine illo quod laudandi gratia infunere cantabatur. Mœrens exercitus:pompam militarem ſignificat.ter enim circuire ſolebant equites rogum cui ſuperiniectum erat ducis cadauet. Virgilius:& ipſe deſcribit.Ter circum accenſos cincti fulgētibus armis errauere rogos:ter mœſtum funeris ignem luſtrauere rogum. Proiectis armis:ut poſitis in ſignibus ordine duci. Da uilem magno:his omnibus omiſſis quæ fieri ſolent in funere magnorum ducum: ſatis eſt pompeio:ut uel uile ſepulchrum ei concedas. Lacerum:ſcilicet crudelitate interfectorum. Robora:ideſt ligna quibus rogus cadaueri conſtruitur. Vſtor:ideſt ibi ſordidus crematot non deſit. Non cornelia:Quia propinquiores ſolebant ſubiicere facem:uel uxor uiro:uel filius patri:e contra. Sit ſatis: ideſt ſufficiat ad iram ueſtram ſi fortunæ ſuccenſetis pompeio: uel fortuna ipſius nimium inuideatis.

Imperat:bene: quia ipſa præ dolore non potuiſſet ſubiicere facem. ideo dicit: ſed abeſt: quia ſi forte parentes facem ſubiicerent filiis ſpectare non poſſent officium nec oculis cernere. Virgilius. & ſubiectū more parentum auerſi tenuere facem. nam auertebant oculos in aliam partem. Longe eſt: Quia tam non eſt procul ab illo coniunx. nam arrepta erat nauis qua uehebatur Cornelia cum pompeii comitibus. Sic fatur: hæc ubi dixit Codrus uidit ingentem rogum: haud procul inde ubi cuiuſdam cadauer crematum fuerat: acceſſit ergo & ignem conſtituit petens ueniam a manibus eius quicunque rogo crematus eſt. Vile: ideſt cuiuſdam plebeii corpus. Suis: Quia ſui dereliquerant illud.

Inde rapit flāminas:ſemiuſta robora mēbris
Subducit:quæcunqꝫ es ait neglecta nec ulli
Chara tuo. ſed pompeio fœlicior umbra.
Quod iā cōpoſitū uiolat māus hoſpita buſtū
Da ueniam:ſi quis ſenſus poſt fata relictū eſt.
Cedis & ipſa rogo paterisqꝫ hæc dāna ſepulchri:
Teqꝫ pudet ſparſis pōpei manibus uti.
Sic fatus plenoſqꝫ ſinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum:qui fluctu pene relatus
Littore pendebat:ſummas demouit harenas.
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ.
Exigua trepidus poſuit ſcrobe.nobile copus
Robora nulla prēūt. nulla ſtrue mēbra ī cūbūt
Admotus magnus:nō ſubditus accipit ignis
Ille ſedens iuxta flammas.o maxime dixit
Ductor.& heſperii maieſtas nominis una.
Si tibi iactatu pelagi.ſi funere nullo
Triſtior iſte rogus manes.animamqꝫ potētem
Officiis auerte meis:iniuria fati
Hoc fas eſſe iubet.nec ponti bellua quicquam
Ne fera:ne uolucres:ne ſæui ceſaris ira
Audeat:& exiguā quātū potes accipe flāmā
Romana ſuccenſe manu:fortuna recurſus
Sidet in heſperiam:non hac in ſede quieſcent
Tam ſacri cineres:ſed te cornelia magne
Accipiet: noſtraqꝫ manu transfundet ī urnam
Interea paruo ſignemus littora ſaxo:
Vt nota ſit buſti:ſi quis placare peremptum
Forte uolet: plenos & reddere mortis honores
Inueniat trunci cineres:& norit harenas:
Ad q̄s magne tuū referat caput: hac ubi fatus

Inde:ex illo rogo. Rapit:rapti capit. Subduceſ.ſ.a corpore uel a manibꝫ illius. Vmbra:o aïa. Neglecta:ꝙ nullo cuſtode cōburiť. Nec ulli cara tuo.ſ.qa ſi chara eēs:tui te cuſtodirēt uſqꝫ ad ultimū buſtū. Iā cōpoſitū:qa rogo ſupīpoſitū cōburebať. Buſtū:q̄ ī cōbuſtū. Manus hoſpita.i.mei hoſpitis externi .Si qd ſēſus poſt fata:reſpexit ad opinionē epicureorū falſā ac ſtolidam.ꝙ aīa ſimul cum corpore extinguere/tur. Scio inquit ſi poſt mortem ſenſus aliquis ſupereſt: ꝙ tu quoque uolens ac libens mihi concedes: ut ignem de tuo rogo ſuſpiciam. Rogo: ſcilcet pom. Pateris:ſcilicet libens. Teque pudet:& non ſine pudore hoc uidēs ut corpus tuū cremeť:pomp.uero corpus īhumatū relinquať. Plenuſqꝫ ſinus.i.habēs ſinus plenos: tāta cupiditate cōburendi ferebať. Fluctu relatus: qa dū inūdat mař pene a littoř ī maria retulerat corpus. Relatus:delatus a littore in mare. Dimouit:ſepauit. Sūmas:ſupficiē harenæ. Procul.i.ante oculos.nā utrunqꝫ ſignificat: & porro ab oculis & præ oculis. Premūt nobile corpus a co. ꝓ a nobili corpore nulla robora premunť.hyppal/lage ē:qa robora nō erāt.ſed fragmēta carinæ. ſignificat āt nō altū & ſublime rogū ſtructū:ſicut ꝓ qualitate fortunæ rogus ſtrui ſolebat. Nulla ſtrue: qđ obſcurius dixerūt poetæ:ī ſequentibꝫ declarāt. ē ergo ipetepexegeſis. ſ. expoſitō ὑπὸ ſub ἐπὶ ſupra ἐκτος extra ἐξήγησις naratio. Strues: rogi. Ille ſedens iuxta: Codrus poſtq̄ rogo fragmētis nauis cōſtructo pō.cadauer ſupimpoſuit:ueniā ab eo petiit: ſi nō ꝓ ipius dignitate ſepulchꝝ pararet:ꝙ ſi iqt maluiſſes īhumatus iacere:tamē uile ſepulchrū cā fuit q̄ me īpelleret:ut ī hoc qdē q̄lecūqꝫ ſit ſepulchro ia/ceres:qa.ſ.metuebā ne eſca fieres piſcibꝫ & alitibꝫ & feris: ſed ſi mihi.dabiť facultas nō patiar te ī hoc iacere:ſed iubente cornelia ego te in maiorum ſepul/chra transferam. hæc ubi dixit rogo flammam ſubiecit. Iuxta flamma: Scilicet rogi pompeii. O maxime ductor: nam pompeius ſicut in hiſtoria legimus fama ſui nominis totum orbē īpleuerat: cū maxīe reges atqꝫ nationes bello ſub egiſſet. Vna: .i.ſola. Si tibi iactatu.ſ.maluiſſes fluctibꝫ maris dilacerari q̄ ī hoc humili ſepulchro ſepeliri. iuſta cā ē cur mihi ignoſcas:cū hoc aīo feceri ne corpus tuū eſca fieret alitibꝫ:piſcibꝫ:& feris. Iactatu undarū. Triſtior.i.tibi moleſtius ē tale ſepulchrū ſeq: q̄ nullū. Obſecro auerte:remoue. Officiis meis:hoc eſt ne cōſideres uile meū officiū: ſed officii religionē & pietatē:q̄ me īduxit ut hoc facerē. Fati: diſpoſitōiſ diuinæ:qa uſqꝫ adeo fata tibi aduerſa fuerūt:ut periculū ſit:ne ſi hoc uile ſepulchrū cōſeq̄ris:non diripiaris:aut lacereris omnino a feris & alitibꝫ: iō non ē nefas putandū:ꝙ ego te hoc uili ſepulchro cōdide/rim. Ne bellua.i.piſcis marinus: Fera: ut leo & lupus. Volucres: ut uultures. Audeat: ſcilicet aliquid contra corpus tuum. Quantum potes: q̄ celerrime fieri poteſt benignus & libens cremeris.

Exiguam: humilem. Romana manu: ſcilicet manu romani ciuis. Recurſus in heſperiam: id/eſt ſi dii conceſſerit: ut in italiam redeam:non patiar te hic iacere. Hac in ſe. tam humili ſepultura. Cornelia accipiet:& accipiendo noſtro uteť miniſterio. In urnam:ſcilicet maiorum tuorum. Interea: ideſt dum tempus illud aduenerit: ut in ſepulturam digniorem transferri poſſis. Signemus ſaxo. Vt dignoſci poſſit: ubi nam reliquiæ tui corporis iaceant. Vt nota: ideſt notatio & ſignum. Buſto: ſepulchro. Perēptū:ideſt manes tui perempti. Plenos:ideſt perfectos tuos honores: nā mortis honorē ſepulchrū appellat. Arenas:ubi ſitus ē cognoſcat. Referat caput:ut totū corpus ī uno ſepulchro cōdať.

Excitat:incedit. Inualidas:infirmas flāmas. Ad moto fomite:id eſt appropiquatis lignis aridioribus nam fomitem appellat materiam aridam qua fouetur ignis. Carpit: ſcilicet corpus pompeii. Diſtillat:liqueſcit. Lentū:tardum. Fouens:paſcens. Tabe.i.adipe corporis ignis accendebatur:ideo paſcebat. Sed iam percuſſerat aſtra:iam illuxerat cū ſibi metuens Codrus incohatum ſepulchrū reliquit. poſtea pietate coactus eſt redire etiam cum diſcrimine ſalutis ſuæ. Dies premiſſa auroræ:id eſt ante aurorā. Percuſſerat aſtra:quia ſupueniente die aſtra offuſcantur:maior lux minorem offuſcat. Ordine rup

Excitat inualidas admoto fomite flammas
Carpitur & lentum magnus diſtillat ĩ ignem
Tabe fouēs buſtum.ſed iam percuſſerat aſtra
Auroræ premiſſa dies:ille ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quærit.
Q uam metuis demēs iſto pro crimīe pœnā?
Q uo te fama loquax omnes accipit in ānos?
Cōdita laudabit magni ſocer impius oſſa.
I modo ſecurus ueniæ.faſſuſq; ſepulchrum
Poſſe caput cogit:pietas imponere finem
Officio ſemiuſta rapit.reſolutaq; nondum
Oſſa ſatis neruis:& inuſtis plena medullis.
Aequora reſtrinxit aqua:congeſtaq; in unum
Parua clauſit humo:tūc ne leuis aura retectoſ
Auferret cineres:ſaxo compreſſit harenam.
Nautaq; ne buſtum religato fune moueret.
Inſcripſit ſacrum ſemiuſto ſtipite nomen.
Hic ſitꝰ ē magnꝰ placet hoc fortūa ſepulchrū
Dicere pompeii:quo condi maluit illum.
Q uā terra caruiſſe ſocer? temeraria dextra
Cur obiicis magno tumulū? manēſq; uagātes
Includis? ſitus eſt qua terra extrema refuſo
Pendet in oceno: romanum nomen & omne
Imperiū magno tumuli ē modus:obrue ſaxa

to: Interrupto rogo incohato ſe in latebras proripuit:ne forte deprehenderetur in hoc funeris officio. Demens iſto pro crimine.p. reprehendit illum Lucanus dicens illum nequicquam timuiſſe. nam nec ipſe quidem Cæſar adeo crudelis eſt: ut ſepultura pompeium prohibere uelit. Crimine: ſicut tu exiſtimas. Fama loquax: diuulgans: non adeo eſt culpa quod officium tuum fecit: ut tui nominis fama perpetuo duret. Condita laudabit: ne timeas inquit ipſe etiam Cæſar q̃uis impius ſit laudabit hoc officiū tuū.i. Modo nec metuas ueniā tibi datum iri. Faſſuſq;.i. fatere te feciſſe ſepulchrum: & hoc amplius agas caput ēt poſſe quod habiturus es:ut reliquo corpori coniūgas. Cogit pietas:ut officium impleat incohatum

Plena:quia non bene uſta erant oſſa. Neruis.ſ.

Congeſta in unum:id eſt omnia ſimul compoſita Tunc ne leuius & ne forte aura effoderet oſſa: non profundius demiſſo ſaxo preſſit. Auferret:auellet. Rectos:apertos. Nautaque:& ne forte nauta illic ſepulto ſaxo religaret nauem: & fune forte trahēti ſaxum remoueret inſcribit ſaxo epithaphium ut dignoſci poſſet ibi conditas magni reliquias

Semiuſto ſtipite:uidelicet carbone litteras & notas epithaphii. Hic ſitus eſt magnus id eſt poſitus eſt pompeius. Placet hoc fortuna: ita uoluiſti o fortuna: ut hoc ſepulchrum pompeii fieret.

Quo condi.Cæſar maluit pompeium tam uile ſepulchrum conſequi quam omnino in humatum iacere. Condi.ſepeliri. Terra: ſepulchro. Temeraria dextra:Hic Lucanus Codrum quaſi reprehendit:quod dicat ibi nomē eius comprehendi: ꝙ fama ipſius & gloria totum orbem terrarum impleuerat. Obiicis tumlum:id eſt cur pompeium tumuli breuitate coerces. Maneſque uagantes: quod ibi una cum corpore nomen eius ſepultum ſit:an neſcis ipſum totum orbe terrarum cognitum: ac celeberrimum eſſe. Vagantes: id eſt totum orbem pererrantes. Situs eſt: non eſt hoc tanto tumulo ſitus magnus: ſicut tu dicis: ſed eſt poſitus ea parte qua ſol orirur & occidit: hoc eſt in omnes partes terrarum: & ea parte qua. Terra extrema: uidelicet uſque ad extremos terrarum fines peruenit pompeii nomen & fama. Refuſo pendet oceano:Mare oceanum totum terratum orbem ambit: & terra dicitur ibi pendere quod in centrum deſcendit: nec in aliquam partem declinare poteſt natura enim eſt corporis cuiuſque grauioris ut in centrum deſcendat quaſi in locum ſuum. terra ergo cum grauior ſit omnibus elementis ſuo pondere libratur in medio totius orbis: & primo quidem aqua: deinde aere: poſtea uero ſuperiori elemento ſuſtinetur: ut in nullam partem inclinare poſſit: quin ſuperius tendat: ideo ſuo pondere librata ſuſtinetur terra. nam in quamcunque partem inclinaret:niſi &,cætera. Refuſo : Recluſo:uel reſpexit ad naturam maris quod fluit & refluit. Magno tumuli: ſi uis menſuram & modum ſepulchri ſcire pompeii o codre: ſcito late patere nec breuis eſſe:quam quo fama populi romani perueniet. Modus:menſura. Obrue: ſubmerget fluctibus maris. Hæc ſaxa:quibus coerceri pompeium iuſſiſti: nam id etiam ſuperius inuidioſum eſt: ut dicatur pompeium tam breui tumulo coerceri. non enim ſine deorum inuidia hoc fieri aut dici poteſt. Crimine plena:Quia uoluerunt tam

humili ac ſordido te ſepulchro condi. Si tota eſt:a minori ad maius arguit:dicit enim ſi alii quorum uirtus inferior fuit magna & ampla monumenta conſecuti ſunt:quid non pompeius & ipſe conſequi debet. non enim inferior Hercule dicendus eſt:non regibus ægyptiis:quia magna moles pyramidum pro ſepulchro habuerunt:quæ nam inqt indignitas eſt:ut nnus lapis ſufficiat ſepulchro pompeii:cum hercules ꝓ ſepulchro totũ oethen montem occupauit & liber pater Nyſam alteram partem parnaſi. Tota oethe: græce. ὁ οητήσ τοῦ οητου latine oethe tes mons ubi conbuſtus eſt Hercules a philothete cui arcum & ſagittas dono dedit.

Crimine plena deum.ſi tota eſt herculis œthe
Et iuga tota uacant: bromio nyſeia quare
Vnus ĩ ægypto eſt magno lapis: omnia lagi
Rura tenere poteſt:ſi nullo ceſpite nomen
Hæſerit:erremus populi cinerumq; tuorum
Magne metu niſi nullas calcemus harenas.
Quod ſi tam ſacro dignaris nomine ſaxum
Adde actus tãtos:monimẽtaq; maxima rerũ
Adde truces lepidi motus: alpinaq; bella
Armaq; ſertorii reuocato conſule uicta:
Et currus quos egit eques cõmertia tuta
Gẽtibuſ & pauidoſ cilicaſ mariſ adde ſubactã
Barbariẽ gẽteſq; uagas:& quicquid in euro
Regnorum boreaq; iacet dic ſemp ab armis

Nyſea:nam parnaſus mõſ boetiæ diuiditur in duos colles.ſcilicet in cyrram ubi colit apollo & nyſam ubi colitur bacchus. Tota uniuerſa. Bromio :id eſt libero patri multa nomina habet Bacchus:quorum unum eſt Bromius ſed græce abſoluitur:βρομιοσ: quo mænades utũtur: tũc cũ plenæ deo id eſt uino orgia bacchi celebrant. Rura tenere põt:uidelicet dignitate ſua ita meruit occupare. Lagi:uidelicet omnia quæ tenuit lagus qui primus rex ægypti fuit. Erremus: pro errabimus. Nullo ceſpite:melius fuerat o Codre:ut nomẽ pompeii nuſquã ſcriberetur: quia uniuerſam ægyptum pro ſepulchro haberemus: nec ĩ ægypto ullum locum calcare auderemus:ne poſtea piaculum cõmitreremus. Calcemus:ne forte calcemus cineres pompeii. Nili: ægypti fluuii pro ipſa ægypto poſuit. Quod ſi tam ſacro: ſed ſi placet o Codre nomen pompeii inſcribere ſaxo plenũ facito epithaphium:& ibi res eius geſtas inſcribe:& ita breuiter perſtringit geſta pompeii. Actus: res geſtas. Si dignaris:id eſt dignum facis. Momentaq; maxima:id eſt maximarum rerũ hiſtorias. Adde truces lepidi motus:hic lepidus acta ſyllæ reſcindere tentauit: quem auſpiciis pompeii.Qu.Catuluſ bis ab alpibus & Italia pepulit: hic in Sardiniam quo confugerat:bellũ mouit:inde pulſus paulopoſt:periit. Truces motus: Qui audebat acta ſyllæ reſcidere qbus reſciſſis bellũ ciuile renouareſ. Alpia:unde pulſus fueratt Armaque Sertorii:nam Sertorius populi romani hoſtis iudicatus hiſpaniam occupauit:& ibi magno exercitu cõparato bellum aduerſus populum romanum geſſit in quo ſæpe uictor euaſit.tandem cum a metello propemodum uincereſ: ut uictoriæ ſpes magna eſſet factione pompeii lata eſt lex:ut ſucceſſor mitteretur Metello & ipſe pompeius electus eſt: qui contra Sertorium mitteretur: qui deinde per proditionem Sertorium oppreſſit nam Perpenna cum ſuis ipſum inter epulas trucidarunt.ideo. Reuocato conſule:id eſt metello in cuius adminiſtratione ea omnis prouincia poſita fuerat. Et currus:Triumphauit enim ſimul de Africa: de Hiſpania: occiſis hic Domitio:illic Gn.Carbone. Ante ætatem:quod non licebat:tamen ipſe obtinuit:& cum reſiſteret ſylla ne contra leges triumpharet:quamquam auſpiciis ipſius res bene geſſerit.Tũc Pompeius triumphabo inquit:& Sylla quomodo ne tu cum adhuc puer ſis audes dicere triumphabo contra leges & ſtatuta populi romani contra uoluntatem meam: quare inquit pompeius. tu es tanquã ſol occidens:ego uero ſum:tanquam oriens quo audito ſylla animi magnitudinem admiratus eſt:& magno clamore dixit ſæpius triumphet triumphet:& ita triumphauit. Comertia tuta gentis:id eſt debellatis pyrrhatis:quia tunc demum comercia tuta eſſe cœperunt:poſtquam pyratæ debellati ſunt qui uniuerſum mare reddiderant infeſtum adeo ut portum romanorum occupauerint:& ibi prætorem cum lictoribus in ipſo portu hoſtiæ ciuitatis uicerint. Genreſque uagas:Hiberes:Alamanos:Albanos:Hyrcanos:Colchos:Aemaos:Cilices & cæteros populos montis Caucaſi:id eſt quod ait barbariem:& gentes uagas. Quicquid euro regnorum:nam Caucaſus mons orientalis eſt:qui inter Eleos & mare cimericũ: & Albanos ultra Caſpium montem ſub ſeptentrione iacentem porrigitur.nam incipit hic mons ab oriẽte & uſque ad Caſpium extenditur:& Albani continentur & dum perſequitur Mitridatem Pompeius: complures huius montis accolas armis ſubegit. Ineuro borea: id eſt in orientem uſque ad ſeptẽtrionem:quia ab occidente uſque ad ſeptẽtrionem pertingit caucaſus. Dic ſemper ab armis Ciuile repetiſſe toga: adde hoc quod etiam eſt maximus pompeii ſplendor.quod uidelicet nunquam tanto imperio uſus eſt: nunquam tantam ex hoſtibus uictoriam conſecutus eſt: quin ſtatim finito imperio: &. debellatis hoſtibus & in ſignibus imperii: ſimul etiam animum ciuica conditione minorem deponere:nunquam pompeius uoluit ciuica conditione maior uideri. cæteri uero poſtq̃ ad prĩcipatũ ciuitatis euaſerit:maiores cæteris haberi uoluerũt:& tyrãnidẽ appetebãt. Ab armis.i.a bellis debellatis hoſtibus

Ciuilem togã.i.ſemp ſe ad ciuilem cõditionẽ:ut æquo iure cũ cæteris uiueret contuliſſe. Ter curribus
actiſ uidelic& tribuſ triumphis:uno de Sicilia ſimul & Africa:altero de pyratiſ:tertio de mitridare:nã po
tuit triũphare de africa ſemel de Sicilia ſemel de piratis:de Sertorio:de mitridate:de Tigrãne:tamẽ dona/
uit hos omnes triumphos patriæ & ſatis habuit ter triumphaſſe. Surgit:erigiẽ pompeio. Miſerabile
ſordidũ & humile. Titulis:nullis laudibus. Faſtorũ pro magiſtratibus poſui :libri eni ſunt in quibus
conſulũ & aliorũ magiſtratuũ noia inſcribebãtur. Tãto ordine:quia pompeius cõſul ſæpius fuerat ſæpe

Ciuilem repetiſſe togam: ter curribus actis
Contentum:multos patriæ donaſſe triũphos.
Quiſ capit hæc tũulꝰ ſurgit miſerabile buſtũ
Non nullis plenũ titulis:non ordine tanto
Faſtorum:ſolitumqꝫ legi ſuper alta deorum
Culmina & extructos ſpoliis hoſtilibus arcuſ
Haud procul eſt ima pompei nomen harena
Depreſſũ tumulo.quod nõ legat aduẽa rectuſ
Quod niſi mõſtratũ romanuſ trãſeat hoſpeſ
Noxia ciuili tellus ægyptia fato.
Haud equidẽ ĩmerito cumanæ carmine uatis
Cautum ne nili peluſia tangeret ora
Heſperius miles ripaſqꝫ æſtate tumentes
Quid tibi ſæua precer.pro tãto carmĩe nilus?
Vertat aquas nilus quo naſcitur orbe retẽtus.
Et ſteriles egeant hiberniſ imbribus agri.
Totaqꝫ in æthiopum putres ſoluaris harenas.
Nos in templa tuã romana recipimus iſim.
Semideoſqꝫ canes:& ſiſtra iubentia luctus.
Et quem tu plãgens hominem teſtaris oſirim

etiã imperator cũ exercitu miſſus aduerſus hoſtes
populi romani & nomẽ eius quotiẽs imperiũ geſſe
rat:totiẽs faſtis inſcriprũ erat. Solitũ legi: ſcilic&
pompeii nomẽ quod ĩ ordine temploꝝ inſcribi cõ
ſueuit:& in certis arcubus:quorũ adhuc nõ nulli in
urbe romana ſpectanẽ.nũc legiẽ in imo littore poſi
tũ:ad cõmiſerationẽ mouendã hoc ſcribit Lucanus
Culmina deorũ.uidelic& in capitolio. Arcus: ſic
enĩ arcus ædificabãt romãi cũ uictoriã ex hoſtibus
rettuliſſent:ut ĩ modũ arcuſ ædificio ſtructo ibi res
oẽs geſtas pingerẽt:aut certe fingerẽt adhuc arcus
& ſtatua põpeii romæ ſpectaẽ:in quo ẽt ſunt cande
labra quæ de tẽplo ſalomonis rapuit. Depreſſum
calcatũ.quod nõ legat cũ antea legereẽ a ſuſpiciẽti/
bus culmẽ tẽpli:nec legi poſſet niſi a ſtantibus:ne/
ceſſe nũc eſt.n.ut qui uelit legere nomẽ pom.ĩ litto/
re curueẽ. Rectus:ſed incuruus propter humili/
tatem tumuli. Quod niſi mõſtratũ & ſi forte Ro/
mã haç trãſirent niſi morarẽtur põpeii nomẽ non
agnoſce ẽt. Noxia tellus:Apoſtrophat nũc ad ægy
ptũ & inuehiẽ in eam dicens. Vere carminibus Si/
byllinis cauebaẽ ne miles romanus ægyptũ tãgeret
& nõ ſine rõne cauerat ſibylla ne romanus miles in
ægptũ uiueret:hoc oraculũ religioſi obiiciebãt ro/
mæ his q Ptholemæũ cũ exercitu ĩ regnũ reſtitue/
re uolebãt:& creditũ eſt illud impletum cum Craſ
ſus in aſſyria quæ adiacet ægypto cũ omni exercitu
deletus eſt.nunc refert ad cædem pompeii oraculũ
Sibyllæ Lucanus & nõ ſine oratiõe id dixerat ſibyl
la.id enim erat quod metuebat ne ĩ eũ põpeius trã/
ſiret quod ſi ſibyllæ paruiſſent:nunquam talem uirum amiſiſſent. Ciuili fato: propter ciuile fatum.
Haud immerito:non ſine ratione. Vatis erycinæ:id eſt ſibyllæ:cui ſepulchrum fuit in Lilybeo oppi/
do:ut inquit Solinus:in Sicilia non procul ab Eryce monte in quo colitur uenus.ideo erycinæ:nam epy/
theton longe repetitum eſt. Peluſia:peluſium unum ex hoſtiis nili. Ripaſqꝫ æſtate trementes:uideli/
c& ripas nili qui quot annis creſcebat & ægyptum inundans fertilem reddebat & nunc quoque illud idẽ
facit. Precer.pro imprecer. Vertat aquas:Imprecabor inquit ut nilus in fontem ſuum redeat nec poſt
hac nilus inundet:ut ſterilitate habitare ibi nemo poſſit. Orbe retẽtus: uidelic& in fontem ſuum redeat
Ethiopum: uidelic& ſic apud ethiopas:ubi ardore ſolis terra in puluerem reſoluitur:ſic tu quoque ſol
uaris. Nos in templa tuam:non ſimiles fuerunt romani tibi o ægypte:nam nos deos tuos accepimus:&
his templa condidimus.tu uero manes noſtri pompeii inſepultos iacere pateris. Iſim: Ionem Inachi fi/
liam quæ mutata eſt in uaccam :caudæ cuius iuno oeſtrum ſubiecit quo illa agitata totum orbem terra
rum peragrauit:tandem peruenit in ægyptum & cum in ripa conſtitiſſet nili forte ſuſpiciens uiſa eſt ſup/
plicare Ioui:ut ſui tandem miſereretur:& ſe in priſtinam formam reſtitueret:uidelicet humanam:admi/
rantibus ægyptiis eam pro dea nili coluerunt:cuius uir fuit O ſiris. Tuam:quæ apud te colitur. Se/
mideoſque canes:uidelic& Mercurium quem Anubim uocant.Virgilius. Omnigerumque deum mon/
ſtra & latrator Anubis.nam colitur apud ægyptios in forma canis & lingua ægyptia anubis canis dicitur
canũ:ut inqt Strabo li.decio ſeptio ciuitas ẽ ĩ qua Anubis coliẽ:& honor & ſacer qdã cibus canibus eſt cõ/
ſtitutus.quædã enĩ animalia ſunt quæ uniuerſi ægyptii colũt:quẽadmodũ ex terreſtribꝫ tria:Bouẽ:Canẽ
ſelem:ex uolatilibꝫ.Accipitrẽ atqꝫ Ibĩ.Ex aquatilibꝫ duo lepidotũ piſcẽ:& oxyrynchũ.ſũt alia quæ qſque
ſeorſũ colit. Et ſiſtra iubẽtia luctus:Siſtrũ ẽ ĩſtrumẽtũ ad ſimilitudĩe tubæ cuiꝰ cãtu ægyptii ꝯgregati im
itabãẽ plãgores iſidis.nã Oſiris uir fuit iſidis a Tiphõe gigãte laceratꝰ:quẽ diu cũ lachrymis ĩ plãgorẽ q̃ſiuit

Tu noſtros ægypte tenes in puluere manes?
Tu quoq͂ cum ſæuo dederis iã templa tyrãno
Nondum pompeii cineres o roma petiſti.
Exul adhuc iacet umbra ducis.ſi ſæcula p̃ria
Victoris timuere minas nunc excipe ſaltem
Oſſa tui magni.ſi nondum ſubruta fluctu
Inuiſa tellure ſedent:quis buſta timebit?
Quis ſacris dignã mouiſſe uerebitur ũbrã?
Imperet hoc nobis utinam ſcelus: & uelit uti
Noſtro roma ſinu:ſatis o nimiumq͂ beatus.
Si mihi contingat manes transferre reuulſos
Auſoniæ:ſi tale ducis:uiolare ſepulchrum.
Forſitan aut ſulco ſterili compeſcere ſinem
A ſuperis:aut roma uolet feralibus auſtris
Ignibus aut nimiis:aut terræ tecta mouenti
Conſilio iuſſuq͂ deum tranſibis in urbem
Magne tuã:ſũmuſq͂ feret tua buſta ſacerdos
Nam quis ad exuſtã cancro torrente ſyenẽ
Ibit & himbrifera ſiccas ſub plyade thebas
Spectator nili:qui rubri ſtagna profundi
Aut arabum portus mercis mutator eoæ

Tu tenes noſtros manes.i.principiũ noſtrorũ umbras. Tu quoq͂ cũ ſæuo:poſtquã inuectus eſt ĩ ægyptios:quia paterẽtur oſſa pompeii inhumata iacere:cũ romani diis eorũ templa ſtruxiſſent.nũc ipſã quoque romã reprehendit:q͂ ad ſua uſque tẽpora in ægyptio puluere oſſa pompeii iacere pmiſiſſet:q͂ ſi excuſationẽ meruerint ſuperioris temporis q͂ Cæſarem metuebãt:nũc certe nihil habẽt quo ſe excuſare poſſit
Tu quoque.ſ.roma reprehendẽda: Cum:quis. Sæuo tyrãno.ſ.Cæſari quẽ in deorũ numerũ trãſtulere romani:quod ẽt Virgilius oſtẽdit.Ecce dionei proceſſit Cæſaris aſtrũ.nã ſtellã quæ p aliquot dies cõtinuos apparuit cæſaris eſſe aĩam in cælũ recepti ut ait Suetonius dixerũt & hac de cauſa ſimulacro eius ĩ uertice addebat̃ ſtella. Nõdũ põpeii cineres: cũ cæſare inqt ſæuo tyrãno q͂ primus tyrãnidẽ ĩ urbe romana obtinuit poſt exactos reges tẽpla ſtruxeris põpeii manes ĩ humatos iacere pmittis. Exul extra ſolũ p̃riæ ſuæ. P̃ria ſæcula.ſ.q̃bus cæſar oĩa tenebat. Nũc excipe.ſ.romã cineres põpeii trãſferẽdo. Si nondũ ſubruta.i.ſi nondũ fluctus maris oſſa põpeii abſtulit. Sedẽt pmanẽt ubi poſita fuerant. Quis buſta.t.necẽ q͂ dubitet quiſq͂ id laturã moleſte ũbrã põpeii: q͂ſi ſepulchrũ ipſius uiolare nõ.n.hoc erit uiolare ſepulchrũ:ſed ſacrificare:ut ex tã ſordido & uili loco ĩ ſedẽ ſuã & p̃riam reducatur
Dignã urnã.ſ.p̃riam ſuã.i Sacris:ſacrificiis. Dignã ur.uidelic& aĩam põpeii q̃ digna ẽ:ut ipſi ſacra deorũ more romano exibeant̃. Impet hoc no.ſi alii hoc uerent̃ uidelic& ex humili ſepulchro oſſa pom.ĩdigniorẽ locũ trãſferre id mihi munus demãdet̃ exiſtiabo me aĩabus pom.rẽ gratã facere. Noſtro ſinu: quia gremio ipſo cineres & oſſa põpeii roma trãſferam. Satis o.optãtis ẽ. Si utinã. Violare:nõ erit uiolare:ſed uereri. Forſitan aut ſulco Fortaſſe Roma tũc reſtitueret cineres tuos:ut inde trãſferãtur: honorificẽtius:cũ urbem Ro mãinuaſerit peſtilẽtia:aut certe terræmotus concuſſerit: & accepta reſpõſa huiuſmodi erũt: ut nec peſtilẽtia illa:nec terræmotus ſedari poſſit:prius q͂ oſſa in ſedẽ & patriã trãſferãtur:ſicut etiã de aliis lectũ eſt.nam Cybeles & Aeſculapii ſimulacrũ in urbem tranſlatũ:illã a peſtilentia liberauit. Sulco ſterili:ſignificat famen & penuriam annonæ. Feralibus auſtris:id eſt peſtiferis.nam auſter tunc regnat calidior :cuius feruore corrumpitur aer. Ignibus nimiis:id eſt æſtibus ſemper extrema uitioſa ſunt. Nymbus eſt uentus cum pluuia. Aut terræ tecta mouenti. Significat terræmotum quum terra mouetur: mouentur & cætera quæ in ea fundata ſunt. Summus ſacerdos: pontifex maximus. Nam quis ad exuſtam: uere nunquam dii te tanto dignabantur honore. nam nemo eſt : qui hac tranſiturus ſit ubi tua oſſa manent: quin nauem iubeat eo auerti: ut ſepulchrum tuum qualecunque ſit ſalutet & ueneretur. Syenem: ſyene eſt ciuitas in medio libyæ poſita:& hanc radii ſolis perpendiculariter feriunt. eſt enim ſubiecta cancro. Thebas: Thebæ ſunt ægyptiæ & boetiæ: ſed de ægyptiis thebis hic intelligit. Sub plyade: ſub qua poſitæ ſunt Thebæ ægyptiæ. plyades ſunt ſtellæ quæ ortu ſuo nauigationis tempus ſignificant: unde etiam dictæ ſunt απο του πλεω:id eſt a nauigando. Quis rubri ſtagna: id eſt quis nauigabit in orientem: aut meridiem. neque enim poſſunt in oriente uel libya nauigare niſi per mare libycum: & in littore libyci maris poſita erunt oſſa Pompeii. Eoæ: orientalis
Arabum : populi ſunt orientis fœlicis Arabiæ:auctore Strabone libro ſextodecimo:ſeptentrionale latus faciunt deſerta haud exigui. orientale perſicus ſinus:occidentale arabicus. auſtrale mare magnũ: quod extra utrunque ſinum eſt. Idque totum mare rubrum uocatur:quod rubrum appellatur a ſole quum ſupra uerticem eſt: uel a montibus ex aduſtione rubentis. Cteſias uero Gnidius hiſtoriæ mãdauit fontem quendam eſſe: qui aquam rubicundam ac mynio plenam in mare emittit. Solinus capitulo .xlvi. refert ultra peluſiacum hoſtium. Arabiam eſſe ad rubrum pertinẽtem mare:quod Erythreum ab Erythra rege perſei & andromade filio nõ ſolum a colore appellatum raro dicit:qui affirmat in littore maris iſtius fontem eſſe:quem ſi oues biberint:mutent uellerum qualitatem. Strabo etiam decio

ſeptimo tradit rubrum mare ægypto ſublimius eſſe:unde ſi medius Iſthmus ĩcideret:ægyptus a mari ob rueretur. Petet:ꝑ iſta loca nauigans. Auerret.ſ.ab his regionibus ad ſe nauigantes per ea loca. Cinis in ſummis:quia fortaſſe fluctibus maris detecta erunt oſſa tua:ut etiã uideri poſſint præferre.uidelic& ut digniore ſepulchro te cõdat. Caſſio:mons eſt in Arabia nobili ſepulchro põpeii nã in littore caſſii mon tis ſepultus eſt. Caſſio ioui:quia in Caſſio mõte Iouis eſt templũ & pompeii corpus:ut dicit Strabo libro ſexto decimo:nõ procul inde magnus iugulatus fuit:& ab ægyptiis dolo ĩteremptus. Nil iſta nocebũt

Magne petet:quẽ nõ tumuli uenerabile ſaxũ.
Et cinis in ſummis forſan turbatus harenis
Auertet:maneſq; tuos placare iuuabit
Et caſſio præferre ioui:nil iſta nocebunt
Famæ buſta tuæ:templis auroq; ſepultus
Vilior umbra fores:nũc eſt ꝓ numine ſũmo.
Hoc tumulo fortuna iacens. auguſtius aris
Victoris libyco pulſatur in æquore ſaxum.
Tarpeis qui ſæpe deis:ſua thura negarant
Incluſum tuſco uenerantur ceſpite fulmen
Proderit hoc olim quod nõ mãſura ſepulchri
Ardua marmoreo ſurrexit pondere moles.
Pulueris exigui ſparget nõ longa uetuſtas
Congeriem buſtumq; cadet: mortiſq; peribũt
Argumenta tuæ.ueniet fœlicior ætas
Qua ſit nulla fides ſaxum mõſtrãtibus illud
Atq; erit ægyptus populis fortaſſe nepotum
Tã mẽdax magni tumulo quã certa tonãtiſ.

nec erit cur tibi minor hẽatur honor:ꝙ ĩ humili loco oſſa tua poſita maneãt:imo hoc ipſo erit uenerabilior umbra tua. Iſta buſta:uidelic& uilia & ſordida. Templis auroque:quia ſi in templis auratis cineres tui conditi eſſent minore ĩ honorem pro dignitate conſecutus eſſes. Templis auroque: id templis auratis.Endiadis. Pro numine ſummo: id eſt loco ſummo numinis habetur: ꝙ fortuna ſepulchri tui in tamuili loco poſita ſit & ſubiungit rationem. Auguſtius aris:per ſimilitudinem oſtendit dignius eſſe ſepulchrum pompeii quam eorum qui ſepulti ſunt in monte tarpeio : id eſt capitolio: unde thuſci ſacerdotes qui dedignabantur ſacrificare ioui in templo conſtituto immolant uictimas in loco ubi iacet fulmen.nam thuſci fuerunt religionis cultores maximi inde etiam:ut Valerius docet in primo:principium religionem habuiſſe dixerũt. nunc ergo dicit ꝙ aruſpices thuſci quotiens prodigium committere uoluerit fulminis.nam fulmen quotiens aliquid percuſſerit prodigiale eſt ĩ locum quem de cælo tactum eſſe uiderunt bidentes ſacrificabãt:& locũ illũ bidẽtal appellabãt:nec quiſq̃ auſus fuiſſet in eo loco conſiſtere uenerabant eum locum tanquam ſacrum & diis cõſecrabant. illud idẽ continget ſepulchro tuo o pompei.nam quemadmodum tuſci ſacerdotes dedignabantur ſæpe ſacrificare Ioui capitolino:& immolabant bidentem in humili ſepulchro ubi fulmen poſitũ eſt:ita etiã umbris tuis ſacrificia exhibebũtur a gentibus. Auguſtius.i.nobilius & uenerabilius:unde auguſtum dicimus locũ uenerabilem:quaſi aue guſtatum.ſic.n. augures illi qui eiuſmodi artẽ tenebant locũ illũ uenerabilem habebant:quem aues deguſtaſſent. Aris uictoris : templis cæſaris:cui templa & aræ extructæ fuerunt. Saxum:ſub quo cineres tui conditi ſunt. Tarpeis deis:id eſt Ioui & mineruæ qui coluntur in tarpeia rupe:id eſt in capitolio. Thura:id eſt ſua ſacrificia. Thuſco ceſpite:id eſt ara a thuſcis ſacerdotibus extructa non enim tantummodo in tuſcia hoc faciebant:ſed ubique ubi fulmen cõditum eſſet. Proderit hoc olim: quod ibi ſepultus ſis o pompei: quia aliquando cum aſſiduo maris fluctu ſaxum illud auferetur: & nulla tui neſtigia ſepulchri apparebunt:id faciet ut omnes te deum eſſe exiſtiment: cuius ſepulchrum in terris nuſquam inuenietur. Olim: aliquando. Ardua: alta.
Futuris: poſteris. Pulueris exigui:non erit inquit opus diuturno tempore ad hoc ut fluctus maris reſiduus rapiat ueſtigia ſepulchri tui. Cadet: in undas maris. Argumenta tuæ mortis: quod eſt ſepulchrum.eſt argumentum: id eſt ſignum mortis: unde monumentum appellatur quia monet mentem intuentium: ſcilic& ibi mortuum iacere. Argumenta: probamenta. Veniet ætas: in qua non credetur ibi tua oſſa aliquando fuiſſe ſepulta. Fœlicior:ſcilic& quantum ad gloriam tuam. Saxum monſtrantibus:quia ſi forte quis dixerit hic oſſa pompeii ſepulta fuerunt: non adhibebitur fides. Atque erit ægyptus:& fortaſſe idem continget tibi. dicit in ægypto: quod contigit Ioui in creta. Nam in inſula creta oſtendebant ſepulchrum quod Iouis fuiſſe dicebant: ſed nemo credere uolebat. idem & tibi continget o pompei. Varro in opere quod de littoribus eſt etiam ſuis temporibus: ut ait Solinus: affirmat ſepulchrum Iouis in Ida uiſitatum. Tam mendax:no erit mẽdax:ſed exiſtibit

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER NONVS.

INCIPIT NONVS LVCANI.

a T Non in pharia manes iacuere fauilla
Nec cinis exiguus tãtam compeſcuit umbram
Proſiluit buſto ſẽiuſtaq̃ mẽbra relinquẽſ
Degenereq̃ rogũ ſequit̃ cõuexa tonãtis
Qua niger aſtriferis cõnectitur axibus aer.
Quodq̃ patet terras inter lunæq̃ meatus
Semidei manes habitãt:quos ignea uirtus
Innocuos uitæ patientes ætheris imi
Fecit:& æternos animam collegit in orbes
Non illuc auro poſiti:nec thure ſepulti
Perueniunt illic poſtq̃ ſe lumine uero
Impleuit:ſtellaſq̃ uagas miratur & aſtra
Fixa polis:uidit quãta ſub nocte iaceret

a T non in pharia manes iacuere fauilla. Hic incipit liber nonus in quo cõtinet̃ primũ quidem deificatio animæ põpeii. deĩde Catonis deliberatio cũ militibus: quos cũ uniuerſa claſſe ſecum tenebat:cui cũ Gn. pompeio præfectus erat. nã cũ milites ad libertatẽ incitaſſet perſuaſit eis:ut ſe pararent ad regem Iubam tranſire:ibi eni ſpem aliquam fore: ut regis huius auxilio Rempublicam recuperarẽt & p quos labores quæue pericula iter faciẽs profectus fuit Lucanus deſcribit:primum igitur περι αποθεωσεως:ideſt deificatione loquitur pompeii quõ anima eius ad comparem ſtellam redierit & deificata ſui corporis ludibria contempſerit. At:pro ſed aduerſat̃ his quæ ſupradicta ſunt. uidelic& ĩ anguſto ac ſordido ſepulchro coercitos fuiſſe cineres pompeii:ſed e diuerſo manes & eius umbræ in cæleſtem regionẽ ſublimis delata eſt. Tantam ũbram. i. tantæ magnitudinis & excellentiæ. Proſiluit: pcul a buſto exiluit ĩ aeream regionẽ. Semiuſtaque membra: quia nec tantũ quidẽ lignorũ:& fomenti habuit Codrus: ut plene corpus põpeii cremare poſſet. Degenerẽ:ſordidũ Sequit̃ cõuexa tonãtis:reuerrit̃ ad comparẽ ſtellã:& ad cæleſte domiciliũ. Niger aer. i. inferior q contiguus ẽ planetis. de primo ad ultimũ. nam qa inferior eſt ideo denſior:quia denſior:ideo nigrior Connectitur:contiguus ẽ. uidelic& iuxta lunam Aſtriferis axibus:uidelic& ĩ aeream regionẽ quæ eſt inter ſtellam & lunam. nã Luna eſt ĩferior planetaꝝ oĩum. ſic enim ſe habent planetæ. Saturnus Iupiter:Mars:Sol :Venus:Mercurius & Luna. axes enim planetarum globos appellauit. nã in uno quoque planetarũ ĩtelligi poteſt axis ſunt eĩm ſphærici quæ alio noĩe græci polũ appellãt. Quodq̃ patet inter terras:Nam luna inferior eſt planetarum omnium:apud quam inferiorem regionem ſemidei habitant:quos græci heroas uócant. Quos ignea uirtus:ſecundum platonicos dixit qui animam dicebant eſſe ignem. quid eſt deus?theos pireſitos:ſenſibilem ignem deum eſſe diffinierũt ſi θεω eſt anima ſequitur ipſam eſſe naturalem deum nam pars ſequitur ſuum totum:ſi deus eſt totum:anima eſt pars naturalis. ergo deus eſt aĩa quod ſalſũ eſt. Innocuos:qui ĩnocẽter p omne uitæ ſuæ tempus uixerũt. Aetheris imi: inferioris reſpectu cæleſtis:nã ignis æthereus eſt oĩbus ſuperior elemẽtis. nũc autẽ dicit nõ poſſe quidem animam ad ſummũ ætherẽ aſcendere:ſed ĩ medio terrarũ ac lunæ ſuum domiciliũ habere. In orbes. i. circulos. Collegit:ideo dixit quia quas uirtutes amiſerat:dum per planetas uel planetarũ regiones aſcẽdit eas nunc recuperãdo colligit ĩ unũ. ſic enim platonici dicebãt per planetas animas aſcendere:& ab his uirtutem quandam contrahere:ut a Saturno pigritiam. a Marte iracundiam. a Venere libidinẽ:& ſic de cæteris. Non illuc auro poſiti:ad comparẽ ſtellam inquit redeunt umbræ tantummodo eorum: qui cũ uirtute uixerunt:non autem diuites ſepulchro decorati ſecundum platonicos. nam tres fuerũt opiniones philoſophorũ de formes. nam Anaxagoras dicebat formas eſſe inter materiã actu:ſed animas latere a nobis & ĩ ſenſibiles eſſe unde idẽ eſſe dicebãt unũ & in omne eſſe. uidelic& formã cũ materia:& materiã cum forma. Ariſtoteles q uiſus eſt melius ſentire dicebat qdem formas eſſe ĩtra materiã:ſed potentia nõ actu:deinde ab extrinſeco agẽte de potẽtia ĩ actũ deferri. Plato & platonici dicebãt formas eẽ extra materiã in corporibus cæleſtibus ſeparatis:quorũ qualitas ſub qua quiſq̃ ſtella naſceret̃ corporibus. deinde imprimi ab intrinſeco datore. uidelic& deo q formaꝝ dator eſſe dicit̃:& cũ e corpore ad ſtellã comparẽ redirent ſub qua nati ſunt. Illuc:ad ſedem illam. Thure:id eſt aromatum odoribus. Poſtquam ſe:Nuuc dicit quomodo pompeius poſtquam ad regionem illam:ubi heroes habitabant peruenit loca illa circumſpicere cœpit & admiratione quadam perfuſus reſpexit ad terras & locum illum:ubi quaſi ludibrium quoddam corpus ſuum iacebat. Impleuit lumine uero: uidelic& reuerſus eſt in comparem ſtellam: cuius qualitatem & ſplendorem concepit. Stellaſq̃ uagas:id eſt errantes:ſcilic& planetas:unde planetæ dicti ſunt:id eſt erro:errant enim & contra polum feruntur. Aſtra fixa polis: dicit non ſolum errantes ſtellas miratum fuiſſe:ſed etiam alias ſtellas fixa polis: ut urſa maior:& ſtella occidua quæ axes dicuntur. Sidus enim a ſido: quod eſt ſedeo dicitur. ideo non recipit. y. contra nonnulli uolunt ut dicatur ab hy: id eſt pluo: quod dictum abſurdum eſt. Nam ſtellæ non flammeæ ſunt quo circa uaporibus aluntur:caloreque ſolis excitatæ:ſicut enim ſtella a ſtando dicitur: ſic & ſidus a ſidendo deriuat̃.

Noſtra dies:quæ eſt in noſtra regione aerea ad comparatōem lucis terrarū:ueſtra tenebræ potius dici debet. Ludibria trūci:cum uideret truncū corporis ſui:ita dilacerari,primo quidē fluctibus maris: dein de ſemiuſtū condi ſepulchro:quaſi riſū cōtinere nō potuit. Hinc ſuper:poſt hæc umbra pōpeii uenit ī theſaliā & ſpeculatus eſt quid ibi faceret cæſar:deinde ad claſſem ſuā uenit:quæ adhuc ītacta erat:cui Gn. pompeius cū Catone p̄erat cruenta & aſpera. Sparſis in æquore:Quia adhuc oē mare erat pōpeianoꝝ. Et ſcelerū uindex:tādem conſiſtit in pectore Bruti & ſibi infudit quo Cæſarē īterficeret & amiſſam libertatē recuperaret. Vindex:pōpeius fuit ſcelerū qui ſemp tyrrānos proſecutus eſt. Inuicti catōis: ī quē nulla ægritudo animi caderet:nō ſpes nō metus:nō gaudiū:nō dolor:nō audeo dicere paſſiones lic& aut ægritudinē:aut pturbationē aut motū animi appello.noſtri uero paſſiones animi appellant. nō uincebat̃ ergo paſſionibus ullis Cato. Illæ ubi pendebāt:oſtēdit ꝙ nulla animi pturbatiōe mouerēt cato.nā etiā pompeiū ipſū quoad uixit odio habebat.metuebat.n.ne ipſe uīceret libertatē cū repu. uſurparet. Pēdebat caſus:uidelic& quonā īclinaret uictoria. Dominū:uictorē. Oderat:q̃re ergo ſecutus fuerat pōpeiū cato ſi oderat?qa boni oēs ſequebant̃ pom.& ipſe coactus ē ptes illas ſeq. Auſpiciis raptus patriæ:ſed poſt mortē pom.iō factus erat pōpeianus cato ꝙ hæ ptes tātū ſuperāt in qbus ſpes libertatis poſita eēt. Refouit:recreauit. Trepidantia:morte pompeii & milites ſpectabant:ut quo ſe fortuna inclinaret eo ſe conferrēt: ſed Cato retinuit:& animos illorū trepidantes recreauit:& cū iam arma deponerent ipſos adhortatus eſt ad illa cauſa libertatis recipiendæ. Ignauis ma.,p manibus ignauorum. Nec regnū cupiens:non enim ſeruire metuebat quid ergo eum adducebat ad libertatem tuendam:ſi nō metuebat: nō metuebat ſeruitutem:quia paratus erat mori.metuebat autē aliis nō ſibi:non enim omnes animi ſui ſciebant:ut honeſtam uitam ſeruituti anteponerent. Totæ partes:ſpectabat enim ad libertatem cato:non ad libidinem dominandi. Ne per littora:dicit quid fecerit cato:metuens cato celeritatem Cæſaris:qui uictoria uti ſciebat:collegit claſſem omnem & in portum Corcyræ ſubduxit:ut ibi tuta eſſet. Per littora:id eſt diuerſa maria. Rapido actu:perſecutione celeri.nam agere perſequi eſt:ut quos illos populos bello regere ſub armis. Mille carinis:adhuc magnæ ſupererant uires partium pompeianorum:unde pro re magna ac admiranda legitur quod mille carinis aſiam græci inuaſerint cum ad excidium troiæ nauigarent. Fragmenta:reliquias.Quis ratibus.quis crederet mille carinas intactas fugere quaſi uictas?quaſi dicat nemo nam mille carinæ tantas uires habere poterant:ut non fugerent: ſed uniuerſo orbi terrarum bellum inferrent: tamen fugerunt Tantis:ex quo cognoſci poteſt quantæ fuerunt opes romanorum. Arctaſſe pelagus:ut mare redderetur anguſtum. Dorica tum maleam: proſequitur deſcribere curſum quem cato tenuerit dum ſtudet reliquias militum pompeii ſeruare ſi quam rationem mire poſſet recuperandæ libertatis. Tū:deinde. Dorica maleam: id eſt ionium mare nauigat:non illud quod eſt pars aſiatici maris: ſed alterum mare quod principium ſumit a Malea promōtorio circa quæ ægeum mare terminatur:& totam inundat ioniam a Malea uſque ad fines tænari:qua dicitur animabus deſcenſus ad inferos eſſe:habet autem ab oriente creticum mare:a meridie africum: ab occidente tyrrhenum: & circa hæc maria Catonem nauigaſſe dicit. Diorica maleam:id eſt laconicam.nam circa eam dores populi liconiæ: ut refert Strabo libro octauo.Malea eſt poſt urbem Boiam cum ad maleam nauigatur Amathus occurrit urbs:inde Aſinæ atque cythium ſparthanorum nauale nobile intra ducenta & quadragita ſtadia habet ſtationem manu effoſſam: fuit non tuta nauigatio ſupra maleam propter aduerſus uentorum flatus:inde eſt natum uulgo ꝓuerbiū:cū ad maleam defluxeris: domeſticos obliuiſcere. Apertam tænaron: ταιναρον: qua deſcenſus ad inferos eſſe dicitur.

Noſtra dies riſitq; ſui ludibria trunci
Hinc ſuper æmathiæ campos:& ſigna cruēti
Cæſaris ac ſparſas uolitauit in æquore claſſes
Et ſcelerum uindex in ſancto pectore bruti
Sedit:& inuicti poſuit ſe mente catonis.
Ille ubi pendebant caſus: dubiūque manebat
Q uem dominum mūdi facerēt ciuilia bella
Oderat & magnū:quāuis comes iſſet in arma
Auſpiciis raptus patriæ ductuque ſenatus.
At poſt theſſalicas clades:iam pectore toto
Pompeianus erat patriam tutore carentem
Excipit:& populi trepidātia membra refouit
Ignauis manibus proiectos reddidit enſes.
Non regnum cupiens geſſit ciuilia bella
Nec ſeruire timens:nil cauſæ fecit in armis
Ipſe ſuæ:totæ poſt magni funera partes
Libertatis erant quas ne per littora fuſas
Colligeret rapido uictoria cæſaris actu.
Corcyre ſecreta petit ac mille carinis
Abſtulit æmathiæ ſecum fragmenta ruinæ.
Q uis ratibus tantiſ fugientia crederet ire
Agmina? quis pelaguſ uictas arctaſſe carīas?
Dorica tūc maleam.& apertā tænaron ūbris.

Inde cythæra petit:boreaq; urgente carinas
Creta fugit dictæa legit cedentibus undis
Littora:tūc auſum claſſi præcludere portus
Impulit:ac ſæuas meritū phicūta ruinas
Sparſit:& hinc placidis alto delabitur auris.
In littus palinure tuum:neq; eni æquore tātū
Auſonio moniméta tenes portuſq; quietos
Teſtatur libyæ phrygio placuiſſe magiſtro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ.
Ancipites tenuere animos.ſocios ne malorum
An ueherent hoſtes:preceps facit oē timendū
Victor:& in nulla non creditur eſſe carina
Aſt ille puppes luctus:planctuſq; ferebant
Et mala uel duri lachrymas motura catonis.
Nam poſtq; fruſtra precibus cornelia nautas
Priuigniq; fugam tenuit:ne forte repulſus
Littoribus phariis remearet i æquora truncus
Oſtenditq; rogum nō iuſti flama ſepulchri.
Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendiſſe rogum:gelidoſq; effuſa per artus
Incubuiſſe uiro:laceros exurere crines:
Membraq; diſperſi pelago cōponere magni:
Vulneribus cunctis largos effundere fletus:
Oſſibus & tepida ueſtes impelere fauilla:
Quicquid ab extincto licuiſſet tollere buſto

Tænaron auctore Solino cap.xii.ſpiraculū eſt in laconia:& ut inqt Strabo eodē libro in ipſo laconici littoris inflexu tænarus ripa erecta eſt:ſacrā Neptuni ædem cōſtructam:cōtinés i luco propinquaq; ſpelunca eſt p quam cerberū ab iferis ſuperius reductū ab hercule fabulæ canunt:& tænaron ē ꝓ montoriū aduerſum Aphricæ:ut ait ſolinus cap.xii.in quo fanum Methinei Arionis:quē delphine eo aduectū imago teſtis eſt ærea ad effigiem caſus & ueri operis expreſſa:præterea tempus ſignatum olympiade eni undetrigeſima:qua i certamine Siculo.idē arion uictor ſcribit:id ipſum geſtū ꝓbat:eſt & oppidu Tænaron nobili uetuſtate. Inde:deinde. Cythæra:iſula ubi colit uenus:ūde cythærea dicta eſt.Cythæra iſula d' qua nūc loqt Luca.cōmodis iſtructa portubus: & eiuſdem nois urbe quā Euricles Lacedemoniorum auctor i pecularis iuris poſſeſſioné uendicauit nō procul é a malea teſte Strabone libro octauo. Boreaq; urgente:qa habet ab oriēte creticū mare:a meridie aphricū:ab occidēte tyrrhenū. Fugit:nā diſcedētibus a littore:littus fugere uidet. Vrgente:impellente. Legit:tranſit & declarat qd dixit. Creta dictea:Cretenſia.nā dicte mōs eſt cretæ. Tunc.ſ. cum ad phicunté perueniſſet q̄ ciuitas é in ionio.hi portus Catoni. Clauſere:iratus cato expugnauit oppidū & militibus diripiendū tradidit. Aphrica auctore ſolino cap.xl.in duas ꝓminentias extendit quarū altera ꝓmōtoriū candidū dicit: altera quæ eſt i cyrenaica regiōe phicūté uocāt:ea per ſinū creti cū oppoſita cretæ iſulæ cōtra Tænaron laconicem excurrit harenas. Impulit.i.euertit. Rapinas.i. meritā diripi claudendo portas catoni. Spſit:diripuit:dimouit. Et hic:uenit in calabriā:palinurus eſt calabriæ promōtoriū:haud lōge ab helia ciuitate q̄ poſtea Velia dicta eſt.nā pro aſpiratiōe digāma ponebāt quia i paluſtribus locis ædificata é. primū dicta eſt helia nā ælos græce ſignificat paludé:& ꝓuincia ꝓ aſpiratione digāma mutauit nomé:ubi helia eſt:Velia eſt appellata.unde ibi ſepultus eſt palinurus gubernator nauis æneæ. Neq;.n æquo:bene dico delabit placidis auris o palinure:qa nō tātū nomé tuū in littore auſonio uulgatū é.nā poſtea ſicut ipſe dixit æneæ cū ad inferos deſcendiſſet de naui ſūma correptis cecidiſſet in fluctus pedibus terræ nauigauit cū ad littus auſoniū uéiſſet occiſus eſt:& deide in palinuro calabriæ ꝓmontorio ſepultus eſt cui nomen dedit. Auſonio æquo: ubi occiſus fuiſti. Magiſtro: gubernatori nauis. Libye:caſus nti eſt. Teſtat libye phry.iō dixit qa de mari Siculo nauigauit i Aphricā. Portus q̄e.i. calabros:eſt eni ſardinio ſiculo mari ionio q̄ cōterminus. Phrygio:troiano. Cū ꝓ:cū ibi eſſēt uidere naues procul uenietes.& prio qdē timuere ne eſſent naues cæſaris:ſed erāt naues qbus uehebat cornelia cū Sexto pom.& aliis pōpeii comitibus. Tendétes ue.iflatæ uētis. Socios:pōpeianos. Malo℞:cladiū quas ceperāt i theſſalia. Veheret:duceret q̄obrē icertæ erāt naues:qa. Præceps facit om.timē.i.tāta erat celeritas cæſaris i cōficiēdis rebus:ut ubiq; timeret. Præceps: uelox. Et i nulla nō.i.credit i una quaq; naue eſſe.

Luctus:de morte pōpeii. Vel:ét. Duri catonis:auſteri & fortiſ.fuit eni ſtoicus cato uticenſis:q̄uis eſſet durus:tamé cōtineri nō potuit qn & ipſe ſolueretur i lachrymis.nā tāta erāt mala quæ nūciabāt hæ naues. Nā poſtq̄ fruſtra.ſ.tētauit ſuadere comitibus,cornelia:ut tātiſper reſiſterēt donec rogus pōpeii cremaret:& corpus ſepulchro cōderet i hæc uerba ꝓrupit dicés ergo indigna &c. Tenuit.i. retinere tētauit. Priuigni.ſ.Sexti pom.q filius fuerat Imitiæ quā pōpeius antea repudiauit & corneliā i uxoré duxit

Rogū:ubi tūc cōburebat Pōpeius. Flāma:p quā itelligebat locū illū eſſe ubi corpus pōpeii cremaret.

Indigna fui:nec merui accendere rogū pompeii qui adeo exiguus erat:ut nō plene corpus combureret.

Laceros.i.ſuos ipſius cries laceratos exurere. Cōponere:i unū colligere. Pelago:p pelagus. Et.ſ.fui idigna ſemp intelligit. Largos fletus:abundantes lachrymas. Veſtes implere: ſcilic& cineribus pompeii.

In templis ſparſura: quia poſtea cineres pompeii in templis deũ cõdidiſſem: ſi id mihi facere licuiſſet. Ardet honore rogus: quia nemo eſt q decoret ſepulchrũ pompeii. Manus hæc ægyptia: fortaſſe ægyptius ẽ: qui meruit cremare pompeii corpus: quod officiũ ingratũ eſt põpeio: ut ab hoſtili manu cremet̃. O bene nudi craſſorũ cineres. ſ. patris & filii: dicit nũc ſatius eſſet: ut põpeius ĩhumatus iaceret: quẽadmodũ Craſſi q̃ hoſtili manu cremari. Craſſos: quos occiſos cũ exercitu deleto rex parrhorũ Arſacides iuſſit inhumatos iacere. Inuidia maiore deũ: ex hoc ꝙ tam ſordido ſepulchro cõditus eſt põpeius cognoſcit ipſum diis inuiſum fuiſſe. Inuidia: odio.

In templis ſparſura deum ſine funeris ullo
Ardet honore rogus: mãus hoc ægyptia forſã
Obtulit officiũ: graue manibus o bene nudi
Craſſorum cineres pompeio contigit ignis.
Inuidia maiore deum. ſimilis ne malorum.
Sors mihi ſemp erit. nunq̃ dare buſta licebit
Cõiugibus? nunq̃ plenas plãgemus ad urnas
Quid porro tumulis opus eſt? an ulla reqris
Inſtrumẽta dolor nõ toto in pectore portas
Impia pompeium? nõ imis hær& imago
Viſceribus quærat cineres uictura ſuperſtes
Nũc tamẽ hic longe. qui fulget luce maligna
Ignis adhuc aliquid phario de littore ſurgẽs.
Oſtendit mihi magne tui: iã flãma reſedit.
Pompeiumq; ferens uaneſcit ſolis ad ortus
Fumus: & inuiſi tendũt mihi carbaſa uenti.
Nõ mihi nũc tellus pompeio ſi qua triũphos
Victa dedit: non alta terens capitolia currus.
Linquere ſiqua fides peluſia littora nolo
Gatior elapſus fœlix de pectore magnus
Hũc uolumus: quẽ nilus habet terræq; nocẽti
Quã mãet ægyptus: q̃ magni poſſidet artus
Nõ hærere æquor: crimen cõmendat harẽas
Tu pete bellorum caſus: & ſigna per orbem
Sexte pr̃na moue: nãque hæc mãdata r̃liquit
Pompeius uobis: in noſtra condita cura.
Me cum fatalis læto damnauerit hora.
Excipite o nati bellum ciuile: nec unquam
Dum terris aliquis noſtra de ſtirpe manebit.

Similis ne malorum ſors: eadem ne me ſemper fortuna ſequetur: ut ſemper ſim a ſepulchro meorum uirorum remota ne mortem ipſorum lugeam. Nunquam dare buſta: declarat. Similis ſors & cætera: id eſt nunquid mihi placebit intereſſe exeqiis uirorũ meoꝝ. Nunq̃ plãgemus ad urnas: ſed ꝓcul a cineribus uiroꝝ rẽota ſemp ipſoꝝ mortẽ lugeamus. Quid porro tumulus: ad ſe ipſam cõuertit̃: q̃ſi ſe ipſam reprehẽdens: dicẽs qd opus ẽ ſepulchro & monumẽtis: nũquid nõ ſemp mihi obuerſat̃ imago pompeii ut abſentẽ etiã quaſi præſentem cõplectar. Porro: certe. Inſtrumẽta: uidelic& nulla adminicula lachrymaꝝ: pietas eoꝝ quos diligimus ẽ quaſi adminiculũ doloris. Viſceribus: declarat quod dixit ĩ pectore portas. Hæret imago: ut ipſi ante oculos poſita ſit. Victura: illa quæ uictura eſt quærat cineres uiri ſui. ego autẽ nõ ſum ſupſtes futura. Nõ tamẽ hic longe: ꝓſeqtur cõplorationem corneliæ: ꝙ cogat̃ a nautis deſerere locos ubi põpeii reliquiæ poſitæ fuerant. Qui fulget: ignis inqt lucet in littore nili oſtẽdit mihi aliquam partẽ tui eſſe o põpei: quo fit ut ĩuita diſcedã. Oſtẽdit: noli dicere: ignis non oſtendit ĩmo non longe hinc oſtendit aliquid eſſe tui. Maligna luce: id eſt obſcura: quia iam extinguebatur. Flamma recedit: id eſt extincta eſt. Ferens: pro auferens pompeium: quia oſtendit corpus pompeii crematum eſſe. Vaneſcit: quia in eam partem funus aſcendebat. Et: ſcilic& q̃uis ſint ueſtigia mei pompeii tamẽ diſcedere cogor. Mihi: ad dolorem meũ. Nõ mihi nunc tellus: iam fœlicitatis pompeii oblita ſum: miſeriarũ tantum recordor. Gratior: ſcilic& ægypto: uel q̃ hæc tellus ubi iacent pompeii reliquiæ. Terens currus: id eſt calcans: nam triumphantes ſublimes uehebantur albis equis ad capitolium. Fœlix i. fœlicitas Pompeii penitus exceſſit Hunc uolumus: & ob hanc cauſam: quia mihi hæc tellus gratior eſt q̃ huiuſmodi regiones. unde conſtitui ſi fieri poteſt: nunq̃: hinc diſcedere quoad uita ſuperſit. Si qua fides. i. ſi mihi creditis o nautæ. Hunc: Pompeium. Terræq; nocenti: & id eſt quod uehementer conqueror quod ſi ſepultus ſit pompeius: nam ex hoc uideor leuari nefas: quod ægyptii commiſerunt. Hærere: id eſt quod hic perſiſtere nequeam conqueror: ratio. Crimen cõmendat harenas: Quia hoc ipſo quod hic occiſus eſt Pompeius: mihi cõmendabiliores: & gratiores efficiuntur harenæ. Tu pete bellorum caſus: Hic me deſere o Sexte: quoniam hæc mihi grata loca ſunt: ubi poſitæ ſunt reliquiæ pompeii. Tu quod ad te pertinet accipe reliquias belli & uindica libertatem. id enim eſt quod mihi pater tuus dedit in mandatis: ut uos monerem. ſi forte aliquid de eo contingeret: nunquam deſineretis patriam cum libertate tueri. Signa: uexilla. Condita cura: repoſita ĩ noſtra ſolicitudĩe pr̃na mari data: quæ mihi dederat uobis apio: & quæ fuerit declarat. Me cũ fatalis: o cornelia dicito meiſ uerbis Gn. & ſexto põ. hæc uerba o nati poſt mortẽ meã igt ſuccedit: mihi

Cæſaribus: Quia cæſare deſcendēt. Vel ſcœprra.i.uel reges uel ciuitates:uel populos qui potiūtur regꝝ īpellite uobiſcū ut libertatē romanā recuperetis. Vel urbes:libere uiuētes. Sceptra monarchiā īquit regū. Nominis.ſ.pompeii. Arma reliquo.ſ.tuendæ libertatis inueniet claſſes & ſupſunt uires adbuc quibus hoc facere poſſitis.uidelic& claſſis adhuc ītacta. Quiſquis pompeius.i.aliquis ex gente pompeii

Nullis nō gētibus.i.quibuſlibet nationibus bellum inferre poterit. Tantū indomitos:Vos tantūmodo animos gerite dignos paterno nomine:nō deerunt uobis opes:non populi quibus dignitatē ueſtram defendere poſſitis. Tantū: tantūmodo. Indomitos:ne ſeruire uelitis. Iuris:paternæ poteſtatis

Vni parere decebit:uidelic& Catoni ſi modo ipſe uoluerit partes libertatis tueri. Exolui tibi magne fidem: hæc ſunt mandata:quæ mihi rradidit pompeius dum uiueret illa aperui uobis: ueſtrum igitur erit exequi uoluntatem paternam. Inſidiæ ualuere tuæ:Quia clam id agebas ut ante me e uita excederes. Perfida:quia niſi hæc mādata aperuiſſem filiis tuis quæ promiſeram a fide deſtitiſſem ergo noluiſti ut tecū morerer: ne a fide diſcederem.

Auferrem uoces.ſ.ſi tecū morerer. Iam nūc te per iane chaos:poſtq̄ tibi fidem ſeruaui nunc reliquum eſt:ut te ſequar quocūqꝫ ſenſus tuus puenerit.uidelic& ſequar umbras tuas per tartara: ſi modo uerū eſt tartara eſſe nunc expeditis mādatis tuis

Per iane chaos:chaos ſignificat cōfuſionē elemētorꝫ omniū:ſic diffinit chaos eſt iordinata indigeſtaqꝫ moles & dicitur a χέω .i.cōfundo.nam anteq̄ Deus elementa diuiſiſſet:erant omnia ſimul confuſa:& hoc chaos apud inferos eſſe dicunt quia ibi ppetua nox eſt:& cōfuſio rerū omniū. Inane: ideo dixit ꝙ ibi ſpiritus cū corpore habitēt:nā iane uacuum dicit quod ſine corpore eſt. Tartarus:dicitur locus inferior apud inferos: idem eſt quod chaos. tartarus dicitur a tarratu.i.pturbādo:ꝙ ibi oīa perturbata ſint pturbata & cōfuſa parū differūt.tartarꝫ autē Strabo in tertio cōmentario ſubterraneorꝫ locū ultimū eſſe putat:& infernū cū quis audiat tartaro.tartarū aūt tarteſſo deriuata illinc denominatione cōparare pōt:tarteſſus flumen & oppidū eſt hiſpaniæ. Si ſunt ulla:dixit ſecundū epicureos q dicebāt aīam uel oīa ſimul cū corpore pire. Quam lōgo tradita læto: uita mihi iſtar mortis ē:ea uero q̄ lōga futura ſit icertū eſt:ſed ſi diuturnior fuerit pœnas ab ipſa ſumā nimiū uiuaci Pœnas aīæ ferā:uidelic& ego ipſi mortē cōſciſcā. Aīæ uiuacis:ſi diu nimiūqꝫ uixerit. Potui:cernēs tā dura fui: ut tibi ſupſtes eſſē:& dolore nimio nō cōficerer cū te oculis meis occidi uiderē. Nō fugere ī mortē.i. tibi eē ſupſtes. Plāctu cōtuſa pibit:Quādo ita uiuax fuit aīa mea:ut nec dolore qdē mortis tuæ ex hoc corpoř diſceſſerit:ſaltē ipſo plāctu e pectore diſcedet:qa tā diu pectora plāgā:ꝙ ipſā excedere cogā.plāctus ꝓprie ē pcuſſio pectoris

Effluet:reſoluet ī lachrymas. Nūq̄ ueniemus ad enſes:qbus iugulū apiaus nō ad laqueos nō ad præcipitia ueniemus:ſed ipſo dolore pibimus. Turpe:ē enim uxori quæ uirū ſuū amet nō poſtea ipſo dolore: perite. Obduxit caput:ordo ē:illa delituit ubi obduxit caput &c. Obduxit.circūdedit texit. Ferali: nigro & atro amictu:ſicut lugētes facere ſolent. Pati tene.i.nunq̄ prodire in lucē. Puppiſqꝫ ca uernis uidelic& in una puppe. Arctæ:ſtrictæ. Cōplexa dolorē:qa q̄tū dolorē poterat aīo complectebať ut cito moreretť. Perſruiť la.i.fructū quendā capit ex lachrymis. Pro cōiuge:loco cōiugis pōpeii. Illā non fluctus:cū ſe cornelia ī profundā ptem nauis recepiſſet: & ibi operto capite obſtinato aīo mori ſtatuiſſet: nec clamoribus nautarum mouebatur:nec procellis: aut tempeſtate maris: quin etiam optabat naufragium. Fluctus: perturbatio & inundatio maris. Rudentibus:id eſt propter rudentes. ſunt enim funes quibus uela tenduntur. Clamor:ſcilc& remigum. Pericula: quia inſtante periculo & procellis armamenta nauiū proiiciebant. Exurgens:nā ſublatus clamor nautarꝫ ſignificabat inſtare periculum.

Cæſaribꝫ regnař uacet.uel ſcœptra:uel urbes
Libertate ſua ualidas:impellite fama
Nominis has uobis partes:hæc arma reliquo
Inueniet claſſes quiſquis pompeius in undas
Venerit:& noſter nullis non gentibus hæres
Bella dabit:tantū īdomitos memoreſque pr̄ni
Iuris habere animos:uni parere decebit.
Si faciet partes pro libertate catoni.
Exolui tibi magne fidem:mandata peregi
Inſidiæ ualuere tuæ: deceptaque uixi.
Ne mihi commiſſas auferrem perfida uoces:
Iam nunc te per inane chaos p tartara cōiunx.
Si ſunt ulla ſequar:quam longo tradita læto
Incertum eſt pœnas animæ uiuacis ab ipſa
Ante ferā:potuit cernēs tua uulnera magnæ.
Non fugere ī mortem:planctu cōcuſſa pibit
Effluet ī lachrymas:nūquā ueniemus ad ēſes
Aut laqueos:aut præcipites p inania iactus
Turpe mori:poſt te ſolo non poſſe dolore.
Sic uidi fata caput ferali obduxit amictu:
Decreuitque pati tenebraſ puppiſqꝫ cauernis
Delituit ſæuumque arte complexa dolorem.
Perfruiť lachrymis:& amat ꝓ cōiuge luctū
Illum nō fluctus:ſtridſeque rudētibus eurus
Mouit:& īſurgēs ad ſumma picula clamor.

Votaqꝫ ſollicitis faciens contraria nautis.
Compoſita in mortem iacuit.fauitqꝫ procellis
Prima ratem cyprus ſpumātibus accipit ūdæ
Inde tenens pelagus:ſed iam moderator eurus
In libycas egit ſedes:& caſtra catonis
Triſtis ut in multo mens eſt præſaga timore.
Aſpexit patrios comites a littore magnus
Et fratrem:medias præceps tunc fertur ī ūdas
Dic ubi ſit germane parens? ſtat ſūma caputqꝫ
Orbis:an occidimus? romanaqꝫ magnus ad ū
Abſtulit? hæc fat:cōtra quē talia frater. bras
O fœlix quem ſors alias diſperſit in oras
Q uiqꝫ nefas audis:oculos germane nocētes
Spectato gnitore fero:non cæſaris armis
Occubuit:dignoqꝫ perit auctore ruinæ
Rege ſub impuro nilotica rura tenente
Hoſpitiis fretus ſuperis:& munere tanto
In proauos:cecidit donati uictima regni.
Vidi ergo magnāimi lacerātes pectora patris
Nec credens pharium tātum potuiſſe tyrānū
Littore niliaco ſocerum iam ſtare putaui
Sed me nec ſanguis:nec tantum uulnera nr̄i
Affecere ſenis:quantum geſtata per urbem
Ora ducis:quæ tranſfixo ſublimia pilo
Vidimus:hæc fama eſt oculis uictoris iniqui
Seruari:ſceleriſqꝫ fidem quæſiſſe tyrannum:
Nā corpus phariæ:nec canes auidiqꝫ uolucres
Diſtulerint:an furtiuus quem uidimus ignis
Soluerit ignoro quæcunqꝫ in iuria fati.
Abſtulit hos artus:ſuperis hæc crimina dono:

Votaqꝫ ſolicitis.ſ.periculo īſtante nautæ uotū faciebāt: ut incolumes ī portū uenirēt: cornelia uero ut naufragio periret. Cōpoſita:cōſtructa. Fauitqꝫ:ꝓ.i.gratas habuit ꝓcellas. Prima ratē cypros:primū inqt nauis qua uehebatur Cornelia cū Sexto & comitibus ꝑuenit cypros unde curſus fit ī libyam: tādem peruenit ubi erat cato cū altero pōpeii filio primo genito. Cypros.ntūs eſt græcus ν κυπροσ κύπρȣ hæc cyprus cypri. Tenēs pelagus.i.eurus in pelago regnās:nam eurus orientalis ē:qui idoneus ē de cypro nauigātibus in Libyā. Moderator:quia nō nimis uehemens ſpirabit. In libycas ſedes ibi enim cato præerat claſſi cum Gn.pompeio. Triſtis ut in uultu mens &c.& cum de littore proſpiceret Gn.pompeius & comites patris de puppe cognouiſſet:iam tūc mens mali præſaga nil boni diuinabat: ſed aliquid mali afferri quemadmodum fit in magno timore.
Vt:poſtq̄. Præſaga:alicuius mali. Tūc.ſ.uiſo fratre cū comitibꝫ. Præceps:ſine ulla cōſideratōe fertur cupidus & auidus ſcire quid nā de ipſius patre eſſet. Dic ubi ſit:uerba Gnei pompeii ad Sextum. O germane:o Sexte pompei fratet. Parēs ſcilicet noſter. Stat: uiuit ne an una cum illo periuimus. Romana:res romanæ cum eo perierunt ſi ipſe periit. O fœlix:nunc magna commiſeratione fratri reſpondet Sextus Pompeius. O fœlix: ſcilicet es o Gnee Pompei comparatione mei: quia tibi audire cōtingit:quod patri noſtro accidit.nam in hoc ego peiori conditione ſum: ꝙ non audiui: ſed meis ipſe oculis uidi. Oculos nocentes:uidendo patrem occidere. Non cæſaris armis:ad indignitatem & moleſtiam hoc quoqꝫ acceſſit:ꝙ occiſus eſt ab iuſſu indigni hominis ſi iuſſu Cæſaris interfectus eſſet: hoc nobis æquiori animo ferendū eſſet. Dignoqꝫ periit auctore ruinæ: nam confiſus eſt regi ptholemæo cuius patri aliquando in regnum redditus fuerat auctore pompeio patre nr̄o & ipſius iuſſu occiſus eſt. Impuro: ſub impio & nocenti rege. Hoſpitiis ſuperis:poteſt eē dialiſis: ideſt diſtictio uel ſupis hoſpitiis.i.hoſpitalibus diis fretus:uel ſuperis ꝓ ſupernis hoſpitiis.i. ſuperioris tēporis quia hoſpitio pōpeii uſus eſt cū pater Ptholemæi in regnū reſtitutus eſt pom.iuuāte quo tēpore romam uēit pulſus a ſorore Cleopatra:ut a ſenatu populoqꝫ ro.ī regnū reſtitueret.nūc a ptholemæo eius filio: tanq̄ uictia occiſus ē. Munere tanto:qa auctore pom.reſtitutus ē ī regnū. Victia: tāq̄ uictia. Donati:regni:nam milites ſuos Gabinio cōceſſerat pōpeius:qbus ille reſtitutus eſt in regnū.
Magnanimi pr̄is:qa fortiter & libēti aīo mortuus eſt. Niliaco:ægyptio. Sed me nec ſāguis: ſed tam&ſi magno dolore confectus ſim:ꝙ patrem occiderunt: tamen id mihi etiam multo moleſtius fuit:ꝙ telo patris caput tranſfixum a proficiſcentibus per urbem Alexandriæ geſtatum eſt & ſeruatū ut cæſari uictori oſtendatur. Affecere ſenis: quia ſenex ideo minus moleſtum eſt.nam etiam ſi occiſus non eſſet tamen haud ita multo poſt moriturus erat. Per urbem:ſcilic& Alexandriam. Fama eſt: fertur. Fidem quæſiſſe tyrannum: ut oſtenſo capite tum denique fidem præſtet commiſſi ſceleris. nam corpus phariæ: de reliquo corpore nunquid expoſitum ſit alitibus & feris eſca ignoro: an rogo ignis:quem de littore uidimus combuſtum ſit. Diſtulerint: deſiccauerint. Furtiuus:clam accenſus a Codro. Soluerit: cremauerit. Quæcunque iniuria fati:hæc omnia ignoſco ſuperis quod uoluerint patrem meum indigno etiam funere cremari:dummodo totum corpus uoluiſſent in aliquo ſepulchro qualecumque illud eſſet condi. Crimina: uidelic& quod indigne ſepultus fuerit.

De parte:uidelic& de capite. Cũ italia magnus:dicit.Gn.põpeiũ audita cæde patris indignatũ fuiſſe & tãta ira ĩ caluiſſe:ut nec punctũ quidẽ tẽporis differre uidereť:quin ſtatĩ armata claſſe ægyptũ peteret: ut manes patris ulciſcereť:ſed ꝓhibitus ẽ a catone. Profať.ſ.ea quæ ſequũť. Magnus: Gn. põpeius primo genitus põpeii filius. Nõ ĩ gemitus:nõ ut gemitus ab imo pectore duceret & lachrymas effũderet.

Que. pro ſed. Præcipitate: celeriter agite & raptim deducite naues ĩ mare. In aduerſos uẽtos.ſ.impellite remis naues etiã contra uentũ. Ite.i.uenite. Tãtas merces:uidelic& ſatiare umbras:& declarat.

Seruata de parte queror: cum talia magnus
Audiſſet nõ in gemitus lachrymaſq; dolorẽ
Effudit:iuſtaq; furens pietate profatur
Præcipitate rates ex ſicco littore nautæ
Claſſis in aduerſos erũpat remige uentos.
Ite duces mecum:nunquã ciuilibus armis
Tanta fuit merces inhumatos cõdere manes:
Sanguine ſemiuiri magnũ ſatiare tyranni.
Non ego pelleas artes:ʼadytiſq; retectum
Corpus alexandri pigra mereotida mergam.
Nõ mihi pyramidũ tumulis euulſus amaſis.
Atq; alii reges nilo torrente natabunt.
Oĩa dẽt pœnas nudo tibi magne ſepulchra.
Euoluam buſto iam numen gentibus iſim.
Et tectum lino ſpargam per uulgus oſyrim.
Et ſacer in magni cineres mactabitur apis:
Suppoſitiſq; deis urã caput: has mihi pœnas
Terra dabit:liquam uacuos cultoribus agros
Nec nilus cui creſcat erit:ſoluſq; tenebis
Aegyptũ genitor:populis ſuperiq; fugatis
Dixerat:& claſſem ſæuas rapiebat in undas.
Sed cato laudatam iuuenis compeſcuit iram.
Interea totis audito funere magni.
Littoribus ſonuit percuſſus planctibus æther

Satiare magnũ.i.umbras põpeii. Sãguine tyrãni.uideli: & Ptholemæi q in ipſo pr̃is nr̃i ſepulchro tanq̃ uictia ĩmoleť. Nõ ego pelleas arces:uerba ſũt Gn.põpeii indignãtis cõtra ꝑfidiam Ptholemæi regis:qui patrẽ ſuũ illius benefactorũ occidi iuſſerat. minabať ergo ſe eſſe euerſurũ pyramides & ſepulchra oĩa regũ:qn etiã apim & reliq̃s deoꝝ ægyptiorum ĩ ſepulchro pr̃is cõbuſturũ eẽ. Arces pelleas: uidelic& alexandriæ:q̃s Alexander de pela ciuitate Macedoniæ cõdiderat Pella macedonũ metropoliſ philippi & Alexãdri patria fuit teſte Strabone libro ſexto decimo. Retectum:apertum. Adytis:adytum proprie ſignificat locum arcanum :quo nemini niſi ſacerdoti ingredi lic&:& eſt græca dictio dioriſſo ſignificat ingredior . a priuatiuum eſt. Mereotide:palude ægypti Non mihi pyramidum :nõne inquit ego reuellam cineres & reliquias regum: ac deorum ægypti : & in fluctibus nili obruamʼ

Amaſis:per trigintaquinq; dianaſtias. Amaſis dictũ eſt ĩter ægyptios regnũ: & unaqueq; dianaſtia habuit.xii.reges quorum ultimus fuit Amaſis de quo hic loq̃tur. Atq; alii reges oĩum regũ ſepulchra & cæteroꝝ q pyramides ſibi ſtruxerit ĩ ægypto oĩa euerteť:& pœnas mihi dabũt ꝑ iniuria & cæde tua o pater. Nudo:ĩ ſepulto. Virgilius: Nudus ĩ ignota iacebis palinurus harena.i. ĩſepultus.

Euoluã buſto:eruã ex ſepulchro. Iam numen gentibus iſim:iſis eadẽ eſt q̃ io fabula qdẽ nota eſt: q̃uo io ĩ uaccã conuerſa ẽ:tãdem cũ ad ripas nili flu. ꝑueniſſet agitabatur.n.oeſtro a iunone miſſo uiſa eſt ſupplex rogare iouẽ:ut ſui miſereretur:& ſtatĩ ĩ priſtinã forma.i.humanã mutata ẽ:deĩde ꝑ numĩe habita ẽ. Spgã p uulgus.i.uulgo diſſipabo. Tecũ lino:qa oſirim dilaniatũ a typhone gigãte: uxor eius iſis in mantella recepit.mantella dicitur tela lini:qua terguntur manus:inde manticula diminutiuum eius. Lino: tela linea. Et ſacer apis: erat.n. apis taurus:qui quot ãnis alii dicũt ſingulis luſtris egrediebatur e nilo & hũc ĩmolabant nilo flumini quo facto ſtatim nilus oẽm ægyptum iundabat:& niſi ille taurus egredereť:malũ erat omẽ.dicit ergo hũc taurũ ſe ĩmolaturũ cineribus patris.erat albus frõtem & quaſdã paruas corporis ꝑtes:cætera uero niger quibus ſignis:ut refert Strabo li.xvii.iudicabãt q ſit ad ſucceſſionẽ idoneus:alio uita functo. bos apis in ſepto quodã alebãt & apud ægyptios pro deo hẽbatur:& idẽ eſt apis q̃ oſiris ante id ſeptũ aula q̃dam iacuit in q̃ fuit aliud ſeptũ mr̃is eius. Suppoſitiſq; deis.i.reliq̃s deoꝝ reuulſas ex ſepulchris ſuis ſubiiciã capiti patris:& unã cũ capite ur̃o. Has mihi pœnas:ſed qđ ad ægyptũ ꝑtinet:ego eã oĩbus diis ac populis deſolatã deſertãq; facere inſtitui:ut nec populi nec dii locũ illũ teneãt:ſed tãtũ uacuus ſit manibus pr̃is. Nec erit ſcilic& populus aliquis. Cui:ad utilitatem cuius. Nilus creſcat: ut ægyptum fœcundam reddat.

Populis ſuperiſque fu.tangit & illud antiquum quotiens expugnaturi eſſent urbem aliquam antiqui ex ea deos omnes ac deas euocabant ne iniuriam diis illis facerent:qui in ea ciuitate colebantur: ſicut apud Virgiliũ.cũ Aeneas oſtendere uellet de troia deſperatũ eẽ ait.Exceſſere oẽs adytis ariſq; relictis. Dii quibus imperiũ hoc ſteterat:ſuccuritis urbi incenſæ moriamur &c. Dixerat.ſ.Gn. põpeius iã.n. claſſẽ deducebat in undas:ut ægyptũ peteret ſed Cato prudẽter irã iuuenis auertit. Laudatã irã:qa iuſte iraſcebať. Interea.t.nũc deſcribit cõploratõem q̃ facta ẽ ĩ funere pom.nã uniuerſus exercitus clamorẽ ſuſtulit: ut ubiq; oĩa plãctũ & gemitu reſonarẽt. Audito fu.i.cæde pom. Plãctibus:clamoribus.Sonuit:reſonuit

Exēploque carēs: nūquā antea auditum fuit uel raro: ꝙ populi potētis mortē lugerent: nā potentes inuiſi ſolēt eſſe populis: hic adeo dicebat ab oībus ut oēs ī morte ſua gemitum lachrymaſque dederit. Sed magis: ſed flebāt cū apparuit cornelia: ſic.n.fieri ſolet: cū aliquis ꝓpiquior apparuerit eius q mortuus eſt: ſolēt renouari lachrymæ. Solutas: ſparſas ī uultus. Geminato uerbere: pro geminatis uerberibus.

Vt primū ſociæ: Nūc dicit quomodo cornelia poſtquā egreſſa ē ī terrā ſocialem.ſ. in Libyā apud Vticā ubi ꝑerat Cato ſtatim cœnotaphiū ꝑparaſſe primo: quā oēs q ibi aderāt ſecuti ſūt: & dignitatē eius imitati cœnoptaphiū ſuis quiſque faciebat uidelic& qui in acie pharſalica occiſi fuerāt: ergo toto littore regi ex truebātur. Collegit ueſtes: rogū inqt extruxit & ro go ſupīpoſuit ueſtes pompeii: & oīa q illi cū uiueret cariora fuerāt. ſic eni facere ſolebāt antiq: ut cū cor pore mortui oīa quæ illi cara fuerāt cōburerent. ut Virgilius. Veſteſque uelamina ponūt: imo equos & ſeruos una cū dominis cōburebant. Sociæ terræ.ſ. Libyæ inſignia. Declarat armaque: impſſas exuuias.i.intextas clauatas ueſtes.i.clauis aureis ītextas ſignificat. Pictas: diuerſi coloris togas. Velamia i.pallia. Ter cōſpecta: ioui qa ter triumphauit & curru ſublimis uectus ꝑ urbem fuerat ad alta capitolia ſicuti mos erat triūphantiū. Funeſto ītulit igni.i. cremauit ī rogo pōpeii.uel intulit.ī honorē pōpeii cremauit. Ille cinis. Quia aliū cinerem habere non potuit. Accipit oīs exemplū pietas: exemplo īqt corneliæ oēs cœnotaphiū ſuis quiſque fecit: qui cæſi fuerāt ī acie pharſalica. cœnotaphiū dicit ſepulchrū inane & uacuū quod ſtruebat ī honorē alicuius: tamē corpus aberat: nā κενον ſignificat iane & uacuū & ταφοσ ſepultura. Buſta: ſepulchra rogi Manibus theſſalicis.i.his qui ī acie pharſalica occiſi fuerāt. Sic ubi de paſtis. nūc dicit per quandā ſimilitudinē quō ignes per oē littus apparuerint. Succenſis rogis. dicit enim hoc idē facere ſolent appuli tūc cū renouare uoluerit herbas: nā cōburūt quæcūque ī agris iueniūt: ut cinis ille fertiliorē reddat terrā: quod ēt Virgilius in georgicis oſtēdit. Stipulā crepitantibus urere flammis. Sic: uidelicet ignis diuerſis in locis erat. Vbi: Quādo &c. De paſtis.ſ.a grege. Submittere: ſubſtituere. Renouare: declarat quod dixit ſubmittere gramia. Herbas hibernas: que poſtea tempore ueris ſucceduntur. Fouet: nutrit & fœcundas reddit terras. Garganus: Mons eſt Apuliæ ſiniſtrorſum ab appennino in mare adriaticum ueniens. Vulturis: uultur uel uulturnus fluuius eſt qui auctore Strabone per uenafrum mediamque Campaniam labitur: Matinus: eſt fluuius de eodem monte defluens. Calidi: Tepidi. Buceta: paſcua dicuntur ubi boues hyemant a boue. Non tamen ad magni peruenit gratius: Quamquam omnes conuitia iactabant in deos: quod tam atroces & in feſti Pompeio fuiſſent: tamen nulla gratior uox fuit manibus pompeii: quam oratio catonis: quam de ſuis laudibus habuit ſumma cum moderatione. Audet conuitia in ſuperos: id eſt inuehi inſectari deos. Pompeiumque deis obiicit: ut inuidiam diis faciat: ut illud inuidiam fecere deis. Sed a pleno.u. pauca quidem uerba fuerant ſed uera. Ciuis obit inquit: hæc oratio laudationem funeris continet. mos enim erat apud antiquos: quod etiam nunc quoque tenetur: ut laudationes haberentur in funere: eorum præſertim qui honore digni haberentur: oratio eſt perſonæ conueniens: nihil enim fictum Cato: nihil ſimulatum loquitur nihil ad gratiam laudat a modeſtia Pompeium. qui uidelic& nunquam plus ſibi ſumpſerit quam ciuica conditio pateretur. Impar maio. fuit quidem inquit non comparandus Pompeius priſcis illis imperatoribus: uerumtamen in hac ætate plurimum profuit. nam ſolus ex prīcipibus fuit qui ſe priuatum gereret: quamuis plebs illi ſeruire parata eſſet. Impar: in hoc uidelic&. Noſce modum iuris: id eſt poteſtatis: id eſt cognoſcere quantum ſibi promitteretur. nunquam enim ſe ſupra ciuicam conditionem gerere uolebat. Sed in hoc tamen utilis æuo: Quia quum ferme omnis iuſtitia periiſſet: in eo adhuc priſtinæ ætatis reliquiæ mirandum in modum permanſerunt.

Exemploqꝫ carens: & nulli cognitus æuo
Luctus erat: mortem populos deflere potētis:
Sed magis ut uiſa ē lachryis exhauſta ſolutas
In uultus effuſa comas cornelia puppe
Egrediens rurſus geminato uerbere plangūt:
Vt primū in ſociæ peruenit littora terræ
Collegit ueſtes: miſeriqꝫ inſignia magni
Armaqꝫ: & impreſſas auro quas ſecerat olim
Exuuias puraſqꝫ togas uelamina ſummo
Ter conſpecta ioui: funeſtoqꝫ intulit igni.
Ille fuit miſeræ magni cinis: accipit omnis
Exemplum pietas & toto littore buſta
Surgunt: theſſalicis reddentia manibus ignē.
Sic ubi depaſtis ſummittere gramina campis
Et renouare parans hibernas appulus herbas
Igne fouet terras: ſimul & garganus & arua
Vulturis & calidi lucent buceta matini
Non tamen ad magni peruenit gratius ūbrā
Omne quod ī ſuperos audet cōuitia uulgus
Pompeiumqꝫ deis obiecit quam pauca catōiſ
Verba: ſed a pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis obit: dixit multum maioribus impar
Noſce modū iuris: ſed ī hoc tamen utilis æuo.

Cui nõ nulla fuit iuſti reuerẽtia:ut nõ oĩo iuſtitiã cõtẽneret:ſed eã uereret̃. Salua libertate potẽs nõ enĩ ipſe ĩ magiſtratibus ſuis tyrãnidẽ exercuit:quia nil cõtra libertatẽ geſſit quãq̃ prĩceps ciuitatis eẽt. Et ſolus:ex prĩcipibus oĩbus inuẽtus ẽ Põpeius unus q ſe priuatũ gereret.Plebe parata:lic& ꝓmpta eẽt ad ſeruiendũ ſibi plebs. Priuatus:q priuatã uitã gereret. Rectorq́ ſena.erat qdẽ moderator ſenatus ita tamẽ ut ſenatus ĩpare ſibi poſſet quid uellet Sed regnãtis:nõ ſeruiẽtis.prĩceps ſenatus erat põpeius ſed ita ut ſenatus qcqd iuberet efficeret. Nil belli iure popoſcit.ꝙ bello cæteris præſtaret:nil ſibi plus q̃ cæteri arrogabat. Popoſcit: arrogauit ſibi. Quæq́ dari uoluit:ut honores quos appetebat ẽt negari nõ poſſe uolebat.nõ enĩ ita ipſe petebat honores: ut ab inuitis extorqueret:ſed a uolũtariis acciperet. Immodicas poſſedit op. Laudauit a modeſtia & a iuſtitia laudat nũc a liberalitate. Immodicas: ĩmenſas

Intulit plus:q̃ ꝙ ipſe ĩmẽſas diuitias poſſederit: tamẽ plures in ærariũ ĩtulit q̃ ſibi retinuerit. Inuaſit ferrũ. Arma põpeio placuerũt qbus plurimũ ualebat ſed tamẽ ne fureret. Ponere norat: cũ tẽpus pacis eẽt arma deponebat. Prætulit arma togæ.i. paci præpoſuit bellũ nũquã tamẽ bellũ ſuſcepit niſi ut paci cõſuleret:hæ laudatiões dignæ ſunt & laudatore & laudato. Iuuat ſumpta ducem:placebat Põpeio ſuſcipere honores:placebat illos deponere finito magiſtratu. Poteſtas.ſ. magiſtratuũ. Carẽs luxu:qa nõ ſupfluis rebus põpeii familia abũdabat ſed his tãtũmõ q̃ ciuicæ cõditõi cõuenirẽt. Fortũa d.i. fœlicitate põ. Cor.uiciata nũq̃ ẽ nã ĩ fœlicitate ſe moderatũ gerere difficilimũ ẽ.ſecũdæ res aliquãdo & bonos uiros ꝑturbãt:ideo dicit ꝙ domus põpei nunq̃ fuerat uiciata ĩ ſecũda fortũa. Clarũ & uenerabile fuit:ſed nõ minori ueneratõe q̃ admiratiõe habebat̃ põpeii nomẽ: q̃tũ admirabãtur hoĩes tantũ & amabãt. Olim uerba fides:antea qdẽ uera libertas erat ĩ ciuitate nr̃a:ſed poſt Sylla & Marius ciuitatẽ occuparũt uera illa libertas periit:ſed tamẽ fictæ libertatis imago ꝑmanſerat ĩ põpeio ſolo quæ nũc ipſo mortuo penitus tollit̃ Receptis.ſ.in urbẽ. Põpeio adempto.i.mortuo. Nõ iã regnare pudebit:qa poſt mortẽ Põpeii regnãdi pudor oĩs extinctus ẽ.nã oẽs licenter pro ut ſupiores erũt rem pu.occupabũt̃. Color:ſpecies q̃dam impii. Nec frons:nec etiã ſeruabit̃:nullaq́ erit ipſius ſenatus libertas.nam in fronte dignoſcit̃ q̃tum unicuique liceat. O fœlix: poſtq̃ laudauit põpeiũ a modeſtia a iuſtitia & a liberalitate nũc ad cõſolationẽ uenit:ſic enĩ ĩ laudatiõe funeris fieri ſolet ut prĩo eius q mortuus eſt laudes proſequamur.deĩde ad cõſolationẽ eoꝝ ad quos funus ꝑtinet ꝑueniamus:dicit enĩ nihil eẽ cur ĩplacabiliter cædẽ pompeii flere debeãt:quãdo nihil ei mali cõtigerit:imo uero ĩſtar fœlicitatis eẽ dicit ꝙ a miniſtris Ptholemæi occiſus fuerit. O fœlix: inq̃t põpeius ẽ q ſimul cũ fortuna & repu. ꝑiit: nã ſatius fuit Põpeio uicto mori q̃ uiuere ne ĩ diſcrimine ſeruitutis ueniret & q̃ſi cũ admiratõe legendũ ẽ. Cui quærendos.i.debuiſſet Põpeius q̃rere enſes ad ſe ĩterficiẽdũ:niſi a ſceleſto rege darent̃:ne poſt tãtã cladẽ acceptã ſupeſſet. Forſitan ĩ ſo.& cur ſibi mortẽ debuerit cõſciſcere Põpeius:rõem ĩfert.dicit.n.o Pom.niſi te ptholemæus occidiſſet fortaſſe paſſus fuiſſes cæſari & ĩpo regnãte uiuere:an hoc paſſus fueras ut regnante cæſare ĩ uita permaneres. Scire mori ſors prima:primũ ĩqt ẽ ſcire mori cũ neceſſe fuerit:ſecundũ uero cogi qd̃ ꝓximũ fuit cõſecutus ẽ:q̃ ꝓxima cogi:uidelic& turpius ducere ĩ ſeruitute uiuere:q̃ mori. ergo honeſte mori ſatius eſt quam turpiter uiuere uiris.uirũ ſemper de forti dicere ſolemus. Proxima:ſecunda.

Cogi:ſcilic& ad mortem.& mihi ſi fatis de ſe ipſo capit exemplũ:ut ꝓbet id quod de Põpeio dixerat. uidelic& fœlicẽ fuiſſe ꝙ occiſus fuerit ĩpio regis Ptholemæi:dicit.n.hãc quoq́ fortunã mihi ipſi optauerim ſi ĩ tyrãnide uicturi ſumꝰ ut rex Iuba ad quẽ nos cõfugimꝰ idẽ mihi faciat: qd̃ Põpeio ptholemæus fecit.

Si fatis.i.ſi fata uolũt:ut ſeruiamꝰ uictori. Nõ dep̃cor.h.q̃ſi cõſolator illd̃ qd̃ nimiũ ĩdigne ferebat Sextus.ſ. caput Põ.uictori cæſari uiſẽdũ ſeruari:nõ magnifacio ĩqt ut ſeruet uictori:uel capite trũcato.uel ĩteger:uel ꝑs corpis dũmõ mortuꝰ ſeruer. Nõ.d.nõ recuſo nõ repello:ũde Ci.pria d̃p̃catio d̃fẽſoris.i.d̃pulſio

Cui nõnulla fuit iuſti reuerentia:ſalua
Libertate potens:& ſolus plebe parata
Priuatus ſeruire ſibi:rectorque ſenatus:
Sed regnantis erat:nil belli iure popoſcit:
Quæq́ dari uoluit.noluit ſibi poſſe negari
Immodicas poſſedit opes:ſed plura retentis
Intulit:inuaſit ferrum:ſed pondere norat.
Prætulit arma togæ:ſed pacẽ armatuſ amauit
Iuuit ſumpta ducem:iuuit dimiſſa poteſtas
Caſta domus luxuq́ carẽs corruptaque nũq̃
Fortuna domini:clarum & uenerabile nomẽ
Gẽtibus:& multũ noſtræ quod ꝓderat urbi
Olim uera fides:ſylla marioque receptis
Libertatis obit:pompeio rebus adempto.
Nunc & ficta perit:nõ iam regnare pudebit:
Nec color imperii.nec frons erit ulla ſenatus.
O fœlix cui ſumma dies fuit obuia uicto:
Et cui quærendos pharium ſcelus obtulit ẽſes
Forſitan in ſoceri potuiſſet uiuere regno.
Scire mori ſors prima uiris:ſed proxima cogi:
Et mihi ſi fatis aliena in iura uenimus
Da talem fortuna iubam:nõ deprecor hoſti

Dum me ſeruet.ſ.mortuum. Ceruice reciſa:ſicut pompeius. Vocibus his maior: repetit quod ab initio dixerat.uidelic& dici nõ poſſe:q̃ grata fuerit umbris pompeii catonis oratio. Quã ſi romana roſtra ſonarent:non tã grata fuiſſet totius populi romani oratio:etiã ſi in omni foro laudes pompeii decantaretur:q̃ fuerũt hæc pauca catonis uerba. Roſtra.i.totum forum.nam roſtra erant ſedilia populi ſic dicta:ꝙ roſtris nauium anciatum:quos romani uicerãt exornata erant. Generoſam: nobilem.

Seruari:dum me ſeruet ceruice reciſa.
Vocibus his maior quã ſi romana ſonarent
Roſtra ducis laudes generoſam uẽit ad ũbrã
Mortis honos premit interea diſcordia uulgi
Caſtrorum belliq; piget poſt funera magni.
Cum tharcon motus liquendi ſigna catonis
Suſtulit hunc rapta fugiẽtem claſſe ſecutus.
Littus in extremum tali cato uoce notauit.
O nunquam pacata cilix iterum ne rapinas
Vadis i æquoreas.magnum fortũa remouit.
Iam pelago pyrata redis:tum reſpicit omnes
In cœtu motuq; uiros:quorum unus aperta
Mente fuge:tali cõpellat uoce regentem.
Nos cato da ueniam: pompeii duxit in arma
Non belli ciuilis amor parteſq; fauoris
Fecimus ille iacet quem pati prætulit orbis.
Cauſaq; noſtra perit:patrios permitte penates
Deſertamq; domum: dulceſq; reuiſere natos
Nam quis finis erit: ſi nec pharſalia pugnæ:
Nec pompeius erit: perierunt tempora uitæ
Mors eat i tutum iuſtas ſibi noſtra ſenectuſ
Proſpiciat flãmas:bellum ciuile ſepulchra
Vix ducibus dõare poteſt:nõ barbara uictos
Regna manẽt:nõ armẽiũ mihi ſæua miatur.

Fremit interea diſcordia uulgi:nũc dicit quomodo ſe milites hũerint:nã cum antea pompeiũ ſecuti fuiſſent non tã belli ciuilis cupiditate:aut libertatis ſeruadæ grã q̃ quod pompeiũ amabãt ſublato eo nũc ipſos arma ferre redebat:& rediiſſẽt oẽs ad ſuas quiſq; domos niſi adhortatione catonis retenti fuiſſent. Fremit: ſecũ murmurat. Tarcon:dux & princeps cilicum quos põpeius deuicerat:& deuictis ẽt colonias deſignauerat:ut ipſos in diuerſas regiões diſtribueret: ne poſtea unq̃ congregari poſſent & mare infeſtum reddere: ſicut antea fecerat. Suſtulit: concitauit. Hũc:Tarcõtẽ. Rapta:rapti deducta claſſe i mare. Secutus:uerbis. In extremũ littus: in extrẽa parte littoris:& dixit. O nunq̃ pacate cilix: reprehendere cœpit tarcõtẽ. Cilix:de cilicia duarũ ꝓuinciarũ nomina inuenimus patriũ facere:ut a cilicia cilix:a bebricia bebrix. Iterũ ne rapinas:iterũ ne redis ad antiqua latrocinia:ut pyraticam mari exerceas. Magnũ fortũa:& cã eſt cur iterũ redis ad pyraticũ ꝙ itellexiſti mortuũ eſſe Pompeiũ. Tũ: deinde. In cetu motuq; uiros:cũ cœtus fieri incipiũt: aut i ciuitate:aut in caſtris a ciuibus uel a militibus: ſignũ eſt rẽ ad ſeditionẽ ſpectare. Motuq;: q̃a oẽs iam moti erãt:ut domos ſuas ſe reciperent. Quorũ unus:unus auſus eſt apte alloqui catonẽ & ſuã omniumq; ſuorũ mentem aperire. Aperta mente:manifeſta ſententia. Nos Cato da ueniam: oratio eſt illius qui ex omni turba auſus eſt aperte ſententiã ſuã dicere & ſociorũ:& ita locutus: eſt. Amor pompeii duxit in arma: ſublata cauſa quæ nos arma ſuſcipere fecit nihil relinquitur cur bellũ perſequi uelimus:auctor autem ſumendi arma pompeius fuit:ille nobis adẽptus ẽ ergo arma nobis deponenda cenſemus. Fauore:uidelic& beniuolentia & obſeruantia:quam in pompeium habuimus. Iacet:ſublatus eſt nobis. Paci prætulit orbis:nã populi nationes:& gentes in pace quieta uiuere poſſent:maluerunt ſuſcipere bellũ:q̃ deſerere pompeium ergo ipſum prætulerũt paci. Cauſaq;:Põpeius cauſa noſtra periit diis uolẽtibus:ut ſuperius. Victrix cã diis placuit:ſed uicta Catoni.Nam eo ꝙ uicti ſunt pompeiani cauſa etiã noſtra uidetur fuiſſe deterior. Patrios permitte penates:Quod uitæ nobis reliquum eſt una cũ liberis noſtris coniugibuſque uiuere permittas & iuſtam cauſam eſſe oſtendit cur uelint ab armis diſcedere:ut uidelicet tandem ſuorũ curam habeant. Nam quis erit finis.ſ.bellorum:quæ nã cauſa magna ſatis eſſe poterit:q̃ nos ab armis abdicat:niſi clades accepta in pharſalica:& ipſe pompeii interitus ſufficit. Nam quis:pro quis nã præpoſitiui & poſtpoſitiui ordinis eſt:ſed ſemp poſt ponitur huic relatiuo quis dicimus enim quiſnam & quænã & cætera ſed ſi e diuerſo iueniatur hiſterologiam dicimus.i.præpoſterum ſermonẽ:ut hoc loco. Periert tempora uitæ:id eſt bello uitam conſumpſimus:quod reliquum eſt nunc morti conſulere debemus. hoc eſt ut quieta morte fruamur:quando uita frui nequiuimus quæ bellis ſemper agitata eſt. Mors eat in tutum:id eſt nobis quieta mors concedatur. Proſpiciat: id eſt prouideat. Flãmas iuſtas:id eſt debitum honorẽ ſepulchri. Bellũ ciuile ſe.q̃a occurrebat illud:nũq̃d nõ fortaſſe ẽt ſepulchra cõſeq̃mini:ſi in bello pibitis.Minime iq̃t:uix ducibus ipſis facultas ẽ ſepulchri. Ducibus:ne dũ multitudini militũ. Nõ barbara uictis: Reſpõdet ad id quod obiici poterat:uidelic& ipſos ſeruituros eẽ.nũq̃d nõ ſatius ẽ liberũ mori q̃ ſeruũ uiuere:reſpõdet ẽt ſi ſeruituri ſit: nõ barbaris gẽtibꝰ:regibꝰ:ac gẽtibꝰ rẽotis ab hũanitate: ſed cæſari pituros eẽ:q̃ ciuis Ro.erat. Nõ manẽt:nõ expectãt Armeniũ iugũ uidelic& ſeruitiũ Tigrãnis regiſ arméiæ

Scythicū.i.regnū ſcythiæ.i.nec ſeruituri ſumus Arſacidis.i.Parthis:q ut inqt Solinus cap.Lxviiii. por/ recti ad terrā ſcytharū cū eis cōcorditer degūt. Sub iura.i.ſub poteſtatē. Togati ciuis.i.cæſaris. Quis quis ſecūdus:qui mihi ſecūdus erat uiuente pompeio:nūc ipſo ſublato primus erit ſed cæſar ſecūdus erat igit̃ &c. Sacris præſtabit̃ umbris:& tamē oīo memoriā Pompeii obliuioni rrademus. nā quē ipſi uiuo uoluimus præſtare honorē:umbris eius mortui præſtabimus. Clades.ſ.pharſalica cogit nos ut ſubii/ ciamus uictori. Nullū magne ducē:ad pompeiū abſentē apoſtrophat q̃ſi præſentē. dicit.n.nos o pom/ pei nullū ducē ſequi maluimus præter te dū uiue/ res:ſed poſt mortē tuā meliora fata ſequemur. Fa ta uolūtatem & loqtur ſecūdum ſtoicos quia oīa fa to fieri dicebant quod hoc ſit facit idē Apollo:cū cā cām ex ſe gignit:ea eſt ex oī æternitate ueritas ſem/ piterna:quo fit:ut nihil factū ſit:quod non aliquan do futurū fuerit:& nihil futurū cuius nō cauſas id ipſū faciētes natura cōtineat: ſed falſa erat opinio.

Neq;.n.ſperare ſecūda:poſt mortē pompeii nō eſt mihi fas ſperare ſecūda:ſed nō licet qdem ſi quādo puū eſt recte dicit ſi iuſtitia aliquid prohibet nec li/ cētia illud permittere debet multa nobis licēt quæ nō decent.nam aliud eſt licere: aliud decere: quod decet honeſtū eſt:quod uero licet plerūque turpe: ut regibus quidē multa quidem licent:quæ tamen nō decent:uidelicet in exiliū bonos pellere:bona di ripere publice ac priuatim mulctare &c. Nūc ergo dicit nō mihi decet ſperare res ſecūdas poſt mortē Pompeii nec liceant quidē. Fas:ſecundū ius diui/ nū ius uero humanum. Fortuna.i.fœlicitate cæ ſaris. Sparſit:fudit. Aemathium:id eſt exercitū pompeii quē i æmathia hūerat. Clauſa fides mi/ ſeris.i.fides quā præſtare Pōpeio debuimus: finita eſt. Virgilius:Ante diem clauſo componet ueſper olympo. Miſeris:nobis uictis. Et toto ſolus in orbe eſt unus tantū ſupereſt mortuo Pompeio:qui uelit & poſſit nos uictos ſaluos eē. Pompeio ſce/ lus eſt.dū Pōpeius uiueret:licuit nobis bellū gerere ipſo duce cui fidem promiſeramus: & quodcūq; il le iuberet nobis iurauimus facturos eſſe: ſed ipſo mortuo ſi bellū gereremus quod antea iuſte bellū

Aut ſcythicum fortuna iugū:ſub iuga togati
Ciuis eo:quiſquis magno uiuente ſecundus.
Hic mihi primus erit:ſacris præſtabitur ūbriſ
Sūmus honor dominū quē cladeſ cogit hēbo
Nullū magne ducē:te ſolū in bella ſecutus
Poſt te fata ſequar: neq; enim ſperare ſecūda
Fas mihi nec liceat fortuna cuncta tenentur
Cæſaris æmathium ſparſit uictoria ferrum.
Clauſa fides miſeris:& toto ſolus in orbe eſt:
Q ui uelit & poſſit uictis præſtare ſalutem.
Pompeio ſcelus eſt bellum ciuile perempto.
Q uo fuerat inuenta fides.ſi publica iura
Si ſemper patriā ſequeris cato ſigna petamus
Romanus quæ conſul habet: ſic ille profatus
Inſilui puppi:iuuenū comitante tumultu.
Actum romanis fuerat de rebus & omnis
Indigna ſeruicii.feruebat littore plebes.
Erupuere ducis ſacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto geſſiſti bella iuuentus.
Tu quoq; pro dominis & pompeiana fuiſti
Nō romana manus quod nō in regna laboras

fecimus nunc impie faceremus:cogebamur enim iureiurando ſequi pompeium. Quo fuerat iuuenta fi.quia iureiurando addicti eramus ad omnia quæ nobis iuberet:nunc eo ſublato eſſet ſcelus impium bel lum ciuile gerere:quia uoluntarii id faceremus. Si publica iura:ad Catonem apoſtrophat:id eſt ſi leges romanas ſequeris o Cato & hoc tuum eſt propoſitum:ut eas ſerues:nec unquam ab amore patriæ diſce das his legibus cogeris ſequi cæſarem:quia conſulem & leges uolunt:ut omnes conſuli parere debeant: igitur nec tu aliter facere potes ſaluis legibus. Petamus:ſcilicet tecum. Sic ille: Quiſquis fuit: qui au/ ſus eſt libere contra Catonem loqui hæc: quum dixiſſet in puppem inſiluit: & alii quidem eum comita/ bantur eo animo:ut ſe ad cæſarem transferret. Tumultu: turba iuuenum. Actum romanis: & tantum quidem ualuit huius adhortatio:ut cæteri quidem ad fugam inclinarent : niſi Chato illos ſe/ uera reprehenſione retinuiſſet. Actum de rebus:id eſt ad finem peruenerunt res romanæ:ſic enim mos erat antiquis his uerbis oſtendere finem alicuius rei. Et omnis ideo finis erat reipu. quia om nes parati erant cæſari ſeruire. Indiga:pro indigens ſeruicii:id eſt quæ libera uiuere quoque geſſi/ ſti bellum pro Pompeio. uidelicet ſi ipſe uiueret:ut dominus eſſet rerum omnium quemadmodum & cæſariani fecere pro cæſare: qui & ipſi pugnabant ut dominus omnium eſſet: nihil omnino cæ/ ſarianis diſſimilis fuiſti. Pari uoto: ſimili deſiderio ſicuti cæſariani fecere: Pro dominis:pro ui/ ctoria dominorum. & pompeiana fuiſti:nam antea credebam te fuiſſe romanum: & tuas copias re/ tinere: quæ pro republica. & libertate pugnarent: nunc cum pompeianus ſis non pro republica pu/ gnaſti:ſed pro pompeio: ut uictor ipſe regnaret. non reſpublica: & probat id uerum fuiſſe. Quod non in regna: dum pompeius uiueret pugnaſti: ut ipſe regnaret. at uero illo mortuo ſi pugnabis cer tum erit tibi bellum forte non dominis. Tibi:id eſt te ad utilitatem tuorum pugnaturum eſſe nō

aliorum ob hanc cauſam fugis bella:quum uehementius appetere deberes. Non ducibus uiuis:id eſt non uiuis militibus tuis?non eſt pro regno:ſed pro libertate. Viuis:uictor. Moreris: uictus:ſi uiuus uincis tibi uincis:& non ducibus:ſicut ante ſi moreris pro libertate moreris pro te & non pro regno cu/iuſquam. Quod orbem acquiris nulli:quia ſi uictor fueris tibi dominus eris:& non aliis. Quod iã tibi uincere tutum eſt:periculoſum antea fuit uiuere:quia ſi uiciſſes fortaſſe Pompeius libertatem occu paſſ&.nunc autem nil tale tibi metuendum eſt. Vacante:id eſt ceruice libera:hoc eſt quũ liber ſis ſerui/tutem requiris.

Q d' tibi nõ ducibꝰ uiuis:moreriſq;: ꝙ orbẽ
Acquiris nulli:quod iã tibi uincere tutum eſt
Bella fugis? quæriſq; iugum ceruice uacante.
Et neſcis ſine rege pati.nunc cauſa pericli
Digna uiris:potuit noſtro pompeius abuti
Sanguine nunc patriæ iugulos enſeſq; negatis
Cum prope libertas unum fortuna relinquit.
Iam tribus e dominis.pudeat plus regia nili
Contulit in leges:& parthi militis arcus
Ite o degeneres ptholemæi munus:& arma
Spernite.quis ueſtras ulla putat eſſe nocentes
Cæde manus.credet faciles ſibi terga dediſſe.
Credet ab æmathiis primos fugiſſe philipis
Vadite ſecuri.meruiſtis iudice uitam
Cæſare non armis.non obſidione ſubacti.
O famuli turpes:domini poſt fata prioris.
Itis ad hæredem? cur non maiora mereri
Q uã uitam ueniãq; libet? rapiatur in undas
Infœlix magni coniunx:proleſq; metelli
Ducite pompeios.ptholomæi uincite munus.
Noſtra quoq; inuiſo:quiſquis ferat ora tyrãno
Non parua mercede dabit: ſciet iſta iuuentus
Ceruicis precio bene ſe mea ſigna ſecuram

Cauſa pericli:antea inquit Pom/peii cauſa pugnaſtis:mortuo ipſo nũc pro uoto & li bertate ueſtra bellũ geritis. Digna uiris.i.qui uelit libertatẽ ſuã recuperare. Potuit ueſtro Pompeius abuti ſanguine:uidelic& ut pro ipſius regno ſangui nẽ ueſtrũ fũderetis. Quũ ꝓpe libertas:quia extri bus dominis Craſſo:Pom.& Cæſ.unus tantummõ ſupereſt:uidelic& cæſar. Patriæ iugulos enſeſq;:q bus ꝓ pompeio antea pugnaſtis:nũc patriæ pugna/re nõ uultis Pudeat plus regia nili:Vos inquit pu/dere deberet ꝙ plus ad libertatẽ cõpandã ptolomæ us contulerit:& Arſacides rex pthoꝝ ꝙ ipſi uos con ferre uelitis.nam arſacides iter fecit Caſ.& eius exer citũ deleuit.Ptholomæus iuſſit occidi Pom.barba/ri ergo reges meliores fuere & libertatis defenſores: ꝙ uos. Pudeat erubeſcere debetis. Nili:ptholo/mæi. Contulit in leges:id eſt plus profuit ad leges patriæ ſeruandas occidendo Pompeium. Militis arcus:quia ſagittis coperuerant Craſſum cum exer/citu ſuo parthi. Spernite:contemnite. Munus: quia in ſtar muneris uobis eẽ debet:ꝙ ptholemæus iuſſerit occidi Pompeium: ut nunc denique liber/te pugnetis. Quis ueſtras ulla putat eſſe nocentes: & iuſta cauſa eſt cur ad libertatem tranſeatis.neque enim ſuſpicari poteſt tam uiles ac ignauos homines bella contra Cæſarem geſſiſſe:immo non interfuiſ/ſe pugnæ pharſaliæ:quare Cæſar uobis ueniam fa/cile præſtabit. Cæde manus:Cæſar quum uos ui/derit putare non poterit uos ueſtras manus ſangui/ne ſuorum polluiſſe. Cred& facile terga dediſſe: uidelicet primo congreſſu in fugam fuiſſe conuer/ſos:ideo uobis facit iniuriam. Ab æmathiis pri/mos fugiſſe philippis:ergo quia non exiſtimat poſ/ſe contra uos arma gerere:ſtatim ſimul ac commiſſa pugna fuerit:ipſe uos ſuſcipi&:& ueniã præſtabit. Iudice cæſare:quia ſe nihil offenſũ a uobis putabit. Non armis:ſed ſponte ueſtra in deditionẽ ueniſtis. O famuli turpes:color rhetoricus:qui appellatur conceſſio:nã quod concedere uidetur id maxime negat:& quotiens utimur conceſſione uerba quædã in/ſerimus:quæ uim hẽnt prohibentis:quũ eos degeneres & turpes famulos appellat concedere uidetur: ta/men maxime negat:& hæc uerba ſecundũ mentẽ catonis ſignificant ne diſcedere uelint. Poſt fata:id eſt mortẽ. Prioris domini:ſcilic& Pom. Ad hæredẽ:ſcilic& cæſarẽ hæredem dominationis Pompeii. Cur non maiora:ſed ſi ita inquit aĩus eſt: cur non auderis maiora beneficia Cæſari præſtare:uidelic& ut occidatis pom.filios:& corneliam occidatis:me quoq; ipſum.neq;.n.paruo id præmiũ ẽptũ uoluerit Cæ ſar:ſi me quoq; occidetis. Quã uitã ueniã:iõ nõ debetis eſſe cõtẽti uenia quando poteſtis maioribus be/neficiis cumulũ addere:ac Cæſarẽ uobis maiore beneficio deuincire:& quomodo? Rapiat: obruatur in undas. Infelix coniux:uidelic& Cornelia. Proleſq; metelli:qa filia erat Scipionis. Et metelli: de metelloꝝ ſanguine. Põpeios.ſ.Sextũ & Gneum pompeii filios. Ducit:in manibus uictoris. Ptho/lemæi uin.mu.Ptholemæi iuſſu unius tãtummodo occiſus ẽ:uidelic& Pom.ſed Cæſaris iuſſu duos filios uxorem & me quoq; Cæſari inimiciſſimum occidere poteſtis. Noſtra ora:id eſt caput mei catonis. Tyranno inuiſo:ſcilic& cæſari. Non parua mercede:quia ille pro oblato capite noſtro magnum a Cæ/ſare præmium recipi&. Sciet:id eſt cognoſcet. Iſta iuuentus:ſcilic& quæ tranſit ad Cæſarem cogno/ſcit profuiſſe ſibi ꝙ ſub me militauerit:quia uidelic& me occidẽdi:& caput offerẽdi occaſionẽ habuerit.

Quin agite:hortãtis eſt:nihil eſt ꝙ dubitetis iãdudum nos occidere.Scelus enim feciſſe tantũ fugiendo ignaui hominis ẽ. Magna cæde.ſ.Corneliæ : & filioꝝ põpeii:& mei ipſius:quare hoc facere debetis:qa Ignauum ſcelus:ꝓ ignaui hominis ſcelus eſt ꝙ fuga cõmittitur. Dixit.ſ.cato. Et omnes:nunc dicit quem effectum inſectatio catonis habuerit.omnes enim ſtatim mutata ſententia accẽſi ſunt ad gerẽdum contra cæſarem bellum:& per ſimilitudinem oſtendit quemadmodũ ĩquit apes quũ aluearia deſeruerĩt: & ſparſæ quo impetus tulit:diſſipentur:ſimulatq; uocem ſtrepentis æris audiuerint in aluearia redeunt: uel certe de ramo arboris:ueluti botrio:ſiue racemꝯ uuæ dependent:ita cato uoce ſua reuocauit milites.

Quin agite & magna metu cum cæde pate
Ignauum ſcelus eſt tantum fuga dixit:& oẽs
Haut aliter medio r̃uocauit ab æquore puppeſ
Quam ſimul effectas linquũt examia cæras
Atq; oblita faui:nõ miſcent nexibus alas.
Sed ſibi quæq; uolat:nec iam deguſtat amaꝝ
Deſidioſa thimum:tum ſi ſonus increpat æris.
Attonitæ poſuere fugam:ſtudiumq; laboris
Floriferi repetũt:& ſparſi mellis amorem.
Gaudet in hybleo ſecurus gramine paſtor
Diuitias ſeruaſſe caſæ:ſic uoce catonis
Inculcata uiris:iuſti patientia martis.
Iamq; actu belli non doctas ferre quietem
Conſtituit mentes:ſeriem agitare laborum.
Primum littoreis miles laſſatur harenis
Proximus in muros:& mœnia cyrenarum:
Eſt labor excluſus:nulla ſe uendicat ira
Pœnaq; deuictis ſola eſt uiciſſe catonem.

Haut:non aliter q̄ apes. Simul:poſtq̄. Effœtas:uacuas:fœtus ſignificat plenum. Virgilius:Loca fœta furentibus auſtris.Effœtus uero uacuum ſignificat. Examinibus:examen ſignificat apum multitudinẽ. Faui.i.mellis.fauus ꝓprie dicitur congeries mellis:ac cæræ. Non miſcẽt nexibus alas:id ẽ non pedibus pendent ſe inuicem ſuſtinentes alis:nã ſi forte notaſtis quũ apes de ramo arboris pendent: pedibus nexæ ſunt:& ſe ſuſtinent alis. Volant ſibi: id eſt arbitrio & uoluntate ſua:& non regis:nam habent regem apes : quem quocunq; ierit ſequuntur : ſed poſtquam in aluearia redierint:nõ iuſſis ſuis obſequuntur:nec uoluntati ſuæ morem gerunt. Nec deguſtant thimum:ideſt nec ipſis curæ ẽ mellificar̃.

Amaꝝ:non amaꝝ:ſed tanq̄ amaꝝ fugiunt. Thimum:thimus flos eſt:quo mel apes conficiunt:& ẽ flos optimi odoris:qui etiam in melle ſentitur. nũc ergo dicit:fugiunt thimum:quem ante cupidæ mellis tantopere colligunt. Deſidioſa:iners & ignaua: quia nullam mellis curã habent. Sonus increpat æris:qa galli phryges cybelis matris deũ ſacerdotes ſonitu eris utebantur in ſacris eius:propterea dixit ſonus æris:id ẽ ſimilitudinem æris:quemadmodũ in ſacris deoꝝ matris Cybelis æra pulſabant phryges:id eſt galli ſacerdotes:ita paſtor æra pulſat:cuius ſonitu ſtatim reuocantur apes. Attonitæ:id eſt tanq̄ attonitæ. Poſuere fugam : a fuga deſtiterũt. Studiumq; laboris:ſtudium:quod depoſuerant colligendi flores:nunc repetunt. Amorem:cupiditatẽ

Gaudet:ſcilic& paſtor:cui curæ ſunt apes:ubi uid& eas in aluearia redire. Hybleo gramine: hybla: ut inquit Strabo ſiciliæ ciuitas fuit:quæ penitus euanuit.hyble uero nomen propter hyblei nominis p̃ſtantiam remanet.eſt & hybla:ut refert Strabo:circa finem octaui libri iuxta tractum megarenſium:quorum ſolum:ut in principio noni libri dicit:atticæ regionis pars extitit:his in locis apes optima mella cogere referũt poetæ.per excellentiam ergo dicit hybleo gramine.nam mel atticum cuncta bonitate ſuperat: eo uero illud longe præſtantius eſſe dicit̃ quod ad argentarias gignitur:& atticæ e montibus mel optimũ gignit himetus. Diuitias:id eſt apes quæ ſunt diuitiæ ſuæ. Caſa:nam caſa domus paſtoralis eſt:ſic dicta a cadendo ꝙ cito cadat. Sic:pari ratione etiam uoce catonis reuocati ſunt animi militum:qui de fuga cogitabant. Iuſti martis:pro libertate ſuſcepti. Inculta:ingeſta. Iamq; actu:id eſt exercitio belli: Cato ubi cognouit incertas militum mentes ſtatuit non permittere militibus ocium dari:ſed eos continue in laboribus continere ne quid de fuga cogitandi ſpatium daretur. Cõſtituit.i.parauit. Serie:laborum ordine:& una tenere laborum ſine intermiſſione continuationem habere. Primum littoreis: primum uoluit illos exerceri in littoreis harenis:ſcilicet ludentes paleſtra:nam currere in littore & harena non eſt mediocris labor:pedes enim deſcendunt:nec facile educuntur. Proximus : ſecundus labor fuit. In muros:ſcilic& cyrenarum.nam cyrenei portum clauſerant catoni & claſſi eius.cyreneos ergo expugnare inſtituit Cato:et ita ſecundum hiſtoriam expugnauit : tamen ipſis permiſit ſuo iure uiuere.neque enim ſicuti meruerant militibus diripiendos permiſit:ſatis enim habuit uiciſſe hoſtem. In:aduerſus muros. Et:pro id eſt mœnia. Cyrenarum:Cyrene:ut refert Solinus capite quadrageſimo:oppidũ eſt quod maior ſyrtis oſtentat:hoc Battius lacedemonius rege Martio res romanas tenente poſt troiam captam condidit:quæ domus Callimachi poetæ fuit & patria. Excluſus:a portu cyrenarum. Nulla ira:Quia in animum ſapientis perturbatio nulla cadit. Pœnaq; deuictis ſola eſt uiciſſe catonem : id eſt hanc ſolam uictis pœnam inferebat Cato:ut uſque ſuo imperio ſubiicerentur:& illis oĩa ſua reliquebat.

Inde peti placuit: Poſt hæc conſilium cepit cato petendi Iubam regem ſocium & amicum populi romani: ut eius ope & auxilio exerci tū cōpararet ſatis firmū: quo cæſari reſiſtere poſſet. Inde: Poſt hæc. Cōtermina mauris: qa iuba rex numidiæ eſt: quæ mauris finitima eſt. Sed ſyrtes: intercipiebāt iter. Mediis: nā in medio poſitæ erāt: nec per ſyrtes nauigari poterat. Has audax: & quāq̄ ſyrtes maris periculoſa loca interciperent nauigationē: tamen tantū uirtutis aīo coceperat cato: ut eas euadere ſe poſſe ſparet.

Syrtes uel primā: qa ſuperius poeta mentionem fecit ſyrtium: nūc quærit unde originem hūerint. ſūt autem ſyrteſ media loca in mari: quæ nunc areſcunt nunc uero undis ac fluctibus exundant. unde ſyrtes dictæ ſunt a potu ſyrin id eſt a trahendo: quia fluctus ita trahit undam: ita ut arena ſicca relinquatur aliquando in littore: id quāobrem fiat quærit hoc loco Lucanus dicens. Syrtes uel primam & cetera: uſq; ad eum locum uel plenior alto: nam poſita coniunctione in principio orationis requiritur alia coniunctio ut perfecta ſit oratio: nam ſi dixeris & martinus legit: neceſſe eſt ſequatur & Socrates diſputat: ut hoc loco uel natura hoc fuit: uel ātea aliſ fuit. erit ergo ordo: natura uel reliquit ſyrtes pelagi terræq; cum daret primam figuram mūdo: uel ſyrtis olim erat altior pelago: nā neq; & cetera. hæc omnia per parentheſim leguntur. Vel ſyrtis: η ſyrtis τησ ſyrtios declinatur ēt η ſyrtis τησ ſyrtidos: ſicut paris paridis uel paridos: thetis dis & thetidos: cum natura daret mundo primam figuram idē cum primum natura res omnes in eſſe produceret: hoc eſt cum materiæ formam daret forma eſt quæ dat eſſe rei: nam forma idem agit ꝙ Deus ideo laudatur. li. phiſicorum ab Ariſtotile mirifice forma: quia idē habet ꝙ deus: ſicut Deus dat eē rebus: ita forma dat eſſe materiæ. Reliquit: has ſyrtes. In dubio pelagi: quia nec plene pelagus: nec plene terra & quomodo reliquit in dubio declarat. Nam neq; ſubſedit: id eſt non omnio extitit extra undas. Stagna ꝓfundi. aquas maris. Nec ſe defēdit. i. nec extra undas ſtetit ideo non defendit ſe omnino ab æquore.

Inde peti placuit libycis contermina mauris
Regna iube: ſed iter mediis natura uetabit
Syrtibus: has audax ſperat ſibi cedere uirtus
Syrtes: uel primam mundo natura figuram
Quum dar& in dubio pelagi: terræq; reliqt
Nam neq; ſubſedit penitus: quo ſtagna ꝓfūdi
Acciperet: nec ſe defendit ab æquore tellus
Ambigua: ſed lege loci: iac& inuida ſedes
Aequora fracta uadis: abruptaq; terra ꝓfūdo.
Et poſt multa ſonant proiecti littora fluctus.
Sic male deſeruit: nulloſq; exegit in uſus
Hanc partem natura fui: uel plenior alto
Olim ſyrtis erat pelago: penituſq; natabat.
Sed rapidus titan ponto ſuo lumine paſcens
Aequora ſubduxit zonæ uicina peruſtæ.
Et tūc pōtus adhuc phœbo ſiccante repugnat
Mox ubi damnoſum radios admouerit æuū.
Tellus ſyrtis erit: iam breuis ūda ſuperne
Innatat: & late perirurum deficit equor.

Sed illam in uia: quanauigari non poteſt. Lege ambigua: quia nec plene terra: nec plene aqua dici poteſt: & deſcribit quia. Aequora fracta uadis: uada proprie dicūtur per quæ pedibus uadari poteſt: id eſt iri. Abruptaq; terra: interciſa: quia interciſionibus retardantur fluctus qui fluctus ſtatim cum ad littora ueniunt reſonant: uerūtamen ad omnes interciſiones fluctus peruenire nō poſſunt: ideo dixit. Poſt multa littora: appellat littora aggerem harenæ. Sic: hoc pacto. Male: ideſt inutiliter deſeruit & declarat. Nulloſq; exigit in uſus: quia nec ibi habitant homines nec piſces. tres partes ſunt quæ incoluntur a diuerſis animantibus aer: aqua terra. terra ab hominibus feris & quadrupedibus habitatur. aqua a piſcibus. aer habitatur ab alitibus: ſunt etiam quædam animalia cherſidra: quæ partim terram incolunt: partim aquam ſicuti ranæ & teſtudines: dicit ergo ſyrtes inutiles eſſe: quia nulli generi animantiū utiles ſint.

Vel plenior alto: uel ſuperioribus quidem temporibus ſyrtis fuit obruta pelago: ut per eam partē nauigari poſſet. Penitus. interius quid ergo fuit cauſæ: ut ita areſceret dicam. Sed rapidus titan. rationem naturalem tangit: uidelicet quia corpora cœleſtia: eo ꝙ ſunt lumina ignea: ideo paſcuntur undis & humore: unde & philoſophi uiderunt fore aliquando: ut omnis hic mundus aliquando arderet: poſtquā conſumpta eſſet aqua & humor omnis. Rapidus titan: uidelicet ab initio quum creatus eſt mūdus. Lumina paſcens: quia humor maris ſubduxit æquora: id eſt ſenſim & paulatim arefecit. Zonæ uicina peruſtæ: eſt ratio quamobrem iſtic exaruit mare: quia torridæ zonæ propinquæ ſunt ſyrtes. Et nunc pōtus adhuc: & quamuis radiis ſolis & ipſa quoq; ſtellarum flamma exaruit mundum: tamen reſtitit aqua igni: ſed erit tempus ꝙ omnia conſumet. Repugnat: ſcilicet calori ſolis & ſtellarum. Mox ubi dānoſum: ſed poſt longum tempus cum ſenſim undam omnem exhauſerit calor ſolis: loca illa penitus areſcent: & nihil niſi terra relinquetur. Mox: deinde. Vbi: quando. Dannoſum æuum: quia detrimen tū facit rebus. Nam iam breuis unda: quod ita ſit apparet ex eo qđ factum eſt: & ex eo quod furturum ē: quia maxima pars undarum conſumpta eſt: ſequitur inde futurum: omnem aquam conſupturam eſſe.

Vt primum remis:poſtquam dixit ſuam de ſe ſyrtium ſententiam:nunc ad propoſitum Lucanus redit dicit paſſos fuiſſe tempeſtatem milites poſtquam nauigare cœperunt. Actum:impulſum. Omne onus claſſis:id eſt omnem claſſem catonis. Denſis fremuit:ſtatim auſter cum ingenti & effuſo hymbre impulit naues. Niger hymbribus:uidelicet nymboſus ferens hymbrem. In ſua regna ferenſ:nec mirum qa auſter eſt uẽtus flans a meridie. Turbine:impetu ſuo:nam naues repellebat ab undis. Egit:reppulit ut per eas nauigari non poſſit:& ita defendit. Illato littore:id eſt culmo harenæ:quia impetus uenti abſtulit mare & aggerem harenæ reliquit: ideo contrahit pontum. Tum quarum rector:quarum nauium uela uentus comprehendit:has impulit ĩ littus: ſed quarum uela nautæ in ſummum mali rudentibus traxerunt has naues in ſyrtes uentus impulit.

Tum:ſcilicet auſter eripuit naues. Deprehendit:id eſt corripuit. Malo recto:quia de malo nauis carbaſa pendent & ab antennis. Nautis:id eſt poteſtari nautarum.quia non habent poteſtatem gubernare naues tantas nimio impetu uenti ſublatas.

Fruſtraq; rudentibus auſis:nautæ cum conſtituiſſent forte tentare rudentibus in ſummum mali ſubducere antennaſ:ne uenire poſſet in poteſtate ſua uẽtus uela nõ ſuſtinentibus nauibus ſuis.ideo a nimio uentorum impetu cogebãtur rudentes reliquere:ac relaxare ita ut inflata uela proram nauis tranſirent: nautæ ergo ſi tentaſſent rudentibus uela in ſummũ mali trahere:uẽtus uiolabat nautas: ita ut cogerenſ relaxare rudentes:quibus relaxatis uentus ita inflabat uela:ut ſpacium nauis preterirẽt. Spacium carinæ: Quia uela inflata ultra proram tranſibant.

Vela negat:nihil aliud eſt niſi proram tranſire.

Atq; ultra proram: declarat ipſe. Sinus:id eſt uelum intumuit. Omnia ſi quis. q; ſi quis etiam ĩ ſummum mali ſubduxiſſet antennaſ:una cum uelis uentus repellebat naues:etiam ſolis armamẽtis. nã uelum & antẽna ſunt armamenta nauis. Prouidus:id eſt qui prouidiſſet antequam uentus nimius inuaderet. Linthea:uela ſubducẽs. Nudis armamentis: id eſt ſine uelo & malo & antẽnis:quæ ſunt armamenta nauiũ. Sors melior cl.tertia pars nauium fuit:quæ meliorem exitum habuit. uidelicet q̃ mari tranquiliore nauigauit. Certo mari:non in ſyrtibus:id eſt ſuſtinenti naues. Quæcunq; leuat: id eſt pars earum nauium:quæ ſunt ſublate ab undis maris cæſis tamẽ arboribus dimidia parte ſui a terra recepta eſt a media parte ſui a mari. Arboribus cæſis: Quia hoc neceſſe erat contra tempeſtatem incidere arbores:ne ueutum in malum nauis impetum faciens naues illas ſubuerteret. Leuatæ:ſcilicet ab undis maris. Effudere flatum:id eſt emiſere uẽtum.nam cum armamenta nauis uento reſiſtunt:nõ emittitur uentus:immo retinetur. Abſtulit:Sublatis armamentis:Has:alias naues. Contraria uolẽs bene dixit:quia æſtus maris erat contrarius uentis:& tantus erat uentus ut uinceret uentum. Voluẽs: inuoluens. Contraria:uentis oppoſita: quia plus æſtus ualuit quam uentus. Detruſit:ſcilicet illas naues. In:contra auſtrũ. Obnoxium:id eſt oppoſitum & has naues uenire in portum. Sed has: id ẽ earum nauium partem. Deſtituunt:ſcilicet ne nauigare poſſent. Interrupta:interciſa.eſt enim deſcriptio ſyrtium:quid eſt ſyrtis eſt terra interrupta. Obnoxia fato:oppoſita:quia pars nauis terra continebatur ps mari:iõ incertũ an terra an mari morirẽſ. Dubio fato:ĩcertæ morti. Sed.ſ.terræ. Altera pẽdet.ſ.ps puppis pẽdet ĩ undis. Tũc magis:nã qa breuius mare:iõ ẽt magis patebat uẽtis:iõ uẽtus magis in nauẽ irruebat q̃ ĩ ſyrtibꝰ dep̄nſa erat. In pactũ.ſ.ĩ nauẽ. Obuia terra:dep̄nſa cũ uẽtus ĩpellerẽt eã. Quãuis eliſus ab auſtro.q̃uis fluctus frequẽter eliderẽſ a uẽtis tamẽ nõ poterat tãtã ui hẽre:ut moueret naues

Cumulos harenæ:q ĩ medio ꝓfũdo ĩuicti erãt. Eliſus:ĩpulſus a uẽto:q̃uis ĩpellereſ ab auſtro:tamẽ ĩpellebaſ ab harenæ cumulo. Eminet: appet & extat. In tergo:ĩ ſup̄ficie maris. Procul oĩbus. quia repellebat undas. Inuiolatus aqua:qa aqua illuc peruenire non poterat:miſera ergo erat nautarum conditio.

Vt primũ remis actum mare propulit omne
Claſſis õus:dẽſis frẽuit niger hibribus auſter
In ſua regna furẽs:tẽtatum claſſibus æquor
Turbine defendit:longeq; a ſyrtibus undas
Egit:& in lato confregit littore pontum
Tum quarum recto deprendit carbaſa malo
Eripuit nautis:fruſtraq; rudentibus auſis
Vela negare noto.ſpacium uicere carinæ
Atq; ultra proram tumuit ſinus:oĩa ſi quis
Prouidus antennæ ſuffixit linthea ſummæ
Vincitur:& nudis auertitur armamentis.
Sors melior claſſi quæ fluctibus ĩcidit altis
Et certo iactata mari: quæcunq; leuate
Arboribus ceſis flatum effudere frementem
Abſtulit has liber uentis contraria uolens
Aeſtus:& obnixum uictor deſtruxit ĩ auſtũ.
Has uada deſtituũt:atq; interrupta ꝓfundo
Terra ferit puppes:dubioq; obnoxia fato
Pars ſedet una ratis:ps altera ſedet in undis
Tũc magis ĩpactũ breuius mare.terraq; ſæuit
Obuia conſurgẽs:quãuis eliſus ab auſtro
Sæpe:tamẽ cumulos fluctus nõ uĩcit harenæ
Eminet in tergo pelagi ꝓcul omnibus aruis
Inuiolatus aqua:ſicci iam pulueris agger

Stant miſeri nautæ:terræq̧ hærente carina.
Littora nulla uident:ſic partē intercipit æquor
Pars ratium maior:regimen clauūq̧ ſecuta ē
Tuta fuga:nautaſq̧ loci ſortita peritos
Torpētem tritonos adit illæſa paludem.
Hanc ut fama deus:quem toto littore pōtus
Audit:uentoſa perflantem murmura concha.
Hanc ut pallas amat:patrioq̧ uertice nata
Terrarum prima libyem:nā proxīa cœlo eſt.
Vt probat ipſe calor:tetigit ſtagniq̧ quieta
Vultus uidit aqua:poſuitq̧ in margine plātas
Et ſe dilecta tritonida dixit ab unda.
Quam iuxta lethes tacitus prælabitur ānis.
Infernis ut fama trahens obliuia uenis.
Atq̧ inſopiti quondam tutela drachonis
Heſperidū pauper ſpoliatis frondibus hortus
Inuidus annoſo qui famam derogat æuo

Stant miſeri nautæ:pergit Lucanus deſcribere quomodo per ſyrtes nauigauerūt:& tandem maior ps nauium:āmiſſis aliquot ad paludem tertona reuerteref:& ibi nocte portum relicto Gn.pōpeio cum claſſe permanſerunt.cato deinde iter in libyam ſicuti ſtatuerat:uel in Aphricam ad regem Iubam intendit:ut ſecum illo coniungeret. Stant miſeri:Quia naues partim terræ infixæ tenebantur:partim in aqua pendebant. Stant:incerti quo fato pereant. Terræq̧ hærente carina:quamuis in ſicco deſtituta eſſet nauis:littora tamen non uidebant. Sic:hoc modo pars nauium medio mari intercepta eſt. Pars ratium maior:ſcilicet īcolumis:euaſit ea præcipue quæ nautas uehebat locorum peritos. Regimen clauūq̧: id eſt regimen claui.eſt enim endiadis.nam clauus id eſt gubernaculum nauem regit. Fuga:id eſt nauigatione:nam fugā pro nauigatione poſuit. Nautas loci peritos.q ea ēt ſuperiori tempore nauigauerāt. Illæſa:integra. Hanc ut fama deus:tryton deus marinus eſt:hunc tubicenem neptuni dixerunt:& tyberio principi nunciauit in helleſpontum legatio miſſa:inuentum eſſe huiuſmodi piſcem in ſpelunca canentem concha:ſicut poetæ ēt ſcripſerunt. nunc ergo dicit hunc locum trytonem coluiſſe deum:& eundem etiam placuiſſe palladi:q cum primum nata de capite patris e cœlo deſcendiſſet ad ea loca quæ uiciniora erant puenit:& q hanc paludē dilexit de nomine eius ſe trytonam appellauit:ideo palus trytonis appellatur:q ea mirifice delectaref tryton:eandem etiam dilexit pallas:q ibi ſe frequēter lauare ſolebat. Deus:tryton. Quē toto lit. id eſt per tota littora:deſcribit trytonem neptuni tubicenem. Cōcha:id eſt tuba:nam cōcham poſuit pro tuba:ordo eſt.pallas amat hāc:& tetigit primam terram libyæ.nam pxima & cetera.hic parētheſis eſt. Primoq̧ euertice nata.ſic fingūt poetæ d uertice iouis natā eē palladē:& hēnt rōnē phyſicā: qa.ſ.pallas dea eſt ſapiētiæ.iō de cerebro iouis natā eē finxerūt.nā deos ad ſimilitudinē hūanæ ībecillitatis fingebāt:fingūt hæc qdē poetæ licet ab hiſtoria quædā trahāt:ſed addunt ludibria quædā & puerilia.q.ſ. cū caput clamaret & partū edere uellet iupiter:nec qūo hoc faceret rationē hēret.iuſſit Vulcano filio ſuo: ut ſubtiliſſimo ferro caput aperiret:ille ſecurī fabricauit adeo tenuē:ut ſine doloris ſēſu caput aperiret patri:ex quo ſtatī ē nata pallas:ſed ille hoc pacto aperuit ut qď ex illo naſceref ſibi coniungeret:ita tamē ſi ſibi placeret pallas ubi uulcanū uidit adeo deformē indignata eſt:& ſtatī aufugit:& primā tellurē petiuit libyen:eo q cœlo pxima eēt. Ipſe calor:quia libya feruentiſſima ē cæterarū regionū. Stagniq̧ qeta:& uultus ſuos ſpeculata ē i liqda & pura aqua paludis. Poſuitq̧ in margine plātas.i.calcauit ripas trytonis paludis. Et ſe dilecta:& qa una illa grata fuit paludi:iō de illius noīe ſe quoq̧ appellari uoluit. Tritonida: p tritonidē.ē n.actūs græcus.nō pcul a phileorū aris ī intimo receſſu ſyrtis maioris ē palus:quā triton amnis īterfluit:ubi ſpeculatā ſe artiū deā crediderūt:ut īquit Solinus cap.xL. Quā iuxta:læthes:& iuxta hāc paludē dicit ēt naſci flumē lætheū.q de læthea palude īferni deriuari dr. Læthes:hæc læthe thes dr aūt hoc noīe palus īferni de q̄ ſi umbræ hauſerint ſtatī oīum obliuiſcūf:ut Virgilius:& icipiāt ī corpora uelle reuerti.Circa extimū ſyrtiū cornu berenicē ciuitatē alluit lethō amnis:īferna:ut dicūt exūdatōne prūpēs:& apud priſtinos uates latice mēoratus obliuionis:ut eodē cap.docet Solinus. Trahēs obli.reſpexit ad nomē. Atq̧ īſopi.hic ēt ē hortus heſpidū.heſpides aūt filiæ athlantis fuere:cuſtodes aūt horti ditiſſimi:qa ibi arbor erat q̄ poma aurea pduceret:cuius cuſtos erat puigil ſerpēs.hercules cū ad ea loca ueniſſet ſerpētē occidit:& poma abſtulit.priuauit ergo diuitiis puellas.De hortis heſpidū:& puigili drachone:ne licētia uulnerentur:fides & ratio hæc eſt:ut refert Solinus cap.xxxvii.flexuoſo meatu æſtuarium e mari ferf ſinuoſis lateribus tortuoſum adeo:ut uiſentibus procul lapſus āgueos fracta uertigine mētiatur:itaq̧ quod hortos appellauere circundat:unde pomorum cuſtodes interpetrātes inſtruxerunt iter ad mendacium fabulandi.hæc inſula præter arbores oleaſtri ſimiles:& aram ſacram herculi:aliud nihil præfert quod propaget uetuſtatis memoriam. Tutela:draconis peruigilis. Quondam:quia poſtea occiſus eſt ab Hercule. Inuidus annoſo æuo:qui antiquitati non credit:quia occurrebat illud quo modo hanc fabulam ipſe quaſi ueram confirmet.ego inquit ſequor alios poetas:nam qui antiquitati credere noluit inuidus eſt:& inuidus eſt qui poetas uera dicere cogit:quorum propriū eſt fingi:& comminiſci.

Qui uates ad uera uocat fuit aurea ſylua:
Diuitiiſq; graues:& fuluo germine rami
Virgineuſq; chorus nitidi cuſtodia luci.
Et nūquam ſomno damnatus lumine ſerpēs.
Robora compreſſus rutilo curuata metallo
Abſtulit arboribus precium nemoriq; laborē
Alcides:paſſuſq; inops ſine pondere ramos
Rettulit argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulſa locis eiectaq; claſſis
Syrtibꝰ:haud ultra garamātidas attigit ūdas
Sed duce pompeio libyes melioris in oris
Manſit:at impatiens uirtus hærere catonis.
Audet in ignotas agmen cōmittere gentes
Armorum fidens:& terra cingere ſitim.
Hæc eadē ſuadēbat hiēs:quæ clauſerat æquor:
Et ſpes hymber erat nimios metuētibuſ ignes
Vt neque ſole uiam:nec duro frigore ſæuam:
Inde polo libyes:hinc bruma tēperet annus:
Atque ingreſſurus ſteriles ſic fatur harenas.
O quibus una ſalus placuit mea ſigna ſecutis.
Indomita ceruice mori:componite mentes
Ad magnum uirtutis opus:ſūmoſq; labores
Vadimus in campos ſteriles:exuſtaq; mundi
Qua nimius titan:& raræ in fontibus undæ:
Siccaque lætiferis ſqualent ſerpentibus arua.
Durum iter ad leges:patriæ que ruētis amorē:
Per mediam libyem ueniant atq; inuita tētent
Si quibus in nullo poſitum eſt euadere ferro.

Qui uates ad uera uocat:id eſt qui poetas uera dicere cogit. Fuit aurea ſylua.i.ſyluæ arbores aurea poma ferentes hic fuere. Diuitiis:uideli cet aureis fructibus. Fuluo gramīe.i. fulgentibus pomis. Cho rusapo.cuſtodia. Virgineus.ſ.heſperides athalantis filiæ: q̄ cuſtodes huius horti fuere. Somno dā natur ſerpens:id eſt qui nunq̄ ſomnum oculis admitteret. Robora cōpre:quia circundabat truncū ar boris:ne quis aſcenderet & poma diriperet. Rutilo curuata metallo : adeo inquit grauia erant poma ut ipſam quoq; arborem incuruarent.nam aurum metallum graue eſt. Abſtulit arbor præcium: ſcili cet aurea poma. Nemoriq; laborem:quia laborat arbor ſuſtinere poma. Inopes.i.ſine pōdere. Ar golico tyranno:id eſt Euriſteo rege græciæ.nam eu riſteus inſtinctu Iunonis herculem mittebat ad om nia mundi pericula ea intentione: ut periret. His igitur depulſa locis.Cum ad hæc loca uēiſſet clauis non nauigauit ulterius:ſed ibi manſit i meliore pte libyæ prefecto Gn.Pōpeio.ipſe uero cato cum reli quo exercitu:ſicut ſtatuerat ad regem Iubā iter inté dit. Garamantidas:garamantū regio:ut inqt Stra bo li.ultimo:ultra getuliā ē:& cum illa pariter ꝑgre ditur garamantes Cornelius Balbus ſubegit:& pri mus ex hac uictoria triūphauit auctore Solino cap. xLii.garamantici autem æthiopes matrimonia pri uatim neſciūt:ſed omnibus in uenerem uulgo licet. inde eſt ꝙ filios matres cognoſcunt tantummodo: nam paterni nominis nulla eſt reuerentia:eā ꝓpter garamantici æthiopes inter omnes populos degene res habentur. Melioris libyæ:id eſt fœcundioris: nam reliqua ſicuti in ſequentibuſ beclarabitur libye arida eſt:& ſiti laborat. At impatiens uirtus : cato cuius uirtus nullam patiebatur deſidiam: quieſcere non poterat niſi tandem ad regem Iubam perueni ret. Hærere:id eſt quieſere. Terra cingere ſyrtī: id ē terreſtri itinere circuire ſyrtes: quia nauigari nō poterant. Hæc eadem ſuadebat hyems:dicit etiā huic ſententiæ ſuæ ſuffragatum fuiſſe anni tempus: uidelicet hyems:& ita ſperabat calorem regionis il lius tēperari poſſe frigore hyemis. Suadebat:ſcili cet ut in ulteriorem libyam ſe conferret. Clauſe rat:ſcilicet glacie. Et ſpes hymber erat : hymber q̄ tempore hyemis regnat ſæpe dabat aerem tempera tum fore. Ignes:ardores. Vt neq; ſole uiam: ſpe cie faciebat hymber in regione ſicca : ſed temperies inter utrūque. Duro frigore:quia hyems erat : ut calorem ſolis & anni temperaret. Inde: ex hac par te libyæ. Polo:propter polum :id eſt propter regi onem:quia auſtralis regio feruet: ideo temperet.

Hinc:ex alia parte. Temperet:ſcilicet uiā. Bru ma:id eſt cum bruma:quia hyems erat. Sole:quē frigus tēpabat. Sic fat.& rē ſicut erat patefecit militibus ſuis: neq; eos decipere uolebat & dixit. O q bus una ſalus:o milites inquit qui mea caſtra ſequi uoluiſtis:animum ad curam confirmate: & ſūmos la bores ſuſcipite.ac ſi dicat non uos ad uoluptatem inuito:ſed ad labores. Vna ſola ſalus ſupereſt: nam ī caſtris ſpes una ſupeſt.ſ.libertatis:& declarat.indomita ceruice mori.ſ.in libertate mori. Cōponite mē tes:id eſt idoneas reddite ad opus uirtutis. Vadimus ī cāpos ſteriles:cato.n.neq; quēq̄ decipere ſe uelle profeſſus eſt:ſed plane illos ad labores & pericula inuitare:ut intelligerēt p ardua oīa atq; difficilia q̄redā eſſe libtatē. Steriles cāpos.ſ.libya q̄ laborat penuria aquaꝝ. Exuſta.i.in ptes aridas mundi. Qua.i. ea pte qua. Raræ undæ:nā ps libyæ ē q̄ pēuria laborat aqꝝ. Serpētibus:nā ibi ſerpētes acriores ac ſæui oreſ fiūt calore ſolis. Sq̄lēt:ſterilia ſūt. Duꝝ iter ad leg.nec miꝝ cuiq; uideri debet ſi parati ſumus hos ſubire labores:ali terenim leges & patriæ libertas ſeruari nō pōt. Inuia:auia.i.p q̄nunq̄ antea fortaſſe quiſquā iuerit uel pauci admodum. Euadere uoto:id eſt qui nulla uōta faciunt euadendi:& declarat.

Si quibus ſat eſt: Veniant mecum illi quibus ſufficit ire & non redire: hoc eſt qui nullam redeundi cũram faciunt. Fallere: mea ratio ẽ ut nolim pericula cuicunq̃ occultare: ut poſtea ſe deceptos conquerãtur. Vulgus: id eſt multitudinem. Tecto metu: occulto periculo. Hi mihi ſint comites: ueniãt mecum illi qui hoc ipſo me ſequentur q̃ i manifeſtũ periculum prodeant hoc ipſo ueniant q̃ periculoſum eſt iter. Vel: ꝑ etiam. Me teſte: me iudice. Triſtiſſima: Laborioſiſſima. A q ſponſore ſalutis: ſed ſi quis ẽ: cui uita ſit charior libertate: hic me deſtituto ſe ad Cæſarem conferat uia commodiore. Sponſore ſalutiſ: uidelicet qui ſibi ſalutem promitti uult.

Si quibus ire ſat eſt: neq̃.n. mihi fallere quẽq̃
Eſt animus: tectoq̃ metu producere uulgus.
Hi mihi ſũt comites quos ipſa pericula ducẽt.
Qui me teſte pati: uel quæ triſtiſſima pulcrũ
Romanumq̃ putant: at q ſponſore ſalutis
Miles eget capiturq̃ aïæ dulcedine uadat
Ad dominũ meliore uia: dũ primus harenas
Ingrediar: primuſq̃ gradus i puluere ponam.
Me calor æthereus feriat: mihi plena ueneno
Occurrat ſerpens: fatoq̃ pericula ueſtra
Prætentante meo: ſitiat quicunque bibentem
Viderit: aut umbras nemorꝝ q̃cũq̃ petentem
Aeſtuet: aut equitẽ peditũ præcedere turmas
Deficiat: ſi quo fuerit diſcrimine notum.
Dux an miles eam: ſerpens ſitis ardor harenæ
Dulcia uirtuti gaudet patientia diris
Lætus ẽ quotiẽs magno ſibi conſtat honeſtũ.
Sola poteſt libyæ turba præſtare malorum:
Vt deceat fugiſſe uiros: ſic ille calentes
Intendit uirtute animos: & amore laborum
Irreducemq̃ uiam deſerto limite carpit.
Et paruo ſactum nomen clauſura ſepulchro.
Inuaſit libyæ ſecuri fata catonis
Tertia pars libyæ eſt rerum: ſi credere famæ

Animæ dulcedĩe.i. cui nimiũ uita chara eſt. Meliore: hoc eſt tutiore uia. Arenas.i. arida loca: id eſt ſi uiderint me paratũ ſubire labores: & extrema omnia nec ipſi qdẽ recuſare debebũt. Primus ponã.i. incipiã. Calor æthereus: qa torrẽti zonæ libyes illa ps ꝓpinqua ẽ: ideo calore ferit. Fatoq̃ pericula: ego tanq̃ ꝑguſtator malorũ omniũ ero: queadmõm ꝑguſtatores ſolent libare ũinũ: ut poſtea domini & reges ſecurius iubeãt. Sciat qcũq̃ bibẽrẽ uiderit: nõ recuſo quo minuſ ille ſiti pati digneť q uiderit me bibere. Aut umbras: & ſi qs uiderit me umbra arborum releuare calorem: ille ẽt calorẽ nõ debebit pati.

Aeſtuet.i. nimio æſtu laboret. Aut eqtẽ.& ſi qs uiderit me equo uehi: ille pedes ire recuſet. Deficiat.ſ. a labore itineris. Si quo fiũt diſcrimĩe.& ille deficiat ab itinere ſi ego ulla in re uidear meliorẽ q̃ militis conditionem hẽre: nam talis uobiſcũ ero: ut me nemo dignoſcere poſſit: miles ſim an dux. Serpẽs ſitis: hæc oïa quæ deſcribit ad pericula & labores eẽ uidentur: ſed dulcia ſunt his q ueram uirtutẽ ſuſcipere poſſũt. Gaudet patiẽtia: nec.n. patientia cognoſci põt uiri fortis: niſi dura ſuſtineat. Lætus ẽ: Qui res honeſtas aggreditur cũ labore: hic etiam maiore lætitia gloriã cõparat. Honeſtũ.i. honeſtas: hoc eſt unicuique honeſtas magis grata ẽ. Magno ſibi conſtat.i. maxima mercede & labore tẽdit ad honeſtũ.

Turbam: id eſt multitudinem malorum: nulla regio eſt quæ poſſit facere: ut uiri fortes gaudeant ſe fugiſſe ſeruitutẽ niſi libyæ: per quam ſine maximis laboribuſ ire nõ poſſumuſ ad libertatẽ: aliter ſi fugerẽt ſine malis: ſine laboribus: ſine periculis uiderẽtur eſſe ignaui inertes ac deſides. Sic ille: pauẽtes: his uerbis cato inflãmauit milites: ut oẽs labores libẽter ſib ire ſtatuerent: hoc enim fieri ſolet ut cum princeps ſe periculis expoſuerit: alii deinde nullum periculum exiſtiment. Irreducemq̃ uiam: Quia nũquam inde redibit: nam ſibiipſi mortem in utica conſciuit. Et libyæ: nam in libya eſt utica: ubi ſibi mortẽ cõſciuit Cato & ibi ſepultus eſt. Fata: mortem. Securi: ſcilicet mortis. Tertia pars: Deſcribit nunc Libyam oſtendẽs ſecũdum quoſdam eſſe tertiam partem orbis terrarum ſecundum alios partẽ eſſe Europæ: ſed ut intelligi poſſit hæc deſcriptio: quanquam melius oſtendi quam uerbis exponi poſſet: tamẽ de ea breuiter dicemus: omnis terra ambitur oceano: & ea quattuor maria recipit unum a ſeptentrione a meridie duo: quartum ab occidente: uniuerſus orbis terrarum in tres partes diuiditur: & Tanais quidem a ſeptentrione in meridiem uergens prope meotida defluit. At uero nilus e diuerſo defluit in pelagus: qui quidem terrarum motu antefertur ad ea flumina. Ab altero latere uidelicet ad nilum Aphricam: ab altero uidelicet ad tanaim europam uocant. ultra uero quicquid eſt Aſia eſt: ex quo intelligi poteſt Aſiã maiorem eſſe aphrica & Europa. nam aphrica quidem terminata eſt ab uniuerſo nilo a reliquis tribus partibus a pelago: & breuior eſt q̃ europa: nam europa quidem terminos habet ab oriente tanaim: meotida: & pontum: a meridie reliqua noſtri maris: ab occidẽte athlanticũ: a ſeptẽtrione britãnicũ: ſed aſia multo maior ẽ. Nã aſiã qdẽ attingit oceãus: ita noïbus: ſicut locis differẽs. nã ab oriẽte mare eoũ dr̃: a meridie ĩdicũ: a ſeptẽtrione ſcythicũ. ipſa uero ingẽti & ꝑpetua frõte in meridiẽ uergẽs: tãtũ ibi diffũdiť: quantum aphrica & europa: & mare qđ inter ambas diuiſũ ẽ. ita deſcribiť uniuerſus orbis terrarũ. Famæ: Sic.n. fama ẽ.

Cuncta uelis:at ſi uentos cœlumq̨ ſequaris
Par erit europæ:neque enim plus littora nili
Q uā ſcythicus tanais primis a gadibꝫ abſť
Vnde europa fugit libyem:& littora flexu
Oceano fecere locum:ſed maior in unam
Orbis abit aſiam:nam cum cōmuniter iſte
Effundat zephyrum boreæ latus ille ſiniſtrū
Contingens:dextrumq̨ noti deſcendit i orbē
Eurum ſola tenens:libyæq̨ fertile terræ eſt
Vergit in occaſus:ſed & hoc nō fōtibus ullis
Soluitur.arctoos raris aquilonibus hymbres
Accipit:& noſtris reficit ſua rura ſerenis.
In nullas uiciatur opes:nō ære nec auro
Excoquitur:nullo glebarum crimine pura
Et penitus terra eſt:tantum mauruſia genti

Cœlum:ſed quomō dicat cœlū & uentos in ſequentibus aperiemus. Nec.n.plus.l.longitudine q̄dē par eſt latitudine uero inæqualis.ſic ergo littoribus nili aphrica terminatur:littoribus tanais Europa cō tinetur. Vtraq̨ uero a gadibus incipit.Vnde ēt ſeperanť Oceano dirimēte per medias gades:ſunt aūt duo montes:hunc quidē abilycē uocant.illum uero carpen:& fama ē herculem cōiun cto ꝑpetuo iugo colles diremiſſe:& oceanū antea excluſum i ea quæ uicina erant loca indiæ admiſſum ē diſcuſſa mole montiū: hinc hyemare hēt difficillimū ſiue ſummotas uaſtius terras icludit.nunc ē quod ait ſūmotis e gadibus.i. a prima pte gadiū. Vnde europa fu.oſtēdit aphricam parem eē europæ:uerbi cā ab occidēte p gades diuidit oceanū:& utrāq̨ diuidit.ſ.aphricā & europā uſq̨ ad nilū:a meridie ad tanaim ab occidente ſed nilus a gadibus:tanais a gadibus: unde icipit Aphrica & europa tantū differt:ut alterū ab altero non ſit lōgius a gadibus:quod.ſ.mare oceanū p gades igreſſū uſq̨ ad nilum terminat aphricā & uſq̨ ad tanaim terminat europā:qui amnes pari ſpacio diſtant a gadibus: ſequitur ergo aphricā & europā pares eē longitudine:ſed latitudine inæquales:quia latior eſt europa quam aphrica:ideo nōnulli hanc rationem ſecuti dixerunt:non eā tertiā partē orbis eē:alia rō q̄re uideť breuior aphrica q̄ europa propterea q̨ i aphrica plus terræ ardore ſolis:q̄ i europa frigoris rigore dep̄hendiť:maior pars aphricæ ihītabilis eſt propť ſolis ardorē q̄ europæ pp frigoris rigorē: hæc ab illa melior uideť eſſe Ro.hoc quod ait. Vnde: a q̄bus gadibus. Oceano fecere locū.ſ.diſcuſſa mole mōtium ab hercule. Abit:diſceſſit:nā cū coiter iſte redit ad quod dixit:ſi cœlū uētoſq̨ ſequeris diuiſus ē uentus uniuerſus i quattuor uentos cardiales:uidelicet in eurum ab oriente:zephirū ab occidente: in auſtrum a meridie : & in boreā a ſeptētrione:ſed hi uenti habent alios collaterales. Eurus:orientalis uētus habet collaterales:hinc circiū:inde ſubſolanū:at uero zephyrus occidentalis collaterales hēt: hinc corū:inde fauonium:Auſter meridionalis habet collaterales aphricum & notum:boreas ſeptētrionalis collaterales hēt uulturnum & aqulionem:nunc ergo oſtendit quomodo ſeparatæ ſint hæ partes orbis terrarū meridionales & ſeptentrionales uentos cōes eſſe dicit aphricæ & europæ:aſia partim tangit meridiōalem uentū:partim ſeptētrionalem:ſed ſola ipſa habet eurum uentum orientalem:ex quo facile comprehendi poteſt quomodo ipſa duplo maior ſit Aphrica & europa. Iſta:ſcilicet aphrica & europa. Cōmuniter effundat:quia attingunt zephyrum uentum occidentalem:cui collaterales ſunt corus & fauonius.

Illa.ſ.aſia Boreæ:a ſeptētrione. Noti:meridionalis. Eurum orientalē uentum. Sola tenens:quia nec aphrica nec europa euri participes ſunt. Boreæ ſiniſtrum latus.ſ.ſeptentrionem:quia dextera pars orbis terrarum appellatur meridies:ſiniſtra uero ſeptētrio. Libyæ q̨ fer.ter.ē:poſtq̄ breuiter deſcriptionē tetigit triū partiū orbis terrarū:nūc de ipſa aphrica loquiť dicit aūt partē illā q̄ eſt ſub feruēti zona ihītabilē eſſe meridiē uerſus:ſed q̄ in occidētē uergit eſſe habitabilē:& eā nō oīo ſterilē:imo ea producere q̄bus ſuſtentari poſſūt incolumes:tamē ea quoq̨ ps penuria aquæ laborat. Quod fertile:ꝑ ea terra libyæ q̄ ē fertilis:ut id boni.i.id bonū:uel ſi uolueris:ut pfecta ſit ſententia dices:oē id libyæ terræ qď eſt fertile uergit in occaſum. Nō fontibus ullis:q̄uis ſit fertilis:tamē & ipſa aquæ penuria laborat. Arctoos raris:& quia ſequebatur illud quomodo fertilis ſi caret aquis:dicit ab aquilone ſeptentrionali nubes impelli uſq̨ in polum antarcticum:& ibi pluuias emittere. Arctoos:ſeptentrionales hymbres. Raris: qa non frequentes illic pluuiæ ſunt. Noſtris reficit:quia quando hic ſerenum eſt : ibi nebuloſum cœlum eſt:& pluuias emittit:quæ fœcundiorem illam regionem efficiūt. Reficit:recreat. In nullas uiciatur opes:id eſt nullum genus æris in Aphrica inuenitur declarat ipſe. Non ære nec auro:nam uena quæ genus æris aliquid producit terram non habet:quia ecocta tunc liqueſcit:uel aurum uel argentum:uel aliud eiuſmodi metallum. Pura:quia nullo glebarum crimine:crimen glebarum appellat aurum & argētum & bene:nam multorum criminum cauſa eſt aurum & argentum propterea Virgilius dixit. Quid non mortalia pectora cogis auri ſacra fames. Sed penitus terra eſt:declarat quod dixit pura glebarum crimine:id eſt omnino terra eſt ſine cuiuſquam metalli admixtione. Tantum:pro tantummodo.

Mauruſia;in mauritania arbores naſcuntur quæ ſunt gentibus illis pro diuitiis. Genti.ſ.regiōis illius.

Nõ nouerat uſũ:& diu arbores illas habuere aphri ſine utilitate:quia.ſ.nõ nouerãt in quos uſus ualerent.ſed romani inquit curioſiores fuerunt q̃ huiuſmodi arborũ utilitatem nouere. Mauritania ferax ẽ parte tamen excepta q̃ deſerta eſt & fluminibus & lacubus abundat:arbores ꝑfecto teſte Strabõe & multas & magnas hẽt & oĩa fert:atqui & ea mẽſas ex uno integroq̨ ligno ac uarias romanis ſuppeditat.In occidentalibus clarioribuſq̨ libyæ partibus ut idẽ refert habitant:q a græcis mauruſii uocant̃:libycum genus & opulẽtum eos romani & idigenæ mauros uocãt:& iberiæ ſũt oppoſiti. Vſũ:utilitatẽ.

Robora diuitiæ:quarum nõ nouerat uſum
Sed citri contenta comis uiuebat in umbris
In nemus ignotum noſtræ uenere ſecures
Extremoq̨ epulas menſaſq̨ petiuimus orbe.
Aut quæcũq̨ uagã ſyrtim cõplectitur ora
Sub nimio proiecta die uicina peruſti
Aetheris exurit meſſes & puluere bacchum
Enecat:& nulla putris radice tenetur.
Temperies uitalis abeſt:& nulla ſub illa
Cura iouis terra eſt:natura deſide torp&
Orbis:& ĩmotis annũ non ſentit harenis
Hoc tã ſegne ſolũ:raras tamen exerit herbas
Quas naſamõ gens dura legit:q ꝓxia põto
Nudus rura tenet:quẽ mũdi barbara damuſ
Syrtis alit:nam littoreis populator harenis
Imminet.& nulla portus tangente carina
Nouit opes:ſic cum toto comertia mundo.
Naufragiis naſamones habẽt:hac ire catonẽ

Citri cõ.Satis hũerunt aphri:ut umbra citri quæ arbor ẽ ꝓcioſiſſima ſe a calore ſolis defenderẽt. Comis.u.in umbris. Vnũ ſequitur ex reliquo:nã comæ ſunt frondes arborum & frõdibus umbrã reddit.ergo comiſ & umbris.i.umbra q̃ efficit̃ frondibus arboꝝ. In nemus ignotũ.ſ.aphris qd arbores ſue ualerent:ſed notũ romanis. Noſtræ ſecures:romanæ. Extremoq̨ epulas:quid ex arboribus ꝑcipiemus nos romani tragemata epularum & menſas ẽt precioſas.nam ex fructu citri tragẽata fecimus tragẽata ſũt genera cibi ſuauiora q̃ e diuerſis rebus conficiũt̃. Extrẽo orbe: id eſt a polo antarctico:q eſt in extrema ꝑte meridiei aphri nõ nouerũt huiuſmõi epulas citri:nec ex arboribus mẽſas precioſas fieri. At quæcũq̨ uagã:hæc quidẽ fœcunda ẽ:& mirabilis:at uero pars alia aphricæ:quæ magis uergit in polum arcticum & ꝓpinquior eſt feruẽti zonæ nimio ſolis ardore hĩtari nõ põt nec ibi quic̃q̃ naſcit̃ qđ ad uſus hoĩum neceſſarium fit. Ora:regio aphricæ. Cõplectit̃:circuit. Portenta:porrecta. Sub nimio die: ſub nimio ſole.ẽ.n. methonomia:diem ꝓ ſole poſuit:id quod fit :ꝓ eo qđ facit. Vicina puſti æthe.i.uicina torridæ zõæ.
Puluere.ſ.calore a precedẽte quod ſequitur:ex nimio calore in puluerẽ terra reſoluit̃ & ſterilis efficit̃.
Enecat.ſ.feruore ſolis. Nulla radice: quia radices altius porrigi nõ poſſunt ergo. Tẽperies uitalis: id ẽ q̃ uitã dat plãtis & arboribus:nã triplex ẽ uita.ſ. uegetatiua : ſenſibilis:& rationalis. Abeſt:ab ea regione:nã niſi temperatus eſſet aer inter calorem & frigus:nihil uiuere poſſet. Nulla cura iouis:quaſi dicat nulla aeris temperies terram illam fertilem reddit & iouem ꝓ cœlo poſuit.uel quaſi deſtituta ſit a deo:& cum alterius orbis terrarum curam habeat deus: hanc quaſi deſeruiſſe uideatur. Sub illa.i.i illa terra:nam ſub pro in ponitur. Virgilius: Nãq̨ ſub ingẽti luſtrat dum ſingula templo. Nam deſide : declarat quod dixit nullam curam iouis eſſe in illa terra.
Deſide:id eſt incerti:quia natura illius orbis inutilis eſt. Immotis ha.id eſt inaratis nõ ſubactis:quia non arantur:ille operam perdit:qui arenoſum littus arauerit. Annum:id eſt utilitatem anni:& meſſes non ſentit. Hoc tã ſegne ſolũ:& quãq̃ hæc terra nimio ſolis ardore ſterilis ſit:ut nec meſſes:nec uites ꝓducat:naſcuntur tamen inquit herbæ raræ quibus ueſcuntur. Naſamones:qui & garamantes appellantur:ſunt enim populi ſub feruentiori plaga Aphricæ habitantes:uerum Strabo lib.ultimo dicit naſamones primos:poſtea Pſyllos & getulorum partem & garamantes Libyæ ſterilem & aridam regionem obtinere. Segne:iners:inutile. Exerit:id ẽ raperit. Gens dura.ſ.uictu:nã quando uictu duriore utũt̃ tanto ẽt ipſi duriores & patientiores redduntur. Proxima ponto:uidelicet oceão:nã eo uſq̨ hæc regio ꝓducit̃:quoad gentibus procedere licet.nam ulterius inuentus eſt nemo:qui progrederetur.mari enim oceano terra circundatur. Nudus:nimio calore ſolis ueſtibus non utitur. Quem mundi barbara: quia occurrebat illud:quomodo uiuere poſſunt:ſi ibi nihil naſcitur uel parum : quia raras herbas colligũt: dicit illos uiuere naufragio:ideo q̨ ibi ſyrtes ſunt:& plerunq̨ uentis impulſæ naues ſyrtibus hærent & ibi deſtitutæ cum omnibus earum mercibus a naſomanibus diripiuntur : & hoc genere uitæ ſuſtentant̃. Imminet:inſtat. Littoreis harenis:qbus littora plena ſunt. Portus:ſi portus nõ hẽnt qũo illuc merces uehi poſſunt dicam. Sic cum toto c.quia naufragia ſunt eis pro mercibus: naufragæ enim naues:cum in ſyrtibus deprehenſæ tenentur copiam mercium nauſamonibus faciunt. Sic:hoc modo. Toto comercia mundo:id eſt ex omni regione orbis terrarum naues illuc inuitæ compelluntur.
Hac ire catonem:nunc quaſi cauſam affert:cur libyes hãc ꝑtẽ deſcripſerit : ut.ſ.oſtenderet magnam catonis uirtutem:qui certum prope ꝑiculũ petebat:ut ſi q̃ ratione poſſet libertatẽ ꝓpe ãmiſſã recuparet.

Dura iubet uirtus:illic ſecura iuuentus
Ventorum:nullaſq; timens tellure procellas
Aequoreos eſt paſſa metus:nã littore ſicco:
Quam pelago ſyrtis uiolentius accipit auſtrũ
Et terræ magis ille nocens:nõ montibus ortũ
Auerſis frangit libyæ:ſcopuliſq; repulſum
Diſſipat:& liquidas ſe turbine ſoluit in auras.
Nec ruit in ſyluas:annoſaq; robora torquens
Laſſatur:pat& omne ſolũ:liberque meatu
Aeoliam rabiem totis exercet harenis.
Et non hymbriferam contorto puluere nubẽ.
In flexum uiolentus agit pars plurima terræ
Tollitur:& nunquam reſoluto uertice pẽd&
Regna uid&:pauper naſamon errantia uẽto:
Diſcuſſaſq; domos:uolitãtque a culmĩe raptæ
Detecto garamante caſæ non altius ignis
Rapta uehit quãtũque lic& conſurgere fũmo
Et uiolare diem tantum ten& aera puluis.
Tunc quoque romanũ ſolito uiolentior agmẽ
Aggreditur:nulluſque põt conſiſtere miles
Inſtabilis:raptis etiam quas calcat harenis

Dura uirtus:fortis patiens:nã uirtutẽ ꝓ fortitudine hic poſuit ſicut deſcribiť ꝓ fortitudine.uirtus eſt malorum & piculorũ oĩum dura ac fortis pacientia:cũ ergo dicimus uirtutẽ ẽẽ malorũ & piculorũq; omniũ durã ac fortem patientiam deſcribimus ꝓ ut eſt pars fortitudinis:non prout eſt uirtus: qa ps ẽhoneſti:nam non omnes deſcriptiones conſtant ex genere & differentiis:ſed ſunt multa genera aliæ deſcriptiones:aliæ diffinitiones ſub effectu:aliæ a cauſa ab effectu ꝙ efficiunt a cauſa per quam aliquid efficitur:aliud eſt diffinire:aliud eſt deſcribere:non ergo cum dicimus uirtus eſt periculorum & malorum omnium fortis & perſeuerans patientia:non eſt diffinitio: ſed deſcriptio ab effectu & perſeueratur. Illic: ſcilicet ĩter garamantes populos uel naſamones diuerſis nominibus appellantur:ſed idem eſt. Secura:ſine cura:de iuuentute Catonis loquitur. Illic:uidelicet ĩ ea regione ubi ſyrtes ſunt:quas terræſtri itinere ambiendo tranſire conſtituit Cato. Secura iuuentus ſcilicet romana:ſicut ipſi putabant: non ſicut re uera fuit:quia ibi nullos uentos futuros exiſtimabant.

Procellas:nam procella uix uentorum dicitur: ꝙ omnia percellat:id eſt percutiat:quia uidelicet ſolet maria uexare. Aequoreos eſt paſſa:quia non aliter uexata eſt itinere terræſtri:q̃ nauigatione naues concuti ſolent. Nã littore ſic:uere inquã metus æquoreos ẽ paſſa iuuentus.ibi.n.non minus ſæuire & craſſari ſolet uentus:q̃ ſolet in mari. Sicco.ſ.ſyrtium.

Violentius.i.magis uiolenter q̃ in pelago. Ille:auſter meridionalis uentus. Non mõtibus illũ:& reddit rationem qr̃ uæhementer ſæuiat in ea regiõe auſter:neq;.n.inquit montes ſibi ſunt qui uim & impetum auſtri impediant:ob cauſam in aliis regionibus non tantope ſæuiunt uenti:ꝙ uidelicet obiectos mõtes habent:quibus & uis & impetus impediať. Scopuliſq; repulſum:nec ibi ſcopuli ſunt: ſicut ĩ medio mari quibus uento reſiſtitur & ſemper intelligitur a ſupiori nõ ſoluit ſe turbine in: turbo proprie ẽ uis uentorũ ſuo ĩpetu nõ ſoluiť ĩ liqdas auras. Liqdaſ: dixit.i.puras:qa ibi calor nimius ẽ:ita ut uentus aſcẽdere nõ poſſit:qa ima tenet uẽtus:iõ magis in illa terra ſæuit & ĩpetũ ſuũ exercet. In auras: qa nõ tẽdit altius. Turbine:ĩpetu ſuo. In ſyluas:quia ibi nullæ ſũt arbores. Torquẽs:uoluẽs. Laſſať:fatigať:ut impetu ſuo deſiſtat. Pater:aptũ eſt oẽ ſolũ regionis illius. Liberq; meatu.i.auſter iter liberũ hẽt nullo obice ĩpeditũ. Eoliam rabiẽ:dixit furorẽ Eoli:nã reſpexit ad fabulã ꝙ Eolus rex uẽtoꝝ dicať & mõtibus eos coherceat. Virgilius:Eoliã uenit hic uaſto rex Eolus ãtro:& cetera.ergo dixit rabiẽ uẽtoꝝ:quia ab eolo rege de ãtro mõtis:qĩ e carcere emittũť. Et nõ hym.ſed hic uẽtus nõ cogit aerẽ dẽſ orẽ factũ in nubes:ſed tãtũmõ ĩtorquet puluerẽ & ĩ medio aere retinet:neq;.n. ipſa ĩ aerẽ ſicut nubes reſoluiť Inflexũ:incircuitũ quia puluerẽ cõtorquet:nõ uero nubẽ ex q̃ hymbres cadãt. Pars pluri.i.magna. Tolliť: ſubleuať. Pendet.ſ.illa ps terræ quia nõ reſoluiť ſicut nubes ĩ aerẽ.nubes.n.p aerẽ reſoluũtur. Regna uidet:nũc dicit uiolẽtiã ipſius auſtri:nõ mõ puluerẽ ſublimẽ tolli:uerũ ẽt tecta domorũ rapi:quinẽt ſaxa uolitare p aera. Regna:q̃ ipſi naſomõi loco regnorũ ſũt:nã ruſticus regna ſua agellũ appellat. Virgilius: poſt aliquot mea regna uidẽs mirabor ariſtas:regna appellauit noualia & agrũ bene cultũ:ita nunc dicit.

Regna.i.domũ & humiles caſas:declarat. Diſcuſſaſq; do.ſ.ĩpetu uẽtoꝝ. Detecto:apto nudato. Garamãte:idẽ ſũt qui & naſamões.ſ.mauritãiæ populi:tamẽ auctore Strabõe li.ultio. Naſomões primi poſtea Pſylli & getuloꝝ ps & garamãtes ſterilẽ & aridã regionẽ obtinẽt libyæ. Nõ alti.ig.dicit ignẽ nõ altius trahere ſecum quod rapuerit q̃ uẽtus tollitur:quin & fumũ non ſublimius aſcendere: q̃ ea quæ uẽtus rapuerit. Conſurgere fumo:quia tantũ aeris continet puluis ſublatus uẽto:q̃tũ fumus:q magna emittitur flãma tenere conſueuit. Violare.obtenebrare diem. Tunc quoque Ro:ſolito ſemper ibi uim maximam exercet uentus:ſed quo tempore per ea loca romani ibant multo etiam uæhementius ſæuiebat. Quoq;.ſimiliter. Violentior:uæhementior. Solito:q̃ conſueuerat. Nulluſque põt:ex oi exercitu catonis nemo erat qui ſtare poſſet:nam uentorum impulſu euertebatur. Raptiſque ẽt:qũo ſtabilis per mare poterat:ſi ẽt arena quã pedibus calcabat a uento ſubtrahebatur. Raptis: ſubtractis a uẽto.

Concu.ter.or.tantus hic inquit impetus uenti:ꝙ ſi ſolum illud durius eſt & non reſolueretur harena uentus rimis ingreſſus in uiſcera terræ:dum erumpere quæreret terræmotum faceret:ſed hoc adiuuata quia ſicut facile per rimas ingreditur:ita facile per reſolubiles harenas exit.ideo terræmotum nullum facit:& ita latenter terræmotus cauſam innuit ſcd̄m phõs: nã alii dixerũt oceanũ cauſam eſſe terræmotus cum uehementius terrã ĩpulit & concutit:ut a centro ſuo diſcedat.alii per uiſcera terræ ingredi uentum deinde cum exire uoluerit:nec uiam inuenerit qua poſſit erumpere:terram cõcutit & terræmotus efficitur. Cõcuteret:cõmoueret. Orbẽ:rotunditatẽ.

Concuteret terras orbemꝗ a ſede mouer&:
Si ſolida libyæ compage & pondere duro
Clauder& exeſis auſtrum ſcopuloſa cauernis.
Sed quia mobilius facilis turbatur harenis
Nunquam luſtando ſtabilis manet:iãꝗ tellus
Stat quia ſumma fugit galeas & ſcuta uiroꝝ:
Pilaque contorſit uiolento ſpiritus actu:
Intectuſꝗ tulit magni per inania cœli.
Illud in externa forſitan longeꝗ remota
Prodigium tellure fuit:delapſaꝗ cœlo
Arma timent gentes:hominũꝗ erepta lacertiſ
A ſuperis demiſſa putant:ſic illa profecto
Sacrifico cecidere numæ:quæ lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet:ſpoliauerat auſter:
Aut boreas populos ancilia noſtra ferentes
Sic orbem torquente noto:romana iuuentus
Procubuit metuitꝗ rapi conſtrinxit amictus
Inſeruitꝗ manus terræ.nec pondere ſolo.
Sed nixu iacuit:uix ſic immobilis auſtro.

A ſede:a centro:nam centrũ eſt ſedes terræ. Solida cõpage:firma iunctura .& pondere duro.ſ.ꝗ ſolũ illius regionis durũ eſſet & continens. Scopu.ſcopulis plena ſi eſſet:ſed non ẽ. Cauer.exe.i.corroſis & cauis antris. Sed quia mobilius: ſed quia facile reſoluiť utpote arenoſa:ideo uento cõmoueri nõ poteſt:hæc cauſa ẽ cur terra nũꝗ moueatur. Nuſꝗ luctãdo:in nulla parte reſiſtendo uentiſ:quia reſolubilis eſt. Ima.i.profundior tellus. Stat.i.ſtabilis permanet qa ſuperficies reſolubilis ẽ ĩpellente uento. Galeas & ſcuta.& tantus fuit turbo. ut ſæpe e mãibus militum pila extorqueret: & ſcuta & galeas adimeret:& ea per aerem uolitantia ferret. Spiritus:illius uenti. Pila:ꝗ proprie tela romana ſunt. Contorſit: conuoluit extorquendo de manibus militum. Actu:impulſu.Intentus uæhemens:ſicut intentum calorem uæhemẽtem dicimus. Tulit.ſ.ſcuta pila & galeas. Per inãia:per uacuum magni cœli:loquitur ſecundum epicureos: quoꝝ d̄mocritus princeps fuit:qui dicebant ex athomis omnia fieri & athomos per inane cœli uolare:& ſemp proportionem accipere in quancũꝗ formam cecidiſſẽt eam uel ſpẽm hoĩs uel animalis:uel alterius reiꝰ formare.ſed philoſophi oẽs qui bene ſenſerunt:& præcipue Ariſtotiles:nihil uacuum eſſe uolunt actu ſed potentia uacuum ẽ:quia omne quicquid eſt plenũ ẽ uerbi gr̃a.aqua potentia cœli quamuis omnia plena ſint:aer tamen hic eſt ut cedat corpori craſſiori & duriori:quẽadmodũ in athomis nihil ẽ uacuũ actu: ſic aqua actu plena eſt:ſed potentia uacua eſt duriore corpore:ut uidemus natãtibus piſcibus. Illud i ext. fortaſſe inqt eo tempore cum uentus ſæuit:& pila e manibuſ romanoꝝ abſtulit & galeas & in alias regiones per aerem ferebat:cũ in terras caderent quaſi de cœlo lapſa eẽ exiſtimauerũt & ꝓdigii loco habuerũt quod romæ tempore Numæ contigit:cum de cœlo ſcutũ ancile cecidit:augures dixerũt ubi ſcutum illud ſeruaretur:ibi caput orbis fore:hinc eſt ꝙ Numa.xii.ancilia ad ſimilitudinem illius fieri iuſſit: ne agnoſci poſſet illud diuinũ: & mãurius faber iter cæteros gloriã obtinuit:ꝙ ſimiliora illi ancilia fabricaſſet: & cũ ſibi oprio dareť: ut p̃miũ qđ uellet artis ſuæ poſceret:petiit ut ex patriciis.xii.ſalii p urbẽ cũ tripudiis ãcilia ferẽtes:canerẽt ueterẽ Mãurii mẽoriã:qđ ſeruabať uſꝗ ad t̄pus Lucãi. Arma.ſ.galeæ Gẽtes:regiõis illius ꝗ ignorãt unde tela uenerĩt & arma. Hoĩum erepta:& cũ uẽtus arma e lacertis abſtulit putãt ipſi cœlitus eẽ d̄miſſa. Sacrifico numæ.i.ꝗ ſacrificia populi romãi iſtituit: ſicut ẽ apđ Liuiũ:ꝗ legibus urbẽ uoluit formare & religiõe põtifices legũ creauit:flamĩnes diales & alios ſacerdotes põtificẽ docuit oẽm cultũ diuinũ: ut ex eo cæteri diſcerẽt: quæ unicuique Deo ſacra facienda eſſent ex quo tẽpore. Lecta: pro electa. Mouer: concutit. Patricia ceruice: quia de patriciis eligebantur iuuenes ſacerdotes quos ſalios appellabãt a ſaltando. Spoliauerat auſter:ſed nihil aliud fuit: niſi ꝙ uentus ea depulerit ĩ regionas noſtras:& Numa e cœlo lapſa credidit. Noſtra:ideſt quæ poſtea noſtra fuerunt. Sic orbẽ torquente noto:milites romani cum tanto undique impetu uentorum affligerentur:ſe humi proſternebãt metuentes ne ſublimius tollerentur in aerẽ.ueſtes etiam accingebãt:ne ſi uentus uẽtillaret eas: facilius põdera corporis tolleret.præterea manibus quocunque modo poſſent terram carpebant :ne a uentis ſublati auferentur. Procubuit:ſcilicet humi. Torquẽte orbem:uoluente mundum. Conſtrinxit. ſcilicet corpori. Amictus:ueſtem. Inſeruitque manus terræ:quia terram manibus comprehendebat. Nec põdere ſolo:Nec ſatis habuit pondere corporis:ſe defendere ne a uentis auferretur:niſi etiam manibus niteretur. Sic:hoc mõ. Immobilis auſtro:uidelicet cũ non niſi põdere corporis uix ſtabilis poterat p̄maneř

Qui ſup ingentes:q̃ auſter cum iacerent & piculũ unũ uitaſſent:ne uidelicet tollerent̃ a uentis:aliud nõ uitarunt:ne cumulum harenæ quaſi aggerem ſuper iponeret corpori: & ne ſepeliret eos. Super uiros:id eſt corpora eorum iacentium. Opit:obruit. Tollere:ꝓ attollere membra.ſ.ex humo. Hærens.ſ.humi. Mul.cõ.aggere cumnlato pulueris. Et ſt á.non modo ꝓcubentes milites alligat:ſed etiam ſtantes.
Agger:id eſt cumulus arenæ. Terra ſurgente.ſ.ſuper copora eoꝝ. Saxa tulit penitus: quod mirũ ſi alia uentus aufert cum ipſa ſaxa ſecũ raperet ꝑ aerem uolitantia. Miranda ſorte:quia caſus mirandus fuit. Qui nullas uiderẽ:& romani cũ ea tranſirent iã enim uentus abſtulerat muros ruinam quidem uidebant:ſed domos nõ uiderant. Iamq; iter omne latet:proſequitur dicens aliquid deterius contigiſſe militibus catonis per arentem Libyam iter facientes q̃ nautis.nam etiam ſi uentis diſſipentur:ſẽper polum arcticum habent cuius ſidera obſeruantes ſciunt qua parte maris nauigent.at uero hi tunc flantibus uentis:quia omnis terra eſſet harena: qa orizonte ſuo prohibebãtur:arcturi ſiue plauſtri ſidera uidere non poterant:ut in quam partem inclinarent uidere non poſſent. Iter latet:obrutũ harenis. Nulla deſcrimina.i.diſcernere non poſſũt ubi terrarum ſint. Aethereæ flammæ: id eſt ſtellæ.ſũt.n.ſtellæ natura flãmeæ:quo circa uaporibus aluntur.Qui ex agris ſole tepefacti excitantur. Sideribus nouere uiam:obſeruatione ſtellarũ poſtea dignoſcebãt terras:nõ tamẽ omnes ſtellas uidebãt: ſicut nautæ.qa prohibebanẽ, nã erant in orizonte meridiano:qui humilis ẽ.ideo nõ poterat oculis aſpicere noſtrũ orizõtẽ.ſ.polũ arcticum:ubi multa ſidera plauſtri ſũt.ergo multa ſidera uidere nõ poterant:ſeptẽtrionẽ maxime cõſeruãt nautæ: & eũ ſpectantes ĩtelligunt qua parte maris nauigẽt. Finitor circulus oræ.i.orizõtis.Orizõ appellaẽ circulus q diffinit regionẽ poli arctici & antarctici. nã oriſo græce termio latine: & urſa qdẽ mior ẽ in ſeptẽtrione:maior uero in meridie:conſtituti ergo ĩ orizõte meridiano q ẽ humilior uidere nõ poſſũt ſtellas quæ ſunt in orizonte nr̃o qui eſt altior.Virgilius:hic uertex nobis ſemper ſublimis At illum ſub pedibuſ ſtyx atra uidet maneſq; profundi. nũc ergo dicit conditionem horum militũ deteriorẽ q̃ nautarũ:qa nautæ ſemper uidere poſſunt ſtellas ſeptẽtriõales quibus nauigationẽ ſuã dirigũt quocũq; uoluerit:ſed hi plene omnia ſidera uidere non poterant:quod rõ orizontis facit:in quo tunc erat cato cum exercitu.iõ recte dicit finitor circulus oræ.i.orizon meridionalis. Tota ſidera.ſ.poli ſeptẽtrionalis. Deuexo margine.i.rotundo:nã naturale ẽ ꝙ omne corpus rotũdũ eſt in medio. Cælat:tumores: terra intercipiente:q in illo orizonte ſunt uidere nõ poſſunt ſtellas huius orizontis:qa tumor terræ intercipiebat acies oculoꝝ.
Vtq; calor ſoluit:primo quidẽ paſſi ſunt tempeſtatẽ uentoꝝ:deinde nimium ſolis ardorem.nam ubi ĩ meridiẽ ſol aſcendit uentus ſtatim calore ſolis diſſipatus eſt:ſed ĩtenſior incubuit ardor faciẽtibus iter:ut e toto corpore ſudor manaret. Vt:poſtq̃. Calor.ſ.meridiani ſolis: Quẽ torſerat uentus:inuoluerat turbine ſuo & rotabat. Dies.i.ſol methonomia ꝓ eo quod fit id qđ facit.nã ſol facit diem: qui cũ ſit dies eſt. Exarſit.i.factus eſt intenſior ſolis calore. Manant ſudoribus artus. Vnum ſequiẽ ex reliquo: nã quia ſudor fundebaẽ ex corpore:iõ ſequebaẽ ſitis. Conſpecta ẽ parua maligna:caſus ita tulit:ut haud procul inde ſpectauerint undã q̃ potius piſcina erat:& ſtatĩ e militibus unus aquã inde hauſit & ea porrexit catoni duci:Cato toruis oculis illũ aſpexit:& acriter reprehendit.nũqd inqt ex oĩbus me unũ delegiſti q ſitim pati nõ poſſim & acceptã undã effudit ĩ conſpectũ militum: & effuſa unda ſatiſfecit oĩbus.nã milites ubi uiderũt ducẽ ſitim fortiter pati:nihil erat quod nõ ipſis tolerabile uidereẽ:ſic.n.fieri ſolet: ut cum prĩcipes cæterorũ labores fortiter ſubſtineãt:ĩferiores etiã æquo aĩo patianẽ. Procul: præoculis.i.ante oculos. Maligna uena:Quia aqua illa nec erat quidẽ huiuſmodi:ut potabilis uideri poſſet:iõ dixit maligna iniqua uena. Quam uix puluere: Adeo aqua per exigua erat:ut uix eam haurire potuerit miles.
Confundit:perturbauit. In orbem patulum:pro in orbem patenti galeæ:recte dixit patulum. Sq̃lebant puluere:omnes pene ſiti necti erãt Minimum liquoris:ideſt pũã aquæ partem tenens manibus.

Qui ſuper igẽtes cumulos inuoluit harenæ
Atq; operit tellure uiros:uix tollere miles
Mẽbra ualet:multo cõgeſtu pulueris hærẽs
Alligat:& ſtantes effoſſæ magnus harenæ
Agger:& immoti terra ſurgente tenentur
Saxa tulit penitus diſcuſſis proruta muris
Effuditq; procul miranda ſorte malorum
Qui nullas uidere domos:uidere ruinas.
Iãq; iter omne latet:nec ſunt diſcrimina terræ
Vlla:niſi æthereæ medio uelut æquorẽ flãmæ
Sideribus nouere uias:nec ſidera nota
Oſtendit libyæ finitor circulus oræ.
Multaq; deuexo terrarum margine cælat
Vtq; calor ſoluit:quem torſerat aera uentus:
Exarſitq; dies:manant ſudoribus artus.
Arent ora ſiti.conſpecta eſt parua maligna
Vnda procul uena:quã uix e puluere miles
Corripiens:patulum galeæ cõfundit in orbẽ
Porrexitq; duci:ſquallebant puluere fauces
Cunctoꝝ nimiumq; tenens dux ipſe liquoris

Inuidioſus erat:me ne inquit degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putaſti?
Vſqueadeo mollis:primiſq; caloribus impar
Sum uiſus? quanto pœna es tu dignior iſta.
Q ui populo ſitiente bibas:ſic concitus ira
Excuſſit galeam:ſuffecitq; omnibus unda.
Vētum erat ad templū libycis qđ gētibus unū
Inculti garamantis habēt:ſtat corniger āmon
Iupiter ut mēorāt:ſed nō haud fulmia uibrās
Aut ſimul noſtro:ſed tortis cornibus āmon:
Non illic libyæ poſuerunt ditia gentes
Templa nec eois ſplendent donaria gemmis.
Q uāuis æthiopum populis arabumq; beatis
Gentibus atq; indis unus ſit iupiter ammon
Pauper adhuc deus eſt:nullis uiolata p æuum
Diuitiis delubra tenens:morumq; priorum
Numen:romano templum defendit ab auro
Eſſe locis ſuperos teſtatur ſylua:per omnem
Sola uirēs libyem:nam quicqd puluere ſicco
Separat ardentem tepida berentida lepti
Ignorat frondes:ſolus nemus abſtulit āmon
Syluarum fons cauſa loco:qui patria terræ
Alligat:& domitas unda cōnectit harenas

Inuidioſus erāt.i.magnā in ſe contrahebat inuidiam:inuidus:& inuidioſus multum differūt.iuidus ē il
le qui dolet bonis alienis:inuidioſus eſt is cui iuidet alter. Me ne inquit degener: adeo ne me exiſtimas
eſſe expertem uirtutis:ut mihi uni aquam eē præbendā putares:ſi biberem loco pœnæ & ſupplicii hrēm.
Turba:multitudine militum. Vacuum uirtute:uirtutis expertem. Vſq; adeo:uiſus ſum tibi mollis
& effœminatus. Primis caloribus:ut ī principio caloris ſiti pati nō poſſim. Quantū pœna : hac pœna
potius dignus ē:qui aliis ſitientibus bibat. Sic:hoc modo. Concitus ira:id ē pturbatus. Excuſſit ga
leam.i.effudit aquā ex galea. Suffecit:ſatiſfecit om
nibus aqua & omniū ſiti expleuit. Ventū erat ad
templū:cū per arētem libyam iter facit cato : tādem
ad fontē Iouis āmonis puenit:ubi templū erat ipſiuſ
dei:ſæpe hoc dictum quod ī fabulis legitur.cū ex in
dia uictor rediret liber pater:& ad arētem libyā per
ueniſſet:& ipſe cū omni exercitu ſiti laboraret ſup/
plex dicitur rogaſſe patrem ſuū iouē:ut ſibi exerci/
tuiq; ſuo miſereret:ſtatim ibi appuit aries:qui pede
terram percuſſit & ſtatī fons nitidiſſimæ aq exiluit:
unde oīs exercitus bibit:deinde in honorē patris li/
ber pater ibi templū condidit:& in medio tēplo ſi/
mulacrum iouis in forma arietis erexit:q; exiſtima/
bant patrem iouē ſub ea ſpecie auxiliū & opē ſibi p/
ſtitiſſe:& qui ad hoc ſimulacrū iouis ueniebāt de re
bus dubiis reſponſa accipiebant:nūc ergo dicit ubi
a catone & ipſius exercitu illuc uētū eſt:uniuerſæ gē
tis populi erant:q ad petēda oracula uenerāt. Vnū:
ſingulare. Inculti:uidelicet q uitā incultam & ru/
dē exigunt. Illic:in illo tēplo. Corniger:in forma
arietis. Vt memorāt.ſ.ſcriptores & pœtæ: Sed
nō.ſ.ſtat ſimilis nr̄o:nō ibi factus ē iupiter uel eius ſi
mulacrū ſicut in capitolio noſtro. Similis.ſ.cū fa/
ſtigio & culmine. Ammon:ab harena ubi poſituſ
eſt:nam ammon græ.la.harenam.ſignificat. Non
illic libyæ:dicit ibi non eē tēplū conſtructū magni/
ficentia ædificiorum:ſicuti romæ:nec ibi dōaria ſūt
plena auro & argento:ſicut romæ:nā gens illa paup
erat:& contenta humilioribus rebus:iouem igitur
precibus adorant:nō autē magnis donis placant:ſed
potius miti corde atq; deuoto. Donaria:ꝓprie ſūt
loca ubi dona diis oblata reponūtur:ſicut ſacraria lo
ca ubi ſacra coluntur. Quāuis æthiopū po.nō ſūt
hic dona præcioſiora quibus ornari ſolēt tēpla iouis romæ:quāq̄ hoc tēplū ſit unicum & ſingulare genti/
bus illis. Arabū:populoꝝ orientaliū. Beatis:apud quos naſcūť huiuſmodi res ꝑcioſæ gēmæ: aurum
& argentum. Pauper adhuc:q̄uis abūdent his rebus:tamen non exornāt templū illud:ſed precibus po
tius & piis ſacris iouem placāt. Delubra:tēpla. Per æuū.p oē tēpus ætatis. Nomēq; priorū: quia ſi/
cut ab initio conſtitutū fuit:ita ēt poſteri ſeruauerūt. Numē romano tēplū.q.d.nō tēplū illud exornať
auro:ſicut capitoliū ubi tēplū iouis erat in arce. Eſſe locis ſuperos:q; ibi numē ihitet:ex eo cognoſci po/
teſt:q; cū omnis circa ipſum regio nimio calore areſcat:ibi tantūmō herbæ uirides ac ſyluæ conſpiciunť:
quod ſine numine fieri nō poſſet. Eſſe ſuperos.i.numen deoꝝ inhabitare. Sola:Vnica ſylua p omnē
libyā. Nō uirens:ſed ſola uirens teſtimoniū affert ibi dei numen ihitare. Nā qcqd puluere ſicco:a pē
dapolitana regiōe uſq; ad tripolitanā qcqd inter mediū eſt caret herbis & arboribus:ſed ibi tantūmō ubi
templū āmonis eſt ſylua uirens reperitur. Quiqd:ſpacium terrarū. Puluere.i.harena putri. Ardentē:
feruētē nimio calore. Berentida lepti:Berēi[illegible]s oppidū libyæ eſt in ea pte quæ appellať apendapolitana:
id eſt a quinq; ciuitatibus uſq; ad leptim oppidum tripolitanæ.i.a tribus urbibus.i.a principio Libyæ uſ
q; ad extremitatē nō iuenit arbor.nec ſylua:niſi in hoc loco tēpli āmonis. Solus nemus:iupiter dedit hā:
ſyluā:q; locū illū delegit.dicit cām. Fōs cā loco:& tamē āmōi ioui ē attribuēdū:nā ipſe fuit:q ſub forma
arietis terrā pede pcutiēs fōtē ediderit. Qui: fōs. Alligat:cōglutiat.cā cur radices areſcēs libya gignat.ē
q; nullā hēt uliginē.i.humorē quo radices niti poſſint:cū uigorē a terra accepit:ſed hūore caret. Et dō:tuſ
uu:đclarat q; dixit alligat:qa hūor una cū puluer mixtus:facit qī glutē quo radices deīde nituntur terræ.

Sic quoq; nil obſtat:ꝗuis fons ibi ſit:tamē adeo ſol directe trãſit p zenit capitis eoꝝ:ut nulla ibi ꝓrſus uideaſ ũbra. zenit ē uocabulũ aſtrolocoꝝ:ſignificat aũt pũctũ ĩ firmamẽto: q directe capiti nr̃o ſupĩpoſitus ē:& cuiuſq; regiõis gẽtes ſuũ zenit hñt:q ĩ meridie hĩtãt:ſic q ĩ occidẽte:ſicut q ĩ oriẽte. dicit ꝙ ibi trãſit p zenit capitis eoꝝ:q directe ſupĩpoſitus erat capiti garamãtũ populoꝝ:cũ ĩ meridie ē ſol: nulla ꝓrſus ũbra apparet:adeo ut uix frõdibus trũcos ſuos arbores defẽdere poſſint. Hic quoq;:hic ꝗuis natuſ ſit fõſ tamẽ cũ ĩ meridie fuerit ſol:nulla ũbra ē:ꝗ poſſit ſe a calore ſolis defẽdeř. nec ipſa arbor. Phœbo: calori ſolis. Stat. i. firmata ē. Cardine ſũ. i. in meridie.

Sic quoq; nil obſtat phœbo cũ cardine ſũmo
Sat librata dies:trũcũ uix protegit arbor
Tam breuis in mediũ radiis impelliť umbra
Depreſſum eſt hũc eſſe locũ:qua circulus alti
Solſtitii medium ſignoꝝ percutit orbem.
Non obliqua meant:nec tauro ſcorpius exit
Rectior: aut aries donat ſua tempora libræ
Aut aſtrea iubet lentos deſcendere piſces.
Pars geminis chyrõ:& idẽ qđ charcius ardẽs
Humidis ægloceros:nec plus leo tollitur urna
At tibi quæcũq; e libyco gens igne dirẽpta:
In noton umbra cadit:quæ nobis exit ĩ arctõ

Trũcũ uix. ꝓt. ar. ex quo ĩtelligi põt quõ poſſẽt ſb ũbra cætera aĩalia releuare calorẽ. Dep̃hẽſũ ē hũc eẽ lo. dixit ſupius ſitũ eẽ iouis ammõis tẽplũ ĩ ea pte libyæ ꝗ ē ſub æqnoctiali. pũctus aũt capitis eoꝝ ē in tropico cãcri:id aũt nũc planius dicit. Dep̃henſũ: de illis loqť quoꝝ zenit directe capiti eoꝝ ſupĩpoſitus ē ĩ æqnoctiali ſitu: qbus duo ſolſtitia altiſſima fiũt:& totidẽ ſolſtitia ima. ſolſtitia alta fiũt his cum ſol p capitis eoꝝ zenit trãſit:uidelicet cũ ſol ē ĩ principio cancri:& itẽ cũ ſol ē ĩ prĩcipio arietis:& itẽ ĩ prĩcipio libræ. tũc. n. directe ſol ppẽniculariter p zẽit capitis eoꝝ tranſit:iõ aũt alta ſolſtitia dicũť:ꝙ ſol altius aſcẽdere nõ poſſit. Itẽ duo ſolſtitia eiſdẽ fiũt ima: ſiue ĩfima uidelicet cũ ſol ē ĩ primo: & itẽ capricorni pũcti:ima ſolſtitia dicũť:ꝙ tũc ſol maxĩe a pũcto capitis eoꝝ remoueť circulus alti ſolſticii ē eqnoctialis ꝙ ſub æq̃noctiali cõſtitutis duo alta ſolſtitia fiũt mediũ ãt orbẽ ſignoꝝ appellãt zodiacũ. uidelicet qa æq̃noctialis circulus mediũ zodiacũ. i. ĩ duo media diuiſũ. Percutit:Diuidit. hoc ē qđ ait Lucanus. Dep̃hẽſũ. ſ. ab aſtrologis. Hũc lo. ſ. ubi poſitũ ē tẽplũ iouis ãmonis. Alti ſolſticii. ſ. æqnoctialis:q̃re alti: qa. ſ. ſuo æqnoctiali cõſtitutis:duo alta ſolſtitia ſũt. ſ. cũ ĩ prĩcipio libræ:& itẽ ĩ prĩcipio arietis ſol fuerit. Percutit:diuidit. Orbẽ ſig. i. zodiacũ ꝙ ĩ eo. xii. ſigna poſita ſint. ſ. aries:tau. ge. Nõ obl. meãt. i. nõ obliq̃ oriũť nec occidũt:ut ĩtelligať hic locuſ ſciẽdũ ē primũ qd ſit ortuſ & occaſuſ:deĩde qd ſit obliq̃ oriri & recte oriri. ortus alicuius ſigni nil aliud ē:ꝗ illã ptẽ orizõtiſ oriri cũ illo ſigno oriẽte. i. aſcẽdẽte ſupra orizõtẽ arcticũ. rurſus ediuerſo occideř aliqđ ſignũ nihil alıđ ē: ꝗ eã ptẽ orizõtis occideř:ꝗ occidit cũ illo ſigno occidẽte. i. tẽdẽte ſupra orizõte:ut oriri nõ poſſit. Signa. n. cũ uideť oriri dicũť:cũ ãt nõ uideť:occideř dicũť:cũ ſupra orizõtẽ finita ē acies oculoꝝ & nõ uideť cũ ſupra aliũ orizõtẽ fuerit:tumore ťræ ĩpediť acies oculoꝝ:ne ſidera uideri poſſint:iõ occideř dicũť hic eſt ortus & occaſus. obliq̃ ãt oriri dicũť ſigna cũ mĩor ps orizõtis occidit cũ eo:recte ãt oriri dicũť cũ magna ps orizõtis oriť. nũc ergo dicit. Nũ obl. i. recta ſigna oriũť:qa cõſtitutis ĩ æqnoctiali: ſicut ſunt hi de qbus loqť garamãtes uel naſamões ſẽp maior ps orizõtis oriť & occidit. ergo nõ obliq̃. Nec tau. ſcor. i. ſigna oppoſita æq̃les hẽnt aſcẽſiões & deſcẽſiões. nã hi q ĩ ſpa ſũt: i q̃ q̃ttuor ptes zodiaci ĩcohatæ totidẽ pũctis æqnoctialibus & totidẽ pũctis ſolſtitialibus torqueť:ȓcta ſũt. q̃rta ps zodiaci ab his pũctis ĩcohatis:tãtũ tẽporiſ cõſumit ĩ circuitu ſuo:q̃tũ tpis cõſumit æqnoctialis:cũ termĩat cũ ſuis. ē & alia ȓgula. cuilibet duo circuili Zodiaci æq̃les & æq̃lȓ ĩter ſe diſtãtes ab aliquo q̃ttuor pũctoꝝ ſup̃ mẽoratoꝝ æq̃les hẽnt aſcẽſiões & đſcẽſiõeſ. ſecus ē ãt de ĩpaꝝ q̃rtaꝝ ptibꝯ:ſigna ãt ſex:libra oppõiť arieti. Scorpius tau. Capricornus cãcro: Aq̃riuſ leõi:Piſcis uirgini:& ĩ ſpa iſta oppoſita ſigna æq̃les hẽnt aſcẽſiões & deſcẽſiões. i. æq̃lȓ occidũt & oriũť:& hoc ē qđ hoc loco dicit:nec tauro ſcorpius exit rectior. Tẽpora ſua: qa eodẽ tpe & oriũtur & occidunt.

Chyrõ. ſ. ſagittarius. nã ĩ ſagittariũ ſignũ cõuerſus ē chirõ:q cẽtauruſ fuit:& nutriciuſ Achillis. Carchiuſ. i. cãcer. Idẽ ē. ſ: ĩ aſcẽſiõe & đſceſiõe. Aegolceroſ:capricornus. nã αιξ ſignificat caprã κεραο ſignificat cornu. Nec plus leo. t. urna. qa aq̃rius oppõiť leoni:cũ dicit urna ĩtelligit aq̃riũ. nã aq̃rius pĩgiť cũ urna eſt ũdẽs fluuiũ. At tibi:apoſtrophat ad eos quorũ pũctus. i. zenit arabice:capiti eorũ. i. quorũ punctus directe ſupĩpoſitus ē capiti eorũ & ē ĩ tropico cãcri illis. n. cõtigit bis ĩ anno uel ſemel ĩ anno. ſ. cum ſol eſt ĩ primo puncto cancri:umbra fit ppendicularis ĩ quo ſita dicitur eẽ ſyene:his umbra ſemper a ſeptẽtriõe uergit in meridiẽ. At uero illis quorũ zenit directe capiti eorũ ſupĩpoſitus ē ĩter tropicũ cãcri:& ĩter circulũ arcticũ. i. ſeptentrionalẽ nũq̃ eis cõtigit:ut ſol trãſeat p zenit capitis eorũ:& illis umbra ſemper a meridie ſeptẽtrionẽ uerſus tẽdit:ſicut nobis:ita Lucanus hic dicit:oſtendens gẽtem illam quibus umbra ſemper uergit in meridiem. Dirempta id eſt diuiſa es a nobis. In noton umbra cadit. quia uno tãtummodo die una hora unius diei in meridiem umbra perpendicularis eſt. uidelicet cũ ĩ tropico cãcri fuerit. Cũ uero ſol ad tropicum aſcendere cœpit a meridie tantũ umbra eius a ſeptẽtriõe ĩ meridiẽ uergit. iõ dicit in notõ cadit. ſ. in meridiẽ. Quæ nob. ſ. affinibus inter tropicũ cãcari:& arcticũ polũ ũbra cadit a meridie ĩ ſeptẽtrionẽ.

Te ſegnis:o afer garamas. Cinoſura:uidelic& maior urſa. Segnis:qa tarda ē. Mergi plauſtra putas:quia ſicut dixi ſuperius tunc dicitur occidere ſignum aliquod cum ea parte:uidelic& quæ occidit:cũ tendit ſub orizonte:ideo quia orizon hic noſter:uidelicet qui diffinit ſpacium:quod acies oculorum pertingere poteſt:parum uidetur ab his:qui ſunt ĩ ĩferiori polo:uidelic& antarctico:ob eam cauſam plauſtrũ quod circa polũ arcticũ uertitur:qa ſub orizẽte eſt:ita ut uideri non poſſit ab eis:ꝑpterea ipſi exiſtimãt urſam q̃ nũq̃ occidit,occidere:qa nõ uidẽt eã:nã tẽdit ſub orizõte:& tumore terræ ĩpedit̃ acies oculoꝶ:ut o-

Te ſegnis cinoſura ſubit:tu ſicca profundo
Mergi plauſtra putas:nullumq; ĩ uertice ſẽp
Sydus habes ĩmune maris:ꝓcul axis uterq; ē
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cœlo
Stabant ante fores populi:quos miſerat eous:
Cornigeriq; iouis moniru:noua fata petebãt:
Sed latio ceſſere duci:comiteſq; catonem
Orant.explor& libycum memorata ꝑ orbem
Numina de fama tam longi iudic& æui.
Maximus hortator ſcrutandi uoce deorum
Euentus labienus erat:ſors obtulit inquit:
Et fortuna uiæ:tam magni numinis ora
Conſiliumq; dei:tanto duci poſſumus uti.
Per ſyrtes belliq; datos cognoſcere caſus.
Nam cui crediderim ſuperos arcana daturos
Dicturoſq; magis quam ſancto uera catoni?
Certe uita tibi:ſemper directa ſupernas
Ad leges ſequeriſq; deum:datur ecce loquẽdi
Cum ioue libertas:inquire in facta nefandi
Cæſaris:& patriæ uenturos excute mores
Iure ſuo populis uti legumq; licebit:
An bellum ciuile petit:tua pectora ſacra
Voce reple:duræ ſemper uirtutis amator
Quære qd eſt uirtus? & poſſe exẽplar hõeſti
Ille deo plenus tacita quem mente gerebat.
Effudit dignas adytis e pectore uoces.

culis pertigere nõ poſſint nr̃um orizõta:ideo eis urſa minor lic& nũq̃ occidat:occidere uidet̃. In uertice ſũ.uidelic& in polo ſeptẽtrionali:q ſẽp ſublimis ē nobis. Procul axis uter.quãobrẽ:qa ipſi ſũt cõſtituti ſub equinoctiali:q circulus ē haud ꝓcul a polo arctico. Vterq; axis:uidelic& arcticus & antarcticus qa ipſis ſpæra ē recta:quũ circuli.v ſint ſpæræ:uidelic& arcticus:& antarticus:eqnoctialis:hiemalis:& auſtralis:Ipſi ſũt conſtituti ĩ eqnoctiali:nũq̃ axis remotus eſt ab eis.i.uterq; polus.ſ.arcticus & antarcticus:quia ſub meridie ſũt:iõ dixit uterq; axis.i.polus arcticus:& antarcticus. Fuga ſignoꝶ:uidelic& ſpatiũ ſignoꝶ ē a terra remotũ:ideo fugere uidet̃ ſub utroq; orizõte tuo & nr̃o. Stabãt ante fores po.poſt quã deſcripſit ſitũ:ubi cõſtitutũ ē tẽplũ iouis ãmõis ſub eqnoctiali:uidelic& ĩ ea pte ĩ q̃ ũbra ꝑpẽdicularis fit ĩ meridie ſemel ĩ ãno:una hora totius diei:nũc dicit ad hoc tẽplũ multaꝶ nationũ gẽtes cõueniſſe. ut reſpõſa reꝶ ſuaꝶ peterẽt:& ſimul atq; catonẽ uiderũt ueneratiõe q̃dã moti ſtatĩ ipſi ceſſerũt:& illi aditũ ĩ tẽpla dederũt. Eous:oriẽs. Noua facta.i.reſponſa & oracula reꝶ nouaꝶ petebãt. Latio duci: uidelic& catoni. Ceſſere:dimota turba uiã dedere.
Explor&:tentet:periculum faciat:ſi uera ſint oracula:quæ fama per totum orbem uulgauerat:ꝙ ibi uera & certa reſponſa darentur. Maximus hortator:ſed inter cæteros principes:quos in exercitu cato habebat:ex his qui hortarentur ipſum:ut oracula iouis ammonis peter& præcipuus erat Labienus: qui aliquando tribunus plebis fuit:& militauerat ſub Cæſare:deĩde ꝙ pars melior uideretur pompeiana:q̃ ſenatus omnis ſequeretur relictis ſignis cæſaris tranſiuit ad pompeium. Euentus rerum id eſt ciuilis belli fortunam. Voce:oraculo:& qbus uerbis adhortatus fuerit catonẽ deſcribit Luca. Sors obtu.o cato fortuna ipſa uoluit:ut ad hũc locũ ueniremus:ubi poſſemus certa oracula accipe de rebꝰ futuris:nũqd aliq̃do nr̃is legibus uiuere debeamꝰ:an bella ciuilia neq̃cq̃ ſuſceperimus. Et fortũa:declaratio quid ſit fors. Numinis:id eſt iouis ammonis. Conſiliumq; dei:quia conſulere potes oraculum iouis. Tanto duce:uidelicet ioue ammone. Datos caſus:id qui caſus nobis dentur:uidelicet proſperi an cõtra. Nam cui crediderim:nec dubium eſt quin ſiquis uera reſpõſa habiturus ſit a ioue præcipue:ab his in quo ſumma ſemper ſanctitas fuit. Certa uita tibi:oſtendit ſe ipſum ſemper obſequentem fuiſſe diis Ad leges:nunquam iura diuina uiolaſti. Deum:id eſt uoluntatem dei. Loquendi:potes uti colloquio dei:ergo inquire. In:aduerſus. Excute:exquire diligenter. Mores patriæ:uidelic& nunquid ĩ libertate uicturi ſumus:an in ſeruitute:& declarat. Suo:proprio iure. An bellum ciuile:id eſt an fruſtra bellum ciuile gerimus pro libertate:quam reparaturi non ſumus. Voce:ſcilic& iouis. Duræ ſẽper uirtutis:& ſi de rebus futuris quærere non eſt tibi curæ:ſaltem quære quid eſt uirtus:& ut tibi aliquod uirtutis proponatur exemplum. Ille:Cato non opus erat inquit:ut ſciſcitaretur oracula:nam ipſe tota mente deum conceperat. Dignas uoces:ideſt quæ ex ipſo arcano loco templi emitterentur:hoc eſt non aliter reſpondit:quam ſi deus eſſet:qui oraculum ederet. Effundit dignas adytis e pectore uoces: Adytum dicitur locus ſecretus quo neminí niſi ſacerdoti adire licebat.a priuatiuum eſt Δυω ingredior.

Quid queri:o Labiene nimium curioſe quid iubes quæri. An liber in armis:ibes ne quæri ea quæ ſunt manifeſta omnibus. Occubuiſſe uelim:quia ſatius eſt mori liberꝝ:q̄ uiuere ſeruum. An ſit uita breuis an longa. Vita enim quātulib& longa ſit:breuis eſt. An differt ætas:ſiue adoleſcens fueris:an iuuenis: an ſenex non uita differt:ſed differunt mores ætatis. An noceat uis.q.di.manifeſtum eſt uiolētiā fortunæ:aut temporis non poſſe nocere bonis:ſi ſapiēs bonus:& bonus ſapiens:ad ſummam ſapiens nō minor eſt ioue. Oppoſita uirtute:Iuuenalis:Nullum numen abeſt ſi ſit prudentia:Sed te nos facimus fortuna deam:cœloq; locamus. Laudanda:ſcilic& iub& quæri. Sit ſatis ſiue:honeſtum conſecutus fueris:ſiue omnino ſufficit:ꝗ ad illud tota mente feraris. Succeſſu: fœlicitate. Scimus: ſcilic& quæ ad uirtutem pertinent: quia dixerat ſuperius Labienus:quære quid eſt uirtus. Et hæc nobis firmiora:aut certiora non faci& iupiter. Hæremus Innitimur:ſtabiliti ſumus. Superis: omnes adeo defendimur:inſtruit ipſe nobis quid facere debeamus. Temploq; iacente:etiam ſi nullum oraculū fuerit hoc ſcire poſſumus:uidelic& nil agere homines:niſi ex uoluntate dei.ergo etiam male faciemus ſponte dei:ſed uoluntas dei duplex eſt:uidelicet poteſtatiua:ut aiunt theologi et permiſſiua:quum male agimus:quia permittit non quod ei placeat:poteſtatiua dicitur:quia poſſ& prohibere. Nec uocibus ullis:non opus eſt:ut nobis deus dicat quid ſit faciēdum:& quod ad res futuras pertineat:unum tamen nos ſcire uoluit:uidelic& nil genitum conſiſtere:ideſt omnibus ſemel moriendum eſt. Auctor: uidelic& deus quum dar& rationem omnibus dixit nil genitum conſiſtere:quod ipſe declarat ī fine orationis Catonis:ubi dicit me non oracula certum Sed mors certa facit pauido fortiq; cadendum eſt.

Q uid quæri labiene iubes? an liber in armis
Occubuiſſe uelim? potius quam regna uidere
An ſit uita nihil? ſed longa an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? fortunaq; perdat
Oppoſita uirtute minas:laudandaq; uelle
Sit ſatis & numquam ſucceſſu creſcat hōeſtū
Scimus.& hoc nobis non altius inſeret āmon
Hæremus cunctis ſuperis:temploque tacente
Nil facimus non ſponte dei nec uocibus ullis
Numē eget.dixitq; ſemel naſcentibus auctor
Q uicquid ſcire licet:ſteriles legit nec harēas
Vt caneret paucis:merſitque ī puluere uerum
Eſtque dei ſedes:niſi terra & pontus:& aer
Et cælū & uirtus:ſuperos qd quærimus ultra?
Iuppiter quodcūque uides:qd' cūque moueris
Sortilegis egeant dubii:ſemperque futuris
Caſibus ancipites:me non oracula certum:
Sed mors certa facit:pauidū fortiq; cadēdū ē
Hoc ſatis dixiſſe iouem:ſic ille præfatus:
Seruataque fides templi diſcedit ab aris
Non exploratum populis hāmona relinquēs

Steriles nec legit harenas:nunquid creditis inquit iouem:qui omnium rerum creator eſt uoluiſſe homines tantumodo uerum ſcire in hac harena:quaſi dicat non ita credendū eſt.nam ubiq; locorū curā rerū humanaꝝ hēt.nam ſub noīe iouis ueꝝ deum ſētiebat cato. Hoc puluere.i.in hac harena alluſit ad nomen iouis ammonis:quia ammon īterpretratur iuppiter harenarius. ammos græce latine ſignificat harenam. Eſtq; dei ſedes:præterea nō hic ſolum eſt deus: ſed ubique locorum eſt potentia. Quid enim ſedes eſt dei: nil aliud niſi Pontus: Terra: Aer: Virtus.

Niſi uirtus:ī his omnibus rebus deus eſt locatus ſecundū eos q dicūt nō mō ſedes dei:ſed deus eſt:& ſedes ubiq; ē.ſed Aratus poeta περι τωv νόμων ſcripſit ϖανται Διοσ εμπλέοι:dicit pleni ſunt iouis oēs: quidē uiciis mœſti plenū eſt mare.ſ.ioue & chiros.i.lacus pleni & oēs ubiq; locoꝝ utimur deo:ſecudum hunc ſenſū Arati loquit' hoc loco Lucanus dicēs dei ſedē eſſe pontū:aerē:terrā:cœlū & uirtutē. Supos q̄rimus:quū dii ſint ī nobis ipſis. Quodcūq; moueris:cur mouemur:aīa q̄ data ē nobis a deo:ſed in hoc non nihil errauit:quaſi uell& animā eſſe deū ſecūdū pythagorā:qui dicebat animā eē partē diuini ſpūs:ſecundū quē locutus ē Vir.Igneus ē illis uigor:& cœleſtis origo.Ita diffiniebāt illi:pyr ē hyton.quid ē deus ignis ſenſibilis:hunc uigorē ſacratū igni dicebant eſſe originē animaꝝ:ſed ſequet' hoc in loco:ſi anima ē ps diuini ſpūs:ergo aīa naturaliter eſt deus quod falſū:nam pars ſequit' ſuū totū. Sortilegis:ubi egēt petitione. Dubii.ſ.ſ.qui incerti ſūt reꝝ futuraꝝ:illi reſpōſa petunt:ego autē ſcio quid futuꝝ ē.res eīm cū uirtutibus proſpere cedunt:etiā ſi aduerſæ cōtingerēt:tamē cōſcientia recta factotū loco beatitudinis:& iſtar ſibi felicitatis eſt.Vir.illud idē oſtendit paucis uerbis:Quæ uobis quæ digna uiri pro talibus auſis Premia digna feram:qa conſciētia recta factoꝝ ꝓpoſita erat pro p̄mio & ingēti quidē:ēt ſi oīa aduerſa cōtigerēt.

Me non oracula certū faciūt:ſed mors:quæ certa eſt facit me certū:ſcilic& ſemel naſcentibus moriendū eſſe. Pauido fortiq;:refertur ad illud quod dixit Semelq; naſcētibus auctor et cætera. Satis ē dixiſſe:ſcilicet moriendum eſſe forti & pauido. Sic ille profatus:hæc ubi dixit cato ex templo diſceſſit:& fidei iouis ammonis oraculo derogare nihil uoluit:tantum dixiſſe ſatis habuit. Non exploratum populis āmona:a ſe qa:noluit ipſe periculum facere:uerum oraculum eſſet:nec ne:ſed ita reliquit ſicut erat.

Ipſe manu ſua: nunc oſtendit ipſum optimi non imperatoris ſolum: ſed militis officio uſum fuiſſe: nam ſua ipſe arma geſtabat non: miniſtro: non equo: non uehiculo utebatur. Pedes: non equo qui non uehebatᷣ equo: ſed pedibus antecedebat oẽs. Militis anheli: ideſt anxii: ut uix ſpiritum trahere poſſet. Monſtrãt tolerarẽ labores: dum ipſe primus inſerit ſe laboribus oſtendit quomodo labores alii tolerare debeant. Non iubet: ſatius eſt ipſum elaborando exemplum proponerẽ aliis quid facere debeant: q̃ imperare. Supinus: ſublimis. Nulla ceruice: quia non patitur: ut ſe humeris geſtent milites: nam principes romani ad hanc luxuriam uenerãt atque delitias: ut lecticarios haberẽt q lectica eos quocũꝗ iuiſſẽt uehebãt: ut ĩ epiſtola ſeruii Sulpitii. coactꝰ ſũ illũ in urbẽ meis lecticariis deferre. lecticarii aũt erant: q lectica uehebãt ro. principes: nõ utebatᷣ his delitiis cato. Carpẽtoqꝫ ſedẽs: declarat qđ dixit ceruice ſupinus: carpentũ genus ẽ uehiculi. Sõni: qđ ad curã corporis pertinet ſõni & cibi continẽtiſſius erat. Parciſſimus: cõtinẽtiſſimus. Vltius hauſtor aquæ: & cũ caſu aliquo offerẽtᷣ fõtes q rariſſimi ſũt ĩ ea regione: ſẽp ultimus erat q biberet. Indiga: idigẽs. indigus ĩdiga indigum: & hic & hæc ĩdiga dr̃. Latices: dicuntᷣ aqua & uinũ: eo ꝙ aqua lateat in uiſceribꝰ terræ: uinũ uero in uua uel uaſe. Sat: expectat quoad ẽt gregarii milites bibãt: imo uero lixa: lixa dr̃ miniſter q aquã coco ſuppeditat. nã antiqtuſ lixa aqua dicebatᷣ. unde lixare ẽ aqua madefacere. Si ueris magna: nũc p cõparationẽ Lucanus laudat Catonem. oſtendit enim Catonis ueram uirtutem fuiſſe: cætera quæ in aliis principibus romanis laudantur: fortunæ magis attribuenda eſſe: q̃ uirtuti. Fortuna fuit: preter q̃ in Catonem. Succeſſu: fœlicitate remota: ſecundum ſtoicos qui ſolum bonũ ĩ uirtute conſtituũt. nã hic ſtoicus erat. ergo dicebat uirtutẽ ipſã ſatis eẽ ad bene beateqꝫ uiuẽdũ: ẽt ſi oĩa aduerſa cõtingerẽt: uirtutẽ ipſã poſſe hõĩnẽ beatũ efficere: hic proprie ad uirtutẽ accedebat: niſi ꝙ ĩ uirtute fœlicitatem eẽ uolebat: nã uirtus non ẽ fœlicitas: ſed p eã ad fœlicitatẽ puenitᷣ.

Ipſe manu ſua pila gerit: præcedit anheli
Militis ora pedes: monſtrãt tolerare labores
Non iubet & nulla uehitur ceruice ſupinus
Carpentoqꝫ ſedens ſomni parciſſimus ipſe eſt
Vltius hauſtor aquæ cum tandem fõte repto
Indiga cogatur latices portare iuuentus
Stat dum lixta bibat. ſi ueris magna paratur
Fama bonis. & ſic ſucceſſu nuda remoto
Inſpicitur uirtus: quicquid laudamus in ullo:
Maiorum fortuna fuit: quis marte ſecundo:
Quis tantũ meruit populorũ ſãguine nomẽ
Hũc ego per ſyrtes: libyeſqꝫ extrema triũphũ
Ducere maluerim: quam ter capitolia curru
Scandere põpeii. quã frangere colla iugurthæ
Ecce parens uerus patriæ digniſſimus aris
Roma tuis. per quẽ nunquam iurare pudebit
Et quem ſi ſteteris nunquã ceruice ſoluta
Nunc olim factura deum. iam ſpiſſior ignis.

In ullo maiorũ: ĩ aliquo antiquoꝝ qcqd laudatᷣ in Scipione fortuna fuit. nã laudatᷣ ꝙ ſpecioſas uictorias: ſpecioſoſqꝫ triumphos atqꝫ trophæa de hoſtibꝰ reportauerat: ſed hæc uictoria conſiſtit in fortuna maiorẽ parte ſui. Et Cicero cũ de his rebꝰ diſputaret: quæ in uno ĩperatorẽ deligendo ſeruanda ſũt: fortunã inter cæteras poſuit. magnã ſibi partẽ in rebꝰ bellicis fortuna uendicat. Quis marte ſecundo: ſed ſi cõferre uolueris uirtutẽ catõis cũ uirtute aliorũ principũ: qui res magnas bello geſſerunt inueniemus Catonis uerã laudẽ fuiſſe: quæ ſui ipſius tantũmodo fuit nullã partẽ ſibi metus: nullã fortuna ſibi uẽdicat: tantũ ſcilicet quantũ meruit Cato. Marte ſecundo: rebus bello fœliciter geſtis. Populorũ ſanguine: uidelicet cæſis fugatiſqꝫ hoſtibus. Hunc ego per ſyrtes: dubitari non poteſt quin hos uerſus ex animo ſcripſit Lucanus quia uirtute Catoniſ afficiebatur: malueri inqt ego hũc triũphũ egiſſe: quẽ nũc Cato dũ per ſiccã harenã Libyæ tranſit: q̃ ter curru uectũ eſſe in ſũma capitolii: ſicut Põpeius ter triũphauit. Malueri: pro maluiſſẽ. Libyeſqꝫ extrema: p ſitientẽ Libyã. Quã ter capitolia curru ſcandere: ideſt q̃ ter uictoriã huiuſmodi conſecutũ fuiſſe qualẽ pompeius: qui ter triũphauit: & q̃ conſecutum fuiſſe uictoriã C. Marii qui deuicto iugurtha triumphauit & ipſum etiam regem ante currum captiuum duxit. Fran. colla: ideſt ceruices & ſuperbiã iugurthæ: ideo dixit. nam uictum iugurtham & captum ante currum duxit: q̃ cum in carcerem & uincula coniectꝰ eſſet: poſt aliquot dies ſenatuſconſulto de ſaxo tarpeio præcipitatus eſt. Ecce parens uerus: Apoſtrophat ad Romã dicens: ſi quis unquam fuit qui iuſte in deorum numerum conſtrueretur: hic certe fuit: hic uerus eſt parens quem pro deo colas o romane. non dubites ſi quando libertas in ciuitate romana recuperata fuerit quin nunc meritis deus poſtea futurum: ut deus a te fiat o romane. Aris: ideſt digniſſimus tuis deis. Per quem nunquam iurare pudebit: iurare per aliquem eſt ipſum quaſi deum colere & uenerari: ut Oratius Iurandaſque tuum per numen ponimus aras. Et quem ſi ſteterit: & hic eſt ille pater antiquus Cato qui olim cultu: ideſt in futurum. nunc meritis deus eſt. Ceruice ſolu. i. ſi nunq̃ libera fuerit patria. Iã ſpiſſior ignis: nuc redit ad ꝓpoſitũ poſtq̃ laudauit uirtutẽ Catonis. dicit iã eos ad eã partem libyæ perueniſſe ultra quam progredi non licebat. iam enim ſub ardenti zona eſſe incipiebant.

Et plaga quã:circulus ſpæræ medius æqnoctialis ẽ:& ĩ extremo duo circuli ſũt.ſ.a ſeptentrieõ arcticus a meridie antarcticus: hi circuli ſũt frigidiſſimi q appellant̃ zonæ frigidiſſimæ iter æqnoctialẽ arcticũ & antarcticũ duo ſũt circuli.ſ.zonæ habitabiles hominibus.ſ.hyemalis & auſtralis:ĩ qua hyemali nos ſumus:ĩ auſtrali ſũt q ĩ meridie habitãt.ſ.afri. dicit ergo ꝙ ad ultimã hãc zonã peruenerũt:ut ulterius progredi nõ poſſẽt:& ea erat feruentiſſima regio auſtralis ſiue æſtiua. Vltra.i.ſupra. Mortalibꝫ a. qa poſtea ẽ feruẽtiſſia ultra quã tráſiri nõ põt. Medio die:a meridie. Vnꝺ.ra.unũ ſeqt̃ ex reliquo ubi inteſior ẽ calor ibi rarior ẽ ũda. Largus:abũdãs. Serpentũ:q erãt in eo fõte. Stabãt ĩ margine ſiccæ. Quia ſæuientes ueneno ſerpẽtes humida loca quærũt: ubi ſũt aquæ. Turba:ſerpentũ tanta erat:ut uix loco conſiſtere poſſet

Aſpides ſiccæ:genus ſerpentũ letiferũ erat. Dypſades: ſũt ſerpentes ſic appellatæ ab eo qđ faciant: nã quẽ morſu uel ueneno afflauerit:ille ſtatĩ tãta ſiti laborat:ut ſaciari nõ poſſit.unde διψα ſignificat ſiti. Ductor ut aſpexit:ad fontẽ uenerat Cato cũ ſuiſ & quãq̃ ſiti arderẽt oẽs tamen metu ueneni aquã illã haurire nõ audebãt:qđ ubi uidit Cato:qa ſatis apparebat illos ſiti perituros eẽ: adhortatus eſt eos ad hauriendã aquã ꝙ diceret ſerpẽtes aquã inficere nõ poſſe. Perituros:ſi nõ biberẽt. Vana ſpe: ꝙ putarent ſerpentes aquã inficere:qđ non ita eſt. Tutos ſine metu ueneni. Noxia:pro nocens: quia tunc inquit nocent ſerpentes cũ uenenũ infuderint & ſanguinẽ corruperint. Virus: uenenũ. Fatũ:mortẽ Dente minatur: dente:non autẽ habitantes in undis. Pocula morte carent:non enim ueneno infici poteſt aqua tãetſi in ea uerſentur ſerpentes. Dixit dubiumque: Et ut maiorem fiduciã faceret militibus:ipſe aquam primus bibit: alibi autem ſemper extremus erat. Dubium:incertum. Sibi poſceret undas: ſcilicet propinari alibi ſemper extremus erat. In tota harena:ideſt in tota harenoſa libye. Cur libycus tantis: dicit humana cura humanuſque labor ſcire non poteſt cur ita frequenter libyen ſerpentes: & eam nocentem faciant. ſed ego inqt ſequor antiquã poetarũ famã:q dicunt ſerpentes illos de capite ſanguinis meduſæ tũc emanaſſe cũ per eã regionẽ Perſeus uolans meduſæ caput geſtaret occiſũ. Quid:quã rẽ. Libycus: & quaſi rationẽ quandã tetigit cur diceret libycus aer:quia ibi ardores ſunt ĩtenſiores:ſerpẽtes gignunt̃ ſæuiores & frequẽtiores. Fertilis:fœcundus. In mortes:uidelicet ĩ peſtiferos ſerpentes. Secreta: arcana:nã ueri cauſas ſcire nemo poteſt. Solo nocẽti.i.terrã miſcuerunt gignẽdo ſerpentes. Niſi ꝙ uulgata:p̃terquã ꝙ fabula uulgata eſt:quã pro uera deceptũ uulgus accepit. Finibꝫ extremis li.phorcus tres filias genuit: uidelicet Meduſã: ſtellionẽ:& Eurialẽ: quæ in illa parte libyæ habitabant:de qua Lucanus loquitur hoc loco quæ feruentiſſima eſt:& hæ tres ſorores pulcherrimæ fuerant:unũ tantũmodo oculũ habuiſſe dicuntur quo mutuo utebantur.tãta uero pulchritudine fuiſſe dicuntur: ut qui eas inſpicerent præ ſtupore rigerent in ſaxum pallas caput meduſæ quæ princeps erat ſororum habere concupiuit.Perſeus igit̃ a patre mittebatur ad meduſã occidendã:ꝙ ſuſceptus factus fuerit a nouerca patri ſcenobea:quia accuſauerat eum quaſi ſtuprum ſibi inferre uoluiſſet:auxiliũ Palladis ĩplorauit:illa cũ caput Meduſæ habere cuperet:& conſilio iuuit eũ & ope:nã arpen dedit ei.uidelicet gladiũ curuũ quo caput & colla meduſæ ſecaret:dedit & clypeũ uitreũ per quẽ uidere poſſet meduſã:& ſorores cũ ad eas ueniſſet obſeruauit dũ meduſa oculũ illũ uni ex ſororibus traderet:& p̃ſto affuit & manũ ſubiecit oculo:priuatæ oculis ſorores facile uinci potuerunt:qui hanc fabulã interpetrari uoluerunt:dicunt quidẽ tres ſorores præſtantiſſima forma fuiſſe: unum autẽ oculum habuiſſe:ideſt ſpeculũ quo ſe ornatiores redderent:adeo ut quicũque eas aſpiceret:quaſi attonitus nimia pulchritudine corriperetur:& deperiret earum amore:ſublato ſpeculo non habuerunt occaſionem poſtea ſe ornandi: ut tantopere deciperentur iuuenes.ab ſciſſo capite meduſæ cum talaribus: ideſt latis calceis per aera fertur Perſeus: hæc autem talaria accepit a Mercurio: quacunque per libyem uolaret guttæ de capite meduſæ manabant: ex quibus nati ſunt ſerpentes. Finibus extremis libyes:ideſt extrema Libyæ uerſus meridiem accepit Oceanum: Quuia haud procul ab Oceano ſol uergit.

Et plaga quam nullã ſuperi mortalibus ultra
A medio fecere die calcatur:& unda
Rarior inuentus mediis fons unus harenis
Largus aquæ: ſed quẽ ſerpentũ turba tenebat
Vix capiente loco:ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides in mediis ſitiebant dypſades undis.
Ductor ut aſpexit perituros fonte relicto
Alloquitur uana ſpecie conterite læti.
Ne dubita miles tutos haurire liquores
Noxia ſerpentum eſt admixto ſanguine peſtis
Morſu uirus habent:& fatum in dente minãt̃
Pocula morte carent:dixit dubiũque uenenũ
Hauſit:& in tota libyes fons unus harena
Ille fuit dequo primus ſibi poſceret undam.
Cur libycus tantis exundet peſtibus aer
Fertilis in mortes:aut quid ſecreta nocenti:
Miſcuerit natura ſolo:non cura laborque
Noſter ſcire ualet niſi quod uulgata per orbẽ.
Fabula pro uera decepit ſæcula cauſa.
Finibus extremis libyes:ubi feruida tellus

Sole calēte:qa ea pte.ſ.antarctici poli humilior ē ſol q̄ arctici. Phorcinidos: Meduſæ phorcinis filiæ phorcis phorcin:eodē mō declinaſ ſicut delphis & delphin. Squalebāt:ſqualida erāt.i.ſterilia & īculta. Coma nemorū:frōdib⁹ arborū. Nō mollia:ideo qa ſubigi nō poterāt pduritia.oīa enī loca in ſaxa cōuerſa erāt aſpectu meduſæ. Vultu dominæ.i.oculis meduſæ. Hoc primum natura:& caput huius uirginis primū crines habuit ſerpētinos:e cuius ſāguine deīde aliæ ſerpētes natæ ſūt. In corpore.ſ.meduſæ. Sæuas peſtes.i.ſerpētes. Ex faucib⁹.i.ex maxillis pēdebāt crines:q erāt ſerpētes. Vibratis līguis:qa tanta celeritate linguā mouēt ſerpentes:ut cū una ſit tres eſſe uideanſ. Vibratis:celeriter motis. Fœmineæ:quæ nutriunt comas & eas ēr p colla demittūt. Ipſa colla:p ipſius Meduſæ colla. Flagellabāt:ſerpentes.n. īter uibrandū colla ipſius pcutiebāt. Surgūt aduerſa:p ariciis ſerpētes hēbāt:arritia āt dicunſ q̄ arrigunſ.uu.lirizi. Subrectæ ſurſū erectæ. Vipeūq̄ flu.neceſſe erat:ut hrēt pectines latiſſimis dētibus: qa petebat ſerpētinos crines:& cū depecteret:de ſerpētib⁹ fluebat uenenū. Hoc hēt īfœlix īpu. ueſter eē obſcurus ſēſus dicit hūiſſe hoc unū meduſā: q̄ licebat oīb⁹ eā īpune ſpectare:quō īpune?ſi ſtatī in ſaxū uertebanſ?ſimulatq̄ illā īſpexiſſēt:ſe dicit iō oībus īpune licuiſſe ſpectare meduſā:q̄ dū ſpectarent nihil metuebāt.qd.n. metuerent q priuſq̄ mala ſua cognoſcerēt in ſaxa uertebanſ. Hoc ha.q̄ licet oībus eā ſpectare & declarat. Quis ti.q.d.nemo q̄ob rē? Quē q:reddit rationē quare nemo metuebat: nā anteq metuebāt uertebanſ i ſaxū:& duricie ſaxi ania ipſa cōpſſa tenebaſ. Quē.ſ. eorū q eā intētis oculis & rectis īſpexit. Eſt paſſa mori.q. d. neminē: & declarat. Rapuit.d.fata:qa anteq̄ timerēt:inſēſibiles efficiebanſ. Dubitātia:qa nōdū certa cauſa fuit. Fata.i.mortes eorū q eā inſpicerēt. Præuenit: qui more pueniebantur antequam meduſā metuerent:uel ſenſu priuabantur. Anima retenta:ſcilicet duricie ſaxi. Emiſſæ:antequam emitterentur e corpore. Riguere:pro induruere. Eumenidū per comparationem oſtendit monſtrum hoc meduſæ furiis fuiſſe tetrius ac atrocius. Eumenidū: uidelicet alecto:Theſiphōe:& Megæra:ſæuius multo fuit furiis.nam eumenides nihil aliud faciunt.niſi q̄ furorem immittunt quib⁹ uoluerint.At uero meduſa non furores immittebat: ſed ſenſus omneſ auferebat:cum illi in ſaxū uerterentur. Solos furoreſ.ut Athamanti:ut ut herculi. Cerbarus or.ſæuius etiam hoc eſt monſtrum cerbero:quia orphœus cum ad uxorem ſuam Euridicem recuperandam deſcenderet ad inferos:cantu ſuauiſſimo cytharæ ſuæ angues quibus colla cerberi circundata ſunt: leniuit: ut ad cantum eius catiſper manſueſcerent: ſed hæc nullo cantu manſuebant. Sibila: pro ſibilantia

Accipit oceanum:demiſſo ſole calentem
Squalebant late phorcinidos arua meduſæ.
Non nemoris protecta coma.nō mollia ſulco
Sed dominæ uultu conſpectis aſpera ſaxis.
Hoc primum natura nocens.in corpore ſæuas
Eduxit peſtes.illis e faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis ſibila linguis
Fœmineæ qui more comæ:per terga ſoluti.
Ipſa flagellabant gaudentis colla meduſæ.
Surgunt aduerſa ſurrectæ fronte colubræ
Vipereumq̄ fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infœlix cunctis impune meduſa.
Quod ſpectare licet nam rictus oraq̄ mōſtri
Quis timuit?quem qui recto ſe lumine uidit
Paſſa meduſa mori eſt rapuit dubitantia fata
Peruenitq̄ metus:anima perire retenta
Mēbra:nec emiſſæ riguere ſub oſſibus ūbræ
Eumenidum crines ſolos mouere furores
Cerbarus:orpheo leniuit ſibila cantu.
Amphitrioniades uidit cum uinceret hydrā.
Hoc mōſtrum timuit genitor:numēq̄ ſecūdū
Phorcus aquis:cæloq̄ parens:ipſæq̄ ſorores
Gorgonis:hoc potuit cælo pelagoq̄ minari
Torporem ſolitum mundoq̄ abducere terrā

Orpheo cantu: ideſt cauto cytharæ Orphei. Amphitrionidas uidit: Hydra etiam mitior fuit anguibus meduſæ.nam hercules: ut uidit eam: nec in ſaxum conuerſus eſt: ſed nemo hanc proſpicere poteſt. Timuit genitor: ueſter ſibi contradicere: nam ſuperius dixit impune licet omnibus ſpectare meduſam .nunc uero dicit genitorem eius timuiſſe:ſed facile queſtio hæc ſoluitur. potuit quidem genitor antequam uideret timere. ſcilicet ne ad conſpectum eius ueniret :ſed uidendo timuit nemo. Timuerunt quidem antequam uiderent:ſed uidendo non timuerunt:hoc modo ſoluitur queſtio. Numen ſecundum:ſcilicet a Neptuno: quia phorcus deus eſt marinus. Parens: ideſt genitrix cæto. Ipſeque ſorores: nam ex cæto genitrice & phorco genitore natæ ſunt gorgones ἡ γοργω τῆσ γοργωνοσ declinatur. Gorgones:ſcilicet metuerunt:η γοργωσ ſignificat terribilem eo q̄ toruos oculos & aſpectum habebant Hoc potuit cœlo pelagoque minari:alia quidem monſtra leuiora fuerunt: etiam ſi una re nocerent tamen non tantum mali inferebant: quantum meduſa quæ oculis potuit: ſi modo uoluiſſet quicquid ſub cœlo continetur in ſaxum cōuertere. Hoc: ſcilicet monſtrum meduſæ. Pelago cœloque: uidelicet ſi inſpexiſſet cœlum & mare in ſaxum conuertiſſet. Abducere terram :ſcilicet ſaxificando.

E cælo uocres ſubito cum pondere lapſæ
In ſcopulis hæſere feræ : uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
Nullum animal uiſus patiens:ipſiqꝫ retrorſū
Effuſi faciem uitabant gorgonis angues,
Illa ſub heſperiis ſtantem titana columnis
In cautes atlanta dedit cæloqꝫ timente
Olim phlegræo ſtantes ſerpente gigantes
Erexit montes bellumqꝫ immane deorum
Pallados e medio confecit pectore gorgon.
Quo poſtq̄ partu danes:& diuite nymbo
Ortum:parraſæ uexerunt perſea pennæ.
Archados auctoris cithare.liqdeæqꝫ paleſtræ
Et ſubitus praepes cillenida ſuſtulit arpen:

E cœlo uolucres:nā & aues ipſe uolantes e medio cœlo poſtq̄ uiſæ fuiſſent a gorgone: ſtatim ſaxificate cadebant gigātes etiā qui ioui bellū intulerūt in mōtes cōuerſi ſūt:inter quos Athlas eſt qui cœlum altitudine ſua ſuſtinere dicitur : denique nullum animal erat quod pati poſſet uultum eius ipſi etiam angues qui de fronte pēdebant auertebantur in aliam partem:ne faciem gorgonis ſpectarēt. In ſco.hæ.feræ etiam currentes medio curſu ſcopulis hæſerūt:ubi uiſæ fuerant a gorgone. Vicina co.gentes omnes quæ uiſæ fuerant ab ea circa æthiopiam habitantes in ſigna marmorea uertebantur. Vicina co.i. loca æthiopum uicinæ inhabitantes uniuerſæ gentes. Rigu.i mar.i.duruerunt in marmora. Nullum animal : ſcilicet potuit oculos gorgonis ſuſtinere. Ipſiqꝫ re. & ipſi angues qui de capite eius pēdebant. Retrorſum : in aliam partem ſe auertentes uitabant uultū & faciem eius. Illa ſub he.hæc fuit quæ athlantē gigantem in montem ſui nominis conuertit qui altitudine ſua dicitur ſuſtinere cœlum. Heſpe. co. ideſt gadibus hoc eſt iuxta calpem nam calpes mōtes fuerunt antea continuo iugo iuncti quos hercules diremit & aditū oceano dedit:qui deinde aphricam ab europa ſeparauit. dicit ergo hunc athlantē qui habitabat haud procul a gadibus conuertit in ſaxum. Cœloque ti.non timuit ipſa gigantes qui aliquando metum intulerunt cœlo & ioui: nam ipſos conuertit in mōtes. Ere.mō.ſ.gorgon tāq̄ mōtes erexit. Olī:aliquādo. Phlegreo ſerpēte: quia in phlegra ualle facta eſt gigātomachia .i. gigantū pugna. Stantes:quia ſerpetinis pedibus ſtabāt:ſic eni fabulæ fingūt: nec caret ratione: nā hiſtoria hoc habet ꝙ diluuio aduētāte tempoř deucalionis nō magnū fuit illud diluuiū uniuerſale quo animātia cuncta perierunt : ſed Deucalionis quo diluuio mundi ps q̄ pſerti Boetiā uerſus uergit ſubmerſa ē.aſcēderūt i mōtes.ſ. pnaſū & cytheronē:deide ſedato diluuio : cū bellū iferrēt gētes q̄ ſupāt aliis regionib9:hi q in mōte cōſtiterāt ex aduerſo mōte cū aſcēderēt mūiti pedes ferro:uidebantur ſerpentinos pedes habere:& ita fabulæ datus ē locus ꝙ ſerpētinis pedib9 uiderenť repe ex aduerſo montis. Gigantes: qui in flegra ualle gigantomachiam fecere cōtra iouem. Stantes:ſerpentinis pedibus nixi. Erexit: ideſt conuertit in montes. Bellūque in.& quomodo in montes conuertit eos declarat.nam meduſæ caput in umbone clypei pallas geſtabat: quod a Theſeo dono acceperat :.nam pallas cum pro ioue cæteriſue diis contra gigantes pugnaret clypeum obuertebat gigantibus : in quo ſimul atque gorgonis caput uidiſſent ſtatim conuertebantur in montes. Immane:impium ſacrilegum. Bellū deorum:quod contra deos gerebant gigantes. Confecit:perfecit ad exitum deduxit. E medio pectore: uidelicet gorgon quæ ex ūbone clypei palladis eminebat. Nam ægide pallas utitur & iupiter. Quo poſt q̄ partu:nunc redit ad fabulam:qūo perſeus auxilio palladis & Mercurii hanc gorgonem obtruncauerit

Quo:ideſt ad illam partem aphricæ ubi gorgon & ſorores eius habitabant. Ortum diuite nymbo : ideſt natum auro:ꝙ in formam & ſpeciem hymbris ciciderat in gremium Danes: Acriſius pater danes quum accepiſſet quod uulgatum erat iouem inſidias faceř puellis ubiqꝫ terrarum:filiam ſuam turri ferrea iclusit:ne poſſet a ioue uiolari:ſed qua poteſt aurum accedere:nihil fictum eſt:ſic etiam dicere ſolebat pelopides.nullum locum tam munitum eſſe : quo non iumētum oneratum accedere poſſet : ideſt iumētum auro & pecunia onuſtum:ita de hac turre dicere poſſumus q̄uis ferrea eſſet:tamen aurum accedere potuit:cum fabula ſignificet iouem in ſpeciem hymbris aurei cecidiſſe in gremium Damnes:quia uidelicet ſeruos eius auro corruperat:et eo hymbre grauida facta ē ex qua natus eſt perſeus : de quo hic loqť. Ortū:ex hoc cōpreſſu auri:quod in gremiū Danes deſcenderet. Par.i.archadia:nā parſia ps ē archadiæ. Perſea.pen.i.mercurii pēnæ.ſ.talaria:nā talaria cōceſſit Mercurius pſeo. Sūt āt talaria alati calcei qb9 ipoſitis mercurio celeriter uolat quocūqꝫ uoluerit ita iiſdē uſus ē Perſeus q̄ ab ipſo Mercurio mutuo acceperat declarat per Aſiæ dico pennæ. Auctoris cytharæ:ideſt mercuriiqui in Archadia colitur.nam in cithero ne monte archadiæ tēplū celeberrimum habuit Mercurius ubi colebatur : hunc dicunt fuiſſe inuentorem cytharæ & paleſtræ:citharam quidem iuenit:ſed eam dono dedit Phœbo: nam cum per littora maris erraret mercurius.dicitur baculo teſtudinem aridā inueniſſe & illius neruos tetigit qb9 tactis ſonū dedit : itellexit ad teſtudinis ſimilitudinē cytharam poſſe fieri:ūde teſtudo ēt dř cythara. Liqdæ paleſtræ: oleo unctæ nā oleo uncti iuuenes paleſtra ludebant. Præpes:ſubitus.i.factus uolucris.nā præpetes aueſ dicunť quæ uolatu auſpicium dare ſolebant:ſicut oſcines dicuntur quæ garritu & uoce futura ſignificēt.

Arpẽ cyllenida.i.mercurii qui colit̃ in cylleno mõte archadiæ : harpes eſt gladius ĩcuruus uulgo la ſemi tarra. Harpes:anadiploſis eſt.i.conduplicatio quotiens uerbũ in fine præcedẽtis uerſus reperit̃ in primo ſequẽtis. Alterius mõſtri.ſ.argi qui cẽtum oculos habebat : iam antea argum occiderat Mercurius iuſſu iouis:ſicut ĩ fabulis hr̃ in primo Oui.metha. Fuſo cu.ſ.argo occiſo: Iuuencæ:iouis. Auxilium.ſ.perſeo. Fratri:Mercurio:quia ſi perſeus filius iouis eſſet frater eſſet palladis.nã ipſa e capite iouis nata dr̃. Innuba:quæ perpetuam uirginitatem ſeruauit. Pacta:hoc pacto: ut occiſa gorgone caput eius ſibi dono daret

Arpen alterius monſtri iam cæde rubentem.
A ioue dilectæ fuſo cuſtode iuuencæ.
Auxilium uolucri pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monſtri:terreæ in fine libyſſæ
Perſea phœbeos conuerti iuſſit ad ortus.
Gorgonos aduerſo ſulcantem regna uolatu
Et clypeum leue:fuluo dedit ære nitentem
In quo ſaxificam iuſſit ſpectare meduſam:
Q uam ſapor æternã tracturus morte quitẽ
Obruit haut totã:iugulat pars magna cõarũ
Defenduntq; caput protẽtibus crinibus hydri
Pars iacet in medios uultus:oculiq; tenebras
Ipſa regit trepidum pallas:dextraq; tremente
Perſeos aduerſi:cyllenida dirigit arpen
Lata colubriferi rumpens confinia colli.
Q uos habuit uultus hamati uulnere ferri.
Cæſa caput gorgon.quanto ſpirare ueneno.
Ora rear:quantũq; oculos effundere mortis?
Nec pallas ſpectare poteſt: uultuſq; gelaſſent
Perſeos aduerſi: ſi non tritonia denſos
Sparſiſſet crines:texiſſetq; ora colubris
Alliget in cælum ſic rapta gorgone fugit.
Ille quidem penſabat iter.propiuſq; ſecabat
Aera ſi medias eruopæ ſcinderet urbe.
Pallas frugiferas iuſſit non lædere terras.
Et parthi populis:quis enim non præpete tãto
Aethera reſpiceret:zephyro conuertitur ales:
Iq; ſuper libyem:quæ nullo conſita cultu
Syderibꝯ : phœboq; uacat:premit orbita ſolis

Terræ libycæ: ꝓ libyæ:libys cus ca cum tantum dem eſt:ac ſi dicat libycus ca cum. In fine:uideli/cet athlantem regna.ibi enim habitabat gorgon. Aduerſo: infeſto uolatu. Et clypeum: ecce auxilium:quia ſupra dixit auxilium uolucri & cætera. Leuæ:ſcilicet ſiniſtræ perſei : nam ſiniſtra geſtatur clypeus. In quo ſa. de hoc uitreo clypeo ſpectare poteris meduſam : & illa te uidere non poterit.

Quam ſo. & pallas in ſoporem reſoluit meduſã ut eam commodius obtrucare poſſet perſeus. Tracturus:ĩducturus. Morte qui:nam futurum erat ut dormiens occideretur a perſeo. Coma:uideli/cet ſerpentinarum. Pronten. eminentes. Pars ia. ideſt dormit. Vul. ſcilicet ipſius & declarat.

Oculique te.ideſt iacet in oculum clauſum perſeorum:& dixit oculi ſingulari numero: nam alluſit ad fabulam unum tantummodo oculum gorgões habuiſſe dicuntur. Trementẽ: trepidum. Cylle har. mercurialem. Dirigu. ſcilicet corpus gorgonis. Colubriferi colli:ideſt colli de ſerpentinis crinibus obſiti. Quos habuit uultus : admirantis ẽ non interrogantis quaſi dicat q̃ terribiles: q̃ toruos habuit uultus. Hamati ferri:eſt deſcriptio harpe quid eſt harpe?eſt ferrum hamatum:ideſt curuum in modum hami. Ora:ſcilicet gorgonis. Effundere oculos:quia oculi eius mutati in morte terro/rem ſpectantibꝯ inferebant. Nec pallas:adeo mõſtrum illud terribile fuit:ut nec pallas quidem ſpe/ctare potuerit. Vultuſque gelaſſent:& haud multum abfuit:quin & ipſe perſeus conuerteretur in ſaxum : niſi pallas ſtatim uultus crinibus ſerpen/tinis texiſſet ne uidere poſſet perſeum. Gelaſ/ſent : pro riguiſſent tanquã gelu. Sparſiſſet:ſcilicet in faciem gorgonis ne uideri poſſet. Alliget in cœlum : ſic meduſam obtruncauerat Perſeus:& auxilio talarium ſublimis uolare cœperat : ſed ſecum cogitabat iter quod facturus eſſet & breuius quidẽ uidebantur : ſi per Europam tranſiret. Verum pallas noluit infici terras fæcundas frugibus: ſed eum tranſire iuſſit per libyem arenoſam:ubi oĩa inculta iacent:& hæc cauſa eſt cur regio illa ſerpentibus abũdet:q̃ enĩ aerẽ ſulcãdo uolabat:ea guttæ ſanguineæ de capite Meduſæ ceciderũt: quæ ĩ ſerpẽtes cõuerſæ ſũt. Ille.ſ.pſeus Penſabat : exanimabat iter qđ facturus eẽt. Propriuſq; ſe.& ſi ſuper Europã uolãdo trãſiret uidebat quidẽ iter breuius fore. Proprius:breuius & cõmodius. Aſcẽderet urbes.ſ. ſi per urbes uo/laret Europæ. Sed pallas fru.qa europa oĩum reꝝ ferax ẽ:ideo pci iuſſit europæ. Populis:habitãtibꝯ europã. Quis enim:nõ præpete tãto:duabus rationibus parcebat Europæ : primũ qa guttæ ſanguineæ in ſerpentes conuerſæ non caderent in Europam:deinde ut nemo ſuſpiceret uolare tãtum alitem. nã caput meduſæ quod geſtabat uidiſſent & in ſaxa conuerſi fuiſſent. Reſpiceret:ſuſpiceret. Præpete ta. ideſt tãta uolucre .q.d.oẽs ſuſpexiſſẽt cũ uidiſſẽt tãte magnitudinis auẽ. Præpes:uelox:uolucris dr̃ a celerita/te:& ita ales. Cõuer.ze.i.zephirũ uerſus.ſ.occidẽtẽ. Itq; ſup li.& monitu palladis iuit ſuper libyẽ. Cõſi/ta:plãtata. Sidera phœboq; ua.i.nihil ꝓſus ꝑter cœlũ & ſolẽ.ideo. Va.uacua ẽ.ꝑmit.ſ. eã partẽ libyæ.

Nec t.cel.ul.hoc iō dicit qa terra illa uicīa ē ſoli:nā oē rotūdū tumet ī medio. Ideo altius ūbra terræ cadit ī cœlū.quomō cadit:īmo aſcēdit:cadit āt dixit reſpiciēs ad noſtrū orizōte ē nā hūilior: & ūbra cadere uidet̃ q̄ ī nr̃o orizōte:dicit āt ūbrā terræ in cœlū cadere:& inter lunā & terrā ūbram cadentē lunæ intercipere lumen:& facere eclypſim eminentia.n.terræ umbra ſua lunæ lumē intercipit:& eclypſim facit:ideo autem quotienſcunq; ſub eclyptica linea fuerit linealit̃:tunc enim umbram ītercipit lumen & eclypſim facit.eſt autem eclyptica linea medium zodiacum diuidens:ita ut ſex gradus Zodiaci ex altera parte permaneant:& totidem ex altera:itaque ab Ariete uſque ad finem uirginis:ſigna illa appellātur ſeptētrionalia:deinde a uirgine uel libra uſque ad finē piſcis appellantur meridionalia:ſed aliquando ſub eclyptica ſunt:quociens ſol & luna ſub illa fuerint linealiter:ſtatim eclypſis efficitur.ideo linea eclyptica dicitur.nam clypto tis ti.i.deficio cis cit:quia lumen ſolis & lunæ deficit cum ſub illa linea fuit:eclyptica dicitur. Lunæq; meatibus obſtat:qūo obſtat.nā quia uaga iter ſuum facit luna:modo meridiē:modo ſeptentrionem uerſus: ideo declinat a ſole.nam niſi ita uergeret:modo in dextrā: modo in ſiniſtrā:& ſub eclyptica linealiter eſſet frequenter eclypſim faceret. nam cum ſub eclyptica linealiter fuerit tūc perpendiculariter radii ſolis feriunt lunæ corpus: quæ excipiens radios: non permittit ſplēdorem ſolis ad nos peruenire:& ita eclypſis efficitur:ſed inter lumen lunæ & terram intercipit ūbra lucem:& ita luna patitur eclypſim. Vagi flexus:uidelicet declinans modo in dextram modo inſiniſtram partem per eclypticam:quæ medium Zodiacum in duas p̄tes diuidit æquales. Nec in boream:ſed perpendicularis eſt:nec in hanc:nec in illā ptē declinat. Illa tamē ſte.tel.tellus illa quāq̄ naturaliter ſterilis ſit: tamē accepto ſāguine cōcepit ſerpētes. Tabe:ſāguine. Stilātis: manātis e capite meduſæ. Cōcipiunt rē geſtā narrat:tāq̄ nūc primū gerat̃.nā utit̃ p̄ſenti tēpore. Rores.ſ.guttas. Incoxit:inoleuit:& quaſi partum gremio ſuo terra concepit: ut ſerpētes ederet

Exuritq; ſolum:nec terra celſior ulla
Nox cadit ī cælum:lunæq; meatibus obſtat
Si flexus obſita uagi per recta cucurrit
Signa:nec in boream:aut in notō effugit ūbra
Illa tamen ſterilis tellus:fœcundaq; nulli
Arua bono:iuris ſtillantis tabe meduſæ
Concipiunt diroſq; fero de ſanguine rores
Quos calor adiuuit:putriq; incoxit harenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes
Aſpida ſomniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior huic ſanguis:& craſſi gutta ueneni
Decidit in nulla plus eſt ſerpente coactum
Ipſa caloris egens:gelidum non tranſit ī orbē
Sponte ſua:niloque tenus metitur harenas.
Sed quid erit nobis lucri pudor:inde petuntur
Huc libycæ mortes & fecimus aſpida mercē
At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem
Squamiferos ingens hemorois explicat orbeſ

Hic quæ prima: hic deſcribit ſerpentum genera ſiue ſpecies:quæ a ſanguine meduſæ procreatæ fuerūt

Hic in hac regione: Tumida inflata. Aſpida:primam dicit ſerpentem natam ex hoc ſanguine quæ aſpis dicitur a ſimilitudine dictaē ασϖισ græce ſignificat ſcutum eo quod reliquo corpore tanquam ſcuto utitur:ut caput protegat. plures diuerſæque aſpidum ſpecies:uerum:ut inquit Solinus: diſpares effectus ad nocendum. Somniferam:quia quoſcunque momorderit in ſoporem reſoluit. ita ut dormientes moriantur:hoc ſerpentis genus mamillis addidiſſe perhibent Cleopatrā. Plenior hic ſanguis plurimum ueueni de capite gorgonis in hanc ſerpentem cecidit. Sanguis: ſcilicet meduſæ. Decidit: in hāc ſerpentem. Veneni: declarat quod dixit ſanguis. In nulla: ſcilicet q̄ in hac:hic uel hæc ſerpens dicitur. Ipſa caloris egens:& quia calorem amat:ideo nunquam niſi inuita in regiones frigidas tranſit:inuita autem dixit reſpiciens ad id quod ſequitur:q; nunc tanta iniquitas inceſſit animos hominū:ut ſerpens quam abominari homines deberent:iam in precio eſſe cœperit: apud homines ætatis noſtræ uenenum illud:quia maiorem uim habet tanquam præcium habetur:& ita deteſtatur auariciam hominum & ſcelus:qui etiam fecerint quod abominandum erat eſſe præcium non mediocre. Niloque tenus:quia nō diſcedit a littoribus nili:niſi quis eam cogerit. Lucri pudor:ſed quis inquit cupiditati & auaritiæ modū īpoſuerit:illa quidem in uita diſcedit a regione ſua nos uero eam cogimus tranſire in europam & uenenū ipſius iam magno præcio uendimus & emimus. Quis pudor:ideſt quem queſtum facere nos pudebit quaſi dicat nullum. Inde:uidelicet ex regione aphricæ. Libycæ mortes:ideſt quæ in libya natæ ſunt. uidelicet uenenum. Huc: in europam. Fecimus aſpida mercem: ideſt uenenum aſpidis fecimus eſſe mercem. At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem: poſt hanc ſubſecutam eſt ſerpens: cui nomen eſt hemorois: quia ſanguinem fluere facit: nam quencunque momorderit: ille ſtatim cum ſanguine exhauritur:& tanquam ſudor e corpore emanat αιμα ſanguis ρεω fluores. Suum cruorem proprium ſanguinem. Miſeris paſſura cruorem:quos momorderit ſtatim ſanguinem per cutem erumpere facit tanquam ſudorē. Squamiferos ingens hemorois explicat orbes: quia munita eſt ſicut piſcis.

Natus in am.cherſydros natus eſt etiã:& quia duo elementa occupat modo terram:modo aquam:ideo nomen impoſitum eſt.nam χερσοσ græce terã ſignificat υδωρ ſignificat aquam. Via fumante:puluerulenta.nã chelis nati ſunt chelindri:chelæ arum uulgo ſũt le zanche.chelidrus eſt ſerpens cum chelis. Et: ſcilicet natus eſt chencris κεχρoσ græ. la. ſignificat milium: quia diſtictus eſt maculis in ſimilitudinem milii:& declarat plu:ibꝫ ille notis &c. Ophites: genus eſt lapidis ad ſimilitudinem huius ſerpẽtis maculis albis diſtinctus: propterea appellatur ophites ab hoc ſerpente. dicit autem pluribus maculis diſtictum

Natus in ambigue coleret qui ſyrtidos arua
Cherſydros:tractiq; uia fumante chelindri
Et ſemper recto lapſurus limite centris
Pluribus ille notis uariatam tingitur aulum.
Q uã paruis cũctis maculis thebáus ophites
Concolor exuſtis atq; indiſcretus harenis
Ammodites ſpinaq; uagi torquẽte ceraſtæ:
Et ſcytale ſparſis:etiam nũc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas: & torrida dipſas
Et grauis ingenuum uergẽs caput ãphiſibẽa
Et natrix uiolator aquæ:iaculiq; uolucres:
Et contentus iter cauda ſulcare phareas:
Oraq; diſtendens auidus ſpumantia præſter:
Oſſaq; diſſoluens cum corpore tabificus ſeps
Sibilaq; effundens cunctas terentia peſtes.
Ante uenena nocens:late ſibi ſummouet õne
Vulgus:& in uacua baſiliſcus regnat harena.

eſſe chenchrim q̃ lapidem ophiten: qui naſcitur in regione thebana. Concolor ammodites:ideſt qui concolor eſt harenæ.unde nomen habuit. nam ammos græ.la.harenam ſignificat:& dioriſſo ingredior:quia graditur per harenam. Indiſcretus: non cognitus:quia diſcerni non poteſt:& quia non diſcernitur a colore harenæ. Spina: ſcilicet tergi ceraſtæ ceraſtæ præferunt quadrigemina cornicula: quorũ oſtentatione ueluti eſca illiciunt ſollicitatas aues perimunt:ut refert Solinus:quia cum cornibus ſerpentes ſunt.nam chera cheratos ſignificat cornu. Et ſcytalis: ſcytalis tanta præfulget tergi uarietate: ut notarum gratia: uidentes retardet: & quoniam reptando pigrior eſt:quos aſſequi nequit:miraculo ſui capiat ſtupentes:in hoc tamen ſpumarum nitore hyemales exuuias prima ponit.ſcytialis enim uirga eſt oblonga & rotunda ad cuius ſimilitudinem etiam appellatur hoc ſerpentis genus ſic Lacedemonii appellabant uirgam longam & rotundam ſcytalim: unde acuitatem epiſtolarum genus dicebant: ziphiras epiſtolas appellant:deinde ſumunt carthã ubi ſcribere uolunt:& cum ſcribunt ĩ hac rima ſcribunt litteras: ita ut dimidium litterarum in altera parte ſit:& dimidium in altera: & cum litteras has legi nec intelligi uoluerint euoluunt:quis intelligere tum poterit nemo quidem niſi qui uirgam huiuſmodi intellexerit. Exuuias poſitura:dicit hanc ſcytalem non ſequi conſuetudinem aliarum ſerpentum: nam aliæ ſerpentes nũquam exuuias deponunt:niſi uerno tempore:ſed hæc media hyeme. Sparſis pruinis:uidelicet cum pruinæ ſparguntur. Et torrida dypſas: ſcilicet nata eſt quæcunque momorderit:ille ſiti exardeſcit:ut ſaciari nõ poſſit.η διψασ διψοσ ſignificat ſitim.nam ſiti interficit:ut docet ſolinus. Amphiſibena: ideo appellatur: quia utrinque caput habet quaſi utrique uena ueno idem eſt ꝙ deſcendo:quia non in hanc partem deſcendit: modo in illam: biceps eſt:ideo dextrorſum & ſiniſtrorſum uerſus flectitur cum incedit. Amphiſibena conſurgit in caput geminum:quorum alterum loco ſuo eſt alterum in ea parte qua cauda:quæ cauſa efficit: ut capite utrinque ſecus nitibundo ſerpat tractibus circulatis:ut idem Solinus docet. Natrix: a nando dicta. Iaculiq; uolucres:genus eſt ſerpentis acerrimum.nam quicquid percuſſerit penetrat:ut ſi corpus hominis percuſſerit illud penetrat:ita ut quaſi nihil obſtitiſſe uideatur.Solinus ita refert iaculi arbores ſubeunt:e quibus ui maxima turbinat:penetrant animal quod cunque obuium fortuna fecerit. Phareas:uide quid faciũt latini.nam alieni ſunt ab aſpiratione:græci non ita: ſed hæbrei aſpiratione in primis utuntur omnia ferme in aſpiratione ponunt.illi in primis græci medium tenent:nos ſummis labris omnia pronunciamus: tamen cum ita ſit non nullæ dictiones ſcribuntur per η tenuem litteram ſine aſpiratione quas nos per aſpirationem ſcribimus:ut ἡ φαρεια dicunt græci:nos parea.iota pronunciant pro e longa non nunquam ut ſpondios ſpondeus:parias apud græcos:pharias apud latinos aſſumpta aſpiratione dicitur. Preſter: preſter teſte Solino: quem percuſſerit diſtenditur enormique corpulentia necatur extuberatus ſerpens a maioribus facibus.nam πρηζω græce latine ardeo:unde Δασεμπρηςοσ ſignificat facem ardentem & fulmen etiam ſignificat:ideo appellauit priſtirẽ:quia fulmineus eſt:& tanquam flammas ſintillat ab ore. Seps:ſerpens eſt a σηπω.i.putrefacio putrefacis:quicquid enim momorderit reſoluitur in putredinem. ei uertitur in e. Tabificus:nocens. Ante uenena nocẽs: Baſiliſcus rex eſt cæterorum ſerpentum. nam regem ſignificat βασιλεισ uis magna ſerpentis eſt ꝙ ſolo uiſu mortem inferat ac homines enecet:terram polluit & exurit: denique extinguit herbas:arbores ipſas:etiam corrumpit auras: ita ut nulla alitum impune tranſuolet infecta ſpiritu peſtilenti: animal ad ſemipedem longitudinis: albo quaſi mitrula lineatus caput. Sibila:adeo terribiliter ſibilat:ut ſerpentes alios terreat. Peſtes:ideſt alios ſerpentes.

Vos quoque qui cunctis ínoxia numía terris
Serpitis:aurato nitidi fulgore dracones
Læctiferos ardens facit aphrica ducitis altum
Aera cum pennis:armentaq́ tota ſecuti:
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros
Nec tutus ſpacio elephas datis omnia læto
Nec nobis opus eſt ad noxia fata ueneno
Has inter peſtes:duro dato milite ſiccum
Emetitur iter:tot triſtia fata ſuorum:
Inſolitaſque uidens paruo de uulnere mortes.
Signiferum iuuenem tyrrheni ſãguinis aluũ
Torta caput retro dipſas calcata momordit.
Vix dolor:aut ſenſus dentis fuit ipſaque læti
Frons car& inuidia:nec quicq̃ plaga minat̃:
Ecce ſubit uirus tacitum rapuitq́ medullas.
Ignis edax:calidaque incendit uiſcerã tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fuſum
Peſtis:& ſicco linguam torrere palato
Cœpit:defeſſos ir& qui ſudor in artus
Nõ fuit atq́ oculos lachrymarũ uena refugit
Non decus imperii:non mœſti iura catonis
Ardentem tenuere uirum:nõ ſpargere ſigna
Auder&:totis furens exquirer& agris.
Quas poſcebat aquas ſitiens ĩ corde uenenũ.
Ille uel in tanaim miſſus:rhodanũque padũq́
Arder&:nilumq́ bibens per rura uagantem

Vos quoq́:loci iniquitas facit ut dracones qui etiam alibi ſunt innoxii in aphrica uehementer noceãt q colebant̃ quaſi dii: & adhuc conſuetudo manet apđ agreſtes: q exiſtimant nefas eẽ necari huiuſmõi ſerpentes:unde dracones dicti ſunt a Δερκω quod eſt uidere.nã clariſſimam dicũt̃ haber̃ oculo℞ aciẽ:qua ex re ẽt incubantes eos theſauris cuſtodiæ cã antiq finxerũt poetæ: iõ etiã Eſculapio tribuũt̃: q̃ uidelicet ſint acuti cuiuſdam uiſus:ſunt uigilantiſſimi generis q̃ res medicinæ maxime neceſſaria ẽ. oportet enim medicum uigilantiſſimum eſſe:ideo Eſculapio deo medico℞ attribuunt̃: hæc gẽtiliũ illuſio uſq́ ad noſtros peruenit. Aurato fulgor̃:quia habẽt ſquamaſ quodamodo aureas:unde etiã dracones ut in tẽplis dicãtur. Virgilius ſeruauit angues in aqua:ſerpentes ĩ terra:dracones in templo.delubra ad ſumma draconũ Numina:id eſt tanq̃ numina. Serpitis: repitis p cunctas terras. Repe:proprie eſt ſerpentum etiã ſerpere:quia ſerpunt cũ ingrediũt̃ loca anguſta. Ardens aphrica:nam nimio illius regionis ardore incẽdunt̃ dracones tam& ſi alibi ſine ueneno. Ducitis altum aera.i.uolatis ac trahitis aera uolando. Secuti:pſecuti. Amplexi.ſ.eos. Verbere:quia cauda uſq́ uerberant thauros:ut eos enecent. Nec tutus:qđ dixi de thauris cum elephantes etiam miræ magnitudinis animalia uincant. Datis oĩa leto.i. occiditis quicquid uobis obuiam factum fuerit. Nec opus ueneno: etiã ſine ueneno ſatis uirium hẽtis ad mortem. Has inter peſtes:poſtq̃ deſcripſit periculum quod in aphrica erat & per eam partem in primis qua gradiebantur nunc redit ad iter eorum. Peſtes:ſcilicet ſerpentũ. Duro:forti. Siccum aridum penuria aqua℞. Suo℞.ſ.militum. In puo uulnere:ne.n.paruo uulnere mors inferri ſolet:tamẽ pua plaga ſerpentis quæ uix inſpici poſſet moriebantur milites. Signiferũ iu.& ita deſcribit nõ nulloſ milites qui morſu ſerpentum necati fuerunt:primũ autem militem dicit cecidiſſe noĩe Aulũ. Dypſas: ſerpentes q̃ morſu ſuo nimiam ſitĩ inducit. Signiferum:uexilla geſtantem. Sanguinis tyrrheni:de ſãguine tuſco. Torta ca.pdolore. Calcata re.pedibus huius.ſ. pdolore caput conuertit:& morſũ cruri eius infixit. Vix dolor:ſcilicet fuit adeo tenuiter momordit: ut uix eum ſenſerit. Frons caret inuidia quia ſi eum inſpexiſſes uenenatum non oſtendebat ſigna mortis ĩ frõte. Plaga miat̃: adeo pexigua erat Ecce ſubit uirtus:ſed ſẽſim uirus illud diffũdi cœpit p uenas:ut uniuerſum corpus humore & ſãguie exhauriret. Rapuitq́.m.uſq́ ad medullas penetrauit. Ignis:ueneni. Calidaq́ icẽdit t. qa calor̃ nimio uniuerſũ corporis humorẽ deſiccauit:unde ſitis ſeq̃ bat̃ ĩtolerabilis. Ebibit:exhaurit. Vitalia: pcordia. Torrer̃:urer̃. Sicco palato:qa lingua arida ſitim ĩducit. Defeſſus iret:ẽt ſudor nullus in toto corpor̃ relinq̃t:tã & ſi nimio ardore caleret:tamẽ ſudorẽ nõ hũit quẽ p calor̃ non uiceret. Atq́ oculos lachry.qđ dixi de ſudoribus: qa nec humor qđẽ lachryma℞ relictus ẽ. Non decus ĩpii:ubi uero ſitis illa corpus ĩuaſit uniuerſũ:rigiditas q̃dã iuuenis illius nullũ catonis ĩperiũ ueritus:ſigna pcul abiecit & quanta maxĩe celeritate potuit:quæſiuit aquã q̃ ĩuenta ſatiari nõ poterat. Decus:maieſtas. Mœſti.i.triſtis:ſæueri. Ardentẽ: ſitientẽ. Ne ſparger̃:quo mĩus auderet pĩicere uexilla:qa ſignifer erat. Poſcebat:apperebat: Sitiẽs uenenũ.ſ.ſiti adducẽs ĩ corde. Ille uel ĩ tanaĩ:dicit tota flumĩa quãtacũq́ fuiſſẽt huius ſiti ſufficer̃ nõ potuiſſẽt. Iuuenalis. Epotaq́ flumina medo:Tanais:ut r̃fert Strabo li.xi.ex iiſdẽ.n.Indiæ mõtibus fert̃: ex q̃bus ochus & oyus iaxartes & cõplur̃s alii atq́ ita ĩ caſpiũ pelagus ĩmittit:queadmõm illi & oĩum ſeptẽtrĩoaliſſimus ẽ: hũc itaq́ tanaĩ nomiauerũt & fidẽ adhibuer̃t eũ tanaĩ eẽ qđ r̃gionẽ trãs amnẽ abietẽ fert & ſcythæ q ibi ſũt ſagittiſ abiegnis utũt̃. Tanais itẽ Europã ab aſia diſiũgit. Vel.pẽt. Tanaĩ rhoda.q ſũt amnes aliorũ r̃ges. Virgiliꝰ.fluuiiorũ rex eridanus. Nilũq́ bi.cuius ĩundatio tãta ẽ:ut uniuerſã pfũdat ægyptum:tamen nõ ſuffeciſſet hũc.

Acceſſit.m.li.ſed ad hãc ſiti q̃ inducebaṫ morſu dypſadis acceſſit ẽt exuſtio regionis.ſ.ſolis ardor. Morti:ut moriẽdus erat. Fati.i.mortis:qa nõ oĩa tota mors attribuiṫ dypſadi:ſed peruſtæ regioni:ideo dicit dypſadẽ minorẽ iuidiã hũiſſe.q.ſ.ſitis illa nõ oĩo attribuiṫ ſibi:ſed regioni q̃ naturaliter arida ẽ & feruens Adiuta.ſ.dypſas. Terris.ſ.a ñoye q̃ ſicca ẽ:nũc reddit ad ſyrtes.deſcribit q̃uo iuuenis iſte loca oĩa inqrebat:ubi humoris aliqd inuenire poſſ.t:& ad ſyrtes plerunq; redibat:ubi & maris.aquã hauriebat. Penitus:iterius ẽt i uiſcera terræ. Nũc aliq̃do. Fluctibus:maris. Aequoreuſque placet:quanuis homines abhorreant maris undam: tamen ſitis tanta erat: ut ea ſibi grata eſſet: nec ſufficeret quidem. Nec ſentit fatiq;.g.quia non poterat extiguere ſitim exiſtimabat naturalem ſitim eſſe potius q̃ uenenum ſerpentis:q; neſciebat unde procederet. Sitim: ſcilicet naturalem. Ferroque aperire timentes:q̃do aqua ſedare non poterat ſitim:aperuit uenas.brachiorum & ſanguinem ſugebat. Suſtinuit: paſſus ẽ iuſſit. Vix aulus confectus abicerat ſigna: cum ſtatim iuſſu catonis alius affuit qui ſigna acciperet. Prope:feſtinãter. Hoc: uidelicet ut cogeret abiici ſigna. Diſcere nulli:uix unus uidere potuit illum nimia ſiti proieciſſe ſigna. Sed triſtior illa: ille quidem accepto uulnere dypſadis ſitim itollerabilem paſſus occubuerat. At uero alius nomine Sabellus crure morſus ſepis accepit:& uulnus quidẽ erat exiguum ſicut dypſadis:ſed uim habuit incredibilem ſi quidem uniuerſum corpus reſoluit & ad nichilũ redegit:ab effectu ergo nomen accepit.nam ſypim eſt putrefacere: quia reſoluit in puluerem Sabelli: corpus. Ante oculos: ſcilicet militum. Sabelli: de ſabina regione:ſabelli dicuntur ſabini diminutiuum:Nam:ut refert Strabo: ſabini aduerſus umbros diutino certantes bello:quorũdam more græcorum uotum effecerunt: ut ea nato anno immolarent.re igitur bene geſta: reuerſi nata partim ſacrificarunt: partim conſecrarunt: cæterum facta ſterilitate:uulgatum eſt a quibuſdam oporteṙ & liberoſ conſecrari:quod & patrauerunt. ſi quidem editos in lucem pueros marti conſecrãdos acclamauerũt: uirilem tamen in greſſos ætatem in coloniam emiſerũt: qbus dux factus ẽ taurus. i opicorum ãt agro cubantes:qui uicatim uitã agebat eos eiiciũt: eiectis q; illis:ſedes ibi locarunt:& de augurũ ſentẽtia marti taurum mactauerunt qui ducẽ illis taurũ exibuerat. quã obrẽ eos dimunitiuo uocabulo a parentibus ſabellos appellatos fuiſſe crediṫ: ſed Sabellus propiũ nomen eſt hoc loco. Stetit in crure: qui in crure itulit morſũ:ille crure rapuit ſepẽ exiguũ & ipegit humi deĩde pilo trãſfixit. Flexo dẽte:ita ut nõ facile poſſet a crure auelli. Modo.i.mẽſura pua:qa admodũ breuis erat. Sed qua nõ nulla:ſed eſt peſtis q̃ nulli ueneno accedat:neq; eni minorẽ habet ui cæteris imo maiorẽ. Mortis cruentæ:qa reſoluit in nihilũ corpora. Plagæ:& primũ qdẽ ptes ꝓximæ morſui ille refugiunt:& ſenſi torũ corpus labefactant:deinde ad nihilũ redigunt. Circũ fugit rupta.i.circũ rupta:& eſt themeſis. Retexit.ſ.nimia ui ueneni. Pallẽtia oſ.qa ad oſſa uſq; penetrauit uenenũ:ita ut conſũpta carne nuda oſſa apparerẽt. Iãque ſi.laxa:laxa cute:nã ſinũ ſãguinis cutẽ appellauit:quia ſanguis cõtineṫ cute tãq̃ ſinu. Sanie: qa caro oĩs in ſaniẽ conuerſa erat. Suræ:ꝓprie dicunṫ muſculi crurũ:uulgo le polpe. Vir. Purpureoq; alte ſuras uicere cotu. Fluxere:reſolutæ in putredinẽ. Sine tegmine:ipſe poples nudatus e̊ erat. pelle ſolla relicta erant oſſa:poples ẽ ſũmitas genu. Tegmine:& cute & carne. Liquiṫ:ꝑ liqueſcit tabe[.]it Vir. Vere nouo gelidus canis cum mõtibus humor Liquiṫ:ideſt. Muſculus: muſculum appellat ſolidã carnem:quæ in fœmore eſt quod glandium alio nomine appellatur ad ſimilitudinem glandis uulgo el peſſetto de la coſſa:& non ſine ratione.habet eni formam piſciculi. Diſtillant inguina .i. reſoluuntur in ſaniẽ. Nigra.i.uenenata. Mẽbrana.i.illa carthilago quæ inteſtina cohercet reſoluta ẽ & ipſa Strigẽs uterũ.i.cõtinẽs iteſtina. Diſſiluit:dirupta eſt. Nec effluit.ſ.tantũ q̃tũ debet effluere. quare? Sæuũ uenenũ: quia anteq̃ ex oſſibus deciderent carnes prius ardore ueneni pro maiori parte conſumptæ ſunt.

Acceſſit morti libyæ.fatiq; minorem
Famam dypſas habet:terris adiuta peruſtis
Scrutatur uenas: penitus ſqualẽtibus harenæ
Nunc redit ad ſyrtes: & fluctus accipit oræ
Aequoreuſq; placent:ſed non ſufficit humor.
Non ſentit fatiq; genus:mortemq; neneni.
Sed putat eſſe ſitim: ferroque apire tumentes
Suſtinuit uenas:atque os implere cruore
Iuſſit ſigna rapi propere cato:diſcere nulli
Permiſſum eſt hæc poſſe ſitim:ſed triſtior illa
Mors erat ãte oculos miſerique icruie ſabelli
Seps ſtetit exiguus:quã flexo dẽte minacẽ
Auulſique manu:piloque affixit harenis.
Parua modo ſerpens:ſed quã nõ nulla cruẽtæ
Tantũ mortis habet:nã ꝓxima uulnera circũ
Fugit rũpta cutis:pallentiaque ora retexit
Iam ſinu laxo nudum ſine corpore uulnus
Membra natant ſaniæ ſuræ fluxere ſine ullo
Tegmie poples erat: femorũ quoq; muſculo
Liquitur & nigra diſtilant iguina tabe. ois
Diſſiluit ſtringẽs uterum mẽbrana fluũtque
Viſcera:nec quantũ toto de corpore debet
Effluit in terras: ſæuum ſed mẽbra uenenum

Decoquit in minimū mors cōtrahit oīa uirus
Vicula neruorum : & laterum textura cauūq;
Pectus:& abſtruxum fibris uitalibus omne
Quicquid hō eſt aperit peſtis natura ꝓfana
Morte patet:manant humeri:forteſq; lacerti
Colla caputq; fluunt.calido non ocius auſtro.
Nix reſoluta cadit:nec ſolem cæra ſequetur
Parua loquor corpus ſanie ſtillaſſe peruſtum:
Hoc & flāma pōt: ſed qs rogus abſtulit oſſa
Hæc quoq; diſcedūt:putreſq; ſecuta medullas
Nulla manere ſinūt rapidi ueſtigia fati.
Cynipheas inrer peſtes tibi palma nocendi eſt
Eripiunt omnis animam : tu ſola cadauer.
Ecce ſubit facies læto diuerſa fluenti
Naſidium marſi cultorem torridus agri
Percuſſit præſter:illi rubor igneus ora
Succedit: tenditq; cutem pereunte figura
Miſcēs cūcta timor:toto iam corpore maior.
Humanūq;.egreſſa modū:ſuper ōnia mēbra
Efflatur ſanies:late tollente ueneno.
Ipſe latet penitus congeſto corpore merſus.
Nec lorica tenet diſtenti corporis actum.
Spumeus accenſo non ſic exundat aheno
Vndarum cumulus: nec tantū carbaſa coro
Curuauere ſinus:tumidos iam nō capit artus
Informis globus:& confuſo corpore truncus:

Decoquit: cōſumit. In minimū:exiguū uirus. Cōtrahat oīa.i.mēbra oīa ad minimū redegit. Vincula:neruorū & laterū textura.quaſi idē eſt.nā ſi uolueris diffinire qd ſit neruus:nō male dixeris eſt iunctura laterū uel oſſiū. Cauū.ſ.reſoluta carne. Abſtruſū:reconditū. Fibris uitalibus:uenis uitā ferentibꝫ:nā ſedē aīæ in ſanguine eſſe uoluerūt.fibræ ꝓprie ſūt iecoris uenæ:ſed ſipliciter ꝑ oībꝫ uēis accipiunt: ut hoc loco. Quicqd homo ē.i.oēs hominis ptes ēt ſecretiores. Apit:nudat. Natura patet:qcqd ē in uniuerſa hoīs patefactū eſt naturā ꝓfanā appellauit:q̄ſi nefandā & abominandā oībus. Manant:euaneſcunt tabeſcunt. Fluunt:reſoluuntur.ſ.in nihilum. Calido non ocius auſtro : per ſimilitudinē dicit quomodo corpus illud reſolutum fuerit : non ſegnius inquit corpus illud ueneno reſolutum eſt & liquefactū q̄ ſole uix liqueſcere ſolet:aut cæra igne:ſed ad ſimilitudinē inquit parum dixi: quia multo maiorem uī habet uenenū illud.nam nix liquefacta reſoluit in aquam.at uero uenenum hoc nihil omnino reliquit

Auſter:uentus meridionalis. Ocius: uelocius. Cadit:ſcilicet in reſolutionem. Parua loquor:quia ſimilitudo hæc minor eſt; q̄ huic ueneno conueniat. Flamma hoc poteſt: ſi dixero corpus ſtillaſſe ſanie pua dixero hoc quoque facere poteſt : uidclicet ut corpus aliquod ſtillet: ſicuti uidetis : cum carnes torrētur : ſtillat oīs adeps illius carnis guttatim. Hoc:ſcilicet ut aliquid guttatim reſoluatur: ſed fecit aliquid multo maius uenenum : quia nihil omnino reliquit. Sed quis rogus:non omnino rogo ſuperimpoſitum corpus conſumitur:quin pars oſſium relinquatur. Deſcendunt:ſcilicet ui tāta ueneni. Medullas:quia una cum medullis oſſa quoque conſumpta ſunt. Manere:relinqui. Veſtigia: ideſt ſigna. Rapidi:rapacis. Cynipheas inter peſtes:dicit inter libycos ſerpentes:hanc unam ſepem uim cæteris maiorem habere. Tibi: o ſeps exigue

Eeripiunt animam:quia mortem inferunt. Cynipheas:libycas:cyniphs fluuius eſt libyæ defluens per uberrima regionis illius arua:circa quem fluuium grandiores naſcuntur hyrci. per cathexochē dixit:quia maiores illic naſcuntur. Ecce ſubit facies ſecutus eſt & illu d: Et prodeſſe uolūt & delectarē poetæ.res enim uarias deſcribit Lucanus:ut erectū legentis animum teneat. nam diuerſum leti genus deſcribit : quem momorderit ſeps ille ſenſim liqueſcit:ſed præſter tumeſcere facit adeo ut nulla membra dignoſci poſſint. Leto fluenti.i.tabificæ peſti. Subit:ſuccedit.ſ.ſepi. Marſi: de regione marſia. Præſter: dicitur ϖρηϛηρὸσ græce ſignificat flāmā. Torridus:qa torret:& ardorē imittit. Rubor igneuſ qa ita rubeſcebant genæ.ut ardere uiderentur. Tendit:tumeſcere facit. Pereunte figura:quia ita inflatur ut mēbra diſtingui non poſſint. Miſcens:ꝑ miſcebat. Modū:menſurā. Efflat:emittit. Late:ꝑ uniuerſū corpus. Tollete:nō auferente:ſed extollente:ac eleuante ueneno ſaniē. Ipſe latet:tumefacto corpor: ut dignoſci non poſſit. Congeſto:in ſimilitudinem aggeris. Auctum:augumētatum declinauit ipſe:hic auctus us ui. Spumeus : accenſo:per ſimilitudinem oſtendit; quantum ueneno ſerpentis intumuerit. non magis inquit unda tumeſcit:feruet aheno:aut uela:tum cum uentis implentur. Vndarum cumulꝫ cum ignis ſubiicitur aheno.& unda oppoſita feruet. Spumeus:qui ſpumas facit. Accēſo:calefacto aheno:quod uulgo cacabum uocant.Virgilius:littore ahena locant. Carbaſa:carbaſus genus eſt ſubtiliſſimi lini:quo texunt uela :& carbaſa ꝑ uellis accipiunt. Sinus.i.gremiū.eſt enī q̄ſi gremiū uelū cū ē uentis plenum. Coro:ideſt uento ſeptentrionali. Tumidos iā non: & uſqueadeo creuerat uniuerſum corpus ut iā mēbra continere non poſſet. Informis globus:globum informem appellauit tumefactum corpus; qa uidebatur potius globus:ideſt ſpærica quædam forma q̄ hominis. Et confuſo :& non caput non brachia non lacerti; non alia membra dignoſcebantur in corpore tumido. Confuſo pondere : ꝑ cōfuſi pōderis.

Intactũ uolucrũ roſtris:qui circũſteterant:ubi morſũ tumẽdo creſcerẽ uiderũt nõ ſũt auſi illũ ſepulchro mãdare:nec uolucres quidẽ auſæ ſũt corpus illud lacerare. Haud ĩpune: & ſi forte feræ aliquæ guſtaſſẽt carnes illas:nõ ĩpune fuit illiſ:nã perierũt ui ueneni. Nõdũ ſtante modo.i.mẽſura: qa creſcebat adhuc Sed maiora parãt:aliud ſerpentis genus deſcribit:q hemoruis appellat̃.ſ.q faciat ſãguinẽ oẽm penitus ef fluere. Tullo:propriũ nomẽ eſt militis. Miratori:ſectatori a præcedente quod ſeq̃t:quẽ enĩ miramur: hũc ẽt ſeqmur. Vtq ſo.p ſimilitudinẽ oſtẽdit ſãguinẽ oẽm illius e mearib9 corporis effuſũ eẽ: quẽadmo-

Intactum uolucrum roſtris:epulaſq daturũ]
Haud ĩpune feris:non auſi tradere buſto
Nundũ ſtante modo: creſcens fugerẽ cadauer
Sed maiota parant libycæ ſpectacula peſteſ
Impreſſit dentes hemorois aſpera tullo
Magnanimo iuueni:miratoriq catonis
Vſq ſolet pariter totis ſe effundere ſignis
Coricii præſſura croci:ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilũ pro ſanguine uirus uit
Sãguis erãt lachrymæ: quæcũq foramia no
Hũor:ab his largus manat cruor ora redũdãt
Et patulæ nares:ſudor rubet:omnia plenis
Mẽbra fluunt uenis totũ ẽ ꝑ uulnere corpus
At tibi leue miſer fixus præcordia præſſit
Niliaca ſerpente cruor:nulloque dolore
Teſtatus morſus:ſubita caligine mortem
Accipis:& ſtygias ſomno deſcendis ad ũbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula læto
Stipite quæ diro uirgas mentita ſabæas
Toxica fatilegi capiunt matura ſabæi.

dũ ĩqt ẽt p forãina toti9 imaginis ſuccus croci erũ-pit ſecũ trahẽs imaginẽ ĩpſã & ĩ obuerſã ſupficiẽ ex-priit faciẽ: hæc ſilitudo ſũit a pictorib9:cũ uoluerĩt imagines ĩ obuerſa facie formare ſolent crebris fo-raminibus trãſferre formam: deĩde ſuper inducũt ſuccum croci qui ex ominibus foraminibus ſtatim erumpens:crocus imaginem illius figuræ in obuer ſam ſuperficiem exprimit.dicit ergo qũo erumpẽs crocus ex foraminibus illius imaginis:uno eodem que tempore erumpit:ſecum trahẽs imaginem ip-ſam:ita omnis e corpore tulli ſanguis effluxit:poſtq̃ ſerpentẽ ſẽſit. Simul: uno eodemque tempore. Effũdere:emittere. Totis ſignis:ideſt ex figuris & imaginibus pertuſis. Preſſura croci:ideſt ſuccus p̃ſſi croci. Coricii:circa coricium cyliciæ crocũ plu-rimum optimumq det licet cyrena:det lycia: hoc primũ ẽ teſte ſolino: ſpirat flagrantius: colore plus aureo ẽ: ſuccoque citius ꝑficit ad medelam ibi cori cus oppidũ ẽ: & ſpecus qui mõtem impoſitum ma ria ſũmo cauat uertice: patulus hyatu ampliſſimo nam deiectus lateribus in terræ profundum nemo roſo orbe amplectit̃ mediam inanitatem: uires in-trorſus lucis pendentibus.deſcenſus in eũ per duo milia & quingentos paſſus: non ſine largo die: hic inde fontium aſſidua ſcaturigine: ubi peruentum ad ima primi ſinus. alter rurſum ſpecus panditur: quod ãtrum latis primum latet faucibus: poſtmo-dum in proceſſu per anguſtias obſcuratur. in eo ſa-crum eſt iouis fanum: ĩ cuius receſſu intimo tipho-nis gigantis cubile poſitum accolæ credunt. Pro ſanguine:ideſt loco ſanguinis. Foramina: uideli-cet folles qui ſunt in cute emittebant pro ſudore ſanguinis perſiſtit in ſimilitudine. Redundant: abun dant ſanguine. Sudor rubet: & ſudor ſanguinis erat. Totum eſt: denique corpus: & uulnus unum eſſe uidebatur. At tibi leue: mitior fuit aſpis cæteris ſerpentibus: ideſt minus crudelis. nam militem Leuum nomine momordit:& ille ſtatim in ſõnum reſolutum interiit. Niliaca ſerpente: ideſt aſpi-de quæ naſcitur circa nilum:qua aſpide uſam fuiſſe Cleopatram hiſtorici ſcribunt antequam in po-teſtatem Cæſaris octauiani ueniret. Fixus præcordia: Quia uenenum huius aſpidis uenas ſopiuit: & quaſi ſanguinem cõgelauit: & ea cauſa eſt cur ſoluatur in ſomnum. Fixus: ideſt quodammodo congelatus. Præcordia preſſit: ideſt occupauit membra uitalia. Nullo dolore: mors illa ſuauis fu it: quam dormiens ſentiere non potuit. Caligine martem: ſcilicet inferni & declarat. Non tam ueloci corrumpunt pocula læro: In ſabæa regione naſcitur thurea uirga:ex qua colligitur thus: ſed alia etiam uirga naſcitur ad ſimilitudinem:illius quæ legentes thus plerunque fallit: quia acerrimum & teterrimum uenenum producit. dicit ergo uenenum huius uirgæ: quamuis ſit acerrimum: tamen maiorem uim non habet: q̃ aſpidis uenenum: & ſi uenenum illius uirgæ poculis immiſcuerunt ſæ ue nouercæ cum priuignos occidere uoluerint: non tam cito moriuntur qui uenenum illud hauſe-rint q̃ celeriter hic mortuus eſt aſpidis morſu. Virgas mentita ſabæas: quæ naſcuntur ad ſimilitu dinem uirgæ illius quæ thus producit in ſabæa regione orientis. Sabæorum uario teſte Strabone: ma xima eſt apud hos tus & myrrha & cinamomum naſcitur: in ora etiam balſamum: & alia quædam herba odorata quanquam eius odor cito deperit: habens præterea palmas odoratas & calamum: ſer pentes quoque palmares: colore puniceo uſque ad ilia aſſilientes: quorum morſus incurabilis eſt. Stipite quæ diro: de ſtipite diro: quia producit uenenum. Fatilegi capiunt: ideſt fata legentes. Toxica fatilegi: ideſt uenena: quæ fatum afferunt. Matura ſabæi: ideſt in tempore ſuo collecta.

Ecce ꝑcul:Deſcribit enī ſerpentē cui nomē ē iaculū: q ī arbore cōſtiterat: & trāſeuntē paulū quendā p tpa pcuſſit:ita ut alterum latus erūperet:ſine ueneno militē illū occidit. Procul:a lōge. Immiſſit:torſit ia culatus ē ſe ipſū. Sterilis:qa nō ſūt fructiferæ arbores. Fatū:mortē. Deprehēſū ē: Et uelocitate huius ſer pētis cognitū ē ī cōparatione tardā eē ſagittā & glandē:q̄ fūda emittit. Deprehēſū:cognitū. Rotat:reſpe xit ad geſtū iaculantiū q bis terq; circa caput iaculant ſaxa uel glādes. Segnis:ꝑ tarde arūdinis Scythicæ. Aer:ideo dicit:qa p aerē ſcidēs ſagitta arcu & neruo dēiſſa fert. Studeret:reſonaret. Quid ꝓdeſt.q.d. ni hil ꝓfuit haſta trāſfigere baſiliſcū:qa ſāguis p haſtā fluēs ad manus puenit: hic ubi ſēſit manū uenena tā eē ſtatī eā abſcidit.maluit enī manū abſcīdere: q̄ ut totū corpus corrūperet. Venenū.ſ.ſāgunis baſi liſci. Manū:q̄ tenebat haſtā. Recto: nudato. De mittit ab harmo: ne uenenū illud r̄liquū corpꝯ cor rūperet. Exēplūq; ſui.ſ. ſpectabat manū morientē qđ rxēplū erat mortis futuræ:quēadmodū manus illa moriebat:ita reliquū corpus moriturū eē. Tu tus.ſ.mortis. Quis fata pu. nūc dicit ſcorpionē uī etiā leti habuiſſe:qđ uix credibile uideat: ſed regio arida facit: ut uī maiorē habeat q̄ hēt.ille igit nihil omnino uiriū habuit ī occidēdo milite: q̄ ſcorpius ille quē diana aliq̄do īmiſit orioni:ut īiuriā ſuā ulci ſceret: qđ ſe ille de ſtupro īterpellauerat. ſic enī in fabulis ē orionē fuiſſe uenatorē celeberrimū: & Di anā q̄ & ipſa uenatrix eſt ī ſyluis aliq̄do īterpellaſſe de ſtupro:illa irata ſcorpionē affixit fœmori eius cu ius morſu īteriit orion: & ī ſignū cœleſtæ trāſlatus ē. Scorpiō de.græ.ſūt q faciāt differētiā īter ſcorpi onē & ſcorpiū: ut ſcorpionem uelīt aīal terreſtræ: ſcorpium autem cœleſte. Fata.i.ui fati.i. mortis. Teſte cælo:quia cælum teſtis eſt uictum a ſcorpio ne fuiſſe orionem: hoc etiam tempore ſæuire cæ pit in aphrica: tunc cum militem occidit romanū Quis.c.tu.qd dixi de ſcorpione: cū ēt Salpix ſerpēs id facere potuerit.ſ.inferre mortem:eſt autē Salpix teres ſerpens & oblongus ī tubæ modū nam σαλ πιξ græ.tubam ſignificat. Salpiga:actūs græcus ē Quis metuat:quaſi dicat nemo. neque enī magni tudinem habes: ut quis mortem a te metuere poſ ſit. Et tibi dant:tamen tu quoque uim mortis ha bes. Ius:poteſtatē mortis. Sorores:uidelicet Clo to:Lacheſis Atropos.In.ſ.ſ.rūpēda. Sic n.cl.d.hoc pacto īqt milites Cat.die noctuq; ī piculo & diſcri mine ſalutiſ uerſabant. Suſpecta:qa iacētes etiā ut quieſcerēt & ſōno corpus recrearēt:nō nūq̄ uenena bant a ſerpentibus. Frōdes:illic nec arbores frōde ſcunt nec etiā terra ſegetes gignit.nō ergo frōdibus aut culmis thoros ſibi parare poterāt: Cōgeſtæ:in unū cumulatæ. Culmis: Paleis. Expoſiti corpo. ideſt habentes corpora expoſita fatis.i. morti. Voluunt:deuoluunt hūi iacentes. Calidoq; ua.qa dormientes caleſcunt: & ſerpentes qui humore nocturno frigidiores erant an calorem dormientium ſe recipiebant: inde ſumpto tepore ac calore, tepefacti reddebantur nocentiores. Innocuos: quia nimio frigore torpebant. Fouent: calefaciunt. Torpente:ſcilicet frigore & humiditate. Nec quæ menſu ra:nec poterant ſcire ubi eſſent: nec quantum itineris ſupereſſet. Modus: ideſt finis. Querentes:ꝑ conquerentes. Clamant red. theſſaliam q̄ſumus o ſuperi: ut ſtatuatis nos in theſſalia. Patimur cur. dolet quod moriantur effœminate nimis: uidelicet ꝙ mors ſua ſit iners & inutilis. Segnia: inutilia nos ſumus. Iurata manus in gladios: qui iureiurando aſtricti ſumus in manu Catonis: ut moria mur pro libertate: & rei publicæ cur inutiliter perimus? Ceraſtæ: ceraſtæ cornuti ſunt ſerpentes.

Ecce procul ſæuus ſterilis ſe robore trunci
Torſit:& emiſſit iaculū uocat aphrica ſerpens
Perq; caput pauli tranſiectaq; tempora fugit
Nil ibi uirus agit. rapuit cum uulnere fatum
Depreſum eſt quæ fūda rotat:q̄ lenta uolarēt
Quā ſegnis ſcythicæ ſtriderēt arundinis aer
Quid ꝓdeſt miſeri baſiliſcus cuſpide murci.
Tranſactus uelox currit per tela uenenum
Inuaditq; manum quam protinus ille retecto
Enſe ferit.totoq; ſimul demittit ab armo.
Exemplarq; ſui ſpectans miſerabile læti
Stat tutus pereunte manu.quis fata putaret
Scorpion.aut uires maturæ mortis haberet?
Ille minax nodis.& recto uerbere ſæuus
Teſte tulit cælo uicti decus orionis
Quis calcare tuas metuat? ſalpiga latebras
Et tibi dant ſtygiæ ius.in ſua fila ſorores.
Sic nec clara dies nec nox dabat atra quietem
Suſpecta eſt miſeris:in qua tellure iacebant.
Nam neq; congeſtæ ſtruxere cubilia frondes
Nec culmis creuere tori:ſed corpora fatis
Expoſiti:uoluuntur humo:calidoq; uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes.
Inuacuuoſque diu ritus torpente ueneno.
Inter mēbra fouent:nec quæ menſura uiarū:
Quiſq; modꝯ norūt cælo duce: ſepæ q̄rentes
Reddite dii clāāt miſeris quæ fugimus arma
Reddite theſſaliam:patimur cur ſegnia fata
In gladios iurata manus? pro cæſare pugnāt
Dipſades:& peragunt ciuilia bella ceraſtæ.

Ire libet.: qua Zona : ut has peſtes uitemus parati ſumus ire uſq; infrigidã zonã: ubi ſol nunquã ſuis ra diis illuſtrat:aut in torridam zonã:ideſt aut calore:aut frigore melius peribimus q̃ ſerpentũ ueneno:id.n. nobis tollerabilius erit. Rubeus:ideſt torrida zoma. Axis:uidelicet arcticus. Inuſtæ : non uſtus:uideli cet in frigidã zonam. Aethereis cauſis:uel frigoris uel caloris. Cœlo: ideſt propter cælũ. Nil aphrica de te querimus:uidelicet ꝙ pepereris hos ſerpentes:nã orbis terrarũ partem hanc delegiſti:quæ ab humano cultu remota eſſet:& nos in uita noſtra huc iter intendimus:nobis ergo culpa omnis aſcribenda eſt. Tot monſtra ferentẽ:& ideo hãc partẽ orbis ab homini bus ſeperaueris nos. cũ periculo noſtro petiuimus. Gentibus:humano cultui. Impatienſq; ſolũ:& ter ram ſterilẽ eſſe uoluiſti: ne quis in ea præter ſerpen tes habitaret. Dãnaſti:ſerpentibus iſtis. Cultore negato:ideſt agricola unum ſequitur ex reliquo:qa ibi ſegetes non gignuntur. ergo nec agricolæ ſunt. Nos uenimus:ſpõte noſtra in hæc pericula:ergo cri minandi ſumus nos. Tu quiſquis:pro quicunque deorũ es. Accipe pœnas :uidelicet noſtræ temeri tatis : ꝙ te inuito in hanc partẽ uenimus periculoſã hominibus. Comercia noſtra: ideſt conſortia : qa nolebas ut cũ his regionibus comercia haberemus & nos te inuito hoc fecimus. comercia proprie ſunt q̃s græci κοινωνίασ : uel συναλλασ appellã .i. cõer catões. Hinc:ab una parte. Torrente plaga:a fer uenti zona. Dubiis:incertis ſyrtibus:uidelicet per quas nauigari non poteſt. Medio limite: poteſt in telligi etiam:quia ſubiecta erat meridionali:qui cir culus eſt in medio ſpæ. Vel limite:ut mihi plac& ſcilicet huius regionis. Per ſecreta .i. per remota ſo litudinis tuæ loca. Ciuile bellum: uidelicet nos ci uilis belli milites. Receſſus: ideſt tuæ ſolitudinis. Arcani orbis:quem tu ſecretum eſſe uolebas miles pedibus calcat :merito ergo pœnas dedimus & da mus. Premit:calcat. Clauſtra:quæ tu clauſeras hominibus. Forſan maiora ſuperſunt : cõqueſtio eſt militum catonis: qui conquerebantur ꝙ in hæc diſcrimina ueniſſent : & tamen huius temeritatis culpam nulli præter q̃ ſibi ipſis aſcribendã eſſe. nũc autẽ dicit quod eſt quaſi cõſolatiõis maiora fortaſ ſe pericula inſtare ſibi ſi ſtudeant ulterius prodire. nam uidebantur ſol meridiem uerſus coniungi cũ fluctibus maris. nam haud procul eſſe uidebatur:& ideo metuebant: ne ſi in eam regionem deferẽtur ni mio ſolis ardore exurerentur:ſed dicunt nullam regionem ſibi non lõgiorem uideri q̃ in qua iuba rex ha bitat. ea.n. ſẽp lõgius abeſſe uĩ. Maiora .ſu.ſ. ſi ꝓgreſſi fuerius. Coeunt i. nã ſicut nobis uĩ ſol cũ flucti bus maris coniungitur. Ignes:ſolis. Coeunt: ꝓ coire & cõiungi uidentur:ſol occidens uidetur oceano mergi. Stridentibus undis:ſcilicet calore ſolis:nam ignis aquæ coniunctus ſtridorem facit. Natura po li:ſcilicet antarctici qui humilis eſt. Premitur:ideſt ſubſider & mari contiguus uidet̃. Sed longius iſtinc. ſed quanquam nobis alia moleſta ſint : id tamen moleſtius eſt quod nunquam uidemur poſſe ad regis iu bæ regionem peruenire. Tellus:ſcilicet ubi regnat iuba. Iſtinc:ꝑa regno iubæ. Quæremus forſitan iſtas:& cum regis iubæ regna conſecuti fuerimus in has regiones ubi ſumus regredi cupiemus : quaſi ſint meliores illis. Habet hoc ſolatia cœlum : tametſi ibi ſerpentes habitent : tamen aura uitalis eſt : ut ani malia uiuere poſſint : ſed illic tanta eſt ſolis exuſtio:ut nec plantæ : nec arbores & multo minus animalia uiuant: Hoc cœlum:ideſt hæc aura cœli. Solatia:conſolationem aliquam. Viuunt aliquid .i. aura ui talis eſt : & ſuſtinet animalia : ut in ea uiuere poſſint. Patriæ non arua : nec quæro Europam : ubi na tus & educatus ſum : ſed quæro aphricæ partem illam : ubi paulo ante fuimus : ſignificat etiam aphri cæ partem : ubi Gneus pompeius cum claſſe relictus fuit haud procul a cyrenis. Patriæ non arua req̃ ro : ſcilicet urbis romæ. nam in Europa ſumus. Alios ſoles : uidelicet mitiores auras cœli. Qua te parte poli aphrica : quaſi hæc non uideatur Aphricæ pars : ubi nunc poſiti erant. Poli : cœli. Tellu re reliqui : ideſt reliq eã partẽ Aphricæ:ubi Gn. põ. relictus erat & declarat. Cirenis:iuxta urbẽ cirenaꝫ.

Ire libet:qua zona rubens:atq; axis inuſtus
Solis equis iuuat ætheris aſcribere cauſis.
Quod peream cæloq; mori:nil aphrica de te.
Nec de te natura queror: tot monſtra ferẽtem
Gentibus ablatum dederas ſerpentibus orbẽ.
Inpatienſq; ſolum cereris cultore negato
Dãnaſti:atq; homines uoluiſti deeſſe uenenis
In loca ſerpentũ nos uenuimus:accipe pœnas:
Tu quiſquis ſuperũ comertia noſtra peroſus.
Hinc torrente plaga: dubiis hinc ſyrtibus orã
Abrumpens:medio poſuiſti limite mortes.
Per ſecreta tui bellum ciuile receſſus
Vadit:& arcani miles tibi conſcius orbis.
Clauſtra petit mundi:forſan maiora ſuperſũt
Ingreſſis coeunt ignes ſtridentibus undis.
Et premitur natura poli:ſed longius iſtinc
Nulla iacet tellus:quam fama cognita nobis
Triſtia regna iube:quæremus forſitan iſtas
Serpentum terras:hæc habet ſolatia cælum
Viuit adhuc aliquid:patriæ non arua requiro
Europamq; alios ſolet aſiamq; uidentem:
Qua te parte poli:qua te tellure reliqui
Aphrica:cirenis etiam tunc bruma rigebat.

Exigua uenia legem conuertimus anni.
Imus in aduerſos axes:euoluimur orbe
Terga damus:feriēda noto:nūc forſitan ipſa ē
Sub pedibus iam roma meis:ſolatia fatis
Hæc petimus:ueniant hoſtes:cæſarq́ʒ ſequatᷓ
Qua fugimus: ſic dura ſuos patiētia queſtus
Exonerat:cogit tantos tolerare labores.
Summa ducis uirtus:qui nuda fuſus harena
Excubat:atqʒ omni fortunam prouocat hora.
Omnibus unus adeſt fatis: quocunqʒ uocatus
Aduolat:atqʒ ingens meritum : maiuſqʒ ſalute
Contulit:in lætum uires puduitqʒ gementem
Illo teſte mori:quid uis habuiſſet in ipſum
Vlla lues: caſus alieno in pectore uincit.
Spectatorqʒ docet : magnos nil poſſe dolores.
Vix miſeris ſerum tanto laſſata pericło.
Auxilium fortuna dedit : gens unica terras
Incolit, a ſæuo ſerpentum inoxia morſu.
Marmaridæ pſilli par līgua potētibus herbis

Exigua uenia: nunquid tam breui ſpacio uiæ mutauimus orbem terrarum:ut aliud cœlum hic ſic.ui/
delicet calor:& aliud unde diſceſſimus:uidelicet bruma. Lege anni:ut illic quidem ſit hyems : hic uero
nunc nimis æſtus. nam ſua lege annus continetur. In aduerſos axes:uidelicet ad antipodas : quia ſi ſpa
cœli: uidelicet octaua:quam alii cœlum :alii firmamentum uocant:circuit omnē orbem terrarū. axes he/
miſperii noſtri qui ſuperiores ſunt & hemiſperii inferioris ſunt:quibus ſubiacent ātipodæ. Aduerſus:
nobis oppoſitos. Euoluimur:ex hoc orbe ad orbem antipodū. Terga damus noto:qui flat a meridie
nūc quidē ī oppoſitū flat & aſpirat . at uero cum ad
ātipodas deſcendemus ipſum notū poſt terga reli/
quemus. Sub pedibus meis:ad antipodas fortaſſe
deſcēdemus : ut iā ſub pedibus noſtris poſita ſit ro/
ma. Solatia:unū eſt ſolatiū huius moleſtiæ.ſ. ſi dii
fecerīt:ut nos Cæ.hac uia ſequatur: ut & hoſtes ex/
periātur hæc pericula quæ & nos : experti ſumꝰ.
Fati.i.mortis noſtræ. Veniāt hoſtes:ſuccedāt nobiſ
Sic dura ſuos : his q̄relis nō nihil leuare uidebātᷓ
mala ſua milites. Sic.ſ.his q̄relis. Exonerat: leuat
Queſtus:q̄relas. Cogit tan . ſed cato uirtutis exē/
pla faciebat:ut natura quāuis extrema eſſēt: leuiora
uiderētur : nā quia ipſe fortiter calorē ferebat & pi·
cula omnia : milites ipſius exēplo fortiores erāt.
Qui nu.terrā iacebat etiā ipſe mori cupiebat : & ſin
gulis horis fortunam laceſſebat:quaſi cuperet ſe ad
uerſa fortuna præmi:nā cum ea certabat: nec illi ul
la rōne cedebat. Prouocat:quaſi ad certamē:q: ui/
delicet nō timet ullo fortūæ īpetu ſuperari. Vnus:
ſolus. Omnibus fa.i.mortibus oīum militū aderat
ipſe: & cōſolabatur nūc adhortādo nūc ſeipſum pi
culis exponēdo. Aduolat : celeriter adeſt quocūqʒ
uocatus ē. Atqʒ īgēs meritum .ſ. catonis q omnia
meruerat hic tātū meritū erat:ut uirtutē Catōis: &
merita ſuæ ipſorū ſaluti anteponerēt milites. Maiꝰ
qʒ ſalu.ſ.qꝫ ipſi maioris faciebāt meritū catōis : q̄ ſuā
ſalutē. Cōtulit ī letū uires: hoc ē dedit militibus iā
morīētibus uires: ut faceret eos fortiores ad mortē
Pudeatque gementem: turpe militibus fuit in morte etiam gemere præſente Catone:ne quid facerent
quod indignum eſſe uideretur tanti uiri præſentia. Illo teſte:illo præſente. Quod ius habuiſſet ī ip/
ſum:ſi ipſe Cato cauſa erat:ut prudentia ſua cæteri omnes fortunam aduerſam cōtemneret : quanto ipſe
fortius facere poterat? Lues:peſtis. Exitum:pernicies. Quod ius:quam poteſtatem. Spectatorqʒ
docet:& dū adeſt:& ſpectat pericula:& labores militū ſuorum : facit ut milites ſui omnes labores omnia
pericula ſubſtineant. Nil poſſe:ſcilicet contra uirtutem. Vix miſcens ſecum:poſtquam diu uexati fu
erunt. milites ſerpentibus:calorē: & inedia & cæteris malis:tandem auxilium poſt longum tempus affuit:
nam peruenerunt ad pſillos populos aphricæ.pſilli dicti ſunt quia nimio calore ſolis nudi incedunt: ūde
pſilli tenues : hi populi ſunt intacti ueneno ſerpetū: imo præſentia ſua & carminibꝰ quibuſdā & ſolo aſpe
ctu abigunt ſerpentes:ut non ipſis:ſed nec aliis quidem præſentibus ipſis detrimentum aliquod inferant:
ipſi etiam hoſpitales ſūt:& rectiſſime medentur ſerpentibus: ſi quis uenenatus fuerit.Supra garamantes
pſilli fuerunt teſte ſolino contra noxium uirus muniti incredibili corporis firmitate. ſoli morſibus āgui
um non interibant:& quamuis dente letali appetiti incorrupta durabant ſanitate.recens etiam editos ſer
pentibus offerebant : ſi etiam partus adulterini : matrum crimina plectebantur interitu paruulorum
ſi pudici probe ortos a morte paterni ſanguinis priuilegium tuebatᷓ: pſilli uero : refert Strabo apud cy
renaicam regionem naturalem quandam uim habent contra ſerpentes ſic & Tentrycæ contra croco/
dilos : ut nil ab eis patiantur : ſed intrepide natent & aquam tranent : alio nemine audente. Cunque
crocodili romam allati eſſent ut uiderentur : tentyricæ eos ſequebantur : facta eſt illis piſcina quædam
& foramen in uno laterum : ut ex aqua in apricum egredi poſſent Tentyricæ aderant qui interdum
eos recte educebant ad ſolem : ut a ſpectatoribus uiderentur . ſunt & pharuſiis & nigretibus alii qui
ſerpentū ac piſciū coriis:moluentis ac inſtrūentis utunᷓ. Inoxia:cui nocere nō poſſūt ſerpētes. Līgua por/
tantibus herbis:ideſt carmina eorum quibus ita ſerpentes attonitos reddunt:ut nocere non poſſint. Po
tentibus herbis. Videlicet carminibus herbarum quibus etiam morſibus ſerpentum medentur.

Ipſe cruor tutus:nullumq admittere uirus.
Vel cantu ceſſante poteſt natura locorum
Iuſſit:ut immunes mixtis ſerpentibus eſſent
Profuit in mediis ſedem poſuiſſe uenenis
Pax illis cum morte data eſt:fiducia tanta eſt
Sanguinis in terram paruus cum decidit īfās
Nequa ſit externæ ueneris mixtura timentes.
Letifica dubios explorant aſpide partus:
Vtq iouis uolucer calido cum protulit ouo
Implumes natos ſolis conuertit ad ortus.
Qui potuere pati radios: & lumine recto
Suſtinuere diem:cæli ſeruantur in uſus.
Qui phœbo ceſſere iacēt:ſic pignora gētis
Pſilius habet:ſi quis tactos non horruit āgues
Siquis donatis luſit ſerpentibus infans.
Nec ſolum gens illa ſua contenta ſalute
Excubat hoſpitibus: contraq nocētia mōſtra
Pſillus adeſt populis:qui tūc romana ſecutus
Signa: ſimul iuſſit ſtatui tentoria ductor
Primum:quas ualli ſpaciū cōprēdit harenas
Expurgat cantu:uerbiſq fugantibus angues.
Vltima caſtrorum medicatus circuit ignis:
Hic ebulū ſtridet:peregrinaq galbana ſudant
Et thamaris non læta comis:eoaq coſtus.
Et panacea potens:& theſſala centaurea:
Teucedāūq ſonās flāmiſque ericiaq tapſos.
Et larices.fumoque grauē ſerpētibꝫ urunt
Abrotanum.& longe naſcentis cornua cerui:

Ipſe cruor tutus:neq enī ſanguis ipſorū īfici poterat ueneno ſerpētū ēt ſine carmībꝫ. Admittes:recipe. Vel: p ēt. Cantu:icātatiōe.græci dicūt icātationes qbꝫ arcent ſerpētes: & noxia carmina ueneficarum. Natura loco:q& ſi qs quærat:quæ cā fecit eos a ſerpentibꝫ itactos:dicit ita natura locoq tuliſſe:ut ubi nati & geniti ſūt:ibi ui nullā ſerpētes habeāt. Profuit ī mediis: pfuit ipſis:ut ī media illa regiōe habitēt:ubi ſerpentes naſcunt:qa cōſuetudo ui maximā habet:ab aſſuetis nō fit paſſio:ut inqt philoſophus. Pax illis:pacē ipſi cū morte iūxerūt:fiducia ipſorū tanta ē:ut ēt cū morte pacē habere confidāt. Sāguinis.i. generis ipſorū. In terras paruus:ſcis quomō experiri uolūt: nūqd filii de ſuo noīe nati fuerīt:ne fortaſſe uxores cōtra fidē ſuā aliqd cōmiſerīt: ſimul ac nati ſūt filii eos ad ſerpētes differūt:ſi ſui fuerīt ſerpētes: nocere nō poſſūt: ſi alienigenæ eſſēt a ſerpētibꝫ morderēt. Aſpide:q maiorē ui ueneni cæteris ſerpētibꝫ habet. In terras:qa nō habēt thoros qbꝫ incūbēt ēt pui:ſed in nuda terra. Extrenæ nenēis.ſ.ne fidē matrionii uiolauerīt uxores. Vtque iouis uolu. p ſimilitudinē oſtendit quomō pſilli filios ſuos experiant: nunqd ſanguie ſuo geniti ſūt quēadmodū inqt aqla pullos ſimulatq ex ouis ptulerit ſtatī ad radios ſolis cōuertit:& q acie oculorū: lumē ſolis ſuſtinere poterīt eos cōſeruat: reliquos āt abiicit qſi nothos & minime ſui generis. Protulit: eduxit ex ouis ea fouēdo. Calido ouo.ſ.qd fouerat ātea. Implūes:ſine plūis. Pati.ſ.acie oculorū. Lumine recto: ītentis oculis. Diē.i.ſolē a præcedēte qd ſeqt:nā præcedit ſol & ſeqt dies. Seruant:ad uolandū. In uſus cæ.ad uſū aeris. Qui phœbo ceſ.i.q uicti ſūt nimio ſplēdore ſolis. Iacēt:qa aqla detrudit eos ex nido. Sic: eodem modo:ordo ē.ſic pſillus hēt pignora gentis. Vt: p ſicut uolucer auis &c. Nō horruit:nō timuit āgues adiunctos infans cum primum natus eſt. Non ſolū gens: non ſatis eſt q ipſi ſint incolumes a ſerpentibus: imo etiam ſaluti hoſpitum diligentiſſime conſulunt. Hoſpitibus: ad ſalutem hoſpitū

Populis: ſcilicet aduenis qui ad regiones ſuas applicuerunt. Contra noſtra monſtra: ideſt contra nociuos ſerpentes. Secutus ſigna: Quia cum militibus ſequebantur catonem. Statui: figi. Harenas: Quia harenoſa eſt libye. Spatium ualli uidelicet ſpatium quantum circundatur primum expurgat quomodo. Cantu: incautationibus.

Verbiſque fugantibus: Declarat quod dixit cantu. Verbis: incantationibus. Vltima: extremitatem caſtrorum ſuffumigabant igne: & qua ſuffimigatione uterentur deſcribit. Hic ebulum ſtridet: hæc genera arborum Nycander in pharmachia ſua ponit:quæ ſunt optima ad repellanda uenena: quibus nunc utebatur pſillus: ut caſtra romanorum militum tutiora redderet a ueneno ſerpentum. Hic: in hoc igne. Ebulum: Quia comburebat has herbas: ut odore & nidore ex ipſis herbis erumpente fugarentur angues: inter quas herbas ebulum fuit. eſt autem ſpecies herbæ:quæ uulgo inuenitur: & naſcitur in ripis fluuialibus. Vrgilius: Sanguineis ebuli baccis. Peregrinaque galbana ſudant: ſcilicet ipſis: quia apud eos non naſcitur. Thamaris non læta comis: eſt arbor ſine ramis: ideo non læta eſt comis. Coſtus: aromatica ſpecies eſt. Et panacea potens: Quia omnibus morbis medetur: propterea appellatur panacea παν quod ſignificat omne ακεο ακοσ:ideſt medeor.

Theſſalla centaurea: quæ in theſſalia naſcitur. Peſcedon: eſt amariſſima herba: nam peſdonos ſignificat amarum. Ericinaque tapſos: quæ naſcitur in eryce monte ſiciliæ. Larices: genus herbæ

Fumoque grauem ſerpentibus urunt: præterea urunt abrotanum: nam abrotani fumus eſt inimicus ſerpentibus. Longe: procul ab aphrica naſcentis: ſicut ſupra peregrina galbana dixit.

Sic nox tuta uiris:ĩ hũc modũ Pſilli faciebãt:ut ro.tuto qeſcerẽt ſuperuenĩẽte nocte. At ſi q̃s peſte diurna:ſed ſiqs forte ĩterdiu tactus eẽt morſu ſerpẽtis.tũ uero uideres uĩ maiorẽ hoꝝ pſillorũ:nec enĩ quẽq̃ pire pmittũt & cũ cætera oĩa experti eſſẽt:tandẽ ẽt ſugebãt uenena : ſi forte penitus ieſſẽt & ſugẽdo ĩtelligũt cuius ſerpentis uenenũ ſit. Fata tra.i.uenenũ qđ ẽ cã fati.i.mortis. Tũc ſũt.m.tũc.n.uideres q̃ſi miracula ſit fata & remedia gẽtis illius. Pſillorũq; igens: nã pſilli cũ uenenis decertãt donec ipſa uenẽa ſuperauerĩt Pugna ueneni:q̃ſi iter ſe cõtẽdũt:uenenũ ut occidat:& pſillis ut expellat. Nã primũ:Saliua ſua circuit uulnus illius quẽ momorderit ſerpens : & uis tanta eſt ſaliuæ:ut uenenũ in ſuo loco cohercitũ teneat:ne reliquum corpus maculare poſſit. Cohibet : cohercet. Peſtẽ:uenenũ. Tũ:deinde : ſcilicet ſi ſaliua nõ ualet. Spumanti lingua:Significat eos celeritate & uolubilitate linguæ carmina ſine intermiſſione dicere. Nec dant ſuſpiria:ideſt nec reſpirant quidem inter dicendũ carmina : nec ſi reſpirauerint & intermiſerint: fortaſſe uenenũ illud interea penetret interius. Curſu uulneris:ideſt celeritate uenẽi. Nõ dant:ideſt non concedũt. Suſpiria:ideſt reſpirationẽ. Vulneris:ideſt ueneni. Haud mi. tacer̃:nec minimũ quidẽ quia ſi tacerent ſtatĩ uenenũ inualeſceret. Sæpe quidẽ peſtis : & tanta uĩ habẽt carmina: ut ſæpenumero uenenũ expellant ut plurimũ aũt opus eſt maiore uĩ. Fugit:ideſt diſcedit. Sed ſi.tar. ſed ſi uenenũ fuerit aliquanto uæhementius : q̃ ut carminibus cedat:tũ uero illi recũbunt uulneribus & lingua labentes:atque haurientes ore: non prius deſinunt:q̃ totũ uenenũ eduxerint. Audit: ſcilicet carmina. Elicitũ:ideſt cum elicitur:& educitur pricipiũ præteriti tẽporis paſſiui poſuit pro participio præſentis tẽporis:ꝙ apud latinos paſſiuũ non inuenitur participiũ præſentis tẽporis : quod græci habent:& ideo poetæ ſæpe utũtur: ut qua uectus Abas:ideſt qua uehebatur. Iuſſũque:dũ iubetur exire. Repugnat:ſcilicet exir̃. Superincũbens: ſcilicet uulneri. Exiccat dẽtibꝫ:uſq; adeo haurit:ut iter dẽtes uenenũ trahat. Extractaque petẽs : & cũ eduxerit uenenũ de corpor̃ iã moriẽte expuit ipſũ. Superauerit:uicerit. Morſus:ideſt uenenũ. Vel:pro ẽt. Guſtu:ipſo guſtu cognoſcet uenenũ ſerpentis cuiuſcunque fuerit. Hoc igitur tandẽ:ergo tali auxilio leuata eſt pernicies romanorũ cũ diu laboraſſẽt : & ex his multi etiã ueneno periiſſent. Late:ſpacioſe. Squalentibus:ſterilibus. Bis poſitis phœbæ:nunc tẽpus deſcribit quo per libyã arentẽ cũ exercitu cato ambulauit antequam iter illud moleſtum expedire poſſet. dicit enim duos menſes perpetuos tranſiiſſe : & tandem deſertis harenis in ſtabiliorem terram ueniſſe. Poſitis flammis : decreſcens. Luce recepta: Creſcens nihil aliud ſignificat : niſi trãſactos duos menſes : nam ſingulis menſibus luna creſcit atque decreſcit. Phœbe : luna. Areni uagum : per harenas libyæ uagantem. Surgens:recepta luce

Fugiens : poſitis flammis. Iamque illis : & peractis duobus menſibus iam firmiorem terram romani reperierant. Dureſcere puluis : ideſt terra firmior eſſe cœpit ambulantibus. Spiſſata : firmata. Redire in terram : ante erat harena tunc cœpit eſſe firmior terra atque ſtabilior. Raræ ſe attollere frondes : cœperunt inquit apparere frondes arborum : quæ in terra frugifera uirent & caſas paſtorum uidere cœperunt : cum terra illa fœcundior eſſet. Non culta : non artificioſe ædificata.

Congeſto culmo : declarat quod dixit non culta : ideſt cumulato culmo : quia ex culmis & arundinibꝫ mapalia teguntur. Quanta dedit miſeris : quod aliis terrori fuiſſet : id gaudio fuit romanis militibus : uidere leones aliis terrorem attuliſſet : ipſis uero gaudium attulit : quia leones ſibi mitiores uidebatur q̃ ſerpentes. Hoc : ſcilicet cum uidere leones ſæuos. Contra leones : ſcilicet ire : ideſt occurrere ipſis. Melioris terræ : ideſt libyæ : quam meliorem hoc eſt fœcundiorẽ & ſtabiliorẽ repierant.

Sic nox tuta uiris at ſi quis peſte diurna
Fata trahit. tunc ſunt magicæ miracula gẽtis.
Pſillorumq; ignens:& rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta deſignat membra ſaliua
Quæ cohibet uirus : retinetq; in uulner̃ peſtẽ
Plurima tunc uoluit ſpumanti carmina lĩgua
Murmure continuo. nec dant ſuſpiria curſus
Vulneris: haud minimũ patiuntur fata tacer̃.
Sæpe quidem peſtis nigris inſerta medullis
Ex cantata fugit:ſed ſi quod tardius audit
Virus & elicitum:iuſſumq; exire repugnat.
Tunc ſuper incumbens pallẽtia uulnera lãbit
Ora uenena trahens:& ſiccat dentibus artus:
Extractãq; tenens: gelido de corpore mortẽ
Expuit. & cuius morſus ſuperauerat anguis
Iam promptũ pſillis uel guſtu noſce ueneni.
Hoc igitur leuior tandem romana iuuentus
Auxilio late ſquallentibus errat in aruis
Bis poſitis phœbæ flammis: bis luce recepta
Vadit areniuagum ſurgens fugienſq; catonẽ
Iãque illic magis atque magis dureſcer̃ puluis
Cœpit:& in terram libyæ ſpiſſata redire.
Iãque procul nemorũ raræ ſe attollere frõdes
Surgere cogeſto non culta mapalia culmo.
Quanta dedit miſeris melioris gaudia terræ
Cum primum ſæuos contra uidere leones?

Proxima leptis erat:cuius ſtatione quietam
Exegere hyemem nimbis flãmiſq; carentem
Cæſar ut æmathia ſatiatus clade receſſit.
Cætera curarum proiecit pondera ſoli
Intentus genero:cuius ueſtigia fruſtra
Terris ſparſa legens:fama duce tendit in ũdaſ
Threiciaſq; legit fauces & amore notatum
Aequor:& heroas lachrymoſo littore turres
Q ua pelago nomẽ nephileias abſtulit hellæ
Nõ aſiam breuioris aquæ diſterminat uſquã.
Fluctus ab europa: quãuis bizantion arcto
Pontus & obſtriferã dirimat calcedona curſu
Euſinumq; ferens paruo ruat ore propontis:
Sigeaſq; petit famæ:mirator harenas:
Et ſimeontis aquas & graio nobile buſto

Proxĩa leptis:& prima urbs quæ illis occurrerit fuit leptis quæ eſt tripolitana Libyæ.hæc ciuitas ẽ iuxta abrotonũ urbẽ:& ut refert Strabo dicta ẽ neapolis. Cuius ſtatõe:& ibi hyemarũt romani milites. Exegere:pfecere. Quietam:dixit. Nymbis flãmiſq; carentẽ.i.carentẽ frigore & ardore ſolis. Cæſar ut æmathia:expeditis piculis quæ p libyam arentem ppeſſus fuerat romanus exercitus nũc redit ad cæſarẽ deſcribens qd ipſe fecerit poſt uictoriã pharſaliæ.dicit enĩ nihil prius hũiſſe cæſarẽ:q̃ ut ſeq̃ret Põpeiũ:q̃ illũ iter egiſſe didicerat: uenit igr̃ ĩ ægyptũ ubi tandẽ cognouit iuſſu Ptholemæi regis occiſum eſſe põpeiũ & p̃ſto occurrerũt miniſtri regis:q caput põpei aduenienti cæſari offerrent. Cætera curarũ:oĩbus poſt hitis ad illud unũ aĩum ĩtendit cæſar:ut ſe quereret põpeiũ. Aemathiã.i.poſtq̃ ſatis cædẽ æmathiã cõtẽplatus eſt. Proiecit:abiecit. Intẽtus ge.ſ.põpeio.uidelic& quõ eũ dephẽdere poſſet. Fruſtra:qa eũ hr̃e non potuit:q; occiſus erat regis iuſſu Terris:p diuerſas terras. Fama ducẽ: nã q̃ fama erat ipſũ pfectũ eẽ:ea iter ĩtendebat. Legẽs: nauigans:ſicut & põpeius nauigabat. Threicias fa.q̃ nauigauerat põpeius. Legit: trãſit. Amore no.æquor.uidelic& amore heronis & Leandri: ſignificat helleſpontũ. Notatũ:uidelic& nobile:uel. Natatũ.ſ.a leandro:qa de abydo natabat ad Sexton ad anguſtias helleſpõti maris leãder ut ad amicã ſuam Heronẽ ueniret:& declarat. Heroas:ita legendũ eſt.uidelic& heronis turres q̃ declinant apud græcos:apud nos declinationẽ accipiũt huiuſmodi addita nis ĩ gẽitiuo.η didõ τῆs didõ:hæc didõ nis:ino ĩonis:deĩde effic̃ poſſeſſiuũ inous inoa um:ita herous roa um:poſſeſſiuũ huius noĩs hero. Heroas turres.i.ubi hĩtauit hero in oppido Sexto. Hellene.i.nepheles filia:nã cũ fugeret nouercales inſidias & ipſa cũ phryxo tãdẽ ueniſſet ad ãguſtias huius maris p̃cib; petiit a diis:ut ſui miſererent.nã ĩſtabat pr̃ q pſeq̃bat eos affuit mars nã ſtati affuerũt duo arietes:& ĩtellexerũt opẽ diuinã ſibi p̃ſtitã eẽ tergo eo; ĩſederũt:& arietes ãguſtias maris illius natare cœpũt:ſed reſpõſũ accepũt ne retro aſpicerẽt dũ ad ulteriorẽ ripã uenirẽt phryxus ſecutus reſpõſi iuſſa.helle ut natura mulieris ſolet eẽ leuior reſpexit & ſtati e tergo arietis excuſſa:nomẽ mari dedit.nã ãtea põtus dicebat:ſed ab helle ſubmerſa dictus ẽ helleſpõtus. Nõ aſi.bre.dicit nulla pte ãguſtius dirẽptã eẽ aſiã ab europa.nã maris huius helleſpõti ãguſtiæ diuidũt aſiã ab europa illic ſextos ẽ ĩ aſia:illic uero abydos ĩ europa adeo ãguſtũ ẽ hoc mare:ut leãder ex abydo Sextõ nataret: ut ad amicã ſuã pueniret. Diſter.diuidit. Vſq̃:ĩ aliquo loco. Quãuis bi.q̃uis bizãtiũ hoc mare boſſo; diuidit calcedona ab Europa:breui & ãguſto ſinu tamẽ breuior ẽ hic ſinus helleſpõto. Bizãtiũ:ẽ pferẽdum græce:qa græcus ſermo ẽ:nã ſi bizantiũ dixeris uerſus nõ ſtaret:qa colliſio fieret de a & m & abiicere tur ſyllaba um.ẽ ãt bizãtiũ oppidũ thraciæ duo ſũt boſſori.ſ.cimericus & thracius q̃ darius deduxit exercitũ:de quo hic loq̃t:ubi nũc ẽ cõſtãtinopolis. Calcedona:chalcedõ ẽ dextrorſũ ĩtrãtibus euxinũ q̃ dirimit põtus helleſpõto.Hæc ciuitas ædificata fuit a megarẽſibus. Oſtriferã:qa ibi naſcũtur oſtrea. Euxinũq; fe.εὔξεινοσ primũ rudi terra & truci ĩcola; barbariæ dictus ẽ q̃ſi ĩ hoſpitalis:poſtea cũ mores aduena'& comercio molliri cæpũt paulatĩ dici cœptus ẽ euxinus.i.hoſpitalis.ab eſ.bene. Paruo ruat ore ꝓpõtis:uidelic& helleſpõtus ĩcipit a rheteo littore qd' nobile ẽ tõba achillis & aiacis tẽplũ & ſtatua: quam ab Antonio ablatã & ĩ ægyptũ aſportatã: Auguſtus cæſar illiẽſibus reſtituit teſte Strabõe:ĩ hos cõtinẽtur bithinii & marmaridæ populi ĩ europa:eiq; finẽ ꝓpõtis facit alteri; maris ſin; ꝓpõtis ꝓpõtidis q̃ alteri; maris pricipiũ dat:nã euxĩo pricipiũ dat ĩde ſeq̃t mar̃ qd' ꝓpõtis dr̃:aut ut meli; dicãus & recti; ĩtelligatis: tenuis helleſpõti Euripi;:ut r̃fert Solin; porrigit ad aſiæ urbẽ priapũ:q̃ magn; Alexãder potiũdi ãore trãſcẽdit & potit;:ĩde diffuſus æquor̃ parẽtiſſĩo rurſus ſtrĩgit & ꝓpõtidẽ mox ĩ q̃ngẽtos paſſ; coartat:fit boſſoros thraci;.q̃ Dari; copias trãſportauit Stra.ãt dicit a Cyzicẽa r̃giõe:& locis eſapo & granico uicinis uſq; abydũ & Seſtũ ꝓpõtidis orã eẽ ĩ põtũ itaq; euxinũ a ꝓpõtide nauigãtib;.a leua iacẽt ea q̃ bizãtio ſt ꝯtigua: & a thracib; hĩtata a dextris ſt chalcedõi:pxĩa Bithinio; ſt.ſeq̃ntia marãdio;:& ut idẽ Stra.iq̃t euxinus eſt ſeptẽtrionẽ uerſ;. Sigeaſq;.p.f.& cũ ad hæc loca pueniſſ&:tãdẽ cæſar cupid; cognoſcẽdi:atq; uiſẽdi ea q̃ ſæpe audiuerat ſecũ hũit ex ĩcolis unũ q re; illi; loci pitiſſim; erat:& ex eo accuratiſſĩe ĩterogabat de ſepulchro Achillis Aiacis & heroũ d q̃b; mõumẽta tradita ſt apud poetas atq; ſcriptores:& oẽm ſitũ ibi cognoſcer̃ uoluit ãteq̃ hiſ lociſ excederet. Sigeaſ:ſigei ꝓmõtorii. Et ſimeõtiſ.a.flu.uider& quo; mõumẽta

Rhetion:& multum debentes uatibus ũbras
Circuit exuſtæ nomen memorabile troiæ.
Magnaq; phœbei quærit ueſtigia muri.
Iam ſyluæ ſteriles & putres robore trunci.
Aſſarici preſſere domos:& templa deorum.
Iam claſſa radice tenẽt:ac tota teguntur
Pergama dumetis:& iam periere ruinæ
Aſpicit heſiones ſcopulos ſyluaſq; latentes
Anchiſæ thalamos:quo iudex ſederit antro.
Vnde puer raptus cælo:quo uertice nais
Luſerit œnone:nullũ eſt ſine nomine ſaxum.
Inſcius in ſicco ſerpentum puluere riuum.

Iris tradita ſũt. Rhetion,n.g.ſ.achillis ĩ rheteo mõte achillis ſepulchrũ extructũ ẽ:ritiõ ritiu pro iota apud nos mutat̃ iota ĩ e lõga:ut cæſarianus cæſareanus: aliquãdo i p e accipiũt:ut media medea: aliquã do iota mutat̃ ĩ e lõga:ut ſpondios ſpõdeus:aliq̃do abiicit̃ e & remanet i breuis ut hic qa p e ſcribit̃ remã ſit i breuis rethion. Vmbras.ſ.græcoꝝ & troianoꝝ heroũ. Debẽtes ua.qa carminibɔ uatũ noĩa hero um ꝑpetuo durãt. Nomẽ m.t.ſ. ilii nã magna ẽ ſama ilii q̃ tam diu durabit:q̃ diu carmĩa Homeri erunt.

Magna ue.magnas reliqas. Muri.p.i.troiani q auxilio phœbi atq; neptuni cõditus ẽ:nã ut ĩ fabulis ẽ neptunus & phœbus auxilio fuerũt laumedõti urbẽ ilion ædificãti. Iã ſyl.iã ibi iqt ĩnatæ ſũt arbores & ſyluæ ĩter ruinas ilii. Iã:tũ cũ ea loca ſcrutatus ẽ cæſar. Putres trũ.qa iã ãnoſa uetuſtate putrefactæ erãt arbores. Preſſere do.qa ĩnatæ erãt ſyluæ. Tãtũ æui lõgiqua ualet mutare uetuſtas. Laſſa:iã porrecta redire. Periere ru.nõ ſolũ mœnia urbis ilii euerſa ſũt:ſed ẽt pua admodũ ueſtigia ruinæ ſuperãt:ut nec ueſtigia qdẽ urbiſ ulla appareant

Aſpicit:utpote diligẽs ſcrutator antiqtatis cæſar

Heſiões ſco.uidelic& ubi heſiõe expoſita fuit olĩ ceto piſci marĩo:cũ laumedon ædificaturus eẽt urbẽ troianã & petiiſſ& a Neptuno & Phœbo:ut ſibi auxilio eẽnt ad cõdendã urbẽ pactus certã pecuniæ q̃titatẽ poſtq̃ illi benigne affuerũt cõdita urbe ꝑciũ quod diis promiſerat laumedon negauit.iratus neptunus ceton ĩmiſit quod carnibus hũanis ueſcebatur:& cũ prĩo a nobilibus qſqs plebeius mitteretur ceto deuorãdus plebs cognouit nullũ ex ſtirpe ſua remãſurũ eẽ:itaq; ſeditõe facta nõ uidebant̃ hoc eẽ paſſuri coactus ẽ Laumedõ ſorte ꝓmittere:q nã deuorãdi mitterent̃ ceto:ſors cecidit ĩ heſionẽ filiã laumedõtis & cũ expoſita eẽt ceto deuorãda ſupueniẽs hercules liberauit eã. Scopulos:ubi expoſita fuerat heſiõe deuorãda ceto. Syluaſq; la. uidelic& ſyluas ubi cũ uenere cõcubuit anchiſes:& ex ea genuit æneã:nã apud undas ſimeõtis ſylua fuit:ubi cũ uenere cõcũbere ſolebat anchiſes.ut apud Vir.Tune ille æneas quẽ dardanio anchiſe Alma uenus phrygii genuit ſimeõtis ad undã. Quo iu.ſe.an. Aſpicit ẽt antrũ quo iudex paris ſederat:nã ſicut fabulæ uel hiſtoriæ narrant accepto ſõno heccubæ priamɔ:qa uiderat ĩ ſõnis ſe piturã cũ aluo geſtaret pidẽ:facẽ q̃ uniuerſa mœnia troiæ cõburerẽt̃.reſpõſũ ẽ ab auriſpicibɔ naſcituꝝ eẽ ex heccuba qa cã eẽt excidi troiani.ɔſilio igit̃ aruſpicis. Priamɔ mãdauit ut qcqd ex ea naſceretur alitibɔ & feris deuorãdũ exponeret.natɔ ẽ q pulchritudĩe ſua aĩmũ matris pietate cõmouit:ipſũ igitur paſtori demãdauit alẽdũ:cũ igitur grãdior factɔ eẽt & ludi in urbe troiana fierẽt:iuſſit ipſũ uẽire Priamɔ:ut cũ æqualibɔ certaret ubi cæteros õs ſupauit ludo cæſtuũ:ſæpe ẽt ipſũ hectorẽ ꝑcutiebat adeo iratɔ ẽ hector & ĩ furorẽ cõuerſus:ut ipſũ occidere uoluerit:niſi iuſſu Priami iuſſus eẽt hector abſtĩeri.tũc priamɔ optauit illũ quiſquis eẽt ſuũ filiũ eẽ.tũc heccuba capta occaſiõe qd̃ ĩ ꝑcaris ĩquit ɔſecutɔ es:nã filius ẽ tuɔ.ſed d̃ũ adhuc eẽt ĩ ſylua paris nuptiæ celebratæ ſũt ĩter Pelleũ & thetidẽ quibɔ ĩterfuerũt dii:deæq; oẽs ꝑter diſcordiã:ĩdignata aureũ pomũ fabricauit:& ſupiſcripſit. pulchriori:potẽtiori:ac ſapiẽtiori detur:& ad mẽſã ubi accũbebãt deæ pomũ illud cõiecit:qd̃ ad mãus primũ peruenit iunonis:q̃ cũ legiſſ& potẽtiori detur:pomũ ſuũ eẽ dixit.quoniã potẽtior eẽt oĩbɔ aliis:legẽs deĩde Pallas ſapiẽtiori detur:ĩmo meũ eẽ deb&.At uero Venɔ pulchriori legẽs ſibi uẽdicauit:& ita exorta ẽ cõtẽtio ĩter eas:cũ igitur ad iouẽ uẽiſſẽt & orarẽt:ut hãc litẽ ĩter eas cõponeret:excuſauit ſe iuppiter: quia iudiciũ illud afferre nõ poſſ& qui rẽ moleſtã faceret uel ſorori & uxori iunoni:uel filiæ Palladi:uel filiæ itẽ Veneri ergo miſit illas ad paridẽ:qui tẽporibɔ illis æquiſſimɔ hẽbatur. ũde paris dictɔ ẽ q; par eẽt ĩter oẽs deĩde eas nudas uidere uoluit & acquieuit ueneri:q̃ ꝓmiſſerat ſe daturã opã ut pulcherrimã oĩum mulieꝝ ĩ m̃rimõiũ accipet.ſ.helenã.dicit ergo cæſarẽ ãtrũ hoc fuiſſe ɔtẽplatũ ĩ quo paris iudex ɔſederat: tũc cũ ĩter deas iudicauit. Iudex.ſ.pa. Cœlo: ĩ cœlũ Puer.g.cuiɔ ãore captɔ iupiter rapuit eũ Aqla q̃ iouis armiger dr̃.

Nays:naydes dicũtur fõtiũ nĩphæ Luſerit.ſ.cũ pide:hæc ãica fuit pidis q̃ pdite aliquo tpe amauit: adeo ut uerſɔ illos ſcripſerit d̃ quibɔ mẽtõem fecit Ouidiɔ:cũ pis Oenõe poterit ſpirare relicta ad fõtẽ xãti uerſa r̃currer& aq̃. Oenõe:inõis tis inos p iota & p omega. Nullũ ẽ.ſ.n.ſ.uidelic& nullũ ſaxũ ẽ ignobile:ſed alicuiɔ magnæ rei mõumẽtũ hẽt. Inſciɔ ĩ ſic.cũ luſtrar& oĩa loca cæſar ubi troia fuerat & heroũ græ.ꝑiter ac troiãoꝝ mõumẽta diligẽter exquiſ̃r& forte q̃dã p loca trãſibat:ubi hectoris ſepulchꝝ fuerat:& cũ ĩcautɔ trãſir& mõſtrator q ducebat eũ admouit:cauer& ne ſepulchꝝ hectoris calcar&.hectoris lucɔ ẽ iuxta pteleũ lacũ ĩ ophrũio loco ɔſpicuo:ut re.Stra. Neſciɔ:ignarɔ cæ.ibi ɔſecratos eẽ cĩeres hectoris. Serpẽte.r.ſ. trãſeũtẽ ad ſimilidinẽ ſerpẽtis q flectit̃ & ĩcuruas ripas ĩgredit̃.ũde ſerpeñ ꝓprie ẽ ſerpẽtũ qa ſerpũt & itrãt

anguſta foramĩa. Xãtus flu.troianꝫ. Securꝫ:ſine cura religiõis ullius:uel ſacri. In alto gramĩe:ĩ ꝓfunda herba. Phryx.quia a phrygia natus ẽ. Incola: hĩtator & ĩdigéa. Diſcuſſa ia.& migꝫ nõ erat ſi ibi nulla ſepulchra fuiſſe nõ nouerat cæſar nã uix ueſtigia ſepulchri apparebãt tã& ſi ſaxa q̃dã auulſa paſſim cõſtiterãt. Mon.dux cæ. Nõ re.a.q.d.pedibꝫ calcãdo piaculũ cõmittis. O ſacer.ꝓrũpit ĩ exclamatiõnẽ hoc loco lucanꝫ:oſtẽdẽs ui magnã eẽ poetaꝝ:q faciũt mortalia ĩmortalia eẽ carmĩbꝫ ſuis.nã & ſi ſepulchri illiꝫ ueſtigia uix apparebãt:tamẽ quia mẽoriæ ꝑdita erãt carmĩbꝫ hõeri:iõ adhuc nõ exciderãt ex

Tranſierat qui xanthus erat: ſecuruſ in alto
Gramine ponebat greſſus phryx icola manes
Hectoreos calcare uetat:diſcuſſa iacebant
Saxa:nec ullius faciem ſeruantia ſacri.
Hectoreas monſtrator ait non reſpicis aras?
O ſacer & magnus uatum labor omnia fato
Eripis:& populis donas mortalibus æuum.
Inuidia ſacræ cæſar non tangere famæ.
Nam ſi qui latiis fas eſt promittere muſis
Quantũ ſmyrnæi durabũt uates honores.
Venturi me teq; legent:pharſalia noſtra
Viuet:& a nullo tenebris damnabitur æuo.
Vt ducis impleuit uiſus uenerãda uetuſtas.
Erexit ſubitas congeſtu ceſpitis aras:
Votaq; thuriferos nõ irrita fudit in ignes.
Dii cinerum phrygias colitis quicũq; ruinas.
Aeneæq; mei quos nunc lauinia ſedes
Seruat.& alba lares:& quorũ lucet in aris
Ignis adhuc phrygius:nulliq; aſpecta uirorũ
Pallas in obſtruſo pignus memorabile tẽplo.
Gentis iuleæ ueſtris clariſſimis aris
Dat pia thura nepos.& uos in ſede priori
Rite uocat:date fœlices in cætera curſus

aĩo ĩcolaꝝ. Fato e.liberas oĩa a morte. Aeuũ:diuturnã & ꝑpetuã uitã donas. Inuidia ſa.cæ ſicut.n. heroũ troianoꝝ atq; græcoꝝ noĩa carmĩbꝫ homeri illuſtrãtur:ita tu quoq; o cæſar nr̃is carminibꝫ illuſtrabere.ſi mõ muſæ latinæ aliquid ualẽt. Ne tã. ꝑ ne tangaris ĩuidia.i.nulla te moueat ĩuidia achillis & hectoris q fama eorũ ꝑpetuo maneat. Legent ſed nõ tamẽ cũ magna laude cæſaris. Si qui.e.ſ.i. ſi aliquid lic&. Latiis:latinis. Smyrnæi.i. homeri honores. nã de Smyrna oppido homerũ fuiſſe ꝑhibẽt:lic& chii & colophonii:& alii cõplures populi ſuũ q̃ſi ciuẽ uelit ſicut apud Ciceronẽ ĩ orõne ꝓ archia.& ut ĩqt Gel.de ĩſigni Hõeri ſtirpe certãt ſeptẽ urbes. Smyrna uidelicet Rhodus:colophõ:ſalaminꝫ:Argos:Athenæ.Ariſtotiles uero tradit ex inſula io natũ. Phar.no.i.carmĩa nr̃a qbus pharſalica pugna deſcribiť ꝑpetuo manebũt. Tenebris dã. q.d.nõ tradať obliuiõi. Tenebris:obliuiõi: qa obliuio tenebras ĩducit rebꝫ:ut ex mẽoria excidãt. Vt du.ĩp.nũc dicit qd egerit cæſar: poſtq̃ oĩa ꝑ uolũtate ſua diligẽter ĩſpexit:nã aras ibi erigi iuſſit: & diis iliacis ſacrificia exhibuit obteſtãs:ut ſibi ad ea q̃ ſup erãt pagẽda uellẽt ꝓſperos ſucceſſus dare. Venerãda ue.q̃ ſemp ĩ honore hr̃i ſolet qa melior ẽ:& rationẽ affert Cicero ĩ tuſculãis.q̃obrẽ res oẽs quo uetuſtiores ſũt eo meliores ꝑpea uenerabiliores:qa uidelic& ꝓpiores ſũt pricipio ſuo: qa ꝓpiores ſunt ad chaos mũdi ũde originẽ hũerũt:iõ meliores. Extru. conſtruxit. Cõgeſtu ce.quia de ceſpite ſtruxit arã ubi ſacrificia diis iliacis fecit.Nõ ir.i. uana uota: qa dii ſẽp cæſari fauerũt donec ad exitũ ciuilia bella ꝑduxit. Dii cinerum:ecce uota cæſaris.ordo eſt:o dii cineꝝ deiq; mei: & o Alba & cætera:date fœlices curſus & cætera. Dii cinerum:id eſt dii iliaci.Virgilius.Iliaci cineres & flamma & cætera. Aeneæq; mei:uidelic& dii penates quos ſecum ĩ italiam detulit æneas. Lauinia ſe.nã primũ condidit oppidũ de noĩe uxoris lauiniæ ubi deos penates cõſacrauit ĩ templo. Et alba.ſ.urbis romæ: nã hic Albã condidit Aſchanꝫ æneæ filius quã a ſitu porrecto ĩ dorſo urbis lõgã appellauit ſe albã ãt a ſue:quã albã cũ.xxx.catulis ĩ littore ĩuenit.iõ albã dixit qa idẽ poſt ea nati ſũt romulus & remꝫ q̃ urbẽ ro.cõdideř: q̃uis multæ ſint opiniões cõditæ urbis:ſed hæc ẽ uulgatior. Ignis.a.p.troiãis.ſ. adhuc albæ ĩ tẽplo deæ ueſte ꝑpetuꝫ ſeruabať:ad cuius ſimilitudinẽ romæ cõditũ ẽ tẽplũ deæ ueſtæ & uirgines huic deæ cõſecratæ ꝑpetuã uirginitatẽ cõſeruabãt & æternũ ignẽ ĩ tẽplo cuſtodiebãt. Vir.Vos æterni ignes. Nulliq; aſ.ui.pal.nã ſicut eſt apud homerũ & Vir.cõmemorat Diomedes & ulixes cæſis cuſtodibꝫ arcis ſurripuerũt palladiũ inde ad mãus idomenei puẽit.Vlixes dũ domũ r̃diret & multa picula maris ꝑpeſſꝫ eẽt & tẽpeſtates:admõitꝫ tãdẽ oraculo ẽ:ut palladiũ redder& æneæ qď ẽt fecit.Aeneas igr̃ ſecũ palladiũ attulit ĩ italiã.ẽ ãt palladiũ ſimulacrũ palladis:qď deĩde ſeruabať romæ ĩ tẽplo palladis:ſicut ĩ arce ſeruabať ĩ ilio:& erat qď dã q̃ſi pignus ĩpii ſuis nã palladiã r̃ſpõderat ubicũq; palladiũ ſeruatũ eẽt:ibi ĩpiũ orbis terraꝝ futuꝝ:& q̃ diu ſeruareť: tãdiu ẽt ĩpiũ duraturũ. Nulli aſpe.qa nulli uiro aſpicere licebat palladẽ:ſeruabať ĩ adyto tẽpli:illud tãtũmõ ſacerdos uirgo ĩtrabat appo. Pignꝫ me.i.mẽoratu dignũ ĩ quo fata cõtiebãt ĩpii ro. Gẽtis iu. qa gens iulia ſe ab iulo originẽ duceř uolebat.Vir.Naſceť pulchra troianꝫ origie cæſar Iuliꝫ a magno d̃miſſũ nomẽ iulo. Rite:ſcd̃m ritũ ãtiquum. In ſede.p.ſ.exiſtẽs ĩpe ĩ q̃ priꝰ hĩtare ſolebatis:quos nũc uocat ſecundum ritũ ãtiquum. Nepos:cæſar gẽtis iuleæ. In cætera.uidelic& ad reliqua:quæ mihi peragenda ſuperſunt.

Reſtituam populos:grata uice mœnia reddét
Auſoniæ phrygibus rõanaq; pgama ſurgét.
Sic fatus repetit claſſes:& tota ſecundis
Vela dedit coris:auiduſq; urgente procella
Iliacas penſare moras:aſiamq; potentem
Præuehitur pelagoque rhodõ ſpumãte reliqt
Septia nox zephyro nũquam laxãte rudentes
Oſtendit phariis ægyptia littora flãmis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit
Quam tutas ĩtraret aquas:ibi plena tumultu
Littora:& incerto turbatas murmure uoces
Accipit:ac dubiis ueritus ſe credere regnis
Abſtinuit tellure rates ſed dira ſatelles
Regis dona ferẽs:mediũ prouectus in æquor
Colla gerit magni:phario uelamine tecta
Ac prius infanda cõmendat crimina uoce
Terrarum domitor romanæ maxime gentis
Et quod adhuc neſcis genero ſecure perempto
Rex tibi pelleus belli pelagique labores
Donat:& æmathiis quod ſolũ defuit armis
Exibet abſenti bellum ciuile peractum eſt

Reſtituam po.ſ.troiãos:nam dicit ſe nouam troiam ĩſtauraturum ut ilii mœnia renouentur:& quemadmodum troiani romam urbem in italiam condidere:ita ipſe in Aſia urbem ilion reſtautabit: quod in animo habuerat cæſar feciſſ&:niſi fatis preuentus fuiſſet. Auſonidæ:itali ab Auſone quod prrincipem & Auſonia pars italiæ appellata eſt:unde patronymicum deduxit:quod uim habet patrii nominis. Grata uice: quia grati erant & memores beneficii:ſicut illi condidere urbem romam:ita nunc renouent & inſtaurent ilion. Pergama ro.a romanis condita. Surgent:ædificabuntur. Sic fa.& his ſacrificiis pactis cæſar nauigare cœpit:quanta maxima celeritate potuit ut tarditatẽ q̃ ilio fecerat celeritate cõpenſaret.nã ĩter cæteras cæ.uirtutes maxĩa fuit cõficiẽdi celeritas. Secũ.co.pſperis uẽtis. Vrgẽte p.i.ui uentorũ:nã procella uis uentorum dicitur ab eo quod omnia percellat:id eſt percutiat quecunque obuia facta fuerint. Vrgente: impellente. Auidus pen. cum celeritate. Moras ili.id eſt tarditatem quam fecerat in contemplandis ilii urbis monumentis.

Prouehitur: preteruehitur. Aſiamque po. quia multas prouincias ſub ſe continet Bithiniam Phrygiam:Galaciam :Libyã: Cariã:Pãphiliã:Liciam:Iſauriã:deniq; ipſa eſt dimidiũ terrarum. Septima nox: cæſar nauigare cœperat:ut Põpeiũ inſeq̃ret: q̃ illũ ĩ tẽdiſſe fama erat: nũc dicit ſeptẽ dies totidẽq; noctes iungit̃ uſũ fuiſſe uẽtis ſecũdis: cũ iã pharos apparere cœpit. Lux:uidelic& q̃ ſemp ĩcenſa nauigãtibus portũ oſtẽdebat:ſed ante q̃ ĩgrederet̃ portũ dies illuxit. Nunq̃ la.ſed ĩtendẽte rudẽtes: qa uela ĩflata rudẽtes ĩtendũt. Aegyptia.i. portũ ægyptiũ. Phariis fl.qa uidelic& fax nocturna ſemp ardebat ut ſignũ eẽt nauigãtibꝫ quo naues ĩ portũ dirigerẽt:& ĩde nomẽ ẽt accepit locuſ.nã φαρος ſignificat turrẽ ĩ qua lux nocturna ſemp ardet.nã ut r̃fert Solinus: ĩ portubꝫ machinas ad p̃lucendi miniſteriũ fabricatas pharos dicũt. Sed prius or.di.ãteq̃ ingredi poſſ& portũ ſatis tutũ: ſupuenit lux diei q̃ lucẽ nocturnã obtenebraret:nã maior lux obtenebrat minorẽ. Texit:obſcurauit. Tutas: ſine tumultu.nam ſuperueniente die:quũ iam fama Alexandriam ueniſſet aduentare cæſarem ingens turba uirorum obuiam prodierat ut cæſarem exciperet: & tumultus ingens erat in littore adeo ut cæſarem terruerit.dubitabat enim quo animo eẽnt & quiddnam ſibi fremitus uellet. Ibi plena tumultu : declarat quãobrẽ nõ tutas ĩtrauerit aq̃s:quia nõ tutũ ſibi uidebat̃ ĩgredi portũ:ubi oĩa fremitu & clamore pleã erãt.ĩcertus ergo qd nã cõſilii agitarẽt:ſubſiſtit aliquãdiu cæſar. Ibi:p tũc ĩcerto murmure:qa ſatis ſcire non poterat quid illi conſulerent. Veritus:dubitans. Credere:committere ſe:ut quid enim credam fallacibus auris:id eſt eõmittam. Abſtinuit:id eſt rates continuit a portu. Sed dira ſatel.& ecce cum dubitaret cæſar portum ĩtrare : nec ne aderat regia puppis cum ſatellitibus regis:qui caput Pompeii offerre uiderentur cæſari:ſatellites latini dicunt quos græci σωματοφιλακεσ appellant uidelic& qui latera regum armati ſtipant. Prouectus:naue. Tecta:quia caput Pompeii tectum geſtabat:ut cæſari offerr&: ſicut iuſſus erat a rege. Ac prius in.antequam aperiret prius ſua munera cõmendauit deteſtanda uoce uidelic& quod munus illud deteſtandum erat:quod uerbis extollere tentabat & dixit. Terrarum do. nondum didicerat Cæſar occiſum eſſe pompeium. ergo hic dicit ſe nunc ueniſſe:ut rem aperiret cæſari quam ipſe magno p̃cio emptam uelit. uidelic& ipſum eſſe ſecurũ generi ſui:quod nondum didicerat & munere Ptholemæi regis ciuilia bella pacta:nihil ſupererat Cæſari: niſi ut Pompeiũ ipſum opprimeret id autem feciſſe regem ex quo ĩferebat multum de Cæſare meritum eſſe regẽ. Romanæ ma.i.dux nulli romanorum conferendus. Securus:ſine cura illius hoſtis. Et quid ad ne.i.cum nondum ſcias. Peleus: id eſt Alexandrinus a pella oppido. Belli pelagique labores donat: id eſt ipſe te liberat laboribus belli terreſtris:atque maritimi.nam adhuc pompeius ſicut & ipſe Lucanus commemorauit claſſem maximam habebat: & uniuerſum prope mare ſuis manibus obtinebat: ideo dixit pelagi laboribꝫ ſecutũ eẽ. Et æmathiis:qd' ĩ acie pharſalica nõdũ ꝯſecutꝰ fueras:hic tibi pactũ r̃ddidit. Peractũ: finitũ

Theſſalicas quærens:narrare incipit quomodo ptholemæus interſici iuſſerit. dicit enim cum Pom. quæreret ciuile bellum opibus regis renouare eum occidimus. Tanto pi. tanta mercede. Hoc ſaguine:ſcilic& Pompei fœdus ictum eſt nobis tecum Quæſita:a te. Nullo cru. incruenta tibi uictoria conceditur & in deditionem tuam nos cum regno noſtro uenimus. Niliaci gur. id eſt ius uniuerſi ægypti. Accipe quic.precium omne quod pro capite Pompei dediſſes: id nunc tibi remittimus. Dignumq; cli.uidelic& dignare patrocinio tuo ſuſcipere Ptholemæum. nam patronus & cliens correlatia ſunt.

Theſſalicas quærens magnus reparare ruinaſ
Enſe iacet noſtro:tanto te pignore cæſar
Eminus hoc tecū ꝑcuſſum eſt ſāguie fœdus
Accipe regna phari nullo quæſita cruore.
Accipe niliaci ius gurgitis: accipe quicquid
Pro magni ceruice dares: dignūq; clientem
Caſtris crede tuis:cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum:nec uile putaris
Hoc meritū nobis facili quod cæde pactū eſt
Hoſpes auitus erat:depulſo ſcœptra parenti
Reddiderat:quid plura feram? tu nomīa tāto
Inuenies operi:uel famam conſule mundi:
Si ſcelus eſt:plus te nobis debere fateris.
Quod ſcelus hoc nō ipſe facis: ſic fatus optū
Detexit:tenuitq;:caput:iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris
Non primo cæſar damnauit munera uiſu.
Auertitq; oculos: uultus dum crederet hæſit.
Vtq; fidem uidit ſceleris tutumq; putauit
Iā bonus eē ſocer lachrymas nō ſpōte cadēteſ
Effudit gemituſq; expreſſit pectore læto
Non aliter manifeſta putās abſcondere mētis
Gaudia quā lachrymiſ:meritūq; imāe tyrāni
Deſtruit:& generi mauult lugere reuulſum

Cui tantum fata li.quando dii propitii fuerūt ptholemæo:ut iam maximam conſecutus fuerit gloriam: ut potiſſimum ipſum occidere pompeium debes: & tu illum amicitia tua non indignum putare. In: contra. Nec uile pu. quia occurrebat illud:qd nā magnū fuit occidere pōpeiū q ſpoliatus exercitu & oī auxilio ī manꝰ ueſtras confiſus uobis ꝑuenerat:dicit nō ob eā rē uilius meritū ſuū putare debere.nā multa ītercedebāt iura & aīcitiæ & beneficii accepti ut a cæde pōpei ptholemæus deſiſter&:ſed tamē illū oīa poſt hūiſſe uolūtati cæſaris. Necui.qa oībus rebus ꝓpe priuatū pōpeium occidetis. Facili cæde:& facilitaſ occidēdi pōpeiū nō deb& efficere ut meritū noſtrū cōtēnas. Hoſpes aui.e.nā iura hoſpitii erāt īter pōpeiū & ptholemæū ſeniorē. Depulſo ſce.p.nā ipſo pōpeio intercedēte & auctore reſtitutus ē ī regnū pater huius ptholemæi:q ab alexandrinis pulſus fuerat:īmo ēt Gabinio ꝑ quē in regnū reſtitutus ē:milite pompei uſus ē q tūc in ſyria hybernaret. Depulſo:ab alexandrinis. Parēte:meo. Ferā:qd plura dicā. Tu noīa tā. tibi ꝓmittimus: ut hoc qd' fecimus cā tui: noīe quocūq; uolueris appellas.q.d.nos tātū beneficiū noſtrū quo noīe appellemꝰ nō ſatis ītelligimꝰ tu ꝓ arbitrio tuo noīabis. Vel:pro ēt. Famā cō. mū.qa ſi uniuerſus mūdus ita ſentit de cæde pōpei ꝙ ſcelus ſit appellādū hoc ipſo debes exiſtīare magnū eē qd' fecimus: qa te tāto crimīe liberauimus. Plus te:fateris hoc ipſo debere nobis. Quod ſce. qa nos ꝓ te hoc ſcelus ſuſcepimus iuſta rō. Fatus locutus. Tenuit.ſ.caput aptū qd' antea optū erat ut uideri poſſ& a Cæſare. Iā lan.mor.& qa iā multi dies ītercesſerāt:ex quo pōpeii caput obtrūcatum erat dignoſci nō poterat a cæſare: pōpeii ne caput eſſet an non. Noti oris:id eſt uultus quem antea dū uiueret & cæſar cognouerat. Non pri.cæ. uult Lucanus arguere mœrorē illū cæ.ſimulatū fuiſſe ſimulataſq; lachrymas:ideo utiť his cōiecturis:ex eo cognoſci pōt ꝙ anteq̃ cognoſcer& pompeii caput:eſſet an nō nulla ſignā mœroris ac lachrymarum dedit:ſed poſtquam cognouit eſſe pompeium:quia talis uideri uolebat:ut bonus eſſet ſocer:tunc demum lachrymas dedit. Auertit o.ſcilic& nō quaſi abominatus ſcelus eſſet. Hæſit:dubitauit. Dum:pro donec crederet eſſe uultus pompeii. Vtq; fi.ui.ſed poſtquam cognouit uerum eſſe pompeii caput:tunc deniq; ſimulauit ſe bonum ſocerum eſſe:& quaſi grauiter dolens gemitus & lachrymas dedit. Tutum puta.non putauit ſocerum:nam dicit hoc uerbum ſum es eſt adeo eſt ſimilium copulatiuum:ut ſi infinitus addatur uerbo quod requirat ſuppoſitum nominatiui etiā ipſum uerbum cum nominatiuo retinet:& omnem alium caſum. Non ſponte:ſed coactus lachrymas dedit. Expreſſit:quaſi nolens etiam coegerit gemitus a pectore erumpere. Non aliter:non poterat inquit alio pacto lætitiam occultare quam animo conceperat:niſi lachrymas dediſſet. Meritumque: nam cum ſe dolere ſimulat meritum ptholemæi diminuit: quod etiam ſi maximum erat tamen cæſar paruum uideri uolebat immo nullum: ut nihil ei obligatus eſſet. Deſtruit:Eleuat:minuit: ſcilic& oſtendendo mœrorem. Immane: immenſum & ingens. Quā debere:id eſt quam obligatus es ptholemæo. Lugere reuulſum: nam dum luget in funere pompeii cæſar: diſplicere ſibi oſtendit quod magnopere placebat:& ob eam rem nolebat uideri obligatus tyrāno:īmo uero ipſum uehemēter damnabat

Qui duro:& multis rõibus oſtẽdit nõ ueras fuiſſe lachrymas cæ.dicit.n.q in minori clade lætus fuerat
ĩ maiori certe nõ doluiſſ&:nã occiſos eẽ alios ĩ æmathia minus erat:q̃ nunc occiſũ eſſe pom. ipſe.n. totius
belli & ſũma & caput erat.ergo ſi lætus fuerat clade æmathia:ubi minores occiſi fuerãt inimici ſui q̃to nũc
lætior fuit:ubi põpeii cædẽ cognouit qui ſolus ſuperat quẽ opprimere cupiebat. Duro uultu: rigido &
nõ ſoluro ĩ lachrymas. Sicco:ſine lachrymis. O ſors duri:ĩ hanc exclamationẽ ꝓrũpit dicens fati ſor/
tẽ duriſſimã eſſe:quæ cæſarem flere coegit ẽt inuitũ:uidelic& ne improbare uidereť:qđ ſibi magnopere
placet:placet inqt ſibi p̃cæteris oĩbus occiſũ eẽ pom.
& tamẽ cogiť ẽt inuitus flere:ne uidelic& in ĩuidiá
populoꝝ ĩcurrat:a qbus mirifice põpeiuſ diligebať
Hũccine:ꝓ hũc ne. Nõ mixti:qa iuliá filiá ſuá
ĩ matrimoniũ dedit pompeio:ergo fœdera mixti
generis appellauit affinitatẽ qua cũ põpeio cæſar cõ
iũctus erat. Nata:iulia. Nepoſq;:uidelic& abor/
tiuus:neq;.n.ex iulia filiũ ullũ ſuſcepat põpeius: ni/
ſi abortiuũ.nã cũ põpeius intereſſ& ludis:& ibi cæ/
ſa cũ eẽt bellua:ueſtes põpeii ſanguĩe cruẽtauit:do/
mũ miniſter detulit:ut alias ueſtes referret:has cũ
uidiſſ& iulia quæ exiſtimauit uirũ ſuũ aut uulne/
ratũ:aut occiſũ fuiſſe:& ſtatĩ peperit abortiuũ dicit
ergo hãc affinitatẽ q̃ ſibi cũ põpeio erat nõ mouiſſe
cæſari lachrymas. Iubet:cogit. Credis apud pop.
ideo doles uel dolere ſimulas:qa hãc opinionẽ do/
loris tui exiſtimabas tibi ꝓfuturã eẽ apud populos
qui pompeiũ uehemẽter amabãt. Hoc.ſ.flere: &
mœrorẽ p̃teferre. Fortaſſe ty.ẽ fortaſſe alia rõ qa
ĩuides Ptholemæo q; tibi p̃ripuerit occaſionẽ occi/
dẽdi Pompeiũ:nã maluiſſes illũ tuis manibus ĩter/
ficere. Angeris:cruciaris. Hoc:hãc cladẽ. Aliis
uidelic& ptholemæo. In uiſcera:cõtra carnes põ/
peii Capti.q q̃ſi in captiuitatẽ uenerat. Vindictã. q;
nõ potueris ulciſci iniuriã: quá a põpeio bellũ tibi
ĩferẽte acceperas. Generũ:pompeiũ. De iure:de
ptãte. Victoris .ſ.tui. Quiſqs te flere:poſt multas
rõnes qbus oſtendiť ſimulatũ fuiſſe dolorẽ cæſaris
cõcludit dicẽs:ſiue hæ cauſæ q̃s ſupra cõmemoraui
ſiue aliæ fuerint:certe nulla te pietas uera flere coe/
git. Quiſqs:qcũq;. Receſſit:alienus fuit a pieta/
re. Scilic& hoc aĩo:cum ironia legendũ ẽ:creden/
dum eſt inqt te:ideo tot labores:tot p̃icula perpeti/
& circuire orbẽ terraꝝ:ne uidelic& aliqua uis ĩfera
tur pom. Scilic&:certe. Luſtras: circuis. Vbi ꝓ
alicubi. Supp̃ſſus:ꝓ opp̃ſſus p̃poſitio ꝓ p̃poſitio
ne. O bene rapta: per exclamatõem dicit.o bene
factũ ĩqt q; dii uoluerũt ut arbitrio tuo põpeius in/
terficereť. Quã magno ro.magnũ ĩqt crimẽ fortu
na donauit romão pudori .i.decori. ne uidelic& in
tuas manus põpeius ueniret:ſine illũ crudeliter occidi iuſſurus eras:ſiue ẽt ipſi ueniã daturus. Quã:ꝓ q̃tũ
Triſtis:aduerſa fortuna. Perfide:cæſar. Paſſa: ſcilic& fortuna:fortuna quantumlib& aduerſa fue/
rit non eſt paſſa quod magno dedecori fuiſſ& romanis:ut pompeio parceres. Nec nõ his:poſt ſimulatas
lachrymas addidit etiam uerba Cæſar:quibus cædem illam ſe grauiter tuliſſe oſtendebat. Necnon: id
eſt imſuper. Fallere:ſcilic& præſentes. Acquiritque fi.i.uerbis ac oratione fidem ſimulati doloris au
gere uoluit & dixit. Aufer:ab aſpectu nr̃o. Funeſta:crudelia dona.q̃ de pompeio mihi maiorẽ iniuriã
feciſtis occidẽdo pom.q̃ ipſi pom.& reddit rõem:qa. Vnica belli.p.c.hæc uerba nõ erãt aliẽa a natura cæ.
uel certe a beneficiis eius:ſicuti poſtea re ipſa declarauit:tã&ſi loquať Lucanus:oẽs q bellis ciuilibus ſuper
erant ſaluos eſſe uoluit. Vnica:ſingula. Quod ſi phario:unum eſt quod grauiter fero Cleopatram in
uiſã eſſe ptholemæo.tamẽ ĩſeparabilis diſſenſio erat ĩter ptholemeũ & ſororẽ:& factõne potentiori ptho
lemæus e regno cleopatrã eiecerat:quæ tamen & ipſa cum ſuis exercitum habebat haud procul a pharo.

Quã debere caput qui duro mẽbra ſẽatus
Calcaret uultu qui ſicco lumine campos
Viderat æmathios uni tibi magne negare
Non audet gemitus.e ſorſ duriſſima fati:
Huccine tu cæſar ſcelerato marte petiſti.
Qui tibi flẽdus erat:nõ mixti fœdera tãgũt
Te generis nec nata iubet merere nepoſq;:
Credis apud populos põpeii nomen amantes
Hoc caſtris prodeſſe tuis:fortaſſe tyranni
Tangeris inuidia captiq; in uiſcera magni.
Hoc aliis licuiſſe doles quæreriſq; periſſe
Vindictam belli raptumq; e iure ſuperbi
Victoris generum:quiſquis te flere coegit
Impetus a uera longe pietate receſſit.
Scilicet hoc aĩo terras atq; æquora luſtras:
Nec ubi ſuppreſſus pereat gener:o bene rapta
Arbitirio mors iſta tuo:quã magna remiſit
Crimina romano triſtis fortuna pudori.
Quod te nõ paſſa eſt miſereri p̃fide magni
Viuentis:nec nõ his fallere uocibus audes.
Acquiratq; fidem ſimulati fronte doloris.
Aufer ab aſpectu noſtro funeſta ſatelles
Regis dona tui:peius de cæſare ueſtrum
Quam de pompeio meruit ſcelus unica belli
Præmia ciuilis uictis donare ſalutem
Prodidimus:quod ſi phario germana tyrãno
Non inuiſa foret potuiſſet reddere regi
Quod meruit fratriq; tuum pro munere tali

Secreta qd arma:quid ſibi uult ptholemæus:ut arma quæ a belliſ ciuilibus remota fuerãt:nũc demũ & ipſe imiſceret. Quid.i.cur. Secreta.i.ſeorſũ remota. Noſtro labori: hic noſter labor erat.ſ.finẽ iponere bellis ciuilibus nõ tuis armis. Ergo in theſſalicis:ergo uictoria nr̃a cã fuit:ut plus iuris hẽret ptholemæus anteq̃ uicererẽ nõ auſus fuiſſẽ occidere põpeiũ:ſed poſt uictoriã noſtrã plus ſibi audaciæ ſũpſit. Ius id eſt licẽtiã ac poteſtatẽ dedimus. Pelleo:ægyptiaco. Nõ tulerã ma. bene res ſe hẽt:nã q antea nõ tuli põpeiũ mihi parẽ:nunc ego ferã te parẽ o pth-olemæe? Fruſtra ciuilibus armis:Fruſtra inqt totũ terrarũ orbẽ bello pturbauimus:ſi alius eſt q regnet i orbe terraru pter te Cæſarẽ. Miſcuimus pturbauimus.

Miſiſſem cleopatra caput:ſecreta quid arma
Mouit? & inſeruit noſtro ſua tela labori?
Ergo in theſſalicis pelleo fecimus aruis
Ius gladio? ueſtris quæſita licentia regnis?
Nõ tuleram magnum mecum rõana regẽtẽ
Te pthol emæe feram? fruſtra ciuilibus armiſ
Miſcuimus gẽtes:ſi qua ẽ hoc orbe poteſtas
Altera quã cæſar:ſi tellus ulla duorum eſt.
Vertiſſem latias a ueſtro littore proras
Famæ cura uetat:ne nõ damnaſſe cruentam.
Sed uidear timuiſſe pharõ:nec fallere uoſmet
Credite uictorem:nobis quoq̧ tale paratum
Littoris hoſpitium eſt:ne ſic mea colla gerant̃
Theſſaliæ fortuna facit maiore profecto
Quã metui poterat diſcrimĩe geſſimuſ arma
Exilium generiq̧ minas: romamq̧ timebam
Pœna fugæ pthol emæuſ erat:ſed pcimuſ ãniſ
Donamuſq̧ nefas:ſciat hac pro cæde tyrãnis
Nil uenia plus poſſe dari uos condite buſto
Tanti colla ducis:ſed non ut crimina tantum
Veſtra tegat telluſ iuſto date thura ſepulchro
Et placate caput:cinereſq̧ in littore fuſos
Colligite atq̧ unã ſparſis date manibus urnã
Sentiat aduentũ ſoceri:uoceſq̧ quærentis
Audiat umbra pias:dũ nobis omnia præfert.

Si tellus:& ſi ulla regio uſq̃ inuenit̃: quæ duorum ſit:nõ unius cæſaris. Vertiſſem lati:adeo inqt cæſar deteſtat̃ hoc ſcelus ueſtrũ:ut ſtatĩ fuerĩ naues a littore ur̃o a uerſurus:niſi uererer ne hoc me hoĩes dicerent timoris cã feciſſe. Vertiſſẽ:p auertiſſẽ. Latias:p naues italicas. Vr̃o lit.uidelic& ægypti. Deteſtor:loca hæc ubi põpeii caput obtrũcatũ ẽ. Famæ cura.i.cura noĩs mei.nã mihi curæ eſt quã i ptẽ populi accepturi ſint ſi diſceſſero.ideo hic pmanere conſtitui:ne mihi uitio timoris det̃:ſi diſceſſero.

Damnaſſe tanquam ſceleſtum & abominabilẽ.

Nec fallere uos me:Ad illud reſpicit:quod benigne regnum pthol emæi regis cæſari pollicebantur uos inquit hac pollicitatione ueſtra me fallere creditis:ſed nec quidem uideo inquit quid paſſurus ſim:niſi i theſſalia uiciſſem.nam ſi me uictum huc recepiſſem: itidem in me feciſſetis: ſicut in pompeiũ.mea me igit̃ uictoria cõſeruat nõ pollicitatio ueſtra. Nobis quoq̧.i.ſimiliter nõ mitiores fuiſſetis i me.q̃ i pompeiũ. Mea fortuna.i.ſecũda obſtat ne colla mea ſic gerant̃:ſicut & colla pompeii geſtãtur. Maiore pfecto:maiori iquit piculo bellũ ciuile geſſimus:q̃ q̃ſq̃ credere potuerit:ſi eni uictus eſſem nõ tã mihi timendus erat pompeius:nõ roma nõ ſenatus: q̃ pthol emæus:ſi ad illũ me recepiſſem

Quam metui:hoc enim animo erga me fuiſſ&: quo in popeium fuit. Arma:id eſt bella: Quã: metui:a nobis: quia non timuiſſem & oſtendit. Exilium generiq̧ minas timebam illos:qui fortaſſe minus mihi nocuiſſeut: hunc uero:qui me capitali odio perſequebatur non timebam. Exilium:ſcilic& ſi uictus fuiſſem a genero pompeio. Romã: quia iã mihi aduerſa eſſe uidebat̃:nihil tamẽ horũ mihi timendũ erat. Sed pœna fuge:quia ſi fugiſſem ad illũ mihi parata erat cædes:ex eo quod in pompeium facere coniicio quid in me facturi fuiſſent. Sed parcimus annis:ætas pthol emæi tenera & puerilis:facit ut ipſi ignoſcam:aliogn oſtẽdiſſem q̃ mihi hoc facinus diſplicuiſſ&. Sciat hac:nullũ igitur premium ſceleris quærat pthol emæus p̃ter ueniã ſatis enim eſt ut ſibi ignoſcam:q̧ tãtum ſcelus perpetrare auſus fuerit:pro quo potius magnum ſuppliciũ meretur. Vos condite buſto:Quod ad uos attinet date operam ut honore ſepulchri decoris pompeii reliquias. Condite:pro recondite. Buſto:ſepulchro. Sed non:non ob hãc cauſam:ut hoc ſcelus ueſtrum honorare ſepulchro uelĩ reliquias pompeii uerum etiam:ut iuſta exhibeatis manibus eius. Iuſto debito ſepulchro pro iuſta tura date ſepulchro pompeii:iuſta appellantur iferiæ & exequiæ q̃ exhibẽtur mortuis. Placate ſcilic& ſepeliendo caput eius:& ſicut impauit:ita factum eſt.nam i Caſſio monte ſepultæ ſunt pompeii reliquiæ:qui mons eſt ſepulchro pompeii nobilis. Sentiat ad.ſentiat umbra pompeii ſocerum ſuũ petiiſſe ægyptum hoc ipſo quod me adueniente ſepulchrum conſequatur:quo aliter caruiſſet. Querentis:pro cõquerentis de morte pompeii. Vmbra anima:pompeii. Pias uo.pro uoces pii cæſaris. Dum uobis:Ipſe enim pompeius dum aliis credere mauult:& huic cliẽti Pthol emæo in diſcrimen ſalutis uenit:nam ſi mihi ſe cõmittere uoluiſſ&:benigne illum ſuſcepiſſem: & ſatis mihi fuiſſ& ut pari poteſtate cum illo in urbe roma uiuerem: id ſatis magnum uictoriæ premium uidebatur.

Læta dies:dies īqt:quā populi magna lætitia celebraturi fuiſſēt nobis adempta ē:ſtatuerā pōpeiū cōplectī:ipſū alloq & pacē cū eo iūgere:ut orbis terrarū cōcordia noſtra lætaret. Præfert:ātepōit oīa nobis q̄ſi fideliora q̄ cæſar. Debere:obligatū eē. Phario cli.qa cliēs pōpeii ptholemæus erat. Læta di.i.q̄ uniuerſo orbi læta fuiſſ&. Cōcordia mū.nā pace duorū totiꝰ orbis terrarū ſtatus cōponebat. Cōcordia:q̄ ad utilitatē totiꝰ mūdi futura erat. Perit.ſ.dū mihi fidē pſtare nō uult. Caruere de.i.uota mea deos nō hūere ppitios. Affectus ue:amores ātiquos: ut queādmodū īter nos aīcitia iūcti fuimꝰ ſupiori tēpore:ita nūc quoq̧ iūgeremur. Vitāq̧ ro.i.rogaſſē: ut mecū pari ptāte uiuere uelles ī urbe roma:nec tibi aliqd grauiꝰ conſuleres. Dignaq̧ ſa.qa hoc ſatis magnum uictoriæ pmiū uideri potuit: ut tibi par eſſē ī urbe roma. Tūc pa.ſi.& ita uiciſſim ego tibi & tu mihi pfuiſſes pfuiſſē tibi.uidelic& q te mihi parē mecū uolebā:& tu mihi uidelic& q feciſſes: ut ſēatus populuſq̧ ro.mihi ignoſceret ſi qd forte contra rēpu.feciſſē.iō auerſus fuiſſē ab hac pugna.
Victus.ſ.ut mihi par eēs. Vt ro.mihi.ſ.ignoſceret. Nec talia fa.Lucanus dicit ita qdē locutū fuiſſe cæſarē & uerba ipſius plēa hūanitatis fuiſſe: ſed neminē ex oībus q aderat crediciſſe. Turba:multitudo eorū q aderāt. Querēti:pro cōquerēti:ſed exiſtiauit tētare aīos:& ſi quē uidiſſet flentē ;obſeruare eū diligēter & exiſtiabat ſibi iniuriā eē.ergo.
Abſcondūt gemitus:etiā ſi dolerēt q̄to miſerabilior uidebat oratio Cæſaris:tāto magis ipſi ſpē uultu ſimulabāt. Pectora.ſ.plena mœroris. Tegūt occultāt. Læta fronte:læto uultu. Ilares.ſ.uultu: ſed pectore mœſto. Nefas: ptholemæi. O bona li.q.d.nō ſquit iſta eſt dicenda libertas cæſar luget: & cæteri lugere nō audent:qa exiſtimabāt dolos latere ſub illis lachrymis:ut obſeruar& eos q morte pōpeii lachrymarēt. Audēt.ſ.lugere romāi.q.d. non audent.ergo non eſt bona libertas.

Dum uitam phario mauult debere clienti
Læta dies:rapta populis:concordia mundo
Noſtra perit:caruere deis mea uota ſecundis
Vt te complexus poſitis fœlicibus armis.
Affectus ueteres abs te uitamq̧ rogaſſem
Magne tuam:dignaq̧ ſatis mercede laborū.
Contentus par eſſe tibi:tunc pace fideli
Feciſſem ut uictus poſſes ignoſcere diuis.
Feciſſes ut roma mihi:nec talia fatus
Inuenit fletus comitum:nec turba quærenti
Credidit:abſcondunt gemitus & pectora læta
Fronte tegunt:ilareſq̧ nefas ſpectare cruētū
O bona libertas cum cæſar lugeat:audent.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIE LIBER DECIMVS

a T primum terras pompei colla ſecutus
Attigit:& diras calcauit cæſar harenas.
Pugnauit fortūa ducis fatūq̧ nocentis
Aegypti regnū ne lagi romana ſub arma
Iret:an eriperet mūdo memphiticus enſis
Victoris uictique caput:tua profuit umbra
Magne:tui ſocerum rapuere a ſāguine māes
Nec populus poſt te iulum romanus haberet

Incipit Decimus Ac Vltimus Lucani.

a T primum terras Pompeii colla ſecutus.Hic ē decimus & ultimus liber huius operis in quo cōtinentur hæc breuiter:primū quomodo cæſar accuratiſſime cōtemplatus fuerit pyramides ægyptiorū regū:deinde quomodo luxurioſam cœnā Cleopatra Cæſari pparauerit:poſtea uero in ipſo conuiuio de fonte nili diligenter ab Actoreo ſacerdote quæſierit:poſtremo quo pacto photinus cum achilla qui præerant exercitui regis:conſilia agitauerit interficiēdi cæſarem:& cæſar ſe ab ipſorum manibus eripuerit. Diras appellauit cæde Pōpeii. Pugnauit fortuna:uidelic& in diſcrimen uenit utrum Cæſar uinceret ægyptios:an e diuerſo ægyptii cæſarem. Nocentis:Reſpicit ad cædem pompeii. Regnum ne:Declarat quod dixit fortunam ducis pugnaſſe cū fato ægyptii:nunquid fata ægyptiorum ſuperiora eſſent fortuna cæſaris. Regnum lagi:id eſt ægypti. nam Lagus primus rex ægyptiorum fuit. Memphiticus.ſ.ægyptius a memphi ciuitate ægypti. Memphis: ut refert Strabo ægyptiorum regia fuit:urbs magna & populoſa:& ſecunda poſt alexandriam mixtis hominibus referta:qui eo commigrarunt:ea Apidis templum habet:qui idem eſt quod oſiris.ibi bos apis in ſepto quodam alitur apud eos pro deo colitur. Victoris.Cæſaris. Victique:Pompeii caput ideo eripuerat alterū.ſ.pōpeii. Tua profuit umbra.& hoc omne attribuit umbris pompeii quod non fuerint ægyptiorum armis ſubacti romani: nam pompeius pati noluit:ut romana arma ægyptiis armis cederent: quo factū eſt:ut etiā romani ægyptum amarent:ubi manes pompeii ſepulti erāt. Poſt te:uidelic& poſt mortem tuam. Tui ſocerum:ideo ubi tuæ reliquiæ ſunt o pompei:locum illū populus romanus amauit.

Lagus.
Memphis.
Templū apidis

Inde pharethoniā:cū i terrā primo deſcēdiſſ& cæſar:deide ſe cōtulit ad alexandriā:nā ſperabat ſe ibi tutū fore pcipue hoc ipſo: ꝙ pōpeiū occiderat ptholemæus: nā ēt ſi ſimulauerat ægre tuliſſe: tamē credere nō poterat qn ibi tutꝰ eēt ubi pōpeius fuerat occiſus. Inde:poſtquā e manibus i cōtinētē terram deſcendit. Parethoniam ur.i.ægyptiam: q̄ metropolis ē ægypti.uidelic& alexandriā: nam a ſe ipſo alexander Alexandriam appellauit cū urbē illam auxiſſ&.parethoniam aūt appellauit a parethōe iſula ægypti.parethoniū uero ut iqt Strabo urbs ē:& portus igēs.xl.fere ſtadioꝝ:hanc alii Parethoniū:alii Ammoniā uocant. Pig.ſæ.ſcele.i.pignoꝛ capitis & cædis pōpei

Inde pharethoniā fertur ſecurus in urbem.
Pignore tam ſæui ſceleris ſua ſigna ſecutus.
Sed fremitu uulgi faſces: & iura querentis
Inferri romana ſuis diſcordia ſenſit.
Pectora:& ancipites animos:magnūque piſſe
Nō ſibi:tunc uultu ſemper cælante timorem
Intrepidus ſuperum ſedes & templa uetuſti
Numinis:antiquas macedonū teſtantia uires
Circuit:& nulla captus dulcedine rerum
Nō auro cultuque deū:non mœnibus urbis
Effoſſum tumulis cupide deſcendit in antrū.
Illic pellei proles ueſana philippi
Fœlix prædo iacet:terrarum uindice fato
Raptus ſacratis totum ſpargenda per orbem.

Signa.ſ.uictricia qbus ſēper uīcere conſueueras Sed fremitu:ſecurꝰ qdē pfectus ē alexādriā:uerū tamē dū iceder& per urbē præcedētibꝰ littoribꝰ q faſces gerebāt more romano:ſēſit fremitū uulgi dedignabāť.n.ꝙ i regia urbe alia poteſtas eēt maior rege ſuo. Suis.ſ.uiribꝰ. Iura: poteſtatē romanā Diſcordia pectora:Hoc ē ab ipo pectore diſſidētes. Magnūꝙ per.ſ.ſēſit nō i gratia cæſaris:ſed occiſū eē poriꝰ ad utilitatē ægyptioꝝ. Tamē uul.cæſar tā&ſi uider& nō ſibi placere fremitū uulgi: tamē ſpē uultu ſimulat pmit altum corde dolorē:& uultu itrepido:ſicut cōſueuerat uoluit cōtēplari uetuſta ægyptiorū regū ædificia. Intrepidꝰ:nō timēſ Supū ſedes:declarat. Et tēpla ue.nu.ſ.iſidis cuius tēplū uetuſtiſſimū erat iuxta ueneris fanū:ut inquit Stra. Teſtātia uires ma.ea.n.illic cōdita fuerāt ab Alexandro rege macedonū. Circuit: cōtēplať. Et nulla: & alia oīa tā&ſi pcioſa erāt utpote auro argētoꝙ ornata:tamē p nihilo hēbat cōparatiōe pyramidū:ubi corpus alexādri ſepultū fuerat.

nā pyramides ita appellabanť ægyptiorū regū ſepulchra:eo ꝙ i forma pyramidis erāt: pyramis proprie eſt figura in fundo obtuſa:in ſumitate uero acutæ:ideo pyramis appellať ab igne:nā πυρ diciť ignis. nā flāma ignis tendit in acutū Turres erāt pyramides faſtigiatæ & ultra celſitudinē omnē q̄ fieri manu poſſit. itaꝙ mēſura umbrarū egreſſæ nullas hēbat umbras:ut refert Solinꝰ.pyramides regum ſepulturas multas fuiſſe teſtis ē Stra.earum tres eximias fuiſſe ait:ſed duæ iter ſeptē & ſpectacula adnumeratæ ſunt ſingulæ altitudie ſtadii figura quadrata altitudinē habētes paulo maiorē quolib& latere:& paulo altera: altera maior:i media fere laterum altitudie igēs lapis extat:i quo cochlius ē obliquus uſꝙ ad ſepulturā:atꝙ eæ iter ſe pxiæ i eodē ſunt plano ulteriꝰ i maioꝛ mōtis altitudie ē tertia multo primis duabꝰ mīor:maioꝛ tamē ipēſa ſtructa.nā ab ipſis fere fundamētis:uſꝙ ad medium cōſtat ex nigro lapide:ex quo mortaria fiunt:ab extremis æthyopiæ mōtibꝰ delato:q cū & durus ſit & opatu difficilis reddit opus ſumptuoſū:hæc diciť meretricis figura ab amantibꝰ effecta:eam mulierē ſapho carminum doricham uocat:& fratris ſui charaxi amicā:quum leſbium uinum negociator naucrati cōportaret:alii eam rhodopē noiant. atꝙ fabulam quandā narrāt.ꝙ ea dū lauareť:aqla alterū ex calceis manu ancillæ mēphi deportarit: & i ſublime ſupra regis uerticē iura dātis elata:calceū i illiꝰ gremiū demiſerit:& ꝙ ille calcei cōcinnitate:& rei miraculo permotus:per totam regionem miſit ad eam inquirendam:quæ huiuſmodi calceum ferret: & ꝙ ea in urbe naucraticarum inuenta atque adducta:& regis uxor fuerit:poſt uero hāc ſepulturam habuerit. Tumulus:ad tumulos. Illic pe.pro.in hac pyramide quam Cæſar contemplabatur:conditum erat Alexandri corpus. Veſana pro.quia pronus erat in iracundiam Alexander:ideo ipſum ueſanum appellauit qđ ita eſſe teſtatur & clytus amicus & familiaris paternus haſta traiectus:& Lyſimacus leoni obiectus:& Caliſtenes philoſophus in cauea mori iuſſus:ita egit ut deo genitus crederetur: peragrauit orbem rectoribus Ariſtotile & Caliſthene uſus forma fuit ſupra hominem anguſtiore: ut refert Solinus: ceruice celſa lætis oculis & illuſtribus:malis ad gratiam rubeſcentibus: reliquis liniamentis corporis non ſine maieſtate quadam decoris:uictor omnium uino & ira uictus. ſic morbo uinolentiæ apud Babylonem humiliore q̄ uixerat fortuna exemptus eſt. alexandri corpus ut inquit Strabo perdicæ ereptum ptholemæus alexandriam detulit eique parentauit:quod & adhuc ibi iacet:ſed nequaquam in eodem alueolo: nam qui nunc uitreus eſt:prius aureus erat. Fœlix pdo.uidelic& qui aliena diripiendo ſibi regnum comparauit. Vidice fa.id eſt ultore terrarum:quia mors fuit ultrix terrarum: tunc cum rapuit Alexandrū ulta ē iniurias quas īnumeras populis Alexander intulerat. Sacratis ro.& in hac pyramide ſacra cineres Alexandri repoſuerant:qui uento potius fuerant ſpargendi : quam conſecrandi. Sparſura per orbem: ubicunque aliquid detrimenti fecit Alexander: ibi ſui corporis membra ſpargenda erant.

Membra uiri poſuere aditis: fortūa pepercit
Manibus:& regni durauit ad ultima fatum.
Nam ſibi libertas unquā ſi redderet orbem
Ludibrio ſeruatus erat:non utile mundo
Editus exēplum. terras tot poſſe ſub uno
Eſſe uiro:macedonum fines: latebraſq; ſuorū
Deſeruit:uictaſq; patri deſpexit athenas.
Perq; aſiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum ſtrage ruit:gladiumq; p oēs
Exegit gentes:ignotos miſcuit amnes.
Perſarum euphratē.indorum ſanguine gāgē
Terrarum fatale malum fulmēq; quod oēs
Percuteret pariter populos:& ſydus iniquum
Gentibus oceano claſſes inferre parabant
Exteriore mari:non illi flamma nec undæ:
Nec ſterilis libyæ: nec ſyrticus obſtitit āmon
Iſſet in occaſum mundi deuexa ſecutus
Ambiſſetq; polos:nilumq; a fonte bibiſſet
Occurrit ſuprema dies:naturaque ſolum
Hunc potuit finem ueſano ponere regi:
Qui ſecum iuidia qua totum cœperat orbē.
Abſtulit imperium nulloq; herede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit babylone ſua: parthoq; timendus

Fortūna pe. ſed fortūa uoluit:ut a cineribꝰ alexādri abſtinuerit cæ.nā fecit ut regnū ſuū ꝑpetuo duraret uſq; ad eā ætatē ē ꝙ ſi populi ī libertatē aliqdo ueniſſēt: nō dubiū erat qn corpus alexādri dilaceraturi fuerit memores iniuriarū qs ab eo accepāt. Durauit ad ulti.i. uſq; ad ultimū tps:ut obliuiſcerent̄ iniuriis ſuis po. nā regnū diuiſū ē ī prīcipes q alexādrū cōitati fuerāt. Ludibrio:ad ludibriū. Si red.or.i.ſi nunq̄ ꝑ liberta te faceret:ut orbis terrarū eēt ſui iuris:nō dubiū erat qui ſæuituri fuiſſēt i corpus & r̄liquias alexādri. Nō utile mūdo:quia ipſe docuit oībē terrarū ſub unius poteſtate eē poſſe:nūq̄ āte alexādrū quiſq; iuētus fue rat:qui uniuerſo ꝑpe orbi terrarū īparet. Exēplū: quia exēplo alexādri cæ. & multi alii ēt domini or bis terrarū eē uoluerūt. Eſſe ſub.i. poſſe ſeruirꝭ uni uiro. Macedonū fines: hic ē alexāder nō cōtentus regno paterno exercitū traduxit ī aſiā & eā oēm ui cto Dario ipſo ſuo ſubiecit. Latebraſq;:quia mace donia erāt ferme latebræ q̄dā cōpatiōe r̄liqui orbis q̄ ipſe armis ſubiecit. Pře.i.a pře eꝰ philippo. Actꝰ ductus. Popu.aſ.qa bis Dariū alexāder ſupauit: & ipm ēt occidit:cū ī captiuitatē duxiſſet uxorē eꝰ & filias:& tamē alexāder:īde hoc modeſtiæ documē tū dedit eximiū:qa quāq̄ illæ pulcherrimæ eēnt: ta mē ītactas ſeruauit. Humana ſtra.i.cū ruina & ma gna cæde hoīm. Exegit:exercuit. Amnes.ſ.eufratē & gāgē:qa eufrates flu.ē q totā ītra ſe cappadociā cō prehēdit:& Comagenā:& Amanū: & Iſſicū ſinū in magna & ī pua armēia pcurrit meſopotamiā diſter miat:ex eufrate ferebat̄ aq̄ ī hortos pēſiles babylōis deniq; eufrates a boreali tauri later̄ exorit̄.prio p ar menia fluēs occidētē uerſus:deīde ad auſtrū flexꝰ ta urū recidit īter armenios cappadoces & cōmagēos auctore Stra.gāges flu.ē idiæ: ideo dicit hos fluuios miſcuiſſe ſāguine hūano.ſ.eorū quos uicēdo occide rat. Terrarū fa.ma.ꝑſequit̄ ēt īuectionē ī alexādrū dicit enī qd ī aīo hūerit alexāder.ſ. ut oīa ī poteſtatē ſuā r̄digeret:niſi morte ꝓuētus eēt. Alexāder:appo. Malū fa.deſtinatū malū terris & lætiferū. Fulmen qa uno eodēq; tpe oīa puerteret q̄ſi fulmē. Et ſiduſ ini.aduerſū:ſicut aduerſa ſidera īducūt peſtilētiā q̄ aīalia cūcta peūt: ita & ipe q̄ſi peſtilētia q̄dā fuit gētibꝰ. Parabat:poſtq̄ maiorē pte orbis terraꝝ domue rat. Exteriore mari:qa oceano īphera terræ circun dat̄.ergo exteriore. Nō illi fl. & uſq; ad torridā zo nā penetrauit: nil illi obſtar̄ potuit quocūq; ꝑgredi uoluiſſet. Flāma.ſ.feruētis zonæ. Vndæ.ſ.oceani maris obſtiterunt. Nec ſi.ſcilicet obſtitit ei. Sterilis: quanuis ſterilis: tamen obſtitit quo minus duce ret exercitum. Ammon: ideſt templum iouis ammonis quod politum eſt inter ſyrtes. de hoc ſatis ſu perius. In occaſū:parua dixi iam properabat ire in occaſū: ideſt ultimum occidentē:uidelicet ad æthi opas occidentales. Deuexa:decliua uidelicet meridiē:quia polus antarcticus humilis ē. Polo:ſcilicet ar cticū & antarcticū. A fronte: quem nullus unquam inuenire potuit in hoc etiam multi reges elaborarūt inter quos Cambiſeſetiam rex perſarum miſit,qui diligenter ſcrutarentur:hi uero nauigarunt ex aduerſo niſi quo ad ripas q̄dā puenerūt inauigabiles:nec tamē referre potuerūt: ubi nilus originē hūerit:ille ergo natura prius deſtituiſſet orbē terrarū luſtrare:q̄ niſi fonte īueniſſet. Occurrit ſu.di. ſed his cogitatis mors īteruenit. Natura ſo.& nihil fuit qd̄ potuiſſet cupiditati alexādri modū īpone p̄ter naturam.i. mortalis natus erat. Veſano re.īſaciabili qui ſania q̄dā ferebat̄: ideo nihil ūquā aīum eius explere potuiſſet. Qui ſe.i.iuidia fecit:ut domīoꝝ oīum ſupior eēt itē iuidia fecit ut poſt mortē curaret ne qs ūiuerſo orbi terra rū p̄eēt ſicut ipe:nā xii.prīcipibꝰ regnū ſuū diuiſit:q̄ ergo iuidia ipſū orbiſ:accepat eadē moriēs abſtulit. Nullo he.qa xii.prīcipibꝰ regnū p̄titus ē. Lacerādas:cu diuiderēt ī xii.ptes. Totꝰ.ſ.i.totꝰ fortūæ ſuæ. Ce cidit:mortuꝰ ē. Bab.ſ.quā ipe ſubegerat bel.& ī ea regiā poſuerat:quis aruſpices mōerēt caueret ſibi ab ea urbe tamē cupiditate eꝰ ipulſꝰ ē:ut ad eā uēiret & ibi a pdica ātipři ſilio q picerna eꝰ erat ueneo necatꝰ ē. Par.q;. qa pthi & ipſū ī honore hūerīt cuꝰ urbē ipſe cœpat nā ī par. ē babylō:& metropolis ē regiōis illius.

Proh pudor æoi propius timuere ſariſſas.
Q uã nũc pila tient populi licet uſq; ſub arcto
Regnemus zephyri domos terraſq; premãus
Flagrantis poſt terga noti cedamus in ortus
Arſacidum domino:non fœlix parthia craſſiſ
Exiguæ ſecura fuit prouincia pellæ
Iam peluſiaco ueniens a gurgite nili
Rex puer imbellis populi ſedauerat iras.
Obſide quo pacis:pellea tutus in aula
Cæſar erat :cum ſe parua cleopatra biremi
Corrupto cuſtode phari:laxare cathenas
Intulit æmathiis ignaro cæſare tectis
Dedecus ægypti: latii feralis erinnys
Romano nõ caſtra malo:quantũ ipulit argos
Iliadumq; domos facie ſparthana nocenti
Heſperios hauſit tantum cleopatra furores.
Terruit ille ſuo ſi fas capitolia ſiſtro.
Et romana petit imbelli ſigna canopo
Cæſare captiuo pharios ductura triumphos:

Proh pu.ĩdignatur hoc loco Lucanꝰ:q; populi pthoꝶ timuere alexãdrũ & macedones cũ auſi ſint ẽt ro
manis ĩfer:e bellũ:ergo plus uiriũ iqt hũit Alexãder:q̃ po.ro.nã craſſũ cũ maiori pte exercitus p:hi occide
rũt Sariſſa.i.tela macedonica:& ſariſſa ꝑ ipſis macedonibꝫ poſuit. Pila.i.romanos.nã pilũ ro.e telũ. Pro
prius:qa ro. ĩperiũ ſuũ nõ porrexerãt:tã ꝓpe pthos:ſicut fecere macedones. Licet uſq; ar. q̃uis ĩ occidẽte:
meridie & ſeptẽtrione maiores ſimus domini:q̃ nũq̃ fuerit Alexãder:tamẽ qđ ad orientẽ ptinet:ipſe nos ĩ
pio ſupauit. Sub ar.ſeptẽtriõe. Zephyriq; do.i. occidentẽ:nã zephyrus uentus ẽ occidẽtalis. Noti.ſ.me
ridiei. Cedamus ĩ or.tamẽ uicti ſumus ĩ oriẽte po/
tẽtia Alexãdri macedonis. Arſacidũ:a domĩo ptho
rũ:arſacẽ uiroſcyta:ut iqt Strabo q pthiã ĩuaſit atq;
obtinuit. Arſacidæ.n.reges pthorũ dicti ſunt:ſicut
ptholemæi ægypti & Cæſares ro. Non fœlix:q̃ ĩdi/
gnũ fuit hoc:ut ex oĩbꝫ ꝓuinciis pthia exigua fuerit
Alexãdro : q̃ nũc ẽ formidoloſa ro. cũ in ea Craſſus
cũ exercitu pierit. Craſſi.ſ.pr̃i & filio. Secura pel.
qa ĩ ea nihil timuerit Alexãder:imo uero obſequen
tiſſimã ſibi hũit. Iã pe.ue. nũc redit ad Cæſ.& pto
lemæũ. dicit ãt poſtq̃ rex tadẽ fremitũ populi ſeda/
uit:uenit ipſe ad Cæſ. & ſe ĩ eius poteſtatẽ futuꝶ di
xit:rege ergo q̃ſi obſide ſecurius Cæ. cœpit deĩde di
ligẽtius cõtẽplare ſitũ ægypti:& ſe ẽt dedere regi:cũ
paulopoſt Cleopatra ſupuenit q̃ blãditiis ſuis pelle
xit Cæ. Peluſiaco:ibi enĩ caſtra hẽbat ad peluſium
qđ ẽ unũ ex hoſtiis nili. In a.pe.ĩ aula alexandriæ
quã pelleus Alexãder cõdiderat. Obſide:tãquã ob/
ſide pacis. Cũ:dico iã ad Cæſ.uenerat ptholemæus
cũ excluſa eẽt Cleopatra extra phaꝶ:& ipſa quoq;
exercitũ hẽbat cõtra fr̃em:illa muneribus corrupit
cuſtodes phari q cathẽas ſoluerẽt:qbꝫ illa extra por
tã excluſa erat & ꝑuã biremi ĩgreſſa fefellit pthole/
mæũ:& ad cæſ.ꝑuenit. Biremi: naui q̃ duobꝫ ordi
nibus remoꝶ uteret̃. Cuſtode:q̃ ꝑerat portui. Ca
thenas:portus qbus excluderetur. Tectis æma. lõ
ge repetitũ ẽ epithetõ.i.tecti Cæ.uictoris æmathiæ
Ignaro:neſciẽte illã adeſſe: & eiuſmodi muliere
rat cleopatra uidelicet. Dedecus æ. nam reges & reginæ ſunt decori & dedecori regnis ſuis prout fuetũt
ſed cum ipſa eſſet impudica:luxurioſa:auara dedecus erat ægypti Feralis eri.furia lætifera. Latii:ita/
liæ:quantas clades intulerit italiæ hiſtoria docet.primo enim cauſa fuit:ut multi e romanis occiderentur
cum cæſare: deinde cum cleopatra ſe coniunxiſſet cum antonio cauſa fuit:ut bellum ciuile iterum confla
retur inter octauianum & M . Antonium:& ad Leucadem promontorium bello nauali uicta eſt Cleopa
tra cum Antonio:ibique multa milia romanorum periere. Nõ caſta:ideſt impudica. Ad malum:ro/
manum. uidelicet quia blanditiis duces romanos pellexit. Quantum imp.ar. dicit non minus prope
exitium intuliſſe romanis Cleopatram:q̃ intulit helena Aſiæ.uidelicet troianis. Sparthana:uidelicet he
lena quo bello irritauit græciam & Aſiam pulchritudine ſua. Argos:uidelicet Europam in qua eſt græ
cia. Iliacasque do.uidelicet aſiam.nam ilion in aſia eſt. Facie no. nam forma ſua tantum mali intulit
quantum helena Sparthana:de opido ſparthæ. Ouidius Me duce dardanius ſpartham oppugnauit ad
ulter. Auxit:augumentauit. Heſperios : italos. Tenuit iam ſ.parum inquit fuit quin cleopatra im
perium orbis terrarum teneret. Siſtro:ſiſtrum eſt genus tubæ incuruæ quo utebantur ſacerdotes tunc
cũ ad iqſitionẽ oſiridis populũ cõuocabãt : ut imitarent̃ Iſidis plãgores q̃ oriſim uirũ ſuũ diu q̃ſitũ tãdẽ in
uenit.erat enĩ ãniuerſariũ ſacrificiũ:qđ ægyptiis ſingulis qbuſq; ãnis celebrare ſolebãt Capitolia:ĩpiũ ro.ĩ
tellige. Si fas:ita dixit ſi fas:quẽadmodũ dicer̃ ſolẽus:ſi diis placet. Petit:ĩuadit: qa cõtra Octauianũ ducit
exercitũ cũ M. Antonio cõiũcta. Rõana ſigna.i.ſigna Octauiani cæ. Canopo:populo ægypti. Canopus
cẽtũ ac uigĩti ſtadiis diſtat ab alexãdria:pedeſtri itinere uadẽtibꝫ dicta de noĩe cãopi:qui Menelai claſſẽ gu
bernat : & ibi mortuus eſt : ut refert Strabo : in ea eſt Serapidis templum & cultu & religione excellens:
ut etiam doctiſſimi uiri credant:& pro ſe uel pro aliis inſomnia captent. Imbellis:molli: ut ſupra emol
lit gentes clementia cœli: Ductura triumphos:quia in amorem ſuum traxit & pellexit Cæſarem:ut pa
rum abſuerit : quin amore uictus ſe crederet ægyptiis occidendum : nam dum ille amori operam daret
& luxu captus cõuiuiis & epulis ĩdulgeret pene a Photino & achilla ẽ oppſſꝰ: ſicut ĩ ſeq̃ntibꝫ declarabitur.

Leucadioq̨ fuit:poſtea apud leucadẽ ꝓmontoriũ ĩ magno diſcrimĩe fuit ĩperiũ ro.nũq̇d romãi ĩparent an Cleopatra romãos ĩpio ſuo ſubigeret. Leucadio gur.uidelic& ĩ mari qđ ẽ apud leucadẽ. An nõ fu. hoc ĩcertũ:an cleopatra ĩpiũ ro.tenerent:an romãi.duplici rõe ĩdignũ fuiſſet romanis:ſi cleopatra regnaſſet.ꝙ uidelic& ĩdigna mulier erat:& ꝙ mulier nõ romana. Nec nr̃a.i.nec romana qdẽ.Mũdũ:ĩpiũ mũdi. Illa nox:q̄ cõſuetudinẽ cũ cæſare hũit.Animi.ſ.Cleopatræ.Inceſtã ptho. ĩpudicã cleopatrã ptholemæi filiã. Cubili mi.in eodẽ toro cõcubuit. Nr̃is du.cũ cæſare primũ deinde cũ.M.Ant.Quis ti.ue. ĩnuectus ẽ ĩ cleopatrã:q̄ ĩpudicitia & pulchritudine ſua plurimũ nocuit ĩpio ro.nũc cæſarẽ rephẽdit q cũ ductor eẽt fortiſſimus populi ro.& ĩ medio flagrãte bello ciuili uerſaret̃ tamẽ amore mulieris huius corruptus fuerit:ut ppea ignoſcẽdũ ſit antonio q cũ mollioris eſſet ĩgenii amoribus huius capi potuerit a maiori ad minus arguit.ſi uicere:potuit animũ cæſaris durũ & nõ facile credentẽ blãditiis mulierũ:q̄to facilius id ĩ.M.Antõio fecit q natura mollior erat? Quis.q.d.oẽs. Ignis:amor. Hauſerit:cõphẽderit corrupit põt eẽ hyppalage.i.durũ pectus cæſaris hauſerit ignẽ. nã ignis ꝓ amore ponit̃ Vir.& cæco carpitur igni. Et ĩ media rabie: declarat.i.ĩ medio furore.uidelic& cũ bello ciuili adhuc eſſet occupatus:magnus adhuc labor ſuperat. nam uincẽda erat claſſis põpeii uĩcendæ reliq̄æ belli ciuilis q̄s ſecũ duxerat cato & ad iubã regẽ libyæ puenerat:q ĩ officio populi ro.pmãſerat:cũ igr̃ tãta adhuc ſupeſſent:tamẽ mollitus ẽ cleopatræ blãditiis. Aula.nã cũ ante oculos obuerſaretur Pom.cædes & in ipſa aula ptholemæi regis eẽt: cuius iuſſu põpeius occiſus fuerat. Vacauit cæſar.i.operã amoribus dedit. Sãguine:nondũ ĩqt abſterſus erat cruor ĩ theſſalia ſpſus:cũ tamẽ cleopatræ amorẽ cõcipe potuit.Ar.i.cũ bello cõiũxit. Illicitoſq̨ thoros:uidelic& alieos:utpote ex pellice:nã ex hoc cõpreſſu cæſaris grauida facta ẽ Cleopatra & puer pepit cui poſtea nomẽ ĩpoſuit cæſariõ quẽ poſtea M.Antoniuſ iuſſit ĩterfici. Cõiuge.ſ.Calfurnia cæſaris uxore.

Leucadioq̨ fuit dubius ſub gurgite caſus.
An nondũ hæc noſtra quide matrona teneret
Hoc animi nox illa dedit:quæ prima cubili
Miſcuit inceſtam ducibus ptholemæida nr̃is
Quis tibi ueſani ueniam nõ donet amoris
Antoni? durum cum cæſaris hauſerit ignes
Pectus & in media rabie medioq̨ furore:
Et pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine theſſalicæ cladis perfuſus adulter
Admiſit uenerem curris:& miſcuit armis
Illicitoſq̨ toros:& non ex coniuge parthus?
Proh pudor oblitus magni:tibi iulia fratres
Obſcœna de matre dedit:parteſq̨ fugatas
Paſſus in extremis libyes coaleſcere regnis
Tempora niliaco turpis deprendit amori:
Dum donare pharõ:dũ nõ ſibi uicere mauult
Quem formæ cõfiſa ſuæ cleopatra:ſine ullis
Triſtis adit lachrymis:ſimulatũ cõpta dolorẽ
Qua decuit.ueluti laceros diſperſa capillos.
Et ſic orſa loqui:ſi qua eſt o maxime cæſar

Proh pu.p exclamationẽ exagerat adulteriũ cæſaris:dicens:dedecus ĩgens fuit:ut fratres Iuliæ ex ꝑllice Cleopatra generaret:quã ex matrimonio legitimo cõceptã ĩ matrimoniũ põpeio dederat. Obſce.deteſtabili & execrabili. Matre.i.pellice. Parteſq̨ fu.& ꝑter facinus quod admiſit minime ignoſcẽdũ acceſſit ꝙ interea ptibus.i.pompeianis ſpẽ dedit:qua poſſent ciuile bellũ reparare.nã ille dũ operã dat amoribus: ĩterea cato ad iubã puenit:& ope illius exercitũ iuſtũ renouauit. Coaleſcere:ſimul creſcere augeri & cõparari. Regnis libyæ:uidelic& ĩ regno iubæ regis numidiæ. Dependit: tradidit. Tẽpora:q̄ cõſumenda erant ad perficiendum ciuile bellum. Turpis:utpote adulter: Niliaco amori: id eſt Cleopatræ:q̄ regina fuit ægypti:dico fecit hoc dum mauult.Donare:ſcilic& Cleopatræ.non ſibi: ſed cleopatræ uincere cuius amoribus correptus erat. Quæ formæ cõ.nunc dicit quomodo cleopatra cæſarem in ſuum amorem pellexerit:cum corruptis cuſtodibus ad reginam ueniſſet in Alexandriam ad cæſarem ingreſſa eſt:& Cæſaris pedibus proſtrata in hunc modũ eſt locuta dum cæſar eſſet in regia ptholemæi:& epulis ac regifico luxui intentus eſſet:delegit ergo tempus & locum ut poſſ& ſibi morigerum facere cæſarem. Formæ ſuæ:ipſius conſcia erat:ut ſperaret atque cõſideraret poſſe animũ cæ. capi. Triſtis a.fecit quandam declamationem.declamauit enim per contrarium:quomodo triſtis ſi ſine lachrymis: ſed triſtis mœrorem ſimulans. Compta: id eſt ornata habens dolorem ſimulatum: quia ſe ornauit quantum ſimulanti dolorem conueniebat.quam decuit quaſi dicat non decuit. Veluti:tanquam diſperſa ſit illa nihilo ſegnius: quam ſi ſpſis capillis prouoluta eſſet genibus cæſaris auſa eſt in hunc modum loqui. Diſperſa:ſciſſa ac inornata capillos. Si quam eſt: confuſe loquitur & perturbate:ut fœmina & perturbata perſona. ordo eſt. ego fœmina non prima tenebo urbes niliacas: ſi tua dextra reſtituat me ueteri fato: deinde per parentheſim lege & cum ſuperioribus iunge hoc modo. ego regina clariſſima proles Lagi pharii complector pedes: ſi qua eſt nobilitas o maxime cæſar & ego exul in æternum delapſa a regnis paternis: tu æquum ſidus ades noſtris gentibus. Proles lagi:id eſt que a Lago

rege ægyptiorum:originē duco.i.cui pr̄ Ptholemæus Auletes lagus:nam a ptholemæo lagi filio q̄ Alexandro ſucceſſit dicti ſunt reliqui reges lagi:ſicut cæteri cæſares a primo cæſare denominati fuerunt: ptholemeus.n.lagi filius alexandro ſucceſſit:ptholemæo autem philadelphus: philadelpho euergetes: poſtea philopater agatocliæ:poſtea epiphães:poſtea philomator:filio a pr̄e iperiū accipiēte hinc uero ſucceſſit ſecundus euergetes nominatus:hunc phyſconem dicunt:cui ptholemæus cognomento lathurus. ſucceſſit lathuro tempore Strabonis ptholemæus auletes cleopatræ pater. Exul in æter uidelicet niſi tua ope in regnū reſtituar. Veteri fa.i.ātiquæ fortunæ meæ Reſtituat me in regnum meum. Sidus æquum tanq̄ ſidus proſperū. Fœmina: quia occurrebat illud fœmina es & regnare non potes dicit ipſa nō ita eēt:hanc enim cōſuetudinem eſſe in ægypto: ut fœmina regnent. Diſcrimine nulla differentia ſexus. Lege ſum.& utitur teſtamento q̄ ipſa cum fratre pariter heres regni ægypti relicta fuerit. Verba.ſ.teſtamenti. Sūma:ultima. Qui iu.moriēs pr̄ iuſſit:ut mr̄imōio iūgeret ptholemæo fr̄i & una cū illo regnarē:nā r̄gibus oīa licēt:ūde Cābyſes correptus erat ſceleſto amore ſororis: accitos igr̄ ad ſe magnos īterrogauit nūqd licer̄t fr̄i ducer̄ uxorem. magi ſt̄ quos philoſophos græ.uocāt nos uero ſapientes ītellexer̄t qd ſibi uellet illa cābyſæ r̄gis īterrogatio.erat.n.natura procliuis ī libidinē:ſicut barbari ſolēt ſpaciū reſpōdēdi poſtularūt.ſ.unum diem. poſtero die redeunt & reſponſū dederūt: quo nec uolūtatē r̄gis offēderūt:& legē naturalē q̄ prohibet ſororē fratri miſceri conſeruarūt dixerūt.n.non inuenimus rex legem quæ permittat ſororem cōiungi fratri:ſed lex ē regi licere quicqd uoluerit. Thalamos.i.in matrimonio. Puer ipſe ſo.ſi queris cæſar cur regno pepulerit:nō ipſe fuit:ſed ſatellites ipſius.ſ.photinus & Achillas: quorū cōſilio regitur.

Nobilitas pharii proles clariſſima lagi
Exul in æthernum ſceptris depulſa paternis
Si tua reſtituat ueteri me dextera fato
Complector regia pedes tu gentibus æquū
Sydus ades noſtris:non urbes prima tenebo
Fœmina niliacas:nullo diſcrimine ſexus
Regina ſit ferre pharos lege ſumma perēpti
Verba patris qui iura mihi cōmunia regni
Et thalami cum fratre dedit:puer ipſe ſororē
Si mō liber amat:ſed habet ſub iure photini
Affectus enſeſq̄ ſuos:nil ipſa paterni
Iuris nunc repeto:culpa tantoq̄ pudore
Solue domū:remoue funeſta ſatellitis arma:
Et regum regnare iube:quātos ne tumores
Mente gerit famulus: magni ceruice reuulſa
Iam tibi ſed procul hoc aduertāt fata minanẽ
Sat fuit indignum cæſar mundoq̄ tibiq̄
Pompeium facinus meritūq̄ fuiſſe photini.
Nequicq̄ duras tentaſſet cæſaris aures
Vultus adeſt precibus:facieſq̄ inceſta porat.
Exigit infandam corrupto cæſare noctem
pax ubi pta duci doniſq̄ īgentibus empta eſt
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum
Explicuitq̄ ſuos magno cleopatra tumultu:
Nondum trāſlatos romana in ſæcula luxus.

Puer:puerum appellauit:ut mirum nimiū uideri poſſit:ſi imperio ac cōſilio ſatellitum ſuorū ſubiectus eſt. Amat:amaret. Simō li.ſi modo ſit ſui iuris. Affectus:uoluntates. Suos enſes.i.poteſtatem ſuam. Sub iure:ſub poteſtate nō audet diſcedere a uoluntate ſatellitum. Nil ipſa paterni:quæro id agas:ne regnū ægypti ſit ſub poteſtate ſatellitum regis:nā hoc dedecus pati nō poſſū. Solue:libera. Culpa:qa culpa & crimen eſt. Regem:id enī qđ rogo ē:ut fr̄ meus rex ſit & nō photinus. Quātosne.tu.& q̄ta inqt ſupbia credis iflatum eē photinū poſtq̄ pōpeiū obtrūcauit:idē quoq̄ tibi facere auderet:& aīo cōcepit ſi fortuna fauerit.Minaẽ.ſ.auellere & tibi ceruicē. Hæc.ſ.abſcindere caput. Auertāt.i.pcul dii amoueāt. Sat fuit.i nā cæde pompei meritū conſecutus ē photius:tu uero ſcelus ac cædes appellaris:qī id tua cauſa photinus fecerit. Pōpeii facit ut cū facinus admiſerit qī de te bene meruerit nō ē hoc tolerādū. Neq̄cq̄ du.nūc dicit quē effectū oro cleopr̄æ hūerit:obtiuit cleopatra qđ uoluit nō pcibꝰ:ſed forma q̄ cæſaris aīum cōmouit nā id obtiuit qđ ualde optabat.ſ.ut cæſar ſecū miſcereẽ. Vultus:forma oris. Adeſt:cōiūcta ē cū pcibꝰ. Facieſq̄ in.ipudica forma. Perotat.i.obtinet qđ uolebat. Exigit.ſ.pcibus ſuis. Infandā:ſceleſtā noctē. Corrupto cæ.ſ. amore eius. Pax ubi pta:cleopatra ſicuti ſupradictū ē nō tā pcibꝰ q̄ forma obtiuit a cæſare qđ petebat: ut .ſ.i gr̄am cū fr̄e cōciliareẽ:quo fcō tūc cōuiuia pata ſūt ſūptuoſiſſima:qbus cæ.cū rrge atq̄ regia iterfuit: & ipſa deīde ſuos ornatus apuit oēs:nec qcq̄ p̄termiſit qđ efficere potuit: ut cæſari placeret: deſcribit igiẽ locū prīo.ſ.ædes ī qbus patū ē cōuiuiū:deīde ſūptuoſas æpulas & appatus. Vbi:poſtq̄. Duci.ſ.a cæſare. Empta:ab ipſo duce:qa multa mūera cæ.dederūt. Excepe æpu.i.poſtquā ī gr̄am rex cū regia rediiſſ&. Gaudia re.qa ſtructa ſūt cōuiuia regifico luxu pata. Expli.apait ſupabūdātia rerū oīum & ſūptuoſus appatus cleopatra. Tumultu:pro mole & magnitudīe magna:poſuit tumultū ſignificat fāulo℞ ac famula℞ quo℞ pōpa magna pgreſſa ē in cōuiuiū. Nūdū tranſlatos:qa luxus nūdum ad romanos puenerat.

Ipſe locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat inſtar erat:laqueataq; tecta ferebant
Diuitias:craſſumq; trabes abſcederat aurū.
Nec ſūmis cruſtata domus:ſectiſq; nitebat
Marmoribus:ſtabatq; ſibi in ſegnis achates:
Purpureuſque lapis:totaque effuſus in aula
Calcabatur onix:hebenus mareotica uaſtos
Non operit poſtes:ſed ſtat pro robore uili
Auxilium n forma domus:ebur atria ueſtit
Et ſuffecta manu:foribus teſtudis inde: do
Terga ſedet crebro maculis diſticta ſmarag
Fulget gema toris & iaſpide fulua ſuppellex:

Ipſe locus:primū deſcribit locus:qui adeo paratus erat ꝑcioſis rebus:ut nec tēpla quidē deoꝝ:q̃ poſtea ætas corruptior ædificauit tā ornata eſſe conſueuerint:& oſtendit priſcis illis fuiſſe templa q̃ illi pie magis colebant:q̃ precioſis muneribus. Aetas.ſ.poſtera q̃ corruptior futura erit. Quod:ꝓ quale templū

Laq̄ataq; tecta:trabeataq; tecta.laq̄aria proprie dicuntur trabes quibus ſuſtinetur tectū:dicit & trabes fuiſſe auro ornatas: ut uix pondus auri ſuſtinerēt. Ferebant:ſuſtinebant. Diuitias.i.aurū:argērū:& lapides precioſos. Craſſū.ſ.denſū ac ſolidū aurum. Abſconderāt:nō uidebant trabiū ligna:nā auro tecta latebant. Nec ſūmis cru.& domus nō erat cruſtata marmore:ſed tota marmorea: cruſtati dicunt pietes marmore tecti i ſuperficie i ſimilitudinē cruſtarū:fit dr̄ia inter cruſtū & cruſta.cruſtū ē eſculentū:cruſta de aliis rebus dr̄. Sūmis.ſ.i ſuperficie ſectis. Stabatq; nō ſe a.& nō erat ĩutilis achates q lapis tantūmodo poſitus eſſet ad ornatū:ĩmo uero archaticæ colūnæ ædiū arcus ſuſtinebāt:iō nō ſegnis: achates eſt ꝑcioſus lapis:quē qui geſtauerit ĩ annulo efficitur amabilior.Achatē lapidē Sicilia primū dedit in achatis flu.repertū non uilem:cū ibi tantū reperiret:quippe ĩter ſcribētes eū uenæ naturalibuſ ſic notant formis:ut cū optimū ē uarias rerum præferat imagineſ:nūc diuerſis ĩ lociſ apparet teſte Solino dat creta:dat india:achates ſanguineis maculis irrubeſcit:ſed q maxīe ꝓbat uitreā hēt ꝑſpicuitatē:ut cyprius.nā q̄ē facie cerea abūdans triuialiter negligit.

Purpureuſq; la.atq; purpureis lapidibus ſtratum erat ſolū:& pauimentū ipſarū ædiū. Purpureus.ſ. porphireus:ſicut enim appellant porphira lapis & petra: nā porphira græci dicūt:nos purpura. Effuſus:ſtratus. Calcabatur.ſ.a conuiuantibus. Onix:lapis eſt nitidus ad ſimilitudinē & ĩ modū unguis: unde etiam denomĩationē habuit.nam ονιξ ονικοσ græ.latine ſignificat unguem. Hebenus:q̃ alibi ꝑcioſa habentur:ibi erant pro uiliſſimo ligno.Sola india hebenum mittit:nec uniuerſa:uerum exigua ſui parte ſiluis hoc genus edit:arbor eſt plerūq; tenuis:ſed frequentior uimine raro in craſſitudine caudicis extuberata:hiulco cortice & admodū reticulato:dehiſcentibus uenis adeo:ut per ipſos ſinus ꝓs ĩtima uix tenui libro contegat:lignū omne abſq; mediali:eadem ferme & facie & nitore qui eſt ĩ lapide gagate: teſte Solino: indi reges ex eo ſcæptra ſumunt: & quaſcunq; deorum imagines non niſi ex hebeno habent:iidē ferunt materia iſta liquorē non contineri & quicq̄d maleficium fuerit:tactu eius auerti:hac gr̄a pocula ex hebeno hēnt:hebenū ex india mithridatico triumpho romæ primū pōpeius magnus exibuit. Mareotica:q̃ naſcitur apud paludē mareotim. Nō operit po.ſ.nō ĩ ſupficie hoſtii ponebat hebenus:ut eſſet ad ornatū. Sed ſtat ꝓ ro.qa hebeneæ columnæ ſtructæ erāt qbus ſuſtentaret. Domus uili.iō dixit:qa ſuperius achaticas colūnas hūiſſe dr̄:& comparatione ergo achatis uilis eſt hebenus. Auxiliū:ad ſubſtentandum domum. Nō forma:nō ꝓ ornatu:ſed ꝓ ſubſtentaculo domus erat. Ebur atria ue.& qd dicā pietes marmorei in eoꝝ ſuperficie erant cruſtæ eburneæ. Ebur:uidelicet cruſta eburnea ueſtit atrium.

Et ſuffecta:teſtudo indica q̃ ſolet eſſe in precio:nunc erat tegmen poſtiū:teſtudo eſt animal aquatile ſimul & terreſtre:quia mō in aqua mō in terra habitat.Strabo refert indorum legatos qui ad cæſarē auguſtum uenerant:ei dono attuliſſe ĩter cætera octo ſeruos nudos in ſubligaculis aromatibus delibutos:mercuriū a puero brachia ab humeris exertum:itē uiperas ingentes & ſerpētē decē cubitorum: & teſtitudinē fluuialem trium cubitorum:Solinus uero dicit qui Taprobanem inſulam colunt marinas etiam teſtudines capere:quarum tanta eſt magnitudo:ut ſuperficies eaꝝ domum faciat:& numeroſam familiam non arcte receptet. Oſtreū eſt:hēt.n.tegmen oſtreū. Teſtudo:ĩdica teſtudo ad ſimilitudinē huius aĩalis qd uulgo naſcit apud nos eſt precioſiſſima & oſtreo eius ornabant poſtes:lecticæ & cætera huiuſmōi quæ ĩ domo ornatū aliquē requirunt. Terga:oſtrea. Indæ:indicæ:quæ naſcit in india. Suffecta: inſerta foribus. Manu.ſ.artificis:nā theſſilis qbuſdā huius indicæ teſtudinis diſtinctæ erāt fores. uerniculatas fores dicit:ſic.n.appellat cicero.i.theſſiris quibuſdā diſtinctas: uulgo intarſiadi a ſcachi:ad ſimilitudinem theſſerarū:nā theſſera ſignificat quattuor theſſera ſignificat formam quadratam. Sedent.ſ.in ipſis foribus. Maculis diſt.i.hēntia maculas diſtinctas. Smaragdo:lapide ꝑcioſo.Smaragdis ſcythicis tertiam ĩter lapideſ dignitatē Theophraſtus dedit:nā licet ſicut ægyptii:& calcedōii & Moedici & Lacōici ꝑcipuus ē honor ſcythicis:nihil his iucūdius:nihil utilius uidēt oculi.nā uiſus quos alteriuſ gēmæ fulgor retulerit ſmaragdi recreāt. Fulcit gēma.t.ſ.gēmati erāt tori. Fulcit:ſuſtiet.fulcra ex gemma dicit hūiſſe toros: nā fulcire eſt ſuſtinere in fulcrum tori dicitur tegmen. Gemma to.ideſt tori habent fulcra gemmata.

Iaſpide precioſo lapide:iaſpidis Plinius li.xxxvii.naturalis hiſtoriæ dicit iaſpidem uiridem & craſſi coloris eē. Fulua ſu.i.tori ueſtis & aulea habebant iaſpide fulgentia pro ſupelectile intelligo ueſtes quibus tori ornantur. Aſſyrio:aſſyr dicit feſtus pompeius antiqui ſanguinem uocabant.unde aſſyrius ria riū deduci poſſe uidet̃ ſanguineus.i.purpureus:aut certe dicit purpuram quæ in aſſyria tingit̃. Aſſyrio ſucco:id eſt purpureo colore qui color ſummus eſt Cuius pars:pars erat ornata purpura aſſyria pars ãt tyria.nam in aſſyria & tyro purpura tingitur precioſa:tyrus ē oppidum phœniciæ ubi piſcis naſcitur cuius ſãguine tingitur purpura.

Sic torus aſſyrio cuius pars maxima ſucco
Strata micãt tyrio:quorũ pars maxĩa lẽtum
Cocta diu uirus non uno duxit aheno.
Pars auro plumata nit&:pars ignea coco
Vt mox eſt phariis miſcendi litia telis
Tũc fãulæ nũerus turbæ:populuſq; miniſter
Diſcolor hos ſanguis:alios diſtinxerat ætas.
Hæc libycos pars tã flauos gerit altera crines
Vt nullas cæſar rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas uidiſſe comas pars ſãguinis uſti
Torta caput.refugoſq; geres a fronte capillos
Nec non infelix ferro mollita iuuentus
Atque exſecta uirum:ſtat cõtra fortior ætas:
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas
Diſcubuere reges:toris maiorque poteſtas
Cæſar:& ĩmodice formã fucata nocentem:
Nec ſceptris contenta ſuis:nec fratre marito:
Plena maris rubri ſpoliis colloque comiſque
Diuitias cleopatra gerit:cultuque laborat.

Cocta diu.nã q̃to diutius coqtur purpura:tãto ẽt melior ac tenacior redditur:iõ uirus appellauit ſuccum purpuræ. Lentũ: Tenax. Non duxit.i.traxit uno aheno.i.ſæpius cocta. Plũmata.i.in plũmarum modum:ſicut ſquãmæ ſunt piſcium. Auro.i.aureas ſquamaſ habebat in ſimilitudinem piſciũ. Ignea co.nã coccineus color igneus eſt. Vt mos ē phariis.i.ægyptiis:nã hic texẽdi genus eſt.ſ.diſtĩctũ diuerſis coloribus ĩ ægypto. Litia:ſunt quibus tela texitur. Tunc famulæ:talis inquit erat aula:talis ornatus aulæ:ſed ingẽs numerus erat famulo℞ ac famularũ:quæ miniſtrabant epulis eiuſmodi ſũptuoſis erant diſſoni linguiſ diſſoni moribus ac facie atq; colore. Famulæ turbæ:ꝑ turbæ famulantis:nã adiectiue poſuit famulæ pro famulãtis. Populuſq; m.i.multitudo ſeruorũ. Miniſter.i.multitudo ſeruorum. Sanguis.ſ.famulorum ac famularũ.ſ.genus quia diuerſi generis erant. Diſtixerat ætas:quia alii iuuenes:alii grauioris ætatis erant. Libycos:nigros. Tam:Adeo. Flauos:ut cæſar ipe fateretur ſe in regione germaniæ non uidiſſe crines nitidiores:nam germani habent crines flauos ac nitidos. Cæſar: qui galliam germaniam bello ſubegerat:diu enim in his ꝓuinciis cæſar fuerat:quas decẽnio tandem ĩperio populi romani ſubegerat. Rhenus:flu.germaniæ. Pars ſcilicet famulorũ. Vſti ſanguinis:id ē æthiopũ parſ erat.ita enim æthiops iterpretatur oetho ſignificat uro opo opos uultum:id eſt qui uſtum uultum habet.ideo nigrũ:mauros ſignificat famulos ĩterfuiſſe.

Torta caput.i.capillos:habent enim mauri capillos criſpos in ſimilitudinẽ lanæ. Refugos:id eſt retro fugientes a fronte:quia torti ſunt. Necnon infœ.quia uirilitatem amiſerat:erant enim eunuchi cõplures:nam ſicut apud Terentiũ legitur in domibus regum ſunt eunuchi quibus reginæ delectant̃. Ferro molli.i.mollior effecta cum genitalia eſſent abſciſſa & declarat. Execta uirum:id eſt hẽns ãputatã uirilitatem. Contra:ex altera parte. Fortior uidelicet adulta ætas. Vix ul.fu.& oſtendit hanc partẽ famulorũ fuiſſe in ipſa pubertate:tunc primum ephebos inierant.nam ephiuos græ.adoleſcens dici poteſt latine εφηβοσ ſignificat.επι τὴν ἥβην ſignificat ætatem.i.quitin ætate eſt:nos adoloſcentem dicimus. inire autẽ ætas dicitur decimo quarto anno prima quidem ꝑs uitæ eſt infantia:ſecunda pueritia: q̃ quodãmodo appellari non poſſunt ætates:quia huiuſmodi ſunt:ut nullam prope induſtriam habeant.tertia uero ætas adoloſcentia dicitur:cum ad quartũdecimum annum uenerit. Fuſcata:adumbrata. Lanugine:primos barbæ pilos qui adeo tenues ſunt & candidi:ut uix diſcerni poſſint. Diſcubuere toris: poſtq̃ deſcripſit ædes & apparatum:nunc deſcribit cõuiuas.dicit enim habuiſſe cõuiuas non indignos tãto appatatu. Reges.ſ.ptholomæus & cleopatra. Maior.ſ.regibus:quia imperator erat populi ro.Cæſar. Immodice:imoderate ſine modo:ſed præcipue ĩmoratur in deſcribenda pulchritudine cleopatræ & ornatu eius ſuperfluo.nam gẽmis & auro onuſta erat:ut uix ſuum ipſa ſuſtinere poſſet ornatum. Fucata.ſ.facie falſo colore.nã fucus proprie dicit̃ color:q puellis colorẽ inducit etiã pallidis. Contenta ſuiſ.ſ.quæ maiora etiam regna cõcupiſceret. Nec fatre marito:quia iã in cõplexus ſuos pellicere uolebat cæſarem. Maris rubri:in mari rubro naſcunt̃ lapides precioſi & margaritæ q̃bus ipſa orta erat.dat & ĩdia dat ẽt litus britãnicũ margaritas:ſicut diuus iulius thoracẽ quem ueneri genitrici in templo eius dicauit: ex britãnici margaritis factum ſubiecta inſcriptione intelligi uoluit: ſyllanis primũ tẽporibus romam allati ſunt uniones. Spoliis:uidelicet precioſis lapidibus. Colloq; e.uidelicet monilia colli geſtabat plena gemmis & comis redimita caput erat. Cultuque laborat:id eſt uix ſuſtinet ornamentum ſuum.

Candida:dicit cleopatrã pectori ſuo ſuperimpoſuiſſe tenuiſſimũ uelum:quod perlucebat non ut tegeret pectus:ſed ut decentius redderet. Sidonio:ſidon donis eſt quod nũc uulgo appellant el zendale de ſidone regione:ſed ſidonium dicere debemus.Sidon poſt barutum eſt:ut refert Strabo:quadrigentis fere ſtadiis ab ea diſtans ſitum habet in pulcherimo continentis portu:poetæ adeo ſidonem celebrant:ut homerus nõ meminerit tyri:q̃ cum illa & magnitudine & antiquitate contendit:& poſt ſidonem ẽ & tota inſula eſt continens tamen aggere coniungit̃:ex ſidone philoſophi illuſtres fuere Bethus:itẽ diodorus eius frater. Quod nilotis acus:id eſt ægyptia.nã in ægypto hoc texendi genus fieri ſolet:ſenſus ẽ qđ pecten texendo denſauerat: acus diſtinguendo laxabat. Pectine:nã textores fila filis cõiungũt. Ordo ẽ & nilotis acus ſoluit & laxauit ſtamina & cætera.

Candida ſidonio perlucent pectora filo
Quod nilotis acus cõpreſſum pectine ſerꝝ
Soluit:& extenſo laxauit ſtamina uelo.
Dentibus hic niueis ſectos atlantide ſilua
Impoſuere orbes:quales ad cæſaris ora
Nec capto uenere iuba:proh cæcus & amẽs
Ambitione furor ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire ſuas incendere mentem
Hoſpitis armati:non ſit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quæſiſſe ruina
Pone duces priſcos & nomina pauperis æui
Fabritios curioſq; graues:hic ille recumbat
Sordidus ethruſcis abductus conſul aratris

Quod ſtamen ſerũ.id eſt ſericũ & eſt numeri pluralis:hi ſeres horum ſerum:ſunt enim populi apud æthiopiam orientalem & indiam ubi bõbix naſcit̃ in arboribus:de quo fila huiuſmodi tenuia deducũtur.Vir.Velleraq; ut foliis depectãt tenuia ſeres:a ſeribus ergo ſericum ẽ appellatum.Seres teſte Strabo ne tam longæ dicũtur uitæ:ut ducẽteſimum annũ excedant:Solinus ait hos aquarum aſpergine iundatis frondibus uellera arborum adminiculo depectere liquoris:& lanuginis teneram ſubtilitatem humore domare ad obſequiũ hoc illud ſericũ in uſum publicum damno ſeueritatis admiſſum:e quo oſtẽdere potius corpora q̃ ueſtire primo fœminis:nunc etiam uiris perſuaſit libido. Compreſſum:denſatum cum textor texit. Soluit:diſtinxit. Laxauit id eſt rariora fecit ſtamina. Extenſo ue.dum parat rariora reddere fila. Dentibus ni.dicit.n.ibi fuiſſe menſas rotundas ex ebore adeo candido:ut nec in regno quidem iubæ tam candidum ceſar uenerit tũc cum illum duxit in triumphũ. Impoſuere.ſ.qui miniſtrabant. Dentibus:nã in aphrica naſcunt̃ elephanti quorũ dentibus efficitur ebur. Hic:in hac aula. Orbes:rotundas menſas. Niueis:eburneis.

Atlandide ſylua.ſ.elephantorũ qui in ſylua naſcunt̃ iuxta atlantẽ.ibi.n.maiores & ſpecioſiores naſcũtur elephantes:nõ per excellentiã dixit.Athlas mons eſt libyæ:ut refert ſolinus e media harenarũ cõſurgens uaſtitate:& eductus in uicina lunaris circuli ultra nubila caput cõdit:atlantem mauri noĩant additim iuxta hunc montẽ e prouinciis mauritanis tingitana q̃ ſoſticiali plagæ obuia eſt q̃ porrigit̃ ad internum mare exurgit montibus.vii.quia a ſimilitudine fratres appellati freto ĩminent hi montes elephantis frequentiſſimi ſunt:duo eorum ſunt genera:nobiliores indicat magnitudo:minores nothos dicunt:candore dentiũ intelligit̃ iuuenta:quorum alter in miniſterio ẽ:alteri parcitur ne aſſiduo repercuſſu minus uigeat:ſi fuerit dimicandum cũ uenatu premunt̃:pariter affigunt utroſq;:ut damnato ebore nõ requirantur:hanc.n.cauſã ꝑiculi ſibi ꝑ̃ſentiũt elephantes italia ãno urbis cõditæ q̃dringẽteſimoſecũdo in Lucanis primũ bello epyrotico uidit:& boues lucas inde dixit. Sectos:quia ſecant̃ uelut tabulæ. Iuba:rege numidie. Proh cæcus:nũc reprehẽdit ſtultitiã cleopatræ & ptholemæi q oſtẽderunt cæſari diuitias ſuas atq; theſauros:ut niſi ipſe ſua ſpõte ĩcenſus eſſe pret ſertim tantarum reꝝ ꝓcio irritari potuit. Cæcus:incõſideratus. Ambitione:nã luxus oĩs ad ambitionẽ ꝑtinet. Armati.ſ.cæſaris bella gerentis. Licet:q̃uis & eſt argumẽtũ a minori ad maius:nam ſi nõ eẽt ꝑatus ad ꝑdã totius mundi:nã ob hãc cãm bellũ ſuſcepat:ut uniuerſũ orbẽ terraꝝ in poteſtatẽ ſuam redigeret:nũc res tanti ꝓcii aĩum ſuũ incẽderet:erat aũt ꝑatus multo igit̃ magis & cætera. Pone du.pri.ꝓſtat in hac argumẽtatione.ſ.potuiſſe ĩpelli nõ tãtũ aĩum cæſaris:ſed cuiuſcũq; ꝑciſſimi ac moderatiſſimi uiri:ut Fabritii:ut Curii:ut Ti.corũcãi:& alii huiuſ mõi q fuerũt exẽplar quoddã cõtinẽtiæ:Fabritius & Curius fuerũt cõſules romãoꝝ:quorũ alter.ſ.Fabritius tãta cõtinentia & ĩtegritate fuit:ut nullis diuitiis nec mũeribus regis pyrrhi moueri potuerit:ĩmo cũ medicus regis uẽiſſet petẽs aurũ ſi regẽ ſuũ ĩterficeret reppulit a ſe ipſo:& lr̃as ſcripſit pyrrho ut ſibi caueret qđ ni faceret moriturũ eẽ:miſſus deĩde legatus ad pyrrhũ maximis mũeribus ac pollicitatiõibus adduci nõ potuit a pyrrho:ut ſecũ hitaret uellet:nã ſi hoc feciſſet dimidiũ regni ſui pollicebatur:ut ipſe ꝑiter cũ illo regnaret:cõtẽpſit igr̃.hic uero curius & ipſe nõ minus ꝓ uirtute & hõeſtate ditias oẽs ꝑuifecit:nã cũ ſãnites ĩgẽs auri põdus ad eũ tuliſſẽt.ite ĩqt ad populos ur̃os & dicite curiũ malle aurũ hẽntib ĩpar̃ q̃ auꝝ hr̃e:dicit igr̃ ꝙ hi tãta cõtinẽtia & caſtitate corrũpi potuerũt:ſi huic cõuiuio ĩterfuiſſẽt:& reꝝ tãtarũ ꝓcio adduci. Hic il.ĩ hoc cõuiuio ſi adeẽt cõſul ille q ab aratro ad cõſulatũ accitus fuit.ſ.T.ſerãus unđ a ſerẽdo ſerãuſ ẽ appellatus:ſe a ditiaꝝ tãtaꝝ cupiditate abſtiere nõ potuiſſet. Ara.qa ab aratro accitus ẽ ad conſulatũ.

Triũphũ:uidelic& regnũ cũ huiuſmodi diuitiis. Aurũ:aureis uaſis. Quod terra: ut feræ ĩ ſyluis: lepores:apri:capreæ:nã aĩalia domeſtica ibi uilia fuiſſent. Quod aer:ut phaſiani:pdices. Pelagus: non ſolũ pulmẽta carniũ aderant:ſed piſciũ. Niluſq;:nã nilus alios piſces generat qui nuſq̃ repiunt. Luxus nõ neceſſitas:ſed uoluptas. Inani am. cupiditate:ãbitio q̃uis ꝓprie ſit honoꝝ & magiſtratuũ: tamẽ pro oĩ cupiditate ponit̃:ut hic ꝓ cupiditate ſupflua ciboꝝ. Nõ.m.fame nõ ad neceſſitatẽ:ſed ad uoluptatẽ

Optabit patriæ talem duxiſſe triumphum
Infundere epulas auro: quod terra: quod aer
Quod pelagus niluſq; dedit:qđ luxus ĩani
Ambitione furens toto quæſiuit in orbe.
Nõ mãdãte famæ multas uolucreſq; feraſq;
Aegypti poſuere deos: manibuſq; miniſtrat
Niliacas criſtallus aquas gẽmæq; capaces
Excepere merum: ſed non mareotidos uuæ.
Nobile ſed paucis ſenium qui contulit annis
Indomitum meroe:cogens ſpumare falernũ
Accipiunt ſertas nardo florente coronas.
Et nunquam fugiẽte roſa multumq; madẽti
Infundere comæ quod nondũ euanuit aura
Cinamon:externæ nec perdidit aera terræ
Aduectumq; recens uiciæ meſſis amomum
Diſcit opes cæſar ſpoliati perdere mundi.

Feras:appo.deos ut cocodrillũ:rationẽ cur diuerſa genera aĩalium colerẽt ægyptii hanc fuiſſe phibẽt: cũ pharao ingẽti exercitu moyſẽ cũ populo dei per ſequeret̃:& ad mare rubrũ pueniſſet diuina potentia ſtatim mare ceſſit fugiẽtibus hæbreis:cũ ĩ alueũ ĩgreſſus fuiſſ&:pharao cũ ſuis mare qđ utrinq; ſublatũ erat ſimul rediit & oẽs oppſſit cũ curribus ſuis equis & armis:qui uero coacti nõ ſũt proficiſci aliqua neceſſitate ĩpediti:alii dũ paſcerẽt equoſ:alii dũ nutrirẽt ſues:nõnulli dũ ſuos hortos colerẽt: ea deniq; aĩalia & res cũ quibꝫ detẽti fuerũt domi:ne cogerẽt ire cũ pharaone ꝓ diis coluerũt alii pcos alii caules:alii betas coluerũt pro diis:& ꝓpea dixit uolucreſq; feraſq; deos. Manibuſq;:de uaſis etiã loq̃tur pcioſis quibꝫ uſi ſunt ĩ conuiuio. Criſtallus.i. uaſa ex criſtallo fabrefacta. Niliacas.i.aquas e nilo ſũptas. Gẽmæq; ca.nõ dicit gẽmata pocula:ſed gẽmea.uidelic& gẽmas tãtæ magnitudĩs fuiſſe:ut ex his cauarẽt pocula. Nõ nobile:uinũ qđ eẽt expſſum ex uua mareotide contulit:Mareotis ẽ regio ægypti ubi naſcit̃ pcioſiſſimũ uinũ.Vir.ſunt & mareotides albæ. Meroe:ẽ inſula:quã ĩ medio ſui facit nilus:cũ ſol fuerit ĩ cãcro tãtus ibi calor ẽ:ut uinũ paucis mẽſibuſ decoquat̃:adeo ut liqdius & purius factũ uetuſtiſſimi uini ſaporẽ referat:uinũ enĩ quãto uetuſtius ẽ:tãto liqdius & ſuauius ẽ:unde ẽt cũ q dam cõuiuiũ paraſſ& aliquot pricipibus romanis:ĩter quos etiã aderat Cicero nr̃ dixit magiſter conuiuii. agite inquit cõuiuiũ bibite ex ho c falerno:nã decẽ annos hẽt tũ Cicero bene ĩnqt fert ætatẽ ſuã quia ĩcipiebat acidũ eẽ uinũ illud. Paucis ãnis q̃uis nõ multis ãte ãnis natũ eẽt:tamẽ quia ĩ meroe ĩ uaſis detentum fuerat calor ipſius ĩſulæ reddi derat uinum liquidiꝰ & purius adeo:ut uetuſtiſſimi uini ſaporẽ redderet ſunt qui uelit meroẽ eẽ fontẽq in eadẽ inſula naſcit̃:& dicũt hunc fontẽ uĩ hr̃e:ut uinũ liqdius reddat ac prius:ſimul ẽt uetuſtiſſimũ uideri facit: Accipiũt ſer.mos hic erat apud ãtiquos:ut prĩo ſe balneis lauarẽt: deĩde ſe odoriferis ũguẽtis ũgerẽt:ſed capita ĩ primis poſtea ſerta ſupĩponer&:& ita uncti epulabant̃: quẽ morẽ dicit hic fuiſſe ſeruatũ. Nardo:nardus ẽ flos odoris maximi ex quo ipſi coronati erãt. Nardo flo. ꝓ nardi florẽtis. Nunq̃ fugiẽte: quia ibi aura clæmẽtior ẽ:iõ ſemp roſæ ĩueniũt̃. Madẽti.ſ.odore unguẽtorũ:Cinamomũ eſt genus arõatis qđ ĩ oriẽte naſcit̃:& qa paulo poſt dicit Amomũ uidẽdum ẽ q̃d ĩterſit ĩter amomum & cĩamomum:ſed cĩamõ dixit ꝓ cĩamomum p ſincopã.cĩamomum dr̃ arõatis genus qđ de terra ĩ terrã ſæpe traſferri ſolet & cõponit̃ amomus tunc cum primum colligit̃ appellat̃ amomum deĩde cum ĩ diuerſas orbis terrarum ptes traſfert̃ uẽdẽdi gr̃a appellat̃ cĩamomum: unde ẽt nomẽ cõſeqt̃: nã κινεκινω.i.moueo:qa mouet̃ de loco ad locum & a mercatoribꝫ trãſfertur:ſi græce ꝓnuncio amomos dicitur penultĩa correpta:ſi latĩe momꝫ penultĩa lõga:dicit q̃uis cĩamomum eẽt:tamẽ ita ſeruatum fuerat ĩ uaſe:qa nõdum editum fuerat uas illud:ut uihilo ſegnius odorẽ reddere q̃ ſi nouum eẽt:quia quãto magis trãſfert̃ de loco ad locum:tãto magis pdit odorẽ:ſed dicit hoc cĩamomum uaſe ſeruatum:quod uas recõditum fuerat & nunquã pdidiſſe odorẽ:ut aura cœli eadẽ ſteterit quãuis eẽt ĩ extrẽa regiõe. Ciuamon: pro cinamomum. Nõ euanuit:quia reconditũ ſeruabatur. Nec pdidit:quãuis uas eẽt de aliena terra & cinamomum eſſet:tamen ſaporem ſuum & odorem pſtat:nã ſapor eſt exhalatio quædã q̃ capitur ex ſpeciebus fractis:unde fragorẽ rei fractæ odorem dicimus: & fragrare odorẽ reddere: flagrare uero ardere.

Aera:id eſt odorem ſuum:quia odor cuiuſq; rei eſt exhalatio q̃dam:quæ ad nares peruenit:& odorem illum refert. Aduectumq;:quãuis de terra ubi naſcitur ĩ aliã trãſlatum eẽt:tamẽ nõ pdiderat odorẽ ſuũ Recẽs quia nõdum editum fuerat: ſed magnum in ſuo uaſe ſeruabat odorem. Vicinæ: Quia naſcitus in oriente quo ægyptus haud procul abeſt. Infudere madente forma: diſcit opes.Quẽ fructum ex hoc cõuiuio cõſecutus es cæ.hũc:uidelic& ut ſi antea non nouerat opes:nunc primum factus ſit doctior.

Spoliati:ut cũ mũdũ uincẽdo ſpoliauerit rebus ẽt nõ nti ſolũ:ſed ẽt abuti ſciat q̃s uicẽdo cõſecutus erat:

Et geſſiſſe pudet:nũc q̃ſi ſe ipſũ reprehẽdit ꝙ tantũ laborẽ ſuſcepit cæſar & bellũ cõtra Põpeiũ geſſerit
qui cõparatione Ptholemæi paup erat:cũ hũc multo mĩori labore anteq̃ diſcederet uicere potuerit q̃ põ/
peiũ. Paupe genero:ex quo nõ multũ p̃dæ cõſequi potuerit.Et fas eẽ putat.& optat ſibi dari cãm ut bellũ
iuſte ĩferre poſſit ægyptiis. Poſtq̃ epulis:nunc dicit poſtq̃ nõ ad ſacietatẽ mõ:ſed ẽt ad uoluptatem epu/
læ ſũptæ ſunt:lõgiori ſermone noctẽ ꝑducere cœpit cæſar:& ſacerdotẽ quendã achoreũ qui cõuiuio iter
erat ĩterogauit đ uetuſtate ægypti:đ moribꝰ eiꝰ:đ nili fõte:de rõe ſideꝝ:quorũ oĩum pitiſſimi ſũt ægyptii

Et geſſiſſe pudet genero cum paupe bellum
Et cauſas martis phariis cum gentibus optat.
Poſtq̃ epulis bacchoq; modũ laſſata uoluptaſ
Impoſuit.longis cæſar producere noctem
Incohat alloquiis ſummaq; in ſede iacentem:
Lanigerum placidis cõpellat acchorea dictis
O ſacris deuote ſenex:quodq; arguit ætas
Non neglecte deis phariæ primordia gentis.
Terrarumq; ſitus uulgiq; ediſſere mores:
Et ritus formaſq; deum:quodcũq; uetuſtis
Inſculptum ẽ adytis profer: noſciſq; uolentes
Prode deos:ſi cecropiũ ſua ſacra phytonem
Maiores docuere tui quis dignior unquam
Hoc fuit auditu mundiq; capatior hoſpes
Fama qdẽ generi:pharias me duxit ad urbes
Sed tamen & ueſtri media iter prælla ſemper
Stellarum:cœliq; plagis ſuperiſq; uocaui.
Non meus eudoxi uincetur faſtibus annus

Laſſata:ſaerata. Longis:ut in ſomnẽ ludo ꝑdu/
cere noctẽ. Producere:porro ducere trãſire. Sũ/
maq;:ſublimi ſede. Achorea: actũs græcus acho/
rios. Lanigerũ:ſacerdotem ſic dictus a filo lanæ:
quod ĩ apice pillei ſacerdotes geſtabãt: unde & fla/
mines dicti ſũt q̃ſi filamines:& tãtũmodo geſtabãt
ĩ uertice ſiue pileo:qa ſacerdoti nõ licebat eẽaperto
capite:iõ tẽpore æſtatis cũ feruẽtiſſimus calor eſſ&
lanæ filũ tantũmodo geſtabãt modo ne caput eſſ&
aptũ ſatis erat. Cõpellat:ĩterrogat. Deuote:depu
tate ſacrificiis. Senex:nã ex eo ſenior es dignoſcitur
te diis carũ eſſe & acceptũ. Nõ neglecte:ĩmo care
& accepte. Quod:uidelic& te acceptũ eſſe diis. Ar
guit:oſtẽdit. Etas:cui lõgiorẽ uitã deus dedit: hũc
ẽt ſibi carũ eſſe demõſtrat. Ediſſere: diſputa:do/
ce.Vir.mihiq; ediſſere uera rogãti fas eſt. Sitũ:ſta/
tũ regionis huius. Vulgi:& multitudinis mores
Et ritus inter mores & ritus intereſt: qa mores
hominũ ſunt.ritus uero ſacroꝝ. Formas:diuerſas
ſpecies.uidelic& qbus formis:qua ſpecie & imagĩe
pĩgunt.nã alio modo pĩgebat ibi dii q̃ alibi.nã mer
curius ĩ formã canis pingit ut monſtra & latrator
anubis:iõ lingua ægyptia mercurius anubis appel
lat. Vetuſtis adytis:antiqs tẽplis:adytũ pro pte po
ſuit. Inſculptũ:fictũ. Si cecropiũ:& ꝓbat a mĩo/
ri ad maius cæſar.nã ſi inqt inferiores cæſare digni
hĩti ſunt:qbus ſacra deorũ ægyptioꝝ reuelarẽtur:
q̃to dignior eſt cæſar:& ſe ſuperiorẽ dicit eſſe Platone:nam in uita platonis legit:qũo ipſe diuerſas orbis
regiones luſtrauerit diſcendi cupiditate ductus: ſed p̃cipue oẽm ægyptũ diligenter circuit & antiqua ſa/
cra & ritus deorũ a ſacerdotibus ægyptiis didicerit. Cecropiũ:athenienſem a Cecrope qui primus athe
niẽſiũ rex fuit. Maiores:antiqui.dignior.ſ.q̃ Cæ. Mũdi capacior.i.rerum cœleſtiũ.nã mundi ꝓ cœlo
poſuit. Fama quidẽ generi: quia rumor erat huc aduniſſe Pompeiũ ſecutus ſum & ego: ſed libenter
etiã acceſſi:ꝙ me huc forma ueſtri rapiebat:cupiebã enĩ uidere q̃ fama audiuerã de ægypto. Media iter
p̃lia:& ut intelligas me nõ oĩo eſſe huiuſmõi rerũ peritũ.ſcias enĩ ꝙ in ipſo belli ciuilis articulo:nunq̃ deſti/
ti his rebus ſtudere & ſemper uirtuti me dedere:de natura cœli atq; ſtellarum inquirere:& ita re uera fuit
nã inter cæteras uirtutes cæſaris hoc quoq; legit:ꝙ nunq̃ adeo ĩpeditus fuit & occupatus ẽt in medio bel/
li ciuilis ardore:quin ſẽper aliquot horas legendo cõſumeret nec hoc quidẽ arrogãtis eſt: quia uere dicit.
Vacaui:dedi operã. Plagis:regionibus cœli:id eſt dum obitus ortuſq; ſtellarũ inquiro. Superis:cœ/
leſtibus. Nec meus eudoxi:id ita eſſe cognoſci põt ex his quæ ego compoſui. Eudoxi: eudoxus ma/
thematicus peritiſſimus fuit: qui himerologiam.i.rationẽ dierum accuratiſſime ſcripſit.nunc ergo dicit
annum quem ipſe cæſar diſtinxit:non cedere faſtis eudoxi.hic ut inquit Srrabo li.quarto decimo e cni/
do fuit Platonis ſodalis. cum quo ꝓfectus eſt ægyptũ: & ambo cũ ſacerdotibus hominibus philoſophiæ
& aſtronomiæ deditis.xiii.uerſati ſunt ut quidã uolũt.nã cum ſacedotes illi & in rerum cœleſtium ſcien/
tia præſtarent:eſſentq; myſtici & incõmunicabiles:tamen & tẽpore & obſequio exorati: nõnulla præce/
pta cõmoſtrarunt auctore eodem Strabone libro decimo ſeptimo:plurima enĩ barbari occultabant ii ex/
currentes diei ac noctis particulas.ccc.& lxv.diebus in anni complementum tradiderunt ignorabat an/
nus eo tempore apud græcos:quẽadmodum & alia permulta:quouſq; iuniores aſtrologi ab iis ea accepe/
runt: qui ſacerdotum monumẽta in græcam linguam tranſtulerunt:& ab illis:tum a chaldæis acceperũt
Faſtibus: grãmatici reprehenderunt hoc loco lucanum: quod dixerit faſtibus pro faſtis.nam fauſtus
us ui ſignificat ſuperbiam. faſtus ſti librum.faſti faſtorũ libros ſignificãt ĩ quibus cõtinebat ratio dierũ:
ac temporum:& in quibus dies faſti ac nefaſti cõtinebant: & ĩ quibus nomina magiſtratuũ inſcribebant.

Meus ānus:Cæſar hoc ideo de ſe dicit ꝙ faſtos correxit iā pridem uitio pōtificū per ītercalandi licentiā adeo turbatos:ut neq; meſſiū feriæ æſtati:neq; uidemiarū autunno cōpeterent. Annūq; ad curſum ſolis accomodauit:ut trecentorū ſexagita qnq; dierū eēt: & ītercalari mēſe ſublato unus dies quarto quoq; āno ītercalaret:quo autē magis in poſterum ex calēdis Ianuarii nobis tēporum rō cōgrueret īter nouēbris & decēbris mēſem interiecit duos alios fuit autē is ānus quo hæc cōſtituebātur qndecī menſiū cum ītercalario menſe:qui ī eum ānum īciderat hunc autē ītercalarē marchironicoi.i.marcedonium uocatū plutharcus ī uita cæſaris ſcribit. Fluuii cās.ſ.creſcētis nili cās præ cæteris ſcire: Velim tāta uirtus:nō eſt repͥhendēdus cæ.ꝙ ſe ipſū laudet pͨcipue uere īter ignotos: qui non nouerat quantum ingenio ualeret. nam & æneas inter aduenas ſe ipſum laudauit. Sum pius æneas raptos qui ex hoſte penates Claſſe ueho mecum & cætera. hoc etiam Vlyxes in regno Alcinoi græce πολυμίχανος:id eſt qui dolis ſuper omnes domui. Veri: ueritatis. Ignotumq; caput: ſcilic& fontis nili. Spes mihi ſit: Si ſperarē īuenire poſſe fontē nili poſtponerē bella ciuilia huic cognitiōi ut ſe oſtendat cupidū ſciendi atq; diſcendi. Relinquam: poſt habebo. Finierat: ſic quidem interrogauerat Achoreum cæſar. Sic orſus:ſic cœpit loqui Achoreus. Fas mihi graiorum: morem geram uoluntati tuæ o cæſar tā&ſi maiores noſtri hæc occulta uoluerint. Fas .ſ.ſit.

Sed cum tanta meo uiuat ſub pectore uirtus
Tantus amor ueri:nihil eſtq; noſcere malim:
Quam fluui cauſas per ſæcula tāta latentes
Ingnotumq; caput:ſpes ſit mihi certa uidēdi.
Niliacas fontes bellum ciuile relinquam.
Finierat:contraq; ſacer ſic orſus ac horeus.
Fas mihi magnorum cæſar ſecreta parentum
Edere ad hoc æui populis ignota profanis:
Sit pietas aliis miracula tanta ſilere
Aſt ego cælicolas gratum reor ire per omnes
Hoc opus:& ſacras populis noteſcere leges
Sideribuſq; ſola fugam moderantur olympi
Occurruntq; polo diuerſa potentia prima
Mundi lege data eſt:ſol tēpora diuidit anni
Mutat nocte diem:radiis potentibus aſtra
Ire uetat curſuſq; uagos ſtatione moratur.
Luna ſuis uicibus tethym terrenaq; miſcet.
Frigida ſaturno glacies:& zona niualis
Ceſſit hēt uentos incertaq; flumina mauors.
Sub ioue temperies:& nūquam turbidus aer

Edere:extra dare aperire. Profanis:non ſacris profanus & ſacer contraria ſunt ſacer dicitur ſacratus:profanus non ſacratus ſit. Pietas aliis:alii inquit hanc pietatem ſeruarunt: ut occulta ſacra deorum tacerent. Hoc opus: quod pertinet ad pietatem. Gratum reor:eſſe diis ſi edidero ſacra quæ ad hāc uſq; ætatem occulta fuere. Sideribus: incipit nūc de ſideribus loqui:& primū de planetis hoc eſt ſtellis errātibus. Occuritq; polo: declarat cur dixerit fugam:qa contra cœlum ferūtur planetæ ſphærici:cœlū enim.i.octaua ſphæra:ſic.n.uocāt mathematici: uel cœlum uel octauam ſphæram uel firmamētū ab oriēte uertiť ī occidētē planetarū uero puncti quorum planetarū ſphæra tā&ſi impetu cœli rapiať:tamē tātus eſt īpetus cœli:ut quis cōtra feranť reſiſtere nō poſſint celerirati ſphæræ:planetæ lic& a cœlo rapiātur:tamen contra nituntur: adeo ut non nihil celeritatem cœli retardent:ideo dixit fugā.i.celeritatem moderātur olympi:quia in occidētē uoluitur octaua ſphæra:& retrogrado curſu rapiūtur. Occurrunt: obuiam eunt. Diuerſa potentia: eſt horum planetarum:qui contra feranť quomodo/dicam. Sol tempora diuidit:ſcilic& uer:in æſtatē in autunnum:& hyemen. Mutat nocte diem: Viciſſim dies nocti:& nox diei ſuccedit. Aſtra ire.i.uetat oriri ſtellas.ſed eſt ſciendum tres eſſe ortus & totidem occaſus:uidelic& heliacum:coſmicum & cronicū: ſed de coſmico & cronico nihil ad hunc locum pertinet:ſed de heliaco tantum loquitur ortu & occaſu.nā heliacus ortus:id eſt ſolaris helios ſol dicitur alicuius ſideris:quod remotione ſolis uideri poteſt.Occaſus autem heliacus dicitur alicuius ſigni:quod propinquitate ſolis uideri non poteſt:de hoc loquitur. Sol.n. maiori ſuo ſplendore uetat ut ſidera appareant:& dum occidentales ſunt occidere uidentur idem quidē dixit hoc loco. Vetat: id eſt uidetur uetare. Curſuſque uagos:Errantes unde errare dicuntur planetæ. Statione:ſede & ortu ſuo retrogrado. Luna ſuis:Dixit ſolis naturam: nunc de luna. Vicibus uiciſſitudinibus alternationibus: uidelic& creſcendo ac decreſcendo. Miſcet: perturbat. Thetym: nam luna deficiente: humor & oceanus euaneſcit: immo etiam uniuerſa gignentia deficiente luna deferunť: ac decreſcunt:nam humor naturalis quodammodo deficere uidetur: ſed nuſquam melius leges naturam planetarum quam apud Ciceronem. hæc enim ſilentio tanti motus incitari poſſunt:& cætera. Frigida: ut ſtella ſaturni refrigeret. Fulmina mauors: ut media martis incendatur: quia mars incendit & fulmina trahit. ſidera enim quanto ſunt feruentiora tanto magis humorem trahūt

Incenſa:Quia incenſum eſt ſidus martis. Sub ioue temperies: quia ardor humore & frigore temperatur: his interiecta Venus illidat ac temperat. Aer: quia temperatus eſt iuppiter.

At fœcunda uenus:dixit ſuperius ab eo ſole luna illumiata grauitatẽ ꝑartus afferat maturitatẽque gignẽdi:nũc dicit uenus fœcunda:ſed lic& hoc luna faciat.uidelic& grauitatẽ ac maturitatẽ cœli:tamẽ hoc ꝑcipue datur ueneri:ꝙ ſit rerũ omniũ genitrix quia ipſa Venus & Mercurius ſoli obediũt:& homo ex homine & Sole generať.& ita omnia ex ſole & humore gignũtur:cũ uero uenus ſoli obediat & Mercurius Luna frigida eſt & humida uenus ergo q̃ ſoli obedit:ſolis naturã ſapit:ergo ex uenere.i.ex calore & humore oĩa gignũtur:ideo fœcũda. Cyllenius.i.mercurius. Arbiter undæ:qũo mercurius ꝑeſt aqs:nũquid nõ neptunus præeſt undæ & mari:ſed alia rõne dr̃ neptunus ꝑeſſe mari:& alia mercurius:id aũt in ſequẽtibus declarabiť:nã hic locus melius ad ſequentia relinquiť. Pars cœli: ordo eſt: tunc nilus exit ſoluto fõte:cũ domius aq̃rũ pcuſſit. Qua.i.illa hora. Vbi.i.poſtq̃ pars cœli tenuit hũc cylleniũ: qua parte ſidera leonis mixta ſunt cãcro:& qua parte ſyrius exierit rapidos ignes:& circulus imitator uarii anni tenet egloceron & cãcrum cui cancro ora nili ſubdita latent. Pars cœ.remotis ſole & luna quorũ domicilia ſingula ſũt ſolis leo:at uero cãcer dõiciliũ ẽ lunæ:leo ſoliſ Mercurii quædã domicilia ſũt a ſuperioribus uirgis a ſequẽtibus gemini qa ſibi reſpondẽt ĩ medio:ueneris aũt domicilia ſunt libra & taurus.at uero martis domicilia ſũt ſagittarius & piſcis.Saturni uero domicilia ſunt capricornus & aquarius ſecundũ aũt hãc rõnem mercurius hẽt domiciliũ:hinc uirginis.inde geminorũ:ſed uirgo collateralis ẽ leoni.at uero gemini collateralis ẽ cãcro.ergo hæc ſigna dicit inter ſe mixta eſſe ſcimus etiã cũ ſol eſt in cancro:ſiue in leone maximos calores eſſe:his ergo accedens mercurii ignis nilus a fõte ſuo tolliť:& uniuerſũ ægyptũ iundat.nã nilus ſubiectꝰ eſt cãcro:cui ſuccedit leo:ille qdẽ.xiiii.die mẽſis iunii:hoc uero.xv.die mẽſis & ſol eũ ĩgrediť circa meridiẽ:cũ aũt oriť & ſirius uel paulo ante.uidelic& idibꝰ Iunii.i.tertio decio die ẽ aũt ſyrius canis q̃ ante os leonis poſitus eſt & tũc dies caniculares ĩcipiunt q ſunt nũero q̃dragĩta his accedens ignis mercurii iflatur nilus his ita dictis ĩtelligi poterit quid ſibi uelit hoc loco poeta. Mixta:qa cum duo mercurii domicilia ſint hinc uirgo:ĩde gemini:& uirgo collateralis ſit leoni:& gemini collateralis ſit cãcro:eſt neceſſe ſocii mixti ſint. Sũt cãcro uidelic& cũ his accedit mercurii ignis ſtatim iflať nilus:ideo diciť Mercurius arbiter undæ:nõ dixit generalis:quia neptunus arbiter eſt:ſed ipſe ſpecialis ẽ undæ.ſ.nili quia ſubiectꝰ ẽ cãcro de quo ſupra multa.

At fœcunda uenus cunctarum ſemĩa rerum
Poſſidet:ĩmenſæ cylenius arbiter undæ eſt.
Hunc ubi pars cœli tenuit:qua mixta leonis
Sidera ſunt cancro rapidos qua ſirius ignes
Exerit:& uarii mutator circulus anni
Aegoceron cancrumq; tenet:cui ſubdita nili
Ora latent:quæ cũ domius pcuſſit aquarum
Igne ſuperiecto:nunc nilus fonte ſoluto
Exit:ut oceanus lunaribus incrementis
Iuſſus adeſt:auctuſq; ſuos nõn ãte coartat.
Quam nox æſtiuas a ſole recipit horas

Rapidos q̃ ſirius:q̃ ſol ingrediť cãcrum.xiiii.die Iunii & ſyrius cũ ipſo uel paulo ante.uidelic&.xiii.die uidelic& duobꝰ diebꝰ anteq̃ cãcrũ ingrediať ſol.nã ſyrius eadem ſtella eſt quæ & canicula diciť:q̃ eſt ãte os leonis poſita: Exerit:aperit. Et uarii mutator circulus anni.uidelic& conybus eſt aũt conybus circulus ĩperfectus a .i.a mutilando:quia mutilatus uidetur:nõ tamẽ quod imperfectus ſit:ſed quia tantum dimidium eius a nobis uidetur:hoc ratio orizontis facit: ut dimidium tantum a nobis uideatur duo autem ſunt conybi:unus eſt qui ſolſtitia diſtinguit alter uero equinoctia ille ſolſticia diuidit tranſiens per mundi polos atque zodiacum:ſemper maximas ſolis declinationes.uidelic& per primos gradus cancri & capricorni:& unde primus punctus cancri:ubi conybus interſecat zodiacum facit ſolſtitium æſtiuum & arcus conybus interceptus inter ſolſtitii circulum:& circulum ſiue punctum æquinoctialem:maxima dicitur ſolis declinatio.nam tunc magis ſol non poteſt accedere ad zenith capitis noſtri. Eglocerõ:id eſt capricornum ubi facit hyemale ſolſticium &. Cancrum:ubi facit æſtiuum ſolſticium.ægoceros græce capricornus la.uerbum de uerbo ab αιγοσ capra κερατοσ cornu. Ora.i.fons. Latent:bene dixit:quia nuſquã inuenitur & adhuc inuentus eſt nemo:qui ſciat ubi ſit fõs nili. Dominus aqua:mercurius. Aq̃rum:noli intelligere generaliter:ſed ui tantũ. Igne ſuperiecto:uidelic& ignibus cancri ſuperiecto igne mercurii. Tunc nilus fonte:quia paſcuntur flãmæ:flãmeæ enim ſtellæ ſunt & paſcuntur humore quem ad ſe trahunt cum igitur trahant ad ſe humorem neceſſario inflatur nilus:ut exeat ripas ut quemadmodum. Oceanus lunaribus:quia creſcente luna inflatur oceanus: quia ignis lunæ ad ſe trahit humorem oceani:& ita neceſſario creſcit:hinc eſt quod mare fluxum facit atq; refluxum:cum fluit ad nos creſcere uidetur:cum refluit uideť diminui. Lunaribus incremẽtis:bene dixit reſpicit ad id quod dixit:dominus percuſſit aquarũ:nã quẽadmodum luna eſt domina oceani:ita etiã mercurius dominus eſt nili: & ſicuti oceano iubet luna ut creſcat ſimul ſecũ ita etiam mercurius iubet nilo:ut impleať tunc cũ igne ſuo cancri auxerit ignem. Auctuſque:nunc dicit quamdiu inundatio nili permaneat.Non ante coarctat:id eſt finit choercet. Auctus: ſuas actiones. Aeſtiuas horas.i.anteq̃ ſit æquinoctiũ autũnale. A ſole:uidelic& anteq̃ ſol puenerit ad leonẽ.nã libya facit æquinoctiũ autũnale:ĩariete autẽ facit æquinoctium uernum.

Vana fides ueterũ:nũc aliorũ ꝑſeqꝛ opiniones:q̃s ẽt refellit atq; cõſutat rõibus ſuis. Vana fides.i.opi/nio.dicũt.n.i æthyopia niues reſolui qbus augeatꝛ nilus & inũdare cogiꝛ.hãc opinionẽ uanã achoreus ſu biiciẽs oſtendit. Nõ arctos in illis:arctos.i.urſa minor q̃ ẽ i ſeptẽtrione nec boreas q ꝑflat a ſeptẽtriõe nõ ẽ ibi ut ꝑpea abũdẽt niues qbus liq̃factis nilus creſcere poſſit. Teſtis tibi:& ꝓbat nõ eẽ arcton nec boream.uis inquit itelligere ibi non eſſe frigus:& propterea nec niues abũdare:ſicut i ſeptẽtrione.potiſſima iquit rõ ẽ color gentis illius qui niger eſt.nam color ille calores illius regionis æthyopiæ ſignificat.nã diſ

Vana fides ueterum niloq; creſcat in aruo
Aethiopum prodeſſe niues nõ arctos i illis
Finibus aut boreas teſtis tibi ſole peruſti
Ipſe color populi calidiq; uaporibus auſtri
Adde ꝙ omne caput fluuii quodcũq; ſoluta
Præcipitat glacies ingreſſo uere tumeſcit
Prima tabe niuis nilus neq; ſuſcitat undas
Ante canis radios:nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libra ſub iudice phœbum:
Inde etiam leges aliarum neſcit aquarum
Nec tumet hibernus cum longe ſole remoto
Officiis car& una ſuis:dare iuſſus iniquo
Temperiem celo mediis æſtatibus exit
Sub torrente plaga:neu terras diſſipet ignis
Nilus adeſt mundo contraque incẽſa leonis
Ora tumet cancroque ſuam torrente ſyenẽ
Imploratus adeſt:nec campos liberat undis
Donec i autumnũ declinet phœbus & ũbras
Extendat meroe:quis cauſas reddere poſſit?
Sic iuſſit natura parens diſcurrere nilũ
Sic opus ẽ mũdo zephyros quoq; uana uetu ſtas
His aſcripſit aquis:quoꝝ ſtata tẽpora flatus
Continuique dies & in aere longa poteſtas

ſẽtit alterũ ab altero : ubi calor eximius ẽ. ibi frigus eẽ nõ poteſt. Vapo.au. nã auſter ẽ uẽtus flans a meridie. & ideo haud ꝓcul a torrida zona:ideo hic ſẽp calidus ẽ adde qđ oẽ alia rõ:nã ſi nilus creſceret liq̃/factis niuibꝫ:tẽpore uerno creſceret quo liquefiunt niues:at uero nõ ueris tẽpore:imo i media creſcit æſtate.ſ.cũ ſol i cãcro fuerit. Omne ca.i.cuiuſlibet fluuii fõs. Soluta:liq̃facta. Præci.i.ꝑcipitaꝛ & curr̃re facit cũ ĩpetu. Ingreſ. ieũte uere. Tabe:reſolutione niuis. Nilus neq; ſ.at uero nilus nõ ante creſcit q̃ ſirius oriꝛ.i.canis q ẽ ante os leonis poſitus. Ante ca. ra : ateq̃ oriꝛ canis q ẽ ante os leõis & oriꝛ pridie idus iunii cũ leone cũ ſol ĩgrediꝛ eũ : & tũc creſcit nilus. Ante parẽ nocti.i.ãte q̃ ſit æquinoctiũ autũnale a media æſtate ĩundatio nili decreſcit. Alligatã.ſ. cũ decreuerit. tũc enĩ ripis teneꝛ amnis cũ decreuerit. Ante phœbũ pa.i.ãte æqnoctiũ. Sub iu.libra: diſtinguit qđ æqnoctiũ ĩgrediaꝛ.ſ.ſub autunnali æqnoctio:q̃a ſol in arieie facit uernũ æqnoctiũ: in libra uero autunnale. Inde ẽt:& hæc ẽ cã cur nilus nõ ſeruet leges.i.cõſuetudines aliarũ aquarũ q̃ creſcũt hyeme aut uere.nilus uero in media æſtate. Nec tumet:creſcit. Hibernus:tpe hyemis. Officiiſ unda ca.nã ſi tpe hyemis creſcũt aquæ magis nocẽt agris:q̃ æſtatis:cũ oĩa ſolis ardore areſcũt : ideo nilꝰ eo tpe maxime ſuũ officiũ peragit. Sole.r.uidelic& ĩ capricorno cũ ſolſtitiũ fuerit hyemale. Iuſſus.ſ.a Mercurio iniquo. Nõ æquo arboribꝰ: nã media æſtate:ideo uideꝛ eẽ iniquũ cœlũ arboribꝰ:& herbis: q̃a nimio calore areſcũt:ſed tũc nilus ſuũ facit officium arboribꝰ & herbis:q̃a ſtatĩ ĩundat ægyptũ : & q̃ areſcũt nimio ſolis ardore : ipſius humore uireſcũt Iniquo:ardẽti & feruẽti cœlo. Exit:erũpit. Sub torrẽte plaga.ſ.ſub feruenti ſole. Neu ter.diſſipet:& ne oĩa nimio calore ſolis uranꝛ:in tpe adeſt nilus. Ignis:ar : ſo. Incenſa leo. Quia cum in leone ſol eſt maximi ſunt calores. Suam ſyenem:nam ſyenæ ciuitas ægypti ſubiecta eſt cancro. Imploratus. ꝑcibus q̃ſitus. Suã.ſ.ipſius cãcri:q̃ ſibi ſubiecta ẽ. Nec cãpos liberat: non prius inquit decreſcit nilus:q̃ autunno ſuperuenerit. Merces : inſula quam in medio ſui facit nilus a qua ſol decliuior factus porrigit umbram. Quis cauſas: dicit neminem eſſe qui poſſit hãc nili inundationis cauſam latentem dignoſcere : ſed illud ſentiendum eſſe : ſic uoluiſſe : dum huic parti orbis terrarum conſuleret:ubi ſine hac nili inundatione homines uiuere non poſſent. Natura parens : deus qui res deducit in eſſe:natura naturans:& natura naturata dicunt philoſophi. Sic opꝰ eſt mundo : aliter enim inhac regione ægypti homines uiuere non poſſent: ergo neceſſario dicit factam eſſe hanc nili inundationem. Zephyroſquoque uana uetuſtas : quanuis hoc naturæ attribuerit poeta tamen adhuc cauſas adducit ſecundum diuerſas opiniones. Alii inquit uoluerunt fieri flantibus zephyris nilum inundare.ꝙ uidelicet reſiſtunt curſui amnis : & ipſum inflare cogunt. Vana:fallax.Virg. Vanum mendacemque improba finget: ſignificat hanc rationem non placere ſibi. Zephyri : ſunt uenti qui ineunte uere dies aliquot iugiter ſpirant : ſunt autem uenti occidentales zepyhrus & ſubſolanus qui frequentius ibidem ſpirant : ſed remiſſius ille pluuiam inducit : ille diſſipat ac diruit. Aſcribit aquis : ideſt zephyros cauſam uoluit eſſe cum nilus inunder : & addit rationem dicens. Flatus : genetiui caſus. Stata:pro ſtatuta.ut apud Valerium.maiores ſtatus & cætera. Continui dies : Quia ineunte uere:hi uenti aliquot dies ſpirant iugiter. Longa poteſtas:quia frequentius ſpirant:ſed remiſſius

Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo
Trans noton & fluuio cogũt incũbere nibos
Vel quod aquas totiens rumpẽtes littora nili
Aſſiduo feriunt:coguntque reſiſtere fluctus.
Ille mora curſus aduerſique obice ponti
Aeſtuat in campos:ſunt qui ſpiramina terris
Eſſe putẽt:magnoſque cauæ cõpagis hiatus
Cõmeat hac penitus tacitis diſcurſibus ũda
Frigore ab arctoo medium reuocata ſub axẽ
Cum phœbus preſſit meroẽ:telluſque puſta
Illuc duxit aquas:trahiť gãgeſque paduſque
Per tacitum mundi:tũc omnia flumina nilus
Vno fonte mouens:non uno gurgite pfert
Rumor ab oceano:qui terras alligat omnes
Exundante procul uiolentum erumpere nilũ
Aequoreos ſales longo miteſcere tractu.
Nec nõ oceano paſci phœbumque polũque
Credimus:hic calidi tetigit cũ brachia cãcri
Sol rapit:atque ũdæ pluſq̃ quod digerat aer:
Tollitur hoc noctes referũt:niloque refũdũt.

Vel ꝙ ab occiduo:uel ꝙ zephyris ab occaſu nubes pelluntť in meridie & ibi effuſi hymbres ſequũť quibus inflať nilus:uel alia ratiõe uidelicet ꝙ zephyri mare perturbẽt:cuius fluctus curſui nili reſiſtũt:& dũ ille non poteſt uiribus ſuis in mare deſcendere:recurrere cogatur & ita inundat ægyptum. Nubila:pro in munera multa Ab occiduo:ab occaſu. Trans noton:in meridiem. Nymbos:effuſos hymbres nymbus proprie diciť uentus cum pluuia:ſed pro pluuia nõ nunq̃ accipitur:ut hoc loco. Feriunt.ſ.zephyri. Aquas.ſ.maris. Aſſidue:ſingulis annis. Fluctus.ſ.maris. Reſiſtere.ſ.curſui annis. Obice:oppoſitione põti:qa flãtibus zephyris inflať mare & obſtat nilo. Sunt qui ſpi.aliam rationem adducit.ſ.terram cauernoſã eſſe:& tempore æſtatis calore ſolis trahi humorẽ aquaꝝ undiq;:& ꝑcipue a ſeptentrione:ubi & niues & pluuiæ abũdãt:& cũ ĩ meridiẽ traxerit undiq; aqs efficiũt flumẽ unũ ex multis fluminibus q̃ illuc currunt quẽ poſtea nilum appellauere:& ſimul cãs affert: q̃obrem huius fluminis origo & fons adhuc ignoreť:qa uidelicet meatibus calore ſolis ex oĩ totius terraꝝ orbis humore efficitur. Strabo aũt geographus inqt antiquos cõiectura: poſteros etiã uiſu cognouiſſe: nilũ ab æſtiuis hymbribus augeri:cũ ſupior æthiopia ĩ ultimis mõtibus dilueret:hymbribus aũt ceſſãtibus paulatim inundationem ceſſare:nili ĩcremẽta maxima & minima & mediocria adnotata ex puteo quodã in nili ripa ex integro lapide cõſtructo.nam aqua putei cũ nilo pariter creſcit ac decreſcit:ſũtq; in putei pariete notæ quædã incrementoꝝ oĩum menſuræ:hæc ita ꝙ obſeruãtes cum aliis notãt:ut ĩcremẽta cognoſcãt nã ex his ſignis de duobus multo ãte futurã nili excreſcẽtiã cognoſcũt:idq; oĩbus ꝑdicũt:quæ res ꝑfecto agricolis ad aqꝝ cõſeruatõnẽ & aggerũ & canaliũ effoſſionẽ:principibus uero ad ꝑuerus utiliſſima ẽ refert & idẽ Strabo alio ĩ loco li.xvii.fuiſſe qui crederent nili ortũ extremis mauritaniæ ptibus ꝓximũ eẽ: ortũ hẽt a monte inferioris mauritãiæ: ut docet Solinus. Hac:p hanc cõpagẽ. Spiramĩa.ſ.cauernas per quas uenti ſpirant. Magnoſq; cauæ, declarat quod dixit ſpiramina. Cauæ cõpagis:dixit continentẽ.continens terra iõ compago diciť:quia ipſa ſuis librata ponderibus ſe continet. H c.ſ.per hos meatus & hiatus terræ. Pẽitus:interius & ĩ uiſceribus terræ. Tacitis:occultis:quia non uid ť. Frigore ſub arctoo:a ſeptentrione dico cõmeat reuocata. Sub mediũ axẽ:uidelicet ſub polum antarcticum. Cum Phœbus ꝓſ.uidelicet cum ſol ẽ in cancro uidelicet.xiiii.die iunii:tunc.n.meroe q̃ ſubiecta eſt æquinoctiali:magno ſolis ardore exuritur:nam tunc ſol non poteſt magis accedere ad zenith capitis noſtri:& quia tunc ingẽs calor præcipue ineſt meridie: calor ille ad ſe undiq; trahit humores:& ex omnibus fluuiis unus quaſi efficitur nilus. Peruſta.ſ.nimio ſolis ardore. Duxit.i.traxit aquas:quia naturale ẽ ut calor humorem ad ſe trahat. Trahitur gãgeſq; pa. per hos fluuios principaliores intellige & alios minores. Per tacitũ mũ.per occulta terraꝝ. Oĩa flu.q̃ traxerit calore ſolis ab aliis regionibus illuc. Perfert.ſ.flumina. Nõ uno gur.hæc cauſa ẽ cur ripæ nilũ ferre nõ poſſunt. Rumor ab oc.alia rõ alii perhibent ex oceano naſci nilum:& quia obiiceretur ſi oceano naſcitur quid cauſæ eſt cur nili aquæ dulces ſint cum maris oceani aquam amaram eſſe ſciamus:cãm affert:quia diu curſu aqua exercetur:ideo purgatur & amaritudinẽ illam relinqt. Procul:alonge. Exũdante:abundante. Erumpere:exire nilũ. Et.ſ.eſt fama:æquoreos ſales.ſ.amaritudinem aquæ maris.

Miteſcere:dulceſcere. Tractu.i.curſu. Necnon oceano:& uerum ẽ:ita enim phiſyci putant flãmeas eſſe ſtellas & nutriri humoribus terrarum:qui occupati ex agris & aquis ſoletepefactis excitantur: & ex his humoribus altæ ac tepefactæ ſtellæ refundunt eadẽ trahũt uiciſſim eædẽ:ut nihil ferme intereat:aut parum quod non aſtrorum ignis:aut flãma cõſumat. Polũ.ſ.antarcticũ intellige qui eſt in feruida zona: uel polũ ĩtelligere poſſumus prẽ ꝓ toto.ſ.cœlũ hoc ẽ ſidera cœli:nã ſtellæ ſũt flãmeæ & cætera. Hũc:oceanũ. Brachia cancri.ſ.cum ĩ cãcro ẽ. Aer digerat:quia ſidera quæ flammea ſunt non poſſunt ſumere uniuerſam aquam:quam ad ſe traxerunt:iõ cũ remittunt inflanť aquæ & præcipue nilus. Hoc:uidelicet undæ:quod non põt igne ſiderũ cõſumi. Referũt:reddũt. Niloq; reſũ.i.ĩ nilũ ut cã ſit ĩflatiamnis.

Aſt ego ſi tantam: poſtq̄ multorū diuerſas opiniones dixit nunc ſuam tandē ſententiā explicat. ſi quæris meā ſentētiā o cæſar quāq̄ id mihi nō arrogo tantā litē cōponere audeā. ſed tamē exiſtimo deū opifici rerū omniū cū primū orbē terrarū cōdidit q̄ſdā aquas remiſiſſe: quaſdā aūt ſecreto tenuiſſe: q̄rū originē nemo ſcire poſſet: ſatis caute qōem hāc ſoluit poeta. Si fas. ſi licet: uitat arrogātiā. Soluere: cōponere. Tātā litē: .ſ. diuerſoꝝ qui aliter ſentiūt. Secūda: longa. Nō id agēte deo: ſed uetuſtate: qa ab initio cū deus condidit orbē terrarū aquæ illæ terra continebātur: ſed uetuſtate: deinde longa aquæ illæ tandē erūpūt.

Aſt ego ſi tantam fas eſt mihi ſoluere litem.
Quaſdā cæſar aquas: poſt mūdi ſera pacti
Sæcula: concuſſis terrarum erumpe uenis.
Non id agte deo: quaſdam cæpage ſub ipſa
Cum toto cæpiſſe reor: quas ille creator:
At opifex rerum: certo ſub iure coerc&.
Quæ tibi noſcendi nilum romane cupido
Et phariis perſiſqꝫ fuit macedūqꝫ tyrānis.
Nullaqꝫ non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam: ſed uincit adhuc natura latendi.
Summus alexāder regū: quæ mēphis adorat
Inuidit nilo: miſitqꝫ per ultima terræ
Aethiopum lectos illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit: nilum uidere calentem
Venit ad occaſum mūdiqꝫ extrema ſeſoſtris.

Cōpage. i. terra continenti. Cū toto: cū uniuerſo. Quaſdam. ſ. aquas ille quidē nō agēte deo ſed uetuſtate erumpūt: ſed aliæ aquæ eiuſmodi ſūt: ut legē ab ipſo deo ſemel impoſitā ꝑterire nō poſſint: quaꝝ aquarū arbitror eſſe nilū q traditā legē nō contēpſerit: nec tpūs uacat: ſed ſemꝑ media æſtate inflatur & īundat ægyptū. Quæ tibi noſcen. nō minor īqt ſi hæc animi cupido āimū tuū īterceſſerit cognoſcēdi originē nili: nā alii cōplures fuerunt magni reges: ac principes q hac cupiditate flagrarunt: nec tamē ipſū dignoſcere potuerūt. O romane: o cæſar. Perſis: regibus pſaꝝ. Macedū: ꝓ macedonū. Tyrannis: Præcipue alexandro. Nullaqꝫ nō ætas: oīs ætas uoluit hāc noticiā poſteris tradere: ſed nequiuit. Cōferre: tradere. Sed uīcit ad. i. adhuc latet origo nili: & oīum hoīum īduſtriā ſupauit. Sūmus alex. primo quidē dicit alexādrū illū domitorē orbis hac incēſū cupiditate miſiſſe uiros electos: q cū aduerſo nili diu nauigaſſēt tādē ꝑuenere haud ꝓcul a feruenti zona: nec tamē illius fōtē īuenire potuerūt: idē ēt ſeſoſtris cōcupiuit & cābyſes aliiqꝫ reges: tamē cupiditati ſuæ ſatiſfacere nō potuerūt. Alexāder. ſ. magnus rex macedonū q aſiā totā bello ſubegit: uicto Terdario: quē tādē occidit capta uxore cū filiabus. Mēphis: pars ꝓ toto. i. ægyptus uel qa ibi ꝓcipue ī Alexandria iuxta mephim ſtructa erat pyramis ipſius alexandri. Inuidit nilo: ꝙ fontē eius īuenire nō potuit. Lectos: pro electos uiros. Per ultīa terræ æthyopū. i. uſqꝫ ad occaſū: nam æthyopes ſunt orientales & occidentales: utrobiqꝫ enim puſti nimio ſolis ardore hoīes nigri ſūt: unde æthyopes appellanť. Illos rubicunda: cū declinaſſent meridiē uerſus. Poli. ſ. antarctici. Videre nilū calentē: ipſius aūt fontē reperire non potuerūt.

Venit ad occaſus: ſeſoſtris ēt rex ægyptius hoc idem tētauit. ſed fruſtra Seſoſtris rex ægyptius fuit qui gētes oēs domuit uſqꝫ ad occidentē: & cimericū boſſoꝝ quinqꝫ ēt dr̄ reges currui ſuo ſubieciſſe: hic fortiſſimus non ſolum fuit: ſed etiam prudentiſſimus totam æthyopiam permeauit: ut inquit Strabo uſqꝫ ad cinnamomi regionem: & ad huc quædam eius monumenta extant: & columnæ & epigramata: columna ſacris litteris tranſitum eius ſignificat. is enim: ut idem Strabo refert libro ſextodecimo primus uidetur æthyopiam Troglodyticāqꝫ ſubegiſſe: poſtea in Arabiam tranſgreſſus deinde Aſiam omnē permeauit qua propter multis in locis Seſoſtris uallum appellatur & ægyptiorumdeorum templa inueniuntur ab eo conſtructa: cum hoc rege polycrates amicitiam iunxit: hic autem polycrates Samius tyrannus cuiuſ uotis fortuna propemodum reſponderet: rex Seſoſtris cum aduerteretur hunc fortuna ſecunda omnibus ī rebus uti: uoluit eū ab amicitia ſua dimittere: tamen quia prudētiſſimus erat credere nō poterat: quī fortuna aliquando uerteretur in contrarium qua tam diu ſecunda uteretur. Polycrates quæſiuit ex eo quid nam ita amicitiam ſuam relinqueret: rationem attulit: quia uidelicet metuebat ſortem aduerſam īſtare polycrati: ꝙ ſi qd aliter euēiſſet: uolebat & ipē cū amico pariter dolere: cœpit precibus agere polycrates cum ſeſoſtri ut nollet eum deſerere: tum Seſoſtris quandoquidem inquit ita placet da operam: ut aliqua re te priues quæ tibi chariſſima ſit: ſic enim ſenties aliquam fortunæ amaritudinem: ut non expers aduerſæ fortunæ poſſis meliorem ſperare: ille annulum quem chariſſimum habebat in mare iecit: graui quidem affectus eſt dolore: ſed haud multo poſt: piſcator quidam piſcem ingentem cœpit & rege dignū eſſe duxit: quē cū obtuliſſet ei poſtulauit Seſoſtris ut ſecum in prandio eſſet haud ita multo poſt cocus annulum in uiſceribus piſcis inuenit: & ad regem detulit: quo facto cum ſeſoſtris audiuiſſet annulum eē īuentum & fortunam quam ille a ſe alienauerat: tum uero intellexit manifeſte fortunam miſerrimā polycratis: & ſe oīo uoluit ab eius amicitia diſſolui. nō poſt multos dies filia polycratis uidit ī ſūmis prēm ſuū: ſole quidē interdiu ſudare: nocte aūt rore rigari: reſponderunt aruſpices ſōniū hoc letiferū eē: ille aūt ꝑuifecit: nā adeo fortunā ſibi ſecūdā expertus fuerat: ut dubitare non poſſet quin illa ſibi ſemper faueret

Orontes tetrarcha regis p̄ſarū audiens fœlicitatē huius polycratis:tā & ſi nunq̄ eū uiderat cupiditate incē ſus eſt occidendi hoīs:inſidias igit̃ i hunc modū pauit:legatum miſit ad polycratē q diceret noīe orontis ipſum qdē p̄ſtantiſſimū eē īperatorū oīum & in arte rei militaris:fortunā quoq; i ſuā ꝓpemodū habere pōtatē:ſe uero locupletiſſimū eſſe:& ſi ſecū in amicitiā iungi uellet illū qdē bella geſturū:ſe uero illi pecu nias admīſtraturū:ut rem crederet.Polycrates ut audiuit legatos ad ſe mittere & theſauros orontis ſe cō/ ſecuturū credidit.hic & legatū miſſit cū ante preparaſſet dolia ſabulo plena & in ſuperficie poſuiſſet phi lippeos aureos:ita ut dolia illa philippeis plena uide rentur eē legatis Polycratis hæc dolia in ſuperplena philippeis indicauit:crediderunt illi:quia ſentiebāt grauia eſſe dolia rettulerunt polycrati:motus poly crates p̄ſuaſione legatorum ad eum peruenit Oron tes illū a quo nullā prorſus iniuriā accepat cruce iuſ ſit affigi.Strabo aūt li.xiiii.oſtēdit eū a p̄ſarū Satra/ pe dolo captū ac ſuſpēſū fuiſſe:īpletū ē ſōniū : quod uidelicet qdem interdiu calore ſolis ſudaret : nocte aūt rore humectabatur pđ filia etiā dixerat hoc iō dicere uolui ut intelligatur hunc Seoſtrim regē poten tiſſimū fuiſſe ſimul ēt prudētiſſimū:nouerat eni fortunæ īſtabilitatē. Mundiq; extrema:uſq; ad æthy opes ſicut alexander miſerat. Et pharios currus.qa domuit oēs regiōes principales uſq; ad boſſorū ci/ mericū. Ante tamen:uidelicet prius padi rhodani fontes inuenit cæſar q̄ nili. Veſanus in ortus:He/ rodotus hoc ſcribit Cābiſem miſiſſe qui exquirerent nilum & ipſe nauigauit:& dū longiſſime nauigatio nē continuaſſet tandē inopia rerum laborauit adeo ut ex miniſtris ſuis non nullos comedere coactus fue rit cum cætera deficerent:tamē quēadmodum diximus in Principio primi libri nilus & Plinio & Solino auctoribus originē habet a mōte inferioris mauritaniæ:hoc affirmare libros punicos:hoc Iubam tradi/ diſſe referūt. Veſana:quia natura iracūdus erat:& ideo ēt ueſanum dicit:quia apim taurum:quem ma gna uenerarione colebant ægyptii ipſe ſtricto gladio interfecit:templū eius ad aliorum deorum q colun tur ab ægyptiis euertit:miſit qui templū iouis āmonis diriperent quo factū eſt:ut in inſaniam uerteret̃: unde etiam miſit prius qui apim interficerent:ſed cum ille in æquum aſcenderet gradu eminenti uulne ratus eſt i fœmore quo uulnere haud ita multo poſt periit:ideo ueſanū appellauit:quia etiā in deos ſæui re uoluit:nam ut libro decimoſeptimo refert Strabo ubi ſolis ciuitas eſt in aggere ingenti poſita: quæ ſo/ lis tēplum habet & mneuim bouē:qui in ſepto quodā nutrit̃ & ab ueliopolitāis ꝑ deo habet̃ quēadmo dum & apis mēphitis:nunc omnino urbis deſerta eſt:in ea eſt puetuſtū tēplū ægyptio more ſtructū:qđ multis inditiis cābyſis īſaniā:ac ſacrilegiū oſtēdat̃:cābyſes.n.tēpla pti igni pti ferro deuaſtabat:mutilans excidēs:adurēs:quēadmodū & obliſcos:quorū duo romā delati ſūt. Veſanus:īſanus:ue priuatiuū:ſicut uecors ſine corde. Cambyſes:rex p̄ſarū. Lōgi æui po.p.i.ad ſcythas poſtq̄ tētauit ſcythas:& prio miſit ut cognoſceret genus hoīum & cōditiōes eorū legatos cū mūeribus.ſ.cū uaſculo uini cū pane & arcu:& ſi mul ēt monili qđ erat īſigne regū p̄ſarū:hi legati regis cābyſæ cū regē ſcytharū ueniſſēt:rex ītellexit illos exploratores eē:nō legatos:& tamē iuſſit eos exponere:qd ueniſſet a rege ſuo:dixerūt ſe ueīſſe: ut illis mu neribus ipſū adorarēt:& hæc mūera regis ſui offerrent:cū obtuliſſēt panē interogauit ex eis q̄ nā cibus ille eēt:illi declarauerūt frumentū naſci ex humore terræ & ex grano illius frugis formā fieri:& ex farina con fici panē:interrogauit deinde quot annos uiuerēt:reſponderūt ſeptuaginta annos uel octoaginta:ad ſū/ mum centum:ſed eos ad modum paucos eſſe:tū ille non miror īquit:nā cū hoc cibo frequēter utamini q naſcit̃ ex putredīe terræ:mirum eſt quod tā diu uitā traducere poſſitis:deīde obtulerūt uaſculū uini il/ le cum guſtaſſet:uinū improbauit & dixit hanc unā eē cām ꝙ aliquam diu uiuerent ꝙ.ſ.malignitatem il lius cibi uinū tēperaret:obtuleruntq; monile:tū ille minatur mihi īquit catheuas rex ueſter:ſed exiſtimo ipſum uobis uoluiſſe narrare munera:duxit eos ad cacerem ibi cathenæ erant aureæ : ideo mihi carcerē minatur:poſtea oſtendit arcum quem cum intendiſſet rex ipſe eo uſq; traxit:ut in partes confregerit:tū demum iuſſit arcum afferri ex ſuis & dedit legatis cambyſæ:dicens intēdite huncarcū ſi poteſtis:tūc rex quando inquit rex ueſter aut ipſe poterit:aut aliquis ex ſuis hunc arcum intendere:tūc dicite:ut nos bel lo inuadat:redierunt legati & omnia narrarunt quæ uiderant:ſed ante quam diſcederēt oſtendit eis mē/ am ſolis:menſa hæc ſolis erant in pratis uirentibus latiſſime porrectis:ibi paratæ ſemper erāt epulæ: ui delicet carnes & lac:ueſcebant̃ his carnibus:& lac bibebant cū uinū non haberent:& licebat uitam uſq; ad.C.& uigeſſimum annum producere:hanc menſam ſolis ideo appellabant ꝙ dicerent a ſole ipſo prepa rari:ſed ex hoc fieri iubebat:nam dicebant interdiu conſumi nocte autem inſtaurari : cum illi in patri/ am rediiſſent:& omnia tradidiſſent quæ uiderant arcum attulerunt:ſed inuentus eſt nemo qui illum in tenderet:admiratus eſt cambyſes & ſtatim miſit qui templum iouis ammonis ſpoliarent: unde omnes harena ſubmerſi ſunt. Defectuſq; epulis:a deficior deficeris:id eſt perire eum epulæ deficerent. Pa/ ſtus:cum ad extremā inopiam perueniſſet Cambyſes miniſtris ſuis ueſcebatur:ut uitam ſubſtentaret.

Et pharios regum currus ceruicibus egit
Ante tamen ueſtros āmes:rhodanūq; padūq;
Quam nilum de fonte bibit ueſanus in ortuſ
Cambyſes:longiq; populos peruenit ad æui.
Defectuſque epulis: & paſtus cæde ſuorum

Ignoto:nili fonte. Non ſabula mendax:quia ſicuti ſabula eſt & rumor: ita & re uera con probatur:ui/delicet ubicunque aquam tuam oſtendis o nile:ibi etiam tuus fons quæritur:ſed inueniri non poteſt. Nilo ſuo:ideſt apud ſe orienti. Tua flumina prodam:fontem tuum:nec ego:nec alius cognoſcere potuit ego uero deo fauente cognoui per quas terras iter facias. Qua:ꝑ in quantum. Deus celator: tuæ ori/ginis. Dedit: ideſt quantum permiſit:ut ego cognoſcam. Prodam aperiam:indicabo. Medio conſur. incipis inquit ſurgere a meridie. Ab axe: ideſt a polo antarctico ubi cácer eſt directe impoſitus ſuper his

Ignoto te nile redit:non fabula mendax
Auſa loqui de fonte tuo eſt:ubicunqꝫ uideris
Quereris:& nulli contingit gloria genti:
Vt nilo ſit læta ſuo:tua flumina prodam
Qua deus undarum cælator nile tuarum.
Te mihi noſſe dedit:medio conſurgis ab axe:
Auſus in ardentem ripas attollere cancrum
In boream is rectus aquis:mediumqꝫ boetem,
Curſus in occaſus flexus torquetur & ortus
Nũc arabũ populis libycis: nũc æquis harẽis
Teqꝫ uidet primi quærunt tamẽ hi quoqꝫ ſereſ
Aethiopũqꝫ feris alieno gurgite campos.
Et te terrarum neſcit cui debeat orbis
Arcanum natura caput non prodidit ulli
Nec licuit populis paruum te nile uidere:
Amouitque ſinus:& gentes maluit ortus
Mirari:quam noſſe tuos conſurgere in ipſis
Ius tibi ſolſtitiis:aliena creſcere bruma:
Atque hyemes offerre tuas:ſolique uagari
Conceſſũ per utroſqꝫ polos hic quæritur orus
Illic finis aquæ:late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris meroe fœcunda colonis
Læta comis hebeni: quæ quãuis arborẽ multis
Frodeat æſtatem nulla ſibi mitigat umbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa leonem
Inde plaga phœbi damnũ non paſſus aquarũ
Præueheris:ſterileſque diu metiris harenas
Nũc omneſ uires unum collectus in amnem
Nũc uagus & ſpargẽs facilẽ tibi cedere ripã.
Rurſus multifidas ꝛuocat piger alueus undas

populis: qui in meridie ſub æquinoctiali conſtituti ſunt. In ardentem cácrũ: quia cũ ſol in cácro ẽ facit ſolſtitiũ æſtiuũ: & ibi ſol ad magnas declinationes dicitur eẽ: quia nõ poteſt magis accedere ad zenith capitis illorũ. In boreã is·i ſeptentrione:& declarat Mediũqꝫ bootem.ſ.ad minorẽ urſam: uidelicet i ſeptentrionẽ: curſus i occaſus a meridie recto limi/te tendis i ſeptẽtrionem: deĩde flecteris a curſu tuo ĩoccaſũ:deĩde ĩ orientẽ. Exortus:quia a ſeptentrio ne in meridiem uergitur dum longo ambitu uer/titur in ortum. Nunc:aliquãdo. Aequus:bẽignuſ fœcunditate ſua: arabũ quoqꝫ agros fœcundiores facis. Libycis harenis.ſ. populis hĩtantibus ĩ meri diem cũ uergitur ĩ orientẽ. Seres:populi orientales Primis:quanuis his primo appareas populis ori entalibus tamen nondum fontem inuenire poſſiuſ Seres: unde ſericum. nam ibi uellera tenuia na/ſcuntur: quibus ſericum efficitur. Alieno gurgite: Aliunde naſcente. Neſcit:ignorat. Arcanũ:ſecre/tum. Caput:ſcilicet nili. Te paruum: ideſt fõtem tuum. Sinus: receptacula tui amnis o nile. In ipſis ſolſtitiis:uidelicet cũ ſol eſt in capricorno: qui facit ſolſtitium hyemale:aut in cancro qui facit ſolſtitiũ æſtiuũ: nam alii fluuii conſurgunt ineunte uere: aut in media hyeme:tu inflaris æſtate. Aliena:ifla/ta. Hyemes:inundationes:ſicut tempeſtatem ma/ris appellamus inundationem. Hic:in meridie. Illic:in ſeptentrione. Finis aquæ: quia nec in meri/die:unde prius appares:nec ĩ ſeptentrione quo cur ſum tuum tendis inuenitur finis:uidelicet deſceſio in mare:nam cuiuſcunqꝫ fluminis hoſtia quæ ſunt in mare deſcendunt. Late tibi gurgite: dicit enim ipſum meroem inſulam in medio ſui facere. Quæ adeo ſubiecta eſt leoni:ut quanquam multis arbo/ribus abundet: tamen nulla umbra ſe a calorẽ ſolis defendit: cum punctus leonis directe ſuper impoſi tus ſit meroe. Late: ſpacioſe. Rupto:diuiſo. Ambitu circundatur. Fœcunda colonis:quæ abũ/dat hĩtantibꝫ. Nigris:nimio ſolis ardore. Comis hebeni:ligni ꝓcioſi:de quo diximus ſupius.abũdat enim arboribus palma:perſico:hebeno & Siliqua/ſtro: teſte Stra.hác ĩſulã clipei figurã hrẽ dicũt: cuia magnitudo fortaſſe ſupra uerũ dicta ẽ longitudine triũ milium fere ſtadiorum:amplitudinẽ mille: & ut idem Strabo refert libro xvii. dicta eſt meroe a ſo/rore ibi mortua uel ut alii tradunt ab uxore:quam habuit Cambyſes hoc nomine. Mitigat:leniorem fa cit linea illa:uidelicet illa plaga merois. Recto leone: quia punctus ille directe ſuperimpoſitus eſt capiti uno gradu leonis cum ad eum ſol peruenerit. Plagas phœbi:uidelicet meridiei regionem. Damnum nõ quanuis per exuſtam plagam decurras:tamen non es paſſus damnum aquarum: quia calor ille regionis illius nihil diminuit aquas. Proueheris:præterueheris. Steriles ha. uidelicet per arentem libyã. Nũc aliquando. In amnẽ.ſ.in unũ alueũ. Nunc ua.i.ĩ unũ amnen aliq̃do colligeris:aliquãdo uagaris. Spgẽs ri.ſurgẽs. Piger al. qa cũ ĩ unũ amnẽ uenerit lenior efficiẽ. Multifidas ũdas:q̃ ãte ĩ diuerſas p̄tes fluebãt.

Qua di.ægyptus ſupior ĩ oriẽtẽ p lõgũ extẽdiť:ſiue nilus:& a ſeptẽtrione arabicus ẽ ſinus: a meridie ue ro oceanus. nã ab occaſu ex ĩferiore ægypti pte ad oriẽtẽ rubro mari terminať. hoc ẽ qđ dicit hoc loco.nã philæ eſt urbs ĩter æthyopes & ægyptios:q̃ finitima : & cõfinis eſt utriuſque regni.i. æthiopũ & ægyptio rũ imo:ut r̃fert Stra.li.xvii.philæ cõis æthiopũ & ægyptioꝝ hitatio ẽ. Stra.dicit ſe philas ex ſyẽe plauſtro uẽiſſe p cãpũ ualde planũ.C.ſtadi.ſpacia p totã fere uiã:uidiſſe ſe oſtẽdit utrrıq; multis ĩ locis q̃ſi ſcopulos petrã arduã rotũdã politã : nigri ac duri lapidis ex quo mortaria fiũt. Philæ:e nũeri pluralis:ſicut athẽæ.

Q ua dirimũt arabũ populis ægyptia rura
Regni clauſtra philæ: mox te deſerta ſecantẽ.
Q ua dirimunt noſtrum rubri cõmertia põti
Mollis lapſus agit:quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet: ſed cum lapſus abrupta uiarum
Excepere tuos:& precipites cataractæ:
Ac nuſquam uetitis ulla obſiſtere cautes
Indignaris:aquis ſpuma tunc aſtra laceſſis
Cũcta tremũt ũdis : ac multo murmur̃ mõtis
Spumeus inuictis caneſcit fluctibus amnis
Hic abatõ: q̃ noſtra uocat uenerãda uetuſtas
Terra potens primos ſẽtit percuſſa tumultus:
Et ſcopuli placuit fluuii quos dicere uenas
Q uã mãifeſta noui primũ dãt ſigna timoris
Hinc montes natura uagis circundedit undis.
Q ui libyæ te nile negant:quos inter in alta
It conualle iacens: iam montibus ũda quietiſ
Prima tibi campos permittit apertaq; mẽphiſ
Rura:modumq; uetat creſcendi ponere ripas
Sic uelut in tanta ſecuri pace trahebant
Noctis iter mediæ:ſed non ueſana photini
Mens imbuta ſemel:tam ſacra cæde uocabat

Dirimũt:diuidũt. Aegyptia ru.i.diuidũt arabiã ab ægypto. Mox te.nam a meroe ĩſula cum ad arabi am uſque peruenerit alteram inſulam amplectitur nomine Taleſum : & hinc in ampliſſimum effundi tur lacum a quo deinde uariis montium obicibus ĩ citatus torrentior efficitur:& inter obuios ſcopuloſ ſuos ſe præripiens fluctibus ſeſe ipſos tangentibus: impetu tam uaſto : ac rumore fertur:ut incolarum aures ad ſurditatem uſque offendat. inde etiam lo cus ille catadupos eſt appellatus: nam ſonitus inter petratur. Secãtem:uidelicet cum amplexus fuerit alteram inſulam taleſum. Rubro ponto:quia ad orientem rubro mari terminatur. Cõmercia:ideſt loca finitima & contigua. Noſtrum : uidelicet æ gyptum loquitur in perſona Achorei. Mollis la. quia in ampliſſimum effunditur lacum. Quis te. o nile cum tu adeo leniter fluas ad inſulam taleſum quis crederet te deinde tãto atque rumore decurſu rum:ut incolas magno terror̃ percellas: quaſi dicat nemo. Leue:pro leuiter. Putet:pro putaret. Cataractæ.ſ.excepere. Indignaris:nam quia nõ po tes nullo obice retineri:ideo cum ad catadupum ue neris:uariis montium obicibus ĩcitatus multo ma gis indignaris. Abrupta:præcipitia curſus tui. Lapſus:decurſus. Præcipites ca.deſcenſiones: ca taractis proprie dicitur aſpera deſcenſio: cataraſti ẽ cũ fragore deſcendere: hic cataractas appellauere o bices fortaſſe quæ magno cũ ſonitu demittuntur.ſ. claudentes portas urbiũ uulgo le ſarracineſche.cõiſ hec opinio eſt.uerũ:ut inquit Strabo lib.xvii.eſt ca taractes ad mediũ fere flumen paulo ſupra elephã tinam : petroſum quodam ſupcilium in ſuperiore parte planum:ut flumen recipeř poſſit:deſinens ue ro in principium ex aqua præcipitatur:utriq; ſecus terram alueus eſt : qui facile adnauigari poteſt : hac itaque adnauigantes defluunt in cataracte : & cũ ſcapha in præcipitium detruduntur : & ipſi & ſcaphæ illæſi. Cautes : obices montium. Aſtra la. uidelicet & tua unda uerberat ſidera. Cuncta tremunt undis : ſcilicet loca circa catadupum. Mon tis : catadupi. Albeſcit : ſpumeſcit. Fluctibus inuitis : ideſt qui retineri non poſſunt. Hinc abaton: cum ad catadupum perueneris locum haud procul ab ægyptio. Abaton arduum locum & altum. un de nomen accepit quaſi auaton in accenſibilem tum primum te ſentire incipit ægyptus. Hinc : ex ca tadupo. Veneranda uetuſtas:ſemper ueneranda ſenectus. Potens:quia in acccesſibilis eſt. Percuſſa ſcilicet tuo ſtrepitu. Quod:ꝑ quia ſcopuli huius terræ quã abaton uocãt ſentiunt tuos tumultus:quos incolæ ideo uenas nili appellauere :quia ibi nilus primum apparere incipit. Placuit:ſcilicet incolis. No ui timoris:admirandæ inflatõnis. Hinc:uidelicet ab hac abato. Vagis: errantibus. Libyæ:ſcilicet ſu perioris:nam per inferiorem late uagatur:ideo non permittunt in ſuperiorem libyam decurrere. It:de currit. Conualle:ſcilicet illorum montium. Iam mollibus:lenibus:quia ibi humiliora ſunt ſaxa : ideo etiam lenius fertur amnis decurſus. Prima tibi cãpos:& primum incipis per planiora decurrere cũ ad mẽ phĩ pueneris partẽ ægypti. Cãpos:planiciẽ. ¡Vetat.ſ.mẽphis. Modũ : meſurã creſcẽdi : q̃a nõ poſſũt te cohercere ripæ. Sic uelut ĩ tuta:ita ĩqt colloq̃bať de nilo & de huiuſmodi rebꝫ cæ.cũ cõuiuiis ſuis q̃ſi ĩ tu ta pace p oſiti eſſẽt:& nõ ꝓuidebãt q̃tꝫ belli tũultꝫ ĩſtaret. Sic:cæ.cũ cõuiuiis ſuis. Velut:tãq̃. Sed.n.u.ſed pho.nõ deſiebat cogitare quomõ cæ. opprĩeret:poſtq̃ ſemel ſãguie põ. maculatꝫ erat. Sacrata:execrabili

Vacabat:uacuā erat. A ſcelerū motu:quia ſcelus ſceleri addere tētabat. Magno pēpto:oē nefas ſibi licere exiſtiabat. Manes.ſ.pō. dicit īſaniā conuerſū eē photinū. Vltriceſqꝫ ūbræ.ſ.pō. quæ ultionē ſuā cupiunt. Dant fu.ut ipſum ad pniciē deducāt. Dextras.ſ. ſuas & ſuoꝝ nō ſatis habet fūdi ſāguinē pō. ſed ēt cæſ.ideo.uiles exiſtimat. Quo fortuna:fortuna uolebat.ut ſāguine cæſ.cruentarent̄ ſenatores.nā ī ſenatu trigītaquinqꝫ uulneribꝫ cōfoſſus ē. Victos:ēt uictos. Pœnaqꝫ ci.qa parū abfuit:qn famulus occuparet uī dictā Sena.q̄ debebat̄ patriæ nō famulo. In ſcelus it:ſi fata conceſſerint ſatellitibꝫ regis cæſ.obtrūcare:ſcelus erit:quod poſtea futurū ē bruti meritū igēs.ſcelus eni erat:ut r̄gis miniſtri occiderēt cæ. Exēplūqꝫ perit.ſ.exēplū qđ romanis oībus Brutus p̄poneret ne aliquem regnare permittant. Struit audax:poſt deteſtationem ſceleris huius depræcationem facit ad deos ut permittāt cæſarē occidi a regis miniſtris ſed hoc ſcelus inter gloriam bruti ſeruent: rediit ad id quomodo photinus conſilia occidendi cæſarem agitauerit. Audax: ſemper de infœlici dici ſolet. Virgilius:audacem ad rutulum. Irrita:uana. Satis: propter fata quæ non pemiſerunt conſilia photini ad exitum perduci. Nec parat occulte:uidelicet in tenebris noctis opprimere cæſarem:ſed clara luce. Detecto marte:aperto bello. Tantum animi delicta:quia ſemel ſcelus commiſerat in obtruncando pompeio:ideo nunc etiam animi ſupererant ad occidendum Cæſarem. Delicta:quibus antea ſe polluerat: dum Pompeium occidit. Atque hæc dicta:hæc ubi cōſilia occidendi Cæſaris animo agitauit ſtatim mādata dedit famulis: quæ ad achillam perferrent qui:præerat exercitui r̄gis:nam cæſ. ut Suetonius docet Alexandriam fugientem perſecutus pompeium: ut occiſum depræhēdit cū ptholemæo rege a quo ſi quoque inſidiis tendi uidebat bellum ſane difficillimum geſſit:neque loco:neque tēpor̄ æquo:ſed hyeme anni: & intra mœnia copioſiſſimi ac ſolertiſſii hoſtis:īops ipſe reꝝ omniū atqꝫ imperatus: r̄gnum ægypti uictor: Cleopatræ fratti que eius minori permiſit: ueritus prouinciam facere ne quandoque uiolentiorem præſidem nacta nouarum rerum materia eſſet. Hæc:quæ ſequuntur.

A ſcelerum motu:magno nil ille perempto
Iā putat eſſe nefas:habitant ſub pectore māes
Vltriceſqꝫ umbræ dant ī noua mōſtra furorē
Dignatur uiles iſto quoqꝫ ſanguine dextras
Quo fortuna parat uictos perfūdere patres
Pœnaqꝫ ciuilis belli:uindicta ſenatus
Pene data eſt famulo:procul hoc auertite fata
Crimen:ut hæc bruto ceruix abſente ſecetur.
In ſcelus it pharium romani pœna tyranni.
Exemplumqꝫ perit:ſtruit audax irrita fatis
Nec parat occultæ cædem committerē fraudi:
Inuictumqꝫ ducem detecto marte laceſſit.
Tantum animi delicta dabant:ut colla feriret
Cæſaris:& ſocerum iungi tibi magne iuberet.
Atqꝫ hæc dicta monet famulos perferrē fideleſ
Ad pompeianæ ſocium ſibi cædis achillam:
Quem puer ībellis cūctis præfecerat armis
Et dederat ferrum nullo phœbi iure retento
In cūctos īſeque ſimul:tu mollibus inquit
Nunc incumbe toris:& pingues exige ſōnos.
Inuaſit cleopatra domum:nec prodita tātū ē
Sed donata pharos:ceſſas accurrere ſolus
Ad dominæ thalamos.nupſit ſoror īpia fratri.
Nam latio iam nupta duci eſt.iterqꝫ maritos
Diſcurrens ægypton habet:romāque meret̄

Monet: admonet: Famulos fideles. Quibus arcana committere ſolebat: puer imbellis.aut quia bellis minime idoneus ſi una dictio eſt:uel in bellis ideſt ad bella peragenda:ſi duæ partes ſunt. Et dederat ferrum nullo phæbi iure retēto:Vires omneſ totius regni huic achillæ permiſerat:ut non in alio ſolum: ſed in ipſo iuſſuum ac poteſtatem haberet.

Ferrum: ideſt totius regni opes in poteſtate tenebat. Tum mollibus inquit: Ecce dicta quæ nunc mandat ad Achſllam referri. tu nunc inquit ocio te dede o ſegnis achilla cum interim cleopatra regnū occupet: quam ante conſilio noſtro e regno ptholemæus eiecerat: ea nunc blanditiis ſuis: non regem modo: ſed Cæſarem quoque irretitum tenet. Et molles exige ſomnos: Conceſſio eſt color rhetoricus: quum id negamus: quod maxime concedere uidemur: & interſerimus etiam aliqua uerba: quibus etiam ſenſus noſter appareat. Dede te inquit ocio: & interea regnum Cleopatra occupauit. Molles: non tenues & exiles: ſed profundos ſomnos. Cleopatra domum: quam conſilio noſtro rex paulo ante e regno eiecerat. Sed donata pharos ceſſas accurrere ſolus: iam pharon cæſar Cleopatra donauit: & eam cum fratre conciliauit. Pharos: ideſt ægyptus. Ad dominæ thalamos: ut eam cum rege opprimas. Nubit ſoror impia fratri: poſtquam adulterium cum cæſare commiſit: nunc ad uirum ſuum redit: uidelicet fratrem:nam & ſoror erat & coniunx inſtar iunonis. Soror:cleopatra.

Nā latio:poſtquam cæſar ex cleopatra uoluptatē cœpit:eam nunc fratri coniungit. Interque maritos nunc ad Cæſarem nunc ad fratrem. Habet ægypton: Accuſatiuus græcus eſt. Romamque meretur:ideſt ſperat: quia iam ſperat romam: poſtquam ſemel Caium Cæſarem blanditiis ſuis pellexit.

Expugnare senē:argumētū ē a minori ad maius:cleopatra ſi iā cæ. puectioris ætatis ī ſuos incitauit āplexus multo magis decipere poterit puerū ptholemæū. Senē: cæ. Venenis.ſ.amoris:& recte uenenis dixit nā uenenū dr̄ ꝙ p uenas īgrediat̄.nā medullas:calefacit amor: ſic ēt uenenū hauſtū p uenas diſcurrit. Vir. Vulnus alit uenis & cæco carpit̄ igni. Crede:cōfide cōſtantē fore puerū:q̄do uictus ē ēt cæ. Quē ſi mox: nā ſi una nocte cleopatra cū rege cocubuerit: nō dubiū ē qn caput tuū meūq; obtruncare obtineat a fratre quorū cōſilio ſcit ſe a fratre de regno pulſā fuiſſe. Quē.ſ.puerū.ordo.a.illa.ſ.cleopatra donabit meū tuūmq; caput illi īter ſigula oſcula: ſi iūxerit quē & illū &c. Amplexus:accuſatiui caſus ē. Inceſto:nō caſto:qa iā ſe miſcuerat cū cæſare. Hauſerit:accepit Obſcœnū:turpē. Titulo:ſub titulo & nomine pietatis. Oſcula.ſ.quotiēſcūq; oſculabit̄ eū nomine pietatis meū tuūq; caput adultero.ſ.ptolemæo. Crucib9 flā.& ita ſoror placuerit fratri:nos uel tollemur ī cruce:uel igne cōburemur: Nō diſcedit lucanus ab hiſtoria:Cæ.enī Alexādriā cū ueniſſet: Teſte Apiano:ab regiis miniſtris benigne receptus eſt & diſputantibus philoſophis ī multitudine præſēs aſtitit:Adſiſtente uero exercitu Photinū quidē & achillā ob ea quæ in pō.ppetrauerūt morte mulctauit.Teodotū demū fugientē Caſſius cū in aſiā ueniſſet cruce ſuſpēdit: Tumultu ob hāc rē inter Alexandrinos orto cū r̄giū exercitū ī illū cōcitaſſēt plurib9 ꝑliis circa regiam:& in maris litrore certatū eſt:quo in loco cū in mare deſiliiſſet.& in ꝓfundo aliq̄diu enataſſet. Alexandrini ueſtē ab eo ademptam in tro phæi modū erexere: poſtremo iuxta nilum cū rege certamē iniit:ī quo uictoria ſuperior euaſit īter hæc per nouem menſes commoratus:tādē Cleopatram fratris loco regnum iuſſit obtinere:p Nilum quoq; quatercentis nauibus aduectus quo regionem perluſtraret oculis cum cleopatra ſimul adiit: multaq; alia ut illi obſeq̄retur effecit. Luemus:penas dabius Fuerit formoſa:ideſt ſi placuerit: a præcedente q̄d ſequitur:nam quæ formoſæ ſūt placere conſueuerūt Nil undique.r.nil ſupereſt inquit nobis quo cōfugiamus:nam hinc a rege inde a Cæ. opprimimur niſi nobis ſalutiq; nr̄æ conſulamus: Hinc:ex una pte. Cōiunx.i.rex ē. Hic:ax altera pte cæ. Vt fatear:ut uerū dicā. Sōtes:nocētes:qa culpa noſtra ē. Quē nō:q̄ſi dicat oēs. Nocentē:tota culpa nobis ē attribuenda:qa eā intactā reliqmus:nā & noſtros appetebat ipſa concubitus. Parte:ordo ē. Oro te p nefas q̄d una fecimus:& una pdidimus:& oro te p fœdus ictū ſanguine magni. Ades:ꝓ adſis. Et mollire: bellū ſubito tumultu. Irrue: rūpamus nocturnas tædas funere:& mactemus dominā crudelē in ipſis toris cum quocūque uno. Quod fecimus.ſ.occiſo pō. Perdidimuſq; n.niſi conſilio noſtro ꝓuideamus. pdidim9 nefas illud:quia nihilominus a Cleopata & a ptholemæo uel cæ.oppimemur. Ictū fœdus:queādmodū pcuſſa porca fœdus iungit̄:ita pcuſſo pompeio dicit̄ fœdus ictum eſſe īter eos. Molire:ideſt fac.ut moliri ue morā & ueniendi poſcere cauſas. Irrue:inuade. Tedas:nocturnas nuptias. Funere:ideſt cæde. Crudeleque toris:& Cleopatrā impiam in ipſo toro occidamus. Quocunque uiro : ſcilicet Cæſare uel Ptholemæo. Nec nos.d.a.nec nos terreat magnitudo cæſ.qui cum p̄ſtet ominibus ducib9: ut iam fama ſui nominis totū orbem terrarū impleat:tamen & nos quoq; eadē gloria efferre poteſt:q̄ ſuſtulit Cæſarem quod ita ſit ꝓbari poteſt:occidimus enim Pompeiū qui cæſari par erat:poterimus & ipſū Cæſarem occidēre:non ergo deterreat nos magnitudo cæſaris. Fortuna:ſcilicet fœlici. Ducis:cæſaris. Auſis:ab īceptis. Communis gloria:eadē gloria q̄ accidit cæſari poteſt nos quoq; magnos facere:ergo eſt communis: ſicut ille uicit pōpeiū.& nos occidamus:quaſi dicat maius fecimus. Nos quoq;: quia ſicut uictus pōpeius magnum fecit Cæſarem:idem occiſus.nos quoque facit ingentes. Littus:appo.ſpem ulli occidimus Pompeiū ſperare nos facit poſſe etiam occidi cæſarē. Pollutos:ſanguine pompeii. Conſule: quære ex illo ſanguine:quo polluta eſt unda maris noſtri quid liceat nobis. Tumulum:pompeii. Puluere paruo:ut nec corpus quidem plene tegere poſſet:uel quod melius eſt quia caput a reliquo corpoꝛ ſepatū erat.

Expugnare ſenē potuit cleopatra uenenis
Crede miſer puero:quem ſi nox iunxerit una
Et ſemel amplexus inceſto pectore paſſus
Hauſerit obſcenum titulo pietatis amorem
Meq; tuum caput per ſingula forſitan illi
Oſcula donabit:crucibus flammiſq; luemus.
Si fuerit formoſa ſoror:nil undiq; reſtat
Auxilii rex hinc coniunx: hinc cæſar adulter
Et ſumus ut fatear tam ſæua iudice ſontes
Quem non ex nobis credit cleopatra nocētē
A quo caſtra fuit? parte quod fecimus una
Perdidimuſq; nefas:pq; ictū ſanguie magni
Fœdus ades:ſubito bellum mollire tumultu
Irrue nocturnas rumpamus funere tædas.
Crudelemq; toris dominā manemus in ipſis
Cum quocūque uiro:nec nos deterreat auſis.
Heſperii fortuna ducis: quæ ſuſtulit illum
Impoſuitque orbi communis gloria nobis
Nos quoque ſublīes magnus facit aſpice litt9
Spem noſtri ſceleris:pollutos cōſule fluct9.
Quid liceat nobis? tumulūque e pulueř puo
Aſpice pompeii non omnia membra regentē.

Quē metuis:o ſtulte Achilla:cæ.quē metuis erat par pō.quē occidimus. Nō ſanguine clari:reſpōdet ta
citis obiectionibꝰ:nā ſi qs obiiceret nos ignobiles eſſe:& humilitatē ſāguinis nobis obſtare:ne rē tantā au/
demus:dico nihil itereſſe nr̄a:nullius enī magnis opibus:aut regnis po.nobis opus ē ad hāc rē adoriendā:
nā fortuna ipſa nobis:ſicuti antea pō.ita nūc cæ. obtulit:ut nullius auxilio idigeamꝰ ad rē pficiendā. Nō
ſāguine clari.ſ.ſumus dicet aliqs. Clari:nobiles. Quid refert:q̄ſi.d.nihil itereſt:nobiles ſimus:an ignobi
les:dūmōdo fortuna nobis ſecūda ſit & faueat. Nec opes po. ſūt neceſſariæ:ſed ipſe ſe ultro offert nobis
hoc fortuna faciente. Ad ſcelus igētes.ſ.facti ſumꝰ
poſtq̄ ſemel occidimus pō. Attrahit:offert. Alte
ra ui.uidelicet Cæ.quē quaſi uictimā occidamus.

Quē metuis par huius erat:nō ſanguīe clari
Quid r̄fert nec opꝰ populorū: aut regna mo
Ad ſcelꝰ igētes facti ſumꝰ attrahit illos uemꝰ
In noſtras fortuna manus en altera uenit
Victima nobilior:placemus cæde ſecunda
Heſperias gētes : iugulus mihi cæſaris hauſtꝰ
Hoc præſtare poteſt pompeii cæde nocentes.
Te populus romanꝰ amet: quid nomina tāta
Horremus:uireſq; ducis quibꝰ ille relictis
Miles erit?nox hæc peraget ciuilia bella
Inferiaſq; dabit populis:& mittet in umbras
Qđ debetur adhuc mundo caput:ite feroceſ
Cæſaris in iugulum.præſtet lagea iuuentus
Hoc regi:romana ſibi:tu parce morari.
Plenū epulis madidūq; mero uenerīq; paratū
Inuenies:aude:ſuperi tot uota catonum
Brutorumq; tibi tribuent: non lentus achillas
Suadenti parere nefas: haud clare mouendis:
Vt mos ſigna dedit caſtris:nec prodidit arma
Vllius clangore tubæ.temere omnia ſæui
Inſtrumenta rapit belli.pars maxima turbæ
Plebis erat latiæ.ſed tanta obliuio mentes
Cœpit in externos corrupto milite mores.
Vt duce ſub famulo uſuq; ſatellitis irent
Quos erat indignum phario parere tyrāno.

Placemus cæde: pſiſtit i tranſlatione qa uictimā ap
pellauit cæ.nā ſicut uictimis placanᷣ dii:ita cæde pō
peii & cæ.placabimus Italiā:q; eam his occiſis tyrā/
nide liberaſſe uidebimur. Cæde ſecunda.ſ. Cæſ.
Heſperiæ gentes:liberando eas a ſeruitute atq; tyrā
nide. Iugulis.m.c.h.occiſo cæſ.ueniam a po.ro.īpe
trabimus q; pom.occiderimus. Quid nomīa tāta:
fulgor omnis cæſ.non debet nos deterrere a ꝓpo/
ſito noſtro & ſi uires magnas habeat & exercitus in/
gentes:tamen ſi a ſuis militibus deſtitutus fuerit.i/
perare deſiſtet:& miles eſſe incipiet. Nomina.i.ful
gorem tantum nominis Cæſ. Vireſq;.d.ideſt ma
gnos exercitus cæſaris ad claſſes. Miles erit: qđ ē
quod magnum faciat cæſ.exercitus & claſſes:ſed ſi
deſtitutus erit ī numero militū habebiᷣ. Nox hæc
& breui ſpatio tēporis poterimus cæ. in noſtra po/
teſtate habere uidelicet hac una nocte. Peraget:p
ficiet. Ciuilia bella.ſ.occiſo cæſ. Inferias: expiatio
nes piacula:quæ exhibenᷣ mortuis. Populis:quos
in pharſalia proſtrauit. Caput:cæ. Debet:obliga/
tum eſt:quia iniuria affecit orbem terrarū. Ite fe
roces:o Achilla & milites tui. Ite:uenite: nā ipſe e
rat cū rege apud cæſ. Lagea:ægyptia. Romana ſi
bi: qa Ro. milites adhuc militabant & ſtipēdia faci
ebāt ſub rege Ptholemæo ex his q a Gabinio relicti
fuerant:tū cū ipſe regē Ptholemæum in regnum re
ſtituit:& hi prius ſub pom.militauerāt. Hoc:ui/
delicet iugulum cæſaris. Regi:quia occiſo cæſare
Rex ſuum regnum obtinebit. Sibi:ad utilitatem
ſuā Tu pce.m.a facili arguit: nā cū grauis ſit cibo &
potu cæ.facile erit illum opprimerᷣ īprouidum.
Parce morari:ideſt noli tardare. Madidūq; mero:
ebriū. Venerīq;.ſ.adulterio cleopatræ. Aude ſupe
ri:unum tibi neceſſariū ē ſ.audere:ſicut auſus fueris cætera:diis uolentibꝰ ultro ſequenᷣ. Tot uota:ex/
audient dii uota catonū:uota brutorū:& totius ſenatus:q rempublicā uult eſſe ſaluā. Tibi tribuēt.i.pre
ces Catonū:ac beatorū tibi fauebūt. Nō lentus achillas: nunc dicit quomodo mandatis photini Achil
las paruerit. Sudāti:photino. Haud clara:ne forte ex audito tubarū ſonitu ſuſpectus eſſet. Nec ꝓ
didit arma.ſ.moueri non indicauit exercitū:nā ſi tubaꝝ ſonitum audirent ſuſpitionem induiſſent. Te
mere:ſine ullo ordine non dato ſigno:unum ſequitur ex reliquo: nam quia nō ſigna dedit:ideo nullo or
dine ſecuti ſunt milites. Inſtrumēta:uidelicet arma:uiros:equos:& quomodo genere militum uſus fu/
erit declarat. Pars.m.t.plebs:ideſt ex plebe italica:quia ex delectibus italiæ:pars magna militū erat:quā
apud regē Gabinius reliquerat. Sed tanta ob.mentes:& reſpondet ad illud quod occurebat:quomodo ſi
itali erant pati poterant militare ſub ſatellitibus regis?uſque adeo inquit erant corrupti milites Roma/
ni: ut ut iam æquo animo ſub eiuſmodi ſatellitum imperio militarent. Obliuio: obliti erant ſe roma
nos & italos eſſe. Corrupto in mores: dedignari debuerant inquit etiam ſub Rege ipſo militare &
nunc æquo animo militabant ſub ſatellite regio. Mores: quia diu apud Aegyptios permanſerant: &
externis moribus corrupuerant animos. Sub famulo:ideſt duce achilla. Indignum phario: indignū
fuiſſet:ſi ſub tyranno:ideſt rege Agyptio militarent:quanto ergo īdignius militare ſub Satellite regio.

Nulla fides:nec ius diuinum:nec ius humanum colunt milites:nil ſanctum: nil inuiolatũ eſt apud milites:ſed eos ſequuntur:a quibus plus acceperint. Nulla fides:nullũ iuſiurãdũ:nulla pietas:nulla religio eſt illis. Venales manus:Quia qni plus dederint hos ſequũtur:& declarat. Ibi fas.Oia licent militibus qui maximã mercedem appetunt. Merẽt: militant. Paruo:ſi magnũ æs acciperẽt nõ potuerit. Iugulumque in cæ.hoc eſt nõ patiũtur cæſarem iugulare ad utilitatẽ ſuam ut ſe liberos faciant:ſed ut regi ægyptio gratum faciant. Nõ dant:nõ cõcedunt. Proh nefas:p exclamationẽ irrumpit in cõqueſtionẽ.nam de diis q̃ritur ꝙ ubicunque bella ciuilia fieri uoluerunt.nam & milites qui ſub rege ægyptio militabãt romani erant:& ſi procul fuerãt a bellis ciuilibus:tamen fata uoluerũt:ut nec ipſi quidẽ eſſent belli ciuilis immunes. Fas:o ius diuinũ. Vbi non.c.nõ italia ſolum nõ i pharſalia:ſed etiã in ægypto. Vbi nõ:qua ſi dicat ubique. Theſſaliæ ſub acies: quæ ſumpta fuerat a theſſalia i ægypto:nũc paget ciuilia bella.

More fuerit p.i.ſecundũ conſuetudinem patriæ quẽadmodũ ciues romani iſanierũt bello ciuili:ita nũc ipſi inſaniunt. Quid plus.q.d.nõ plus facere potuiſſent.nõ.n.minus hoſtes cæſaris fuerĩt ægyptii occiſo põpeio: q̃ fuiſſent ſi põpeiũ benigniſſime ſuſcepiſſent. Quod debet:qa diu uoluerũt: ut romani oẽs ubicunq; eſſent ciuili ſe bello miſcerent.

Ois.ſ.roma. Dat.ſ.eis uidelic& bellum ciuile.

Vacare.i.uacuam eẽ a bello ciuili. Latiũ ſic ſcindere:conq̃ſtio eſt poetæ:ꝙ dii noluerũt romanos ullos belli ciuilis eſſe imunes: & ſimul etiã grauius fert ꝙ achillas ſatelles regius i officiũ ducis ſucceſſerit & parũ abfuit qn fata ẽt huic uictoriã pſtarent: qđ multo ẽt idignius fuiſſet .Sic:i hũc modũ. Latiũ corpus.i.populũ romanũ: nã latiũ italia appellaẽ:eo ꝙ ibi ſaturnus latuerit:dũ arma filii fugeret: & eſt in italia latium antiquũ quod teſte Solino:antea a tyberis hoſtiis ad uſq; lyrim amnem pertinebat. Romani.ſ.ducis.i.in locũ pompeii ſucceſſit achillas:quod moleſtius fero. Et niſi fata:& hoc etiã multo ẽ itolerabilius ꝙ partes q̃ ſecutæ ſunt ſatellitẽ regiũ pene uictoriã obtinuerũt. Vincẽt:pro uiciſſẽt. Arcẽt:p arcuiſſent. Manus.ſ.ægyptias.i.dii uoluerũt tantũ ſcelus perpeti:ut famuloꝝ manibus occideref cæſar. Aderat ma. nũc deſcribit magnã opportunitatẽ hũiſſe achillã atq; photinũ occidendi ſi occaſionẽ uti uoluiſſent.nũc aũt qa noctem illã ptimuerũt:& ſequẽti die cõſtituerũt iuadere bello regiã:hæc cæſaris cã ſalutis fuit. Vterq;.ſ.achillas & photinus. Maturus:i tempore uenerãt inqt in magnã occaſionem perpetrandi ſceleris: & declarat. Diſtricta:occupata epulis impedita:quia nihil minus metuebant quam bellum quia epulis deditierant. Per regia pocula.i.conuiuio regis. Menſæ incumbere ceruix:id eſt obtruncari cæſar poterat ad menſam. Sed metuunt belli:ſed timuerunt Achillas & photinus ne dum cæſarem occidere uolũt cũ romanis omnibus & cleopatra in ipſo furore ptholemæum quoque regem occiderent.hæc cauſa fuit cur noctem illam præterierint:& in poſterum diem expectauerint. Trepidos: dubios, quamobrem? Ne cædes confuſa:ne dum cæſarem & Cleopatram occidere uolunt: & ptholemæum regem ſuum occiderent. Tanta eſt fiducia: uidelicet ſibi fata proſpera fore: ut uoluerunt raptim nefas perpetrare: ſed conſulto omnia facere. Non rapuere: ſcilicet temere ſine conſilio. Facultas: opportunitas & poſſibilitas quæ dabatur eis: hoc modo præterita eſt. Reparabile damnum:id eſt uiſum eſt poſſibile achillæ atque photino recuperari damnum noctis illius poſtero die. Seruatur pœnas. Quod hac nocte differimus ſequenti luce implebimus. Donata nox Indignum facinus eſt quod in poteſtate photini fuerit uiueret ne an moriretur cæſar. In ortus phœbeios: id eſt in ſequentem diem.

Nulla fides pietaſq; uiris:qui caſtra ſequũtur
Venaleſq; manus:ibi fas ubi maxima merces
Aere merent paruo iugulumq; in cæſaris ire
Non ſibi dant:proh fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperii:fatum miſerabile noſtri.
Theſſaliæ ſubducta acies in littore nili
More fuit patrio quid plus te magne recepto
Auſa foret lagea domus? dat ſcilicet omnis
Dextera quod debet ſuperis:nulliq; uacare
Fas eſt romano: latium ſic ſcindere corpus
Diis placitum .non i ſoceri generiſq; fauorem
Diſcedunt populi:ciuilia bella ſatelles
Mouit:& in partem romani uenit achillas.
Et niſi fata manus a ſanguine cæſaris arcent
Hæ uincunt partes:aderat maturus uterq;.
Et diſtricta epulis ad cunctas aula patebat
Inſidias:poterat cruor per regia fundi
Pocula cæſareus:menſeq; incumbere ceruix:
Sed metuunt belli trepidos i nocte tumultus:
Ne cædas confuſa manu:permiſſaq; fatis
Te ptholemæe trahat:tanta eſt fiducia ferri
Non rapuere nefas ſummi contenta facultas
Eſt operis:uiſum famulis reparabile damnũ
Aptam mactandi dimittere cæſaris horam
Seruatur pœnas in aperta luce daturus
Donata etiam nox una duci uix: atq; photini
Munere phœbeos cæſar dilatus in ortus

UPB

Lucifer a caſ.deſcribit nūc poſteꝝ diē poſtq̄ Achillas cū exercitu ſe parauit:ut Alexādriā īuaderet ac regiā:ubi qete & trāqlla pace qeſcebāt rex cū cæ.ac cleopatra. A caſſia ru.a caſſio mōte qa primū de locis altoribꝰ di es apparet.ē āt caſſius mōs haud lōge a peluſio qđ ē unū ex hoſtiis nli.hic mōs:ut iqt Strabo libro ſextodecimo accumulatꝰ ē ī ꝓmōtorii modū:aqꝫ īops:ī eo magni pō. corpus iacet & iouis caſſii tēplū & nō ꝓcul īde magnus iugulatus fuit ab ægyptiis dolo īterēptꝰ:poſtea ē uia q̄ defert peluſiū. Sole caletē: qa ī meridie poſita ē ægyptus:& cū primū ſol ſuos radios detexerit ſtatī feruet ægyptus: ex quo ītelligi pōt q̄ tū feruet ī meridie. Nō ſpſa.i.nō īordinata. Māiplis:ordinibꝰ: manipli ſūt ordines ī acie ducentorū militū:primo milites cētū manipli cōtinebāt: ſed q̄ prius duplicauerit manipulos: ſicut apud Liuiū eſt fuit Tarqnus ſupbꝰ:q non ſicut in cæteris rebꝰ uitupādꝰ ē: ita nec ī re bellica degenerauit:imo plurimū ualuit:& multa cōtulit ad rē militarem utilia. Vaga:declarat. Sparſa.i.ꝓ ut qſqꝫ uolebat. Iuſtos: integros:ſicut ad ītegros hoſtes ire ſolet:ita r̄cta frōte uenerūt ad urbē. Ruunt: cū impetu inuadebant urbē eo animo:ut etiā bellū ſuſtinerent & inferrent

Lucifer a caſſia proſpexit rupe diemque
Miſit in ægyptum primo quoque ſole calētē
Cum procul a muris acies nō ſparſa maniplis
Nec uaga cōſpicit̄:ſed iuſtos qualis ad hoſteſ
Recta fronte uenit: paſſuri comminus arma
Laturique ruūt:at cæſar manibus urbis
Diffiſus foribus clauſæ ſe porrigit aulæ.
Degeneres paſſus latebras:nec tota uocabat
Regia compreſſo: minima collegerat arma
Parte domus tangunt animos iræqꝫ metuſqꝫ
Et timet in curſus indignaturqꝫ timere
Sic frēit in paruis fera nobilis abdita clauſtris
Et frangit rapidos præmorſo carcere dentes
Nec ſecus in ſiculis furěret tua flāma cauernis
Obſtrueret ſummā ſi quis tibi mulciber ætnā
Audax theſſalici qui nuper rupe ſub hemi
Heſperiæ cunctos proceres aciemqꝫ ſenatus:
Pompeiumqꝫ ducem cauſa ſperare uetante
Non timuit fatumqꝫ ſibi promiſit iniquum
Expauit ſeruile nefas: miraqꝫ penates
Obſtruitur telis quem non uiolaſſet alanus

Paſſuri arma.i.paſſuri cædem ſi opus fuerit. Et laturi.ſ.cædē eo animo ibant ut uel occiderent alioſ uel occiderent̄q hoc animo in bella ruunt:non facile uincuntur. Vt illud:uincitur haud gratis iugulo qui prouocat hoſtē. At cæſar:nūc dicit quid cæſar fecerit & oſtendit ipſū etiā metuiſſe qui ſuperiori tēpore ſemper intrepidus fuerat. Diffuſus:quia non ſatis confidebat ciuibus alexādrinis: ergo clauſis foribus aulæ recepit ſe in regiā: & eam repagulis clauſam corona militum circundat:ut a regia ſaltem ꝓpulſarentur hoſtes. Degeneres:uiles & effœminatas. Vacabat uacua erat. Compreſſo.i.concluſo in anguſtum. Minima collegerat:quia ſe ī īteriorem partem domus recuperat:ut eam cum paucis milibus melius defenderet:nam ſi paruam manum militum per totam r̄giam ſparſiſſet: debiliores fuiſſēt ideo ſe in anguſtū reduxit. Minima arma: pro armatos ſuos qui pauci erant. Tangunt animos:dicit quomodo animus cæſaris diſtrahebatur:nunc quidem timebat: nūc indignabatur ira metuſqꝫ pugnabant inter ſe. Timet in cur.ſ.hoſtiles ad quod dixit metus. Indignat̄qꝫ.ad id quod dixit iræ. Sic.fre.per ſimilitudinem oſtendit habitum animi cæſaris quenadmodum inquit leo cum captus cauea incluſus fuerit indignatur & dentibus frendens uectes & clauſtra caueæ dentibus infringit: ita ſeſe reddebat cæſar: rurſꝰ aliam comparationem ſubiungit: quemadmodum inquit in ætna monte fureret uulcanus ſi cauerna occluderetur:ita in regia cæſar incluſus inſaniebat. Fera nobiliſ.ſ.leo. Frangit dentes:confringit. Nō ſecus:& non aliter o uulcane in cauernis ætnæ fureres:ſi quis forte ſpiramina ipſius montis occluderet:loquitur ſecundum fabulam:quanquam non nulli dicant ibi uere eſſe ſpiramina ditis. Obſtrueret: occluderet. Summam ætnam.i.apicem montis ætnæ unde euomuntur flammæ. ætna Sicilæ mons eſt ſacer uulcano in cuius uertice Solino teſte hiatus duo ſunt:per quos eructatus erumpit uapor.præmiſſo prius fremitu:qui per æſtuantes cauernarum latebras longo mugitu intra terræ uiſcera diu uoluitur: necāte ſe flammarum globi attollunt:q̄ interni ſpiritus antecedunt. Mulciber: ideſt o uulcane. Audax theſ. qui pauloante non timuerat aciem romanam non pompeium ipſum:quamuis deteriorem cauſam haberet: nūc timere cogitur ſeruile bellum:uidelicet quod inferebatur a ſeruis achilla & photino. Nuper.i.pauloante. Rupe ſub hemi.ideſt ſub ſaxo montis hemi:hemus mons eſt theſſaliæ ubi pugna inter cæſarem & pompeium geſta eſt. Cunctos proceres:ideſt omnes principes italiæ qui cum pompeio erant. Aciemque ſenatus: nam ſenatores ferme omnes ſequebantur pompeium. Cauſa ſperare uetante: cauſa deteriore uetante. Fatumque ſibi:ideſt tantum ſibi de fatis ſperabat: ut etiam contra æquitatem uictoriam ſperaret. Expauit ſeruile nefas.i.timuit bellū qđ a ſeruis īferebat̄. Penates regios.i.in regia. Ob ſtruitur telis:ſcilicet ſeruorū. Quem non uiolaſſet alanis:qui non timuiſſet ferociſſimos orbis terrarum populos:nunc timuit ſeruos. Alanus:alanus fluuius eſt ſcythiæ:a quo alani populi dicti ſunt ferociſſimi.

Nõ ſcytha nõ fixo qui ludit i hoſpitẽ maurus
Hic cui romani ſpacium non ſufficit orbis
Paruaq; regna putat tyriis cum gadibus idos
Ceu puer in bellis uel captis fœmina muris
Quærit tuta domus:ſpẽ uitæ i lumine clauſo
Ponit:& incerto luſtrat uagus atria curſu.
Non ſine rege tamen:quem ducit in oia ſecũ
Sumpturus pœnas:& grata piacula morti:
Miſſuruſq; tuum:ſi non ſint tela nec ignes.
In ſãulos ptholemææ caput ſic barbara colchis
Creditur ultorem metuẽs regnique fugæque
Enſe ſuo fratriſque ſimul ceruice parata
Expectaſſe patrem:cogũt tamen ultima rerũ
Spem pacis tentare ducem:miſſuſque ſatelleſ
Regius: ut ſæuos abſentis uoce tyranni
Corriperet ſãulos quo bellũ auctor mouerẽt
Sed neque ius mũdi ualuit nec fœdera ſãcta
Gentibus:orator regis paciſque ſequeſter
Aeſtimat i numero ſcelerum ponenda tuorũ
Tot mõſtris ægypte nocẽs: nõ theſſala tellus
Vaſtaque r̃gna iubæ nõ põtuſ & impia ſigna
Pharnacis:& gelido circũfluus orbis hibero.
Tãtum auſus ſcelerum nõ ſyrtis barbara q̃tũ
Delitiæ fecere tuæ premit undique bellum.

Scytha:ſcythæ bellicoſiſſimi populi ſunt.In curribus degẽtes a ſcapio mari incipiẽtes ad dextrã nauiganti Europæ cõtinui ſunt ſcythæ & ſarmatæ:qui iter tanaim & mare hoc hitant magna ex pte Nomades ad leuam ſunt ſcythæ:qui teſte Strabone libro undecimo ad oriẽtem ſpectant:atq; hi Nomades uſq; ad oriẽtalem idorũ mare græci ſcriptores uniuerſos ſeptẽtrionales olim ſcythas & celtoſcythas appellabant. Maurus i hoſpite:Violator hoſpitũ qui pro ludo hẽt ſagittis figere hoſpites:q̃uis crudeliſſimus ſit tamẽ nõ incuſſiſſet Cæſari timorẽ ac terrorẽ. Hic cui ro.pergit deſcribere fortunæ mutabilitatẽ:Cæ. inquit qui animo ſuo totũ terrarũ orbem cõplexus fuerat:Quærit nũc anguſta loca domus ubi incluſus piculũ fugiat ꝗ ab Achilla miniſtro Regis iminebat. Indos orientẽ. Tyriis gadibus.i.cũ occidẽte & longe repetitũ eſt epitheton. Nã tyriis dicit.i. hercules:nã tyrus eſt urbs phœniciæ:de qua miſſus a patre Agenore Cadmus i Boetia ædificauit urbẽ Thebanã:ex hac urbe natus eſt Hercules:ergo gadibus tyriis.i.cũ gadibus fixis ab Hercule thebano: quã urbem qui de tyro uenerunt cõdidere. Indos: id eſt q̃ inter orientem iacet & occidentem.hic nũc quærit. Ceu:ueluti fœmina.quæ capta urbe ſecretiora domus loca quærit ubi lateat:ita nũc Cæ.

Spem:uitæ.ſ.ſperat:ſi in ſecretioribus ptibus latuerit. Vagus:errãs:icertus quid ageret ut fœmina. Luſtrat:circuit. Nõ ſine rege: & quocũq; ibat ſecũ ducebat Regẽ quaſi obſidẽ:ut ſi qd in ſe conſulerẽt Aegyptii:ipſe occideret Regẽ:& illius cæde ſuum exitiũ cõſolaretur. In oia.ſ.picula ſumpturus pœnas.ſ.de Rege:ſi forte Achillas cũ exercitu ipſũ opprimeret .Morti.ſ.ipſius Cæſaris ſi moriendum erat. Miſſuruſq; tuũ:& te ducebat o Ptolemæe ut ſi alia tela deſint tuo capite p telis utatur & caput tuum dimittat in hoſtẽ. In ſa. uidelicet i Achillã & eius ſatellites. Sic barbara:per ſimilitudinem oſtẽdit quõ Cæſar patus erat occidere Ptholemæũ queadmodũ inqt: Medea fugiẽtẽ patrẽ: & enſem & iugulũ fratri patũ tenebat:ut ſupueniẽte pr̃e fratrẽ Abſcyrtũ occideret:ita Cæſar pauerat gladium ad ceruicẽ Regis trũcadã:& ſi ipſe opprimeret Regẽ occideret:Nota qdẽ eſt & ante declarata hæc fabula Medeæ. Cogũt ta.ult.q̃q̃ ita diſpoſitus eſſet Cæ.tamẽ oia tẽtare uoluit iuſſit.n.mitti a Rege legatos ad Achillã qui ipſũ iuberẽt ab armis diſcedere & q̃rerẽt quo nã auctore bellũ cæ.ituliſſet: ſed Achillas cõtra ius gẽtiũ legatos iuſſit iterfici: ex quo appuit quẽ aĩmũ hr̃et i Cæ. Vltia:extrẽa. Miſſiſq; ſa.ſ.a rege tãq̃ p legatis. Fãulos.ſ. Achillã cũ exercitu ſuo.Voce tyrãni.i.urbis ipſiꝰ Regis. Quo bellũ.i.corripet fãulos dicẽs qs nã auctor belli huiꝰ iferẽdi fuiſſet? Sed neq; ius.i.ius gẽtiũ nõ ualuit apd̃ Achillã. Ius.m.i.ius gẽtiũ:nã iur̃ gẽtiũ legati apd̃ oẽs tuti ſũt ẽt apd̃ hoſtes. Nec fœdera.ſ.ſ. ualuerũt.i.nec hũana nec diuia iura ualuerũt apd̃ Achillã. Orator.r.ſ. miſſus a Rege. Paciſq;.ſ.i.mediator nã ſeq̃ſter ꝓprie dicit̃ mediator.i.qui medius & i tẽpus pacis erat. Aeſtiat.i. æſtimare facit ſcelera:quæ ſunt ponẽda in numero tuorũ ſcelerũ:nã ex eo ꝗ Aegyptii interfecere ẽt legat a Rege miſſũ ex eo æſtiari põt qd nã facturi eẽnt in ipſum cæſarem. Mõſtris:mõſtroſis ſceleribus. Nũ theſſala tellus:quã delicata ſis o Aegypte:& delitiis affluens & effœminata:tamẽ plus audaciæ oſtendiſti cõtra cæſarẽ quã Theſſalia:quã Africa:quã põtus:quã hiſpania:& ois regio ſæuiſſima: ubi bellũ cæſar cũ hoſtibus ſuis geſſit. Nõ theſſalla tellus.ſ.ẽ auſa tãtũ ſcelus:ubi pom.cũ cæſarẽ cõflixit. Vaſtaq; regna iubæ.ſ.nõ ſũt auſa tãtũ ſceleris:ubi cato Regi Iubæ cõiũctus cũ r̃liq is.ſ.exercitꝰ põpeiãi bellũ aduerſus cæſarẽ renouauit. Et ipia.ſ.ſ.declarat qd̃ dixit:põtus pharnax filiꝰ fuit Mitridatis Regis põti.ubi cæ.pharnacẽ facile ſupauit:nã põtico triũpho:teſte Suetõio iter pom.fercula:i hũc modũ breuiter ẽ cõplexus uictoriã:ſicut breuiter uicit:ita breuiter triũ uerboꝝ ptulit titulũ Vẽi:uidi:uici. Gelido.h.uidelic& i hiſpania ubi duicit.Gn.Pom.põpeii prio gẽitũ cũ maxio diſcrimie ſaluti ſuæ. Nõ ſyrtis.b.r̃diit ad illd̃ qd̃ dixit Vaſtaq; regna Iubæ.nã ſyrtes i Africa ſunt.ſ.in mari Africo. Tuæ:o ægypte. Premit:ſcilic& cæſarem.

Inq; domũ ipſã:q̃a iã telis regiã ĩuaſerãt ægyptii. Quaſſãt:cõcutiũt. Non ari.u. nũc reprehẽdit iſcitia Achillæ & ægyptiorũ:q circũderant regiã:qb9 nunq̃ i mentẽ uenit arietib9 euertere poſtes ædiũ.qđ ſi feciſſent:cæ.facile opprimere potuiſſet:ſed fata uolebãt ut Cæ.manib9 eorũ periret. Nõ.a.qđ ex iſcitia achil. factũ ẽ:ut uno pulſu euerterẽt limina domus. Mãdat.ſ.ro. Flãmis: uel igne iqt circundediſſẽt ædes : ſic eni Cæ.euadere nõ potuiſſet. Cæca:iconſiderata cõſilii ſui. Diuiſa:i diuerſas ptes. Et nuſq̃ to.diuiſa iuuẽtute oppugnaſſẽt ædes ægyptii nec oẽs uires i unũ locũ cõuerſæ erãt:quod ſi feciſſet facilius regiã oppugnaſſet. Fata uetãt:dii nolebãt:ut ſũmis uirib9 mitterẽt oẽs. Vice.i.in uicẽ: ad ſimilitudinẽ muri erat Cæ.fortuna. Nec nõ &.r.i.præterea etiã nõ ſolũ a terra oppugnabat:ſed etiã mari. Pertulit:porrexit Audaci mar.p ipſa audax. Audax nimiũ uidetur eſſe regia.ſ.ut ſe fluctibus exponeret. Sed adeſt de. magnanimitatẽ cæ.oſtẽdit: & i duſtriã eius q nullo loco deerat:ſed quacũq; hoſtes iuaderẽt : ea ſe pariter ferebat. Vbiq;:& terra & mari. Hos ad gla.alios.i.iubet ſtrictis gladiis milites obſiſtere. Ignis ar. ideſt ignis icẽdit:ne trãſire poſſẽt hoſtes. Obſeſſuſq; ge.adeo ſuperabãt animi cæ. ut q obſidebat obſidere uideret. Tãta ẽ cõ.adeo aĩo ſuo cõfidit. Piceo un.& faces ẽt pice illitas i uela nauiũ mittebat : q̃ cũ flãmæ corripuſſẽt armaenta nauiũ cõburebãt:q uero mœib9 urbis cõtiguæ erãt igne ẽt icẽdebãt tecta urbis: cũ iã aliquot ædiũ icẽdiũ corripuiſſet ab oppugnatione ædiũ auerſi ſũt ciues ad reſtiguẽdũ icẽdiũ qđ iã pleriq; tectorũ habebãt:& ita datũ ẽ ſpaciũ Cæ.ut ſe i naues reciperet. Tictas.i. madefactas & illitas. Piceo.un.i.picis hũore illitas. Nec pi.ignis q̃a facile corripiebat materiã aridã. Stupea uin.ſ. p rudentes ſtupeas.ſtupa p parte poſuit quod la.canapũ appellat. Manẽtes cæra:cærã picẽ appellauit: nã pice ũgunt naues. Tabulas.ſ.nauiũ : qb9 naues ſtructæ erãt. Et tẽpore: & eodẽ tẽpore iã trãſtra cũ malis nauiũ flãma corripuerat. Traſtra: ſedilia ſũt nautaꝶ ubi ſedentes remigãt. Cheruchi:ẽ metateſis p cheruſchi:nã uocabulũ græcũ eſt:ideſt cheruſcos.ta.cheritaſton.to.cheratos ſignificat cornu. pto ſcheon continens.i.cornu cõtinẽs: ſignificat.n. antennas:q̃ qbuſdã q̃ſi cornib9 uela ſuſtinẽt. Virg. Cornua uelatarũ obuertius ãtennarũ. Sũmi che. p ſũmæ ãtennæ. Iã prope: iã ps magna nauiũ incẽſa erãt. Iãq; hoſtes natãt : q̃a incenſis nauib9:ut ſibi ſalutiq; ſuæ conſulerent milites ſe de nauib9 in mare cõiiciebant. Nec puppibus :nec ſolum igne conſũptæ ſunt naues:ſed flãma quoque i tecta urbis trãſcendit:& pleraq; tectorum incendio correpta ſunt Tecta uicina:quæ fuerant mari contigua. Lõgis ua.ppetuis uaporib9 ignis q a nauibus i tecta tranſierant. Vt cladem: & accerſerunt etiam uenti qui iuuarent incendiũ. Fouere:p.runt.i.ſuſtentauerunt. Percuſſaq; flamma:& dicit flamma nauium uento percuſſa:non aliter longo tractu trãſiuit intecta urbis q̃ ſæpe uidemus ignem longum tractum per aera ducere:qui caſus ſtellarum imitatur. Sulco æthereo: ideſt longo tractu:philoſophi dicunt uentũ uiribus ſuis ad ſuperiores partes aſcendere:& partẽ aliq̃ ignis rapere:quæ deinde longo tractu ducta caſum imitatur ſtellatũ. Materiaq; : uidelicet lignis.aut alia combuſtibili materia. Illa lues:nunc dicit datam eſſe requiem Cæſari & ſuis cum ab oppugnatione ædium milites conuerſi eſſent ad auxilium urbis:uidelicet ut incendium ædium reſtinguerent. Lues:uidelicet icẽdiũ urbis. Po.re.i.rẽouauit exercitũ. Ab aula clauſa:ab oppugnatiõe clauſæ aulæ. Nec tẽ.nec iterea de ſes iacuit Cæ.ſed ubi uidit ab oppugnatiõe ædiũ diſceſſiſſe milites ſtati ille ſe rcepit i claſſẽ. Tpa.c.i.icẽdii Inſiluit ca.recepit ſe.i claſſẽ. Sẽp.ſ.cæ.i.cæ.ita nũc celeritate uſus:ſecũdã fortunã hũit : ſicut i oĩb9 bellis

Inq; domum iã tela cadut:quaſſãtq; penates:
Non aries uno moturus limina pulſu.
Fracturuſq; domũ : nõ ulla eſt machina belli
Nec flãmis mandatur opus:ſed cæca iuuẽtus
Conſilii uaſtos ambit diuerſa penates.
Et nuſquã totis incurſat uiribus agmen:
Fata uetant:murique uicẽ fortuna tuetur.
Necnon & ralibus tentatur regia qua ſe
Protulit in medios audaci margine fluctus.
Luxurioſa domus: ſed adeſt defenſor ubique
Cæſar:& hos aditus gladiis hos ignibus arcet
Obſeſſuſque gerit tanta eſt coſtantia mentis
Expugnantis opus picco iubet ũguie tinctas
Lampadas immittit iunctis in uela carinis.
Nec piger ignis erat per ſtupea uincula pque
Manentes cæra tabulas:& tempore eodem:
Trãſtraq; nautarum ſummiq; arſere cheruci
Iam ppe ſemiuſtæ mergunt i æquore claſſes.
Iamq; hoſtes & tela natãt:nec puppibus igniſ
Incubuit ſolis:ſed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignes:
Et cladem fouere noti: percuſſaq; flamma
Turbine:non alio motu per tecta cucurrit:
Quam ſol æthereo lampas decurrere ſulco
Materiaq; carens:atque ardens aere ſolo
Illa lues:paulum clauſa reuocauit ab aula.
Vrbis i auxilium populos.nec tẽpora cladis
Perdidit in ſomnos:ſed cæca nocte carinis
Inſiluit cæſar:ſemper fœliciter uſus.

Præcipiti curſu bellorum & tempore rapto
Tũc clauſtrũ pelagi pharõ cœpit iſula quõdã
In medio ſtetit illa mari ſub tempore uatis
Protheos:at non eſt pelleis proxima muris
Illa duci geminos bellorum præſtitit uſus
Abſtulit in curſus:& fauces æquoris hoſti
Cæſar & auxiliis ut uidit libera ponti
Hoſtia:non fatum meriti : pœnaſque photini
Diſtulit ulterius:ſed qua non debuit ira:
Nõ cruce non flãmis rapuit:non dente ferarũ
Heu facinus gladio ceruix male cæſa pepẽdit
Magni morte perit : necnon ſurrepta paratis
A famulo ganimede dolis: peruenit ad hoſtes
Cæſaris arſenoe:quæ caſtra carentia rege.
Vt proles lagea tenet:famulumq; tyranni

Precipiti : ueloci. Rapto:rapti capio. Tũc clau.pe.& claſſe cœpit pharõ portũq; eius tenuit: quo pharon cũ Alexandria urbe cõiungit. Pharon ẽ iſula haud ꝓcul ab urbe Alexãdria : & põs ẽ q pharõ cũ urbe cõiungit:& hoc pacto dupliciter hoc ꝓfuit cæ.nã nec terra p põtẽ trãſire poterãt.capta igit̃ pharo & põte cæſ.ꝓhibuit ne qs ad auxiliũ hoſtiũ ꝑuenire poſſet:hoc aĩo ſpẽ haber̃ cœpit cæ. ut ſe facile ab hoſtibus deſẽderet:ſicut & fecit. Diximus pharũ iſulã oblõgã eẽ:q̃ teſte Stra.cõtinẽti adiacet:bicipitẽ ad eã portũ faciens.nã cũ littorea regio ſit ſinuoſa:duo ꝓmontoria in mare emittit : iter q̃ iſula iacet q̃ portũ claudit: ei nã ꝗ p longũ obiicit̃.Ex phari ꝓmõtoriis oriẽtalis magis cõtinentẽ & appoſitũ ſibi ꝓmõtoriũ attigit : & Achrolochias uocat̃ : qđ portũ efficit ære optimo: accedit qđ iter medio freto petræ ſũt ꝑti aqs optæ: ꝑti eminẽtes cõtinue occurẽtẽ ex pelago fluctũ exaſperãteſ.ipſũq; iſulæ ꝓmõtoriũ ẽ petra q̃dã mari circunlata: q turri hẽt multis tabulatis excelſã: & albo lapide mirifice eo nomĩe quo iſula.nã cũ ora ex utraq; ꝑte iportuoſa & humilis eſſet:& cautes & breuia hẽret: ſignũ aliqđ neceſſariũ fuit altũ & clarũ : quo nauigãtes ad portus igreſſũ dirigerẽt. occidẽtale ẽt oſtiũ : q̃q̃ nõ tutũ igreſſũ habet : nõ tamẽ tãta idiget ꝓuidẽtia:ſed hoc aliũ portũ efficit:q eunoſti dicitur atq; hic ãte foſſũ & clauſũ portũ iacet : nã q ex dicta turri igreſſũ hẽt:is maximus portus ẽ.hic uero cõtinui i ſeceſſu illo q.vii.ſtadiũ appellat̃ agger̃ ab eo direpti adiacẽt. agger uero ẽ põs qdã a cõtinẽti i iſulã ad occidentẽ eius ꝑtẽ porrectus duos tantũ aditus reliquẽs i eunoſti portũ : atq; ipſos ſpõte iũctos:qđ opus non modo pons erat in iſulam : ſed etiã aquæductus:quum habitaretur tunc Cæſar erat in alexandrino bello:nam cum regibus eam đſertam reddit.pauci tamen nautæ iuxta turrim habitant. Inſula quondam:nunc uero portus eſt pharos. Illa:pharos. Sub tẽpore ua.quo tẽpore protheus uates regnauit cuius mẽtionẽ Virg. facit:nũc eni dicit eẽ paſtorẽ neptuni & paſcere focas ad quẽ cirene filiũ ſuũ Ariſteũ miſit : ut ab eo diſceret quo pacto extinctas apes recupare poſſet. Pelleis muris:poſtquã pelleus Alexãder alexãdriã cõdidit:nã de pela urbe macedõiæ natus erat alexãder capta ægypto cõdidit urbẽ:quã de nõie ſuo appellauit Alexãdriã ab alexãdro. Muris pelleis:qa pharos põte iũgit̃ cũ alexãdria. Gemĩos bel.nã terra mariq; poterat adhibere hoſtes: nã p terrã auxilia hoſtibꝫ uenire nõ poterãt Capta pharo de nilo in pharo aſcedere nõ poterãt q ad urbẽ uenerãt. Geminos:uſus duplices utilitates. Abſtulit ex. nõ enĩ ex ciuitate excurrer̃ poterãt i Cæ.ecce primuſ uſus.Et fau.æ. alius uſus nec p nilũ axulia hoſtibꝫ uenir̃ poſſũt. Cæſar ut aux.photinus nutricius regis & ꝓcurator regni erat cũ rege:qa regẽ cæ. ſẽper ſecũ duxerat hic nũcios miſit achillæ:ne q̃uis cæſ.ueller diſcedere animo deficeret:ne ue a negocio deſiſteret quibus inter nũciis depræhẽſis:& ad cæ.ductis cæ.photinũ obtrũcari iuſſit:hoc ẽ qđ dicit. Sed qua non :ſed poeta inquit affectus eſt photinus nimiũ miti & mãſueta morte: meruerat enim crucibꝫ affigi & incẽdio cremari : indignum fuit:ut ſimili morte periret qua põpeium occidit. Libera hoſtia:uidelicet ꝙ auxilia uenire non poterant ad hoſtes. Fatum diſtulit:ideſt mortem quia periit. Meriti : qui non meruerat pœna capitis affici :ſed cruce & flammis cruciaretur:& feris pabulum obiiceretur. Heu facinus : indignũ inquit facinus ꝙ caput photini a Cæ.obtruncatum fuerit. Pepẽdit:ſcilicet e collo eius hoc eſt ꝙ dicit facinus. Magni morte:ſimili morte qua pompeius perierat. Hæc non ſurrepta : hoc hẽt hyſtoria cæ. poſtq̃ molem pharon tenuit:& pontem iamque iuris ſui eſſe uidebat: photinum iuſſit obtrũcari : ſed nõ propterea ægyptii bello deſtiterunt.nam ſucceſſit Ganimedes cum Arſinoe:nam huius auxilio arſinoe filia regis ptholemæi e r̃gia ſeſe traiecit i exercitum ad achillam ſperans uacuam regni poſſeſſionem:& ſtatĩ cõtrouerſia orta eſt de principatu:cum primum communi conſilio bellum aduerſus cæſarẽ gererent: itaq; cœperunt uterque inſidias facere: ſed Arſinoe per ganimedem nutricium ſuum & Eunuchum occupauit imperium: & Achilllam interfici iuſſit ipſumque ganimedem exercitui præfecit hoc habuit hiſtoria

A famulo:ab ennucho nutricio. Arſinoes: paratis dolis. Quos parabat ganimedes:per dolum enĩ e regia ipſã in exercitum ad Achillam traduxit. Ad hoſtes:uidelicet ad achillam. Proles lagea:q̃ a lago primo rege ægyptiorum deſcenderat. Carentia rege: Quem cæſar quaſi obſidem ſecum retinuerat in conuiuio cum Cleopatra depræhenſum. Vt:ſicut filia ptholemæi regis qui a lago deſcenderat: & cũ eẽt orta inter eos cõtrouerſia de principatu iperii e publico conſilio obtinuiſſet Arſinoe iuſſit Achillam occidi.

Achillea:nō p methateſi dixit:ſed decliauit achilles achilli achillea. Terribilē:quāuis terrorē faceret ꝗ ius oē hēbat armorū. Altera ui.i.achillas poſt photinū. Nec ſatis.i.nec ſatiſfactū ē ūbris pō. nec ēt ſatiſfactū erit ſi occiderit Ptholemæū.nā nō prius plena erit ultio cædis pō.ꝗ cæ.ipſe occidat. Iſta ſū.i.cōcluſio .ſ. ut occiſo photino & achilla iā nihil ſupſit ad uīdicādā cædē tuā. Nō ois regia:ſi euerteret nō ſufficeret ad ultionē. Dū:ꝑ donec. Enſes patrii.i.Ro.ſ.Bruti & Caſſii & cæterorꝝ cōiuratorꝝ. Magnus mul.non plene dicet ex hoſtibꝫ ultionē feciſſe pō.niſi cū Cæ.occiſus fuerit. Sed nō au.occiſo achilla q ps magna erat huius belli:nō finitū ē hoc bellū: quia pfectus ē exercitui gamınedes Arſinoe eunuchus auſpicıis ī pio gamınedis: qa īpator nō pficiebat exercitui:niſi prius captis auſpicıis: ergo a pcedente qd ſeqt auſpiciū ꝑ īpio accipit. Secūdo mar. qa magno ī piculo Cæſ.fuit.ſicut iā dicemus. Potuit diſcrimie:& ad ultimū diſcrimē Cæ.adhibitus ē:ut dies illa potuerit memorabilis fieri: ſi cæſar occideret. In fa. &.ſ.i.potuit ppetuo poſteris memoriæ mādari.

Terribilem iuſto trāſegit achillea ferro.
Altera magne tuis iam uictima mittitur ūbriſ
Nec ſatis hoc fortuna putat:ꝑcul abſit ut iſta
Vindictæ ſit ſumma tuæ:non ipſe tyrannus
Sufficit in pœnas:non omnis regia lagi.
Dum patrii ueniant in uiſcera cæſaris enſes
Magnus inultus erit: ſed non auctore furoriſ
Sublato cecidit rabies:nam rurſus in arma
Auſpiciis ganimedis eunt:ac multa ſecundo
Prælia marte gerunt: potuit diſcrimine ſūmo
Cæſaris una dies in famam & ſæcula mitti
Molis in exiguo ſpatio ſtipantibus armis
Dum parat in uacuas martē transferre carias
Dux latias tota:ſubito formidine belli
Cingitur:huic denſæ prætexunt littora claſſeſ
Hic tergo inſultant pedites:uia nulla ſalutis.
Nō fuga nō uirtus:uix ſpes quoqꝫ mortis ho
nō acie fuſa:magnæ nec ſtragis aceruo neſtæ
Vicendus tūc cæſar erat:ſed ſāguinea nullo
Captus ſorte loci pendet:dubius ne timeret.
Optaret ne mori.reſpexit i agmine denſo
Sæuam perpetuæ meritum iam nomīa famæ
Ad campos epidaure tuos.ubi ſolus apertis
Obſedit muris calcātem mœnia magnum.

FINIS

Diſcrimine ſū.i.ultimo piculo. Mollis ī extremo mollē pharon dicit q pōte & itinere anguſto iungit cū oppido:īde pugnabat a cæſareanis: ex arce uero q erat aduerſus pōtē & ex nauibus cōtra molem ab Alexādrinis:& nauibus egreſſi acriter inſequebant Cæſ.cū ſuis:& hi ēt q ī nauibus remāſerant ſcalas rapere pontē facere naueſqꝫ a terra repellere ꝑperabāt ne his nauibus potirent hoſtes qbꝫ oibus rebus ꝑturbati milites triū cohortū Cæ.q ī ponte ac prima mole circunſtiterāt:cū poſt ſe clamorē exuadirēt:fugā ſuorū uiderēt:magnā uī telorū aduerſi ſuſtinerēt ueriti ne a tergo circūuēirent & diſceſſu nauiū oino reditus ītercluderent munitionē in pōte ī ſtitutā reliquerūt: & magno curſu īcitati ad naues cōtenderūt cæſ.quoad potuit cohortādo ſuos: eodē piculo ē uerſatus:poſtq uniuerſos cedere aīaduertit ſeſe ex nauigio ſuo eiecit ī undas ad eaſqꝫ q longius cōſtiterant naues adnatauit: & ita piculū euaſit: & iō dicit diē unā fieri potuiſſe mēorabilē morte Cæſ. Nullis ex. qa triū cohortiū milites occupauerant molē illā de q pugnabāt & erat anguſta:ergo cū metuerēt ne diſceſſu nauiū reditus ītercluderent: ī naues magno curſu ꝑperarūt Armis: armatis militibus. Stipātibus:circūdantibꝫ. Molis.ſ.fari circūdantibꝫ triū cohortū milites cæſarianos. Inuacuas ca. nam e nauibus egreſſi pharon cœperāt. Formidine belli:qa a tergo clamorē exaudiebāt ſuos fugere uidebāt:& magnā uī telorū aduerſi ſuſtinebā. Hic:ab Alexādrinis.hic a terra. Via nulla:nā ab una pte claſſis erat: a tergo uero pedites circūueniebāt. Nō fuga:nō fugiēdi facultas dat. Nō uirtus:nulla pietas potuit eos ab īcurſu hoſtiū defēdere. Vix ſpes.ſ.a piculo uitæ potuit ſe defēdere. Mortis ho.ſ.mori fortiter ne ī manus hoſtiū deuenerit. Magnæ ſtra.qa parū abfuit quin caperet nauigiū Cæ. & captū qdē fuiſſet:niſi ſe cōiecīſſet ī ūdas. Forte:fortuna. Captus:cū circūdatus eēt. Dubius: īcertus an tieret mori an optaret: qa optabat mori:ne ī manus hoſtiū deueniret. Reſpxit ī ag.ſed cū ita circūſpiceret cæ. ſe undiqꝫ ab hoſtibus circūuētū eē:nec ſpē ullā ſalutis dari rediit ī memoriā Seuæ illius:q ſolus oēm īpetū pō.ſuſtinuerat apud urbē Dyrachiū:ubi circūſeptus erat ab hoſtibꝫ: & cū imago illius Seuæ cēturionis fortiſſimi uiri oculis eius obuerſaret ille exēplo eius ſe deiecit ī ūdas:& ad naues q lōgius cōſtiterāt enatauit. Ad cāpos epi. ideſt apud Dyrachium: nam Dyrachium & Epidamnus idem ſunt: hanc urbem condidere corcyrei teſte Strabone. Apertis muris: quia iam euerſa muonitione cæſaris clauſerat iam pompeium.

FINIS

Finit opus Lucani cum cōmētariis Omniboni uicētini impreſſū uenetiis a Nicolao battiboue alexādrino anno domini Mcccclxxxvi.tertio idus maii regnante inclyto principe Marco barbadico.
Examen uoluminis.Quaterni ſunt ſignati a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x. Terni uero ſignati y z &.

351

PB-7225
COHTX

GHWxy

Lactantius

1486.